ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

1 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2358

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՆ ՓԱՌՔԵՐԸ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

Քիչ անդին պիտի կարդաք լուր մը, Ռումանիոյ Թուրքերու տեղաւորման մասին։

Քէմալական գործիչ մը, Ապիտին Տավէր, հին փառքերը վերյիշելով, կ'առաջարկէ Ռումանիոյ Թուրքերը տեղաւորել Թրակիոյ մէջ։

— « Պէտք է համաձայնինք ռումանական կառավարութեան հետ եւ ծրագրուած ձեւով Թուրքիա բերենք մեր ազգակիցները։ Եթէ այսպէս 50–60 հոգի պարբերաբար բերուին եւ Արեւելեան Նահանգները ղրկուին, որ եւ է օգուտ չենք կրնար ապահովել։ Այդ գաղթականները կը հալին Արեւելեան Նահանգներուն մէջ որոնք տակաւին զուրկ են Դանուբի քաղաքակիրթ եւ չեն վիճակէն։ Մեր կարծիքով, Տէլի Օրմանի Թուրքերը Թրակիա տեղաւորելու է։ Այդ շրջանի մէջ մէկուկէս միլիոն նոր անձեր շատ հանգիստ կրնան տեղաւորուիլ։

Աչքեր կան տնկուած Թրակիոյ վրայ, որ Եւրոպայի մէջ մեր ձեռքը մնացած վերջին հողամասն է։ Հետեւաբար ստիպուած ենք զօրացնել զայն։ Իսկ ամէնէն մեծ ուժը բնակչութիւնն է »։

Ինչպէս այս տեղեկութիւնն ալ կը հաստատէ, ներգաղթը հրատապ խնդիր դարձած է Թուրքիոյ համար։

Արդէն իսկ Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնուած է օրինագիծ մը։ Կառավարութիւնը կը պահանջէ օր առաջ քուէարկել զայն, նախապէս յանձնելով ազգային պաշտպանութեան, տնտեսական, ելմտական, արտաքին եւ ելմտացոյցի յանձնաժողովներու քննութեան։

Մինչ այս մինչ այն, Տոպրուճայէն կարաւաններ կը հասնին Թուրքիա։ Անցեալ շաբթու հասած են 536 գաղթականներ, որոնց 25ը Պոլիս պիտի մնան, յայտնած ըլլալով թէ որ եւ է օժանդակութիւն չեն սպասեր կառավարութենէն։ Միւսները ղրկուած են Մերսին, Խարբերդ փոխադրուելու համար։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ՝ մասնաւոր ծրագիր մը կազմուած է, աստիճանաբար փոխադրելու համար Տոպրուճայի 100 հազար գաղթականները, որոնց 50,000ը Թուրք են, իսկ 50,000ը Թաթար։

Այս ձեռնարկին գլուխը անցած է Պուքրէշի Թուրք դեսպանը, գրագէտ եւ Թունդ քէմալական Համտուլլահ Սուպհին։

Համաձայն ծրագրի մը, փոխադրութիւնը պիտի լրանայ երեք տարիէն (տարեկան 30,000 հոգի)։ Կառավարութիւնը խոստացած է տրամադրել հող, լծկան, սերմնցու եւ մեքենաներ։

Ամէն պարագայի մէջ, Էնկիւրին այլ եւս չուզեր յետաձգել ներգաղթը, եւ օրէնքը քուէարկել տալով, լայն վարկ պիտի բանայ, անոր ընթացք տալու համար։

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ Ապիտին Տավէրի առաջարկը՝ գաղթականները Թրակիա փոխադրելու մասին։

Թուրք հրապարակագիրը ինք չի ծածկեր իր միտքը,— կառչած մնալ եւրոպական ցամաքամասին։

Առաջարկելով մէկ ու կէս միլիոն Թուրք տեղաւորել Թրակիոյ մէջ, ան կ'ուզէ կազմել « երկաթեայ բազուկ մը », քանի որ «աչքեր կան տնկուած այդ երկրամասին վրայ»։

Այդ աչքերուն առաջինը պուլկարականն է, որ եթէ ոչ Միտիա-Էնոս գիծը, գոնէ Էտիրնէի նահանգը իր ժառանգութիւնը կը սեպէ։

Այս պահանջը յատկապէս շեշտուեցաւ վերջերս, երբ Թուրքիա եւ Յունաստան ամրապնդեցին իրենց զինակցութեան ուխտը, փոխադարձաբար երաշխաւորելով հողերու ամբողջականութեան պահպանումը։

Ծարժման գլուխը կը գտնուի » Թրակիա » կազմակերպութիւնը, որ իր վերջին համագումարին մէջ յատուկ բանաձեւ մը քուէարկեց, պահանջելով դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւ Միտիա – Էնոս գիծը։

Անշուշտ կառավարութիւնը կը զգուշանայ այս ծայրայեղութիւններէն։ Ան ստիպուած է համակերպիլ հաստատուած գոյավիճակին։

Անցեալ շաբթու տաք վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան խորհրդարանին մէջ, մասնաւորապէս Թուրքեւհելլէն ուխտին դէմ, եւ վարչապետը հարկադրուեցաւ խոհեմութեան քարոզ կարդալ։

Եւ սակայն, Թուրքերը հանգիստ չեն։

Կրնայի՞ն ըլլալ, եր, ոչ միայն ամէն կողմէ կ'արծարծուի դաշնագիրներու վերաքննութեան հարցը, այլ եւ անկարելին կը փորձուի, մերձեցում հաստատելու համար Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ։

Էնկիւրին աճապարեց ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքել նաեւ Պելկրատի հետ, Նոյեմբեր 27ին։

Արդ, այս դաշնագիրները այնքան արժէք ունին որքան միւսները։ Կա՛մ բոլորը մէկ պիտի ծառայեն « խաղաղութիւնը ամրապնդելու», նուիրագործելով անհնարին անարդարութիւններ, դառնացնելով պարտեալներն ու իրաւազուրկները, եւ կամ պիտի փլին իրարու ետեւէ, ճակատագրական պահու մը։

Ուրեմն, պէտք է արթուն կենալ եւ պատրաստ,— ըսել կ'ուզէ «Ճիւմհուրիյէթ», իր աշխատակցին բերնով։ Պէտք է ժողովուրդ համախմբել, դիմադրաւելու համար անակնկալներուն։

Այս մտահոգութիւնը միեւնոյն ատեն կ'ապացուցանէ թէ՝ Թուրքերը իրենք ալ շատ վստահ չեն «արեւելեան նահանգներ»ու ապահովութեան մասին։

Չէ՞ որ այդ նահանգները տակաւին զուրկ են «Դանուբի քաղաքակիրթ եւ չեն վիճակէն»։

Այս բացատրութիւնը հազիւ գաղափար կուտայ «արեւելեան նահանգներ»ու իրական կացութեան մասին։ Բայց եւ այնպէս խոստովանութիւն մըն է որ շատ բան կ'ապացուցանէ։

Շ.

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՎԻՃԱԿ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԲՈՒՌՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ԱՐԳԵԼՔԻ ԿԸ ՀԱՆԴԻՊԻ

Պէյրութի վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (23 Նոյ.) .—

Այսօր, երեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 9ին երեսփոխանական ժողովը գումարուեցաւ նախագահութեամբ Ն. Վ. Սուպհի պէյ Պէրէքէթի։

Հազիւ ժողովը բացուած ազգայնական երեսփոխաններէն Զէքի պէյ Խաթիպ պահանջեց որ կրթական նախարար Սէլիմ պէյ Ճամպէրթի հրաժարման պատճառները պարզուին ժողովին։ Անպատասխան կը մնայ Զէքի պէյ Խաթիպի պահանջքը եւ նախագահը կը հրամայէ քարտուղարին՝ կարդալ Հալէպէն ստացուած հեռագիրները, որոնց համաձայն, երեսփոխանական ժողովէն կը խնդրուէր չվաւերացնել դաշնագիրը։ Հանրապետութեան նախագահին հասցէին յարձակողական հեռագիրները չկարդացուեցան։

Ազգայնական երեսփոխաններէն Ջիչէքլի, խօսքը ուղղելով նախագահին հարցուց.

— Արդեօք այդ հեռագիրներուն մէջ դաշնագիրը հաստատել ուզող հեռագիր մը կա՞յ։

— Վալլահի չկայ, չտեսայ, կը պատասխանէ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ։

Այս միջոցին սկսաւ արդէն իրարանցումը, ազգայնական երեսփոխանները միաբերան կը պահանջէին դաշնագրի քննութիւնը առաջին անգամ։ Շաքիր Նէյմէթ պէյ եւ միւս նախարարները հակառակեցան այդ պահանջին եւ յայտնեցին թէ պատրաստ չեն ներկայացնելու համար դաշնագիրը։ Վէճը սաստիկ եղաւ նախարարներու եւ երեսփոխաններու միջեւ։ Շաքիր Նէյմէթ պէյ կը պնդէր թէ իրենց կնքած դաշնագիրը Իրաքի դաշնագրէն աւելի նպաստաւոր է եւ անկախութիւնը մէկէն չստացուիր, կամաց կամաց ժողովուրդները կը տիրանան իրենց ազգային ձգտումներուն։ Աղմուկը հասաւ գագաթնակէտին եւ անկարելի դարձաւ շարունակել ժողովը։ Նախագահը ի զուր կը փորձէր կարգի եւ հանդարտութեան հրաւիրել երեսփոխանները։ Շաքիր պէյ պահանջեց ժողովի յետաձգումը, սակայն մերժուեցաւ։

Մարզպանի պատուիրակ Պ. Վէպէր այդ միջոցին ներս մտաւ քովի սենեակէն։ Ճէմիլ Մէրտէմ պէյ իսկոյն ելեր բարձրացաւ եւ հարցուց երեսփոխաններուն.

— Հիմա՞յ կ'ուզէք քննել դաշնագիրը թէ՝ ուրիշ ժողովի միջոցին։

Երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը հիմայ կ'ուզենք պատասխանեցին։ Իսկ նախարարները կը շարունակէին հակառակիլ։ Ճէմիլ պէյ 46 երեսփոխաններու կողմէ ստորագրուած պաշտօնաթուղթ մը կարդաց, որով կը մերժուէր դաշնագիրը, զայն նկատելով վնասակար երկրին և ժողովուրդին շահերուն։Պ. Վէպէր կ'ուզէր լռեցնել Ճէմիլ Մէրտէմ պէյը եւ յառաջացաւ դէպի բեմ։ Կը պոռային երեսփոխանները։ Պ. Վէպէր թուղթ մը հանեց, եւ փորձեց կարդալ, սակայն չկրցաւ, որովհետեւ երեսփոխանները կ'աղմկէին շարունակ եւ անկարելի կը դարձնէին։

Պատուիրակը ի վերջոյ կարդաց այդ թուղթը, որով, 116րդ յօդուածի տրամադրութեան համաձայն մարզպանը չորս օր կը յետաձգէ ժողովը։

Ժողովը ցրուեցաւ մեծ ցոյցերու եւ վիվլուկներու մէջ։ Անմիջապէս ազգայնականները հրապարակ հանեցին պաշտօնական յայտարարութիւն մը, որով կը յայտնէին թէ դաշնագիրը մերժուած է ժողովէն։ Կիներու բազմութիւններ նախարարներու բնակարանները խուժելով, սկսան քարեր նետել։ Նոյնիսկ անոնք կը յառաջանային Հանրապետութեան նախագահին բնակարանը, երբ ոստիկանական ուժեր արգիլեցին։ Մինչեւ իրիկուն ցոյցեր եղան եւ սիփահի զինուորներ եւ ոստիկաններ հսկեցին կարգապահութեան։

Ազգայնական շրջանակները անսահման ուրախութեան եւ խրճուանքի մէջ են եւ ամէն տեղ կը յայտարարեն թէ դաշնագիրը մերժուած է 46 երեսփոխաններու մեծամասնութեամբ։

Այս ցոյցերու միջոցին ալ իրենց մասնակցութիւնը բերած են համայնավարները եւ Համիտիէ թաղին մէջ ռումբ մը պայթեցուցած, խռովութիւնները սաստկացնելու նպատակաւ։ Մարդ մը վիրաւորուած է այդ միջոցին։ Մինչեւ ժամը չորս ու կէս, նախարարները իրենց տուներէն դուրս չելան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԹՐԱԿԻԱ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿ

Ապիտին Տավէր պէյ կը գրէ « Ճիւմհուրիյէթ »ի մէջ (25 նոյ.) .—

Թերթերը գրեցին թէ Ռումանիոյ Թուրքերը հոս կը գաղթեն եւ արեւելեան նահանգները կը ղրկուին։ Անոնք Թոռներն են մեր հերոս նախնիներուն որոնք դարերով իրենց արիւնը խառնեցին Դանուբի ջուրերուն։

Քանի մը տարի առաջ այցելեցի նշանաւոր Սիլիսթրէն, զոր երգած է Նամըգ Քէմալ։ Հակառակ անոր որ կէս դարէ աւելի կը գտնուին օտար լուծի տակ, այդ տեղի Թուրքերը մազաչափ չէին կորսնցուցած իրենց Թրքութիւնը։ Իրենց տխմար քաղաքականութեամբ, Սուլթանները եթէ Եմէնի, Հիճազի եւ Ասիրի անապատներուն մէջ կոտորել չտային Րումէլիի այս Թուրքերը, անոնց առողջ ուսերուն կռթնելով, Թուրքիա թերեւս այսօր ալ գտնուէր Դանուբի եզերքը։

Ինչպէս որ 800,000 Ալպանները յաջողեցան անկախ պետութիւն մը կազմել, շատ լաւ կարելի էր Տէլի Օրմանի պետութիւն մը կազմել մէկուկէս միլիոն հոգիով։ Բայց Եւրոպա, որ Էսթոնիա, Լէթոնիա եւ Լիթուանիա անունով շարք մը մանր պետութիւնները կազմած է եւ նոյն իսկ Տանցիկ քաղաքը ազատ դարձուցած է, նոյն իրաւունքը չի տար մէկուկէս միլիոն զտարիւն Թուրքերու։ Որովհետեւ Եւրոպա թշնամի է Թուրքին, եւ անոր ամենամեծ փափաքն է Թուրքը նետել Եւրոպայէն։

Այսպէս, Ֆրանս. սպայակոյտի հազարապետ Լարշէ, « Մեծ պատերազմին մէջ Թուրքը » վերնագրով իր մեծ գիրքին մէջ կ'ըսէ. « Անգլիա 1919ին Թուրքիոյ մէջ յամառօրէն կը հետապնդէր իր ծրագիրը, որ էր Անատոլուն բաժնել, Նեղուցները միջազգայնացնելով դնել այնպիսի վիճակի մը մէջ որ անգլ. ազդեցութիւնը գերիշխան ըլլայ հոն, եւ Թուրքը իր բոլոր բեռներով դուրս նետել Եւրոպայէն »։

Բայց Ռումանիոյ Թուրքերուն վերադառնանք։ Անոնցմով երկաթէ բազուկներ պիտի շահինք։ Միայն թէ պատահական ըլլալու չէ ներգաղթը։ Պէտք է համաձայնինք ռումէն կառավարութեան հետ եւ ծրագրուած ձեւով Թուրքիա բերենք մեր ազգակիցները։ Եթէ այսպէս 50 – 60 հոգի մերթ ընդ մերթ բերուին եւ Արեւելեան Նահանգները ղրկուին, որ և է օգուտ չենք կրնար ապահովել։ Այդ գաղթականները կը հալին Արեւելեան նահանգներուն մէջ որոնք տակաւին զուրկ են Դանուբի քաղաքակիրթ եւ չեն վիճակէն։

Մեր կարծիքով, Տէլի Օրմանի Թուրքերը Թրակիա տեղաւորելու է։ Այդ շրջանին մէջ մէկուկէս միլիոն նոր անձեր շատ հանգիստ կրնան տեղաւորուիլ։

Աչքեր կան տնկուած Թրակիոյ վրայ, որ Եւրոպայի մէջ մեր ձեռքը մնացած վերջին հողամասն է։ Հետեւաբար ստիպուած ենք զօրացնել զայն։ Իսկ ամէնէն մեծ ուժը՝ բնակչութիւնն է։

Ասորիներու խնդիրը Լորտերու Ժողովին մէջ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԹԷ « Ո՛Ր ԵՒ Է ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՆՁՆԱԾ ՉԵՆ »

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի օր հարցապնդում մը տեղի ունեցաւ Լորտերու Ժողովին մէջ, Միջագետքի Ասորիներու կացութեան մասին։ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը յիշելով Ասորիներու պատմական անցեալը, վեր հանեց անոնց մատուցած Թանկագին ծառայութիւնները մեծ պատերազմի շրջանին եւ Անգլիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները։ « 1930ին, Ասորիները բնականօրէն զարմանքի եւ երկիւղի մատնուեցան, անգլեւիրաքեան դաշնագրէն, որով այս երկիրը կը հրաժարէր հոգատարութենէն եւ Իրաքի Թագաւորութիւնը կը դառնար անկախ եւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Կը կարծուէր թէ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան համար երաշխաւորութիւններ ապահովել կ'ըլլար Ազգերու Դաշնակցութեան։ Բայց եւ այնպէս, Ասորիները խորապէս յուսախաբ եղան, տեսնելով որ իրենց առանձնայատուկ վիճակի մասին տրամադրութիւն չկայ անգլեւիրաքեան դաշնագրին մէջ »։

Արքեպիսկոպոսը այս առթիւ պարզելով անցեալ օգոստոսի դէպքերը եւ նոր խրողութիւններ, իր տեսակցութիւնը Ասորիներու պատրիարք Մար Շիմոնի հետ, պատասխանատու հռչակեց բրիտանական կառավարութիւնը։ « Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Իրաքի Ասորիներուն կէսը կ'ուզէ հեռանալ այդ երկրէն. ուրիշներու կարծիքով աւելի բազմաթիւ Ասորիներ պիտի հեռանան, եթէ ազատ ձգուին եւ կարենան տեղաւորուիլ։ Ո՞ւր կարելի է գտնել երկիր մը որ ընդունի 20—30,000 նոր ժողովուրդ եւ պատսպարէ զանոնք, լեռնաբնակ ժողովուրդի մը յարմար պայմաններով։ Կ'իմանամ թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Պրազիլիոյ կառավարութեան հետ որ տրամադրելի հողեր ունի այդպիսի ներգաղթի մը համար։ Այդ գործը շատ խոշոր ծախքեր կը պահանջէ եւ կը յուսամ թէ բրիտանական կառավարութիւնը վարկ մը պիտի յատկացնէ »։

Արքեպիսկոպոսէն յետոյ խօսք առաւ Լորտ Նօէլ Պըքսթըն, դիտել տալով թէ այս հարցին մէջ վտանգուած է Մեծն Բրիտանիոյ բարի համբաւը, եթէ ապահովութիւններ ձեռք չառնուին մնացեալ Ասորիներուն համար։ Լորտ Լիթօնըլ եւս ծանրացաւ բրիտանական կառավարութեան բարոյական պատասխանատուութեան վրայ, յիշելով թէ Ասորիները Անգլիոյ կողքին կռուեցան եւ ահագին զոհողութիւններ կրեցին։

Կառավարութեան կողմէ պատասխանեց Լորտ Հէյլշըմ, պատերազմական նախարարը, յայտարարելով թէ Մեծն Բրիտանիա որ եւ է առնչութիւն չունի պատերազմին մասնակցող Ասորիներու հետ։ « Երբ Ռուսերը 1917ին քաշուեցան, Անգլիա Ասորիները փրկեց անխուսափելի կործանումէն։ Բոլորովին անճիշդ է ըսել թէ այս երկիրը որ եւ է անիրաւութիւն գործած է այդ ժողովուրդին հանդէպ։ Բրիտանական կառավարութիւնը ամէն ջանք թափեց օգնելու համար Ասորիներուն, փորձելով զանոնք վերահաստատել այն հողին վրայ ուր կը գտնուէին պատերազմէն առաջ, կամ, եթէ այդ անկարելի է, ուրիշ յարմար երկրի մը մէջ »։

Նախարարը յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ հոգատարութեան պայմաններու, անգլեւիրաքեան դաշնագրին, անցեալ ամրան դէպքերու մասին, եւ դատապարտելով հանդերձ կատարուած խժդժութիւնները, յանցաւոր հանեց նաեւ Ասորիները որոնք զինեալ յարձակում գործած էին Իրաքի զօրքին վրայ։ Գալով տեղաւորման ծախքերուն, նախարարը յայտնեց թէ այդ հոգը կ'իյնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն ծախքերուն մէկ չորրորդը կը կրէ Մեծն Բրիտանիա, հետեւաբար կարելի չէ նոր զոհողութիւններ ընել...

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ՍՈՔՈԼ»ՆԵՐՈՒ ՄԱՄՈՒԼՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակցին ծանօթ յօդուածաշարքին այս մասը յապաղած է կամքէ անկախ պատճառով:

Մինչեւ հիմա յիշուած դաստիարակիչ միջոցներուն քով առանձին կարեւոր եւ տեւական ազդակ մըն է սոքոլ մամուլ-գրականութիւնը: Վերջինը կենդանի խօսքին ու շարժումին պակաս մասը կը լրացնէ տպուած խօսքին յարատեւ ներգործումովը: Ու որպէսզի այդ ներգործումը իրապէս ծառայէ իր նպատակին՝ սոքոլ մամուլ-գրականութիւնը կոչուած է թօթափել կազմակերպուած հաւաքականութեանց մամուլներուն յատուկ ամէն կապանք, կաշկանդում, նկատում, ու կոչուած է սանձել միշտ ու ամէն խնդրի մէջ բաց խօսելու, անունով ու տեղով մատնանշելու գեղեցիկ եւ օգտակար առանձնութիւնը: Այսպէս է որ, երբ սոքոլ անդամ մը կամ ուրիշ մը յանցապարտ ընթացքի մէջ գտնուի, այդ յանցանքը երեւան կը հանէ առանց [illegible], դարձդարձիկ բացատրութիւններու. թերացողին, թերացողներուն անձն ու պաշտօնը կը ցուցահանուի առանց վրան դոց ակնարկներու, առանց իբր թէ դիւրքի ու առանց խայթելու վտանգաւոր տատանումի կամ նախանձախնդրութեան:

Սոքոլը ամէն տեղ մարդ է: Ամէն հաւաքականութիւն ունի իր գողերը, գեղծարարները, խաչագողները, վստահութիւնը չարաչար գործածողներ, եւ այլն եւ այլն:

Այս չարիքներու դէմ իր պայքարին մէջ սոքոլ մամուլն անման է, անխարդախ: Մեր մէջ, ըստ թերթի գոյնին ամէնէն վնասակար, ամէնէն ապերախտ չարաշահութիւնները անգամ հազար ձեւով կը ներկայացուին, նայելով թէ յանցապարտը թերթին ներկայացուցած ուղղութեան թէ ուրիշ հոսանքի մը մարդն է: Սոքոլ առաքելութեամբ հասնող սերունդներու համար արտառոց ու անբացատրելի մնալու դատապարտուած է պարագան մեր հանրային կեանք ունեցող այսինչ կամ այնինչ անձին՝ որ մէկ թերթին մէջ հերոս ու տիպար անձ է, նոյն լեզուով ուրիշ թերթի մը մէջ մատնիչ, դաւաճան, վնասակար:

Մեծ է տարողութիւնը սոքոլական տպուած խօսքին: Հետեւեալ ձեւով խմբաւորում մը լաւագոյն կերպով պիտի կրնայ գաղափար տալ անոր մասին.—

ա. Սոքոլական պաշտօնական մամուլ եւ գրականութիւն.

բ. Սոքոլական անպաշտօն գրականութիւն.

գ. Սոքոլական գրականութիւն սոքոլէն դուրս:

ա. Այս խումբին մէջ է ամբողջութիւնը այն թերթերուն, գրքերուն, հրատարակութեանց, որոնք կը կատարուին սոքոլական համայնքին, սոքոլական ժուփաններուն, սոքոլական Միութեանց զանազան պաշտօնական մարմիններուն, խորհուրդներուն կողմէ: Աւելորդ է մանրամասնել թէ ինչքան շատ են անոնք: Ընթերցողը կրնայ մտապատկեր մը շինել՝ երեւակայելով համայնք մը, մեծ ընտանիք մը, որ 622.000 շունչ կը հաշուէ, երբ ամէն ձեռնարկի, ամէնօրեայ կեանքի մասնակից ու գործօն անդամ, ըստ 1932ի վիճակագրութեան: Այսպիսի հաւաքականութիւն մը ունի իր ներքին կազմակերպութեան խնդիրները, իր մարզանքի ու կարգապահութեան հարցերը, իր արտաքին յարաբերութիւնները, իր շէնքերն ու մարզարանները, իր ինչքն ու գործիքները, դրադարանները, դպրոցները, որոնք բոլորը ամէն օր կը քալեն կեանքին հետ: Սոքոլական գաղափարականը նոր նոր խնդիրներու դէմ յանդիման կը գտնուի: Համայնքին ներսը կեանքը կը բաբախէ, մէկ անդամը կը թերանայ, միւսը կը գեղծանի. դուրսէն՝ համայնքի շահերուն դէմ յարձակում կամ ոտնձգութիւն կ'ըլլայ, սեփական պետութեան շահերը կը վտանգուին, եւն եւն:

Սոքոլական համայնքն ունի իր կեդրոնական Հրատարակչականը: Փրակայի մէջ, համայնքին կեդրոնը՝ Թիրշի տունը: Ծրագիր, կանոնագիր, հրահանգ, զեկոյց չեն միայն որ լոյս աշխարհ կուգան հոնկէ, այլ եւ բազմաթիւ հանդէսներ, գրքեր, գրքոյկներ, եւ այլն:

Կեդրոնական Հրատարակչականէն զատ սոքոլական ժուփանները մեծ մասամբ ունին առանձին հրատարակչական: Անկարելի է թուել այն բոլորը՝ որ սոքոլական պաշտօնական մամուլն ու գրականութիւնը կը կազմեն: Բայց այս հարեւանցի յիշատակումը կրնայ գաղափար տալ թէ գործը կը տարուի սիստեմի վերածուած ձեւով մը: Հանդէսներու մէջ ամէնէն պաշտօնականն է «Սոքոլսքի Վեստնիք» (Սոքոլական Լրաբեր): Բերանն է համայնքի Կեդրոնական Վարչութեան: Իր պարունակութիւնը կազմակերպական ու վարչական խնդիրներու հետ միայն կապ ունի. անուանում, պաշտօնանկութիւն, պատիժ, վտարում, վարչական նորութիւններ, սոքոլական կեանքի տեղեկատուութիւն եւ այլն: Անոր քովն ի վեր՝ շատ թիւով ժուփաններ ունին իրենց տեղական «Լրաբեր»ը: Մեծ միութիւններէն շատերն իսկ ի վիճակի եղած են ունենալու իրենց միութեան «Լրաբեր»ը, աւելի կենսունակ ու աւելի հաղորդ պահելու համար անդամները համեմատաբար հոծ զանգուած մը: Այսպիսի հոծ միութեանց համար իր պատկանած ժուփային լրաբերը հեռու պիտի ըլլար անմիջական բաւարարութիւն տալէ:

Դարձեալ համայնքին հրատարակութիւններն են. «Ցվիչիթել» (Մարզիչ): Այս հանդէսը նուիրուած է այրերու մարզանքի հարցերուն, նաեւ այր մարզիչներու պաշտօնին ու զարգացումին կապուած ուսումնասիրութեանց:

«Ցվիչիթելքա» (Կին Մարզիչ), որ կնոջական մարզանքի խնդիրներուն՝ եւ կին մարզիչներու դերին, զարգացումին կապուած է:

Օտարի մը համար սակայն ամէնէն ուշագրաւն է «Սոքոլ» ամսաթերթը, նուիրուած սոքոլական գաղափարականին, անոր սկզբունքներուն, նպատակներուն, ուրեմն զուտ տեսական գիտական հանդէս: Հոն է որ գործը՝ իբր ամբողջութիւն՝ ի յայտ կուգայ. հոն է որ կարելի է հետեւիլ քննադատութեանց, մտահոգութեանց, ձգտումներու, եւն եւն:

Սոքոլական համայնքը կը հրատարակէ նաեւ «Եասս» (Պայծառութիւն, լոյս = clarté) անուն հանդէսը, իբր բացառաբար ընտանիքէն ներս ընթերցման յատկացուած ամսագիր:

Դպրոցական տղոց համար կը հրատարակուին «Վոքրիչենի» (Ցարութիւն) եւ «Սոքոլսքի Պեչէտի» (Սոքոլական Հաւաքոյթներ): Այս վերջինը մանաւանդ երկրորդական վարժարաններու աշակերտներուն համար:

Փոքր տղոց յատուկ է պատկերազարդ «Սոքոլիք» (սոքոլիկ = փոքրիկ սոքոլ), աղջկանց ու կիներուն՝ «Սոքոլիցէ» (կին, աղջիկ սոքոլ):

Մտաւոր մշակման յատուկ, այդ գործին լծուած դաստիարակիչներուն իբր ուղեցոյց՝ «Վզդելավաթել» (դաստիարակիչ, կրթիչ): Ասոնց քով, միութենէ միութիւն, ժուփայէ ժուփա, մրցումներ, արշաւներ, մարզանքներ, տեղական սլէթներ, մարզահանդէսներ ներկայացնող պատկերազարդ հաւաքածոյ մը կը հրատարակուի ամէն ամիս կանոնաւորաբար Ֆրանսական Vu հանդէսին պէս, «Սոքոլական տեղեկատու պատկերներով»:

Ամերիկայի չեխոսլովաք գաղութին Սոքոլը՝ որ մեծ դեր խաղաց պատերազմի ատեն՝ ունի նման «Լրաբեր» չեխերէն եւ անգլերէն լեզուներով, նորահաս սերունդին համար, որ տկար կը մնայ իր մայրենի լեզուին ուսման մէջ՝ ինչպէս է նաեւ մեր պարագան՝ այդ երկրամասին մէջ:

Աւելորդ է յիշել թէ պաշտօնական սոքոլ մամուլին այն մասը՝ որ կապ ունի կազմակերպական, մարզական, վարչական խնդիրներու հետ, պարտադիր սպառում ունի: Ամէն միութիւն իր անդամներու թիւին համեմատ պէտք է գնէ զանոնք: Մնացեալ մամուլին սպառումն ազատ է, եւ ենթակայ մրցումի սովորական օրէնքներուն: Այս առթիւ պէտք չէ զանց ընել կէտ մը. յիշուած 622.000 շունչին քով՝ որոնք գործօն են, կան միլիոնով հաշուելի անմիջականօրէն ոչ-գործօն Սոքոլներ: Այս վերջինները բնական ընթերցողներն են անշուշտ սոքոլ գրականութեան: Հակառակ այս բանին, սոքոլ գրականութեան մէջ, ու մանաւանդ «Սոքոլ» ամսագրին մէջ տեւապէս պայքար կը մղուի՝ որպէսզի միմիայն անդամավճարով Սոքոլներու գոյութիւնը անկարելի դարձուի, որ, կամ ամէն մէկը՝ օրուան կեանքէն բաժին առնէ, կամ մերժուի անոնց անդամավճարը. կեանքը սակայն իր անողոք անհրաժեշտութիւններն ունի՝ ու շատեր ուզելով չէ որ չեն կրնար յաճախել սոքոլարան, դրադարան, սոքոլ հաւաքոյթի, մարզանքի եւն եւն:

Ցիշուած պաշտօնական հրատարակութեանց շարքին մէջ՝ առանձին տեղ ունին պատկառելի յիշատակարաններ զորս սոքոլական համայնքը կը հրատարակէ ամէն վերջացող Սլէթի (համադումար ողիմպիականի) վաղորդայնին: Հոն նկարով, յօդուածներով, թիւերով, վերջացող վեցամեակին սոքոլական նուաճումները կամ վերիվայրումները, ինչպէս եւ Սլէթին արդիւնքները՝ պատմութեան կը յանձնուին:

բ. Սոքոլական անպաշտօն գրականութեան խումբը դասել յարմար է այն բոլոր գրական գործերը, որ կը գրուին Սոքոլ վարիչներու կողմէ, կամ որեւէ գործօն Սոքոլի կողմէ եւ ուղղակի կապ ունին սոքոլական խնդիրներու կամ սոքոլ պատմութեան հետ. օրինակ, յիշատակներ, կենսագրութիւններ, այսինչ կամ այնինչ սկզբունքի վերլուծում, վերծանում, քննադատութիւն, եւն եւն: Հասկնալի է որ այս ճիւղն ինքնին անթիւ գործերու տուն տուած է, ու աւելորդ՝ ծանրանալ վրան:

գ. Սոքոլին պատուաբեր նուաճում մը կարելի է սեպել գոյութիւնը մեծածաւալ գրականութեան մը, գրուած իր մասին՝ սակայն իրմէ դուրս: Հոս կը խմբուին ոչ-սոքոլ Չեխոսլովաքներու Սոքոլի վրայ գրածները, բացասական թէ դրական, պարսաւող թէ գովող: Նաեւ կարեւոր օրաթերթերու սոքոլական բաժինները:

Նուազ կարեւոր չէ նաեւ այն բոլորը որ օտարներու գրչէն ելած է՝ Սոքոլի մասին, Ֆրանսերէնով, գերմաներէնով, անգլերէնով, ռուսերէնով, պուլկարերէնով, սերպերէնով, լեհերէնով, ու նաեւ աւելի եւս պալթիկեան լեզուներով, ճափոներէնով և թուրքերէնով: Այս մասին գաղափար պիտի կրնանք կազմել՝ իր կարգին «Սոքոլը եւ օտարները» բաժնին մէջ:

Արդէն յիշատակուեցաւ որ սոքոլական գրականութիւնը պարտադիր ընթերցման նիւթ է Սոքոլէն ներս. տեսանք աւելի առաջ թէ կազմական պարտադրութիւն է որ իւրաքանչիւր միութիւն ունենայ իր դրադարանը: Այդ դրադարանները երեք տիպի են: A, B, C: A դրադարանը նուազագոյնն է որ պէտք է գտնուի ամէնէն փոքրաթիւ եւ ամէնէն աղքատ միութեան իսկ կեդրոնին մէջ: Նուազագոյն այս գրացանկին մէջ են պարտադիր մամուլին ամբողջութիւնը, մարզանքի եւ վարչութեան յատուկ հրահանգներ, ծրագիրներ, ու հիմնադրին Թիրշի բոլոր գործերը. որոշ թիւով ալ դասական դարձած սոքոլական հեղինակութիւններ: Չեխ գրականութենէն ընտրովի գործերու ցանկ մը: B. եւ C դրադարանները՝ այս նուազագոյն-հիմնականին վրայ նոր յաւելումներով կը մեծնան՝ ըստ Միութեան կարեւորութեան:

Ըսուեցաւ նաեւ թէ Սոքոլին յատուկ է չթողուլ որ գրքերը՝ պարտադիր կամ ոչ՝ ձեւի համար ձեռք բերուին, մնան փոշիներու մէջ, այլ իրապէս ծառայեն իրենց նպատակին: Մտաւոր մշակման պաշտօնեայ Վզդելավաթելները (դաստիարակիչ) ուղղակի եւ անձնապէս պատասխանատու են ամէն թերացումի համար:

ԳԵՂԱՄ ՇՈՂԱԿԱԹ

ՄԵՎԼԵՎԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ

Իսլամ կրօնաւորներու ինքնատիպ պարը, որ ծանօթ է Գոնիայէն անցնողներուն, գաղթական է մեզի պէս: Երբ իսլամ վանականները վտարուեցան Թուրքիայէն, բազմաթիւ մեվլեվի տէրվիշներ ապաստանեցան Սուրիա եւ Եգիպտոս, ուր հիմնեցին վանքեր՝ խորհրդածելու, աղօթելու եւ... պարելու յանուն Ալլահին:

Եգիպտոսի մէջ կառավարութիւնը վարկ բացաւ այս կրօնաւորներուն, վանք մը (թէքքէ) հիմնեց, եւ ամէն տարի նպաստ կուտար, այն պայմանով որ վանականներու ծանօթ պարի ներկայացումներէն գոյացած հասոյթը յանձնուի կառավարութեան:

Ինքնատիպ եւ խորհրդաւոր պար մըն է այս, որ կը կատարուի մելամաղձոտ եւ երկարաւուն եղանակի մը ընկերակցութեամբ: Կ'երեւի թէ առաջին առթիւ շատ էին հետաքրքիրները եւ բաւական հասոյթ կը բերէր կառավարութեան: Եւ սակայն, վերջերս, տագնապը ազդեց նաեւ մեվլեվիներու պարի սիրահարներուն վրայ, հետաքրքիրները նուազեցան, հասոյթը պակսեցաւ: Եւ, ինչպէս կը հաղորդէ հեռագիր մը, կառավարութիւնը ստիպուեցաւ դադրեցնել նպաստը եւ մենաստանը վերածել դպրոցի:

ԹԱՏՐՈՆ

''ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ,,

Կիրակի օր, Ատեարի Թատրոնին մէջ Պ. Շահխաթունի բեմադրեց նոր թատերգութիւն մը, նոր մանաւանդ իր «անծանօթ» հեղինակով:

«Առաքել Աղա»յի հոգեբանական եւ ընկերային վերլուծումը ձգելով ձեռնհասներուն, հանդիսատեսի մը տպաւորութեամբ պիտի մօտենամ միայն:

Նախ պատմեմ խաղը:

Համեստ հայ ընտանիք մը 1915ի սարսափներէն մազապուր ազատած, կ'իյնայ Պուլկարիա եւ անկէ Փարիզ, ինչպէս կ'իմանանք ընտանիքին մօր Զարուկ հանըմի, իր աղջկան Անահիտի տուած բացատրութիւններէն: Ուրեմն բնիկ Պոլսեցի չէ Առաքել աղայի ընտանիքը. խաղի ընթացքին եւս կը ճշտուի այդ պարագան, երբ Պ. Շահխաթունի (Առաքել աղա) քանիցս կը կրկնէ «էֆէնտում» բառը, Անատոլցիի մը արտասանութեամբ, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար: Չէ՞ որ իր դրացին, Սահակ աղա, աքսորի գացած միջոցին իրեն է յանձնած արժէթուղթերու պատկառելի կապոց մը: Ուրեմն պարզ է, գաւառացի է ընտանիքը, եւ բոլորովին աւելորդ են Առաքել աղային եւ մանաւանդ Զարուկ հանըմին պոլսական ռամիկ բացագանչութիւնները, «քա»ն, «հէլպեթտէ», «հայտէ՛» եւ այլն:

Փարիզի իրենց համեստ տան մէջ է առաջին տեսարանը. կէս օրուան ճաշի սեղանին առջեւ, այր ու կին եւ իրենց երիտասարդ աղջիկը: Երեքն ալ դժգոհ իրենց փարիզեան կեանքէն, հայրենիքի կարօտովը տոչորուն, անոր յիշատակներովը բաբախուն, օտար այս ծով քաղաքի ապրումներուն, օտար անոր ամէն մէկ քարին, հողին, հովին ու արեւին: Ու այնքան կարօտ հայրենի շունչին որ արցունք ու թախիծ կը բերէ ձայնագրին վրայ գրուած «Հով արէք սարեր ջան, հով արէք» երգն իսկ Առաքել աղայի աչքերուն եւ Զարուկ հանըմի սրտին: Եւ ահա այդ երրորդութեան խօսակցութիւնը օրուան ազգային կեանքին շուրջ. վաւ հետաքրքրութիւն հայ ժողովուրդի ամէն մէկ մասնիկին համար. ցաւ եւ յուսահատութիւն անոր թափառական վիճակին առջեւ, ի՞նչու Առաքել աղան հարուստ, շատ հարուստ չըլլար, իր դրամին ուժով մեղմելու համար իր ժողովուրդին թշուառութիւնը, օգնելու Ազգատախնամին, անգործներուն, հիւանդներուն՝ բոլորին, բոլորին: Երեքն ալ համաձայն են ատոր, մե՛ղք որ հարուստ չեն:

Առաջին արարին է դարձեալ որ կը հանդիպինք հայրենիքի դրացիին Սահակ աղայի տղուն՝ Օննիկին, որ Անահիտի մանկութեան ընկերը եղած է: Միասին մեծցած են եւ տարտամ համակրութիւն մը արմատ նետած է իրենց երիտասարդ սրտերու մէջ: Փոթորիկի պէս ներս մտնող տղան աճապարանքով կ'աւետէ թէ հայրը ողջ ըլլալ կ'ենթադրէ Պուէնոս Այրէսի մէջ, ուր կը վազէ հազիւ այդ լուրը առած, գտնելու զայն: Ըսենք անմիջապէս որ խաղի ամբողջ ընթացքին ա՛լ չենք հանդիպիր իրեն. Անահիտի գրած նամակներէն կը հասկնանք որ Հայաստան է գացած:

Պոլսեցիի առաջին տիպարին կը հանդիպինք Մարիամ տոտոյով որ իր հարազատ Պոլսեցի կնոջ արտասանութեամբ եւ ռամկօրէնով ոչ սկիզբը եւ ոչ վերջը յուսախաբ ըրաւ մեզ: Ընտանիքին բարեկամն է միամիտ հայ մայրիկը՝ որու բերնով եթէ ժողովրդական իմաստուն առածները լսել հաճելի էր, աւելորդ էին կարգ մը «ռեքլամ»ներ, որոնք խաղը ոչ թէ կը կապեն օրուան մեր ապրած կեանքին, այլ կը գռեհկացնեն զայն քիչ մը չափազանց իրականացնելով: Եւ այդ պահերուն էր կարծես որ յանկարծ «անծանօթ» հեղինակը կ'երեւէր աչքին, անծանօթ՝ ինչպէս ջայլամը որ գլուխը աւազին մէջ կը պահէ:

Առաջին արարին վերջը մոգական գաւազանը իր դերը կատարած է արդէն: Սահակ աղայի յանձնած արժէթուղթերու գինը բարձրացած եւ առասպելական հարստութեան մը տէր են դարձուցած Առաքել աղան առանց խղճահարութեան:

Բ. արարը ուրեմն հարուստ Առաքել պէյին դրասենեակն է զոյգ պաշտօնեաներով. երկու յատկանշական տիպարներ, ձեռքերը փորին վրայ բարեւ կեցող: Իրենց խօսակցութենէն կ'իմանանք Առաքել պէյի ընտանիքին բոլոր գաղտնիքները, տիկնոջ թեթեւաբարոյ ընթացքը պարասրահներու մէջ, անհաշիւ ծախսումները «քաշե՛լ, քաշե՛լ» շարունակ, Առաքել աղայի յոռի կենցաղը Ֆրանսացի սիրուհիին հետ, որ նոյնպէս կը քաշէ՛ ու կը քաշէ մեր չտես հարուստէն «mon petit»ներով, «mon amour»ներով: Այդ Ֆրանսուհին ալ բեմ եկաւ քիչ յետոյ, կերպարանափոխուած Առաքել աղայէն կորզելու 300000ի չէք մը, քանի մը կեղծ համբոյրներով: Նոյն արարին հանդիպեցանք նոյնպէս իր խորհրդականին, Համալսարանական Կարօեանին, որ քաջալերիչն է անոր հակազգային տրամադրութիւններուն և առեւտրական խորհրդատուն է: Կեղծ տիպար մը որ տագնապալի վայրկեանին գիտցաւ փրկել միմիայն իր անձնական հարստութիւնը...

Թէ ի՞նչ ընդունելութիւն գտան այն երկու ազգային գործիչները որոնք բարենպատակ Միութիւններու համար նպաստ խնդրելու էին եկած, որոշ էր արդէն, ոչ միայն մերժում, այլ եւ պատուոյ երդում՝ նոյնիսկ անհատական հաճոյքներէ զրկուած ըլլալու... դրամի չգոյութեան պատճառով: Առաքել աղա անոնցմէ կը լսէ սակայն թէ աղջիկը գաղտնի կ'օգնէ ազգ. բարենպատակ Միութիւններու, առանց հօրմէն դրամ խնդրելու: Կը զարմանայ, կը զայրանայ, բայց իր կասկածն ու դժգոհութիւնը աւելի ձեւ ու մարմին պիտի առնէին քիչ յետոյ Մարիամ տոտոյի միամիտ խոստովանութիւններէն, քանի որ աղջիկը ոչ միայն կ'երթայ անոր մօտ իր հին լաւ օրերու յիշատակովը ապրելու, այլ եւ կը թղթակցի Օննիկին հետ:

Երրորդ արար.— Վերջէն հարստացած այդ Հայուն տունը. ճոխ, իշխանական, ուր կինը վարսայարդարէն հազիւ վերադարձած, կը պատրաստուի պարասրահ մեկնիլ յանձնարարելով սպասուհիին կապել պայուսակները Քօթ տ'Ազիւրի համար: Աղջիկը, միակն է որ նոյնն է մնացեր այդ ապականութեան մէջ. մաքուր ու գաղափարական, հայ ու նախանձախնդիր իր ազգային արժէքներուն: Կ'ընդհարի մօրը հետ, անոր երեսին տալով թեթեւսոլիկ բարքերը եւ իր հոգեկան թշուառութիւնը մերկացնելով անոր զարմացած աչքերուն առջեւ: Դարձեալ խաթունիկ մայրիկն է որ կը սփոփէ զինքը, Մարիամ տոտոն, որուն գիրկը կը գտնէ զինքը հայրը: Բուռն վէճ մըն ալ ահա հօրը հետ. անոր չտես պուրժուայի հոգեբանութեան հակառող այնպիսի գաղափարներ, դէպի հայրենիքը եւ իր ժողովուրդը այնպիսի բուռն սէր ու շահագրգռութիւն, որ կատղած է Առաքել պէյը: Աղջիկը կ'արհամարհէ իր ծնողքը. անոնց օտարամոլ, այլասերած կենցաղը, իր հօրը հարստացման անպարկեշտ ձեւը: Կը փորձէ սակայն համոզել զայն որ իր միլիոններով աջակցի իր ժողովուրդին շինարարական ճիգերուն, փրկէ հազարաւոր անտուն ու անտէր գաղթականներ, անուսում եւ անսնունդ երեխաներ որդեգրէ եւ այլն: Զուր են բոլորը. Առաքել պէյ մոռցած է ամէն բան. ազգ, հայրենիք, այլ եւս չի հանդուրժեր. «Հով արէք»ին եւ պատճառ կը դառնայ որ իր զաւակը հեռանայ ընտանեկան յարկէն ու մեկնի Հայաստան, Օննիկի մօտ, իր սեփական աշխատանքով օգնելու համար իր սիրած ժողովուրդին:

Չորրորդ արարին կը լսենք այդ փախուստը քարտուղարին եւ սպասուհիին խօսակցութենէն: Անոնց բերանը դրուած քանի մը նախադասութիւններով կարծես հեղինակը ուզեր է մեղմացնել համայնավար քարոզութիւնը Օր. Անահիտին: Այդ վերջին արարին մինակ է Առաքել աղան, իր կինը՝ Նիս, աղջիկը Հայաստան, ու այդ առանձնութեան մէջ կը տանի վերջին հարուածը իր սնանկութեան, իր միլիոններու փլուզումին, ու կէս մը խելագար, կը յափշտակէ շուրջը ամէն ինչ բացագանչելով,— «Տո՛ւր, տո՛ւր, տո՛ւր աղքատին, անգործին, որբին, գաղթականին ամէնուն ալ տուր, սա բոլորը տո՛ւր»:

Ահա ամբողջ թատերախաղը նոյնութեամբ: Ընթերցողին կը մնայ եզրակացութիւնը: Իմ տպաւորութիւնս այն էր որ հեղինակը կամ հեղինակները միասին ուզեր են օրուան ապրուած կեանքէն քաղել նիւթը, խաղին հագցնելով հայկական տարազ: Ինչո՞ւ ծածկել որ կեղծ էր այս փորձը եւ զուրկ՝ խորութենէ: Ամէնէն լաւ մասն էր թատերական թեքնիքի յաջողութիւնը: Արարները եւ տեսարանները լաւ ագուցուած էին եւ սահուն էր ամբողջ խաղը:

Գալով բեմադրութեան եւ դերակատարներուն, իսկապէս գնահատելի էին: Մեր մէջ ընդհանրապէս կ'անտեսուին բեմադրելու արուեստին պահանջները եւ նրբութիւնները, առարկելով նիւթական միջոցներու չգոյութիւնը: Կիրակի օր համոզուեցանք որ միշտ արդար չէ այդ առարկութիւնը: Կիրակի օրուան բեմը եւրոպական թատրոնի մը արժանի բեմ էր: Դերակատարները — Առաքել աղան (Շահխաթունի) իր ռուսահայերէն բարբառով չէր կրնար այդ անգամ շեշտուած թրքահայ տիպարը անձնաւորել: Հազիւ առաջին արարին կրցաւ իր ճիգը արժեցնել, իսկ իր յափշտակութեան պահերուն, երբ Պերենջեանի «Սամսոն»ը կը յիշեցնէր, բոլորովին մոռցաւ թրքահայերէնն ալ, իր ճիգն ալ ու քանի մը «էֆէնտում»ներ, «հայտէ հայտէ»ներ ոչ միայն չփրկեցին զինքը, այլ եւ հակառակը աւելի շեշտեցին: Երկրորդ յուսախաբութիւնը որ ունեցանք իրմէ, Առաքել աղային եւ Առաքել պէյին շատ մեծ տարբերութիւնն էր: Յանկարծ այդ խեղճ ու կրակ հայ մարդը, չէր կրնար այդ անթերի ճէնթըլմէնը դառնալ: Մոգական գաւազանը հոգիով կրնայ փոխել մէկը, չի կրնար Ֆիզիքապէս ալ նոյն հրաշքը գործել: Վերջին տեսարանին գտանք արդէն սիրուած արուեստագէտ Շահխաթունին, որ եթէ չփրկեց իր անհարազատ տիպար մը ըլլալը, գոնէ մոռցնել տուաւ զայն:

Բեմին ամէնէն ուշագրաւ յաջողութիւնը Օր. Ա. Ավճեանինն էր: Ափսոս որ Փարիզի հայ թատերական կեանքը չի կրնար իր արժանի տեղը տալ ինչպէս Գմրէթեանին, Կոթիկեանին, նոյնպէս եւ Օր. Ավճեանին: Իր «Մարիամ տոտո»ն անթերի էր թէ բարբառով, թէ խաղարկութեամբ:

Գմրէթեանէն աւելին կը սպասէինք այդ օրը, ո՛չ համալսարանականն էր, ոչ առեւտրականը. ի՞նչ էր. անորոշ դիմագծով խորհրդական մը: Թերեւս իր դերն ալ պէտք եղածին չափ յատակ չէր, որ կարենար ուսումնասիրել զայն ու մտնել անոր մորթին մէջ: Շատ փոքր էր Կոթիկեանի դերն իրեն համար, բայց նոյնքան համեստութեամբ տարաւ զայն ինչպէս պիտի տանէր աւելի ծանրը: Սարաֆեան եւ Լաթիֆեան, երկու քարտուղարները հարազատ էին եւ լաւ խաղցուցած. իրենց ամէն մէկ շարժումը եւ դիմախաղը իր տեղն էր: Տէրվիշեան (Օննիկ) միշտ տաքօրինակ աճապարանք մը ունէր եւ այնպիսի շարժումներ որոնք չէին համապատասխաներ զարգացած եւ գիտակից երիտասարդի մը արտայայտութեանց — մէկու մը որ սիրած աղջիկէն իսկ կը հեռանայ իր հայրենիքին նուիրուելու համար: Տիկ. Պետրոսեան միջակ էր թէ իբրեւ հայ աւանդապահ մայրիկ եւ թէ իբրեւ թեթեւսոլիկ կին, բայց լաւ էր իր արտասանութեամբ որ չխանգարեց խաղը:

Օր. Ռ. Ալիքսանեան (Անահիտ) լուրջ ու գիտակից գաղափարական աղջկան մը տիպարը տուաւ հարազատ եւ կշռուած խաղով մը, բայց քիչ մը զուրկ ջերմութենէ եւ յափշտակութենէ:

Մէկ խօսքով, առանց նկատի ունենալու նիւթը, խաղը լաւ պատրաստուած էր եւ լաւ ներկայացուեցաւ. Իսկ մեր «Թատերասէր» հասարակութիւնը կը փայլէր անշուշտ իր բացակայութեամբ, ինչպէս միշտ: Եթէ աւետեն թէ շուտով պիտի ներկայացուի «Նասրէտտին Հոճան», անտեսական տագնապը կ'անհետանայ անմիջապէս եւ Միւթիւալիթէն իսկ ծայրէ ծայր կը լեցուի...

Ա.

ՄԵՐ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՌԸՆԱԺ, 27 Նոյ. (Յառաջ).— Նոյ. 26ին կիրակի օր քաղաքս եկաւ ընկ. Վահան Համբարձումեան եւ ընդ. ժողովին մէջ տուաւ ընդարձակ զեկուցում մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպական ներկայ վիճակին, կուսակցութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մասին: Ընկերոջ [illegible] շահեկան զեկուցումէն վերջ մեր հաւատքը անգամ մը եւս ամրացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած եւ կատարելիք դերի մասին:

Ընկերը կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ շրջաններու եւ Փարիզի մօտակայ վայրերուն մէջ կատարուած կազմակերպական աշխատանքներու մասին եւ ընկերները հետաքրքրութեամբ լսեցին: Այս տեղեկութիւններէն վերջ, բոլոր ընկերները համախմբուած անգամ մը եւս ուխտեցինք հաւատարիմ մնալ կուսակցութեան աւանդութիւններուն:

Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որուն խրոխտ դրօշին տակ համախմբուած երիտասարդութիւնը բոլոր խոչընդոտներուն յաղթելու գիտակցութիւնն ունի:

Խանդավառ եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ ժողովը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Վահան Խէչօ

ՀԱՅ ԿՐԹ. ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Այս ընկերութեան գործունէութեան նպատակն է գաղթահայ մատաղ սերունդի ազգային կրթութեան եւ դաստիարակութեան գործը։ Ատոր համար «Համազգային»ը պիտի հիմնէ մէկ–երկու ճիւղանի միջնակարգ վարժարաններ, եւրոպական լիսէներու համապատասխան, պիտի բանայ մանկական հաստատութիւններ, քառամեայ եւ ութնամեայ դպրոցներ, պարբերական դասընթացքներ՝ յարմարելով տեղին ու պահանջին։ Պիտի հրատարակէ հայերէն լեզուով դասագիրքեր դպրոցներու համար, եւ գիրքեր մանուկներու ընթերցանութեան համար։

Մեր ներկայ դժուարին պայմաններուն մէջ ապազգայնութեան դիմադրելու ամէնէն ամուր խարիսխը հայ դպրոցն է. առով է որ հայութիւնը պիտի յարատեւէ։ Ազգ մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ առանց իր մայրենի լեզուին եւ հայրենի դպրոցին։

Հայ ժողովուրդը դարերէ ի վեր միշտ սիրեր է լուսաւորութիւնը։ Այսօր, երբ ան հայրենազուրկ՝ այլասերումի վտանգի մէջ է, աւելի քան երբեք պէտք է լայնօրէն հաղորդակից դառնայ ցեղի անաղարտ պահպանման գործին։

Գաղթահայութիւնը իր ցանուցիր ու բաժան բաժան դրութեան մէջ՝ այսօր կանգնած է ուծացման եւ կորուստի անդունդի եզերքին։ Հայ գիրքն ու հայ դպրոցն է, որ պիտի կրնան կորուստի ճամբէն ազատել հայ մատաղ սերունդը։ Պատմական հրամայողական պահանջ մը դրուած է մեզ ամէնքիս առաջ՝ պահպանել, ինչպէս մեր աչքին լոյսը, արդէն գոյութիւն ունեցող հայ վարժարանները եւ ըստեղծել նորերը՝ ուր որ ափ մը հայութիւն գոյութիւն ունի։

«Համազգային»ը իր բարձր նուիրական ազգային նպատակը իրագործելու համար, իւրաքանչիւր հայ անհատէ կը սպասէ միմիայն ամսական մէկ ֆրանքի զոհողութիւն մը։

Հայրենակիցնե՛ր,

Անդամագրուեցէ՛ք ու ամէն մէկդ նոր նոր անդամներ բերէ՛ք որպէսզի ամսէ ամիս մէկ մէկ ֆրանք տալով աջակցիք ազգի ամենահրատապ գործին յաջողութեան։

Ամէն մէկուն ամսական մէկ ֆրանքը պիտի ապահովէ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող վարժարաններուն տեւականութիւնը, ու նորերուն հիմքը պիտի դնէ։

Թող գաղթաշխարհի հայութեան գիտակից եւ ամենալայն խաւերը՝ կին թէ մարդ, մեծ թէ փոքր բարոյապէս եւ նիւթապէս կապուին հայ կրթական գործին ու այսպէսով հասնող սերունդը օտարացումէ ազատեն ու զայն հայութեան ջերմացնող շունչին տակ պահեն։

Համազգային ընկերութեան Փարիզի Լիազօր մարմին

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏԱՍԸ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՈՒԽՏԸ

00000

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ)·— Հ.Յ.Դաշնակցութեան Պոմոնի Զաւարեան խումբը, անցեալ շաբաթ երեկոյ, Նոյեմբեր 25ին, կազմակերպած էր հաւաքոյթ–սեղան մը, որուն մէջ հանդիսաւոր մուտք գործեցին տասը նոր ընկերներ, եւ իրենց Դաշնակցականի սրբազան ուխտը կատարեցին, կնքահայրութեամբ ընկ. Միքայէլ Վարանդեանի։

Հոգեպարար ու խանդավառ է երեւոյթը երկու տեսակէտով։

Նախ՝ անոր համար, որ տարագրութեան այս դաժան ու մռայլ օրերուն, երբ սանձակոտոր անիշխանութիւնն է որ իր հասակը կը ցցէ գաղութէ գաղութ, հայ մարդը, տառապած, վշտաբեկ բայց պատուախնդիր հայ երիտասարդը կը դիմէ մեզի։

Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ ոգեւորիչ է մեր խօսքը, եւ ընդունակ սերունդներ խանդավառելու։ Որովհետեւ իրենց ներքին յոյզերէն կը բխին Դաշնակցութեան ազգային ծրագրին յատկանիշերը։ Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը ՀԱՅՈՒ կուսակցութիւն է, որուն պատմական անուրանալի խօսքն է տիրել մեր պատմական հայրենիքին, հոն համախմբել հայ բեկորները, ազատ ու անկախ հայ պետութեան մը սահմաններուն մէջ։

Իսկ աւելի յատկանշական է այն, որ այս ոգեւորիչ երեւոյթը կը յաջորդէ շաբաթ մը առաջ կազմակերպուած պատկերազարդ խնջ–կատակութեան, որուն մէջ, այլասերած արարածներու, ու համայնավար քոստ քուակներու բերնով կը պահանջէին ո՛չ միայն Դաշնակցութեան օրէնքէ դուրս հռչակումը, այլ եւ, անցեալով ու ներկայով թաղումը։

Ապահովաբար, տասը նոր ընկերներու մուտքը Դաշնակցութեան մէջ, շառաչուն եւ անսպասելի ապտակ մըն է, հոգիով ու մտքով պոռնկացածներու վոհմակի ճիւաղային դէմքին։

Ոտքի վրայ է ընկ. Վարանդեանը։ Մէկը այն դէմքերէն որուն գրիչը սերունդներ կրթած է։

Յուզուած կ'երեւի։ Կը խօսի ջերմ ու հաւատաւոր։

— «Նորընծայ ընկերնե՛ր, յանուն Հ.Յ.Դաշնակցութեան ջերմագին ողջոյններս ձեզ։ Յուսադրիչ է ձեր երեւոյթը։ Եւ առնուազն հերոսական, որ օրուան սեւ աշխատանքէն ու մտահոգութիւններէն պահ մը զերծ, կուգաք կը նուիրուիք Դաշնակցութեան։ Ի՞նչ բանն է որ կը մղէ ձեզ այս քայլին։ Դաշնակցութեան գաղափարը ապահովաբար։ Ո՛հ, հմայիչ բան է արդէն ինքնին այդ։ Առանց անոր ունա՛յն է կեանքը։

Սիրով կ'ընդունինք ձեզ մեր մէջ։ Սակայն մէկ բան կը պահանջենք ձեզմէ։ Ըլլալ շիտակ ու ազնիւ, եւ խաւատարմօրէն ծառայել այն դրօշին, որուն տակ, զէնի ձեռին, յայտնի ու անյայտ հերոսներ լեռներ մագլցեցան, զարկին ու զարնուեցան յանո՛ւն հայ ժողովուրդի ազատութեան։

Դիւրին բան չէ Դաշնակցական ըլլալ։

Ան ձեզմէ կը պահանջէ ֆիզիքական, բարոյական եւ նիւթական զոհաբերութիւններ։ Եւ մեր քառասուներերեք տարուան կազմակերպութեան փառաւոր շէնքը հիմնուած է զոհաբերութեան գիտակցութեան վրայ։ Ուրեմն գիտակցութիւնը ունեցէք, զոհաբերութեան գաղափարին։

Կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը եւ կեցցեն նորընծայ ընկերները»։

×

Սեղաններու շուրջ բոլորուած ենք բոլորս։ Խանդավառ ենք։ Ո՛հ, Դաշնակցականի խանդավառութիւն։

Բաժակներ կը պարպուին Հ.Յ.Դաշնակցութեան կենացը։ Իր անցեալին, ներկային ու ապագային։ Հին ու նոր հերոսներուն եւ գործիչներուն։ Եւ ապա նորընծայ ընկերներու եւ Մ. Վարանդեանի ու Ա. Ահարոնեանի կենացը։

Կուրծքերը կ'ուռին Դաշնակցական տղամարդու առնականութեամբ։

Երգերու տեղատարափ մը ահա։ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» ու քիչ վերջը «Զէնքով միայն կայ Հայոց փրկութիւն», «Դաշնակցական խումբ», «Լուսին չկար», «Մեր Հայրենիք» ու «Մշակ բանուոր»։

Եւ ահա՛ վաստակաւոր ու վեթերան ընկեր Վարանդեանն է դարձեալ։ Սեղանապետէն խօսք կ'ուզէ... երգ մը երգելու համար։

Ե՞րգ։ Այո՛, ընկերներ եւ հայրենակիցներ։ Յուզուած էր եւ տարապայման յուզուած։ Եւ կարծես քառասուն տարիներ չարունակ, իր կուրծքին տակ կուտակուած յեղափոխական ու հայրենասիրական հրաբուխը կ'ուզէր պարպել.

Լօ՛ լօ՛ լօ՛ Սիփանայ սէգ սարեր...

Ձեռնացուպին ապաւինած ծերունին այլափոխուած էր։ Կը դողար ձայնը ու կ'երկարաձգուէր մեր հոգիներէն ներս։

Վերջացած էր երգը... Եւ մենք անուրջէ մը յափշտակուածի հոգերանութեամբ՝ լո՛ւռ...

Ապա կարգով խօսք կ'առնեն ընկերներ Հ. Սէրէնկիւլեան, Գ. Շահլամեան ու Հ. Տէր–Բարսեղեան։

Այսպէս մինչեւ առաւօտեան ժամը երկու, Դաշնակցութեան դրօշին տակ եղբայրացած, կ'երգէին, կ'արտասանէին, իրենց սիրտերը կը բանային իրարու, բաղձանքներ եւ մաղթանքներ յայտնելով դէպի լաւագոյն օրեր, դէպի արշալոյսը ոսկի։

ՀՐԱՉԵԱՅ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Հարցում մը

ՍԵՒՐԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒՆ

»»». «««

Երեքշաբթի օրուան հանդէսին, որ Հայեւֆրանսական Տնտեսական Կեդրոնի մը հաստատութեան առթիւ տեղի ունեցաւ Փարիզի Առեւտրական Սենեակին շքեղ սրահին մէջ, Ֆրանսացի նախարարներ, բարձր պատուիրակներ երկար ճառերով յայտարարեցին թէ Հայաստան պէտք է տիրանայ իր բացարձակ անկախութեան, որ խոստացուած է իրեն, թէ այդ տառապեալ ժողովուրդին արդարութիւն եւ իրաւունք պարտական է աշխարհը, թէ ան, մինչեւ այդ լուսաւոր վայրկեանը պէտք է պահէ ինչ որ ունի,— լեզու, մշակոյթ, աւանդութիւն եւ ամենայն ինչ։ Այդ խօսքերը, յամառ եւ պատուական հայասէր օտարներուն բերնով արտասանուած մտիկ ընելու առեն բսի ինքնիրենս.—«Ահա՛ սա՛ հանդէսին եկեր ներկայ կ'ըլլան որքան հայ կաթոլիկ վարդապետ որ կը հաշուէ Փարիզ իրեն մէջ, եւ Սեւրի աշակերտներէն ալ տեսակ մը պատուիրակութիւն բերեր են, եկին ու բնիկին հասկցնելու համար անշուշտ թէ այսպիսի հայասիրական հաւաքոյթներու նախաձեռնարկները ընդհանրապէս իրենք են, եւ արդէն չէ՞ որ այդ հաւաքոյթին քարտուղարը նոյն ինքն Սեւրի վարժարանին քաղաքային տնօրէն Պ. Խանզատեանն է։ Այո՛, քանի կը խօսէր երիցս պատուական Ժիւսթէն Կոտառ, քանի կը խօսէր հաւակրելին Ժոռժ Փիքօ, երբեմն մարզպան Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ, չէի կրնար զսպել խորհրդածութիւնս, մտիկ ընելով հանդերձ.— Լա՛ւ, քանի որ այսքան հայասիրական է հանդէսը, քանի որ, մենք մեր ազատութեան ճամբուն վրայ ենք, քանի որ, վերջապէս, այս յայտարարութիւնները կը լսենք, անուղղակի, շնորհիւ Սեւրի Մխիթարեաններուն օժանդակութեան, ինչո՞ւ ուրեմն այդ մարդիկը (իմա՛ Մխիթարեանք) Սեւրի վարժարանին ճակատէն վար առին եւ անհետացուցին Հայկական Եռագոյնը, զոր տարիներով սովոր էին պարզել հանդիսաւոր առիթներով։

Հիմա կը համարձակիմ հրապարակաւ հարցնել Մխիթարեաններուն թէ ԻՆՉՈ՞Ւ։

Իրաւունք չունի՞ ոեւէ հետաքրքիր այս հարցումը ուղղելու անոնց, քանի որ Եռագոյնին բարձումով կ'ուզեն հասկցնել թէ մենք հրաժարած ենք Հին Ուխտի վարդապետութենէն, սանկ թեքում մը անխուսափելի գտնելով դէպի լենինականութիւն, կարծելով թէ նժարը այս կերպով աւելի ապահով բռնած կ'ըլլանք երկու թաթերու մէջտեղ։

Սիրելի Մխիթարեաններ, դուք եղաք այսպէս առաջին թեւը «դրօշամարտ» աղանդաւորութեան։

Կ'արժէ պաշտօնական պատասխան մը, չէ՞։

Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

Թող երթան երկիր

— o —

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (21 Նոյ.).

— «Ռամկավարները անոնք են՝ որոնք հայաստանճիութիւն կը խաղան եւ հայրենիքը դարձուցած են մենաշնորհ։ Ռամկավար կուսակցութեան խորհրդային օրիէնտասիոնը թելադրուած է զուտ կուսակցական շահերէ։ Ըլլալ խորհրդային կառավարութեան եւ անոր գաղթահայ գործակալներուն հետ, պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ եւ անոր դիրքերը գրաւելու գաղութներու մէջ։ Ռամկավար կուսակցութեան համար Հայաստան, հայ ժողովուրդ, հայկական դատ ոչ մէկ առեն գոյութիւն ունեցած չէ։

Անհարազատ միջավայրի մէջ ծնած ու սնած այդ կուսակցութիւնը, ոչ ուղղակի, ոչ անուղղակի ոեւէ կապ ունեցած չէ Հայաստանի հետ։

Վերջին տասնամեակին ծախած հայաստանճիութիւնը՝ հայրենասիրութենէ զատ՝ տարբեր պատճառներու պէտք է վերագրել։ Ռամկավար կուսակցութիւնը եթէ անկեղծօրէն կը ցանկայ ներկայ Հայաստանը վերաշինուած տեսնել, զօրացնել եւ տնտեսապէս բարգաւաճ վիճակի մէջ դնել, ոչ մէկ պատճառ չկայ որ իր գոյութիւնը քաշքշէ գաղութներու մէջ, ամուր նստելով Բարեգործականի դրամարկղին վրայ։

Հայրենիքը պէտք ունի աշխատող բազուկներու, մտաւորական ուժերու եւ մանաւանդ դրամի։ Ռամկավար կուսակցութիւնը երեքն ալ ունի եւ քարոզած գաղափարներուն լաւապէս ծառայելու լաւագոյն միջոցը՝ բազուկը, միտքը եւ դրամը Հայաստան փոխադրելն է։ Ռամկավար կուսակցութիւնը ըրա՞ւ ասիկա։ Ո՛չ։ Բաւականացաւ միայն երեք–չորս տարին անգամ մը Հայաստան «դիտող» ղրկելով, որ փութով արտասահման կը վերադառնայ, կուսակցութեան սպառած խօսքի դրամագլուխը սնանկութենէ փրկելու համար։

Յովհ. Պօղոսեան մը երկու ամիս Հայաստանի մէջ պտտեցաւ ու վերադարձին քանի մը գիրք գրեց յօդուած իր գրպանին։ Հրաչ Երուանդ հազիւ ամիս մը մնաց Հայաստանի մէջ եւ շունչը Փարիզ առաւ։ Արշակ Զօպանեան, որուն յօդուածներուն մէջ Հայաստան դրախտի վերածուած է, ամբողջ երկու ամիս Երեւան մնացած է, կարծես թէ Հայաստան աշխարհը միայն Երեւան քաղաքը ըլլար։ Փութով եւ աճապարանքով ան ալ Փարիզ նետուեցաւ, Հայաստանի ձիւնէն ու բուքէն խուսափելով։

Տեղը չէ՞ այս մարդոց հարցնել.

— Էֆէնտիներ, զբօսաշրջիկնե՞ր էք, թէ ոչ Հայեր։ Ինչո՞ւ չէք հաստատուիր ձեր փառաբանած եւ պանծացուցած Հայաստանին մէջ, որ շնորհ ըրած է դուռը լայն բանալով ձեր առջեւ։ Գացէք եւ հոն աշխատեցէք, մանաւանդ որ «դաւաճան» դաշնակներու հետքն անգամ չկայ հոն։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

Ցաւով կ'իմանանք մահը Միքայէլ Անդրիկեանի որ հոգին աւանդեց Նոյ. 24ին, Մարսէյլի մէջ։ Հանգուցեալը իր ուսումը աւարտած էր Վիէննայի Մխիթարեան վարժարանին մէջ։ 1921ին կը վերադառնայ Պոլիս, Տարօն վերադառնալու յոյսով։ 1924ին, ինչպէս ուրիշ բախտակից հայրենակիցներ, Ֆրանսա կուգայ իր մօր եւ եղբօր հետ եւ ստիպուած գործարաններու մէջ կ'աշխատի։ Իր համեստ բնաւորութեամբ սիրելի դարձած էր բոլոր Տարօնցիներուն։ Երբեք սրճարան չէր յաճախեր եւ միշտ կը խրախուսէր հայրենակիցները որ հեռու կենան գինեմոլութենէ ու վատ արարքներէ։ Եւ ահա 27 տարեկան հասակի մէջ այդ վաղուան երիտասարդը կը բաժնուի մեր աշխարհէն։

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Միքայէլ։

Ս. Ալէքսանեան

ՏԷՍԻՆ.— Նոյ. 12ին, Լիոնի Օթէլ–Տիէօ հիւանդանոցին մէջ 32 տարեկան հասակին իր աչքերը փակեց տիկին Ռստեան Խլոյեան (ծնեալ Զորպաճեան) Վասպուրականի պատմական Ծւստան գիւղացի՝ խոր սուգի մատնելով իր բոլոր հարազատները։ Իր համեստ եւ աշխատասէր բնաւորութեան համար, ամբողջ գաղութը եւ S. L. S. A. գործարանի վարչութիւնը ցաւ զգացին։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Նոյ. 15ին։ Ծաղկեպսակներ բերած էին S. L. S. A.ի բանուորները, Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, ընկերներ՝ Յ. Խլոյեան, Արսէն Յակոբեան, Վ. Հիւսեան, Պ.Պ. Ս. Բարսեղեան, Պ. Օհանէսեան, Յ. Աբրահամեան, Մ. Մարգարեան եւ Տիկ. Ս. Թէրզեան։ Հանգուցեալը կը թողու սգաւոր ամուսինը, երեք տարեկան մանչ մը եւ 7 տարեկան աղջիկ մը։

Վեհունի

ՍՏԱՑԱՆՔ

MERCURE D'ORIENT, Թիւ 3։ (Տնտեսական եւ սեղանաւորական ամսագիր՝ նուիրուած արեւելեան երկիրներու)։ Խմբ. Հ. Թորոսեան։ Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա եւ Սուրիա 25 ֆրանք, արտասահման՝ 30 ֆրանք։ Հասցէ.— 5, Rue François-Pinton, Paris (19e).

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ, Թարգմ. Արամ Չարըք (Վտարանդի)։ Գեղարուեստական շքեղ կողքով (Մ. Բէշպաքճեան) եւ 806 քառեակներով։ Գին՝ 15 ֆր.։ Արտասահմանի համար 20 եւ 25 ֆր.։ Հասցէ՝ Aram Tcharek, 1 rue de Turin, Arnouville - les - Gonesses (S. et O.), France.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աշխատաւորնե՛ր, Հայոց աշխարհի...

Գիւղացինե՛ր ու քաղաքացինե՛ր, Բանւորնե՛ր ու բանւորուհինե՛ր...

Ես՝ Հանրապետութեան վարչապետս ձեզ եմ ներկայացնում այդ վերջնագիրը. դո՛ւք տւէք նրա պատասխանը ձե՛ր, եւ օտարութեան մէջ ապրող ձեր եղբայրների կողմէն»։

— Հու–ռա՜ւ ու–ռա՜ւ ռա՜ւ...

Մի անբարբառ մռնչիւն ժողովրդի մէջ։

Յուզում, զայրոյթ, բողոք, ըմբոստացումների կծկում ու կատաղի մի կանչ.

— Մերժե՛լ, մերժե՛լ, մերժե՛լ...

— Մեր զինւած բազուկի հետ գործ պիտի ունենայ նա, ով կը փորձէ անցնել մեր սահմանները։

— Մերժե՛լ, մերժե՛լ, մերժե՛լ...

— Կեցցէ՛ ազատ Հայաստանը, կեցցէ՛ Հանրապետական կառավարութիւնը։ Կեցցէ՛ Հայաստանի աշխատաւոր ժողովուրդը...

— Շարունակենք մեր տօնը, աշխատանքի տօնը։

Նւա՛գ, ե՛րգ...

— Հուռա՛, ուռա՛...

Վերջացած են բանախօսութիւնները։

Ժողովուրդը նւագով ու երգով վերադառնում է դէպի երկաթուղու նոր կայարանը։

Երկաթուղու գիծը ռուս պետութեան ռազմական նպատակներով՝ հեռու էր Երեւան քաղաքէն։ Ռուս պետութեան ի՞նչ հոգը Երեւան քաղաքը եւ բնիկ ժողովրդի շահը։

Հիմա հայ կառավարութիւնը՝ մղւած իր երկրի եւ ժողովրդի շահերէն՝ երկաթուղագիծը հասցրել է մինչեւ քաղաք։ Ու այսօր՝ 1920 Մայիս Մէկի աշխատանքի տօնի օրը՝ պիտի կատարւի նրա բացման հանդէսը։

Մեծ բան չէ եղածը. բայց գործը գնահատւում է իր վրայ թափւած աշխատանքով։ Ու այդ գործի վրայ դրւած է մեծ աշխատանք։

Գործարաններէն պատրաստ ապրանք չէ ստացւած այդ շինութեան համար. գործը դիւրացնող մեքենաներ չեն գործածւած այնտեղ։ Նրա ամէն մի պտուտակը հաւաքւած է հայ գործաւորի ձեռքով դաշտերէն ու ճամբաներէն, ուր պատերազմի ընթացքին ցանւել, ցանցնւել, ժանգոտւել ու անպէտացել էին։ Ամէն մի թիզ հողը փորւել, լցւել, ամրացւել է հայ աշխատաւորի եղունգներով ու ձեռքերով։

Մի՞թէ այդպէս ոչինչէն չկառուցւեցին վագոնները, շոգեմեքենաները, դրահապատ գնացքները, ջուլհականոցներն ու աղոցարանները, օթօմոբիլները, անթել հեռաձայնի կայանները։

Ով տեսել է այդ աշխատանքը՝ նա՛ միայն կարող է գնահատել նրանց արժէքը։

Ու հայ ժողովուրդը գիտէ այդ. գնում է ողջունելու հայ կամքի, հայ բազկի դովելի վաստակը։

Նոր կայարանի մօտ։ Մարդիկ բարձրացել են տանիքները, պատշգամները, թառել են ծառերին, թռել են իրար ուսերի, գլուխներէն վեր բռնել են մանուկներին ու սպասում են հեւ ի հեւ։

Եւ ահա երեւում է ծուխը գնացքի. լսւում է շւինդը անիւների, սուլում է շչակը ազդարար, գալիս է գնացքը սրընթաց։ Գալիս է նա հայ զինանշանը կրծքին, ծաղիկներով, դրօշակներով զարդարուն։

Երկաթգիծ Հ. Հ. Ե.ն (Հայաստանի Հանրապետութեան Երկաթուղի) իրար գրկած, իրար փարած կապւած են եռագոյն ժապաւէնով։

Բուն կայարանի մուտքը եւս կապւած է ժապաւէնով։ Մի կնքահայր՝ մեծ նւէրով պիտի կտրէ ժապաւէնը, որ գնացքը մտնի բուն կայարանը։

Գնացքը դանդաղեցրել է իր ընթացքը, սպասում է բացման արարողութեանը։ Տրւում է նշանը, կնքահայրը կտրում է ժապաւէնն ու գնացքը մտնում է կայարան։

— Կեցցէ՛ Ազատ Հայաստան, կեցցէ՛ Հանրապետութեան երկաթուղին, կեցցէ՛ աշխատաւոր ժողովուրդը։

Ծափերը վերջ չունեն, կեցցէները վերջ չունեն։

Կանգնած է գնացքը։ Հաղորդակցութեան նախարարը սեղմում է մեքենավարի ձեռքը։ Վագոններէն դուրս են թափւում երկաթուղու բանւորները։ Նրանք առաջնորդւում են բուֆէն հիւրասիրւելու համար։

Նախարարի հրաւէրով ժողովուրդը, ով կարողանում է տեղ գտնել, լցւում է վագոնները ու գնացքը սրընթաց թռցնում է նրանց Ղամարլուի ճանապարհով դէպի Արաքսի ափը, դէպի Մասիս...

— Կեցցէ՛... ուռա՛, ուռա՛...

Ու Արարատեան դաշտը թնդում է իր զաւակների երջանիկ կանչերով։

Օրւայ բանախօսուհին՝ հայ կնոջ եռանդը սրտում՝ նայում է թռչող գնացքի յետեւէն ու մտածում է.

«Այդ գնացքը, մի օր այդ ճամբաներով տուն պիտի բերէ հեռուն մնացած իր քոյրերին ու եղբայրներին»։

— Քոյրի՛կ, ճաշին եկ մեզ մօտ. կը սպասենք քեզ։

Սթափւում է աղջիկը. իր եղբայրն է, «կարմիր բանախօսը»։

— Լա՛ւ, կը գամ։

Պատասխանում է նա։ Ամբոխի ալիքը բաժանում է նրանց։

Մարդիկ ուրախ դառնում են քաղաք՝ Հրազդանի ափերում, պարտէզներում «քէֆ» անելու, իրենց տօնը շարունակելու համար։

Իր մտքերին անձնատուր՝ բանախօսուհին մնացել է մինակ։ Յոգնած է, անօթի։ Կէս օրը վաղուց է անց. առանձին է ապրում, տանը ճաշ չունի պատրաստ։ Ու այդ օրը, ընդհանուր ցնծութեան մէջ այնպէս տխուր է մենակ մնալը։

Նա յիշում է եղբօր հրաւէրը։

Ինչո՞ւ չէ։ Չէ՞ որ նա յաճախ է ճաշում եղբօր ընտանիքում։

Քոյր եւ եղբայր են. միշտ սիրել են իրար։

Ե՞րբ է հասել եղբօր տան առջեւը՝ չգիտէ։ Բաց են տան պատուհանները։ Ուրախ ծիծաղներ, ձայներ են հասնում նրան։ Հիւրեր կան անշուշտ։

— Ովքե՞ր են։

Ճաշը պատրաստ է. կերակուրի հոտ է բուրում։ Սեղանի վրայ գուցէ մի սպաս կայ իրեն համար։ Չէ՞ որ կանչւած է։

Ու այնպէս յոգնա՛ծ է, այնպէս անօթի՛...

Չի կարողանում շարժւել, չի կարողանում ձեռքը երկարել եւ բանալ տան դուռը։ Աչքերը մթնել են. շուրջը չի տեսնում։

Ինքը՝ ինքը չէ. ինքը հայ կինն է. չէ՞ որ նրանց խօսքն ասաց այսօր, նրանց ցանկութիւնը, նրանց կամքը յայտնեց։

Հայուհինե՛րը...

Նրանք, որ անապատներում, ընտանիքի եւ հայրենիքի կարօտը սրտերում իրենց աչքերը փակեցին, նրանք, որ ազատութեան գոյամարտում զաւակներ ողջակիզեցին, նրանք, որ օտար երկրներում արհամարհանքի, թշւառութեան ենթակայ, տառմ սեղմելով զաւակ են մեծացնում՝ հայրենիքի յոյսով բեղմնաւոր։

Հայուհինե՛րը, նրանք, որ տուն են ուզում եւ իրենց տունը Ազատ Հայրենիքում են ուզում, նրանք էին խօսք տւել իրեն։ Իսկ այստեղ, այս տանը։ «Ընտանիքը թակարդ է, հայրենիքը՝ բանտ։ Ո՛չ մայր, ո՛չ հայր, ո՛չ ընտանիք եւ ոչ հայրենիք»։

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ։

Ո՞ւր է կանգնած նա, ո՞ւր է ուզում մտնել. ո՞վ ունի այստեղ հարազատ։

— Եղբա՛յր, եղբա՛յր...

Մի թել կտրւեց նրա սրտում, մի վէրք բացւեց նրա ներսում։

Մարեցին աշխատանքի տօնի ջահերը լուսաշող, շուրջը խաւար տիրեց ու մի ահարկու վտանգի սարսափը մտաւ նրա հոգին։

Դողում էր վախէն ու մենա՛կ էր, տխո՛ւր։

— Քոյրի՛կ, ի՞նչ էք կանգնել այստեղ։

Սթափւեց աղջիկը։ Իր գաղափարի ընկերներէն մէկն էր մօտը։

— Ճաշա՞ծ էք արդեօք, շարունակեց ընկերը — գնանք մեզ մօտ ճաշենք։ Մայրիկս շատ է ուրախանում, երբ հիւր եմ տանում. մանաւանդ երբ գովում են իր եփած կերակուրները։ Գնա՛նք։

Առանց վարանումի՝ աղջիկը թեւը տւեց նրան ու քայլեցին։

Այլեւս մենակ չէր. իր մօտն ունէր գաղափարի մի եղբայր։

Գաղափարի եղբա՛յր — աւելի հարազատ, քան արեան եղբայրը։

Ու այնքան շատ են նրանք, գաղափարի եղբայրները։

Աշխարհի բոլոր վայրերում, ծաղբէ ծաղ Հայուհիները նրանց հետ ձեռք ձեռքի տւած կը վառեն կրկին աշխատանքի տօնի ջահերը լուսաւոր Ազատ Հայրենիքում։

ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Վերջ)

Շէյխ Ֆախրի եւ 14 մեծաւորներ սպաննուած

« Թայմզ »ի Թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ Թուրք ոստիկան – զինուորները սպաննած են շէյխ Սայիտի հետեւորդներէն շէյխ Ֆախրի եւ ուրիշ 14 Քիւրտեր, որոնք ապստամբութիւններ կը կատարէին արեւելեան սահմանագլուխին վրայ։

Գերմանիա գաղթավայր կը պահանջէ

Գերմանիոյ Գաղթային Ընկերութիւնը նոյ. 28ին երեկոյթ մը սարքած էր Պերլինի համալսարանի ուսանողներուն համար։ Ներկայ էին ոչ միայն ուսանողները, այլեւ Պուլկարիոյ նախկին Թագաւորը՝ Ֆէրտինանտ, Մէքլէնպուրկի դուքսը, արտաքին, ներքին եւ պրոպագանդի նախարարութեանց ներկայացուցիչները։

Փրոֆ. Զիման բացման ճառը խօսեցաւ, պահանջելով « տարածութիւն՝ գերման երիտասարդութեան համար »։ Շեշտեց թէ երիտասարդութեան ամէնէն առիպողական պահանջն է գաղթավայր։ « Պէտք չէ հրաժարիլ գաղթավայրերը ետ ստանալու պահանջէն։ Ցետոյ, պէտք է միայն լաւագոյն տարրերը ղրկել, ինչպէս կ'ընէ Անգլիա »։

Տոքթ. Շնի, Արեւելեան Ափրիկէի գերմանական գաղթավայրին կառավարիչը, պարզեց գաղթային ստացուածքներու տնտեսական եւ նիւթական անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ նկատի առնելով Գերմանիոյ ժողովուրդին չափազանց խճողումը։ « Գաղթավայրերու վերստացումը միեւնոյն ատեն պատիւ եւ իրաւահաւասարութեան խնդիր մըն է մեզի համար »։

Խօսեցաւ նաեւ Փրուսիոյ Հերպերթուս իշխանը, տեղեկութիւններ տալով Ափրիկէի մէջ կատարուած պտոյտներու մասին։

Սեւամորթ մը եւս վառեցին

Ամբոխային խժդժութիւնները իրարու կը յաջորդեն Մ. Նահանգներուն մէջ։

Անցեալ օր պատմեր էինք թէ ինչպէս 10,000 հոգինոց բազմութիւն մը Սան Ճոզէի (Քալիֆորնիա) բանտէն հանելով, քաշկռտած եւ ծառէն կախած էր երկու բանտարկեալներ։ Այս առթիւ կառավարիչը հազարաւոր... շնորհաւորական հեռագիրներ ստացաւ։

Ահա նոր դէպք մը.— Սէյնթ Ճոզէֆի մէջ (Միսուրի), սեւամորթ երիտասարդ մը, որ ամբաստանուած էր թէ սպիտակամորթ աղջիկ մը պղծած է, բանտէն հանուելով ողջ ողջ այրուեցաւ։ Ամբոխը, 8000 հոգի, իր կարգին արտասովոր կազ գործածեց ոստիկանութեան դէմ։ Ցետոյ խոշոր բեռնակառք մը քշելով բանտին վրայ, խորտակեց դուռը եւ դուրս հանեց բանտարկեալը։ Նախ փորձեցին կախել, բայց չյաջողելով, կազ լեցուցին եւ վառեցին...

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՃԱՆՉՆԱՅ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ՝ Չեխոսլովաքիան ալ կը պատրաստուի ճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը։ Հաւանական է որ Լիթվինովի վերադարձէն յետոյ՝ Պ. Պէնէշ Մոսկուա երթայ։

ՑՈՅՑ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ

Երեքշաբթի օր 150 ցուցարարներ համախմբուելով Փարիզի գերմանական դեսպանատան առջեւ թշնամական աղաղակներ արձակեցին, քարեր եւ «մինիօմ»ով լեցուած շիշեր նետեցին շէնքէն ներս։ Ոստիկանութիւնը յանցանքի վրայ բռնեց երկու Ֆրանսացի ցուցարարներ, իսկ չորս օտարականներ անկանոն թուղթ ունենալով, հսկողութեան տակ առնուեցան։

ԵՐՐՈՐԴ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵԿՏ. 19ԻՆ

Ազգ. Վիճակախաղի Կազմակերպիչ Մարմինը ձեռնարկած է 7րդ շերտի տոմսերու տպագրութեան, որ հրապարակ պիտի հանուի դեկտ. 11ին։ Ութերորդ տպագրութիւն մըն ալ պիտի հանուի դեկտ. 19ին, երբ տեղի կ'ունենայ երրորդ վիճակահանութիւնը։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան, Ազբիւր Սերոբ եւ Քրիստափոր միացեալ խումբերու ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 32, Avenue Goblinsի սրճարանին վերնայարկը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէին դասախօսական ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Կը դասախօսէ՝ ընկեր Աշոտ Խաչիկեան։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու բոլոր ընկերները, այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Խաչիկեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ստիպողական խառն ժողովի կը հրաւիրէ Քաղաքի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուիի ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ « Իշխան » Ենթակոմիտէն՝ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ Կէփին խումբի ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» Ենթակոմիտէն եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Մելտոնեանի իր հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» Ենթակոմիտէն եւ ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Օննիկ Աւետիսեանի (Հաճի) դառնաղէտ մահուան առթիւ, իր այրիին եւ զաւակներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Վրէժ խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Ստեփան Մելտոնեանի եւ ընկեր Յակոբ Մելտոնեանի եւ պարագաներուն իրենց հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (Նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard տեղի կ'ունենայ Գր. Ակումբի ընդհանուր ժողովը, կը հրաւիրուին Գրական Ակումբի անդամները։ Եթէ առաջին ժողովը մեծամասնութիւն չունենայ, նոյն իրիկուն ժամը 9.30ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ հրաւիրուած ժողովը, համաձայն կանոնագրութեան՝ անկախ ներկայ գտնուող անդամներու թիւէն։ Օրակարգ՝ Նոր անդամներու ընդունելութիւն, զեկոյց վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Թէյասեղան Լիոնի մէջ

ԸՆԿԵՐ Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 20ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Զարդարեան Գրադարանին մէջ կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Աշոտ Խաչիկեան։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՒՆԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

2 Décembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2359

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ...

Մեզի տեսակ չմնաց որ չփաթթուի կուսակցութեանց եւ կուսակցականներու վզին :

Զարամիտներէն դուրս, կան բարեմիտներ ալ, որ կը կարծեն թէ երանաւէտ խաղաղութիւն մը պիտի վայելէ ժողովուրդը, եթէ փրկուի կուսակցութիւններէն եւ կուսակցականներէն :

Ծի՞շդ է այս « դաւանանքը », որ ինքնին կուսակցականութիւն կը հոտի :

Բուն վերլուծումէն առաջ, քանի մը օրինակներ յիշենք եւ դուք դատեցէք :

Պոլսոյ մէջ, հետքը չէ մնացած որ եւ է կուսակցութեան եւ հոսանքի : Նոյնիսկ անհատի :

Այնտեղ, միահեծան Թաթի մը տակ, փոքրամասնութիւնները կը վայելեն այնքան իրաւունք որքան որ բարեհաճած է տալ քէմալական իշխանութիւնը :

Այդ իրաւունքները ամփոփուած են ժամուն բակը, եւ չեն կրնար բարձրանալ նոյնիսկ յարակից դպրոցի սանդուղներէն վեր :

Արդ, Պոլսոյ մէջ դպրոց մը կայ ուր տուն — տեղ են եղած այր մը եւ կին մը, ուղղակի կապուելով Կրթական Տեսչութեան հետ (Մէարիֆ) :

Այրը դպրոցին տեսուչն է, կինը՝ անգլերէնի ուսուցիչ :

Վարժարանը, թէեւ հաստատուած քիչ — շատ ունեւոր թաղի մը մէջ, մատնուած է նիւթական ծանր տագնապի մը : Եկամուտները պակսած ըլլալով, 5 — 6000 ոսկի բաց ունի :

Պ. Տեսուչը, որ տէր տիրականն է դպրոցին, կռնակը տուած՝ Կրթական Տեսչութեան, կը չափէ, կը ձեւէ, կը կտրէ ու կը վճռէ՝ համաձայն իր հայեցողութեան եւ շահերուն :

Կրթական Տեսչութիւնը անգամ մը պատժած էր զինքը, բայց միջոցը գտաւ ներում — նորէն պաշտօնավարելու իրաւունք — առնելու և գնաց փառաւորապէս տեղաւորուեցաւ իբրեւ տեսուչ, առանց մարդու բան հարցնելու : Ոչ Թաղ. խորհուրդը, ոչ ալ հիմնադիր տնօրէնը կրցան որ եւ է դիտողութիւն ընել : Նեղը մնալուն պէս, Տնօրէնը գրիչը կ'առնէ եւ գիր մը կը գրէ Կրթական Տեսչութեան :

Տնօրէնը խոստացած էր խնայողութիւններ, կրճատումներ կատարել : Ըրաւ : Թաղ. Խորհուրդը, իբրեւ մատակարար մարմին, համարձակեցաւ խնդրել որ գոնէ անգլերէնի դասը ջնջեն, ինչպէս խոստացած էր :

Տնօրէնը, չափազանց « օրինապահ » մարդ, փութաց գիր մը գրել Կրթական Տեսչութեան, որ պատասխանեց թէ « դուրսէն մարդիկ » իրաւունք չունին խառնուելու կրթական գործերու, եւայլն, եւայլն : (Այս « դուրսէն մարդիկը » թաղականներն են, որ միայն դրամ ճարելու իրաւունք ունին, եւ չեն կրնար դպրոց մտնել առանց մասնաւոր արտօնութեան...) :

Այսքա՞ն : Ո՛չ : Դեռ ուրիշ պղտո՜ր, « ազգասիրական » բաներ ալ կան, բայց զանց կ'առնենք :

Եւ, օրէ օր, մեքենաբար, առանց ո՛ր եւ է բանաւոր կամ օրինական պատճառի, ողորմելի անհատ մը կը դառնայ «տէրէպէյի», ազգ. բոլոր իշխանութեանց գլխուն : Օրէ օր կը կրճատուին ամէնէն տարրական իրաւունքները...

«Իսկ հանրային կարծի՞քը» :— Այո՛, Պոլսեցիներն ալ ունին իրենց մամուլը, որ երկուքի բաժնուած է այս հարցին առթիւ :

Պատմութիւն մը եւս,— Պոլիսը ունի Ազգ. հիւանդանոց մը, որ ճշմարիտ օրհնութիւն մը դարձած է, հարիւր տարիէ ի վեր :

Բժիշկ մը քէն կ'ընէ այդ հաստատութեան դէմ, աղտոտ պատմութիւններ կը գրէ եւ գրել կուտայ թերթի մը մէջ,— եւ ահա զզուելի խաչակրութիւն մը, որ ուրիշ բանի չպիտի ծառայէ եթէ ոչ պետական միջամտութիւն հրաւիրել : Արդէն մաղ մնացած է ըսելու,— էֆէնտիներ, մենք անկարող ենք, եկէք դուք վարեցէք այս հաստատութիւնը : (Հայ-կաթոլիկներն ալ այսպիսի խնդիր մը ունեցան, եւ առտու մը խումբ մը մարդիկ Թուրք տնօրէն մը եւ բժիշկ մը առնելով, գացին Ս. Յակոբի հիւանդանոցը, «ռէժիմ» տապալելու եւ իրենց բերած մարդիկը տեղաւորելու համար) :

Ո՛ր եւ է փաստ կամ խրատ արժէք չունի քինախնդիր բժիշկին եւ իր կուսակիցներուն համար, անհատ ըլլայ թէ թերթ : Եւ չկայ մէկը որ կարենայ խելքի կանչել խառնակիչները :

Հետեւա՞նքը,— որո՞ւ հոգ : « Ես իմ էշս քշեմ, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ... »

Օրինակ մըն ալ «մեր» աշխարհէն :

Վերջերս Մարսէյլի առաջնորդը կոչ մը հրատարակեց, գաղութին ազգային մարմիններու վերակազմութեան համար :

Լուր չունինք արդիւնքէն, բայց վերջերս թերթի մը միջոցաւ գանգատ կը յայտնուէր հետեւեալ իմաստով.— Մինչեւ հիմա կուսակցութիւնները պատճառ կը համարէին եղած չարիքներուն : Հիմա որ կուսակցութիւնները քաշուած են, մա՛րդ չի մօտենար ժամուն եւ միւս գործերուն :

Անշուշտ այս օրինակները բաւական չեն, ընդլայնելու համար ամբողջ հարցը :

Բայց, այսքանն ալ կրնայ խորհրդածութեան մղել բարեմիտները :

Չենք ուզեր խրիլ ակադեմական տեսութեանց մէջ, ապացուցանելու համար կուսակցութեանց գոյութեան իրաւունքը :

Կը բաւէ մէկ յայտարարութիւն,— եթէ կարելի ըլլար «հրամանի իմն» լուծել այսօրուան բոլոր կուսակցութիւնները եւ հոսանքները, քանի չորս ժամէն ուրիշներ պիտի բուսնէին, իբրեւ կեանքի պահանջ :

Արդ, կուսակցութիւնները իբրեւ ամբողջութիւն կամ անոնց անդամները չունի՞ն յանցանքներ : Չունի՞ն պատասխանատուութիւններ :

Շ.

ԿՈՉՆԱԳԻՐ - ՆԱՄԱԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Երէկ միեւնոյն ժամուն բարապանի միջոցաւ ստացանք նոյեմբեր 27 թուակիր նամակ մը՝ Սարգիս Ալթունեան ստորագրութեամբ (Մարսէյլ), եւ դատական կոչնագիր մը (30 նոյեմբեր) որ կը պահանջէ նոյնութեամբ հրատարակել այդ նամակը :

Հարցը կը վերաբերի « Դաշտերզոհպաշկոմ »ի Մարսէյլի միթինկին նկարագրութեան, զոր մեզի ղրկած էր « Անցորդ », ստանձնելով ամէն պատասխանատուութիւն : (Յառաջ, 24 նոյեմբեր) :

Պ. Ալթունեան իր նամակը ստորագրած է իբրեւ նախագահ « Դաշնակ տեռորի զոհերու պաշտպանութեան յանձնախումբի» և կը խօսի իբր այդ :Թղթակցութիւնը գտնելով « իրականութեան հակառակ » եւ « մասնաւորապէս անձիս դէմ անարգալից ըլլալով », կը պահանջէ հրատարակել իր « ճշգումը », համաձայն մամուլի օրէնքին (1881 յուլիս 29) :

Մեր պատասխանը.—

1.— Սարգիս Ալթունեանի նամակը իր մանրամասնութիւններով ոչ թէ ճշգում է, այլ հաստատում եւ պրոպագանդ, այլ մանաւանդ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ մը ի դիմաց ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԴԱՒԱԴԻՐ խմբակի մը որ կը կոչուի « Դաշնակ տէրրորի զոհերու պաշտ. յանձնախումբ » :

2.— Սարգիս Ալթունեան մամուլի օրէնքով իսկ կորսնցուցած է որ եւ է բարոյական իրաւունք, երբ կը ներկայանայ իբրեւ կազմակերպիչը եւ նախագահը ունարոյական և եղբայրադաւ արշաւի մը ,իբրեւ գործօն մեղսակիցը նոյն դաւադիր խմբակին, որ վնռած է ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐՈՎ, ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ԹԵՐԹԵՐՈՎ, ՕՏԱՐ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՕՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ, ՄԻԹԻՆԿՆԵՐՈՎ, ՃԱՌԵՐՈՎ ԵՒ ԲԱՆԱՁԵՒԵՐՈՎ վարկաբեկել ամբողջ կազմակերպութիւն մը — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը — ԳՐԳՌԵԼ ՀԱՅ ԵՒ ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՕՏԱՐ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԱՆՈՐ ԴԷՄ, ԶԱՅՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՍ. ՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ ԻԲՐԵՒ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ, ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ, ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒ, ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԽԱՌՆԱԿՈՅՏ եւ տակաւին ինչ որ կրնաք երեւակայել, պահանջել ԱՆՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄԸ, ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ ՀՌՉԱԿՈՒՄԸ, ԱՆՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ եայլն :

3.— Պ. Սարգիս Ալթունեանի նոյեմբեր 27 թուակիր « ճշգում » վաւերաթուղթը մեր ձեռքին մէջ ունենալէ յետոյ, կը հրաւիրենք ներկայանալ ատեան, իրենց բուն կերպարանքով, որպէսզի միանգամ ընդ միշտ պարզուի թէ ո՛վքեր են այն դիմակաւոր խառնակիչները որ թէ զզուելի « շանթաժ » մը կը փորձեն, օգտուելով սահմանադրական ազատութիւններէն և թէ կը սպառնան մամուլի օրէնքով : Մեզի համար շատ յստակ են օրէնքին տրամադրութիւնները եւ բաւական սուր, պատռելու համար բոլոր դիմակները, երեւան հանելու բոլոր դաւադիրները ու անոնց նենգ խաղերը :

4.— Սարգիս Ալթունեան ունի միայն մէկ իրաւունք,— իր անհատական վարկը : Այս հարցի մասին պատրաստ ենք լսելու որ եւ է պարկեշտ լուսաբանութիւն, իրմէ կամ ուրիշներէն :

Ասորիներուն տեղաւորման խնդիրը

ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ՝ ՏԵՂԱՓՈԽՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հրատարակած էինք Լորտերու ժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութեանց ամփոփումը :

Նոր լուրերու համաձայն, այն յանձնախումբը որ կազմուած է Իրաքի մէջ, նախագահութեամբ անգլիացի հազարապետ Թոմսընի, ասորի գիւղացիներուն հաղորդած է թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քննութիւններ կը կատարէ տեղաւորման վայր մը գտնելու համար, բայց թէ վերաբնակման որ եւ է ծրագիր երկար ժամանակի կը կարօտի :

Այս ազդարարութիւնը անհրաժեշտ համարուած է, որովհետեւ բազմաթիւ Ասորիներ կը մերժեն ձմրան ցանքը կատարել, առարկելով թէ երբ Իրաքէն մեկնին, չպիտի կրնան քաղել զայն, իսկ ուրիշներ կը պնդեն թէ՝ քանի որ Ասորիները փախստականներ են, պէտք է կերակրուին Իրաքի կամ Անգլիոյ կամ Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցաւ : Վերջին պահուն կարելի եղած է փարատել այս թիւրիմացութիւնները եւ շատեր սկսած են ցանել յառաջիկայ տարուան հունձքերը :

Իրաքի մամուլը ուժգնօրէն կը բողոքէ այն թելադրութեան դէմ թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է գումար մը յատկացնել, Ասորիները Իրաքէն դուրս փոխադրելու համար : Մամուլը կ'ըսէ թէ Ասորիները նախապէս Իրաքի բնիկներ չէին եւ երբեք Իրաք հրաւիրուած չեն :

Միեւնոյն ատեն տեղեկութիւն կը հասնի թէ այն 380 Ասորիները որոնք Սուրիա մնացած էին վերջին դէպքերէն յետոյ, յօժար են մեկնելու այդ երկրէն : Կ'ըսուի թէ ֆրանսական իշխանութիւնները նամբու ծախսերը կը գործածեն զանոնք, անմշակ օրականով մը :

⁂ Ազգերու Դաշակցութեան խորհուրդին կողմէ կազմուած յանձնախումբը ժողով գումարեց նոյեմբեր 29ին, Ժընեւի մէջ : Այս առթիւ ննկատի առնուեցան քանի մը ծրագիրներ, ասորի հասարակութիւնը ամբողջութեամբ կամ մասամբ այլուր փոխադրելու համար : Նանսէնեան գրասենեակին հետ խորհրդակցելէ յետոյ, յանձնախումբը ննկատի առաւ այն կարգադրութիւնները որ պիտի ըլլան իրաքեան իշխանութեանց հետ, ինչպէս եւ տնտեսական միջոցներու եւ փոխադրութեան մանրամասնութիւնները :

ՅԱՌԱՋԻ ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԸ

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն :

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ :

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ :

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կոմինտերնը կը խղօնա՞յ

ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒՆ

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, Րուզվէլթ – Լիթվինով համաձայնութիւնը փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ բոլշեւիկներու յեղափոխական գործունէութեան մէջ : Անցեալ կիրակի օր կուսակցութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն նոր հրահանգներ ուղղեց Մ. Նահանգներու մասնաճիւղին, որպէսզի պատրաստուին « գետնին տակ մտնելու », այսինքն նուիրուելու ստորերկրեայ գործունէութեան, քանի որ բացայայտ գործունէութիւնը անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ :

Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն մանրամասն հրահանգներ կուտայ ամբողջ գործին վերակազմութեան համար : Թէեւ առաջին տեղը Ամերիկան կը գրաւէ, բայց Կեդր. Կոմիտէն կ'ըսէ թէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Չեխոսլովաքիոյ կոմիտէներն ալ պէտք է « որոշ քայլեր առնեն » վերակազմութեան համար, քանի որ սովորական բացայայտ գործունէութիւնը կրնայ անպատեհութիւններ յառաջ բերել այդ երկիրներուն մէջ, մօտաւոր ապագային : (Հաւանաբար Կեդր. Կոմիտէն նկատի ունի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները, ինչպէս եւ Չեխոսլովաքիոյ ճանաչման հեռանկարը) : Կեդր. Կոմիտէն մասնաւորապէս կը յանձնարարէ կազմել « արհեստով յեղափոխականներու » վարիչ շարքեր, ստորերկրեայ աշխատանքի համար : Այս առթիւ կը բացատրէ թէ արհեստով յեղափոխական՝ կը նշանակէ բարձրօրէն մարզուած համայնավար, եւ նախընտրելի կը գտնէ որ այս կարգի գործիչները չարձանագրուին կուսակցութեան տոմարներուն մէջ : Անոնք պէտք է գործ գտնեն, կասկած չհրաւիրելու համար իրենց գործունէութեան վրայ : Եթէ կասկածի և ձերբակալման վտանգի ենթարկուին, պէտք է փախչին եւ իրենց ղեկավարութիւնը շարունակեն սահմանին վրայ : Այսպէս, երբ հասնի բացայայտ պայքարի ժամը, զանգուածները կրնան զրկուիլ վարիչներէ : Այն մասնաւոր գործիչները որոնք արտասահման ապաստանած են, առաջին ազդանշանին պէտք է միանան անվտանգ մնացած գործիչներուն հետ և զանգուածները վարեն կոմիտէին ղեկավարութեամբ, գործադուլներ եւ ուրիշ գործօն ձեռնարկներ սարքելով տիրող վարչաձեւին դէմ : Կեդր. Կոմիտէն կ'ըսէ թէ այս կարգի գործիչներու շարքի մը կազմակերպութիւնը եւ պահպանումը « հսկայական նշանակութիւն ունի ներկայիս » : Անոնց կազմակերպումը եւ մարզումը պէտք է սերտօրէն հետեւի այն ուղեգծին որ կը գործադրուէր բոլշեւիկեան ստորերկրեայ (գաղտնի) յեղափոխականներուն կողմէ, ցարական շրջանին :

Կեդր. Կոմիտէն այս առթիւ կը յիշեցնէ Ստալինի վերջին ախտաճանաչումը, թէ « հասած ենք յեղափոխութեանց եւ պատերազմներու նոր ալիքի մը նախօրեակին » :

Կառավարութեան ելմտական ծրագիրը

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԻԼ

Ինչպէս գրած ենք, Շօթանի դահլիճը խորհրդարանին կը ներկայանայ այսօր, կարդալու համար իր ծրագիրը : Այս առթիւ պիտի պահանջէ անմիջապէս անցնիլ ելմտական ծրագրին քննութեան :

Դեռ ծանօթ չեն կառավարութեան ելմտական առաջարկները, բայց իրազեկներ չեն կարծեր որ Պ. Մառշանտօ, ելմտացոյցի նախարարը, կարենայ բոլորովին նոր միջոցներ առաջարկել, գոցելու համար ելմտացոյցին բացը : Անցեալ սեպտեմբերին այդ բացը կը հաշուէին 6,000,000,000 Ֆրանք, այժմ կը հասնի 7 միլիառի : Կառավարութիւնը աչքի առջեւ ունի 1,500,000,000 Ֆրանքի ներքին փոխառութիւն մը, հարիւրին 5 — 5ուկէս տոկոսով :

Վերջին տեղեկագիրները կը հաստատեն թէ եկամուտի տուրքը մեծապէս պակսած է, եւ փախուստներ եւ խարդախութիւններ կը կատարուին : Պ. Մալվի երեսփ. ժողովին ելմտական յանձնախումբին նախագահը, « Մաթէն »ի ուղղած նամակով մը կը յայտնէ թէ ինք եւ իր պաշտօնակիցները համոզուած են թէ անհրաժեշտ է պայքարիլ խարդախութեան եւ փախուստին դէմ, որ մեծ համեմատութիւններ առած է :

Պ. Թառտիէօ « Լիպէռթէ »ի մէջ հրատարակուած նամակով մը դիտել կուտայ թէ միայն 1926ին Պ. Փուանքարէի կողմէ ձեռք առնուած միջոցները կրնան դարմանել չարիքը : Այս առթիւ, նախկին վարչապետը շատ մռայլ կը տեսնէ Ֆրանսայի ներկայ վիճակը, յայտարարելով թէ բանակը անբաւական է թիւով եւ կազմածով, թէ դիւանագիտութիւնը իր յոյսը դրած է կոտրած եղէգներու վրայ, ինչպէս Մ. Նահանգները որոնք անկարողութեան դատապարտուած են տնտեսական տագնապին հետեւանքով, Մեծն Բրիտանիան որ իր մեկուսացման երազներէն կ'արթննայ միայն օդանաւերէն ռումբեր արձակուած ատեն, Լեհաստան ու Փոքր Համաձայնութիւնը որոնք պաղած են եւ Զօրսեբու դաշինքը :

Եզրակացնելով, Պ. Թառտիէօ կ'ըսէ թէ երկիրը 32 միլիառ ֆրանք փոխ առած է 15 ամսուան մէջ, իսկ հանրային կարծիքին ջլատումը ակներեւ է, քանի որ 30 — 40 միլիառ ֆրանք դիզուած – կղպուած է : Նախկին վարչապետը այս բոլոր չարիքը կը վերագրէ իրարու յաջորդող ձախակողմեան դահլիճներուն տկարութեան, եւ կը հրաւիրէ իր կուսակիցները ուժ տալ իրեն, տապալելու համար որ եւ է կառավարութիւն որ կ'ընդդիմանայ արմատական բարենորոգումներու :

⁂ Պանք տը Ֆրանսի նոյեմբեր 24ի տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ՝ ոսկեդրամի պահեստը պակսած է 1,460,487,736 Ֆրանք եւս, ինչ որ չորս միլիառի կը բարձրացնէ նուազումը՝ անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր :

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

ԷՆԿԻՒՐԻ ԼՈՒՐ ՉՈՒՆԻ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԷՆ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Պելկրատէն վերադարձին, Սոֆիայի կայարանին մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ :

Այս առթիւ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ պուլկարական թերթի մը.

— « Ես տեղեկութիւն չունիմ որ եւ է պաշտօնական ձեռնարկի մասին, Պալքանեան քառեակ դաշինք մը կնքելու համար Պուլկարիոյ դէմ : Թուրքիան բանակցութիւն չէ կատարած եւ չպիտի կատարէ քառեակ, նոյն իսկ երկեակ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ "ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ,,

« Արտակարգ » պայմաններու մէջ տօնուեցաւ այս տարի Հայաստանի խորհրդայնացման 13րդ տարեդարձը: Խոստովանինք, որ տարիներու քայքայիչ ու դաւադրական աշխատանքը ունեցաւ իր արդիւնքը եւ այսօր, գաղթաշխարհը պառակտուած ու ջըլատուած, ներքին ամէնէն սուր տագնապը կ'ապրի: Ճիշդ այս է երազած տարիներէ ի վեր խորհրդային իշխանութիւնը:

Սակայն հետաքրքրական է գիտնալ, թէ ի՛նչ ուժերու վրայ կռթնած խորհրդային կառավարութիւնը կը հետապնդէ ազգասպան այս քաղաքականութիւնը:

Հայաստանի համայնավարներու առաջին դաշնակիցը գաղութներու մէջ՝ հայ կղերն է: Երկրի ներսը հալածելով կրօնը, ու եկեղեցիները քանդելով, անոնք չքաշուեցան ձեռք երկարել արտասահմանի մէջ ապրող սեւազգեստներուն եւ անոնց փիլոնին կռթնած, ամէն միջոց գործածեցին վիժեցնելու համագաղութային համերաշխութեան ամէն փորձ:

Համայնավար վարիչները շատ լաւ ուսումնասիրած են գաղթահայ կեանքը եւ գիտեն, թէ Առաջնորդարաններն ի՛նչ արժէք կը ներկայացնեն այս կամ այն գաղութի ներքին կեանքին մէջ ու կառավարութեան մօտ: Անոնք գիտեն, որ շարք մը երկիրներու մէջ կառավարութիւնը իբրեւ հայ գաղութի ներկայացուցիչ պաշտօնապէս կը ճանչնայ առաջնորդը: Համայնավարները, զայն իրենց ոսկէ թակարդը ձգելով, կրնան օգտագործել իրենց ուզածին պէս: Այդ է պատճառը, որ անոնք նիւթական ու « կաթողիկոսական » ոչ մէկ միջոցի առաջ կանգ չեն առներ, ամրապնդելու համար վեղարաւոր գործակալներու դիրքը: Աչքի առջեւ ունենալով համայնավարներու հակակրօն ու անաստուած պայքարը, շատերը կը կասկածէին, թէ Գէորգ կաթողիկոսի մահէն վերջ, նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը չպիտի թոյլատրուի:

Սակայն, առաջին անգամը չէ, որ համայնավարներն իրենց սկզբունքները կը զոհեն օրուան քաղաքականութեան: Արդ, անոնց քաղաքականութիւնն էր նախ գաղթահայութեան ապացուցանել թէ սուտ են հակառակորդներու տարածած լուրերը եւ երկրորդ՝ որ ամէնէն կարեւորն է, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հեղինակութեան ապաւինած, իրենց ձեռքն անցընել արտասահմանի կղերական դասը: Ահա թէ ինչո՛ւ խորհրդային կառավարութիւնը թոյլատրեց նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը եւ, ինչպէս փաստերը ցոյց կուտան, համայնավարները մեծ չափերով կըցան հասնիլ իրենց նպատակին: Գաղտնիք չէ, որ այսօր արտասահմանի առաջնորդներէն ոմանք խորհրդային իշխանութեան պարզ գործակալի դեր կը կատարեն:

Համայնավարներու երկրորդ դաշնակիցը կը հանդիսանայ ռամկավար կուսակցութիւնը: Այս կուսակցութիւնը հայ քաղքենի դասակարգի շահերը պաշտպանող միակ կազմակերպութիւնն է եւ իր ծրագրով ու ընկերային ծագումով չի տարբերիր եւրոպական միւս քաղքենի կուսակցութիւններէն: Համայնավարները, որ ընկերվարական բոլոր կուսակցութիւնները կ'որակեն իբրեւ քաղքենի դասակարգի « լակէյներ » ու մահու կռիւ են յայտարարած քաղքենի դասակարգին, այսօր ձեռք ձեռքի տուած ռամկավարներու հետ, արտասահմանի հայ աշխատաւորութեան ճակատագրի հետ կը խաղան:

Ամէնէն արտառոց երեւոյթն այն է, որ Հայաստանի մէջ համայնավարները ոչնչացուցած են քաղքենի դասակարգը եւ կը ձգտին իսպառ արմատախիլ ընել սեփականատիրական կարգերը, իսկ արտասահմանի մէջ կը դաշնակցին նոյն «բուրժուազիայի» հետ: Դեռ աւելին, խորհրդային մամուլը օր ու գիշեր լուտանքներ կը տեղայ ռամկավարներու հասցէին, իսկ գաղութներու մէջ նոյն ռամկավարներու հետ սիրաբանութիւններ կ'ընէ: Եւ բոլոր հայհոյանքներուն ռամկավարները բարեւի կեցած միշտ ալ կը պատասխանեն՝ « տոկա ձեր ազնուութիւնն է »... Ի հարկէ, Խորհրդային կառավարութեան շատ լաւ յայտնի է, թէ ի՛նչ ուժ եւ արժէք կը ներկայացնեն գաղութներու մէջ ռամկավարները: Սակայն, բաւական է, որ ռամկավար խմբակցութիւնը գաղութները քայքայող ու ջլատող ազդակ մըն է: Իր այդ պառակտիչ դերով, այդ կուսակցութիւնը կրնայ բարեկամ մնալ Խ. իշխանութեան:

Համայնավարներու երրորդ դաշնակիցը արտասահմանի հայ համայնավարներն են: Այս տարրերն են, որ իսկապէս իրաւունք ունին Հայաստանի համայնավարներու դաշնակիցներ կոչուելու: Իրենց ծրագրով ու հետապնդած նպատակներով գաղթահայ համայնավարները կը կազմեն կոմունիստ կուսակցութեան մէկ մասնիկը: Դժբախտաբար, գաղափարականութիւնն ասոնց մէջ շատ քիչ դեր կը կատարէ եւ մեծագոյն մասը թափթփուքներ եւ բախտախնդիրներ են: Կասկած չկայ, որ ասոնց ղեկավարները Երեւանի վճարովի վարձկաններն են: Թէեւ թիւով փոքր, բայց եւ այնպէս անոնք դեր կը կատարեն գաղութներու մէջ: Իբրեւ համայնավարներ, սերտ կապ ունին տեղացի կոմունիստ կուսակցութեանց հետ եւ օգտուելով իրենց կուսակցական հանգամանքէն, կ'աշխատին տեղացի համայնավարներն ու անոնց մամուլը օգտագործել վտանգաւոր ձեւով ու գրգռել օտարները Հայերու դէմ: Հայ համայնավարները յաճախ դիմած են ու կը դիմեն օտարներու գործօն աջակցութեան:

Խ. կառավարութիւնը ամէն ձեւով կը խրախուսէ ասոնց գործունէութիւնը: Նախ եւ առաջ, հայ համայնավարները լաւագոյն տարրերն են գաղութներու մէջ իրենց դաւադիր ծրագիրները իրագործելու համար: Երկրորդ, խորհրդային պրոպագանդ մըղելու եւ չէզոք կազմակերպութիւնները իրենց ազդեցութեան տակ առնելու աշխատանքն է, որ ստանձնած են այդ տարրերը: Եւ վերջապէս, արտասահմանի հայ համայնավարները շփման մէջ դնելով օտար համայնավարներու հետ, Մոսկուայի առջեւ կրնան հպարտանալ, թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն կը կատարեն...

Խորհրդային Հայաստանի « բարեկամներու » մէջ են նաեւ « Հօկ »երը: « Հօկ »ը կուսակցութիւն չէ: « Չէզոք » կազմակերպութիւն մըն է, որ երեւութապէս կ'ուզէ օգնել Հայաստանի վերաշինման գործին: Շատ բընական է, որ իւրաքանչիւր Հայ կը սիրէ իր հայրենիքը եւ կը ջանայ որ եւ է կերպով օգտակար ըլլալ անոր: Այդ կողմէն ալ կը մօտենան հայրենասէր մարդոց ու խաղալով անոնց զգացումներու վրայ, կ'անդամագրեն Հօկին: Անդամագրելէ վերջն է, որ կը սկսին պրոպագանդ ընել ու աստիճանաբար թոյն սրսկել: Ոմանք կը խրտչին ու ժամ առաջ կը քաշուին, շատեր ալ կը մխրճուին ու առանց իրենց հաշիւ տալու, խումբ մը բախտախնդիրներու ձեռքին գործիք կը դառնան: Եւ երբ առիթը կը ներկայանայ խօսքէն գործի անցնելու, բուն ղեկավարները կը ծածկուին ու այս խաբուած միամիտները առաջ կը քըշեն:

Իսկ խորհրդային մամուլը իսկոյն կը սկսի թմբկահարել, թէ արտասահմանի մէջ յանուն Հայաստանի ու խորհրդային կարգերու արիւն կը հոսի: Այդ ձեւով կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը ձգել, թէ կռիւը Հայաստանի բարեկամներու եւ թշնամիներու միջեւ է...

Եւ, վերջապէս, հայ համայնավարներու ամէնէն անկեղծ բարեկամը Թուրքն է: Տարիներէ ի վեր Թուրքը կը ձգտի քայքայել ու տկարացնել գաղթահայութիւնը եւ անոր շահերը պաշտպանող կազմակերպութիւնները: Սակայն այն, ինչ որ չկրցաւ ընել ինքը, այժմ կը կատարեն իր դաշնակից համայնավարները: Դժբախտաբար, կղերականն ու համայնավարը, Հօկերն ու ռամկավարը չեն գիտակցիր, թէ գաղութները պառակտելով ու պայքարի ճակատները խորացնելով ոչ թէ Հայաստանին օգնած կ'ըլլան, այլ նախ եւ առաջ Թուրքին մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն:

Բարեբախտաբար գոյութիւն ունին նաեւ այնպիսի կազմակերպութիւններ, որոնք կեղծ բարեկամներու դիմակը պատռելով, միշտ արթուն են ու կը հսկեն:

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՕՐԷՆՔ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ
ԵՒ ԻՐ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ooooo

Ամուսնալուծում կամ ապահարզան կը կոչուի այն դատաձեւը կամ վճիռը որ կը լուծէ կամ կը ջնջէ օրինապէս եւ կամ կրօնապէս կատարուած ամուսնութիւնը, վերադարձնելով ենթականերուն իրենց ազատութիւնը:

Որքան հին է ամուսնական անուանուած արարքը, նոյնքան եւ բաղդատաբար նոր է ամուսնալուծութիւնը: Որովհետեւ, դեռ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ այդ կարգադրութիւնը հազուադէպ էր, չըսելու համար անգոյ, մանաւանդ քանի մը երկիրներու եւ ազգերու մէջ:

Այսօր գրեթէ բոլոր պետական օրէնքներու մէջ դիրք գրաւած է այդ ձեւը, զոր եկեղեցիներն ալ կ'որդեգրեն հետզհետէ: Որովհետեւ դարերու եւ բարքերու անվկանդ ուժը ամէն իրականութեան վրայ կը դրոշմէ իր անդիմադրելի հետքը:

Պատմութեան մէջ անպակաս են նըշանաւոր ամուսնալուծումներու պարագաներ: Հայկական Կիլիկիոյ փառապանծ Թագաւոր Լեւոն Ա. Մեծագործ (1186—1219) նախապէս ամուսնացած էր Անտիոքի իշխանական ընտանիքէն Զապլոնի հետ, բայց ամուսնալուծուեցաւ եւ կինը բանտարկելով Վահկայ բերդին մէջ, վերամուսնացաւ Կիպրոսի Թագաւորին աղջկան Սիպիլի հետ:

Անգլիոյ Թագաւոր Հէնրի (1509—1547) վեց կնոջ ամուսնալուծում կատարեց եւ կիներէն երկուքը սպաննեց կախաղանի վրայ: Մեծն Նափոլէոն (1802—1815) ապահարզան կատարեց Ժօզէֆինի դէմ եւ վերստին ամուսնացաւ Աւստրիոյ կայսեր դուստր Մարի-Լուիզի հետ: Զանց կ'առնեմ ուրիշ պատմական պարագաներ:

Վերջին ատեններս, մանաւանդ եւրոպական եւ ամերիկեան մեծ կեդրոններու մէջ ամուսնալուծումը կը ստանայ ահաւոր համեմատութիւններ: Դեռ վերջերս թերթերու մէջ կարդացինք պարագան նշանաւոր կնոջ մը որ 13 տարուան ընթացքին 7 անգամ ամուսնաթող եղած է:

Ինչպէս ծանօթ է, իսլամական օրէնքը կ'արտօնէ առնել չորս կին: Ամուսնալուծումն ալ, ըստ այդ օրէնքին շատ դիւրին է. կը բաւէ որ այրը արտասանէ իր կնոջ երեսին, «արձակուած ես, ազատ ես»: Նոյն իսկ կատակի ձեւով կամ գինովութեան միջոցին այդ իմաստով բառերը բաւական են ամուսնալուծման համար:

Իսլամական կրօնային փիլիսոփայութեան (Փըքըհ) հեղինակները կ'ըսեն թէ իրաւաբանական տեսակէտով միայն մէկ կին տրամադրողները իրականին մէջ հազուադէպ է որ գոհանան մէկ անկողինով:

Ըստ Ֆրանսական օրէնքին՝ ամուսնալուծման համար գլխաւոր պատճառները կը համարուին.—

1. Շնութիւն, 2. Չար վարմունք, ծեծ, գէշ վերաբերում, կամ նախատինք. 3. Ամուսիններէն մէկուն ծանրակշիռ դատարկապորտութիւնը. 4. Դատարանի վճիռով գոյացած եւ երեք տարի տեւող բաժանում. 5. Ամուսնութենէն վերջ՝ անպատեհի եւ կանխահաս ծննդաբերութիւն եւայլն:

Առաջին պատճառը բացատրութեան պէտք չունի: Երկրորդը կը կազմեն այնպիսի արարքներ, որոնք ընտանեկան կեանքը անտանելի կը դարձնեն: Ինչպէս՝ ծեծ, շատ աշխատութիւն, սնունդի եւ քունի զրկանք, գինովութիւն, խաղ եւ այլն: Նախատական խօսքերը որպէսզի պատճառ կազմեն պէտք է տեւական հանգամանք ունենան. օրինակ՝ էշ, ապուշ, անպատիւ, բոզ, ուղտ, գոմէշ եւ այլն:

Ամուսիններէն ոեւէ մէկուն կողմէ՝ ընտանեկան յարկին լքումը՝ ըստ օրէնքի յանցանք է: Վարքերու կամ նըկարագիրներու անհամաձայնութիւնը՝ ամուսնալուծումի համար օրինական պատճառ մը չի կազմեր:

Օրէնսդրութեան անհեթեթ տրամադրութիւն մը,— կնոջ որ եւ է կերպով շնութիւնը կամ թեթեւութիւնը յանցանք է: Այր մարդուն շնութիւնը ներելի է եւ յանցանք կը համարուի միայն այն պարագային, երբ այդ արարքը կը գործուի ընտանեկան յարկի տակ հարճի մը հետ, կամ օրինակ, սպասուհիին մեղսակցութեամբ:

Կիները իրաւացի դառնութեամբ դիտել կուտան թէ այդ օրինական տրամադրութիւնը այդպէս է, որովհետեւ օրէնսդիրները այր մարդիկ են:

Ֆէմինիստներուն ականջը խօսի. առանց այդ յիմարական վարդապետութեան սկզբունքները բաժնելու, պէտք է ընդունիլ թէ պատժական օրինագրքին քանի մը մասերուն մէջ չափազանցութիւն կայ:

Վերոյիշեալ յանցանքները դատական իշխանութեան առջեւ հաստատելու համար հարկ է ունենալ գրաւոր կամ վստահելի փաստեր: Այս տեսակ խնդիրներու ապացոյցին համար, օրէնքը բացառաբար կ'ընդունի նաեւ մօտիկ ազգականներու եւ նոյն իսկ ընտանիքի անդամներուն վկայութիւնը:

Երկուստեք համաձայնութեամբ ամուսնալուծում կարելի չէ: Նախապէս այդ ձեւով կարելի էր, սակայն օրէնսդիրը վերջէն գոցած է այդ դուռը: Այլապէս այսօր բիւրաւոր ամուսնացածներ, դունդ ի դունդ պիտի դիմէին դէպի քաղաքային դատարան: Բայց, այդ որոշումը տուողները տարբեր ճամբաներով կրնան հասնիլ նոյն նպատակին:

Ամուսնալուծման դատ մը սուղ կ'արժէ,— միջին հաշուով 3-4 հազար ֆրանքի գումար մը: Դիտուած են հարուստի պարագաներ ուր ծախսուած են տասնեակ հազարաւոր ֆրանքներ, որովհետեւ երկու կողմերը բոլոր միջոցներով կը պաշտպանեն իրենց դիրքը:

Կողմերէն մէկը, նոյն իսկ օտարական, կրնայ օգտուիլ իրաւարարական օգնութենէն եթէ մանաւանդ կը գտնուի դատախազեալի դիրքին մէջ:

Ընդհանրապէս, ժողովուրդին մէջ կայ գաղափար մը, որուն համաձայն ամուսիններուն երեք տարի իրարմէ բաժնուած մնալը արդէն կ'ապահովէ ամուսնալուծումը: Սխալ է, եթէ այդ տեղի չէ ունեցած դատարանի վճիռով, տասը տարուան բաժանումն իսկ օրինական արժէք չի ներկայացներ:

Գալով զաւակներու կամ ինչքերու հարցին, որ եւ է կարգադրութիւն կամայական է: Այդ մասերուն օրինականութիւնը կախուած է դատաւորին գնահատութենէն եւ վճիռէն:

Ամուսնութենէ առաջ տեղի ունեցած որ եւ է խնդիր օրինական արժէքէ զուրկ է. նոյնն է 30 տարիէն աւելի առաջ պատահած դէպքերու համար, որովհետեւ ժամանցում կայ:

Իրարմէ դժգոհ ամուսիններու համար երեք ճամբայ կայ միայն.— 1. Հաշտութիւն. 2. Իրարմէ զատ ապրիլ. 3. Ամուսնալուծում: Տարբեր միջոցներ մտածել՝ ժամավաճառութիւն է:

Օտար երկիրներու մէջ կատարուած քաղաքային կամ կրօնական ամուսնութեանց լուծումը Ֆրանսական դատարաններու իրաւասութեան մէջ կ'իյնայ: Այս վերջինները քանի մը պարագաներու մէջ նկատի կ'առնեն եկեղեցական իշխանութեանց վճիռը:

Քաղաքային ամուսնութեանց, ինչպէս եւ կրօնական պսակներու օրէնքները ժամանակին ամեհի ալիքներուն թափին ներքեւ կ'ընթանան դէպի հիմնական բարեփոխում եւ կատարելութիւն:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Նաւագնացութիւնը Սեւանայ լճին վրայ

— :-: —

Սեւանայ լիճը, որ կը գտնուի ծովին մակերեւոյթէն 1916 մեթր բարձրութեան վրայ, աշխարհի երկրորդ լեռնային լիճն է իր աւազանին բարձրութեան տեսակէտով:

Լեռներու պսակով մը պաշարուած, ծովային կատաղի փոթորիկներու նման յաճախ եւ յանկարծակի կ'ալեկոծի, մասնաւորապէս աշնան: [illegible] եղերական նաւաբեկութիւններ կը պատահին երբեմն:

Լճին շրջակայքը թառած են գիւղեր, որոնք եղած են, մասնաւորապէս [illegible], առաջին նաւարկողները լճին վրայ:

Պատերազմէն առաջ հազիւ թէ կը տեսնուէր առագաստանաւ մը: Ընդհանրապէս թիակներով կը վարէին մակոյկները, եթէ չյիշենք լաստերը, որոնք կը կապէին Սեւանայ կղզին ցամաքին:

Հանրապետութեան շրջանին՝ լճին վրայ երեւցաւ առաջին մեծ նաւը:

Խորհրդայնացման շրջանին, 1921ին, Սեւ Ծովի նաւատորմիղէն Գասպարեանի կը յանձնուի Սեւանայ լճին նաւագնացութեան կազմակերպումը:

Երեւանէն Սեւան կը փոխադրուի մեքենաշարժ նաւ մը, « Լուկաշին »; 1924ին կը բերուի « Համբարձում »ը: 1925ին՝ « Մարտունի », 1929ին՝ « Կոմունիստ »ը եւ « Կոմսոմոլ »ը, երկու նոր նաւեր, որոնք կը փոխադրուին Վոլկայէն: Այս երկու նաւերը տասնեակ տակառաչափ տարողութեամբ նաւեր են: 1932ին ապրուեցան երեք փոխադրանաւեր, [...] տակառաչափ տարողութեամբ:

Այս տարի Երեւանի մեքենագործական գործարանը պիտի շինէ Սեւանայ առաջին մեծ շոգենաւը, որ պիտի ունենայ 24 մեթր երկարութիւն, [...] տակառաչափ ջրածաւալ: Շոգենաւը պիտի ունենայ 12 [illegible], 20 առաջին կարգի, 40 երկրորդ կարգի խուցեր, եւ 80 հոգիի տեղ ալ կամուրջին վրայ: Ինչպէս նաեւ ճաշարան, հեռասփիւռ, ընթերցարան:

Սեւանը ներկայիս դարձած է բանուկ լիճ մը: Ելենովկայի եւս աճած է արդէն քաղաք մը, ձկնորսութեան, սառնարանի իր հիմնարկութիւններով: Այս նաւահանգիստէն նաւերը կը մեկնին դէպի Մարտունի եւ Բասարգեչար: Սեւանի վրայով կը փոխադրուին նաեւ, դէպի Ադրբէջանի [...]րեւմտեան շրջանները, այն բեռ[...]ը, զորս դժուար է փոխադրել [...]ղակի Բագուէն՝ անանցանելի լեռներու արգելքին պատճառով:

Դարձեալ, Սեւանի վրայով [...] օր Քեալբաջարի շրջանէն 60-70 [...] կառաչափ զանազան կաթնային [...] գիւղատնտեսական ապրանք կը փոխադրուի դէպի Երեւան, Թիֆլիզ եւ Բագու: Իսկ այս վերջին շրջաններէն [...] շինութեան վերաբերեալ նիւթեր:

Սեւանի վրայով կը փոխադրուին նաեւ Ադրբէջանի տաք-ջուրերու [...] բուժական կայանին ապսպրանքները:

Ցոյց տալու համար թէ Սեւանայ լիճը ի՛նչքան բանուկ ճամբու հանգամանք է ստացած, կը բերենք հետեւեալ թիւերը.—

1924ին լիճին վրայով ճամբորդած են 500 հոգի եւ փոխադրուած՝ 10[...]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

ԽՄԲ.— Այս շարքին Ա. եւ Բ. մասերը հրատարակած ենք թոյ. 19ին եւ 21ին, բայց ստիպուեցանք յետաձգել կամքէ անկախ պատճառներով: Այժմ կը շարունակենք, օրը օրին քաղելով բնագրէն (Վագըթ).—

Սեբաստիայէն ճամբայ ելլելէ շաբաթ մը վերջ, պատուիրակները Երզնկա հասած էին: Պոլսէն բաժնուելէն ասդին 18 օր անցած ըլլալով հանդերձ, ոչ ընդհ. կեդրոնէն, եւ ոչ ալ ուրիշ կողմէ ո եւ է լուր չէր առնուած: Պատուիրակները աշխարհի անցած դարձածէն, ընդհ. պատերազմի վիճակէն բոլորովին անտեղեակ էին: Ասկէ զատ, դեռ ամբողջովին պարզ չէր իրենց համար թէ ինչու 18 օրէ ի վեր անընդհատ կը յառաջանային: Հիմա խոնջած ու տկար վիճակով Երզնկա հասած ըլլալով, դեղագործ Մէհմէտ էֆէնտիի խանը իջեւանած էին: Մէհմէտ էֆէնտին Երզնկայի ամէնէն հանրածանօթ զինուորական անձերէն էր:

Մէհմէտ էֆէնտի բնիկ Սկիւտարցի էր: Դեղագործական վարժարանը ուսած ատենէն իսկ առեւտուրի ցանկութիւն ունենալով, Սկիւտարի Նաւամատոյցին մօտերը սպասող ձիապաններուն խառնուած եւ ձի բանեցուցած է: Դպրոցէն ելլելէ վերջ, Երզնկա ղրկուած է պաշտօնով: Հոն եւս գործով զբաղած ու ի վերջոյ հանգստեան կոչուելով ամբողջովին առեւտուրի նըւիրուած է: Այդ պատճառաւ, Երզնկայի մէջ շէնքերու եւ հողերու տէր եղած, մեծ խան մը բացած, եւ բանակին ամենամեծ յանձնառուներէն մէկն է եղած: Այս անձը շատ զուարթ եւ հիւրասէր մարդ մըն էր:

Երբ պատուիրակները Երզնկա հասան, լուր առին թէ ուրիշ մարմին մը մէկ օր առաջ անկէ անցած եւ Կարին մեկնած է: Այս մարմինը եւս չափազանց գաղտնի կը ճամբորդէր ու ոչ մէկուն չէր ճանչցներ ինքզինքը: Հակառակ այդ գաղտնապահութեան, պատահաբար էր որ պատուիրակները տեղեկացան այդ մարմնին անցնելուն: Երզնկա հասնելուն յաջորդ օրը պատուիրակներէն մէկը իր երկարած մօրուքին ձեւ մը տալու համար քիւրտ սափրիչի մը խանութը մտած էր: Յիշեալը սափրիչին կ'ըսէ.

— Սա մօրուքս ալաֆրանկա ձեւով մը կրնա՞ս կտրել: Այտերս բոլորովին պիտի ածիլես եւ ծնօտիս վրայ սուր մօրուք մը պիտի թողուս:

Ասոր վրայ, սափրիչը ժպտած ու ըսած է.

— Տէ՛ր Աստուա՛ծ, այս Պոլսեցի էֆէնտիներուն ի՛նչ է պատահած: Երէկ եւս քեզի նման մէկը եկաւ, նոյն բանը ըսաւ եւ սուր մօրուք մը շինել տալով ելաւ գնաց:

Պատասխանատու քարտուղարը (պատուիրակ) կասկածելով սափրիչին այս խօսքերէն, անմիջապէս սկըսեր էր հարցուփորձել՝ ստուգելու համար այդ անձին ով ըլլալը, ու նախ սափրիչէն հասկցեր է որ ան երկայնահասակ, լեցունկեկ, կապտաչուի, չէկ մազերով մարդ մըն է: Իրենց իջեւանած խանին մէջ եւս խօսուեր է թէ տարօրինակ երեւոյթով մարդ մը կը պտտի Երզնկայի փողոցներուն մէջ: Պատմուածին համաձայն, ոտքերէն մէկուն սփորի գուլպայ մը անցընելով, տաբատին ծայրերը գուլպային մէջն է խոթած: Իսկ միւս ոտքը գուլպայով խանին բակին մէջ պտտած ժամանակ, բոլորին ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Պատուիրակները հարցուփորձ ընելով կը ստուգեն որ սուր մօրուքով մարդը՝ որ մեկնած է՝ Պէհաէտտին Շաքիրն է, իսկ մէկ գուլպայով պտտողը՝ նշանաւոր Էօմէր Նաճի պէյը:

Այդ շրջանին, Պէհաէտտին Շաքիր ու Էօմէր Նաճի պէյերուն, մեծ մարմնի մը հետ, պատուիրակներէն առաջ Երզնկայէն Կարին երթալը արդիւնք էր հետեւեալ պատճառին.—

Պատուիրակներուն Երզնկա մեկնելու մասին ընդհ. կեդրոնին որոշումէն վերջ, այդ օրերուն Ներքին Նախարարի պաշտօնը վարող Թալաթ փաշան ալ օր մը Պէհաէտտին Շաքիր պէյը իր քովը կանչելով առաջարկած է Կարին երթալ, ու ըսած է անոր.

— Թերեւս մենք եւս մասնակցինք ընդհ. պատերազմին: Կարինը գլխաւոր գիծ մըն է: Դուն Էտիրնէի մէջ պաշարում տեսար, փորձառու ալ ես: Եթէ պատերազմի մասնակցինք, Կարինի կուսակալի պաշտօնը պիտի ըստանձնես: Մինչ այդ՝ Կարնոյ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի կազմակերպման գործով կը զբաղիս: Այդ կազմակերպութեան պարտականութիւնները պիտի ըլլան՝ Կովկասի մէջ Ռուսերուն զինուորական շարժումները ճշդել, իսլամ տարրերուն մէջ կազմակերպութիւն ստեղծել ու պատերազմի միջոցին զանոնք օգտագործել:

Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Ներքին Նախարար Թալաթ պէյէն ստացած այս հրահանգին վրայ, երկրորդ մարմնի մը ձեւով ճամբայ ելլելու պատրաստուած էր: Վերջապէս, Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Իթթիհատի ընդհ. քննիչ Էօմէր Նաճի պէյ, Կարինի միւֆթի Հիլմի պէյ, Պարսկաստանի պատերազմիկներէն Էմիր Հալմէթ ու քանի մը ընկերները, Չէրքէզ Րէշիտ ու իր քանի մը ընկերները, Պարսկաստանը ճանչցող եւ սպայակոյտի հարիւրապետ Րիւշտի պէյ, ու դեռ ուրիշ անձեր, ընդամէնը քսան հոգի՝ ընդհ. պատերազմի ծագումէն քանի մը օր վերջ Պոլսէն մեկնելով Էրէյլի – Նիյտէ – Կեսարիա – Սեբաստիա – Երզնկա ճամբով Կարին գացած էին:

Պատուիրակներէն կազմուած առաջին մարմնին այս երկրորդ մարմինէն անտեղեակ ըլլալը, ինչպէս նաեւ առաջին մարմնին ճամբորդութեան նպատակին դեռ եւս անծանօթ ըլլալը ցոյց կուտար որ « Թէշքիլաթը Մախսուսէ » անունով մէջտեղ հանուած գաղափարը գործադրութեան դնելու համար վերջնական ծրագիր մը գոյութիւն չունէր տակաւին: Այնպէս կը կարծուէր թէ պատուիրակները եւ Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի մարմինը ճամբայ հանուած էին մօտէն հետեւելու համար Էնվէր փաշայի կողմնակիցներուն «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի մէջ խաղալիք դերերուն, իսկ թէ ինչպէս պիտի հետեւէին՝ դեռ անորոշ էր:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ « ՅԱՌԱՋ »Ը

2-12-33

...թիւ բեռ, 1932ին՝ ճամբորդած են 61,000 հոգի և փոխադրուած՝ 15,208 ...տոկոսաչափ բեռ։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

»»» · «««

Փրոֆ. Քէչէկ, որ վիրաբուժական դասախօս է Երեւանի բժշկական համալսարանին մէջ, հետեւեալը կը գրէ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ հանրակառքի արկածներու մասին.—

Հանրակառքը բանելէն մինչեւ հոկտեմբեր 15, իմ խնամքիս յանձնուած Հիւանդանոցի վիրաբուժական բաժինը բերուած են, հանրակառքի արկածներէն 27 հոգի, իսկ բժիշկ Մելիքեանի բաժինը՝ 8 հոգի։ Եթէ ընդունինք, որ Երկրորդ Հիւանդանոցն ալ նոյն չրջանին, տարուած են նոյնքան արկածեալներ, եւ մօտ 10 հոգի ալ տեղն ու տեղը մեռած են, ուրեմն հանրակառքի զոհերուն թիւը, մինչեւ հոկտեմբեր 15, կը հասնի 80–85ի։

Ես պիտի խօսիմ միայն իմ եւ բժ. Մելիքեանի վիրաբուժական բաժնին մէջ զարմանուած արկածեալներուն մասին, որովհետեւ անոնց վերաբերեալ նիւթերը կը գտնուին տրամադրութեանս տակ։

Մեր 35 արկածեալներէն 12ը կին են, 23ը այր։ Ըստ տարիքի՝ 14 հոգի 1-20 տարեկան, 10 հոգի՝ 20-40 տարեկան, 8 հոգի՝ 80-60 տարեկան, 3 հոգի՝ 60 եւ աւելի տարեկան։

Մեր 35 արկածեալներէն հիւանդանոցին մէջ մեռան 8 հոգի, մնացեալները հիւանդանոցէն մեկնեցան դարմանուած։ Այս վերջիններէն 4 հոգի ենթարկուած են ծանր անդամահատութեան (ոտքը կամ ձեռքը կտրուած)։

Այժմ անցնինք այն հարցին թէ այս դժբախտները ի՞նչ ձեւով ենթարկուած են արկածի։

Քանի մը դէպքերու մէջ, չկրցինք լուծել այդ հարցը։ Այսուհանդերձ մնացեալ դէպքերը չատ պերճախօս են։ 35 հոգիէն 14ը արկածի զոհ գացած են այն պատճառով, որ հանրակառքէն իջած են նախ քան կանգ առնելը, 5 հոգին՝ հանրակառք ցատկած ըլլալնուն համար՝ երբ կառքը ճամբայ ելած էր, ուրեմն 35 արկածեալներու մէջ 19 հոգի զոհ գացած են իրենց անհամբերութեան եւ հանրակառքի տարրական օրէնքները չյարգելուն պատճառով։ Մնացեալ 16 արկածեալներէն 6ը չեն յիշեր թէ ինչպէս պատահեցաւ արկածը, վկաներ ալ չկան, մնացեալ 10 հոգին զոհ են բոլորովին իրենց անուշադրութեան։

Երբ նկատի առնենք, որ արկածեալներու ամենամեծ թիւը կը պատկանի 8-20 տարեկաններու, պարզ կը դառնայ որ մեր պատանիները զոհ են իրենց անհամբերութեան, ինչպէս նաեւ հանրակառքի օրէնքներու մասին իրենց անհոգութեան։

Պէտք է եզրակացնել որ հանրակառքի օրէնքներուն խիստ պահպանումը կրնայ կրճատել այս ցաւալի արկածները։

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Արուեստագէտները տագնապի մէջ են։ Նկարիչներ, քանդակագործներ, փորագրիչներ թշուառութեան մատնուած են տնտեսական տագնապին պատճառով։

Այս առթիւ վերջերս Ֆրանսացի արուեստագէտները հաւաքոյթ մը ունեցան։ Նախագահը, Ժորժ Փրատ ըսաւ.

— Գործերու նուազումը խորտակեց աղանդներու խոյանքը։ Թշուառութիւնը բաց ձգեց արուեստի աշխատանոցներուն դուռը։ Մէկ կողմէ յարուցը, միւս կողմէ թշուառութիւնը կը հարուածեն մտքի աշխատաւորները։ Եւ կառավարութիւնը չի մտածեր հասնիլ օգնութեան։

Ինչպէս։

Արուեստագէտ մը կը մերժէ նպաստի ձեւը, եւ կը պահանջէ որ կառավարութիւնը հրահանգէ քաղաքապետութիւններուն պատերը զարդարել, — գործ չատ կայ, եթէ կառավարութիւնը ուզէ։

Քիչինկ դիտել կուտայ, որ կարելի չէ անգործ նստիլ, արուեստագէտները, անօթութեան դուռը հասած, անձնասպանութեան կը դիմեն յաճախ։ «Ֆրանսա, մայր արուեստից» կը պէտք է կրակ տալ արուեստագէտներուն, որոնք չունենալով կը տաքցնեն իրենց մատները՝ բանելու համար վրձինը։

Հազար ու մէկ առաջարկներու հետ, առաջարկուեցաւ տագնապին դէմ պայքարի միջոցներ, եւ ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը, որ պիտի աշխատի գործ եւ աշխատանք հայթայթել, կամաւորական եւ այլ միջոցներով, բայց մերժել նպաստը։

Հայկական հրգը Փիթիվիէի մէջ

»»» · «««

«Յառաջ» ժամանակին հաղորդած էր Սիփան երգչախումբի անդամներուն մէկ մասին մեկնումը գիւղի Փիթիվիէ, ուր տեղի պիտի ունենար Ֆրանս. Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի կազմակերպած երեկոյթ – պարահանդէսը։

Շաբաթ օր ճամբայ ելան մօտ 25 անդամ-անդամուհի, իրենց հետ տանելով նաեւ քանի մը նուագածուներ Փէլլանճէն, պարահանդէսին նուագելու համար։

Երեկոյթը ամբողջովին յատկացուած էր հայկական երգերուն եւ պարերուն։ Ժամը 9·45ին բացուեցաւ երեկոյթը, ներկայութեամբ կոկիկ բազմութեան մը։

Նախ երգուեցաւ «Հայկ ու Վարդանին» եւ «Լուսին չկայ», որ մասնաւոր գնահատանքի արժանացան։

Խումբի անդամներէն՝ Պ. Գ. Մեհտերեան ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդալ, շնորհակալութիւն յայտնելով նախ, կազմակերպիչ մարմնին, յետոյ ներկաներուն որ եկած են քաջալերել, թէ Տիկնանց Միութիւնը եւ թէ Հայերը։ Վերջացնելով խօսքը, համառօտ տեղեկութիւններ տուաւ Հայոց մասին եւ ըսաւ թէ՝ այս երիտասարդութիւնը զոր կը տեսնէք ձեր առջեւ, այդ հին ցեղին մէկ մնացորդն է։

Շարունակաբար երգուեցան «Տանում են, աղէ ջան», «Սարերը հովել ա.», «Ձինչ ու զինչ», «Ո՞չ ինչ», «Դիլբար ջան» եւ «Դուդուլ», հիացում պատճառելով ներկաներուն։

Երգելէ առաջ, ֆրանսերէն կը կարդային երգերուն թարգմանութիւնները, ներկաները աւելի տեղեակ պահելու համար, բացի հայկական երաժշտութենէն՝ նաեւ իմաստին։

Պ. Ռուբէն Աւագեան, վարժ թառիստ մը, նուագեց «Սեւորակ աչեր» եւ ուրիշ երգեր, ոգեւորելով ներկաները, որոնք առաջին անգամ կը տեսնէին այդ նուագը։

Երեկոյթին առաջին բաժինը վերջացած էր։

Երկրորդ մասը սկսաւ հայկական պարերով։ Նախ պարեց Օր. Հ. Գազազեան, ծափեր խլելով ժողովուրդէն։ Յետոյ խումբը յաջորդաբար պարեց «Իմ երազներ», «Թամզարա», «Հօյ Հէլինէ»։ Մերթ ընդ մերթ կը պարէին, Օր. Թէմինեան, Օր. Գազազեան եւ Պ. Քանթարճեան։

Մեծ յաջողութիւն գտան հայկական պարերը։ Նոյն իսկ ներկաները այնքան խանդավառուեցան, որ իրենք ալ ելան մասնակցիլ, ձեռք ձեռքի տալով հայկական խմբական պարին։ Պ. Կ. Քանթարճեան Զարլի Չէփլինը կեղծեց չատ յաջող կերպով։

Ժամը 12 եկած էր, եւ երեկոյթին գեղարուեստական բաժինը վերջացած էր։ Սկսան եւրոպական պարերը, եւ հիմա Սիփանի անդամները, իրենց հայկական տարազներով, կը պարէին եւրոպական պարեր։

Միջանկեալ երգեցին Պ. Մեհտերեան, Թոսխայէն կտոր մը եւ ուրիշ երգեր, Պ. Քանթարճեան եւ Օր. Կնեազեան հայ եւ օտար երգեր։

Մեր քաղաքին ժողովուրդը այնքան գմայլած է, հայկական տարազներուն, երգերուն եւ պարերուն վրայ որ, կ՚ըսէր Տիկնանց անդամներէն մէկը, չուզեր բաժնուիլ այս ուրախ մթնոլորտէն։ Մեր ժողովուրդը վարժուած չէ մինչեւ առաւօտ անքուն մնալու։ Առաջին անգամն ըլլալով կը տեսնեմ այդ, եւ այս ոգեւորութիւնը կը պարտինք ձեզի։ Եւ ո՜րքան գովասանքներ Հայոց եւ հայ երիտասարդութեան հասցէին։

Ժամը արդէն առաւօտեան վեցը եկած էր եւ բազմութիւնը կը ցրուէր ուրախ տրամադրութեամբ, լաւ գաղափար մը կազմելով մեր հայ ժողովուրդի մասին։

Մաղթենք որ, անպակաս ըլլան այդպիսի երեկոյթներ։ «Սիփան»ի այս ձեռնարկը չատ յաջող էր եւ գնահատելի, որուն համար կ՚արժէ շնորհաւորել ղեկավարը՝ Պ. Սաքօ Ցակոբեանը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՄԲ.— Տեղական թերթը «Էխօ տը Փիթիվիէ», այս առթիւ հրատարակած է «Սիփան»ի խմբանկարը եւ տեղեկութիւններ կուտայ հայ ժողովուրդի պատմութեան, ցարդերու եւ գաղութներու մասին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ՊԱՏՄԵՑԷՔ

— o —

Հայկական եռագոյնը՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

«Յուսաբեր»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակիցը նկարագրելով հայ-հռոմէական կաթ. պատրիարք Արփիարեան արք.ի ժամանումը եւ այդ առթիւ կատարուած ընդունելութիւնը, կը գրէ (21 նոյ.).—

«Յետոյ հանդիսաւորութեամբ հիւրերը առաջնորդուեցան Պատրիարքարան, որուն պատշգամը զարդարուած էր եգիպտական, ֆրանսական, քահանայապետական եւ հայկական մեծածաւալ դրօշներով։

Պատրիարքարանի մեծ սրահին մէջ, ընդհանուր խանդավառութեամբ, ճառեր խօսուեցան, բարեգալստեան եւ պաշտօնավարութեան արդիւնաւորութեան մասին, համաժողովրդական ուրախութեան եւ ծափողջոյններու մէջ։

Հանդիսութեան ընթացքին, չարագործներ առիթը գտած էին խանգարելու փորձ մը ընելու հանդէսը եւ Եռագոյնին դէմ դաւադրելու։

Եգիպտացի հարիւրապետ մը եւ անգլ. սպայ մը ներկայացան Առաջնորդարան եւ պահանջեցին որ վար առնուի հայկ. Եռագոյնը։

Առաջնորդարանի կողմէն պաշտօնական անձեր, որոնց կարգին նաեւ Առաջնորդ. տեղապահ հայր Վարդան, կ՚ընդունին երկու սպաները եւ կը բացատրեն խնդիրը։

Սպաները կը յայտնեն թէ «ձեզմէ», այսինքն՝ կարգ մը Հայեր եկան եւ յայտնեցին թէ Եռագոյն պարզուած ըլլալով, խռովութիւններ պիտի ծագին...

Կը պատասխանուի թէ խռովութիւն չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ հայ կաթողիկէ համայնքին մէջ Եռագոյնի հակառակ մէկ հոգի իսկ չկայ։

Ճիշդ է թէ կան կարգ մը Հայեր, որոնք դէմ են, բայց անոնք մեզի հետ կապ չունին։

Մենք այսպիսի հանդիսաւոր օրուան մը մէջ, ի նշան ուրախութեան, ազգ. դրօշ կը պարզենք, այնպէս որ մենք չենք կրնար իջեցնել, որովհետեւ եթէ իջեցնենք՝ կրնայ խռովութիւն ծագիլ։

Այս երիտասարդութիւնը, որ կը տեսնէք դուրսը,— կ՚ըսեն կաթողիկէ Առաջնորդարանի պաշտօնական մեր հայրենակիցները,— Եռագոյնը պաշտողներ են, ի՞նչպէս կրնաք վար առնել զայն։

Կառավարութիւնը, եթէ ուզէ կրնայ ինքը վար առնել, մենք ոչինչ ունինք, բայց մենք այդ բանը չենք կրնար ընել։ Միայն կը վստահեցնենք, որ ձեր լրատուները բացարձակ չարամիտներ, զրպարտիչներ եւ խռովարարներ են։

Այս լուսաբանութեան վրայ անգլ. սպան հեռաձայնով կը խօսի կառավարչական հետ, ուրկէ եկած հրամանին վրայ, Եռագոյնը կը մնայ մինչեւ հանդէսին վերջը, առանց որեւէ միջադէպի, ընդհակառակն՝ ընդհանուր գոհունակութիւն պատճառելով։

Հանդէսի վերջաւորութեան միայն, երբ վար առնուեցան եգիպտական, ֆրանսական եւ քահանայապետական դրօշները, բնականաբար անոնց հետ վար առնուեցաւ նաեւ Եռագոյնը։

Կաթողիկէ պատրիարքարանի այս ազգային քայլը եւ կառավարութեան սիրալիր կարգադրութիւնը ընդհանուր գոհունակութիւն եւ ուրախութիւն պատճառեց ոչ միայն հայ կաթողիկէ համայնքին, այլեւ բովանդակ հայութեան, որ ինքզինք մխիթարուած զգաց։

Ուրախալին այն է մանաւանդ, որ ոստիկանութիւնը առիթը ունեցաւ հաստատելու թէ Եռագոյնը երբեք խռովութեան պատճառ չէ, այլ խռովարար քանի մը չարագործներու պատրուակ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՓԱՐՍԿԱ-ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

■■■

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տեղւոյս մէջ կազմուեցաւ Պարսկա-Կովկասահայերու Հայր. Միութիւն, որ պիտի ունենայ իր մասնաճիւղերը Մարսէյլի մօտակայ շրջաններուն մէջ։ Կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցները անդամագրուիլ մեր Միութեան։ Հասցէ.— 15, Rue du Terras, Marseille, H. Tchadikianի կամ P. Tchildjianի։

ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ooooo

Արուեստի մեծագոյն ոստանին մէջ ուր կ՚ապրինք, ո՞րքան հպարտանալու իրաւունք ունինք արդեօք մեր այն արուեստագէտներով որոնք այս ոլորտին մէջ իրենք զիրենք կրցած են արժեցնել ու նկատի առնուիլ մեծագոյն քննադատներու կողմէ։

Մեր ցեղը արտադրած է չատ մը մեծարժէք արուեստագէտներ, եւ դժբախտաբար անոնցմէ ոմանք, քանակը չենք գիտեր, մոռնալով պահ մը իրենց ծագումը, կարծած են որ աւելի պիտի յաջողին եթէ կրեն որ եւ է այլ ազգանուն, եւ ցաւալին հոն է որ երբ արդարացում կը մեղադրեն իրենց հայրենակիցները, դառնացած ըլլալով անոնց անտարբերութենէն։

Ցաճախ պատասխանելիք չատ բան չունինք, եւ ոչ ալ կրնանք ժխտել այս տխուր մեղադրանքը, որքան ալ անտեղի ըլլայ ան։

Բարեբախտաբար կան նաեւ Մամուլեաններ, Ալէքսանեաններ, Մաքսուտեաններ եւ որոնց կարգին Լիտի Տէմիրճեան, որուն այսօր չաբաթ իրիկուն, 2 դեկտ. Սալ Շոփէնի մէջ (8, ռիւ Տարիւ) տալիք նուագահանդէսին առթիւ ուղեցինք մատնանշել զինքը։

Իր ծագումին կամ ազգութեան մասին քիչ ու չատ կը սիրենք խօսիլ, չատ չատ խօսիլ, եւ բնաւ չենք անդրադառնար որ իր հայկական բոլոր հանդէսներուն սիրայօժար մասնակցութիւնը իր այնքան ազնիւ վերաբերմունքը ցոյց կուտայ մեր ցեղին հանդէպ, ու բաց աստի՝ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ ու մինչեւ իսկ Մարոքի մէջ իր տուած նուագահանդէսներուն անթիւ քննադատներ չեն մոռցած իրենց գնահատական տողերուն մէջ աւելցնել իր Հայուհի մը ըլլալը։

Իր նուագահանդէսին յաջողութեան համար Տէմիրճեանի անհրաժեշտ չէ անշուշտ հայ գաղութին բացարձակ ներկայութիւնը, որուն առ հասարակ կը կարօտին հայ արուեստագէտները։ Սակայն, որքա՜ն սիրուն ժէսթ մը կ՚ըլլար մեր կողմէ, եթէ կարենայինք ստուար մեծամասնութեամբ ներկայ ըլլալով զգացնել իրեն մեր համակրութիւնը, առաջինները ըլլայինք ծափահարողներուն, ու պատճառ ըլլայինք որպէսզի ինքն ալ միշտ մեր մէջ զգար ինքզինքը, ու սիրէր իր «հայրենակիցները», բառ մը որ միշտ կը գործածէ իր նամակագրութեան մէջ։

Ա. Պ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Սիամանթօ-Վարուժան» Գրադարանի ցերեկոյթը

ooooo

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ (Յառաջ).— Կիրակի օր Սեւրի «Պէչիկթաշլեան» Թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Իսի-Լէ-Մուլինոյի «Սիամանթօ-Վարուժան» գրադարանի միութեան կազմակերպած ցերեկոյթը։ Մուլինոյէն, Մէօտոնէն, Շավիլէն եւ չրջակայ վայրերէն 300ի չափ հայրենակիցներ ժամանակէն առաջ տեղ բռնած էին սրահին մէջ։

Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Փափազեան։ Վարչութեան կողմէ Պ. Հրաչ քանի մը բառով պատմութիւնն ըրաւ «Սիամանթօ-Վարուժան» գրադարանի կազմութեան։ Ըսաւ թէ գրադարանը երեք տարի է որ կազմուած է եւ ունի 350 գիրք, թէ գիրքերէն գոյացած չնչին չարաթականներու հասոյթով կը գնուին նոր գիրքեր։ Գրադարանը ունի քանի մը տասնեակ կանոնաւոր ընթերցողներ։ Յետոյ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանը որ վեր առնելով գրքի եւ գրականութեան կարեւորութիւնը, խրախուսեց տղաքը եւ յորդորեց ներկայ հասարակութիւնը որ դուրգուրան իրենց գրադարանին վրայ, սիրեն հայ լեզուն եւ հայ գրականութիւնը։

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Մկրտիչեան եւ Ազարիա։ Մեներգեց Տիկին Արսլանեան։ Ներկայացուցին մեր վերջին յեղափոխական կեանքէն առնուած «Անդրանիկ» թատերգութիւնը։ Ժողովուրդը խանդավառութեամբ բաժնուեցաւ հանդիսավայրէն։

Այս առթիւ Մուլինոյի «Սիամանթօ – Վարուժան» գրադարանի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանին եւ բոլոր անոնց որ իրենց աջակցութիւնը բերին հանդէսին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՄՈՒԼ

Բնաւ անակնկալ չէր...

»»» · «««

«Յուսաբեր» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (20 նոյ.).

— «Միացեալ ճակատ»ի անդրանիկ միթինկին առաջին պահանջը եղաւ Փարիզի մէջ,— լուծել Դաշնակցութիւնը եւ ականաւոր դաշնակցականները վտարել Ֆրանսայէն։

«Միացեալ ճակատ»ի պահանջներէն մէկը եղաւ Սուրիոյ մէջ,— լուծել Դաշնակցութիւնը եւ Սուրիայէն վտարել դաշնակցական ծանօթ դէմքերը։

Պէյրութի «Էլ Ահրար» թերթը իր Հոկտ. 10ի թիւին մէջ կը գրէր.

«Բոլշեւիկները իրենց թռուցիկներուն մէջ կը պահանջէն, որ կառավարութիւնը լուծէ դաշնակ կուսակցութիւնը»։

Երբ «Էլ Ահրար» այս տողերը կը գրէր, տակաւին լուր չունէր «միացեալ»ի մասին. ան չէր գիտեր, որ բոլշեւիկները արտասահմանի մէջ ոչ միայն բոլշեւիզմը կը ներկայացնեն, այլ եւ «միացեալ»ը, ճոխացեալ օրինակը առաջինին։ Եթէ գիտնար, պիտի տար, ի հարկէ, ոչ թէ բոլշեւիզմին, այլ ճոխացեալին անունը։

«Միացեալ»ը տուեալ պարագային փոքրիկ — եւ աններելի — սխալ մը գործած է. պահանջելով Դաշնակցութեան լուծումը, ան միաժամանակ պահանջած չէ օրինութեան յատուկ կոնդակ մը իրեն համար՝ ազատօրէն Սուրիոյ մէջ «կոմբջիջական» ցանցեր տարածելու եւ ազատօրէն Դաշնակցութեան դէմ մաքառելու համար։

«Միացեալ»ի պահանջը, բոլոր պայմաններու տակ, անարժազանգ մնացած չէ կառավարական շրջանակներու մէջ. փոքրիկ տարբերութեամբ մը սակայն. փոխանակ միայն Դաշնակցութիւնը լուծելու, Բարձր Քոմիսէրութեան հրահանգով լուծուած կը հռչակուին բոլոր հայ քաղաքական հոսանքները Սուրիոյ մէջ, մէջը հաշուելով նաեւ «Հօկ»ը։

Համոզուած ենք թէ Քոմիսէրութեան այս հրամանագիրը ապշանքի պիտի մատնէ «միացեալ»ի բոլոր անդամները եւ անոնցմէ յատկապէս բոլշեւիկները։ Այս վերջինները Սուրիան իրենց հարազատ օճախը նկատած էին, տեսակ մը Մոսկուայի մէկ գաղթավայրը, ուր Քրէմլինի ամենազգի ձագուկները կը գործեն այնքան ազատօրէն, որքան ազատօրէն անոնք թերեւս չեն գործեր բուն Ռուսիոյ մէջ։

Ցատկոտելէ վերջին մէկ-երկու չաբաթներու ընթացքին, բոլշեւիկեան յեղաշրջումի 16րդ տարեդարձի կապակցութեամբ, «միացեալ»ի համայնավար անդամները բուռն թափով գործի լծուած էին՝ թռուցիկներով ողողելով ամբողջ Սուրիան, յարձակումներ ծրագրելով օտար պետութեանց ներկայացուցչութեանց վրայ եւ ցոյցեր կազմակերպելով հոս ու հոն։ Այս երկու չաբաթներու ընթացքին աւելի քան տասը համայնավարներ ձերբակալուեր են միայն Լիբանանի մէջ՝ թռուցիկներու, բոլշեւիկեան գրքոյկներու եւ այլ փաստաթուղթերու դէզերով։

Քոմիսէրութեան հրամանագիրը «միացեալ»ի օրգանները տրամադրիր են բացատրելու հասարակ ոճիրով մը՝ Մ. Աղազարեանի սպանութեամբ։ Թուականներն իսկ կուգան մերժելու այս շինծու աղերսը։ Մ. Աղազարեանը սպանուած է Հոկտեմբերի 11ին, իսկ լուծման հրամանագիրը արձակուած է Նոյեմբեր 11ին. եթէ այս վերջինը առաջինէն բխէր, ապա պիտի արձակուէր սպանութենէն անմիջապէս վերջ եւ ոչ թէ անկէ աւելի քան ամիս մը յետոյ։ Հայ կուսակցութիւնները չլուծուեցան, երբ Գաւառականի պաշտօնական նիստին, Առաջնորդարանի մէջ (եւ ոչ թէ փողոցը), բացայայտօրէն քաղաքական ոճիրի մը զոհ գնաց առաքինի եւ ազնուական Վարդապետեանը (նոյն ինքն Մ. Աղազարեանի ձեռքով)։ Ու չլուծուեցաւ, երբ տասնեակներով չատ աւելի ծանր ոճիրներ գործուեցան Սուրիոյ մէջ։ Պետութեան մը անդորրութեան համար անհատական բնոյթ կրող ոճիրներէն չատ աւելի մտահոգիչ են հանրային կերպարանք առած ախտերը, որոնք կը սպառնան ամբողջի, բովանդակ պետութեան եւ ժողովուրդի առողջութեանը։ Անկարելի էր առանց ծանր մտահոգութեանց դիտել այն դաւադիր ու վտանգալից աշխատանքը, որ հայանուն համայնավարները վերջին տարիներուն ծաւալած էին Սուրիոյ մէջ, յանախ պղտորելով նաեւ տեղացի ժողովուրդներու կեանքը եւ «կոմբջիջական» մաներէներ ցանելով նաեւ անոնց մէջ։ Հիւրընկալ Հայը «միացեալ ճակատ» կը ստեղծէր ոչ միայն Դաշնակցութեան դէմ (որ, վերջապէս, կարելի է հասկնալ, ուստի եւ ներել), այլ եւ կը ստեղծէր հիւրընկալողին դէմ (որ ո՛չ հասկնալ կարելի է եւ ոչ ալ ներել)։

Թող ներուի մեզ սուրիական հովանաւոր իշխանութեանց հրամանագրին մէջ տեսնել այս ազգադաւ աշխատանքին արձագանգները։

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ ԹՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Ինքնատիպ է խնդրանքը, զոր կը կը կատարէ Հունգար աւազակ մը։

Կաղնեփայտէ գեղեցիկ տուփ մը շինած է ան, եւ վրան փորագրելէ յետոյ իր ամբողջ խնդրանքը՝ նուէր ղրկած է հունգար դատական նախարարութեան։

Աւազակը, որ ներում կը խնդրէ, ձերբակալուեցաւ 15 տարի առաջ։ Ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած էր։ Պատերազմէն առաջ, ամբողջ Վերին Հունգարիոյ մէջ սարսափ էր սփռած իր սխրագործութիւններով։ Երկու հոգի սպաննած է եւ 2,217 գողութիւն ըրած։Զինուորական դասալիք էր։ Հետապնդումներէ փախչելով, ի վերջոյ ապաստանեցաւ գերեզմանատուն մը։ Գերեզմանատան փոսափորը աղուոր աղջիկ մը ունէր, որ սիրահարած էր լեռներու այս քաջին։ Այս աղջկան մեղսակցութեամբ, գերեզմանատան մէջ կը գտեղեն խոշոր դագաղ մը, ուր ապրելու եւ չնչելու ամէն յարմարութիւն նկատի առած էին աղջիկն ու փոսափորը։ Աւազակը կը տեղաւորուի այս դագաղին մէջ,—հանդիսա կը պառկի, դիշերը քունիկը կ՚առնէ, առատուն հացիկը կ՚ուտէ, իրիկունը պաչիկը կը քաղէ իր սիրականէն, թող անդին խելք հատցնէ ոստիկանութիւնը զինք փնտռելով լեռներուն վրայ։

Գաղտնիքը երկար չի մնար, կը յայտնուի։ Դագաղին մէջ կը ձերբակալուի աւազակը։

Անկից ի վեր բանտն է ան,— այժմ մազերը ձիւն դարձած, բայց սէրը կը բաբախէ իր սրտին մէջ աղջկան համար, որ հաւատարիմ մնաց իրեն։

Այդ աղջկան սիրոյն, ներում կը խնդրէ հիմա կառավարութենէն։Ցուցիչ ձեւով մը խմբագրած եւ փորագրած է կաղնեփայտէ տուփին վրայ, եւ աղջիկն է որ զայն տարած է դատական նախարարին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

»»» · «««

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին կամաւորներու միութիւնը, իր տարեկան պարահանդէսը պիտի տայ, դեկտեմբեր 30ին, Սէրքլը Միլիթէրի սրահին մէջ, Մարէչալ Փէթէնի բարձր հովանաւորութեամբ։

Սոյն տարեկան պարահանդէսը որ կոչուած է Ֆրանսահայ բարեկամութեան ամրապնդման ծառայելու եւ քաջալերուած միշտ հայ հասարակութենէն, կը խոստանայ այս տարի եւս փայլուն յաջողութիւն մը ունենալ։ Ոչ մէկ ջանք չէ խնայուած վարչական մարմնին կողմէ, հանրութեան տրամադրելով ճոխ, առատ եւ աժան պիւֆէ մը, ընտիր նուագով եւ թօմպօլայի անօրինակ կազմակերպութեամբ, որուն ամէնէն սիրուն անակնկալներէն մէկը ալ պիտի ըլլան, Լօթըրի Նասիօնալի տոմսերը, չահող թիւերուն մէջ։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս պիտի կատարուի Մատըլօնի եւ երկու պատւոյ օրիորդներու ընտրութիւնը։ Կը լսանք թէ բազմաթիւ հայուհիներ պիտի գան մասնակցիլ այս ընտրութեան, աւելցնելով պարահանդէսին փայլը։

⁂ Ֆրանս. Բանակի Հայ Նախկին կամաւորներու միութիւնը ստուար թիւով մասնակցած է, նոյեմբեր 19ին, Լիւքսէմպուրկի կամաւորներու յիշատակին առթիւ կատարուած կրօնական արարողութեան, Միսիոն Ֆրանս – Լիւքսէմպուրկի եկեղեցւոյն մէջ։

Հիւրասիրութիւնները կատարուած են ընդհ. հիւպատոս Պ. Պասթէնի կողմէ եւ ներկայ եղած են բազմաթիւ ֆրանսացի եւ օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ինչպէս պատերազմական եւ հանգստեան թոշակներու նախարարները եւայլն։

Տ.

դաշնագրի մը մասին որ ուղղուած ըլլայ Պուլկարիոյ դէմ, որովհետեւ այդ պիտի հակասէր իր քաղաքականութեան որ կը ձգտի վերահաստատել վստահութիւնը եւ խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ, դիւրացնելու համար Պալքանեան պետութեանց միջեւ առկախ մնացած խնդիրներու լուծումը: Ոչ ոք կը ժխտէ Պուլկարիոյ իրաւունքը, պայքարելու եւ ստանալու համար իրեն եղած խոստումները: Այս նպատակին համար կան միջազգային իրաւարարութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Օրինակ, երբ Պուլկարիան դէպի Եգէական ծով ելքի խնդիր յարուցանէ, ինչպէս նախատեսուած է Նէօյիի դաշնագրով — ելք մը որ զուտ տնտեսական է և ոչ հողային — ես յանձն կ'առնեմ ուժգնօրէն միջամտել յունական կառավարութեան մօտ, որպէսզի գործադրուի այս յանձնառութիւնը: Յունական կառավարութիւնը չի մերժեր բանակցիլ այսպիսի հիման մը վրայ:

Խօսելով Պ. Մուշանովի հետ եղած տեսակցութեան մասին, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ըսաւ թէ կ'ուզէր տեսնել վարչապետը, բացատրելու համար Թուրքեւերուկոսլաւ դաշինքին իմաստը եւ կրկին հաւաստելու թէ այդ դաշինքը, ինչպէս եւ Յունաստանի հետ կնքուած դաշնագիրը երբեք չեն փոխեր Թուրքիոյ բարեկամութիւնը՝ Պուլկարիոյ հանդէպ: Աւելցուց թէ Պելկրատի մէջ անհամբեր կը սպասեն Պուլկարիոյ Թագաւորին այցելութեան եւ թէ Սերպերը յայտնապէս կ'ուզեն համաձայնիլ Պուլկարներուն հետ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՍԿՈՎՏԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ամիսներէ ի վեր սպասուած ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր, Սկովտիոյ մէջ, Աւստրիացիներու եւ Սկովտիացիներու միջեւ: Ներկայ էին 68,000 հոգի: Երկու կողմերը լաւ խաղարկութիւն մը ունենալէ յետոյ, հաւասար մնացին 2 — 2ով:

Ամբողջ եւրոպակա մամուլը, մանաւանդ անգլիականը գովեստով կը խօսին Աւստրիացիներու մասին:

ՎԵՑ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ԳԼԽԱՏՈՒԵՑԱՆ Քէօլնի բանտին մէջ, հինգշաբթի առտու, կրակ բրած ըլլալով հիթլէրականներու դէմ:

Պ. ԼԻԹՎԻՆՈՎ Հռոմ կը հասնի այսօր, տեսակցելու համար Պ. Մուսոլինիի հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան:

ՀՐԵԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ մը 900,000 փրանք պահելով իր ինքնաշարժին մէջ, կը փորձէր փախչիլ Գերմանիայէն, երբ ձերբակալուեցաւ սահմանագլուխին վրայ: Մանհայմի մէջ ալ ձերբակալուեցան երեք հրեայ առեւտրականներ, իրենց մեղսակից:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Կիւլիզար Աւետիսեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Վարդան Կոմիտէին, Հրայր եւ Ռազմիկ խումբերուն, ընկերներու, Տր. Կ. Խաչի, Հայ Արիներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի (Հաճի)

դառնաղէտ մահուան առթիւ

Մարսէյլ, 27 նոյ. 933

Ա. Զ. Դ.

Լիոնի եւ շրջակայից Հայ հասարակութեան առ ի գիտութիւն կը ծանուցանենք թէ կաթողիկոսական քննիչ - պատուիրակ՝ Գեր. Տ. Երուանդ եպիսկ. Փէրտահճեան հանդերձեալ է Ս. պատարագ մատուցանել, վաղը կիրակի դեկտեմբեր 3, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ՝ 75 Ավընիւ Պէրթըլօ, Լիոն: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայ հասարակութիւնը, անպայման ներկայ ըլլալ ու մխիթարուիլ հոգեւորապէս:

Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեան՝ ժամը 7.30ին, Ս. պատարագ ժամը 9.30ին, քարոզ ժամը 11ին:

(*Կնիք*)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տօնապետեան եղբայրք եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու եւ ընկերներու, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՏԻԿ. ՇՈՒՇԱՆ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆի

(*Խարբերդի Մուզուր օղլու գիւղէն*)

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 9 նոյեմբեր, 1933:

ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆԷՆ ցէր եւ Տիկին Կարապետ Խրիմեան մէկ տարեկան «ՎԷՄ» կը նուիրեն իրենց եղբօր Պ. Միհրան Խրիմեանի (Պէյրութ),

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ

1934

ԴԻՄԵԼ՝ **M. & M. Barsamian.**

94, Rue Lafayette. Paris (10)

ԳԻՆ՝ 25 *ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ*

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) **17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)**

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

3 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2360

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԹԵ՛Ի ՏՈՒԷՔ ԵՐԳԻՆ

Միշտ ի պատուի է հայկական երգը, այս պողոտաներուն վրայ: Ինչպէս ամէն տեղ:

Մեր շատ մը արդար յուսախաբութիւններուն մէջ, տեւական պիտի մնայ հայ ժողովրդական երգը:

Ու պիտի մնայ ոչ միայն անփոխարինելի աղբիւր մը վճիտ խանդավառութեան եւ անսպառ ներշնչման, այլեւ պարծանք մը զոր կրնանք հպարտութեամբ արժեցնել ամէն տեղ:

Մամուլը օրը օրին կ'արձանագրէ բազմազան յաջողութիւններ:

Հայկական երգը շատոնց դարձած է միջազգային վայելք եւ պահանջ, Փարիզէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը:

Ոչ միայն հայկական երգչախումբեր կը հրաւիրուին միջազգային մրցահանդէսներու, այլեւ անթիւ կայանները այլեւս օրէնք դարձուցած են պարբերաբար հրաւիրել հայ երգիչ կամ երգչուհի:

Միայն հայկական նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած համերգներն ալ երբեք յուսախաբութեան չեն մատնած օտար հասարակութիւնները:

Կարելի է ըսել թէ՝ անոնք, օտարները, ընդհանրապէս աւելի խոր տպաւորութիւն կրած, աւելի ջերմ գնահատում ընծայած են, քան մենք:

Քանի մը պատահական օրինակներ յիշած ըլլալու համար, ըսենք թէ կատարեալ յաղթանակ մը եղաւ Աթէնքի մէջ կազմուած համերգը, ամիսներ առաջ:

Յաղթանակ մըն էր այս տարուան Մշակոյթի Օրն ալ — Փարիզի մէջ — որ նուիրուած էր հայկական երգին եւ երաժշտութեան, բոլորն ալ հայկական ձեռքերով:

Յաղթանակ մը եղաւ, նմանապէս, Մարսէյլի համերգը, (Նոյեմբեր 19), որ օժտուած էր բացառիկ նորութիւններով:

Աւելի համեստ ծրագրով մը, նոյ. 25ին մօտաւոր այլ անծանօթ միջավայրի մը, Փիթիվիէի մէջ, հայկական երգը գիշեր լուսցնել տուաւ Ֆրանսացիներուն, շնորհիւ «Սիփան»ի 25 անդամներուն:

Տակաւին կրնայինք յիշել նոյնքան կազդուրիչ օրինակներ՝ Մ. Նահանգներուն եւ Սուրիոյ մէջ կազմակերպուած երգահանդէսներէն, որոնց ունկնդիրները եղած են միշտ խառն, հայ թէ օտարազգի:

Կրնայինք յիշել օրինակներ Հայաստանէն ալ: Ո՞վ չխանդավառուեցաւ «Կոմիտաս» նուագախումբի վերջին յաջողութիւններէն, Խ. Միութեան գլխաւոր կեդրոններուն մէջ:

Կը նշանակէ թէ՝ ոչ միայն հայկական երգն է որ կը պահէ իր անսպառ ուժն ու հմայքը, այլ եւ ունինք տաղանդաւոր արուեստագէտներ, հին թէ նոր, տարէց թէ երիտասարդ, որոնք վառ կը պահեն կրակը, արծարծելով, զտելով, նոր տարրեր խառնելով եւ անընդհատ երիտասարդացնելով:

Երգը, ինքնին, կրակ մըն է մոխիրի տակ թաղուած, կարօտ՝ կենդանի մտքերու եւ խանդակաթ ձեռքերու: Ուր որ այդ առաձգութիւնը չի պակսիր, արդիւնքը օրհնութիւն է և երանութիւն: Արդար պարծանք եւ — գործածե՞նք մաշած բառը — «ազգասիրական» գործ: Իրական եւ տեւական վաստակ:

Խօսի՞նք նաեւ ժողովուրդի կարօտի մասին: Մանաւանդ հիմա որ ոչ հայրենի հող ունինք մեր ոտքին տակ, ոչ ալ մեր արեւն ու լուսնկան՝ մեր գլխուն վերեւ:

Ափ մը Հայեր՝ օտարութեան մէջ կլանուած, կոմիտասեան երգեր կը պահանջեն Վարշաւայէն (Լեհաստան):

Հայկական երգին ծարաւն ունին հեռաւոր Մանչուրիոյ եւ Չինաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ հաստատուած համրանքներ:

Երգ, ե՛րգ՝ ապրելու, ոչ թէ մեռնելու համար...

×

Եւ սակայն,— խնայէ՛ այս տաղտուկը, ժողովո՛ւրդ Հայոց,— եւ սակայն անողոք ձայն մը կը յիշեցնէ հերթական եղանակը.

— Այս բոլորը լաւ: Բայց, ի՞նչ մասնաւոր աշխատանք յանձն առած ենք, պահպանելու եւ զարգացնելու համար Երգը, ապրեցնելու եւ տեւականացնելու համար զանազան ձեռնարկներ:

Չէ՞ որ, բացի Հայաստանէն, մնացեալը ամբողջ արդիւնք է անհատական կամ հաւաքական նախաձեռնութեանց, անհնարին ճիգերու եւ զոհողութեանց:

Հայաստանի մէջ, պետական միջոցներ տրամադրուած են երգիչներուն եւ երգչախումբերուն, երգահաններուն եւ նուագախումբերուն:

Ո՞ր ազգային-հաւաքական աղբիւրէն պիտի օգտուին գաղութներու անհատական եւ հաւաքական ձեռնարկները, չվհատելու, չսպառելու, կէս ճամբան չմնալու համար:

Մինչեւ ե՞րբ կրնան դիմանալ, մինչեւ ո՞ւր կրնան հասնիլ տաղանդաւոր այլ չունեւոր արուեստագէտներ, գործարանի մութէն եւ ծուխէն, չարաչար աշխատանքէն աւելցած ժամերը երգչախումբի յատկացնող համեստ աշխատաւորներ, ի փառս ազգին Հայոց...

Հրա՞շք պիտի ըլլար, եթէ ունեւոր մը բարեհաճէր դրամագլուխ յատկացնել, հիմնական ձեռնարկի մը համար:

Փոխանակ անվերջ սպասելու այդ հրաշքին, կարելի՞ չէր ձեռք ձեռքի տալ եւ կազմել ընկերակցութիւն մը, բազմանդամ, ամուր եւ տեւական:

Թե՛ւ տուէք Հայկական Երգին:

Պուտ մը տաք սիրտ, թեթեւ աշխատանք մը՝ գլուխ գլխի, ձեռք ձեռքի,— եւ կը յաջողինք:

Երգո՛վ կը փարատին շատ մը ամպեր ալ...

Շ.

Ընկ. Մարկոս Տէր Մանուէլեան (Բաքգէն)

« Հայրենիք »էն ցաւով կ'իմանանք մահը վաղեմի ընկերոջ մը, Մարկոս Տէր Մանուէլեանի (Բաքգէն), որ 25 տարի քաշուած մնալէ յետոյ, վերջերս վերադարձած էր իր Դաշնակցութեան ծոցը, դրօշամարտի յուզումներուն առթիւ:

Մահը տեղի ունեցած է նոյեմբեր 14ին, Լովէլի հիւանդանոցին մէջ: Շուտով կը ներկայացնենք իր կեանքն ու գործը:

ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ՄԷՋ

Կեդր. Կոմիտէին խոստովանութիւնները

Ուկրայինայի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վերահսկիչ յանձնաժողովի լիագումար ժողովը վերջերս երկարօրէն զբաղեցաւ նաեւ Ուկրայինայի ազգայնական համայնավարներու խնդրով եւ, յատկապէս, ամիսներ առաջ ինքնասպանութիւն գործած՝ ուկրայինացի յայտնի համայնավար, կրթական գործավար Սկրիփնիքի դաւադրութեան գործով: « Իզվեստիա »յի (27 նոյ.) մէջ հրատարակուած է այդ առթիւ հանուած բանաձեւը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական մասերը.—

Ամէնէն առաջ՝ բանաձեւը խստօրէն կը դատապարտէ Ուկրայինայի համայնավար կուսակցութեան պատասխանատու մարմինները, որ « չեն նկատած եւ ժամանակին արգելք չեն եղած, որպէսզի ուկրայինացի ազգայնական տարրերը եւ ջարդուած դասակարգային թշնամի մնացորդները չմտնեն կոլխոզներու եւ մեքենա-տրակտորային կայաններու ղեկավար մարմիններու, ինչպէս նաեւ խորհրդային այլեւայլ հողային ու մշակութային եւ նոյնիսկ կուսակցական կազմակերպութիւններու մէջ՝ նպատակ ունենալով վնասարարութիւն եւ հակա-յեղափոխական « սապոթաժ » ընել կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ »:

Բանաձեւը կը վկայէ, թէ « հակայեղափոխական դաւաճաններու եւ դաւադիրներու ամբողջ բոյներ ստեղծուած են շարք մը ժողովրդական գործավարութիւններու, կրթական հաստատութիւններու եւ տարբեր շրջաններու կուսակցական ղեկավարութեան մէջ: Քաղքենի-ազգայնական տարրերը թափանցեր են ոչ միայն խորհրդային-կառավարական, այլեւ կուսակցական կազմակերպութիւններու մէջ եւ աջակցութիւն գտած են ուկրայինացի ազգային-ուքլոնիստական տարրերու կողմէ, որոնք միացած են կուսակցութեան ձեռնարկները վիժեցնելու նպատակով: (Ուքլոնիստ-թեքում, կը կոչուին այն համայնավար տարրերը, որոնք կը ջատագովեն տեղական-ազգային իրաւունքները եւ դէմ են Ստալինի քաղաքականութեան): Այդ տարրերը կը գործեն լայնօրէն եւ մեծ վնաս հասցուցած են Ուկրայինայի ընկերվարական շինարարութեան: Այդ տարրերու գլուխը կեցած էր ինքնասպան գործավար Սքրիփնիքը: Անոնց ձգտումն էր՝ անջատուիլ խորհրդային Միութենէն, ուր ընկերվարութիւն կը կառուցուի, եւ դառնալ դէպի Կալիցիա »: (Կալիցիան Լեհաստանի մաս կազմող Ուկրայինան է: Կը նշանակէ ուկրայինացի ազգայնական համայնավարները կը ձգտին Միացեալ եւ Անկախ Ուկրայինայի):

Այնուհետեւ բանաձեւը ցոյց կուտայ, թէ ինչ գործելակերպի կը հետեւէին Սքրիփնիքի կողմնակիցները: « Անոնք կը ձգտէին թուլցնել Ուքրայինայի տնտեսական, պետական եւ մշակութային կապերը խորհրդային միւս հանրապետութիւններու հետ: Կ'աշխատէին տկարացնել Խ. Միութեան ազդեցութիւնը, ուկրայնական լեզուն կտրել ռուս լեզուէն, ռուսերէնին նմանող բառերը փոխարինել լեհական, չեխ կամ գերմաներէն բառերով, ուկրայնացնել դպրոցները»:

Բանաձեւը խստօրէն կը դատապարտէ ուկրայինացի ազգայնական համայնավարները, որոնք ուկրայինացի տարագիր ազգայնականներու քաղաքականութիւնն է որ կը հետապնդեն, կապ կը պահեն անոնց հետ եւ օտար կառավարութիւններու դրամական օժանդակութեամբ կը գործեն: Եւ կ'որոշուի Ստալինի կուսակից համայնավարներու ձեռք առած կտրուկ միջոցները՝ զտելու համար Ուկրայինայի համայն. կազմակերպութիւնը, խորհրդային մարմինները եւ մշակութային կազմակերպութիւնները անհարազատ տարրերէ:

Մոսկուայէն տրուած հրահանգներով վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին Ուկրայինայի պետական, մշակութային եւ կուսակցութեան բոլոր կազմակերպութիւնները խիստ քննութեան ենթարկուած են եւ, ինչպէս բանաձեւը կը վկայէ, հիմնովին մաքրուած են ազգայնական եւ հակաստալինեան տարրերէ, տասնեակ հազարաւոր ուկրայինացի համայնավարներ դուրս ձգուած են կուսակցութեան շարքերէն, բազմաթիւ ականաւոր գործիչներ հեռացուած են պաշտօններէ, աքսորուած կամ ուրիշ վայրեր փոխադրուած պաշտօնով: Ուկրայնական համայնավարներու « անջատականութիւնը » զսպուած է ժամանակի մը համար:

Ասորիներու տեղաւորման խնդիրը

ԻՐԵՆՑ ԳԻՒՂԵՐԸ ԼՔԵԼՈՎ ՄՈՒՍՈՒԼ ԿԸ ԹԱՓԻՆ

« Թայմզ »ի թղթակիցը Մուսուլէն կը հեռագրէ թէ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, Ասորիները կը շարունակեն լքել իրենց գիւղերը եւ Մուսուլ ապաստանիլ: Արդէն հինգ հազար հոգի խռնուած են քաղաքին մէջ եւ գաղթականներու վարչութիւնը դժուարութեան մատնուած է, պարենաւորման համար: Անոնք չեն ուզեր Իրաք մնալ, գանգատելով անապահովութենէն: Տեղաւորման յանձնախումբը ազդարարած է թէ ժամանակի կը կարօտի այլուր փոխադրութիւնը եւ եթէ արտերը չցանեն, անօթի պիտի մնան: Բայց անօգուտ: Տեղաւորման համար միակ տրամադրելի վայր կը համարուի Պրազիլիան: Արդ, Ասորիները չեն ուզեր հոն երթալ եւ կը նախընտրեն Սուրիան, իսկ հոգատար իշխանութիւնը կը դժկամակի ընդունիլ:

Մուսուլ կ'իջնեն նաեւ այն Ասորիները որոնք դժգոհ են պատրիարք Մար Շիմունի քաղաքականութենէն: Անոնք հաւատարիմ էին Իրաքի կառավարութեան, բայց անցեալ օգոստոսի դէպքերուն հետեւանքով այլեւս չեն ուզեր մնալ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ԿԸ ՍԿՍԻՆՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կանխիկ վճարող բաժանորդներու անունները

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՀՌԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

60 ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ, 27 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԱԾ, 150 ՀՈԳԻ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտեմբեր 1 թուականով.— Վերջին լուրերու համաձայն, Սեւ Ծովու փոթորիկը ահռելի համեմատութիւններ ստացաւ, մասնաւորապէս Սամսոնի բացերը: Վաթսուն հատ զանազան նաւեր ոչնչացան: Ալիքները ծովափ նետեցին բեռները եւ ապրանքները: Մինչեւ հիմա կը հաշուեն 27 հոգի խեղդուած, 150 հոգի անհետացած: Բազմաթիւ տուներ կործանած են, իսկ ուրիշներ ողողուած: Վնասները քանի մը միլիոնի կը հասնին: Ջուրերը ողողեցին Սամսոն-Սըվազ երկաթուղիին ցած մասերը:

Վերջին ժամուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ վիրաւորներ կան ուրիշ ծովեզերեայ շրջաններու մէջ որոնք նմանապէս ծանր վնասներ կրած են:

Պուքրէշէն կը հեռագրեն դեկտ. 1 թուականով.— Անսովոր փոթորիկ մը կը սուրայ Սեւ Ծովուն վրայ: Երեսուն հոգի կորսուած են եւ իբր 200 հոգի մէջտեղ չկան: Բազմաթիւ քաղաքներ եւ գիւղեր ողողուած են ռումանական, պուլկարական եւ թրքական ծովեզերքներուն վրայ: Ոչ մէկ նաւ կրնայ մեկնիլ Քոնսթանցայէն:

*** « Իւմանիթէ »ի մէջ հրատարակուած հեռագրի մը համաձայն, խորհրդային « Կէչէճիք » նաւը, որ 10,000 թիթեղ քարիւղ եւ 2000 թիթեղ պէնզին բեռցած էր, խրած է Օրտուի բացերը, Նաւաստիներէն 13 հոգի ազատուած են: Մէկ հոգի մեռած է եւ վեց հոգի կը պակսին:

Դահլիճը Խորհրդարանին ներկայացաւ երէկ

Երէկ, շաբաթ, խորհրդարանին ներկայացաւ Շոթանի դահլիճը, կարդալով իր յայտարարութիւնը: Այս առթիւ պահանջեց յետաձգել հարցապնդումները, եւ անմիջապէս ձեռնարկել ելմտական ծրագրին քննութեան: Նախապէս արձանագրուած բոլոր ատենախօսները հաւանեցան ժամանակ տալ դահլիճին, որպէսզի նոր տագնապ մը չծագի, քանի որ ելմտական խնդիրը սուր հանգամանք առած է:

Ապահովագրութիւն գործազրկութեան դէմ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը առջի օր սկսաւ քննել օրինագիծ մը, որ կը բարեկարգէ գործազրկութեան դէմ հաստատուած ապահովագրութեան օրէնքը: Աշխատանքի նախարարը երկարօրէն պարզեց օրինագիծը, որ կը ձգտի թեթեւցնել գործազրկութեան սնտուկին հոգերը, աւելի ամուր հիմերու վրայ դնել զայն եւ վերջնապէս լուծել սա փշոտ խնդիրը.— գործազուրկներ կան որոնք նպաստի օրինական իրաւունքը կորսնցուցած ըլլալով, դարձեալ անգործ կը մնան: Օրինագիծը կ'առաջարկէ կեդրոնական գրասենեակ մը հաստատել, փոխանակ տեղական վարչութեանց, ինչպէս է ներկայիս:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ ՄԵ՞ՂՔ Է...

Ինչպէս յայտնի է, Անգլիոյ մէջ արգիլուած են բոլոր տեսակի վիճակախաղերը, կրօնական եւ բարոյական նկատումներով: Վերջերս տուգանքի դատապարտուեցաւ արքայազուն դուքս մը, որ անուղղակի վիճակախաղ սարքած էր մարդասիրական նպատակներով:

Լորտերու ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, Սըթըրլէնտի դուքսը առաջարկեց փոխել օրէնքը եւ պետական վիճակահանութիւն սարքել, ի նպաստ հիւանդանոցներու, որոնց եկամուտները պակսած են: Այս առթիւ հարցուց թէ վիճակախաղերը հակառա՞կ են կրօնի եւ բարոյականի, թէ հարիւր հազարաւոր ոսկիներ դուրս կ'ելլեն երկրէն, օտար վիճակախաղերու համար,— իրլանտական, ֆրանսական, իտալական եւայլն: Էթօլի դուքսը (այն որ տուգանքի դատապարտուած է), դիտել տուաւ թէ « օրէնքին կեղծաւորութիւնը աշխարհի առջեւ ծիծաղելի դարձուցած է Անգլիան », թէ « բրիտանական դամբրոին պատառը ձգուած է իրլանտական շնիկին »:

Այս առաջարկներուն ընդդիմախօսեց Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը, յայտարարելով թէ երբ վիճակախաղ սարքուի, անոնք որ վարժուած են ինքնաբերաբար օգնելու հիւանդանոցներուն եւ ուրիշ բարենպատակ հաստատութեանց, պիտի դադրեցնեն իրենց նպաստը, թէ պիտի տկարանան բարոյական ըմբռնումները եւայլն: Ուինչըսթըրի եպիսկոպոսն ալ պնդեց թէ խաղամոլութիւնը պիտի քաջալերուի, եթէ Անգլիան ալ վիճակախաղ հաստատէ:

Լորտ մը դիտել տուաւ թէ մեծագումար դրամի կը կարօտին բժշկական եւ գիտական հետազօտութեանց համար, թէ նամակ մը ստացած է արհեստաւորէ մը որ կ'ըսէ.— « Ունեւորներուն համար հաճելի է հակառակիլ վիճակախաղին, բայց աշխատաւորները որ այնքան կը չարչարուին ապրուստի համար, ուրախութեամբ պիտի ողջունեն վիճակախաղը »:

Վիճաբանութիւններէն յետոյ, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ մօտերս օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի, օրէնքը սրբագրելու համար:

ԼԻԹՎԻՆՈՎ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Երէկ Հռոմ հասաւ Պ. Լիթվինով, տեսակցելու համար Պ. Մուսոլինիի հետ: Վերջին լուրերու համաձայն, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը պիտի խորհրդակցի զինաթափութեան եւ ուրիշ միջազգային հարցերու մասին: Կը հաւաստեն թէ Մոսկուա հակառակ է պետութենէ պետութիւն ուղղակի բանակցութեանց կամ սահմանափակ ժողովներու:

Վաղը, երկուշաբթի, Պ. Լիթվինով պիտի ընդունուի Իտալիոյ թագաւորին կողմէ: Կ'ըսուի թէ ուրիշ մայրաքաղաք մըն ալ պիտի այցելէ, Մոսկուա վերադառնալէ առաջ:

—•—

« ԱՆՕԹԻՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԱԽՈՒՄԲ» մը ճամբայ ելած է Ռւազի նահանգէն եւ Փարիզ կը հասնի այսօր: Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Այս առթիւ միթինկ մը պիտի գումարուի:

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ Գ. շրջանէն տոմս մը 130 ֆրանքի ծախսած ըլլալով Պոստոյի մէկ դրամատունը, տիկին մը դատ բացաւ այդ հաստատութեան դէմ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՑՈՒՑԱՓԵՂԿԵՐԷՆ ԱՆԴԻՆ

Ցիմար բան է Ռուսիան դիտել այնպէս ինչպէս ան ցուցադրուած է ցուցափեղկերուն մէջ, ու աչքէ անցընել այն բաները զորս «հնգամեակ»ի այս քանի մը տարիներուն սովետները յաջողեցան յառաջ բերել:

Մոսկուան՝ Խորհրդային Ռուսիոյ ամէնէն լաւ զարդարուած ցուցափեղկն է,— «հիմը՝ միջազգային ընկերվարական ընկերվարութեան»: Խորհրդային ճիգը կը ձգտի դէպի մայրաքաղաք, որուն համար արդէն իսկ նոր անուն կը փնտռեն եւ որ աշխարհի կեդրոնը պիտի ըլլայ: Որովհետեւ, համայնավարութիւնը, որ կը տիրապետէ երեսուն եւ վեց հանրապետութեանց,— երկու երկրամասերու մէջ — չի գոհանար իր 160 միլիոն բնակչութեան հոգերով, ու կը փափաքի անոր բարեկեցութիւնը տարածել աշխարհի մնացեալ ժողովուրդներուն վրայ: Ցուցիչ է այն վերաբերումը զոր կ՚ունենան այցելուին հանդէպ ու քաղաքավարօրէն ցոյց կուտան ամէն բան որ ցուցնելու արժանի է: Աշխարհի ամէն կողմէն, օրական 500 այցելուներ կուգան հոս՝ տեսնելու համար խորհրդային ցուցափեղկերը, այսինքն՝—պետական պաշտօնեաներու հսկայ բնակարանը, Լենինի դամբանը, հակակրօնական թանգարանները, արուեստագէտներու տունը, վաթմաններու ակումբը, սթատիոնը, թանգարանները, մշակութային հաստատութիւնները, թատրոնները, օդանաւային կայանը. երբ շրջագայութիւնը վերջանայ, ձեր գիշերային սեղանին վրայ պիտի գտնէք—գրքոյկ մը «Հնգամեակի երրորդ վճռական տարուան մասին», անշուշտ անգլերէն, որովհետեւ տոլարները Ամերիկայէն կուգան, իսկ ռուս տղան, ինչպէս ծանօթ է, կը մեծնայ ամերիկեան մեթոտով: Հոս կ՚արհամարհեն րուբլին, ու կը գնահատեն տոլարը: Յաճախ ինծի հարց կուտան Փրանսերէն.— Տոլար ունի՞ք:

Այն բոլորը ինչ որ ձեզ ցոյց կը տրուի, կը ներկայացնէ ցուցափեղկը, որուն խաբկանքն ու արժէքը կը զմայլեցնեն դիտողը, իսկ եթէ համայնապատկերը գոհացուցիչ չէ, առաջնորդը կը սկսի թուել թիւերը զորս յաջողած են ձեռք ձգել. Նաեւ՝ անոնք, որ ձեռք «պիտի» ձգուին: Ձեզի կը հաղորդեն թէ՝ այսինչ գործատունը տարեկան 30.000 ինքնաշարժ պիտի պատրաստէ: Իրապէս, ասիկա հրաշալի բան է: Այս առաւօտ իմ Փրանսացի բարեկամներս հիացան՝ տեսնելով ճարտարապետ Կոլողովի սթատիոնը, որ 30.000 հոգի կը պարունակէ: Բայց, անոնցմէ ոչ մէկը նկատեց որ մինչեւ սթատիոն հասնելու համար, մենք բաւական ամայի փողոցներէ անցանք:

Մեր պատուիրակութիւնը կ՚ուսումնասիրէ նաեւ քաղաքին վերանորոգման յատակագիծը: Ու հոս եւս կան անկարգութիւններ, որոնք դիւրաւ պիտի չանհետանան: Ամէն տեղ չափի պակաս: Ահա պաշտօնեաներու անցած թաղը, 11 յարկ՝ 506 յարկաբաժին, ակումբներ, թէնիս, շարժանկար, երաժշտական սրահներ, դասախօսութեանց սրահներ, համագործակցականներ, խոհանոց, տղոց դաստիարակութեան յատուկ սրահներ, թատրոններ: Եոֆան մտածած է ամէնքի մասին, հոս կար նոյն իսկ շքեղ վայր մը՝ ածիլուելու եւ... «մանիքիւռ»ի, ուր, մասնագէտներ, Մարցէլի նկարներով, կը յարդարեն մազեր: Այս բոլորը յարմար են ամենայառաջադէմ մայրաքաղաքի մը համար: Ամէն յարկաբաժին ունի իր լոգարանը, ձայնասփիւռը եւ ուրիշ սարքաւորումներ: Նման ճոխութիւն մը կը տեսնուի, աւելի նուազ չափով, ելմտական նախարարութեան պաշտօնէութեանց տանը մէջ, որ կը բաղկանայ 53 յարկաբաժիններէ:

Գալու համար այս երկու բնակարան – ովասիսները, դուք կ՚անցնիք, լեփ լեցուն հանրակառքերով, բոլորովին լքուած վայրերէ, ուր բնակիչները այնքան խոնուած են որ պատուհանները, պատշգամները, բակերը անգամ կ՚օգտագործուին: Մոսկուայի մէջ ամէն տուն կը նմանի ճկնկիթի տուփի մը: Շոգիի տեւական ամպեր կը բարձրանան փողոցային անկողիններէն, չերտ չերտ կը ծածկեն ամէն ինչ, եւ կը խեղդեն մարդիկը, մինչեւ որ անձրեւ մը տեղայ, որ ջրանցքէ զուրկ այդ փողոցները կը վերածէ ցեխի դժոխքի եւ գետակներու: Ջուրը կը հաւաքուի ջրորդաններու մէջ, զորս մայթէն կէս մէթր անդին կը նետեն: Եւ այսպէս շքեղ պալատին քով կը գտնուի գարշահոտ տունը, որ երբեմն մէկ միլիոն բնակիչ կը պարունակէր, իսկ այժմ երեք միլիոն, մինչեւ այն ատեն, երբ բոլորին համար պատշաճ տուներ չինուին: Ապագան սպիտակ ձեռնոցներով է:

Ժողովուրդին համար նոր տուներ.— ահա խորհրդային նոր ծրագիրներէն մէկը: Կառուցողական ծրագիրը քաղքենի սխալ մը ունի,— մեծաքանակ րուբլիներ, այսինքն՝ տոլարներ պիտի ծախսուին որքան կարելի է շուտ չինելու համար խորհրդային պալատը, հրապարակին վրայ, «Ք. Փրկիչ» եկեղեցիին քանդումով բացուած տեղը: Անիկա պիտի ըլլայ միջազգային մրցումը՝ հրաշալի յատակագծի մը, 20.000 անձ պարունակելիք սրահներով, ամենաշքեղ զարդերով, այնքան պերճաշուք զոր ցարերը երազած իսկ չեն: Առաջարկեցի որ ինծի ցոյց տան նմոյշը՝ քաղաքին հետ: Երեւակայեցէք Հռոմի Ս. Պետրոս եկեղեցին՝ շինուած փոքրիկ քաղաքի մը մէջ: Յատակագիծերու ցուցահանդէսը կապուած է աշխարհի ամենահոյակապ շէնքերու բաղկացուցիչ տարրերէն, միմիայն ցոյց տալու համար թէ խորհրդային պալատը պիտի գէ անցնի մինչ այժմու ճարտարապետական յաջողութիւնները:

Ահա թէ ինչու Ամերիկացի մը կը հասկնայ թէ ինչ բան անհրաժեշտ է նոր Ռուսին, որ այցետոմս մը կ՚ուզէ ձգել համաշխարհային պատմութեան մէջ՝ աղմկարար կերպով մթագնելու համար ցարական կառուցումները:

Ուրեմն, ցուցափեղկը կը հարստանայ:

Այսօր, Ռուսիոյ մէջ շատ կը «դրականացնեն»: Երբ նկատի առնենք երէկուան լուռ անգրագէտ Ռուսիան, կը խորհիս թէ գրագիտական զարգացումը անմարսողութիւն չպիտի՞ պատճառէ միթէ:

Մոսկուան լաւ ճանչնալու համար հարկ է զայն դիտել հանդարտ, առանձին, մէկ մայթէն միւսը անցնելով, զննելով ամբոխը եւ աղքատ խանութները: Ցուցափեղկի մասին ըմբռնումս կը հաստատուի: Այս ազգը, անտառներով, հանքերով, ցորենով, ոսկիով հարուստ ըլլալով հանդերձ, շատ աղքատ, զրկուած, վատուժցած ու մելամաղձոտ կ՚երեւի:

Չեմ խօսիր մուրացիկներու մասին, որոնք շոգեկառքերու կը սպասեն եւ կը հաւաքուին մեծ խումբերով: Մէկ կողմ կը թողում ցնցոտազգեստը, ու կը դիտեմ սնունդի ու հագուստի աղքատութիւնը:

Ես Լուցիան Ֆոկէլի նման չըրի. ան ամէն երկու երեք վայրկեանը լուսանկարեց «Մաթշալ» փողոցէն անցնող խումբերը, ու, այդպիսով, լոյս աշխարհ հանեց Մոսկուայի հիւանդանոցներու համադրոյթը:

Երբ խտալցի համայնավար մը ինծի ցոյց տուաւ իր կերպասէ մուճակներն ու նախանձեցաւ իր կաշիէ կօշիկներուս, հասկցայ թէ բնակչութեան պարտադրուած զոհաբերութիւնները պզտիկ չեն: Կարմիր բանակը շատ լաւ հագուած է — ամուր կօշիկներ եւ լաւ կերպաս: Տեղային, յատուկ Ռուսին: Անշուշտ, կօշիկէն կարելի չէ հասկնալ քաղաքի մը բարեկեցութիւնը, բայց լաւ է նայիլ եւ անոր:

Մոսկուայի, Քիէվի, Լէնինկրատի, Խարքովի եւ Ռոստովի քաղաքացիներուն վիճակը ցոյց կուտայ, թէ անոնք չեն համոզուիր որ ներկայի զրկանքներուն տեղ ի վերջոյ պիտի իրականանայ խոստացուած բարեկեցութիւնը: Ասիկա ժողովուրդին կողմէ կրաւորական համաձայնութիւն մըն է պարտադրուած այն կարգուսարքէն, որ միակ ծառայութիւն մը ունի,— ցարականութեան տապալումը:

Այսօրուան սա ժողովուրդը ցարականութենէն դուրս կուգայ, եւ սերունդներու բռն ու նոր կարգերէն բոլորովին տարբեր մտայնութիւն ունի: Մենք դեռ չենք գտնուիր ընկերվար-համայնավարական ըմբռնումներով դաստիարակուած ժողովուրդի մը առջեւ, որ վաղը կազմուած պիտի ըլլայ սոյն տղոցմէն որոնք այսօր կը հաւաքուին «Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք» նշանաբանին տակ:

Ու այժմ՝ եկեղեցիները բացուած են, ժողովուրդը առեւտուրով կը զբաղի, ոմանք նոյնիսկ չեն ուզեր տառերը սորվիլ, եւ կ՚առնեն աստղային զինուորին սուինը, այնպէս ինչպէս ատեն մը կ՚առնէին Նիքոլայի արծուային զինուորին սուինը:

Համայնավարութիւնը կը գործէ մանուկ-ազգի մը վրայ: Անկասկած, ռուսական պատմութիւնը փոխած է իր ուղին. բայց ես չեմ հասկնար թէ ինչու գրագէտներէն ոմանք օրուան առաւօտը փոխանակած են մայրամուտով, եւ չեմ ընդունիր թէ լաւ շատկուած ցուցափեղկերը յատուկ են ամբողջ երկրին, որ դեռ ունի այնպիսի գիւղեր, որոնք օդանաւերով երեւան կը հանուին ու գաղափար չունին երկաթուղիի մասին: Ծանօթ S. S. S. R. պարբերականը իր «ի լինելութեան» վիճակով, ցուցափեղկ մըն էր: Անոր մէջ տպուած թատերական նկարները, տպագրութիւնը, թուղթը կը զարմացնեն ընթերցողը: Ի՛նչ մեծ եղաւ իմ յուսախաբութիւնս, երբ հոս տեսայ պարբերականին մէջ տպուածները, ու տեսայ թէ թուղթն իսկ հազուագիւտ է Ռուսիոյ մէջ, ինչպէս տրամաբանութիւնը: Կը հասկնամ թէ ինչու օր մը Լէնինկրատի մէջ, սուինաւոր զինուոր մը զիս կեցուց, ձեռքէս բռնեց ու տարաւ ոստիկանատուն: Լուսանկարած էի տուն մը որ նոր կը շինուէր, եւ Փրանսական ներկայացուցիչին միջոցաւ յաջողեցայ համոզել թէ անմեղ էի: Թուղուցի նկարը եւ հեռացայ ոստիկանատունէն: Գրաւեցին մէկ ֆիլմս զոր կրցած էի պատրաստել իմ հոն բնակութեանս զրկանքով: Հոն լուսանկարել արտօնուած է, կ՚ըսեն սակայն թէ սահմանէն կարելի չէ անցընել չլուացուած նկարներ, որոնք պէտք է իշխանութեանց կնիքը կրեն: Այո եւ ոչ: Պարիթոնեան «այո»ն ձեզի կը նկարագրէ ամբողջովին յաջողած յեղափոխութիւն մը եւ ազգ մը, որ կը քալէ ամենախիստ կարգապահութեամբ եւ աշխոյժ ձգտումով: Կը լսէք միանգամայն ահաւոր ժխտումը — «ոչ», խորհելով համայնավարական վերջին համագումարին որոշումին մասին, որ կ՚ըսէ — քաղաքականութեան մարզին մէջ, երկրորդ հնգամեակին իրական առարկան պիտի ըլլայ Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ վերջնապէս ջնջել դրամատիրական տարրերն ու ընդհանրապէս դասակարգերը: Այս ձեւով, պէտք է անհետանան այն պատճառները որոնք դասակարգերու միջեւ հակատրամադրութիւն կը գրգռեն: Նաեւ պէտք է գործի առակ բոլոր քաղաքացիները դրական աշխատանքի մղէն, որոնք առանց ընկերային դասակարգի պատկանելու, ընկերային իրաւակարգին համոզուած ըլլան»:

Այս որոշումը կը մնայ Լէնինի դամբանին առջեւ կեցող ժողովրդական մեծ բազմութեանց ցուցափեղկին ետեւը:

Ի. ՊԱՐՏԻ

ԹԱԽԾՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՀԵՂԵՂԱՏԻՆ ԵՐԳԸ

Փիճախնդիր աստուծոյ մը պէս եմ ես,
Եւ, ո՛վ մահկանացու,
Դուն ամէն եղանակին պաշտէ զիս…
Ե՛ս եմ միայն, որ մշտնջենական եմ,
Որ օձագալար ստուերին պէս Մահուան,
Եւ բարկանայթ իբրեւ վրէ՛ժն Եհովային՝
Ե՛ս, կշի՛ռն եմ՝ բոլո՛ր ամբարտաւան էութիւններուն…
Անձրեւը, որ իջաւ, շեփո՛րն էր իմ մարտիս,
Գիշերը, որ տարածուեցաւ՝ վրանն է իմ զօրքերուս,
Եւ որոտումներու մէջէն՝ սայլս իմ որարշաւ՝
Արեւին եւ աստղերուն փա՛ռքը փոշիացուց…
Կայծակէն, որ քու աչքերդ կուրացան՝ աչքերուն պէս բուերուն,
Անիկա դոփիւնն է՝ ձիոյզներուս հրաքարշ,
Եւ շանթերէն, որ դուն փրկութի՛ւն աղաչեցիր,
Անոնք, դատակնիքն են՝ իմ արդարակշիռ ցասումիս…
Այն ապառաժները իմաստակ — իբրեւ թէ դարերու դիմադրող —
Ես ճամբուս վրայ շիւղերո՛ւ պէս թաւալեցի,
Եւ ի վերայ անոնց ուսերուն, սիգապանծ արծիւներու նման թառած՝
Հինաւո՛ւրց եւ շքեղ դղեակները խամօրէն՝
Քար առ քար, քաղաքին պէս սաղիմական,
Գացէ՛ք՝ Գանգէսի ափերուն վրայ ողբալու…
Ծառեր եւ արմատնե՛ր կային,
Որ գոեհկօրէն եւ քմծիծաղով մը յիմար՝
Իմ բանակներուս տողանցքը հեգնեցին,
Ե՛ս, բոլորը՛ մերկացուցի՝ իբրեւ ամբարիշտ ցնծուհիներ,
Եւ մտրակիս հարուածներուն տակ արոյրէ՝
Քշեցի՛, դէպի՛ գիրկը փոշեթաթաւ Բաբելոնին…
Իմ տիրապետութիւնս սկի՛զբն է՝ անսկիզբ տիեզերքին,
Եւ իմ վախճանս՝ անվախճան իմա՛ստն է բնութեան…
Իմ երգս Մահուա՛ն երգն է՝ նո՛ր կեանքերու նո՛ր մահուան համար,
Եւ աւերածին իմ բարկութիւնս՝
Տրտմութիւնն է՝ բոլո՛ր անիմանալի տրտմութիւններուն…
Եւ ահա՛, ես կ՚իջնեմ սարերէն,
Կը գալարուիմ հովիտներուն մէջ՝ աներկրայ երկունքով,
Այցելութիւնս յանկարծական՝ կը նարնատէ լեռներու շղթան,
Ճամբուս վրայ կը մաքրեմ, ո՛վ մահափի՛տ մահկանացու,
Բոլո՛ր արիւնները եղնիկներուն, որ քու վայրագութիւնդ թափեց…
Եւ արեւագալին, օ՛ հեզնութիւնը իրերուն,
Սիրտս, հայելիի մը պէս պայծա՛ռ՝
Կ՚ըսպասե՛մ՝
Արեւի՛ն, հօտաղի՛ն եւ թռչուններուն…:

ՈՒԽՏԱԻՈՐ

ՍՐՏԻՍ ՀԵՏ

ooooo

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ, թոյլ տուր որ աչքերուս արցունքները կանգ առնեն ու դադրի ներքին ուժեղ ու զօռուն աղաղակը քու տրտմութեանդ երգին:

Դուն երկա՛ր լացիր, սի՛րտ իմ…

Կը յիշե՞ս զարհուրանքը այն օրերուն, երբ դուն դեռ պզտիկ ու փխրուն՝ կ՚ուզէիր տոկալ ահաւոր ցնցումներուն: Կը յիշես, չէ՞ իմ հէգ չարչարուած սի՛րտ:

Իսկ հիմա՞: Օ՜հ, սի՛րտ իմ, չուրջս աղմուկ կայ ու անհարազատ ձայներ: Տես, ահա մարդկային նոր արարածներ որոնք հոգեվաճառ են դարձեր փողոցներուն մէջ ու փախուստով կը սնանին… Կը հեգնեն քեզ, սի՛րտ իմ, վասնզի դուն չուզեցիր խառնուիլ անոնց եւ ուզեցիր անկախ մնալ ու պահպանել զգացումներուդ հեթանոս ձայնը:

Կը լսե՞ս այդ պոռչտուքները՝ որ կը դառնան քու հեզ ու միամիտ ստուերիդ շուրջ: Իմանայիր, սի՛րտ իմ, աշխարհը կը թուալի երկու նենգաւոր գլաններու տակ ու դուն ի զուր կը փորձես արդարութեան ձայն ձգել անոնց ճռնչիւնին մէջ:

Դուն կը գանգատիս որ տասը տարի կ՚ընէ արեւ չես տեսած ու քու վրայէդ կը բուրէ գարշահոտ թթուածինը գործարանին:

Մի՛ նեղուիր, սի՛րտ իմ, պիտի տոկաս ու համբերես դեռ երկար ատեն, որովհետեւ երբ դուն ծնար հայրենի աշխարհին մէջ՝ դեռ քու արեւդ չէր խաւարած: Սպասումի օրերուն մէջ տոկուն եղիր ու մի՛ ցաւիր ու ծծած ես կլիմաներու խառնուրդ մը:

Ժպիտներ ու նայուածքներ կան որ կ՚ուզեն թափանցել քեզի ու գրաւել քեզ՝ արիւնդ ծծելու, մի՛ մօտենար անոնց, զգոյշ եղիր ու նորոգուէ անցեալի ապրումներովդ:

Արե՛ւը, զոր կը ցանկաս, սի՛րտ իմ, շատ հեռու է մեզմէ եւ ծովերէն անդին՝ թաղուած է լեռներու միջեւ:

Լուսացնցուղ պողոտաներու վրայ աչքեր ու ականջներ կան որ կը հետեւին քեզի՝ ծուղակը ձգելու, նայէ անոնց ու անցիր՝ առանց բարեւի ու ժպիտի: Եղիր խորհուրդ, սի՛րտ իմ, որովհետեւ դուն համրուելէ յետոյ է որ ինկած ես այս ափերուն վրայ կրկին վերադառնալու հոն՝ ուրկէ անցեր ես ու կը յիշես արեւափառ խանձարարուրը քու հին երգիդ:

Թարմ ու կայտառ եղիր, սի՛րտ իմ, վասնզի առանց քեզի իմ արժէքս լոկ ոսկոր մը պիտի մնայ:

Աշունի այս ցուրտ ու մշուշապատ օրերուն հէքեաթ կը պատմեմ քեզի որպէսզի դուն կազդուրուիս ու զօրանաս, որբո՛ւկ սիրտ:

Մինչեւ հիմա դիմացար ու անդարտ՝ ապրեցար ամենագեղեցիկ երազներով որոնք կ՚օրօրուին սպասումի ճամբուդ վրայ ոսկոյնի թեւերով:

Ապրէ՛, սի՛րտ իմ, ապրէ, յիշատակներու փունջ մը կայ կուրծքիս տակ՝ ո՛ւր պահած եմ քեզի համար, որ դուն չնեղուիս, որ օտարէն չխռովիս ու յամառ մնաս յիշողութեանդ ձայնին՝ ո՛ւր արեւ կայ, եւ անապատի տխուր պատմութիւն… Կը յիշե՞ս, չէ՞ իմ տարագիր սի՛րտ, երբ քեզի հետ մէկտեղ դողալով կ՚անցնէինք դիակներու վրայէն՝ յանկարծ լսեցինք աղէկտուր ձայն մը որ կը հեծծէր.

— «Մամէ, պուտ մը ջո՜ւր, պո՛ւտ մը ջո՜ւր»…

Չես մոռնար, չէ՞ սի՛րտ իմ, դուն տեսած ես շատ բաներ ու հիմա՝ կ՚ուզեմ որ մի՛շտ յիշես, երազես ու երգիդ ձայնին մէջ տառապանքի եւ արցունքի պատկերներ ունենաս: Փա՛ռք քեզ, սի՛րտ իմ, փա՛ռք քեզ, տարիները անցան վրայէդ, բայց դուն դեռ ուժեղ ես ու արթուն, տոկուն եւ երազատես: Փա՛ռք քեզ:

Թ. Հ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (4)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Պատուիրակները իրենց ժամանումը Պոլիս հեռագրած ըլլալով հանդերձ, որ եւ է պատասխան ստացած չըլլալով, ստիպուած էին Երզնկայի մէջ սպասել: Մարմնի անդամները 2—3 օրուան ընթացքին ճամբու յոգնութիւնը փարատելէ վերջ, սկսան պտտիլ Երզնկայի փողոցներուն մէջ: Կատարելիք որ եւ է գործ չունենալով, Պոլսէն գալիք պատասխանին սպասելէ զատ որ եւ է ճար չունէին: Իսկ այդ պատասխանը հետզհետէ կ՚ուշանար: Շաբաթ մըն էր որ հասած էին Երզնկա, ու այնպէս կը թուէր թէ ոչ ոք կ՚զբաղի իրենց ընելիք գործերով եւ երթալիք տեղով: Պատուիրակներէն ոմանք, իրենց նեղսրտութենէն, սկսեր էին մագլցիլ Տէրսիմի լեռները ու այդ կերպով ժամանակ սպաննել: Կերակուրի պատրաստութեան գործին մէջ վարպետ հանդիսացող Քէմալ Ֆէրիտ պէյն ալ Երզնկա մնալով, ընկերներուն կերակուր կը պատրաստէր:

Այդ օրերուն, Երզնկայի կուսակալն էր Սկիւտարցի Ճէմալ պէյ: Իսկ Երզնկայի զօրաբանակի հրամանատարն էր Արիֆ պէյ: Պատուիրակներէն բաղկացած մարմինը երբ Երզնկա հասաւ, զօրաբանակը զօրաշարժը լրացուցած, եւ Երզնկան թողլով մեկնած էր: Այժմ քաղաքը զինուորներէն լքուած վիճակ մը կը պարզէր: Այս ձեւով անցաւ նաեւ երկրորդ շաբաթը, ու դեռ ձայն չկար Պոլսէն: Պատուիրակները վերջին ծայր նեղուած ըլլալով, Երզնկա հասնելէ 17 օր վերջ սկսան իրենք իրենց միջեւ բուռն վիճաբանութիւններ կատարել:

Իրենցմէ ոմանք, ատեն մը եւս սպասել կը յանձնարարէին, իսկ ուրիշներ կը պահանջէին հարցնել թէ իրենք ի՛նչ պիտի ըլլան եւ ո՞ւր պիտի երթան: Այդ օրն ալ բուռն վիճաբանութիւններ կատարեցին ու որ եւ է եզրակացութեան չյանգեցան: Իրարմէ բաժնուեցան եւ սկսան պտտիլ Երզնկայի մէջ ու շրջակաները:

Վերջապէս, իրենց ժամանման 18րդ օրը Պոլսոյ ընդհ. կեդրոնէն ստացուեցաւ հեռագիր մը, որ կը յանձնարարէր անմիջապէս Տրապիզոն մեկնիլ: Առնուած ծածկագիր տեղեկագրութիւնը կ՚ըսէր թէ՝ Թէշքիլաթը Մախսուսէի համար ճամբայ ելած զանազան խմբակները որոշեալ տեղը հասնելէ վերջ պիտի սպասեն իրենց պետերուն եւ անկէ յետոյ գործի պիտի ձեռնարկեն: Պատուիրակներէն կազմուած յանձնախումբը Տրապիզոն երթալով հոն պիտի սպասէր Գարա Քէմալի ժամանումին:

Պատուիրակները կրկին կառքով ճամբայ ինկան, եւ հոս հոն գիշերելով 7–8 օրուան ընթացքին Երզնկայէն Տրապիզոն գացին. հոն հասնելով, անմիջապէս շփում ունեցան կարգ մը անձերու հետ եւ ժամադրութիւններ առին: Օրինակ, Պոլսոյ նախկին պատուիրակներէն Հայիլ պէյ Իթթիհատի Տրապիզոնի ներկայացուցիչ նշանակուած էր: Իսկ Պոլսոյ ընդհ. կեդրոնի անդամներէն Րիզա պէյ պատուիրակներէն տասը օր առաջ Տրապիզոն հասած էր:

Րիզա եւ Նայիլ պէյերը այդ միջոցին Տրապիզոնի մէջ կազմակերպութեան գործով զբաղած էին: Կարնոյ շրջանը Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրը գրկուած ըլլալով, Տրապիզոնի շրջանը Րիզա պէյի մնացած էր: Րիզա պէյ Նայիլ պէյի հետ, կ՚աշխատէր քաղաքային ճիւղերուն մէջ պաշտօնի կոչել աշխատասէր, անկախ եւ լեռները գտնուող հրոսակները իրենց ենթարկելու ատակ անձեր:

Նախ՝ «Սոֆալը Միւթէսարրըֆ» որակուած Րիզէի միւթէսարրիֆը Տրապիզոնի կուսակալ նշանակուեցաւ: Յետոյ՝ Պոլսոյ կուսակալ Սիւլէյման պէյն ալ Րիզէի միւթէսարրիֆ նշանակուեցաւ: Իսկ Իզմիրի դաւաճանութեան պատճառաւ Թրակիոյ սահմանները փախստական վիճակի մէջ գտնուող Ապտիւլ Գատիրն ալ Կիւմիւշխանէի միւթէսարրիֆ նշանակուեցաւ:

Այժմ Տրապիզոնի մէջ երկու մարմին կար: Երզնկայէն եկած պատուիրակներու մարմինը, եւ Էնվէր փաշայի կողմնակից Րիզա եւ Նայիլ պէյերու կազմած մարմինը, որոնք չէին գիտեր թէ իրարու հետ ինչ շփում պիտի ունենան եւ ի՛նչպէս պիտի գործեն: Այդ պատճառաւ, երկուքն ալ անպաշտօն ձեւով հաւաքուելով իրենց կատարելիք գործերու մասին խորհրդակցելու որոշում տուած էին: Այդ խորհրդակցութեանց իբրեւ հետեւանք՝ հասկցուած էր որ Պոլիս՝ Տրապիզոն ղրկած իր մարդոց վերջնական ուղղութիւն մը տալու ի վիճակի չէր դեռ:

Ասոր հետ մէկտեղ, երկու մարմինները կը շարունակէին իրենց խորհրդակցութիւնները՝ ապագայ գործունէութեանց շուրջ: Այսպէս՝

1.— Թէ Տրապիզոն գտնուող Վրացիներէն եւ թէ Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւն ունենալով հոն երթեւեկող անձերէն ծանօթութիւններ առնել Ռուսիոյ եւ Վրացիներու գործելակերպերու մասին:

2.— Եթէ Ռուսիա Թուրքիոյ դէմ թշնամական դիրք պիտի բռնէ, ռուսաբնակ Վրացիները այժմէն իսկ Թուրքիոյ ենթարկել, զանոնք զինել եւ գործի գալիք ղեկավարները Տրապիզոն քաշել:

3.— Ծագումով վրացի ոստիկանզօրքի հարիւրապետ Հասան պէյը քաղաքացիի տարազով Պաթում ղրկել եւ, որովհետեւ ընտանիքն ալ արդէն հոն կը գտնուի, անոր հետ կապ հաստատել:

4.— Տրապիզոնի Թէշքիլաթը Մախսուսէի կազմին մէջ առնուած եւ Րիզէի ազդեցիկ անձերէն Լազ Ահմէտ ու անոր եղբայրը՝ Օսմանին Ռուսիոյ մասին տալիք տեղեկութիւնները արձանագրել եւ յառաջիկային օգտագործել:

5.— Տրապիզոնի բանտարկեալները օգտագործել սպաններու հրամանին տակ՝ անոնցմէ հրոսախումբեր կազմել եւ «չէթէճ»ութեան մէջ հանածները խմբապետ ընել:

Երկու մարմիններն ալ սկսած էին աշխատիլ այս հիման վրայ եւ որոշումներու գործադրութեան համար անհրաժեշտ ձեռնարկները կը կատարէին: Բանտարկեալներու մասին առանձին գրուած էր Պոլիս եւ անոնց ազատման համար արտօնութիւն ուզուած:

(Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Երեւանի պատանեկան թատրոնը

Խօսելով Երեւանի Պատանեկան Թատրոնի մասին, Ա. Բարխուդարեան բաղդատութիւն մը կ'ընէ քաղքենի երկիրներու պատանեկան թատրոններու եւ ռուսական արդի պատանեկան թատրոններու միջեւ: Ու կ'ըսէ.—

«Քաղքենի երկիրներու մէջ պատանեկան թատրոնը զուարճութեան համար է ստեղծուած, մինչդեռ արդի Խորհրդային պատանեկան թատրոնը կ'աշխատի նկարագիր շինել: Անկից՝ տարբերութիւնը երկու թատրոններու խաղացանկերուն: Քաղքենի պատանեկան թատրոնի խաղացանկը կազմուած է հեքիաթական գործերէ.— Խամաճիկները, Ցաւէրժահարսերը, Քնացած իշխանուհին, Կապոյտ թռչունը: Գործեր, որոնք կը թմրեցնեն մանուկի միտքին, կը շեղեն անոր ուշադրութիւնը կեանքի թռիչքներէն: Ռուսական արդի պատանեկան թատրոնը կը ներկայացնէ դարաշրջանի աշխատանքի պայքարը, մանուկը հաղորդակից կը դարձնէ օրուան զգացողութեան, կը կոփէ անոր կամքը, կ'ընդարձակէ հորիզոնները:

Այս ուղղութեամբ մեծ աշխատանք կատարած են Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի պատանեկան թատրոնները: Այդ ուղղութեան վրայ կը գտնուի նաեւ Երեւանի պատանեկան թատրոնը, որ կը թեւակոխէ իր գործունէութեան 5րդ տարին:

Երեւանի պատանեկան թատրոնը բաւական յառաջդիմած է, ունի վարժ դերասաններ, ընտիր խաղացանկ (մօտ 20 թատերախաղ), կը հրատարակէ Պատանի Հանդիսատես թերթը: Պատանեկան թատրոնի յաճախորդները կուգան նախակրթարաններէն, եւ այնքան ընդունելութիւն գտած է, գետին է պատրաստած, որ հետզհետէ վարժարաններուն մէջ եւս շարժում մը ստեղծուած է պատանեկան թատրոնին մասին:

Թատրոնի վարչութիւնը կ'աշխատի կապ ստեղծել խաղարկութեան եւ հանդիսատես աշակերտութեան միջեւ,— ներկայացումէն առաջ քանի մը խօսքով կը բացատրուի նիւթը, խաղին բովանդակութիւնը կը հրատարակուի եւ կը բաշխուի, միջնարարներու ժամանակ դերասանները մանուկներու հետ զրոյց կ'ընեն խաղին մասին ու կը վիճաբանին: Վերջապէս հարցարանի ձեւով որոշ պրպտումներ կը կատարուին, եւ այսպէս կը հայթայթուին հարուստ նիւթեր, որոնք շատ օգտակար են մանկավարժներուն:

Խաղացանկի հարցը ամէնէն բարդն է: Սահմանափակ թիւ մը կը կազմեն մանկական թատերախաղերը: Մեր գրող-արուեստագէտները չեն մտածեր այդ մասին:

Երկրորդ ցաւալի կէտն է սեփական շէնքին պակասը: Ներկայ շէնքը չի գոհացներ պահանջը, աշակերտութեան հազիւ հարիւրին 20–30ը կրնայ ներկայ գտնուիլ, որովհետեւ ամիսը միայն 10 ներկայացում կը տրուի: Պէտք է որ պատանեկան թատրոնը ունենայ իր սեփական շէնքը, համապատասխան յարմարութիւններով: Երեւանի քաղաքային խորհուրդը 250.000 րուբլի վարկ բացաւ թատրոնի մը շինութեան համար, բայց կը թուի թէ չպիտի բաւէ:

Այս տարի, Երեւանի պատանեկան թատրոնի խաղացանկին մէջ կան Սկաուտ թիւ 89 (Մկրտիչ Արմէն), Գիքոր (Յ. Թումանեանի գործը, զոր վերամշակած է Գ. Գաբրիէլեան), Քաջ Նազար (Դ. Դէմիրճեան): Նախորդ տարուան խաղացանկէն պիտի կրկնուին՝ Կրակէ Օղակում (Անանեանի գործը, զոր վերամշակած է Գ. Գաբրիէլեան), Սպառնալիքի տակ (Կորդումով), Տիլ – Ուլէնշպիգէլ (Գեկկէր), Հեռու ճամբորդները (Ճեստակով), Շիրակի կրծքում (Թվարաձէ):

Թատրոնի ղեկավարներն են Լ. Ստեփանեան, Ա. Աղասեան, Ն. Մանուչարեան, Գուլակեան, Ճամիրխանեան:

Սիրային նախանձը

Les Annalesի մէջ (17 Նոյ.), Տոքթ. Բօլօլեան կ'ուսումնասիրէ սիրահարական ոճիրներու հոգեբանութիւնը, եւ առաջին առթիւ՝ սիրային նախանձը, նիւթ մը, որով շատ են զբաղած վիպագիրները:

Նախանձը բնական զգացում մըն է կենդանիներուն, մանուկներուն եւ չափահասներուն մէջ: Ի՞նչ է նախանձը,— սէրը սեփականութեան, վախը չկորսնցնելու զայն: Մենք կը սիրենք պահել-պահպանել մեր սեփականութիւնը: Այստեղ սէրը արդէն եսապաշտ զգացում մըն է, եւ նախանձը՝ արթուն պահակն այդ եսապաշտութեան:

Ահա թէ ինչո՛ւ սիրային նախանձը, որ կ'ապրի մարդոց ենթագիտակցութեան մէջ բոլորովին թաքուն, յանկարծ կը գրգռուի, կը վառի եւ կը բորբոքի: Կը պատահի, որ երիտասարդ մը չի սիրեր իր կինը, բայց կը բաւէ որ ուրիշ մը դարպասէ իր կնոջ, սէրը կ'արծարծի շնորհիւ նախանձի կրակին: Երբեմն ալ հպարտութեան կամ արժանապատուութեան զգացումն է, որ կը հրահրէ նախանձը:

Ո՞վ աւելի նախանձոտ է, ա՞յրը թէ կինը, կամ վերջապէս ա՞յրն է որ աւելի կը տառապի թէ կինը: Ոմանք կը պնդեն թէ այրերը աւելի նախանձոտ են, կիներէն աւելի կը տառապին նախանձի զգացումով: Այս տեսակէտը ճիշդ է այն մարդոց համար, որոնք հպարտ են նկարագիրով կամ ունին ախտաբանական կազմութիւն: Օրուան դէպքերը կը հաստատեն թէ ո՛ւր կը տանի սիրային նախանձը այր թէ կին, եւ ի՛նչ մոլեգնութեամբ:

ՑԵՂԻՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

La Grande Revueի վերջին թիւին մէջ Անրի Սէ քննութեան կ'առնէ «Պատմութեան ցեղապաշտ փիլիսոփաներու տեսակէտները»:

Մասնաւորապէս Գերմանիան է, որ կապուած է ցեղի գաղափարին: Եւ զարմանալի է, որ ցեղի փիլիսոփայութեան մասին ինչ որ կը պնդէ Գերմանիա, իրեն բերած են օտար փիլիսոփաներ, գերման ազգութեան մէջ խանձարուրուելէ յետոյ: Արդարեւ, ցեղապաշտ երեք փիլիսոփաները, Արթիւր տը Կոպինօ, Վաշէ տը Լափուժ, Հըսթըն Սթիւըրտ Չէմպըրլէյն, օտարներ են,— առաջին երկուքը Ֆրանսացի, երրորդը անգլիացի:

Ասոնց մէջ ամէնէն արժէքաւորը կը համարուի կոմս Կոպինօ, իր գործով, որ կը կոչուի Փորձ մարդկային ցեղերու անհաւասարութեան մասին (1853-1855): Այս գործին հիմնական տեսակէտն այն է թէ մարդկային ընկերութեանց մէջ ամէնէն կարեւոր եւ բնորոշ ազդակն է ցեղը, եւ ոչ թէ հողին բնութիւնը, կամ միջավայրին ազդեցութիւնը, կամ վերջապէս քաղաքական եւ տնտեսական պայմանները: Շնորհիւ իրենց ցեղային յատկանիշերուն էր, որ Հելլէնները մեծ դեր մը կրցին խաղալ մարդկային պատմութեան մէջ: Ցեղային իրենց յատկանիշերուն շնորհիւ էր, դարձեալ, որ Հռոմայեցիները տէր դարձան աշխարհի: Ինչ որ պանծալի է զանազան երկիրներու քաղաքակրթութեանց մէջ, կը պարտինք սպիտակ ցեղին կամ արիականներու ստեղծագործութեան: Որքան ցեղերը մաքրարիւն էին, այնքան բարձր էր իրենց երկնած քաղաքակրթութիւնը: Եւ քաղաքակրթական անկումը կը բացատրուի ցեղերու այլասերումով միայն, որ արդիւնք է տարբեր արիւններու իրերախառնութեան: Ցեղերու այլասերման ընդհանուր պատկերին մէջ, գերման ցեղն է միայն, որ կը ներկայացնէ արիականութեան դիմադրութիւնը:

Դժբախտաբար, կ'եզրակացնէ կոմս տը Կոպինօ, Գերմանիոյ մէջ եւս արիական ցեղին մաքրութիւնը կը գտնուի սպառնալիքի տակ:

Վաշէ տը Լափուժ գրեթէ նոյն տեսակէտներն է, որ կը վերամշակէր, իր կարգին զօրացնելով զանոնք մարդաբանական քննութեամբ: Մանաւանդ բանաձեւելով պայքարը Հրեաներուն դէմ:

Չէմպըրլէյն ցեղապաշտ փիլիսոփայութեան մէջ կը ներարկէ ազգայնական տեսակէտներ:

Եւ ահա Հիթլէրն է, որ գործնական ձեւով կը մօտենայ երեք փիլիսոփաներու տեսակէտներուն:

Պէտք է ընդունիլ որ ցեղապաշտութիւնը թափանցած էր կանուխէն ինչպէս գերմանական գիտութենէն, նոյնպէս քաղաքական աշխարհէն ներս (փաստ՝ համագերմանութեան տեսակէտները եւ աշխարհակալութեան երազները):

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ

Débatsի մէջ Անտրէ Մէվիլ կ'արծարծէ Ճոն Լըմուանի տեսակէտները, արտայայտուած 1852ին, հրապարակագրութեան (journalisme) եւ խորհրդարանականութեան (parlementarisme) մասին, տեսակէտներ որ այսօր կը թուին այնքան արդիական:

Կ'ուզենք հաստատել թէ, կը գրէ Լըմուան, մեռած է խորհրդարանական դրութիւնը երկու պատճառով, նախ որովհետեւ դուրս ելաւ իր բնական սահմաններէն եւ խորհրդարանները, փոխանակ դառնալու ժողովուրդին վեհապետական իրաւունքներուն պաշտպանը, դարձան բաղուկը: Յետոյ որովհետեւ խորհրդարանին բնական եւ օրինական պարտականութիւնը,— ըլլալ հանրային շահերու եւ պահանջներու թարգմանը,— այլեւս կը կատարէ ուրիշ աւելի կատարեալ գործիք մը, որ մամուլն է:

Յետոյ Լըմուան կը բացատրէ թէ խորհրդարանին համար մեծագոյն վտանգը այն է, որ դուրս կ'ելլէ իր իրաւասութիւններէն, կը պահանջէ դառնալ ամէն բան, օրէնսդիր եւ գործադիր: Փաստ՝ Ֆրանսան, որուն խորհրդարանական դրութեան անկումը հետեւանք է այդ բնական օրէնքներու անտեսումին: Ֆրանսական խորհրդարանական դրութիւնը կքեցաւ ծանրութեանը տակ այն վեհապետական իրաւունքներուն, որոնց պաշտպանութիւնն ստանձնեց անօրինաբար: Մեռաւ խորհրդարանական դրութիւնը, որովհետեւ շատ փառասիրութիւն ցոյց տուաւ եւ շատ սրեց իր ախորժակը: Մեռաւ, որովհետեւ աչքը աւելի մեծ էր քան փորը: Մեռաւ լափելէ յետոյ, ի գին երկու յեղափոխութիւններու, բաժինը վեհապետականութեան, զոր պէտք էր շնորհէր ուրիշ իշխանութեան մը, այնքան անհրաժեշտ, որքան իր գոյութիւնը: Խորհրդարանական իշխանութիւնը ինքզինք նուիրեց ամենակալութենէն անբաժան անկարգութիւններու, եւ մեռաւ:

Ընդհակառակն, հրապարակագրութիւնը ասպարէզ իջաւ իբրեւ օրուան ուժը:

Հրապարակագրութիւնը, կ'ըսէ Լըմուան, չի յաւակնիր ունենալ եւ փոխարինել խորհրդարանին բոլոր պարտականութիւնները, որովհետեւ իրեն տրուած չէ վեհապետական բոլոր իրաւասութիւնները,— օրինակ՝ քուէարկել: Բայց հրապարակագրութիւնը կը վայելէ իրաւունքներ, վիճաբանութիւն, կարծիքներու փոխանակութիւն, հանրային շահերու եւ պահանջներու բանաձեւում, օրէնքներու պատրաստութիւն, վերջապէս ամէն ինչ որ կը կազմէր գլխաւոր աշխատանքը խորհրդարաններուն՝ գրաւելով անոնց ամբողջ ժամանակն եւ ուժը,— այս ամէնը հրապարակագրութիւնը աւելի լաւ կը կատարէ քան խորհրդարանը:

Հրապարակագրութիւնը այսօր աւելի բարձր է եւ մեծ քան խորհրդարանը:

Լըմուան, այս բացատրութեամբ՝ համեստութեան կը կանչէր խորհրդարանը եւ մէջ կը բերէր Տիզրայէլի խօսքը.

— Այսուհետեւ հանրային կարծիքն է վեհապետը, ան է որ կը խօսի հրապարակագրութեան էջերէն:

ՅԱՆՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՓԱՌՔԻՆ

La Revue de Hongrieի մէջ Տանիէլ – Ռոփս ցաւով գիտել կուտայ, որ արտասահմանի մէջ Ֆրանսական գրականութիւնը կը ներկայացուի պոռնկագրութիւններով: Կարծես մասնաւոր պայքար մը կը մղուի ցոյց տալու համար, որ Ֆրանսական արուեստը միակ ճաշակ մը ունի,— սեռային շըլայութիւնները:

Այս առթիւ նոյն գրողը կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսայի համբաւին դէմ պրոպագանդի նիւթ կը ծառայէ այն տարօրինակ ճաշակը, որ Փարիզի գրեթէ բոլոր թերթերը ցոյց կուտան ոճիրներու եւ արկածներու նկարագրութեան: Արդարեւ Ֆրանսական թերթերը քիչ մը շատ տեղ կուտան զանազան բարոյական եւ ընկերային գայթակղութեանց պատմութեան: Այնպէս որ հակառակորդները, իբրեւ փաստ յիշատակելով այդ դէպքերը, կ'աշխատին վարկաբեկել Ֆրանսայի բարոյական կեցուածքը: Չէ՞ որ, կ'ըսեն, հանրային ուշադրութիւնը զբաղած է ծնողքը թունաւորող պոռնիկի մը կամ մարդասպան արուագէտի մը պատմութիւնով:

Այս կացութեան դէմ Փօլ Մօրան գրեց «1933» պարբերականին մէջ, Քրիսթիանուս Լա Վի Էնթէլէքթիւէլի մէջ, իսկ Տանիէլ – Ռոփս կ'առաջարկէ սկսիլ հակապրոպագանդի մը մտաւորական ուժերու զօրաշարժով մը, յանուն Ֆրանսայի փառքին անաղարտ պահպանման:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՌԻՒ ԿԱՄ ՄԱԶ-ՔԱՇՈՒՔ

Հայկական կռիւները ի վերջոյ Ֆրանսական դատարաններն ալ ինկան: Շաբաթը անգամ մը դատավարութիւն մը, որուն հերոսները Հայեր կամ Հայուհիներ են անպայման: Ի՛նչ գեղեցիկ առիթ Ֆրանսացի լրագրողներուն համար լսելու եւ ուսումնասիրելու մեր բարքերը, կռիւի մեր... ինքնատպութիւնները:

Նման ինքնատպութիւն մը շատ է զուարճացուցեր Ֆրանսացի լրագրող մը,— արդարեւ ի՛նչքան զուարճալի է դիտելը հայ կիներու կռիւը, իրարու մազ քաշելը:

Ահա թէ ի՛նչպէս կը նկարագրէ Հայուհիներու մազ – քաշելու այդ դէպքին դատավարութիւնը.—

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (կարդալով).— Տիկին Մորալ Շիրա... ի՞նչ... Շիրամուլեան, Հիէ...րամեան Հռաքէլ ծնեալ Փօղոնեան, Ազոնեան Փէրթուշ, Քա...մուչեան, Փեթրոնեան... (ընդհանուր քրքջիւններ սրահին մէջ): Ո՛չ, ես չեմ որ կը հնարեմ, այլ կը կարդամ, կ'աշխատիմ... կարդալ: Դիւրին չէ: Տիկին Շիրամուլեան եւ իր տալը Կուզնիկ ամբաստանուած են թէ ծեծած եւ վիրաւորած են տիկին Հիէրամեան Հռաքէլը, որ յղի ըլլալով ներքին արիւնահոսութիւն է ունեցած: Ո՞ւր են ամբաստանեալները, կը բացակայի՞ն: Թող գան զոհը եւ վկաները: (Դռնապանին) Փօ՛լ, կանչէ տիկին Հիէրամեան Հռաքէլ ծնեալ Փօղոնեան...

ՓՕԼ (շփոթած).— Տիկին... ի՞նչպէս ըսիք, Պ. Նախագահ:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Հիէրամեան Հռաքէլ ծնեալ Փօղոնեան, պարզ է, չէ՞...

Կանչուած տիկինը մէջտեղ կուգայ:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Դո՞ւք էք տիկին Հիէրամեան Հռաքէլը ծնեալ Փօղոնեան:

Համր կը մնայ տիկինը, որ նախագահին կը նայի ուշադիր բայց անհասկնալի նայուածքով մը:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Խօսեցէ՛ք, տեսնենք: Տիկինը Ֆրանսերէն չի՞ գիտեր:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ.— Միւսիւ փրէզիտան, մուա փարլը Ֆրանսէ, սուլը Արմէնիէն, մէ փարլը Ֆրանսէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Կեցցե՛ս, օ՛ն ուրեմն, գործի՛: Հարցուր թէ ի՛նչպէս ծեծած են զինք:

Զոհն ու թարգմանը կը սկսին խօսիլ,— երկար կրը-կրը մը, ամբողջ շարժում՝ ձեռքով, գլխով, երբեմն զայրոյթով: Կ'ըսես՝ հիմա պիտի կռուըտին, բարեբախտաբար իրենց լեզուն է միայն որ այդ երեւոյթը կուգայ:

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Միւսի փրէզիտան, տիկին Հիէրամեան Հռաքէլ ծնեալ Փօղոնեան կ'ըսէ գացի վիզիթ ըրի տիկին Մորալ Շիրամուլեանի եւ տալոջը Կուզնիկին: Երբ Հռաքէլ կ'երթայ, երկու միւս կիները կ'ըսեն.— «Ի՞նչ խառնելու եկար», եւ կը վիրաւորեն քիթը, փորը ու կը քաշեն մազերէն:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Ի՞նչպէս, առանց պատճառի՞, բարի-լոյս մը ըսել եկած ըլլալո՞ւն համար միայն:

ԹԱՐԳՄԱՆԸ (պարզամտութեամբ).— Այո՛, մսիւ փրէզիտան:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Զարմանալի՛ բարքեր: Լաւ: Որքա՞ն հիւանդանոց մնաց տիկին Հիէրա... այս կինը վերջապէս:

Թարգմանը և զոհը կը նստին բարդ հաշիւի մը, որ կ'երեւի շատ դժուար է, կը սկսին համրել մատի վրայ: Բաւականին երկար կը տեւէ:

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Տէ ժուր, միսի փրէզիտան:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Քանի՞, երկո՞ւ, (երկու մատը ցոյց տալով) երկո՞ւ, լա՛ւ: Գանք վկաներուն: Տիկին Ազոնեան Փէրթուշ, ո՞ւր է, բացակա՞յ է, մե՛ղք: Լա՛ւ, տիկին Քամուչեան: (Պատահական թարգմանին) ըսէք, որ ձեռքը բարձրացնէ եւ երդում ընէ այսպէս.— «Երդում կ'ընեմ, որ ճշմարտութիւնը միայն պիտի ըսեմ»:

Վկան կը բարձրացնէ ձախ ձեռքը:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Ո՛չ, ո՛չ, աջ ձեռքը, բարձրացուցէք աջ ձեռքը:

ԹԱՐԳՄԱՆԸ (խորհրդակցելէ յետոյ վկային հետ).— Միսի փրէզիտան, տիկին Քամուչեան ըսեր է տիկին Շիրամուլեանին եւ Կուզնիկին, «մի զարնէք Հռաքէլին», անոնք ալ վազեր են, քաշեր են մազերէն:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Նորէ՞ն մազ քաշել: Կ'երեւի ասոնց երկրին մէջ ազգային ճարտարարուեստ է մազերը փրցնելով զարդեր շինելը: Յաջորդը, տիկին Փեթրոնեան Ժէարժ...

Այս անգամ վկան ճիշդ կը բարձրացնէ աջ ձեռքը, բայց կը մերժէ վար իջեցնել այլեւս, հակառակ նախագահին հրամանին: Ի վերջոյ կը բռնեն ձեռքէն եւ կը խոնարհեցնեն:

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Տիկին Փեթրոնեան խենթ չէ, միսի փրէզիտան, կ'ուզէ երթալ տիկին Շիրամուլեանի վիզիթ տալ, երբ կռիւը կը տեսնէ, կը փախչի:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ (կասկածանքով).— Ասոր ալ մազերը չքաշեցի՞ն:

ԹԱՐԳՄԱՆԸ.— Քիչիկ մը, շատ քիչ, միսի փրէզիտան:

Ֆրանսացի լրագրողը, որ այս նկարագրութիւնը կ'ընէ, ի վերջոյ կ'ըսէ թէ ամբաստանեալները դատապարտուեցան երկուական ամիս բանտարկութեան եւ 100ական ֆրանք տուգանքի:

«ՆԵՐԵՑԷՔ... ՊՈՌՆԻԿՆԵՐՈՒՆ»

Տոքթ. Ֆըրս, անգլիացի եպիսկոպոս մը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ ամուսնական հարցին մասին իր կատարած ուսումնասիրութիւններով եւ վերանորոգչական գաղափարներով,— ծանօթ է նաեւ իր քահանաներուն վրայ դրած արգելքով՝ «չամուսնանալ ամուսնալուծեալ կիներու հետ»,— վերջերս, քարոզի մը մէջ, շօշափեց հետեւեալ նիւթը.—

«Ներե՞լ թէ չներել պոռնիկներուն»:

Եւ եպիսկոպոսը բացատրեց թէ ի՛նչ է պոռնկութիւնը, զայն համեմատութեան դրաւ ուրիշ «մահացու» մեղքերու հետ, յետոյ հարցուց Ցիսուսի հաւատացեալ իր հօտին.— «Կրնա՞ք միթէ բաղդատել պոռնկութիւնը, որ յաճախ կը գործուի կրքին տիրակալութեան կամ ազդեցութեան տակ, հետը անոնց որ գէշ նկարագրի տէր են, մտաւորապէս տարբարոյ են, ալքոլամոլութեամբ խաթարուած են: Հետեւաբար ինչո՞ւ չներենք պոռնիկներուն»:

Յետոյ յառաջամարտիկ եպիսկոպոսը գիտական գիրքերէ մէջբերումներ ընելով, ըսաւ թէ Ֆրոյտի եւ գիտնականներու քննութիւնները ցոյց կուտան, որ մարդիկ կը շարժին սեռային ուժի մը ազդեցութեան տակ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԸ ՈՐ ՉԿՐՑԱՒ ԴԺՈԽՔ ԵՐԹԱԼ

(ՆՈՐՎԵԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԽՄԲ.— Նորվեկիոյ մէջ ժողովրդական հէքեաթներու արուեստը աւելի մշակած են հետեւեալ պատմուածքին զոյգ մը հեղինակներ՝ Քրիստէն Ասպեօրնսընը (1812—1878) եւ Եօրկըն Մօէ (1813—1880): Գիւղացի ընտանիքներու զաւակներ՝ իրարու հանդիպած են համալսարանին մէջ: Ազդուելով Գերմանիոյ Կրիմ եղբայրներէն, աշխատակցած են միշտ միասին եւ հաւաքած են իրենց հայրենիքին ժողովրդական զրոյցները: Առաջին հատորը լոյս տեսած է 1841ին:

X

Այն օրերուն երբ Ցիսուս եւ Ս. Պետրոս կը պտտէին երկրի վրայ, անգամ մը հանդիպեցան երկաթագործի մը որ սակարկութիւն մը ըրած էր սատանային հետ. անիկա սատանային սեփականութիւնը պիտի ըլլար եօթը տարի վերջ, եթէ այդ շրջանին գերազանցէր բոլոր երկաթագործները, ու երկուքն ալ ստորագրած էին պայմանագրութիւնը: Ասոր համար էր որ երկաթագործը իր դարբնոցին դրան վրայ կախած էր մեծ տառերով ազդ մը— Այստեղ կ'ապրի վարպետներուն վարպետը:

Երբ Ցիսուս տեսաւ ազդը, ներս մտաւ:

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց երկաթագործին:

— Կարդա՛ դուռին վրայ գրուածը, պատասխանեց երկաթագործը. բայց եթէ կարդալ չես գիտեր, սպասէ՛ մինչեւ որ մէկը օգնութեան գայ քեզի:

Ցիսուս տակաւին պատասխան չէր տուած երբ մէկը եկաւ, միասին բերելով իր ձին զոր պայտել կ'ուզէր:

— Թոյլ կուտա՞ս որ ես դնեմ պայտերը, հարցուց Ցիսուս:

— Փորձէ՛, ըսաւ երկաթագործը. պէտք եղածին պէս չպիտի կրնաս ընել, բայց հոգ չէ, ես կը լրացնեմ:

Եւ Ցիսուս դուրս ելաւ. կտրեց ձիուն առջեւի ոտքերէն մէկը. դրաւ զայն հնոցին մէջ. կրակին տակ կարմրցուց պայտը, սրեց գամերը, գամեց սմբակին վրայ ու յետոյ ոտքը դարձեալ դրաւ իր տեղը: Վերջը կտրեց միւս ոտքը, նոյն բաները ըրաւ ու նորէն տեղը փակցուց զայն:

Յետոյ Ցիսուս կտրեց ձիուն ետեւի երկու ոտքերը, նախ աջը, յետոյ ձախը, դրաւ զանոնք հնոցին մէջ, մինչեւ որ սմբակները տաքէն ճերմկցան, սրեց գամերը, գամեց պայտը ու ոտքերը կատարեալ վիճակի մէջ վերադարձուց ձիուն:

Երկաթագործը որ ամբողջ ժամանակը կը դիտէր Ցիսուսի շարժումները, ըսաւ.

— Կարծածիս չափ ալ գէշ երկաթագործ մը չես, շիտակը:

— Իրա՞ւ, հարցուց Ցիսուս:

Քիչ ետքը ներս եկաւ երկաթագործին մայրը՝ ըսելու համար թէ ճաշը պատրաստ էր: Պառաւ մըն էր ան կնճիռներով լեցուն, կորաքամակ եւ գրեթէ քալելու անկարող:

— Հիմա ուշադրութեամբ միտքդ պահէ ինչ որ պիտի տեսնես, ըսաւ Ցիսուս եւ բռնելով պառաւը նետեց հնոցին մէջ եւ այլափոխեց զայն երիտասարդ ու գեղեցիկ աղջկան մը:

— Կը կրկնեմ նորէն, գէշ երկաթագործ մը չես, ըսաւ դարբինը Ցիսուսին: Դրանս վրայ ազդ մը կայ — Այստեղ կ'ապրի վարպետներուն վարպետը: Եւ սակայն, ինչպէս ե՛ս անգամ ինքնիրենս կը կրկնեմ երբեմն, «կ'ապրինք սորվելու համար»:

Ու երկաթագործը տուն գնաց ճաշելու: Վերադարձին անծանօթ մը եկաւ ձին պայտել տալու համար: Ցիսուս եւ Ս. Պետրոս տակաւին հոն էին:

— Ակնթարթի մը մէջ կ'ընեմ, ըսաւ երկաթագործը. պայտելու նոր ձեւ մը սորվեցայ որ շատ լաւ է, մանաւանդ երբ օրերը կարճ են:

Եւ կտրեց ու կտրեց ձիուն չորս ոտքերը:

— Որովհետեւ, ըսաւ ինքնիրեն, երկար բարակ գործ է ոտքերը առանձին առանձին կտրել:

Ու ձիուն ոտքերը նետեց հնոցին մէջ ճիշդ Ցիսուսին ըրածին պէս. ածուխ լեցուց եւ աշկերտին հրամայեց որ լարէ փքոցները: Եւ սակայն պատահեցաւ այն ինչ որ կարելի է երեւակայել: Ոտքերը մոխիր դարձան հնոցին մէջ եւ երկաթագործը ստիպուեցաւ վճարել ձիուն արժէքը: Շատ բարկացաւ:

Ճիշդ այդ պահուն ծեր վհուկ մը եկաւ իրեն կողն ի կող: Երկաթագործը խորհեցաւ որ թէեւ չէր յաջողած առաջին գործին մէջ, բայց ապահովաբար գլուխ պիտի կրնար հանել երկրորդը. ուրեմն բռնեց վհուկը ու նետեց հնոցին մէջ, առանց ականջ տալու անոր ճիչերուն եւ աղաչանքին:

— Պառաւցեր ես ու չես գիտեր թէ ինչը լաւ է քեզի համար, ըսաւ երկաթագործը. մէկ վայրկեանէն երիտասարդ աղջիկ մը պիտի ըլլաս եւ սանթիմ ալ չեմ ուզեր աշխատութեանս համար:

Եւ սակայն դարձեալ չյաջողեցաւ:

— Մե՛ղք է, գիտել տուաւ Ցիսուս:

— Հոգ չէ՛, փնտռող, ետեւէն լացող չունի, պատասխանեց երկաթագործը. ամօ՛թ սատանային որ չյարգեց իր խօսքը:

— Եթէ քեզի ըսէի «երեք բաղձանք յայտնէ ու պիտի իրականացնեմ զանոնք», ի՞նչ պիտի ուզէիր, ըսաւ Ցիսուս:

— Հարցո՛ւր եւ կը հասկնաս, պատասխանեց երկաթագործը:

Ցիսուս հարցուց թէ ո՛րոնք էին իր բաղձանքները:

— Լա՛ւ, ուրեմն. նախ եւ առաջ կ'ուզեմ որ ամէն անգամ երբ մէկու մը ըսեմ որ մագլցի դարբնոցիս դուրսը տնկուած տանձենիին վրայ, հոն մնայ որքան ատեն որ ես ուզեմ: Յետոյ, կ'ուզեմ որ ամէն անգամ երբ մէկը նստեցնեմ դարբնոցիս բազկաթոռին մէջ, տեղէն չբարձրանայ մինչեւ որ ես թոյլ տամ եւ երրորդ, ամէն անգամ երբ մէկը սողոսկի գրպանիս քսակին մէջ, այնտեղ մնայ մինչեւ որ ես հրամայեմ դուրս գալ:

— Շա՛տ յիմար բաղձանքներ, դիտել տուաւ Ս. Պետրոս. առաջին բաղձանքդ պէտք է ըլլար Աստուծոյ շնորհքն ու բարեկամութիւնը:

— Չհամարձակեցայ այդքան մեծ բաներ ուզել, ըսաւ երկաթագործը:

Եւ Ցիսուս ու Ս. Պետրոս հրաժեշտ առին երկաթագործէն եւ գացին:

Ժամանակ անցաւ ու եօթը տարի ետք սատանան եկաւ դարբնոց, միասին տանելու համար երկաթագործը՝ համաձայն պայմանագրութեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԿԸ ՓՆՏՌԵԼ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

5 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2361

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԹԷՆՔԻՒԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

Անոնք որ առաջին օրէն հետեւեցան այս շարքին, պիտի խոստովանին թէ քիչ անգամ հանդիպած են այսքան ուշագրաւ փաստաթուղթի մը:

Ցակաւին հինգ թերթօն հրատարակուեցաւ, բայց արդէն կը բացուի վարագոյրը չարաշուք, արիւնադանդ «Թէշքիլաթ»ին, այն «Մասնաւոր Կազմակերպութեան», որ գլուխ հանեց հայաջինջ սարսափները:

Շարքին առաջին երկու մասերը հրատարակուեցան նոյ. 19ին և 21ին: Ակամայ ընդհատում մը յետոյ, այսուհետեւ պիտի շարունակուի ամէն օր: Թարգմանութիւնը կը կատարուի բնագրէն, առանց որ եւ է խորհրդածութեան, որպէսզի չեղծուի ամբողջ վաւերականութիւնը: Ընդհանուր դիտողութիւն մը միայն պիտի արձանագրենք:

Գրուած՝ առանց սեթեւեթի կամ վերապահութեան, «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն պիտի ծառայէ լուսաբանելու ահաւոր ճշմարտութիւններ, որոնց մասին աղօտ գաղափար ունէին անոնք որ կացութեան գլուխը կը գտնուէին 1914—15ին, եւ որոնք նոյն ճակատագիրն ունեցան մէկ միլիոնին հետ:

Ի՞նչ կը տեսնենք մինչեւ հիմա հրատարակուած մասերէն.—

Պատերազմը կը պայթի, գերմանական ճակատին վրայ: Իթթիհատ — Թէրագգըն, երկրորդ գծի վրայ ձգելով պատերազմին մասնակցելու խնդիրը, կ'որոշէ ստեղծել Մասնաւոր Կազմակերպութիւն մը,— «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»:

— «Այս կազմակերպութեան շնորհիւ զինուած աւազակներ, պատերազմի յայտարարութեան թուականէն սկսեալ, թշնամի ուժերը շփոթի պիտի մատնէին եւ պիտի հասկնային անոնց ուժերուն իրական արժէքն ու քանակը»:

Այս առթիւ, յուշագիրը կը պատմէ թէ տարակարծութիւններ եւ մրցակցութիւններ կը տիրէին Թալէաթի եւ Էնվէրի միջեւ:

Բայց, ընդհանուր հանգոյցին մէջ, պարզ փակագիծ մըն է այս, որ կը կորսուի գործի ընթացքին, եւ մերկապարանոց մէջտեղ կ'ելլէ «յատուկ մարմինը», իր կանխորոշ ծրագրով:

Արդարեւ, յուշագիրն ալ կ'ըսէ, առաջին առիթով.

— «Այսուհանդերձ, Էնվէր փաշայի ստեղծել ուզած զինուորական բռնապետութիւնը եւ Թալէաթ փաշայի «Իթթիհատ — Թէրագգը» կուսակցութեան ոչ — զինուորական եւ ազատ սահմանադրական կառավարութիւն մը տալու ծրագիրը, կը միանային «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» եւ անոր մէկ բարձր նպատակակէտին մէջ: Այդ նպատակակէտն էր իսլամական միութիւնն ու Թուրքիայէն դուրս մնացած Թուրքերու միութիւնը: «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» բուն նպատակը չէթէական կազմակերպութիւնը, իսլամական միութեան քօղին տակ կը ծածկուէր եւ կը միացնէր Թալէաթն ու Էնվէրը»:

Այսպէս, հիմը կը դրուի «Մասնաւոր Կազմակերպութեան», եւ դէպի Արեւելք ճամբայ կը հանուին Իթթիհատի կեդրոնական վարչութեան անդամներն ու քարոզիչները (պատուիրակներ),— Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Էօմէր Նաճի, Բուշէն եւ այլն:

Ինչպէս կ'երեւայ, բոլոր մանրամասնութիւնները նախատեսուած չէին առաջին օրէն, եւ շատ մը կէտեր հետզհետէ կը ճշդուէին:

Բայց, առաջին օրէն իսկ սահմանուած էր այս առաքելութեան գաղտնի, ղաւադրական գործունէութիւնը:

—«Պատասխանատու պատուիրակներու մեկնումը շատ գաղտնի պիտի պահէր: Ոչ Պոլսէն մեկնած ատեն եւ ոչ ալ ճամբան անոնք որ եւ է մէկէն պիտի ճանչցուէին: Միայն թէ իրենց հասած քաղաքներուն մէջ, կուսակցութեան ամենաբարձր պաշտօնեային դիմելով պիտի կրնային անոր օժանդակութիւնը խնդրել: Իւրաքանչիւրին ինքնութիւնը ճշդելու համար «վէսիգա» տրուած էր, որու վրայ գրուած էր.— «Այսինչը պաշտօնով կը մեկնի Երզնկա և անկէ հեռուները, եթէ պէտք տեսնէ: Կը խնդրուի պէտք եղած օժանդակութիւնը ընծայել, եթէ դիմէ»»:

Լսեցէք տակաւին.— Պատուիրակները կը հասնին նշանակուած վայրերը,— Սըվազ, Երզնկա և այլն, միշտ զգուշանալով և զանազան զրկանքներու ենթարկուելով: Առաջին գացողներուն հետ ճամբայ կը հանուի ուրիշ պատուիրակութիւն մը, եւ մէկը միւսէն լուր չունենար:

Երզնկա հասնելէ յետոյ, պատուիրակներէն մէկը քիւրտ սափրիչի մը խանութը մտնելով, կը պատուիրէ «ալաֆրանկա» կտրել մօրուքը…

Ցետոյ բանակցութիւններ Գերմանացիներուն եւ Վրացիներուն հետ, զատ-զատ եւ միշտ գաղտնի: Բոլորը նոյնքան զգուշութեամբ կատարուած: Համաձայնագիրները կնքելէ յետոյ, նոյն իսկ պայման կը դնեն որ Գերմանացիները եւ Վրացիները չկարենան իրարու հետ յարաբերիլ, առանց իրենց ընկերակցութեան…

Մնացեալը կը պարզուի հետզհետէ:

×

— Ինչո՞ւ կը զբաղիք այս «անցած-գացած բաներով», պիտի հարցնեն շատեր:

— Այդ բոլորը գիտէինք, պիտի փափսան բանգէտները:

Ո՛չ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, ո՛չ:

Որքան ալ իմացած եւ գիտցած ըլլաք, չի բաւեր:

Անհրաժեշտ է միշտ եւ ամէն տեղ յիշեցնել այս «անցած-գացած բաները», նախատեսելու համար գալիքը:

Անհրաժեշտ է միշտ նորոգել ու լրացնել ձեր գիտցածը, մանաւանդ մեր պատմութեան այս եղերական շրջանին:

Եւ մանաւանդ, անհրաժեշտ է միշտ աչքի առջեւ ունենալ թէ՝ ինչպէս կը գործէր Թուրքը երէկ եւ ինչպէս կը գործէ այսօր, երբ մենք ամէն տեղ գլխիվայր խրած ենք խելագար խառնիճաղանճի մը մէջ:

Այդպէս չէ՞ր նախապատերազմեան շրջանին ալ, աշխարհաստան եւ հայաստան փոթորիկէն քիչ առաջ…

Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ այսօր ալ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի ոգին չէ որ կը գործէ, քայքայելու համար մեր ներքին ուժերը, եղած — չեղած կազմակերպութիւնները:

Շ.

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԱՏԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Բոլոր ամբաստանեալները անպարտ արձակուած

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ գարնան, փետրուար 18ի տօնակատարութեան առթիւ, Հօկի անդամներ փորձեցին խանգարել հանդէսը: Դժբախտաբար կռիւ ծագեցաւ եւ իր ստացած վէրքերուն հետեւանքով մեռաւ բանուոր Մարուքեան: Հակառակորդները այս առթիւ մատնանշումներ կատարեցին եւ արձանագրել կամ բանտարկել տուին խումբ մը Դաշնակցականներ:

Կրընոպլէն կը հեռագրեն թէ՝ ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ եւ շաբաթ, եւ ազատ արձակուեցան բոլոր ամբաստանեալները,— Սարգիս Ղուկասեան, Փափազեան, Արապեան, Անտոնեան, Սալավանեան, Աւագեան, Կիւրինեան եւ Թորոսեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

■■■■■■■■■

ՊՈԼՍՈՅ «ԱՏԼԻԷ»Ն ՄՈԽԻՐ ԴԱՐՁԱՒ

ԲՈԼՈՐ ԴԻՒԱՆԱԹՈՒՂԹԵՐԸ ՓՃԱՑԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտ. 3 թուականով.—

Բուռն հրդեհ մը ծագեցաւ երէկ Սուլթան Ահմէտի թաղին մէջ, Այա Սոֆիայի ետին: Դատական նախկին պաշտօնատունը (Ատլիէ), որ այժմ արդարութեան պալատ կը կոչուի, բոցերու ճարակ եղաւ: Բոլոր թղթածրարները եւ դիւանաթուղթերը վառեցան: Կորուստը անդարմանելի է:

Հրդեհը տարածուեցաւ յարակից տուներուն վրայ, բայց կարելի եղաւ ատժամապէս սահմանափակել: Սակայն իրիկուան դէմ բուռն հով մը վախ կը պատճառէր թէ նորէն պիտի ծաւալի: Օգնութեան բոլոր միջոցները շարժման մէջ դրուած են: Պետական իշխանութիւնը աղէտին վայրը փութաց:

Թուրքերը ակռայ կը կրճտեն Պուլկարիոյ դէմ

«Շատ գոհ չենք Պուլկարիայէն»

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովի նախագահ Մահմուտ պէյ, խմբագրականով մը կը շեշտէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.

— «Շատ գոհ չենք Պուլկարիոյ պալքանեան քաղաքականութեան ընթացքէն: Պուլկարները ո եւ է ձեւով չկրցան ճիշդ եւ կայուն ուղղութիւն մը տալ իրենց արտաքին քաղաքականութեան: Սօֆիայի մէջ տակաւին կը շարունակուի նոյն վարանումը, նոյն անորոշութիւնը:

Պուլկար վարչապետ Մուշանով, վերջերս Սօպրանիէի մէջ յայտարարեց թէ Պուլկարիա դատապարտած է պատերազմը, Պրիան — Քէլլօկի ուխտը ստորագրելով: Ցետոյ առանձին առանձին հաւաստիք տուաւ հարեւաններուն, ըսելով թէ կ'ուզէ բարեկամութեան մէջ մնալ բոլորին հետ: Ըսելիք չկայ վարչապետին այս գեղեցիկ խօսքերուն: Միայն թէ, կացութիւնը չի կրնար միայն չոր խոստումներով ապահովութիւն ներշնչել: Անոր ճառով բանաձեւուած քաղաքականութիւնը որպէս զի կարենայ ամէն մարդու եւ մանաւանդ հարեւաններուն հաւատք ներշնչել, պէտք է որ գործնականին մէջ արտայայտուի:

Մենք Թուրքերս, կ'ուզենք լաւ բարեկամութիւն ընել Պուլկարներուն հետ: Ափսոս, սակայն, որ պուլկար կարգ մը տարրեր եւ կոմիտէներ լաւ աչքով չեն նայիր մեր այս անկեղծ փափաքին: Մուշանով կ'ըսէ թէ մենք վիրաւորուած ենք Թրակիոյ կոմիտէին գործունէութենէն, թէ իրաւունք ունինք վիրաւորուելու, եւ թէ ինքն ալ ցաւ զգացած է: Կարելի չէ չհաւատալ թէ հարեւան երկրին վարչապետը անկեղծ է իր ցաւին մէջ: Միայն թէ անկարելի է անցնիլ, առանց մատնանշում մը ընելու: Պատասխանատու վարիչի մը ցաւը միայն տեսական գետնի վրայ մնալու չէ: Ցայտնի են պատճառները որ կը մտահոգեն մեզ: Մինչեւ հիմա գործնական ոեւէ արդիւնք չտուին այն հաւաստիքները որոնք պուլկար կառավարութեան կողմէ տրուեցան Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ կոմիտէներու մասին: Մուշանով կը խնդրէ որ հաւատանք իր ձեռք առնելիք միջոցներուն: Վերջին անգամ ըլլալով պիտի հաւատանք:

Ամէն անգամ որ գանգատ եղած է կոմիտէներու գործունէութեան մասին, պուլկար վարիչները միշտ նոյն յանկերգը կրկնած են. «Ի՞նչ ընենք, մենք ալ դժգոհ ենք, բայց չենք կրնար արգիլել անպատասխանատու տարրերուն քայլերը, չենք կրնար գտնել գործուած յանցանքներուն հեղինակները, չենք կրնար լուծել կազմակերպութիւնները…:

Այս կարգի բացատրութիւնները պաշտպանողական չեն, որովհետեւ ասիկա կը նշանակէ ուրանալ կառավարութեան հեղինակութիւնը: Մինչդեռ բուն իսկ Պուլկարիոյ մէջ տեսանք ամէնէն գեղեցիկ օրինակը այն երեւոյթին, թէ ինչպէս ազգը կը բոլորուի կառավարութեան կողմէ ցոյց տրուած արտաքին եւ ազգային քաղաքականութեան շուրջ:

Աշխարհ գիտէ թէ մենք կողմնակից չեղանք այն բնական եւ իրական քաղաքականութեան որ վերջերս զարգացաւ Պուլկարիոյ դէմ: Միշտ ալ ուզեցինք Պուլկարիան մեր կողքին ունենալ իբրեւ հաւասար: Բոլորովին չմերժեցինք Պուլկարիոյ բանաւոր եւ չափաւոր կարգ մը փափաքները: Ըսինք թէ այս փափաքները ժամանակի ընթացքին կրնան իրականանալ բարեկամութեան եւ անկեղծութեան մթնոլորտին մէջ:

Մեր հաւատքը լաւ ընդունելութիւն չգտաւ Պուլկարիոյ կարգ մը քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Մէկ կողմէ գրգռութիւնները շարունակուեցան մեզի դէմ, միւս կողմէ նոր թափ մը տրուեցաւ Պուլկարիոյ Թուրքերուն դէմ հինէն ի վեր հետապնդուած քաղաքականութեան: Պուլկարիա, որ պուլկար փոքրամասնութեանց համար աշխարհը վիվլուկի տուած է, պէտք չէ՞ որ ուրիշներուն գեղեցիկ օրինակ մը տար, առաւելագոյն չափով յարգելով իր փոքրամասնութեանց իրաւունքները: Մեզի համար ամէնէն բնական եւ արդար պարտականութիւն մը չէ՞ Պուլկարիոյ Թուրքերուն համար պահանջել այն իրաւունքները զորս Պուլկարիա կը պահանջէ արտասահմանի Պուլկարներուն համար:

Կը հասկցուի թէ, պուլկար շրջանակները բնաւ չեն ուզեր խորհիլ այն հաւանական հակազդեցութիւններու մասին, զորս գէշ քաղաքականութիւն մը կրնայ ունենալ արտասահմանի մէջ: Անոնք պէտք չեն տեսներ չափելու շահակիցներուն լռութեան եւ տառապանքի ընդունակութիւնը»:

Թուրքիան ալ հնգամեայ ծրագիր կը կազմէ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ՝ համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրէ քաղուած լուրերու, Ազգային տնտեսութեան գործավարը հնգամեայ ընդարձակ ծրագիր մը կազմած է, որ կ'ընդգրկէ հանրային եւ անհատական բոլոր ձեռնարկները, եւ որ զարկ պիտի տայ ազգային ճարտարագործութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լիթվինով-Մուսոլինի տեսակցութիւնը

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, որ Հռոմ հասած էր շաբաթ իրիկուն, լաւ ժամանակ անցուց կիրակի օր: Առտուն կանուխէն ձեռնարկեց տեսակցութեանց, եւ յետոյ ընդունուեցաւ Պ. Մուսոլինիի կողմէ: Կէս օրին ճաշեց խորհրդային դեսպանատան մէջ:

Ցետոյ պտտեցաւ վերջերս երեւան հանուած պատմական յիշատակարանները: Իրիկունը սեղան մը տրուեցաւ Պ. Մուսոլինիի կողմէ: Ներկայ էին խորհրդային դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաները եւ Իտալիոյ նախարարները:

Կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց Պ. Մուսոլինիի եւ Պ. Լիթվինովի տեսակցութեան մասին: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ տեսակցութիւնը երկար եղաւ եւ շատ սիրալիր եւ դարձաւ միջազգային քաղաքականութեան, մանաւորապէս երկու երկիրները հետաքրքրող հարցերու շուրջ: Ցետոյ կ'աւելցնէ թէ երկու վարիչները քննեցին ընդհանուր քաղաքական կացութիւնը բարւոքելու միջոցները, իտալեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքին հիման վրայ, եւ փոխադարձաբար շեշտեցին թէ անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ շուտ վաւերացնել զայն:

Թերթերը կը հաւաստեն թէ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթերէն մէկը եղած է Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ յարաբերութիւնները: Իտալական կառավարութեան տեսակէտով, այս հարցը զինաթափութեան գլխաւոր երեւոյթներէն մէկն է: Ռուսիա ի վերջոյ պիտի գտնուի երկու զինուորական վտանգներու առջեւ,— Գերմանիա եւ Ճափոն, եւ երկուքին դէմ ալ յաջորդաբար երաշխիքներ փնտռած է Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի կողմէն: Այն օրէն որ Ռուսիա ապահովութիւններ գտնէ Գերմանիոյ կողմէն, զինաթափութեան մասին իր տեսակէտը պիտի բարեփոխուի, գոնէ Եւրոպայի մէջ: Այս ուղղութեամբ է որ կ'աշխատի Պ. Մուսոլինի: Անշուշտ դիւրին չէ այս ձեռնարկը, քանի որ զգացումներու եւ շահերու հիմնական տարբերութիւններ կան խորհրդային եւ գերմանական վարչաձեւերուն միջեւ: Բայց Իտալիան կ'ուզէ ամէն գնով փորձել իր միջնորդութիւնը Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ: Պ. Մուսոլինի կ'ուզէ որ զինաթափութեան խնդիրը հարթուի իրաւունքներու աստիճանական հաւասարութեամբ, մանաւանդ երբ Իրականանայ ռուսեւգերման մերձեցումը:

⁂ Պերլինի մէջ սուր հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Մուսոլինի — Լիթվինով տեսակցութեան: Մամուլը ընդարձակ մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ. Բոլորն ալ կը շեշտեն խորհրդային գործավարի մը առաջին պաշտօնական այցելութեան արժէքը:

Շոթանի դահլիճը վստահութիւն շահեցաւ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Շաբաթ օր, Պ. Շոթան խորհրդարանին առջեւ կարդաց իր կազմած դահլիճին յայտարարութիւնը, որ ամէն բանէ առաջ կը բացատրէ թէ իր գլխաւոր հոգը պիտի ըլլայ հաւասարակշռել ելմտացոյցը: «Մնայուն բացը կը սպառնայ գանձին եւ կը քաջալերէ շահադիտութիւնը: Անշուշտ Ֆրանսան կրնայ վստահիլ իր ապագային. իր վարկը և դրամը տակաւին ամուր են և ժողովուրդը անվթար պահած է աշխատանքի եւ խնայողութեան իր անրաղդատելի յատկութիւնները: Բայց, իր ներկայ կացութիւնը ամենալուրջ ուշադրութիւն կը պահանջէ, հետեւաբար եւ կորովի ու անմիջական լուծումներ»:

Ցայտարարութիւնը յետոյ կը խօսի քաղաքական տագնապի մասին: «Նախարարական անկայուն վիճակը բուռն եւ օրինաւոր յուզում պատճառած է երկրին մէջ, վնասելով պետական հեղինակութեան»:

Գալով միջազգային կացութեան, յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ Ֆրանսան միշտ հաւատարիմ կը մնայ Ազգերու Դաշնակցութեան, միջազգային գործակցութեան, իր բարեկամութեանց եւ կնքուած դաշնագիրներուն: Բայց, առաջադրուած բոլոր մեծ գործերը կատարելու համար, անհրաժեշտ է նախ եւ առաջ վերահաստատել ելեւմուտքը, վստահութիւն ներշնչելու համար: Այս առթիւ, կը հրաւիրէ բոլոր հանրապետականները որ միանան, յիշելով պատմութեան դասերը: «Բոլորդ ալ կ'ընդունիք վտանգը որ կը ծանրանայ օրէ օր: Կառավարութիւնը դարմաններ կ'առաջարկէ ձեզի եւ պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ ձեր առջեւ: Ան ձեզ կը հրաւիրէ գործել, յանուն երկրին, որ ներկայ ատուղութենէն կը նախընտրէ խիստ միջոցները»:

Ցետոյ դահլիճը ներկայացուց իր ելմտական ծրագիրը, պահանջելով անմիջապէս անոր քննութեան ձեռնարկել եւ յետաձգել հարցապնդումները:

Երեսփ. Ժողովը 20ի դէմ 395 ձայնով վստահութիւն յայտնեց դահլիճին, իսկ ստիպողութեան առաջարկը քուէարկուեցաւ 11ի դէմ 569 ձայնով:

Ելմտական յանձնաժողովը անմիջապէս ձեռնարկեց ելմտական ծրագրին քննութեան:

Նոր ծրագիրը խնայողութեանց գլուխէն կը նախատեսէ 2022 միլիոն ֆրանք, տուրքերու գանձման կանոնաւորութենէն եւ խստացումէն՝ 989 միլիոն, զանազան փոփոխութիւններէ եւ նոր տուրքերէ՝ 1482 միլիոն, ազգ. վիճակախաղէն՝ 700 միլիոն, արծաթ եւ նիքէլ դրամներէն՝ 628 միլիոն: Թոշակներու կրճատումը եւ բացառիկ միջոցներն ալ հաշուելով, կը նախատեսուի 6021 միլիոն ֆրանք:

Թոշակներու կրճատման առթիւ, որ քար գայթակղութեան դարձած է եկող գացող դահլիճներուն համար, կառավարութիւնը կը պահանջէ հրամանագիրներ հանելու իրաւունք:

Արդ, ելմտական յանձնաժողովը իր առաջին նիստին մէջ իսկ մերժեց հրամանագիր հանելու իրաւունքը եւ իր կարգին հաստատեց սակացոյց մը, որուն համաձայն հարիւրին 2 կրճատման պիտի ենթարկուին 12000 — 15,000 ֆր.ի թոշակները, հարիւրին երեք՝ 15001 — 20000 եւայլն, մինչեւ հարիւրին ութ՝ 100,000էն վեր եղած թոշակներու համար:

Ժան-Ժոռէս Միութեան Սահմանադիր Ժողովը

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութենէն անջատուած ընկերվարականներու սահմանադիր ժողովը: Ներկայ էին 450 պատուիրակներ եւ 1200 գործիչներ: Նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուի Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւն (Միութիւն Ժան — Ժոռէս), եւ արդէն պրոպագանդի ձեռնարկած է 61 նահանգներու մէջ: Ժողովը վաւերացուց կազմական կանոնագիրը: Պ. Ռընոտէլ խօսք առնելով յիշեցուց ճշմարիտ ընկերվա-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ»

Անցեալ երեքշաբթի, 28 Նոյեմբեր, կատարուեցաւ բացումը «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ին, Առեւտրական Սենեակի շքեղ սրահներուն մէջ, ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ»:

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Պլան, առեւտրական նախարարին ներկայացուցիչը, իր կողքին ունենալով Փարիզի Առեւտրական Սենեակի նախագահ Պ. Հանրի Կարնիէն, Սէնի Առեւտրական Դատարանի նախագահ Պ. Ալպէր Պիւխոնը, նախկին նախարար ծերակուտական Պ. Ժիւսթէն Կոտարը, Սուրիոյ, Կիլիկիոյ եւ Հայաստանի նախկին մարզպան-դեսպան Պ. Ժորժ Փիքօն, նախկին պետական խորհրդական Պ. Աբէլը, Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանը եւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի գլխաւոր հիմնադիր եւ օրուան հանդիսութեան կազմակերպիչ Պ. Զատիկ Խանզատեանը:

Սրահը լեփ լեցուն էր Փարիզի հայութեան ընտրանիով, որուն խառնուած էին Ֆրանսացի ականաւոր անձեր: Հոն էին հայ առեւտրական ու մտաւորականը, ճարտարագէտն ու լրագրողը, բժիշկն ու իրաւագէտը: Ամէն գոյնի, ամէն տարիքի, ամէն ուղղութեան մարդիկ փութացեր էին պատասխանել եղած հրաւէրին, եւ Փարիզի Ֆրանսական Առեւտրական Սենեակի փարթամ եւ ընդարձակ սրահները գրեթէ նեղ կուգային խռնուած բազմութեան:

Եւ վայելք էր, եւ հաճոյք էր տեսնել մէկ յարկի տակ համախմբումը այդ այլազան հասարակութեան՝ ուր միտքն ու արուեստը, գիտութիւնն ու վաճառականութիւնը, դրամն ու իտէալը արմուկ արմուկի սեղմուած էին եւ որոնց իրական միութիւնն ու գործակցութիւնը ապահովաբար կրնային յաջողութեամբ գլուխ հանել ամենադժուարին ձեռնարկներն անգամ:

Պարզ հետաքրքրութի՞ւնն էր որ քաշած էր այդ հասարակութիւնը դէպի Ավընիւ Ֆրետլանտի այդ լուսաշող պալատը, թէ ոչ նախաձեռնուած գործին լծուելու եւ իրենց աշխատակցութեան բաժինը բերելու հաստատ մտադրութիւնը:

Յոռետես չըլլալու համար ըսենք երկուքն ալ եւ սպասենք արդիւնքին:

Բայց ի՛նչ որ ալ ըլլայ այդ արդիւնքը, ի՛նչ պտուղ որ ալ կոչուած ըլլայ տալու խիստ բարեյաջող աստղի տակ ծնունդ առած «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ը, մենք շնորհակալութեան պարտք ունինք Պ. Զատիկ Խանզատեանի հանդէպ, ա՛յնքան յաջողութեամբ կազմակերպած ըլլալուն համար այդ հանդիսութիւնը որ առիթ տուաւ Ֆրանսացի պետական, առեւտրական եւ մտաւորական ներկայացուցիչներուն ցոյց տալու հայկական փայլուն հաւաքոյթ մը, բոլորովին տարբեր այն մտապատկերէն որ կրնային կազմած ըլլալ անոնք հայ գաղթականութեան մասին, եւ մանա՛ւանդ անոր համար որ անիկա առիթ տուաւ, Փարիզի Առեւտրական Սենեակի պալատին մէջ, կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցչին իսկ նախագահած մէկ հանդիսութեան ընթացքին, վերյիշելու հայ ժողովուրդի կատարած հերոսական դերը մեծ պատերազմին մէջ, թուելու անոր թանկագին ծառայութիւնները Դաշնակիցներու եւ մանաւա՛նդ Ֆրանսայի օգտին, արեան ծովերու գնով անոր ստանձնած ծանր զոհողութիւնները, անոր արդար իրաւունքները, յոյսերն ու դառն յուսախաբութիւնը:

Լռութեան դաւադրութիւնը տարիներէ ի վեր կղպանք անցուցած էր նոյն իսկ խօսումներու մէջ ամէնքէն շռայլ բերաններուն: Եւ ահա յանկարծ այդ կղպանքները կարծես հրաշքով կը բացուէին եւ մենք մեզ փոխադրուած կը զգայինք Հայկական Հարցի լուսագոյն օրերուն՝ երբ Փրէսանսէ մը, Ալպէր Թոմա մը կամ Փէնլըվէ մը կը խարազանէին Թուրք կառավարութիւնը եւ բազմամբոխ հաւաքոյթներու բեմէն կը հռչակէին հայ ժողովուրդի անբռնաբարելի իրաւունքները:

Միամտութիւնը չունինք հաւատալու թէ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի բացման հանդէսին մէջ արտասանուած ջերմ խօսքերը դրական որ եւ է արժէք կրնան ներկայացնել եւ կամ կրնան վերարծարծել Հայկական Հարցը: Բայց եւ այնպէս հոգեկան մեծ գոհունակութիւն պատճառեցին անոնք ունկնդիր հայ հասարակութեան:

Ու անիկա խանդավառութեամբ ցոյց տուաւ իր այդ գոհունակութիւնը, չխնայելով իր ծափերը բանախօսներուն:

Նախագահին բացման երկու բառէն յետոյ, առաջին անգամ խօսք առաւ Փարիզի Ֆրանսական Առեւտրական Սենեակի նախագահ եւ Պ. Հանրի Կարնիէ, որ համառօտակի թուելէ յետոյ հիմնադրուած ձեռնարկին հետապնդած նպատակները, պարտականութիւն սեպեց իր յարգանքի տուրքը մատուցանել «հերոսական» հայ ժողովուրդին եւ անոր անուրանալի արժանիքներուն:

Իրմէ յետոյ ծերակուտական և նախկին նախարար Պ. Ժիւսթէն Կոտար պատմականն ըրաւ Հայ Տնտեսական Կեդրոնին հիմնադրութեան, յիշատակեց իր երկու ողբացեալ աշխատակիցները, Ժորժ Լէյկն ու Հանրի Լօրէնը, որոնք այնքան ջերմ համակրանքով փարած էին այս ձեռնարկին, համառօտակի յիշեց հայ ժողովուրդի գողգոթան, գրուատեց անոր արժանիքները եւ մանաւանդ անոր հաւատարմութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ, աւելցուց որ Ֆրանսացիները իրենք ալ խորապէս շահագրգռուած էին Հայ Տնտեսական Կեդրոնի յաջողութեամբը, քանի որ անիկա կրնար ուժ տալ Ֆրանսայի արտածումներուն յաւելման, եւ վերջացուց իր խօսքը յոյս յայտնելով թէ Հայաստանը օր մը կը գտնէ իր ամբողջութիւնը եւ աւելի սերտ տնտեսական կապեր կը ստեղծուին երկու բարեկամ երկիրներուն միջեւ:

Պ. Ժիւսթէն Կոտարէ յետոյ խօսք առաւ Պ. Ժորժ Փիքօ, Ֆրանսական դեսպան, նախկին մարզպան Սուրիոյ, Կիլիկիոյ եւ Հայաստանի, մասնագէտ արեւելեան հարցերու, որ իբրեւ Ֆրանսական կառավարութեան լիազօր պատուիրակ՝ Սըր Մարք Սայքսի հետ (Անգլիոյ լիազօրը), գծած էր Մերձաւոր Արեւելքի նոր քարտէսը՝ այնպէս ինչպէս Դաշնակիցները կը խորհէին ձեւել զայն պատերազմի վաղորդային:

Առանց հռետորական ուռուցիկ ժեստերու, պարզ բայց յուզուած շեշտերով, Պ. Ժորժ Փիքօ նախ տուաւ «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ի կազմակերպութեան գլխաւոր գիծերը, յետոյ խօսեցաւ հայ ժողովուրդի առաքինութիւններուն մասին, պատմականը ըրաւ Արեւելքի մէջ պատերազմէն առաջ անոր կատարած դերին, իբրեւ յառաջապահ արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ այն ծանր պարտականութեան ստանձնեց հերոսաբար պատերազմի ընթացքին եւ որ այնքան սուղ արժեց իրեն: Յետոյ ծանրացաւ Արեւելեան Լեգէոնի կազմութեան պարագաներուն վրայ, անձնական յիշողութիւններէ յուզիչ դրուագներով համեմեց բանախօսութիւնը, պատմեց Արարայի ճակատամարտը եւ պանծացուց հայ կամաւորական բանակին կատարած ուշագրաւ դերը թէ այդ բախտորոշ ճակատամարտին մէջ եւ թէ Սուրիոյ ու Կիլիկիոյ գրաւման գործողութիւններու ամբողջ ընթացքին:

Իրմէ յետոյ խօսք առաւ Պ. Զատիկ Խանզատեան, Հայ Տնտեսական Կեդրոնի հիմնադիր տնօրէնը եւ օրուան հանդիսութեան կազմակերպիչը, որ քանի մը զգածուած նախադասութիւններով իր հայրենակիցներուն պարզելէ յետոյ իր յղացումը հայ-ֆրանսական առեւտրական գործակցութեան մը մասին, կարդաց ընկերակցութեան կանոնագրին գլխաւոր յօդուածներն ու տրամադրութիւնները:

Վերջին խօսքը տրուեցաւ Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանի, որ անթերի ֆրանսերէնով մը թէ հայ և թէ մանաւանդ ֆրանսացի հասարակութեան ուշադրութիւնը գամուած պահեց իր վրայ, իր բանախօսութեան մէկ ծայրէն միւսը:

Դժուար է հոս տալ նոյն իսկ ամփոփումը այդ բանախօսութեան, այնքան պէսպիսութիւն դրաւ անոր մէջ Պ. Կիւմիւշկէրտան, ջանալով ներկայացնել կուռ ու ամփոփ ձեւի մը տակ, կամ յատկանշական դրուագներու պատմուածքով՝ ամբողջական պատկերը հայ ժողովուրդի ցաւերուն ու պահանջներուն, արժանիքներուն եւ իրաւունքներուն, յոյսերուն եւ յուսախաբութիւններուն:

Ինչ որ չեմ կրնար սակայն չյիշատակել այստեղ, այն է որ Պ. Կիւմիւշկէրտան կրցաւ, մնալով պատշաճութեան սահմաններուն մէջ, առանց չափն ու կշիռը կորսնցնելու, առանց փափկանկատութեան ամենափոքր սայթաքումի մը, ըսել ինչ որ պէտք էր այն անարդար ու տմարդի վերաբերումին մասին որ Հայոցս բաժինը եղաւ հաշուեյարդարի պահուն՝ ի փոխարէն մեր հաւատարմութեան եւ ծառայութիւններուն եւ այն անհաշուելի կորուստներուն որ ունեցանք այդ հաւատարմութեան երեսէն:

Փարիզի Առեւտրական Սենեակի կողմէն հիւրասիրաբար տրուած ճոխ շքասեղան մը, (ուր քիչ մը երկար յամեցան սակայն մերինները), փակուեցաւ հանդէսը որ ամէն կերպով յաջողութիւն մը եղաւ:

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տալով մեր աշխատակցին այս խանդավառ նկարագրութիւնը, որ ուշ հասաւ մեր ձեռքը, պարտք կը սեպենք կրկնել թէ «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ը չունի որ եւ է քաղաքական հանգամանք, եւ պիտի ջանայ տնտեսական – առեւտրական գործակցութեան կապեր հաստատել:

ՍՈՎ ԵՒ ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԴՐԱԽՏԻՆ» ՄԷՋ

Անցնող ամիսներուն ընթացքին, քաղելով եւրոպական թերթերէ, նկարագրեցինք սովն ու մարդակերութեան դէպքերը, որ պատահած են Ռուսիոյ մէջ: Եղան մարդիկ, որ թերահաւատութեամբ նայեցան այս լուրերուն, Եւ, ի՜նչ փոյթ թէ աշխարհ ցնցուեցաւ եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնն իսկ վրդովուած՝ օրակարգի նիւթ դարձուց, Վանտէրվէլտ կասկածի տակ դրաւ դէպքերը: Ժուրնալ տը Ժընեւի խմբագրութիւնը կը պատասխանէ Վանտէրվէլտի, նոր եւ վաւերական դէպքերու նկարագրութիւնն ընելով իր թերթին մէջ:

Ահա պատմութիւն մը Սիպերիայէն, հաղորդուած սեպտեմբերի թուականով.—

« Իբրեւ բանուորուհի, ես առանձնաշնորհեալ վիճակի մէջ էի, ունէի պարէնի տետրակս: Եւ սակայն կարելի չէր ապրիլ այդ տետրակին իրաւունքովն առնուած պարէնով: Գարնան սկիզբը սովն այնքան սաստկացաւ, որ, այլեւս, ոչ թէ ցորենի ալիւր կը բաշխէին մեզի, այլ միայն էրսաց մը, որ հիւանդ կը ձգէր երախաները:

Ես կ'աշխատէի նշայի պատրաստութեան գործարանի մը մէջ, այդ գործարանէն առնելով աւելցուք նիւթեր, ինչպէս նաեւ տափաստաններէն քաղելով խոտեր եւ բուսական արմատներ, կը խառնէի այդ «պարէն»ին:

Սովը մահ կը սփռէր քաղաքին մէջ: Ամէն անկիւն ինկած են դիակներ, բոլորն ալ անսնունդութենէ մեռած: Վարձակալ մը սպաննեց իր տանտիրուհին, որ իմ ազգականս էր, սպաննեց եւ կերաւ: Իշխանութիւնը չկրցաւ ծածկել դէպքը եւ դատի կանչեց մարդակեր ոճրագործը: Կոմունիստ դատաւորները կ'ուզէին դէպքը ներկայացնել սովորական ոճրագործութեան պարագայ մը: Սակայն ոճրագործը յայտարարեց թէ ամբողջ ձմեռը սնանած էր մարդկային միսով, այլապէս չատո՛նց մեռած պիտի ըլլար անօթութենէ:

Ես ինքս ծանօթ եմ մարդակերութեան աւելի քան տասը դէպքերու, որոնք պատահած են մեզի այնքան մօտիկ: Ոստիկան մը առջեւս բացաւ տոպրակ մը, ուր դրուած էր երախայի ջարդուած մարմինը, ուտելու համար սպաննուած:

Այս դէպքերուն պատճառով, մայրերը չէին համարձակեր փողոց հանել իրենց զաւակները, վախնալով որ կ'անհետանան: Ամէն օր կը լսէինք պատմութիւններ առեւանգուած երախաներու մասին, զորս սպաննած ու կերած էին անօթութենէն գազանացած մարդիկ: Այս ամէնը ձեզի անհաւատալի կը թուի, բայց մեզի ոչ եւ երբեք զարմանալի: Ազգականներ և բարեկամներ ունիմ, որոնք ապրելու մարդկային պայմաններ գտնելու յոյսով, մեկնեցան Սիպերիոյ այս կամ այն կողմերը, մինչեւ Կովկաս, Ուկրայինա եւ ծայրագոյն հիւսիս: Սակայն ամէն կողմ, աւելի կամ պակաս չափով, նոյնն է պատկերը: Բացի Մոսկուայէն: Այնտեղ միայն կրցի հաց ուտել: Ես մեկնեցայ իմ ծննդավայրէս, երբ հունձքին մեծ մասը լրացած էր, թէեւ այդ պարագան իսկ չէր կրցած մասամբ մեղմելու սովին արհաւիրքը: Չեմ գիտեր թէ ինչո՛ւ, արդեօք անո՞ր համար, որ սպասուածէն նուազ առատ եղաւ հունձքը: Խորհրդային թերթերը շարունակ կը գրեն թէ սով կը տիրէ արտասահմանի մէջ, բայց ոչ ոք կը հաւատայ, ինչպէս ոչ ոք կը հաւատայ, դարձեալ, կառավարութեան խոստումներուն: Բովանդակ Ռուսիոյ մէջ ամէն մարդ կ'անիծէ իշխանութեան գլուխը նստած մարդիկը, որովհետեւ զանոնք միայն պատասխանատու կը համարէ ժողովուրդին այս թշուառութեան »:

Ուրիշ վկայութիւն մըն ալ Կովկասէն: Դարձեալ Ժուրնալ տը Ժընեւն է, որ կը հաղորդէ, « դաշնակցական աղբիւր » չէ՛, եղբայրք ռամկավարք, լուսաւորք եւ համայնավարք:

« Հունիսէն յետոյ, մինչեւ 5 սեպտեմբեր, կը գտնուէի Թիֆլիզի մէջ: Այնտեղ տեսայ լքեալ երախաներու (որբեր) դիակներ, որոնք կը ներկայացնէին սովամահութեան նշաններ,— նիհար, բարակ եւ այլանդակ սրունքներ, ուռած փորով: Քաղաքին շրջակայքը, մարդիկ տեսայ, որ ծառի կեղեւներ եւ բուսական արմատներ կուտէին »:

Ժուրնալ տը Ժընեւ, խօսելով այս իրողութիւններուն մասին, կ'ըսէ թէ սովը հետեւանք չէ հունձքին նուազութեան կամ գէշ կազմակերպութեան, ինչպէս կը պնդէր Վանտէրվէլտ, այլ պարզապէս եւ միայն վարչակարգին:

— « Ռուս գիւղացիները յեղափոխութիւն ըրին որպէսզի տէր ըլլան ափ մը հողի: Ստալին խլեց այդ հողի պատառն ալ: Սեփականազրկուած գիւղացին, յուսահատութենէ մղուած, անխնայ մորթեց անասունները,— 85 միլիոն կենդանի: Այս կացութեան մէջ, ի՞նչով կատարել հունձքը... որպէսզի առատ ըլլայ: Կամ գիւղացին ինչո՞ւ հնձէ, երբ իրմէ պիտի խլեն հնձածը: Երբ այս այսպէս է, ալ ի՞նչ հարկ խօսելու հունձքի նուազութեան կամ հունձքի գէշ կազմակերպութեան մասին, սովը բացատրելու համար... ոչ-քաղաքական պատճառներով: Հունձքը գէշ կազմակերպուած ըլլալո՞ւն համար է թէ գիւղացիին կրաւորական ապստամբութեան պատճառով է, որ արտին մէջ կը փտի հունձքը:

Դեռ փա՞ստ կ'ուզէք: Ներկայ սովը չի նշանակեր միայն ու միայն ցորենի եւ հացի պակաս, սով կայ նաեւ կաթի, միսի եւ ամէն բանի:

Եւ այս սովը պիտի տեւէ Ռուսիոյ մէջ այնքան ատեն, որ տեւէ եւ տիրապետէ մարքսեան վարչակարգը, որովհետեւ այս աղէտաբեր վարդապետութիւնը մարդոցմէ կը խլէ, դասահարթութեան (nivellation) միջոցով, ամէն յոյս բարւոքման, ամէն եռանդ աշխատելու, բացի ահաբեկութենէն: Ահա թէ ինչու Կրէմլին իր իշխանութիւնը կը հաստատէ Կէփէուին վրայ: Այս Կէփէուն յուսահատ գերիներու հօրդայի մը վերածած է Ռուսիոյ ամբողջ բնակչութիւնը, զոր կը վարեն երկու առանձնաշնորհեալ դասակարգեր,— բանակը եւ կոմունիստ կուսակցութիւնը:

Այս իրողութիւններուն հաստատումէն վերջ, այլեւս ոչ մէկ կասկած թէ արհաւիրքն ու սովը չպիտի ուշանային փճացնել նաեւ մեզ, եթէ օր մը դժբախտութիւնը պատահէր եւ նոյն վարչակարգը հաստատուէր նաեւ Եւրոպայի մէջ »:

« Տէպա »ի թղթակիցը եւս կը գրէ Ռիկայէն, ուրիշ աղբիւրով մը հաստատելով սովին արհաւիրքը.—

« Ինչպէս գիտէք, Մոսկուայի կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առաւ, որպէսզի սովի վերաբերեալ որ եւ է տեղեկութիւն չտարածուի երկրէն դուրս: Այսուհանդերձ զանազան աղբիւրներէ կրցանք վաւերական տեղեկութիւններ քաղել Ռուսիոյ [illegible] վիճակին մասին: [illegible] կը հաստատուի, որ կացութիւնը շատ ծանր է ներկայիս Լէնինկրատի մէջ:

Լէնինկրատի մէջ, սովին իբրեւ հետեւանք, համաճարակ է ծագած: 2,700,000 բնակչութեամբ այս մեծ քաղաքին բոլոր հիւանդանոցները լեցուած են արդէն: Դեղարաններուն մէջ չէք կրնար դեղ գտնել:

Պայքարելու համար սովին դէմ, քաղաքին իշխանութիւնը մթերանոցներ բացած է բազմաթիւ եկեղեցիներու, ուր ամբարած են մեծ քանակութեամբ գետնախնձոր եւ բանջարեղէն, [illegible] տակարարելու համար սովահար բնակչութեան: Տեղափոխման [illegible] պակասութեան պատճառաւ, գետնախնձորն ու բանջարեղէնը խառնիխուռն դիզած են մէկը միւսին վրայ, այնպէս որ բանջարեղէնները սկսած է փտիլ:

Ապրուստի եւ պարէնի սղութիւնը Լէնինկրատի մէջ, վեր է ամէն երեւակայութենէ: Ահա ցուցակ մը, որ կը ներկայացնէ զանազան պարէններու գինը ֆրանսական դրամով, (մէկ ռուբլին 13 ֆրանք հաշուած).—

Ալիւր	13 ֆր. [illegible]
Միս	104—182
Գետնախնձոր	15— 60
Պանիր	390
Շաքար	156
Կաթ	39 ֆր. [illegible]

Անկից զատ, ներկայիս Լէնինկրատի մէջ գրեթէ անկարելի է [illegible] հագուստ գտնել: Ձմրան վերարկու մը կ'արժէ 3900 — 6500 ֆրանք, մէկ զոյգ ձեռնոցը 385—520 ֆրանք:

Աշխարհ գիտէ թէ սովը այնքան [illegible] հաւոր է որքան պատերազմը (եթէ ոչ աւելի): Ու մարդիկ կը մեռնին [illegible] նէն եղերական եւ սարսափելի պարագաներու մէջ, թշուառութենէն [illegible] նասնման, եւ սակայն կը գրուի [illegible] կան ոճով մը.

—Ռուսական ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

■■■

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ԿԱՐԴԱԼ «ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»Ն

Ընթերցողներու մասնաւոր [illegible] դրութեան կը յանձնենք այս շարքը որ վաւերական (թրքական) պատմութիւնն է, 1915ի Արհաւիրքին կազմակերպութեան, այնքան ուշագրաւ մանրամասնութիւններով:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ ԱՌԹԻՒ

ԱՅՍՕՐ, Դ. ԷՋԻՆ ՄԷՋ ՍԿՍԱԾ ԵՆՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՐՈՆՔ ԴԵԿՏ. 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԿԱՆԽԻԿ ՂՐԿԱԾ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ԲԱԺԱՆԵԳԻՆԸ, ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ:

ԱՆՈՆՔ ՈՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ՄԻԱՅՆ [illegible] ԿԶԲՆԱՏԱՌՈՎ ՅԻՇՈՒԻԼ ԿԱՄ [illegible] ԲԵՔ ՉՅԻՇՈՒԻԼ ԹԵՐԹԻ ՄԻՋՈՑԱՒ ՊԷՏՔ Է ՆԱԽԱՊԷՍ ԼՈՒՐ ՏԱՆ:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (5)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Այն բանտարկեալները, որ իրենց վստահուած պարտականութիւնները լաւ պիտի կատարէին, ներման պիտի արժանանային: Ատեն մը վերջ, այս խնդրի շուրջ Պոլսէն ստացուած պատասխանը կ'ըսէր թէ երբ հարկ ըլլայ, կարելի է բանտարկեալները արձակել: Այս ձեւով 15 օր անցած էր: 16րդ օրը Պոլսէն ստացուեցաւ հեռագիր մը որ կ'իմացնէր թէ Իթթիհատի Պոլսոյ ներկայացուցիչ Գարա Քէմալ ճամբայ է ելած: Քէմալ պէյ շոգենաւով կուգար Տրապիզոն: Այդ օրը երկու մարմիններու անդամները միաբանաբար դիմաւորեցին Քէմալ պէյը եւ իմացան թէ ան եւս նոր մարմնի մը հետ Տրապիզոն եկած է: Իր Պոլսէն մեկնած օրը Պոլսոյ Թէշքիլաթը Մախսուսէի կեդրոնը վերջնական կերպով կազմուած եւ սպայակոյտի գնդապետ Սիւլէյման Ասքէրի պէյի ղեկավարութեան յանձնուած էր: Այլեւս, Թէշքիլաթը Մախսուսէն Պոլսոյ մէջ ունէր շէնք մը եւ մասնաւոր պաշտօնեաներ: Քէմալ պէյ շոգենաւ նստելէ վերջ էր որ ծանօթացած էր Ասքէրի պէյի ղրկած մարմնին հետ: Այդ մարմինը կը բաղկանար երկու Գերմանացիներէ եւ 16 Վրացիներէ:

Քէմալ պէյի հետ շոգենաւէն ելլող Գերմանացիներէն մէկը Մոսէլ անուն անձ մըն էր: Յիշեալը առենօք Սկիւպի գերման հիւպատոս էր եղած, յետոյ՝ Կարնոյ հիւպատոս ու ինքզինքը ծանօթացուցած էր որպէս Գոլոնիայի մէջ լոյս տեսնող « Քէօլնիշէ Ցայթունկ » թերթին թղթակիցը: Ան կը պատկանէր գերման բանակի անուանի մէկ զօրագունդին եւ կը հասկնէր թէ իրեն յանձնուած գործերը կատարելու ի վիճակի է: Երկրորդ Գերմանացին Շմիթ անուն երիտասարդ խրամային սպայ մըն էր ու ենթասպայի աստիճան ունէր: Թէ Մոսէլ եւ թէ Շմիթ զինուորի տարազին նմանող վուշէ հագուստներ էին հագած ու իրենց գլուխը դրած էին զինուորական ծոպաւոր փէսեր: Գերմաններուն շատ տարօրինակ այս երեւոյթը Տրապիզոնի մէջ ուշադրութիւն գրաւել սկսած էր: Նոյնիսկ կ'ըսուէր թէ ռուս հիւպատոսն իսկ սկսած էր անոնցմէ կասկածիլ:

Գալով միւս 16 Վրացիներուն, բոլորն ալ վրացական տարազ ունէին: Սիւլէյման Ասքէրի պէյ անոնց հետ մէկ մէկ համաձայնագիր կնքած էր: Գարա Քէմալ պէյ, Սիւլէյման Ասքէրի պէյէն իր ստացած հրամանին համաձայն, այդ համաձայնագրերէն որ եւ է մէկ կէտը կրնար ի հարկին փոխել, առանց զգացնելու Վրացիներուն: Ըստ այդ համաձայնագրին, Վրացիները թէ Թուրքիոյ եւ թէ Ռուսիոյ մէջ Վրացիներէ բաղկացած կամաւորական խումբեր պիտի կազմէին, ռուս բանակին մէջ զէնքի տակ կանչուած Վրացիներուն՝ ի նպաստ Թուրքիոյ աշխատիլը պիտի ապահովէին, պատերազմի սկսելէ առաջ անհրաժեշտ կազմակերպութիւնը պիտի ստեղծէին Վրաստանի մէջ, եւ իրենց ամբողջ ուժովը պիտի աշխատէին՝ պատերազմը Թուրքիոյ ի նպաստ վերջացնելու համար:

Վրացիներու յատուկ պարտականութիւններէ կը բաղկանային ասոնք: Սիւլէյման Ասքէրի պէյին ստանձնած համաձայնագիրը կը վերաբերէր Թուրք բանակին կողմէ Վրաստանի գրաւման: Այդ համաձայնագրին նպատակն էր ապահովել Վրաստանի անկախութիւնը եթէ պատերազմը շահէինք: Իսկ անկախ Վրաստանի սահմանները պիտի ճշդուէին պատերազմի աւարտումէն վերջ:

Քէմալ պէյի հետ Տրապիզոն հասած Վրացիներուն մէջ կար Կիրիլ անուն մէկը որ Վրացի ըլլալով հանդերձ, կ'ըսէր թէ ինք Զուիցերիոյ չեմ գիտեր ո՛ր համալսարանին մէջ դասախօս ըլլալով հանդերձ, իր գործը ձգած ու եկած էր Թուրքիա՝ Վրաստանի անկախութեան ի նպաստ աշխատելու համար:

Գալով Գերմանացիներուն, կ'ըսէին թէ Վրաստանի կողմէ կատարուելիք կազմակերպութիւնը պիտի վարեն եւ պիտի աշխատին որ Սիւլէյման Ասքէրի պէյին ու Վրացիներուն միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը գործադրուի: Գարա Քէմալ նախ բոլորովին անտեղեակ էր այդ երկու Գերմանացիներու գոյութենէն, յետոյ՝ շոգենաւին մէջ ծանօթացած էր անոնց հետ: Եւ որովհետեւ այդ Գերմանացիները Սիւլէյման Ասքէրի պէյին կողմէ ղրկուած չէին, կ'ենթադրուէր, ուրեմն, որ զանոնք ղրկած էր դեսպանատունը եւ թէ Գերմանիա, այն ատենէն, ուզած էր որ Վրաստանի գործերուն մէջ եւս մաս ունենայ: Արդէն, Կիրիլ ամէնէն աւելի այդ Գերմանացիներուն հետ շփում կ'ունենար:

Քէմալ պէյի հետ ճամբայ ելած եւ Թէշքիլաթը Մախսուսէի համար ղրկուած երրորդ մարմինը (Թուրք-գերման-վրացի) երբ Տրապիզոն հասաւ, այս քաղաքին կացութիւնը բոլորովին փոխուեցաւ: Ինչպէս ամէն նորութեան, ամէն ոք արտասովոր կերպով զննելու, բացառիկ գործունէութիւն մը նկատել սկսած էր: Գերմանացիներն ու Վրացիները Տրապիզոնի «Օթէլ Սիւիս» կոչուած զուիցերիական պանդոկը իջած էին: Գերմանացիները այս պանդոկը քանի մը օրուան ընթացքին բանակատեղի մը վերածած էին: Այս նպատակով, պանդոկին ամէն յարկը ամբողջովին գրաւուած էր Գերմանացիներուն եւ Վրացիներուն կողմէ: Մոսէլ հրամանատարի պաշտօնը կը կատարէր, իսկ փոքր աստիճանով Շմիթն ալ կը կարծէր իբրեւ անոր հրամանները կատարող սպայ մը: Տասնըվեց Վրացիներն ալ այս երկու Գերմանացիներու զինուորներու վիճակը ունէին:

Եւ որովհետեւ Քէմալ պէյ [illegible] չէր գիտեր, Գերմաններուն հետ [illegible] խօսած չէր ու չէր հասկցած: [illegible] տար լեզու գիտցող պատուիրակներ [illegible] ոմանք Գերմանացիներուն հետ [illegible] հրդեհեցած ատեն հասկցած [illegible] գործակցութեան համար պատրաստուած չէր: Այս կացութիւնը ապահովելու [illegible] առջեւ, գտնէ կապը [illegible] պատուիրակներէն մէկը [illegible] կալ կարգուեցաւ: Այս նշանակալից հիւրընկալութենէ աւելի կը ձգտէր Գերմանացիներուն շարժումները [illegible] նելու եւ թոյլ չտալու որ երկրին հակառակ շարժին:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐՁՐ ՊԱՀԵՆՔ

»»» · «««

Երկու տարիէ ի վեր խախտուած առողջութիւնս խնամելու հետամուտ ըլլալով՝ ակամայ քաշուած եմ հրապարակէն: Ազգային գործերու անդիպարակ չըլլալու համար կանոնաւորապէս կը կարդամ «Յառաջ» օրաթերթը: Վերջին ցաւալի դէպքերը իմ վրաս պարտականութիւն կը դնեն գրիչը ձեռք առնել եւ քանի մը խօսքերով իմ տպաւորութիւններս յայտնել հայ ժողովուրդին:

96ի ջարդերէն վերջը՝ որուն ականատես եղած եմ Մարզուանի մէջ, Մարսէյլ եկած եւ իմ բոլոր կեանքս նուիրած եմ ազգային փրոփականդի, այս ազնիւ եւ հիւրասէր երկրին մէջ: Այս դժուարին ձեռնարկը գլուխ հանելու համար շարունակական շփման մէջ գտնուած եմ բոլոր դասակարգերու հետ, որով՝ յաւակնութիւնը ունիմ ֆրանսացի ժողովուրդին մտայնութիւնը լաւ ճանչնալու: Այս առթիւ ըսեմ թէ որ եւ է կուսակցութեան չեմ պատկանիր, հայ կուսակցութիւններու միջեւ խտրութիւն երբեք չեմ դրած, յաջորդաբար՝ ամէնուն հետ ալ գործակցած եմ, երբ խնդիր եղած է հայուն արժանապատուութիւնը բարձր պահելու օտար շրջանակներու մէջ:

«Հօկ»ի ընդհանուր քարտուղար Գ. Վարդանեան երբ՝ քանի մը տարի առաջ Մարսէյլ ճակատս համբուրելով Հօկին կնիքը պաշտօնապէս ինծի յանձնեց եւ խնդրեց որ հայրենիքի օգտին համար աշխատիմ, իրեն մէկ պայման միայն դրի, — թէ Հօկը քաղաքականութեամբ չպիտի զբաղի եւ թէ անոր հակադաշնակցական գոյն չպիտի տրուի: Երբ ամիս մը վերջը տեսայ որ ինծի տրուած խոստումները չեն յարգուիր, իմ հրաժարականս տուի Հօկի նախագահութենէն, չուզելով եղբայրասպան անօգուտ եւ վնասակար կռիւներու մասնակից ըլլալ:

Վերջին ցաւալի դէպքերը կ՚ապացուցանեն թէ իմ տեսակէտիս մէջ իրաւունք ունիմ եղեր:

Մեր ներքին վէճերը ազգային շրջանակէ դուրս հանել, թռուցիկներով եւ ժողովներով Ֆրանսացիները մասնակից ընել մեր անվերջանալի կռիւներուն՝ ամենամեծ անխոհեմութիւն կը նշանակէ: Որչափ որ կը ճանչնամ ֆրանսական մտայնութիւնը, եթէ այս ուղղութեամբ շարունակենք, վերջ ի վերջոյ մեզի պիտի ըսեն.

— Fichez-nous la paix, allez ailleurs, et lavez votre linge sâle en famille.

Եւ իրաւունք ալ ունին այսպէս ըսելու: Անկէ առաջին վնասուողը պիտի ըլլան հայ գործաւորը եւ հայ մշակը ենքը՝ քանի որ դրամատէրը իր դրամին շնորհիւ կրնայ հանդիստ ապրիլ իր ընտրած որ եւ է երկրի մէջ:

Մեր դաշնակցական բարեկամները կ՚ընդունին թէ՝ ներկայ վիճակին մէջ կարելի չէ որ եւ է փոփոխութիւն մտցնել Հայաստանի արդի վարչաձեւին մէջ եւ սրտանց ալ չեն փափաքիր, ինչ որ արկածախնդրութիւն մը պիտի ըլլար եւ վնասակար հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն: Դաշնակցութիւնը իր ջանքը ուղղած է գաղութներու կազմակերպութեան եւ օգտակար դեր մը կը կատարէ մեր սերունդը օտարացումէ հեռու պահելու համար: Դաշնակցութեան խորտակումը փափաքողը ամէնէն աւելի Թուրքը ինքն է: Այս կը բաւէ որ իւրաքանչիւր գիտակից հայ փափաքի որ՝ այդ երազը տեղի չունենայ եւ ամէնքս ալ համերաշխաբար նուիրուինք գաղութներու մէջ մեր նոր սերունդի ազգային կրթութեան:

ԹԻՒՐԱՊԵԱՆ ԱՐԱՄ

Աղազարեանի սպանութեան առթիւ

— :-: —

ՊՐԻՒՍԷԼ, 1 դեկտ.—Վերջերս Դաշնակցութեան հակառակորդ մամուլին մէջ երեւցան կարգ մը քննադատութիւններ Աղազարեանի սպանութեան առթիւ, դայն վերագրելով Հ.Յ.Դաշնակցութեան:

Սկզբունքով հակառակ ըլլալով բռնի միջոցներու գործադրութեան, եւ միւս կողմէ՝ ջերմ փափաքող մը հայ քաղաքական կազմակերպութիւններուն համերաշխ գործակցութեան, իբր ոչ կուսակցական անհատ, հետամուտ եղայ ստուգելու համար թէ ո՛ր չափով կարելի է Դաշնակցութիւնը պատասխանատու նկատել եղածսպանութեան, հակառակ զոհին ոչ նուազ յանձնարարելի հանգամանքին:

Արդ, սուրիական ծանօթ հայրենակից մը, որ մօտէն իրազեկ է տեղւոյն ազգային կեանքի անցուդարձերուն, եւ մաս չի կազմեր որ եւ է կուսակցութեան, ղրկած է գրութիւն մը, որմէ կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք որոշ չափով լոյս կը սփռեն Աղազարեանի սպանութեան ներքին ծալքերուն մասին:

Սուրիոյ մարզպանութիւնը նախապէս ազդարարած էր տեղւոյն Դաշնակցականներուն թէ՝ զիրենք պատասխանատու պիտի նկատէր ա՛յն պարագային՝ երբ Աղազարեանին անձին հանդէպ որ եւ է բռնութիւն կամ սպանութիւն ի գործ դրուէր: Այս պայմաններուն մէջ, բնական է թէ Դաշնակցութիւնը անխուսափելիօրէն պիտի զգուշանար նմանօրինակ անխոհեմ քայլ մը առնելէ, չվտանգելու համար իր կացութիւնը:

Միւս կողմէ, անհերքելի իրողութիւն մըն է թէ տեղացի Թուրքերը, որոնք ոխերիմ թշնամիներ են Դաշնակցութեան եւ կը վախնան անկէ, միեւնոյն ատեն քաջածանօթ ըլլալով պատասխանատուութեան խնդրոյն, որ սպանութեան մը պարագային պիտի ծանրանար Դաշնակցութեան վրայ, կատարած են այդ վատ արարքը, վարկաբեկելու և անուղղակի կերպով հարուածելու համար Դաշնակցութիւնը:

Աղազարեան, որ չունէր անհատական որ եւ է արժանիք, ո՛չ խօսքով և եւ ոչ ալ գործով, ի վիճակի էր արատաւորելու Դաշնակցութեանը, որ Սուրիոյ հայ գաղութին մէջ կը ներկայանայ իբր ուժեղ ու տիրական կուսակցութիւն մը:

Նկատի առնելով վերոյիշեալ պարագաները, սուրիաբնակ չէզոք հայրենակիցներ կատարելապէս համոզուած են թէ Աղազարեանի սպանութեան գործին մէջ գոյութիւն ունի օտար թելադրութեան մը մատը, եւ թէ Դաշնակցութեան հակառակորդ տարրերը գիտութեամբ կամ անգիտակցաբար զոհ գացած են սխալ ներշնչումներու մը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

«Քրիստափոր» Ակումբ

00000

Նոյ. 18ին Սոֆիայի մէջ բացուեցաւ «Քրիստափոր» ակումբին նոր սրահը:

Այս առթիւ «Ազատ Խօսք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

«Քրիստափոր» ընթերցարանի վարչութիւնը վարձած էր ընդարձակ սրահով մը եւ յարակից երեք սենեակներով նոր ու մեծ շէնք մը, պուլկար մայրաքաղաքի լաւագոյն կեդրոններէն Մարիա Լուիզա պողոտային վրայ: Ու տարիներէ ի վեր հայկական մեծ ակումբի մը կարօտը քաշող հասարակութիւնը խուռներամ եկած եւ լեցուցած էր ամբողջ շէնքը, որ գեղեցկօրէն զարդարուած էր, կը շողար լոյսերու մէջ եւ իր տեսքովը իսկ անխառն հրճուանքի եւ խանդավառութեան կը մղէր ամէնքը:

Բացումը յայտարարուած էր ժամը 4ին, բայց հանդէսը սկսելէ շատ առաջ նախասրահութեան, բանախօսներուն ու շատ մը յարգելի հիւրերուն համար իսկ դժուար էր աթոռ մը, նոյն իսկ կանգնելու տեղ մը գտնել: Ու իրաւունք ունէր վարչութեան զեկուցաբեր ընկերը, յայտնելով թէ սխալած են, թէ պէտք էր ա՛լ աւելի մեծ շէնք մը վարձել «Քրիստափոր» ակումբին համար:

Ընկ. Ա. Յակոբեանի անակնկալ տկարութեան պատճառաւ, բացման խօսքը բրաւ ընկ. Յովհ. Տէվէճեան, բնորոշելով «Քրիստափոր» ընթերցարանի դերը եւ հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս յարգելու անմահ յիշատակը Քրիստափոր Միքայէլեանի, որու անունին նուիրուած է ակումբը:

Ընկ. Հայկ Ասատրեան շեշտեց Քրիստափորի մեծ դերը Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ եւ յուզումով ու հաւատքով պարզեց անոր անունին նուիրուած ակումբի պարտականութիւնները հայ հայրենիքին համար:

Վարչութեան կողմէ, ընկ. Օն. Մխիթարեան տուաւ հետաքրքրական զեկոյց մը, որմէ պարզուեցաւ որ «Քրիստափոր» ակումբը պիտի դառնայ ազգապահպանման ազդակ մը այս գաղութին մէջ:

Զեկոյցէն վերջ, Պ. Կարապետ Քիբէմիտճեան արձանագրուեցաւ, իբր տարեկան անդամավճար, վեց հազար լէվ: Անոր գեղեցիկ օրինակին հետեւեցան շատ մը ուրիշներ ալ, անդամագրուելով եւ կարեւոր նուիրատուութիւններ ընելով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Վայը խրար պիտի չնակնանի»

00000

«Հէր կիւն»ի մէջ (այժմ դադրած) կը գրէ Ադրբէջանցի մը (3 նոյ.) —

«Յարգելի Վալա Նուրէտտին պէյ, 2 նոյ. թուականով «Ընկեր Պուլնովին բաց նամակ» խորագրով յօդուած մը ունէիք: յաջորդ օրն ալ, նոյն խնդրի մասին, ուրիշ գրութիւն մը կարդացի մեծ յուզումով:

Ձեր մասնաւորած «չինական պատ»ին միւս կողմը մնացած թուրք թեւին պատկանելուս համար, ձեր գրածները առանձնապէս մորթիս վրայ զգացի ու ցաւեցայ: Թուրք ազգային տեսակէտէն մեծ կարեւորութիւն ունեցող այս խնդիրը երբեք չօշափած չէ, դժբախտաբար, թուրք մամուլը:

Վալա Նուրէտտին պէյ, դուք ձեր այդ գրութիւններով 35 միլիոննոց թուրք զանգուածի մը փտանգուած թուրք ազգային ու թուրք լեզուին պաշտպանն եղաք:

Ցիսուն միլիոննոց թուրք հսկայ զանգուած մը երկուքի բաժնող քարաշական «չինական պատը» առաջին անգամ դուք տեսաք:

Այդ նշանաւոր «չինական պատ»ը շինուած է թրքական արշաւանքներէն զերծ մնալու համար: Այդ քարոյական «չինական պատ»ը շինուեցաւ ընդդէմ թուրք ազգային, որ 35 միլիոն Թուրքերը դրաւելու վրայ էր:

Շատ լաւ կը յիշեմ. 14 տարի առաջ Ադրբէջանի վարժարաններուն մէջ կը կարդայինք Պոլիս տպուած գրքեր: Երբ հոս եկայ, Պոլսոյ բարբառով խօսիլը բնաւ դժուար չեղաւ ինծի համար:

Այսօր, Ադրբէջանի դպրոցականդրքերը կը տպուին ոչ թուրքերէն տառերով, խել երկերուն մէջ կանոնաւորէն բազմաթիւ բառեր ու բացատրութիւններ:

Այնտեղի թուրք երիտասարդը չի կրնար կարդալ այստեղ տպուած գործերը: Վաղուան Ֆիզուլին այլեւս պիտի չկարենայ հասկնալ այստեղի թուրք մտաւորականը:

Թուրք լեզուն, թուրք ազգային վըտանգի մէջ են:

Վալա Նուրէտին պէյ, ձեր բացած «չինական պատ»ի պայքարին մէջ՝ ձեզի հետ են երկու կողմերու մտաւորական Թուրքերը:

Վալա Նուրէտտին պէյ, պէտք է քանդուի այդ «չինական պատ»ը, քանդե՛նք զայն:

ԽՄԲ.— Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, վալա Նուրէտտին իր բաց նամակով խնդրած էր Խ. Միութեան կրթական գործավարէն՝ արտօնել 1. Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ թրքական հրատարակութեանց փոխանակութիւնը.— 2. Միօրինակ այբուբեն հաստատել երկու երկիրներու Թուրքերուն համար:

МАМՈՒԼ

«Առաքեալ»ի մը գործերը

»»» · «««

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը, որուն վերջին թիւերը նոր ստացանք, կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (23 նոյ.).

— «Օրը օրին եւ զանազան քաղաքներէ — Պուրկազ, Նովօ Զակօրա, Խասքովօ, Վառնա եւ այլն — մեզ կը հասնին դժգոհութեան եւ վրդովումի արտայայտութիւններ, Ֆրանսայէն Ռումանիա եւ անկէ Պուլկարիա եկած Հօկի նախագահ թժ. Մինասեանցի մասին:

Բողոքի եւ դժգոհութեան հեղինակները միայն դաշնակցականները չեն: Անոնց մէջ կան նաեւ անկուսակցականներ: Աւելին: Մեզ կը յայտնեն, որ բողոքողներ եղած են նոյն իսկ Հօկի շարքերէն մարդիկ...

Այդ բողոքները ու դժգոհութիւնները — որոնց հրատարակութիւնը ահագին սխեմակներ պիտի խլէր մեր թերթէն — հանրային կարեւոր նշանակութիւն ունին: Անոնք կը դառնան գլխաւորաբար երկու էական խնդիրներու շուրջ:

Ա. Հայաստանի օգնութեան նուիրուած կազմակերպութեան մը նախագահը, կը կատարէ բազմածախս նամբորդութիւն մը, ունայնօրէն վատնելով միամիտ ու բշուառ գաղթականներու գրպաններէն կաթիլ կաթիլ քամուած գումարները: Գումարներ, որոնք սահմանուած են բոլորովին այլ նպատակներու, առաջին հերթին հայրենիքի վերաշինութեան եւ ներգաղթին:

Բ. Համազգային գործի մը — ներգաղթի — համար երկրէ երկիր եւ քաղաքէ քաղաք նամբորդող ու բանախօսող պարոն մը, փոխանակ մեր ցրուած ուժերը մէկտեղելու, կը ձգտի աւելի սրել թշնամութիւնները: Փոխանակ դրական գործ կատարելու, կը քանդէ եղածն ալ: Փոխանակ համազգային շահեր հետապնդելու, կը ներքողէ միայն համայնավար կարգերը, կոյր ու կրքոտ պայքարի հրաւէրներ կը կարդայ Դաշնակցութեան դէմ եւ կը հետապնդէ հատուածական նեղ կուսակցական շահեր ու հաշիւներ: Եւ, վերջապէս, փոխանակ ճշգրիտ ու սփոփիչ իրողութիւններ տալու մեր հայրենիքի մասին եւ հայրենասիրութեամբ խանդավառելու զանգուածները, ընդհակառակն, աղաղակող եւ ծիծաղելի ստեր կը հրամցնէ ամէն տեղ, զրպարտելով միշտ կը բռնէ հակառակորդներուն դրացին մէջ եւ, ատով իսկ, ընդհանուր հիասթափութիւն կը պատճառէ ժողովրդական զանգուածներուն, թէ՛ հայրենիքի եւ թէ ներգաղթի շուրջ:

Մեզ կը հաւաստեն թէ, ներգաղթի այս «նոր առաքեալ»ի նամբորդութիւնը, միայն Պուլկարիոյ մէջ, կը հասնի շուրջ հարիւր հազար լէվի: Պարոն «առաքեալը», փոխանակ օգտուելու այս երկրի ժամանակին երկաթուղիէն, քաղաքէ քաղաք կը նամբորդէ մասնաւոր եւ սուղ ինքնաշարժերով, ամէն տեղ ալ ծանր բեռ մը դառնալով տեղական աղքատ ժողովուրդին վրայ եւ արդար դժգոհութեան ու բողոքի մղելով զիրեք ամէնքը... Ու այս ակնյայտ գայթակղութիւնը պատճառ եղած է, որ վրդովուին եւ հրաժարին նոյն իսկ ծանօթ հօկիններ»: (Տեղբ. Մինասեանի վերաքաղած է արդէն):

ՅԻՒԹԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

■■■■■■■■

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն: Այս վիճակահանութիւններէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:
2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԺԻՒՆԹԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար):

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք	S	Թիւ	99,412
շարք	T	Թիւ	78,009
շարք	S	Թիւ	99,413
շարք	D	Թիւ	52,152

ԾԱՆՕԹ.— Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը ստանան համապատասխան ընկալագիր մը, նշանակուած տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԸ ՈՐ ՉԿՐՑԱՒ ԴԺՈԽՔ ԵՐԹԱԼ

(ՆՈՐՎԵԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Պատրա՞ստ ես, հարցուց դուռին առջեւ կեցած ու քիթը խառնելով:

— Այո, բայց նախ պէտք է գլխիկ մը շինեմ սա դամին, պատասխանեց երկաթագործը, դուն ալ սա ծառին վրայ ելիր ու տանձ մը կերէ, ճամբորդութենէ կուգաս եւ անօթի ես, կամ ծարաւ:

Սատանան շնորհակալութիւն յայտնեց այդ հրաւէրին համար եւ բարձրացաւ ծառին վրայ:

— Ինծի նայէ, կարծեմ չորս տարի պէտք է աշխատիմ այս դամը շինելու համար եւ երկաթն ալ սարսափելի կարծր է, ըսաւ երկաթագործը, ամբողջ այդ ժամանակը վար չես կրնար գալ, բայց յոգնութիւնդ կ՚առնես հոդ:

Սատանան աղաչեց, պաղատեցաւ եւ ուզեց վար իջնել, սակայն անօգուտ: Ստիպուեցաւ կատարել երկաթագործին հրամանը եւ վերադառնալ չորս տարիէն:

— Հիմա իջիր, ըսաւ երկաթագործը:

Անցան չորս տարիները եւ սատանան երեւցաւ նորէն:

— Հիմա պատրաստ պէտք է ըլլաս, ըսաւ ան. հարկաւ մինչեւ հիմա շինեցիր դամին գլխիկը:

— Այո, գլխիկը շինեցի, բայց դարձեալ շատ շուտ եկար, որովհետեւ ծայրը չեմ սրած դեռ, ըսաւ երկաթագործը: Մինչեւ սրեմ նստէ սա բազկաթոռին մէջ որովհետեւ վստահ եմ թէ յոգնած ես:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ սատանան ու նստեցաւ բազկաթոռին մէջ. բայց հազիւ նստած էր, երբ երկաթագործը յայտնեց թէ չորս տարի պիտի տեւէր դամը սրելու գործողութիւնը եւ սատանան պարտաւոր էր սպասել:

Սատանան նախ շատ քաղաքավար կերպով հրաման ուզեց բազկաթոռէն բարձրանալու համար. բայց հետզհետէ զայրացաւ ու սպառնաց:

Երկաթագործը հազարումէկ չքմեղանքներ ըրաւ ու բացատրեց թէ երկաթը չափէն աւելի կարծր էր. յետոյ մխիթարեց սատանան ըսելով թէ որքա՛ն հանգիստ պիտի ըլլար բազկաթոռին մէջ. ու խոստացաւ մանաւանդ որ չորս տարին լրանալուն պէս ազատ պիտի ձգէր զինքը:

Սատանան՝ ճարահատ խօսք տուաւ որ պիտի վերադառնար չորս տարիէն:

— Լաւ ուրեմն, ելիր, ըսաւ երկաթագործը:

Ու սատանան փախաւ կրցածին չափ արագ:

Չորս տարի ետք նորէն երեւցաւ դարբնոցին դրան առջեւ:

— Ալ հիմա պատրաստ ես, ըսաւ ան ու քիթը խառնեց:

—Այո, կազմ եւ պատրաստ՝ երթալու համար երբ որ ուզես, ըսաւ երկաթագործը: Բայց, ինծի նայէ՛, բան մը կայ որուն մասին երկար խորհած եմ եւ կ՚ուզէի քեզի հարցնել, իրա՞ւ է որ, ինչպէս կ՚ըսեն, սատանան կրնայ իր ուզածին չափ պզտիկնալ:

— Անշուշտ իրաւ է, պատասխանեց սատանան:

— Այն ատեն ինծի շնորհ մը ըրէ. մտիր սա ուլկանի նմանող քսակիս մէջ ու նայէ թէ ծակ ունի՞. կը վախնամ որ կորսնցնեմ ճամբու դրամը:

— Ամենայն սիրով, ըսաւ սատանան եւ ինքզինքը պզտիկցուց, պզտիկցուց մտաւ քսակին մէջ զոր երկաթագործը մէկ ակնթարթի մէջ գոցեց:

— Լաւ է, ծակ եւայլն չկայ, պոռաց սատանան քսակին մէջէն:

— Հաւանաբար ճիշդ ես, բայց «այսօրուան գործը վաղուան մի՛ ձգեր», կ՚ըսեն, ատոր համար կցեմ սա անկիւնները ամրացնեմ անդադ, պատասխանեց երկաթագործը եւ քսակը հնոցին մէջ նետելով կարմրցուց:

— Օ՜հ, օ՜հ, յիմա՞ր ես, ի՞նչ ես, ճչաց սատանան, չե՞ս տեսներ որ քըսակին մէջն եմ:

— Կը ցաւիմ բայց բան մը չեմ կըրնար ընել, ըսաւ երկաթագործը. — «երկաթը տաք տաք կը ծեծեն», կ՚ըսէ առածը: Ու դրաւ հրաշէկ քսակը սալին վրայ եւ մուրճով կրցածին չափ ուժգին ծեծեց:

Ու երկաթագործը բացաւ քսակին բերանը, սատանան դուրս ցատկեց եւ առանց ետին նայելու փախաւ:

Երկաթագործը անդրադարձաւ սակայն եղածներուն վրայ եւ ցաւ զգաց որ թշնամացեր էր սատանային հետ. որովհետեւ, մտածեց ինքնիրեն, եթէ դրախտ չերթամ, բացը պիտի մընամ, քանի որ դէշ մարդ եղայ դըժոխքը կառավարող սատանային հետ: Եւ մտածեց թէ աւելի լաւ էր հիմակուընէ տեղ փնտռել դրախտին կամ դըժոխքին մէջ քան թէ աւելի ուշ. այդպէսով պիտի գիտնար թէ ինչ ճակատագիր պիտի ունենար ինք: Ուսին վրայ նետեց մուրճը եւ ճամբայ ինկաւ:

Բաւական մը քալեց ու հասաւ այն կէտը ուր ճամբան երկուքի կը ճիւղաւորուէր, մէկը կը տանէր դրախտ, միւսը դժոխք: Ու այնտեղ հանդիպեցաւ դերձակի մը որ արդէն ձեռքին մէջ կը քալէր:

— Ի՞նչպէս է որպիսութիւնդ, ո՞ւր կ՚երթաս, հարցուց երկաթագործը:

— Դրախտ, եթէ յաջողիմ ներս մտնել, պատասխանեց դերձակը:

— Այն ատեն կը ցաւիմ որ քեզի չըպիտի կրնամ ընկերանալ, ըսաւ երկաթագործը. կարծեմ ես առաջ դժոխքը պիտի փորձեմ, որովհետեւ սատանան սանկ մը կը ճանչնամ:

Հրաժեշտ առին իրարմէ եւ իւրաքանչիւրը քալեց իր ճամբան:

Երկաթագործը որ յաղթանդամ մարդ մըն էր, աւելի արագ կը քալէր քան դերձակը. այնպէս որ շատ չանցած հասաւ դժոխքին մուտքին առջեւ: Լուր ղրկեց պահակին հետ թէ մէկը եկած է եւ սատանան տեսնել կ՚ուզէ:

— Գնա նայէ ով է, հրամայեց սատանան պահակին, որ վազելով եկաւ երկաթագործին մօտ:

— Ըսէ թէ երկաթագործն է՝ քսակին տէրը. կը ճանչնայ զիս. կը խնդրեմ որ զիս անմիջապէս ընդունի, որովհետեւ շատ յոգնած եմ, մինչեւ ցերեկ աշխատեցայ եւ անկէ ի վեր կը քալեմ:

Երբ սատանան իմացաւ եկողին անունը, հրամայեց պահակին որ ամրացնէ դժոխքին բոլոր փականքները.

— Յաւելուածական փականք մըն ալ դիր, ըսաւ ան, որովհետեւ եթէ այդ մարդը ներս մտնէ, ահագին աղմուկ պիտի սարքէ դժոխքին մէջ:

— Անօգուտ է ժամավաճառ ըլլալ այստեղ, մտածեց երկաթագործը ինքնիրեն, երբ լսեց փականքներուն ձայնը. մէկ մըն ալ դրախտը փորձեմ:

Ետ դարձաւ ու եկաւ հոն ուր հանդիպած էր դերձակին եւ հետեւեցաւ անոր ճամբուն:

Պարապ տեղը մինչեւ դժոխք գացած ըլլալուն համար բարկացած էր եւ շատ արագ կը քալէր: Դրախտին դրան առջեւ հասաւ ճիշդ այն վայրկեանին երբ Ս. Պետրոս դուռը կը բանար ներս ընդունելու համար նիհարակազմ դերձակը: Երկաթագործը որ վեց, եօթը ոտք հեռու էր մուտքէն, մտածեց ինքնիրեն, «ժամանակ կորսնցնելու չէ» եւ հազիւ դերձակը ներս մտած էր, մուրճին կոթը անցուց դրան ճեղքէն:

Եթէ երկաթագործը ներս չգնաց, ես ալ չեմ գիտեր թէ ո՛ւր է ան հիմա:

Անգլ. թարգմ. Ժ.

(Վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

րութեան նպատակները, եւ չնչտեց.— «Մենք պէտք գործենք ազգին մէջ՝ ազգին համար»:

Ուրիշ բանախօսներ ալ շեշտեցին թէ անհրաժեշտ է հետեւիլ երիտասարդ քաղաքականութեան մը, գործի քաղաքականութեան մը, եւ վերահաստատել ազգային համերաշխութիւնը «որ անպատճառ ազգայնականութիւն չի նշանակեր»: Պատուիրակ մը վախ յայտնեց թէ կրնան քօղարկեալ փաշականութեան մը յանգիլ: Պ. Մառքէ զիտել տուաւ թէ դասակարգի ըմբռնումը կը նմանայ ազգի ըմբռնումին առջեւ: «Մենք յենարան կրնանք գտնել միայն ազգային բնազդին մէջ: Կարգ – կանոն, հեղինակութիւն եւ ազգ,— ահա մեր ըմբռնումը»:

Ետոյ վաւերացուեցաւ կեդր. վարչութեան ընտրութիւնը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ *Օրացոյց 1934 Ե. Տարի*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը Ե. Տարի, նուիրուած իր Տասնամեակին, ազգային եւ կրօնական տօներով եւ մօտ 40 նկարներով, արդէն սպառելու մօտ է: Զրկուելու համար այդ գեղեցիկ գործէն աճապարեցէք դիմելու՝ *Karnig Antikian, 49, rue Nationale, Marseille.*

Կը ծախուի նաեւ՝

փարիզ եւ արուարձաններ՝ Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, *51, rue Mr. le Prince, Paris (5):*

Լիոն եւ Տէսին, վաղան Հիւսեան, *3, rue Tellier. Décines:*

վալանս, ղազար Գալուստեան, *10, rue 14 Cantons.*

վիէն, Ներսէս խաչիկեան, *124, rue Lafayette:*

Լուարի շրջան, վարդան խրիմեան *34, rue des Frères Chappe. St. Etienne:*

կրէնոպլը, կ. Գապաքճեան.

կարտան, Լեւոն Գայաճանեան:

Նիս, Գեղամ Շէհիրեան, 182, *Bld. de la Madeleine.*

Աղեքսանդրիա, Ներսէս Ղազիկեան Գրատուն:

Աթէնք, Գրատուն «Նոր Օր».

Հալէպ, խորէն Գըրգ-քեսէլեան, 22, *rue Boustan Kulak:*

Գոնսթանցա (Ռումանիա), Արմենակ Կարապետեան.

Պէյրութ Գրատուն Ապաճեան եղբայրներու *B. P. 870:*

Պէյրութ, Գրատուն խորէն Ազնաւորեան, *rue Bab-Yacoub.*

Պաղտատ, Աղաճան Սահակեան, *Hinaidi:*

Պաղտատ, Գլխարկավաճառ Աւետիս Ասլանիկեան.

Ինչպէս նաեւ Մարսէյլի շրջանի Պատ. Միութիւններու եւ դաշնակցական բոլոր ընկերներու մօտ.

ԾԱՆՕԹ.— Տպարանական սխալով կողքի 4րդ նկարներու անունները սխալ գրուած են. Գայլ Վահանինը ըլլալու է Զուլամաթ, իսկ Զուլամաթինը՝ Գայլ Վահան.

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

»»» · «««

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն

ՓԱՐԻԶ, Գրիգոր Հալէպեան 140:
ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Վազգէն Անդրէասեան 140:
ԼԻՈՆ, Ներսէս Մոմճեան 140:
ՔԱՆ, Տիկ. Ա. Վահանեան 140:

Վ Ե Ց Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ՊՕՊԻՆԻ, Սարգիս Աբրահամեան 70:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Պէրպէրեան 70:(Գալուստ):
ՓԱՐԻԶ(5), Միհրան Գազանճեան 70:

Ե Ռ Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ՓԱՐԻԶ, Մանուէլ Ոսկերիչեան 35:
ԱՐՔԷՕՅԼ, Հրանտ Նէմէնիճեան 35:
ՎԻԼ Տ'ԱՎՐԷՅ, Նասիպ Զաքարեան.— 35:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

ՏԷՍԻՆ, ԳՈՐԾ.— 400 ֆրանք:
ՏԷՍԻՆ, Ն. Ե.— 50:
ԼԻՈՆ, Հ. Թատ. (Քէֆ.ի միջոցաւ) 50 ֆրանք:
ԹՈՒՆՈՒԶ, Վ. Եղ.— 120:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 1055:
ԼԱ ԿՈՏԸՆԻԷՐ, Ն. Դ.— 35:
ԿԱԼԿԱԹԱ, Arm. Ch.— 171.50 (40 շիլին):
ԹՈՒՐ, Մ. Իսկէնտ.— 35:
ՍԱՎԻՆՆԻ ՍԻՒՌ ՕՐԺ, Պ. Գըլ.—50:
ԼԱՌՆԱՔԱ, Յ. Պ.— 1 անգ. 3 շիլ.: 1 եգիպ.:
ՄԷՕՏՕՆ, Բաբատ.— 50::
ԱՆԻԷՌ, Ն. Թոմ.— 35:
ՍԷՆ ՓԻԷՌ ՏԷ ՔՕՐ, Պ. Թոմ.— 105:
ՖՕՆԹԸՆԷՅ ՍԻՒՌ ՍՕՆ, Վ. Փափ.— 140:
ՓԱՐԻԶ, (14), Լ. Ե.— 70:
ՉԱՆ – ՉՈՒՆ, Մ. Թ.— 200: (Պ.ի միջոցաւ):
ՓԱՎԻՅԵՕՆ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Ա. Չըպ.— 70:
ԿԷԿՆՈՆ, Իճն.— 35:
ՍԷՆ ՊՐԻԷՕԿ, Խապ.— 35:
ՎԻՎԻԷ, Պ. Ք.— 35:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ապ.— 140:
ՍԷՆ ՍԱԹԻՒՐՆԷՆ, Լ. Օվ.— 35:
ԼԱ ՄԱՊՐԷԼ ՍԻՒՌ ՇՈՒԱԶԻԼ.— 40: 40:
ՊՈՒՐԿ ՍԷՆ Թ'ԱՆՏԷՕԼ, Սահ.— 40:
ՄԱԹԷԼ, Մ. Թ.— 105:
ԹՐԱՆՍ, Վ. Զատ.— 100:
ՓԱՐԻԶ (14), Տ. Բէկ.— 30:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— 278:
ԹՐԻԷՍԹԷ, Վ. Յ.— 250:
ՎԻԷՆ, Յ. Մ.— 140:
ՎԻՎԻԷ, Ա. Քէօշ.— 35:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Վարդ.— 140:
ԱԼԷՍ, Մ. Կ.— 144:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ի. Թ.— 35:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Մկրտիչ Պարսամեան: Նիւթ՝ գրական դէմքեր. *կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:*

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդական Ակումբին առաջին հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այսօր, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Salle Mutualitéի H սրահին մէջ: Métro Maubert-Mutualité: Կը խօսի Արմիկ Զամալեան: Նիւթ՝ Սկաուտիզմը միջազգային կեանքի մէջ:

"ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ"

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

(*ՏԱՐԵԳԻՐՔ*)

Գեղարուեստական հրատարակութիւն, նուիրուած Հայաստանի նուաճումներուն՝ գրականութեան, արուեստի, մշակութային, շինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան ասպարէզին մէջ:

Տարեգիրքը կազմուած է՝ Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ, ԱՔՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ եւ Ե. ՉՈՒԲԱՐԻ խմբագրութեամբ: Կը պարունակէ Հայաստանի գործիչներու կենսագրականները եւ ճոխացած է՝ Հայաստանի գործիչներու լուսանկարներով, թատերական բեմադրութիւններու, մշակոյթի կօթողներու եւ Հայաստանի ժողովրդի կենցաղը եւ կեանքը ներկայացնող պատկերներով:

Գիրքն ունի 658 էջ մեծադիր՝ լաթակազմ եւ գեղարուեստական կողք:

ԳԻՆ 15 ՄԱՐՔ

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

«Knika» G. M. B. N. Kurfurstenstr. 33

BERLIN, W. 35 — ALLEMAGNE

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) — 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵԻԻԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

6 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2362

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՏԷԱԼՆ ՈՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի կը սաստկանայ ու կը ծաւալի համաշխարհային տագնապը, այնքան կը բազմապատկուին խմորումները՝ երկրէ երկիր եւ հոսանքէ հոսանք։

Ոչ մէկ անակնկալ՝ այս երեւոյթին մէջ։

Որովհետեւ, տագնապը միայն տնտեսական չէ, այլ եւ քաղաքական ու ընկերային։

Մեծ պատերազմին ցնցումներէն յետոյ, կարմիր յեղափոխութիւնը վեր ի վայր շրջեց դարաւոր կարգ ու սարքեր, օրէնքներ եւ սովորութիւններ։

Կարմիրէն ծնաւ սեւը,— փաշականութիւն եւ յետոյ թուխը — հիթլէրականութիւն, որ դեռ վերջնական կերպարանք չէ առած։ (Իրլանտայի մէջ ալ հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ՚առնէ «կապոյտ» շարժում մը,— տեսակ մը խառնուրդ՝ փաշականութեան եւ հիթլէրականութեան)։

Այս երեք խոշոր պոռթկումներուն հետ, մամուլը պարբերաբար կ՚արձանագրէ ուրիշ բազմազան խմորումներ, որոնք հետեւանք են միեւնոյն անողոք իրականութեան,— համաշխարհային ճգնաժամ։

Մէկ խօսքով, ծանրագոյն փորձին ենթարկուած են հաստատուած կարգերը։ Բոլոր «բնական» հաստատութիւնները։

Ո՛վ որ քաջ է եւ համրանք ունի, ասպարէզ կը նետուի, նոր ճամբայ մը ցուցնելու համար։

Իսկ բազմութիւնները կը հրապուրուին ոչ այնքան մէջտեղ դրուած հանգանակէն, որքան անոր իրականացումը խոստացող ուժին տարողութենէն եւ յանդգնութենէն։

Արդարեւ, այն երեք շարժումները որ իրարու կ՚իշխեն այսօր — համայնավարութիւն, փաշականութիւն եւ հիթլէրականութիւն — ամէն բանէ առաջ ապաւինած են երկաթեայ թաթին։

Ճիշդ է, շօշափելի գործեր ալ կատարած են անոնք եւ մանաւանդ եղած են հզօր ազդակներ, երիտասարդացնելու համար ժողովուրդները։ Սակայն, գերակշիռ դեր կատարած են նախ՝ կախարդանքը, յետոյ՝ եւ մանաւանդ ահ ու սարսափը։

Առանց այդ երկու ամեհի ուժերուն ալ, դառնութիւնը եւ անձկութիւնը այնքան խոռված են ժողովուրդներու հոգին որ, գետինը միշտ պատրաստ է, ո՛ր եւ է փոթորիկի եւ ալեկոծութեան համար։

×

Այս տեսակէտէն, ուշագրաւ է Ֆրանսայի ընկերվարութեան ներկայ պառակտումը։

Միեւնոյն պատճառները նոր ճեղք մը բացին այս կազմակերպութեան մէջ, որ արդէն երկուքի բաժնուած էր 1920ին, երբ վերջնական ձեւ առաւ Գ. Միջազգայինը։

Աւելի առաջ ալ, միշտ անպակաս են եղած աջի-ձախի պայքարներ, ինչպէս մեր կուսակցութեան մէջ։

Արդ, ներկայ տագնապը լուրջ է տարբեր տեսակէտով մը։

Այս անգամ, բուն ընկերվարութիւնն է որ անելի կը մատնուի, տեսականէն գործնականին անցնելու համար։

Կան ուղղափառներ եւ... Արիոսեաններ։

Համայնավարական բոլոր դաւերուն դիմադրելէ յետոյ, Ֆրանսայի ընկերվարութիւնը ճեղքուեցաւ ինքն իր մէջ, զարնուելով իրականութեան ժայռերուն։

Եթէ ուզենք մէկ-երկու բառի մէջ ամփոփել նոր հերձուածը, կը բաւէ ըսել թէ՝ Ռընոտէլի թեւը կը ձգտի գործնապէս ապացուցանել ընկերվարութեան բարիքները, առանց վախնալու «պղտորուելէ»։

Մնացեալ բոլոր վէճերը — կարգապահութիւն, ըմբոստացում եւն.— մանրամասնութիւններ են։

Եւ դեռ աւելի մանրացնելով, կրնայինք ըսել թէ՝ ազգային պաշտպանութեան խնդիրն էր որ երկուքի բաժնեց ֆրանսական ընկերվարութիւնը։ Ազգային պաշտպանութիւն՝ ամենալայն իմաստով։

Տարիներով ծեծուած է այս հարցը, որ իր վճռական կէտին հասաւ 1914ին, երբ թնդանօթները որոտացին։ Բայց, դեռ չէ գտած իր վերջնական լուծումը։ Զանազան առիթներով հանուած են բանաձեւեր, սակայն հարցանիշը կայ ու կը մնայ։ Յաճախ դեր կատարած են անձնական հայեցողութիւններն ու հմայքները։

Տակաւին անցեալ օր, իր կազմած կուսակցութեան սահմանադիր ժողովին մէջ, Ռընոտէլ վկայութեան կը կանչէր Վանտէրվէլտը, որ նախագահն է Ընկերվարական Միջազգայինին, եւ որ ջատագովեց ազգային պաշտպանութիւնը, Պելժիոյ խորհրդարանին մէջ։

Մնաց որ, ընկերվարական նոր կուսակցութիւնը—Միութիւն Ժան-Ժոռէս — չի ծածկեր բառերը, իր տեսակէտները բանաձեւած ատեն։

Հաւատարիմ մնալով հանդերձ ընկերվարութեան հիմնական սկզբունքներուն, նոր կուսակցութիւնը իբրեւ նշանախօսք ընտրած է Ժոռէսի պատգամը,— «Երթալ դէպի իտէալը եւ հասկնալ իրականը»։

Այս ուղղութեամբ շատ մը խօսքեր արտասանուեցան կիրակի օր, սահմանադիր ժողովին մէջ,— «Գործել ազգին մէջ, ազգին համար».— «Կարգ-կանոն, հեղինակութիւն եւ ազգ».— «Ազգային բնազդ» եւն։

Ուրեմն ձգտում՝ թօթափելու վարդապետական, վերացական, քարացած կանոններն ու սկզբունքները, եւ գործելու համաձայն իրականութեան պահանջներուն։

Ուրիշ խօսքով, «նուազագոյն ծրագիր»։

Շ.

30.000 ՖՐԱՆՔ ՄՐՑԱՆԱԿ

Գրաբար երգի մը եւ անոր եղանակին համար

Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»յին մէջ կը կարդանք (11 նոյեմբեր).—

Հարաւ. Ամերիկա ապրող եւ 58 տարի իր ծննդավայր Վանէն հեռացած Պ. Խ. Պ. իր հոգու մէջ դեռ պահած է հայրենիքի վառ կրակը եւ քաղցր յիշատակները, որոնք աւելի եւ աւելի կը բոցավառուին ի տես հայ ժողովուրդի ներկայ դժուարին կացութեան։ Իբր անկեղծ հայրենասէր, նախանձախնդիր հայ գրականութեան եւ երգին — երաժշտութեան, որոշած է երեսուն հազար (30000) ֆրանս. ֆրանք տրամադրել «Արմենիա»ի խմբագրութեան իբրեւ մրցանակ ոտանաւորի մը, որ գրուած ըլլայ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԱԲԱՐՈՎ, հնչեղ, հատու եւ յուզութիւնը շոյող քնքոյշ բառերով, հայրենասիրական կիզիչ ու դիւթիչ բովանդակութեամբ, մէկ խօսքով, հայկական կատարեալ երգ մը, իր ոգով ու թեքնիքով։

«Արմենիա»ի խմբագրութիւնը սիրով ընդունելով այս մրցանակ-նուէրը, համախորհուրդ Պ. Խ. Պ.ի, տեղիս հեռաւորութիւնը եւ այլ պատճառները նկատի ունենալով, որոշեց այդ գումարը նոյնութեամբ տրամադրել «Հայրենիք»ի խմբագրութեան, խնդրելով անմիջապէս ժիւրի կազմել եւ պատշաճօրէն հրատարակել հետեւեալ պայմանները, ոչ աւել քան մէկ տարի ժամանակամիջոց տալով գրական մրցումի մասնակցողներուն։

Մրցանակատու Պ. Խ. Պ.ի ցանկութեան համաձայն, ոտանաւորը պէտք է ըլլայ խիստ յանգաւոր եւ ներդաշնակ, իւրաքանչիւր տողը պէտք է ունենայ նուազագոյն 10, առաւելագոյն 15 վանկ, եւ մօտաւորապէս 12 — 15 տուն։ Ըստ հնարաւորութեան զգուշանալու է «Ղ» եւ «Խ» տառերը գործածելէ։ Միայն բանաստեղծութեան կամ ոտանաւորին տրուելու է իբր մրցանակ քսան հազար (20,000) ֆրանս. ֆրանք, իսկ նոյն ոտանաւորը ձայնագրող – երգահանին՝ իբր մրցանակ տասը հազար (10,000) ֆրանս. ֆրանք։

Մրցանակատու Պ. Խ. Պ. կը վստահի «Հայրենիք»ի կազմած ժիւրիին, անոր գեղեցկագիտական ճաշակին եւ անկողմնակալութեան։ Եւ այդ գումարի գործածութիւնը կը վստահի միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որու օրգաններէն է «Հայրենիք»ը։

Ինչպէս վերեւ շեշտեցինք, վստահելով «Հայրենիք»ի խմբ. ժիւրիի ճաշակին եւ անաչառութեան, նուիրատուն ցանկութիւն կը յայտնէ ընդունուած ոտանաւորը նախապէս կարդալ եւ յետոյ միայն այդ մասին պաշտօնական յայտարարութիւն ընել։ Եւ այդ՝ ոչ երբեք ժիւրիի վճիռը բեկանելու կամ առարկելու համար, այլ պարզապէս հետաքրքրութենէ մղուած։

ԽՄԲ.— Այս նամակին տակ ստորագրած է «Արմենիա»ի խմբագիրը, Թէն։ Կը կարծենք թէ ընկերը կրնար որոշ դեր կատարել, դարձեալ գրական – հայրենասիրական, բայց աւելի բանաւոր մրցումի մը յատկացնելու համար այս խոշոր մրցանակը։

Անծանօթ մը Ազգ. Վիճակախաղի տոմսակ մը կեղծելով, մէկ միլիոն ստացաւ

Բացարձակ վստահութիւն կը տիրէր թէ կարելի չպիտի ըլլայ կեղծել Ազգ. վիճակախաղի տոմսերը։

Եւ սակայն, վարպետորդիները ե՞րբ անճրկած են, մանաւանդ Փարիզի մէջ։

Շաբաթ առտու, անծանօթ մը ներկայացաւ ելմտական նախարարութեան ծանօթ գրասենեակը, Փալիյէօն տը Ֆլոր, եւ ներկայացուց Բ. վիճակահանութեան տոմսը, որ կը կրէր նոյ. 21ին մէկ միլիոն ֆրանք շահող 15 տոմսերէն մէկուն թիւը։ Արագ ստուգում մը կատարուեցաւ եւ որ եւ է կասկածելի բան չնշմարուեցաւ։ Անծանօթը գանձեց հազար հատ հարիւր հազարնոցը, եւ ելաւ գնաց։ Եւ որովհետեւ կանոնագիրը գաղտնապահութիւն կը պարտադրէ, որ եւ է հարցում չէր եղած իր ինքնութեան մասին։

Միեւնոյն օրը, իրիկուան դէմ, ուրիշ բախտաւոր մը ներկայացաւ նոյն գրասենեակը։ Պաշտօնեան ապշութեան մատնուեցաւ, տեսնելով որ ներկայացուած տոմսակին թիւը ճիշդ ու ճիշդ այն է ինչ որ վճարուեցաւ առտուն։ Հաստատուեցաւ որ այս երկրորդ տոմսն է վաւերականը, իսկ առաջինը՝ կեղծ։ Մանրակրկիտ քննութենէ մը երեւան ելաւ որ առաջին տոմսակին թիւերէն երկուքը քերուած եւ վարպետօրէն փոխուած էին։ Հարկ եղաւ երկրորդ միլիոն մը եւս վճարել...

Կարելի պիտի ըլլա՞յ գտնել կեղծարարը։ Կը կարծուի թէ անծանօթը իր ամբողջ ժամանակը յատկացուցած է խարդախութիւնը գլուխ հանելու, քանի որ դեկտ. 2ին կը գանձէր նոյ. 21ին ելած թիւ մը։ Այս պարագան ենթադրել կու տայ թէ կը ճանչնար բուն տոմսակին տէրը եւ տեղեակ էր անոր շարժումներուն։

Սաստիկ ցուրտ Փարիզի մէջ

Այս տարի ձմեռը ոչ միայն կանուխ հասաւ, այլեւ մէկ անգամէն կատղեցաւ։

Շաբաթէ մը ի վեր, սաստիկ ցուրտ է օդը, զերոյէն վար մինչեւ 7 — 8 աստիճան եւ կ՚ենթադրուի թէ տակաւին պիտի տեւէ։ Աւելորդ է խօսիլ գաւառի մասին, ուր տեղ – տեղ ձիւն եկած է։

Անհամբերներ սկսած են չմշկել սառած աւազաններու եւ լիճերու վրայ։ Անցեալ օր Անկէնի մէջ երկու հարիւր հոգի այդպիսի փորձ մը կատարեցին, բայց սառոյցը ամուր չըլլալով, ճեղքուեցաւ եւ շատեր ակամայ լոգանքի մը մատնուեցան։

Ցուրտին հետ, չունեւորներու թշուառութիւնն ալ սաստկացած է։ Բարենպատակ հաստատութիւններ տաք ապուր կը բաժնեն աղքատներուն, իսկ «Ապաստան» կոչուած հաստատութիւնը, որ կը բացուի վաղը, հինգշաբթի, Քանթակրէլ փողոցին մէջ, 500 անկողին եւս պիտի տրամադրէ չքաւորներուն։

Կրնաք ծախել, եթէ...

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ՝ գործավարներու խորհուրդը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն այն գիւղացիները որ կատարած են 1933ի ծրագիրը, պիտի կրնան, պետութեան բաժինը լրիւ յանձնելէ յետոյ, աւելցած մասը ծախել գործակցական խանութներուն, շուկան, կամ երկաթուղիներու կայարաններուն մէջ։ Թէեւ 1933ի հունձքը գոհացուցիչ է, բայց զանազան դժուարութիւններ եւ պետութեան պահանջած բաժինին կարեւորութիւնը կը կորսնցնեն տրուած արտօնութեան արժէքը։

«ՅԱՌԱՋ»ի Մարսէյլի գործակալը ազգ. վիճակախաղի տոմսակ մը կը տրամադրէ իր կանոնաւոր յաճախորդներուն, միեւնոյն պայմաններով։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵԼՔԸ

Լրացուցիչ տեղեկութիւններ

Երէկ ստացանք Կրընոպլի ֆրանսերէն թերթերը, որոնք ընդարձակօրէն կը նկարագրեն ծանօթ դատավարութիւնը։ Յետաձգելով այդ մանրամասնութիւնները, որոնք պիտի հրատարակուին յաջորդաբար, կը քաղենք վերջին անցքերը.—

Շաբաթ առտուան նիստին մէջ, լսուեցան վերջին վկաները։ Օր. Հ. Միսքճեան եւ Տիկին Մառի Զառացեան յայտարարեցին թէ զոհը՝ Տէլտիտեան (Մարուքեան), դանակ մը ունէր ձեռքը։ Պ. Ալիքեան ըսաւ թէ երբ խառնակութիւն ծագեցաւ, Պ. Սարգիս Ղուկասեան, գլխաւոր ամբաստանեալը, իր զաւակներուն հետ էր եւ դանակ չունէր, իսկ Տէլտիտեան ունէր։

Յետոյ կարդացուեցաւ նոյեմբեր 20ին Լանսէի մէջ անձնասպան եղած հայ երիտասարդի մը նամակը, որ յանձնուած էր ընդհ. դատախազին։ Այս նամակին մէջ, անձնասպանը իր կտակը գրելով, կ՚ըսէր իր մէկ բարեկամին.

— *«Երկար ատենէ ի վեր ջղային վիճակի մը մատնուած եմ։ Այլեւս չեմ կրնար քաշքշել այս կեանքը, լաւ է որ վերջացնեմ։ Զիս թաղել տուր համեստ անկիւն մը, առանց արարողութեան։ Չեմ ուզեր այս աշխարհէն բաժնուիլ առանց կրկնելու թէ կը հաւատամ Ղուկասեանի անմեղութեան, խեղճը բանտ ինկած է ամիսներէ ի վեր»։*

Միւս վկաներու ունկնդրութենէն յետոյ, դատարանը լսեց պաշտպան փաստաբանին՝ Պ. Պառոյի երկար եւ յուզիչ պաշտպանողականը։ Երդուեալները երկար խորհրդակցութենէ մը վերջ, արձակեցին հետեւեալ վճիռը,—Ազատ արձակել Մարգարեանը, Թորոսեանը, Սալվաննեանը եւ Անտոնեանը։

Յետաձգման պայմանով դատապարտել.— Ս. Ղուկասեանը՝ երկու տարի բանտարկութեան, Արապեանը՝ 100 ֆրանք տուգանքի, Կիւրեղեանը՝ մէկ տարի բանտարկութեան, Աւագեանը՝ 6 ամիս բանտարկութեան, Փափազեանը՝ մէկ տարի բանտարկութեան։ (Ըստ օրինի ձեւական են այս պատիժները)։

Երբ դատը վերջացաւ, ամբողջ գաղութը խռնուած էր հրապարակին վրայ, բայց ո՛ր եւ է ցոյց տեղի չունեցաւ։ Ութ ամբաստանեալները բանտէն արձակուելով, ինքնաշարժի մը մէջ դրուեցան եւ փոխադրուեցան հայկական թաղը։

«ԿԵՑՑԷ՛ ԹՈՒՐՔԻԱ» -- ԿԸ ԳՈՉԷ ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ

Լեհ-Խորհրդային յարաբերութիւններ

«Նոյէ Ֆրայէ Փրեսէ»ի Մոսկուայի թղթակիցը, յայտնի լրագրող Նիկ. Բասեխէս՝ իր հերթական թղթակցութիւնը նուիրած է թուրք – խորհրդային եւ լեհ – խորհրդային յարաբերութիւններուն։

Երբ Թուրքիայէն վերադարձին Վորոշիլով, թուրք զօրավարի մը ընկերակցութեամբ, իջաւ Օտեսայի քարափը, ինքնաշարժի մը վրայէն ճառ խօսեցաւ դիմաւորող բազմութեան, եւ պանծացուց թուրք – խորհրդային բարեկամութիւնը։ Իր խօսքը Վորոշիլով վերջացուց «կեցցէ՛ թուրք բանակը» բացագանչութեամբ։ «Ասիկա առաջին դէպքն է Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ — կը գրէ Բասեխէս — որ խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչը նման խօսքերով կ՚ողջունէ թուրք բանակը»։

Այնուհետեւ՝ Բասեխէս երկարօրէն կը խօսի լեհ – խորհրդային բարեկամութեան մասին։ Այս նոր բարեկամութեան հետեւանքով՝ գերմանական գործերը Խորհ. Միութեան մէջ արագօրէն հաշուեյարդարի կ՚ենթարկուին։ Գործէ հեռացած են բոլոր գերման մասնագէտները՝ ճարտարագէտներ ու տնտեսագէտներ։ Բոլոր քաղաքական կապերը Գերմանիոյ հետ խզուած են. վերջանալու վրայ են եւ մշակութային յարաբերութիւնները։ Մինչեւ այժմ արտասահմանէն ստացուած շարժանկարի ժապաւէններու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը գերմանական էր, գերմանական ցուցահանդէսներ, գիրքեր, հրատարակութիւններ — այդ բոլորի տեղը այժմ կը ջանան գրաւել Լեհերը։ Մոսկուայի նոյեմբեր ամսի երկրորդ շաբաթը իրապէս կարելի է կոչել՝ լեհական շաբաթ։ Հոկտեմբերեան տարեդարձի հանդէսին, Քրէմլինի մէջ, Մոլոտով ու Կալինին շեշտուած բարեկամութեամբ ընդունեցին լեհական դեսպանը։ Կարմիր հրապարակի վրայ զօրահանդէսը ընդունող Թուխաչեւսկի ամբողջ ժամանակը իր կողքին ունէր լեհ զինուորական կցորդը։ Անմիջապէս հանդէսէն ետքը Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ «լեհական արուեստի» ցուցահանդէսը, որուն ներկայ էր ամբողջ խորհրդային ազնուականութիւնը։ Առհասարակ, լեհ – խորհրդային բարեկամութեան նոր շրջան մը սկսած է։

Լիթվինով Պերլին գնաց Մուսոլինիի խորհուրդով

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը երկուշաբթի առտու ընդունուեցաւ Իտալիոյ թագաւորին կողմէ, սովորական արարողութեամբ։ Ունկնդրութիւնը տեւեց 15 վայրկեան։ Յետոյ քաղաքին մէջ պտոյտներ կատարելով, առաջնորդուեցաւ Կապիտոլ, ուր ընդունելութիւն մը սարքուած էր, յանուն Հռոմ քաղաքին։

Երեքշաբթի օր Պ. Լիթվինով նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականին հետ, եւ իրիկուան մեկնեցաւ Պերլին, Պ. Մուսոլինիի թելադրութեամբ։ Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ ալ քաղաքական խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Հռոմի տեսակցութեան գլխաւոր նիւթը կազմած են զինաթափութիւնը եւ Գերմանիոյ հետ մերձեցումը։ Այս առթիւ իտալական թերթերը կը շեշտեն պետութենէ պետութիւն ուղղակի բանակցութեանց արժէքը, որ աւելի արդիւնաւոր է քան միջազգային խորհրդաժողովները։ Իտալական դիւանագիտութիւնը կը նախընտրէ նոր դաշինք մը կնքել պետութենէ պետութիւն, ինչպէս եղած է Մոսկուայի եւ Հռոմի միջեւ։

Զգուշացէք կեղծ դրամներէն

Հրապարակ հանուած են քսան ֆրանքնոց նիքէլ դրամներու կեղծերը, որոնք աւելի թեթեւ կը կշռեն եւ խուլ կը հնչեն։ Զգուշացէ՛ք։

Ամերիկան պիտի խմէ արձակ համարձակ

Երէկ, 5 դեկտեմբեր, վերջնապէս թաղուեցաւ Վոլսթէտի օրէնքը, որ 1920 յունուար 16էն ի վեր արգիլած էր ոգելից ըմպելիներու գործածութիւնը՝ Մ. Նահանգներուն մէջ։

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ 1200 ՏՈԼԱՐ ՀԱՍՈՅԹ

ԽՄԲ. — «Հայրենիք» էն կ'ամփոփենք հետեւեալ թղթակցութիւնը. —

Հին օրերու ուխտագնացութիւնները միտքս եկան, երբ կիրակի, նոյեմբեր 12ին խուռներամ բազմութեան հետ սատիճաններէն վեր կ'ելլէի Փարք Փալէսի սրահը, ուր Նիւ Եորքի կոմիտէն պիտի տօնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը:

Ուխտագնացութիւն մըն էր որ կը կատարուէր դէպի Փարք Փալէս: Կուգային խումբ խումբ մեծ ու պզտիկով, տուն ու տեղով, դրկից-հարեւանով Նիւ Եորքի եւ արուարձաններու բոլոր ծայրերէն:

Փարք Փալէսի ընդարձակ սրահին մէջ է որ տեղի կ'ունենան Նիւ Եորքի հայ գաղութի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խոշոր ձեռնարկները: Այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիւ Եորքի կոմիտէի վարչութիւնը կանխատեսելով ակնկալիք մեծ բազմութիւնը, վարձած էր Փարք Փալէսի երկու խոշոր սրահները: Կոմիտէի վարչութիւնը չէր սխալած իր կանխատեսութեան մէջ: Սակայն, հանդէսին փութացած հասարակութեան բազմութիւնը գերազանցեց բոլոր ակնկալութիւնները: Փարք Փալէսի բոլոր սրահներն ու յարակից սենեակները շատ նեղ եկան այն հսկայ բազմութեան, որու նմանը վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին չէ ունեցած եւ ոչ մէկ հայկական ձեռնարկ Նիւ Եորքի մէջ: Փարք Փալէսի մեծ սրահի ամէն մէկ թիզ տարածութիւնը գրաւուած էր: Հասարակութեան մէկ խոշոր մասը ոտքի վրայ մնաց յայտագրի կատարման ընթացքին:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Սեպուհ, որ այդ նպատակով Պոսթընէն Նիւ Եորք հրաւիրուած էր:

Երբ ընկ. Սեպուհ ներս մտաւ հանդէսի սրահը, ուղեկցութեամբ «Ապրիլեան Սաներ»ու եւ «Հայորդիք»ի անդամներու, որոնց առջեւէն կը տարուէին ամերիկեան և հայկական դրօշակները, ամբողջ սրահը ոտքի ելաւ եւ որոտընդոստ ծափերով դիմաւորեց թափօրը:

Հանդէսը բացաւ Նիւ Եորքի կոմիտէի ատենապետ ընկ. Վ. Քրմոյեան, որու հրաւէրով հանդիսականները յոտընկայս երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը:

Ապա՝ ընկ. Վ. Քրմոյեան իր բացման խօսքի մէջ ուրուագծեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական մտածողութիւնը եւ պայքարի միջոցները:

— «Մէկ քանի հիմնական սկզբունքներ կան Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձեւակերպած քաղաքական մտածողութեան մէջ,— ըսաւ ի միջի այլոց, ընկ. Վ. Քրմոյեան:

Անոնց առաջինը անկախ ազգային պետութեան պահանջն է, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ձեւակերպեց եւ իրականացուց 1918ին Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան միջոցաւ:

Մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրապարակ գալը եւ նոյն իսկ Դաշնակցութեան ասպարէզ իջնելէն երկու տասնեակ տարի յետոյ հայութեան մէջ գոյութիւն չունէր պարզ ու որոշ ձգտում դէպի անկախութիւն: Ինչ որ կար անորոշ, անձեւ ձգտում մըն էր, բաղձանք մը չձեւակերպուած եւ քաղաքական գործունէութեան անկիւնաքար չդարձած բաղձանք մը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերով էր, որ անկախ պետականութեան գաղափարը դարձաւ հայ ժողովուրդի յստակ կերպով ձեւակերպուած եւ ղեկավարող գաղափարը:

Երկրորդ հիմնական սկզբունքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքական դաւանանքի մէջ Հայ Հայրենիքի տեղն է: Այսօր, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերու շնորհիւ քաղաքականօրէն խորհող բոլոր Հայերու համար հայկական պետութեան կորիզը Արարատի ստորոտը տարածուող ներկայ Հայաստանն է:

Եւ վերջապէս երրորդ հիմնական սկզբունքը, զոր որդեգրած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայ պետութիւնը հայկական ուժերով կառուցելն է: Դարերով մեր ժողովուրդի քաղաքականութիւնը եղած է օգնութիւն ակնկալել դուրսէն, քաղաքակիրթ աշխարհէն: Դառն փորձը մեզ բերած է վերջապէս այն համոզումին թէ օտար ուժերը չեն որ պիտի վճռեն մեր բախտը, այլ մենք ինքներս»:

Օրուան երկրորդ ատենախօսն էր ընկ. Ա. Միքայէլեան, որ վերլուծումի ենթարկեց ներկայ քաղաքական կացութիւնը եւ Դաշնակցութեան բռնած դիրքը մեր ազգային ներքին ճակատի վրայ մղուող պայքարի մէջ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ձգտած է ազգային մէկ ընդհանուր ճակատ ստեղծել միահամուռ ջանքերով պաշտպանելու մեր ազգային քաղաքական արժէքները,— ըսաւ ընկ. Ա. Միքայէլեան: — Եւ սակայն միշտ ալ մեր ժողովուրդի մէջ գտնուած են տականքներ, որոնք ոչ մէկ ջանք չեն խնայած պառակտելու մեր ներքին ուժերը, խափանելու մեր ազգային արժէքներու պաշտպանութիւնը յարատեւ դարձնելու համար օտարի տիրապետութիւնը մեր հայրենիքի վրայ: Այսօր ալ այդ տականքները հրապարակ եկած են կազմելու այսպէս կոչուած «միացեալ ճակատ» մը, քանդիչ, ազգակործան ճակատ մը, որու դէմ թումբ է կեցած Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէկ ճակատը:

Աղգաղաւ «միացեալ ճակատի» ամբողջ կատաղութիւնը ուղղուած է հայ Եռագոյնի դէմ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ հայ Եռագոյնը խտացած, ցայտուն խորհրդանիշն է այն իտէալի որու համար անդադրում կը պայքարի մարտնչող հայութիւնը: Զինուորը կռուի դաշտին մէջ պատրաստ է իր կեանքը զոհել, բայց չի զիջիր իր դրօշը:

Միեւնոյն վճռականութեամբ են տոգորուած այսօր բոլոր այն ուժերը, որոնք կը մղեն անտեղիտալի պայքար մը ընդդէմ հայ Եռագոյնի ներքին եւ արտաքին թշնամիներուն»:

Ձոր. Սեպուհ, իբր հանդէսի նախագահ, իր փակման հակիրճ խօսքի մէջ վերյիշեց այն դժնդակ պայմանները, որոնց տակ մաքառեր է մարտնչող հայութիւնը ղեկավար ունենալով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

— «Այդ պայքարը չէ լրացած տակաւին,— ըսաւ ան,— դէպի վերջնական ազատագրութիւն տանող տառապանքոտ ճամբու հազիւ կէսն ենք անցած: Դեռ ճամբայ ունինք անցնելու:

Ինչ որ ունինք այսօր ձեռք ենք բերած ծանր զոհողութիւններու գնով: Այսօրուան մեր ունեցածը սակայն լաւագոյն գրաւականն է որ վերջնական յաղթանակը մենք պիտի տանինք: Իմ մազերս արդէն ճերմկեր են:

Եթէ բախտը այնքան անողոք լինի, որ ես կրկին չտեսնեմ հայրենի Երկրիս ազատութիւնը, վստահ եմ սակայն, որ մեզմէ ետք եկող սերունդը, որ ահա հասակ կը նետէ, պիտի տեսնէ մեր հայրենիքը ազատ ու անկախ»,— եզրակացուց հին հայդուկը իր սրտառուչ խօսքը:

Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսը ունէր նաեւ ճոխ եւ բազմազան գեղարուեստական բաժին, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ոչ միայն Նիւ Եորքի գեղարուեստական ուժերը, այլ եւ հեռաւոր քաղաքներէ եկած հիւրեր:

Յայտագիրը վերջացաւ եւ հասարակութիւնը երկու մասի բաժնուեցաւ: Ամերիկեան պարի սիրահարները գրաւեցին վերի սրահը ուր սկսաւ մրցում մը փրոֆ. Մոսկոֆեանի նուագախումբի եւ պարող զոյգերու ոտքերու միջեւ:

Հաճելի նորութիւն էին վարի սրահի մէջ կազմակերպուած գաւառական խմբապարերը, որ կը վարէր ընկ. Ա. Միքայէլեան: Խմբապարերու մրցութեան մասնակցեցան Կարնեցիներու, Տարօնցիներու, Վասպուրականցիներու, Երզնկացիներու, Շ. Գարահիսարցիներու, Շ. Գարահիսարցիներու եւ Տիգրանակերտցիներու խումբերը: Ներկաներու ցանկութեան համաձայն լաւագոյն պարող խումբին՝ Կարնեցիներուն, տրուեցաւ գեղեցիկ մրցանակ մը — մետաքսեայ թաշկինակ մը վրան Հայկական Եռագոյնը: Կարնեցիները իրենց շահած մրցանակը նուիրեցին հանդէսին նպատակին. ընկ. Ա. Միքայէլեան աճուրդի դրաւ փոքրիկ Եռագոյնը, որ քանի մը վայրկեանէն սեփականութիւնն եղաւ ընկ. Գ. Գանտարեանի, որ վճարեց $25: Երգ, պար եւ ուրախութիւն տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր:

Հանդէսի ամէնէն ծանր բաժինը ստանձնած էր տիկ. Ք. Գաղանճեան, որ յանձն առած էր հանդէսի յայտագրի կատարման ընթացքին վարի սրահին մէջ զբաղեցնել 500ի չափ մանուկներ: Սկիզբը մանուկները գոհ կը թուէին, իրենց տրամադրուած էր ընդարձակ սրահ մը եւ ղեկավարուհի տիկ. Գաղանճեան հետաքրքրական խաղերով կը զբաղեցնէր զիրենք: Վերի սրահէն հասնող որոտընդոստ ծափահարութիւններու ձայները սակայն հետզհետէ սկսան աւելի ու աւելի դրաւել իրենց ուշադրութիւնը: Վերը բաներ կ'անցնէին կը դառնային եւ իրենք ալ կ'ուզէին մեծերու հետ մասնակից ըլլալ վերի սրահի անցուդարձերուն:

Եւ ահա կատարեալ ապստամբութիւն մըն էր որ ծայր տուաւ: Մանուկները մինակ ձգեցին տիկ. Գաղանճեանը վարի սրահի մէջ, եւ կարծես խօսք մէկ ըրած խուժեցին վեր: «Մենք ալ կ'ուզենք հոս մնալ»: Ուրիշ ճար չկար. հանդէսի կարգադրիչներուն կը մնար համակերպիլ եւ հոգ տանիլ միայն որ փոքրիկ ըմբոստները աղմուկ չհանեն: Ու պէտք է ըսել որ անոնք չչարաշահեցին կռիւով ձեռք բերուած իրենց իրաւունքը: Անաղմուկ, կարգապահ մնացին մինչեւ յայտագրին լրանալը:

Պարերը սկսելէն առաջ էր որ փոքրիկներու այդ բանակը իր մասնակցութիւնն ալ բերաւ հանդէսին: Առին սրահի մէջ գտնուող բազմաթիւ ամերիկեան եւ հայկական դրօշակներէն երկուքը եւ «Մեր Հայրենիք» երգելով թափօր կազմեցին երկու սրահներու մէջ: Հանդէսի թերեւս ամէնէն շատ ծափահարուած մասը եղաւ այդ թափօրը:

Հանդէսի միակ թերին ուտելիքի պակասն էր: Սրահէն մեկնելէ առաջ այս մասին դժգոհութիւնս յայտնեցի ատենապետ ընկ. Քրմոյեանին.

— Ամբողջ օրը՝ ժամը երկուքէն մինչեւ կէս գիշեր հազիւ սանդուիչ մը կրցի ձեռք ձգել,— ըսի իրեն:

— Իրաւունք ունիք դժգոհելու: Զգիտեմ սակայն թէ ո՞վ է աւելի յանցաւոր՝ մե՞նք, հանդէսը կազմակերպողներս, թէ հասարակութիւնը որ եկաւ այսքան մեծ բազմութեամբ: Մենք կ'ակնկալէինք եւ պատրաստութիւն էինք տեսած առ առաւել 1200-1500 հոգիի համար, մինչդեռ ինչպէս կը տեսնէք 1500 հոգի միայն մեծերն են, 500 ալ մանուկներ: Ի՞հ, դիւրի՞ն բան է 2000 հոգի կերակրել եւ ամէնքն ալ գոհ ձգել: Ամէն պարագայի տակ տուժողը մենք եղանք: Հասոյթը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլար, ըսաւ ընկ. Քրմոյեան:

— Որքա՞ն եղաւ հասոյթը:

— Առ այժմ, մօտաւոր հաշուով 1200 տոլար:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ooooo

Շաբաթէ մը ի վեր Շան զ'Էլիզէի Փոքր Պալատին գետնայարկերը կ'այցելեն հազարաւորներ՝ տեսնելու օդանաւորդութեան մանկութեան յիշատակները զորս պիտի ցուցադրուին մինչեւ դեկտ. 25:

Ցուցահանդէսին մուտքն է հինգ ֆրանք, բայց կարելի է ճարել երկու ֆրանքնոց տոմսեր օդանաւորդութեան ընկերակցութեանց մօտ:

Ֆրանսական իշխանութիւնն ու ընկերակցութիւնները շատ արդար հպարտութեամբ կը ջանան ոչ միայն յաւերժացնել երէկուան փառքը, որմէ մեծագոյն բաժին մը կ'իյնայ իրենց, այլ ներշնչելու այսօրուան ու վաղուան սերունդին իր ժառանգին արժէքը եւ վերջապէս կոչ ընել անոնց որ գիտակցին պարտականութեան իրենց բաժինը կատարելու:

Եթէ այսպիսի վսեմ ու խոշոր գործերու առջեւ մեզ նման անհատի մը սիրտը կը կծկուի, կը սեղմուի, տեսնելով իր եւ շուրջիններուն միջեւ անհասանելի բարձունքներ, բայց եւ կը գիտակցի թէ ատոնց հասնելու համար մէկ հոգիի կորովն ու կամքը ոչինչ կը ներկայացնեն: Այն ատեն իջնելով բանաստեղծութեան Ողիմպոսէն, որ մեզ համար հասանելի միակ կէտը ցոյց տուած են մեր դաստիարակները մինչեւ այժմ, թերդնահատելով նոյն իսկ այդ, այցելուն կը տրամադրուի բերելու եւ շաղկապելու իր ուժը իր նմաններու ուժին, միակ պայմանը յաջողութեանց: Ու թերեւս այն ատեն վերջնական լուծում գտնեն «Դաշտերդոհկոմ»ի, «Անարժան Առաջնորդ»ի, «Տկար Հայու» եւ «Դրօշամարտ»ի նման հանելուկներ:

Պիտի յանձնարարէինք մասնաւորապէս երիտասարդ մեր հայրենակիցներուն երթալ տեսնել հոն անձնազոհութեանց, ուժերու եւ համագործակցական ոգիի արդիւնքները ու վկայ ըլլալ այն երախտագիտական ջերմեռանդ արտայայտութեանց որ կը մատուցուին օդանաւորդութեան նախակարապետներուն:

Ափսո՜ս որ ցուցահանդէսին միջազգային հանգամանքը անտեսուած է, մէկ կողմէ աչքի առջ ունենալով այդ բոլոր յիշատակները համախմբելու դժուարութիւնները ու միւս կողմէ թերեւս վայրկեանի պարտաւորիչ հանգամանքներու առթիւ ոգեկոչում մը ընելու բաղձանքէն տարուած: Որով Իգարիոսի արժանաւոր հետեւորդներու, գերմանացի Լիլիընթալներու, Անգլիացի Քէյլիներու, Ամերիկացի Րայթերու, իտալացի Ֆորլանինիներու գործերն ու յիշատակները միանգամայն տեսնել կարելի չէ առ այժմ:

Թէեւ այսքանն ալ կարելի ընելու համար կազմակերպիչ յանձնախումբը անձնապէս դիմած է բոլոր իր եւ իր շրջանակին ծանօթ անձերու, նկարիչ, գծագրիչ, լուսանկարիչ եւ բոլոր անոնց որ հեռուէն կամ մօտէն շահագրգռուած են օդանաւորդութեամբ եւ հաւաքածոներ ունին պահած:

Այսպէս, լուսանկարներ, թերթերու կտորներ, անձնական նամակներ, ինչպէս Մանշի յաղթական Պլէրիոյի ուղղուած «օդի թագաւոր» եւ այլ տիտղոսներով, մեքենաներու եւ օդանաւերու բեկորներ, պատերազմի հերոսներ կինըմէրներու, Նիւնժէսէրներու մասունք դարձած հագուստներէն ու չքանշաններէն առատութեամբ ու խնամքով ցուցադրուած են եւ ապակեփեղկերով պաշտպանուած:

Հոն են իրենց բնական մեծութեամբ 1909ի Սանթա Տիւմօնի օդանաւը, առաջին անգամ Մանշը թռչելով անցնող Պլէրիօ 11 օդանաւը, 1912ի Կորտըն Պէնէթի մրցանակը շահող Տըփէրտիւսէն սաւառնակը, 1910ի Նիւփոռ No 2, պատերազմի հերոսներու հերոս Կինըմէրի Spadը, 1913ի Մոռան Սօլնիէ, արագութեան մրցանակը շահող Պէռնար օդանաւը. Փէյոէի օդաթեւը, Մանէյռոլի մէկզմէկու յաջորդող երկթեւեան օդաթեւը:

Ակնարկ մը այդ լաթէ, փայտէ, պողպատեայ բարակ ու խառնիճաղանճ թելերով հաստատուած օդանաւերուն վրայ՝ սարսափ եւ միանգամայն հիացում կը պատճառէ թէ ինչպէս հնարիչներ կրցած են վստահիլ այդ խարխուլ առարկաներուն ու նետուած են անջրպետին մէջ, ամէն ինչ շահելու յոյսով բայց եւ կորսնցնելու խոշոր հաւանականութեամբ:

Ցուցադրուած են նաեւ շարժանիւներու զանազան գործարաններէն հինև նոր նմոյշներ, այսպէս Իսպանօ-Սուիզ, Ռընօ, Սալմսօն, Ֆարման, Լորէն եւ Նոմ է Ռօն: Ասոնցմէ հիացման արժանի է Քլէման Ատէրի օդանաւաշինութեան հայրերէն մէկուն շոգեմեքենան որ բաղդատմամբ իր ժամանակաշրջանին (մօտ 50 տարի առաջ), հրաշալիք մըն է: Ամբողջովին պողպատէ դարբնուած, իր ժամանակի ճարտարարուեստական յանձնախումբէն քննուած ու 24 ժ. անընդհատ բանեցնելէ վերջ ընդունուած, կը կշռէ 32,7 հազարակրամ եւ ունի 30 ձիու ուժ: Ատէր այս մեքենան զետեղած էր իր ջղջիկի նմանող սաւառնակի վրայ ու եղած է առաջին «թռչող մարդը», յաջողած է թռչիլ մօտ 300 մեթր, փորձարանի մը վրայ, 14 հոկտեմ. 1897ին, բայց առաջին փորձին հովի ուժգին թափէ մը փորձարանէն հեռու քշուելով, ստիպուած է վար իջնել եւ զոհ տուած է իր անխոնջ փնտռտուքներու եւ աշխատութեանց արդիւնքը: Սակայն օդանաւի կտորուանքները վերանորոգուած՝ այսօր կը գտնուին Առ է Մեթիէի Թանգարանը:

Ցուցահանդէսին մէջ իրենց բաժինն ունին նաեւ գրականութիւնը եւ պատմութիւնը՝ գրքերու առատ պաշարով: Կայ նաեւ կոկիկ սրահ մը՝ լուսապատկերով դասախօսութեանց յատկացուած:

Սոյն քանի մը տողերը գրելով ցուցահանդէսին էութեան վերաբերեալ կատարեալ տեղեկութիւններ տալ չէր մեր միտքը, այլ յիշեցնել առիթը մասնաւորապէս հայ ծնողներուն՝ իրենց զաւակներուն հաճելի եւ թելադրիչ պտոյտ մը կատարել տալու:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
(Ճարտարագէտ)

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ

Փարիզի բարոյական դիմագիծը

»»» · «««

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Վերջին բարոյական գայթակղութեան դէպքերուն պատճառով, Փարիզի քաղաքապետական ժողովին մէջ կարգ մը վիճաբանութիւններ կատարուեցան, եւ ի վերջոյ խօսեցաւ Քիափ...

Առաջին անգամ խօսք առաւ Լիոն Նասթորկ, որ պահանջեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել կեղծ նաւաստիներուն դէմ: Փարիզի փողոցներուն մէջ պակաս չեն կեղծ նաւաստիները, ինչպէս նաեւ կեղծ ուսանողները, որոնք անբարոյութիւն կը տարածեն երիտասարդութեան մէջ: Ընդհանրապէս միասեռականներ են ասոնք, եւ նաւաստի կամ ուսանող երեւալը «արհեստ» ծածկելու միջոց միայն:

Խօսք առաւ նաեւ Փիմէկը, որ բողոքեց ըսելով թէ օտարականները հետզհետէ կը շատնան Ֆրանսայի, մասնաւորապէս Փարիզի մէջ: Միայն Փարիզի մէջ, 18.000ի կը հասնի օտար երիտասարդներու թիւը: Ասոնք կուգան, իբրեւ աշխատաւոր, ոչ միայն խլել Ֆրանսացի աշխատաւորի հացը, այլ եւ, զանազան ձեւերով, կ'եղծանեն Ֆրանսացի երիտասարդութեան բարոյականը:

Փրովօ տը Լօնէ դիտել տուաւ, որ հրեայ գաղթականներն ալ սկսած շատնալ Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը:

Լօրան պարզեց պոռնկագրական լուսանկարներու առեւտուրին զանազան եղանակները:

Այս ամէնուն պատասխանելով, ոստիկանական տեսուչ Քիափ մէկիկ մէկիկ քննեց եղած դիտողութիւնները:

Նախ դիտել տուաւ Նասթորկի թէ կեղծ նաւաստիներ չկան Փարիզի փողոցներուն մէջ, որովհետեւ ոչ միայն ոստիկանութիւնը, այլ եւ նաւային իշխանութիւնը կը հսկէ եւ թոյլ տար որ որ եւ է երիտասարդ կրէ իրենց համազգեստը:

Քարթիէ Լաթէնի (Ուսանողաց թաղ) մէջ կ'ապրին 45,000 ուսանողներ, (10,000ը օտարական) ...

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (6)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Որովհետեւ դեռ յայտնի չէր թէ Թուրքիա ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ ընդհ. պատերազմին մէջ, եւ, միւս կողմէ, մինչեւ այդ դիրքին ճշտումը որոշուած ըլլալով Համաձայնական պետութեանց կասկածը չհրաւիրել, Տրապիզոն եկող Գերմանացիներէն խստօրէն պահանջուած էր բանակատեղէն բնաւ դուրս չելլել, իրենք զիրենք երբեք չմատնել, եւ մինչեւ վերջ գաղտնի կեանք ապրիլ: Այս կերպով թոյլ չէր տրուէր նաեւ որ զեղխութիւն ընեն ու դրամով իրենց կողմնակիցներ ճարեն: Որովհետեւ կ'ենթադրուէր թէ Գերմանացիները մէկ երկու սնտուկ ոսկի ունին եւ նկատի կ'առնուէր այն պարագան թէ անոնք հոս ու հոն դրամ տալով օր առաջ դէպք մը կը ստեղծեն: Գերմանացիները իրենց հետ բերած էին նաեւ քոլէրայի եւ ուրիշ հիւանդութեանց դէմ պատուաստներ: Կը պահանջուէր որ թէ իրենք եւ թէ իրենց ենթակայ անձերը պատուաստուին: Մինչդեռ այդ պատուաստումները ընող բժիշկը գտնելը շատ դժուար գործ մըն էր: Եւ թէ ունէ բժիշկ մը կանչելը վտանգաւոր էր. որովհետեւ պիտի պարզուէր թէ Գերմանացիները Թուրքեր չեն եւ թերեւս պիտի հասկցուէր ամբողջ կազմակերպութեան բնոյթը: Այսուհանդերձ, բժիշկի մը պէտք կար: Գերմանացիներուն հիւրընկալը վերջապէս գնաց գտաւ կուսակալութեան բժշկապետը՝ Տոքթ. Եուսուֆ Վասֆի պէյը: Վերջինս նախ Թէշքիլաթը Մախսուսէի մէջ առնուեցաւ ու յետոյ գնաց կատարեց Գերմանացիներուն պահանջած պատուաստը: Այս կերպով լուծուեցաւ այդ դժուարութիւնը:

Գարա Քէմալ պէյ՝ Տրապիզոն ժամանման առաջին գիշերը իր նախագահութեան ներքեւ նիստի հրաւիրած էր թէ պատուիրակները եւ թէ Տրապիզոնի կազմակերպութիւնը: Այս ժողովին մէջ երկար բարակ ուսումնասիրուած էր թէ գործի ի՛նչպէս պիտի սկսուի, Քէմալ պէյի հետ եկողները ի՛նչ ձեւով պիտի գործեն, Թէշքիլաթը Մախսուսէի միւս մասը վարող Պէհաէտտին Շաքիր պէյի մարմինը Տրապիզոնի մարմնին հետ ի՛նչ ձեւով պիտի գործակցի եւ այլն:

×

Բայց, Պոլիսը դեռ որ եւ է որոշում չունէր:

Հակառակ ատոր, պարապ չնստելու համար, Գարա Քէմալ պէյն ու քանի մը պատուիրակներ սկսան Վրացիներուն հետ բանակցիլ: Այս բանակցութեանց նպատակն էր հասկնալ թէ՝ Վրացիները ի՛նչ նպատակներ պիտի հետապնդէին եւ այդ նպատակները ինչպէս պիտի իրականացնէին: Ասկէ զատ, այդ բանակցութեանց ընթացքին պիտի ճշդուէին նաեւ հետեւեալ հարցերը և զանոնք կէտ առ կէտ յարգելու մասին վճռական որոշում պիտի տրուէր. —

1.— Վրացիները Տրապիզոնի «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի նախագահութեան հետ չխորհրդակցած ամենափոքր շարժում մը իսկ պիտի չընեն, որպէսզի Թուրքերը՝ Ռուսերու առջեւ կատարուած իրողութեան մը առջեւ չգտնուին: Նաեւ՝ ետ կենան որ եւ է յարձակողական շարժումէ:

2.— Պոլսէն հասած 16 Վրացիները միշտ կասկած չհրաւիրող ձեւով պիտի չգտնուին: Նաեւ՝ ետ պիտի կենան որ եւ է յարձակողական շարժումէ:

3.— Հասած Վրացիներուն հպատակութիւնը անծանօթ ըլլալով, առ այժմ անոնք Թրքահպատակներ պիտի նկատուին եւ ըստ այնմ պիտի առնուին Թէշքիլաթը Մախսուսէի մէջ:

4.— Վրացիները՝ այս կերպով, Թուրք Թէշքիլաթը Մախսուսէի նախագահութեան կապուած ըլլալով, Գերմանացիներուն հետ իրենց ունեցած բոլոր յարաբերութիւնները պիտի դադրեցնեն:

5.— Ոչ Գերմանացիները ոչ ալ Վրացիները իրաւունք չունին երկրին մէջ գործող պաշտօնական մարմիններու եւ գերման հիւպատոսարանին հետ յարաբերելու, երբ իրենց չընկերանար Տրապիզոնի «Թէշքիլաթը»ի Թուրք անդամներէն մէկը: Նաեւ՝ պանդոկէն դուրս պիտի չկարենան ելլել եւ ոչ ալ պանդոկ մարդ պիտի ընդունին, առանց ստանալու «Թէշքիլաթ»ի հաւանութիւնը:

Ամէն հաւանականութեան դէմ՝ Գերմաններն ու Վրացիները «Թէշքիլաթ»ի կապող այս որոշումները տալէ վերջ, անոնց գործադրութեան հսկելու համար այդ որոշումները հաղորդուեցան նաեւ Տրապիզոնի կուսակալ Ճէմալ Ազմի պէյի: Այդ միջոցին, Ճէմալ Ազմի պէյ շատ մը ծառայութիւններ կը մատուցանէր «Թէշքիլաթ»ի: Ու կասկած չկար որ յառաջիկային եւս կարելի պիտի ըլլար իրմէ օգտուիլ: «Այդ պատճառաւ, որոշուեցաւ վալի պէյը եւս «Թէշքիլաթ»ի մէջ առնել ու անկէ յետոյ Ճ. Ազմի պէյը եւս մասնակցեցաւ Տրապիզոնի «Թէշքիլաթ»ի նիստերուն:

Տրապիզոնի մարմինը, տալէ յետոյ վերի որոշումները, տետրակի մը մէջ արձանագրեց՝ անոնց ստորագրութիւնները առնելու համար: Այդ ձեւով կ'ուզէր որ Գերմաններն ու Վրացիները չդրժեն նախապէս ըրած իրենց խոստումներն ու տուած որոշումները, ու եթէ դրժեն՝ արձանագրութիւնները ցոյց տալով իրենց կարելի ըլլար զանոնք լռեցնել եւ ստիպել որ իրենց խոստումը յարգեն:

Տրապիզոնի մարմինը, երբ մէկ կողմէ Գերմաններով ու Վրացիներով կը զբաղէր, միւս կողմէ Պէհաէտտին Շաքիրի հետ ճակատն ու գործունէութիւնը միացնելու սկսած էր: Այդ նպատակով որոշուեցաւ կարելի եղածին չափ Տրապիզոն հրաւիրել Պ. Շաքիր պէյը: Ապագային պիտի շարժէին անոր հետ տրուելիք որոշումներուն համաձայն: Բայց, Պէհաէտտին Շաքիր պէյ հրաւէր - հեռագրին տուած իր պատասխանով կ'ըսէր թէ բազմաթիւ գործերու ձեռնարկած է, թէ մինչեւ Տրապիզոն գալը ժամանակի մեծ կորուստ մը պիտի ըլլայ եւ կ'իմացնէր թէ աւելի յարմար պիտի ըլլար երկու կողմերը կէս ճամբուն վրայ գտնուող վայրի մը մէջ հանդիպէին:

Ասոր վրայ, Կէօյնիւք գտնուող Հիլմի պէյին հետ եւս թղթակցելով, կարելի ապահովուեցաւ նաեւ անոր ժամանումը: Յետոյ, որոշուեցաւ որ կողմերը իրարու հանդիպին Բայբուրդի մէջ:

(Շար.)

աշխարհ: Անոնց մէջ եւս չկան կեղծ ուսանողներ: Կատարուած քննութիւններէն, որոնք կը կրկնուին յաճախ, գոյց տուին որ 45.000 ուսանողներէն միայն երեքն էին կեղծ:

Գալով օտարականներու, որոնք կը փախչին իրենց երկրէն եւ կ'ապաստանին Ֆրանսա, մասնաւորաբար կը խռնուին Փարիզի մէջ, ասոնք ճիշդ է որ հեղձեղէ կը չատնան: Փարիզի մէջ ներկայիս կ'ապրին 22.000 Ռուսներ, 71.000 Իտալացիներ, 14.000 Սպանիացիներ: Գերմանացիներուն թիւն էր 2.000, վերջերս Հիթլերական հալածանքներէն փախչելով՝ Փարիզ ապաստանեցան 7.200 հոգի: Անշուշտ այսքան բազմութեան մէջ պիտի գտնուին «մոլորեալ»ներ: Սակայն ոստիկանութիւնը խստիւ կը հսկէ, որ անոնք չվարակեն Փարիզի բնակչութիւնը եւ երիտասարդութիւնը:

Օտարականներու համար, Ֆրանսա այն երկիրն է, որուն յառած են շատ մը ժողովուրդներ իրենց աչքերը: Մեծ մասը կուգան՝ խուսափելու համար քաղաքական փոթորիկներէ: Ֆրանսական սահմաններէն ներս ծանօթ են երկու մեծ խռնուումներ, մէկը 1919ին, երբ հասան ռուսական յեղափոխութենէն փախչողները, միւսը 1923ին երբ հասան Ֆաշական յեղափոխութենէն փախչողները: Ասոր այս անգամ, համեմատաբար շատ քիչ թիւով, կը հասնին անոնք որ կը փախչին Հիթլէրի հալածանքներէն:

Ոստիկանութիւնը կը հսկէ բոլոր այս օտարականներուն վրայ, թոյլ տալով որ խաթարեն Փարիզի բարոյական դիմագիծը, ոչ ալ քաղաքական պայքարներով՝ իրենց երկրին դէմ կամ Ֆրանսայի հակակառավարական հոսանքներու կողքին՝ խանգարեն հանրային խաղաղութիւնը:

Միեւնոյնատեն կարելի չէ ընդունիլ, որ օտարականները մրցակցութիւն կատարեն աշխատանքի շուկային վրայ, կոտրելով այլանքներու գինը կամ աշխատավարձերը:

Գալով մայրաքաղաքին բարոյական դիմագծին պահպանման հարցին, ոստիկանական տեսուչը ըսաւ թէ ոստիկանութիւնը երբեք չի թերանար մաքրագործումի իր պարտականութեանց մէջ: 1928էն ի վեր քննութիւնները աւելի խիստ են ոչ միայն միջազգային աւազակներու դէմ, այլ եւ խէնէշութիւններու մասին: Հսկողութիւն կը կատարուի լպիրշ շարժանըկարներու, պոռնկագրական գիրքերու եւ լուսանկարներու հրատարակութեան վրայ:

Գալով պոռնկութեան, ոստիկանութիւնը խստիւ կը հետեւի ոչ միայն պոռնիկներուն, այլ եւ բոզարածներու խաղերուն: Ցաճախակի կը խուզարկուին գաղտնի տուները, գիշերային զբօսավայրերը, կը ձերբակալուին բոզարածներու «թարգմանները»: (1933ին 431 հոգի):

Ոստիկանական տեսուչը կը դանդատի, որ սահմանափակուած են իր իրաւասութիւնները, որպէսզի կարենար աւելի կտրուկ միջոցներու դիմել: Այսուհանդերձ կը յայտարարէ, որ Փարիզ, իր բարոյական դիմագիծով, ներկայիս գնահատելի վիճակ մը կը ներկայացնէ: Մխասեռականութիւնը նուազած է, ոճիրներու վիճակագրութիւնը եւս ցոյց կուտայ, որ ձեռք առնուած միջոցները բարեբար դեր մը կատարած են: Այսպէս 1933ին տեղի ունեցած են 84 մարդասպանութիւններ, մինչդեռ 1930ին կատարուած մարդասպանութիւններուն թիւն էր 130:

Շատեր կը կարծէին թէ ոստիկանական տեսուչին ձեռք առած խիստ միջոցներուն պատճառով, Փարիզ պիտի կորսնցնէ իր աւանդական զուարթութիւնը եւ ուրախութիւնը, մինչդեռ Քիափ դիտել կուտայ թէ Փարիզ երբեք տխուր չէ, այլ միայն ամփոփուած ինքն իր մէջ: Աղուոր պողոտաներու վրայ պտըտող Փարիզի բնակչութիւնը եթէ քիչ մը նուազ աշխոյժ կը թուի, պատճառը տնտեսական տագնապն է: Փարիզ իր ընդհանուր բնակչութեամբ աղնուական եւ պարկեշտ երեւոյթ մը ստացած է, կը ճառագայթէ առողջութեամբ եւ մաքուր նկարագիրով:

Քիափի այս զեկոյցը արժանացաւ ընդհանուր գնահատութեան եւ ծափահարութեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ – ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՈՒՐ. ՔԱՅԼԵՐԳԸ ԵՒ ՌՈՒԲԷՆ

— :-: —

Հալէպի արաբ թերթերը կը գրեն թէ քէմանչիստ Ռուբէնի պաշտօն տրուած է ազգային քայլերգ մը պատրաստել Սուրիոյ համար:

Հայ արուեստագէտը ասկէ առաջ հանգուցեալ Ֆէյսալ թագաւորին եւ Եգիպտոսի գահաժառանգին ձօնած էր երկու քայլերգներ, որոնք մեծապէս գնահատուած էին:

⁂ Լիբանանի յառաջիկայ Երեսփոխանական ժողովը պիտի ունենայ 32 աթոռ, հետեւեալ ազգերու վրայ բաժնուած.— Մարօնիներ՝ 10 աթոռ, Իսլամ Սիւնիներ՝ 6, Իսլամ Շիիներ՝ 6, յոյն կաթոլիկներ՝ 2, յոյն օրթոտոքսներ՝ 4, Տրիւզներ՝ 2, Հայեր՝ 1, փոքրամասնութիւններ՝ 1:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՀԱՅ ՄԸ՝ ՀԻԹԼԷՐԻ ԹԻԿՆԱՊԱՀ

»»» · «««

«Ազգարար»ի թղթակիցը կը գրէ թէ մասնաւոր լուրի մը համաձայն Հիթլէրի գլխաւոր թիկնապահներէն մէկն է Սամուէլ Երէցեան անուն հայ մը, որ զաւակն է Վիւրթէնպէրկի մայրաքաղաքը հաստատուած Գ. Միքայէլ Երէցեանի: Այս վերջինը Թաւգիւղի եկեղեցիին նշանաւոր լուսաբարապետ Տէր Մկրտիչի թոռն է, որ գերմանուհիի մը հետ ամուսնացած է. ունի 10 զաւակ, որոնց մէկն է նոյն ինքն Սամուէլ, Հիթլէրի թիկնապահը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Եանպոլի յուշարձանը

»»» · «««

1924 դեկտ. 7ին, Սոֆիայի մէջ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, մեծ մասամբ Դաշնակցականներէ, յուշարձան մը կանգնելու համար ի պատիւ պուլկար դրագէտ Եավորովի, որ ունի սքանչելի բանաստեղծութիւն մը, «Արմենցի» (Հայեր), նուիրուած՝ հայկական տառապանքին:

Ցուշարձանին շինութիւնը յանձնուած էր արձանագործ ընկ. Գրիգոր Աճարյանեանին, որ արդէն լրացուցած է զայն: Բացումը պիտի կատարուի յառաջիկայ գարնան, մեծ հանդիսաւորութեամբ:

Ցանձնաժողովին տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ՝ հաւաքուած էր 45.000 լեւա, որ դրամատան դրուելով, ինը տարուան տոկոսով բարձրացած է 62.000 լեւայի: Ընկ. Գ. Աճարյանեան շինութիւնը յանձն առած է աննշան վճարումով մը:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

67 ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

■■■

Տիթրոյթէն կը գրեն «Հայրենիք»ի (24 նոյ.).— Շրջանի կոմիտէներուն միացան 67 ընկերներ: Ժողովները կը շարունակուին:

ԸՆԿԵՐ ՇԵՐԱՄԻ ՄԱՀԸ

Թէհրանի «Ալիք»էն ցաւով կ'իմանանք հին յեղափոխական եւ խմբապետ Շերամի մահը:

Շուտով կը հաղորդենք տեղեկութիւններ իր կեանքի եւ գործի մասին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԳԻՒՂԱՑԻ ՏՂԵԿԸ ԿԱՐԴԱԼ Կ'ՈՒԶԷ, ԲԱՅՑ...

— o —

Տէվրէքէն կը գրեն «Միլլիյէթ»ի.— Անատոլուի մէջ նախակրթութիւն ըստացող տղոց ուսումը երկուքի պէտք է բաժնել.—

1.— Իրենց գիւղին մէջ դպրոց ունեցողներ:

2.— Դրացի գիւղերու դպրոցները յաճախողներ:

Իրենց գիւղին մէջ դպրոց ունեցողները իրենց նախակրթութիւնը գիւղին մէջ կը ստանան՝ իրենց ինկած պարտականութիւնները կատարելէ վերջ: Ութը տարիքը լրացուցած գիւղացի տղան թէ կարեւոր եւ թէ դժուար գործեր ունի: Առտուն ժամ հինգին կ'արթննայ. իրենց ցանած, իրենց հնձած, իրենց եփած չերտ մը սեւ հացը — թերեւս ցամաք — ուտելէ վերջ, գիւղի հրապարակը կը վազէ կամ մեծերուն յանձնարարած գործերը կը կատարէ: Երբ դպրոցին ժամանակը գայ,— ոչ թէ ժամով, այլ պատահաբար կռահելով — եթէ ամառ է՝ լեռներէն ծաղիկ կը հաւաքէ ուսուցչին համար, եթէ ձմեռ է՝ դասարանին համար փայտ: Տղայ մը որքան շատ փայտ տանի դպրոց, հօճա էֆէնտին այնքան շատ կը սիրէ զայն:

Իրաւ ալ, շատ փայտ տանողները բնաւ չեն պատժուիր: Որովհետեւ երբեւ վառելանիւթի գումար դպրոցին տրուած դրամը հազիւ մէկ ամսուան կը բաւէ: Գիւղացի տղան կռնակը կ'առնէ կտրած փայտը եւ հեւ ի հեւ կը վազէ դպրոց: Առաջին դասի պահուն իր քրտինքոտ շապիկը կը չորցնէ: Հարիւրին վաթսունը ընթերցանութեան գիրք չունի: Իր ընկերոջ գրքէն այդ օրուան դասը կարդալով կը սրտի, ու ահա զբօսանքի ժամանակը կը հասնի: Երկրորդ պահուն — ուղղագրութիւն կամ գրավարժութիւն — միայն մատիտ ու թուղթ ունեցողները կ'օգտուին: Զունեցողները կ'ըսեն թէ հայրիկը պիտի գնէ... ի՞նչ ընէ խեղճ տղան. հայրը կօշիկ մը առնելու իսկ ի վիճակի չէ: Իսկ անոնք որ հայր չունին՝ առանց գրքի կարգ կը փոխեն...: Քանի՜ քանի տեղեր տեսայ այս ցաւալի պատկերը:

Անատոլուի մէջ, 3—4 գիւղէն հազիւ մէկը դպրոց ունի:

Կուսակցական կազմակերպութիւն

»»» · «««

Պիւրհան Ճահիտ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.—

Անցեալ օր, Պոլսոյ գաւառակներէն մէկուն մէջ կատարուած գիւղական կազմակերպութենէն խօսելով ըսեր էի թէ՝ — «յեղափոխութեան մայր գիծերը Մեծ Առաջնորդին ցուցմունքը մեզի սորվեցուցած է: Հարկ է որ հանրութիւնը, պաշտօնեաները, կուսակցական կազմակերպութիւնն ու Խալքէվիները իւրացնեն այդ ցուցմունքները ու քալեն ցոյց տրուած գիծերուն վրայէն: Մինչդեռ այս կազմակերպութիւնները իրենցմէ սպասուած պարտականութիւնները կամ բնաւ չեն կատարեր և կամ շատ ծանր կը շարժին»:

Առաջին ազատութեան յեղափոխութենէն ի վեր երկրին մէջ շատ մը կազմակերպութիւններ տեսանք: Կուսակցութիւն հիմնել, օճախ կազմել, թուրք չինել շատ դժուար բան մը չէ: Բայց, հարկ է զանոնք գաղափարի մը շուրջ եռանդով յառաջ մղել: Ընկերային ու քաղաքական կազմակերպութիւնը, ամէն ատենուան պէս, այս գործը մէկ կուսակցութենէն միւսը, մէկ ընկերութենէն միւսը, օճախէն եւրտին անցնող մարդոց գործը եղած է: Անցեալ օր լուր առի թէ ամենամեծ գործունէութիւնը ցոյց տըւող գաւառակի մը 900 անդամներէն առաւելագոյն 12 հոգի ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան: Ահա բուն սխալը, որ կազմակերպութիւնը քանդումի կը տանի եւ ցուցական հանդամանք կուտայ գործին: Մարդ երբ կուսակցութեան մը կամ ընկերութեան մը մաս կը կազմէ, քաղաքական պարտականութիւններ կը ստանձնէ ու սիրով կը կատարէ զայն: Մեր կազմակերպութեան մէջ մտնողներուն մօտ ես չեմ տեսներ այդ հոգը: Քաղաքական եւ ընկերային կազմակերպութեանց մէջ մտնողները սովորութիւն մը յարգելու, իրենք զիրենք ցոյց տալու կամ ձեւով մը օգտուելու համար կը մտնեն: Անկեղծօրէն ընդունինք այս իրողութիւնը: Ամէն մէկ կուսակցական օճախ, ամէն մէկ խալք էվի յեղափոխութեան գաղափարներուն ու ճիգերուն ակը ըլլալու է: Ամէն գաւառակ, ամէն գիւղ ծրագիր մը գծելով, շրջանակին առողջութիւնը, մաքրութիւնը, կրթութիւնը, կենցաղը, սնունդը, ճամբան եւ այլն բարեկարգելու պէտք է ձգտի: Գրեթէ միշտ, ասանկ մանր բաներու կարեւորութիւն չենք տար, «գաւառակի մը սրահին մէջ պետութեան վարած բարձր քաղաքականութենէն կը ճառենք», մինչդեռ աշխատանքը բաժնուած է:

Իթթիհատի հին ակումբներուն յատուկ գլուխը, նեղ ու անձուկ ըմբռնումները, աշխատանքի կերպերը հարկ է որ ձգենք: Այս յեղափոխութիւնը 1908ի յեղափոխութիւնը չէ:

Կեդրոնէն եկած շրջաբերականները կարդալ եւ թղթածրարին մէջ դնելը միակ պարտականութիւն մը համարող կազմակերպութիւններէն ի՞նչ օգուտ կարելի է սպասել»:

ՄԱՄՈՒԼ

Անպարկեշտ մարդիկ

ooooo

Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 նոյ.).

— «Շփմիլ կարելի է միայն, ի տես այն ստախօսութեան և անպարկեշտութիւններու, զորս կը ցուցադրեն ռամկավար խմբագիրները Հայաստանէն փախչողներու մասին:

Թաւրիզի Թեմական խորհուրդի ու զարկած պաշտօնական ցուցակէն առաջ, ռամկ. բոլոր թերթերը միաբերան կը յայտարարէին թէ՝ դաշնակցական թղթակիցներու յերիւրածոյ լուրերն են միայն, յատկապէս շինուած դաշնակցական մամուլին համար: Այս վարմունքին իբրեւ անհերքելի միակ ապացոյց տալով այն, որ իրենց թղթակիցներէն տեղեկութիւն չեն ըստացած («Ապագայ»):

Թաւրիզի Թեմական խորհուրդի ցուցակը, որ հրատարակեցին ուրիշ թերթեր, կը թուէ ո՛չ միայն անուններ ու մականուններ, այլ նաեւ ո՛ր բնակավայրէն եւ ո՛ր շրջանէն ներգաղթած ըլլալնին:

Անտարակոյս, ցոյց տրուած անունները ծանօթ են այն շրջանակներուն, ուրկէ ներգաղթած են անոնք, եւ շատ դիւրութեամբ կրնան հերքուիլ կամ հաստատուիլ:

Ի հարկէ, փախստականներու ցանկին վրայ կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք կամ հին գաղթականներ են եւ կամ բնիկ Հայաստանցիներ: Այս վերջինները եւս ցոյց տրուած բնակավայրերուն Հայաստանէն փախչողներ են: Այս պարագան կացութեան ողբերգութիւնը չի կրնար փոխել:

Փախստականներու թիւը տասնեակներով չէ, այլ հարիւրներով, ընդամէնը 40 օրուան ընթացքին, եւ հետզհետէ կ'աճի նոր փախստականներով:

Այս յստակ, պարզ եւ ողբերգական երեւոյթին առջեւ անգամ, կեղծ հայրենասէր, «ողջամիտ» ռամկավար խմբագիրը կարկամիլ չի գիտեր: Կոխոտելով մարդկային պարկեշտութեան բոլոր սահմանները, կը փորձէ նոր ձեւի անպարկեշտութիւն:

«Ապագայ» կը սարքէ տեսակցութիւն մը, ինչ որ «փրոֆ.» Ապտալի հետ, այս վերջինոյն բերնէն յայտարարելով.

— «Ճշմարտութիւնն(?) այն է, որ Թաւրիզի փախստականները կազմուած են տարիներէ ի վեր ընթացքում Պարսկաստանի սահմանամերձ զանազան երկիրներից այլազան միջոցներով եւ պատճառներով Պարսկաստան ապաստանած փախստականները»:

Այսպիսի սուտ յայտարարութեան մը տեղ կրնան տալ միայն այն խմբագիրները, որոնք կորսնցուցած են ամէն տեսակի բարոյական ըմբռնում:

Նմոյշ մը ևս.

«Պայքար»ի բարոյազուրկ խմբագիրը խմբագրականի մը մէջ կը դնէ հետեւեալը, որ իբր թէ իրեն հաղորդած են.

— «Երէկ մեր բարեկամներէն տիկին մը, որ Կովկասի ծանօթ է, այցելութեան եկած էր, տարօրինակ կերպով ջղայնացած, «Յառաջ»ի սոյն թիւը վրաս նետեց, «նայէ, ըսաւ, ասանկ անպարկեշտութիւն չի կրնար ըլլալ», եւ պատմեց թէ ինք անձամբ կը ճանչնայ խմբանկարին թիւ 11 անձնաւորութիւնը, որուն անունն է Վահան Սարգիսեան, բնիկ Հայոց Ձորի Իշխան գիւղէն, պարսկահպատակ?, որ 1922 Թումանեանին Հայաստանէ վերադարձաւ իբրեւ անբաղձալի», եւն:

Ասոնց նման բազմաթիւ անպարկեշտութիւններ ռամկավար խմբագիրներու կողմէ, ունին միակ նպատակ մը — ուրանալ փախուստներու փաստը, այսինքն արեւը տոպրակի մը մէջ դնելու ձախաւեր փորձ մը:

Սակայն վստահ չըլլալով այսպիսի անպարկեշտութեանց նպաստաւոր արդիւնքին վրայ, միւս կողմէ կ'աշխատին ցոյց տալ փախստականները իբրեւ ախտավարակ մարդիկ.— ծոյլեր, մակաբոյծներ, դասալիքներ եւ «գերյուզականներ», ըստ ախտաբանական բացատրութեան: Ու, չմոռնանք երբեք, որ այս «ախտավարակ» ներգաղթողները խիստ քննութեամբ մը ընտրած է Դանուշ Շահվերդեանը, միշտ նկատի ունենալով անոնց հակադաշնակցական ոգին:

Ու այս անուղղելիօրէն իրապէս ախտաւարակ խմբագիրները, որոնք կուտ մը անգամ չեն տար Հայաստան ներգաղթողին ա՛լ, փախչողին ա՛լ, իրենց սեւ դիտաւորութիւնը ծածկելու անպարկեշտութեամբ՝ կը դառնան իսկական *չէրխաթճի*, ցոյց տալով որ փախստականներու եւ անոնց պատճառ տուող պայմաններու մասին խօսիլը թշնամանք է Հայաստանի եւ անոր իշխանութեան դէմ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Գրական ուսումնասիրութիւն, կենսագրութեանև քրքերին հետ): կապոյտ ցեսուսկներու չարքէն: Գրեց ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ: Գին 5 Ֆրանք: Դիմել՝ M. Barsamian, 121, Rue Marcadet, Paris.

«ԱՐԴԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ», ուղեգրական նօթեր, աշխարհագրական ծանօթութիւններ, վարչական կազմ եւն:

Կը գտնուի Ս. Պօղոսեանի քով 28, Rue Serpente, Paris (6e), ինչպէս նաեւ Հրանտ Սամուէլ գրատան մէջ՝ 51, Rue Monsieur le Prince.

ՎԻԷՆՆԱ ԱՐՍԷՆԱԼ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Երկուշաբթի օր Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ 55.000 հոգի ներկայութեամբ ֆութպոլի մեծ մրցում մը Վիէննայի եւ Արսէնալ խումբերուն միջեւ: Վիէննայի խումբը այն խումբն էր որ անցեալ օր Սկովտիական ազգային խումբին դէմ մրցելով 2—2ով հաւասար մնաց, իսկ Արսէնալն ալ Անգլիոյ ախոյեանն է, որ ունի երեք նշանաւոր խաղացողներ: Վիէննացիները պարտուեցան 4ի դէմ երկու նշանակէտով:

⁂ Իսկ այսօր Լոնտոնի մէջ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսա—Անգլիա մրցումը, որ ատենէ մը ի վեր կը սպասուի: Ամբողջ մարզական շրջանակները ուշի ուշով կը սպասեն այս մրցումին, որ փոխ – վրէժի մը հանգամանքը ստացած է: Ֆրանսական ազգային խումբին կը մասնակցին 5000 հոգի, որ պիտի երթան Լոնտոն ֆրանսացի խաղացողները քաջալերելու համար:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՊԷԼԼԱ ՖԼՈՐ

(ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԽՄԲ.— Սէսիլիա Պօլ տէ Ֆապէր, գրական անունով Ֆէրնան Կապալերօն է հեղինակուհին հետեւեալ հէքեաթին: Աղջիկն է գերմանացի հըմուտ սպանագէտի մը: Ծնած էր Զուիցերիա, 1796ին եւ Սպանիա հաստատուած է 1816ին: 19րդ դարու սպանիական գրականութեան ականաւոր դէմքեր մէկն է: Գրած է բազմաթիւ վէպեր եւ հէքեաթներ: Շատ յստակ է իր ոճը եւ ունի սահուն լեզու մը. իր գլխաւոր գործերն են — «Լա Կավիոտա», «Քլէմանցիա», «Ալվէռարայի ընտանիքը»: Մեռած է 1877ին:

Ժամանակին հայր մը կար որ ունէր երկու տղաքներ: Մեծը՝ զինուոր եղաւ ու գնաց Ամերիկա եւ այնտեղ մնաց շատ մը տարիներ: Վերադարձին հայրիկը մեռեր էր, իսկ փոքր եղբայրը հօրենական ժառանգութեան տիրանալով կ'ապրէր շռայլ եւ անհոգ կեանք մը:

Օր մը գնաց եղբօրը տունը եւ հարցուց.

— Ճանչցա՞ր զիս:

Եղբայրը հեգնական պատասխան մը տուաւ եւ զինուորը սխալեցաւ յայտնել իր ինքնութիւնը:

Այն ատեն փոքր եղբայրը ըսաւ անոր թէ վարը՝ մարագին մէջ հին սնտուկ մը կար զոր հայրը ձգած էր զինուորին իբրեւ ժառանգութիւն:

Ըսաւ ու անմիջապէս հեռացաւ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու եղբօրը վրայ:

Զինուորը մարագ իջաւ ու գտաւ սնտուկը:

— Աստուա՜ծ իմ, ես ի՞նչ ընեմ այս հին սնտուկը, ըսաւ ինքնիրեն. է՜հ, գոնէ կոտրեմ վառեմ ու քիչ մը տաքցնեմ ոսկորներս:

Ու սնտուկը շալկելով բարձրացաւ իր սենեակը եւ սկսաւ կտոր կտոր ընել զայն իր կացինով: Քանի մը թուղթեր գտաւ, սակայն, սնտուկին մէջ: Նայեցաւ: Մուրհակ մը կար այնտեղ, խոշոր գումարով մուրհակ մը զոր ստորագրած էր իր հօրը պարտատէրերէն մէկը:

Գանձեց այդ գումարը եւ հարստացաւ:

Օրին մէկը երբ փողոցէն կ'անցնէր, տեսաւ որ կին մը դառնօրէն կուլար: Մօտեցաւ անոր եւ հարցուց պատճառը: Կինը պատմեց թէ իր ամուսինը ծանր հիւանդ էր, դրամ չունէին դեղեր գնելու համար եւ պահանջատէրերը բանտ պիտի ղրկէին զինքը:

— Հոգդ մի՛ ըներ, ըսաւ Եօզէ. ամուսինդ բանտարկել չեմ տար. ձեր գոյքերն ալ չպիտի ծախեն, որովհետեւ ես ամէն բան պիտի կարգադրեմ. ամուսինիդ պարտքերը կը վճարեմ, դեղերուն արժէքը կուտամ եւ եթէ մեռնի, յուղարկաւորութեան ծախքերն ալ կը ստանձնեմ:

Եւ այս բոլոր խոստումները կատարեց: Բայց, երբ մարդը մեռաւ եւ յուղարկաւորութեան ծախքերն ալ վճարեց, տեսաւ որ սանտիմ չէր մընացած իր գրպանը եւ իր ամբողջ հարստութիւնը հատցուցեր էր այդ բարի գործին համար:

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ, մտածեց Եօզէ. ճաշելու դրամ անգամ չունիմ... հոգ չէ՛, թագաւորին պալատը կ'երթամ ու կ'աշխատիմ իբրեւ ծառայ:

Եւ այդպէս ալ ըրաւ:

Ու այնքան լաւ վարմունք մը ունեցաւ պալատին մէջ որ, թագաւորը շատ գոհ մնաց եւ աւելի բարձր պաշտօնի մը նշանակեց զինքը:

Միւս կողմէ, իր փոքր եղբայրը ամբողջ հարստութիւնը վատնած ըլլալով, աղքատացեր էր եւ օգնութիւն կը խնդրէր Եօզէէն:

Եօզէ որ շատ բարի սիրտ մը ունէր, օգնեց անոր եւ աղաչեց թագաւորին որպէսզի իր եղբօրն ալ պաշտօն մը շնորհէր պալատին մէջ: Թագաւորը չմերժեց այդ խնդրանքը:

Ու փոքր եղբայրը, փոխանակ երախտապարտ ըլլալու Եօզէին, նախանձեցաւ, անոր երբ նկատեց թէ ան կը սիրուէր թագաւորէն, եւ սկսաւ դաւադրել:

Անիկա իմացած էր թէ թագաւորը սիրահարած էր իշխանուհի Պէլլա Ֆլորին որ, սակայն, չէր սիրեր այս պառաւ ու տգեղ արքան: Հետեւաբար փախեր եւ ապաստաներ էր հեռաւոր պալատ մը որ կը գտնուէր երկրին անմատչելի մէկ շրջանին մէջ. ոչ ոք գիտէր այդ պալատին ճիշդ տեղը:

Ու չար եղբայրը ըսաւ թագաւորին թէ Եօզէն գիտէր իշխանուհիին ուր գտնուիլը եւ նոյն իսկ կը թղթակցէր անոր հետ:

Թագաւորը սաստիկ զայրացած, կանչել տուաւ Եօզէն եւ հրամայեց անոր որ երթայ անմիջապէս բերէ իշխանուհի Պէլլա Ֆլորը. եւ սպառնաց կախել զայն, եթէ չկատարէր հրամանը կամ եթէ ձախողէր:

Ցուսահատ եղբայրը պալատական ձիերուն ախոռը գնաց: Շուարած էր բոլորովին եւ չէր գիտեր թէ ո՛ւր պիտի երթար իշխանուհիին հետքը գտնելու համար:

Ախոռին մէջ տեսաւ շատ ծեր ու նիհար սպիտակ ձի մը որ ըսաւ իրեն.

— Ինծի հետդ ա՛ռ եւ հո՛գդ մի՛ ըներ...

Եօզէ շատ զարմացաւ երբ իմացաւ ձիուն բառերը: Նետուեցաւ անոր կռնակը եւ ձիուն խնդրանքով, երեք կտոր հաց առաւ հետը ու ճամբայ ինկաւ:

Բաւական ճամբայ կտրելէ ետք, հասան տեղ մը ուր բազմաթիւ մրջիւնի բոյներ կային:

— Հացերդ մրջիւններուն նետէ՛ որ ուտեն, ըսաւ ձին:

— Ինչո՞ւ, հարցուց Եօզէ, մե՛նք պէտք կ'ունենանք...

— Նետէ՛ ըսի քեզի, պնդեց ձին. բարիքը միշտ կը վարձատրուի:

Ու շարունակեցին ճամբան:

Քիչ վերջը տեսան արծիւ մը որ թակարդին մէջ ինկած էր:

— Վա՛ր իջիր, հրամայեց ձին. բաց թակարդը եւ ազատ ձգէ խեղճ թռչունը:

— Բայց ժամանակ պիտի կորսնցնենք, ըսաւ Եօզէ:

— Հոգ չէ. խօսքս մտիկ ըրէ եւ բարութիւն ըրէ միշտ:

Ու դարձեալ շարունակեցին իրենց ճամբան եւ հասան առուակի մը եզերքը: Այնտեղ խոտին վրայ տեսան ձուկ մը որ կը չարչարուէր ջուրը նետուելու համար:

— Վար իջիր կոնակէս եւ այդ ձուկը ջուրը նետէ նորէն, հրամայեց ձին:

— Ատեն չունինք, դիտել տուաւ Եօզէ:

Անգլ. թարգմ. Ժ.

(Շարունակելի)

Ուրեմն, Ամերիկացիներն ալ այսուհետեւ պիտի խմեն արձակ համարձակ: Այս առթիւ, գլրգալին ցոյցեր կատարուեցան ամէն կողմ, եւ օրէնքին խամաճիկը չինուելով, կրակի տրուեցաւ հրապարակաւ: Նախագահ Րուզվէլթ պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց, հաստատելով նոր օրէնքը: Արգելքին մահացու հարուածը տուաւ Ութահի նահանգը, լրացնելով օրինական մեծամասնութիւնը:

⁂ Նիւ Եորքի նահանգը օրէնք մը հանեց, որուն համաձայն կրնաս «քոքթէյլ» խմել սեղանի մը առջեւ նստելով, բայց ոչ՝ ոտքի վրայ…

⁂ Մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որ մաքսատուրքեր պիտի սահմանէ օտար ըմպելիներու դէմ: Այս տնօրինութեամբ, տարեկան 700 միլիոն տոլար պիտի շահի պետութիւնը:

Ընկերական - թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբին կողմէ իր հաստատման 5րդ տարեդարձին առթիւ

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

6bis, Bld. Rodin, Իսի լէ Մուլինօ

Հաղորդ. միջոցներ — Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ Օթէօյէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար տ'Իսի:

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՀԱՄԵՐԳ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1934ին

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը՝ չի խաչաձեւելու համար:

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները շուտով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ժօժ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ և գործաւորուհիներ: Տեւական գործ, լաւ վճարում: Կը գնենք օքքազիոն (Jauge) ժօժ թիւ 10 մեքենաներ: Դիմել ամէն օր KÉBABDJIANի, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2): Մէթրօ՝ Sentier կամ Bonne - Nouvelle, Հեռաձայն Louvre: 57 – 37:

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ 13

օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կաղ ելեկտր. եւ շոգեծ.

rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ
1934

Դիմել՝ **M. & M. Barsamian.**

94, Rue Lafayette. Paris (10)

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆՈՆԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

»»» · «««

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՑԱՆԿ Բ.

ՓԱՐԻԶ (15), Յարութիւն Քէփէլեան:
ՆԻՍ, Կասբոն:
ՄՈՆԻՍԹՐՈԼ ՍԻԻՌ ԼՈՒԱՐ, Մաքսուտ Արապեան:
ԿԱԶԷՐ, Աւետիքեան:
ՔԱՎԱՅԵՈՆ, Թահմազեան եղբ.:
ԱՐՔԷՕՅԼ, Օննիկ Մանուկեան:
ՓԱՐԻԶ (16), Տիկին Մարի Թամամեան:
ՓԱՐԻԶ (5), Միհրդատ Ալեքսանեան:
ԼԱ ՌՕՇԷԼ, Արամ Սանտալճեան:
ՄԻՐԱՆՏ, Անդրանիկ Թորոսեան:
ՓԱՐԻԶ (10), Տքթ. Գալուստոֆ:
ԼԷ ՎԱՆ, Թորոս Պաղտասարեան:
ՇԱԼԷԹ, Գ. Չոմագլեան:
ԼԸ ՎԷԶԻՆԷ, Սարգիս Պէրպէրեան:
ՓԱՐԻԶ (13), Պետրոս Վարդանեան:
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ռուբէն Յովնանեան:
ԼԱ ՍԷՅՆ ՍԻՒՐ ՄԵՐ, Սիրական Կապպետեան:
ՍԱՆՈՒԱ, Օր. Աւեեան:
ԱՎԻՆՅՈՆ, Հրանտ Նաքանեան:
ՆԱՆԹ, Գէորգ Սքամպուլեան:
ԱԼԷՍ, Մաքսուտ Կտաւեան:
ԱՆԻԷՌ, Օր. Թամիրեանց:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԻՍՆԱՌԻ, Ս. Գ. — (Ա.Ա.ի միջոցաւ) 100 փրանք:
ԱՐՔԷՕՅԼ, Օ. Մ. — 70:
ԿԱՐՏԱՆ, Գործ. — 302.80:
ՎԻԼՖՐԱՆՇ ՍԻՒՌ ՄԵՐ, Մ. Զ. — 35:
ՄՈՆԻՍԹՐՈԼ, Մ. Ա. — 140:
ՔԱՎԱՅՅՈՆ, Թահ. — 105:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Պ. Ք. — 5:
ԿԱԶԷՐ, Աւ. — 140:
ՊՐԻՒՍԷԼ, Տքթ. Մ. — 100 փր. պելճ.:
ՕԼՆԷ ՍԻՒՌ ՊՈՒԱ, Ա. Բ. — 35:
ԼԱ ՌՕՇԷԼ, Ա. Ս. — 105:
ՄԻՐԱՆՏ, Ա. Թ. — 35:
ԼԱ ՍԷՅՆ ՍԻՒՌ ՄԵՐ. Ս. Կ. — 35:
ԱՎԻՆՅՈՆ, Հ. Ն. — 70:
ՆԻՍ, Կ. — 140:
ԼԷ ՎԱՆ, Թ. Պ. — 70:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲ, Պ. Փ. — 35:
ՇԱԼԷԹ, Զ. Մ. — 70:
ՆԱՆԹ, Գ. Ս. — 35:
ԼԸ ՎԷԶԻՆԷ, Ս. Պ. — 50:
ԱԼԷՍ, Մ. Կ. — 66:
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ռ. Յ. — 100:
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ծապ. (էնտ.ի միջոցաւ) 100:
ՊՈՐԸՓԵՌ, Հ. Ս. — 35:
ՎԻՎԻԷ, Ե. Խ. — 50:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Նշան Աճէմեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Ստեփան Միլտոնեանի՝ իր հօր Ն. Միլտոնեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Կարտան, 1 դեկտ. 1933

×

Խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեմ ընկեր Ստեփան Միլտոնեանի եւ ընկեր Յակոբ Միլտոնեանի եւ պարագաներուն՝ իրենց հօր դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Թորոս Քէշիշեան

Մարսէյլ, 2 դեկտ. 933

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ: Դիմել Յառաջի վարչութեան:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ո. ՄԻՒՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ցիւրիխայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Մկրտիչ Պարսամեան: Նիւթ՝ Գրական դէմքեր: Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ.Պ. Վահան Խլոյեան, Վահան Հիւսեան (Տէսին), Յակոբ Խլոյեան եւ Յովհաննէս Կիրակոսեան (Փուժէն) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ընկերներու, բարեկամներու եւ հայրենակիցներու, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ, եղբօր կնոջ, մօրեղբօր կնոջ եւ հարսին՝ Ուսքիան Խլոյեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 12 նոյ. 1933 Լիոնի Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցին մէջ, յետ մէկամսեայ հիւանդութեան:

1 դեկտ. 933, Տէսին.

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Յանձն. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ս. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԻՐ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

SALLE LUCIENի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 13, Rue d'Issy à Billancourt

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

կ'արտասանէ Պ. Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, կ'երգէ Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՎԱՐԴԵԱՆ, ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը նուագէ հայկական եղանակներ, ղեկավարութեամբ Պ. Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի: Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր: Տեղի կ'ունենայ ԹԱՆԿՈՅի մրցում:

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 5 ֆրանք:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ. — Փորթ Վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել Point du Jour, թիւ 32 իջնել Place Nationale:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋ»-ԽՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ

43, Rue Mme. Curie, Bagneux (Seine)

Կը խօսի Պ. Ժ. ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915-1924ԻՆ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

ՏԱՐՕՆԷՆ - ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Գին 8 ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ L. Doniguian. 52, rue Isidor Neujahr. Bagneux (S)

Կը ծախուի նաեւ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը:

Ծանօթ. — Տպուած է սահմանափակ օրինակներով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԷՋ 275 — ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ ԿԱՆԽԻԿ

Իսկ անոնք որ կ'ուզեն ունենալ հեղինակին նախորդ երկն ալ «ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ» պիտի կրնան հին և նոր երկու հատորները միասին ստանալ միայն 20 ֆրանքով:

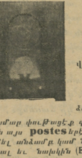
Գրել հեղինակին՝ 15, Rue Bréa. **Paris** (6)

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԼԵԱՆ (Գրիմիքէլ)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով: Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի: Ընդունելութիւն: Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն, անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationaleի յառաջիկայ **tirages**ներէն ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց **pick - up**ի **prise**ով անդուգական այս **postes**ներէն:

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricitéէն վկայեալ եւ նախկին (Essayeur Radio-Vitus)ի՝

ՊՐՈՖԻՍԷԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazareէն մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան):

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական ք շքավիլ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** ճերմակ պանիրի ընկերութեան:

CABINET de Me V. YARJANIAN
JURISCONSULTE

Procédure Générane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) Tél. TAITBOUT 53 - 32

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր: Անձամբ կը պաշտպանէ Ուետրական եւ Հաշտարար դատարաններու առջեւ: Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւններ կը կատարուին արագութեամբ: Վարչական դիմումներ նախապատրաստեանց ...:

կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7:

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի՝ արանց, կանանց եւ տղայոց թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

կ'ընդունի 9՝-12 եւ 2-7 Հեռախօս Inv. 27-95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԷՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

»»»o«««

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին:

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIRE DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
- 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
- 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
- 1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE:** 57 - 37

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նոյլի համար հարիւրին 20 զեղչ:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ---- ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

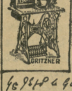
Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** թէյերէն:

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

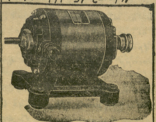
GRITZNER և VERITAS ...

... 30% ...

275 Ֆրք. 300 Ֆրք. 350 Ֆրք.

... 30 Ֆրք.

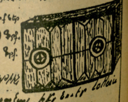

ՀՈՒԱԽՕՍ ...

4 լամբ 650 Ֆրք.

5 լամբ 850 Ֆրք.

1 ՏԱՐՈՒԱՅ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

15 օրուայ ... Loterie Nationale ...

Դիմել HOVANESSIAN INGENIEUR TEL. TRUDAINE 16-96. R.C. Seine ...

Bureaux & salon d'audition 24 Rue de Navarin Paris 9e

Ateliers & magasins 51 Grand' Rue Chaville (S et O)

... contre remboursement

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

7 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2363

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ„Ն ՈՒ ՀՐԷՇԱՅԻՆԸ

Միջազգային դիւանագիտութիւնը եւ դեղին լրագրութիւնը իրարու հետ մրցումի ելան Հոկտ. 29ին, Թրքական Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ։

Բառ չմնաց որ չգործածէին անոնք, փառաբանելու համար Թուրքիոյ վարիչները եւ անոնց կատարած գործերը։

Բայց, չռայլաբանութեան եւ չողոքորթութեան տեսակէտով, մրցանիշը կոտրեց խորհրդային իշխանութիւնը, իր յեղափոխակա՛ն մամուլով։ Ոչ միայն Մոսկուայի մէջ, այլ ամէն ուր որ կը հասնին իր կարմիր թաթն ու գաղտնի վարկերը։

Տասնամեակի առաջին օրերուն, մենք առիթ ունեցանք մէկէ աւելի պերճախօս փաստեր յիշելու։

Այսպէս, մեր հարեւան «Իւմանիթէ»ն պարծանքով կը հեշտէր Հոկտ. 31ին.

— «Երբ Սեվրի ամօթալի դաշնագիրը Թուրքիոյ հասաւ, քէմալական պարձակողականը սկսած էր։Ան եղաւ շանթարձակ, ջախջախեց յունական բանակը, ոչնչացուց Սեվրի հաշտութիւնը, որուն տեղ դրուեցաւ Լոզանի դաշնագիրը։

«... ԲԱՅՑ, ԱՆՇՈՒՇՏ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՉՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ ԱՅԴ ՇԱՐԺՈՒՄԸ, ԱՌԱՆՑ ԱՅՆ ԳՈՐԾՕՆ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՐ ԸՆԾԱՅԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ։

«Ռուսական յեղափոխութիւնը — եւ այս իր ամէնէն շքեղ փառապսակներէն մէկն է — օգնեց թուրք ժողովուրդին, փրկուելու համար ստրկութենէ։ Ան քաջալերեց թուրք ժողովուրդը խորտակելու այն շղթաները զորս անոր համար դարբներ էին Ուիլսընի նման խաղաղասէրները»։

Այս «յեղափոխական» պարտականութենէն ետ կրնայի՞ն մնալ Մոսկուայի թերթերը։

«Իզվեստիա», կառավարութեան պաշտօնաթերթը, հպարտութեամբ կը հռչակէր ի լուր աշխարհի.

— «ՄԵՆՔ ՕԳՆԵՑԻՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻՆ, ՕԳՆԵՑԻՆՔ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՎ, ՕԳՆԵՑԻՆՔ ԴՐԱՄՈՎ, ՌԱԶՄԱՄԹԵՐՔՈՎ, ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐԶԻՉՆԵՐՈՎ ԵՒ ՍՊԱՆԵՐՈՎ»։

Մեր աշխարհին մէջ ալ — Խ. Հայաստան — մարդոց ոտքը գետնէն կտրեցաւ, կարելի եղածին չափ խանդավառ խօսքեր արտասանելու համար ի փառս Թուրքիոյ վերածնութեան եւ արեւշատութեան։

Այս առթիւ ալ փայլեցաւ «Խորհրդային Հայաստան»ը, Մ. Քէմալի լուսանկարով եւ գովասանական տողերով։

Պատեհութենէն օգտուեցաւ նոյնիսկ «Հայրենիք» Գարախանը, վկայութեան կանչելով Լիբնեխտը որ տարիներ առաջ գրեր է թէ «իրենք կանգնած են Թուրքերու կողմը, որովհետեւ Թուրք ժողովուրդը Եւրոպայի գիւղացիութեան ամենաբանիմաց եւ բարոյական մէկ ներկայացուցիչն է»։

«Հայրենիք»ն ընդէլէն ալ վկայութիւն մը յիշել յետոյ, ջերմապէս կը շնորհաւորէ Թուրքիոյ յաջողութիւնները, ու կը չեշտէ խորախորհուրդ քաղաքագիտութեամբ եւ սառուցեալ տափակութեամբ.

— «Մենք չենք կարող անտարբեր լինել այն նուաճումների նկատմամբ որոնք ձեռք է բերել Թուրքիան, իր տնտեսական եւ կուլտուրական շինարարութեան ասպարէզում, քանի որ այդ նուաճումները ամրացնում են Թուրքիայի հանրապետութեան անկախութիւնը եւ բարձացնում են նրա դիմադրական ունակութիւնը դեռ մինչեւ այժմ էլ գոյութիւն ունեցող իմպերիալիզմի յարձակման հանդէպ»։ («Խ. Հ.» 25 հոկտ.)։

Ընթերցողները կը յիշեն թէ «Հայրենիք»ն մէկն էր այն պատգամաւորներէն, որոնք Էնկիւրի գացին Վորոշիլովի նախագահութեամբ, նուէր տանելով չորս — հինգ օդանաւ։

Կը յիշեն, դարձեալ, Վորոշիլովի սրտազեղումները, այդ այցելութեան առթիւ։

Խ. Միութեան ռազմական գործավարը պատիւ համարեց «կեցցէ՛ Թուրք բանակը» աղաղակել նոյնիսկ ռուսական հողի վրայ, Օտեսայի քարափէն ինքնաշարժ նստած ատեն։ Այն ատեն էր, «Ն. Ֆ. Փրէսէ»ի թղթակիցն ալ զարմանքով կ'արձանագրէ.— «Առիկա առաջին դէպքն է Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ, երբ խորհրդային կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչը նման խօսքերով կ'ողջունէ Թրքական բանակը»։

×

1918 — 1924 այդ բարեկամութիւնն ու զինակցութիւնը ծառայեցին քանդելու Հայկական Դատը։ «Մենք Թուրքիոյ օգնեցինք դիւանագիտական ճամբով, օգնեցինք դրամով, ռազմամթերքով, զինուորական մարզիչներով ու սպաներով»։ (Մոսկուա եղածը քանդեց եւ յետոյ... օգնութեան հասաւ, իր ուզածին պէս շինելու համար)։

Ռազմական շրջանէն յետոյ, Մոսկուա կը շարունակէ քանդումը, չարժման մէջ դնելով պետական եւ կուսակցական բոլոր միջոցները։ Թէեւ թիկունք հանդիսանալով Թրքական բոլոր դաւերուն, եւ կէս ճամբու վրայ դիմաւորելով ծանօթ դիւցատիչները — աշխարհակալ Եւրոպան։

Անոնց աչքին միեւնոյն իմաստն ունին հերոսականն ու հրէշայինը։

Նոյն ինքն Գարախանի բառերով, «Թուրք ժողովրդական մասսան հերոսական պայքար» կը մղէր աշխարհակալութեան դէմ։ Այսինքն, կը լրացնէր այդ աշխարհակալութեան պակաս ձգածը, կոտորելով, աւերելով, յափշտակելով։

Այսօր, միշտ շնորհիւ Խ. Միութեան, նոյն «մասսա»ն իր բանակով պատրաստ է նոյնքան «հերոսական» գործեր կատարելու, ի հաշիւ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի։

Թող Թանրին անսասա՛ն պահէ Թուրքեւխորհրդային զինակցութիւնը...

Շ.

ԹՈՒՐՔԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Փոխադարձ ամբաստանութիւններ եւ պահանջներ

«Ճումհուրիյէթ» կը գրէ (17 Նոյեմբեր).—

Մենք, ինչպէս մեր բոլոր դրացիներուն, նոյնպէս եւ Պուլկարներուն հետ բարեկամաբար ապրելու կ'աշխատինք։ Բայց, վերջերս, մեր պուլկար բարեկամները փոխուեցան։ Պուլկարիոյ Թուրքերը կը նեղեն, կը ստիպեն որ Յունաստան փախին։ Ատենը մէկ մը՝ իրենց միւս դրացիներէն ու մեզմէ հող կը պահանջեն; այսպէս՝ Էտիրնէն, Գըրքլար Էլին եւ անվերջ կ'աղմկեն, սահմանը Միտիա – Էնոսէն գծելու անհրաժեշտութենէն ճառելով։ Թուրք եւ պուլկար բարեկամութեան շատ հակառակ այս աղաղակները ասկէ առաջ կը վերագրէինք տեսակ տեսակ պուլկար կազմակերպութեանց եւ ընկերութիւններու։ Բայց, հանրապետութեան տօնին դէպք մը եւս պատահեցաւ. այդ դէպքը նշանակութիւն մը ունի։ Պուլկար կառավարութիւնը, հանրապետութեան տօնին մասնակցելու համար, առժամաբար Թուրքիա երթեւեկել ուզող պուլկարներուն Թուրքերուն անցագրերը վիզէ չըրաւ։ Այս անգամուան վերաբերումը՝ անպաշտօն միութիւններէն չէր գար, այլ՝ պուլկար կառավարութենէն։ Սխալ չըլլար ասիկա համարել Թուրքերուն հանդէպ Պուլկարներու սնուցած հին թշնամութեան մէկ նոր ապացոյցը։

Եւ իրապէս, պուլկար դպրոցական գրքերը լեցուն են այնպիսի գրութիւններով որոնք պուլկար երիտասարդ ուղեղներուն թրքական թշնամութիւն կը պատուաստեն։Օրինակ մը կ'ուզէ՞ք։Ահա պուլկար վարժարաններու չորրորդ դասարանի յատուկ հայրենագիտութեան գիրքը... Եւ այս գիրքը հին ալ չէ։

Կոսփոտին Իվան Փոփովի կողմէ պատրաստուած և 1931 յուլիս 10ին պուլկար կրթ. նախարարութենէն վաւերացուած այս գրքին 95րդ էջէն քանի մը տողեր.—

«Առաջին ըմբոստութիւնը հիւս. Պուլկարիոյ Թըրնովա քաղաքին շուրջը, 1595ին է որ ծագած է։ Թըրնովայի ըմբոստութիւն կոչուած ըմբոստութեան մասնակցած են մետրապոլիտներ, ազդեցիկ անձեր եւ հանրութիւնը։ Բայց, Թուրքերը մեծ ուժերով ու սաստկութեամբ ըմբոստութիւնը ընկճած են։ Այս ըմբոստութիւնը այնքան դաժանօրէն ճնշուած է որ այդ շրջանը չթաղուած այր, կին եւ մանուկներու դիակներով ծածկուած է»։

Ասոր նման ու նոյնիսկ աւելի ոխակալ էջերով լեցուն է գիրքը։ Ասոնք կարդալով հասակ նետող տղաքը կարելի՞ բան է որ Թուրքերու բարեկամ ըլլան։ Ի՞նչ իմաստ կայ՝ պուլկար դպրոցները դեռ եւս Թուրքերու թշնամիներ հասցնող ոխակալութեան բոյներ պահելուն մէջ։ Թուրքերու դպրոցական գրքերուն մէջ թշնամութիւն սերմանող նման տողեր կա՞ն։ Պուլկարները զրկանքներ չըրի՞ն Թուրքերուն։Այսօր իսկ կ'ընեն և իբրեւ թէ խլամ Պուլկարները՝ Փոմաքները կը ստիպուին իրենց երկիրը թողուլ եւ Թուրքիա փախիլ։ Պուլկարները իրենց գոյութիւնը պահեցին դարեր տեւող թուրք վարչութեան տակ։ Հակառակ ատոր, կէս դարու կեանք ունեցող այս պետութեան մէջ ապրող Թուրքերը ամէն օր քիչ մը եւս կը պակսին։ Պուլկար հողերը մեր ցեղակիցներուն համար վարդաստաններ եթէ ըլլային, անշուշտ անոնք չէին ձգեր ու փախեր։

Սէլանիկի Պալքանեան խորհրդաժողովին մէջ, թուրք պատուիրակները դիտել տուեր են թէ պէտք չէ պուլկար տղոցը՝ նման գրքերով՝ հակաթուրք տրամադրութիւններ ներարկել։ Պատասխանող պուլկար պատուիրակը սակայն պնդեր է թէ պուլկարերէն դպրոցական գրքերուն մէջ նման բաներ չկան, թէ ընդհակառակն Եուկոսլավիոյ, Յունաստանի և Ռումանիոյ մէջ հակապուլկար գրքեր կան, ու պահանջեր է քննութիւն մը կատարել։

Պուլկար պատուիրակը, իր այդ առաջարկով, կը յիշեցնէ «վարպետ գողը տանտէրը կը կախէ» առակը։Ի՞նչ հարկ քննութեան։ Պուլկարիոյ մէջ ամէն օր վրէժի յանկերգ մը կը բարձրանայ։ Ամէն օր հողի պահանջ կ'ըլլայ։

Պուլկարիան՝ Պալքաններու մէջտեղը՝ խաղաղութեան համար վտանգ մը դառնալ սկսած է, բայց բարեբախտաբար դրացիները կարեւորութիւն տուած չունին անոր աղաղակներուն։

Իսկ Ֆիլիպէի «Զորա» թերթին մէջ յօդուածագիր մը, «Թրակիացիներու համագումարին արձագանգները» խորագրով յօդուածի մը մէջ կը խօսի Պուլկարիոյ դէպի Եգէական ելքէն, կը պատճառաբանէ թէ ինչ արժէք ունի ան, ու, է'եզրակացնէ.

— «... Ահա թէ ինչո՛ւ Թրակիացի գաղթականութիւնը իր յիշեալ եզրակացութեամբ Եգէականի վրայ ելք մը կ'ուզէ «որ կրնայ ըլլալ միայն Նէօյյի եւ Լօզանի դաշնագիրներու սրբագրութեամբ, այն իմաստով որ Պուլկարիոյ վերադարձնել Արեւմտ. Թրակիան և Արեւելեանը՝ Միտիա–Էնոսի սահմանով, ինչ որ ճշդուած էր Լոնտոնի դաշնագրին մէջ»։

Թրակիացիներու այս պահանջը կը սրտնեղէ Թուրքերը։ Անոնք գիտեն թէ ասիկա այն առանցքն է որուն շուրջ պիտի դառնայ Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Հոս՝ Թրակիացիները տեղական հայրենասիրութիւն մը չէ որ երեւան կը բերեն, ինչպէս ոմանք կը կարծեն, այլ՝ առողջ պետական անհրաժեշտութենէ մը կը խօսին։ Պուլկարիան չի կրնար հաստատ մնալ Եգէականի եզերքը եւ ապահովել իր տնտեսական ու քաղաքական վիճակը, եթէ իր տիրապետութիւնը չվերահաստատէ Արեւելեան Թրակիոյ վրայ, այնպիսի սահմաններով որոնք զինքը ազատ կացուցանեն քաղաքական վերիվայրումներէ։ Միտիա – Էնոս սահմանը այն գիծն է ահա որ ոչ միայն կ'ապահովէ Պուլկարիան, այլեւ մնացեալ Պալքանեան պետութիւնները՝ Վոսփորէն կամ Տարտանէլէն ըլլալիք որ եւ է արշաւէ։ Մենք լաւ կ'ըմբռնենք մեր թուրք դրացիներուն ցաւը որ յառաջ կուգայ Թրակիացիներու պահանջէն, բայց իրենք պէտք է հասկնան որ Միտիա – Էնոսի վերահաստատումով Պուլկարիա ի վիճակի կ'ըլլայ պաշտպանելու ոչ միայն իր այլեւ ամբողջ Պալքանեան թերակղզիին անկախութիւնը»։

ՄԷԿԸ ԿԵՂԾԵՑ, ՄԻՒՍԸ... ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՏԱՐԱՒ

Ազգ. վիճակահանութեան խարդախուած տոմսակը, որով մէկ միլիոն գանձած էր անծանօթ մը, E. շարքին 24,922 թիւն է։ Ջեղծարարը մէջտեղ չէ ելած տակաւին, հակառակ բոլոր հետապնդումներուն։

Վճարող պաշտօնեաները կը յայտարարեն թէ անծանօթը որ եւ է անհանգստութիւն ցոյց չէր տար, եւ մէկ միլիոնը գանձելով, հանդարտօրէն հեռացաւ։ Շատեր կը կարծեն թէ ինքն ալ չէր գիտեր կեղծիքը...։

Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ՝ Լուառ – Էնֆէրիէօրի մէկ գիւղին մէջ մեռած է մարդ մը, որ մէկ միլիոննոց տոմսակ ունէր։ Մարդը միասին տարած է տոմսակը։ Ընտանիքը պահանջած է գերեզմանը բանալ եւ գրպանները նայիլ, գտնելու համար բախտաւոր տոմսակը, բայց դեռ արտօնութիւն չէ տրուած։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

60 տարի է այսպիսի աղէտ չէր պատահած

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն Սեւ Ծովու փոթորիկի մասին.—

Սամսոնի մէջ մինչեւ հիմա չտեսնուած փոթորիկը նոյեմբեր 29էն ի վեր կը շարունակուի։ Քաղաքը ցերեկ ատեն ահարկու սպառնալիքի մը տակ կը գտնուի կարծես, լեռներու բարձրութենէն վար իջած սեւ երկինքի մը տակ եւ կատաղութեամբ ամբողջովին փրփրած ծովուն դէմ։ Փոթորիկը զարհուրելիօրէն կը գոռայ մանաւանդ գիշերները։

Նաւահանգիստ գտնուած 30 հատ մարդատար շարժանաւեր, զոյգ կայմով 12 հատ առագաստանաւեր եւ 15 ձկնորսական նաւեր դէպի Տէրպէնտ քշուած եւ ժայռերուն զարնուելով կտոր կտոր եղած են։ Ծովեզերքի երկայնքը կը լողան մեծ քանակութեամբ նաւի խլեակներ, առեւտրական ապրանքներ եւ զանազան իրեր։ Խորտակուած նաւերէն ոմանք քարիւղով եւ ալիւրով բեռնաւորուած էին։

Նիւթական վնասէն զատ, մարդկային կարեւոր կորուստներ կան։ Մինչեւ հիմա 17 խեղդուածներ ճշդուած են, 150 հոգիէն ալ լուր չկայ։ Ըրմաք թաղը ամբողջութեամբ ալիքներու խուժումին ենթարկուած է եւ բազմաթիւ տուներ ջուրին տակ թաղուած, մէկ մասն ալ փլած ու քշուած են։ Նիւթական վնասը 300 հազար ոսկիէ աւելի կ'երեւայ։

Անտուն մնացած ժողովուրդը մզկիթները լեցուած է։ Ձմեռը իր բոլոր խստութեամբ եկած է արդէն եւ ձիւն կը տեղայ։ Այս վիճակին մէջ, կառավարութիւնը, Թաղապետութիւնը, Խալքը եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ աղէտեալները պատսպարելու գործին լծուած են։ Վիրաւորները հիւանդանոց տարուած են, անօթի ու մերկ մնացող բազմութեան համար հանդանակութիւն կը կատարուի։ Կարմիր Մահիկն ալ կեդրոնէն օժանդակութիւն ուզած է։

Փոթորիկը դեռ կը շարունակուի իր բոլոր սաստկութեամբ։ Քշուած նաւերուն մէջ մնացող բազմաթիւ անձերէն դեռ որ եւ է լուր չկայ։ Ամէն վայրկեան, ալիքները նաւերու նոր խլեակներ կը բերեն եւ քաղաքը ահ ու դողի մէջ է։ Ծովային փոխադրութեան բոլոր միջոցները ոչնչացած են։ Նաւահանգիստը գտնուած «Գարատէնիզ» շոգենաւը գիշերը դէպի Սինոպ մեկնեցաւ, եւ մնացած են միայն մէկ հատ ձկնորսանաւ, զոյգ կայմերով առագաստանաւ մը եւ «Եքթա» շոգենաւը։ Սամսոն – Սվազ գիծին կայարանէն մինչեւ ծովեզերք երկարող մասը անգործածելի վիճակի հասած է։ Դեռ վերջերս նորոգուած նաւամատոյցները ամբողջութեամբ աւերուած են։

Սեւ Ծովու միւս եզերքներն ալ աւելի կամ նուազ չափով այս աղէտին ենթակայ են։

⁂ Պոլսէն հասած նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ փոթորիկը վերսկսած է, անկարելի դարձնելով որ եւ է նաւարկութիւն։ Նեղուցներու վարչութիւնը դրօշ մը պարզած է «վտանգ» ազդանշանով, որպէսզի որ եւ է նաւ չմտնէ Սեւ Ծով։ Լուր չկայ բազմաթիւ նաւերէ եւ առագաստանաւերէ, կը կարծուի թէ կորսուած են։ Ամէն օր նոր նաւաբեկութեանց լուրեր կը հասնին։ Միայն Սամսոնի շրջանին մէջ անհետացած նաւաստիներու թիւը հարիւրը կ'անցնի։ Վաթսուն տարիէ ի վեր այսպիսի փոթորիկ չէր տեսնուած։ Նաւային բոլոր հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Վնասը հարիւր միլիոն ֆրանքը կ'անցնի։

«ԱՏԼԻԷ»Ի ՀՐԴԵՀԸ ՓՃԱՑՈՒՑ ԱՄԷՆ ԲԱՆ

Տասը միլիոն ոսկի վնաս

«Թայմզ»ի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ «Ատլիէ»ի հրդեհի մասին, որուն առաջին լուրը տուած էինք առջի օր.—

Նախկին դատական պաշտօնատան հրկիզումը ազգային աղէտի մը ծանրութիւնն ունի։ Թուրքիոյ բոլոր դատական դիւանաթղթերը, սկիզբէն մինչեւ 1923 թուականը, այս շէնքին մէջ ամփոփուած էին, եւ դժուար թէ որ եւ է բան փրկուած ըլլայ։ Այստեղ էին նաեւ Պոլսոյ գլխաւոր դատարանները, մայրաքաղաքին Էնկիւրի փոխադրութենէն առաջ։ Նիւթական կորուստը կը հաշուեն տասը միլիոն Թրքական ոսկի (աւելի քան 1,500,000 ստերլին)։

Աննկարագրելի է պետութեան եւ անհատներու շփոթութիւնը։ Պահ մը վախցուեցաւ թէ հրդեհը պիտի տարածուի յարակից շէնքի մը վրայ ուր արգելափակուած են դատի սպասող բանտարկեալները, և 400 կալանաւորներ ձեռնակապերով եւ ոստիկան – զինուորներու հսկողութեամբ փոխադրուեցան կեդրոնական բանտը։ Պաշտօնեայ մը կորսուած է։ Պոլսոյ հրամանատար Շիւքրի Նայիլի փաշա եւ ուրիշներ քիչ մնաց որ մեռնէին, երբ պատ մը փլաւ, թաղելով երկու ջրհաններ։ Այս առտու (4 դեկտ.) կանուխ, դատի դիմած պահանջատէրներ աճապարանքով գացին գտան պարտատէրները եւ կարծելով թէ անոնք լուր չունին հրդեհէն, առաջարկեցին աննշան գումարներ վճարել իրենց պարտքին փոխարէն, որովհետեւ... դրամի պէտք ունին։ Բայց ոչ ոք խաբուեցաւ։

Հրդեհէն ոչնչացած շէնքը շինուած էր 70 տարի առաջ։Նախապէս սահմանուած էր համալսարանի համար։ Օսմ. սահմանադրութեան շրջանին ծառայեց իբրեւ առաջին խորհրդարան, իսկ երբ Ազգ. Մեծ Ժողովը Տօլմա Պաղչէ փոխադրուեցաւ, բոլոր դատարանները հոն ամփոփուեցան։

Ամերիկան սկսաւ խմել խելայեղ ցոյցերով

Նիւ Եորքէն ընդարձակ մանրամասնութիւններ կը հասնին ոգելից ըմպելիներու արգելքին վերացման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ դեկտ. 5ին։ Ութահի նահանգը իբրեւ 36րդ քուէարկած ըլլալով նոր օրէնքը, պաշտօնապէս փակուեցաւ արգելքի շրջանը, 13 տարուան տեւողութենէ մը յետոյ։

Ամերիկեան թերթերը էջերով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն, այս առթիւ կատարուած խրախճանութեանց մասին։

Նիւ Եորքի մէջ, հացկերոյթի մը առթիւ որուն կը մասնակցէին բոլոր ընկերութիւնները, «պատագրուած» Բաքոսի խորհրդանշանը դրեր էին պատկերուած սեղանին վրայ,— գեղեցիկ աղջիկ մը՝ շամփանեայի վիթխարի շիշի մը մէջ։ Անհամար բեռնակառքեր խռնուած էին ճամբաներուն վրայ, ոգելից ըմպելի հասցնելու համար պանդոկներուն եւ ճաշարաններուն։ Գրեթէ բոլոր հասարակաց վայրերուն եւ քլէպներուն մէջ վերատեսուչները յորդորներ փակցուցած էին պատերը, որպէսզի ուսանողները զգուշանան ծայրայեղութիւններէ։

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼՕՈՒԷԼԻ ԲԱՐԳԷՆԸ

(ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻԾԵՐ)

Աւելի ա՛յս անունով ծանօթ էր ողբացեալ ընկեր Մարկոս Տէր-Մանուէլեանը, որ ամերիկահայ գաղութի եւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան սկզբնական շրջանի յայտնի դէմքերից մէկն էր: Նա իր կեանքի մեծ մասը անցկացրեց Պոստոնին հարեւան Լօուէլ քաղաքում եւ ծանօթ էր աւելի «Լօուէլի Բարգէն» անունով: Գէթ այդպէս էր 1912–13 թուականներին, իմ Ամերիկա եղած ժամանակը:

Նիւթ չունեմ, դժբախտաբար, Բարկէնի կենսագրութիւնը տալու համար, բացի մի քանի գծերից, տեղեկութիւններից ու տպաւորութիւններից, որոնք անջնջելի կերպով մնացել են յիշողութեանս մէջ եւ որոնք Բարկէնին ներկայացնում են ամենաջերմ մթնոլորտի մէջ:

Երբ 1911ի վերջերը ես մեկնում էի Ամերիկա, Պոլսում, Ակնունին, Ամերիկայի կարեւոր ընկերների անունները թուելիս, ասաց.

— Կը տեսնես նաեւ Լօուէլի Բարգէնին: Նա մեր կազմակերպութեան մէջ չէ, բայց Դաշնակցականից աւելի դաշնակցական է:

Եւ, իրօք, առաջին իսկ հանդիպումը բաւական էր Բարգէնից ամենալաւ տպաւորութեամբ բաժանուելու համար. նա չափազանց ուշադիր ու մտերմիկ վերաբերում ցոյց տուեց: Պատճառը դուցէ եւ Ակնունիի յանձնարարականն էր. Ակնունիին Ամերիկայում սիրում էին ամէնքը:

Այնուհետեւ շատ առիթներ եղան հանդիպելու եւ, հանրային ասպարէզում, նաեւ գործակցելու Բարգէնի հետ: Պոստոն եկած ժամանակ նա յաճախ այցելում էր «Հայրենիք»ի խմբագրատունը, որի ջերմ բարեկամը մնաց մինչեւ մահ: Եւ հետզհետէ ինձ համար պարզուեց նրա մարդկային, բարոյական ու հանրային դէմքը:

Բարգէնը հին Ամերիկահայ էր եւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ռահվիրաներից մէկը Ամերիկայում: Նա աշխատակցել է դաշնակցական առաջին գործիչներին՝ Ս.Շխեանին, Յ.Դաւթեանին, բայց, մանաւանդ, Յ.Իւսուֆեանին, որի անունը միշտ յիշում էր տաք ակնածանքով: Վառվռուն, առողջ երիտասարդ, հաւատաւոր յեղափոխական՝ Բարգէնը արտակարգ եռանդ ու ժրաջանութիւն յայտնաբերեց Ամերիկայի Դաշնակցութեան եւ «Հայրենիք»ի առաջին շրջանում: Մեր կուսակցութեան Ամերիկայի կազմակերպութիւնը շատ բանով է պարտական նրան: Եւ իր պատմութեան մէջ կ'արձանագրէ Բարգէնի մատուցած ծառայութիւնները:

25–27 տարի առաջ, Ա.Վռամեանի հետ ունեցած ինչ-որ տարակարծութեան հետեւանքով, որի մանրամասնութիւնները ես չեմ յիշում — ե՛ւ այս պահուս կարեւոր էլ չեն — Բարգէնը մնաց Դաշնակցութիւնից դուրս: Մեր կուսակցութեան Ամերիկայի հատուածի պատմութեան մէջ այս դէպքը, անշուշտ, կը լուսաբանուի: Բարգէնը քաշուեց կազմակերպական գործերից, մի ժամանակ հեռացաւ նաեւ «Հայրենիք»ից, բայց սրտով ու հոգով միշտ Դաշնակցութեան ու Դաշնակցականների հետ էր. իր ապրումներով ու գործով երբեք չդաւաճանեց Դաշնակցութեան: Մինչեւ մահ մնաց հոգով ու սրտով դաշնակցական: Դաշնակցական առանց անդամատետրը գրպանում: Անդամատետրը նրա հոգում էր:

Այնուհետեւ Բարգէնը նուիրուեց մշակութային աշխատանքի: Ազգային մշակոյթի պաշտպանութիւնը հեռաւոր Ամերիկայում նա համարում էր նոյնքան կարեւոր, որքան եւ ազատագրական–քաղաքական պայքարը: Եւ նոյն իսկ աւելի. «Ինչի՞ս պէտք է ազատութիւնը, եթէ մէջտեղը Հայ պիտի չմնայ», ասում էր նա: Հայապահպանութեան կարեւոր ազդակ էր համարում Ամերիկայում Հայոց եկեղեցին. եկեղեցական–թեմական գործերին գործօն մասնակցութիւն էր ցոյց տալիս բացառապէս ազգապահպանութեան տեսակէտից: Այս ասպարէզում եւս նա չօշափելի աշխատանք կատարեց:

Հանրապետութեան ստեղծումը, ինչպէս, «Ազդ» թերթի շրջապատի բացառութեամբ, բոլոր Ամերիկահայերին՝ Բարգէնին էլ խանդավառեց ու յափշտակեց: Որքան ահաւոր էր Ապրիլեան Եղեռնը, այնքան յուսաբեր ու ոգեւորիչ՝ Մայիսեան Ազատութիւնը: Եւ, բնական է, նոյնքան դառն ու յուսահատեցնող եղաւ անկախութեան խորտակումը: Խորհրդայնացման եւ քէմալացման յաջորդող բոլոր սեւ տարիներին Բարգէնը հոգում մնաց հաւատարիմ Դաշնակցութեան գաղափարներին:

Եւ զարմանալի խորհուրդ կայ նրա կեանքի վերջին օրերի մէջ: Երբ Դաշնակցութեան շարքերում մնալն այլեւս շահաւոր ու ձեռնտու չէ անձնական փառքի կամ շահի ձգտող մարդկանց համար, երբ ամէն կողմից Դաշնակցութիւնը դարձել է նշաւակութեան և քարկոծման առարկայ, երբ բոլոր ճահիճները, բոլոր շնագայլերը, չարի եւ վատութեան բոլոր ուժերը ձեռք ձեռքի՝ ցեխ ու լուտանք են թափում Դաշնակցութեան գլխին, մահւանից մի քանի շաբաթ առաջ, Բարգէնը վերադարձաւ Դաշնակցութեան շարքերը՝ հրապարակաւ ազդարարելով իր վերադարձը: Կարծես զգում էր մահւան մօտենալը եւ շտապում վերադառնալ՝ մեռնելու համար Դաշնակցութեան ընտանիքի ծոցում, հարազատ մօր հովանաւորութեան տակ: Այդպէս վարւում են իրենց ծնողներին անկեղծ սիրով սիրող զաւակները, որոնց համար ծնողական յարկը նուիրական է ամէն բանից աւելի:

25 տարի առաջ երիտասարդ Բարգէնը հեռացաւ մեր շարքերից, 25 տարի մնաց մեզանից դուրս, բայց ապրեց միշտ մեզ հետ, մեր կողքին, մեր գաղափարներով ու նպատակներով. 25 տարի յետոյ վերադարձաւ մեզ մօտ՝ վերջին շունչը մեր մէջ աւանդելու համար: Այսպէս է իսկական Դաշնակցականը, եւ Բարգէնը իսկական դաշնակցական էր:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք»ն ալ խմբագրական մը նուիրած է ողբացեալ ընկերոջ, ուր կը շեշտէ.—

— «Կասկած չունինք թէ Մարկոս Տէր Մանուէլեանի անակնկալ մահը Լովէլի մէջ անկեղծ ցաւ պատճառած է բոլոր անոնց, որոնք ծանօթ էին իր կեանքին եւ գործունէութեան:

Հանգուցեալը «Հայրենիք» օրաթերթի սկզբնական շրջանի խմբագիրներէն եւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան Ամերիկայի կազմակերպութեան հիմնադիրներէն էր: Բարգէն սաորագրութեամբ երեւցած իր բազմաթիւ շնորհալի յօդուածները այս թերթին մէջ, ինչպէս նաեւ իր հրապարակային կուռ բանախօսութիւններն ու զրոյցները մոռցած չեն մեր այն բոլոր ընկերներն ու հայրենակիցները, որոնք աւելի քան քսանեւհինգ տարի առաջ Ատլանտեանի այս ափը փոխադրուեցան եւ այս գաղութի եռուզեռին մասնակցեցան:

Դժբախտաբար, իր երիտասարդական քիչ մը տաք ու յախուռն խառնուածքին հետեւանքով Մարկոս Տէր Մանուէլեան բռնեց այնպիսի ընթացք մը, որ ստիպեց զինքը ամբողջ 25 տարի հեռու մնալ իր փայփայած կուսակցութենէն: Սակայն, ի պատիւ իրեն պէտք է ըսել, որ այդ տարիներուն իսկ մեր հանգուցեալ ընկերը հոգիով եղաւ Դաշնակցութեան հետ եւ ապրեցաւ իբրեւ լաւ Հայ, իբրեւ օրինակելի Հայր, իբրեւ հայրենասէր հանրային գործիչ, միշտ պատրաստ իր լաւագոյնն ընելու իր ազգին համար:

Եւ կարծես իր մօտալուտ մահուան կանխազգացումն ունենալով՝ Մարկոս Տէր Մանուէլեան քանի մը ամիս առաջ վերադարձաւ իր մայր կուսակցութեան գիրկը այնպիսի յուզիչ ջերմեռանդութեամբ եւ խանդավառ հաւատքով, որ երիտասարդներուն միայն յատուկ է: Կը թուէր թէ ամբողջ քսանեւհինգ տարի մեր տարաբախտ ընկերը իր հոգիին խորքը չարաչար տառապած էր իր սիրած կուսակցութենէն, իր սիրած գործէն հեռու մնալուն համար, եւ այժմ, երբ վերջապէս ետ կը դառնար՝ այնքան հանդիստ, այնքան երջանիկ կը զգար ինքզինքը, որ կարծես յանկարծ ազատած էր իր սիրտը խոցոտող խորունկ ցաւէն:

Մարկոս Տէր Մանուէլեանի վերադարձը դէպի Դաշնակցութիւնը մեծապէս նշանակալից էր ոչ միայն անոր անձնական հոգեբանութեան տեսակէտով, այլ եւ մեր ամբողջ գաղութի զանգուածային հոգեբանութեան մէջ կատարուած բեկումին պատճառով: Ընդարձակ յօդուածի մէջ, որ հրապարակային խոստովանութեան մը բնոյթ ունէր, մեր հանգուցեալ ընկերը իր հին Բարգէն կեղծանունով ասկէ դեռ քանի մը շաբաթ առաջ յուզիչ բացատրութիւններ տուաւ վերջին ամիսներու ընթացքին ունեցած իր գեղեցիկ ապրումներու եւ հայրենաշունչ մտքերու մասին:

Աւաղ, իր վերադարձը բացատրող այնքա՜ն հրահանգիչ այդ գրութիւնը եղաւ իր կարապի երգը եւ միեւնոյն ատեն իր հոգեւոր կտակը բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն ներքին պատճառներով տակաւին հեռու կը մնան ազատատենչ Հայութեան մարտական կազմակերպութենէն:

Ցանձին Մարկոս Տէր Մանուէլեանի, մեր կազմակերպութիւնը կը կորսնցնէ վաստակաւոր եւ կարող ընկեր մը, որ իր երիտասարդ օրերու արդիւնաւոր գործունէութեամբ պատուաւոր տեղ մը կը բռնէ Հ.Յ.Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի պատմութեան մէջ: Ցանձին Մարկոս Տէր Մանուէլեանի ամերիկահայ գաղութը կը կորսնցնէ ազնիւ եւ նահապետական իմաստով պարկեշտ անդամ մը, անկեղծ հայրենասէր մը, հանրային լաւ գործիչ մը եւ օրինակելի Հայ մը, որուն թողուցած բացը դժուար պիտի ըլլայ լեցնել շուտով:

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

— :-: —

«Յառաջ»էն կը տեղեկանամ թէ Ապտիւլ Խալիք, Թուրքիոյ ելմտական գործավար, աստիճանի բարձրացում կը ստանայ: Այս առթիւ մտքիս մէջ տխրօրէն կ'արթննան մրափող յիշատակներ: Այս այն հրէշն է որ ճանչցայ Մեծ Պատերազմի միջոցին:

Իսկապէս այդ շրջանին լսած էինք թէ Ապտիւլ Խալիք պէյ, արեան մէջ խեղդելէ յետոյ Բաղէշի եւ շրջանի հարիւր հազարաւոր հայ մանուկներ ու կիներ, եկած էր Պոլիս ողջագուրուելու համար հրէշապետ Թալէաթի և Էնվէրի հետ, եւ ստանալու համար պաշտօնի բարձրացում: Ան կարգուած էր Հալէպի վալի:

Մարաշի մէպուս՝ Խըրլադեան Յակոբ Էֆէնտի, (ողբացեալ զոհ նոյն քաղաքին Ֆրանսացիներու կողմէ անակնկալ պարպումին—1920) խնդրեց ինծմէ որ երթանք միասին տեսակցինք Ապտիւլ Խալիք պէյին հետ: Գացինք Պապը Ալի, Մեծ Եպարքոսին պաշտօնատունը, ուր վալիին բարեկամներէն մէկը ըսաւ մեզ.— «Ապտիւլ Խալիք պէյ հիմա հոս էր, քիչ առաջ դուրս ելաւ. եթէ Սկիւտար գացող շոգենաւին մէջ մտնէք, հոն կը գտնէք զինք, անպատճառ»:

Իսկապէս շոգենաւին մէջ գտանք տխրահռչակ կուսակալը: Սովորական խօսքերէ վերջ, ակնարկելով Հայկական ջարդերուն, ըսի. «Պէյ էֆէնտի հազրէթլէրի, անշուշտ կառավարութիւնը իր ծրագիրը ունի. սակայն յանցապարտներուն քով կան նաեւ բազմաթիւ անմեղներ: Չոր ծառին քով կանաչն ալ միասին կ'այրի»:

Ապտիւլ Խալիք պատասխանեց պաղ եւ անյողդողդ շնականութեամբ.

— «Կանաչին քով չորն ալ կ'այրի»:

Այս՝ տիպարն է վատ Թուրքին: Ճէլալ պէյ, մեծ պատերազմի շրջանին վալին էր Գոնիայի, ուր իսկապէս բաւական օգտակար հանդիսացաւ, մեղմելով տեղահանութիւնը:

Զինադադարէն վերջ և ֆրանսական գրաւման տակ, վալի անուանուեցաւ Ատանայի: Այս պաշտօնին որոշման մէջ Հայերն ու Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանն ալ դեր ունեցան:

Ճէլալ պէյ երբ Ատանա հասաւ, Կիլիկիոյ ֆրանսական վարչապետ գնդապետ Պրէմօն (այժմ զօրավար) բարի գալուստ մաղթեց իրեն եւ շնորհաւորեց զինք այն ազնիւ ընթացքին համար զոր ունեցաւ Գոնիայի մէջ՝ Հայոց հանդէպ:

Ի՞նչ կ'ուզէք որ պատասխանէ Ճէլալ պէյ.

— «Այն ատեն այնպիսի դիրք մը բռնեցի, որովհետեւ հանգստեան կոչուելու մօտ, այլ եւս որ եւ է ակնկալութիւն չունէի ասպարէզիս մէջ»:

Մնաց որ, Կիլիկիոյ մէջ երեւան եկաւ իբրեւ թթու քէմալական և շատ քսութեանց ու խռովութեանց պատճառ դարձաւ, այն աստիճան որ Ֆրանսական իշխանութիւնները հարկադրուեցան վտարել Կիլիկիայէն:

Յետոյ Կ. Պոլսոյ մէջ հանրակառքի մը նստարանին վրայ հանդիպեցայ Ճէլալ պէյին եւ հարցուցի.— «Ի՞նչ լուր Ատանայէն»: Ան խռոված շեշտերով խօսելէ վերջ, աւելցուց.

— «Ատանայի մէջ որ եւ է աշխատութիւն կարելի չէ, որովհետեւ հոն ղրկած են գնդապետ Պրէմօն անունով մարդ մը, որ Հայերուն յայտնի բարեկամն է. Հայոց պատմութիւնը գրած է, էֆէնտիմ»:

×

Այսօրուան Թուրքիան կառավարողները դարձեալ Ապտիւլ Խալիքներ եւ Ճէլալներ են: Նախկին Իթթիհատ Թէրագգըի մարդիկը հոգիով նոյն, այլ միայն պիտակը օրուան կարգախօսին յարմարցուցած՝ կը սպասարկեն Մ.Քէմալին, միեւնոյն եռանդով ու թափով, որովհետեւ հոգեբանութիւնը կը մնայ նոյնը:

Եւ ըսել թէ կան բազմաթիւ երանելի Եւրոպացիներ եւ Ամերիկացիներ, նոյն իսկ աւելի՛ երանելի Հայեր որոնք կամաւոր միամտութեամբ մը կը հաւատան թէ մարդ կարող է փոխել իր գլուխը, փոխելով գլխարկը:

Ապացո՞յց կ'ուզէք. պէտք չունինք հեռուները երթալու եւ արշաւելու դէպի Գոնիա կամ Պրուսա: Մի քանի օր առաջ «Յառաջ»ի մէջ կարդացի թղթակցութիւն մը Անիէրէն:

Հօկի սարքած հանդէսին մէջ, երկու Թուրք ուսանողներ գինովութեան ազդեցութեամբ՝ դուրս նետած են իրենց իսկական գոյնը, Թուրքի պատեանի մը պէս պատռելով իրենց դիւրաբեկ դիմակը, եւ արտասանելով յատկանշական բառեր: (Լատինական առածը կ'ըսէ. «Ճշմարտութիւնը գինիին մէջ»):

Կեավո՜ւր...հմայիչ եւ սիրելի բացատրութիւն Թուրքին համար. մոգական բառ զոր ամէն օր կը գործածեն, վստահ եմ, ոչ միայն հին կոչուած Թուրքերը, այլ նոյն իսկ Մ. Քէմալ եւ իր գործակիցները, ոչ միայն Հայուն եւ Յոյնին հասցէին, այլ եւ մանաւանդ Եւրոպացիին եւ Ամերիկացիին հանդէպ:

Պէտք է հաւատալ այս իրողութեան, որովհետեւ ինչպէս կ'ըսէ կէօթէ, հարկ չկայ ամբողջ երկրագունդը այցելելու՝ տեսնելու համար թէ ամենուրեք երկինք կայ: Ցիշեալ բառը կը գործածեն Թուրքեր, որոնք երիտասարդ են, ուսանող եւ կ'ապրին ոչ թէ Գոնիայի, այլ Փարիզի մէջ:

Ժողովուրդի մը հոգեբանութիւնը հագուստի չի նմանիր:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Մարսիլիոյ հայկական համերգի մասին

»»»·«««

Le Radical կը գրէ 22 հոկտեմբերի թիւով.—

Այն բազմաթիւ Հայերուն, որոնք ներկայ էին Սալ Փրատի մէջ, եկեր միացեր էին բազմաթիւ ունկնդիրներ (օտարական), ուզելով իրենց համակրանքը յայտնել կարեւոր գաղութի մը արուեստագէտ ներկայացուցիչներուն: Այդ գաղութը արդէն հետզհետէ կ'արժանանայ մեր գնահատութեան, շնորհիւ իր երախտագիտական զգացումներուն, աշխատանքին եւ կարգապահութեան:

Հանդէսին կարեւոր մէջ նպատակն է գթութիւնը,— հաճելի առիթ մը Մարսիլիոյ երգչախումբին համար համերգ մը տալու:

Նախապէս մեզի շատ նպաստաւոր կերպով խօսած էին այս երգիչներուն արժանիքներուն մասին,— կատարելապէս արուեստանուէր, անոնք յամառ ոգիով մը իրենց դասերուն կը հետեւին՝ երբ կը վերջանայ իրենց հանապազօրեայ աշխատանքը, մինչեւ ուշ ատեն՝ երթալու համար իրենց բնակարանները, որոնք ընդհանրապէս հեռու են քաղաքին կեդրոնէն:

Առաջուընէ գիտէինք այն արագ եւ անակնկալ յաջողութիւնները, զորս կը ստանար իր կարգապահ եւ համբ- րատար աշակերտներէն Պ. Վարդան Սարգսեան, այս անբաղդատելի խմբավարը, որ Պրիւքսէլի իր զբաղումները ձգած՝ արձակուրդի կուգայ այստեղ, Մարսէյլ, հայրենակից արուեստագէտներու խումբի մը մէջ աշխատելու, եւ շնորհիւ իր մեծ տաղանդին, ջերմ վստահութեան եւ հաւատքին՝ մէջտեղ կը բերէ այն հրաշալի յաջողութիւնները, որոնք մեզ այնքան անակնկալի բերին, որքան հմայեցին:

Հայ երգչախումբը ունի շատ հաճելի սոփրանոներ, կատարելապէս միատարր ալթօներու խումբ մը,— դալով արական ձայներուն՝ կը բաւէր ունենալ քանի մը պասօ, քիչ մը աւելի ընտիր, անստգիւտ հաւասարակշռութիւն մը ստեղծելու համար:

Խորունկ արուեստով մը մեզի տրուեցաւ շարք մը ժողովրդական երգերու, բազմաձայն, թելադրական,— երգեր կրօնական, հերոսական, — թիք, գեղջկական:

Աւելցնենք որ ամբողջութեան կատարելութիւնը, երգիչներու լաւ դաշնակուած զգայնութիւնը, արտասանական ճշգրտութիւնը, զարկերու ճշդութիւնը, ձայնադրոշմներու — նութիւնը ստեղծեցին մէկը այն — տարեալ երգչախումբերէն բոլոր — ւագոյններուն մէջ, զորս մեզի տրուեցաւ ծափահարել:

Սքանչելի ջութակահար մը, — րէքճեան, (որ երբեմն իբրեւ — թէնոր կը մասնակցէր իր հայրենակիցներու խումբին), — արտայայտեց Վիվալտիէն կտոր մը:

Ֆրանսական թերթին թղթակից յետոյ կը խօսի երեկոյթին միւս — տար արուեստագէտներուն մասին, — կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով.

«Վերջապէս հրաշալի երեկոյթ մը եղաւ, որուն համար երջանիկ էր — շուշտ տիկին Մօրէնօ, Հայ Երգչախումբին անձնուէր նախագահուհին, — երեկոյթ մը, որ պատիւ կը բերէ կազմակերպիչներուն:

Le Petit Provençal եւս հետեւեալ տողերը կը նուիրէ նոյն երեկոյթին (20 Նոյ.).—

Մարսիլիոյ Հայ երգչախումբը — Փրատի մէջ տուաւ ձայնական — գործիական համերգ մը: Խումբը կը վարէր Պ. Վարդան Սարգսեան, վարիչը Պրիւքսէլի Armenia երգչախումբին:

Երգչախումբը, իր առաջին իսկ — գով, տիրապետեց սրահին շնորհիւ երաժշտութեան մելամաղձոտ եւ — նուշ ներդաշնակութեան, երաժշտութիւն մը որ երազել կուտայ: Այդ երգերուն մէջ կը բաբախէ լուսեղ — ռազայթ մը, որ կը թափանցէ — չեւ հոգիներուն խորը,— երգեր — դուխտի, երգեր սիրոյ, երգեր — կական, երկնային պայծառութեամբ մը ոսկեզօծուած, յուզիչ երգեր մորմոք:

Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր..

Մարսիլիոյ երգչախումբը ամբ— երկու ժամ մեզ փոխադրեց «դրախտավայրը»: Առանց վեր—

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (7)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵ՛ՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱ՛Ն ՄԱՍԻ՛Ն)

Որով, Գարա Քէմալ պէյ, Պէհաէտտին Շաքիր պէյի հեռագրեց՝ անոր վերջին որոշումը իմանալու համար.—

«Երէկ գիշեր Հիլմի պէյի հետ եւս հաղորդակցութեան մէջ մտանք: Այսօր պիտի մեկնի Կէօյնիւքէն եւ կարին պիտի գայ: Հետեւաբար, կարելի պիտի ըլլայ ուրբաթ օր Բաբերդի մէջ իրարու հանդիպիլ: Կը սպասեմ ձեր հրամանին՝ ըստ այժմ շարժելու համար»:

Այդ միջոցին Պոլսոյ «Թէշքիլաթ»ի նախագահ Սիւլէյման Ասքէրիէն ստացուած էր հրաման մը, որով կը պահանջուէր որ Քէմալ, Րիզա, Հիլմի եւ Պէհաէտտին Շաքիր պէյերը ժողով գումարեն եւ արեւելեան շրջանին մէջ Ռուսիոյ դէմ կատարուելիք շարժումներու մասին կատարեալ համաձայնութիւն մը ստեղծեն: Պէհաէտտին Շաքիր պէյէն ստացուեցաւ վերջնական հաւանութիւն մը, ու Քէմալ եւ Րիզա պէյերը, ինքնաշարժ մը նստելով Տրապիզոնէն Բաբերդ մեկնեցան: Միեւնոյն ատեն, Պէհա պէյը եւ Հիլմի պէյը Կարինէն Բաբերդ կը մեկնէին:

Քէմալ ու Րիզա պէյերը, ճամբան՝ ինքնաշարժի մեծ փորձանքներ անցընելէ վերջ, որոշեալ օրը Բաբերդ հասած ու Պէհա եւ Հիլմի պէյերուն հետ շփում ունեցած էին: Բաբերդի մէջ կատարուած քանի մը օրերու այդ խորհրդակցութեան ընթացքին, պատրաստուած էր ուղեգիծ մը, որով կը ճշդուէր երկու կողմերուն յառաջիկային ունենալիք գործունէութիւնը:

Համաձայն այդ ուղեգծին, «Թէշքիլաթ»ը պիտի գործէր «Կովկասի Յեղափոխական Միութիւն» անուան տակ: Արեւելեան ճակատը կը բաժնուէր երկու մասի, որոնց մին Կարինէն, իսկ միւսը — յառաջիկային սահմանամերձ վայր մը փոխադրելու պայմանաւ — առ այժմ Տրապիզոնէն պիտի ղեկավարուէր: Վայրերու հեռաւորութիւնը նկատի ունենալով, երկու բաժինները ալ իրաւասու էին Պոլսոյ հետ հաղորդակցելու: Կարնոյ ճիւղը պիտի վարէին Պէհաէտտին Շաքիր, Հիլմի եւ Կարնոյ կուսակալ Թահսին պէյերը: Հարկ էր չափազանց գաղտնի պահել պատրաստուած ուղեգիծը: Զայն տպեցին Տրապիզոնի մէջ եւ շահակից անձերու ինչպէս եւ «Թէշքիլաթ»ի մասնաճիւղերուն բաժնեցին:

Բոլոր այս պատրաստութիւնները լաւ ըլլալով հանդերձ, տեսականէն գործնականին անցնելու համար, հարկ եղած միջոցները դեռ կը պակսէին: Ուղեգիծը գաղտնօրէն Տրապիզոնի մէջ տպելէ վերջ, Ռուսիոյ մէջ բնակող եւ մեզի օգնելիք տարրերու վարիչները Տրապիզոն եւ Կարին պիտի կանչուէին, անոնց հետ պիտի խորհրդակցէին եւ այդ հրահանգները անոնց պիտի տրուէին որպէսզի բաշխեն Ռուսիոյ մէջ: Այս վարիչները պիտի շարժէին ուղեգծին համաձայն, եւ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւն պիտի սարքէին, յարձակում պիտի գործէին, խռովութիւն պիտի ստեղծէին, պաշտպանութիւն պիտի կազմակերպէին, ռազմանիւթ պիտի հայթայթէին եւ զինուորական մթերանոցները օդը պիտի հանէին՝ անհրաժեշտ կազմակերպութիւնները կատարելով:

Կովկասի յեղափոխական ընկերութեան կեդրոնը պիտի ըլլար Տրապիզոնը, բայց դեռ ճշդուած չէր թէ ո՛վ պիտի ըլլար ընդհ. կեդրոնին նախագահը: Րիզա պէյ հազարապետութենէ հանգստեան կոչուած սպայ մը ըլլալով, պատերազմը ծագման պարագային հարաւ. արեւմտ. Կովկասի ճակատին, սահմանային վաշտերուն, շրջուն ոստիկան զօրքի հրամանատար պիտի կարգուէր եւ հարկադրաբար պիտի առնուէր «Թէշքիլաթ»ի մէջ, բայց, մեղմ ու եւ անշարժ մարդ մը ըլլալուն, չէր կարծուեր որ «Թէշքիլաթ»ը պիտի կարենար վարել պէտք եղածին պէս: Այս մասին չէին կրցած համաձայնիլ Գարա Քէմալ պէյն ու Րիզա պէյը: Այս անհասկացողութիւնը հետեւանք էր թերեւս այն իրողութեան որ, ինչպէս նախապէս ըսինք, Րիզա պէյ Իթթիհատ Թէրագգըի զինուորական դասէն եւ հետեւաբար Էնվէր փաշայի մարդոցմէն էր:

Միւս կողմէ, անհրաժեշտ էր որ Գարա Քէմալ պէյ Պոլիս վերադառնար ու կարգ մը պատրաստութիւններ տեսնէր՝ որպէսզի Կովկասի յեղափ. ընկերութիւնը գործի անցնի: Քէմալ պէյ այլեւս երկար ատեն Տրապիզոն մնալ չէր ուզեր: Ու այն կարծիքէն էր թէ սանկ մեծ գործի մը վերջնական ձեւ պէտք չէ տալ՝ առանց համակցելու Պոլսոյ կառավարութեան հետ: Տրապիզոն գալէն վերջ իր լսածներն ու տեսածները, ինչպէս նաեւ ընկերներու հետ ունեցած խորհրդակցութիւնները կ'ուզէր հաղորդել Պոլսոյ «Թէշքիլաթ»ի կեդրոնին եւ այդ բոլորին տալ վերջնական ձեւ մը: Ասկէ զատ, Կովկասի յեղ. ընկերութիւնը գործի ձեռնարկելու համար կը կարօտէր դրամի, զէնքի, սնունդի եւ զգեստի: Ասոնք միութեան ամենակենսական պէտքերը ըլլալով հանդերձ, դեռ ճշտուած չէր թէ ո՛րկէ եւ ինչ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ հայթայթել զանոնք: Ահա թէ այս խնդիրները լուծելու եւ թէ կարգ մը տարրերու առաքման համար միջնորդելու մտքով, Գարա Քէմալ պէյ, իր հետն առնելով պատուիրակներուն հետ Տրապիզոն եկած Մէմտուհ պէյը, Պոլիս վերադարձաւ՝ առանց վերջնական ձեւ մը տալու Կովկասի կազմակերպութեան, եւ խոստացաւ շուտով վերադառնալ: Րիզա պէյ, որ Գարա Քէմալի հետ համակցուած չէր, Տրապիզոն գալէն վեր բաւական գործեր պատրաստած յաջողած էր եւ անոնց մասին գրում՝ Տոքթ. Պ. Շաքիրի եւ Հիլմի պէյին հետեւեալը գրած էր 16 օգոստոս 1914 թուականով.—

1.— Հազիւ Տրապիզոն հասած Պաթում ղրկեցի սպայ մը, որպէսզի Վրաստանի «չէթէ»ներուն հետ կապ հաստատուի եւ Ռուսիոյ կացութիւնը ու զինուորական շարժումները կնանք: Անշուշտ, այս սպան տեղեկ է վրացերէնի ու կեղծ անցագիր ունի: Իր հետ կայ նաեւ կին մը: Այս կինը ամուսինն է վրացական կոմիտէ- րուն մէկ ճիւղը կազմող ու այժմ մեզի ենթակայ հինգ յեղափոխական- ներէն մէկուն: Բայց, դժբախտաբար, ցանկալի չափով գործունէութիւն մը չկրցան ունենալ: Որովհետեւ յեղա- փոխական վարիչներուն գրեթէ բոլորը ալ հաւաքուած՝ ներսերը ուղարկուած են. իսկ Պաթում գտնուողներն ալ մեծ- ջապատուած ըլլալով, որեւէ մէկուն հետ չեն կարող տեսնուիլ:

(Շար.)

…պահութեան շնորհաւորենք Գ. Սարգսեանը, երգչախումբի տաղանդաւոր ղեկավարը, որ գիտէ ստեղծել գերազանց երաժշտականութիւն եւ սքանչելի ձայներանգներ, շնորհաւորենք զինք այն վարպետութեան համար, որով ղեկավարեց երգչախումբը, որուն կը պակսէր միայն աւելի ուժեղ տարր մը թէնորի։ Կիներու ձայները անթերի էին»։

Խօսելէ յետոյ երեկոյթին մասնակցող օտար արուեստագէտներուն մասին, բանի մը տող կը նուիրէ հայ երիտասարդ ջութակահարին.—

Գեղեցիկ եւ ստոյգ յաջողութիւն մը ունեցաւ նաեւ Ջէօրէքճեան, ջութակի այս վիրթիւոզը, որ ծափահարութեան արժանացաւ։

Հրաշալի էր երեկոյթը, որ անցաւ ներկայութեան խուռն բազմութեան մը։ Հանդէսին կազմակերպութիւնն ու գտած յաջողութիւնը աւելի եւս համակրելի կը դարձնեն Մարսիլիոյ հայ գաղութը։ Այս հին ժողովուրդը, որ այնքան դժբախտ պատմութիւն մը ունեցաւ, արժանի է մեր սիրոյն, ինչպէս ինք կը բերէ իր սէրը մեզի։

Նոյն հանդէսին մասին, այս անգամ Le Petit Marseillais օրաթերթն է (20 Նոյ.), որ կը գրէ.—

Մարսիլիոյ Հայ երգչախումբը երէկ, վերջերս, իր առաջին համերգը տուաւ, ազգային երգերը մեծ յաջողութիւն գտան։ Այդ առաջին փորձը խրախուսիչ ըլլալով, երգչախումբը կազմակերպեց երկրորդ համերգ մը, որ շատ գեղեցիկ անցաւ։ Ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը, Պ. Վարդան Սարգսեան մեզի առիթ տուաւ ծափահարելու իր երգչախումբը, որ կազմուած է ընտիր տարրերէ, օժտուած՝ վճիտ եւ հաճելի ձայներով, որոնք կը յիշեցնէին, պատրանքը տալու աստիճան, Դոնի նշանաւոր խազախները, իրենց անսամպլի եւ ձայներանգներու նոյն խնամքովը։

Երգերը, որ հրաշալի արուեստով մը դաշնաւորուած էին, մեծ յաջողութիւն գտան։

Եւ ահա Soleil երեկոյեան օրաթերթը (20 Նոյ.), իր կարգին, կը գրէ.—

Մարսիլիոյ Հայ երկսեռ երգչախումբը, Սալ Փրատի մէջ, տուաւ յիշատակելի երգահանդէս մը, որ նուիրուած էր հայ ժողովրդական երգերու, հաւաքուած եւ գեղեցկօրէն դաշնաւորուած Կոմիտաս վարդապետի կողմէ։

Այս երգերը, որ քաղուած են Հայոց հարուստ փոլքլորէն, կ՚արտայայտեն ժողովրդային ներշնչման ամբողջ շնորհն ու ինքնաբուխութիւնը։ Երգչախումբը, որ կը գտնուէր Պ. Վարդան Սարգսեանի վարժ ղեկավարութեան տակ, զանոնք երգեց մեծ ներդաշնակութեամբ։

Մեծ զգացումով տրուեցան նաեւ մեներգները (օրիորդներ Սիմոնեան, Աճէմեան, տիկին Մուշեղ, Պ. Համբարձումեան)։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Ծանօթ արուեստագէտ Բագրատունի Gaumont - Franco - Film - Aubert-ի կողմէ հրաւիրուած է Նիս՝ ստանձնելու համար Սուլտանի Սուլթանի դերը «Պուլպուլ Փըրմիէ» խաղին մէջ, Ժորժ Միլթոնի կողքին եւ Լէոն Մաթոյի ղեկավարութեամբ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ ժողովուրդը կը սիրէ երգել

»»»·«««

Խորհ. Հայաստանի մէջ յօդուածագիր մը կը խօսի երաժշտական կրթութեան մասին։ Եւ այս առթիւ կը յիշատակէ իրողութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ Հայ ժողովուրդը որքա՜ն կը սիրէ երգն ու երաժշտութիւնը։

Հայաստանի մէջ, ներկայիս, զանազան շրջաններ օժտուած են հեռասփիւռներով (ռատիօ), որոնց կողքին կազմակերպուած են երգչախումբեր ու նուագախումբեր, տեղւոյն երիտասարդ աշխատաւորներէն։ Դժբախտաբար կը պակսին երաժշտական գործիքները։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ դուք չէք կրնար գտնել պահանջուած երաժշտական գործիքը,—հա՛ թէ ինչո՛ւ յաճախ թառը փոխարինուած է մանտոլինով, քէմէնչէն՝ ջութակով։ Դեռ աւելի հետաքրքրական, — Իջեւանի երիտասարդներէն, Արտեմ Մերջանեան, ինքնաշխատութեամբ երաժշտութիւն կը սորվի եւ յետոյ ինքնահնար գործիք մը կը շինէ ու կը նուագէ։

Հեռասփիւռներու կողքին կազմուած երգչախումբերն ու նուագախումբերը, դժբախտաբար չունենալով պատրաստուած վարիչ, նոր եղանակները եւ երգերը կը սորվին լսողութեամբ, յաճախ հեռասփիւռին օժանդակութեամբ։ Այնպէս որ երգերն ու եղանակները կամ կ՚աղաւաղուին, կամ հին երգերով կը գոհանան։

Անհրաժեշտ է երաժիշտներ հասցնել շրջաններուն, տալ երաժշտական գրականութիւն,—հրապարակին վրայ չկայ ժողովրդական երգարան մը, որ սորվեցնէ աշխատանքի եւ յեղափոխութեան երգեր։ Պետական հրատարակչականը ունի միայն մէկ երգարան, որ թէ հին է եւ թէ սպառած։ Պէտք է հրատարակել նոր երգարան մը։ Եւ վերջապէս շրջանները ղրկել երաժշտական գործիքներ։ Զբաղիլ ժողովուրդին երաժշտական կրթութեամբ։ Որովհետեւ հայ ժողովուրդը կը սիրէ երգելը եւ երաժշտութիւնը։

ԳՐԵԼ-ԿԱՐԴԱԼ ԿԸ ՍՈՐՎԵՑՆԵՆ

»»»·«««

Հայաստանի բնակչութեան անխտիր գրել – կարդալ սորվեցնելու նպատակով, պայքար – աշխատանքը կը շարունակուի նոյն թափով։

Բարեխնդարեանի մէկ յօդուածին համաձայն, 1928էն առաջ գրել–կարդալ կը սորվէին 17,000 հոգի։ 1928—1929 տարեշրջանին՝ 32,000 հոգի։ 1929—1930ին՝ 60,000 հոգի։ 1931 — 1931ին՝ 90,500 հոգի։ 1931—1932ին՝ 185,000 հոգի։ 1932—1933ին՝ 105,500 հոգի։ Յառաջիկայ տարեշրջանին կը մնայ գրել–կարդալ սորվեցնել 130,000 հոգիի։

Մարզական կեանքը

00000

Նոյ. 12ին եւ 13ին, Երեւանի մէջ հեծանիւային կարեւոր մրցումներ կատարուեցան «Տուլա» ռուսական խումբին եւ Երեւանի խումբին միջեւ։

«Տուլա» առաջնակարգ խումբն է ամբողջ Ռուսիոյ մէջ եւ կոտրած է հեծանիւային ախոյենութեան մրցանիշը։ Մասնաւորաբար անոր կ՚անդամակցի Սոլովիով, որ 15 տարուան փորձառութիւն ունի եւ մինչեւ հիմա ոչ ոքի զիջած է առաջնութիւնը։

Խուռն բազմութիւն մը եկած էր մարզադաշտ, տեսնելու համար նշանաւոր խումբին խաղը։ Դատական կազմին նախագահն էր Աւակով, իսկ անդամներէն երկուքը միայն Հայ։

Նոյ. 12ի մրցումը.— Նախ տեղի ունեցաւ հեծանիւով 200 մեթր վազքի մրցումը։ Այդ հեռաւորութիւնը կտրեցին.— Սոլովիով՝ 13,9 երկվայրկեանէն, Մանուկեան՝ 14,3, Յովհաննէսեան և Սմբատեան՝ 14,8, Մանուիլով եւ Պոպով՝ 14,5, Յարբիէլեան՝ 15, Գալուստեան՝ 16,3 երկվայրկեանէն։

Այս ձեւով, անհատաբար առաջին հանդիսացաւ Սոլովիով, իսկ երկու կողմերէն երեք լաւագոյններու թուանշաններու գումարները.— Տուլան՝ 43,7 երկվայրկեան, Երեւան՝ 44,3 երկվայրկեան։ Այսինքն խմբական հաշուով ալ Տուլան շահեցաւ։

Յետոյ տեղի ունեցաւ մէկ քիլոմեթրի վազքը, երեք սէրիով։ Լաւագոյն նիշերով հանդէս եկան Սոլովիով ու Պոպով (Տուլայէն) եւ Յովհաննէսեան ու Սմբատեան (Երեւան), որոնք իրաւունք շահեցան մասնակցելու վերջնական մրցումներուն։

Եօթնուկէս քիլոմեթր վազքի խմբային մրցումին մէջ ալ շահեցաւ Տուլան։ Սոլովիով բացառիկ ճարպիկութիւն ցոյց տուաւ առաջին օրուան մրցումներուն մէջ եւ շատ ծափահարուեցաւ։

Նոյեմբեր 13ին շարունակուեցան մրցումները։ Երկու խումբերն ալ շատ ոգեւորուած էին, որովհետեւ այդ օրը բախտորոշ ելոյթներ պիտի ունենային։ Մասնաւորաբար ոգեւոր էին Երեւանցիները, որոնք պարտուեցան առաջին օրը։

Նախ սկսաւ մէկ քիլոմեթրի վազքը, որուն մէջ առաջին հանդիսացաւ Գալուստեան, այդ միջոցը կտրելով մէկ վայրկեան 36 երկվայրկեանէն։ Բայց խմբական տեսակէտով առաջին եղաւ Տուլա խումբը։

Ասոր յաջորդեց վերջնական մրցումը, դարձեալ մէկ քիլոմեթր։ Նորէն շահեցաւ Տուլան։

Յետոյ սկսաւ 10 քիլոմեթր սթաձէռը, որուն մասնակցեցան երեք զոյգեր.— Պոպովը՝ Յովհաննիսեանի հետ, Մանուիլովը՝ Սմբատեանի, Սոլովիովը՝ Քոչարեանի հետ։

Հասարակութիւնը անհամբեր կը սպասէր արդիւնքին։ Առաջին անգամ դաշտ ելան Պոպով – Յովհաննիսեան զոյգը։ Առաջին քանի մը շրջապտոյտները յաջող ընթացան, եւ կը թուէր թէ երկուքէն ոչ մէկը միւսին պիտի զիջի։ Բայց 17 եւ 18րդ շրջաններուն, Պոպովի թափը կը թուլնայ եւ չկարենալով շարունակել, խաղէն դուրս կ՚ելլէ եւ դաշտը կը թողու Յովհաննիսեանին, որ առանձինն տասը քիլոմեթրը կը կտրէ 14 վայրկեան 8 երկվայրկեանէն։

Ահա երկրորդ զոյգը, Մանուիլով եւ Սմբատեան։ Երկրորդը թափ կուտայ իր ոտքերուն եւ առաջ կը սլանայ։ Մանուիլով կ՚աշխատի անցնիլ, բայց ի զուր։ Առաջնորդներ Ռուշանեան եւ Հախնազարեան մեծ հմտութեամբ կ՚առաջնորդեն իրենց մրցակիցները, բայց Մանուիլով չի կրնար հետեւիլ իր ղեկավարին եւ յաճախ կը բաժնուի անկէ։

Ութերորդ շրջանին, Մանուիլովի մեքենան կ՚աւրուի։ Ռուս մրցորդը դուրս կ՚ելլէ դաշտէն, արագօրէն կը փոխէ հեծանիւը եւ արագ թափով կը շարունակէ մրցումը։

Արդիւնքը կ՚ըլլայ Երեւանի յաղթանակը։ Սմբատեան 10 քիլոմեթրը կը կտրէ 14 վայրկեան 30 երկվայրկեանէն, իսկ Մանուիլով՝ 15 վայրկեան 49,2 երկվայրկեանէն։

Կը մնայ վերջին եւ ամէնէն հետաքրքրական զոյգը։ Բայց դատաւորը կը յայտարարէ թէ Սոլովիով հիւանդութեան պատճառով չպիտի մասնակցի մրցումին։ Օննիկ Քոչարեան դաշտ կուգայ, եւ որպէսզի վազքը շահեկան դառնայ, անոր կ՚ընկերանայ Մանուկեան։ Քոչարեան 10 քիլոմեթրը կը կտրէ մեծ յաջողութեամբ, 13 վայրկեան 20,9 երկվայրկեանէն։

Դատական կազմը նկատի կ՚ունենայ երկու օրուան մրցումները եւ երկու կողմերը հաւասար կը հռչակէ, 10ական կէտերով։ Այս ձեւով, Երեւան մեծ յաջողութիւն մը կը շահի, հաւասար մնալով Ռուսիոյ ախոյեան խումբին հետ։

Խորհ. Հայաստան այս առթիւ դիտել կուտայ. «Երեւանի հեծանւորդները շատ բան սորվեցան Տուլայի ընկերներու բարձր թէքնիքէն։ Կը մնայ որ մեր երիտասարդ հեծանւորդները բաց չթողուն նուաճուած դիրքերը, մրցին լաւագոյն խումբերու հետ, աւելի բարձր նիշեր ստանան եւ աշխատին իրաւունք ստանալ մրցակցելու համաշխարհային ողիմպիականին»։

×

Ռուսիոյ մարզական խորհուրդին հաւանութեամբ, այս ձմեռ Ֆինլանտայէն, Նորվեկիայէն եւ ուրիշ երկիրներէն խումբեր պիտի երթան Հայաստան, կոմփամարտի, ըմբշամարտի եւ այլ մրցումներ ընելու համար։

ՄՐՑԱՆԱԿ ՓՐՈՖ. ԹԱՄԱՄՇԵԱՆԻ

Մոսկուայի կառավարութեան որոշումով, 1000ական րուբլի պարգեւ և պատուոյ գրութիւն ստացած են 40 ակադեմիկոսներ եւ փրոֆէսօրներ։ Վարձատրուածներէն մէկն է Երեւանի անասնաբուժական բարձրագոյն վարժարանի դասախօս Փրոֆ. Թամամշեան։

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏԸ՝ ՄՐՑԱՎԱՅՐ

Երեւան հասած է Ռուսիոյ սաւառնակի միութեան գլխական արշաւախումբը, որուն նպատակն է ուսումնասիրել Արարատեան դաշտի օդային հոսանքները։ Այս հոսանքները պիտի օգտագործուին Լէնինական – Երեւան, Նախիջեւան եւ ապա Մուղան գիծով օդային կանոնաւոր թռիչքներ կազմակերպելու համար։

Արշաւախումբը պիտի պատրաստէ Արարատեան դաշտի հոսանքներու մանրամասն քարտէսը։ Այս նպատակով կայաններ պիտի հաստատուին Լէնինականի եւ Երեւանի մէջ, իսկ յենակէտ մը՝ Արարանի մէջ։ Այդ կայաններէն կանոնաւոր թռիչքներ պիտի կատարուին։

Հայաստանի կողմէ այդ արշաւին պիտի մասնակցին օդային ճիւղի պետ Պապայեան, սաւառնորդ Պենայեւ եւ մեքենագէտ Բալաշեւ։

ՄԱՄՈՒԼ

«Մասնիչներ»

00000

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (1 դեկտ.)։

— «Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ (Նոյ. 29) «Յունաստանի Կոմ. Կուսակցութեան Հայկական Բիւրօն» հայերէն թռուցիկներ ցրուած է գաղթակայաններուն մէջ, իսկ Յունաստանի Կոմ. Կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Ռիզոսփաստիս», կէս առ կէս կրճատելէ յետոյ, Ա. էջին մէջ հրատարակած է նոյն թռուցիկը։

Յունաստանի Կոմ. Կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մէջ կը խօսուի «Յունաստանի հայ աշխատաւորներու» անունով։ Ո՞ր աշխատաւորութեան մասին է խօսքը։ Յունահայ աշխատաւորութիւնը իր ճակատագիրը համայնավարներուն վստահելու վիճակին հասած չէ տակաւին։ Բոլորը գիտեն թէ «յունահայ աշխատաւորութեան անունով» խօսողները քանի մը տասնեակ անդաստիարակ բշիշականներ են, որոնք ոչ մէկ կապ ու յարաբերութիւն ունին հայ հաւաքականութեան հետ։

Մեզի եւ ամբողջ յունահայութեան ծանօթ է այս պարագան։ Բայց ծանօթ չէ յոյն պաշտօնական ու անպաշտօն շրջանակներուն, որոնք լրատուութենէ աւելի փաստերուն կարեւորութիւն կուտան։

«Ռիզիփաստիս»ի յամառ ընթերցողներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Ընդհանուր Ապահովութեան սպասարկութիւնը, որուն պարտականութիւնն է զբաղիլ համայնավար կուսակցութեան գործունէութիւնով եւ շարժումներով։

Ի՞նչ պիտի մտածէիք, եթէ Ապահովութեան պաշտօնեան դուք ըլլայիք եւ «Ռիզօսփաստիս»ի մէջ կարդայիք «յունահայ աշխատաւորութեան անունով» ողջոյնի խօսքեր։ Իրաւունքով պիտի խորհէիք թէ համայնավարութիւնը պէտք է բաւական ծաւալած ըլլայ յունահայ աշխատաւորութեան մէջ, «Յունաստանի Կոմ. Կուսակցութեան Հայկական Բիւրօ» կազմելու աստիճան։ Ու բնականաբար, իբր Յոյներ պիտի դժգոհէիք որ ձեր հիւրասիրած օտարականները հոս եկած համայնավար աշխատանք կը տանին, գործելով ընկերային կարգերուն ու պետութեան դէմ։ Եւ այս դժգոհութեան որդը ձեր սրտէն ներս սպրդելէ յետոյ, առիթը չպիտի կորսնցնէիք իրաւացի, անիրաւ, նեղելու, ճնշելու եւ դժուարութեան մատնելու հիւրասիրութիւնը չարաչար գործածող օտարականները։

Այսպէս ալ եղած է տասը տարիէ ի վեր։ Ապահովութեան սպասարկութիւնը հայ համայնավարներու տուած փաստերուն վրայ յենելով, այն կարծիքը գոյացուցած է թէ Յունաստանի մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն անոնք։ Յաճախ առիթն ունեցած է «Ռիզօփաստիս»ի էջերուն մէջ կարդալու հայ համայնավարներու գործունէութեան նուիրուած սիւնակներ, խորհրդայնացման հանդէսներու եւ ներգաղթի առթիւ եւ ըստ այնմ ալ կարծիք ու գաղափար կազմած է։

«Ռիզօփաստիս»ի ամէն մէկ հրատարակութիւնը հայ համայնավարներու մասին, իր կողմէ կամ անոնց ստորագրութեան տակ, մատնչութիւն է ի վնաս համայնավարներուն եւ նաեւ ի վնաս յունահայ աշխատաւորութեան, որ բնաւ կապ չունի Գ. Միջազգայնականի գործակալներուն հետ։

—փոխանակ մատնիչներ փնտռելու հոս ու հոն, մեր Փանջունիները լաւ գործ մը կատարած կ՚ըլլան, եթէ վերջ տան իրենց ցնդաբանութիւններուն եւ փանջունիական խաղերուն, որոնցմէ թէ իրենք եւ թէ ժողովուրդը կը վնասուի։

Համայնավարներուն միակ մատնիչները եղած են իրենք՝ համայնավարները»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Զահրումար

—o—

Շատերը սրան չեն ճանաչում, ապա խնդրում եմ ծանօթանաք. Զահրումար վերջերս Մարսիլիայում հիմնուած Պարսկա–Կովկասահայ Հայրենակցական Միութեան անդամներից է։

Երեւում է որ պակաս ոչինչ չէ մնալու ու մինը միւսի յետեւից ունենալու ենք Ֆրանսախօս, ռումանախօս, անգլիախօս, չինախօս, հնդկախօս, պոլինեզախօս, եւլն. եւլն– Հայերի միութիւններ ու ըստ այնմ էլ Մարսիլիայում բնակողների կոչը «Յառաջ»ի մէջ սխալ երկանց կարող ենք համարել։

Ձենք ծածկում որ մի որոշ ժամանակից յետոյ եղել ենք բոլոր տեսակի Հայրենակցականների անհաշտ հակառակորդ, նրա համար որ նրանք վաղուց կորցրել են իրենց գոյութեան իրաւունքը, յայտնաբերելով միայն բացասական դերեր։

Խնդրում եմ որ ինքներդ դատէք։

Ճանաչում եմ մի ընտանիք որի մեծ հայրը՝ հրաւէր հրաւէրի վրայ է ստանում Կեսարիոյ Հայրենակցական Միութիւնից, մեծ մայրը՝ Մալաթիայի Հայրենակցականից, տղան՝ Կարնոյ, հարսը՝ Պոլսեցիների, թոռնիկներից անդրանիկը՝ Յունահայերի, կրտսերը՝ Փարիզցիների ու դեռ չեմ կարծում որ խնդիրը սրանով էլ վերջանայ։

Ի՞նչ պէտք է անեն սրանք։

Ինչ վերաբերում է այս նորօրինակ Հայրենակցականին, թէեւ ուզում էի մի այլ անուն տալ, թոյլ տուէք մեզ հարց տալ, թէ յանուն ի՞նչ բանի, Սոչի ծնած փախստական Հայն եւ Ուրմիացին կարող են մաս կազմել միեւնոյն Միութեան եւ նոյն Ուրմիացին չի ուզում իբր հայրենակից համարել Վանեցուն, ու թախանձանօք խնդրում ենք Մարսիլիայի դեռ թրքահնչուն անուն կրող խելօքներին գոհացում տալ հարցասիրութեան մեր սոյն անմեղ փափաքին։

Ի հարկէ նոր Միութեան նպատակներէն է՝

Ա.— Սահուն եւ մաքուր պարսկերէն կամ ռուսերէն խօսել հաւաքոյթների ամբողջ տեւողութեան։

Բ.— Թրքահայերի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելիս զգուշանալ խառն ամուսնութիւններ կնքելուց։

. . . .

Թւում է ուրեմն որ Հայը պէտք է միշտ ձգտի մէկզմէկ չճանաչել, մէկզմէկու չհանդուրժել ու երբ հայրենի անանցանելի լեռներն ու օտար տիրապետութիւնը բաւական չեն նրանց իրարմէ անջատելու, պէտք է անլուր տառապանքներից յետոյ, փախստական, մի հեռաւոր եւ ազատ երկրում իրանք իրանց ստեղծեն փարլաներ։

Երիտասարդ Հայե՛ր, մինչեւ ե՞րբ դուք հանդուրժելու էք նմանօրինակ այլանդակութիւնների։

ԶՄՇԿԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՊԷԼԼԱ ՖԼՈՌ

(ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Մարդ միշտ առեն ունի բարի գործ տեսնելու համար. բարիք ընողը չի յոգնիր, պատասխանեց ճերմակ ձին։

Քալեցին, քալեցին եւ հասան դղեակի մը առջեւ որ ծածկուած էր մութ անտառի մը ետին։ Այնտեղ տեսան իշխանուհի Պէլլա – Ֆլորը որ կուտ կուտար իր վառեակներուն։

— Սպասէ՛, հրամայեց ճերմակ ձին. հիմա ես վար կը ծռիմ ու խաղեր կ՚ընեմ. գիտեմ որ ան կը սիրէ այդ խաղերս. քեզի պիտի հարցնէ թէ կրնա՞յ հեծնել վրաս. հրաւիրէ՛, թող գայ. այն ատեն ես կը սկսիմ կից տալ եւ խրխնջել։ Շատ պիտի վախնայ եւ պատճառը պիտի հարցնէ քեզի. կ՚ըսես թէ քու ձիդ չի սիրեր կիները, բայց կը խելօքնայ եթէ վրան հեծնեն անոնք։ Յետոյ կռնակս կը նստես իշխանուհին եւ կ՚երթանք շիտա՛կ թագաւորին պալատը։

Այդպէս ալ եղաւ։ Իշխանուհին հասկցաւ թէ զոհ գացած էր դաւադրութեան մը, բայց արդէն ուշ էր, սպիտակ ձին կը սուրար դէպի արքայական պալատը։

Երբ այդպէս կը սուրային, իշխանուհին ձեռքէն վար թափեցան կուտերը. եւ ան խնդրեց Եօզէին որ իջնէ ու հաւաքէ։

— Մեր երթալիք տեղը շա՛տ կուտ կայ, ըսաւ տղան։

Յետոյ, երբ ծառի մը տակէն կ՚անցնէին, իշխանուհին անոր ճիւղերուն վրայ նետեց իր թաշկինակը եւ խնդրեց տղէն որ ծառը մագլցի ու բերէ զայն։

— Հո՛ն ուր պիտի երթանք թաշկինակ շատ կայ, պատասխանեց Եօզէ։

Քիչ ետք անցան առուակի մը եզերքը։ Իշխանուհին մատանին ինկաւ ջուրին մէջ ու ան խնդրեց տղէն որ վար իջնէ ու գտնէ զայն։

— Այնտեղ մատանի շատ կայ, ըսաւ Եօզէ դարձեալ։

Յետոյ հասան պալատ։ Թագաւորը չափազանց ուրախացաւ տեսնելով իր սիրելի իշխանուհին։ Սակայն Պէլլա-Ֆլոռ սենեակ մը քաշուեցաւ, դուռը փակեց եւ ոչ ոքի չերեւցաւ։ Թագաւորը շատ խնդրեց որպէսզի դուռը բանայ, սակայն իշխանուհին ըսաւ թէ չպիտի բանայ մինչեւ իրեն բերեն այն երեք բաները զորս կորսնցուցած էր ճամբան։

— Ուրիշ միջոց չունինք, Եօզէ, ըսաւ թագաւորը. դո՛ւն պիտի երթաս գտնես այդ երեք բաները. եթէ չկրնաս, պիտի մեռնիս։

Խեղճ Եօզէն յուսահատեցաւ եւ լուրը տարաւ սպիտակ ձիուն։

Սպիտակ ձին ըսաւ.

— Մի՛ վախնար. կռնակս նստէ՛, երթանք գտնենք...

Քիչ գացին, շատ գացին, հասան հոն ուր մրջիւններու բոյները կային։

— Կուտերը կ՚ուզե՞ս, հարցուցին։

— Անշո՛ւշտ, պատասխանեց Եօզէ։

— Ուրեմն կանչէ մրջիւնները. անոնք կը գտնեն. եթէ նոյն իսկ չգտնեն, գոնէ կը բերեն հացը զոր իրենց նետեցիր։

Ու այդպէս եղաւ։ Երախտագէտ մրջիւնները բերին իշխանուհիին կուտերը։

— Հիմա տեսա՞ր, դիտել տուաւ սպիտակ ձին. բարիք ընողը իր վարձատրութիւնը կը ստանայ ուշ կամ կանուխ...

Շարունակեցին իրենց ճամբան ու հասան այն ծառը որուն ճիւղերուն վրայ, դրօշակի մը պէս կը ծածանէր իշխանուհիին թաշկինակը։

— Ինչպէ՞ս պիտի հանեմ անոր, հարցուց Եօզէ։

— Հոգ մի՛ ըներ, պատասխանեց ճերմակ ձին. կանչէ՛ այն արծիւը զոր թակարդէն ազատեցիր. ան կը հանէ։

Ու այդպէս եղաւ։ Արծիւը կտուցովն առաւ թաշկինակը եւ բերաւ տղուն։

Եւ հասան առուակին եզերքը. պղտոր էր ջուրը։

— Ինչպէ՞ս կրնամ այս խորունկ առուակին յատակէն դուրս հանել մատանին, հարցուց տղան. տեսնել անկարելի է. եւ յետոյ չեմ գիտեր թէ իշխանուհին ո՛ւր նետեց զայն...

— Հոգ մի՛ ըներ, ըսաւ ձին. կանչէ այն ձուկը որուն կեանքը փրկեցիր. ան կը գտնէ։

Ու այդպէս եղաւ։ Ձուկը սուզուեցաւ ջուրին յատակը, եւ բերանովը հանեց մատանին եւ, ուրախ զուարթ, տուաւ տղուն։

Եօզէ, չափէն աւելի երջանիկ, վերադարձաւ պալատ։ Բայց երբ այս երեք բաները տրուեցան իշխանուհիին, ան ըսաւ թէ սենեակէն դուրս չպիտի գայ տակաւին, մինչեւ որ զինքը իր դղեակէն փախցնող աւազակը հալած իւղի մէջ վառեն։

Թագաւորը այնքան անգութ էր որ, հաւանեցաւ այդ պայմանին եւ ըսաւ Եօզէին թէ ուրիշ միջոց չկայ եւ պէտք է մեռնի, պէտք է այրուի իւղի մէջ։

Եօզէ՝ տխուր եւ յուսահատ ախոռ գնաց իր ցաւը պատմելու համար սպիտակ ձիուն։

— Հոգ մի՛ ըներ, ըսաւ ձին դարձեալ. կռնակս նստէ՛. այնպէս արագ պիտի վազենք հիմա որ ես պիտի քրտնիմ։ Ա՛ռ քրտինքս, մարմինդ օծէ անով եւ թող տապկեն քեզ... Չպիտի մեռնիս...

Ու այդպէս պատահեցաւ։ Երբ Եօզէն դուրս հանեցին կաթսայէն, այնքան գեղեցկացեր էր որ ամէն մարդ զարմացաւ եւ իշխանուհին անգամ սիրահարեցաւ անոր։

Թագաւորը որ պառաւ էր եւ տգեղ, խորհեցաւ թէ ինքն ալ կրնար այդպէս գեղեցկանալ եթէ այրուէր կաթսային մէջ. այն ատեն իշխանուհին պիտի սիրահարէր իրեն։ Այդպէս մըտածեց ծեր թագաւորը. նետուեցաւ եռացող իւղին մէջ, բայց այրեցաւ ու մեռաւ։

Ու Եօզէն եղաւ թագաւոր եւ ամուսնացաւ Պէլլա – Ֆլորին հետ։

Երբ գնաց սպիտակ ձիուն մօտ, իր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար անոր, ձին պատասխանեց.

— Ես հոգին եմ այն աղքատ մարդուն որուն հիւանդութեան եւ յուղարկաւորութեան համար սպառեցիր ամբողջ հարստութիւնդ։ Երբ տեսայ քու տառապանքը եւ վտանգը որուն մէջ կը գտնուէիր, հրաման առի Աստուածէն քու օգնութեանդ հասնելու եւ բարիքդ վերադարձնելու համար, որովհետեւ, ըսած եմ ու պիտի կրկնեմ, որ երբեք պէտք չէ ձանձրանալ բարութիւն գործելէ։

Թարգմ. Անգլ. Ժ.

(Վերջ)

կիներու համալսարանի մը մէջ տեսչուհին հետեւեալ քարոզը կարդաց իր աշակերտներուն.

— Դուք տարիներով տեսաք որ Ամերիկացիները գաղտնի կը խմեն վտանգաւոր ըմպելիները, քանի որ արգիլուած էր խմել բացայայտ, վայելչօրէն եւ չափաւորութեամբ: Դաս առէք այս իրողութենէն:

Այս առթիւ, դասընթացք մը բացուած է, «խմելու արուեստը» սորվեցնելու համար անոնց որ չեն գիտեր... Յատուկ հրահանգներ փակցուած են շիշերուն վրայ,— «Ճերմակ գինի խմեցէք ձուկին եւ ճերմակ միսին հետ, կարմիր գինի՝ կարմիր միսին հետ» եւայլն:

⁂ Փարիզի Ամերիկացիներն ալ գինարբուքներ սարքեցին «այս բարեբաստիկ առթիւ»: Երեկոյթի մը մէջ, որ տեւեց մինչեւ լոյս, մասնակցողներուն իրաւունք տրուած էր իրենց ուզածին չափ շամփանեա խմելու, փոխան 50 ֆրանքի:

Պուլկարիոյ թագաւորը Պելկրատ կ'երթայ

Պուլկարիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին Պելկրատ պիտի երթան այս շաբթու վերջը կամ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը: Իրենց պիտի ընկերանայ վարչապետը, բանակցելու համար երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, որ նախաբանն է Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մերձեցման:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար):

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք **S** թիւ 99,412

շարք **T** թիւ 78,009

շարք **S** թիւ 99,413

շարք **D** թիւ 52,152

ԾԱՆՕԹ.— Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը ստանան համապատասխան ընկալագիր մը, նշանակուած տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքով:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Ս. Գալուստեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ընկերային - թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. *ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎՌԱՄԵԱՆ* խումբին կողմէ իր հաստատման 5րդ տարեդարձին առթիւ

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

6bis, Bld. Rodin, *Իսի լէ Մուլինօ*

Հաղորդ. միջոցներ — *Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ Օռլէօնէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար տ'Իսի:*

ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած *ՀԱՅ ԱՐՒՆԵՐՈՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ* մասնաճիւղին կողմէ *Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ԱՐՒՆԵՐՈՒ ՕՃԱԽԻ ԾԱԽՍԵՐՈՒՆ*

16 դեկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը *8.45*ին Սալ Շարի մէջ. *84*, Բիւ Շաբ

Ճոխ յայտագիր: *Մուտք* 5 *ֆրանք:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զատրեան, Այրի Տիկին Զեվիկեան, Այրի Տիկին Գըլըճեան եւ զաւակունք շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակաւ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի հօր, ամուսնոյն, փեսին, քեռայրին՝

ՊՕՂՈՍ ՔԱՏՐՃԵԱՆԻ

(*Պոլսեցի*)

դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1933 Նոյեմբեր 20ին, 33 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ:

Մարսէյլ 1 Դեկտեմբեր 1933

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

»»» · «««

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 3

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ցարուհիւն Եաղնեան:

ՇԱՎԻԼ, Պատրիկ Պետեան:

ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Նազարէթ Եկաւեան:

ՓԱՐԻԶ (4), Գրիգոր Թեւանեան:

ՄԻՐԱՄՈՆ, Սարեան Հաճի:

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Երամիա Փամպուքեան:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Յովհաննէս Համբարեան:

ՓԱՐԻԶ (13), Թրավեսեան – Մանուկեան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Պապիկ Տօնապետեանի՝ իր մօր դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԴԱՍԱԽՕՍ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Մկրտիչ Պարսամեան: Նիւթ՝ գրական դէմքեր: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:*

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ Շրջ. Հայր. Միութեան (Փարիզ) ընդհամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131, Fbg. de Temple: *Վիճելի եկած շրջաբերական ընթերցում, պատգամաւորի ընտրութիւն եւ վարչական խնդիրներ:*

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276,286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

8 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2364

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ՀԵՌՈՒԷՆ ԿԸ ԴԻՏԵՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ն է որ կը տրտնջայ, սփնակի մը անկիւնէն.

— « Փարիզի մէջ ունինք նուազագոյն երկու հարիւր մտաւորականներ, համար լեզուներու տիրացած եւ որոշ զարգացումի տէր: Ի՞նչ կ'ընեն անոնք: Չունինք մտաւորական լուրջ շարժում մը որ կեանք ունենար, գործ տեսնէր եւ իր շուրջը հաւաքած ըլլար զիրար վանող ուժերը »:

Աւելին՝ « Ցառաջ »ի մէջ հրատարակուած քրոնիկ մըն է,— Թուրք գործիչ մը ֆրանսերէն « Հայոց պատմութիւն » կը պատրաստէ, քննադատելու եւ դատափետելու համար մեր պատմական անցեալը, մեր հնութիւնը, մեր լեզուն եւ բոլոր արժէքները:

Մեր պաշտօնակիցը յիշելով Փարիզի մէջ հաստատուած զանազան ձեռնարկներ, կ'եզրակացնէ.

— « Բոլորովին տարբեր եւ հսկայ դեր մը պիտի կատարուէր, եթէ առանց կոզքին ունենային կազմակերպութիւն մը — նման Միացեալ Ընկերութեան կամ Կովկասի Կուլտուրական միութեան — որ ի վիճակի ըլլար գործի լծելու բոլոր հայ արժէքները »:

×

Առաջին անգամ չէ որ, այսպիսի տրտունջներ, դառնութեան կանչեր կ'արձակուին արեւելեան գաղութներէն, յատկապէս խոնարհ խաւերէն, որոնց վրայ ծանրապէս կը ճնշէ «Հայկական Փարիզ»ին հմայքը:

Այս անգամ, աւելի զօրաւոր կը հնչէ աղաղակը, որովհետեւ, 10—12 տարի գլորած է արդէն: Խոնարհները կը սպասեն որ հիմնական ձեռնարկի մը ստեղծումն աւետէ չքեղաշուք Փարիզը, իր «նուազագոյն երկու հարիւր» մտաւորականներով:

Կը լսե՞ս Փարիզ: Պիտի լսե՞ս, տասը տարուան թարթափումներէն, ակադեմական վէճերէն, բանդիտութիւններէն, ցուցամոլութիւններէն եւ խժալուր աղմուկներէն յետոյ:

«Գաւառ»ն է որ ասպարէզ կը կանչէ քեզ, տարուած՝ քու շլացուցիչ կախարդանքէդ, որ ե՛ւ փարիզեան է — ֆրանսական — ե՛ւ հայկական:

«Փարանկա»ներու, «քէմփ»երու, «խան»երու եւ խրճիթներու ժողովուրդն է որ, իր մէջքը չոկած՝ չեչտակի ակնարկներ կ'ուղղէ քեզի, որպէսզի չօշափելի գործերու վերածես այնքան չընդգալից յաւակնութիւններդ ու յոխորտանքներդ:

Ան սպասեց տասը տարի եւ աւելի, կատարեալ համբերութեամբ, եւ այժմ զգաստութեան կոչեր է որ կ'ուղղէ:

Կը լսե՞ս: Պիտի լսե՞ս, գոնէ այս անգամ, երբ համատարած կազմալուծումն է որ կը սպառնայ ներսէն եւ դուրսէն...

×

Մենք միամտութիւններ չենք ունեցած նախապէս, եւ չունինք այսօր ալ:

Ընդհակառակն, միշտ ալ փորձած ենք բացատրել, թէ ակնեբեւ չարիքին գլխաւոր պատասխանատուն է «ուսումնական» կոչուած դասը: Մանաւանդ անոր փարիզեան մասը:

Աչքէ անցուցէք միայն մամուլը,— եւ ինքնին կը թափին բոլոր պատրանքները:

Ճիշդ ատոր համար ալ, կը յիշեցնենք տաղտկալի դառնալու ստիպման.

— Ո՞ւր է այն երիտասարդութիւնը, այսպէս կոչուած անկուսակցական զանգուածը, որ պիտի կրնար ասպարէզ նետուիլ եւ գրաւել թափուր դիրքերը, ստեղծելով նոր կազմակերպութիւն մը:

Ժամանակին ունեցեր ենք «Միացեալ»: Չունինք այսօր: Ունեցեր ենք Ուս. Միութիւն,— բուն իմաստով: Չունինք այսօր: Ունեցեր ենք ազգ. կեդրոնական հասցէ մը: Չունինք այսօր:

Իսկ ինչ որ ունինք, հակառակ բոլոր դրական երեւոյթներուն, ամէգոյն է եւ անբաւական: Ու մանաւանդ՝ չափազանց ճիւղաւորուած, սահմանափակ եւ ցիր ու ցան:

Ինքնապաշտպանութեան պայքար է, աղաղակեցինք անընդհատ,— գոյութեան պայքարը արմատախիլ, տարագիր բազմութեանց:

Արդ, փորձեցէք կլոր սեղանի մը շուրջը համախմբել տասը ուսումնականներ,— եւ պիտի լսէք երկու անգամ տասը տեսակէտ, նոյն իսկ այս տարրական հարցին առթիւ:

Ինչո՞ւ կը զարմանաք որ, Թուրքը Հայոց Պատմութիւն գրելու ձեռնարկեր է:

Քիչ մըն ալ, եւ վաղը կ'ունենանք նաեւ Թուրք դասախօս կամ բանախօս՝ հայ հասարակութեան համար...

Մարդիկ միմիա հարցումներ կ'ուղղեն հեռուէն դիտելով եւ « Միացեալ ընկերութիւն » պահանջելով, երբ այստեղ այնքան կենսական գործեր կան սեղանի վրայ,— դրօշմաթուղթ, միացեալ ճակատ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, «Դաշտերդոհպաշկոմ», Հայաստանի բարեկամ եւ թշնամի, հայրապետական կոնդակ, Հայ. առաքելական եկեղեցւոյ հարազատ զաւակներ, կղերին պատիւը, Բարեգործականին թուանշանները,— չարեցէք ինչքան կ'ուզէք:

... Եւ սակայն, մի՛ վհատիք, հեռաւոր ընկերներ եւ քաղաքացիներ:

Հակառակ այս անկերպարան վիճակին, հակառակ սանձակոտոր խելագարութեան որ կ'ոռնայ գաղութէ գաղութ, ներքին ձայն մը կ'ըսէ թէ՝ ի վերջոյ գործնական ելքի մը պիտի յանգին զգաստութեան եւ ինքնագործունէութեան կոչերը:

Զարնելով — զարնելով, մուրճը կայծեր արձակած է ամէն տեղ:

Կը մնայ նախաձեռնութեան ձեւ մը գտնել, ասպարէզ նետուիլ եւ անկարելին փորձել, գոնէ կորիզ մը կազմելու համար:

Շ.

ՆՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայէն հասած հեռագրի մը համաձայն Պ. Սմիտովիչ, խորհրդային Միութեան փոխ-վարչապետը, խոստացած է նոր հայրենիք մը յատկացնել Գերմանիոյ փախստական Հրեաներուն: Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, խորհրդային իշխանութիւնը պիտի հրաւիրէ հրէական հանրապետութիւն մը կազմել « Բիրոպեջան » անունով: Յատկացուած վայրը կը գտնուի արեւելեան Սիպերիոյ մէջ, Մանչուրիոյ սահմանին վրայ եւ ինքնավար պիտի հռչակուի, երբ 30,000 Հրեաներ համախմբուին: Այս շրջանը ունի չորս միլիոն հէքթար տարածութիւն, այսինքն երեք անգամ աւելի քան Պաղեստինը եւ 1928ին յատկացուեցաւ Ռուսիոյ Հրեաներուն: Պ. Սմիտովիչի յայտարարութեան համաձայն, խորհրդային ճարտարագործութիւնը այնքան զարգացած է որ, մասնագէտ բանուորները անբաւական են եւ հետեւաբար Մոսկուա հաճոյքով պիտի ընդունի արտասահմանի եւ մասնաւորապէս Գերմանիոյ Հրեաները: Փոխ-վարչապետը չի ծածկեր գործին դժուարութիւնները: Հարկ է ամէն բան ծայրէն սկսիլ,— բնակարաններ շինել, հորեր բանալ, ելեկտրական հոսանք եւ ջրանցքներ հաստատել եւայլն: Բայց, անյաղթելի չեն այս դժուարութիւնները, եթէ հրէական աշխարհը իր աջակցութիւնն ընծայէ այս ծրագրին: Կ'առաջարկուի պայմանագիր մը կնքել խորհրդային իշխանութեան եւ հրէական կազմակերպութեան միջեւ, ճշդելով փոխադարձ իրաւունքներն ու պարտականութիւնները:

ԿԱՏԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ԿԵՂԾԵՐ ԷԻՆ ՏՈՄՍԱԿԸ...

ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՆ ԿԵՂԾԱՐԱՐԸ, ԳԱՆՁՈՂԸ ԵՒ ԳԱՆՁՈՒԱԾ ՄԻԼԻՈՆԸ

Ապահովութեան տեսչութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել ազգ. վիճակահանութեան մէկ տոմսակին խարդախութեան գաղտնիքը:

Ամբողջ խնդիրը կը դառնայ կատակի մը շուրջը, որմէ օգտուած է վարպետորդի մը, գանձելով մէկ միլիոնը:

Կեղծարարն է ատաղձագործ մը, Ժան Քոփ, որ կատակի համար փոփոխած էր տոմսակը, որպէսզի խաբէ իր ընկերներն ու ծնողքը: Ածելիի շեղբով մը աւրած էր «տէ» շարքին 24,613 թիւը,«Տէ» գիրը վերածած էր Է.Ի,6ը՝ 9ի և 1ը՝ 2ի: Յետոյ, փորձած էր բոլորին հաւատացնել թէ մէկ միլիոն շահած է, բայց մարդ « չէր կլլած »: Իր ընկերներուն մէջ կը գտնուէր երկաթուղիի պաշտօնեայ մը, Ռոժէ Տէպառ, որ կը բնակի Արտէշ: Այս երիտասարդը խնդրեց իրեն յանձնել կեղծուած տոմսակը, որպէսզի շարունակէ խաղը: Ատաղձագործը կը յանձնէ տոմսակը, եւ Տէպառ անմիջապէս Թոնէռ կ'երթայ, իր կարգին բարեկամները խաբելու համար: Վերջապէս տոմսակը կ'անցնի Քորնպուա անուն երիտասարդի մը ձեռքը (ելեկտրական պաշտօնեայ): Այս առթիւ, ամէնուն ալ կը պատմէ թէ տոմսակը կեղծ է: Արդ, Քորնպուա տոմսակը առնելով Փարիզ կուգայ, մէկ միլիոնը կը գանձէ, եւ միայն հազար ֆրանք վար դնելով, մնացեալը կը յանձնէ դրամատուն մը:

Քննութիւնները յառաջ կը տարուին խստօրէն, երեւան հանելու համար ամբողջ գաղտնիքը: Բայց այժմէն համոզում գոյացած է թէ ոչ կեղծարարը չար միտք ունէր, ոչ ալ իր ընկերները: Բուն յանցաւորը գանձողն է, որու մասին քննութիւնները կը շարունակուին:

Արգելքին առաջ եւ յետոյ

Ինչպէս յիշած էինք, ոգելից ըմպելիներու գործածութեան արգելքը 13 տարի տեւեց Մ. Նահանգներուն մէջ: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկագրէ մը կ'երեւայ թէ՝ իբրեւ հետեւանք ոստիկանական հետապնդումներու, մաքսանենգութեան եւ բազմազան ընդհարումներու, 13 տարուան ընթացքին սպաննուած են 99 ոստիկան, 175 քաղաքացի, վիրաւորուած են 561 հոգի, բանտարկուած են 144,000 հոգի:

⁂ Կարելի չէ նկարագրել արգելքին վերացման հետեւանքով կատարուած խրախճանքներն ու ցոյցերը: Ամբողջ մամուլը կը յորդի բազմազան յօդուածներով, ուսումնասիրութիւններով եւ վիճակագրութիւններով: Նիւ Եորք Թայմզ » վեց էջ յատկացուցած էր նոյն նպատակին, առանց հաշուելու ծանուցումները: Ի պատիւ խմելու արտօնութեան, 83 տարեկան գինեպան մը «Բոքթէյլ »մը հնարած է, որ կը կոչուի «վերագտնուած դրախտը »:

Նախագահ Րուզվէլթ այս առթիւ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով չափաւորութեան յորդոր կը կարդայ, «որպէսզի խոտելի երեւոյթներ չպարզուին »:

Նոր օրէնքէն անմիջապէս պիտի կրնան օգտուիլ միայն 18 նահանգներ: Միւս 30 նահանգներուն մէջ ոգելից ըմպելիներու շինութիւնը եւ վաճառումը առ այժմ ենթակայ է բազմաթիւ սեղմումներու, մինչեւ որ խորհրդարանը վերջնական օրէնք մը քուէարկէ:

Եւրոպական երկիրները անհամբեր ապսպրանքի կը սպասեն, բայց ամերիկեան կառավարութիւնը չուզեր շատ լայն բանալ դուռները: Առայժմ նախապատուութեան իրաւունք ստացած են չորս երկիրներ,— Արժանթին, Չիլի, Իրլանտա եւ Գանատա:

⁂ Առաջին « թաց » գիշերը բաղդատաբար խաղաղ անցաւ: Բազմաթիւ հաստատութիւններ եւ պանդոկներ չէին կրցած գինի եւ ըմպելի ճարել եւ խրախճանութիւնները յաջորդ օրուան յետաձգուեցան: Նիւ Եորքի մէջ, կէս գիշերին ազնուականներու բազմութիւն մը գինարբուքէն յետոյ գնաց լիճի մը մէջ ընկղմեց խամաճիկ մը որ արգելքի օրէնքը կը խորհրդանշէր:

Լինտպէրկ եւ իր կինը կտրեցին Ատլանտեանը

Իր բոլոր շարժումները գաղտնի պահելէ յետոյ, հռչակաւոր օդանաւորդ Լինտպէրկ Նաթալ (Պրազիլիա) հասաւ դեկտեմբեր 6ին, կտրելով հարաւային Ատլանտեանը: Իրեն հետ էր կինը:

Երիտասարդ օդանաւորդը ճամբայ ելած էր Պէթըրսթէն (անգլ. Կամպիա, Ափրիկէ), եւ 3000 քիլոմեդր հեռաւորութիւնը կտրեց 16 ժամէն,— միջին հաշուով ժամը 200 քիլոմեդր: Տէր եւ Տիկին Լինտպէրկ արժանացան փառաւոր ընդունելութեան:

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ սկսաւ քննել կառավարութեան ելմտական ծրագիրը, որ օրակարգի վրայ դրուած է ստիպողաբար: Կը կարծուի թէ դահլիճը նոր դժուարութեանց պիտի մատնուի, քանի որ չէ կրցած բոլորովին մէկդի դնել նախորդ ծրագիրները: Քննութենէն առաջ, ընդդիմադիրներու կողմէ խօսք առաւ միայն մէկ հոգի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՏԱԼԻԱ ՊԻՏԻ ՊԱՀԱՆՋԷ «ԱՐՄԱՏԱՊԷՍ ԲԱՐԵԿԱՐԳԵԼ» ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՖԱՇԱԿԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՎՃԻՌԸ

Ֆաշական Գերագոյն խորհուրդը գումարուեցաւ երեքշաբթի օր, նախագահութեամբ Պ. Մուսոլինիի, եւ առաջին նիստին իսկ տուաւ հետեւեալ որոշումը.

— « Ֆաշական գերագոյն խորհուրդը, քննութեան ենթարկելով Ազգերու Դաշնակցութեան վիճակը, կ'որոշէ իբրեւ Իտալիոյ յետագայ մասնակցութեան նախապայման դնել այդ կազմակերպութեան արմատական բարենորոգումը, կարելի եղածին չափ շուտ: Այդ բարենորոգումը պէտք է ընդգրկէ Ազգերու Դաշնակցութեան սահմանադրութիւնը, գործավարութիւնը եւ նպատակները:

Ֆաշական շրջանակներու մէջ խոր տպաւորութիւն գործեց այս վճիռը, թէեւ շատոնց կը սպասուէր անոր: Այս առթիւ զրոյց շրջեցաւ թէ Պ. Մուսոլինի խորհրդակցած է Պ. Լիթվինովի հետ, բայց այս վերջինը հերքեց: Այժմ կը սպասուի որ Իտալիան ինք ստանձնէ բարենորոգման նախաձեռնութիւնը, որուն ընդունելութենէն կախում պիտի ունենայ իր յետագայ դիրքը:

Տակաւին յայտնի չեն Իտալիոյ առաջարկները,բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Պ. Մուսոլինի կ'ուզէ աւելի ամփոփել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ուրիշ խօսքով, մեծ պետութեանց նուիրապետութիւն մը հաստատել: Այս առաջադրութեամբ, թերեւս պահանջէ որ մասնաւոր դիրք մը ընծայուի կարգ մը մեծ պետութեանց: Բայց, որո՞նք են այդ բախտաւորները,— եօթը մեծ պետութիւննե՞րը, թէ արեւմտեան չորս մեծ պետութիւնները: Այդ պարագային, ի՞նչպէս կարելի է բոլորովին մեկուսացնել Խ. Միութիւնն ու Մ. Նահանգները, որոնք արդէն անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան: Ընդհակառակն, Իտալիան կ'ուզէ որ նոր պայմաններ ստեղծուին, որպէսզի այդ երկու պետութիւններն ալ մտնեն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, քաղաքական աշխարհը կը գտնուի նոր անակնկալի մը առջեւ: Լոնտոնի մէջ կը վախնան որ Իտալիան քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն, եթէ չգործադրուի « արմատական բարենորոգումը »: Իսկ Փարիզի մէջ կը կասկածին թէ Մուսոլինիի բուն նպատակն է Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը բաժնել Վերսայլի դաշնագիրէն եւ ճամբայ բանալ դաշնագիրներու վերաքննութեան համար, ոչնչացնելով Փոքր Համաձայնութեան ազդեցութիւնը:

Ժընեւի մէջ կը սպասեն որ Իտալիա ձեւակերպէ իր պահանջած բարենորոգումները: Ազգերու Դաշնակցութեան 26րդ յօդուածը արդէն կը նախատեսէ վերաքննութիւնը, ձեւերն ալ սահմանելով:

Պ. ԷՌԻՕ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՓԱՌԱԲԱՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Նախկին վարչապետը դասախօսութիւն մը կարդաց չորեքշաբթի օր, փառաբանելով քէմալական Թուրքիոյ յառաջդիմութիւնները: Շեշտեց թէ բուն Թուրքիան ճանչնալու համար անհրաժեշտ է երթալ Անատոլու, քանի որ միայն մէկուկէս միլիոն Թուրքեր կը գտնուին եւրոպական Թուրքիոյ մէջ իսկ 13 միլիոն՝ ասիական մասին մէջ:

Պ. Էռիօ այս առթիւ սերտ կապեր գտաւ ֆրանսական եւ թրքական հանրապետութեանց սահմանադրութեան միջեւ, եւ փորձեց ապացուցանել թէ դիկտատուրական չէ քէմալական վարչաձեւը, այլ ազատական եւ ժողովրդավար... « Մ. Քէմալ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ առաջին ծառան ազգին: Եթէ դիկտատորութիւն կը կատարէ, բարոյական է այդ դիկտատորութիւնը եւ հետեւաբար դեղեցիկ »:

Պարզելով կատարուած յեղաշրջումները, Պ. Էռիօ պատմեց թէ Մ. Քէմալ նուրբ հոգեբանի մը պէս վարուեցաւ, կիներուն քօղերը հանել տալու համար: «Ըսի անոնց,— Թող իրենց երեսները բանան անոնք որ գեղեցիկ են...»:

Նախկին վարչապետը լայն տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ Թուրքիոյ հնագիտական հարստութեանց մասին, որոնց վրայ խորապէս հիացած է:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, Պուլկարիոյ թագաւորն ու թագուհին Պելկրատ պիտի երթան դեկտեմբեր 10ին, ընկերակցութեամբ վարչապետ Պ. Մուշանովին: Հիւր պիտի մնան մինչեւ դեկտեմբեր 13:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ անցեալ հոկտեմբերի դէպքերուն առթիւ բացուած դատը կը շարունակուի: Դեկտեմբեր 5ին մէկ – մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան Ճէմալ էլ Հիւսէյնի եւ Էաման Բոք, իսկ Ճէյի Ապտիւլ Գատիր պարտաւոր է երաշխիքներ ներկայացնել իր ապագայ ընթացքին համար: Երեք երեւելիներն ալ վերաքննութեան դիմած են: Ուրիշ 18 արաբ երեւելիներու դատը յետաձգուեցաւ դեկտեմբեր 18ին:

Լոնտոնէն քննիչ մը հասած է Երուսաղէմ, գաղտնի քննութիւն կատարելու համար հոկտեմբերեան դէպքերու մասին:

Պ. Լիթվինով Պերլինի մէջ

Հինգշաբթի առտու Պերլին հասաւ Պ. Լիթվինով, որ Հռոմէն մեկնելէ յետոյ այցելած էր նաեւ Միլանօ: Խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներուն հետ, բազմաթիւ թղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ ալ կը սպասէին կայարանը: Խ. Միութեան արտաքին գործավարը մերժեց որ եւ է յայտարարութիւն ընել եւ ուղղակի դեսպանատուն գնաց:

Այս միջոցին նորէն դէպի Պերլին յառած են աչքերը: Փարիզի մէջ լրջօրէն կը քննուի Գերմանիոյ հետ ուղղակի բանակցութիւններ կատարելու խնդիրը, նոյնիսկ ազգայնական շրջանակներէ: Դեռ վերջերս Պերլինի ֆրանսական դեսպանը մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Հիթլէրի հետ: Այժմ ալ ուշադրութեան կեդրոնը նորէն Պերլինն է, քանի որ հոգեբանական պահուն հոն կը հասնի Խ. Միութեան արտաքին գործավարը: Քաղաքական կարեւոր խնդիրներ պիտի քննուին այս այցելութեան առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Հռոմի տեսակցութենէն անմիջապէս յետոյ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԻՏԱԼԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ»

Գ.

Մալափարթի այս գիրքը ունի տասը գլուխ,— առաջինը կարելի է անւանել մուտք:

Կ'արժէր բոլոր այս գլուխներուն մասին գրել առանձին առանձին յօդուածներ,— այնքան կարեւոր նիւթեր են շօշափուած, որ դժուար է տալ ամփոփ քաղուածը մը, մէկ անգամէն: Մանաւանդ որ կ'աշխատի բացատրել ֆաշական յեղափոխութիւնը, ուսումնասիրելով պատմութիւնը եւ հոգեբանութիւնը այն ժողովուրդին, որ կոչուած է աւիշ տալու ֆաշիզմին:

Կարելի է ըսել թէ գիրքը պատրաստուած է տարօրինակ զուգընթացութեամբ մը,— երբ մէկ կողմէ կը գրուի ֆաշականութեան մեկնութիւնը, միւս կողմէ կը չարահիւսուի Իտալիոյ վաղուան կռիւներուն փառերգութիւնը:

Մալափարթ կը յիշեցնէ, որ Շէյքսփիրեան տրամներուն կը նմանի Իտալիոյ արդի երիտասարդութեան խռովքը,— ինչպէս Համլէթ, որ կը հետապնդէ հօրը ուրուականը՝ խօսելու համար անոր հետ, Իտալիոյ երիտասարդութիւնը, ազգային անկումի, ցեղային խաթարումի երեւոյթներէն ըմբոստացած՝ կը դառնայ պատմութեան ժամանակի մշուշին մէջ որոնելու համար հին փառքերու ուժն ու հրաշքը:

Ըստ Մալափարթի, ժամանակակից պատմութեան տագնապը կը սկսի այն օրուընէ, երբ Բարենորոգչութիւնը (Réforme) ազատագրեց հիւսիսային ազգերը եւ հեռացուց Հռոմի տիրապետութենէն: Այս երկուութիւնը, որ զարգացաւ այնուհետեւ, ծանօթ է այժմ պատմական զանազան անուններով, կամ գէթ արդի քաղաքական, ընկերային եւ փիլիսոփայական կարգ մը շարժումներ ծագում կ'առնեն Բարենորոգչութեան կատարած այդ յեղափոխութենէն:

Կաթոլիկութեան դէմ պայքարն էր, որ, բողոքական շարժումով(*), ըստեղծեց ըմբոստութեան, քննադատութեան, վերադնահատութեան երեւոյթները մտածման ասպարէզներուն մէջ: Հիւսիսային միտքն էր, որ գլուխ կը ցցէր հարաւին դէմ, մշուշին մէջ որոնումներու սիրահար իմացականութիւնն էր, որ կ'ուրանար Միջերկրականեան արեւին խաղաղութեան մէջ հրճուող հոգիներու գոհունակը, արեւմուտքն էր, որ պայքար կը բանար արեւելքի դէմ:

Այս պայքարն էր, որ այնուհետեւ ծնունդ տուաւ անգլեւսաքսոն ցեղերու ազատականութեան, ռոմանթիզմին, ընկերվարութեան, մարքսականութեան, արդիականութեան: Հռոմ պարտուած էր,—լռեց յաւիտենական քաղաքը: Հիւսիս, յաջողխոյանքով մը, ստեղծեց նոր քաղաքակրթութիւն, որ կը հիմնուէր անհատներու անկախ գործունէութեան եւ քննասիրութեան վրայ: Այսպէս կազմուեցաւ Եւրոպան, որ, ճիշդ ինչպէս երէկ՝ Հելլէնները, պարծեցաւ բաղաձակիրթ տիտղոսով եւ արհամարհեց դուրսինները

(*) Այստեղ եւ միշտ, կաթոլիկութիւն եւ բողոքականութիւն չունին իրենց կրօնական բովանդակութիւնը,— Մալափարթ կը զբաղի այդ շարժումներուն փիլիսոփայական եւ ընկերային տարողութեամբ:

բարբարոս անունով: Այդ աւանդութենէն կը մնայ վարժութիւնը, որ Իտալիոյ կուտայ բարբարոս անունը: Եւ այդ փորձէն կը մնայ աւանդութիւնը, որ Իտալիան կը հռչակէ ստորակարգ (en état d'infériorité):

Մենք, բարբարոսներս,— կը յայտարարէ Մալափարթ, որ պարծանքով ու սիրով կ'որդեգրէ արհամարհական այդ տիտղոսը,— մենք բարբարոսներս անպայման վաղը առիթը պիտի ունենանք հարցնելու իրենց թէ ո՛վ է ստորակարգը, հիւսի՞սը թէ հարաւը, անգլեւսաքսոն ցեղե՞րը թէ լատինական արիւնը:

Եւ սակայն Մալափարթ կ'ափսոսայ, որ հիւսիսի միտքը ոչ միայն թափանցած է հարաւ, այլ եւ անգլեւսաքսոն ազատականութիւնը խաթարած է լատինական քաղաքակրթութեան աւազանը: Նախ, Մալափարթ կը մերժէ պայքարի լատինական ճակատին վրայ դասել Ֆրանսան, այս «խառնածին ազգը», որ ոչ լատին ժողովուրդներու կը պատկանի, ոչ ալ բողոքական երկիրներու խումբին: «Երբ կը խօսինք Լատիններու մասին, պէտք չէ երբեք հասկնալ նաեւ Ֆրանսացիները, լատինականութեան այս յաղթապանծ մակաբոյծները, որոնք կ'ուրանան հասարակաց ծագումը»:

Մալափարթ շատ անուշ խօսքեր չունի նաեւ իր հայրենակիցներուն մասին: Հիւսիս խաթարած է նաեւ Իտալիոյ ժողովուրդին հոգին: Իտալացին չի սիրեր հերոսական պայքարը, չի սիրեր հերոսը, որովհետեւ չուզեր տանջուիլ: Եւ ահա Մալափարթ կը կատարէ փառաբանութիւնը տառապանքին, կռիւին, դանակ մերկացնելու առաքինութեան: Ու յետոյ քիչ մը փիլիսոփայութիւն հերոսներու եւ բռնապետներու մասին, որոնց հանդէպ պաշտամունք ունի եւ հիացում: Այստեղ յաճախ փարատոքսալ, բայց միշտ մտածումներու թարմութեամբ, Մալափարթ յանկարծ կը կենայ եւ կ'որոնէ ճամբան, որ պիտի առաջնորդէ Իտալիոյ փրկութեան,— ջախջախումը ազատականութեան, ընկերվարութեան, համայնավարութեան, արդիականութեան ամենադոյն չշորթներուն, որ դեռ կը ծփան Իտալիոյ մտքին վրայ:

Եւ ողջունելով Ֆաշականութիւնը, Մալափարթ կը մարգարէանայ թէ Իտալիոյ հին քաղաքակրթութեանց ընդերքէն, կայսերապաշտ հին ուժերու աւանդութիւններէն՝ վերարծարծում մըն է որ կը կատարուի, արեւելքն ու հռոմէական քաղաքակրթութեան հմայքը փրկելու առաքելութեամբ:

Ի՞նչ է Ֆաշականութիւնը:

Ֆաշականութեան լաւագոյն տեսաբաններէն մին կը համարուի Մալափարթ: Ուրեմն հետաքրքրական է իր սահմանումը.— «Մենք Ֆաշականութիւն ըսելով կը հասկնանք վերածնունդ մը եւ պատմական ու քաղաքական նոր ապացուցում մը սէնտիքալիզմի»: Պարզապէս «քաղաքական սէնտիքալիզմ»: Մալափարթ աշակերտ է Սորէլի,— արդէն շատ կը յիշատակէ բռնութեան եւ սէնտիքալիզմի մասին գրած անոր գործերը: Բայց Մալափարթ չուտով կը հեռանայ Սո-

րէլէն, երբ կ'աշխատի ստեղծել «ազգային սէնտիքալիզմ» մը,— ֆաշականութիւնը: Շատ քննադատած են ֆաշականութիւնը, մեղադրելով որ կը յարի հակընդդէմ վարդապետութիւններու,— ազատական է եւ միապետական հարցերու մէջ, ազգայնական՝ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, էնթէրվանսիոնիսթ՝ ընկերային հարցերու մէջ, եւ թշնամիի պէս կը կենայ դրամագլուխին ու աշխատանքին միջեւ: Մալափարթ նոր դիմագիծ մը կուտայ ֆաշականութեան, սէնտիքալիզմին տանելով զայն: Իր բոլոր այս բացատրութիւնները աւելի յստակ կը դառնան, սակայն, երբ ֆաշականութիւնը համազօր կը համարի հակաբարենորոգչականութեան: Սրբագրել բարենորոգչականութեան գործած աւերները իր ժողովուրդին հոգիին մէջ,— մաքրագործել իտալական իմացականութիւնը, արթնցնել Իտալիոյ ոգին, հանել պատմութեան փոշիներուն մէջէն իտալական տարրը: Իտալիա կը յատկանշէ ընդդիմադրութեան կենդանի տարրը հանդէպ հիւսիսային ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան: Իտալացին աշխարհագրական պարզ փաստ մը չէ, այլ պատմական եւ ֆիզիքական արտայայտութիւն մը, ամբողջ Եւրոպայի մէջ, հակաեւրոպականութեան: Մալափարթ հակաեւրոպականութեան բնական հաղորդակից կը համարի նաեւ Ռուսիան, որ ահա կը կռուի եւրոպական քաղաքակրթութեան դէմ: Բայց կը մերժէ վարդապետութիւնը, որ Ռուսիա իբրեւ զէնք կը գործածէ Եւրոպայի դէմ: Համայնավարութիւնը համապատասխան չէ ռուս ժողովուրդին, որ պիտի կռուի արեւմտեան թշնամիին եւ Մեծն Պետրոսի գործած աւերներուն դէմ: Մինչդեռ, կ'ըսէ, Ֆաշականութիւնը կուգայ իտալական պատմութեան խորերէն եւ երեւոյթ մըն է Եւրոպայի մէջ: Թէեւ Իտալիա չունեցաւ իր Մեծն Պետրոսը, սակայն եւրոպական բարենորոգչականութիւնը թափանցած է նոյն իսկ Վատիկանէն ներս:

Եզրակացնելով, Ֆաշիզմը կռիւ մըն է քաղաքակրթութեան, կամ փորձ մը շրջելու Եւրոպայի մշակութային նըժարը: Փոխ-վրէժ մը Վերածնունդով եւ Բարենորոգչութեամբ յաղթանակած Եւրոպայի դէմ:

Եւ Իտալիոյ թշնամութիւնը հետզհետէ կը քաջալերուի, քանի կը զարգանան Եւրոպայի անկումի երեւոյթները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ստալին կը հաղորդէ թէ կոմունիստ կուսակցութեան 17րդ համագումարը տեղի պիտի ունենայ յունուար 25ին:

Ահա օրակարգը.—

1.— Զեկոյցներ (Ստալին, Ռուձուտակ, Վլադիմիրսկի, Մանուիլսկի):

2.— Երկրորդ հնգամեակի ծրագիրը (Մոլոտով եւ Կույբիշեւ):

3.— Կազմակերպչական հարցեր,— կուսակցական եւ խորհրդային շինարարութիւն (Կագանովիչ):

4.— Ընտրութիւններ:

Պատգամաւորները կ'ընտրուին այսպէս,— կուսակցութեան 1500 անդամներ կուտան մէկ պատգամաւոր քուէարկելու իրաւունքով: 3000 թեկնածու անդամներ 1 պատգամաւոր խորհրդակցական ձայնով:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԴԱԴՐԱԾ ՓՐԱԿԱՅԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

»»»·«««

ՓՐԱԿԱ (Յառաջ).— Ներկայ 1933-34 ուսումնական տարուան սկիզբը հայերէնի աւանդումը դադրեցաւ տեղւս համալսարանի դպրութեանց բաժնին մէջ:

Մինչեւ հիմա շաբաթական երկու ժամով «լեքթորական» դասընթացք մը հաստատուած էր (lektor=ֆրանս. համալսարաններու répétiteurի պաշտօնին), իբր անհրաժեշտ ճիւղ հնդեւրոպական լեզուաբանութեան ուսումներուն:

Ինչո՞ւ: Երեւութապէս խնայողութեան համար. գոնէ այդ ձեւի խուսափողական պատասխան մը ստացաւ ստորագրեալս՝ երբ բացատրութիւն կը խնդրէի այդ ֆաքիւլթէի աւագ ուսուցչապետէն:

Խնայողութիւնը սակայն չափէն աւելի խնդրական բացատրութիւն է, պարտկելու համար խայտառակ մըրցակցութիւն մը՝ «փիլիսոփայութեան տոքթոր» երկու Հայերու միջեւ:

Ձեմ գիտեր օգուտ ունի՞ տեղով, անունով մանրամասն՝ եղածն ու յուսածը թուղթի յանձնել, երբ ոչ պատիւ կայ, ոչ վարձ, ոչ պատուհաս, ոչ սաստ: Եղածը եղած է. դպրութեանց բաժնին մէջ պժգանքն այնքան մեծ եղած ըլլալու է որ՝ մէկը այդ բաժնի դասախօսներէն, Հրոզնի, հիթիթաբան եւ արեւելագէտ, եթէ մինչեւ հիմա իր արտայայտութեանց մէջ Հայերուն երկիմաստ, կասկածելի ուշիմութիւն եւ հնարամտութիւն կը հագցնէր, չի վարանիր հիմա զանոնք ներկայացնելու իբր չար՝ իրարու բարիք չկամեցող, եւ դաւադիր: Ափսո՛ս որ ակադեմական տիտղոսով այս երկու Հայերու պարագային «անիրաւ ես» չենք կրնար ըսել իրեն:

Եթէ «Յառաջ»ը կ'ուզէ տեղ տալ, ահա քանի մը խօսքով կատարուած խաղքութիւնը (Խմբ.—կարգ մը մանրամասնութիւններ յապաւած ենք):

Ցարդ հայերէնի դասախօսն էր «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ոչ անծանօթ Տոքթ. Ն. Մարտիրոսեան. մէկը այն Հայերէն որ արդէն պատերազմէն առաջ հոս եղած, պատերազմի ընթացքին կրցեր է բարեկամութիւն շահիլ անհատներու որոնք նորաղատ Հանրապետութեան մէջ կարեւոր դիրքերու անցան ապա: Ինքն է եղած նաեւ միակ առաջին հայ ուսանողը տեղին համալսարանին՝ ու միակ աշակերտը Հրոզնիի աւանդած հիթիթաբանութեան բաժնին: Հոն արձանագրուած ուրիշ ուսանողներ՝ հետզհետէ առանց շարունակելու թափած են, հեռացած: Այս հանգամանքը եւ կապերը բնական կը դարձնեն որ ան դառնայ նաեւ հայերէնի ուսուցանող եւ ձեռք բերէ ուրիշ շատ մը պաշտօններ:

Հոս տեղը չէ քննել այն հարցը թէ անձն ու պաշտօնները հաշտ եղա՞ծ են իրարու. այս մասին ընդհանուր ձեւով անգամ մը գրուած է «Յառաջ»ի մէջ ու նաեւ բացատրուած առանձինն: Ճիշդ է որ հայերէնի պատրաստութիւն չէ ունեցած. բայց դպրութեանց համալսարանի մը բանասիրական նպատակներուն կը բաւէր իր հայերէնը, մանաւանդ որ հայ բնագաւառէն ուղղակի Եւրոպայի սիրտն ինկած ըլլալով, անխաթար պահած է հայերէնի հնչումները, եւ, էի տարբերութիւնը, նուրբ, միջակ եւ թաւ բաղաձայններու երանգները եւ այլն: Իրեն պակասը՝ հայ պատմութեան եւ հայ արդի իրականութեան ծանօթութիւնն եղած է, ու նաեւ անհոգ մնալով այդ պակասը լրացնելու ճիգ չընելը:

Միւս մրցակիցը, Տոքթ. Վանուշ Հախնազարեան որ քիչ մը աւելի հայերէն գիտէ, Փրակա իյնալէ ետք՝ կ'ուզէ համալսարանի մէջ տոցէնթ (docent = ֆրանս. համալսարանի մէջ maître de conférences) ըլլալ: Հիննալէ ու ծանօթութիւններ հաստատելէ ետք, կը սկսի մրցակցութիւնը միւսին դէմ: Թէ հայ մամուլին մէջ, թէ տեղս քանի մը թերթերու մէջ՝ ակնարկներ ու տեղացիի մը ստորագրութեամբ համալսարանի հայկաբանութեան արդի աննախանձելի վիճակին վրայ սրտցաւ յօդուածներ կը գետեղուին: Անպաշտօն կերպով կը յաջողի մտնել նոյն ֆաքիւլթէի պարսկերէնի եւ թուրքերէնի դասախօսին գրասենեակը. ամէն տեղ հող պատրաստել՝ իբր թէ իրեն համար:

Այժմ սակայն տոցէնթ ըլլալու նըպատակին առանց հասած ըլլալու Թէհրան անցած է: Իր ետեւէն ալ հայերէնի աւանդումը ջնջուած:

Թէ այս տողերը գրողը եւ թէ տեղւս բանիմաց Հայերը միշտ խորհած են գտնել ձեւ մը, որ հայերէնի ուսուցումը աւելի յարմար անձի մը անցնէր, որ հայ անցեալին ու ներկային ծանօթութեամբ, լիակատար հայկաբանութեամբ ու հայրենագիտութեամբ այդ գալիք անձը ազդակ մը ըլլար, իրական ազդակ՝ հայ եւ չեխ փոխադարձութեան:

Նոյն իսկ խորհուեցաւ պաշտօնապէս օգտագործել՝ իբր նման դիմումի արդարացում՝ թրքանպաստ յօդուածները, մինչեւ հիմակուան դասախօսին ստորագրութեամբ՝ որոնց մասին առենին «Յառաջ»ի մէջ խօսուած է: (Ուրախալի է որ այժմ նման յօդուածներ չի գրեր, կամ չեն գրուիր հայ ստորագրութեամբ): Բայց կարելի չեղաւ գտնել պատուաւոր լուծում մը:

Եւ ահա տխուր վախճանը...

ԳԵՂԱՄ ՇՈՂԱԿԱԹ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

»»»·«««

Աւելի քան տասը օր է, միջազգային մարզաշխարհին ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Անգլիոյ վրայ ուր իրարու ետեւէ ֆութպոլի երեք կարեւոր միջազգային մրցումներ տեղի ունեցան: Նախ՝ նոյեմբեր 29ին Աւստրիա գնաց Կլասկոյի մէջ մրցելու սկովտիական ներկայացուցչական խումբին դէմ, եւ յաջողեցաւ հաւասար մնալ՝ 2—2ով: Աւստրիական այս կէս յաղթութիւնը՝ ձեռք բերուած անցեալ տարուան փայլուն արդիւնքէն յետոյ (պարտութիւն՝ Անգլիոյ միայն 3—4ով, Լոնտոնի մէջ իսկ) վերջնապէս բացաւ Բրիտանացիներու աչքերը, որոնք այլեւս ստիպուած են ընդունիլ թէ իրենցմէ դուրս ալ լաւ ֆութպոլ խաղացողներ կան: Աւստրիոյ ֆութպոլիստները առանձինն կրցան այդ իրողութիւնը ընդունիլ տալ իրենց վարպետներուն:

Մինչեւ 1931 ոչ մէկ ազգային խումբ ընդունուած էր Անգլիա: Այդ տարին, Անգլիացիները՝ սրբելու համար իրենց Եւրոպայի մէջ Մայիսէն յետոյ կրած քանի մը պարտութեանց արատը, որոշեցին իրենց յաղթականները մի առ մի հրաւիրել Անգլիա եւ մրցիլ: 1931ին Սպանիա էր որ առաջին անգամ Լոնտոնի մէջ երեւցաւ, եւ 1—7ով ծանր պարտութիւն մը կրելէ վերջ մեկնեցաւ: 1932ին Աւստրիա էր որ յիշատակելի մնացած մրցման մը ընթացքին միայն մէկ նշանակէտի տարբերութեամբ պարտուեցաւ —ինչպէս ըսինք քիչ վերը —, իսկ այս տարի Մեծն Բրիտանիա հրաւիրուեցան՝ Աւստրիա որ մրցեցաւ Սկովտիոյ դէմ (որուն 5—0ով յաղթած էր 1931ին Վիէննայի մէջ) եւ Ֆրանսա՝ որ մրցեցաւ Անգլիոյ դէմ Լոնտոնի մէջ: Այս վերջին մրցումը՝ Ֆրանսա-Անգլիա տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր եւ վերջացաւ Անգլիոյ յաղթանակով՝ 4ի դէմ 1: Յառաջիկայ տարի ալ կարգը հաւանաբար գայ Գերմանիոյ կամ Իտալիոյ՝ որ անցեալ տարի Հռոմի մէջ հաւասար մնաց Անգլիոյ հետ:

Աւստրիոյ խումբը Կլասկոյէ դարձին, Ամսթերտամ մեկնելէ առաջ — ուր այս կիրակի կը մրցի Հոլանտայի ազգային խումբին հետ — երկուշաբթի օր Լոնտոնի մէջ «Վիէննայի խումբ» անունով մրցեցաւ ներկայիս «Փրօֆէշընըլ լիկ»ին դասաւորման առաջնութիւնը գրաւող «Արսէնալ» համբաւաւոր խումբին դէմ, եւ հակառակ շատ լաւ խաղարկութեան մը պարտուեցաւ 2 — 4ով: Պէտք է ըսել սակայն թէ այս մրցման յաղթանակին մէջ աւելի անգլիական խումբն էր որ շահ ունէր քան Աւստրիացիները, որոնց ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Սկովտիոյ հետ իրենց կատարած մրցումին վրայ: Այսուհանդերձ անոնք արժանի էին գոնէ հաւասար մնալու «Արսէնալ»ի հետ, թէեւ այս վերջինը երբեք այդքան լաւ խաղարկութիւն մը չէր ունեցած եւ իր յառաջապահներուն համբաւաւոր երրորդութիւնը՝ Ճէյմս, Ճէք եւ Պաթին հիանալի խաղ մը ունեցան:

Զարմանալի է նկատել թէ, ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ Անգլիոյ, Սկովտիոյ, Իրլանտայի եւ Կալլէսի ֆութպոլի ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ տեղի ունեցած մրցաշարքին առաջնութիւնը Կալլէսի խումբն է որ շահեցաւ: Եթէ Անգլիոյ եւ Սկովտիոյ մէջ «փրօֆէշընըլ» խումբերու համար մասնաւոր խաղեր կը կազմակերպուին, Կալլէսի տարածութիւնը թոյլ չի տար ատիկա, որով իր բոլոր ծանօթ կամ արժէքաւոր խաղցողները կը խաղան անգլիական խումբերուն մէջ: Ինչ որ կը նշանակէ թէ Կալլէսի ֆութպոլիստներուն յաղթանակը անուղղակի անգլիական դպրոցին յաղթանակն է: Ֆութպոլի պէս համաշխարհային խաղի մը — որուն օրէնքները ամէն տեղ մէկ են — մասին խօսուած ժամանակ դպրոցի մասին ըսել պէտք չէ զարմանալի թուի, որովհետեւ ազգէ ազգ խաղալու ըմբռնողութեան հետ խաղակերպն ալ կը տարբերին: Այդ տարբերութիւնը անշուշտ միայն լաւ դիտող մը կրնայ զգալ: Եւ կարծէք եթէ այդ խաղակերպի տարբերութիւնը չըլլար ֆութպոլի խաղ մը հետաքրքրական չըլլար: Լաւագոյն խաղակերպը այն է որ արագութիւնը կը միացնէ ճկունութեան, առանց մէկ կողմ դնելու բաղձանքին Եւրոպ... թիւքն ալ: Ջեխերը ատեն մը ...

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (8)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵ՛ՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱ՛Ն ՄԱՍԻ՛Ն)

«Այս կացութիւնը մասամբ մեզ ծանօթ ըլլալով, չբաւականացանք այդ երկուքին առաքումով, եւ դիմեցինք նաեւ ուրիշ միջոցներու: Թէեւ, բուն յեղափոխականներուն հետ դեռ կապ չկրցանք հաստատել, բայց միւս թեւերուն հետ յարաբերութեան մէջ էինք: Ճորոխ գետի վերի մասերկան յանդուգն ու իրենց խօսքը յարգող Թուրքեր: Վրացիներէն աւելի ասոնց կը վստահինք: Ռուսիա ասոնցմէ աւելի շատ կը վախնայ: Հիմա ասոնց հետ չփում կ'ունենամ: Այսօր վաղը թերեւս կրկին սահման երթամ՝ ասոնց հետ տեսակցելու համար: Ասոնք բոլորը Թուրքեր են՝ Ճորոխի եզերքը՝ Մուրկուլէն սկսելով մինչեւ Արդուին, Արդահան, Կարս. գործին ամէնէն կարեւոր կէտը այն է որ Մուրկուլի եւ Արդուինի թեւերուն գլուխը կը գտնուի քրոջորդիներէս

մէկը, որ, տարիէ մը ի վեր այս խնդիրներու մասին կը թղթակցի Արդուինի սահմանային պահակախումբի սպային հետ: Զինքը մեր կողմը կանչեցի: Կը սպասեմ իր գալուն: Անշուշտ ձեզ եւս կը գրեմ մեր խորհրդակցութեան արդիւնքը:

2.— Որովհետեւ մեր ղրկած սպան ու կինը չկրցան կապը ապահովել, մեր ձեռքին տակ գտնուող վրացի 5 յեղափոխականներէն երկուքը ցամաքի ճամբով ներս ղրկեցինք: Անոնցմէ լուրի կը սպասենք:

3.— Ասոնցմէ զատ, երեք թեւով ուրիշ մարդիկ ղրկեցինք: Այս չարթուան ընթացքին գործերը կարգի պիտի դնենք եւ հաղորդակցութիւնը պիտի ապահովենք:

4.— Հոս կազմակերպութիւնը գրեթէ վերջացած է: Բայց, որովհետեւ 20-45 տարեկանները զինուոր են, ու-

ժերու հայթայթումը քիչ մը կը դժուարանայ: Հրամանատար փաշայի 150 անձի արտօնութիւն տուած ըլլալը պարագան զիս դժուարութեան մատնեց: Որովհետեւ ես իմ կազմակերպութիւնս ուրիշ կերպ ըրի:

5.— Մտադրած եմ թէ ծովէն եւ ցամաքէն յարձակում գործել: Այս ծովեզրի բնակչութիւնը հինէն ի վեր Ռուսիոյ ծովափերը ձկնորսութիւն եւ մաքսանենգութիւն կ'ընէ: Ասոնց գլխաւոր պետերէն 300 հոգինոց ծովային թեւ մը կազմեցի: Իսկ ցամաքի համար՝ 300 հոգինոց «չէթէ» մը: Ասոնք իրենք պիտի հայթայթեն իրենց զէնքերը: Մեր 150 զէնքերը պիտի բաշխեմ Ռուսիոյ մէջ գտնուող ուժերուն:

6.— Ռուսիոյ կոմիտէները մեզմէ շատ զէնքեր պահանջեն: Անոնց զէնքերը հաւաքել է կառավարութիւնը: Ես եւս սակարկութեան սկսայ՝ անոնց զէնք տալու համար: Կարեւոր զօրավար մը սպաննողին տասը զէնք, շոգենաւքի կամուրջ մը փլցնողին՝ 50 զէնք պիտի տամ:

7.— Ասոնցմէ զատ՝ կամաւորական գունդերու պատրաստութեան համար եւս հող պատրաստեցի: Ի հարկին՝

կարելի է վստահիլ Ա՛ւ այս ուժին:

8.— Ես ինծի զատեցի Արդուինէն մինչեւ ծովափի երկարող մասը: Անկէ վերի մասը ձերն է:

9.— Ռուսիոյ շարժումներու մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները ձեռք ձգած եմ.—

ա) Ռուսիա՝ իմ շրջանիս զինուորական սահմանէն իր ուժերը քաշելով կը զօրացնէ Ճորոխ գետի ռուսական ափը: Զափազանց մեծ իրամանոցումի մէջ է:

բ) Պաթումի կռնակի սարերուն վրայ ամրութիւններ ունի: Հոն գտնուող թնդանօթները՝ տարմիղէն աւելի քաղաքը քանդելու կը ծառայեն: Ճորոխի ափին մօտ՝ աւազի պարկերով շինուած ամրութիւն մըն ալ ունի: Կարծեմ 24նոց թնդանօթ կայ հոն:

գ) Սահմանէն ներսերն եւ նոյն իսկ Ճորոխ գետին երկու եզերքներու հովիտը ամբողջովին խրամներ կը բռնակին: Պաշտօնեաններուն ընտանիքները ներսերը քշուած են: Նոյն իսկ՝ սահմանի պահականոցի պաշտօնեաններուն կարասիները ղրկուած են:

դ) «Եավուզ»ի գնումէն ի վեր, Ռուսիոյ տորմիղը բոլոր ծովեզերքներէ քաշուելով Սեւաստապոլ գացած է: Պաթումէն վերցուց նաեւ գործիքագալիք փոխադրական նաւերը: Այս բոլորը ապացոյց են թէ մեզմէ շատ կը մտատանջուի: Ամէն օր հոս հասնող հաւատարիմ թրքահպատակներէ ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, ան իր զինուորական առաքումները կ'ընէ դէպի Կարս եւ Կարնոյ սահմանամերձ շրջանները: Զրոյցներուն նայելով՝ 300,000նոց ուժ մը համախմբած է: Անշուշտ, դուք հոդ աւելի լաւ ուսումնասիրութիւններ ըրած էք:

10.— Եթէ ընդհանուր քաղաքականութիւնը թոյլ տայ եւ Պոլիսը ինծի արտօնէ, այժմէն իսկ արշաւելու մտադիր եմ: Կացութիւնը ինծի համար շատ նպաստաւոր է: Կը սպասեմ որ ընդհ. կացութիւնը նպաստաւոր հանգամանք մը ստանայ: Եթէ կեդրոնը որոշէ պատերազմ յայտարարել, ես անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկեմ:

11.— Ձեզի տեղեկացնեմ միջնորդ կեդրոններս. թերեւս պէտք ունենաք.

ա) Արհավի գաւառակը: Հոս կը գտնուի սահմանային երկրորդ վաշտը: Մեր «չէթա»յին կեդրոնն է: Ա-

նոնք անկէ պիտի ղրկուին ներս: Հոն պիտի երթայ Նայիլ պէյը: Եր... կու օր վերջ հոն պիտի ըլլայ:

բ) Երկրորդը Րիզէն է: Հոն կը գտնուի Տրապիզոնի երեսփոխան Նայիլ պէյ:

գ) Բուն կեդրոնը Տրապիզոնն է: Հոս կը գտնուինք ես եւ քանի մը կեդրոններ: Ես կը շրջիմ այս երեք կեդրոններուն միջեւ: Դուք կապուեցէք այն կեդրոնին հետ որ կը նախընտրէք: Ինծի իմացուցէք ձեր մօտ կեդրոնը:

12.— Պոլսէն ռումբ ուզեցի: Պէտք պիտի ըլլայ: Եթէ բժշկական նիւթ հայթայթէք, ձեզի կրնամ ռումբ ... նող մը ղրկել: Ռուսիայէն ալ երկու վարպետներ պիտի գան ինծի:

Ահա, եղբայրներ, բաւական յոլոր կար գրեցի: Եթէ աշխատինք՝ յաջողութիւնը մերն է: Աստուած մեզի հետ է: Մեր կուսակցութը լաւ է: Զօր... լայ որ ընդունիք Սամիհ Րիֆաթ պէյ... յը: Ան չափազանց շատախօս է: Եթէ մեզի տեղեկացնէք ներսէն առաջն... լիք լուրերը, կը գործակցինք:

(Շար.)

...պայի վարչեանները էին, սակայն ի–բենց տեղը ձգեցին Ասորիացիներուն երենց չափ լաւ Թէքնիքով մի–ջոցներ, նաեւ արագութիւն։ Հիմա անոնք ալ Ասորիացիները են բոլոր թշնամիները։ Այս երկիրներուն եւ Հարաւ ամե–րիկեան երկու դրացի Հանրապետու–թեանց՝ Ուրուկուայի եւ Արժանթինի Անգլիա Սկովտիա կը Հաշուեն ի–րենց ամէնէն վտանգաւոր ոսոխները ֆութպոլի Թէքնիքին մէջ։

Ժ. Ե.

Նուպարեան սանի մը յաջողութիւնը

00000

ԳՐԻՒՍԷԼ, 2 Դեկտ. (Յառաջ). — Պրիւսէլի պելժ մանկավարժական ըն–կերակցութեան կողմէ եղած Հրաւէ–րի մը վրայ, Նուպարեան սաներէն՝ Գ. Կարապետ Թէմօեան, որ երեք տարիէ ի վեր կը Հետեւի Պրիւսէլի պետ. Համալսարանի մանկավարժա–կան դասընթացքներուն եւ այս ամ–իսոյն ստացաւ «լիսանս»ի ստիճա–նը, դեկտ. 1ին Հրապարակային բա–նախօսութիւն մը ըրաւ Պրիւսէլի մէջ, պելժ մանկավարժներու եւ մտաւո–րականներու ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բանախօսութեան նիւթն էր՝ « Ա–լէնի գրոյցները արդի մանկավարժու–թեան մասին »։

Ֆրանսացի յայտնի իմաստասէր – գրագէտ՝ Էմիլ Շարթիէ, որ ծանօթ է Ալէն գրական ծածկանունով, վեր–ջերս վերոյիշեալ խորագիրով գիրք մը Հրատարակած է, որուն մէջ ման–կավարժական արդի մեթոտներուն դէմ կ'արտայայտուի։ Ալէն իր փի–լիսոփայական ըմբռնումներուն պար–զութեամբ, Հետեւող մըն է Նիչէի, եւ ազատ խորհող մը մանկավարժա–կան մեթոտներու մասին։ Ըստ իրեն, մանկավարժութիւնը պէտք է Հիմ–նուի կամքի ազատութեան եւ մտա–ծումի բնական ընթացքին վրայ։

Կամքի դաստիարակութիւնը պէտք է ըլլայ քերականութեամբ, ուղղա–գրութեամբ եւ անձին սեփական Հա–ւաքումներութեամբ։

Բարքերու մեղմացումը կամ բարո–յական դաստիարակութիւնը կարելի է ձեռք բերել բանաստեղծութեամբ եւ երաժշտութեամբ։

Ալէն, Հակառակ իր փիլիսոփայա–կան բարձր ըմբռնումներուն, յաճախ յանդուգն, խրթին եւ Հակասական ե–ղած է իր ըմբռնումներուն եւ արտա–յայտութեանց մէջ։

Բանախօսը գիտական տուեալներու վրայ Հիմնուելով ջանաց պաշտպանել Ալէնի քննադատական խիզախ տեսու–թիւնները մանկավարժական արդի մեթոտներու մասին։

Ներկաներուն կողմէ եղան Հար–ցումներ եւ Հակաճառութիւններ, ո–րոնց ամէնուն գոհացուցիչ պատաս–խաններ տուաւ բանախօսը։

Կը շնորհաւորենք մեր Հայրենակի–ցը մանկավարժական մասնագիտու–թեան մէջ իր ձեռք բերած յաջողու–թեան Համար։

Պ. Թէմօեան ներկայիս կը պատ–րաստէ իր աւարտական ճառը (թէզ), ստանալու Համար մանկավարժու–թեան տոքթէօրի տիտղոսը, որմէ յե–տոյ պիտի լծուի կրթական գործին։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՆԱԹԱՆԿԱԳԻՆ ԳՈՐԳԵՐՆ ԻՍԿ ՅԱՃԱԽՈՐԴ ՉՈՒՆԻՆ

— :–: —

« Միլլիէթ »ի աշխատակիցներէն Մ. Սալահէտտին, որ « Հէք կիւն պիր խալը » ընդհ. խորագրին տակ, քննու–թեան կ'ենթարկէ արդի Հար–ցեր, նոյեմբեր 23ի թիւին մէջ կը խօ–սի Թուրքիոյ գորգի ճարտարարուես–տին եւ առեւտուրին անցուցած տագ–նապալի կացութեան մասին։

Այս ճարտարարուեստը, ժամանա–կին, Թուրքիոյ տնտեսական եւ առեւ–տրական կեանքին փայլուն ճիւղերէն մին կը կազմէր՝ արտաքին առեւտու–րի տեսակէտով։ Բայց, Համաշխար–Հային տնտեսական տագնապն ու դը–րացի երկիրներու, մանաւանդ Յու–նաստանի մրցակցութիւնը, — որ յոյն գաղթականութեան շնորհիւ կատարե–լագործուած տիրացաւ այս արհեստին — ծանր Հարուած տուին Թուրքիոյ գոր–գագործութեան։ Թէեւ ամէն երկրի մէջ գորգի Հրապարակը ծանր ան–կումներ կրած է եւ առեւտուրը չա–փազանց ազդուած, այսուհանդերձ յարաբերական դին մը կը պահէն։

Գիներու անաւոր անկման գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ դրամի պա–կասն է։ Ժողովուրդը գնելու կարո–ղութիւն չունի։ Այս է պատճառը, որ ամէնէն թանկագին գորգերն իսկ ան–Հաւատալի աժանութեամբ Հրապա–րակ նետուած ըլլալով Հանդերձ, գը–նորդ չունին։

Յօդուածագիրը ներկայ եղած է ա–ճուրդի տուն գործողութեանց եւ այս–պէս կը ներկայացնէ իր տպաւորու–թիւնները.

— «Յաւնեչորս ոսկիի ծախուած սա գորգը, ասկէ երեք տարի առաջ, սա–նուազն երեսուն ոսկի կ'արժէր։ Իսկ այսօր, երբ յարաբերական գինը Հազիւ կրնայ պահել։ Այսուհանդերձ «Սան–տալ պէտէսթէնի »ի մէջ ծախուած բոլոր գորգերը անոր չափ ալ բախ–տաւոր չեն։ Թաւրիզի սենեակի մեծ գորգ մը, որուն Հարիւր ոսկի արժէք գնահատուած եւ 95 ոսկիով աճուրդը բացուած էր, առեւլցնող չըլլալուն Համար տիրոջը վրայ մնաց։

Պոլսաբայի, Կիւլլեսանի, նոյն–իսկ Շիրազի մետաքսեայ սքանչելի գորգերը կապերտի գինով կ'երթա–յին։

Տեղեկանոներուն մէջ ամէնէն կարե–ւորները Սպարթայի գորգերն են։ Գորգի մասնագէտ ըլլալով Հանդերձ, Սպարթայի գորգերը անմիջապէս կը–ցայ զանազանել՝ իրենց գոյնի եւ գոր–ծումի մանրայատկութեամբ, ինչպէս նաեւ Հիւսքի տոկունութեամբ եւ փայլուն տեսքով։

Ափսո՛ս որ, Սպարթայի գորգերն ալ մեծ անկում կրած են։

Աճուրդի պաշտօնեան մերթ ընդ մերթ կը պոռայ.

— Ուշագի գորգ, 3.5 մէթր երկայ–նութիւն, 2.5 մէթր լայնք։ Անթերի Ուշագի գորգ կը ծախեմ։ 35 ոսկիի Ուշագի գորգ . . . ։

Սրահին մէջ ձայն չկայ։ Ոչ ոք կ'աւելցնէ։ Աճուրդի պաշտօնեան ան–գամ մը ազդուեցաւ այս անտարբերու–թենէն։

— Եանըու ... 35 ոսկիի Ուշագի գորգ կը ծախեմ եւ երեսը նայող չկայ։ Այս ի՞նչ տեսակ գործ է . . . ։

Ի վերջոյ, յաճախորդ չներկայացող գորգերուն աքացի մը տուաւ եւ ներս չպըրտեց։

— Զմրան եղանակին եթէ այսպէս ըլլայ, յառաջիկայ ամառ փսիաթի գնով պիտի ծախենք կարծեմ . . .

Այս միջոցին մէջտեղ բերին մեծ գորգ մը։ Բայց ո՞րքան մեծ։ Ամէնէն փառաւոր սրահ մը ծածկելու չափ։ Արժէքը բնաւ մի Հարցնէք։ Որովհե–տեւ բաւած պարագայիս չպիտի կր–նաք, դիւրաւ Հաւատալ ընծայել։ Կ'ու–զէք Հաւատացէք, կ'ուզէք մի Հաւա–տաք, այս խոշոր գորգին վրայ 18 նը–շանակուած էր։ 18 ոսկեդրամ չէ. 18 Թղթադրամ ոսկի . . . ։ Թէեւ արտա–կարգ բան մը չէր, բայց ինչ որ ալ ըլլայ գորգ է։ Ժամանակին ամենա–վարնոց կապերտն իսկ այս գնով չէին տար։

Առիթ մը գտնելով տեսնուեցայ ա–ճուրդի պաշտօնեային Հետ։ Այսպէս արտայայտուեցաւ.

— Առ այժմ կապերտները ի պատ–ւի են։ 4էն սկսեալ մինչեւ 10—25 ոսկիի մէջեւ ամէն տեսակ կապերտ։ Ամենասուղը քրտականն է։ Ամէնէն աժանները Այնթապի կեղեբը եւ Կե–սարիոյ կապերտները։ Նախկին Րու–մէլիի կապերտները Հրապարակի վը–րայ չեն երեւար։

Թաւրիզի գորգերը երկու տեսակ են. Հին Թաւրիզ եւ նոր Թաւրիզ։ Նախկինները որքան Հիննան, նոյնքան աւելի արժէք կը ստանան։ Նորերը այդպէս չեն։ Իրանի նախկին գորգա–գործութիւնը չմնաց։ Հոս Հասնող–ներն ալ սանկ ու նանկ բաներ են։

Անցեալին մէջ, Պոլսաբայի գորգե–րը աճուրդի դրած առեննին 40 — 50 ոսկիով դուռ կը բանայինք։ Հիմա պոլսաբայական ամենալաւ ապրանքնե–րը պոռալ – կանչելով Հազիւ 15 ոսկիի կրնանք քշել։

Այժմ, Հրապարակի վրայ ամէնէն աւելի Ուշագի արտադրութիւնները կը տեսնուին։ Տէմիրճիի եւ Սիմավի ապրանքներն ալ քիչ չեն։ Շիրազը Հազուադիւտ է, բայց առաջուան չափ փնտռող ալ չկայ։

Հոս ձայնին քիչ մը աւելի անկեղ–ծութիւն դնելով,

— Էֆէնտի, ըսաւ, խելք ունեցողը Հիմա տունը գորգով կը լեցնէ։ Հին, նոր, սա ապրանքը, նա ապրանքը... Գորգին դէշը չկայ։ Քեզմէ ոչ ջուր կ'ուզէ եւ ոչ ալ Հաց։

Աճուրդի պաշտօնեան իրաւունք ու–նի։ Միայն թէ գորգ գնելու Համար միայն խելք ունենալը կը բաւէ՞։ Ըսա–իս, ամէն բանէ առաջ, դրամ ունենա–լու է »։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

00000

Երեւանէն կը Հեռագրեն Թիֆլիզի « Պրոլետար »ին 22 նոյեմբեր թիւով.

— Հայաստանի կոմունիստ կու–սակցութեան կեդր. կոմիտէին որո–շումով, « Խորհ. Հայաստան »ի խմ–բագիր Վ. Աշրաֆեան եւ կեդր. կո–միտէի կազմակերպական յանձնա–խումբի անդամ Գ. Սահակեան պաշ–տօնանկ եղան։

Դարձեալ դեռ վերջերս կրթական գործավար նշանակուած Լեւոն Արիս–եանը Հանելով իր պաշտօնէն, նշանա–կեցին կրթական քարոզչութեան վա–րիչ։

Կրթական գործավարութեան թեկ–նածու նշանակուեցաւ Ն. Ստեփան–եան։

Կեդր. կոմիտէի քարտուղար Ա. Խանջեան, որ արձակուրդի մէջ կը գտնուէր, վերադարձաւ Երեւան եւ վերսկսաւ իր աշխատանքը։

Հիթլերական երգեր

— o —

Գերմանիոյ մէջ ներկայիս ամէն օր նոր երգ մը կը լսուի։ Ցօրինուած եր–գերը գրեթէ բոլորն ալ ռազմասիրա–կան են։ Դպրոցներուն մէջ պարտա–դիր է պաշտօնական այդ նոր երգերը սորվիլը։ Այնպէս որ շարունակ եր–գարաններ կը Հրատարակուին։ Պաշ–տօնական երգարան մը կը սկսի ա–ղօթքով մը, ի պէտս 8—9 տարեկան մանուկներու։ Այդ աղօթքն ունի Հե–տեւեալ խորագիրը. « Ադոլֆ Հիթլէ–րի առողջութեան եւ Հայրենիքի Հա–մար »։ Եւ կը վերջանայ խնդրելով բոլորէն, որ բարձրացնեն իրենց ձեռ–քերը « վասն արդար վրիժառութեան օրուան »։

Ուրիշ երգ մը, որ մեծ ժողովրդա–կանութիւն կը վայելէ բոլոր դպրոց–ներուն մէջ, կը վերջանայ սա յան–կերգով. — « Ի զէն, Գերմանիա, ի զէն Գերմանիա »։

Նոյն երգարանին մէջ կը Հանդի–պինք երգի մը, որ տրամախօսութիւն մըն է պատանիի մը եւ աղջնակի մը միջեւ։ Պատանին կ'ըսէ աղջնակին.

— « Մենք պիտի քալենք մինչեւ Թշ–նամիին Հողերուն մինչեւ մայր։ Դուք մինակ պիտի մնաք, փոքրիկ, մինչեւ որ մենք բնաջնջենք Թշնամին, — այն ատեն բոլորս պիտի Հրճուինք և խայ–տանք խաղաղութեան մէջ »։

Այսպէս մանկութենէն մինչեւ չա–փահասութիւն, Գերմանիոյ սիրտն ու Հոգին կը պատրաստեն պայքարի, կռիւի եւ վրէժի Համար։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ – ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ–ՆԵՐԸ։ Գրեց՝ Ա. Գիւլխանդանեան։ Հատոր առաջին. — Բագուի առաջին ընդհարումները։ Տպ. Փարիզ, 1933։ 220 մեծադիր էջ եւ պատկերազարդ։ Գին 15 ֆրանք։ Ամերիկա, Բրիտա–նական կայսրութիւն եւ Եգիպտոս՝ 20 ֆրանք։ Կը ծախուի նաեւ « Յա–ռաջ »ի խմբագրատունը։

ՄԱՄՈՒԼ

Ֆրանսա եւ Սուրիա

»»». «««

Պէյրութի « Ազդակ »ը Հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խո–րագրով խմբագրականի մը մէջ (25 Նոյ.).

— « Ֆրանսական եւ սուրիական կառավարութեանց լիազօրներուն կողմէ նոյ. 16ին գոյացած Համա–ձայնութեան Հիման վրայ ստորագր–ւեցաւ դաշնագիրը, որ Փարիզէն վե–րադարձին իր Հետ բերած էր Պ. Բարձր Գոմիսէրը։ Պ. տը Մարթէլ իր նախորդներուն պէս առանձին բա–նակցութիւններ չվարեց ազգայնա–կան պետերու Հետ եւ օրինաւոր ճամ–բով իր բոլոր յարաբերութիւններն ու խորհրդակցութիւնները մշակեց պա–տասխանատու կառավարութեան Հետ եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ յանգիլ Հա–մաձայնութեան մը։ Կը մնար ի Հար–կէ, կնքուած դաշնագիրի վաւերա–ցումը Երեսփոխանական Ժողովին կողմէ, կարենալ գործադրելու Հա–մար անոր տրամադրութիւնները։

Ազգայնականներու դիրքն ու վե–րաբերումը պատրաստուած դաշնա–գրին Հանդէպ արդէն յայտնի է։ Ան–ցած տարի, Հալէպի մէջ գումարուող Համաժողովը որոշ ձեւի դրաւ իր պահանջները եւ պաշտօնական յայ–տարարութեամբ մը Հրապարակեց զանոնք։ Ազգայնականները դաշնա–գրի կարգ մը յօդուածներուն դէմ առարկութիւններ կ'ընեն, զանոնք նկատելով իրենց ազգային ինքնավա–րութեան բռնաբարումը։ Չեն ուզեր որ Ֆրանսացիները վարչական, քա–ղաքական, տնտեսական եւ այլ սպա–սարկութիւններու մէջ պատասխանա–տու դիրքեր գրաւեն դաշնագրի կն–քումէն վերջ։ Դէմ են նաեւ Ֆրան–սայի զինուորական իրաւասութեանց եւ պարտաւորութիւններուն։ Անոնք կ'առարկեն որ, 25 տարուան Համար առանց քննութեան եւ պայմանի նման յանձնառութիւն մը ստանձնել կընշա–նակէ 25 տարի Ֆրանսայի գերին դառնալ, կամ նուիրագործել ներկայ Հովանաւորութիւնը, աւելի պաշտօ–նական ձեւով եւ պարտաւորութիւն–ներով։ Մէկ խօսքով ներկայ դաշնա–գիրը կը նկատեն 25 տարուան Համար կամաւոր ստրկութիւն մը ֆրանսա–կան տիրապետութեան ներքեւ։

Բացի այդ, ազգայնականները բու–ռըն կերպով կը պահանջեն սուրիա–կան միութիւնը եւ Ալէվիներու եւ Ճէպէլ Տրիւզի երկիրներուն սուրիա–կան կառավարութեան սահմաններէն դուրս մնալը կը նկատեն բաժանման եւ տկարացման քաղաքականութիւն։

Այս վերջին տեսակէտը ունին նաեւ Սուպհի պէյ Պէրէքէթի կողմնակից–ները՝ 30 Հոգի։ Երեսփոխանական ժո–ղովի նախագահը, այս առթու, Ֆրան–սա գտնուած միջոցին, ֆրանսական կառավարութեան յանձնեց ընդարձակ տեղեկագիրներ, ցոյց տալով Ալէվի–ներու եւ Ճէպէլ Տրիւզի երկիրներուն Սուրիոյ միացման անհրաժեշտու–թիւնը։ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ, իր մասնաւոր տեսակցութեանց միջոցին ալ արտաքին նախարարին ու Ֆրան–սայի պատասխանատու անձնաւորու–թեանց յայտնեց սուրիական միու–թեան կարեւորութիւնը։

Ինչպէս տեսնուեցաւ, Հակառակ այդ բոլորին, կնքուած դաշնագրին մէջ ոչ մէկ տրամադրութիւն գոյու–թիւն ունի այդ երկու երկիրներու՝ Ալէվիներու եւ Ճէպէլ Տրիւզի Սու–րիոյ միացումը ապահովող։ Որով ոչ միայն ազգայնականներու մերժումին եւ Հակակրութեան պիտի արժանա–նար այդ դաշնագիրը, այլ Հիւսիսա–յին Սուրիոյ երեսփոխաններուն, ո–րոնք երեսփոխանական ժողովին մէջ մեծամասնութիւն կը ներկայացնեն։ 30 Հիւսիսային Սուրիոյ երեսփոխան–ները եւ 16 ազգայնական երեսփո–խաններ, 46 Հոգի, դէմ պիտի քուէ–արկեն դաշնագրին եւ պիտի մերժեն անոր վաւերացումը։ Այս պարագան շատ լաւ գիտեն սուրիական կառավա–րութիւնը որ ստորագրեց դաշնագի–րը եւ Բարձր Գոմիսէր Պ. տը Մար–թէլ։ Հետեւաբար անոնք շատ լաւ գիտէին եւ վստահ էին որ խորհրդա–րանի Հաւանութեան եւ վստահու–թեան պիտի չարժանանար այդ դաշ–նագիրը »։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Խ Ն Ա Մ Ի Ն

(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Որոշած եմ, կ'ըսեմ քեզի, Նայ–տէօ... Պիտի երթամ ու չիտկէ չիտակ երեսին պիտի տամ... Հը՛... Աս գոր–ծերը ասանկ չեն ըլլար։ Արտս երեք տարուան է, օր օրի երկու արտա–վար մնաց։ Այսօր ակօս մը, վաղը ու–րիշ մը, ու, կը տեսնե՞ս...

Ու Ռայքօ Բէչալ տէտէն ջղայնու–թեամբ կը փաթթէր իր տրեխին առա–սանը ու զայրոյթով կը խօսէր իր խը–նամիին՝ Յօքա Տօպրէնի մասին, որ, վերջին երկու տարուան ընթացքին, իր «Անկլին »ի արտէն մաս մը ձեւի դը–րեր էր...։ Ռայքօ տէտէն եկած էր գծելու սահմանները, ու սահմանած։ Իր ու խնամիին արտերուն միջեւ դրուող սահմանային քարերը անհետացած էին, իսկ իր ար–տին մէջի Թրթնջուկը եւ ծառ մը, ո–րուն շուքին տակ, իր մանկութենէն ի վեր, Հնձուորները կը կէսէին իրենց ճանապարհը, Հիմա ինկեր էին Յօ–քա Տօպրէնի արտին մէջ...։

— Քեզ ալ վկայ պիտի գրեմ, եթէ գործը դատարան իյնայ... արտիս մնացած մասը պիտի ծախեմ ու ան դրամով դատի պիտի քաշեմ զայն, բայց Թիզ մը Հող պիտի չտամ իրեն... Հա, գիտցած ըլլաս...

Նայտէն՝ գիւղական Հօտաղը՝ եր–կնցած էր երկու արտերուն սահմանին վրայ, եւ Հաճոյքով մտիկ կ'ընէր Ռայքօ տէտէին դուրս տուած խօսքե–րը։ Նայտէն քանի մը տարի ծառայած էր անոր քով, կը ճանչնար անոր Հո–ղերու «Անկլին»ի արտը։ Որ ծե–րուկը իրաւացի էր, — իրաւացի էր։

Բայց Նայտէն կը ճանչնար նաեւ Ռայքօ տէտէին բնաւորութիւնը եւ չէր զարմանար անոր ըսածներուն։ Գիտէր որ ան կը բռնկէր եւ շուտով կ'իջեցնէր առագաստները։ Այդ էր պատճառը որ գինքը « Բէչալ » մկր–տած էին գիւղացիք։

— Է՛, գիս ալ վկայ գրէ, եթէ գրել պէտք է ըսաւ Հօտաղը. բայց, դուք մէկ – մարդ էք, խնամի. պէտք է Հասկցուիք։

Բայց, ծերուկը կրկին բորբոքե–ցաւ.

— Ի՞նչ. խնամի ենք ըսելով ունե–ցածս չունեցածս, Հոգի՞ս ալ տամ ի–րեն. ինչ որ ժառանգ կ'իյնար իր աղ–ջկան՝ տուի։ Բայց ինծի ասանկ մա–տիկ խաղա՛լ, Հը՛մ, ըլլալիք բան չէ։ Հեղ մը՝ երկուք ըլլայ՝ մարդ աչք կը գոցէ, կ'անցնի։ Անանկ չէ... բայց, այս անգամ ես անոր պիտի Հասկցնեմ թէ որո՞ւ Հետ է իր գործը... Հը՛, ա–նանկ անուշ լուզու Հէքեաթներով չեմ խաբուիր ես...

Նայտէն լռեր էր։ Ծերուկը ելաւ ոտքի, առաւ ցուպը, ու, անգամ մը եւս աչք նետելէ վերջ իր խլուած ար–տին, ալ աւելի գրգռուած վերսկսաւ, կարծես Հօտաղին Հետ ըլլար իր կռի–ւը. .

— Եթէ խօսքէ չՀասկնայ՝ արիւն պիտի ելլէ այս գործին տակէն, կ'ը–սեմ քեզի։

Ու շտապեց դէպի գիւղ։ Ճամբու ամբողջ տեւողութեան, ան իր մտքին մէջ կը շրջէր այն ծանր բառերը, զորս կ'ուզէր ըսել իր խնամիին։ Եւ, կռահելով անոր ինքնարդարացման խօսքերը, մտովին կը շարունակէր իր մեղադրանքի ճառը.

— Աս ասանկ չըլլար, խնամի՛, ո՞ւր տեսնուած է որ դուն իմ արտէս գող–նաս։ Թէեւ ձեր բնաւորութիւնը այդ–պէս է։ Աստուած ողորմի Հոգուն, Հայրդ ալ այդպէս էր։ Բայց, ինծի չեն անցնիր ասանկ բաներ, Հը՛, լաւ գիտցած ըլլաս։

Ծերուկը երբեմն կանգ կ'առնէր ճամբուն վրայ, եւ, կարծես ուժգնու–թիւն տալու Համար իր ճառին, ցուպը կը զարնէր գետնին։ Ու իր զայրոյթէն կը սեղմէր մնացած ակռաները։ Դեռ տղայուց՝ այդպէս էր ան. երբ բար–կանար, կը կճրտացնէր ատամները։

Ու կրկին կը շարունակէր իր ճամ–բան։

Երբ բարձրացաւ Աղջկան բլուրը, սկսեր էր մթնել արդէն։ Զեփիւռը կը գգուէր դաշտերը։ Հօտաղը գիւղին կովերը կը քշէր դէպի գիւղ, եւ զանգակներուն մտրունէն կը լսուէր անոնց մի–օրինակ զանգահարումը։

Ռայքօ տէտէն դեռ կը մրմռար. բայց, զանգերը յոգնեցուց զինքը, ու բառերը, որոնք եկան իր շրթնե–րուն, շատ բան կորսնցուցին իրենց կծուէն։

— Պիտի առնենք խնամութիւնը — կը շարունակէ մտածել ծերուկը — բայց մեղքը իր ճիտը։ Թող Հասկնան թէ ո՛վ է Ռայքօ տէտէն։

Գիւղը կ'երեւէր վարը՝ Աղջկան բլուրին ստորոտը։ Ծերուկը երբ ա–ւելի մօտեցաւ, կծու բառերը բոլո–րովին Հատան։ Հոն, գետակին եզրին, տերեւախիտ ծառերու միջեւ կը Հան–գչէր խնամի Տօպրէնին մեծ տունը, ուր, Ռայքօ տէտէն Հարս էր տուած իր մէկ Հատիկ աղջիկը՝ Յաքոյին տղուն — գիւղին վարժապետին։

—Երիտասարդներուն ըսելիք չկայ, տե՛ս, լա՛ւ են անոնք... Աստծու աչ–քը անպակաս ըլլայ անոնց վրայէն. բայց սա ծերուկը...

Եւ, աւելի շատ զայրոյթէն՝ քան ճամբէն յոգնած, Ռայքօ տէտէն լուռ մնջիկ անցաւ գիւղի փողոցներէն եւ յանկարծ կանգ առաւ իր խնամիին տանը լայն դռներուն առջեւ։

Ձինքը դիմաւորեցին իր երեք Թօմ–պուլիկ Թոռնիկները, որոնց աղմուկը մինչեւ երկինք բարձրացաւ։

Ծերուկին սիրտը կակուղցաւ։ Եւ սակայն ինք ի՞նչ գործ ունի անոնց Հետ. իր գործը խնամիին Հետ է։

Լսելով իր ձայնը, դուրս եկան նաեւ աղջիկը, փեսան ու խնամի – մայրը։ Ի վերջոյ ելաւ, նաեւ, ծե–րունի խնամի – Տօպրէնը։ Մարմնեղ, Թիկնոտ, լայն ու լուսաւոր դէմքով, ու, Հակառակ իր տարիքին, աշխոյժ մարդ մը։ Երկար տարիներ ոստիկա–նապետ ու յետոյ գիւղապետ էր ե–ղած։ Ու ամբողջ գիւղը մասնաւոր յարգանք մը կը տածէր իրեն Հան–դէպ։

Ռայքօ տէտէն երկար ատենէ ի վեր այցելած չէր անոնց ու Հիմա չորս կողմէն պաշարեր էին զինքը, Հար–ցումներ տեղացնելով իր վրայ։ Ինք եկած էր կռուի, բայց թոյլ չէին տար որ սկսէր։ Եւ ուրկէ՞ սկսէր խեղճ մարդը...։ Իսկ երբ օղիին շիշը բե–րին ու դրին իր առջեւ, բոլորովի՛ն կակուղցաւ։ Ու մոռացաւ թէ ինչո՛ւ էր եկած...

Ասկէ անկէ զրուցելէ վերջ, խօսք անցաւ նաեւ «Անկլին»ի արտի մա–սին։ Բայց, Ռայքօ տէտէն արդէն իսկ իջեցուցած էր առագաստները՝ խնամիին անուշ խօսքերէն ու Թոռ–նիկներուն պոռչտուքէն ազդուած։

— Արտը երկար ատենէ ի վեր աչ–քէ անցուցած չէի. այսօր ելայ գացի։ Մաս մը մնացեր է դեռ...Ատոր Հա–մար եմ եկած։Չափեցի ձեւեցի՝ որո–շեցի Ռայքոյին նուիրել զայն...Թող յիշատակ մը ունենայ ինձմէ...

Ռայքօ տէտէն ընթրիքի վար դրին։ Ու խնամին սեղան բերաւ խոշոր ա–ման մը գինի։

Ուշ գիշերին, երբ Ռայքօ տէտէն գիւղի մութ փողոցէն դէպի տուն կ'երթար, բարձրաձայն կը խօսէր ինքնիրեն.

— Լաւ որ Հասկցուեցանք. ապա թէ ոչ՝ ով գիտէ ի՛նչ պիտի պատահէր. արիւն պիտի թափուէր, արի՛ւն, կ'ը–սեմ ձեզի...։

Տ. ՍԹՈՅՉԵՒ

Թարգմ. Սօսեաց Տղան

Ենթակոմսերը եւ կողմնակալներ (?) սնանկացներ

Աւստրիոյ եպիսկոպոսները խորհրդաժողովը նկատի առնելով քաղաքական պայքարներու փափուկ հանգամանքը, որոշեց որ կղերականները քաշուին քաղաքական ասպարէզէն: Այն քահանաներն ու առաջնորդները որ քաղաքապետական, նահանգային եւ օրէնսդրական պաշտօններ ունին, պարտաւոր են քաշուիլ մինչեւ դեկտեմբեր 15: Այս թուականէն սկսեալ ոչ մէկ եկեղեցական պիտի կրնայ քաղաքական պաշտօն ստանձնել, առանց իր դահերէց եպիսկոպոսին արտօնութեան:

ՅԱՒԵԼԵԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԱԴ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:
Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Այսպէս, երբ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար):

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք **S** *թիւ 99,412*
շարք **T** *թիւ 78,009*
շարք **S** *թիւ 99,413*
շարք **D** *թիւ 52,152*

ԾԱՆՕԹ.— Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը ստանան համապատասխան ընկալագիր մը, նշանակուած տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքով:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ ԹԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Ս. Գալուստեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ընկերական - թէյասեղան

կազմակերպուած *Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎՌԱՄԵԱՆ* խումբին կողմէ իր կազմութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

6bis, Bld. Rodin, *Իսի լէ Մուլինօ*

Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ Ս. Վրացեան, Ա. Խատիսեան, Ա. Ջամալեան, Գ. Բալայեան *եւ* Լ. Գեւոնեան:

Հաղորդ. միջոցներ — *Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ Օթէօյէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար տ'Իսի:*

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԵՕ - ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋ'ԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ

43, Rue Mme. Curie, Bagneux (Seine)

Կը խօսի Պ. Ժ. ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Նիւթ՝ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: *Մուտքը ազատ է:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԳՈՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ
«Հայ թատրոնի ընդհատումները»
ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ
ԲԱԳՈՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Զարդարուած՝ նկարներով: *Գին՝ 15 ֆրանք:*

Ամերիկա, Բրիտ. կայսրութիւն եւ Եգիպտոս 20 ֆրանք:
դիմել A. GULKHANDANIAN, *ՅԱՌԱՋի* խմբագրութիւն:
Կը ծախուի նաեւ Խաչիկ Մկրեանի (*Լիոն*), Բենոյի *Պէյեանքուռ*, Հր. Սամուէլի (*Փարիզ*), Ն. Խաչիկեանի (*Վիէն*), Մուրատ Մուրատեանի (*Սէն Թ'Էթիէն*), Ն. Կակոսեանի (*Մարսէյլ*) եւ Ս. Թիրեաքեանի (*Լիոն*) մօտ:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԻԷՌ, Օր. Թ.— 140:
ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Ն. Ե.— 35:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ե.— 140:
ՔԱՍԱՊԼԱՆՔԱ, Յար. եղբ.— 150:
ՄԻՐԱՄՈՆ, Սար.— 175:
ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Ե. Փամ.— 35:
ՌԸՆԱԺ, Ա. Թ.— 35:
ՄՈՆԹՐԷՕՅԼ, Օ. Գափ.— 35:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ Շրջ. Հայր. Միութեան (Փարիզ) ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 131, Fbg. de Temple: *Վիէննէն եկած շրջաբերականի ընթերցում, պատգամաւորի ընտրութիւն եւ վարչական խնդիրներ:*

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ
5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ
ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՐԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ:

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris
Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ***ՏԻԿ. Ս. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ***

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Ե Փ Ր Ա Տ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան *եղանակներ, մասնաւորապէս* Թանկօ Արժանթին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՐԱՆ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

9 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2365

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐՇՆՉՄԱՆ ԱՂԲԻՒՐ ՄԸ

Ըսինք թէ « Հայկական Փարիզ »ին հմայքը ծանրօրէն կը ճնշէ արեւելեան գաղութներուն վրայ:

Տարբեր պայմաններու մէջ, նոյն դերը կը կատարէր Պոլիսը, « գաւառ »ին հանդէպ:

Բայց Պոլիսը ունէր առաւելութիւններ, որոնք չեն կրնար բաղդատուիլ Փարիզի կացութեան հետ:

Պոլիսը, հակառակ իր ամբարտաւան կեցուածքին, ունէր դաւառը անցնելու: Ունէր հանրային կարգ ու սարք եւ միջավայր, նորհիւ զանազան առանձնաշնորհներու:

Փարիզը զրկուած է այդ բոլորէն: Այնտեղ՝ « բաղկացուցիչ տարր » էինք մենք: Այստեղ՝ տաշեղ, համայնակուլ ծովու մը ափերուն վրայ: Ծարակ՝ անոր ամեհի յորձանքներուն:

Եւ սակայն, այս անողոք իրականութիւնն իսկ խթան պէտք է դառնար, ոչ թէ չքմեղանք՝ ձեռնածալ նստելու եւ հառաչելու:

Այնտեղ՝ շատ մը երեւոյթներ տեղի կ'ունենային ինքնաբերաբար: Այստեղ՝ մենք պարտաւոր ենք խարխիսներ ստեղծել, եթէ չենք ուզեր դառնալ բեկոր մը ծովամոյն:

Ուրեմն,— կազմակերպութիւն եւ աշխատանք: Բուն բառով՝ ի ն ք ն ա պ ա շ տ պ ա ն ո ւ թ ի ւ ն:

Այս ճամբուն վրայ, մեզի ապաւէն՝ «արեւելեան գաղութները », իրենց խանդավառ ինքնագործունէութեամբ:

Այդ ինքնագործունէութիւնը թող ըլլայ մեր ներշնչման աղբիւրը, ինչպէս, երէկ, « գաւառ »ը, իր յարաճուն աշխատանքով:

Այս առթիւ, նորէն կը յիշեցնենք թէ՝ մենք պատրանքներ չենք ունեցած եւ չունինք այսօր ալ:

Կարելի՞ էր ունենալ, երբ օտար է գետինը եւ համայնակուլ: Երբ մշուշն է մեր գլխուն վրայ, իսկ լպրծուն պողոտան՝ մեր ոտքերուն տակ:

Բայց, մենք ունինք խոր հաւատք՝ որ եւ է գործօն աշխատանքի արդիւնաւորման մասին: Մանաւանդ երբ այդ աշխատանքը իր ետեւն ունի ամուր կազմակերպութիւն մը:

Անկուսակցական հայրենասէրները եւ մանաւորապէս երիտասարդները ինչո՞ւ օրինակ չեն առներ քաղաքական կուսակցութիւններէն, որոնք նոյնքան բացասական պայմաններու մէջ կը գտնուին, բայց կը տոկան, կը տեւեն, կը գործեն ու կ'աճին:

Միայն այս իրողութիւնը բաւական էր, գործի մղելու համար չէզոքները: « Տունը մնացածները », վարանոտներն ու վեհերոտները:

Իւրաքանչիւր քաղաքական հոսանք ունենալով իր առանձին դաւանանքն ու ճամբան, չի կրնար խոչընդոտ յարուցանել Երիտասարդական Կազմակերպութեան մը դէմ:

Ընդհակառակն, անոնց կողքին մարմին առնելով, այդպիսի կազմակերպութիւն մը կրնար դառնալ եթէ ոչ մերձեցման օղակ մը, գոնէ հաւասարակշռութեան ազդակ մը:

Այդպիսի կազմակերպութիւն մը, իր դաշնակցային ցանցով, պիտի ծառայէր ոչ միայն թափուր մնացած դիրքեր գրաւելու, այլ եւ պայծառացնելու մթնոլորտը:

Երբ կ'ըսենք ներշնչման աղբիւր, աչքի առջեւ ունինք նաեւ այն բազմազան միութիւնները, որ կը գործեն Պելժիայէն մինչեւ Պրազիլիա, Մակեդոնիայէն մինչեւ Մ. Նահանգները:

Գիտենք որ անոնք, իրենց խուղին մէջ տապկուելով հանդերձ, խանդակաթ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Փարիզի եւ առ հասարակ արեւմտեան Եւրոպայի հայկական կեանքի ելեւէջներուն:

Արդ, ո՞ւր է արեւմտեան Եւրոպային երիտասարդութեան կերպարանքը: Ո՞ւր են անոր գլուխն ու թեւերը:

Չի բաւեր տրտունջներ եւ կանչեր արձակել պարբերաբար: Չի բաւեր « ազգասիրաբար » մասնակցիլ այս կամ այն կազմակերպութեան եւ միութեան:

Այն համատարած կազմալուծման մէջ, ուր ամէն օր անողոք իրականութեան մը ժայռերուն կը զարնուին եղած օրկանները, մենք անհրաժեշտօրէն պէտք ունինք նոր ազդակներու: Պէտք ունինք, մանաւանդ, կեդրոնական խարիսխի մը, որ ոչ բանկային է, ոչ ալ քաղաքական կրկէսը:

Այդ կեդրոնական խարիսխը օրհնութիւն մը պիտի ըլլար նոյնիսկ Երեւանի համար, որ խարդախ հասցէներու ապաւինած, այժմ ալ վեղարին եւ փիլոնին տակ ապաստանած, մեր տունին հետ կը քանդէ նաեւ իր տունիքը:

Անոնք, Երեւանցիները, գինարբուքի մէջ են այսօր, շնորհիւ զարմանազան խաղերու եւ պատրանքներու:

Բայց վաղը, երբ սթափին — և կասկած չկայ թէ պիտի սթափին — իրենց բաժինը պիտի ըլլայ թշուառ յուսախաբութիւն մը:

Որովհետեւ, անոնք ճիշդ գաղափար չունին արմատախիլ բազմութեանց թաքուն ուժերու մասին: Անոնք իրենց գիտելիքն ու ներշնչումը կը քաղեն գոյնզգոյն « հաւատարիմ »ներէ, որոնց խելապատակը, կեանքն ու դիրքը գաղտնիք չունին ո՛ր եւ է գաղութի մէջ:

Այս միջանկեալ դիտողութենէն յետոյ, վերադառնալով բուն հարցին, կ'ուզէինք հրապարակաւ ապարէզ կանչել ոչ միայն Փարիզի, այլեւ սահմանակից երկիրներու երիտասարդական ուժերը, որպէսզի անյապաղ ձեռնարկեն կորիզի մը կազմութեան:

Տարիները շուտ կ'անցնին: Ահա կը գլորի 1933ն ալ:

Ժամանակն է որ վերջ գտնեն վարանումներն ու թարթափումները, եւ 1934ը դառնայ թուական մը վերանորոգման, ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնագործունէութեան:

Երբ գլուխը եւ կուրծքը բաց երիտասարդներ իրենց անկարելին կը փորձեն արեւելեան գաղութներուն մէջ, աններելի է պողոտաներու վրայ ինկած կայծերու յամեցումը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՛ՆՉ ԿԻՐՔ Է ԱՅՍ

»»»·«««

Իրենց զարշելի պայքարին կատաղութեան մէջ, ռամկավար թերթերը չեն խղճահարիր սուտ սուտի վրայ բարդել:

Գրուեցաւ թէ հայ - հռոմէականներու կաթող.- պատրիարքին Աղեքսանդրիա այցելութեան առթիւ, առաջնորդարանին վրայ պարզուած է նաեւ հայկական եռագոյնը, եգիպտական եւ վատիկանեան դրօշներուն հետ:

Այս առթիւ, սպայ մը դիտողութիւն ըրած էր: Բայց, տրուած բացատրութեանց վրայ եւ համաձայն իրաւասու իշխանութեան հրահանգին, հայկական դրօշն ալ մնաց մինչեւ վերջը, եւ վար առնուեցաւ միւսներուն հետ, երբ հանդէսը վերջացած էր:

Եգիպտական թերթ մը, «Ահրամ» թիւրիմացութեամբ գրած էր թէ հայկական դրօշը վար առնուած է ոստիկանութեան կողմէ:

Եւ սակայն, յաջորդ օրը, պարկեշտօրէն յայտարարեց թէ սխալած է եւ հրատարակելով հայ - հռոմէական առաջնորդարանին ճշդումը, գրեց բառ առ բառ.

«Հայկական դրօշը պարզուած մնացած է մինչեւ հանդէսին վերջաւորութիւնը» (22 նոյ.):

Հիմա կարդացէք Փարիզի ռամկավար թերթը, որ այս թղթաբերը ստանալէ յետոյ ալ, դեկտ. 7ի թիւին մէջ կը պատմէ բոշայական չարախնդութեամբ, նոյ. 22 թուակիր թղթակցութիւն մը տպելով.

— *«Առաջնորդարանին վրայ կախուած էր «եռագոյն»ը զոր ոստիկանները անմիջապէս վար առին»*:

Կարդացէք եւ դատեցէք:

Կարդացէք եւ իրարու պատմեցէք:

ՎԱՀԷ

ՏԻԿԻՆ Լ. ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

»»»·«««

Պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը Տիկ. Սեւումեան - Արզումանեանի:

Ինչպէս գրած էր թղթակից մը, հայ երգչուհին վերջերս մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ Միլանի մէջ: Փարիզ պիտի մնայ մէկ - երկու ամիս, երգահանդէս մը սարքելով:

ՕՐԻՆԱԳԻԾ ՄԸ

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նկատելով որ շատեր օրինական գինէն աւելիով, մինչեւ 120 - 130 ֆրանքի կը ծախեն ազգ. վիճակախաղի տոմսերը, երեսփոխան մը օրինագիծ մը ներկայացուց խորհրդարանին: Այս օրինագծին համաձայն, 500 ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին բոլոր անոնք որ 100 ֆրանքէն աւելի կը պահանջեն իւրաքանչիւր տոմսակի համար:

Վերջերս բողոքները շատցած են այս չարաշահութեան առթիւ, եւ դատ բացուած է երկու դրամատուններու դէմ, որոնց մէկը 105, միւսը 130 ֆրանքի ծախեր էին վիճակահանութեան տոմսերը: Մեր հայրենակիցներուն մէջ ալ կան շատեր որ գնումը վերջին պահուն ձգելով, 120 - 130 ֆրանք կը վճարեն Գ. կամ Դ. շարքի տոմսերու համար: («Յառաջ»ն ալ օրինական գինէն աւելի վճարեց...):

⁂ Մարսէյլի մէջ ձերբակալուեցաւ Լուի Քորնպուա, որ իր եղբօրը տուած էր մէկ միլիոնի կեղծ տոմսակը: Ձերբակալուեցաւ նաեւ այս վերջինը, որ Փարիզ եկած եւ գանձած էր այդ գումարը:

Երկու եղբայրներուն յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ իրարու: Ռոժէ, որ գանձեց մէկ միլիոնը, կ'ըսէ թէ իր սիրուհին էր որ մոլորեցուց զինքը, պնդելով երթալ գանձել կեղծ տոմսակը: Ոստիկանութեան տպաւորութիւնն այն է թէ գործ ունին փախուկի մը հետ:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Սեւ ծովու փոթորիկին հետեւանքով, ալիքները 30 տուներ քանդած են Սամսոնի մէջ, կարգ մը տուներ ալ ճշած տարած են: Այս ձեւով կորսուած անձերուն թիւը 30ի կը հասնի: Իսկ նաւերու եւ նաւակներու մէջ 100է աւելի անձեր կորսուած են: Վերջին փոթորիկը այնքան սաստիկ էր որ, Սամսոն Չարշամպա ծովեզերեայ երկաթուղիին մէկ մասն անգամ քանդեց: Ճամբուն վրայ գտնուող կարգ մը վակոններ տապալեցան եւ ծովեզերեայ շոգեկառքերը չկրցան բանիլ: Կարգ մը շոգենաւեր փախան նաւահանգիստէն:

Սեւ ծովի եզերքի բոլոր քաղաքները վնասուած են: Մասնաւորաբար Տրապիզոն, Կէօրէլէ, Թիրէպոլու, Կիրասոն, Օրտու, Ֆաթսա, Իւնիէ, Թէրմէ եւ Սամսոն շատ ծանր կորուստներու ենթարկուած են ալիքներու խուժումով: Ծովէն զատ, ցամաքի վրայ ալ քանդումներ կան:

Թուրքերը Պուլկար մը կը բռնեն Թրակիոյ մէջ

Միլլիէթ կը գրէ.— Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդ մը որ կը պտտէր Թրակիոյ արգիլեալ գօտիին մէջ եւ որուն համար կասկած կայ թէ Մակեդոնական կուսակցութեան կը պատկանի: Թրակիա պտըտելէ յետոյ, այս մարդը կը ձերբակալուի Պոլսոյ սահմաններուն մէջ եւ ոստիկանական տնօրէնութեան կեդրոնը կը տարուի:

Հակառակ ոստիկանութեան բոլոր փնտռտուքներուն, կարելի չըլլար հասկնալ անոր ինքնութիւնը: Նոյն իսկ ազգութիւնը անյայտ կը մնայ: Որովհետեւ անծանօթը արձանի պէս կը կենար բոլոր հարցումներու առջեւ, եւ կը հասկցնէր թէ խուլ եւ համր է:

Մարդուն բոլոր հնարամտութեանց հակառակ, ոստիկանութեան փորձառու պաշտօնեաները չեն ուշանար հասկնալու թէ գործ ունին խորհրդաւոր մէկու մը հետ, որ սուտ համր եւ խուլ կը ձեւանայ: Բայց կրկին կատարուած բոլոր փորձերը չեն կրնար բառ մը անգամ խլել անոր բերնէն:

Ասոր վրայ, ոստիկանութիւնը հնարքի մը կը դիմէ: Համրերու միութեան նախագահ Սիւլէյման Սըրրի պէյը կը կանչէ եւ մարդուն ներկայութեան առնոր կը յանձնարարէ խնամել այս համր - խուլը: Միւս կողմէ, մօտէն կը հետեւի անոր շարժումներուն, գաղտնի ոստիկաններ ընկերացնելով անոր:

Սիւլէյման Սըրրի պէյ ոստիկանութենէն դուրս կ'ելլէ մարդուն հետ, եւ մէկ կողմէ կ'աշխատի հագուեցնել զայն, որովհետեւ պատռտած հագուստով եւ կօշիկներով էր, իսկ միւս կողմէ կը փորձէ խօսիլ անոր հետ: Բայց համրերու յատուկ բոլոր նշանները անպատասխան կը մնան: Ասոր վրայ, Սըրրի պէյ կը հասկնայ թէ դիմացինը լեզուանի համր մըն է և զայն ոստիկանութեան կը յանձնէ:

Այլեւս կասկած չկար եւ ոստիկանութիւնը կը հասկնայ թէ ձերբակալուածը Պուլկար մըն է եւ պաշտօն ունէր արգիլուած գօտին աչքէ անցընելու: Հիմա ինքնութիւնը կը քննուի:

ԿԱՐԴԱԼ, Գ. ԵՒ Դ. ԷՋԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, « ՅԱՌԱՋ »Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ, ՈՐ ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՐԺԱԾ ԵՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԱՏԵՆ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ

Բարեգործականի դեկտ. 7 թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Միութեանս Ժընեւի պատուիրակ Պ. Լ. Բաշալեանի վերջնագոյն տեղեկագրին համաձայն, Միջազգային Դաշինք մը պատրաստուած է ռուս, հայ եւ ուրիշ գաղթականներու օրինական կացութեան մասին եւ արդէն ստորագրուած է Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Ռումանիոյ եւ Եգիպտոսի կառավարութեանց լիազօրուած պատուիրակներուն կողմէ, սպասելով որ ուրիշ կառավարութիւններ եւս ստորագրեն այդ Դաշինքը:

Այդ համաձայնագրին շնորհիւ, երբ որ վաւերացուի, գաղթականներու ներկայ տարտամ վիճակը զգալապէս պիտի բարւոքի:

Ամէն գաղթականի պիտի յանձնուի Նանսէնեան ինքնութեան թուղթ մը, առնուազն մէկ տարուան համար, որ իրաւունք պիտի տայ բնակութեան երկրէն մեկնելու եւ վերադառնալու առանց նոր արտօնութեան: Երկրէն կրնան վտարուիլ միայն այն գաղթականները որ ազգային ապահովութեան կամ ընդհանուր կարգապահութեան դէմ կը շարժին:

Աշխատելու իրաւունքը պիտի վայելեն միայն այն գաղթականները որ առնուազն երեք տարի կը բնակին երկրին մէջ, տեղական հպատակ կնոջ մը հետ ամուսնացած են, երկրին հպատակութիւնը ունեցող զաւկի տէր են եւ կամ մեծ պատերազմին մասնակցած են:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

Մեծ հետաքրքրութիւն Պուլկար թագաւորին Պելկրատ այցելութեան առթիւ

Ինչպէս գրած էինք, Պուլկարիոյ թագաւորն ու թագուհին Պելկրատ պիտի երթան վաղը, կիրակի, 10 դեկտեմբեր, ընկերակցութեամբ վարչապետին եւ Կիրիլ իշխանին: Պիտի մնան մինչեւ դեկտ. 13:

Աւելորդ է շեշտել կարեւորութիւնը այս այցելութեան, որ տեղի կ'ունենայ Պելկրատի եւ Վառնայի տեսակցութիւններէն յետոյ, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը: Այս պարագան կ'ապացուցանէ թէ հետզհետէ կը հարթուի ճամբան՝ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ մերձեցման համար: Զանազան ձեռնարկներ կը հաստատեն թէ ցնորք մը չէ երկու երկիրներուն մերձեցումը: Վերջերս Պելկրատ այցելեցին խումբ մը պուլկար լրագրողներ, որ լաւ տպաւորութիւն կրեցին: Ուրեմն, արքայական այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ նպաստաւոր պայմաններու մէջ: Երկու թագաւորները պիտի խորհրդակցին, սերտ համաձայնութեան մը գործնական միջոցները գտնելու համար:

Եւրոպայի, եւ մանաւորապէս Ֆրանսայի մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ԱԼ ԵՐԹԵՒԵԿ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի անգլիական դեսպանը Լոնտոն գնաց, իր կառավարութեան հաղորդելու համար ֆրանքօ-գերմանական խօսակցութիւնները, որոնք առ այժմ տեղի կ'ունենան դեսպաններու միջոցաւ:

Այս այցելութիւնն ալ մեծ հետաքրքրութիւն շարժած է: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ բրիտանական դեսպանը մանաւորապէս պիտի զբաղի զինաթափութեան խնդրով, որ անելի մատնուած է, Գերմանիոյ հրաժարման հետեւանքով: Գերմանիան վերջերս դրական դիրք բռնած ըլլալով, միջոցներ կը խորհուին զայն համոզելու եւ վերադարձնելու դէպի «փարախ»,— Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Բրիտանական դեսպանը միասին տարած է կարեւոր տեղեկութիւններ՝ Փարիզէն, Պերլինէն եւ Հռոմէն, այնպէս որ առ այժմ անհրաժեշտ չի համարուիր Լոնտոն կանչել նաեւ Պերլինի եւ Հռոմի դեսպանները:

Գերմանիան տակաւին որոշ առաջարկներ չէ ներկայացուցած Ֆրանսայի: Երբ ներկայացնէ, անգլիական կառավարութիւնը իր կարելին պիտի փորձէ, որպէսզի դրական ելքի մը յանգին ֆրանքօ-գերման բանակցութիւնները:

Դեսպանը վերադարձին պիտի աշխատի ապահովութիւն ստանալ թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը պիտի կրնայ խօսիլ յանուն Ֆրանսայի, առանց ազդուելու նախարարական տագնապներէն:

Լոնտոն գացած է նաեւ Պ. Հէնտըրսըն, փրկելու համար զինաթափութեան խորհրդաժողովը:

⁂ Պ. Մաքտոնըլտ առջի օր ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ կարելի չէ որ եւ է արդիւնքի հասնիլ, միայն մէկ պետութեան զինաթափութեամբ: «Մենք մեր սպառազինութիւնները կրճատած ենք առաւելագոյն չափով, եւ պիտի շարունակենք մեր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը: Բայց, չենք կրնար աւելի յառաջ երթալ միակողմանի զինաթափութեան ճամբուն վրայ»:

⁂ Պ. Մուսոլինի ունկնդրութեան ընդունեցաւ Հռոմի գերմանական դեսպանը, որ նոր վերադարձած էր Պերլինէն: Այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց գերմանեւ-իտալական յարաբերութեանց եւ Ազգերու Դաշնակցութեան բարենորոգման մասին:

⁂ Պ. Լիթվինով հազիւ մէկ օր մնաց Պերլինի մէջ: Առտուն հասաւ եւ իրիկունը մեկնեցաւ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Երեսփ. Ժողովը կը շարունակէ ելմտական ծրագրին քննութիւնը:

Հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչները պաշտպանեցին ծրագիրը: Ընդդիմադիրներուն կողմէ խօսեցաւ նախկին նախարար մը, դիտել տալով թէ ոչ ներկայ դահլիճը, ոչ ալ նախորդները չունեցան բացորոշ քաղաքականութիւն մը, այլ մանուածապատ ուղղութեան մը հետեւեցան, երկու կողմերն ալ գոհացնելու համար: Բացատրեց թէ նախատեսուած հասոյթները մեծ մասով երեւակայական են: Այսպէս, երբեք չպիտի կրնան 650 միլիոն ֆրանք ստանալ արծաթ եւ նիքէլ դրամներու շինութենէն, որովհետեւ այդ դրամները չպիտի անցնին եւ նորէն պետական գանձը պիտի

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԸ ԵՒ ՄԵՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Աւելի լաւ է մեղաւոր մը արձակել,
քան անմեղ մը դատապարտել:
ԴԱՏ. ԱՌԱԾ

Խունսերամ, հետաքրքիր բազմութեան մը ներկայութեամբ, Կրընոպլի մէջ, նոյ. 27ին, բացուեցաւ Իզէռ նահանգի Ոճրադատ Ատեանի վերջին նստաշրջանը:

Հերթի են դրուած չարք մը ոճիրներ, գողութեան ու որդեսպանութեան, մահացու վէրքի ու հարուածի դէպքեր, որ պատահած են այդ նահանգին մէջ:

Մարդկային ընկերութիւնը պէտք է դատավճիռ տայ հանրային չարիքներու մասին, որոնք ծնունդ կ'առնեն այլազան չարժառիթներէ:

Կրընոպլի դատական պալատը ճարտարապետական նուրբ ու գեղեցիկ քանդակներով զարդարուած շինութիւն մըն է:

Ամէնէն գեղեցիկ սրահը վերապահուած է Ոճրադատ Ատեանին: Առաստաղին վրայ կը կարդացուին Lex, Jus (Օրէնք եւ Արդարութիւն):

Այս նստաշրջանը մասնաւոր նշանակութիւն ունէր մեզի համար, որովհետեւ մեր ՈՒԹ անմեղ ընկերները պէտք է դատուէին դեկտ. 1ին եւ 2ին, իբրեւ մեղադրեալներ Տիլոխեան Մանուկի սպանութեան:

Փետր. 26ին, 25—30 «Հօկճի»ներ կանխապատրաստուած եւ ատրճանակ զինուած, առանց երեխաներու եւ կիներու ընկերակցութեան, եկած էին Ռիւ Պայեառ, տեղական Ազգ. Միութեան եւ Դաշնակցութեան միասնաբար կազմակերպած հանդէսը խանգարելու:

Այդ չարաբաստիկ «հերոսութեան» արդիւնքն ու հաշուեկշիռը եղած էր մէկ սպաննուած եւ ինը վիրաւոր:

Դէպքը բոլորին ծանօթ է եւ չարժեր կրկին անդրադառնալ:

Մենք խորապէս կը ցաւինք, որ գաղութահայ տարագիր բազմութիւններու մէջ, Մոսկուայի անպատասխանատու մանկլաւիկները թոյն կը ցանեն եւ կը զինեն եղբայր եղբօր դէմ եւ յետոյ մէկ կողմ քաշուած, Պիղատոսի պէս իրենց ձեռքերը կը լուան:

Սրտի հանդարտութեամբ չէ որ դրի կ'առնենք Ռիւ Պայեառի արիւնոտ դանակախաղը եւ պաղարիւնով չպիտի կրնանք ներել նաեւ այն մարդոց, որ «կռան միթինկ» կը խաղան եւ պատճառ կը դառնան նմանօրինակ ցաւալի դէպքերու, սրելով ու բորբոքելով ատելական կիրքերը հիւրընկալ ու ազատ երկրի մը մէջ, ինչպիսին է Ֆրանսան:

Ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, որ Կրընոպլի Հօկերը, դէպքէն քանի մը ժամ յետոյ, մատնանշումներով բռնել տուած էին մեր ընկերներէն եւ համակիրներէն 9 հոգի, որոնք հարցաքննութենէ եւ կարճատեւ բանտարկութենէ մը վերջ, առժամապէս ազատ կ'արձակուէին, բացի ընկեր Սարգիս Ղուկասեանէ, որ իբրեւ թէ, տուած է Տիլոխեանի մահացու հարուածը:

Կրընոպլի ոստիկանութիւնը արդարութիւնը երեւան հանելու եւ բուն ոճրագործը մէջտեղ բերելու նախանձախնդրութեամբ, ամիսներէ ի վեր արգելափակման կ'ենթարկէ մեր լաւագոյն եւ անմեղ ընկերներէն Սարգիս Ղուկասեանը, որ դէպքին օրը զբաղած էր միայն ու միայն իր երկու զաւակներու ապահովութեամբ:

Կրընոպլի այս արիւնոտ դէպքը հայ գաղութը բաժնած է մինչեւ այսօր երկու հակամարտ հոսանքի: Մէկ կողմէն Դաշնակցականներ եւ համակիրներ, միւս կողմէ Հօկեր ու համայնավարներ:

Ահա, ինը ամիսէ ի վեր, հայ գաղութը կ'ապրի ծանր մթնոլորտի մը տակ: Բարեկամութիւն, ազգակցական կապեր, կանացի ըսի - ըսաւներ, գործարանական հանդիպումներ, առեւտուր ու այլ պահանջներ կը ստանան այս երկու հոսանքներէն մէկի կամ միւսի գունաւորումը եւ կը ստեղծեն թշնամական վիճակ մը: Նոյն իսկ, միտքերն ու երեւակայութիւնները այնքան կը բոցավառին, որ կեղծ ու շինծու վկայութեան առեւելեան պատմական խորժակները կը սրուին, սակարկութիւններ կ'ըլլան, «չանթաժ»ն ու զաւադրութիւնները, դիւային ստանալիքներն ու նենգամիտ խաղերը դժոխային պար կը բռնեն Ալպեան ժայռերուն տակ...

Հանդիստ չէր Կրընոպլի ֆրանսական հանրային միտքն ալ:

Տեղական մամուլէն «Լա Տէփէշ Տօֆինուազ»ը լծուած էր ապերախտ աշխատանքի մը, իբրեւ թէ հանրային կարծիք պատրաստելու համար: Հիթլէրական, փաշիստ, շովինիստ, մարդասպան բառերը սրտի թեթեւութեամբ կը թռչէին անոր գրչին տակէն անդիտակցաբար խոնկ ծխելու համար հոսանքի մը, որուն ինչ ըլլալը դժուար թէ հասկցած ըլլայ նոյն իսկ այս դատավճիռէն յետոյ:

Այս բոլորը, անշուշտ, տխուր անդրադարձումներ կ'ունենան Կրընոպլի գաղութին հիւանդագին հոգեբանութեան վրայ:

Վէրքը կը խորանայ, ատելութիւնն ու հայկական կիրքը կը ցցէ իր պղտոր ու գաժան դէմքը եւ մարդիկ, որ խղճի գիտակցութիւն եւ զգացումներու մաքրութիւն ունին, այլեւս չեն կրնար տոկալ եւ ինքնասպանութեամբ վերջ կուտան իրենց կեանքին:

Ինքնասպանութեան դիմած է Հօկի անդամներէն Սիմոնեան, որ չարաթներ առաջ անյայտացած է տունէն եւ դիակը միայն գտնուած է Իզէռի ափին: Ինքնասպանը նամակ մը ձգած է որուն մէջ կ'ըսէ.

— «Ես վերջ կուտամ իմ կեանքիս, որովհետեւ հակառակ իմ բոլոր ջանքերուն եւ զոհողութիւններուն, որ իմ նշանածս բերել տամ արտասահմանէն Ֆրանսա, ի դերեւ ելան»: Անդրադառնալով Ռիւ Պայեառի դէպքին կը կը յարէ. «Ի զուր անմեղներ պիտի դատապարտուին»:

Աղճի խա՞յթ, սպառնալիքի հետեւա՞նք սուտ վկայութիւն տալու, ըսէք ինչ որ կ'ուզէք: Բառերը բաւական թափանցիկ են:

Նոյեմբեր 20ին Լանսէյի մէջ ատրճանակով վերջ տուած է իր կեանքին մեր սիրուած ընկերներէն Սիմոն Փափազեանը: Իր ընկերոջ ուղղած նամակին մէջ կ'ըսէ.

—« Անշուշտ զարմանալի պիտի թուի քեզ այս անակնկալը, բայց բացատրեմ պատճառը: Հոգեկան հիւանդութիւն եւ տառապանք, մնացեալը լաւ է որ անծանօթ մնայ »... Եւ անդրադառնալով Կրընոպլի ծանօթ դէպքին կ'ըսէ.— « ծանօթ ես որ Կրընոպլի հանդէսին պատահաբար ներկայ գտնուելու դժբախտութիւնը ունեցանք եւ այն օրէն ի վեր մեզմէ կասկածներ ունին կարգ մը Հայեր, իբր թէ մենք մարդասպանութեան գացինք: Մինչդեռ պէտք է գիտնան զէթ այսուհետեւ բոլոր կասկածողները որ նման դէպք մը մենք ոչ միայն մեր միտքէն, այլեւ մեր երեւակայութենէն չէինք անցներ: Եւ եթէ այդ օրուան հանդէսին ելքը ես գուշակէի, առաջինը կ'ըլլայի օրինաւոր միջոցներով առաջքը առնողը: Այս պէտք է միանգամընդմիշտ գիտցած ըլլան: Մարդկային սիրտը դժբախտաբար պատուհան չունի, որպէսզի սիրտդ բանաս եւ անկեղծ զգացումներդ տեսնեն: Ահա այսպէս: Կ'ուզեմ որ անունս մահուընէս վերջը անաղարտ մնայ: Թէ ո՞վ գործեց ոճիրը, այդ կը մնայ արդարութեան, մինչ անդին, այստեղ խղճիս առջեւ խոստովանիմ որ անմեղ մը բանտը կը մնայ ամիսներէ ի վեր »:

Լրացուցած ըլլալու համար Կրընոպլի դէպքերու շղթան, յիշենք նաեւ ընկ. Եա. Ասլանեանի վրայ կատարուած գիշերային յարձակումը Հօկերու կողմէն եւ տարաբախտ Եղնիկ Ժամկոչեանի (Հօկ) գործած սիրահարական ոճիրը: Ժամկոչեան, երբ կը լսէ, որ իր յոյն սիրուհին կը նշանուի ուրիշի մը հետ, ատրճանակով վրէժխնդիր կ'ըլլայ եւ գնդակ մըն ալ կը պարպէ իր գլխուն, առանց մահացու հետեւանք ունենալու:

Ռիւ Պայեառի դէպքէն օր մը առաջ նոյեմբեր 30ին, Ժամկոչեան կը դատապարտուի ութ տարուան բերդարգելութեան, հակառակ պաշտպան փաստաբանի եւ դատախազի թափած ճիգերուն:

Ահա, մէկ տարուան ընթացքին Կրընոպլի փոքրաթիւ հայ գաղութի ոճիր արկածներու ցաւալի հաշուեկշիռը:

Այժմ անցնինք բուն դատավարութեան, որ սկսաւ դեկտեմբեր 1ին եւ վերջացաւ դեկտեմբեր 2ի իրիկուան ժամը 7.30ին:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Դատավարութեան մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակենք յաջորդաբար, երեքշաբթի օրէն սկսեալ:

ՋՈՒՐ Կ'ՈՒԶԷ
ՆՈՐ ԲԻՒԹԱՆԻԱՆ

Նոր Բրիթանիայէն կը գանգատին, որ տեղւոյն աշխատաւորները խմելու ջուրի պակաս ունին: Երեւանի քաղաքային խորհուրդը, նկատի առնելով այս պարագան, կ'որոշէ մինչեւ հոկտեմբերի վերջը 3 աղբիւր շինել Նոր Բրիթանիոյ մէջ: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ աղբիւր սակայն: Եւ գիւղին աշխատաւորները մէկ դոյլ ջուրի համար Բրիթանիայէն մինչեւ կայարան կ'երթան ամէն օր: Այս անտանելի կացութեան վերջ տալու համար, Երեւանի արուարձանի բնակիչները, իրենց սեփական ջանքով եւ կանուխէն, կը փորեն ջրատար խողովակներուն տեղը (մօտ 450 մեթր): Խողովակներն ալ հասած են: Եւ սակայն պատկան մարմինը, փոխանակ խողովակները զետեղելու, ձգած է փողոցին մէջ անխնամ:

ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ

ooooo

ՑԻՒՐԻԽ.— Նախանձ ունիմ ես, նախանձ ունիմ, տենչեր ունիմ, կարօտն ունիմ ես հայրենիքիս, դրօշիս:

Այսօր դարձեալ երեւակայութիւնս թռիչք է առած, տենչանքներս մարմնացած են ու ըմբոստացած:

Հաց ունիմ: Սէր ունիմ, բայց սրտիս տակ հաւ չունիմ: Հայրենիքիս բարձրաբերձ լեռներու վեհութիւնը, խիտ ծառերու զովասուն շուքը չունիմ:

Ամէն մէկ լեռ ու սարի, ամէն մէկ տուն, ծառ ու ճիւղին վրայ, վէտվիտուն, ալիք ալիք ու արեւի ոսկեփայլ ճաճանչներուն տակ իր հովանին, իր շուքին ու ակնախտիղ ցոլքը չունիմ: Ձունիմ եռագոյնը գլխուս վրայ, ինչպէս սա երջանիկ ժողովուրդները...

Կը նախանձի՛մ, կը նախանձի՛մ սա երախաներուն, որոնք դրօշը իրենց ձեռքին մէջ, հպարտութեամբ կը ըղբօսնուն անոր հետ, կը ցցեն հողին մէջ, դաշտին մէջ, լերան վրայ, գետափին ու ծովափը:

Թողէք զիս, թողէք, բարձրանամ մինչեւ աստղերը որպէսզի յղփացած, ապասերած երկիրը տեսնեմ ամբողջ ու մարդիկը հազար ցեղով, հազար լեզուով, եւ աղաղակեմ անոնց երեսին:

— Է՛յ, է՛յ, մենք ալ ազգ ենք, հինաւուրց ու հազար – հազարամեայ:

Աստուած դրախտն ընտրեց իմ հայրենիքս — Հայաստան:

Հերոսներ ունէինք, որոնց տուները լեռներն ու սարերը եղան, որոնց անկողինը կարծր քարն ու հողերը եղան, ու զէնքերը՝ իրենց հարազատները:

Իրենց կարմիր արեւը խաւարեցաւ անծանօթ անկիւններ, ի խնդիր հայրենիքի ազատութեան:

Գիր – գրականութիւն, երգ ու երգիչ ունէինք:

Էյ, էյ, մենք ալ ունինք մեր սրբազան խորհրդանիշը՝ դրօշը, եւ հարիւր հազարներ իրենց արիւնը տուին անոր ամէն մէկ գոյնին — եռագոյնին — կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյնին:

Ան ալ իր փառքը ունէր, ան ալ ոգեւորեց իր զաւակները ու երբ արիւնարբու թշնամիին դէմ կռուէր, գայն ունէր իրեն պաշտպան: Ու երբ ինկաւ, աչքերը անոր էր յառած, ան էր որ ծածանեցաւ իր վրայ, որովհետեւ անոր վիրաւոր ծալքերուն մէջ ցեղին սիրտը, հոգին ու աչքերը կային:

Ու եղաւ ժամանակ մը, որ գաղանացած թշնամին խոնարհեցաւ անոր առջեւ:

Երնէ՜կ գայն տեսնողին...

Եւ անոր յաղթապանծ վերադարձը, բուժեց ցեղին խոցոտած վէրքը: Կեանք ու շունչ տուաւ: Թեւ ու մարմին:

Բայց, իր ցեղին ճակատագրինպէս, նորէն եղաւ աստանդական, հալածական...

Երէկի կեղծաւոր բարեկամները սողոսկեցան, լրբացան ու ուրացան...

Եւ մեր ցեղը որբացաւ իր դրօշով:

Եւ այժմ, երբ, տարագիր դրօշին մեր յուսատու եւ կարօտավառ հայեացքները կ'ուղղենք, ան գթոտ մամիկիս պէս, իր գլուխը կ'օրօրէ...

... Ո՛հ, գիտեմ, Հայրենի դրօշ, կը տառապիս ներքին խուլ ցաւով մը, կուլ տաս դառնութիւնը, կսկիծը ու սրտէդ — իմ սրտիս պէս — չիթ առ չիթ արիւն կը հոսի, ի տես շնացած դաւաճաններուն, որոնք բարեկամներդ էին լաւ օրերուդ...

... Ու կարօտն ունիմ Հայրենիքիս:

×

Միրտս կը լեցուի: Ատելութիւնս աւելի ու աւելի կը թթուի, երբ սա երկիրներուն զաւակները, չարան չարան զէնքերը ուսերուն, դրօշն առաջնորդ հրամանատարներուն բամբ ու կտրուկ հրամաններուն հնազանդ, նուագախումբին սրտապնդող օրօրանքին տակ, համաչափ, զրդրդագին, պինդ քայլերով՝ կ'անցնին առջեւէս... երեւակայութեանս թեւը կը քակուի նորէն: Աշխարհս փոխած եմ: Կը նախանձիմ:

Ի խորոց սրտի, հառաչանք մը:

Սրտաբուխ կծու հայհոյանքներ կը սպրդին շրթներէս: Անէծքի չարոյներ:

Ինչո՞ւ չունինք մենք մեր զէնքն ու զօրքը: Ո՞ւր են մեր բանակները ու հրամանատարները: Ո՞ւր են մեր նուագածուներն ու դրօշակիրները...

×

Կ'ամչնամ ցոյց տալ հասակս. քանզի, քսան եւ հինգ գարուններ եմ բոլորեր եւ ես իմ պարտքը չեմ տուեր Հայրենիքիս սա անցողներուն պէս:

Ես իմ կեանքը, իմ բաժինը չեմ նուիրած Հայրենիքիս: Զէնքի բամբիւնն անգամ չեմ լսեր: Ես վէրք չեմ ստացեր... հրամանատարիս խստաբիր ակնարկին տակ, հրամանները չեմ լսեր ու կատարեր:

Զինուին ու կարկուտին, քամիին ու փոթորիկին տակ, իմ Հայրենիքիս պահպանութիւնը չեմ կատարած...

Ներէ ինձ, Հայրենիքս իմ, դրօշն իմ պաշտելի:

Ես համարձակ քաջութիւնը չունիմ քեզ ներկայանալու: Ու երբ օր մը, գամ ապաստանիմ քու հովանիիդ տակ, ջախջախուած, յոգնաբեկ մարմնովս, ներէ՛ ինձ:

Քու սուրբ անունդ եւ քու նուիրական դրօշակդ մեզ պահապան ու առաջնորդ: Կ. ՊՕԼԻԿԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

«Հայ Մշակոյթի Օր»ը

■■■

Les Artistes d'Aujourd'hui կիսամսեայ պարբերականին մէջ (15 նոյ.), Ժ. Սրատաէ հետեւեալ յօդուածը կը նուիրէ հայ երաժշտութեան, « Հայ Մշակոյթի Օր»ուան առթիւ, որ տրուեցաւ Փարիզ, Սալ Կավոյի մէջ:

Հոկտեմբերին, Սալ Կավոյի մէջ գեղեցիկ համերգ մը տրուեցաւ, նուիրուած հայ երաժշտութեան:

Նախ լսեցինք « Կոմիտաս » երգչախումբը, զոր կը վարէր Պ. Սերգոյեան: Խումբը երգեց Կոմիտասի, Կանաչեանի, Սփենդիի գործերը: Յետոյ Սարգիսով դաշնակի վրայ, յիշատակելի պարզութեամբ մը եւ նուրբ արուեստով նուագեց Բաբխուդարեանի Արեւելեան պարերը, Սպենդիարեանի Օրօրը: Տաղանդաւոր երգչուհի, Օր. Պիւլպիւլեան մեծ զգացումով երգեց Տալեանի Նոր արօրը եւ Յ. Ստեփանեանի Հնձուորին երգը: Ֆ. Աղայարեան ջութակի վրայ նուագեց, իր ըստեղծագործութիւններէն, երկու կտոր,— Հայկական նուագ, եւ Օրօր, որոնք երկար ծափահարուեցան:

Օր. Բաբայեան մեծ յաջողութեամբ երգեց Կոմիտասի Գարունը եւ ժողովրդական երգ մը Մելիքեանի մէկ երգին փոխարէն, որ նշանակուած էր յայտագրին մէջ: « Կիլիկիա » երգչախումբը, ազգային տարազ հագած, Պ. Ալէմշահի ղեկավարութեան տակ երգեց յատկանշական երգեր:

Յայտագրին երկրորդ մասը կազմուած էր աւելի կարեւոր ստեղծագործութիւններով, զորս նուագեց օրքէսթրը սէնֆոնիք:

Արայ Պարթեւեանի ղեկավարութեանը տակ, խումբը նուագեց Զաւահեանի Լէպլէպիճի Հօր Հօր ազան, յետոյ Պարթեւեանի Վերափոխման շարականը, ինչպէս նաեւ, դարձեալ նոյն արուեստագէտէն, գեղեցիկ ըստեղծագործութիւն մը՝ Հայկական քմայք, որուն մէջ նշմարեցի ուժ մը, ոճի անրծութիւն մը, ինչպէս նաեւ մը ներդաշնակութեան, մանաւանդ արեւելեան կշռոյթներու ինքնատպութիւն մը, որոնց շնորհիւ կը դառնայ գեղեցիկ գործ մը ինքնատպութեամբ լեցուն: Երիտասարդ երաժիշտը, երբեւ նուագախումբի վարիչ, ցոյց տուաւ որոշ արդիւնաւորութիւն: Կարող ունի, չարժուձեւի ուժգնութիւն, ազնուականութիւն եւ զանազանութիւն, որ աչքի չի զարներ, բայց կը պարտէ, յայտնի հեղինակութեամբ մը, նուագողները: Գիտէ տալ ճիշդ խօսյանքը, որ կ'արտայայտէ երաժշտական մտածումը: Մեծ յաջողութեան արժանացաւ:

Յետոյ նուագախումբը վարեց Գ. Ալէմշահ: Լսեցինք Ա. Տէր Ղեւոնդեանի մէկ գործը, Ալէմշահի ստեղծագործութիւնը, կարեւոր աշխատութիւն մը, որուն մէջ պղինձը տիրական է քիչ մը: Նուագարանի այս հարստութիւնը ծածկեց մասամբ գեղեցիկ երաժշտական ձեւեր, որոնք կրնային լաւագոյն տպաւորութիւնը տալ աւելի պարզ շրջագիծի մը մէջ: Այսուհանդերձ երիտասարդ երաժիշտը ապացոյցը տուաւ վարպետութեան եւ գրելու դիւրութեան: Յետոյ լսեցինք, դարձեալ իր ղեկավարութեան տակ, Սպենդիարեանի Երեւանեան էթիւտները, որոնք ճոխ կերպով եւ վարպետի ձեռքով նուագի առնուած էին: Ունկնդիրները երկար ծափահարութիւններով իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին:

Այս գեղեցիկ համերգով, հայ մշակոյթը երաժշտական տեսակէտէն լաւագոյն ձեւով ներկայացուց ցեղին նկարագիրը, միսթիսիզմը եւ խանդավառութիւնը իրարու խառնուած: Հայ կրօնական երգը շատ արեւելեան է, սակայն այդ արեւելականութիւնը դիւրութեամբ կը տանի արդի դաշնաւորումը, երբ կը կատարուի վարպետութեամբ,— Պարթեւեանի շարականը գեղեցիկ օրինակ մը տուաւ: Գալով գեղջկական երգերուն եւ «սէնֆոնիք» գործերու առնուած թեմաներուն, գեղեցիկ են եւ պարզ, ունին շատ ինքնատիպ կշռոյթ մը, որ իրենց գլխաւոր արժէքը կը կազմէ:

Անկեղծօրէն կը շնորհաւորեմ այս գեղեցիկ երեկոյթին կազմակերպիչներն ու մասնակցողները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Էնգիւրիէն կը հեռագրեն թէ նախկին Րիֆաթ պէյ, արտաքին գործոց վարութեան խորհրդականը, պատուիրակութեան մը գլուխն անցած Հռոմ պիտի երթայ դեկտեմբերի վերջերը կնքելու առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (10)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ու ամէնքս մէկ գործի սկսելով յուսացուած ազդեցութիւնը կ'ունենանք: Աստուած բոլորիս յաջողութիւն պարգեւէ, սիրելի եղբայրներս »:

Այս նամակին տակ Նայիլ ստորագրութեամբ գրուած էր.— « Մենք մեր տարաները սոթտեցինք, դուք ալ ջանացէք: Բայց այս գործը մեր ուզածին պէս չի կրնար ըլլալ, առանց ռումբի: Ընդհ. կեդրոնին դիմեցինք որ ռումբ ղրկեն մեզի: Եթէ դուք ալ գրէք՝ չէշտած կ'ըլլաք: Եթէ ռումբերն ալ գան, այն ատեն Աստուած բոլորովին մեզ հետ կ'ըլլայ եւ ռումբերը թշնամիին գլխուն մէջ կը պայթեցնենք, եղբայրներ»:

×

Բիզա պէյի այս նամակը կը պատկանի « Թէշքիլաթ »ի առաջին շրջանին, իսկ անոր բովանդակութեան մեծ մասը անոր երեւակայութենէն ծնած էր:

Օրինակ՝ թէ ծովէն եւ թէ ցամաքէն յարձակելու իր գաղափարը, 300 հոգինոց ցամաքային եւ 300 հոգինոց ծովային ուժ կազմելը եւս գործնականացած չէր տակաւին: Որովհետեւ մէջտեղը զէնք իսկ չկար տակաւին: Չի՞ խոստովանիր թէ իր ձեռքն եղած 150 զէնքերը Ռուսիոյ ներքին ուժերուն պիտի բաշխէ:

« Եթէ Պոլիս թոյլատրէ, պիտի արշաւեմ»ի նման խօսքերը եւս անգործադրելի հաւաստիքէ մը տարբեր բան չեն: Որովհետեւ, «Թէշքիլաթ»ը դեռ պատրաստ չէր նման արշաւի մը համար:

Մինչդեռ « Թէշքիլաթ »ը վարող Սիւլէյման Ասքերի պէյ Կովկասի կազմակերպութեան մասին երբեք այսպէս չէր մտածեր: Յիշեալը, 23 օգոստոս 1914ին, Պէհաէտտին Շաքիր պէյին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ.—

« Ձեզի կը ղրկեմ Քօճա Ալի խանը, որ Խոյի ու Սալմաստի մէջ մեծ ազդեցութիւն ունի եւ իր վերջին շարժումով ցոյց տուաւ իր կարողութիւնը, նաեւ ընկերը Մահմուտ Էմին Աճահիտը եւ Րէշիտ պէյին եղբայրը: Օր օրի ընդհ. կացութիւնը նպաստաւոր կը դառնայ: Պատերազմը հաղիւ ծագած հետեւեալ շարժումը պէտք է ընենք Կովկասի մէջ, ըստ իս.— Մինչեւ որ պատերազմ յայտարարենք, պատրաստ ենք մասնաւոր միջոցներով օգնել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ: Առաջին օգնութը զոր կրնանք ձեռք ձգել, հետեւեալն է.— Արգիլել որ Ռուսիոյ Կովկասի զինուորական ուժերը արեւմտեան ճակատ փոխադրուին: Ասոր համար հարկ է որ Կովկասի մէջ արագօրէն կարգ մը շարժումներ ընենք եւ գործնապէս Ռուսիոյ ուշադրութիւնը հրաւիրենք: Այդ նպատակաւ չարժող մարմինները, երբ դեռ գործի չէին սկսած, ստուգուեցան կարգ մը պարագաներ, որոնք անհրաժեշտ չդարձուցին այս կիսամիջոցները: Պարզ անոր համար որ մենք զօրաշարժ էինք յայտարարած, Ռուսները չկրցան դալ իրենց կովկասեան ուժերուն: Այս նպատակը այս ձեւով արդիւնաւորելէ վերջ, այլեւս հրաժարելով մասնակի խռովութիւններէն, հնարաւորութիւն ստեղծուեցաւ քիչ ատենէն դուրս հանելիք կազմակերպութեան մը շնորհիւ ընդհ. յեղափոխութեան մը աշխատիլ:

Կովկասի մէջ տեղի ունենալիք գործունէութիւնը կրնար փոխուիլ նայած թէ Օսմ. պետութիւնը եւ Ռուսիան Կովկաս թէ այլուր կը պատերազմին, բայց, հարկ էր պատրաստել այն գործերը զորս պիտի կատարէինք պատերազմի յայտարարութենէն առաջ եւ վերջ:

Մասնաւորապէս Վրաստանի մէջ բաւականաչափ զէնք չկար: Մինչդեռ այդ մեծ դերը կարելի էր խաղալ Վրաստանի մէջ: Հետեւաբար, զէնք, ռումբ եւն. ղրկուելու պարագային, ճշդուած քանակութեամբ զանոնք բաշխելու համար, Թիֆլիզը, Քութայիսը եւ նման ուժեղ կեդրոնները հարկ էր կապել եղբօր ապահովելիք փոխանցման ճամբաներուն, իսկ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնները զօրացնելէ եւ անհրաժեշտը կարելի չափով լրացնելէ վերջ, նախ քան պատերազմի յայտարարութիւնը կարեւոր նկատուած աշխատանքները կարելի էր ընդարձակել: Կազմակերպութեան համար ղրկուելիք անձերն ու շատ տկար ուժերով չէթէները՝ այդ նպատակին համար բաւարար էին:

Բիզա պէյէն խնդրած էի որ այս ընդհանուր տեսակէտի մասին նախապէս գրած նամակս Վան ալ ղրկէ: Պատերազմի յայտարարութենէն առաջ կատարուելիք գործերն են — կազմակերպութեան միջոցաւ ճշդել Ռուսերուն հաւաքման կէտերը, պահպան ուժերը, ուր ինչ պաշտպանողական կազմակերպութիւններ կը բերեն, եւ վերջապէս ընդհանուր շարժման վրայ ազդելիք բոլոր ծանօթութիւնները կարելի ճշդութեամբ ձեռք ձգել, կարեւոր երկաթուղիները, կամուրջները եւ փապուղիները օդը հանել եւ գիծը, կարեւոր թէ անկարեւոր, շատ մը տեղեր քանդել, առաքումները դժուարացնել, ամէն մէկ վայրի հեռագրական եւ հեռախօսի գիծերը ամբողջովին աւրել ու անոնց գործածութեան արգելք ըլլալ, բանակը ըմբոստացնելու աշխատիլ, կարելի բոլոր դժուարութիւնները ցոյց տալ իրեն: Այս բոլորը՝ ամբողջովին կարելի է ի գործ դնել՝ մեր հիւ ուժեղ չէթէներու եւ տեղական զինեալ եւ ոչ զինեալ բնակչութեան:

Երբ կառավարութիւնը Կովկասի մէջ հիմնական շարժման ձեռնարկէ, քաղաքներու եւ բնակավայրերու մէջ ուժեղ յեղափոխութենէն աւելի՝ ուժեղ կազմակերպութիւնն ու կանգնուածները թշնամիին գիծերը կտրեն, ռազմանիւթի եւ սննդեղէնի կարաւանները վնասի կ'ենթարկեն կամ կը փճացնեն, ու բնաջնջելով ձեռք անցնելիք թշնամիի տկար ուժերը, ամբողջ առաքումներն ու փոխադրութիւնները տակն ու վրայ կ'ընեն ու թշնամին կը ստիպեն որ կարեւոր ուժերով ապահովէ իր փոխադրութիւնները:

Երբ ուժեղ հրոսախումբերը արիութեամբ զրաղին — ուժեղ զանգուածները ուղղակի կը յարձակին թշնամի բանակին կանակէն: Ասոնք կը կազմուին այնտեղի իսլամ բնակչութենէն, ուր պիտի քշուին թշնամի բանակները, գուրքէն ըլլալով ուժեղ արշաւանքներով: (Շար.)

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

ԱՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹԸ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ. —

1. Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները, ՀԱԿԱ-ՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ:

2. Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները:

3. Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները: (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱ-ԻՈՐԱՊԷՍ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ):

4. Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ:

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամով բարեմիտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ:

Մեզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի:

Ընդհակառակն, կ'ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը բարքեր, ներշնչուելով միջավայրէն:

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք առնել – առնել եւ մանաւանդ տարեգլուխի առթիւ յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ…

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

« Յուսաբեր »էն ցաւով կ'իմանանք նոր գոյժ մը. —

Շուրջ երկու տարի տառապելով կրծախտէ, ընդմիշտ փակեց իր աչքերը մեր սիրելի ընկերը, Արմենակ Փանոսեան, եւ գիւղէն բերուելով թաղուեցաւ Զախոյի նորակառոյց մատուռի գերեզմանատունը, անշուք կերպով: Արմենակ Փանոսեանը ծնած է 1887ին Սղերդ քաղաքը: Զաւակն է մեծահամբաւ Հոնա Մովսէս Փանոսեանի: Իր նախնական ուսումը ստացած է Սղերդի մէջ հաստատուած Միացեալ ընկ. վարժարանը: Մանուկ հասակէն հետաքրքրուած է հայ ազգ. պատմութեամբ, սիրած է Րաֆֆին եւ Ա. Ահարոնեանը, եւ խանդավառուած մեր հերոսական անցեալով: Արմենակ իր հայրենասիրութեամբ կը դառնայ կենդանի պատկեր մը իր պատանի ընկերներուն, կը նետուի գործի ասպարէզ, իր շուրջ կը հաւաքէ պատանի ընկերները եւ անոնց վառվռուն հոգիներուն մէջ կ'արթնցնէ ազատասիրութեան կրակը, եւ զանոնք ամէնքը կը կազմակերպէ Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ: Արմենակ իր անձնուէր գործունէութեամբ կը ճանչցուի իբրեւ Սղերդի համայնքին կազմակերպիչ ոյժը: Թուրք կառավարութիւնը կ'ըսկսի խորթ աչքով նայիլ անոր վրայ եւ առիթի կը սպասէ զայն մէջտեղէն վերցնելու: Ժամանակը չուշանար, վրայ կը հասնի մեծ պատերազմը, անմիջապէս կը ձերբակալեն Արմենակը եւ կը դրկեն Կարնոյ ճակատը իբրեւ զինուոր: Բայց կը հասկնայ Թուրքին դաւադրութիւնը, խոյս կուտայ կ'անցնի Վասպուրականի սահմանը եւ կը միանայ Լեւոն Շաղոյեանի հերոսախումբին:

Արմենակի սիրտն ու հոգին կը խայտան, որովհետեւ հասած է այլեւս իր նպատակին, կը փարի գործին եւ կը կատարէ իր պարտականութիւնը լիովին իր հայրենիքի հանդէպ մինչեւ զինադադարի օրերը: 1922ին կ'անցնի Իրաքի սահմանը եւ կ'իջնէ Մուսուլ: Մուսուլի հայութիւնը զինք կը հրաւիրէ Ազգ. վարժարանի աւագ ուսուցչութեան պաշտօնին: Արմենակ սիրով կ'ընդունի առաջարկը եւ չնչին ամսաթոշակով, երբեմն ալ ձրիաբար աշխատելով՝ 10 երկար տարիներ կը ծառայէ իր տարագիր ժողովուրդին: Արմենակը սիրուած էր թէ՛ աշակերտութեան եւ թէ ամբողջ ժողովուրդին կողմէ: Ունեցած է բեղուն գործունէութիւն թէ դպրոցէն ներս եւ թէ դուրսը: Կազմակերպած էր թատերասիրաց խումբ մը հայ երիտասարդներէ, կը սարքէր ներկայացումներ ի նպաստ Ազգ. վարժարանին, այսպէս իր կեանքը մաշեցնելով: Աշխատակցած նաեւ «Յուսաբեր» եւ «Յառաջ» թերթերուն, « Հայաստանցի » ստորագրութեամբ: Ու ցաւով է որ կը յանձնուի սառն հողին, հեռու իր սիրած հայրենիքէն: Իր մահէն վերջն է, որ Մուսուլի հայութիւնը կը զգայ ծանրութիւնը իր կրած կորուստին:

ՊԱՐԷՆ
ԿՈՒԶԵՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Ղարաքիլիսայէն կը գրեն « Խորհ. Հայաստան »ի թէ ոչ մէկ հոգածութիւն ցոյց կը տրուի բարելաւելու համար գիւղական ուսուցիչներուն կեանքի պայմանները: Համամլուի, Ոսկեբանովկայի, Որդնաւի, Համզաչիմանի, Նիկիտինայի ուսուցիչները կեանքի գոհացուցիչ պայմաններու մէջ չեն գտնուիր, փայտ չունին վառելու, ոչ ալ պարէն կը տրուի: Շապլիի եւ Ղշլաղի ուսուցիչները ճաշարան չունին: Գիւղական խանութներուն մէջ, բացի ողելից ըմպելիներէ եւ չծախուող ապրանքներէ, ուրիշ բան չէք կրնար գտնել:

Ինչե՞ր կը կատարուին «Հօկ»ի անունով

— o —

ԽՄԲ. — « Հայրենիք » վերջերս երկար բողոքագիր մը հրատարակեց, զոր Հօկի խումբ մը անդամներ յանձնած են իրենց պատգմ. ժողովին: Ստորեւ կ'ամփոփենք հիմնական մասերը. —

— « Մենք ամէնքս Հօկի անդամներու եւ Խ. Հայաստանի անկեղծ բարեկամներու գիրքին մէջ՝ այն հաստատ հաւատքը ունէինք, թէ Հօկը յենուած ըլլալով Խ. Հայաստանի բարոյական վարկին վրայ՝ կարճ միջոցի մէջ Ամերիկայի ամէնէն հզօր եւ տիրող կազմակերպութիւնը պիտի ըլլար, ընդունակ դառնալով ուղղութիւն տալու գաղութահայութեան հասարակական կենցաղին, եւ շաղկապ մը ըլլալու մեր երկրին հետ:

Ութը տարիները կը բաւէին որպէսզի Հօկի կեդրոնը մասնաճիւղերու ուռճացումի ամէն տուեալներ՝ այսօր ներկայանար իբր զանգուածային տիրող հոսանք մը, իրեն հետ ունենալով ամերիկահայութեան աշխատաւոր տարրերու մեծամասնութիւնը, առնուազն 15 — 25 հազար անդամներով:

Սակայն ի՞նչ է իրականութիւնը: Հօկի կեդրոնը մասնաճիւղերու միամիտ եւ գործին անտեղեակ ընկերները շուարեցնելու ու խաբելու սիստեմաթիկ ջանքերուն մէջ, միշտ ջանացած է շնորհալից շրջաբերականներով եւ իր գործիչներու անպատասխանատու բեմական յայտարարութիւններով այն տպաւորութիւնը ձգել, թէ Հօկը ամէնէն հուժկու կազմակերպութիւնն է Ամերիկայի մէջ, ամէն օր վիթխարի նուաճումներ կ'ընէ, ունի 50 — 60 մասնաճիւղեր, ամէն օր նորերը կը բուսնին եւ իր գործունէութիւնը չափազանց բեղմնաւոր է եւ արդիւնաւէտ:

Փաստ է որ նախապէս գոյութիւն ունեցող մասնաճիւղերէն ոմանք ամբողջովին քայքայուած են, ոմանք մէկ – երկու անդամ եւ թղթակից – քարտուղար ունենալով՝ մասնաճիւղի անունն ալ կը շարունակեն պահել, ոմանք հազիւին 50 — 75ով կրցած են անդամներուն թիւը: Նիւ Եորքի պէս հսկայ զանգուած մը ներկայացնող հայութիւնը Հօկի մէջ ունի հազիւ 20 — 30 իրական կամ անուանական անդամներ: Նիւ Ճըրզին իր բազմաթիւ հայաշատ քաղաքներով ոչ մէկ մասնաճիւղ, եւն.:

Այս պատկերը կը բաւէ Հօկի բարոյական ազդեցութեան աստիճանաչափը ցուցնելու: Դառնանք այժմ նիւթականին:

Հօկը կոչումն ունի Խ. Հայաստանին աջակցելու շինարարական մարզին մէջ: Այդպէ՞ս է սակայն:

Կեդրոնը հաշուապահական խաղերով տարիներէ ի վեր կը մոլորեցնէ ընկերները, Հօկի մուտքի մէջ արձանագրելով Վերաշինացներէն եւ Բարեգործականէն ստացուած գումարները, որոնք կը տրուին Խ. Հայաստան փոխադրելու կամ մեքենաներ գնելու յանձնարարութեամբ: Փաստ է սակայն որ այդ գումարներէն կեդրոնի քարտուղարի, գործիչի եւ այլ ծախքերուն համար անցեալ տարի վատնուած է աւելի քան 4500 տոլար, հաշուի չառնելով պարբերաբար գրականութենէ եկած գումարները, որով այդքան գումար պակաս ղրկուած է Խ. Հայաստան:

Ուրեմն Ամերիկայի Հօկը իր գոյութիւնը քարշ կուտայ Խ. Հայաստանի դրամով: Եթէ այդպէս է — Հօկը ի՞նչ տրամաբանութեամբ իր գոյութիւնը կը պահէ:

Զարիքին աղբիւրը կեդրոնին մէջ պիտի փնտռենք:

Հօկի կեդրոն ըսելով պէտք է հասկնալ մօտաւորապէս սպառնալիք եւ դաստիարակութեամբ տհաս եւ տգէտ անձերու փոքրիկ խմբակ մը, որոնք անձնական շահերու համար, կուսակցականներու դոյն առած՝ Հօկի մէջ նետուած են եւ կազմակերպութիւնը իրենց քմահաճոյքին խաղալիք դարձուցած: Այդ անճարակ անձերը, հասարակութեան մէջ ոչ մէկ վարկ, յարգանք եւ վստահութիւն չեն վայելեր՝ եւ կեդրոնի ղեկը իրենց ձեռքին մէջ պահելու մտայնութեամբ սիստեմաթիկ ջանքերով հալածանքի եւ վարկաբեկումի ենթարկած են, յաճախ վռնտած կամ մղած որ իրենք չէզոքանան, իրենց շուրջը պահելով միմիայն իրենց կամայականութեան ենթակայ տարրեր, որոնց սանձը ի վիճակի են իրենք պահելու:

Ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուած չէ կեդրոնի կողմէն եթէ ոչ արտակարգ եկամուտի աղբիւրներ ստեղծելու, գէթ յաջորդ շրջանի մուտքն ու ելքը հաւասարակշռելու ուղղութեամբ: Ընդհակառակն, Հօկը մակաբոյծ կազմակերպութեան մէջ մտած՝ ոչ միայն կը հալեցնէ Վերաշինացներու աղբիւրներէն եկած գումարները, այլ եւ ջանաց ներգաղթի դրամները ձեռքն անցնել, եւ երբ ներգաղթի յանձնախումբի քարտուղար ընկ. Սանոսեան մերժեց այդ դաւադրութեան մասնակցիլ, քարտուղար Զօլաքեան Հօկի օֆիսին մէջ յարձակում գործեց անոր վրայ եւ ապտակեց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ռուսերէնը դպրոցներու մէջ

ooooo

« Խորհրդային Հայաստան » կը հրատարակէ կոմունիստ կուսակցութեան հոկտեմբեր 15 թուակիր հետեւեալ հրահանգը. —

Տակաւին գոհացուցիչ չէ ռուսերէն լեզուի դասաւանդումը բոլոր դպրոցներուն մէջ: Տարրական, միջնակարգ, նոյնիսկ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողները պէտք եղած չափով չեն տիրապետեր ռուսերէն լեզուին, որպէսզի կարենային օգտագործել ռուսերէն գիտական եւ քաղաքական ճոխ գրականութիւնը: Անհանդուրժելի է նոյնպէս տեսնել, որ տարրական եւ միջնակարգ վարժարաններու մէջ դասաւանդութեանց մակարդակը ցած է պարզ այն պատճառով որ ուսուցիչները ծանօթ չեն ռուսերէն լեզուին: Այսպէս նաեւ կը նուազի ուսուցիչներու միջազգայնական դաստիարակչական դերը, նպաստաւոր գետին ստեղծելով ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն մէջ քաղքենի ազգայնականութեան գաղափարներուն զարգացման:

Այս մեծ թերութեան հիմնական պատճառը կը համարուի այն, որ ժողովրդային կրթութեան մարմինները անհրաժեշտ ուշադրութիւնը ցոյց չեն տար ռուսերէն լեզուի դասաւանդման մասին, կը թերագնահատուի հոկտեմբերեան յեղափոխութեան լեզուն իւրացնելու անհրաժեշտութիւնը, նեղ ազգայնական վերաբերում մը ցոյց կը տրուի ռուսերէնի դասաւանդման մասին կարգ մը ուսուցիչներու եւ դասախօսներու կողմէ:

Այս թերութիւնները միանգամ ընդմիշտ սրբագրելու նպատակով, Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կ'որոշէ.

1.— Երեւանի պետական համալսարանին մանկավարժական բաժնին կից, այս տարի բանալ ռուսերէն լեզուի եւ գրականութեան դասընթացք մը (դասաւանդումը ռուսերէն), միջնակարգ դպրոցներու համար ռուսերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ պատրաստելու նպատակով:

Այս դասընթացքին պիտի հետեւին, առաջին առթիւ, 50 հոգի:

Կրթական գործավարութեան հրահանգ տրուած է ապահովել ռուսերէնի այս բաժնին ծախքերը, ինչպէս նաեւ այդ բաժնին հետեւող ուսանողներու թոշակները:

2.— Նախակրթարաններու համար եւս, 1 յունուար 1934էն սկսեալ, ռուսերէն լեզուի ուսուցիչ պատրաստելու նպատակով, բանալ երկամեայ դասընթացքներ:

Կրթական գործավարութեան հրահանգ տրուած է, որ այս որոշման վերաբերեալ ծախքերը նկատի առնուին ելմտացոյցի պատրաստութեան ատեն:

3.— Հրահանգ տրուած է կրթական գործավարութեան՝

ա) Թղթակցութեամբ կատարուող մանկավարժական դպրոցի ուսումնական ծրագրին մէջ մտցնել ռուսերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցումը:

բ) Արձանագրել հայ եւ թուրք վարժարաններու այն ուսուցիչները, որոնք ռուսերէնի ծանօթ չեն կամ շատ թերի սորված են այդ լեզուն եւ անոնց հրամայել, որ մանկավարժական դպրոցի թղթակցութիւններով տիրանան ռուսերէն լեզուին:

4.— Ներկայ տարուան ընթացքին, ընդհանուր եւ մասնագիտական բանուորական համալսարաններուն մէջ ռուսերէն լեզուին դասաւանդման յատկացնել 100 — 120 ժամ: Ռուսերէնի պարտադիր դասաւանդում բարձրագոյն վարժարաններու երեք դասարաններուն մէջ:

5.— Հրահանգ տրուած է կրթական գործավարութեան, որ 10 օրուան մէջ բոլոր ուսումնական հաստատութիւններուն հասցնէ անհրաժեշտ հրահանգները ռուսերէն լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդման մասին:

6.— Հրահանգ տրուած է ուսումնական, կուսակցական եւ այլ կազմակերպութեանց, որ « բացատրական աշխատանք » կատարեն՝ ցոյց տալու համար ռուսերէն լեզուի եւ գրականութեան կարեւորութիւնը գիտական ասպարէզին եւ միջազգայնական պրոլետարական դաստիարակութեան գործին մէջ:

Ելեկտրակայաններ գիւղերու մէջ

Հայաստանի գիւղերը մինչեւ 1925, ելեկտրական լոյս չունէին եւ կը խարխափէին խաւարին մէջ: Առաջին ձեռնարկը կատարուեցաւ Դիլիջանի ջրաելեկտրակայանին շինութեամբ: Այնուհետեւ ելեկտրակայաններ շինուեցան Ղամարլուի, Նոր Բայազիտի, Աշտարակի, Ստեփանաւանի, Ախտայի, Թալինի, Մարտունիի, Իջեւանի, Քէշիշքէնդի, Գորիսի մէջ: Ներկայիս գործող ելեկտրակայաններու կարողութիւնը կը հասնի 1,267 քիլովաթի, (այս թիւին մէջ չեն մտներ Ղափանի եւ Ալլահվերդիի ջրաելեկտրակայանները, որոնք կը սպասարկեն գլխաւորաբար արդիւնաբերութեան):

Շինութեան մէջ են եւ 1934էն կը սկսին գործել Սիսիանի եւ Մեղրիի ջրաելեկտրակայանները, իւրաքանչիւրը 900 քիլովաթ ուժով: Այսպէսով յառաջիկայ տարի, գիւղերու ելեկտրակայաններու կարողութիւնը աւելի քան կը կրկնապատկուի եւ կը հասնի 3,067 քիլովաթի: Միեւնոյն ժամանակ կարգ մը գիւղատնտեսական շրջաններ կ'օգտուին նոր կառուցուած ջրաելեկտրակայաններու հոսանքէն: Այսպէս, Երեւանի ջրաելեկտրակայանը Այգր լճին հողերը ոռոգելու համար միայն՝ կուտայ 1000 քիլովաթ ուժ: Նոյն ելեկտրակայանէն կ'օգտուի 3րդ խորհրդային տնտեսութիւնը, որ ունի ելեկտրամեքենական կայան մը, եւ առաջին անգամ, այդ սարքաւորման շնորհիւ, կատարուած է ելեկտրավար: Նոյն ջրաելեկտրակայանէն կ'օգտուին նաեւ Սարդարապատի տնտեսութիւնները, Նոր Մալաթիա, Քանաքեռ եւ այլ գիւղերը: Ձորագետի կայանէն կ'օգտուին այն գիւղերը, որ կը գտնուին Ձորագետ – Ալլահվերդի ելեկտրագծին վրայ:

Կատարուած ծախքերու գումարը եւս ցոյց կուտայ թէ որքան կը ծաւալի ելեկտրական շինարարութիւնը: 1928 — 1929 ծախսուած է 193,000 ր. 1933ին՝ 807,000 րուբլի:

Այս տարի հինգ հաւաքական գիւղատնտեսութեան կայաններու մէջ առաջին անգամ ըլլալով կատարուեցաւ ելեկտրական կալ, որ լաւ արդիւնք տուաւ: Ելեկտրավարը մանաւորապէս շատ յաջող արդիւնք տուաւ 3րդ խորհրդային գիւղատնտեսութեան մէջ: Անցեալ եղանակին, ելեկտրական ուժով հերկուեցաւ 300 հեկտար տարածութիւն խաղողի մշակութեան համար:

Հետաքրքրական է թիւերու համեմատութիւնը. — Այգեմշակութեան մէջ մէկ հեկտար հողը վարելու համար կը ծախսուի 5,000 րուբլի, ելեկտրականութեամբ մշակելու համար՝ 500 րուբլի:

Ելեկտրավար կատարելու համար վերջերս ստացուեցան նոր մեքենաներ, որոնք ռուսական ապրանք են, Օրլովի մեքենագործարանին մէջ պատրաստուած: Այս տարի ելեկտրականութեամբ պիտի օժտուի Ոզունլարի անասնաբուծական ագարակը, որ մինչեւ հիմա ելեկտրականութիւնը կը ստանար Ձորագետէն: Սեմիոնովկայի խորհրդային գիւղատնտեսութիւնը եւս պիտի ունենայ իր ելեկտրակայանը:

ՄԱՄՈՒԼ

«Անխտրականութիւն»

»»»·«««

Սեւանիկի « Հորիզոն »ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 *նոյ.*).

— « Բարեգործականի որդեգրած բոլոր սկզբունքներուն մէջ ամէնէն ջղայնացուցիչը « անխտրականութեան» սկզբունքն է: Մարդ ուղղակի կ'ապշի տեսնելով ցուցադրութիւնը այսքան ապերասան ամբարտաւանութեան առաքինութեան մը նկատմամբ, որ բնաւ գոյութիւն չէ ունեցած Բարեգործականի մօտ եւ որ, 1906էն ի վեր, կռնակ կռնակի քալած է այդ կազմակերպութեան հետ: Հանրութիւնը ծանօթ է բազմաթիւ ապացոյցներու, որոնք կը հաստատեն, թէ Բարեգործականը ԽՏՐԱԿԱՆ ԵՂԱԾ Է ՄԻՇՏ իր բոլոր գործերուն, իր բոլոր ձեռնարկներուն եւ բոլոր նկատումներուն մէջ, մանր ըլլան անոնք թէ խոշոր, արժէքաւոր թէ անարժէք:

Խտրականութեան այս ոգիին գլխաւոր փաստը քաղենք այս անգամ նոյնինքն Բարեգործականի այն վերջին հաշուետուութենէն, ուր թուանշաններ շարուած են, ի միջի այլոց եւ Հայաստանին եղած դրամական օժանդակութեանց մասին: Այդ թուանշաններու համաձայն, զանազան նըւիրատուութեանց եւ կտակներու գումարներէն, Բարեգործականը, Հայաստանին յատկացուցած է եղեր 172 հազար ոսկիի գումար մը: Հաշուետուութեան մանրամասնութենէն երեւան կուգայ, որ այս օժանդակութիւնը եղած է 1921էն մինչեւ 1932, ընդամէնը 11 տարիներու շրջանին: Առաջին ցուցակը կը ներկայացնէ 1921 — 1925 թուականը:

Արդ, 1921ին, երբ սկսեր է հետաքրքրուիլ Հայաստանով, Բարեգործականը, պատկառելի հիմնադրամ ունեցող 15 տարուան կազմակերպութիւն էր: Հարց կուտանք հիմա, թէ 1921էն առաջ հայ ժողովուրդ կա՞ր թէ չկար Հայաստանի մէջ: Կայի՞ն կարօտութիւններ, թշուառութիւն, տագնապ, համաճարակ, սով եւ տառապանք մեր դժբախտ հայրենիքէն ներս այն թուականներուն, երբ դեռ նոր էր կազմուեր Հայաստանի Հանրապետութիւնը, նոր էր դուրս եկեր ան կրակին մէջէն եւ ամէնուն օժանդակութեան կարիքը ունէր ան իր բազմատեսակ վէրքերը դարմանելու համար:

Բարեգործականի վարիչները մեզի չափ գիտեն, որ Հայաստանի հայ ժողովուրդը, 1918 — 1921 շրջանին աւելի խեղճ էր ու կարօտ, քան 1921ին յաջորդած թուականներուն: Գիտեն, թէ 1918ին, դաշնակցական կառավարութիւնը ի՛նչ ժառանգութիւն ստացաւ Անդրկովկասէն, երբ աւերակներու վրայ անկախ հայրենիք կը հիմնուէր: Արիւն – արցունք էր չորս կողմը: Համաճարակի տեսակները կը տասանորդէին բնակչութիւնը: Բնակարանային տարրական յարմարութիւններէ զուրկ էր Հայաստան ապաստանած գաղթականութիւնը: Հաց չկար: Ժողովուրդը, իր մերկութիւնը հազիւ թէ կրնար ցնցոտիներով ծածկել: Հազարաւոր հիւանդներ կը մեռնէին դեղ ու դարմանի չգոյութենէն: Անչափահաս որբերու հսկայական բանակ մը իր ազգուն գոյութիւնը կը քաշկռտէր սպառելով, հատնելով: Ահաւոր աղէտ էր, մէկ խօսքով: Եւ այս կացութեան ներքեւ, օրուան իշխանութիւնը անկարելին փորձեց, երկրի եւ արտասահմանի մէջ օգնութեան գործ կազմակերպելու եւ աղէտին հետեւանքները նուազագոյն չափի մը իջեցնելու համար: Օտար կազմակերպութիւններ նախախնամական դեր ունեցան: Եւ, աւելի բախտաւոր պայմաններու տակ ապրող հայ ժողովուրդը բրաւ իր ձեռքէն եկածը, իբրեւ եղբայրական պարտականութիւն:

Կը կրկնենք եւ կը հարցնենք: Բարեգործականը, ջոջ – աղաներու հարուստ կազմակերպութիւն էր նաեւ այդ օրերուն: *Ո՞ւր է սակայն հաշուեցոյցը այն օժանդակութեան, զոր Բարեգործականը, իր առանձին միջոցներով, ըրած պէտք էր ըլլար եւ* 1918 — 1920*ի Հայաստանին*: Ինչո՞ւ համար յիշատակութիւն մը չկայ այս մասին « անխտրակա՛ն » Բարեգործականի այն նոր հաշուետուութեան մէջ, ուր « թուանշանները կը խօսին »:

«ՅԱՌԱՋ»ի հաւաքական վիճակախաղը

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔ՛Ն ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

Շարք	S	Թիւ	99,412
Շարք	T	Թիւ	78,009
Շարք	S	Թիւ	99,413
Շարք	D	Թիւ	52,152

ԾԱՆՕԹ. — Վճարող եւ նոր արձանագրուող բաժանորդներէն անոնք որոնք չեն ուզեր իրենց անունը հրատարակել թերթին մէջ, կը ստանան համապատասխան ընկալագիր մը, նշանակուած տոմսերու թիւով եւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքով:

⁂ «Փոքր Արաքս» (9 Rue Papillon), յանձն կ'առնէ ձրի յուսանկարը քաշել բոլոր անոնց որ կը մասնակցին «Յառաջ»ի հաւաքական վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ, ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ կամ ՏԱՐԵԿԱՆ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

»»»·«««

ՆԻՍ, (յապաղած) *— Նոյեմբեր 26ին Պառ տը Թէամինիւսի ընդարձակ սրահին մէջ խուռն բազմութեամբ տեղի ունեցաւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի թատերական ներկայացումը, որ մեծ յաջողութիւն գտաւ, շնորհիւ անդամուհիներու աշխատանքին եւ դերակատարներու եռանդին:*

Ներկայացման համար հրաւիրուած էր դերասան Պ. Թրազօշը, որ տեղական տարրերէ կազմեց թատերախումբ մը: Թատերախաղն էր «Պըլը – պուղի» կամ «Հայ Մելիքներու կռիւը եւ հարսանիքը»:

Ժամանակէն առաջ ընդարձակ սրահը լեցուած էր, ամէն կողմերէ եկած հայրենակիցներով: Ներկայացումէն առաջ մասնաճիւղին կողմէ խօսեցաւ Տիկ. Իբրաանեան, որ պարզելով կատարուած աշխատանքները եւ շեշտելով աւելի լայն գործունէութեան պէտքը, հրաւիրեց ներկաները անդամագրուիլ Կ. Խաչին: Ցետոյ Օր. Գորնատէրեան յաջողութեամբ արտասանեց « Մահուան փաղորդայն »ը:

Ներկայացման սկիզբէն մինչեւ վերջը ժողովուրդը հետեւեցաւ լարուած ուշադրութեամբ: Երկար ատենէ ի վեր այսպէս կանոնաւոր ներկայացում տեսած չէին:

Իրենց փափաքին համաձայն Պ. Թրազօշ խոստացաւ ներկայացում մը եւս տալ:

Թղթակից

Ֆ. Կ. ԽԱՉԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ooooo

ՌՈՄԱՆ, 4 դեկտեմբեր. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը դեկտեմբեր 3ին թէյասեղան մը սարքած էր որուն ներկայ եղաւ կոկիկ բազմութիւն մը: Օրուան նախագահը, ընկ. Աւետիս Պարսամեան հանդէսը բացուած յայտարարեց խմբերգով մը, փոքրիկ բացատրութիւն մը տալէ վերջ Կ. Խաչի գործունէութեան մասին: Ցետոյ տեղի ունեցան արտասանութիւններ, մեներգներ եւ հայկական պարեր:

Աճուրդէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Այս առթիւ, լաւագոյն պիտի ըլլար կամ աճուրդները կարճ կապել եւ կամ ձեւերը փոխել:

Ամէն պարագայի մէջ, գաղութը լաւ երեկոյթ մը ունեցաւ, հայկական շունչով:

Ուրախութեամբ կ'իմանամ թէ անդամ – անդամուհիներուն թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ:

Սուրէն Գասապեան

վերադառնան։ Իբրեւ եզրակացութիւն, յայտարարեց թէ չեն կրնար ընդունիլ ծրագիր մը որ «ճշմարիտ ծաղրանկար մըն է» եւ որ կազմուած է ոչ թէ օրուան պահանջներուն համաձայն, այլ յարմարելու համար Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութեան։

Ելմտացոյցի նախարարը իր պատասխանին մէջ չեշտեց թէ 6010 միլիոն Ֆրանքի բացը նուազագոյն գումարն է, հետեւաբար ժողովը պէտք չէ ժամավաճառ ըլլայ։

Ելմտական նախարարն ալ ուժ տալով իր պաշտօնակցին, բացատրեց թէ դրամագլուխներու փախուստը, Պանք տը Ֆրանսի ոսկեդրամին նուազումը, Ֆրանսական արժեթուղթերուն տկարութիւնը, գանձատոմսերու տոկոսին յաւելումը կ'ապացուցանեն թէ որքան ստիպողական է չուկել ելեւմուտքը։

Ուղղափառ ընկերվարականները որոշեցին ձեռնպահ մնալ կարգ մը կէտերու մէջ։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։
Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։
2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։
Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ ԹԸՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ընկեր Ս. Գալուստեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին 131, Fbg. du Temple։ *Կարեւոր օրակարգ։*

ՓՕՄՈՆ ՍԷՆ-ԺԻՒԼԻԷՆ (Մարսէյլ) «Ջաւարեան» խումբի ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։

Ընկերային - թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՎՌԱՄԵԱՆ խումբին կողմէ իր կազմութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ
Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին
6bis, Bld. Rodin, *Իսի լէ Մուլինօ*
Ներկայ կ'ըլլան ընկերներ՝ Ս. Վրացեան, Ա. Խատիսեան, Ա. Ջամալեան, Գ. Բալայեան եւ Լ. Գեւոնեան։
Հաղորդ. միջոցներ — *Փորթ Վէրսայլէն եւ Փորթ Օրլէօյէն առնել 32 եւ 23 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Կար տ'Իսի։*

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ «ՅԱՌԱՋ'ԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, տեղւոյն մանկապարտէզին մէջ
43, Rue Mme. Curie, Bagneux (Seine)
Կը խօսի Պ. Ժ. ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ
նիւթ՝ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ *Մուտքը ազատ է։*

Այրի Տիկ. Արուսեակ Օ. Գավաֆյեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Եազըճեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկ. Արաքսի Տէր Պօղոսեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Արթաքի Գավաֆյեան (Կըրճոպլը), Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Օ. Գավաֆյեան եւ զաւակունք (Մարօք), Այրի Տիկ. Զարուհի Ա. Գավաֆյեան եւ զաւակը՝ Անդրանիկ Ա. Գավաֆյեան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր և Տիկ. Նազարէթ Փամպուքճեան (Փարիզ), Այրի Տիկ. Հռոփ Կարինեան, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Եաղուպեան եւ զաւակունք ինչպէս նաեւ Միքայէլեան, Տիոնեան, Վայլօեան, Տանապաշեան, Նազարէթեան, Խիտավէրտեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱՎԱՔԼԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Բանկալթիի (Պոլիս) Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ եւ մարմինը ամփոփուած է Խասգիւղի գերեզմանատան մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ «Հայ թաքարական ընդհարումները»

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱԳՈՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Զարդարուած՝ նկարներով։ *Գին՝ 15 ֆրանք։*
Ամերիկա, Բրիտ. կայսրութիւն եւ Եգիպտոս *20* ֆրանք։
դիմել A. GULKHANDANIAN, *ՅԱՌԱՋի* խմբագրութիւն։
Կը ծախուի նաեւ Խաչիկ Մկրեանի (*Լիոն*), Բենօի *Պիյանքուռ*, Հր. Սամուէլի (*Փարիզ*), Ն. Խաչիկեանի (*Վիէն*), Մուրատ Մուրատեանի (*Սէն Թ'Էթիէն*), Ն. Կակոսեանի (*Մարսէյլ*) *եւ* Ս. Թիրեաքեանի (*Լիոն*) *մօտ։*

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՍԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ
20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ
Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameme :-: PARIS (13e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 2 Ave. Portalis
(Բացառիկ արտօնութեամբ Զօր. Կուռոյի)
Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտ. 16ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին
Կազմակերպիչ յանձնախումբը ոչինչ չէ խնայած այս բարեսիրական եւ գեղարուեստական հանդէսին տալու բացառիկ փայլ մը։
Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնամատչելի պայմաններով։

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)
R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**
ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ
Նուէրի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

THÉ YAVROU

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ
կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ
surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.—
COMPTOIR DES THÉS YAVROU
23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

Լաւ ապրանք և ԱԺԱՆ

T.S.F. 4 լամբ ցանցի 1 տարի 950F

ԿԱՆԽԻԿ և ԱՊԱՌԻԿ

ՓՈՆՕՆԵՐ կը ցախուին մեծ վճեղով

"RADIO-MUSIC"
L. Nichanian
56, rue Piat
PARIS (XX)e

ՍԻՒՔԵՐ եւրոպական և արեւելեան 10F

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգեծ.* **13**
rue Pierre Curie, *K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

Պօղոս Քէշիշեանի շինած զինանշանի պարգեւաբաշխութիւնը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան սրահին մէջ։ Շահեցաւ թիւ 88։ Ստանալու համար դիմել ընկեր Ն. Կակոսեանի (Մարսէյլ)։

ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ ԳՐՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

1934 Յժ. Տարի

Տարիներէ ի վեր լաւ գնահատուած այս Տարեցոյցը կուգայ դարձեալ իր տեղը գրաւել հրապարակի վրայ, իր շահեկան նիւթերու զանազանութեամբ, սուղ էջերու մէջ խտացնելով նոյն տեղեկութիւններ եւ իրաւամբ նկատուած է նոր տարւոյ յարմարագոյն կաղանդչէք։ Փութացէք գնել, քանի չէ սպառած։

Կը ծախուի ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատունը, նոյնպէս երկասիրողին քով 1 Place de la Gare des Vallées, Bois-Colombes, (Seine).

Գին 8 ֆր. կամ 2 շիլին, Ամերիկա՝ 40 *սէնթ։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կիւրինցի Տիկին Զանազան (Զարուհի Պալասեան, հօր անունը չի յիշեր, մօր անունը Մարիամ. ամուսնոյն անունը Յովհաննէս Գօչունեան, կը փնտռէ իր եղբայրները Սարգիս, Աւետիք, Մանուկ, Կարապետ եւ քոյրը Եղիսաբէթ։ 1909ին ամուսնանալով մեկնած է Կիւրինէն Ամասիա։ Այս թուականէն ի վեր կորսնցուցած է իրենց հետքը։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme. Zarouhi Cotchounian, *15,* rue de Trans, Draguignan (Var). France.

Կիւրինցի Վարդանուշ Մինասեան (Ներկիւլին աղջիկը) կը փնտռէ իր քեռորդին Յովսէփ Տէյիրմէնճեան, Տալիկ։ Իր հետքը կորսնցուցած է 1920*ին Պէյրութի որբանոցէն։*

Լուր կայ թէ վերջերս եկած է Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Յակոբ Կարապետեանի, Ruisseau Mirabeau, 133 Rue de Plateau, Marseille։

Պուա Քոլոնպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
ԶԳՕՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ ՄԹԵՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
345, Avenue ARGENTEUIL

Միլանի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
Պ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ՄՕՏ **3, Via Passerelle**

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**
Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *տրանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:
Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

LOTERIE NATIONALE FRANÇAISE

Ծախու են ԲՈԼՈՐ չերտերէն՝ ամբողջ, կէս, քառորդ եւ մէկ տասներորդ տոմսակներ։
Մէկ տասներորդ տոմսակ ամէն շերտէ **Frs 15**
Դրամը ղրկել կամ անձամբ դիմել՝
Agence Générale LUTETIAի
24 RUE CAUMARTIN, Փարիզ (9) **Tél. OPÉRA 82 — 73**
Գրասենեակները բաց են ամէն օր (նաեւ շաբաթ եւ կիրակի) առաւօտեան ժամը 9ը մինչեւ իրիկուան 8ը։
Կը խօսուի նաեւ հայերէն։

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նախանգապետարանի 29 դեկտ. *1931* թուակիր արտօնութեամբ *ԼԱ ՌՕԶէն* (*La Rose*) *քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ զ'Օլիվի* (*Chemin des Olives*) *հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ,* *Les Marlégauxի կայարանին (arrèt fixe) առջեւ,*
ԾԱԽՈՒ ԵՆ
400 *քառակուսի մեթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով։*
Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ
Պ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷԲԻՐԼԵԱՆԻ
Շաբթու մէջ ամէն օր *Bar des Lions. Cours Belsunce.*
իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18։

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

ծայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլօէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք
Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝
Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ **5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ

ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, Ճիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ Համեմներ։
Raki ERIVAN. p. r.
Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան։*

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱՋ
75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'իտանթիթէ ըլթուշով	6	*հատ*	5	*ֆրանք։*
Քարթ փոսթալ	12	»	20	»
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով			45	*ֆրանք։*

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԼԵԱՆ (*Գրիգորէղ*)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով։
Փողոցի արկածի *դատերու* մասնագէտ, *առանց կանխավճարի՝* ընդունելութիւն։ *Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։*
Հասցէ՝ **35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes**

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով եւյն., խիստ նպաստաւոր պայմաններով։
Կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ։
Կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի նամակ եւ խնդրագիր։
Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է։
Կ'ընդունի առաւօտները ժամը *10*էն *12*, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեամբ։
Առժամեայ հասցէ՝
179, Rue de Vaugirard - Paris (15)
ձախ թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ։
Métro եւ **Nord - Sud - Pasteur**

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

10 Décembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2368

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ ՊԻՏԻ ՄԱՐԻՆ

Երբ անդադար կը յիշեցնենք գաղութներու ներքին, մանաւանդ երիտասարդական կազմակերպութեան պահանջը, աչքի առջեւ ունինք մռայլ հեռանկար մը։

Այս ընթացքով, իրարու ետեւէ պիտի մարին այն համախմբումները որ կորուած են հայկական կեանքէն։ Անշուշտ ամէնէն առաջ անոնք որ ամփոփուած են չքեղ մեկուսացման մը պատանքին մէջ։

«Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր, մենք անընդհատ կը հնչեցնենք այս ահազանգը, զատ – զատ պարտականութեան կանչելով բոլորը։

Դժբախտաբար, թմրութեան, ինքնամոռացման հաշիւը տարուէ տարի կը վարակէ կարգ մը գաղութներ, արագօրէն ցամքեցնելով անոնց երակները։

Այս տեսակէտէն, առաջին տեղը կը բռնէ անգլիական գաղութը, որ ամփոփուած է Լոնտոնի եւ Մանչեսթըրի մէջ։

Կը յիշէ՞ք ո՛ր եւ է ինքնագործունէութիւն, այդ երկու կեդրոններուն մէջ։

Մանչեսթըրէն լրիւ տեղեկութիւններ չունինք. բայց գիտենք որ ամէն ինչ ամփոփած են ժամուն բակը։

Երբեմն այդ քաղաքէն կագդուրիչ տեղեկութիւններ կը հասնէին բարեգործական գետնի վրայ, ի նպաստ Հայաստանի կամ անճար գաղութներու։ Շատոնց է որ այդ ջիղն ալ չի գործեր։

Աւելի մռայլ է Լոնտոնի պատկերը։

Միլիոնատէր մը ժամ շինեց այդ գաղութին համար, հոգալով բոլոր ծախքերը, տէրտէրէն մինչեւ տիրացուն եւ դռնապանը։

Արդ, եկեղեցին անգամ, որ հարիւր հոգի չի կրնար պարփակել, հազիւ կը լեցուի տօնական օրերուն։

Իսկ բանկալէն դուրս,— կատարեալ անապատ։ Մարդ կը խանդավառուի Յունաստանի յետին գաղթակայանը այցելած ատեն, եւ հակառակ համատարած թշուառութեան։ Բայց կը սմքի, տեսնելով պատկերը հայկական Լոնտոնին։

Այնտեղ ալ չեն պակսիր երիտասարդներ, քիչ – շատ գործի տէր։ Չեն պակսիր, մանաւանդ, «ուսումնականներ»։

Եւ սակայն, կը լսէ՞ք ո՛ր եւ է խլրտում, եռանդ ու ճիգ, հաւաքական աշխատանքի մը կապուելու ձգտում։

Տարիներ առաջ, ունէին քանի մը կորիզներ։ Շուտով մարեցան բոլորը, եւ մէջտեղը կը մնան միայն քանի մը անհատական ձեռնարկներ, ի նպաստ այս կամ այն հաստատութեան։

Արդ, Լոնտոնը կը համրէ 6 – 700 հոգի։ Միայն 400, նոյն իսկ քառորդը հաշուելով, անիրաւութի՞ւն է հանրային գործ պահանջել։ Գոնէ իրենց, եթէ ոչ ուրիշին համար...

Երկրորդն է Պելժիան։ Բաղդատելով Լոնտոնի եւ Մանչեսթըրի հետ, Պրիւսէլն ու Անվէրսը աւելի աշխոյժ կ'երեւան։ Ունին ազգային վարչութիւն, տիկիններու եւ երիտասարդներու Միութիւններ։ Պարբերաբար կը կատարուին հանրային ձեռնարկներ ալ։

Եւ սակայն, այս բոլորը կը ներկայացնեն սահմանափակ պատկեր մը։ Բուն երիտասարդութիւնը այս բոլորին քովէն կը քաշուի ու կ'անցնի։

Կրնայինք խօսիլ, տակաւին, Միլանի մասին, որ ամէնէն բաղմահայ կեդրոնն է Իտալիոյ մէջ։

Տօնական եւ գաղթային – վարչական պարտականութիւններէն դուրս, մինչեւ հիմա չարձանագրուեցաւ ձեռնարկ մը որ մասնաւոր արժանիքը կազմէր երիտասարդութեան։

Անարդարութի՞ւն է աւելին սպասել այդ գաղութէն ալ, որ ականատես եղաւ այնքան խոշոր վերիվայրումներու, որուն երիտասարդութիւնը յայտնապէս ոգեւորուած է փաշականութեամբ...

×

Միջավայրի բերումով, աւելի երկար պիտի տեւեն այն գաղութները որ ունին հոծ բազմութիւն եւ թարմ զանգուած։ Եւ յատկապէս՝ արեւելեան գաղութները, որոնց համար բոլորովին խորթ չէ կլիման։

Բայց պողոտաներու վրայ ինկած անջատ եւ ցիրուցան գաղութներն ալ կրնան գտնել ինքնապաշտպանութեան պիտանի եւ ազդու միջոցներ։

Այսպէս, կազմակերպուելով եւ համախմբուելով ծրագրի մը շուրջը, եղբայրական եւ տեւական աջակցութիւն մը տրամադրելով հեռաւոր եւ անճար գաղութներու, անոնք ճամբայ կը բանան հոգիէ հոգի, ապրած կ'ըլլան «գաւառ»ով, անոր տենչերով ու տառապանքներով։

Օրինակ, Լոնտոնը ինչո՞ւ չպիտի կրնար կապուիլ Միջագետքի հետ, սատանձնելով նորահաստատ Հավրէզքի կրթական հոգատարութիւնը։

Եւ Պրիւսէլը չէ՞ր կրնար գիւղական դպրոց մը պահել Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ։

Այսքանը, ինքնին, պիտի դառնար աղբիւր մը ներշնչման, դիմադրական կորովի զարգացման, եւ ազդակ մը՝ կանխահաս խառնուրման դէմ։

Միեւնոյն ատեն, այսպիսի գործունէութիւն մը պիտի հարթէր ճամբան, համախմբելու եւ դէպի կազմակերպութիւն, ինքնագործունէութիւն առաջնորդելու համար ցիր ու ցան երիտասարդութիւնը։

Մանաւանդ որ, այս մեկուսացեալ կայանները Հայաստանի հետ ալ կապ չունին։ Կ'ապրին օրը օրին, կը գոհանան «ազգային լուրեր»ու արձագանգները լսելով եւ իրարու պատմելով։

Դեռ երկա՞ր պիտի տեւէ այս կորստաբեր քունը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՓՍՈ՜Ս «ՏԱԼԻՈՐԻԿ»ԻՆ

»»»·«««

Մ. Աղազարեանի սպանութեան առթիւ, դամբանական խօսած էր նաև Պ. Միհրան Տամատեան, որ ծանօթ է « Տալւորիկ »ով։

Այդ ճառէն դամբանականէն քաղելով, ռամկավար թերթերը յատկապէս ուշադրութեան կը յանձնէին հետեւեալ հատուածը.

— « Ճեմարաններ բացած են եւ ոճրագործներ կը պատրաստեն մեր թանկագին զաւակներ մեռցնելու համար. այդ որջերը մաքրելու համար միահամուռ պիտի բողոքենք ուր որ պէտք է »։

Անշուշտ անպատասխանի չպիտի մնար այս քրտավարի ելոյթը։

Եւ «Յուսաբեր» պոռթկաց նոյնքան ուժգնութեամբ, եղածը կոչելով « վերջին ոճրագործի անորակելի լրբութիւն »։

Պ. Միհրան Տամատեան խորապէս վրդովուած, բացատրութիւն մը կը հրատարակէ « Արեւ »ի մէջ, « ի բուժումն գայթակղեալ միտքերու »։

Ո՛րքան պիտի ուզէի որ ռամկավար թերթերը սուտ գրած ըլլային, «Յուսաբեր »ը սխալած ըլլար, եւ Սասունցի երբեմնի կամաւորը ներմակերես երեւան գար հանրային կարծիքին առջեւ։

Ափսո՛ս։ Կիլիկեան հանրապետութեան «վարչապետ»ը (1919) անգամ մը եւս կը խայտառակէ ինքզինքը, իր լուսաբանութեան մէջ գրելով բառ առ բառ.

— «...Մէկ քանի Դաշնակցականներ իրարու քով գալով՝ անունով « Համազգային » մը կը կազմեն, Հ. Բ. Ը. Միութեան դէմ մրցելու եւ դրամ կորզելու երազով, « Կարմիր Խաչեր» կը կազմեն, Քիւրտերուն օգնելու եւ կամ Ճեմարանին նպաստելու համար... Ճեմարան կը բանան նորահաս սերունդին միտքն ու սիրտը թունաւորելու եւ խաթարելու, ապագայ դաշնակցական գործիչներ, ապագայ ոճրագործներ պատրաստելու համար»։ (Արեւ 28 Նոյ.)։

Ընթերցող, կրնա՞ս քու կարգիդ լուսաբանել այս հանելուկը։

Ի՞նչ անկում է այս, Տալւորիկի սարերէն մինչեւ Պէյրութի փողոցները։

Ի՞նչ գարշելի ոլս է այս, Պ. Տամատեան, կրկնապէս արատաւոր մարդու մը խորհրդաւոր սպանութեան առթիւ, որուն ոչ իսկ դատը տեսնուած է տակաւին...

ՎԱՀԷ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ

»»»·«««

Ֆրանքեւսուրիական դաշնագրին մերժումէն եւ Սուրիոյ երեսփ. ժողովին փակումէն յետոյ, ազգայնական գործիչները սկսած են պտոյտներ կատարել, քարոզութեան համար։ Անցեալ շաբթու Պէյրութ հասան Հաշիմ պէյ Աթասի եւ Սաատալլու պէյ եւ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրին.

— « Տեսաք որ խորհրդարանը մերժեց դաշնագիրը։ Ազգայնականները մինչեւ վերջ պիտի մնան միեւնոյն տեսակէտի եւ որոշման վրայ, որովհետեւ հայրենիքի շահը կը պահանջէ այդպէս։ Ցարդ ազգայնականներու մէջ երկու տեսակէտ կար, մէկը կ'ուզէր Ֆրանսայի հետ համաձայնութեան գալ, իսկ միւսը հակառակ էր գործակցութեան եւ միշտ բացասական դիրք կը բռնէր։ Հիմա դրական տեսակէտ ունեցողները աւելի բացասական դարձան։

— Որո՞նք են ձեր պահանջները։

— Անկախութիւն եւ Միութիւն։ Միութիւն, բացի Լիբանանէն, բոլոր հովանաւորեալ երկիրներու համար։

— Որո՞նք են ազգայնականները։

— Անոնք՝ որ Օսմանեան կայսրութեան օրերէն ի վեր մաքուր եւ անկեղծ մնացած են եւ կը գտնուին հովանաւորեալ երկիրներու մէջ եւ անկէ դուրս։

— Հիմա ի՞նչ ընել կ'ուզէք։

— Այժմ պտոյտներ կ'ընենք բոլորը մէկ ծրագրի շուրջ հաւաքելու համար. ապա վերջ հրապարակ պիտի նետուինք գործելու եւ հայրենիքի բաղձանքները իրագործելու համար։ Դաշնագրին մերժումը թէեւ Ֆրանսայի համար ձախողութիւն մըն է, սակայն մեզի համար յաղթանակ մը չէ, որովհետեւ դեռ հին կացութիւնը կը մնայ։

— Փարիզ պատուիրակութիւն պիտի ղրկէ՞ք.

— Այո, այդպիսի ծրագիր մը ունինք, սակայն դեռ վերջը, հիմա պատրաստութեան մէջ ենք։

— Ի՞նչ կը մտածէք հանրապետութեան նախագահի դիրքի մասին.

— Ընտրուած ատեն ես ըսած էի որ, այս մարդուն անցեալը գէշ չէ եւ ազգայնական շարժումին դէմ կեցած չէ։ Սակայն երբեք չէի մտածած այն ատեն թէ օր մը այդ յայտարարութեանս համար պիտի զղջամ։

Դիւանագիտական խորհրդակցութիւններ

Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը Պերլին կը սպասուի երեքշաբթի օր։ Թէեւ քաղաքավարական պարտականութեան մը կը վերագրուի այս այցելութիւնը, բայց իրազեկները կը պնդեն թէ քաղաքական խնդիրներ պիտի քննուին։ Տեսակցութիւնը որոշուեցաւ Պ. Մուսոլինիի եւ Հռոմի գերմանական դեսպանին տեսակցութենէն յետոյ։ Այս առթիւ հաստատուեցաւ թէ անհամաձայնութիւններ կան երկու երկիրներուն միջեւ. հետեւաբար անհրաժեշտ համարուեցաւ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը։ Իտալիան կ'ուզէ որ Գերմանիա որոշապէս բանաձեւէ իր առաջարկները՝ զինաթափութեան մասին։ Միեւնոյն, խորհրդականը պիտի աշխատի հասկնալ Գերմանիոյ դիրքը՝ Ազ. Միութեան հանդէպ եւ բարւոքել երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները։

⁂ Լոնտոնի մէջ ալ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, անգլեւ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար։ Փարիզի անգլիական դեսպանը, որ Լոնտոն գացած էր, վերադարձին պիտի բերէ իր կառավարութեան առաջարկները։ Անգլիան ալ կը սպասէ որ Գերմանիա որոշ առաջարկներ ներկայացնէ զինաթափութեան մասին։

⁂ Պ. Փօլ Պոնքուր, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, պատասխանելով Ազգերու Դաշնակցութեան բարենորոգման մասին եղած հարցումի մը, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է պահպանել բոլոր ազգերու հաւասարութեան սկզբունքը, փոխանակ նախապատուութիւն տալու մեծ պետութեանց, ինչպէս կ'առաջարկէ Իտալիա։ «Ես բոլոր ուժովս պիտի պայքարիմ գերակշռութեան որ եւ է փորձի դէմ»։

ՅԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՙՙԱՏԼԻԷ,,Ի ՀՐԿԻԶՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Անհամար թուղթեր փճացած

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն հետեւեալ լրացուցիչ մանրամասնութիւնները կը քաղենք « Ատլիէ »ի հրդեհի մասին, որուն առաջին լուրերը հաղորդած էինք օրը օրին.—

Շէնքին մէջ գտնուող գրեթէ բոլոր թուղթերը եւ առարկաները այրած են։ Ազատուած են միայն փաստաբանական կաճառին թուղթերը, թղթածրարները, մաս մը առարկաներ, մասնաւոր (իհթիսաս) դատարանին թղթածրարները, Իճրայի պաշտօնատուններու բոլոր թղթածրարներուն հարիւրին 70ը, Եղեռնադատ ատեանի թղթածրարներուն հարիւրին 80ը, Իճրայի հաշուակալութեան (մուհասէպէ) տետրակները ամբողջովին։

Իհսան պէյ պիտոյից ճիւղի սեննակը կործած է, եւ յաջողած է ազատել 18 սնտուկ գիրի մեքենայ եւ 13 ուրիշ գիրի մեքենաներ։

Ասոնցմէ դուրս գտնուող թղթածրարները այրած են։ Միայն Ա. առեւտր. դատարանին մէջ 7 միլիոն ոսկիի փօլիչա եւ մուրհակ այրած է։ 50ի մօտ դրամարկղեր կրակի մէջ մնացած են։ Իճրայի դրամարկղը 70,000 ոսկի կը պարունակէր առջի օր, բայց մինչեւ իրիկուն 30,000ը կը ծախսուի եւ միայն 40,000ը կը մնայ։

Միւս դատարաններու դրամարկղներուն մէջ կարեւոր գումարներ չկային, որովհետեւ որոշ քանակութենէ մը անդին դրամատուններու կը յանձնուէին։ Կային միայն մուրհակներ եւ արժէքաւոր թուղթեր։

Հաւանական չի նկատուիր որ այրած ըլլան Իճրայի արկղերը որոնց մէջ 40,000 ոսկի կար։ Որովհետեւ, արկղերը պատերու մէջ զետեղուած էին եւ նախապէս ամէն միջոց ձեռք առնուած էր հրդեհի հաւանականութեան դէմ։ Նոյնը նաեւ միւս արկղերու մասին։ Եթէ թղթադրամները խորովուին անգամ, վրայի թիւերը երբ ընթեռնելի են, իբրեւ հին թղթադրամ կրնան փոխուիլ կեդր. դրամատան կողմէ։ Այնպէս որ կ'ենթադրուի թէ չահագրգռուող անձերուն վնասը 3—5 հազար ոսկիէն աւելի չպիտի ըլլայ։

Բուն վնասը՝ միւս պաշտօնատուներու այրած առարկաները եւ թղթածրարները կը կազմեն։ Մասնաւորաբար սնանկութեան ճիւղերու եւ Իճրայի դատարաններու բոլոր թուղթերը այրած են։ Յետոյ այրած են պաշտօնեաներու եւ դատաւորներուն վերարկուները, գիրքերը եւայլն։ Այնպէս որ իւրաքանչիւր միջին հաշուով 30—40 ոսկիի վնաս մը ունի։

Այրած շէնքին եւ կարասիներուն ընդհանուր արժէքը 2 միլիոն ոսկի կ'ենթադրուի։ Ընդհ. դատախազութեան ըրած գնահատութեան համաձայն, 250 հազար ոսկիի պէտք կայ, շէնքը նորոգելու եւ հրդեհի դէմ հարկ եղած միջոցները ապահովելու համար։

Շէնքը ապահովագրուած չէր։ Միայն փաստաբանական Կաճառը 5000 ոսկիի ապահովագրուած էր Միլլի ընկերութեան։ Սակայն փաստաբանները անձնապէս մեծ վնասներու ենթարկուած են։ Օրինակ, կային դատեր որոնք տասը տարիէ ի վեր կը հետապնդուէին եւ վերջանալու վրայ էին. հիմա ամէն ինչ ծայրէն սկսելու է։

⁂ Ընդհ. դատախազութիւնը վերսկսած է աշխատանքները։ Ձեկուցումներու (իլամաթ) ճիւղը բանտի շէնքին մէջ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ Միայն թէ առայժմ չպիտի կրնան գործադրուիլ պատիժի զեկուցումները, որովհետեւ բոլոր թուղթերը այրած են։ Ընդհ. դատախազութիւնը նոր տետրակ մը բացաւ, հին տետրակները ամբողջովին այրած ըլլալով։ Պետական տպարանէն ալ նոր կնիքներ պիտի ուզուին։

Գալով Իճրայի թուղթերուն, անոնց հարիւրին 70ը ազատուած է։ Կորսուած հարիւրին 30 թղթածրարներն ալ նոր պիտի կազմուին, հաշուակալութեան տետրակներու հիման վրայ։ Հետեւաբար Իճրայի գործերը միայն պիտի ուշանան, բայց չպիտի կորսուին բոլորովին։ Իճրայի դրամարկղներու մուրհակներն ալ ապահովաբար անվնաս են, քանի որ այդ արկղերը կրնան դիմանալ 3 հազար աստիճան տաքութեան եւ ներսէն աւազով պաշտպանուած են։

Իճրայի մէջ ժողովուրդին ունեցած վնասը պետութիւնը պիտի տուժէ, կ'ըսէ « Միլլիէթ », բայց պետական այս վնասն ալ 3—4 տարիէն կրնայ դարմանուիլ, որովհետեւ 50,000 ոսկի գոյացած էր այն գումարներէն որոնք ամէն տարի կը գանձուին բայց տէրերուն կողմէ չեն առնուիր։ Բնականաբար նոյն բանը պիտի ըլլայ նաեւ ասկէ վերջ, եւ այս ձեւով չգանձուած դրամները պետական սնտուկին պիտի մնան։

Իրաւական եւ առեւտրական դատերու թղթածրարները պիտի կրնան նոր կազմուիլ, որովհետեւ երկու կողմի փաստաբանները ունին հարկ եղած փաստաթուղթերը։

⁂ « Ճումհուրիյէթ » կ'իմանայ թէ այրած արժէքաւոր թուղթերուն թիւը 4 միլիոնի կը հասնի։ Ասոնց 350,000ը իճրայի թղթածրարներ են, որոնց մէկ մասը կը յուսացուի թէ ազատուած են։ Ընդհ. վնասը 200 միլիոն ոսկի կ'ենթադրուի։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարականները հեռացան Երեսփ. Ժողովէն

Երեսփ. Ժողովը կը շարունակէ ելմտական ծրագրին քննութիւնը։ Ուրբաթ օր Ժողովը քուէարկեց տուրքերու համար ինքնութեան թուղթեր հաստատելու առաջարկը, որ կը վերաբերի պետական արժեթուղթ ունեցողներուն (տասը միլիոն մարդ)։ Քուէարկեց նաեւ այն յօդուածը որով ազատական ասպարէզներու հետեւողները, մանաւանդ բժիշկներն ու փաստաբանները պարտաւոր են օրագիր մը պահել, օրը օրին արձանագրելով իրենց անձնական կամ ուրիշ գործառնութիւնները։ Ընդունուեցաւ նաեւ այն յօդուածը որ իրաւունք կու տայ քննութիւն կատարելու, ստուգելու համար եկամուտներու մասին եղած յայտարարութեանց ճշդութիւնը։

Ուղղափառ ընկերվարականները տեսնելով որ իրենց բոլոր ծրագիրները ջուրը կ'իյնան, Պ. Վէնսան Օրիոլի բերնով յայտարարեցին թէ այլ եւս չպիտի մասնակցին ելմտական ծրագրին քննութեան եւ քուէարկութեան։ Այս յայտարարութեան վրայ, գրեթէ բոլոր ուղղափառները առին քալեցին։ Պ. Օրիոլ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՎ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՉԿԱՅ

I

ՀԱՅԻ ՔԱՆԱԿԸ

Սով կա՞յ խորհրդային աշխարհում թէ ոչ:

Այս հարցին տարբեր մարդիկ տարբեր պատասխան են տալիս:

Ձեկայի ճիրաններից ճողոպրած փախստականները պնդում են, թէ Ռուսաստանում ահռելի սով է տիրում, բայց à la Զօպանեան Փարիզից Հայաստանը սիրող ազգայինճիներ հաւատացնում են, թէ՝ սուտ է՝ սով ու սովամահութիւն չկայ «մեր ազգային կառավարութեան» իշխանութեան սահմաններում:

Պարսկաստանի քաղաքներում թափառող հայ, ռուս եւ այլազգի փախստականներ ահաւոր պատմութիւններ են անում Ռուսաստանի սովի մասին, ցեխամած հացի նմոյշներ են ուղարկում Փարիզ, բայց այդ փախստականների և նրանց նման դժբախտների քրտինքով ու տառապանքով գոյացած բոլշեւիկեան ոսկիներից ռոճիկ ստացող եւ Մոնփառնասի սրճարաններում խորհրդային իշխանութեան գովքը հիւսող մեծ ու փոքրիկ բանաստեղծներ ու մտաւորականներ երդում պատառ են լինում, թէ սովի մասին տարածուած լուրերը «մեր հակառակորդների» երեւակայութեան արդիւնք են: Իրականութեան մէջ «մեր խորհրդային հայրենիքում» «շինարարութեան կատաղի վերելք» է տիրում եւ ամէն ոք կուշտ է:

Արդ՝ կա՞յ սով խորհրդային աշխարհում թէ չկայ:

Այս հարցին փաստական պատասխան է տալիս հին ու նոր Ռուսաստանի ամենախրազեկ տնտեսագէտներից մէկը, Փրակայի Տնտեսագիտական Գրասենեակի վարիչ փրոֆէսոր Ս. Պրոկոպովիչը: Թուերով ու համեմատութիւններով, իբրեւ գիտնական վիրաբոյժ, նա անդամահատում է ռուսական տնտեսութեան մարմինը եւ պարզում իրական կացութիւնը. եղրակացութիւնը դուք կարող էք հանել: Եւ այդ եզրակացութիւնը ոչ «մեր ազգային տօներով» կարելի է հերքել, ոչ էլ Երեւանից ստացուած չաղ ամսականներով, ո՛չ կեղծիքով եւ ոչ հայհոյանքով: Փրոֆ. Պրոկոպովիչի փաստերը ծանրահարուած են մանաւանդ նրանով, որ նրա առաջ բերած ամբողջ նիւթը առնուած է խորհրդային պաշտօնական աղբիւրներից. հերքել կամ առարկել այդ նիւթին կարելի չէ, որքան էլ հերքողների թիւը շատ լինի:

Ի՞նչ է ասում փրոֆ. Պրոկոպովիչը: (Տե՛ս «Պոսլ. Նովոստի», Փարիզ, նոյ. 29, դեկտ. 5 եւ 7):

Դրուած հարցին պատասխանելու համար նա քննութեան է առնում խորհրդային տնտեսութեան երեք բնագաւառները.

Ա) Տարուէ տարի ի՞նչ փոփոխութեան է ենթարկուել հացահատիկների արտադրութիւնը Խորհ. Միութեան սահմաններում.

Բ) Որո՞նք են հացի հայթայթման կառավարական քաղաքականութեան հիմնական գծերը.

Գ) Պարէնամթերքի բաշխման ի՞նչ փոփոխութիւններ են առաջ եկել ազգաբնակութեան տարբեր խաւերում, իբրեւ հետեւանք գիւղատնտեսութեան հաւաքականացման եւ իշխանութեան կիրառած այլ միջոցների:

Փրոֆ. Պրոկոպովիչ մէկիկ – մէկիկ քննութեան է առնում այս երեք կէտերը, հիմնուելով խնամքով հաւաքուած խորհրդային վիճակագրական տեղեկութիւնների վրայ: Այդ տեղեկութիւնները, բնականաբար, ի նպաստ բոլշեւիկների են:

Նախ՝ հացաբոյսերի մշակութեան եւ հացահատիկների արտադրութեան քանակը: 1913 թուին Խորհ. Միութեան ներկայ սահմաններում կար 137,7 միլիոն բնակիչ, ցանուած էր 102,7 միլիոն հեկտար հող, որի ընդհանուր բերքը հաւասար էր 816 միլիոն ցենտների, իսկ զուտ արդիւնքը, այսինքն՝ այն մասը, որ մնացել էր սերմը հանելուց յետոյ, 684 ցենտների: Նոյն թուականին Խորհ. Միութեան սահմաններում կար 25,9 միլիոն կով:

1928 թուին Խորհ. Միութեան բնակիչների թիւը արդէն հասնում էր 154,4 միլիոնի, իսկ ցանուել էր 92,2 միլիոն հեկտար հացահատիկ, ընդհանուր բերքն էր 733 միլիոն ցենտներ, զուտ արդիւնքը՝ 614 ցենտներ եւ կովերի թիւը՝ 30,8 միլիոն:

1932ին՝ բնակիչների թիւն էր 165,7 միլիոն, ցանուած հացահատիկի տարածութիւնը 99,7 միլիոն հեկտար, ընդհանուր բերքը՝ 708 միլիոն ցենտներ, զուտ արդիւնքը՝ 578 միլիոն ցենտներ, կովեր՝ 17,7 միլիոն:

Եւ, վերջապէս, 1933ին՝ բնակիչներ 167,7 միլիոն հոգի, ցանուած հացահատիկ 98,5 միլիոն հեկտար, ընդհանուր բերք ենթադրւում է ստանալ՝ 837 միլիոն ցենտներ, զուտ արդիւնքը3 709 միլիոն ցենտներ, կովերի թիւը յայտնի չէ:

Ի՞նչ են ասում այս թիւերը:

Նախ՝ աչքի է զարնում այն փաստը, որ մինչեւ այսօր էլ գիւղատնտեսութիւնը Ռուսաստանում չի հասել նախապատերազմեան վիճակին. 1913ին ցանուել է 102,7 միլիոն հեկտար, իսկ 1933ին՝ 98,5 միլիոն:

Երկրորդ՝ աչքի է զարնում, որ տարեցտարի ազգաբնակութեան թիւը ուժեղ համեմատութեամբ աճում է:

Եւ, վերջապէս, նոյն եւ աւելի մեծ համեմատութեամբ ընկնում է գիւղատնտեսութիւնը: Մանաւանդ, ահաւոր չափերի է հասնում անասունների փըչացումը. 1928ից մինչեւ 1932 թ., այսինքն՝ առաջին հնգամեակի և բռնի կոլխոզացման տարիներին ոչնչացուած է 13,1 միլիոն կով, խորհրդային կովերի համարեա կէսը:

Որպէսզի եզրակացութիւնը լինի աւելի բացայայտ, հացահատիկի ցանքսի տարածութիւնը, բերքի զուտ արդիւնքը եւ կովերի քանակութիւնը բաժանենք մէկ բնակչի վրայ: Կը ստացուի հետեւեալ պատկերը.

1913ին մէկ բնակչին ընկնում էր 0,74 հեկտար ցանքս, 4,90 ցենտներ զուտ բերք եւ 0,19 կով:

1928՝ 0,60 հեկտար ցանքս, 3,98 ցենտներ զուտ բերք, 0,20 կով:

1932ին՝ 0,60 հեկտար ցանք, 3,49 ցենտներ զուտ բերք, 0,11 կով:

Եւ վերջապէս, 1933ին՝ 0,59 հեկտար ցանք, 4,23 ցենտներ զուտ բերք. կովերի թիւը յայտնի չէ:

Ուրիշ խօսքով, իբրեւ հետեւանք խորհրդային իշխանութեան 16ամեայ տիրապետութեան Ռուսաստանի բնակիչներին այսօր անհամեմատ աւելի քիչ հաց է բաժին հասնում քան պատերազմից առաջ, անհամեմատ աւելի քիչ կաթ ու միս:

Ահա խորհրդային տնտեսութեան «կատաղի վերելքը» իրենց իսկ թիւերով:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄԻՇՏ ՀԱՅԸ...

Մէտիհա Միւնիր, կին մը, հետեւեալ «պատմուածք»ը ունի «Վագըր»ի մէջ, (28 նոյ.): Կուտանք զայն առանց մեկնութեան:

Երկու Հրեաներ, Աթփազարի մէջ, սակարկութիւն կ'ընէին:

Մէկը ձի մը կը ծախէր, միւսը գնել կ'ուզէր:

Աղմուկ մըն է ծայր տուաւ: Վերջապէս, վեր վար, տասը ոսկիի համաձայնեցան:

Գնորդ Հրեան ծախող Հրեային տասը ոսկիի վճարեց 25 ղրուշնոցներով:

Գնումին ներկայ գտնուող Հայ մը, դրամը վճարուելէ վերջ գնողին ըսաւ.

— Խաբուեցար:
— Ինչո՞ւ:
— Ձին կը կաղայ:

Հրեան խնդաց.

— Գիտեմ, որպէսզի ձին կաղայ ու աժան գնեմ՝ սմբակին գամ մը զարկեր էի:

— Եա՛...

Ու Հայը անմիջապէս ձին գնող Հրեային քով վազեց.

— Պէ մարդ, քու ձիդ չի կաղար եղեր, Հրեան սմբակին գամ զարկեր է:

— Գիտեմ, տեսայ... կարեւորութիւն մի տար, սակայն ձին արդէն կաղ է, գամ ալ չըլլայ՝ կը կաղայ...

Հայը այս լուրը անմիջապէս հասցուց ձին գնող Հրեային:

Հրեան զայրացաւ.

— Աշխարհի մէջ անպատիւ, վարնոց մարդիկ կան... խորհելով թէ 25 ղրուշնոցներուն բոլորն ալ կեղծ են՝ սկսեր էի խղճահարիլ...

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

»»» · «««

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

Դաշնակցութի՛ւն,
Արմենական մեծ իտէալին
Անպարտելի դրօշակիր:

Դաշնակցութի՛ւն,
Արեւ աչքով
Ու բորբ սըրտով
Հըրաշափառ ու բոցահեր
Հայրենառէ՛ր:

Քալէ՛ առաջ,
Առաջնորդէ՛ դըրօշը բոց
Ցեղին լըքուած Արդարութեան
Ու վըրէժի,
Դէպի պըսակ
Ու յաղթանա՛կ:

Դուն պիտ' ապրիս,
Որպէս աստուած վըրէժխնդիր,
Ու առաջնո՛լ հըրաշագործ,
Քանի տակաւ
Միլիոններու արեան հարկը
Կը զըլացուի:

Դաշնակցութի՛ւն,
Նոր օրերու պերճ ու պարթեւ
Դու Հայկ – Արա՛մ:
Զարկիր, զարկուա՛ր,
Ինկար, սակայն՝ նորէ՛ն ելար
Աւելի քան յաղթահասակ:
Գործըդ հսկայ չաւարտեցա՛ւ:
Նո՛ր ըսկըսա՛ր:
Պէտք է կըրկին մըրնահարես
Մէն մի հայ դուռ,
Մէն մի հա՛յ սիրտ,
Որովհետեւ մենք հասած չենք
Պատարագի կիսուն անգամ:

Դաշնակցութի՛ւն,
Գաղափարի հըսկայական
Դու զինակիր:
Հոգ չէ եթէ քեզ ցեղակից
Տըխուր խուժեր
Այսօր այնքա՛ն դաւադրօրէն
Ու վատաբար
Քեզ ուրանան:
Օր մը, սակայն, գիտցա՛ծ ըլլաս,
Ազատագիր ցեղըդ հըպարտ
Պիտի կերտէ արձանըդ սէգ
Ու պաշտումով պիտ' կոչէ քեզ՝
Փա՛ռք Հայրենեաց:

Դաշնակցութի՛ւն,
Դու զա՛րկ հըզօր,
Վըրի՛ժ անդարձ,
Թա՛փ մեծազօր...
Քանի տակաւ կը հեծենք մենք
Շըղթայի տակ,
Քանի տակաւ մեր երազն է
Հալածական ու տարագիր,
Դուն պիտ' շըրջիս,
Դուն պիտ' ապրիս,
Դուն պի՛տ' յաղթես...
Հըրաբխի պէս
Պիտ' բաբախես,
Պիտի՛ զարնես՝
Ու միշտ շաչես
Ու շառաչե՛ս...
Ու թէ օր մը հարկն ըստիպէ՝
Երկրէն քի մէջ աստուած անգամ
Պիտ' հալածես, ահաբեկե՛ս...

ԱՐՏԱՇԷՍ

ԱԿՆԱՐԿԸ ՊՈՂՈՏԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԺԱԺԱ

ooooo

Լէմանի եզերքէն կառախումբը կը վազէր խենդի մը նման ու ես մինակ էի խարտեաշ աղջկան մը հետ, մասնաբաժնին մէջ:

Աշնան առաջին շաբաթն էր տակաւին ու հոս – հոն արդէն ծառերը կը սկսէին դեղնիլ, ջուրերը պղտորիլ ու ամպի կոյտեր ճամբորդել դաշտերուն վերեւ: Շոգեկառքի պատուհանէն առաւօտեան զովութիւնն ու հանդարտութիւնը կը դիտէի կէս – արթուն աչքերով, երբ խարտեաշ գլուխը առաջին անգամ ըլլալով դէպի ինծի դարձաւ: Այդքանը բաւեց որ իմ բախտախնդիրի սիրտս արթննայ ու բորբոքի: Իրաւամբ հրապուրիչ էր այդ գլուխը իր արձանային պղատոնական վիճակին մէջ, սակայն հիմա որ դէպի ինծի կը դառնար զիս գուցէ դիտելու նպատակով, կրկնապէս հետաքրքրական, խռովիչ կը թուէր:

Տակաւին կէս ժամուան ճամբայ ունէի: Խորհեցայ խօսակցութիւն մը սկսիլ, որպէսզի իր ուշադրութիւնը հրաւիրեմ աւելի որոշ կերպով:

— Օրիորդ, ըսի ժպտուն դէմքով մը, ինծի կը թուի թէ այս տեղերը օտար են ձեզի:

Խարտեաշ աղջիկը ժպտեցաւ:

— Այո՛, պարոն, ես Հունգարիայէն կուգամ: Շաբաթ մը Ժընեւ կեցայ ու այս իրիկուն պիտի վերադառնամ արդէն:

Սիրտս խլրտեցաւ: Մե՛ղք:

— Սակայն, կծկծացի, հիմա ո՞ւր կ'երթաք:

— Գիւղ մը, ու խնդալով աւելցուց, գիտէ՞ք ինչու..., այգեկութքի:

Միտքէս կայծակ մը անցաւ:

Ծրագիրներ լոյսի արագութեամբ իրարու յաջորդեցին: Ես ալ ճիշդ այդ նպատակով կը ճամբորդէի: Երեւոյթները նպաստաւոր կը թուէին:

— Իսկապէ՞ս: Ես ալ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով այգեկութքի կ'երթամ, օրիորդ: Կ'ըսեն թէ հաճելի է...

Զար աղջիկը հասկցաւ ակնարկս:

— Ուսանո՞ղ էք, հարցուց:

— Այո՛:

— Ես ալ այնպէս— ու խնդաց չեմ գիտեր ինչո՛ւ:

Հետաքրքրութիւնը կ'արթննար մէջս ու կը սկսէի վառիլ նստած տեղս:

— Ձեր անունը կրնա՞մ իմանալ:

— Ժաժա:

— Ժաժա՞: Ձեզի պէս աղուոր օրիորդի մը վայել անուն, իրապէս:

— Խնդրեմ, խնդրեմ:

Ժաժա: Պաշտելի աղջիկ, որ այդքան կրակ ունիս մէջդ զիս եփելու համար: Արդեօք գէտէի՞ր թէ դիմացինդ բախտախնդիր տղայ մըն է սիրոյ մէջ: Ես շոգեկառք նստած էի անմեղ մտքով, այգեկութքի երթալու նպատակով, ժամանցի համար: Իսկ հիմա խելքս կը դառնար, միսս կ'արթննար ու ես անկամայ խնդութիւն կ'ուզէի ընել: Ամէն անգամ ինծի այսպէս պատահած է: Ամէն առիթով պայքար տեղի ունեցած է ուղեղիս ու մարմնիս միջեւ: Ու թէեւ տրամաբանութիւնս ցուցուցած է ինծի միշտ ուղիղը, պատշաճը, քմայքն է որ յաղթանակած է շարունակ, մսի պահանջներուն գոհացում տալով:

Ցանցանքը ի՞նչ է: Արեւելքցիի արիւն կը հրչի երակներուս մէջ: Ցեղայ[illegible] ամէն տեսակէտը նկատելի առնել[illegible] վերջ, աչքը չէ՞ միթէ գլխաւոր եթէ ոչ դրական միակ իրականութիւնը երիտասարդ, կեանքի բացուող հոգիի մը համար:

Շուտով թօթափեցի վարանումս: Հունգարուհին պէտք է տիրանա[illegible]լի ամէն գնով, այսօր իսկ: Ու հաճայնեցանք որ միասին պիտի ը[illegible]նէինք այգեկութքը, իրեն ծանօթ[illegible] մը պատկանող այգեստաններուն մէջ:

Կէս ժամ յետոյ, երբ կառախումբէն իջանք, բարեկամ էի արդէն Ժաժային հետ:

X

Շատ անգամ տեսեր եմ, ճամբորդութեան միջոցին, զուիցերիական սիրուն այգիները որոնք կ'երկարին պտրտէզի կանոնաւորութեամբ, Լէմանի եզերքը: Հմայիչ բան մը ունին անոնք իրենց կոկիկ երեւոյթին մէջ, կանանչ մօզայիքներու նման, որոնց մերթ ընդ մերթ կը պահուըտին բը[illegible]րակներուն ետին գիւղանկարի անբաղդատելի խաղեր տեղծելով: Բնականաբար հոս չկան Արեւելքի լի[illegible]հիւթ, քաղցր ողկոյզները օրհնուած, որոնց վրայ խաղողի հատիկներ կը կախուին թափանցիկ, գինովցնող տեսքով: Հոս չկան Կիլիկիոյ լայնատարած հէքեաթային այգեստանները վաղեմի, ուր ես կը խաղայի մանուկ հասակիս ու յափրացած խաղողէն, ուռած փորով կը պառկէի որթատունկի մը տակ, կախուած ողկոյզներուն միջեւ: Սակայն ի՞նչ հոգ: Հոս ալ կայ խարտեաշ Հունգարուհին, Ժաժան:

Ու ես յուզումնալից տրամադրութեամբ այգեկութքի սկսայ: Ժաժային հետ քովէ – քով մէկ – մէկ շարք առինք: Կը հաւաքէինք կատակելով, խնդալով: Ան ինծի կը պատմէր զուարթ անէքթոտներ ու ես իրեն կ'ըսէի թեթեւ, չար պատմութիւններ: Եւ անհամբեր կը սպասէի որ Ժաժան ողկոյզ մը մոռնար իր ետին, որովհետեւ հոս սովորութիւն է որ, եթէ հաւաքուած շարքի մը վրայէն մոռցուած ողկոյզ մը գտնես, իրաւունք կ'ունենաս մոռացկոտ աղջիկէն համբոյր մը պահանջելու:

Բախտէս պատահեցաւ երազածս: Ժաժան իր ետեւ գեղեցիկ ողկոյզ մը ձգեց, չեմ գիտեր գիտակցաբա՞ր թէ ոչ: Նետուեցայ որթատունկին վրայ ու խաղողը ձեռքիս մէջ պոռացի խնդալով.

— Ժաժա, այս անգամ իրաւունք ունիմ, չէ՞:

Ժպտեցաւ: Մատները շրթունքին տարաւ ու կարմրելով.

— Ո՛չ հիմա, փափաքս:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՐՆԻՆ ՄԷՋ

I.

Խրճիթ մը գիւղի մը մէջ: Փոքրիկ Գրուշան, եօթը տարու աղջնակ մը, կը զբօսնու դրան առջեւ: Գիւղին ստարոստը կը մօտենայ խրճիթին ու կը սկսի հետեւեալ տրամախօսութիւնը.

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Մարդ չկա՞յ ներսը:

ԳՐՈՒՇԱ.— Մայրիկս գնաց կովը կթելու: Իսկ Տեդնան ալ գնաց դղեակին մէջ աշխատելու: Մա՛րդ չկայ:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Լա՛ւ: Երբ մայրիկդ գայ, ըսէ իրեն թէ Ստարոստը եկաւ զինք տեսնելու: Այս երրորդ անգամն է որ կուգամ: Կը լսե՞ս:

ԳՐՈՒՇԱ.—Հարկա՛ւ կը լսեմ, խուլ չեմ:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Լաւ ուրեմն, մայրիկիդ ըսէ նաեւ որ, եթէ տուրքը վըճարուած չըլլայ մինչեւ կիրակի, պիտի ստիպուիմ տանելու ձեր կովը:

ԳՐՈՒՇԱ.— Մեր կովը տանի՛լ: Ուրեմն գող ես դուն: Բայց քեզի չենք ձգեր, որ գողնաս, հասկցա՞ր:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— (Կը ծիծաղի) Սատանայ բան է այս պզտիկը: Անունդ ի՞նչ է:

ԳՐՈՒՇԱ.— Գրուշա:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Լաւ, փոքրիկ Գրուշա, մտիկ ըրէ ինծի, մայրիկիդ ըսէ որ ես եկայ եւ, թէեւ գող չեմ, բայց պիտի ստիպուիմ տանիլ ձեր կովը:

ԳՐՈՒՇԱ.— Ինչո՞ւ կ'ուզես կովը տանիլ՝ եթէ գող չես:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Գանձելու համար տուրքը:

ԳՐՈՒՇԱ.— Ի՞նչ է տուրքը:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— (Կը խնդայ) Այս ի՛նչ յիմար աղջիկ է: Տուրք կ'ըսեն այն դրամին, զոր ցարը կը հրամայէ գանձել ժողովուրդէն:

ԳՐՈՒՇԱ.— Գանձե՛լ, եւ որո՞ւ համար:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Ցարին համար անշուշտ:

ԳՐՈՒՇԱ.— Ուրեմն այդքան աղքա՞տ է քու ցարդ, որ կարօտ է մնացեր դրամ պահանջելու մեզի պէս խեղճերէն: Զեմ հաւատար, սուտ է ըսածդ, ցարը այնքան հարուստ է, որ պէտք չունի մեր փարային:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— (Կը խնդայ դարձեալ) Սակայն այդ դրամը իրեն չի մնար, խենդո՛ւկ: Տուրքը կը ծախսուի մեր պէտքերուն համար: Այդ դրամով է, որ կը վճարեն հրամանատարներուն եւ պաշտօնեաներուն ամսականները: Այդ դրամով է որ, նաեւ, կը վճարուին ժողովուրդին կրթութեան ծախքերը: Մեզի համար է, կ'ըսեմ քեզի, մեր լաւութեան համար:

ԳՐՈՒՇԱ.— Մեր լաւութեան համար չի կրնար ըլլալ, երբ կը տանին մեր կովը:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Երբ մեծնաս՝ կը հասկնաս: Իսկ հիմա մի՛ մոռնար մօրդ ըսելու թէ պէտք է տուրքը վճարել մինչեւ կիրակի: Հասկցա՞ր:

ԳՐՈՒՇԱ.— Երբեք այդ խենթ խօսքերը չպիտի ըսեմ մօրս: Իսկ դուն եւ քու ցարդ ըրէք ձեր գիտցածը: Գալով մեզի, մենք ալ կ'ընենք մեր գիտցածը:

ՍՏԱՐՈՍՏԸ.— Երբ մեծնայ, Թոյն պիտի դառնայ այս աղջիկը: Ա՛խ, Գրուշա՛, ա՛խ... (Կը մեկնի ծիծաղելով):

II.

Դղեակի մը պարտէզը: Կոմսուհին, բաւական երիտասարդ, կը պտըտի պարտէզին մէջ իր երկու զաւակներուն հետ, մէկը 14 տարեկան մանչ մը, միւսը 6 տարեկան աղջնակ մը:

Ծառուղիին ծայրը իրենց դէմը կ'ելլէ գիւղացի ծերուկ կին մը: Հեռուէն՝ խոնարհ եւ գետնամած բարեւելէ յետոյ, կը մօտենայ կոմսուհիին:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Ի՞նչ կայ, Մատրենա՛:

ՊԱՌԱՒԸ.— Ձեր մեծութենէն խնդրանք մը ունիմ:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Ի՞նչ կ'ուզես:

ՊԱՌԱՒԸ.— Շատ ամօթով եմ ըսելու ձեզի, սիրելի մայր տիկին կոմսուհի, սակայն ի՞նչ ընեմ: Աղջիկս նորէ՛ն զաւակ մը բերաւ, եւ կը խնդրէ որ ընդունիք սանամայրութիւնը:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Սակայն շատ ժամանակ չըներ, որ մայր եղաւ վերջին անգամ:

ՊԱՌԱՒԸ.— Մեծ պահքին ճիշտ տարի մը եղաւ:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Ուրեմն հիմա քանի՞ թոռնիկ ունեցար:

ՊԱՌԱՒԸ.— Ալ համրանքը միտքս չի մնար, այնքան շատ են, տիկին կոմսուհի: Կ'ուզէի կէսը ուրիշին տալ: Թշուա՛ռ ենք, թշուառ: Մէկը միւսէն պզտիկ, բոլորն ալ:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Իսկ այս տղաձգան աղջիկդ քանի՞ զաւակ ունի:

ՊԱՌԱՒԸ.— Այս ծնածը եօթններորդն է, եւ բոլորն ալ ո՛ղջ են, ո՛ղջ: Ա՛խ, եթէ Աստուած — հայրիկը մէկ երկուքը առնէր տանէր ի՛նչ լաւ կ'ըլլար:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Ի՞նչպէս կը համարձակիս այդպէս ըսել, մե՛ղք է, պառա՛ւ:

ՊԱՌԱՒԸ.— (Լալով) Ի՞նչ ընեմ: Մե՛ծ է թշուառութիւնը: Ալ տանջըւելով տանջուելով՝ սկսանք կասկածիլ Աստուծոյ բարութեան մասին: Գթացէք մեր վրայ, տիկին մայրիկ, եւ ընդունեցէք սանամայրութիւնը: Որովհետեւ, հաւատացէ՛ք, ոչ միայն կարողութիւն չունինք վճարելու քահանային դրամը, այլ եւ հաց չունինք մեր տնակին մէջ: Եւ տեսնէ՛ք, բոլորն ալ պզտիկ են, ձագուկնե՛ր: Փեսաս քաղաքը կ'աշխատի: Փեսաս ու ես ենք միայն, որ կ'աշխատինք՝ ապրեցնելու համար այսքան բազմութիւն: Նոյնիսկ երբեմն մինակ ե՛ս կ'աշխատիմ, որովհետեւ աղջիկս տարուան կէսը կամ տղաձգան է, կամ նորածինին հետ է: Մինակ եմ, տիկին մայրիկ, մինա՛կ, եւ լաճերուս խումբը շարունակ հաց կ'ուզէ ինծմէ:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Իրա՞ւ եօթը թոռ ունիս:

ՊԱՌԱՒԸ.— Աստուած է վկայ, տիկին մայրիկ: Լաճերուս մէջէն է՛ն մեծն է միայն, պզտիկ աղջիկ մը, որ քիչ մը կ'օգնէ ինծի, միւսներուն հասակը գետնէն վեր չէ տակաւին:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Եւ ինչո՞ւ այդքան զաւակ կը բերէ աղջիկդ:

ՊԱՌԱՒԸ.— Ճար չկա՛յ, տիկին մայրիկ: Փեսաս ամէն անգամ տօնական օրերուն քաղաքէն կը վերադառնայ տուն: Է՛, երիտասարդ են երկուքն ալ եւ դժբախտութիւնը դրան ետեւն է՝ կը հասնի:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Կան մարդիկ, որ կուլան որովհետեւ զաւակ չեն ունենար, իսկ դուք կուլաք, որ շատ զաւակ կ'ունենաք:

ՊԱՌԱՒԸ.— Շատէն աւելի զաւակ կ'ունենանք, տիկին մայրիկ, շատէն աւելի: Ուժերէս վեր է, հաւատացէք: (Կը սրբէ աչքերը) Ուրեմն, տիկին կոմսուհի, կրնա՞մ քիչ մը յոյս տալ աղջկանս:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Այո՛: Միւսներուն սանամայրութիւնը ըրի, սաո՛րն ալ կ'ընդունիմ: Մա՞նչ է:

ՊԱՌԱՒԸ.— (Ուրախ ձայնով մը) Մանչ եւ քաջառողջ: Որ ճչայ, դեւ կը կարծէք: Ուրեմն, տիկին մայրիկ, ե՞րբ ըլլայ կնունքը:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Երբ ուզես:

(Պառաւը հազար շնորհակալութիւն իրար կը խառնէ եւ կը մեկնի կաղն ի կաղ ու նորէնորալէն)

ԿՈՄՍՈՒՀԻԻՆ ԱՂՋՆԱԿԸ.— Ըսէ՛, մայրիկ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ ոմանք զաւակ ունին, ոմանք չունին: Դուն ունիս, Մատրենան ալ ունի, եւ շա՛տ: Իսկ Պարաշան չունի:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Պարաշան ամուսնացած չէ որովհետեւ: Զաւակ կ'ունենան ամուսնացողները միայն: Երբ էրիկ – կնիկ ըլլան, այն ատեն է որ զաւակները կուգան:

ԱՂՋՆԱԿԸ.— Կուգա՞ն, անպայման կուգա՞ն:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.—Ո՛չ, ոչ, անպայման: Տե՛ս մեր խոհարարը ամուսնացած է, բայց զաւակ չունին:

ԱՂՋՆԱԿԸ.— Կարելի՞ է անանկ մը ընել, որ երբ մէկը զաւակ ունենալ ուզէ՝ զաւակները գան, իսկ երբ ունենալ չուզէ՝ զաւակները չգան:

ՄԱՆՉՈՒԿԸ.— (Իր քրոջ ուղղելով) Ի՛նչ խենթ բաներ կ'ըսես, դո՛ւն ալ:

ԱՂՋՆԱԿԸ.— Խենթ բաներ չեն: Ես կը մտածեմ, թէ ի՛նչ կրնանք ընել որ Մատրենային աղջիկը զաւակ չունենայ, քանի որ չուզեր զաւակ ունենալ: Ըսէ՛, մայրիկ, կրնա՞նք:

ՄԱՆՉՈՒԿԸ.— Քեզի կ'ըսեմ որ շատ խենթ խօսք է: Դուն կը խօսիս առանց ըսածդ գիտնալու:

ԱՂՋՆԱԿԸ.— (Մօրը թեւնոցէն քաշելով) Ըսէ՛, մայրիկ, ըսէ՛, կրնա՞նք:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեմ քեզի: Մեր ձեռքը չէ այդ, չենք գիտեր, Աստուած – հայրիկը միայն գիտէ:

ԱՂՋՆԱԿԸ.— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, զաւակները ի՞նչպէս կուգան աշխարհ:

ՄԱՆՉՈՒԿԸ.—(Խնդալով) Ցանցանքը աքաղաղինն է:

ԱՂՋՆԱԿԸ.— (Նեղուած) Ծիծաղելի բան չկայ ըսածիս մէջ: Քեզի կ'ըսեմ, որ կը մտածեմ թէ, երբ Մատրենա այլեւս զաւակ չուզեր, պէտք է բան մը ընել, որ զաւակ չունենայ, ճիշդ ինչպէս մեր սպասուհին, երբեք զաւակ չէ ունեցած:

ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ.— Բայց քեզի ըսի, որ

հանգչայ։
Այնքան ուրախ էի։
Որթատունկի տերեւներուն մէջէն խարտեաշ աղջիկը ինծի կը նայէր գաղտագողի։ Անոր չագանակագոյն աչքերը այնքա՛ն բան կ'ըսէին ինծի։ Ու մինչ ծառն կը ժողվէր լուռ, որթատունկի տերեւներուն մէջէն զոյգ մը ծիծեր, թա՛րմ, կենսունակ կը կախուէին կուրծքին վրայէն ժայռին, խաղողի ողկոյզներէն հազար անգամ աւելի գեղեցիկ։

Դուք տեսա՞ծ էք երբեք աղջկան մը կուրծքը պարարտ, մարմարի նման ողորկ ու ճերմակ, որուն կէս բացուածքը անլուծելի գաղտնիք ունի իր մէջ։ Ու մանաւանդ այդ կուրծքը, որուն վրայ տերեւներու կանանչ ցոլքը կ'ուրուագծուի, կը խաղայ։ Իմ սիրախտաւոր տղու հոգիս չա՛տ բան գիտէ այդ մասին, իբրեւ սիրահար փեղեցկին, զո՛հ մը անատակութեան, հեշտութեան։

×

Իրիկուն մը երբ մութը իջաւ գիւղին վրայ, ես սիրականիս թեւը մտած ծառոյտի եւյ դաշտերուն մէջ։ Հիմա ժաժան իմս էր, բոլորովին։ Նստանք ծառի մը տակ։ Ալ չէինք խօսիր։ Ու այնքան բան կար իրարու ըսելիք։

Առաջին անգամ երբ զինք համ,ուրեցի, ժաժան լացաւ յուզումէն։

— Գիտե՞ս, ըսաւ, այնքան տխուր է մտածել որ պիտի մեկնիմ առանց երբեք քեզ լիովին ունենալու…

Զա՛ր ժաժա։

Այնքան քաղցր էր հրթունքը, որ ամբողջ օրը խաղողի հիւթով անուշցած էր, կարծես յատկապէս ինծի համար։ Հիմա որ թեւերուս մէջ գրկած էի հոնդարցուհին եւ կը համբուրէի գինովի պէս։ Անոր մարմինը կը դողդղա՛ր քնքոյշ ծաղիկի մը պէս ու այդ սարսուռը կը փոխանցուէր ինծի այնքան հարազատօրէն որ ես ուժաթափ, աչքերս փակ, կը մնայի իրեն հետ գիրկընդխառն։

Ժամերը անցան շուտ, չափազանց շուտ։

Ժաժան պիտի մեկնէր կէս գիշերուան ճեպընթացով։ Միասին գացինք կայարան։ Մարդ չկար տակաւին։ Բարեկամուհիս յուզուած էր չափէն աւելի, մինչ ես կը ջանայի զսպել ներքին փոթորիկս, ամօթի տակ չմընալու համար։

Քիչ յետոյ եկաւ շոգեկառքը ժաժան իր հետ տանելու։ Մեկնումէն առաջ, խարտեաշ աղջիկը կախուեցաւ պատուհանէն ու ես անգամ մըն ալ զինք համբուրեցի, վերջին անգամ ըլլալով։ Ցետոյ, գլուխս ձեռքերուն մէջ առաւ ու կեղծ ժպիտով մը ըսաւ ինծի, աչքերուս մէջ հեշտակի նայելով.

— Այդքա՛ն մի տխրիր, սիրելիս։

Ճեպընթացը ճամբայ ելած էր արդէն։

Կէս ժամ յետոյ ես ալ վերադարձայ ժընեւ։ Երբ կայարանէն դուրս ելայ, գիշերային պաղ հով մը կը փչէր։ Լըճին ջուրերը գունաւոր ցոլքեր կը նետէին օդին մէջ ու կարապներ կը քնանային արդէն քով-քովի։

Ինչպէս գեղեցիկ էր գիշերային պատկերը, հաճելի էր այդեկութքը եւ քաղցր խաղողները Հելվեթիոյ, սակայն ուրիշ էր, ուրի՛շ բան էր ժաժան…

Հովը կը փչէր դէմքիս վրայ, ճակատս պաղ էր, սակայն սիրտս տաք, ուղեղս գինով։

ՑԱՐՕ ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Անտրէ Լէվինսոն

00000

Անցեալ շաբաթ Փարիզի մէջ մեռաւ ռուս գրագէտ Անտրէ Լէվինսոն։ Ծընած էր 1 նոյեմբեր 1887ին, Փեթերպուրկ։ Ռուս յեղափոխութենէն յետոյ՝ կ'անցնի Ֆրանսա եւ կը հաստատուի Փարիզ։

Լէվինսոն, ծագումով հրեայ, որ ֆրանսական պարբերականներու աշխատակցելով մեծ անուն մը շինեց, օժտուած էր խորունկ իմացականութեամբ մը։ Հմտութիւնը, զոր ցոյց կուտար արուեստի եւ մշակոյթի զանազան հարցերու մասին, իրապէս հիացում կը պատճառէր։ Բայց մասնաւորապէս պարի արուեստին մասին իր ուսումնասիրութիւնները հեղինակութիւն դարձած են այսօր։ Ջերմ պաշտպան մըն էր դասական պարին։ Candideի— Comoediaի մէջ ստորագրած է գեղեցիկ քննադատութիւններ դասական պարի վարդապետութեան մասին։ Ասկից զատ գրքով հրատարակած է նման ուսումնասիրութիւններ, — Պարը թատրոնին մէջ, Ռոմանթիք պարը, Արդի պարը, Արճէնթինա, Փավլովա, եւն.։

Les Nouvelles Littérairesի աշխատակցելով, տուաւ ընդհանուր քննադատութիւններ եւրոպական մեծ գրագէտներու մասին։ Իր բացառիկ հմտութիւնը ընդունելով, (աւելցնենք որ գիտէր 10 լեզու), Սորպոն Լէվինսոնի տուաւ դասախօսական բեմ մը, հրաւիրելով խօսիլ գրական մեծ դէմքերու մասին։ Այսպէս Լէվինսոն ներկայացուց Պալզաքը, Տոսթոյեւսկին, բանաստեղծ Տիւտչեւը։

Ցիշենք նոյնպէս Լէվինսոնի գիրքերը շարժանկարի արուեստին մասին,— մասնաւորապէս Poétique du Filmը այսօր ծոցի գիրքն է բեմադրիչներուն։

Անկախ քննադատ մը, բացառիկ հմտութեամբ եւ խորունկ իմացականութեամբ,— ահա ինչ որ պէտք է ըսել իր մասին։

Խօսելով Լէվինսոնի այս ձիրքերուն մասին, ֆրանսացի գրողները կ'ընդունին, որ քննադատի մը համար էական պայման է եւ անհրաժեշտութիւն՝ ունենալ խոր հմտութիւն եւ լայն ծանօթութիւն։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ, որ ռուս պրոլետարական գրականութեան մասին իր ակնարկները քանի մը տարի առաջ պատճառ դարձած ծանր յարձակման մը իր դէմ խումբ մը ռուս եւ օտար համայնավար գրողներու կողմէ։

ՓԵՅՈԹԼ

Հրաշագան յատկութիւններով բոյսի մը անունն է այս։

Կ'աճի Մեքսիքայի անջրդի հողերուն վրայ։ Տեղացիները կը խածեն փէյոթլին տերեւները եւ խաչքուրը, զոր կ'անուանեն մէսքալ, կը խմեն վասն գինովութեան, չըսելու համար խենթութեան։ Արդարեւ, այս բոյսը, զոր «աստուածային նուէր» մը կը համարին Մեքսիքացիները, տարօրինակ խենթութիւն մը կը պատճառէ, զգայարանքներու — ականջի եւ աչքի— գինովութիւն մը,— պրիսմակի նման՝ հազար գոյներով տեսարաններ կը պարզէ աչքերուն առջեւ, եւ ականջին մէջ՝ բազմաձայն զգայախաբութիւն մը։ Փէյոթլ նախ ուրախութիւն կը պատճառէ,— անընդհատ ծիծաղ ու խնդուք։

Կարծես ենթական կը նայի գեղադիտակի (kaléidoscope) մը մէջէն, որ անուշ գոյներ կը հագցնէ առարկաներուն։ Փէյոթլով գինովցած մէկուն մօտ երբ աղմուկ կամ ձայն հանէք, հրաշալի համերգ մը կը ստեղծուի անոր ականջին տակ, կարծես գեղալսակով (kaleidophone) մը ունկնդրէք։

Գիտուններ, մասնաւորաբար բըժիշկները զանազան փորձեր կատարեցին վերջերս եւ տեսան, որ փէյոթլին ազդեցութիւնը կը տարբերի երկիրէ երկիր եւ համաձայն ենթականերու մտային վիճակին։

Այսպէս երբ մտային սովորական վիճակի տէր մէկու մը դնդերներուն մէջ 30 սանթիկրամ մէսքալին (այսպէս կը կոչուի փէյոթլին բնատարրը) ներարկուի, անմիջապէս ենթակային աչքի բիբերը աւելի կը բացուին, կը լայննան, կը սկսի գլխու ցաւ մը, սրտի խառնուք, սարսուռք, լորձնահոսում, տաք գոլ մը երեսին վրայ։ Քիչ յետոյ թմրութիւն մը, քնանալու տրամադրութիւն, եւ ահա աչքերուն առջեւ կը պարզուի գոյնզգոյն տեսարան մը, որ շարունակ կը փոխուի, ճիշդ շարժանկարի մը պէս,— արձաններ, գաւազանկարներ, կենդանիներ, լճակներ, բոլորն անուշ գոյներով։ Ականջն ալ կը սկսի գործել,— երբ քովը կը խօսիք, նոյն իսկ երբ անլսելի ձայնով մը կը շշնջաք, ենթական կարծես կը լսէ ջութակի կամ դաշնակի պէս թաւշային ձայներ։ Ու այս ամէնը, տեսիլք ու մեղեդի, յարափոփոխ։

Ահա թէ ինչու հիմա թոյներու մոլի մարդիկ փէյոթլ կը փնտռեն, հաշիշէն աւելի թանկագին համարելով զայն։

Զարմանալին այն է, որ մէսքալինով թունաւորուած ենթակաները, ընդհակառակն, բոլորովին անհաճոյ զգայախաբութիւն մը կ'ունենան,— տեսարանները ծաղրանկարի կը վերածուին, ամէն բան տգեղ կ'երեւի այս անգամ։ Նոյն իսկ երբեմն ենթակաները այնպէս կը զգան, որ կորսնցուցած են իրենց մէկ թեւը, կամ քիթը։

Փէյոթլ տալով խենթերուն, հոգեբոյժները տեսած են, որ ենթակաները մէկիկ մէկիկ կը պատմեն, անշուշտ ապրելով, ինչ որ թաքուն կերպով կը մնար իրենց ենթագիտակցութեան մէջ։

Փէյոթլի ազդեցութեան մասին կարեւոր աշխատութիւններ ունին Տոքթ. Ռունէի, Տոքթ. Մարինէսքօ եւ ուրիշներ։

ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Փօլ Վալէրիի տընօրէնութեան տակ, Նիսի մէջ բացուեցաւ Միջերկրականեան Մշակոյթի կաճառ մը։ Բացման առթիւ, կրթական նախարար տը Մոնզի կ'ըսէր թէ կաճառը ոչ միայն պիտի ցոլացնէ Միջերկրականեան մշակոյթը, այլ եւ արտաեւրոպական իմացականութիւնը քանի որ պիտի հրաւիրուին դասախօսելու միջազգային հեղինակութիւններ։

Այս հիմնարկութեան առթիւ, ֆըրանսացի լրագրող մը տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Փօլ Վալէրիի հետ, որ կ'ըսէ.

— Տագնապը ընդհանուր է, ներկայիս ստեղծուած է խռովեալ վիճակ մը ոչ միայն քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին, այլ եւ, նոյն իսկ աւելի դժբախտ ձեւով մը, մտաւորական ասպարէզներու մէջ։ Պէտք է աւելցնեմ, որ մտաւորական անունով կը հասկնամ իմացական գործունէութեան կապուած մարդիկը,— այսինքն անոնք, որոնց դերն է ստեղծել գործեր՝ աւելցնելու նպատակով մարդկային ծանօթութեանց գումարը եւ իմացականութեան խորութիւնը։

Մինչեւ 1914, գոյութիւն ունէր վստահութիւն մը մշակոյթի զարգացման եւ ապագայի մասին։ Անխախտելի վստահութիւն մը իմացական արտադրութեանց արժէքներուն մասին։ Որոշ սկզբունքներ կը կարծուէր թէ պիտի երբեք չինամուէին որ եւ է յեղափոխութեամբ։ Այդ սկզբունքներէն՝ մտքի ազատութիւնը, գիտական, փիլիսոփայական եւ գեղարուեստական որոնումներու անձեռնմխելիութիւնը։

Այդ շրջանին Եւրոպա ստեղծած էր գերակայութիւն մը (supériorité), կը տիրապետէր աշխարհի մնացեալ մասերուն վրայ շնորհիւ իր մտքի լայն հորիզոնին եւ ճարտարապետական կառուցուածքին։ Գոյութիւն ունէր եւրոպական միտք մը, արդիւնք՝ ցեղերու երկար աշխատակցութեան։ Այդ աշխատակցութեան ամէնէն թանկագին արդիւնքը սակայն, ըմբռնումն էր արդի մարդուն մասին, որ չափն է իրերու։

Եկաւ պատերազմը։ Եւ դէպքերը, որ իրար կը յաջորդեն պատերազմէն ի վեր, սարսեցին ու կը սարսեն եւրոպական մտքի ճարտարապետութիւնը, հարուստ եւ բարդ, զոր ստեղծեր էին դարերը։ Իմացականութիւնը տագնապի մատնուեցաւ մէկ կողմէ տնտեսական պայմաններու պատճառով, որոնք մարդիկը կը մղեն փնտռելու անմիջական օգտակարը,— մինչ որ արդի կեանքի կշռոյթն իսկ թշնամի է իմացականութեան, թշնամի ըլլալով հաճոյքին, հիմա մարդիկ կը նախընտրեն հապճեպով պատրաստուած գործերը, քան հասուն եղանակով պատրաստուածները,— միւս կողմէ քաղաքական պայմանները, աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, կը մղեն փնտռելու պետական շահերու գերակշռութիւնը անհատական իմացականութեան վրայ։ Եւ վերջապէս, բոլորովին իմացական տեսակէտով, ըստեղծուեր է ընդհանուր խռովք մը, տարօրինակ անկարգութիւն մը մշակոյթի բոլոր ասպարէզներուն մէջ։

Այս բազմաթիւ վտանգները, որ կը սպառնան իմացականութեան, առաւելապէս զգալի են Եւրոպացիներուն։ Ահա թէ ինչու խորհեցանք զանազան երկիրներու մտաւորականներուն միջեւ ստեղծել հաղորդակցութեան եւ շօշափման նոր միջոցներ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւս ունի Մտաւորական Համագործակցութեան ժողով մը, ինչպէս ուրիշ մարմիններ կազմուած՝ միշտ նոյն մտահոգութեամբ,— կարգ եւ ներդաշնակութիւն ստեղծել իմացական ասպարէզներու մէջ։

Նիսի մեր կաճառը պսակումը պիտի ըլլայ բոլոր այդ փորձերուն,— փըրկութիւնը իմացականութեան, Միջերկրականեան մշակոյթին։

Ի ՓԱՌՍ… ՊԱՆԻՐԻՆ

— o —

Երգել ու փառաբանել երկրին արգիւնաբերութիւնը, նոր նիւթ մը չէ բանաստեղծներուն համար։ Հինէն ի վեր եղեր են քերթողներ, որ բանաստեղծութիւններ են նուիրեր գինիին, վերջապէս ներշնչուեր են հայրենիքին բերքով։Վաղուան բանաստեղծութիւնը անշուշտ պիտի ներշնչուի ճարտարագործական արտադրութիւններով։ Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ Նորմանտիոյ մէջ կաթնատնտեսական ֆրանսական ընկերութիւն մը մրցում մը բացած է բանաստեղծներուն միջեւ,— նիւթը քնարերգական եւ Վիրգիլեան շունչով պանծացնել ազգային պանիրը։

Այս առթիւ ֆրանսական թերթերը կը յիշեցնեն որ ասկից առաջ պանիրին վրայ բանաստեղծութիւններ գրած են Մօրիս Ռոլլինա, Շարլ Մոնսըլէ։

Ուրեմն, կեցցէ՛ պանիրը։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԱՐԱԲԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐԸ ՋԵՆ ՄՈՌՑՈՒԱԾ

»»»·«««

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ արաբերէն տառերով գիրք տպած ու ծախած ըլլալու ամբաստանութեամբ կը դատուին գրավաճառ Րաշիտ, ուսկերիչ Մէհմէտ Ճէմալ, Հօճա Հալիլ, Հաֆըզ Մուսթաֆա եւ գծագրիչ Միրզա Ալի էֆէնտիները։ Գիրքերը քերականներ են, որոնք Անատոլուի գիւղերը տարուած եւ ծրիաբար բաժնուած են։ Ամբաստանեալներէն Միրզա Ալի էֆէնտիի խանութէն գտնէ տախտակի վրայ շինուած անկեալ խալիֆա Ապտիւլմէճիտ էֆ.ի զինուորական տարազով մէկ պատկերը գտնուած եւ դատարան յանձնուած է։

Ամբաստանեալները յայտնեցին թէ գիրքերը բարեգործութեան համար Անատոլու ղրկուած եւ բաժնել տըրուած են, եւ թէ արգիլուած ըլլալը չէին գիտեր։ Դատավարութիւնը պիտի շարունակուի։

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը տեղեկանանք որ Հայկանուշ Թորոսեան պիտի տայ երգահանդէս մը 1934 մարտ 17 շաբաթ իրիկուն, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ ֆրանսացի յայտնի երգահաններու։

ամուսնացած չէ ան եւ ամուսնացածները միայն զաւակ կ'ունենան։

ԱՂՋՆԱԿԸ.— Լա՛ւ, բայց պէտք է որ զաւակ չունենան անոնք որ չեն ուզեր զաւակ։ Փոքրիկները աշխարհ կուգան, եւ խեղճ մայրերը բան մը չունին զանոնք կերակրելու համար։ Աս ըլլալի՛ք բան չէ։ Երբ ես մեծնամ, պիտի ամուսնանամ եւ այնպէս մը պիտի ընեմ որ միայն երկու զաւակ ունենամ,— մանչ մը եւ աղջիկ մը։ Լաւ բան չէ զաւակ ունենալ եւ չսիրել զանոնք։ Այնպէս չէ՞, մայրի՛կ։ Կեցի՛ր, երթամ ասիկա պատմեմ սպասուհիին։ (Կը վազէ.. կը հեռանայ)։

III.

Սենեակ մը մէջ։ Միշա, եօթը տարեկան մանչուկ մը, կը կարդայ նստած սեղանի մը առջեւ։Գավրիլա,ըսպասաւորը, պահեստի զինուոր, ներս կը մտնէ։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Մնաս բարով, Միշէնկա, տիրոջս փոքրիկ ու բարի տղան։ Ո՞վ գիտէ, Աստուած անգամ մըն ալ շնորհ պիտի ընէ՞ որ իրար տեսնենք օր մը։

ՄԻՇԱ.— Ուրեմն իրա՞ւ կը մեկնիս։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Հապա՛։ Պատերազմ յայտարարուած է եւ ես պահեստի զինուոր եմ։

ՄԻՇԱ.— Ի՞նչ պատերազմ։ Ո՞վ է որ պատերազմ յայտարարեր է։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Աստուած միայն գիտէ։ Ես թերթերուն մէջ կարդացի, թէեւ շատ բան չհասկցայ։ Կ'ըսեն թէ Աւստրիացին կատղեր է, սաստի՛կ բարկացեր է մերիններուն դէմ, որ, կ'երեւի թէ, յարձակեր են ի՞նչպէս, ո՞ւր, որո՞ւ վրայ, չեմ գիտեր…

ՄԻՇԱ.— Եւ դուն ալ կը վազես կ'երթաս, հա՞։ Եթէ ցարերը կռիւ ունին, թող կռուին, այդ իրենց գործն է։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Ո՛չ, պէտք է երթալ կռուիլ յանուն Աստուծոյ, յանուն ցարին եւ յանուն մեր ուղղափառ կրօնքին։

ՄԻՇԱ.— Բայց դուն չէիր ուզեր երթալ, չէ՞։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Հարկաւ չեմ ուզեր։ Ո՞վ պիտի ուզէր հանգիստ սիրտով ձգել իր կինը, իր զաւակները, իր խաղաղ կեանքը։

ՄԻՇԱ.— Ուրեմն ինչո՞ւ կ'երթաս։ Ըսէ անոնց թէ քու գործդ չէ եւ մի՛ երթար։ Ի՞նչ կրնան ընել։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Ի՞նչ կրնան ընել։Բռնի կը տանին։

ՄԻՇԱ.— Ո՞վ։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Ինծի պէս մարդիկ, ստորադաս պաշտօնեաներ։

ՄԻՇԱ.— Ինչո՞ւ, քանի որ քեզի պէս մարդիկ են։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Հրամանատարներ կան, անոնք հրաման կուտան եւ ինծի պէս մարդիկ բռնի կը տանին զիս։

ՄԻՇԱ.— Իսկ եթէ ստորադասները չուզեն հնազանդիլ։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Կարելի բան չէ։

ՄԻՇԱ.— Ինչո՞ւ։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Որովհետեւ… որովհետեւ օրէնք կայ։

ՄԻՇԱ.— Ի՞նչ օրէնք։

ԳԱՎՐԻԼԱ.— Տարօրինակ բաներ կ'ըսես։ Քեզի հետ խօսողը իր ընելիքն ալ կը մոռնայ։ Երթամ տաքցնեմ սամավարը։

IV.

Սենեակի մը մէջ։ Միշա, մանչուկ մը 6 տարեկան։ Մայրը։

ՄԻՇԱ.— Մայրի՛կ, ինչո՞ւ սպասուհին նորերս հագցուց։

ՄԱՅՐԸ.— Որովհետեւ տօն է այսօր, եւ եկեղեցի պիտի երթանք։

ՄԻՇԱ.— Ի՞նչ տօն։

ՄԱՅՐԸ.— Համբարձման տօն։

ՄԻՇԱ.— Ի՞նչ խենթ բառ է,— Հա՛մ - բա՛ր - ձո՛ւմ։ Ի՞նչ կը նշանակէ Համբարձում։

ՄԱՅՐԸ.— Կը նշանակէ թէ այս օր Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս երկինք համբարձաւ։

ՄԻՇԱ.— Յիսուս Քրիստոս երկի՞նք համբարձաւ։ Ի՞նչ կը նշանակէ երկինք համբարձաւ։

ՄԱՅՐԸ.— Կը նշանակէ թէ երկինք թռաւ։

ՄԻՇԱ.— Ի՞նչպէս կրցաւ երկինք թռչիլ, Յիսուս Քրիստոս թե՞ւ ունէր։

ՄԱՅՐԸ.— Ո՛չ, ո՛չ, թեւ չունէր։ Պարզապէս երկինք ելաւ, որովհետեւ Աստուած մըն էր ինք եւ Աստուած կրնայ ընել ինչ որ ուզէ։

ՄԻՇԱ.— Բայց ո՞ւր թռաւ, չէ՞ որ հայրիկը կ'ըսէ թէ երկինքը այն չէ, ինչ որ կը կարծենք։ Ըսաւ նաեւ որ պարապ է վերը։ Միայն աստղեր կան, շատ մը աստղեր։ Եւ ծայր ու սահման չունի երկինքը։ Հայրիկը ըսաւ այս բաները։ Ուրեմն ո՞ւր թռաւ Յիսուս Քրիստոս։

ՄԱՅՐԸ.— (Ժպտելով) Ամէն բան չենք կրնար հասկնալ, պէտք է հաւատալ միայն։

ՄԻՇԱ.— Հաւատա՞լ, ինչի՞։

ՄԱՅՐԸ.— Ինչի որ կ'ըսեն տարէց մարդիկ, հասկցա՞ր։

ՄԻՇԱ.— Այո՛, բայց անցեալ օր երբ ճաշասեղանին վրայ շրջեցաւ աղամանը եւ ես ըսի թէ մարդ պիտի մեռնի, դուն ինծի ըսիր թէ պէտք չէ հաւատալ այդպիսի յիմար խօսքերու, որ պառաւներն ըսած են։

ՄԱՅՐԸ.— Անշուշտ։ Եւ դարձեալ կ'ըսեմ որ պէտք չէ հաւատալ այդպիսի յիմար խօսքերու։

ՄԻՇԱ.— Լա՛ւ, ի՞նչպէս իմանամ թէ այս յիմար խօսք է, այս յիմար խօսք չէ։

ՄԱՅՐԸ.— Հաւատա միայն ճշմարիտ կրօնքին։

ՄԻՇԱ.— Ո՞րն է ճշմարիտ կրօնքը։

ՄԱՅՐԸ.— Ճշմարիտ կրօնքը մեր կրօնքն է։ (Մեկուսի) Կարծեմ մեզք բաներ պիտի ստիպուիմ ըսել։ (Բարձր) Ա՛լ կը բաւէ։ Գնա ըսէ հայրիկիդ թէ կը մեկնինք։ Ցետոյ գնա հագիր վերարկուդ։

ՄԻՇԱ.— Մայրիկ, խօսք տուեր էիր, որ եկեղեցիէն ելլելէ յետոյ շոքոլա պիտի տաս ինծի, պիտի տաս, չէ՞։

V

Աշնանային իրիկուն մը։ Փոքրիկ Մակարը, 12 տարեկան, եւ փոքրիկ Մարթան, 6 տարեկան, կանգներ են խրճիթի մը դրան առջեւ։ Ներսէն կը լսուին լալու եւ ճչալու ձայներ։

Մարթա կը հեծկլտայ ցած ձայնով։ Դիմացի խրճիթի դրան առջեւ փոքրիկ Պաւլին, 10 տարեկան։

ՊԱՒԼԻ.— Ո՞ւր այս ժամուն։

ՄԱԿԱՐ.— Նորէն կը ծեծէ մերինը։

ՊԱՒԼԻ.— Պրոկոր հօրա՞ը։

ՄԱԿԱՐ.— Ուրիշ ո՞վ պիտի ըլլար։

ՄԱՐԹԱ.— (Լալով) Մայրիկը կը ծեծէ՜…

ՄԱԿԱՐ.— Ներս չեմ ուզեր մտնել, զիս ալ կը ծեծէ։

(Կը նստի դրան սեմին վրայ։ Մարթա կը շարունակէ իր հեծկլտուքը)։

ՊԱՒԼԻ.— (Մարթային) Մի՛ լար այլեւս։ Ի՞նչ ընենք։ Լռէ՛։

ՄԱՐԹԱ.— (Արցունքներուն մէջէն) Ա՛խ, եթէ ես ցար ըլլայի, պիտի ծեծէի բոլոր անոնք որ վոդկա կուտան անոր։ Նոյն իսկ պիտի արգիլէի վոդկա ծախել որո՛ւ որ ըլլայ։

ՄԱԿԱՐ.— Ի՞նչ կ'ըսես։ Ցարը ինք ալ վոդկա կը ծախէ։Նոյնիսկ կ'արգիլէ ուրիշներուն, որ չծախեն, եւ ինք աւելի վաստկի։

ՊԱՒԼԻ.— Սխալ ես։

ՄԱԿԱՐ.— Ի՞նչ սխալ։ Գնա հարցուր անգամ մը թէ ինչո՞ւ Ակուլինան րանտ գրին։ Որովհետեւ գինի կը ծախէր ի վնաս ցարին։

ՊԱՒԼԻ.— Բայց կ'ըսէին թէ օրէնքի դէմ գործած է, ատոր համար։

ՄԱԿԱՐ.— Այո՛, օրէնքի դէմ գործած է, եւ օրէնքը կ'արգիլէ վոդկա ծախել։

ՄԱՐԹԱ.— Ես ալ ըլլայի, ես ալ կ'արգիլէի, որովհետեւ քանի կը խըմեն, այնքան կը ծեծեն մեզ։

ՊԱՒԼԻ.— (Մակարին) Տարօրինակ բաներ կ'ըսես։ Վաղը պիտի հարցնեմ ուսուցիչին։ Ան լաւ գիտէ։

(Ցաջորդ օրը, Պրոկոր, Մակարին հայրը, անկողնէն կ'ելլէ եւ կ'երթայ գարձեալ խմելու։ Մայրը, աչքերը ուռեցնուած, հաց կը թխէ։ Պաւլի կը մեկնի դպրոց։ Կը տեսնէ ուսուցիչը, որ դրան առջեւ կանգներ կը ծխէ)։

ՊԱՒԼԻ.— (Մօտենալով ուսուցչին) Պաւէլ Սէմէնովիչ, ճի՞շդ է որ ցարը վոդկայի առուտուր կ'ընէ։ Ճի՞շդ է որ Ակուլինան րանտ դրուեցաւ գինի ծախած ըլլալուն համար միայն։ Այսպէս ըսին ինծի երէկ։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ցիմար խօսքեր կ'ըսես։ Քեզի ըսողն ալ յիմարին մէկն է։ Ցարը բան մըն ալ չի ծախեր։ Ան ցար է։ Եթէ Ակուլինան րանտ դրին, պատճառն այն էր որ ոգելից ըմպելի կը ծախէր առանց տուրք վճարելու, այսպէս վնասելով պետական գանձին։

ՊԱՒԼԻ.— Ի՞նչ վնաս։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Պետութիւնը իրեն մենաշնորհ ըրած է ոգելից ըմպելիներու վաճառումը։ Ոգելից ըմպելիին դոյլը կ'արժէ երկու րուբլի, բայց պետութիւնը կը ծախէ 8 րուբլի 40 կոպէկ։ Ասկից՝ կը վաստկի 700 միլիոն։

ՊԱՒԼԻ.— Ուրեմն մարդիկ քանի շատ խմեն, այնքան շատ կը շահի պետութիւնը։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Անշուշտ։Եթէ այդ շահը չըլլար, ի՞նչպէս պիտի կրնայինք պահել բանակը, դպրոցները եւ ինչ որ պէտք են։

ՊԱՒԼԻ.— Լա՛ւ, ինչո՞ւ այդ պահանջուած դրամը ուղղակի չգանձել, փոխանակ գանձելու վոդկա խմցնելով, եւ գինովցնելով մարդիկը։

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Օրէնքը այսպէս է։ Ալ շատ խօսեցար, չո՛ւտ, դասարանդ մտիր։

ԼԵՒՈՆ ԹՈԼՍԹՈՅ

յայտարարեց թէ 1920ին, 1925ին եւ 1926ին ընկերվարականները յատուկ բանաձեւեր եւ որոշ առաջարկներ ներկայացուցին, 1929ին մատնանշեցին սպառնացող վտանգը, բայց իրենց հակառակորդները չլսեցին, թէ անոնք ազգայնամոլութեան, յետաշրջութեան ճամբան է որ կը հարթեն դաշինքներ տալալով, բայց իրենք ոչ խաբուիլ կ'ուզեն, ոչ ալ մեղսակից դառնալ:

Երէկ քննութեան ենթարկուեցաւ 6րդ յօդուածը, որ կը վերաբերի պաշտօնեաներու թոշակներու կրճատման եւ որ երկու դաշինքներու գլուխը կերաւ մինչեւ հիմա:

RÉVEILLON ԱԺԱՆ, ՀԱՃԵԼԻ

LE BYZANCE Հելլէն Ընկերակցութիւնը, բարենպատակ իր ձեռնարկներուն ի նպաստ, ԳԻՇԵՐԱՏՕՆ մը սարքած է 24 Դեկտեմբեր Կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingénieurs Civilesի մէջ

10, rue Blanche, Paris (9). Métro: Trinité

Հելլէն Ընկերակցութիւնս քանի մը ամիս առաջ նման երեկոյթ մը սարքած էր եւ մեր հայ բարեկամները մեծ բազմութեամբ եկան պատուել մեզ:

Քաջալերուած այս բարեկամութենէն, կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայ հայրենակիցներուն, որոնց հետ միացած ենք անցեալի հասարակաց մեր տառապանքով, պատուել մեզ իրենց ներկայութեամբ:

Հաչակաւոր նուագախումբ, արեւել. եւ եւրոպ. պարեր, պարի մրցումներ, քոթիյոն, թոմպոլա նուէրներով եւ Ազգ. Պարգեւախաղի տոմսերով, աթրաքսիոն, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ.— Տիկիններու 10 ֆրանք, այրերու 15 ֆրանք:

Կարելի է տոմսերը հայթայթել նախօրօք, դիմելով M. N. Karabetsos, 24 Fbg Monmmatre, Paris (9e).

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստականճոխբաժին: Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre Tél. Provence 95—68

կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

Վարձու յարկաբաժիններ

51, Avenue Pasteur, Bécon-les-Bruyères կայարանին ճիշդ դիմացը. 4 սենեակ եւ խոհանոց: Գին՝ խիստ չափաւոր: Այցելութեան եւ տեղեկութեանց համար դիմել՝ դռնապանին տեղւոյն վրայ կամ Girard Frères. 48 rue Sainte Anne, Paris.

Maison AGÉDER

Վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros **Demi-gros**

67, rue de Cléry. Paris (2) Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատրաստութիւն խանութպաններու եւ մարչաններու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ

Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ. քօմպինէզոն, ժիլէ, Փուլօվէր, Բաշլըք եւայլն:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մեթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** Փարիզ. Մէթրօ **Odeon.** կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուայով Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage եւ Robe d'Après midi: ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գինցողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթեր օտար երկիրներ բնակողներուն:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՅԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆի օժտուղիւններու կայարանին ճիշդ դիմացը. Նօթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնութալասիօն: Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ: Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած բրթուղով՝ 10 ֆրանք: Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 էն մինչեւ երեկոյեան 9:

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն: Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի ընկեր Կ. Ծատուրով, երեքշաբթի ժամը 3էն յետոյ:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN
17, Rue Damesme - PARIS (13e
Le Gérant : H. STEPHAN

Les Gaines de J. Roussel Paris

83, Boulevard Malesherbes
177, Regent Street, London W. 1

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ թրիքոյի հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M.M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մէթր հեռու)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. Հանրակառք՝ թիւ 5. 26: Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

ՏՈՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ:

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ թրիքօ շինողներու համար: Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ թիւ 2)28. 3)28. 2)32. 2)36. 2)40 (grosse laine):

Դիմել՝ DOERFLINGER

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ յօգանիքի հագուստնեկու համար: Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ: Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes **Tél. Ménil. 64 - 52**

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisableի 40.60 եւ 75 ֆր. ժողովրդական գիներ, խնամուած աշխատանք:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւայլն., եւայլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգարծ՝ բայց աշխատասէր հայրենի կիներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով Thés des Deux Empires թէյերէն:

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

Loterie NATIONALE Française

Ծախու են ԲՈԼՈՐ շահերէն տոմսերը, կէս, քառորդ եւ մէկ տասներորդ տոմսակներ:

ՄԷԿ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏՈՄՍԱԿ ԱՄԷՆ ՇԵՐՏԷ **Frs 15**

Դրամը ղրկել կամ անձամբ դիմել՝

Agence Générale LUTETIAի

24, rue Caumartin. ՓԱՐԻԶ **(9)**

Tél. Opéra 82-73

Գրասենեակները բաց են ամէն օր (նաեւ Շաբաթ եւ Կիրակի) առանց դադարի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 8ը:

կը խօսուի նաեւ հայերէն:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS 5, Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԾԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոֆաժ. rue Pierre Curie, K. Bicètre. Métro: Porte d'Italic. **13**

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակի հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կ.մնացի հիւանդութիւններ:

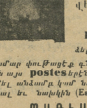
Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեք. տրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4:

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationaleի յառաջիկայ **tirages**ներէն ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց **pick-up**ի **prise**ով անզուգական այս **postes**երէն:

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricitéէն վկայեալ եւ նախկին (Essayeur Radio-Vitus)ի՝

ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazareէն մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան):

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000

Տոքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ հիւանդութեանց

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: Առաւօտները ժամադրութեամբ:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մեսսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէնթկենեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործածութիւն: Հակաշիճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս քննէածական թելադրական եւ ֆրիւտոեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ Ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալաւ պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկիկազմածներու. քուրօն եւայլն.) շինութեան համար:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

12 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2567

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱԼԱՐԸ

Ինչ որ անհաւատալի կը թուէր ամիսներ առաջ, իրականութիւն է այսօր,— Պուլկարիոյ Թագաւորն ու Թագուհին հիւր՝ Պելկրատի մէջ:

1912 – 13էն իվեր, ահաւոր վէրքեր բացուած են երկու երկիրներուն միջեւ: Այդ վէրքերը աւելի արիւնոտեցան 1914ին, երբ երկու երկիրները կը գտնուէին տարբեր ճակատներու վրայ:

Պուլկարիոյ բռնած դիրքին հետեւանքով, Սերպերը կատարեալ գողգոթայ մը անցուցին, եւ հազարաւոր ռազմիկներ ստիպուեցան Քորֆու ապաստանիլ: Շատեր իրենց գերեզմանը գտան հոն, վրէժ կտակելով ողջ մնացողներուն:

Միւս կողմէ, Սերպերը Յունաստանի հետ եղբօր բաժին ընելով Մակեդոնիան, անագորոյն միջոցներու դիմեցին, պուլկարականութեան բոլոր դիրքերը ոչնչացնելու համար: Ոչ դպրոց, ոչ եկեղեցի: Նոյն իսկ անունները կը փոխէին:

Պուլկարիան, պարտուած եւ ջախջախուած, չէր կրնար որ եւ է շարժում կատարել:

Համաձայնականները ոչ միայն զինաթափ ըրած էին գերմանաթուրք ճակատին այս անճար զինակիցը, այլ եւ տնտեսական գերութեան դատապարտած: Երկրին ամէնէն կենսական եկամուտները մինչեւ այսօր ալ կը ծառայեն հատուցումներու տոկոսները վճարելու: Միջդաշնակցային յանձնաժողովը տիրաբար նստած էր Սոֆիայի մէջ եւ ոստիկանի պէս կը հսկէր պետական բոլոր գործառնութեանց: Ունէր քարտուղարներ եւ մեքենագիրներ որոնց թոշակը աւելի բարձր էր քան նախարարներուն ստացածը:

Ու վերջապէս, Եուկոսլավիան բռնած էր սպառնալից դիրք մը: Ո՛ր եւ է հակասերբ դէպք, նոյն իսկ հպատակի մը սպանութիւնը, կը դառնար պատրուակ ծանուցագիրներ ղրկելու: Իսկ Մակեդոնացիներու դաւադրական – ահաբեկչական գործունէութիւնը քիչ մնաց որ յարաբերութեանց խզման յանգէր, քանի մը տարի առաջ: Պուլկարիան Ցարիպրոտն ալ կորսնցուցած ըլլալով, սերպիական բանակը ամէն դիւրութիւն ունէր երկու ժամէն Սոֆիա մտնելու, եթէ հրաման ստանար Լոնտոնէն եւ Փարիզէն:

Դեռ այս տարուան սկիզբը, մեծ բան փոխուած չէր փոխադարձ ատելութեան եւ քինախնդրութեան մթնոլորտէն:

Իսկ այսօր, արդէն կը խօսին երկու եղբայր ժողովուրդներու մերձեցման մասին...

Անցեալ ամրան, Պօրիս Թագաւորը Փարիզ եկաւ եւ յետոյ գնաց Լոնտոն: Վերադարձին, Պելկրատի կայարանին մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ալէքսանդր Թագաւորին հետ:

Այս նախատօնակէն յետոյ, Եուկոսլավիոյ Թագաւորը գնաց Վառնա, եւ այնտեղ հիմը դրուեցաւ նոր տեսակցութեան մը:

Այդ պաշտօնական տեսակցութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ այսօր, փառաւոր ցոյցերով:

Տարակոյս չկայ թէ՝ մերձեցման այս քաղաքականութիւնը ներշնչուած է մեծերէն. առաւելապէս՝ Փարիզէն: Անոր գաղափարը յղացուած էր Պօրիս Թագաւորին «անպաշտօն» այցելութեան ատեն, իսկ դժուարութիւնները հարթելու օգնեց Պ. Էրիոյի նոյնքան անպաշտօն այցելութիւնը:

Մնաց որ, մերձեցման այս ձեռնարկը անխուսափելի դարձած էր Թուրքեւյունական ուխտէն, Ըսմէթ փաշայի Սոֆիա այցելութենէն, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ Թագաւորներուն տեսակցութենէն, Եուկոսլավիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած ոչ – յարձակման դաշինքէն յետոյ:

Այս բոլորը պաշարման եւ մեկուսացման կ'ենթարկէին Պուլկարիան, որ ի զուր օգնութիւն կը սպասէ տարիներէ ի վեր, որ պահանջներ ունի իր դրացիներէն, ինչպէս անոնց հովանաւորներէն:

Հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, Սոֆիան խոր մտահոգութեան մատնուած է Թուրքեւյունական ուխտին կնքումէն:

Մանուկները միայն կրնան հաւատալ թէ ան ուղղուած չէ Պուլկարիոյ դէմ: Կը բաւէ յիշել միայն երկու երկիրներու հողային ամբողջութիւնը ապահովելու փոխադարձ յանձնառութիւնը, հասկնալու համար ամբողջ գաղտնիքը:

Պուլկարիան զինադադարէն ի վեր կը յիշեցնէ Նէօյյի դաշնագրին մէկ տրամադրութիւնը, որուն համաձայն դէպի ծով ելք պիտի ստանար փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Միւս կողմէ, Եուկոսլավիան ինք դիտումներ ունի Սելանիկի մասին, անբաւական գտնելով յատկացուած չէզոք շրջանը: (Այս հեռանկարն էր որ փութացուց Թուրքեւյունական զինակցութիւնը):

Պելկրատի տեսակցութիւնը պիտի կրնա՞յ շօշափելի բարեփոխումներ յառաջ բերել այս մանուածապատ կացութեան մէջ:

Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ Պուլկարիան պիտի ստանայ իր ուզածները, երբեւ նեցուկ ունենալով Եուկոսլավիան:

Պուլկարիան պահանջներ ունի Ռումանիայէն (Տոպրուճա), Եուկոսլավիայէն (Ցարիպրոտ եւ Մակեդոնիա), Թուրքիայէն (Թրակիա) եւ Յունաստանէն (Մակեդոնիա, դէպի ծով ելք): Իսկ այս բոլոր պետութիւնները դաշինքներ կնքած են իրարու հետ:

Արդ, որո՞ւ հաշւոյն պիտի ըլլան զիջումները...

Պուլկարիան ինքն ալ մեծ պատրանքներ չունի: Բայց, բոլորովին մինակ մնացած ըլլալով, կը յուսայ գոնէ բարոյական յենարան մը գտնել Պելկրատի մէջ, աստիճանաբար բարեփոխումներ ստանալու համար:

Հարկ է այս աչքով դիտել Պելկրատի դէպքը: Միւսը, բուն պալքանեան պալարը, դժուար թէ դարմանուի, արքայական այցելութիւններով եւ շքասեղաններով:

Ինչ որ «Պալքանը Պալքանցիներուն» կը կոչեն, բառախաղ մըն է տակաւին, դարձեալ մեծերուն կողմէ ներշնչուած:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՂԱՆԱԿ

Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան առթիւ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին ոտքը գետնէն կտրած էր:

Ի՛նչ բառեր, ի՛նչ բառեր: Եւ ամէն մէկ տողին՝ « ազգային », «ՀԱՅ, ՀԱՅ»:

— « *Տուէք մեր ներկայ Հայրենիքին ի՛նչ գոյն, ի՛նչ տիտղոս որ կ'ուզէք, յորջորջեցէք զայն քոմինիստական, սոցիալիստական, խորհրդային կամ բանւորա – գիւղացիական: Բայց պիտի տեսնէք որ այդ գոյները կամ յորջորջումները ոչինչ ունին այնքան համապարփակ, այնքան յանկուցիչ ու հրապուրիչ, որքան ինքն իսկ իրականութիւնը,— որ է Հայոց Ազգային Տունը — կենդանի, ազատ եւ պետականութիւն ունեցող Հայաստանը* »: (30 *նոյեմբեր*):

Միւս օրկաններն ալ անդադար կը հնչեցնեն միեւնոյն եղանակը,— «Ազգայի՜ն», «Հայ, Հա՜յ»:

Դժբախտաբար, Կոմկուսը արթուն է եւ պարբերաբար պաղ ջուր կը լեցնէ ապուրին մէջ:

Այսպէս, « Բանուոր », Ամերիկայի հայ բոլշեւիկներուն պաշտօնաթերթը, բռնելով ռամկավար « Պայքար »ի օձիքէն, կը պատմէ.

— « *Խ. Հայաստանի « բարեկամ » « Պայքար »ը անցեալ տարի Ներգաղթի յանձնախումբին կոչը նոյնիսկ վճարումով չհրատարակեց, իսկ այս տարի համախորհրդային միութեան Խ. Հայաստանի մէջ շինարարութեան սկսելու համար ըրած կոչը վճարումով կը հրատարակէ* » (21 *հոկտեմբեր*):

Այս դեռ ոչինչ: «Բանուոր»ը բանուորական ապտակ մը եւս կ'իջեցնէ ռամկավար խմբագիրներուն, որպէսզի սթափին եւ չխաբեն.

— « Պայքարի *խմբագիրները այնքան կը սիրեն Խ. Հայաստանը որ կոմունիստ վարիչները կը չինեն ազգասէր, սոցիալիստական շինարարութիւնը՝ ազգաշինութիւն, ներգաղթը՝ ազգահաւաքում, « պատահականօրէն » մոռնալով թէ իրենց ներկայացուցած « ազգը » վտարուած է երկրէն, թէ Խորհ. Հայաստանի վերելքը կը կատարուի սոցիալիստական ուղիով եւ ոչ թէ իրենց նեխած ազգայնական դրամատիրական ճամբով, եւ թէ « ազգահաւաքումն » ալ կը կատարուի դուրս ձգելով « ազգ »ը:*

Այս երկու եղանակներէն ո՞րն է վաւերական...

ՎԱՀԷ

ՑՈՒՐՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ցուրտը երթալով կը սաստկանայ Փարիզի մէջ: Մէկ – երկու օրէ ի վեր ջերմաչափը իջած է մինչեւ 8 աստիճան: Կը կարծուի թէ դեռ երկար պիտի տեւէ այս անսովոր ցուրտը: Գաւառներու մէջ աւելի ծանր է կացութիւնը, ջերմաչափը իջած ըլլալով մինչեւ 15 աստիճան:

« ԹԱԼԻՍՄԱՆ »Ի ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բնապատմական թանգարանի դիւանաթուղթերուն մէջ գտնուած է անգլիացի վիպասան Ուոլթըր Սքոթի « Թալիսման » հեքեաթին ձեռագիրը:

1868ին, Լոնտոնի մէջ, աճուրդի մը ատեն ռուս դիւանագէտ մը գնած էր այս ձեռագիրը եւ անկէ ի վեր կորսուած կը համարուէր:

« Թալիսման »ը թարգմանուած եւ հրատարակուած է նաեւ հայերէն:

ԹԱՂԵԼՈՒ ԿԸ ՏԱՆԷԻՆ ԲԱՅՑ ԴԻԱԿԸ ԿՈՐԶԵՑԻՆ ԵՒ ՎԱՌԵՑԻՆ...

Լինչի օրէնքը կատաղութեան շրջան մը կը բոլորէ Մ. Նահանգներուն մէջ: Վերջերս պատմեցինք երկու գազանային դէպքեր: Ահա նորագոյնը.— Հինգշաբթի օր, Թէքսասի նահանգին Քաունց գիւղին մէջ, ոստիկանութիւնը թաղելու կը տանէր սեւամորթ մը որ կը փնտռուէր սպիտակամորթ աղջկան մը սպանութեան համար եւ որ սպաննուած էր ձերբակալման պահուն: Զորս հարիւր հոգի յարձակեցան մեռելակառքին վրայ, գրաւեցին դիակը, կապեցին ինքնաշարժին ետեւէն եւ երկու ժամ քաշկռտեցին փողոցներուն, յետոյ սեւամորթներու թաղին մէջ: Ամբոխը տուներու տախտակները քաշելով խարոյկ մը շինեց եւ անոր վրայ վառեց յօշոտուած դիակը: Ցետոյ պատրաստուեցաւ բանտէն հանելու եւ նոյն վիճակին հասցնելու միւս սեւամորթները, բայց ոստիկանութիւնը սպառնաց կրակի բռնել: Ամբողջ գիւղը ահուսարսափի մատնուած է: Սպիտակամորթները սեւամորթներուն ձեռքէն բռնելով կը տանին խարոյկին մօտ, որպէսզի տեսնեն իրենց վրէժխնդրութիւնը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԿԱԼԱՑԻ ՄԷՋ

«Իւմանիթէ» կ'իմանայ թէ Կալացի «Լանիս» գործարանին ոստայնանկները գործադուլ հռչակած են աշխատավարձի կրճատման դէմ, միեւնոյն ատեն պահանջելով օրական աշխատանքը վերածել ութ ժամուան: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բանւորներու 7 պատուիրակները:

« ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ » ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Ռումանական կառավարութիւնը մասնաւոր հրամանագրով մը լուծեց ֆաշական կազմակերպութիւն մը որ կը կոչուէր « երկաթեայ պահակներ » եւ որ վերջերս յարձակումներ գործած էր Հրեաներուն դէմ: Կազմակերպութեան բոլոր գրասենեակները պիտի փակուին եւ թուղթերը պիտի գրաւուին: Արգիլուած է գործածել կազմակերպութեան դրօշակները, համազգեստները եւ ուրիշ նշաններ: Ջեղեալ պիտի համարուին նաեւ յանուն կազմակերպութեան արձանագրուած երեսփոխանական թեկնածութիւնները:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ սիոնականները շաբաթ օր հսկայական միթինկ մը կազմակերպեցին Թէլ Ավիվի մէջ, բողոքելու համար Հրեաներու ներգաղթին սահմանափակման դէմ: Այս առթիւ խռովութիւններ ծագեցան եւ 7 ոստիկաններ ու տասը ցուցարարներ աւելի կամ պակաս ծանր վէրքեր ստացան: Ցուցարարները քարի եւ աղիւսի կտորներ նետեցին ոստիկաններուն: Կռիւը տեւեց երեք ժամ, մինչեւ որ զրահապատ ինքնաշարժներ հասան Եաֆայէն: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

16 ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԵՍԱՆ

Կիրակի օր Պուլոնեի մէջ պսակուեցաւ Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ ամուսինը, Թորէլ, 22 տարեկան աղջկան մը հետ որ... մայր եղած էր: Ըստ օրինի, հարկ եղաւ հանրապետութեան նախագահին արտօնութիւնը ստանալ այս կանխահաս ամուսնութեան համար:

Նոր Յեղափոխութիւն Սպանիոյ մէջ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Շաբաթ օր ապստամբական շարժում մը պայթեցաւ Սպանիոյ մէջ, կեդրոն ունենալով Պարսելոնայի եւ Սարակոսայի նահանգները: Կառավարութիւնը ժամանակին լուր առած ըլլալով, յաջողեցաւ խափանել ընդվզութեան ծաւալումը: Ապստամբները ամէն տեղ իրենց դիմացը գտան գերակշիռ ուժեր: Անհամար թռուցիկներ ընկերային յեղափոխութեան կը հրաւիրէին ժողովուրդը: Յեղափոխականները, որոնք մեծ մասով անիշխանականներ եւ համայնավարներ են, ոչ միայն հրացան պարպեցին իրենց գրաւած դիրքերէն, այլեւ ռումբեր պայթեցուցին: Պիլպաօ – Սարակոսա շոգեկառքը գիծէն հանուեցաւ եւ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան: Մեռեալներ ալ կան: Սարակոսայի մէջ ապստամբները հրավառ հեղուկներ կը գործածէին, կառավարական զօրքին վրայ յարձակելու համար: Մարապետներու յատուկ վանք մը կրակի տրուեցաւ: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Կառավարութիւնը լաւատես է եւ կը յուսայ քանի մը օրէն խեղդել ամբողջ շարժումը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՑԱՂԹԵՑ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ ՅԱՐՈՒՑԱՆԵԼՈՎ

Գիշերը ցերեկին խառնելով, երեսփ. ժողովը շաբաթ օր քուէարկեց ելմտական ծրագրին ամէնէն արկածալի յօդուածը, վեցերորդը, որ կը վերաբերի պետական պաշտօնեաներու թոշակներու կրճատման:

Ինչպէս կը յիշուի, Պ. Պ. Տալատիէի եւ Սառոյի դահլիճները ինկան այս յօդուածին քննութեան առթիւ: Պ. Շոթան ամէն բան աչք առնելով, յուզիչ կոչ մը ուղղեց ժողովին, որ առաջուան նիստին մէջ 63ի դէմ 403 ձայնով քուէարկեց կրճատման սկզբունքը, իսկ յաջորդ նիստին մէջ ամբողջ յօդուածը: Ժողովը շարունակուեցաւ կիրակի օրն ալ, եւ իրարու ետեւէ քուէարկուեցան միւս յօդուածները:

Վեցերորդ յօդուածին համաձայն, համեմատական կրճատման պիտի ենթարկուին 12,000 ֆրանքէն վեր եղած թոշակները, 3000ական ֆրանք ալ տուրքէ զերծ պիտի համարուի, իւրաքանչիւր անչափահաս զաւակի համար, սկսելով երրորդ զաւակէն: Կրճատման կամ տուրքի սակն է՝ 12000 — 15000ի համար՝ հարիւրին 2, 15001էն 20,000ի համար՝ 3, 20,001էն 25,000ի համար՝ 4, 25,001էն 30,000ի համար՝ 5, 30,001էն 50,000ի համար՝ 6, 50,001էն 100 հազարի համար՝ 7, 100 հազարէն վեր եղած թոշակներու համար՝ հարիւրին 8: Կրճատման գումարը չպիտի անցնի 275 միլիոնը, եւ վերաքննութիւն պիտի կատարուի վեց ամիսը անգամ մը:

Վիճաբանութեանց ատեն, խօսք առին, ուրիշներու կարգին Պ. Էրիօ՝ պաշտպանելու համար կառավարութեան ծրագիրը, եւ Պ. Թառտիէօ՝ քննադատելու համար զայն: Այս վերջինը դիտել տուաւ թէ ոչ ոք, նոյնիսկ դահլիճը չի հաւատար թէ կարելի պիտի ըլլայ հաւասարակշռել ելմտացոյցը: «Մենք միշտ նոր բացեր պիտի ունենանք, որովհետեւ ձեր քաղաքականութիւնը վերջ մը չի դներ բացերուն»:

Դահլիճը կիրակի գիշերուան նիստին մէջ ալ տագնապ մը անցուց, եւ ստիպուեցաւ վստահութեան խնդիր յարուցանել երկու անգամ:

⁂ Պետական պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը նորէն դժգոհ է եղած քուէարկութենէն եւ փութաց իր բողոքը յայտնել, յորդորելով շարունակել պայքարը:

ՊԻՐԷՈՆԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԼԻՓԱԶՄԱՅԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ

ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ԾԱՆՐ ՎՆԱՍՆԵՐ ԿՐԵՑԻՆ

Անցեալ շաբթու ծանր ողողումներ տեղի ունեցան Պիրէոնի մէջ: « Նոր Օր »էն կ'իմանանք թէ Լիփազմայի գաղթակայանն ալ ծանր վնասներ կրած է: Ահաւասիկ առաջին լուրերը.—

Լիփազմայի գաղթակայանը իր 12ամեայ գոյութեան ընթացքին առաջին անգամն է որ այս տեսակ մեծ աղէտի մը առջեւ կը գտնուի, 24 ժամ անդադար տեղացող անձրեւին պատճառաւ:

Տեղատարափ անձրեւը աղետալի համեմատութիւններ առաւ իր գործած աւերով, մասնաւորաբար Այ. Տիօնիսի եւ Տռափէցոնայի ձորին մէջ, ուր հարիւրաւոր գաղթականական հիւղակներ՝ ժամերով ջուրերու հոսանքին խաղալիք՝ մէկը միւսին ետեւէն քանդուեցան: Ողբալի տեսարաններ պարզուեցան ժամը 5 — 8, երբ հարիւրաւոր ընտանիքներ օգնութեան սրտաճմլիկ աղաղակներով խեղդամահ ըլլալու ստոյգ վտանգէն ազատում կ'աղերսէին, իրենց ունեցած բուռ մը ինչքը ջուրին յանձնած եւ տանիքներու վրայ ապաստանած:

Ոստիկանական փրկութեան ջոկատներ անպատսպար մնացած ընտանիքները անմիջապէս տեղաւորեցին դպրոցական շէնքերու մէջ:

Բաւական թիւով Հայեր մեծ կորուստներ ունեցան: Հայերու պատկանող աւելի քան 15 հիւղակներ կիսովին կամ ամբողջովին փլած են: Ամէնէն շատ վնասուած են ուսուցիչ՝ Սեդրակ Գոհարունի եւ եղբարք Բարաղամեան: Առաջինին աշխատանոցին վարի յարկի պատերը երեք քառորդով փլած եւ «տէզգեահ»ները ջուրին տակ մնացած են: Բարաղամեաններու աշխատանոցն ալ ժամերով ջուրի մէջ մնացած է: Վնասը բաւական մեծ է:

Ձմրան նախամուտին զուգադիպող այս մեծ աղէտը շուարման մատնած է աղէտահարները որոնց աչքերը սեւեռած են ազգային իշխանութեան: Վարչապետ եւ նախարարները եկան աղէտահարները մխիթարելու եւ անոնց տեղաւորման մասին կարգադրութիւններ ընելու: Ի՞նչ կ'ընեն Մայլմեան եպիսկոպոս եւ էֆէնտի գործակիցները, արդեօք վարչապետէն աւելի՞ դիրք ունին, որ յոյնութիւնը յանձն չառին գալու եւ մխիթարելու ժողովուրդը:

⁂ Ողողուած եւ գրեթէ ամբողջովին քանդուած են Յովհ. Գըլըճեանի, Գուրգէն Դարմանովի, Հայկազուն Տէր Խաչատուրեանի, Վահան Ֆարմասոնի եւ ուրիշներու տուները: Ամերիկեան վարժարանի մէկ պատը փլած է: Մղրակեանի եւ Աւագեանի կաշեվաճառատունները ողողուած են: Մեծ վնասներ ունին: Գօքինիայէն Յակոբ Մարգարեանի կաշիի աշխատանոցը քանդուած է: Նիւթական վնասը կը հաշուի 250,000 տրախմի:

Պուլկարիոյ Թագաւորը Պելկրատի մէջ

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՏԻՒՆԵՐ

Պուլկարիոյ Թագաւոր ու Թագուհին Պելկրատ հասան կիրակի օր, ընկերակցութեամբ վարչապետ Պ. Մուշանովի: Մայրաքաղաքը տօնական երեւոյթ ստացած էր: Կայարանին մէջ կը սպասէին Ալեքսանդր Թագաւորը, Մարիա Թագուհին, կառավարութեան անդամները, բանակին գլխաւոր վարիչները եւ կրօնական դաւանութեանց ներկայացուցիչները: Երկու վեհապետները թեւ թեւի մտան, իսկ Թագուհիները համբուրուեցան, մինչ մայրաքաղաքին ամբողջ պահակազօրքը զինուորական պատիւներ կ'ընծայէր: Հիւրերը առաջնորդուեցան պալատ, ժողովրդական խանդավառ ծափերու մէջ: Անմիջապէս յետոյ ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ: Իրիկունը փայլուն լուսավառութիւններ կատարուեցան: Հակառակ սաստիկ ցուրտին, ահագին բազմութիւն խռնուած էր փողոցները, նոյնիսկ գիւղացիներ մայրաքաղաք թափած էին: Հազարաւոր ելեկտրական լամբարներ կը հողային երկու երկիրներու դրօշակներ—

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՎ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՉԿԱՅ

II

ՀԱՑԱՄԹԵՐՈՒՄ

Եթէ խորհրդային արտերից ստացւող հացը խելացի կերպով բաժանւէր ժողովրդին, թերեւս ժողովրդի վիճակը մի քիչ տարբեր լինէր: Բայց խորհրդային իշխանութիւնն իր ծրագիրները կազմելիս եւ կեանքում գործադրելիս ի նկատի ունի ոչ թէ ժողովրդի շահը, այլ իր երազական ծրագիրների իրագործման պայմանները: Էականը, օրինակի համար, այս ինչ ջրանցքի կամ այս ինչ գործարանի կառուցումն է եւ ոչ թէ այս կամ այն շրջանի բնակչութեան բարօրութիւնը: Հազա՞ր մարդ կը փչանայ ծրագրուած գործի իրականացման համար թէ միլիոն, բոլշեւիկների փոյթը չէ:

Ուրեմն, պէտք է տեսնել թէ խորհրդային տնտեսական քաղաքականութիւնը ի՛նչ յարաբերութեան մէջ է ժողովրդի պարէնաւորման հետ, այսինքն՝ պարզել բոլշեւիկների, այսպէս կոչուած հացամթերման քաղաքականութիւնը:

Իր տնտեսական քաղաքականութեան մէջ խորհրդային իշխանութեան հիմնական մտահոգութիւնը արդիւնաբերութեան զարգացումն է: Որպէս հետեւանք այս քաղաքականութեան մեծ չափով աճել է քաղաքի բնակիչների թիւը: Այսպէս, 1913 թւին Խորհ. Միութեան ներկայ սահմաններում քաղաքներում ապրում էր 25,4 միլիոն մարդ, այսինքն՝ երկրի ողջ ազգաբնակութեան 18,3%ը, 1927—28ին՝ 27,6 միլիոն — 18,3 տոկոս, 1932—3ին՝ 38,7 միլիոն—23,4 տոկոս եւ 1933–4ին՝ արդէն 41,2 միլիոն, կամ 24,6%:

Ուրիշ խօսքով, այժմ Ռուսաստանի բնակիչների մէկ քառորդն ապրում է քաղաքներում: Այդ զանգուածը պէտք է կերակրել: Որտեղի՞ց առնել հացը: Միակ աղբիւրը գիւղացիութիւնն է — սովխոզներ, կոլխոզներ, մենատնտեսներ: Հացի մասնաւոր առեւտուրը Ռուսաստանում, ինչպէս յայտնի է, համարեա արգիլուած է: Կառավարութիւնը պարտադրական միջոցներով առնում է գիւղացու հացը եւ տանում քաղաք, պետութեան կողմից նշանակուած գներով, որոնք յաճախ լինում են ինքնարժէքից ցածր:

Քաղաքներից զատ, Ռուսաստանում կան մի շարք ընդարձակ շրջաններ, որոնք տեղական հացահատիկի մշակութիւն կամ չունին, կամ ունին անբաւարար չափով եւ ապրում են դրսից բերուած հացով: Այդպիսի շրջաններ են՝ Մոսկուայի արդիւնաբերական մասը, մի շարք հիւսիսային նահանգներ, Թուրքեստան եւն.:

Բացի այդ, խորհրդային կառավարութիւնը որոշ քանակութեամբ հացահատիկ արտածում է արտասահման իր դրամական կարիքներին բաւարարելու համար:

Եթէ այս բոլոր պարագաները նկատի առնենք հաշւառութեան, կը ստանանք հետեւեալ պատկերը.

1913թւին իւրաքանչիւր գիւղական բնակչին բաժին էր ընկնում 4,39 ցենտներ հաց, 1922–23ին՝ 3,53 ցենտներ, 1927–28ին՝ 4,25 ցենտներ, 1931–32ին՝ 2,66 ցենտներ, 1932–33ին՝ 2,82 ցենտներ եւ 1933–34ին՝ 3,19 ցենտներ:

1913ին իւրաքանչիւր քաղաքային բնակչին հացահատիկ էր հասնում 3.64 ցենտներ, 1922–23ին՝ 3,10 ցենտներ, 1927–28ին՝ 2,99 ցենտներ, 1931–32ին՝ 5,62 ցենտներ, 1932–33ին՝ 5,32 ցենտներ. 1933–34ը դեռ յայտնի չէ:

Ի՞նչ է հետեւում այս թւերից: Այն, որ մինչեւ 1929–30 թ. գիւղացիութիւնը միշտ աւելի հաց է ունեցել, քան քաղաքների բնակչութիւնը: Այդ պատճառով, գիւղացիութիւնը կարողանում էր ոչ միայն ինքը կուշտ ապրել, այլ անասուններ էլ էր կերակրում: Փաստօրէն գիւղացիութեան անձնական կարիքներն էլ գոհացւում էին 2,6 ցենտներ հացահատիկով. մնացածը գնում էր անասնապահութեան:

1931–32ից սկսած գիւղացիութեան հացը պակասում է: Նրան բաժին է հասնում այնքան, որքան մինչեւ այդ գնում էր միայն ուտելու: Եթէ գիւղացիութիւնը իրեն բաժին ընկած հացահատիկները ուտէր առաջուան պէս, անասուններին ոչինչ չպիտի մնար: Այդ պատճառով նա ստիպուած եղաւ հացի մի մասը կտրել իր եւ զաւակների բերանից եւ տալ անասուններին մի մասին, միւս մասն էլ մորթել եւ ուտել: Այստեղից՝ անասունների այն սարսափելի անկումը, որ սկսւած է 1929ից եւ, կարելի է ասել, շարունակւում է մնալ անկման շրջանում:

Հետեւեալ թւերը ցոյց են տալիս, թէ ինչ ահռելի համեմատութիւնների է հասել անասունների բնաջնջումը.

1928թւին Խորհրդ. Միութեան սահմաններում կար 70,5 միլիոն մեծ եղջիւրաւոր անասուն, 133,3 միլիոն ոչխար, 30,8 միլիոն կով եւ 26,0 միլիոն խոզ:

1932ին՝ 29,2 միլիոն մեծ անասուն, 47,0 միլիոն ոչխար, 17,7 միլիոն կով, 10,1 միլիոն խոզ:

Տեսէք ուրեմն, թէ անասունների ինչ կոտորած է տեղի ունեցել այդ 4 տարիների ընթացքում: Քաղաքի, արդիւնաբերութեան եւ արտասահմանի արտածման համար գիւղացիութիւնից խլուած հացի հետեւանքով մահացու հարուած է ստացել երկրի ժողովրդական տնտեսութիւնը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՐԺԷ ՊՈԼՍՈՅ ՔԱՐԱՓԸ

ooooo

Պոլսոյ Քարափի ընկերութիւնը որոշած էր իր մենաշնորհն ու կազմածները կառավարութեան ծախել, այն առարկութեամբ թէ, ընդհ. պատերազմէն ի վեր Քարափի սակացոյցը տեւէ բարձրացում չէ կրած եւ ընկերութիւնը շարունակ վնաս կ'ընէ:

Ընկերութիւնը իր մենաշնորհի 18 տարի պայմանաժամն ու կազմածները կ'ուզէ 70 միլիոն ոսկիի ծախել, Ջինիլի եւ Մէրքէզ Րըխթըմ խաներն ալ այս գործողութենէն դուրս նկատելով: Կառավարութիւնը իր կարգին, 2–3 միլիոն ոսկի տալու կողմնակից է: Գինի այս հսկայ տարբերութեան վրայ, ընկերութեան տնօրէնը Փարիզ եկած եւ կեդրոնէն հրահանգ առնելով վերադարձած է, բայց գործը առկախ կը մնայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ ՏՈԼԱՐԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի նախկին նիւտական նախարար Ֆլանտէն յատկապէս «Ն. Ֆ. Փրէս»ի համար գրի առած է հետեւեալ շահեկան յայտարարութիւնները, զորս կը թարգմանենք նոյն գերմաներէն օրաթերթին վերջին թիւէն.—

Համաշխարհային տագնապին ամէնէն ծանր ախտանիշը եւ գլխաւոր պատճառը սպառողներուն գնումի կարողութեան նուազումն է: Հետեւաբար բոլոր կառավարութիւններուն գլխաւոր ճիգն է գնումի կարողութիւնը բարձրացնել: Եւրոպայի մէջ գնումի կարողութիւնը սկսած էր արդէն նուազիլ, երբ Մ. Նահանգները տակաւին իրենց բարօրութեան վայելքին մէջ էին: Եւրոպական պետութիւնները այն ատեն արդէն իսկ կը ջանային չարիքին առաջքը առնել, եւ մեծագոյն մասը այն կարգադրութիւններուն, զորս այսօր կը փորձէ Ամերիկա, ի գործ դրուեցան այն ատեն Եւրոպայի մէջ:

Նախագահ Րուզվէլթ ճիգեր կ'ընէ գիները բարձրացնելու եւ այս կերպով երկրագործներուն կացութիւնը բարւոքելու համար: Բայց Ամերիկա սխալ ճամբայ գացած կ'ըլլայ, եթէ կը կարծէ որ տոլարին արժէքը կրնայ իջեցնել ոսկի գնելով: Իմ կարծիքով, այսպիսի քաղաքականութեան մը հիմը սխալ է: Այսօր ամէնէն աւելի պէտք է դրամներու ընթացքին մէջ տեսնուած հաւասարակշռութեան պակասը ջնջել: Հիմա որ այդ հաւասարակշռութիւնը չկայ ամէն երկիրներու դրամական ընթացքին մէջ, ոսկիի միջոցաւ Րուզվէլթի խորհած ծրագիրը ա՛լ աւելի կը դժուարացնէ կացութիւնը: Ոսկիի գնումները այն ատեն միայն կ'արդարանան, երբ մեր նպատակն է այդ գնումներով դրամին կայունացումին վրայ ազդեցութիւն բանեցնել, ինչպէս ըրաւ անգլիական կառավարութիւնը ստերլինը կայունացնելու նպատակաւ: Մինչդեռ Ամերիկայի մէջ եղածը իր նմանը չունի աշխարհի պատմութեան մէջ — այսինքն կառավարութիւն մը կ'աշխատի իր սեփական երկրին մէջ կոտրել իր սեփական դրամին արժէքը, եւ կը փափաքի հետզհետէ աւելի խորացնել անկումը:

Բայց արդիւնքը չի համապատասխաներ դարձեալ ամերիկեան ակնկալութիւններուն: Եւ ինչ որ այժմէն կրնանք ըսել, սա է թէ այս փորձը նոր շփոթութեան աղբիւր մը պիտի ըլլայ, ազգային միանգամայն միջազգային տեսակէտով:

Մնացեալ աշխարհին համար գոնէ առաւելութիւն մը ունի այս ամերիկեան փորձը: Այսինքն՝ գործնական ապացոյց մըն է թէ դրամին արժեզրկումը դարման չէ տնտեսական հիւանդութիւններուն, այլ աւելի կը դժուարացնէ զանոնք:

Ահա, այս պատճառաւ այդպիսի կարգադրութիւններու հակամէտ եւրոպական կառավարութիւնները հրաժարեցան այդ փորձէն, որ արդարեւ ոեւէ արժէք չունի: Անշուշտ Ամերիկա եւրոպական պետութիւններուն այս վարմունքէն դառնապէս յուսախաբ եղաւ: Եւրոպական պետութիւնները սկսան աւելի մեծ ընդդիմութիւն ցոյց տալ տոլարին փոթորկալից արժէքազրկումին հանդէպ, եւ հանրային վտանգը իրարու մօտեցուց եւրոպական ազգերը: Եւ հիմա ա՛յս է հարցը.— Եւրոպա ի՞նչպէս կրնայ դիմադրել Ամերիկայի դրամական — ֆինանսական փորձին կործանարար ազդեցութեան:

Ֆրանսացիք այս խնդրոյն մարզին մէջ անձնական փորձառութիւններ ունին: Անոնք գիտեն որ, երբ կ'ուզուի ոսկին պանքայէն ծծել քաշել, պէտք է ֆրանք գնել, որովհետեւ պանքան իր ոսկին ֆրանքով միայն կը փոխանակէ: Բայց այս գործողութիւնը այսօր երեւցածին պէս պարզ չէ: Դիւրին չէ ֆրանք ծախող գտնել, մանաւանդ այնպիսիները որոնք տոլար գնել ուզեն: Քանի՞ խանդավառ կարելի է գտնել որ հարիւրին 80 ոսկիով երաշխաւորուած իր ֆրանքները փոխանակէ տոլարին հետ, որ, ամերիկեան կառավարութեան որոշումին իսկ համաձայն, վաղը այսօրուընէ աւելի պիտի իյնայ: Եթէ տրամաբանօրէն չեմ կրնար երեւակայել, որ Ֆրանսայի մէջ ֆրանք ծախող գտնուի, ա՛լ աւելի չեմ կրնար երեւակայել որ արտասահմանի մէջ ֆրանք ունեցողները, որոնք իրենց սեփական ոսկին ֆրանքի հետ փոխանակած են, հիմա իրենց վստահութիւնը հաստատել ուզեն արժէքը կոտրած տոլարին վրայ, եւ քանի որ անոնք իրենց ոսկին այն պատճառաւ ֆրանքի պահեցուցին որովհետեւ կայունացած դրամ մը կը փնտռէին: Ֆրանքը լրջօրէն ա՛յն ատեն միայն կը վտանգուի, եթէ տոլարը ոսկիի նեցուկ ունենայ, այսինքն— երբ տոլար ունեցողը կարենայ տոլարը ոսկիի հետ փոխանակել: Բայց Ամերիկայի արդի ֆինանսական քաղաքականութիւնը այսպիսի վտանգ չի ներկայացներ Եւրոպայի տնտեսական գործերուն համար, եւ այս վտանգին դէմ ալ պէտք է որ այժմէն միջոցներ ձեռք առնեն եւրոպական կառավարութիւնները:

Իրական սպառնալիք մը ա՛յն ատեն միայն մէջտեղ կ'ելլէ, երբ շահադէտներ ուզեն օգտուիլ այս ֆինանսական քաղաքականութենէն: Այսպիսի շահադիտութիւն մը արդարեւ շատ լուրջ վտանգ կը նշանակէ եւ ամենախիստ միջոցներով միայն կարելի է ճնշել զայն:

Եթէ սակայն, այս ալ հարկ ըլլայ, Ֆրանսա դիւրաւ պիտի կրնայ պաշտպանել ինքզինքը: Ուղած ատենը կրնայ այսպիսի սկզբնաւորութիւն մը սաղմին մէջ խեղդել: Միջոցը շատ պարզ է: Միջազգային շահադիտութիւնը երբ ուզէ ֆրանքին արժէքը կոտրել, պէտք է ֆրանք ունենայ ձեռքին տակ: Բայց երբ գոցուին այն ջրանցքները որոնցմէ ֆրանքը կրնայ դուրս հոսիլ, շահադէտներուն գործը կը մնայ, կ'անճրկին: Ո՞ւր են հիմա այս ջրանցքները: Ֆրանքները գլխաւորաբար ներածումներուն հետեւանքով դուրս կը վազեն, ուստի ներածումներու արգելքին շնորհիւ կարելի է առաջքը առնել ֆրանքին սահելուն:

Իրաւ է թէ ֆրանսական շուկային փակումը աղէտ մըն է արտասահմանի համար, որովհետեւ Ֆրանսա այսօր մին է եւրոպական սակաւաթիւ պետութիւններէն, որոնք բաղդատաբար աւելի ազատ շուկայ մը կը ճարեն արտասահմանեան արտադրութիւններուն համար եւ չեն հետեւիր օրինակին այն պետութիւններու՝ որոնք իրենց ներքին արտադրութիւնը պաշտպանեն մաքսերու բարձրացումով: Ցաւալի է թէ գործերը այս վիճակին չհասնին, եւ թէ զանազան կառավարութիւններու կողմէ ցոյց տրուած այս երեւոյթները պատասխանատու ոյժ մը ունին եւ դրամական ոստումները բոլորովին իրենց քմայքին պիտի չձգուին: Թող որ սակայն ոեւէ յոյս չկայ թէ այս երեւոյթները կամ վիճակը շուտով մը պիտի անհետանան: Ձենք կրնար այս բանին սպասել, որչափ ատեն որ աշխարհ հետզհետէ նեղցնէ իր տնտեսական կեանքը, եւ երկրէ երկիր վաճառքներու փոխանակութիւնները այս կերպով կնճռոտին: Ամերիկեան փորձը չի կրնար բուժել հիւանդ աշխարհ մը: Տագնապը կամաց կամաց կը վարակէ բոլոր պետութիւնները, ամբողջ մարդկութիւնը կը տառապի անոր ներքեւ, ուստի պէտք է բոլոր պետութիւնները փորձեն իրենց միութեան ճիգերը ի նպաստ ամէնուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ո՞ր գիրքը կը կարդան

— o —

«Միլլիյէթ»ի աշխատակիցը շարունակելով իր պրպտումները, այս անգամ կը խօսի գիրքի հրատարակութեան եւ սպառման մասին:

Կ'արժէ ծանօթանալ.—

«Նոր տառերով հրատարակուած գիրքերուն մէջ, ամէնէն շատ տպուածը երեւան հանելը խիստ դժուարին է եղեր:

Անգարա պողոտային (նախկին Պապը Ալի) գլխաւոր գրավաճառները թէեւ կտրուկ արտայայտութիւն մը չունեցան, բայց իրենց դարձդարձիկ խօսքերէն ալ կարելի է եզրակացութեան մը յանգիլ: Այս պատճառաւ, խորհրդածութեանց մղուելէ աւելի նախամեծար համարեցի իրենց արտայայտութիւնները ներկայացնել:

Առաջին հարցումը ուղղեցի Սուտի պէյին:

—Ձեր, նոր տառերով տպած գիրքերուն մէջ, ամէնէն շատ սպառում ունեցողը ո՞րն է:

Սուտի պէյ դառնօրէն ժպտեցաւ.

— Սալլայատակներուն վրայ ծախուած գիրքերը կը տեսնէ՞ք... Մեր մէջ ո՞ր գիրքն է որ կը ծախուի արդէն...

Քալեցի: Քիչ մը վարը, ուսուցիչ Խալիտ պէյի գրատունը մտայ: Դժկամակութիւն ցոյց չտուաւ.

— Բա՞ց խօսինք, թէ...

— Ի հարկէ բաց խօսիլը նախընտրելի է:

— Այդ պարագային, իմ նոր տառերով հրատարակածներուս մէջ ամէնէն աւելի սպառում ունեցողներն հետեւեալներն եղան.— Նամազ սիւրէլէրի, Ամմէ, Թէպատէքէ, Եասին, Մէվլիշէրիֆ: Իւրաքանչիւրէն քառասուն հազարական օրինակ տպեցի, բոլորն ալ ծախուեցան: Ինձմէ վերջ, ուրիշ եօթը տպարաններ ալ Մէվլուտ հրատարակեցին: Զափազանցութեան մի վերագրէք եթէ ըսեմ որ, վերջին հինգ տարուան ընթացքին, երկու հարիւր հազար օրինակէ աւելի Մէվլուտ սպառած է:

Կրօնական հրատարակութիւնները այսպէս: Ժողովրդական գիրքերը գալով, «Աշըգ Քէրիմ»ի զանազան հրատարակութիւնները 80 հազարի կը հասնին: Միայն պետական տպարանը 10 հազար օրինակ «Աշըգ Քէրիմ» հրատարակեց: Մնացեալ աշուղական գիրքերն ալ առնուազն 40—50 հազար:

Թարգմանութիւններէն «Արեւմտեան ճակատէն ոչ մէկ նորութիւն» երեք հազար: Րէշատ Նուրի պէյի «Չէլիքուշու»ն (Եափրաք տէօքիւմի) երկու հազար սպառում:

Բանաստեղծականներուն մէջ մրցանիշը կը պատկանի «835 Սաթըր»ին: «Արզէն Լիւփէն»ին 10 հազար սպառում ապահովելն իսկապէս որ զարմանալի է:

Ասպարէզի վերաբերեալները, մինչեւ տարի մը առաջ, գոնէ հազարական հատ սպառում կ'ունենային. հիմա առ առաւելն 300 հատ:

Օրինագիրքերուն մէջ, ժողովրդական խաւերը շահագրգռողները գէչ չեն: «Իճրա վէ Իֆլասը» կարճ ատենուան մէջ 25 հազար սպառում ունեցաւ: Մանկական հրատարակութիւնները ինկած են: Անվարան կարելի է ըսել թէ՝ գրական արտադրութիւններուն մէջ Ֆալիհ Րըֆքը եւ Եագուպ Գատրի պէյերուն երկերը առաջնութիւնը կը գրաւեն: Ֆալիհ Րըֆքը պէյին իւրաքանչիւր երկէն առնուազն հազար հատ կը ծախուի: Սակայն այս քանի մը գործերը, գիրքի ընդհանուր սպառման տեսակէտով կարելի չէ հիմ ընդունիլ, եւ ոչ ալ կրնան գաղափար մը կազմել տալ:

Սպառման այս կայունութիւնը ընդհանրապէս յառաջ եկած է, հին տառերով հրատարակուած գիրքերն օխայով ծախու հանուելէն: Կազմուած մեծ գիրք մը տասը ղրուշի առնողները աւելի պզտիկ ծաւալով գիրքի մը հարիւր ղրուշ տալ չեն ուզեր:

Ուսուցիչ Խալիտ պէյէն յետոյ հանդիպեցայ «Սուհուլէթ» գրատան: Հարցումս հետաքրքրութեամբ ունկնդրելէ յետոյ.

— Օգտակար անքէթ մըն է ըսաւ:

Յետոյ հետաքրքրուեցաւ իր արհեստակիցներուն տուած պատասխանով.

— Խալիտ պէյին հարցուցի՞ք, ինչ ըսաւ:

—Ժողովրդական հրատարակութիւնները առաջին տեղը կը գրաւեն, ըսաւ:

— Այո... Ափսոս որ իրականութիւն է: Թէեւ ես այդ կարգի հրատարակութիւններ չունեցայ, բայց կացութեան տեղեակ եմ: Իմ հրատարակած գրական երկերուն մէջ, վերջին տասը տարուան ընթացքին, ամէնէն շատ Փէյեամի Սաֆա, Աքա Կիւնտիւզ, Մահմուտ Եասարի եւ Էթէմ Իզզէթ պէյերուն վէպերը սպառում ունեցան: Բանաստեղծներէն միայն Ֆարուգ Նաֆիզ եւ Նազըմ Հիքմէթ պէյերուն քերթուածները կը փնտռուին:

Մինչեւ հիմա 25 բանաստեղծական հատոր հրատարակեցի: Միայն երեքը ծախուեցան: Մնացեալները հարցնող փնտռող չկայ:

«Գանաաթ» գրատան տէրը, Իպրահիմ պէյ, գիրքի սպառման ոչ մէկ ատեն այս տարուան չափ անկում տեսած չըլլալը յայտնելէ վերջ, այսպէս արտայայտուեցաւ.

— Ժողովուրդը ոչ թէ չի կարդար, կը կարդայ: Պիտի կարդայ ալ: Բայց...

ԻՆՉՊԷ՛Ս Կ'ԻՐԱԳՈՐԾՈՒԷՑԱՒ 915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (11)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԹՈՒԹԻՒՀԱՑԵԱԿԱՆԻ ՄԸ ՑՈՒՑԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Հետեւաբար, այս շարժումը կարելի է կազմակերպել եւ վարել մեր հարաւային մարմիններուն կողմէ: Ըստ այնմ, ըլլալիք արշաւները պէտք է իյնան թշնամի բանակին կռնակը:

Համաձայն այս կազմակերպութեան անժամանակ ըլլալիք արշաւանքները իրենց սկիզբին իսկ կրնան փճացուիլ: Ասոնք, ամենականուխը, պատերազմի յայտարարութեան հետ պէտք է ըլլան:

Կարեւոր ուժերը, պատերազմ յայտարարուելուն պէս, Սեւ Ծովու մէկ յարմար կէտէն, ռուս բանակին կռնակը հանուելով, Վրաստանի շրջանին մէջ եւս միեւնոյն ուժեղ զանգուածները միեւնոյն պարտականութիւնները պիտի կատարեն:

Հարկ է բոլոր շահագրգռուողներուն հասկցնել սա պարագան թէ՝ պատերազմի յայտարարութենէն առաջ կատարուելիք որ եւ է ձեռնարկ կամ շարժում վերջը կատարուելիք շարժումներուն շատ ու երբեմն աւելի մեծ կարեւորութիւն ունին:

Եթէ Սամ. բանակը ուրիշ վայրի մը մէջ Ռուսերուն հետ բախի, Կովկասի յեղափոխութիւնը աւելի մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ: Այդ պարագային, ուժեղ հրոսախումբերուն գործունէութենէն զատ, բոլոր քաղաքններուն եւ վայրերուն մէջ կանոնաւոր ընդհանուր ըմբոստութիւն մը հարկ կ'ըլլայ: Կարեւոր զանգուածներ թշնամի բանակին վրայ յարձակելէ աւելի, յեղափոխութիւնը հրահրելու, անոր ազդեցութիւնն ու շրջանակը ընդարձակելու կը ջանան: Այդ շարժման նպատակը կ'ըլլայ Կովկասի զինուորական ուժերը իրենց տեղերը պահելու ստիպել:

Պաշտաա դառնալով Կովկասցի Մէհմէտ Ֆազըլ փաշան մեծ համբաւի տէր է ու չէյխ Շամիլի հետ ունեցած իր մերձաւորութեան պատճառաւ, Տաղստանի շրջականները մեծ ազդեցութիւն ունի: Մեր նպատակը հեռագրով հաղորդեր էինք: Զորս հինգ օր առաջ ամենամօտիկ մարդիկը ճամբայ հանեցին: Կ'ենթադրեմ թէ անոնք եւս կարեւոր գործեր կրնան տեսնել:

Քրիստոնեայ Վրացիները մեր զինակիցներն են: Անոնց կազմակերպութիւնը ի նպաստ մեզի կ'աշխատի: Ամէն ինչ ճամբան է: Եթէ ռումբ եւս հայթայթենք պիտի ղրկենք: Առ այժմ ամէնէն աւելի Վրացիներու բնակած շրջաններով շահագրգռուած ենք: Այդ վայրերուն համար մեծ քանակութեամբ զէնք պիտի ղրկենք:

Քօճա Ալի խանին եւս ընկերներուն յիսուն, Մահմուտ էլ միւճահիտին եւ Րէշիտ եղբօրը քառասուն ոսկի տրուած է: Բոլոր ընկերներուն աչքերը կը համբուրեմ ու յարգանքներս կը յայտնեմ»:

Սիւլէյման Ասքէրի պէյին ցոյց տուած վերեւի միջոցներն ու մտածումները եւ Րիզա ու Նայիլ պէյերուն գրածները եթէ իրարու հետ խառնենք, դժուար չըլլար ըմբռնել թէ «Թէշքիլաթ»ի կեդրոնին կողմէ հետապնդուած նպատակներն ու ճիգերը պէտք եղած կերպով չեն ըմբռնուած գործադիր անձերու կողմէն:

«Ասքէր»ի մականունին իրաւամբ արժանի Սիւլէյման պէյ ինչպէս զինուորական, նոյնպէս եւ զոհաբերութեան, քաջութեան եւ յանդգնութեան մէջ համբաւ ունենալով «Թէշքիլաթ»ի վարիչ կարգուած էր: Իր բոլոր ընկերները զինքը շատ կը գնահատէին, իր այս արժանիքներուն համար: Միայն կ'ըսուէր թէ՝ Էնվէր փաշային նման ան եւս մեծ յոյսեր կը հետապնդէր: Ան եւս Իթթիհատի խօսք չհասկցող եւ ինքը իր գլխուն շարժող անդամներէն էր:

Միտքը միշտ զբաղած էր, ու միշտ նոր ծրագիր մը կը յղանար: Ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութեան, Սըւէզի ջրանցքին փակման համար միջոցներ կը փնտռէր ու կը հրճուէր՝ խորհելով որ եթէ յաջողի կարելի պիտի ըլլայ խզել Անգլիացիներուն յարաբերութիւնները Հնդկաստանի հետ, հոգ չէ թէ կարճ ժամանակի մը համար: Նոյն իսկ, այդ նպատակով շոգենաւ մը վարձելով, կրակելու բռնցնել եւ Սուէզի ջրանցքն անցնելու ատեն ընկղմելու գաղափարը կ'ունենայ ու զայն իրականացնելու միջոցներ կը խորհի: Սիւլէյման Ասքէրի պէյ ընդհանուր պատերազմի միջոցին «Թէշքիլաթ»էն բաժնուելէ վերջ, Պաղտատի ճակատը հրամանատարութիւն ըրաւ, մեծ պատերազմներու մասնակցեցաւ, կռուի մը մէջ ռումբէ մը կորսնցուց երկու ոտքերն ալ, բայց պատգարակի մը մէջէն պատերազմին հետեւեցաւ եւ երբ լսեց իր ընկերներէն թէ կռիւը ի նպաստ մեզի վերջացած է, գրպանէն ատրճանակը հանեց ու գլխուն պարպելով իր կեանքին վերջ տուաւ:

Վերեւ հրատարակուած իր նամակին շատ կողմնակից չէր նաեւ Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ: Ան Կարնոյ ճակատը իր ըմբռնած ձեւով պատրաստութիւններ տեսնելով զբաղած էր: Կազմակերպութեան եւ լրատուութեան համար ռուսական սահմանի երկայնքին մարդիկ դրած էր, անոնցմէ կանոնաւորաբար լուր կը ստանար: Կարնոյ մէջ հանդիպած էր Շաքիր Նիազի պէյին ու իբրեւ օգնական իր քովը առած: Ցիշեալը ռուսերէն գիտնալուն, սահմանի սպաներուն հետ շփում կ'ունենար, բարեկամաբար կը վարուէր եւ կը յաջողէր անոնցմէ լուրեր քաղել:

ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ասկէ զատ, փախստականի ձեւի տակ մարդիկ ղրկուած էին Ռուսիոյ ներսերը: Ասոնք շատ կանոնաւոր եւ շատ գաղտնի տողերով Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի կը հաղորդէին ինչ որ տեսնէին կամ իմանային: Առաջին տեղեկութեանց ամփոփումը հետեւեալն է.—

Ռուս կառավարութիւնը Կովկասի սահմաններու զինուորական եւ քաղաքային վարչութեանց ուղարկած է տպագրեալ հրահանգ մը, որով կը յանձնարարէ Ռուսիա պաշտպանող Հայերուն եւ Յոյներուն օգնել: Կը տեղեկացուէր թէ՝ Ռուսիա պաշտպանող Հայերը մեծ ճնշումներ ի գործ կը դնէին Կովկասի իսլամներուն վրայ, եւ թէ Ալեքսանդրապոլի մէջ 15ի չափ իսլամական տուներ աւերած են:

(Շար.)

12-12-33

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

»»»·«««

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դեկտ. 3ին տեղի ունեցաւ խորհրդակցական ժողով մը, քաֆէ Նուայլի մէջ, 64 ծանօթ անձերու ներկայութեամբ «Համազգային»ի մասնաճիւղ մը կազմելու համար:

Ժողովը բացաւ Պ. Գ. Շահլամեան: Ներածութիւնն ըրաւ Պ. Մ. Վարանդեան: Իսկ Պ. Սէրճնկիւլեան տուաւ տեղեկութիւններ ծրագրի մասին: Երան կարծիքի փոխանակութիւններ, որոնցմէ վերջ՝ ընտրուեցաւ մայր դիւանը,— Ա. նախագահ՝ Տօքթ. Մելքոնեան, Բ. նախագահ՝ Պ. Շալճեան, քարտուղարներ՝ Պ. Պ. Ա. Յակոբեան եւ Կ. Փոլատեան: Ու խորհրդակցական ժողովը վերածուեցաւ պաշտօնականի, նախագահութեամբ Պ. Շալճեանի եւ քարտուղարութեամբ Պ. Ա. Յակոբեանի:

Կարծիքներու փոխանակութիւններ երկար շարունակուեցան: Տեսնուեցաւ որ բոլորն ալ խանդավառուած են այս ազգօգուտ կազմակերպութեան Մարսիլիոյ մէջ ունենալիք աշխատանքով: Բոլոր ներկաները, առանց բացառութեան, անդամագրուեցան: Յետոյ անմիջապէս անցան մասնաճիւղի վարչական ընտրութեան: Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան Պ. Պ. Սէրճնկիւլեան, Շահլամեան, Տօքթ. Միվրիհխարեան, Վ. Գույումճեան, Կ. Փափազեան, Մերիկեան եւ Հիւսեան:

Ամսավճարի հարցը կարգադրուեցաւ ըստ կամս: Այնպիսիներ եղան որոնց ժեստը կարելի չէ չգնահատել: Պ. Մ. Արզումանեան իրեն իբր տարեվճար որոշեց 500 ֆր. իսկ Պ. Պ. Ղազար Տէրտէրեան՝ 100, Ս. Ոսկեան՝ 25 ֆրանք, Վ. Տէր Վարդանեան՝ 25, Գարսամ Յակոբեան՝ 25 ֆր. տուին իբր մուտք: Գանձուեցաւ առաջին ամսավճարը կամաւոր մուտքին դրամներուն հետ, որ արդէն կոկիկ գումար մը կը ներկայացնէ: Ներկաներէն շատեր խոստացան տանով ու քամով նոր անդամներ բերել: Ներկաներէն անոնք որ ամուսնացած էին, իրենց կիներն ալ անդամագրել տուին: Այս հաշուով անդամական ներկայ թիւը 84 է:

Բարեմաղթութիւններով ու խանդավառութիւններով ցրուեցաւ Ա. ընդհ. ժողովը, որմէ յետոյ նորընտիր վարչութիւնը նիստ նստաւ ու տըւաւ կարգ մը կարեւոր ու անմիջական որոշումներ, որոնց մէկն է՝ տալ հրապարակային մեծ բանախօսութիւն մը, Համազգայինի մեծ կոչումը ծանօթացնելու Մարսիլիոյ հայութեան, ու դրամ հանգանակելու՝ ի նպաստ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի համանուն կրթական վարժարաններուն:

«Համազգային»ը լայն դաշտ ունի Մարսիլիոյ հայ գաղութին մէջ, պարզ այն պատճառաւ որ՝ այս հոծ գաղութն ալ կրթական մեծ օճախի մը պէտքն ունի:

Արձագանգ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

»»»·«««

ՏԵՍԻՆ 7 դեկտ. (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ. Տեսինի կոմիտէի ակումբ – հաւաքատեղիի պաշտօնական բացումը, տեղի ունեցաւ դեկտ. 3ին, կիրակի գիշեր, Հ. Յ. Դ. Ժողովրդական Տան մասնաւոր սրահին մէջ, ընկերա–համակրական խնջոյքով մը, նախաձեռնութեամբ Տան յանձնախմբին:

Ցերեկուան ժամը 2էն սկսեալ ակումբը լեցուած էր հետաքրքիր բազմութեամբ մը, նախապէս ստացուած մասնաւոր հրաւիրագրերով: Ժամը 2էն մինչեւ 7ը տեւող զբաղումները վերջ գտան երբ ընկ. Պ. Տէր Պօղոսեան բացուած յայտարարեց խնջոյքը «Մշակ բանուոր» քայլերգով, զոր ներկաները երգեցին յոտնկայս: Սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Արամ Միրզոյեանը: Հաճելի զուգադիպութեամբ մը, սարքուած խնջոյքի օրն իսկ կը հանդիպէր Կրընոպլի մեր բանտարկուած ընկերներու արձակման լուրը: Անմիջապէս բաժակները պարպուեցան ընկեր Ս. Ղուկասեանի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերներու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Արմ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէի կենացը: Պարզ եւ ազդու ուղերձ մը ըրաւ ընկ. Մ. Միրզէն, ընկ. Ս. Զաւարեանի մահուան 20ամեակի առթիւ՝ յուզելով ներկաները: Վալանսի ընկերուհիներէն Տ. Տուրբախ առաջարկեց Տեսինի մէջ «սկաուտ գայլիկ»ներու խումբ մը կազմել, խոստանալով իր օժանդակութիւնը բերել: Կ. Խաչի անդամուհիներէն Տիկ. Հ. Յակոբեան խօսեցաւ Կ. Խաչի ուժեղացման մասին եւ հրաւիրեց ներկաները օժանդակել: Ընկ. Մ. Միրզէի 3 արտասանութիւնները եւ Տեսինի նորակազմ «ցեղակրօններու» խմբապետ փոքրիկն Ճէլոյեանի երկու յաջող արտասանութիւնները բուռն ծափերու արժանացան: Իբրեւ նորութիւն, անակնկալ մը եղաւ ընկ. Համազասպի յաջող երգը, «Գիւղ ու քաղաք հարեւան», զոր Երեւանի ժողովուրդը հնարած է պոլշեւիկներուվըրայ (հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ ընկ. Հայկակ Կոսոյեանի կողմէ): Նոյնպէս յաջող երգեց Վարդգէսի երգը, «Փայլուն արեւ»ը: Մեներգեցին Տիկ. Հ. Գրիգորեան՝ «Գլգլալով ջուրն է իջնում», Օր. Թութալեան՝ «Մայի տակից», եւ օր. Ս. Հիւսեան՝ Ֆրանսերէն երգ մը եւ արժանացան ծափերու: Ընկ. Փիլոսի առանձին ու խմբական երգուած յեղափոխական երգերով, մթնոլորտը ելեկտրականացած էր: Յուզիչ էր նաեւ ընկ. Ա. Մարգարեանի արտասանութիւնը: Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Աչոտ Իսահակեան, պարզելով Դաշնակցութեան կատարած դերը հայ ազատագրական պայքարին մէջ, որու շնորհիւ ստեղծուեցաւ Հ. Հանրապետութիւնը: Կոչ ըրաւ ընկերներուն որ անվհատ շարունակեն իրենց սրբազան գործը, այն խոր հաւատքով թէ վերջ ի վերջոյ յաղթանակը մերը պիտի ըլլայ: «Կեցցէ հայ ժողովուրդը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»: Ընդհանուր երգի եւ ուրախութեան մէջ խնջոյքը փակուեցաւ գիշերուան ժամը 11.30ին, դարձեալ «Մշակ բանուոր» քայլերգով, եւ ներկաները մեկնեցան ներշնչուած վառ յոյսերով եւ գիտակցութեամբ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ՝ դեկտեմբեր 3էն սկսեալ, ամէն օր եւ օրուան բոլոր ժամերուն բաց է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբ – հաւաքատեղին, ունենալով բոլոր յարմարութիւնները: Կը հրաւիրենք մեր բոլոր ընկերները, համակիրներն ու ընթերցասէր հասարակութիւնը, որ փոխանակ իրենց ազատ ժամերը ուրիշ տեղեր անցընելու, իրենց կեդրոնատեղին դարձնեն Դաշնակցութեան Տան ժամադրավայրը, ուր պիտի գտնեն ամէն տեսակ թերթեր, գիրքեր, խըմիչք եւն., աւելի մատչելի քան ոեւէ հաւաքավայր:

Վեհունի

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

»»»·«««

Դպրոցասէրի վարչութեան կողմէ ղրկուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պահելով հանդերձ իր կեդր. վարժարանը, լը Ռէնսիի (Փարիզ) մէջ, Դպրոցասէրը հիմնեց երկու դասընթացքներ Փարիզի շրջակայքը, Փորթ տ'Իթալի եւ Վէնսէն. մէկ մանկապարտէզ նախակրթարան Տրակինեան եւ ներկայ տարուան սկիզբը բացաւ իր մանկապարտէզ – նախակրթարանը՝ Մարսէյլի մէջ:

Մարսէյլի հայ գաղութը՝ ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուաւ Դպրոցասէրի այս ձեռնարկին հանդէպ: Առաջին իսկ օրէն 78 աշակերտներ արձանագրուեցան, եւ մինչեւ հոկտ. 2ին կարելի եղաւ կանոնաւորութեամբ սկսիլ դասաւանդութիւններուն:

Վարժարանին շէնքը կը գտնուի հայաշատ կեդրոնի մը մէջ, եւ կը վայելէ կրթական յարկի մը բոլոր առաւելութիւնները: Այս տարուան համար տրամադրուած է շէնքին մէկ յարկը, որ շատ նեղ կուգայ: Աշակերտներու թիւն է 99, բայց յաջորդ դպրոցական տարեշրջանին ապահովաբար այս թիւը պիտի կրկնապատկուի, երբ ամբողջ շէնքը պարպուի եւ դրուի Դպրոցասէրի տրամադրութեան տակ:

Ներկայ տարեշրջանին կազմուած են 6 դասարաններ. մանկապարտէզի եւ պատրաստականի երկու կարգերը, եւ նախակրթարանի Ա. եւ Բ. դասարանները: Վարժարանը աստիճանաբար պիտի ունենայ բարձրագոյն նախակրթարանի մը բոլոր կարգերը: Վարիչ մանկապարտիզպանուհին է տիկին Աղաւնի Ուշագլեան, փորձառու եւ ձեռնհաս ուսուցչուհի մը: Դաստիարակ ուսուցչուհի նշանակուած են վարժարանին նախկին շրջանաւարտուհիներէն Օրիորդ՝ Վարդուհի Դարբինեան եւ Թագուհի Փափազեան: Ֆրանսացի ուսուցչուհի մը եւս մինչեւ կէսօր կ'աւանդէ ֆրանսերէն դասերը: Այցելաբար եւ առանց փոխարինութեան պիտի դասախօսեն նաեւ Պ. Պ. Ենովք Արմէն՝ Հայերէն, Նըշանեան մարզանք:

Դպրոցասէրի հաստատած բոլոր վարժարանները պիտի ունենան կըրթական միեւնոյն ծրագիրը, որ կը համապատասխանէ պետական նախակրթարաններուն, եւ լրացուցիչ երեք կարգերուն: Հայեցի կրթութիւնը պիտի կազմէ հիմնական նպատակներէն մէկը: Կեդր. Վարժարանին Տնօրէնը՝ պաշտօն պիտի ունենայ ծրագրի գործադրութեան հսկելու, եւ մանկավարժական ուղղութիւններու ներդաշնակութիւնը պահպանելու:

Վարժարանին վերին հսկողութիւնը յանձնուած է Դպրոցասէրի նախկին շրջանաւարտուհիներէն՝ եւ անդամուհիներէն՝ Տիկին Սօֆի Սահաթճեանին, որ միեւնոյն ատեն ընկերութեանս ներկայացուցիչն է Մարսէյլի շրջանին համար: Մ. ճիւղի ընդհ. ժողովը հոկտ. 21ին նիստ գումարելով ընտրեց նոր վարչութիւն մը, որ կազմուած է հետեւեալ կերպով,—

Տիկին Սուքիասեան (Ատենապետ), Տիկին Ա. Մալաքեան (Բ. ատենապետ), Օրդ. Վ. Դարբինեան (Ատենադպիր), Տիկին Տօքթ. Քէչեան (Գանձապահ), Տիկին Ա. Անդրէասեան (Համարակալ), Տիկին Տօքթ. Մօրէնօն եւ Օր. Շ. Քիլիբեան:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Չափազանցութիւններ

ooooo

Պ. Ա. Հանըմեան, նորահաստատ «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ի նկարագրականին մէջ, խանդավառութենէն մղուած երկու անճշդութիւններ գործած էր, իմ կարծիքով, զորս կը համարձակիմ ուղղել եւ խնդրել որ հաճիք, Տէր Խմբագիր, փոքր անկիւն մը շնորհել այս մասին:

Պ. Հանըմեան լիաշուրթն կը դըրուատէ Պ. Լէոն Կէրտանի (քանի որ այս անունով արտայայտուեցաւ պաշտօնապէս) խօսած ճառը, որ, ըստ վըկայութեան ներկաներու հոծ խումբի մը, չափազանց երկարապատում էր, անտեղի՝ օրուան նիւթին եւ միջավայրին փափկութեան: Նախկին նախարարներ, դեսպաններ, բարձր պատուիրակներ արդէն Պ. Կէրտանէն առաջ պակաս բան թողած չէին պատմելու համար Հայուն տառապանքը եւ յիշատակելու համար անողոք հարկը ի գլուխ հանելու Հայուն բացարձակ անկախութիւնը: Օտարներուն բերնէն որքան որ հաճելի է լսել, լիովին լսեցինք զայն, եւ խորին շնորհակալութեամբ: Այնպէս որ Պ. Կէրտանի կողմէ առնուազն անփափկանկատութիւն էր խօսելու եւ պատմելու այն ոճը որուն համար Պ. Հանըմեան չի յագենար դրուատիք հիւսելէ... Ասկից զատ, Պ. Կէրտանի անեքթոտները շատ համով հոտով չէին, մանաւանդ... Թիւէրի հայ ծագումէ ըլլալու մասին իր մէջբերումը, եւ սախկա ըստ վկայութեան Պ. Սինապեանի: Այս բոլորովին անպատշաճ եւ անճիշդ վիպերգութեան վրայ նախկին մարզպան Պ. Ժորժ Փիքօ որքան իրաւունք ունէր իր ամուր քիթը շոյելու, քերելու:

Կայ նաեւ երկրորդ կէտ մը, որուն չանդրադարձանք սակէց առաջ եւ պիտի չանդրադառնայինք դարձեալ, եթէ Պ. Հանըմեան ի վեր չհանէր զայն, գրելով թէ «անթերի» ֆրանսերէնով մը խօսեցաւ: Նախ աւելորդ էր այդ տիտղոսը տալ Պ. Կէրտանի ֆրանսերէնին, ինչպէս ուրիշ թերթի մը մէջ տրուած էր «հոյակապ» տիտղոսը եւ դժուար չէ գուշակել թէ ո՞վ է հեղինակը այդպիսի տղդեր, ուրուցիկ մակդիրներու: Եթէ Պ. Հանըմեան «անթերի» ըսած չըլլար, պիտի չ'ըսէի ես ալ թէ ըսուածին չափ անթերի էր, քանի որ յայտնի թերութիւն մը կար լեզուի, եւ ոչ սովորութիւններէն, կամ նուազագոյններէն: — Այսպէս Պ. Կէրտան ըսաւ il a survi, փոխանակ ըսելու :il a survécu...

Հետեւաբար «անթերի» չէր:

Վերջացնելով, կ'առաջարկենք որ Պ. Կէրտան այն իրիկուան իր գեղեցիկ ճառը երթայ կարդայ Հօկերու ակումբներուն մէջ, անոր մէջ ամփոփուած հայրենասիրական կայծերը թօթափելու համար թմրած հայրենակիցներուն վրայ: Այն պարագային՝ անտեղի եւ անպատշաճ չէր ըլլար ընաւ:

ԵՏԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Նոր խայծը

— ० —

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (23 նոյ.).

— «Վերջերս արտասահմանի հայ մամուլի մէջ շրջան ըրաւ Երեւանէն գրուած պաշտօնական նամակ մը, որուն մէջ կը խոստացուէր ութ ամիս յետոյ Հայաստան ընդունիլ 2–3000 ներգաղթողներ:

Թէեւ Երեւանի ներկայ իշխանաւորները շարունակ կ'ըսեն, թէ Հայաստանի մէջ բանուորական ուժի սուր պակաս կը զգացուի եւ թէ Նուպարաշէնի կառուցումը նոյն իսկ կը դանդաղի մասամբ այդ պատճառով, անոնք ոչինչ կ'ընեն արագացնելու եւ ընդարձակելու համար ներգաղթի գործը, որով այնքան դիւրութեամբ կրնային լեցնել իրենց ունեցած գործաւորներու բացը: Ընդհակառակը, մենք կը տեսնենք, որ անոնք յամառօրէն կը ձգձգեն եւ ծայր աստիճան կը սահմանափակեն այդ գործը:

Եթէ խորհ. կառավարութիւնը իրապէս անտարբեր չըլլար «աշխարհի չորս ծայրերում դեգերող, անասելի ծանր նիւթական ու բարոյական պայմաններում տառապող գաղթական հայ բազմութիւնների վիճակի նկատմամբ», ինչպէս որ կը հաւաստուի Երեւանէն գրուած պաշտօնական նամակին մէջ, այն ատեն ներգաղթը ոչ միայն ձգձգումներու չպիտի ենթարկուէր, այլ պիտի կատարուէր անհամեմատ աւելի մեծ չափերով, քան եղած է ցարդ: Նոյնպէս, եթէ խորհրդային կառավարութիւնը այնքան նըւիրուած ըլլար Հայաստանի շինարարութեան, ինչպէս որ կը հաւատացնեն ինքն ու իր թմբկահարները, այն ատեն այնքան մեծ արգելքներ չպիտի դնէր արտասահմանէն ներգաղթող հայ գործաւորներուն առջեւ:

Դժբախտաբար ոչ մէկն է եւ ոչ միւսը: Մենք գիտենք, թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութիւնը, հայկական դատը թաղելու համար, Լօզանի քոնֆերանսի ատեն Չիչերինի բերնով խոստացաւ 250,000 թրքահայ գաղթականներ ընդունիլ խորհ. Միութեան սահմաններէն ներս եւ ինչպէս յետոյ խաբեց ամենալկտի կերպով: Մենք գիտենք, թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութիւնը Ա. Մեասնիկեանի բերնով խոստացաւ քանի մը տասնեակ հազար գաղթականներ Հայաստան ներս առնել, եւ ինչպէս կրկին դառնօրէն յուսախաբ ըրաւ: Մենք չենք մոռցած նաեւ, թէ ինչպէս խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչ մը, ի պատասխան արտասահմանի հայութեան սպասելիքներուն, սինիքօրէն յայտարարեց, թէ խորհ. կառավարութիւնը ամենայն Հայոց կառավարութիւն մը չէ:

Մի՞թէ որոշ չէ, թէ խորհրդային կառավարութիւնը, պարզապէս արտասահմանի հայութեան աչքին փոշի փչելու եւ անոր համակրանքը շահելու համար, վերջին երկու երեք տարուան մէջ ահագին աղմուկով քանի մը հազար գաղթականներ տարաւ Հայաստան եւ դրաւ զանոնք այնպիսի ծանր պայմաններու մէջ, որ անոնցմէ մէկ մասը գերադասեց մահն իր աչքին առնելով փախչիլը, քան հոն մնալը: Մի՞թէ որոշ չէ թէ 2–3000 գաղթականներ ներս ընդունելու այս նոր խայծն ալ Երեւանը կը ձգէ անոր համար, որ հանրային ուշադրութիւնը Հայաստանէն փախչողներու տխուր պատմութիւններէն դարձնէ դէպի խոստացուած ներգաղթի նոր կարաւանը:

Որքան ալ ուրախ ըլլանք Հայաստան ներս մտնող կամ մտնելիք ամէն մէկ հայ գաղթականին համար, կը խորհինք սակայն, որ 2–3000 գաղթական Հայաստան ընդունելէն շատ աւելի մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլար հայութեան, եթէ քիչ մը աւելի տանելի պայմաններ ստեղծուէին Հայաստանի մէջ, որպէս զի գացողները չմղուէին փախչիլ, իսկ բնիկներն ալ այնքան շատ չփնտռային կիսաքաղց գոյութիւն քաշքշելէ, կամ բանտերու եւ աքսորներու մէջ»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ 2 դեկտ.— Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս կուգայ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել հրապարակաւ Լիոնի Հայ Մայրերու Միութեան Պատ. Վարչութեան որ հայրենասիրական ազնիւ զգացումներէ մղուած, Լիոնի եւ արուարձաններու մէջ բացուած հինգ գիշերային վարժարաններու համար տրամադրած է ամսական որոշ գումար մը, որով սատարած պիտի ըլլայ հայ մանուկներու մայրենի լեզուի ուսուցման վսեմ գործին:

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. Վարչութեան
Ատենապետ՝ Գէորգ Ֆէրմանեան
Ատենադպիր՝ Պօղոս Մուրաչեան

կը գիտէր իր կարդալիքը: Մենք, հրատարակիչներս, փոխանակ ժողովուրդին մշակոյթի երկերու ճաշակը տալու, կարգ մը հասարակ «մասալ»ներ կը հրամցնենք: Հրատարակիչը միայն առեւտրական նկատումներով չէ որ պիտի առաջնորդուի, այլ երկրին քաղաքակրթական մակարդակին բարձրացման ալ պէտք է ձգտի:

«Ֆանասաթ» գրատան հրատարակութիւններուն մէջ, Պիւրհան Ճահիտ պէյի «Կազի Մուսթաֆա Քէմալ» աշխատասիրութիւնն է որ ամէնէն շատ սպառած է:

«Հիլմի» գրատան տէրը.

—Առ այժմ մեր յոյսը չենք կորած: Վաղուան մասին մտածելով կ'աշխատինք, ըսաւ... Ես, ամէնէն աւելի իմ հեղինակած կրօնագիրքս է որ ծախեցի: 15 հազար օրինակ տպած էի, 12 հազարը սպառեցի:

«Իգպալ» գրատան տէրը կարճ պատասխան մը տուաւ.

— Ես, Ֆարուզ Նաֆիզ պէյին «Ա-կըն» թատերգութիւնն է որ ամէնէն շատ կը ծախեմ:

Եթէ այս բոլորը կարդալէ յետոյ, տակաւին չկրցանք կռահել թէ ո՞րն է ամէնէն աւելի սպառած է գիրքը, մեղանքը իմս չէ... Որովհետեւ մէջը ոչ նետուած սուտ մը եթէ կայ, ես ալ նոյնպէս գրավաճառներուն ստախօսն եմ...»:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստած են ընկերներ Սարգիս Ղուկասեան, Յովհ. Արապեան, Ղեւոնդ Թորոսեան, Ասատուր Կիւրինեան, Ավագեան, Արմենակ Փափազեան, Սա-[illegible] Սալավանեան, Մանուկ Անտոնեան, Հօկերէն՝ Մարգարեան:

Պէտք է խոստովանիլ, որ ամէնքն ալ հագուած էին մաքուր ու կոկիկ, ինչ որ մեծ տպաւորութիւն ձգեց դատարանին վրայ:

Դատախազի աթոռին վրայ նստած է Պ. Տամուռ:

Երդուեալ դատաւորներու սովորական թուին վրայ — 12 — աւելցան երկու հոգի եւս, նկատի ունենալով դէպքին ծանրութիւնն ու անուններու խառնակ վիճակը:

Թարգմանն է պարկեշտ Հայ մը, Ալեք, Պ. Մարկոսեան, նախկին կամաւոր օտար լեգէոնին մէջ, անգլիահպատակ, որ բարեխղճութեամբ անկողմնակալ ոգիով կատարեց իր պատասխանատու պարտականութիւնը եւ արժանացաւ բոլորի շնորհակալութեան:

Նախ քան դատավարութիւնը, հարցաքննիչ դատաւորին մօտ թարգման է եղած, մէկ ուրիշ ազնիւ երիտասարդ՝ Արամ Իսպ,նկճեան, չըլլոք, որ նոյնպէս կատարած է իր դժուարին պարտականութիւնը այս կնճիռի լուսաբանութեան համար եւ արժանացած գնահատանքի:

Ոճրադատ Ատեանի սրահին մէջ տեղ գրաւած են մեր ընկերներու պաշտպան փաստաբան եւ Կրընոպլի մէջ մեծ համբաւ ունեցող Պ. Պարպը եւ իր օգնական Տիկ. Նօէլ Լափէզը, Հօկերու կողմէն Պ. Փիթառ (Փարիզէն), Պ. Շըվալիէ (Կրընոպլէն): Վերջինը միայն Մարգարեանի պաշտպանութեան համար:

Թուենք նախ իւրաքանչիւր ամբաստանեալի վրայ գրուած եւ մեքենաբար սարքուած մեղադրանքները:

ՍԱՐԳԻՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ՝ կը մեղադրուի իբրեւ Մանուկ Տիլտիլեանի սպանիչ:

ՅՈՎՀ. ԱՐԱՊԵԱՆ եւ ՂԵՒՈՆԴ ԹՈՐՈՍԵԱՆ՝ կը մեղադրուին Տիլտիլեանի թեւերը բռնող, որպէսզի Սարգիսը դանակի հարուած տայ:

ԱՍԱՏՈՒՐ ԿԻՒՐԻՆԵԱՆ՝ իբրեւ սըրահին մէջ ատրճանակ քաշող եւ ազդանշան տուող «Յառաջ ընկերներ» պոռալով:

ԱՎԱԳԵԱՆ՝ հանդիսասրահի դուռը գոցող, որպէսզի աւելի շատ զոհեր ըլլան...

ԱՐՄ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ իբրեւ սանդուղներուն գլուխը աջ ու ձախ դանակ զարնող:

Մ. ՍԱԼԱՎԱՆԵԱՆ՝ իբրեւ աթոռի հարուածներ բաշխող... Եւ վերջապէս՝

Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ՝ ատրճանակ ունեցող բայց փայտով ու բռունցքով զարնող...

Մարգարեանը (Հօկ) կը մեղադրուի ընկ. Կիւրինեանի աչքին բռունցքի թէ ... այլ հարուած տուող:

Նախագահը՝ Պ. Տօլֆիւս Ֆրանքօզ, նախ քան ամբաստանեալներու հարցաքննութեան անցնիլը կը բացատրէ երեւոյթը եւ կ'ըսէ.

— «Հայ ժողովուրդը, Պ. Պ. երդուեալ դատաւորներ, չա՛տ է տանջուած: Ունի շատ փայլուն անցեալ մը եւ անջնջելի կերպով կը պահէ Մեծ Եղեռնի եւ ահաւոր տառապանքներու յիշատակը: Կրընոպլի մէջ բաւական ստուար թիւ մը կը կազմեն անոնք եւ առ հասարակ լաւ համբաւ կը վայելեն:

«Քաղաքականապէս անոնք բաժնըւած են երկու հոսանքի,— Դաշնակիտները, չափաւոր եւ ազգային, Հօկերը՝ ծայրայեղ եւ համայնավար են: Երեւոյթը բաւական բարդ է, որովհետեւ մենք ծանօթ չենք անոնց երկրի պայմաններուն եւ տիրող մըտայնութեանց: Սակայն այստեղ ինչ որ մեզ կը հետաքրքրէ Ռիւ Պայեարի դէպքն է»: Եւ կը սկսի բացատրել:

Ապա դառնալով ընկ. Սարգիսին, կ'ըսէ «ամբաստանեալ ոտքի»:

Սարգիսը կը պատասխանէ ինքնավստահ, հաւասարակշիռ եւ յանդուգն: Ցաճախ մեղադրողներու հակասութիւնները կը բռնէ ցոյց տալով որ անոնք պարզապէս զրպարտութիւններ են:

Նախագահը.— Դուք արդէն անգամ մը դատապարտուած էք ծեծի եւ բռնութեան համար:

Սարգիս.— Այո՛, Պ. Նախագահ:

Թարգմանը օգնութեան կը հասնի Սարգիսին այնտեղ, ուր բառերու նեղութիւն կը կրէ ինքզինքը արտայայտելու:

Նախագահ.— Դէպքէն 15 օր առաջ, Տիլտիլեանին սպառնացա՞ծ էք թէ ոչ:

Սարգիս.— Ի՞նչ պատճառով պէտք է սպառնացած ըլլամ:

Նախագահ.— Ուրեմն կը ժխտէ՞ք: Դուք Մեծ Սեւին (Զիֆթճեան) հետ մտերի՞մ էք:

Սարգիս.— Ան իմ խանութի յաճախորդներէն է:

Նախագահ.— Ռիւ Պայեարի ժողովին անոր հետ միասին գացի՞ք:

Սարգիս.— Ոչ:

Նախագահ.— Ուրեմն ըսէք, ինչ որ գիտէք:

Սարգիս.— Ես երրո՛րդ կարգը նստած էի զաւակներուս հետ, մինչեւ է լսեցի անոնց բացագանչութիւնները, բայց չմիջամտեցի եւ իմ զաւակներու պաշտպանութեամբ զբաղեցայ: Ի՞նչ անցաւ դարձաւ չտեսայ:

Նախագահը սկսաւ հարցաքննել Յ. Արապեանը, որ բաւական սահուն ֆրանսերէն գիտէ եւ Թրամվէյի ընկերութեան մէջ կը պաշտօնավարէ:

Նախագահ.— Դուք մեղսակից էք Սարգիս Ղուկասեանին, որովհետեւ երբ ան կը զարնէր Մանուկ Տիլտիլեանին դուք զո՞հի ձեռքերը կը բռնէիք:

Արապեան նախ կը բողոքէ ապա, կ'ըսէ թէ ես ոչ դանակ գործածած եմ եւ ոչ ալ զո՞հը բռնած: Ինչ որ կ'ըսեն սուտ է:

Նախագահը կը դառնայ Թորոսեանին, որ նոյնպէս մեղսակից է նկատուած:

Թորոսեան նմանապէս կը բողոքէ եւ կ'ըսէ.

— Ես լսեցի Հօկճիներուն բացագանչութիւնները, որոնք կուռի տեղի տուին եւ պատռեցին նոյն իսկ մեր դրօշակները, որ բեմին վրայ էին:

Դատախազը կը զարմանայ, որ դըրօշակներու մասին նախնական հարցաքննութեան ժամանակ ոչինչ ըսուած է, մինչդեռ այժմ կը լսենք թէ դրօշակ ալ պատռուած է:

Նախագահը կը հարցաքննէ Կիւրինեանը:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(1)

(Շար.)

րուն դոյներով: Երէկ, երկուշաբթի, Ալեքսանդր Թագաւորը, Մարիա Թագուհին եւ իրենց հիւրերը որսի գացին եւ յետոյ պտոյտ մը կատարեցին Դանուբի վրայ: Պոլիս Թագաւորը եւ իր վարչապետը յայտարարեցին թէ չափազանց զգածուած են եղած ընդունելութենէն, որ արդիւնք է երկու ժողովուրդներու եղբայրական զգացումներուն:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին երկու երկիրներու մերձեցման այս ձեռնարկին, որ եթէ յաջողի, Պուլկարիան պիտի փրկէ մեկուսացումէ:

Պելկրատի մէջ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ յարաբերութեանց բարելաւումը անհրաժեշտ պայման կը նկատեն Պալքանեան ո՛ր եւ է համաձայնութեան, «Պալքանները Պալքանցիներուն» նշանաբանով: Միւս կողմէ, Պուլկարիան գոհացում կը սպասէ կարգ մը խնդիրներու համար, որոնք հաւանաբար կարգադրուին հին վէրքերու սպիացումով:

2000 ԿԵՂԾ ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔՆՈՑ

Գրած էինք թէ կեղծ քսան ֆրանքնոցներ կը շրջին հրապարակին վրայ: Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել կեղծարարները, ինչպէս եւ երկու հազար կեղծ քսաննոցներ (արծաթ), որոնք շրջաբերութեան պիտի հանուէին: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ՅԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:
Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Յովսէփ Դաւթեան եւ զաւակունք, Տիկին Պերճուհի Բարսեղեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գեղեցիկ Բալաղեան եւ զաւակունք (Երեւան), Պ. Մկրտիչ Պարտիզեան (Յունաստան), Փրոֆ. Յարութիւն Պարտիզեան եւ զաւակը (Վենետիկ)— Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Եաղուպեան եւ զաւակունք, Տիկին Թագուհի Կիւմիւշեան եւ զաւակը, Տիկին Վ. Համամճեան, Տիկին Մայիլեան, Պ. Ա. Աւետիսեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր քրոջ, հօրաքրոջ, տալոջ, մօրաքրոջ՝

ՎԵՐՈՆԻԿ ՊԱՐՏԻԶԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 6ին Սէվրի հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 6ին եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Սէվրի գերեզմանատան մէջ:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Ց. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
23 դեկտեմբեր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
ԼԻՒՍԻԷՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, 13 ՐԻՒ ՏԻՍԻ, ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ
կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԸՌՀԼԱՄԵԱՆ
Արտասանութիւն, երգ եւ եւրոպական պարեր,
Սիրայօժար մասնակցութեամբ ՊՇՏԻԿԵԱՆի եւ կարող ուժերու
կը ներկայացուի ԿՌԼ ՍԿԱՈՒՏ
կը նուագէ ԵՓՐԱՏ նուագախումբը: ձոխ պիւֆէ՝ մատչելի գիներով,
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ
Հաղ. միջոց. — փորթ տը վէրսայլէն եւ փորթ տ՚օթէօյէն առնել 23 թիւ ճանրակառքը եւ իջնել Point du Jour.

Մեծ երեկոյթ եւ պարահանդէս Մարսիլիոյ մէջ

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս
ՍԱԼՈՆ ՄԻՐԷՅԻ ՄԷՋ 7, Cours du Vieux Port
երգ, խմբերգ, նուագ, ճաշերի անակնկալներ եւ զաւեշտ «ՍԱՍՈՒՆՑ»
պարերուն կը մասնակցի The Merry Syncopating Bande
մուտք 5 ֆրանք, այրերու՝ 3 ֆրանք

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

»»» · «««

(«ՅԱՌԱՋ»ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 4

ՓԱՐԻԶ (5), Երուանդ Սալմաստեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Փարաւոն Անտոնեան:
ԱՆԻԷՌ, Օր. Զապէլ Փափազեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Աւետիս Թորոսեան:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Ց.:
ԼԻՈՆ — ՎԵԶ, Արսէն Տէյիրմէնճեան:
ՔԼԱՄԱՌ, Պարսամ Չիլինկիրեան:
ՆՈՒԱՋԻ ԼԸ ՍԷՔ, Եղիսաբէթ Ղուկասեան:
ՊԼԱՆ, ՄԵՆԻԼ, Մկրտիչ Բարունակեան:
ՆԻՍ, Շաւարշ Թագւորեան:
ՔԼԱՄԱՌ, Յակոբ Նիկողոսեան:
ՄՈՐՍԱՆ ՍԻԽՌ ՕՐԺ, Կարապետ Գասարճեան:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Յակոբ Ադամեան:
ԱՆԻԷՌ, Արմենակ Գասպարեան:
ԻՎՐԻ, Պօղոս Գորգիկեան:
ՊԻՍԷԹՐԸ, Սարգիս Էֆինճեան:
Շավիլ, Հմայեակ Տօղրամաճեան:
ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻ, Տիկ. Շ. Ա.:
ՕՐԼԷԱՆ, Ռ. Մ.:
ՍԷՆ ՔԼԷՌ ՏԼ ԼԱ ԹՈՒՐ, Գրիգոր Սիմոնեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Օր. Հերմինէ Միսքճեան:
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Սարգիսեան (Ընտ. միջոցաւ):
ՓԱՐԻԶ (10), Խորէն Գրիգորեան:
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ղուկաս Կորկորեան:
(Շար.)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN
17, Rue Damesme PARIS
Le Gérant : H. STEPHAN

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

ՊԱՐ, ՃԱՇԱՐԱՆ, եւ ՊԱՆԴՈԿ
20 ՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՎ
դիմել՝ ՐԻՒ ՊԷՆՈՒԽԸ ԹԻՒ 8
ՕԹԷԼ ՄԻՏԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԽՕՍԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր, Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ձիւրիայի վերնայարկը, Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր:

Հ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ձիւրիայի վերնայարկը: Դասախօս Պ. Ս. Վրացեան, նիւթը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ՍԻՄՈՆ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ
ԳԻՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

1934 ԺԵ. Տարի

Տարիներէ ի վեր լաւ գնահատուած այս Տարեցոյցը կուգայ դարձեալ իր տեղը գրաւել հրապարակի վրայ, իր շահեկան նիւթերու զանազանութեամբ, սուղ էջերու մէջ խտացնելով նոյն տեղեկութիւններ եւ իրաւամբ նկատուած է նոր տարւոյ յարմարագոյն կաղանդչէք: Փութացէք գնել, քանի չէ սպառած:

Կը ծախուի ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատունը, նոյնպէս երկասիրողին քով 1 Place de la Gare des Vallées, Bois-Colombes, (Seine).

Գին 8 ֆր. կամ 2 շիլին, Ամերիկա՝ 40 սէնթ:

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ 5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ:

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, Կաղանդ ի Ծառ
Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ՚ունենան
31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին
ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris
Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի
ԿՈՎԿԱՍ — ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Breband Marseillaisի սրահին մէջ
146)148 Chemin de Chartraux
հայկական, ռուսական, կովկասեան եւ լեհականներու երգեր եւ պարեր:
Ճազը կը ղեկավարէ փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած
Թառիստ՝ Պ. ԺՈՐԺ ՇԱՀ - ՊԱՐՈՆԵԱՆ
կը ներկայացուի զաւեշտ օփերէթ մը Թիֆլիզեան կեանքէն
ղեկավարութեամբ դեր. ՂԱԶԱՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ տիկ. ՍԻՐՈՒՇի, Թառիստ ԺՈՐԺի եւ ուրիշներու,
Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Պարսկական անկիւն մը:
Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը:
Մուտք այրերու 10 ֆրանք, իսկ կիներու 7 ֆրանք:

«ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ
(ՏԱՐԵԳԻՐՔ)

Գեղարուեստական հրատարակութիւն, նուիրուած Հայաստանի նուաճումներուն՝ գրականութեան, արուեստի, մշակութային, շինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան ասպարէզին մէջ:

Տարեգիրքը կազմուած է՝ Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ, ԱՔՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ եւ Ե. ՋՈՒԲԱՐԻ խմբագրութեամբ: Կը պարունակէ Հայաստանի գործիչներու կենսագրականները եւ նոխազարդ է՝ Հայաստանի գործիչներու լուսանկարներով, թատերական բեմադրութիւններու, մշակոյթի կոթողներու եւ Հայաստանի ժողովրդի կենցաղը եւ կեանքը ներկայացնող պատկերներով:

Գիրքը ունի 658 էջ մեծադիր՝ լաթակազմ եւ գեղարուեստական կողք:

ԳԻՆ 15 ՄԱՐՔ

Ապսպրանքներու համար դիմել՝
«Knika» G. M. B. N. Kurfurstenstr. 33
BERLIN, W. 35 ALLEMAGNE

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

ԼԻՒՔՍ ճաշարանի մէջ աշխատելու համար շատ վարպետ խոհարար մը կ՚ուզուի որ գիտնայ նաեւ պատրաստել խմորեղէններ եւ անուշեղէններ:

դիմել ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի
ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ
4 Trav. du Mont de Piété. MARSEILLE

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ
75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ՚իտանթիթէ ըլթուշով	6 հատ	5 ֆրանք:
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով		45 ֆրանք:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷԶԵԱՆ
24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆի օժտուած կայարանին դիմացը. Նոթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնստալասիոն: Բոլոր սկարները ելեկտրականութեամբ իրքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած ըլթուշով՝ 10 ֆրանք: Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9:
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն: Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք:

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS). բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ՚ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais):

Պաս Քոլոնպի մէջ «Յառաջ» կը ծախուի
ԶԳՕՆ ԱԹԱՔԵԼԵԱՆԻ ԴՐԱՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
345, Avenue ARGENTEUIL

Հայ տանտիկիններ

"Tricotage MOZPIR,,
21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր նոր մոթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

LOTERIE NATIONALE FRANÇAISE

Ծախու են ԲՈԼՈՐ շերտերէն ամբողջ, կէս, քառորդ եւ մէկ տասներորդ տոմսակներ:
Մէկ տասներորդ տոմսակ ամէն շերտէ **Frs 15**
Դրամը ղրկել կամ անձամբ դիմել՝
Agence Générale LUTETIAի
24 RUE CAUMARTIN, Փարիզ (9) Tél. OPÉRA 82 — 73
Գրասենեակները բաց են ամէն օր (նաեւ շաբաթ եւ կիրակի) առանց դադարի առաւօտեան ժամը 9ը մինչեւ իրիկուան 8ը:
Կը խօսուի նաեւ հայերէն:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M.M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԵՍԹԷԿԵԱՆ

Ցայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր մսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլոն 14 ֆրանք, երշիկ քիլոն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE
կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մոտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար՝
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)
R.C.Seine 415941 Tél. LOUVRE: 57 - 37
ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ՚ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԴԱՒԱՌՆԵՐԷՆ
Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեսենեակ. **13**
rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur
ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌ ՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ
Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւայլն, եւայլն.
Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ Հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու
Անգամ մը փորձեցէք, Հայ աշխատասէր ընտանիքներու համար գեղեցիկ առիթ մը, երբ օրապահիկը ճարելու, ծախելով Thés des Deux Empires թէյերէն:
դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ
5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԼԱՒ ապրանք և ԱԺԱՆ

T.S.F.
4 լամբ
ցառանդի 1 տարի
950F

ԿԱՆԽԻԿ և ԱՊԱՌԻԿ

Ֆոնոներ կը ծախուին մեծ զեղչով

"RADIO-MUSIC"
L. Nichanian
56, rue Piat
PARIS (XX)

Սկաւառակներ եւրոպական և արեւելեան 10F են սկսեալ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՐԱՆ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

13 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2368

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Թուրքիան ալ տնտեսական հնգամեայ ծրագիր մը կազմած է, հետեւողութեամբ խորհրդային իշխանութեան։

Համաձայն թերթերու տեղեկութեան, արդէն իսկ 25 — 30 միլիոն ոսկի վարկ սահմանուած է, նոր գործարաններու շինութեան համար։ Այս գործին մէջ ալ, «եղբայր Քէմալ»ին պիտի ապաւինին Ռուսերը, իբրեւ մասնագէտ խորհրդականներ։

Միեւնոյն ատեն, Թուրք թերթերը չոնդալից մանրամասնութիւններով կը նկարագրեն շաքարի երրորդ գործարանին բացումը, Էսկիշէհիրի մէջ։

Այս առթիւ, խանդավառ բանախօսութիւն մը կատարած է Ճէլալ Պայար, որ բուն մղիչ ուժն է ինչպէս «Թիւրքօղլու Թիւրք» ազգայնականութեան, նոյնպէս տնտեսական վերաշինութեան։

— «Հիմա լսեցի որ այս գործարանին դրամագլուխը երեք միլիոն ոսկի է։ Վեց միլիոնի կարօտ նոր գործեր ունի։ Այս գործարանը կրնայ փոքր գիւղաքաղաք մը ապրեցնել։ Ունի 1200 բանուորներ, որոնք կրնան 5 — 600 հոգի կերակրել»։

Յաջորդ մանրամասնութիւններէն կ'իմանանք թէ՝ շաքարի առաջին գործարանը շինուած է 1926 նոյեմբերին, Ալփուլլու, իսկ երկրորդը՝ մէկ ամիս յետոյ, Ուշագի մէջ։ «Երկուքն ալ շինուեցան ազգային դրամագլուխով»։

— «Եօթը տարի առաջ, մեր ամբողջ շաքարը դուրսէն կուգար եւ ասոր համար 13 — 14 միլիոն ոսկի դուրս կ'երթար։ Մինչդեռ այսօր մեր երեք գործարանները կրնան հայթայթել ընդհանուր պէտքին երեք չորրորդէն աւելին։ Այս տարի մօտ 200,000 հողագործներ 500,000 թոն ճակնդեղ մշակած եւ իբր արժէք 6ուկէս — 7 միլիոն ոսկի ստացած են։ Մեր շաքարի գործարանները 50,000 թոն տեղական հանքածուխ կը գործածեն եւ կէս միլիոն ոսկիէն աւելի վճարում կ'ապահովեն։ Յետոյ, կէս միլիոն ոսկիի ատաղձ կը սպառեն, սնտուկներու համար։ Մինչեւ հիմա 12 միլիոն ոսկիէն աւելի դրամագլուխ յատկացուած է շաքարի գործին»։

Քանի մը տեղեկութիւններ եւս, միեւնոյն աղբիւրէն։

Հնգամեայ ծրագրին համաձայն, պիտի շինուին 1. չիթի եւ թուղթի գործարաններ. — 2. ծրարի թուղթի (ամպալաժ) եւ գրելու թուղթի գործարաններ. — 3. երկաթուղիներ (15 միլիոն ոսկի). — 4. «Քօք»ի գործարան մը։ Միեւնոյն ատեն պիտի շարունակուին ուսումնասիրութիւնները, ոսկի եւ քարիւղ գտնելու համար։ (Քարիւղի համար նկատի ունին Գասթէմունիի նահանգը)։

Զեղչելով հանդերձ այս տեղեկութիւններուն «ռէքլամ»ի մասը, կը տեսնենք որ Էնկիւրին լրջօրէն գործի ձեռնարկած է, երկիրը ստիճանաբար ինքնապահ դարձնելու համար։

Եւ այս՝ շնորհիւ իր վայելած խաղաղութեան։

Ազատ՝ արտաքին հոգերէ, բազմազան դաշնագիրներով ապահոված՝ իր հողային ամբողջութիւնը, եւ չունենալով երկինը ներքին խլրտումներէ, քէմալական Թուրքիան նուիրուած է երկու հիմնական գործերու, — տեղաւորում եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւն։ Ուրիշ խօսքով՝ տնտեսական վերաշինութիւն։

Քէմալապետութիւնը կ'ուզէ, ամէն բանէ առաջ, ապացուցանել թէ նոր Թուրքիան կը բաւէ ինքն իրեն, եւ կրնայ դառնալ ճարտարագործական երկիր։

Այդ առաջադրութեամբ, արդէն գլուխ հանուած են մէկէ աւելի շօշափելի գործեր, իսկ հնգամեակը պիտի բանայ նոր շրջան մը։

Այս առթիւ, ուշագրաւ է իրողութիւն մը, — հակառակ իր ինքնահաճ լաւատեսութեան եւ շռայլաբան հաւաստիքներուն, Էնկիւրին իր ծրագիրները առ այժմ ամփոփած է արեւմտեան Թուրքիոյ մէջ։ Տակաւին մտահոգ է «արեւելեան նահանգներու» մասին, որոնք երկրորդ գծի վրայ կուգան, շնորհիւ համատարած ամայութեան եւ անապահովութեան։

Այդ աշխարհամասին համար ալ, Էնկիւրին ունի ծրագիրներ։ Օրինակ՝ երկաթուղի մը Սեբաստիայէն Կարին, 8 — 10 տարիէն աւարտելու առաջադրութեամբ։ Եւ տեղաւորում։

Առ այժմ, երկուքն ալ ժամանակի եւ դրամի կը կարօտին։ Նախնական աշխատանքներն սկսած են, երկաթուղին շինելու համար. իսկ տեղաւորումը իրենց ուզածին պէս չի քալեր, նոյն իսկ եթէ դրամը ճարուի։

Չէ՞ որ գաղթականները պիտի երթան քաղաքակրթութեան աւերքներուն վարժուած երկիրներէ, — Ռումանիա, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա կամ Կովկաս։

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, շատ փորձեր կատարուեցան ներգաղթի հոսանքը ուղղելու դէպի արեւելք։ Բայց արդիւնքը եղաւ ողորմելի։

Յունաստանի հետ կատարուած փոխանակութենէն ալ խեղճուկ բաժին մը ինկաւ արեւելեան նահանգներուն։ Նոյն իսկ Վանէն, Մուշէն, Կարինէն փախած Թուրքերը չուզեցին վերադառնալ։ Իսկ անոնք որ փոխադրուած էին բռնի, փախան իրարու ետեւէ։

Հանրապետութեան տասնամեակի հանդէսներուն առթիւ, Թուրք թերթերը գրեցին թէ տեղաւորուած գաղթականներուն թիւը 600,000ը կ'անցնի։

Այս չափազանցեալ գումարին 400,000էն աւելին՝ Յունաստանի հետ փոխանակած Թուրքերն են, որոնք հաստատուեցան արեւմտեան եւ միջին Անատոլուի մէջ, եւ ծովեզերեայ շրջանները։ Մնացեալ 150 — 200 հազարն ալ — եթէ վաւերական է տրուած թիւը — աւելի հեռուները չգացին։

Ուրեմն, Թուրքիան կը վերաշինուի, բայց «արեւելեան նահանգները» կը մնան միեւնոյն վիճակին մէջ, սպասելով նոր հնդ...

Ծ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄ...

Հայ Տնտեսական Կեդրոնը բաւական խօսեցնել տուաւ վերջերս, — հազիւ ծնած։ Հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթերը յօդուածներ գրեցին, եւ այդ առթիւ ... «զգայացում» լուր մըն ալ։

L'Aube, Փարիզեան օրաթերթը, Ժան Սուլէրոլի ստորագրութեան տակ, Հայ Տնտեսական Կեդրոնի կազմութեան առթիւ, տեսակցութիւն մը հրատարակեց Պ. Խանզատեանի հետ։

Պ. Ժան Սուլէրոլ նախ կը ստիպուի իր ֆրանսացի ընթերցողներուն բացատրել թէ Հայաստան աշխարհ մը կայ այս երկրագունդին վրայ, եւ կը գտնուի «մէկ կողմէ Սեւ եւ միւս կողմէն Կասպից ծովերուն, մէկ կողմէ Տաւրոսի, միւս կողմէ Կասպեան լեռնաշղթաներուն միջեւ»։

Ծովից ծով, **quoi!**

Այս երկիրը, կ'ըսէ Պ. Սուլէրոլ, խաչակրաց օրերէն ի վեր բարեկամ կը մնայ Ֆրանսայի։ Ոչ մէկ արգելք այդ բարեկամութեան համար, քանի որ ... «Ալեքսանտրէթը շատ հեռու չէ ... Միջերկրականէն»։ Ըսել կ'ուզէ թէ Միջերկրականի մօտ ըլլալը պայման մըն էր, որ Հայաստան բարեկամ ըլլար Ֆրանսայի։

Եւ յետոյ քիչ մը պատմութիւն ... Աբգար թագաւորէն, Գրիգոր Լուսաւորիչէն։

Ինչպէս կը տեսնուի, Պ. Խանզատեանն է, որ այս գեղեցի՜կ ծանօթութիւնները տուեր է ֆրանսացի լրագրողին։ Մեզի համար զարմանալի չէ, եթէ դեռ այս ձեւով, այս պատմութիւններով կը ճանչցնենք մենք մեզ։

Զարմանալին այն է, որ ֆրանսացի լրագրողը քիչ մը շատ տարօրինակ բաներ ալ կը պատմէ։

Այսպէս, կը գրէ թէ Պ. Զատիկ Խանզատեան «կազմակերպեց *հայկական նաւատորմը*, երբ դեռ ծագած չէր ընդհ. պատերազմը», — **tiens!**

Կը տեսնէ՞ք, հայկական նաւատորմ ալ ունեցեր ենք եւ լո՛ւր չունինք, — ի՜նչ ամօթ մեզի։

Թուրքերն ալ լուր ունի՞ն արդեօք։ Գրաւ կը դնեմ, որ Մուսթաֆա Քէմալի լեղին պիտի պատռի, երբ իմանայ որ գոյութիւն ունի հայկական նաւատորմ մը, — ապահովաբար ջարդէն փախած ազատած, — եւ հրամանատարը, Պ. Խանզատեան Զատիկ կը կազմակերպէ զայն, յարձակելու համար թրքական նաւատորմին վրայ, գալ Ծռազատիկին։

Երբ այս այսպէս է, — ես կ'ուզեմ կամաւոր արձանագրուիլ հայկական նաւատորմի ուժերուն։ Եւ կոչ կ'ընեմ ընկերներուս.

— Ընկերնե՛ր, զօրացնե՛նք հայկական նաւատորմը, եւ թող մե՛ր նշանաբանն ըլլայ. «Մեր նաւատորմը էնկիւրիի մէջ գալ ծռազատիկին»։

ԱՐԱԶ

Ազգ. վիճակախաղը

»»» ·«««

ԵՐՐՈՐԴԸ՝ ԴԵԿՏ. 19ԻՆ ՉՈՐՐՈՐԴԸ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ԻՆ

Հրապարակ հանուած են ազգ. վիճակախաղի 7րդ շերտին տոմսակները եւ կը ծախուին ամէն տեղ։ Ութերորդըն ալ հաւանաբար հրապարակ հանուի դեկտեմբեր 21ին։

Գալով վիճակահանութեան, 3րդը տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբեր 19ին, իսկ չորրորդը, ՈՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ԵՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, յունուար 10ին։ 5րդ եւ 6րդ վիճակահանութիւնները պիտի կատարուին յունուար 23ին, առաջինը՝ առտուն, միւսը իրիկունը։

ԴՐԱՄԱՆԵՆԳՆԵՐՈՒ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց չորս դրամանենգներ, որոնք կեղծած էին 10 եւ 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամները։ Գլխաւոր ամբաստանեալն է նախկին դատապարտեալ մը, Պուրտուայլ, որ կեղծ դրամները շինէր, իսկ միւսները կը քշէին։ Ձերբակալուած է նաեւ Յոյն մը, որ գաղտնիքը գիտէր եւ որուն մախուան սպառնալիք ուղղած էին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

25 — 30 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՎԱՐԿ

Հնգամեայ ծրագրին համաձայն, կառավարութիւնը 12 նոր գործարաններ պիտի հիմնէ, գլխաւորաբար մանածի, հիւսուածեղէնի, երկաթի, քօքի, թուղթի, շիշի, *սելիւլոզ*ի եւ քիմիական նիւթերու համար։ Ընդամէնը 25 — 30 միլիոն ոսկի պիտի ծախսուի պետական պիւտճէէն, տարեկան որոշ գումարներով։

Հնգամեայ ծրագրը տնտեսական տեսակ մը շարժաւորում (*մօպիլիզասիոն*) պիտի ըլլայ։ Միւս կողմէ ջանք պիտի թափուի ծրագիրը 3 — 4 տարիէն աւարտելու։

*** Յունաստանի տնտեսական նախարարը յայտարարած է թէ թուրքեւյունական մաքսային սահմանները գրեթէ ջնջուած են։ Միայն թէ, նկատի առնելով կնքուած դաշնագիրները, երկու երկիրները ստիպուած են քայլ առ քայլ առաջանալ, յաղթելու համար դժուարութեանց։

Ամէնէն դժուար խնդիրը այն է որ երկու երկիրներն ալ հողագործական նոյն արտադրութիւնները ունին գրեթէ։

Դիւանագիտական խօսակցութիւններ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ

▪▪▪▪▪▪▪▪

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԱՏԵՆ՝ ՈՒՐԻՇ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի օր, Պերլինի ֆրանսական դեսպանը՝ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պ. Հիթլէրի կողմէ։ Այս տեսակցութիւնը շարունակութիւնն է նոյեմբեր 24ի խօսակցութեան եւ ունի միայն տեղեկատու հանգամանք։

Պաշտօնական զեկոյցը կը գոհանայ այս կարճ լուրով։ Դէպքը մեծ կարեւորութիւն ունենալով, թերթերը աջ – ձախ ինկած են, տեղեկութիւններ հաւաքելու համար։ «Մաթէն» կ'իմանայ թէ ֆրանսական դեսպանը շարք մը հարցումներ ուղղած է Պ. Հիթլէրի, որ անմիջապէս պատասխանած է անոնց մէկ մասին, իսկ միւս մասը յետաձգած է, սպասելով պաշտօնական բանակցութեանց։ Գերմանիոյ վարչապետը իր կարգին տեղեկութիւններ քաղած է Ֆրանսայի դիտաւորութեանց մասին, եւ հարցուցած է թէ Պ. Փոլ Պոնքուր ի՛նչ ծրագիրներ կը հետապնդէ, տեսակցելով Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարին հետ եւ ճամբորդութիւն մը սարքելով արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Ֆրանսական դեսպանը պատասխանած է թէ իր կառավարութիւնը երբեք նպատակ չունի Գերմանիան քաղաքական պաշարման ենթարկելու։

Ճիշդ այն ժամուն երբ Պ. Հիթլէր ունկնդրութեան կ'ընդունէր Ֆրանսական դեսպանը, Փարիզի գերմանական դեսպանն ալ տեսակցութիւն մը կ'ունենար Պ. Փոլ Պոնքուրի հետ։ Զուգադիպութի՞ւն թէ կանխորոշ ծրագիր։ Ամէն պարագայի մէջ, մեծ արժէք ունին այս խօսակցութիւնները, որ պիտի առաջնորդեն ուղղակի բանակցութեանց, ինչպէս կը պահանջէր Գերմանիան։

Կը հաստատուի թէ Պերլինի գերմանական դեսպանը կրցած է հասկնալ գերմանական պահանջներուն գլխաւոր գիծերը։ Միեւնոյն ատեն լուսաբանութիւններ խնդրած է հիթլէրական կազմակերպութեանց մասին որոնք զինուորական հանգամանք ունին։

Փարիզի մէջ անհամբերութեամբ կը սպասեն անգլիական դեսպանին, որ տակաւին Լոնտոն կը գտնուի, խորհրդակցելու համար իր կառավարութեան հետ։ Ֆրանսա իր վերջնական դիրքը պիտի ճշդէ, Անգլիոյ տեսակէտներուն ծանօթանալէ յետոյ։

Մինչ այս մինչ այն, կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցան Ռումանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարները, օրուան հարցերու մասին։ Պ. Պենէշ Փարիզ կը սպասուի վաղը, պարզելու համար իր տեսակցութեանց արդիւնքը։

Ու վերջապէս, դիւանագիտական այս գործունէութեան կը զուգադիպի Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ թագաւորներուն տեսակցութիւնը Պելկրատի մէջ, դէպք մը որուն կարեւորութիւնը բացատրած էինք երէկ։

Վերաքննութիւնը պատերազմ կը նշանակէ

Ռումանիոյ արտաքին նախարարը Պ. Պենէշի հետ տեսակցելէ յետոյ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլին.

— «Դաշնագիրներու վերաքննութիւնը անկարելիութիւն մըն է եւ վտանգաւոր՝ խաղաղութեան համար։ Վերաքննութիւնը կրնայ կա՛մ օրինաւոր ըլլալ կամ ոչ։ Անոր իրաւասու ժողովը Ազգերու Դաշնակցութիւնն է, եւ ոչ թէ այս կամ այն երկրին խորհրդարանը։ Երբ Փոքր Համաձայնութիւնը բացարձակապէս եւ կրկին եւ կրկին կը մերժէ նոյնիսկ մէկ քառակուսի սանթիմեթր հող զիջիլ, միւս պետութեանց պահանջը ոչ միայն ապօրէն է, այլեւ թշնամական, որովհետեւ կը նշանակէ միջամտութիւն դրկիցեան պետութեանց ներքին գործերուն մէջ։ Ըստ մամուլի թշնամական այդ արարքներուն մէջ՝ կը նշանակէ պատերազմ պատրաստել, որովհետեւ վերաքննութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն շահակից պետութեանց հաւանութեամբ։ Արդ, այդ հաւանութիւնը մերժուած ըլլալով, ի՞նչ կրնայ ըլլալ վերաքննութեան պահանջը, եթէ ոչ դիմակ մը որուն տակ ծածկուած են յարձակողական դիտումներ։ Վերաքննութիւնը պատերազմ կը նշանակէ, իսկ ես խաղաղութիւն կ'ուզեմ։ Ահա թէ ինչո՛ւ հակառակ եմ վերաքննութեան»։

**** Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը Պերլին գնաց երէկ եւ պիտի մնայ երեք օր։ Կը հաւաստեն թէ խորհրդականը բացորոշ խորհուրդներ կը տանի Պ. Մուսոլինիի կողմէ։*

Պուլկարիոյ թագաւորը Պելկրատի մէջ

Երկուշաբթի օր, Պուլկարիոյ թագաւորը եւ հետեւորդները որբի գացին Եուկոսլավիոյ թագաւորին հետ։ Իրիկունը Աղեքսանդր թագաւորը եւ Մարիա թագուհին փառաւոր սեղան մը եւ ընդունելութիւն մը սարքեցին։ Աղեքսանդր թագաւորը բաժակաճառ մը արտասանեց զոր սեղանակիցները լսեցին յոտնկայս։ Պորիս թագաւորն ալ բաժակաճառ մը խօսեցաւ, ջերմագին մաղթանքներով։ Յետոյ տեղի ունեցաւ նուագահանդէս մը որուն ներկայ էին 600 հանդիսականներ։

Պուլկարիոյ վարչապետին եւ Եուկոսլավիոյ կառավարութեան միջեւ ա–

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ամերիկայի մէջ

ooooo

155 ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ ՏԻԹՐՈՅԹԻ ՄԷՋ. — ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՈՒԽՏ ՄԸ՝ 175 ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՎ. — ՇԻՔԱԿՕՅԻ ԾԵԾԻՆ ԴԱՏԸ։

▪▪▪

«Հայրենիք»ի նոյեմբեր 25, 26 *եւ* 27 *թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.* —

Տիթրոյիթէն կը հեռագրեն. —

Զաւարեան Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ խանդավառ ժողով մը։ Ներկայ էին Տիթրոյիթի Ուէսթի շրջանը մեր համակիրները։ Մեր շարքերուն վրայ աւելցան 155 նոր անդամներ։

ՏԻԹՐՈՅԹ, նոյեմբեր 27. — Երէկ ընկեր Նժդեհ դասախօսեց Տիթրոյթի հայ համալսարանականներուն։ Այսօր խօսեցաւ «Ցեղը եւ Ցեղակրօնութիւնը» նիւթի մասին։ Կազմուեցաւ 175 հոգիէ բաղկացած պատանեկան Ուխտ մը։ Խանդավառութիւնը աննախընթաց է։

*** *Շիքակոյէն կը գրեն.* —

Հոկտեմբեր 22ին, Դաշնակցութեան Օրուան ժողովը խանգարելու փորձի ատեն ծեծուած «ճակատական»ները դիմած էին «կապիտալիստական իրաւակարգին արդարադատութեան», ամբաստանելով մեր երկու ընկերները։

Դատը տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 9ին։ Հակառակորդները լեցուած էին դատարան։ «Բանուոր»ով եւ իրենց հրապարակ հանած թռուցիկներով մեր կողմէ փաստուեցաւ որ, անոնք եկած էին մեր ժողովը խանգարելու՝ թռուցիկ ցրուելու պատրուակի տակ։ Իրենք՝ խառնակիչները ուրացան այդ պարագան։

Դատաւորը, որ կ'երեւի ծանօթ էր մեր դրօշամարտին, ծիծաղելով հարցուց թէ՝ «Դրօշակը վար առի՞ն»։

«Փորձեցին բայց չյաջողեցան» պատասխանուեցաւ մեր կողմէ։ Ամբաստանողներէն մէկը ըսաւ որ՝ երբ իրենք ընտանեօք ժողովի կ'երթար, Պ. Խօշաբեան արգիլեց իր եւ իրեններուն մուտքը սրահէն ներս։

«Դու չէի՞ր գիտեր թէ քու գացած ժողովը որոնց կը պատկանէր, եւ երբ քեզ արգիլեցին ներս մտնել, դո՞ւն ինչ ըրիր, անշուշտ փորձեցիր բռնութեամբ ներս մտնել, չէ՞» ըսաւ դատաւորը հեգնանքով մը։

Քիչ յետոյ դատաւորը մեր ընկերները անպարտ արձակելով փակեց դատը։

Կարմիր շքախումբը գլխիկոր թողուց սրահը։

Ե. ՉԱՐԵՆՑ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

— :-: —

ՈՒՐԻՇ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խորհրդային թերթերը (նոյեմբեր 26) կը գրեն. — Գեղարուեստական եւ գիտական ասպարէզի մէջ շարք մը յետադիմական, բացայայտօրէն *նացիոնալիստ*ական (ազգայնամոլ) երկեր հրատարակուած ըլլալով, Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարութիւնը նոյեմբեր 14ին մասնաւոր որոշումներ տըւաւ Պետական հրատարակչականի գաղափարական անկայունութեան մասին։

Տրուած որոշումներու համաձայն, գործածութենէ դադրեցուած է Մկրտիչ Արմէնի «Երեւան» գիրքը, իսկ արգիլուած է հրատարակել բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի «Գիրք ճանապարհի» գործը, որ հակայեղափոխական – թրօցքիական զրպարտութիւններ կը պարունակէ կուսակցութեան դէմ։

Արգիլուած է նաեւ 8րդ դասարանի համար պատրաստուած հայկ. գրականութեան գիրքը։

Նոյն որոշումով, Եղիշէ Չարենց հանուած է նաեւ Պետական հրատարակչականի գեղարուեստական բաժնի վարիչի պաշտօնէն։ Հրատարակչականին ալ առաջարկուած է անմիջապէս վերաքննել հրատարակութեան համար պատրաստուած բոլոր նիւթերը։

ՍՈՎ ԿԱ՞Յ ԹԷ ՉԿԱՅ

III

ՀԱՑԱՌԲԱՂԽՈՒՄ

Հիմա անցնինք երրորդ կէտին · հացամթերքի բաշխման գործում ի՞նչ փոփոխութիւններ է առաջ բերել հաւաքական տնտեսութիւնների կամ կոլխոզների քաղաքականութիւնը գիւղում :

Պարենամթերքի բաժանումը խորհրդային քաղաքների բնակչութեան մէջ աւելի քան պարզ է · մթերքը բաժանւում է ըստ բնակիչների դասակարգային դիրքի : Ամէնէն արտօնեալ դասակարգ նկատւում է բանւորութիւնը — արդիւնաբերութեան, չինարարութեան եւ հաղորդակցութեան միջոցների մէջ աշխատող վարձու գործաւորներ : Այս դասակարգում էլ բարձրագոյն տարրը կազմում են կոմունիստները եւ հարուածայինները : Այս գալիս է մանր քաղքենի տարրը — խորհրդային պաշտօնեաներ, ճարտարագէտներ, «մասնագէտներ» — մտաւոր աշխատանքի ներկայացուցիչները : Եթէ այս կամ այն մասնագէտ աչքի ընկնող ծառայութիւն է մատուցանում խորհրդային իշխանութեան, նրան դասում են բանւորների կարգը եւ տալիս համապատասխան արտօնութիւններ : Վերջը գալիս են քաղաքացիական իրաւունքներից զուրկ մարդիկ — ընտրական իրաւունքից զրկուածներ, աշխատանքի կամ բնակարանի իրաւունք չունեցողներ, մթերքի քարտ չունեցողներ եւայլն : Այս իրաւազուրկների թիւը հասնում է մօտ 8 միլիոն մարդու :

Բոլոր այս դասակարգի եւ խաւերի հաց եւ ուրիշ տեսակ մթերք ստանալու իրաւունքը տարբեր է : Կոմունիստները եւ հարուածայինները համարեա միշտ էլ լաւ են ապրել : Հիմա նրանց համար հիմնուած են, այսպէս կոչուած, փակ բաշխիչներ, այսինքն՝ միայն նրանց յատկացուած խանութներ, ուր նոյնիսկ միս ու կարագ է ճարւում : Աւելի վատ են ապրում չարքային բանւորները, բայց եւ այնպէս սոված չեն : Խորհրդային պաշտօնեաները ստացածով չեն կարող ապրել եւ ստիպուած են գնումներ անել դրսից : Իսկ իրաւազուրկները կամ, խորհրդային բարբառով, լիշենցիները ոչ հաց եւ այլ մթերք ստանալու իրաւունք ունին, ոչ աշխատանք կարող են անել, չատ թշուառ վիճակի մէջ են, համարեա միշտ սոված :

Ինչպէս ասացինք, այս իրաւազուրկների թիւը հասնում է 8 միլիոնի, այսինքն՝ քաղաքային բնակչութեան հարիւրին 20 – 25ը : Ասել է 8 միլիոն մարդ, քաղաքների բնակչութեան մէկ քառորդը պետական օրէնքով դատապարտուած է սովամահութեան : Եթէ ամէն բան էլ առատ լինի երկրում, այս մարդիկ գնելու միջոց չունին : Սովը սրանց համար անխուսափելի է :

Հացի եւ միւս մթերքների բաշխումը գիւղում աւելի բարդ եղանակով է կատարւում : Կոլխոզացման հետեւանքով գիւղական բնակչութեան մէջ ստեղծել են բոլորովին նոր խաւեր ու նոր յարաբերութիւններ, որոնք հիմնովին յեղաշրջել են նախկին վիճակը :

Շատերը կարծում են, որ հաւաքական տնտեսութիւնը մի տեսակ ընկերվարական կարգի ստեղծում է գիւղում : Բոլորովին սխալ տեսակէտ : Կոլխոզական քաղաքականութեան հիմնական նպատակը քաղաքի եւ արդիւնաբերութեան կարիքների ապահովումն է : Գիւղացիութիւնը յօժար կամքով մթերք չէր տալիս կառավարութեան, մերժում էր կատարել կառավարութեան պահանջները : Անհրաժեշտ էր գտնել մի ձեւ, որ գիւղացիութեան դիմադրութիւնը խորտակէ եւ գիւղի մթերքները հեշտութեամբ անցնին կառավարութեան ձեռքը, ուրիշ խօսքով՝ գիւղն էլ դառնայ խորհրդային իշխանութեան հլու կամակատարը, ինչպէս դարձել էր քաղաքը : Այդ ձեւը գտնուեց — կոլխոզը :

1930 թուից սկսած խորհրդային իշխանութիւնը դիմում է խելայար միջոցների հաւաքականացնելու համար գիւղատնտեսութիւնը : 1927ին ամբողջ Միութեան սահմաններում կոլխոզները կազմում էին գիւղատնտեսութեան միայն հարիւրին 0,8 տոկոսը, 1930ին արդէն՝ հարիւրին 23,6, յաջորդ 1931ին հարիւրին 55,1, իսկ 1932ին՝ 61,5, այսինքն՝ հաւաքական տնտեսութիւնը դարձաւ գիւղատնտեսութեան հիմնական ձեւը : Ամբողջ երկրի 25 միլիոն գիւղացիական տնտեսութիւններից 15 միլիոնը մացուեց կոլխոզների մէջ : 1933ին մնացել էր միայն 9,335 միլիոն մենատնտես :

Թէեւ այն էլ պէտք է ասել, որ բոլշեւիկների բոլոր ճիգերը գիւղացիութեան հարիւրին 100 դրաւելու կոլխոզների մէջ անցան ապարդիւն, անհատական տնտեսութիւնը ոչ միայն չվերացաւ, այլեւ, հակառակ անտանելի պայմանների, ցոյց է տալիս կենսունակութեան որոշ նշաններ, մինչեւ կոլխոզները, իբրեւ տնտեսական ձեռնարկ, մնում են անշահաւէտ : Անհատ տնտեսի հողը աւելի լաւ բերք է տալիս, անհատ տնտեսը աւելի լարուած, չատ եւ բարեխիղճ է աշխատում : Միջին հաշւով, կոլխոզներում գիւղացին աշխատում է տարեկան 50 — 110 օր, իսկ հաց է ուտում ամբողջ տարին : Մինչդեռ մենատնտեսը աշխատում է ամբողջ տարին :

Գիւղացու իրաւական վիճակը կոլխոզում եւ անհատ տնտեսութեան մէջ բոլորովին տարբեր է : Կոլխոզի մէջ նա ազատ է մի չարք ծանր պարտականութիւններից, որոշ հարկերից ու տուրքերից եւ ունի մի չարք արտօնութիւններ եւ առանձնաշնորհումներ · անհատ տնտեսը զուրկ է մի չարք իրաւունքներից, վճարում է աւելի ծանր հարկեր եւ զրկուած է մի չարք իրաւունքներից :

Այսպիսով, ուրեմն, գիւղում ստեղծուեց երկու հիմնովին իրարից տարբերուող դասակարգ — կոլխոզնիկը եւ մենատնտեսը : Այս երկու դասակարգերի մէջ էլ կան տարբեր շերտեր՝ քաղաքացիական տարբեր իրաւունքներով · ժամանակաւոր կոլխոզնիկի եւ սովորական կոլխոզնիկի իրաւունքները նոյնը չեն, հարուածային կոլխոզնիկը աւելի է ստանում քան ոչ — հարուածայինը՝ կան մասնաւոր սեփականութիւն ունեցող կոլխոզնիկներ եւ սեփականազուրկներ եւայլն :

Այս իրաւական տարբեր վիճակներից բխում են եւ հաց ստանալու տարբեր իրաւունքներ, մինչ կոլխոզնիկներին կառավարութիւնը պարտաւոր է օգնել, մենատնտեսներին ոչ միայն չի օգնում, այլեւ բազմաթիւ տուրքեր է գանձում : Իբրեւ հետեւանք այս դրութեան, գիւղացիութեան մէջ էլ առաջ են եկել միլիոնաւոր հացից եւ, առհասարակ, ապրուստի միջոցներից զուրկ մարդիկ : Ինչպէս քաղաքներում 8 միլիոն լիշենցիները, գիւղերում բազմամիլիոն մենատնտեսներ հացի եւ մթերքի տեսակէտից զրկուած են իրաւազուրկ վիճակի մէջ : Կոլխոզի անդամներից շատերն էլ ստանում են հացի չնչին չափ : Թէ ինչքան անտանելի է կոլխոզնիկների կեանքը, ցոյց են տալիս այն Եւրոպացու համար անհասկանալի փաստերը, ամէն օր խորհրդային մամուլը արձանագրում է բազմաթիւ դէպքեր, երբ այս կամ այն կոլխոզի անդամը արտերից մէկումով ցորենի հասկեր է կտրում — տանում տուն, կամ կալից գողանք գրպանը հացահատիկ է լեցնում եւ տուն տանում, եւ այսպէս փարւում է հակառակ սաստիկ պատիժների, մինչեւ գնդակահարութիւն :

Համատարած կոլխոզացման քաղաքականութեան ձեռնարկիչ Ստալինը խօսք տուեց, թէ մի քանի տարի յետոյ Ռուսաստանում ամէն ոք կուշտ կը լինի : « Շնորհիւ սովխոզ — կոլխոզական շարժման աճման, ասում էր նա 1929ին, մենք վերջնականապէս դուրս ենք գալիս, կամ արդէն դուրս ենք եկել հացի տագնապից ··· կասկածելու հիմք չկայ բնաւ, որ մեր երկիրը երկու — երեք տարի անցած կը դառնայ աշխարհիս ամենահացառատ երկրներից մէկը, եթէ ոչ միակ հացառատը » :

Ու՞ր թէ երեք՝ հինգ տարի է անցել, բայց խորհրդային միութիւնը հացի քանակի տեսակէտից, չի հասել նոյն իսկ ցարական օրերի վիճակին եւ յետ է աշխարհի բոլոր երկրներից :

Սով կա՞յ խորհրդային աշխարհում թէ ոչ :

Փրոֆ · Պրոկոպովիչը, վերոյիշեալ փաստերը վերլուծելուց յետոյ, տալիս է որոշ եւ վճռական պատասխան :

— Այո՛, կայ սով : Միլիոնաւոր մարդիկ բացարձակ կերպով զուրկ են ապրուստի միջոցներից, եւ ուրիշ միլիոններ, ապրում են կէս — կուշտ, կէս — անօթի : Սով կայ եւ գիւղում, սով կայ եւ քաղաքում :

Ռուսաստանի այսօրուան սովի պատճառը բնական պատահարները չեն՝ երաշտը կամ կլիմայական ուրիշ աննպաստ պայմաններ : Ո՛չ, սովը բռնեցնողը խորհրդային իշխանութիւնն է իր ընկերային — տնտեսական խելագար գործերով : Սովը կապուած չէ որոշ վայրի հետ, ամբողջ Ռուսաստանն է սովահար : Սովի ենթական են որոշ դասակարգեր, ժողովրդական որոշ խաւեր, իբրեւ հետեւանք առաջ եկած դասակարգային նոր շերտաւորումների :

Ինչպէ՞ս կարելի է վերջ տալ այս սովին :

Այս հարցին էլ փրոֆ · Պրոկոպովիչը տալիս է պարզ եւ վճռական պատասխան :

— Սովին կարելի է վերջ տալ միայն մէկ միջոցով — արմատապէս փոխելով խորհրդային տնտեսութեան հիմքերը եւ առողջ պայմանների մէջ դնելով գիւղատնտեսութիւնը :

Հնարաւո՞ր է այդպիսի փոփոխութիւն :

— Այո՛, պատասխանում է Պրոկոպովիչը, հնարաւոր է, բայց դրա համար հարկաւոր է, որ ժողովուրդը ստիպէ կառավարութեան փոփոխութիւն կատարելու :

Ս · ՎՐԱՑԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

»»»·«««

Ներկայ Թաղ · Խորհուրդը անցեալ տարեշրջանին ցոյց տուած էր բաւական գործունէութիւն մը, եւ գոնէ երեւութապէս, անկողմնակալ ճամբու մը հետեւողի անուն հանած էր : Իր ուժերու ներած չափով ջանք թափած — յաջողած էր հաւասարակշռել ազգային վարժարաններու պիւտճէն :

Սելանիկի համայնքը գտած էր իր խաղաղութիւնը : Թաղական խորհուրդի «հակառակորդ» կոչուած հոսանքը համբերատար դիրք մը բռնած էր, տեսնելով եւ գնահատելով անոր ճիգերը, չատ անգամ աչք գոցելով կարգ մը թերութիւններու վրայ, չխրտչեցնելու համար :

Իրերը կ'ընթանային այս ձեւով մինչեւ այս տարուան դպրոցական վերամուտը, երբ յանկարծ դարձեալ փոթորկեցաւ գաղութը, բոլորովին անտեղի կերպով :

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար, փակագիծ մը —

Հ · Յ · Դաշնակցութեան դէմ ճշգրտութեան ու անոր սրբութիւններուն հայհոյող թերթ մը կ'ելլէ հոս, որ սաստիկ կը տառապէր ընթերցողի սովէ : Այս թերթը հրատարակողին բոլոր միջոցները սպառեցան : Քանի մը անգամ դարձուած դուռները այլեւս տրամադրութիւն չունէին բացուելու անոր առջեւ : Ձարնելիք դուռ չմնաց : Յանցաւոր հետեւորդներն իսկ լքեցին ու հեռացան : Թերթը կարդացող սակաւաթիւ միամիտներ ձանձրացած այլեւս անոր միօրինակ եւ խորամանկ կանչերէն, երես դարձուցին : Աժան մասնակիր մէջտեղ մնաց : Բայց իբրեւ գործի մարդ իր չուրջ հաւաքեց քանի մը Ռամկավար «երեւելիներ» · ասոնց պարզեց Դաշնակցութեան դէմ արձակած իր վայրահաչութեանց օգուտները Ռամկավար Կուսակցութեան, ու մանաւանդ անոր մամուլին իր հայթայթած կերը : Այս յո՛յժ օգտակար չահերը հաճելի թուեցան խեկարներուն [?] : Բայց չէր բաւեր միայն գոհունակ արտայայտութիւններ ունենալ, թերթը հոգեվարքի մէջ էր, ինքն իրմով դատապարտուած էր չուտով մեռնելու : Թերթին հրատարակիչը պայմանաւոր սպառնալիք մը բրաւ, կա՛մ թերթը փակել՝ եւ կամ դրամ եկլելիք [?] որեւէ տեղ ճամբել, որպէսզի թերթն ալ Ռամկավարներու գլխուն փաթթուի եւ վճարումի մը փոխարէն կազդուրուի չարունակուի : Ելք մը գտնելու համար սկսան մտածել ու մակաբուծարան մը փնտռել : Ահ ասոր Բարեգործականի կեդրոնը : Կարգ մը անտանելի պարծած մարդոց մութ առաջարկներ տարին : Ռամկավար կեդրոնին ալ գլխեցին, որպէսզի իր կարգին օգնէ, ու անոր հրահանգ մը տեղւոյս Բարեգործականի մասնաճիւղին, — հակադաշնակցական թերթը խմբագրը չաբաթական ուր պահ դաս տալով Ազգ · Վարժարանին մէջ, պիտի ստանայ Բարեգործականի յատկացուցած տարեգումարին կէսը [?] :

Բարեգործականի մասնաճիւղը հրահանգ ստանալուն պէս, խառն ժողով կը հրաւիրէ Թաղ · Խորհուրդը որ եղած կարգադրութենէն յանկարծակի կուգայ, որովհետեւ նոր տարեշրջանի պիւտճէն պատրաստած էր առանց նախատեսելու այս տեսակ պարագայ մը : Փափուքներ [?] : Նամակ կեդրոնին : Բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ : Բարեգործականի կեդրոնին որոշումը անտեղիտալի կը մնայ : Թաղական խորհուրդէն կը թելադրուի չփակել ճամբան ընտրել եւ մերժել այդ հաստատութեան տալիք պայմանաւոր նպաստը : Ուրիշներու փետուրներով զարդարուած կարգ մը մարդիկ ամէն ճիգ կը թափեն, ամէն տեսակ մեքենայութիւններ կը լարեն, մօտեցնելով անզէն թաղական խորհուրդը որ կը վաւերացնէ նոր վարժապետին պաշտօնը՝ համաձայն ծրագրի : Խեղկատակութիւնը վերջացած էր : Բարեգործականը հրապարակաւ արհամարհուեցաւ, Թաղ · Խորհուրդը մեղսակից նկատուելով այդ ազատ խաղին կորսնցուց իր հեղինակութիւնը : Այս անպարկեշտութեանց վրայ, Թաղ · Խորհուրդի ատենապետը հրաժարեցաւ : Մնացեալներն ալ հրաժարական տուին, յետոյ կրկին ետ առին, հետեւելով սեւերես խորհրդատուներու : Քանի մը օր առաջ, յայտարարութեամբ մը, կը յայտնէին թէ ձեռնթափ եղած են, խոստանալով օրինաւոր ընտրական մարմին մը [illegible] : Բայց այս բոլոր խեղկատակութեանց մէջ ողբերգութիւնը հոն է որ ներկայ ազգին սնտուկը 50,000 տրախմի բաց ունի : Աշխատանք մակաբուծարանի մը սարքած գոհերէն խաղին արդիւնքը : Ահա թէ ինչպէս անարժէք ու պղծ մարդիկ ամբողջ գաղութ մը անվամալուծելու [?] գնով կիրքեր կը յագեցնեն :

⁂ Եթէ մխիթարական չէ ազգային գործերու ներկայ վիճակը, կազդուրիչ են սակայն երիտասարդական միութեանց խանդավառ չարժումները : Այսպէս՝ Հ · Մ · Ը · Մ ·ը, որ պարծանքն է Սելանիկի հայ գաղութին, գնահատուելով նաեւ փութպոլի համաշխարհային պաշտօնական ճանաչումը եւ դասելու վաւերական միութեանց չարքը : Նոր տարեշրջանին, որ կը սկսի Յունուարէն, Հ · Մ · Ը · Մ · ի «Արարատ»ը մաս պիտի առնէ ախոյեանական մրցումներուն : Արարատ արդէն իսկ բարեկամական հանդիպումներ ունեցած է իր դասակարգի խումբերու հետ եւ ցոյց տուած է փայլուն խաղարկութիւն իր յաջորդական յաղթութիւններով :

Այսմեան Թատերախումբը երկու յաջող ներկայացումներ տուած էր սիրուած դերասան Զաքարեանի հետ · այս անգամ ալ երկու ներկայացումներ տուաւ Վարդ Պատրիկի հետ, ի նպաստ ազգային նպատակներու :

⁂ Հայ Գթութեան Խաչի Նոր Յունաստանի [?] չրջանը իր Պատգամաւորական ժողովը գումարեց մասնակցութեամբ չրջանի պատգամաւորներուն : Պատ · ժողովին մէջ յայտնի եղաւ որ Հ · Գ · Խաչը տարուէ տարի աւելի կը զօրանայ, բազմացնելով իր անդամներուն թիւը եւ ընդարձակելով իր գործունէութեան դաշտը : Մօտ օրէն ներկայացում մը պիտի տրուի ի նպաստ Հ · Գ · Խաչի Նէապոլիս [?] մասնաճիւղին :

⁂ Ազգ · եւ Կիւլպէնկեան Վարժ · Շրջանաւարտներու եւ Զաւեն [?] Միութեան նախաձեռնութեամբ տօնեցաւ «Մշակոյթի Օր»ը, ամէն տարուէ աւելի հոծ բազմութեամբ : Եղան օրուան յատուկ բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ եւ խմբերգներ :

⁂ Հ · Յ · Դաշնակցութեան Նորակազմ Պատանեկան Միութիւնը իր ներքին կուսակցական դասախօսութիւններով ստեղծած է իր չուրջը չատ խանդավառ մթնոլորտ մը : Այս միջոցիս զբաղած է գրադարան մը հիմնելու գործով, ինչպէս նաեւ Զաւարեանի մահուան քսանամեակին նուիրուած յիշատակի հանդէս մը լուրջ պատրաստութեամբ :

Հ · Յ · Դաշնակցութեան տեղական մարմինը այս տարի Հ · Յ · Դ · Օրը տօնեց դուռ [?] ընկերական հրաւէրով մէջ, խորունկ եւ տպաւորիչ մթնոլորտով : Բազմաթիւ ընկերներ արտայայտուեցան կուսակցութիւնը հետաքրքրող զանազան հրատապ հարցերու չուրջ : Եղան կամաւոր նուէրներ կուսակցական նպատակներու համար :

ՎԱՀԱԳՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առողջապահական նուաճումներ

— օ —

Անդրկովկասեան հեռագրական գործակալութեան մէկ զեկոյցը հետեւեալ թիւերը կուտայ Հայաստանի առողջապահական նուաճումներուն մասին.—

1913ին, Հայաստանի հիմակուան հողամասին վրայ գոյութիւն ունէին 7 հիւանդանոցներ 212 մահճակալ, 16 բուժակայան, 7 դեղարան, 32 բժիշկ.

1921ին՝ 24 հիւանդանոց 925 մահճակալ, 35 բուժակայան, 12 դեղարան, 1 լաբորաթուար, 142 բժիշկ :

1933ին՝ 34 հիւանդանոց եւ մանկաբարձական կայաններ 1683 մահճակալ, 192 առողջապահական կայաններ եւ արտահիւանդանոցային բուժակայաններ, 33 մայրատուններ, 55 հակամալարիական [?] հիւանդութեանց բուժարաններ եւ հակաջերմախտային [?] կէտեր, 13 լաբորաթուար, 66 մսուրներ եւ 395 ամառնային մանկանոցներ խորհրդային եւ հաւաքական գիւղատնտեսութեան աշխատաւորուհիներու երախաներուն համար, 34 դեղարաններ, 450 բժիշկներ :

Բուժարան յաճախած են 1932ին 265,861 հոգի, հիւանդանոցներու մէջ 1933ին դարմանուած են 350,000 հոգի :

1926—1927 առողջապահական գործունէութիւնը ծախսած է 1,989,000 րուբլի, իսկ 1933ին 11,237,000 րուբլի :

Այս տարի չրջանաւարտ կ'ըլլան 40 ատամնաբոյժներ :

Նոյեմբերին, բժշկական առողջապահական մատակարարութեան բաժինը Քանաքեռի, Շամշադինի եւ Դիլիջանի մէջ բացաւ մէկ մէկ դեղարան :

Առողջապահական բաժինը չրջաններ ղրկեց 20 հոգի, որոնք նոր աւարտած են հակամալարիական [?] պայքարի դասընթացքները : Անոնց հետ ղրկուած են հակամալարիա 10 գործիքներ [?] :

Գիւղատնտեսական նուաճումներ

»»»·«««

Նոյն գործակալութիւնը ուրիշ զեկոյցով մը թիւեր կուտայ Հայաստանի գիւղատնտեսական նուաճումներուն մասին.—

Մեքենայական քաշող ուժի պակաս, հողամշակութեան նախնական ձեւեր, միջնադարեան փայտէ արօր, հարիւր հազարաւոր գիւղացիներու տքնաջան աշխատանք, գութան ու

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (12)

«ԹԷՆՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ռազմկանութեան եւ ռազմական զօրքի բաշխուած նամակ — զեկոյցով մը, կը հրահանգուէր անմիջապէս ձերբակալել կասկածելի Թուրքերը եւ խստօրէն կը հրամայուէր գաղտնի ըսպաննել անոնք որ Թուրք ազգի նմանութիւններ [?] ունին : Այս հրամանագրէն մէկ մէկ հատ կար ամէն մէկ ռազմկանոցի մէջ :

Կովկասի ռուս զինուորներուն միջեւ գտնուող քրիստոնեայ Վրացիները, կը հաղորդուէր, իսլամ բնակչութեան հետ մարդկօրէն կը վերաբերուին, իսկ Ռուսերուն հանդէպ ընդհանրապէս թշնամական տրամադրութիւն ունին : Ռուս բանակին միացող Հայերն ու Յոյները իսլամական վաճառատուները աւարի կուտան եւ նոյնիսկ փողոցներէն անցած ատեն անոնց գլխէն գդակները կը խլեն ու կը նետեն :

Համաձայն, դարձեալ, այս գաղտնի լուրերուն, Ռուսերը՝ Կարսի Փաշալու կամուրջէն սկսեալ չափազանց կ'ամրացնեն : Կ'ըսուէր թէ Ռուսերը չատ կը վախնան, խորհելով թէ Խորասի [?] չրջանին մէջ մեծ ուժեր ունինք :

Ռուս գիւղերը ամբողջովին պարպուած էին : Բոլոր այրերը զէնքի տակ էին : Ռուսերը թմբուկներով 18 տարեկան երիտասարդները եւս երկու չաբթուան համար զէնքի տակ կանչած էին :

Ամբողջ Կովկասի դրամատուներուն դրամները զինուորներու միջոցաւ տանուած եւ Բաքուի մէջ դարձեալ զինուորներու միջոցաւ պաշտպանութեան տակ դրուած էին : Բաքուի վերի կողմերը գտնուող այս վայրին մէջ մեծ քանակութեամբ ռուսական զինամթերք կար :

Ռուս լրտեսները մեծ գործունէութեան մը սկսած էին : Թուրքիոյ կացութեան մասին, ճիշդ սխալ ինչ լուր որ տրուէր՝ դրամով կը վարձատրէին : Սահմանամերձ գիւղացիները՝ Թուրքերը պիտի յարձակին ըսելով՝ վախցած ու գաղթելու պատրաստուած էին : Կահկարասիներն ու գինիները լքելու վրայ էին : Ու ամէն օր կը սպասուէր որ Թուրքիա պատերազմ յայտարարէ :

Բոլոր հեռագրական թելերն ու կամուրջները ռուս Խազախներուն կողմէ կը պաշտպանուէին : Ալէքսանդրապոլի մէջ մեծ թիւով հեծեալ ու թնդանօթաձիգ զինուորներ կային, որոնց մեծ մասը Ռուսեր եւ Հայեր էին : Ռուսերը Սարըղամիշի իրենց ուժերը միշտ մինչեւ Գարս Ուրկան կը բերէին կը տանէին՝ ու ու կ'աշխատէին մեզ չփոթեցնել : Ասկէ զատ, Սէլիմ գիւղը վաշտ մը խաղալ [?], իսկ Կաղզուանի մէջ ալ վաշտ մը ձիաւոր կար :

Մինչ մէկ կողմէ այս ձեւով կը յառաջանար լրտեսութեան գործը, միւս կողմէ միլլի կոչուած հրոսակային կազմակերպութեան համար եւս կ'աշխատուէր : Հրոսախումբերու համար մարդ ժողվելու մաքով անհրաժեշտ հրահանգը ղրկուած էր չրջակաները : Օրինակ՝ Երզնկայի միւթէսարրֆութեան եւ Բայբուրդի, Դերջանի եւ Քղիի գայմագամութեանց ղրկուած հեռագրին մէջ կ'ըսուէր ·

— « Երրորդ բանակի հրամանատար փաշային հաւանութեամբ ու տոքթ · Պէհաէտտին Շաքիր պէյի նախագահութեամբ զինուորական տարիքէն վար երիտասարդներու եւ զին · տարիքէն վեր մարդոց մասնակցութեամբ իսլամ միլիս գունդ մը կը կազմուի :

Կազմակերպութիւնը պիտի վարեն Երզնկայի երեսփոխան Հալէթ պէյ, ոստիկան զօրքի հրամանատար Մէհմէտ էֆէնտի, Դերջանէն Զատրզատէ Ալի պէյ, Բաբերդէն առեւտրական Մէհմէտ էֆէնտի, Քղիէն Միտհատ էֆէնտի եւ Գարաքիլիսէէն Շամիլ էֆէնտի եւ տոքթ · Ֆուատ պէյ : Կազմակերպութեան կանոնագիրը կը գտնուի այդ անձերուն քով : Ըստ այժմ՝ գաղտնի ձեւով մը գործի սկսէք եւ կամաց կամաց արդիւնքը իմացուցէք :

Զէնքերը պիտի ղրկուին միլիսի գունդին կողմէ : Այս խնդրի մասին զօրահաւաքման ճիւղի նախագահին եւս գաղտնօրէն տեղեկագրուած է» :

Այս ու ասոր նման լրատուութեամբ, ասկէ անկէ մեծ թիւով մարդիկ կը ղրկուէին : Համնողները Կարնոյ մէջ կը խմբուէին եւ անկէ պիտի ղրկուէին ճշդուած վայրերը : Զանազան խումբերը ղրկող ու վարողները նախապէս ճշդուած էին : Հիլմի պէյ կրկին մեկնած էր, այս գործերուն մօտէն հսկելու համար : Ան գործի սկսած էր՝ հոն գտնուած զէնքերը բաշխելով : Նախ՝ տասնըվեց զինուորէ բաղկացած խմբակ մը յաջողած էր ռուսական հողը մտցնել : Անկէ վերջ՝ երկրորդ եւ երրորդ խմբակներ եւս՝ մէկ երկու օրուան տարբերութեամբ՝ սահմանը անցնելով Կովկաս մտած էին :

«ԵՐԿՐԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒՍ ՓՃԱՑՈՒԵԼԻՔ ԱՆՁԵՐ ԿԱՆ»

Բայց, որովհետեւ աւելորդ զէնք չկար, յարմար չդատուեցաւ այդ չրջանին մէջ ուժեր հաւաքել : Առաջին անգամ 1914 օգոստոսի վերջաւորութեան էր որ հրոսախումբերը սահմանը անցան : Այդ ժամանակի կացութեան մասին Հիլմի պէյ սեպտ · 3 թուակիր իր նամակին մէջ կը գրէր Պէհաէտտին Շաքիրին ·

— «Թէեւ ուժի պէտք կայ, բայց, այս պարագային ուժ հաւաքելը եւս յարմար չէ : Որովհետեւ, ոչ փամփուշտ եւ ոչ ալ զէնք պիտի կարենանք տալ : Տրապիզոն ղրկուած գերմանական զէնքերէն 5–600ը՝ չուրջ մէկ միլիոն փամփուշտով՝ փութով պէտք է ղրկել, որպէս զի կազմակերպութիւնը աւելի ապահով եւ աւելի տոկուն ըլլայ : Ծածկագիր իմացուցած էիք Կարինէն մեկնող մարդոց մասին : Անոնց համար անհրաժեշտ կարգադրութիւնը եղած է : Հարկ եղած տեղերը հրահանգուած է զանոնք անպայման ձեռք ձգելու համար : Միայն թէ ճամբու շփոթութիւն չըլլայ : Այս խնդրի չուրջ քանի մը օրէն կը յուսամ տեղեկութիւններ տալ : Հարկ եղած հրահանգը տրուած է մեր հրամանատարական կազմակերպութեան ազատ գործունէութեան մասին : Երկրէն դուրս հետապնդուելիք նպատակի չափ, երկրէն ներս եւս փճացուելիք անձեր կան : Մենք այս տեսակէտը կը հետապնդենք : Մեր ստացած տեղեկութեան համաձայն, հրամանատարներէն ոմանք, մասնաւորապէս Գ · չրջանի հրամանատարը, չրջուն զինուորներու քանակը կ'աւելցնեն յայտնելով թէ երկրին մէջ զինեալ անձեր կը պտտին [?] :

(Շար ·)

...նչեան փոխ առնելու ատրկական պայ-...ններ,— Հայաստանի գիւղատնտ...ութեան այս հին ու տխուր պատ...ութիւնը փոխուած է հիմա։

...իշտ փոխուած է հիմա։ Այսօր Հայաստանի դաշտերը կը ...ին հարիւրաւոր մեքենաշարժ ա...ներ, հազարաւոր գութաններ։ ...տաւոր բերքը կը հաւաքեն խուրձ ...ող մեքենաներ, կալսիչներ են որ ...տարեն կալը։

Հայաստանի գիւղատնտեսութեան ...քենայացումը արագ կատարուած է ...անաւորապէս 1930 տարուընէ վերջ ...ներու ռուսական մեքենաշարժ արօր-...ը հասան Խարկովի, Ստալինգրա-...ի գործարաններէն։ 1921ին, մեքենա-...ժ արօր չկար Հայաստանի մէջ, ...ւմ կը գործեն 640 մեքենաշարժ ա-...ներ 9,062 ձիու ուժով։ Վերջին 4 ...ներու ընթացքին մեքենաշարժ ...ներու թիւը չատցաւ վեց ան-...։ Հայաստանի մէջ ներկայիս գոր-...ղ մեքենաշարժ արօրները բոլորն ...ալ պատրաստուած են Ստալինգրադի ...ւ Խարկովի գործարաններուն մէջ։

1930ին Հայաստանի մէջ կար մեքե-...յացուած գիւղատնտեսութեան մէկ ...ան 74 մեքենաշարժ արօրով։ 1933 ...10 կայան, ընդամէնը 327 արօ-...։ Երկրին գիւղատնտեսութեան ...քերին 40ը կը կատարուի հաւա-...կան եղանակով։

1926—1927, Հայաստանի գիւղա-...տեսական մեքենաներուն արժէքը ...կ կ'ելլէր 3,286,000 րուբլի, 1933ին՝ 2,884,000 րուբլի։

Գիւղատնտեսական բարդ մեքենա-...ներ Հայաստան ունի.—

	1927	1933
Սերմնացան	20	1021
Խոտհունձ	20	928
Կալսիչ	2	95
Խուրձկապ	—	251
Բամպակաքաղ	—	49

Ղարաքիլիսա

»»»·«««

Երբեմնի այս գիւղը այսօր կը հա-...մարուի Հայաստանի երրորդ քաղա-...քը։

Ղարաքիլիսայի մէջ եւ շրջակայքը ...երկայիս կը գործեն փամփակի կրա-...կի, աղիւսի, կղմինտրի գործա-...րանները։ Գործարաններու աշխա-...տողները Ղարաքիլիսա հաւաքած է ...300 բանուոր։ Շնորհիւ Զորագետի ե-...լեկտրակայանին, փողոցները եւ հր-...ապարակները լուսաւորուած են ե-...լեկտրական լոյսով։ Շուտով կ'աւար-...տին քաղաքին երկրորդ պանդոկը, որ ...ունի 32 սենեակ, պետական դրամա-...տան ու վինուորական հրամանատա-...րութեան մեծ չէնքերը եւ բաղնիքը, ...օրական պիտի կրնայ ընդունիլ 700 ...հոգի։

Ղարաքիլիսա ունի իր սեփական ...տպարանը։ Այստեղ լոյս կը տեսնեն ...շաբաթական 3 թերթեր։ Ունի թատրոն, ...ակումբներ, գրադարան։ Գիւղերը եւս ...ստացած են դպրոցական չէնքերով։

Հայ եւ ռուս գրողներու լարաբերութիւնը

»»»·«««

Նոյեմբերի վերջերը Մոսկուայէն Երեւան հասաւ ռուս գրողներու խումբ մը, որուն մէջ Կիրպոտին, Կա-...վերին, Եասինսկի, Գատով, Կոլոսով։ Նման խումբեր այցելութեան գա-...ցած են նաեւ Վրաստան եւ Ատրպէ-...ջան։

Հայաստան հասած խումբը պաշտօն ունի ուսումնասիրելու երկրին շինարարական աշխատանքները, խորհրդային գրողներու համագումարին մասնակցութեան պատրաստութիւնները, Հայաստանի մէկ քանի քաղաքներն ու գիւղերը, եւ պիտի մնայ 10 օր։

Նոյեմբեր 24ին, մասնակցութեամբ այս ռուս գրողներուն, ժողով մը տեղի ունեցաւ Գրողներու Տան մէջ։ Կիրպոտին խօսք առնելով, անհրաժեշտ համարեց մտերիմ կապեր հաստատել Ռուսիոյ եւ Հայաստանի գրողներուն միջեւ, մասնաւորապէս թարգմանութիւններով Ռուսերուն ծանօթացնել հայ գրողներուն գործերը։

Յետոյ խօսեցան Կավերին, Գատով, Շիրվանզադէ, Ալազան, Խ. Աճէմեան, Մկրտիչ Արմէն։

Գատով առաջարկեց կազմել ռուսերէն լեզուով ժողովածու մը, Հայաստանի գրողներուն չափածոյ բանեղծագործութիւններէն։ Առաջարկը ընդունուելով, նիւթերը ընտրելու եւ պատրաստելու համար կազմուեցաւ մարմին մը, որու մէջ կը մտնեն Ալազան, Գ. Մահարի, Մկրտչեան։

Անկից զատ, Մոսկուայէն հասած գրողներու այս խումբին հետ աշխատելու առաքելութեամբ կազմուեցաւ մարմին մը, որու մէջ կը մտնեն Շիրվանզադէ, Դէմիրճեան եւ Զարեան։

Որոշուեցաւ նոյնպէս յանձնարարել ծանօթ քննադատներուն, որ ռուսերէն լեզուով ուսումնասիրութիւններ գրեն Հայաստանի գրականութեան մասին, ծանօթացնելու համար Ռուսերուն։

Այս ժողովէն քանի մը օր յետոյ, տեղի ունեցաւ նոր հաւաքոյթ մը, որ Կիրպոտին պարզեց խորհրդային գրականութեան հանգամանքը։

Հայաստանի ձիւնի տակ

ooooo

Նոյեմբեր 21—22ին Հայաստանի բազմաթիւ շրջաններուն մէջ սկսաւ ձիւն տեղալ։ Երեւանի մէջ ձիւնը տեւեց մէկ քանի ժամ, բայց եղանակը այնքան ալ ցուրտ չէր, միւս կողմէ անձրեւ տեղացած ըլլալով՝ ձիւնը չնստաւ։ Թալինէն կը հաղորդեն որ ձիւնը փակած է ճամբաները։

Մ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

■■■

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ.—

Գրած էինք թէ Հանրապետութեան նախագահը Մ. Աղաջարեանի խնդիրը յանձնած էր Խառն Դատարանին։

Լիբանանեան հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Պուլօս, որ Աղաջարեանի խնդիրը քննութեան առած էր, երկար քննութիւններէ յետոյ, հարցաքննութեան թղթածրարները յանձնած է Պ. Տէզանկէյի՝ հարցաքննիչ դատաւորին։

Միւս կողմէ, ոճրագործ Յակոբ Քէչապճեան միշտ փախստական վիճակի մէջ կը գտնուի։ Եթէ խնդիրը Խառն Դատարանի յանձնուի քանի մը օրէն, ինչպէս կ'ըսուի, Քէչապճեան պիտի դատապարտուի ի բացակայութեան։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

Զ. Ո. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ooooo

Մեծ յաջողութիւն գտաւ ժողովրդային դասընթացքը, որուն ձեռնարկած է Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը։ Դասընթացքին նիւթերը բազմազան են եւ հետաքրքրական։ Այնպէս որ տեսակ մը ժողովրդային համալսարան է,— այնտեղ կը տրուին դասախօսութիւններ, որոնք իրապէս կը ներկայացնեն արժէքը ուսումնական բարձրագոյն ծրագրի մը։ Եւ յետոյ այդ դասախօսութիւնները կուգան պատրաստելու երիտասարդ սերունդ մը, որ տարագրութեան վերջին 10 տարուան շրջանին երբեք առիթը չունեցաւ հետեւելու իր ընդհանուր զարգացման անհրաժեշտ կազմակերպութեան մը։

Գիշերային այս դասընթացքները կազմակերպող մարմինը, քաջալերուած այս առաջին յաջողութենէն, կը խորհի աւելի եւս զարկ տալ, նոր նիւթեր աւելցնել,— օրինակ մէկ իրիկուան մէջ խօսեցնել երկու դասախօս երկու տարբեր առարկաներու մասին, եւ ինչպէս անցեալ տարի՝ երբեմն սինէմա տալ, գեղարուեստական բաժին մը կազմել, լեզուի (Հայերէն եւ Ֆրանսերէն) ուսուցման դասաշարք մը դնել, եւայլն։

Նախապէս տուած էինք առաջին եւ երկրորդ հինգշաբթիներուն դասախօսութեանց ամփոփումը։ Այս անգամ կուտանք յաջորդ հինգ շաբթիներուն դասախօսութեանց ամփոփումը։

Երկրորդ հինգշաբթին հրաւիրուած էր խօսելու Պ. Եր. Տէր Անդրէասեան Հայոց լեզուի մասին։ Դասախօսը գիտէ կենդանացնել եւ սաքցնել իր նիւթը։ Ժամերով արթուն պահել ունկնդիրներու ուշադրութիւնը։ Իր դասախօսութեանց շարքն սկսելով, Պ. Տէր Անդրէասեան նախ պարզեց քերականութեան ուսման անհրաժեշտութիւնը հասկնալու համար որ եւ է լեզու, հետեւելու համար արտայայտութեան օրէնքներուն։ Գրաբարէն օրինակներ բերաւ, թարգմանութիւններ կատարելով հաստատեց քերականութեան օրէնքներուն ուսման կարեւորութիւնը։

Չորրորդ հինգշաբթին խօսելու հրաւիրուած էր Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան։ Նիւթն էր՝ Քննական Հայոց Պատմութիւն։ Պ. դասախօսը ըսաւ թէ այլեւս անցած է աւանդական պատմութիւններով սնանելու ժամանակը, վերադրնահատութեան եւ քննադատութեան միտքը, որ կը զարգանայ ամէն յառաջադէմ ժողովուրդի մէջ, կը պահանջէ որ գիտական խղճմտութեամբ քննենք եւ սորվինք բո՛ւն, իրական պատմութիւնը։ Եւ սկսաւ գիտական, քննադատական մեթոտով մը մանրամասն ուսումնասիրել Խորենացիի տուած պատմութիւնը, չեշտելով անոր հակասութիւնները, եւն.։

Հինգերորդ հինգշաբթի հրաւիրուած էր խօսելու Պ. Մկրտիչ Պարսամեան, նիւթը՝ Գրական դէմքեր։ Պ. դասախօսը, որ իր այս շարքով պիտի ծանօթացնէ ժամանակակից հայ գրականութեան դէմքերը, նախ առաւ Յ. Օշականը։ Ներկայացուց Օշականի կեանքը, աշխատանքները, գրական մշակութիւնները, թեր ու դէմ կատարուած քննադատութիւնները, եւ ի վերջոյ բերելով իր գնահատութիւնը ժամանակակից հայ գրականութեան մեծագոյն այս դէմքին մասին, համեմատութեան փորձ մը կատարեց Օշականի եւ Փրուստի միջեւ։ Պ. Պարսամեան, յետոյ խօսքն ուղղելով երիտասարդներուն, թելադրեց կարդալ եւ ուսումնասիրել Օշականի գործերը, որոնք բարդ կազմութիւն մը ունին եւ պիտի դիմանան երկար, ժամանակի հոլովոյթին մէջ։

Վեցերորդ հինգշաբթին, 14 դեկտ. վաղը, հրաւիրուած է խօսելու Պ. Ս. Վրացեան, որուն նիւթն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Այս նիւթը եւս, հետաքրքրական եւ լայնածաւալ, կը պահանջէ քանի մը երեկոներ։ Այդպէս ալ դասախօսը Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին դասաշարք մը պատրաստած է, եւ առաջին դասն է, որ կուտայ վաղը երեկոյ։

Տեղեկատու

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

12 Նոր ընկերներ

— :-: —

Վիէն, 9 դեկտ. (Յառաջ).— Մեր անարժան հակառակորդներուն խայտառակ պայքարը չարունակ նոր ընկերներ կ'աւելցնէ Դաշնակցութեան շարքերուն վրայ։

Այս երկու ամսուան ընթացքին Վիէնի կոմիտէին միացան 12 կայտառ երիտասարդներ, բոլորն ալ համոզուած թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է հայ ժողովուրդի միակ հարազատ կուսակցութիւնը եւ անոր արթուն պահակը։

Դեկտ. 1ին մեզի այցելեց ընկ. Աչոտ Խաչհակեանը, որուն հետ ունեցանք ընդհանուր ընկերական ժողով։ Ընկերը մեզի տուաւ կարեւոր տեղեկութիւններ մեր շրջանի կուսակցական կեանքէն։ Իսկ դեկտ. 5ին պատահաբար Վիէն եկաւ ընկ. Աչոտ Արծրունին։ Կոմիտէն առիթէն օգտուելով բոլոր ընկերները հաւաքեց «Խաժակ» ակումբը եւ ունեցանք ընկերական զրոյց մը մինչեւ ուշ ատեն։

Այս տարի մեր կոմիտէն բացառիկ աշխատանքի լծուած է, զարկ տալով կուսակցական կեանքին։ Բացի այս 12 երիտասարդներէն, կան ուրիշ թեկնածուներ, բոլորն ալ խանդավառուած Դաշնակցութեան իտէալով։

Պ. Մանուկեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

Բանկայթիի գերեզմանատան դատը

»»»·«««

Միլլիյէթ կը գրէ (7 դեկտ.).— Գերեզմանատան մասին այսօր վճիռ պիտի տրուէր բայց հրդեհին պատճառաւ յետաձգուած է անպայման ժամանակով։ Միայն թէ կորսուելիք ոչ մէկ բան չկայ, քանի որ դատին վերաբերեալ թուղթերն ու վաւերագրերը Թափուին եւ Քաղաքապետութեան մէջ գոյութիւն ունին։

⁂ Վագըթ ալ կը գրէ.— Այս դատին վերաբերեալ թղթածրարներու մէկ մէկ օրինակը եւ պատմական վաւերաթուղթերը Քաղաքապետութեան գերեզմանատանց ճիւղին մէջ պահուած ըլլալով, երբ դատարանները գործունէութեան լծուին, այս դատը չուտով պիտի կրնայ աւարտիլ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

(«Յուսաբեր»ի ձեռնարկին առիթով)

— o —

Յառաջիկայ ապրիլին կը սկսի «Յուսաբեր»ի հրատարակութեան քսանամեակը։ Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը վիճակախաղ մը սարքած է, խմբագրական կոչով մը (22 նոյ.).

— «Յուսաբեր»ի Վարչութիւնը որոշած է թերթի 20ամեակի առիթով կազմակերպել վիճակահանութիւն մը, իր ընթերցողներու շրջանակին մէջ։ Վիճակախաղը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ մարտ 31ին, թերթի 20ամեակի օրը, խմբագրատան մէջ։ Հրապարակ հանուած են 5000 տոմսեր, 500 եգ. ոսկի արժէքով (տոմսը 10 ե. ղ.)։ Վիճակախաղի դրուած են բնան զանազան արժէքաւորներ, 100 եգ. ոսկի արժէքով,— 1/5րդը տոմսերու ընդհանուր արժէքին։ (Այս առիթով պիտի բաշխուին նաեւ 300 արժէքաւոր գիրքեր)։

Իբրեւ վիճակախաղ՝ ան լաւագոյնն է եղած բոլոր վիճակախաղերուն մէջ։ Խաղին մասնակցող իւրաքանչիւր ընթերցող առաւելագոյն *չանսը* ունի շահողներու մէջ ըլլալու, ակնկալութեամբ մը, որ անթիւ անգամներ կը գերազանցէ իր բրած զոհողութիւնը։

Սակայն *նիւթականէն* աւելի մենք պիտի ուզէինք կանգ առնել մեր ձեռնարկի *բարոյական* կողմին վրայ։

Քսան տարիներու ընթացքին այս ձեւով մենք երբեք դիմած չենք մեր ընթերցողներու աջակցութեան։ Հրատարակուելով հանդերձ նիւթական ծանրագոյն պայմաններու մէջ՝ մենք զոհացած ենք ընթերցողներէն պահանջելով կատարումը իրենց սովորական պարտականութեան,— *վճարել թերթին փոխարժէքը։*

Սակայն տնտեսական անօրինակ տագնապը ծանրապէս անդրադարձաւ նաեւ մեր վրայ։ Մանաւանդ մեր վրայ։ Թերթը հայ մարդու համար *պահանջ* չէ, այլ... *պերճանք*։ Երբ Հայը խնայողութեան կը սկսի, առաջին առթիւ ան թերթը կը կրճատէ։ Տագնապին հետեւանքով հարուած կրեցին մեր եկամուտի երեք հիմնական բաժինները,— *ծանուցում*, *հատավաճառ*, *բաժնեգին*։ Ընթերցողները սկսան նուազ ծանուցում տալ, նուազ թերթ կարդալ, կանոնաւորութեամբ բաժնեգին վճարել։ Անակնկալ դէպքերու բերումով ստեղծուած դժուարութեանց դիմագրաւելու համար, թերթի Վարչութիւնը որոշեց դիմել իր ընթերցողներու աջակցութեան։ Եւ այս նպատակով ան կանգ առաւ վիճակախաղի վրայ, իբրեւ ձեռնարկի մը, որուն կարող են բերել իրենց մասնակցութիւնը «Յուսաբեր»ի *բոլոր* ընթերցողները, անկախ իրենց բնակութեան վայրէն։

Համոզուած ենք, որ «Յուսաբեր»ի դիմումը անպատասխան պիտի չմնայ իր ընթերցողներու մօտ։

Կ'ենթադրենք թէ քսան տարի անընդհատաբար հրատարակուող թերթ մը, որ սիրայօժար միշտ ենթարկուած է ամէն զրկանքներու, բայց եւ միշտ խուսափած է իր ընթերցողները յաւելեալ զոհողութեանց մղելէ, իրաւունք ունի գէթ անգամ մը այդ ընթերցողներու համեստ աջակցութեան ապաւինելու։ Եթէ այս տեսակէտով կան իրաւատէրներ, անոնց մէջ առաջինը «Յուսաբեր»ն է։ Աւելորդ է ըսել, որ վիճակախաղը յաջողած պարագային վերջին հաշուով շահողը դարձեալ ընթերցող բազմութիւնը պիտի ըլլայ, որովհետեւ մեր ձեռնարկը դիւրութիւն պիտի տայ մեզի, աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնելու թերթը եւ բովանդակութեամբ աւելի ճոխացնելու զայն»։

«ՅԱՌԱՋ»ի հաւատակիան վիճակախաղը

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

Շարք	S	Թիւ 99,412
Շարք	T	Թիւ 78,009
Շարք	S	Թիւ 99,415
Շարք	D	Թիւ 52,152

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 1934 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ԻՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Նախագահ.— Առբճանակով ձեր խոհանոցին մէջ փորձեր կատարեցի՞ք։

Կիւրինեան.— Առաստաղին երկու հարուած քաշեցի։

Նախագահ.— Ժողովին մէջ դուք էիք առբճանակ քաշողը եւ «յառաջ ընկերներ» պոռացողը։

Կիւրինեան.— Ոչ։

Նախագահ.— Սրահին մէջ գտնուած առբճանակը ձե՞րն էր։

Կիւրինեան.— Այո՛, առբճանակը իմս է։

Նախագահ.— Ի՞նչպէս կը բացատրէք այս երեւոյթը։

Կիւրինեան.— Կառքիս մէջ լաթերու տակ ծածկած էի։ Կ'ենթադրեմ թէ Հալաճեանը (Հօկ) մէկ – երկու անգամ դուրս ելաւ, գուցէ գիտմամբ նիրս բերած է։ Ես դէպքին ժամանակ բան մըն ալ տեսած չեմ, բացի Մարգարեանէն, որ աչքիս բանով մը զարկաւ։

Ապա կարգով, վերեւ մատնանշուած յանցանքներուն համար կը հարցաքննուին Ավալեանը, Փափազեանը, Սալավանեանը եւ Անտոնեանը, որոնք ամէնքն ալ լաւագոյն կերպով կը պաշտպանեն իրենք զիրենք։

Ուրբաթ կէսօրէ վերջ Ատեանի նիստը կը վերսկսի։

Տակաւին պէտք է լսուին 31 վկաներ, հայ, ֆրանսացի, իտալացի եւ յոյն։

Պ. Փիթառը նիստէն առաջ կ'ուզէ ճշդել, որ Հայաստանի օգնութեան մարմինը կուսակցութիւն չէ եւ համայնավարներ չեն անոնք։ Հօկի կանոնագիրը ճանչցուած է կառավարութեան մօտ պաշտօնապէս եւ ամէն հայ իրաւունք ունի մասնակցելու... Հասկցողին շատ բարեւ։

Վկաներէն առաջինը՝ ներս կը մտնէ Տոքթ. Ռու եւ կը հաղորդէ Տիլոխեանի եւ միւս վիրաւորներու իր կատարած քննութեան արդիւնքը։

Տոքթ. Ռուի վկայութեան համաձայն Տիլոխեանը ստացած է դանակի մէկ հարուած, որ մահացու է եղած, չնայած որ դոհը փիլիքապէս ուժեղ էր։ Միւս վիրաւորներու վէրքերը աննշան էին։

Հետաքրքրական վկաներէն էր Պ. Փօթիէզ, ոստիկանապետ, որ առաջին անգամ ինքն է հարցաքննած բոլոր վկաները եւ ինքն է տեղեկագիր պատրաստած Ռիւ Պայեառի դէպքի մասին։

Պ. Փօթիէզ.— Երբ լսեցի Ռիւ Պայեառի Հայերու սարքած հանդէսին մէջ պատահած դէպքը, մարդիկ ղրկեցի որ քննեն եւ ես ալ գաղափար մը կազմելու համար թէ ի՞նչ կը ներկայացնէ Հայաստանը, իսկոյն բառարանի օգնութեան դիմեցի եւ Հայաստանը չգտայ հոն։ Ի վերջոյ տեղեկացայ որ Հայաստանը խորհրդային իշխանութեան ենթակայ փոքր երկիր մըն է։ Ես Տիլոխեանը չեմ տեսած եւ չեմ հարցաքննած։ Իմ քաղած տեղեկութիւնները կուգան հաստատելու, որ դէպքը աւելի անձնական հողի վրայ է եղած, քան քաղաքական։

Նախագահ.— Ձեր կարծիքով կանխամտածում կա՞յ այս դէպքին մէջ։

Պ. Փօթիէզ.— Անկասկած։

Պ. Փիթառ ցոյց կը յայտնէ, ոճիրէն անմիջապէս յետոյ ոստիկանապետը նեղութիւն չէ կրած տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարելու։

Պ. Պարպ նախ զարմանք կը յայտնէ, որ ոստիկանապետը անձնական առելութեան կը վերագրէ եւ կը հարցնէ.

— Հապա ի՞նչու ձեր առաջին տեղեկագրին մէջ կ'ըսէիք թէ քաղաքական առելութեան հետեւանք է։

Պ. Փօթիէզ.— Առաջին անգամ ես այդ տպաւորութիւնն ստացած էի։

Ոստիկանապետէն յետոյ կարգաւ ներս կը մտնեն Հօկերու վկաները, բոլորն ալ գրեթէ միօրինակ, սարքուած ու զարդնուած կիրքի եւ առելութեան մղիչ ուժին տակ եւ կ'ըսեն հանդարտ սրտով «տեսայ», երբ ոչինչ տեսած են։ Դժուար չէր գուշակել, որ մութ ձեռք մը, բառ կամս, անոնց կրկնել կուտար թութակի պէս այնպիսի խօսքեր, որոնք դէմ են թէ՛ տրամաբանութեան եւ թէ իրականութեան։

Ահա Գ. Քէչիչեանը, դերձակ, որ կը նկարագրէ հանդէսը եւ կ'ըսէ.

— Երգեցին, արտասանութիւններ ըրին եւ երբ բանախօսը սկսաւ բաղդատականն ընել Հանրապետական եւ սովետական Հայաստաններու, իրարանցումն սկսաւ։ Ես խկոյն նստարանի մը վրայ բարձրացայ եւ տեսայ որ Տիլոխեանը շրջապատուած է Ղուկասեանի, Արապեանի եւ Թորոսեանի կողմէն։ Տեսայ նաեւ որ Տիլոխեանը կը փորձէր Կիւրինեանի ձեռքէն առբճանակն առնել։

Ղուկասեան.— Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այս վկան նախնական հարցաքննութեան ատեն ըսած է թէ ես հանդիսա նստած էի տեղս։

Քէչիչեանը այնպէս մը կը պատմէր որ կարծես թէ ինքը հոն ամերիկեան գիտող ըլլար եւ ձեռքերը գրպանը դրած ընդհանուր իրարանցումին մէջ դերերն ու դիրքերը ճշդէր։ Վերջապէս ամէն բան «տեսեր» էր, առանց տեսնելու։

Այլապէս հանելուկային տիպար մըն է Գալուստ Ղազարեան բռուածը, որ զարմանալան բաներ կը պատմէ.

— Ես տեսայ, որ Տիլոխեանի թեւերը բռնած էին Արապեանն ու Թորոսեանը եւ Ղուկասեանը քանի մը անգամներ դանակի հարուածներ իջեցուց անոր։ (Բժշկական քննութիւնը կ'ըսէ դանակի մէկ հարուած է տրուած)։

Ղուկասեան.— Այս վկային ես ութ հարիւր ֆրանքի պարտք պարանք եմ տուած իմ խանութէս, որ տակաւին չէ վճարած։ Վերջին անգամ ինձմէ երեք հարիւր ֆրանքի պարտք մը եւս ուզեց, մերժեցի։ Երեւի այդ գումարը չվճարելու դիտաւորութեամբ իմ մասին զրպարտութիւններ կ'ընէ։

Ղազարեան.— Ութ հարիւր ֆր. տալիք չեմ, այլ հարիւր ֆրանք...

Այս պարոնը, մասնաւոր «հպարտութեամբ» մը, չմոռցաւ յիշատակելու որ, իբրեւ թէ րժ. Խալէնկճեանը իրեն 2000 ֆր. է խոստացած, եթէ իր վկայութիւնը փոխէ Ղուկասեանի մասին։ Խալէնկճեանը ոչ Դաշնակցական է եւ ոչ ալ Հօկճի։ Ձեզմէ եւ բարեսիրտ Հայ մըն է, որ շատ անգամներ, նոյն իսկ Հօկճիներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնած է։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(2)

ռաջին խօսակցութիւնները կը վերաբերին տնտեսական խնդիրներու: Բուն քաղաքական հարցերը նոր պիտի քննուին:

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ելմտական ծրագրին քննութեան ատեն, երեսփ. ժողովը քուէարկեց յօդուած մը, որուն համաձայն երբ նահանգի մը մէջ, այս կամ այն գործին համար ֆրանսացի գործազուրկներ կան, օտար բանուոր բանեցնող գործատէրերը պարտաւոր պիտի ըլլան այդ բանուորներու աշխատավարձին հարիւրին հինգը վար դնել: Սակը պիտի բարձրանայ հարիւրին 10ի, ոչ – հաստատուն բանուորներու համար: Իսկ հարիւրին 15 պիտի գանձուի այն օտարականներէն որոնք իրենց հաշւոյն կ'աշխատին: Համայնավար երեսփոխանները բողոքեցին այս շահագործման դէմ, բայց առաջարկը քուէարկուեցաւ 14ի դէմ 458 ձայնով:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ.-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Պէքօնի կայարանին դիմացի սրճարանին մէջ: Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Զարդարեան» Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Բացառիկ հանդէս

կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղին կողմէ 30 դեկտ. Շաբաթ երեկոյ Յրդ Թաղապետարանի սրահին մէջ

կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԼԱՄԱՌ, Յ Ն.— 105 ֆրանք:
ՆԻՍ, Շ. Թ.— 70:
ՓԱՐԻԶ (19), Օր. Պ.— 50:
ՊԼԱՆ ՄԵՆԻԼ, Մ. Բ.— 70:
ՆՈՒԱԶԻ ԼԸ ՍԷՔ, Տիկ. Է. Ղ.— 70:
ՔԼԱՄԱՌ, Պ. Զ.— 35:
ԼԻՈՆ – ՎԷԶ. Ա. Տ.— 70:
ՊՈՐՏՕ, Գործ.— 382:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Յ.— 140:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Ա. Թ.— 310:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 817:
ՔԱՎԱՅԵՈՆ, Վ. Մ.— 20:
ԱՆՎԷՐՍ, Խումբ— 141,80:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Խ. Ա.— 40:
ՓԱՐԻԶ (5), Ե. Ս.— 70:
ՓԱՐԻԶ (11), Ա. Գ.— 140:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Գ. Յ.— 20:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Գ. Յ.— 70:
ԷՓԵՐՆԷՅ, Խաբ.— 50:
ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ, Պ. եւ Պ.— 35:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Փ. Ա.— 200:
ՓԱՐԻԶ, Թ. եւ Մ.— 175:
ԻՍԻ, Յ. Հ.— 140:
ՇԱՎԻԼ, Պ. Պ.— 140:
ՓԱՐԻԶ (4), Գ. Թ.— 70:
ՎԻԼՄՈՆՊԼԸ, Ն. Ե.— 35:
ՎԻԷՆ, Ն. Խ.— 200:
ՊԱՆԵԷՕ, Լ. Տ.— 140:
ՇԱԼԷԹ, Փ. Ք.— 105:
ԼԸ ՓՈՆԹԷ, Մ. Գ.— 70:
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Խ. Ք.— 70:
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Ն. Գ.— 105:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ.— 50:
ԱՆԻԷՌ, Ա. Գ.— 105:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Յ. Ա.— 70:
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ղ. Կ.— 35:
ԼԻՈՆ, Գործ.— 700:
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Սարգ.— 100:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Օր. Մ.— 35:
ՍԷՆ ՔԼԷՌ, Գ. Ս.— 35:
ՕՐԼԷԱՆ, Պ. Մ.— 35:
ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻ, Շ. Ա.— 140:
ՇԱՎԻԼ, Հ. Տ.— 140:
ՊԻՍԷԹՐԸ, Էf.— 70:
ԻՎՐԻ, Պ. Գ.— 140:
ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ, Գործ.— 116,60:
ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ, Գործ.— 114,05:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը:

Դասախօս Պ. Ս. Վրացեան, նիւթը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Կը հրաւիրուին համակիրներն ու վ...

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

14 Décembre 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2369

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

« Թէշքիլաթը Մախսուսէ »ի առաջին գլուխն ենք տակաւին, եւ արդէն վարագոյրը կը բացուի :

Մինչեւ հիմա հրատարակուած մասերուն մէջ, աչքի կը զարնեն երկու հիմնական իրողութիւններ.—

1. Վրացիներուն (քրիստոնեաներո՛ւն) գործակցութիւնն ու գաղտնի յանձնառութիւնները՝ ի նպաստ Թուրքիոյ :

2. « Թէշքիլաթը Մախսուսէ »ի, բուն բառով՝ « Իթթիհատ — Թէրագգը »ի կանխորոշ ծրագիրը՝ տեղահանութեանց եւ ջարդերու մասին :

Առ այժմ մէկդի դնելով Վրացիներու խնդիրը, որուն զանազան ծալքերը դեռ նոր պիտի բացուին, խօսինք երկրորդ կէտի մասին :

Ծանօթ Պէհա Շաքիրը, որ գլխաւոր հոգին է այս արիւնածարաւ գործունէութեան, 1914 սեպտեմբեր 3ին ծածկագիր նամակ մը կը ստանայ կաթնկեր հրէշէ մը, Հիլմի պէյէն :

Այդ միջոցին, Թուրքիան դեռ չէր մասնակցած պատերազմին : Տակաւին չկար « բանակին թիկունքը պաշտպանելու » խնդիր : Եւ սակայն,— Հիլմի պէյն է որ կը գրէ.

— « Երկրէն դուրս հետապնդուելիք նպատակին չափ, ԵՐԿՐԷՆ ՆԵՐՍ ԱԼ ՓՃԱՑՈՒԵԼԻՔ ԱՆՁԵՐ ԿԱՆ : Մենք այս տեսակէտը կը հետապնդենք » :

Այդ միջոցին, Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը կը գումարուէր Կարնոյ մէջ, բոլորովին բացայայտ, եւ օրինական արտօնութեամբ :

Իթթիհատը ինք մասնաւոր պատուիրակներ ղրկած էր, բանակցելու համար, ի նախատեսութիւն պատերազմի :

Դաշնակցութիւնը առանց վերապահութեան պարզած էր իր տեսակէտները Նաճի պէյին, որ կ'առաջարկէր հայկական հրոսախումբեր կազմել եւ Կովկաս արշաւել...

Այսօր ի՞նչ կը կարդանք « Թէշքիլաթ »ի պատմութեան մէջ.

— « Այս Հայերը, նոյնիսկ երբ Կարին կը գտնուէին, երբեք չէին ծածկեր իրենց դաւաճանական մտածումները ու չէին քաշուեր յանախ ըսել թէ Ռուսերը իրենց խոստացած են Հայաստան մը որ իր մէջ պիտի պարունակէ Տրապիզոնը, Երեւանը, Նախիջեւանը, Կարինը, Վանը, Խարբերդը, Ալէքսանտրէթի ծոցը » :

Բայց այս վրան — բաց սուտը չէ որ կը զբաղեցնէ մեզ :

Իբրեւ թէ՝ Պէհաէտտին Շաքիր Կարին հասնելէ վերջն է որ կ'իմանայ թէ « Հայոց Դաշնակ կուսակցութեան պատկանող ականաւոր պետերը հոն կը գտնուին » : Եւ ջղագրգռուելով անոնց «գաղտնի» ժողովներէն, զինուորական եւ քաղաքային իշխանութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ :

— « Առոր վրայ, հայ պատուիրակները ոստիկան - զինուորներու ընկերակցութեամբ, սահմանէն դուրս հանուած էին : Երբ դաշնակ պետերը հեռացան Կարինէն, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր խնդիրը անմիջապէս ծածկագրով Հիլմի պէյին իմացուցած եւ ԱՆՈՆՑ ՃԱՄԲԸ ՆԱՅԻԼ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԱԾ ԷԱԼՈՒ Է » :

Ինքնին չափազանց թափանցիկ է այդ բացատրութիւնը,— « ճամբը նայիլ » :

Բայց Թուրք յուշագիրը պէտք չզգար բառերը ծամծմելու :

— « Այնպէս կը հասկցուէր թէ՝ հայ պատուիրակները, Հիլմի պէյի նախկին թովանդակութեան համաձայն, ճամբէն շեղում մը ընելով, ՑԱՋՈՂԱԾ ԷԻՆ ԱԶԱՏԻԼ ՉԷԹԷՆՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԷՆ » :

Ուրեմն, այն ինչ որ տեղի ունեցաւ 1915 Ապրիլ 11)24ին, ծրագրուած էր դեռ 1914ի ամառը, Մեծ պատերազմին պայթումէն անմիջապէս յետոյ : (Իրականին մէջ, շատ աւելի առաջ) :

Պատմագիրը, երբ աչքէ անցընէ այդ շրջանի զանազան դէպքերը եւ բաղդատէ այս խոստովանութեան հետ, վարանումներ պիտի ունենայ եզրակացութեան համար :

✕

Այս առթիւ, նորէն չարաբաստիկ հարցականը :

Փակուա՞ծ է պատմութեան այդ շրջանը, եւ այսօր կը գտնուինք բոլորովին տարբեր, աննախընթաց կացութեան մը առջեւ :

Արդ, անցեալի այս փորձառութիւնները ո՛ր եւ է նոր բան պիտի սորվեցնե՞ն մեզի :

Անոնք պիտի օգնե՞ն գոնէ արթուն կենալու, որպէսզի հիմնական հարցեր չխեղդուին առօրեայ վայրահաջութեանց եւ խուժական ... ապրութեանց տղմուտին մէջ :

Անոնք պիտի նպաստե՞ն իր բանաւոր սահմանին վերածելու մեր ինքնագոհ ամբարտաւանութիւնն ու սաւառնաթեւ յաւակնութիւնները :

Երէկ մոռցա՛նք հիմնականն ու անմիջականը : Վիճեցանք, ... ճեղքի վրայ բարդեցինք, եւ գլխիվայր թաւալեցանք դէպի անդունդը :

Այսօր, երբ քիչ — շատ ոտքի կանգնած ենք, ահաւոր ցնցումներէ յետոյ, կրնա՞նք ճակատաբաց յայտարարել թէ՝ մեր հին ունակութիւններն ալ թաղուած են այդ օրերու պատմութեան հետ :

Պատասխանը փնտռեցէք օրուան «ազգային» մամուլին մէջ, միթինկներուն, ճառերուն եւ թռուցիկներուն մէջ :

Ճիշդ այս պատկերն ունէր մեր ազգային - կուսակցական կեանքը, 1913 - 14ին ալ :

Ճիշդ այսպէս իրար կը դզէինք մենք, մինչ թշնամին իր պատանին մէջ քաշուած, կ'որոճար, կը ծրագրէր, «չէթէ»ներ կը կազմէր ու կը գործէր :

Ո՛ր եւ է արժէք չունի այն առարկութիւնը թէ այժմ ազատ ենք Թրքական լուծէն, թէ թշնամին չի կրնար հասնիլ մեզի :

Թշնամին ամէն տեղ է այսօր ալ : Ան իր թաթը երկարած է մինչեւ մեր հեռաւոր գաղութները, եւ կ'որոճայ ու կը գործէ ներսէն թէ դուրսէն :

Թշնամին չարախինդ քրքիջներ կ'արձակէ ներսէն թէ դուրսէն, դիտելով հրաշափա՛ռ ցուցահանդէսը հայկական իմաստութեան...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ...

00000

Անձրե՛ւ կը տեղայ Մարսէյլի մէջ : Անձրեւ՝ թռուցիկի եւ թուղթէ փամփուշտներու ,փոխադարձ յուտանքի և վարկաբեկման :

Եւ այս ամիսներէ ի վեր :

« Յառաջ » անգամ մը առիթ ունեցաւ հարեւանցի դիտողութիւն մը ուղղելու այս խելագարութեան առթիւ : Ըսաւ ու անցաւ :

Ի՞նչ օգուտ : Որովհետեւ ոչ թուղթգրիչը կը պակսի, ոչ ալ տպարանը, թռուցիկներու « ճարտարարուեստը » երթալով զարգացաւ եւ կատարելագործուեցաւ : Նոյն իսկ թուղթը բարեփոխուեցաւ :

Ահա վերջինը,— շքե՛ղ թուղթի վրայ (փափուկ քուշէ), ձեռագիր նամակներու արտանկարումով եւ պատկերազարդ...

Որո՞ւ դէմ.— Վեղարաւորի մը : Ի՞նչ նպատակով.— Ապացուցանելու համար թէ աղջիկ մը կը սիրէ :

Յետո՞յ,— բայց մնացեալը մի՛ հարցնէք :

Մնացեալը,— բայց դուք մայր չէ՞ք ունեցած, պարոններ, երբ հրապարակաւ, անունով եւ լուսանկարով բերնի ծամոց կը դարձնէք դժբախտ կին մը :

Ո՞վ իրաւունք տուաւ ձեզի խաղալ նոյնիսկ մեղաւոր կնոջ մը պատիւին հետ :

Ո՞վ սորվեցուց այս զարշելի արհեստը :

...Եղածը եղած է : Կը մնայ որ սիպատոչոր վեղարաւորը՝ ինք վերջ դնէ այս «հրապարականախտ գայթակղութեան» — ինչպէս պիտի ըսէր Օրմանեան —եւ տուն - տեղ ըլլայ, մէկդի նետելով փիլոնն ու վեղարը :

Տարրական պահանջ է այս, փրկելու համար ոչ միայն իր պատիւը, այլ եւ զոհը, ո՛վ որ ալ ըլլայ :

Տեղը չէ՞ կրկնել հարցումը,— ո՞ւր իջար, ո՞ւր իջար, Մարսէյլ...

ՎԱՀԷ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՄՊԱԿԸ ԵՒ ԻՐ ՄՐՑԱԿԻՑՆԵՐԸ

»»»·«««

« Ճումհուրիէթ » կը գրէ.—

Կատարուած վիճակագրութեանց համաձայն, ընթացիկ տարուան 10 ամիսներու ընթացքին զանազան օտար երկիրներ արտահանած ենք 1,244,436 ոսկի արժէքով 3,549,271 քիլօ բամպակ : Մինչդեռ, անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցին մեր բամպակի արտածումը 3,109,774 ոսկի արժէքով 10,169,788 քիլօ էր : Տարբերութիւնը շատ մեծ է ու նուազումը երկու երբորդն է :

Այս նուազման պատճառները շատ են, նախ՝ մեր հունձքը վերջին երկու տարիներու ընթացքին քիչ եղաւ : Ներքին ճարտարարուեստի պահանջը հետզհետէ կ'աւելնայ, եւ, այդ կերպով, տեղական բամպակներուն համար՝ մեր երկրին մէջ սպառումի դաշտ մը կ'ապահովուի :

Այսուհանդերձ, մեր հունձքին կարեւոր մասը արտածումի կը կարօտի : Մինչեւ այժմ մեր բամպակներուն յաճախորդները մեր դրացիները, բայց մանաւանդ խորհրդային Ռուսիան եւ Յունաստանն էին : Բայց, այս եղանակին գրեթէ բամպակ չարտածեցինք Յունաստան : Սակայն, նոր յաճախորդ մը եկած է, ասիկա Ճափոնն է, անիկա այս եղանակի ընթացքին 498000 ոսկիի բամպակ գնեց : Ճափոնը աշխարհի մեծագոյն գնորդն է բամպակի : Եւ սակայն, Ամերիկա եւ Հնդկաստան շատ մօտ են Ճափոնի, որով փոխադրական ծախքը քիչ է՝ այդ երկիրներէն մինչեւ Ճափոն, ինչ որ կրնայ մրցիլ մեր բամպակին համար ըլլալիք ծախքին հետ :Անկէ զատ ,մեր բամպակը « ամպալաժ »ի տեսակէտէն ալ ետ կը մնայ Ամերիկայէն եւ Հնդկաստանէն : Միջազգային հրապարակին վրայ մրցելու համար առաջին պայմանն է աւելի աժան տալ : Որով, պէտք է որ մեր բամպակները աւելի աժան ապրանք ըլլան :

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— o —

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող օտար դրամագլուխներէն մեծագոյնն է ֆրանսականը : Այդ դրամագլուխին գլխաւոր մասը կը գտնուի երկաթուղիներու եւ հանքային ընկերութեանց մօտ : Մնացեալը՝ առեւտրական նիւղերու մէջ :

Ֆրանսական դրամագլուխին գումարը 150 միլիոն ոսկի է :

Երկրորդ տեղը կը գրաւէ պելժիական դրամագլուխը : Այս դրամագլուխին ընդհ. գումարն է 55 միլիոն ոսկի : Պելժիական դրամը կը բանի հանրային շինութեանց մէջ : Ատաղձագործական նիւղերու մէջ կայ 8ուկէս միլիոն ոսկի :

Ամերիկեան դրամագլուխը երրորդ տեղը կը բռնէ : Այդ դրամագլուխին մեծ մասը ծխախոտի գործին յատկացուած է : Նաեւ՝ ինքնաշարժի կազմածներու :

Իտալական դրամագլուխը չորրորդն է : Անիկա կեդրոնացած է ծովային առեւտուրին եւ ածուխի գործին մէջ :

Հինգերորդ կուգայ անգլիական դրամագլուխը : Ըստ պատմական քննութեան մը, Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ անգլիական դրամագլուխը մտած է : Թուրքիոյ մէջ երկաթուղիի դրամ յատկացնողները ամէնէն առաջ Անգլիացիները եղած են : Առաջին գիծը եղած է Իզմիր - Պայանտըր (1856ին) : Յետոյ այդ գիծը Ֆրանսացիները գնած են :

Աւելի վերջ կուգան զուիցերիական եւ յունական դրամագլուխները :Զուիցերիականը մեծ մասով ապահովագրական գործերու յատկացուած է : իսկ յունականը՝ ներածումի եւ արտածումի : Պատերազմէն առաջ, գերմանական դրամագլուխը կը մրցէր ֆրանսականին եւ պելժիականին հետ, իսկ այժմ շատ ետ է :

1934 յունուար 10ին կը կատարուի 4րդ վիճակահանութիւնը

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն : Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ :

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ :

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔ՝Ն ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

շարք	S	Թիւ	99,412
շարք	T	Թիւ	78,009
շարք	S	Թիւ	99,413
շարք	D	Թիւ	52,152

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 1934 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Րիզա շահին հրամանով, ձերբակալուեցաւ Սարտար Ասատ, Պարսկաստանի պատերազմական նախարարը, իր 16 ազգականներուն եւ հետեւորդներուն հետ : Միեւնոյն ատեն ձերբակալուեցան Պախթիարի ցեղին երեւելիներէն քանի մը հոգի : Այս վերջիններէն Ամիր Ճանկ, նախարարին եղբայրը եւ Ամիր Հիւսէյին խան երեսփոխան են, բայց զրկուեցան իրենց ապահարկուե... բաւունքէն : Բոլորը մէկ ամբաստանուած են թէ պետութեան համար վնասակար գործերու խառնուած են : Իրազեկներ կը կարծեն թէ մեղադրանքը դրամական խնդիրներու կը վերաբերի : Ձերբակալուած է նաեւ Խալամ - իլ - Միւլք, Ֆարսի արաբ ցեղերուն պետը :

Շահը, որ վերջերս պտոյտի ելած էր Ատրպատականի նահանգին մէջ, մօտերս պիտի երթայ Խուժիստան, աչքէ անցընելու համար երկաթուղիի շինութիւնները :

ԱՆՋԱՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՈՒԿՐԱՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

ՎՏԱՆԳԸ ՉԷ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

Վերջերս մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեցինք Ուկրայնայի համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ երեւան եկած ազգայնական - անջատական շարժումներու մասին, քաղելով Մոսկուայի պաշտօնաթերթէն :

Նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ վտանգը չէ անհետացած, հակառակ ձեռք առնուած խստութեանց : Լուրի մը համաձայն, Քիէվի 65,000 համայնավարներէն 10,000ը վտարուած են կուսակցութենէն : Անկէ զատ, մօտերս պիտի դատուին Խարքովի համալսարանին վարիչներէն 12 հոգի, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ մեղսակից Ուկրայնայի ազգային եւ անջատական շարժման : Խորհրդային թերթերը կ'ըսեն թէ անջատական շարժման կեդրոնն է Ուկրայնայի գիտութեանց ակադեմիան :

⁂ Խորհրդային մամուլը հրատարակեց Պ. Պոստեչեւի ընդարձակ ճառը՝ անջատական շարժման մասին : Այս ճառին մէջ, կը յիշուին անունները շարք մը ականաւոր համայնավարներու, որոնք ձերբակալուեցան վերջերս, իբրեւ ղեկավարները անջատական շարժման : Անջատականները կ'ամբաստանուին թէ սով կազմակերպած են, դժգոհութիւնը արծարծելու եւ համայնավարական իշխանութիւնը վարկաբեկելու համար : Անոնք ձեռք առնելով հողագործական եւ կրթական պաշտօնատուները, Մոսկուայի դէմ լարած են ուսուցիչները, ուսանողները եւ գիւղացիները : 1200 հատընտիր համայնավարներ ամբողջ մէկ տարի պայքարած են անոնց դէմ, հանուելով ղեկավար դիրքերէ, բայց դեռ մաս մը կը մնայ եւ «պէտք է ջախջախուի» :

Այսքանն ալ կը վկայէ թէ պայքարը չէ վերջացած տակաւին :

Ռայխսթակը բացուեցաւ եւ փակուեցաւ

ՆԻՍՏԸ ՀԱԶԻՒ 8 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՏԵՒԵՑ

Գերմանիոյ նոր խորհրդարանը բացուեցաւ դեկտեմբեր 12ին, նախագահութեամբ Պ. Կէօրինկի : Ամբողջ նիստը տեւեց եօթը վայրկեան եւ 30 երկվայրկեան : Հիթլէր բացակայ էր : Նախագահը խօսքը տուաւ ներքին նախարար Պ. Ֆրիքի, որ ցանկ մը առաջարկեց, դիւանին ընտրութեան համար :

Նախագահը.— Թող ոտքի ելլեն այն երեսփոխանները որ համաձայն են այս ցանկին :

Բոլորը մէկ ոտքի ելան եւ ցանկը քուէարկեցին :

Միեւնոյն ձեւով ընտրուեցան 12 քարտուղարները : Յետոյ նախագահը իրաւասութիւն խնդրեց զանազան յանձնաժողովներ նշանակելու համար : Ոչ ոք ընդդիմացաւ : Յետոյ Պ. Կէօրինկ շնորհակալութիւն յայտնեց երեսփոխաններուն վստահութեան համար, չմոռնալով ձաղկել նախորդ խորհրդարանը :

Նիստը փակուեցաւ երեք « կեցցէ »ներով, ի պատիւ գերման ժողովուրդին :

Դիւանագիտական տեսակցութիւններ

Պ. Փոլ Պոնքուռ Լեհաստան կ'երթայ

Ամբողջ քաղաքական աշխարհը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի դիւանագիտական երթեւեկներուն եւ տեսակցութիւններուն :

Ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց լեհական կառավարութեան՝ թէ Պ. Փոլ Պոնքուռ Վարշաւա պիտի այցելէ մօտերս :

Այս երկրորդ անգամն է որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Լեհաստան կ'երթայ : Առաջին անգամ գնաց իբրեւ երեսփոխան :Այս անգամ կ'երթայ իբրեւ նախարար, ամրապնդելու համար երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները, մանաւանդ որ Լեհաստան վերջերս շատ մօտեցաւ Պերլինի եւ Մոսկուայի :

⁂ Եուկոսլավիոյ թագաւորը առջի օր ունկնդրութեան ընդունեց Պուլկարիոյ վարչապետը եւ երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ : Պորիս թագաւորն ալ իր կարգին ընդունեց Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը :

Ալեքսանդր թագաւորը Սոֆիա պիտի երթայ յունուարի վերջերը, ընկերակցութեամբ արտաքին նախարարին :

⁂ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը բացառիկ պատիւներով ընդունուեցաւ Պերլինի մէջ : Հազիւ հանդստացած, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հետ : Յետոյ կարգով այցելեց միւս նախարարներուն : Երէկ ընդունուեցաւ նախագահ Հինտէնպուրկի կողմէ, իսկ այսօր պտոյտ մը պիտի կատարէ մինչեւ Քէօլն եւ Մինիխ : Կ'ըսուի թէ Լոնտոն ալ պիտի երթայ :

⁂ Պ. Փոլ Պոնքուռ նախարարական խորհուրդին մէջ տեղեկութիւններ տուաւ դիւանագիտական տեսակցութեանց մասին : Բոլոր խօսակցութիւնները կը դառնան Գերմանիոյ վերազինման եւ դաշնագիրներու վերաքննութեան շուրջ :

⁂ Պուլկարիոյ թագաւորն ու թագուհին երէկ մեկնեցան Պելկրատէն : Արդիւնքը եղած է՝ փոխադարձ գործակցութեան յանձնառութիւն :

ՑՈՒՐՏԸ ՄԵՂՄԱՑԱՒ.— Զերոյէն վար մինչեւ 12 աստիճան իջնելէ յետոյ, ցուրտը սկսաւ մեղմանալ Փարիզի մէջ : Այսօրուան համար կը նախատեսուի զերոյէն վար չորս :

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հոկտեմբեր 29ին, քէմալական իշխանութիւնը ծափ ու ծնծղայով տօնեց թրքական հանրապետութեան տասնամեակը: Եւ էնկիւրիի մէջ ցուցադրուեցաւ թուրք–խորհրդային բարեկամութիւնը. Մոսկուան ուղարկել էր մեծաշուք պատուիրակութիւն մը զինուորական գործավար Վորոշիլովի նախագահութեան տակ եւ *Հինգ պատերազմական սաւառնակներ*՝ իբրեւ եղբայրական նուէր Ղազի Մուսթաֆա Քէմալին:

Այս տարի շահեկան է անգամ մը եւս վերյիշել թուրք–խորհրդային բարեկամութեան ու գործակցութեան ծագման եւ զարգացման պարագաները: Եւ որպէսզի աչառութիւն չվերագրուի, խօսքը կուտանք արեւելեան գործերու քաջածանօթ գերման դիւանագէտ Ցիմքէին, որ կարեւոր պաշտօններ վարած է արեւելքի մէջ, եղած է Պէյրութի ընդհանուր հիւպատոս: Այժմ Գերմանիոյ դեսպանն է Աֆղանիստանի մէջ: Առաջին աղբիւրէ քաղուած տեղեկութիւններու հիման վրայ քանի մը տարի առաջ լոյս ընծայած իր «Նոր Թուրքիան» հատորին մէջ, Ցիմքէն կը ներկայացնէ թուրք–խորհրդային յարաբերութեանց մանրամասնութիւնները: Այդ գլուխն է, որ աննշան յապաւումներով կուտանք ստորեւ, մեր երիտասարդ աշխատակից Նիկ. Բաղալեանի թարգմանութեամբ.—

Ա.

Բոլշեւիկեան վարչաձեւի հաստատումը Ռուսաստանում իր հետ բերեց նաեւ արմատական բեկում ցարական ծանօթ արտաքին եւ ազգային քաղաքականութեան մէջ: 1917 նոյեմ. 24ի հրովարտակը(*) Ռուսաստանի մահմեդականներին շնորհեց ազգային–մշակութային ինքնավարութիւն եւ ջնջուած յայտարարեց ցարական դաշնագրերը հարեւան մահմեդական երկիրների՝ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի հետ: Իսլամ աշխարհը այդ հրովարտակով հրաւիրւում էր ազատագրել եւրոպական աշխարհակալութեան կապանքներից, բայց բոլշեւիկեան Ռուսաստանը հեռու էր քաղաքականութեան այս փոփոխութեամբ կամուրջ ձգելու իր եւ երիտասարդ Թիւրքերի կառավարութեան միջեւ, որ նոյնպէս աշխարհակալ էր եւ դրամատիրական հիմքերի վրայ էր դրուած: Մոսկուան կարուկ ու վճռական ձեւով մերժեց երիտասարդ Թիւրքերի ծրագիրները՝ օսմանեան կայսրութեան միացնել Ռուսաստանի թրքական ցեղերը: Բոլշեւիկ Ռուսաստանը ուզում էր Իսլամի օգնութեամբ խորտակել Անգլիոյ դիրքերը Ասիայում, բայց ոչ մի դէպքում համաձայն չէր մի նոր Մեծ Թուրքիա ստեղծելու ի հաշիւ ցարական Ռուսաստանի հպատակ կամ ազդեցութեանը ենթակայ իսլամ ժողովուրդների:

Թուրքիան ինքը պէտք է յեղափոխականացնէր իր աշխարհակալ կառավարութեան դէմ: Բաքուն Նուրի փաշայի կողմից գրաւելուց յետոյ, Ջիչերինը, 1918 թուի սեպտ. 20ին, մի յուշագիր ուղարկեց Պոլիս, որով յայտարարում էր, թէ Բրեստ–Լիտովսկի դաշնագիրն այլեւս գոյութիւն չունի, քանի որ Թուրքիան խախտել է այդ դաշնագիրը: Դրանով օսմանեան կայսրութիւնը բոլշեւիկ Ռուսաստանի հանդէպ դրւում էր պատերազմական վիճակի մէջ: Պատերազմ տեղի չունեցաւ, որովհետեւ օսմանեան բանակները Դաշնակիցների ճակատներում քայքայուեցին ու Կովկասից յետ քաշուեցին: Երկու երկիրների միջեւ գոյացած բացը լցուեց կովկասեան հանրապետութիւններով, որոնք կազմուեցին ռուսական իշխանութեան աւերակների վրայ, հակամենամասնական բուրժուական հիմքերով: Գլխաւոր կէտերի անգլիական ժամանակաւոր գրաւումով աւելի լայն բաժանում առաջացաւ իրաւականօրէն պատերազմական դրութեան մէջ գտնուող կողմերի միջեւ, մանաւանդ որ Մուդրոսի զինադադարը բոլորովին նկատի չէր առել ռուս–թրքական յարաբերութիւնները: Պայքար «սպիտակ հակայեղափոխութեան» դէմ, պայքար Դենիկինի, Վրանգելի շարժումների դէմ — դրանք բոլորը մինչեւ 1920 թ. խանգարում էին Ռուսաստանին իր ազդեցութիւնը վերականգնելու Անդրկովկասեան հանրապետութիւնների վրայ: 1920 թ. մայիս 7 դաշնագրով Մոսկուան նոյն իսկ ճանաչեց Վրաց հանրապետութիւնը, կովկասեան ճակատում խաղաղութիւնը ապահովելու համար: Նոր խորհրդային ղեկավարները նպատակ էին դրել յեղափոխականացնել Ասիան ընդդէմ Եւրոպայի, յատկապէս, իսլամ Ասիան: Նրանք նախաձեռնել եռանդով հետապնդում էին այդ նպատակը իշխանութեանը տիրանալու հէնց առաջին օրերից սկսած: 1918 հոկտ. 31ին Մոսկուայում հիմնուեց «Արեւելքի Ազատագրութեան Միութիւն»ը որի անմիջական նպատակն էր բոլշեւիկեան հիմքերով առաջ տանել ազատագրութեան գործը Ասիայի ժողովուրդների ազգային ինքնորոշման միջոցով, իսկ վերջնական նպատակն էր՝ Ասիոյ Միացեալ Դաշնակցութիւնը: Թիւրք ժողովուրդն էլ մտցւում էր այդ մեծ ծրագրի մէջ, բայց դեռ եւս պարզ չէր, թէ ինչ ուղիով պիտի հաստատուէր կապը: Մոսկուան անհանգստութեամբ էր հետեւում օսմանեան կայսրութեան քայքայման ընթացքին եւ վախենում էր, որ սուլթանական կառավարութիւնը տեղի տայ եւ դրանով ամրանայ անգլիական ազդեցութիւնը Թիւրքիայում եւ Կովկասում, ինչ որ պիտի նշանակէր Ասիոյ ազատագրութեան ծրագրի վտանգում: Քէմալական շարժման առաջին քայլերը (*) հիմք էին տալիս յուսալու, որ ազգայնական Թիւրքերի պայքարը անգլիական ճնշման դէմ օգտակար է եւ ձեռնտու Ասիոյ բոլշեւիկացման ծրագրին:

Մուսթաֆա Քէմալը սկզբում հաշուի չէր առնում Ռուսաստանը. քաղաքականօրէն Ռուսաստան հասկացողութիւնը նրան թւում էր լուծուած: Նրա փոխարէն գոյութիւն ունէին իրար հետ պայքարող 'ուժեր'՝ բոլշեւիզմ, Վրանգել, Դենիկին, Կոլչակ, Ուկրայնա, Պալթեան պետութիւններ, կովկասեան հանրապետութիւններ, որոնց զարգացումը անորոշ էր: Ո՞վ պիտի յաղթանակէր, էնկիւրիից դժուար էր գնահատել: Պարզ էր միայն հայկական վտանգը: Երեւանի կառավարութիւնը ժառանգել էր ցարական պահանջները թրքական արեւելեան նահանգների նկատմամբ: Առաջին հերթին այս վտանգի առաջն էր ուզում առնել Քէմալը: 1919 թ. հոկտեմբերին կնքեց գաղտնի զինուորական դաշնագիր Ազրբէջանի կառավարութեան հետ, որ հակառակ Բաքւի անգլիական գրաւման լողում էր պանթուրանական ջրերի մէջ: Ազրբէջանցիք իրենց հերթին դաշնակցել էին Վրացիների հետ, որով հայկական հանրապետութիւնը բաւականին կաշկանդուած էր եւ ուրախութեամբ կ'ընդունէր եւրոպական մանդատ: Մոսկուան ողջունեց Քէմալի թշնամական դիրքը անգլիական առաջաւոր դիրքի՝ Հայաստանի նկատմամբ, բայց չէր համաձայնում որ քէմալական Թիւրքերը ամուր ոտք դնեն Բաքւում: Անգլիական փոքրաթիւ զօրամասերի հեռանալուց յետոյ, յաջողեց բոլշեւիկեան ապստամբութիւնը, եւ Բաքուն յանձնեց խորհրդային ազդեցութեան(**), Բաքւի բոլշեւիկացումը մտածուած քայլ էր Մուսթաֆա Քէմալի դէմ, որպէսզի փակէր ճանապարհը նրա առաջ դէպի Ազրբէջանի սիրտը: Շուտով տեղի ունեցաւ մի դէպք, որ բոլորովին հակառակ ընթացք տուեց թիւրք – խորհրդային յարաբերութիւններին: Այդ դէպքը Սեւրի դաշնագրի պայմանների յանձնումն էր: Քէմալը որոշեց դիմել զինուած դիմադրութեան եւ այս որոշումը Անգորան մղեց Մոսկուայի կողմը, որ նոյնպէս հակառակ էր Անգլիոյ(*):

1920ին ազատագրուած Բաքւում տեղի ունեցաւ Արեւելեան ժողովուրդների մի համաժողով, որի 1891 պատգամաւորներից 235ը Թիւրքեր էին: Վերջինների մէջ էին թէ երիտասարդ Թիւրքերը եւ թէ Անգորայի կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները: Համաժողովը ոգեւորուած՝ ընդունեց Զինովիեւի կոչը սրբազան պատերազմ յայտարարելու աշխարհակալութեան, որպէսզի Ասիոյ ճնշուած իսլամ ժողովուրդների համար ձեռք բերուի ազատութիւն եւ անկախութիւն: Սրանով բոլշեւիկները ու քէմալականները իրօք դարձան դաշնակիցներ, բայց միայն այնքան որքան այդ վերաբերում էր ազատութեան պայքարին եւ զինուած դիմադրութեան Անգլիոյ դէմ: Այս նպատակից դուրս ուղիները տարբերւում էին, որովհետեւ Մոսկուան ուզում էր ազատագրութեան գործը պսակել բոլշեւիկութեան յաղթանակով: Քէմալական Թիւրքիայի համար այդ դրութեան մէջ տեղ չկար, որովհետեւ նա ձգտում էր անկախ Թիւրքիայի, ազգային բուրժուական հիմքերով:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ Մոսկուան երբեք սկզբունքային չէր: Բոլշեւիկեան իրաւակարգը դեռ չէր ամրացած, պատերազմը Լեհաստանի հետ շարունակւում էր եւ այդ պատճառով Քէմալի օգնութիւնը կարեւոր էր, թէեւ Քէմալը բուրժուական ուժ էր: Նախ միացեալ պայքարը սկսեց աշխարհակալութեան երկու առաջաւոր դիրքերի դէմ Կովկասում՝ Հայաստանի ու Վրաստանի:

(*) Այդ հրովարտակի մէջ ասուած է.— «Ո՛վ Արեւելքի մահմետականներ, Պարսիկներ, Արաբներ, Հնդիկներ, դուք ամէնքդ, որոնց գլուխները, ազատութիւնը եւ հայրենիքները հարիւրաւոր տարիներ առուծախսի առարկայ են եղել ագահ Եւրոպայի աւազակների կողմից, դուք ամէնքդ, որոնց երկիրները ուզում են բաժանել յափշտակիչները,— մենք յայտարարում ենք ձեզ, որ Պոլսոյ բռնագրաւումը, որ որոշուած է ցարական գաղտնի դաշնագրով եւ հաստատուած է Կերենսկիի կողմից, այժմ պատռուած եւ ոչնչացուած է: Յայտարարում ենք ձեզ, որ Պարսկաստանի բաժանման մասին եղած դաշնագիրը ոչնչացուած է. յայտարարում ենք, որ Թուրքիոյ անդամահատման եւ Հայաստանի անջատման դաշնագիրը ոչնչացուած ու պատռուած է: Ժամանակ մի՛ կորցրէք եւ թօթափեցէք ձեր ուսերից ձեր երկիրների դարաւոր գրաւողներին»: Տանօթ. Հեղինակի

*) Առաջին կապը Թիւրքերի եւ բոլշեւիկների միջեւ հաստատեցին Պերլին փախած երիտասարդ Թիւրքերը՝ Էնվէր եւ Ճէմալ, որոնք ուզում էին շարունակել պատերազմը Անգլիոյ դէմ ուրիշ ճանապարհով եւ այդ ձեւով նորից գալ իշխանութեան գլուխը: Նրանք ուզում էին իրենց ունեցած ազդեցութիւնը Ասիոյ իսլամական ժողովուրդների վրայ՝ ծառայեցնել բոլշեւիկեան համաշխարհային յեղափոխութեան գաղափարին: Այդ իմաստով կնքուեց մի դաշնագիր Մոսկուայում Ջիչերինի, Ռադէկի եւ Էնվէրի ու Ճէմալի միջեւ, 1920 թւի ամառը: Դաշնագիրը իր նպատակին չհասաւ, որովհետեւ նրա իրականացումը անհնար եղաւ: Մուսթաֆա Քէմալը մերժեց միանալ այդ ծրագիրներին եւ երիտասարդ Թիւրքերի միջոցով կապ ստեղծել Մոսկուայի հետ:

Տանօթ. Հեղինակի

**) 1920 թ. ապրիլ 27ի Բագւի ապստամբութիւնը յաջողեց մահմետական – թաթար բանուորութեան օգնութեամբ եւ ուղղուած էր հարուստ հայկական վերնաշերտի դէմ:

Տանօթ. Հեղինակի

)* Սեւրի դաշնագրի այս հետեւանքը ընդգծում է եւ ֆրանսական խորհրդարանական տեղեկագիրը Michaud-ի բերնով.— «Les puissances occidentales venaient de résoudre les problèmes insolubles, de créer une solidarité politique entre les Russes et les Ottomans»:

1500 տոլար Յունաստանի դպրոցներուն

Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան դիմումին ընդառաջ երթալով, ամերիկաբնակ Կիւլպէնկեանները 1500 տոլար յատկացուցած են յունահայ կրթական գործին՝ «Կիւլպապ Ֆոնտ»էն: Այս գումարին 500ը անմիջապէս պիտի տրամադրուի Կիւլպէնկեաններու Սելանիկի ներկայացուցիչ Պ. Ղ. Ղազարեանի միջոցով, իսկ մնացեալը երկու – երեք ամիս յետոյ: Կիւլպէնկեանները այս գումարը տրամադրած են փորձի համար: Եթէ նպատակին յատկացուի այս գումարը, յոյս կայ որ յառաջիկայ տարիներուն ալ շարունակեն իրենց նպաստը:

Այս գումարէն իրաւունք ունին օգտուելու հին Յունաստանի բոլոր ազգային դպրոցները, որոնց պիւտճէները բաց ունին: Կիւլպէնկեանները պայման դրած են որ տրամադրուած գումարը շինութիւններու չծախսուի:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

»»»·«««

Շատ արծարծուեցաւ այս հարցը, բայց որ եւ է դրական արդիւնք մը տուած չըլլալով, պիտի քքրուի շարունակ, մինչեւ որ վերջնական գոյն ու ձեւ ստանայ:

Յարդ եղած բոլոր առաջարկները կը շօշափէին անունի եւ ծրագրի խնդիրները, իսկ բուն հայ երիտասարդութեան մասին ոչ ոք խօսեցաւ:

Հայ երիտասարդութեան մեծագոյն մասը, որուն «չէզոք» անունը կուտան շատեր՝ դեռ պատրաստ չէ, ինքզինքը չի ճանչնար եւ հետեւաբար որ եւ է նոր ցնցում ու շարժում՝ խորթ կը հնչէ իր ականջին:

Եթէ կ'ուզէք հազար անգամ պոռացէք, կանչեցէք, գրեցէք, խօսեցէք ու քարոզեցէք,— օգուտ չունի, ան միշտ անհոդ ու կրաւորական, պիտի մնայ հեռու բոլոր հայկական կազմակերպութիւններէն: Իր այդ ընթացքով, ան կը կարծէ թէ լաւագոյն դիրքի մէջ է որ կը գտնուի:

Ան կը լսէ Գերմանիոյ, Ռուսիոյ, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ կազմակերպուած երիտասարդութեան մասին, կը կարդայ, կը խորհրդածէ՝ բայց ինքը չի շարժիր, անհաղորդ կը մնայ հայկական ուժեղ ու համատարած երիտասարդ կազմակերպութեան մը երազին:

Կարծես չի հաւատար որ եւ է շարժումի: Հոգեկան թշուառութի՞ւն, թէ ազնուութիւն է իր այս ընթացքը: Չեմ գիտեր, միայն՝ պարզ է որ ներկայ հայ երիտասարդութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ չի մտածեր իր ցեղի վերածնութեան մասին, չուզեր ասպարէզ նետուիլ:

Ճիշդ է որ, երիտասարդներու կազմակերպութեան ասպարէզը երկիրն է, հայրենի աշխարհը եւ անոր հարազատ պետութիւնը: Բայց չէ՞ որ բոլոր հայ երիտասարդներուն մտածումը պիտի ըլլայ ստեղծում հայրենիքի եւ պետութեան:

Ես չեմ հաշտուիր նաեւ այն մտքին հետ, որ հայ երիտասարդութիւնը կազմակերպուի՝ առանց քաղաքական աշխարհայեացքի: Այդպիսի ծրագիր մը վնասակար է թէ հայութեան, եւ թէ Հայաստանին: Ով որ հայ երիտասարդական կազմակերպութեան մը առաջարկը կը բերէ մէջտեղ՝ նախ պէտք է մտածէ թէ այդ կազմութիւնք ուժը իր քաղաքական եւ ընկերային անունը իր հայ կուսակցութենէն պիտի առնէ: Օրինակի համար, եթէ հայ երիտասարդութիւնը կազմակերպուի ու գործօն ուժ դառնայ՝ համաձայն չեմ որ այդ անպարտ ուժը յենու պառաւներու եւ դաւադիրներու խառնիճաղանճին: Որովհետեւ, եթէ համատարած հայ երիտ. ուժ մը ստեղծուի, այդ ուժը պատնէշ պիտի կանգնի բոլոր հակազգային, անգոյն ու խառնակիչ տարրերուն դէմ:

Իր հոգեկան սնունդն ու գաղափարականութիւնը պիտի ըլլայ հայրենիքի խորհուրդը: Չպիտի հանդուրժէ որ անհատ Հայեր կամ որ եւ է միութիւն՝ հակազգային քայլեր առնեն ու վտանգեն ամբողջական հայութեան շահերը:

Անցեալ տարի, Գերմանիոյ մէջ՝ երիտասարդ հիթլէրական մը իր եղբօրը սիրտը դաշոյն խրեց, որովհետեւ այս վերջինը յանդիմանած էր զինքը միայն անոր համար որ, հիթլէրեան խորհրդանշանը կը կրէր իր շապիկին վրայ:

Ես այդպիսի յանդգնութիւն չեմ եւ բնականաբար մեր մէջ: Եթէ Ըլլա՞ր Դուրեան կոչուած դաւադիրը չէր համարձակեր վար առնել տալ ժողովուրդի մեծագոյն խորհրդանշանը՝ Դրօշը: Դուրեանը թերեւս հիմա «հօճա»ի մը չափ արժէք չունի որ եւ է հայրենասէր Հայու աչքին, բայց ան իր ըրածը ըրած է եւ դեռ կը խանգարէ Ամերիկահայ գաղութը՝ հովանաւորութեամբ ստրկամիտ տարրերու:

Անոնք որ «պատրաստ զինուորներ» են ու կ'ուզեն գործի անցնիլ, կրնան ներշնչուիլ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն: Այս առաջարկը ոչ մէկ երիտասարդ թող չնկատէ դաշնակցականամոլութիւն: Մեր այսօրուան կացութեան մէջ չկայ գործօն ուժ մը քան Դաշնակցութիւնը: Մանաւանդ որ, մեր կուսակցութիւնը արդէն իր ետին ունի երիտասարդներու հոծ զանգուած մը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առանձին ամբողջ պատմութիւն մըն է, լայն եւ խորունկ:

Ջէ՛, ազա՛ք, մի քաշուիք, եղէք համարձակ ու ինքնավստահ, եւ իմացէք, որ ձեր տատանումը կրնայ դեռ երկարիլ, սպասելով որ եւ է «սուրբ»ի որ պիտի գայ ու նոր շարժում ստեղծէ:

Բոլոր հայ երիտասարդները որ հայրենասիրական աղաղակներ կ'արձակեն, այլեւս պատճառ չունին տատանելու:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

— o —

Աթէնքի «Վրատինի» թերթը, որ կառավարական օրկան է, հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Պոլսէն.—

Պոլսոյ երկու դասակարգի Յոյներն ալ, հելլենահպատակներն ու տեղացի թրքահպատակները, շատ դառնութեամբ պիտի խօսին ձեզի ոչ միայն գործերու նեղութեան — այս չարիքը ընդհանուր է — այլեւ այն գործելակերպին համար, զոր, տնտեսական տագնապը պատճառ բռնելով, կիրարկելու սկսած են հիմա Թուրքերը, ի վնաս իրենց:

Առաջին դասակարգի հելլենահպատակ Յոյները կ'ըմբռնեն, որ այս գործելակերպը, որքան ալ հակառակ դաշնագիրներէն բխող իրաւական պարտաւորութեանց եւ հելլենաթուրք բարեկամութեան բարոյական պահանջներուն, կրնայ իրեն յենարան եւ արդարացում գտնել Թուրքիոյ ներքին կացութեան մէջ:

— Էֆէնտիմ, պիտի պատասխանեն Թուրքերը առաջին իսկ գանգատին, շատ լաւ բան է անշուշտ մեր բարեկամութիւնը Յունաստանի հետ եւ ատոր դէմ ոչ ոք առարկութիւն ունի: Բայց այդ բարեկամութենէն վեր, ամէն բանէ վեր կը մնայ Թուրքերու կեանքն ու շահերը ապահովելու անհրաժեշտութիւնը: Երբ Թուրքերը գործ չունին, պաշտօններ չեն գտներ իրենց երկրին մէջ ապրելու համար, ի՞նչ կ'ուզէք որ ընենք օտարներուն ու նաեւ հելլենահպատակներուն: Պետութեան մը առաջին եւ տարրական պարտականութիւնն է ապահովել իր հպատակները: Ի՞նչ կրնանք ընել, երբ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (13)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

«Այնպիսի նուրբ վայրկեաններ կ'ըլլան որ՝ շրջուն զինուորներուն հետ բախելէ խոյս տալը անկարելի կը դառնայ: Յանուն երկրին անդորրութեան եւ իրենց իրենց կատարուած այս շարժումները կրնան մեզի աննպաստ ըլլալ: Որովհետեւ բուն անդորրութեան խնդիրը մեր իրաւասութեան մէջ պիտի ըլլայ:

Ամէն վայրկեան կ'աւելնայ այն հաւանականութիւնը թէ Ռուսիոյ մէջ կատարուելիք հրոսակային կազմակերպութեամբ, Հայերը սահմանը պիտի անցնին: Մենք, ասոր դէմ, բաւարար չափով զգոյշ կը գտնուինք: Լուր առի թէ Նարմանի մէջ երկու խաղալս սպաններ են: Բայց, այս գործը սահմանին վրայ տեղի ունեցած է: Մեր երկրին մէջ կազմակերպուած դարանով մը Ռուսիոյ պահակները սպաննելը առ այժմ մեզի նպաստաւոր չէ: Ձեզ չխաբելու համար էր որ Ռուսիայէն գալիք զինուորական լուրեր ձեզի չհաղորդեցի: Ինծի կը թուի թէ՝ կացութիւնը կռահելու ատակ մարդ չունինք: Հրահանգեցի որ զինուորներուն համազգեստները եւ ուսնոցները, եւ անոնց վրայ գտնուած նամակները առնեն: Երբ ձեռք ձգենք՝ թարգմանելով պիտի ղրկեմ: Մեր ուժ հայթայթելը, ինչպէս ըսի, փամփուշտի առատութեամբ պայմանաւորուած է»:

Հ. Յ. Դ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Հիլմի պէյի այս նամակին մէջ, երկու կէտեր ուշադրութիւն կը գրաւեն: Մէկը՝ այն է որ Պէհաէտտին Շաքիր պէյ գրած է թէ կարգ մը անձեր Կարինէն մեկնած են ու զանոնք պէտք է ձերբակալել ճամբան, աւելի ճիշդ՝ փճացնել, միւսը՝ զինուորական հրամանատարներու հետ ունեցած տարակարծութիւնը: Ասոնց մանաւորապէս առաջինը շատ կարեւոր պարագայ մըն է: Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ երբ Կարին հասաւ, իմացաւ որ Հայոց Դաշնակ կուսակցութեան պատկանող անուանի պետերը հոն կը գտնուին: Հայ պետերը, ընդհ. պատերազմի նախօրէին, ռուսահայ եւ թրքահայ ղեկավարներէն ժողով մը գումարած էին Կարնոյ մէջ: Հակառակ անոր որ այս ժողովը շատոնց վերջացած էր, պատուիրակները չէին հեռանար անկէ. ընդհակառակն, կը շարունակէին իրենց գաղտնի ժողովները եւ կէս գիշերէն վերջ գաղտնօրէն կ'երթային ռուս հիւպատոսին հետ տեսակցելու: Այս պարագան շատոնց ջղայնացուցած էր Պէհաէտտին Շաքիր պէյը, ու ան կացութիւնը թէ զինուորականութեան եւ թէ քաղաքային իշխանութեան տեղեկացնելով՝ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրած էր: Ասոր վրայ, հայ պատուիրակները, ոստիկան զինուորներու ընկերակցութեամբ, սահմանէն դուրս հանուած էին: Դաշնակ պատուիրակները հեռացուեցան Կարինէն, տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ խնդիրը անմիջապէս ծածկագրով Հիլմի պէյին իմացուցած եւ անոնց ճամբը նայիլ յանձնարարած ըլլալու է: Որովհետեւ, այս Հայերը, նոյն իսկ երբ դեռ Կարին կը գտնուէին, երբեք չէին ծածկեր իրենց դաւաճանական մտածումները ու չէին քաշուեր յաճախ ըսել թէ Ռուսերը իրենց խոստացած են Հայաստան մը որ իր մէջ պիտի պարունակէ Տրապիզոնը, Երեւանը, Նախիջեւանը, Կարինը, Վանը, Մամուրէթիւլ Ազիզը եւ Ալէքսանդրէթի ծոցը(*):

Հայ կոմիտէներուն հետ առեւտուր մը բանակցելու կոչուած Էօմէր Նաճի պէյին եւս անոնք նոյն յայտարարութիւնը ըրած էին: Այնպէս կը հասկցուէր որ, հայ պատուիրակները, Հիլմի պէյի նամակին բովանդակութեանը համաձայն, ճամբէն շեղում մը ընելով, յաջողած էին ազատիլ չէթէներուն ձեռքէն:

Գալով այն կէտին թէ կարգ մը հրամանատարութիւններ «Թէշքիլաթ»ի հետ չէին համաձայներ, պատճառը այն էր որ անոնք պաշտօնապէս տեղեակ չէին «Թէշքիլաթ»ի գոյութենէն: Զինեալ քաղաքացիներու երկրին մէջ շրջագայիլը տեսնելով՝ հրամանատարութիւնը, առանց գիտնալու թէ ինչու զինուած են անոնք, եւ երկրին մէջ անդորրութիւնը պահպանելու մտքով պէտք կը զգային մեծ թիւով պահակներ նշանակել: Անշուշտ այս տարակարծութիւնը առեն մը վերջ հարթուեցաւ, թէեւ ոչ ամբողջովին:

Գ. զօրաբանակի սպայակոյտը, ասոր վրայ, միլիս կազմակերպութեան մասին հրահանգ մը պատրաստելով, 1914 սեպտ.ի սկիզբը բաշխեց առ որ անկ է:

Չէթէներու խմբապետներուն եւ կամ որ եւ է ձեւով լուր մը ստանալու համար ուրիշներու ղրկուելիք այս հրահանգը պէտք էր շատ գաղտնի պահել: Կովկասի մէջ, եթէ ռուս մէկուն քովէն գտնուէր՝ անմիջապէս մահուան կը դատապարտուէր ունեցողը:

Այդ պատճառաւ, խստօրէն հրահանգուած էր ձերբակալումի պարագային ամէն բանէ առաջ այդ հրահանգը ոչնչացնել:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈՍՏՈՄԻ ՀԵՏ

Ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութենէն ամիս մը վերջ Կարինէն ղեկավարող Կովկասի «Թէշքիլաթ»ի մասին տեղեկութիւններ կարելի է ստանալ՝ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին կողմէ Պոլիս՝ Թալէաթ պէյին ղրկուած հետեւեալ տեղեկագրէն.—

1.— Շաբաթ մըն է Նարմանի եւ Հասանգալէի մերկազմակերպութիւնները կը քննեմ: Օր օրի կը մեծնայ ան. որով, շատ յուսալից եմ: Փորձ ըրինք, ամէն տեղ աւրեցինք ռուս ուժերը: Մինչեւ այժմ 1000է աւելի ոչխար, եւ իբր 400 կով ու գոմէշ յափշտակեցինք: Ռուսերը սարսափեցան:

Ռուսերը կ'ըսեն.— «Այս թաւամազ մարդիկը մա՞րդ են, թէ դեւ. թէ հոտերը կը քշեն, թէ կը կռուին, եւ թէ ժամը 7 վերստ ճամբայ կը կտրեն»:

Ներման ամանալիք ձեռագործներէն մեծ օգուտներ կ'ակնկալուի: Պատերազմը սկսելուն՝ չէթէները թշնամի բանակին մօտերը պիտի ամրացնեմ:

2.— Միլիս կազմակերպութիւնը ընդունուած ձեւով կանոնաւորական կազմակերպութիւն մը չէ: Նախ քան պատերազմը արտաքին թշնամիին դէմ գիւղերը պաշտպանելու համար է: Պատերազմի առեն՝ տարիքոտները երկիրը, իսկ երիտասարդներն ալ յառաջացող բանակին կռնակը պիտի ապահովեն: Հետեւաբար, զինուորական շարժումները ոչ թէ պիտի դժուարացնէ, այլ պիտի դիւրացնէ ան:

(Շար.)

(*) ԽՄԲ.— Ինչպէս յայտնած ենք, այս յուշերը կը հրատարակենք առանց մեկնութեան, իբրեւ հում նիւթ պատմութեան համար. ուստի նշումներ չպիտի կատարենք:

...պէտք է զոհել օտարահպատակ-... Եունանները: Ցաւալի է պա-... ամբար ասելիս, բայց անդարմանա-... Երկու ձմերուկ մէկ թեւի տակ չեն ...: Մնաց որ բոլոր պետութեանց ...մբ: ... կը կատարուի: Գերմանիան ...անգամ ընդմիշտ վանուեց Հրեան-...: Մինչ Թուրքիան ոչ ոք կը վանէ: ...իրապէս, չի վաներ: Պարզապէս, ...ային, հելլենահպատակին բերնէն ...հէ հացը եւ կուտայ Թուրքին: ...մարտութիւնը այն է, որ ամէն ոք ...ատ է իր երկրին մէջ ըլլալու այն, ...ոչ որ կը կարծէ թէ չահաւոր է իրեն ...: Դժբախտութիւնը այն է, որ ...մար ...ւնաստանի մէջ, օտարականները ...ացիներէն աւելի կը չահին... ...ոլսոյ մէջ, այսպէս կը վարուին ...ելլենահպատակներուն հետ: Կը տես-... որ ամէն կողմէ տեղահան կ'ընեն ...ննք Թուրքերը: Կը տեսնեմ որ հա-... կը խլեն անոնց ձեռքէն: Ժամանա-...ին, ազգայնական ոգին էր որ մղում ...ր Պոլսոյ Յոյներուն դէմ սար-...ուած պայքարին: Հիմա կ'ըսեն թէ ...նեսական անհրաժեշտութիւնն է: Այս միեւնոյն անհրաժեշտութիւնը, ...անցնեն Թուրքերը, կ'արդարացնէ ...նոյն գործելակերպը նաեւ Թրքա-...պատակ Յոյներուն դէմ: Աւելի ող-...ին է վիճակը այս դասակարգին, որ ...ազգայնօրէն ճանչցուած փոքրա-...ութիւն մըն է: Անոնց եւ հելլե-...ահպատակներուն տարբերութիւնը ...է, որ այս վերջինները կը վայելեն ...հելլէն պետութեան, բարեկամ ...գրեթէ զինակից պետութեան ...պաշտպանութիւնը: Անոնք որ եւ է ...ւրցի համար կրնան դիմել հելլէն ...պատուսարանին: Եւ այս վերջինը, ...ի վճարէ ծայրայեղ պարագային, ...նիսկ անոնց ճանապարհածախսը ...պէսզի Պոլսէն հեռանան, եթէ չեն ...մար հոն ապրիլ:

Այսպէս չէ սակայն Թրքահպատակ ...ներու պարագան: Անոնք, պարտա-...ներու զոհերն են: Ոչ մէկ տեղ որ ...է յենարան ունին: Պարտաւոր են ...էն բանի հանդուրժել: Վերջերս, Թուրքերը, սկսան խումբ-...ով հեռացնել զանոնք պետական, ...ղաքապետական եւ հանրային իրա-...անքի տէր կազմակերպութեանց ...պաշտօններէն: Արդարացումը նոյնն ...: Տնտեսական անհրաժեշտութիւնը: ...նի մը օր առաջ, Տէրքօսի ջուրի ըն-...կերութեան մէջ աշխատող 15 Թրքա-...պատակ Յոյներ պաշտօնէ հեռացուե-...ն տնտեսական անհրաժեշտութեան ...պատրուակով: Այլ տեղեր ծառայող ...ներ չատերու ապահարարութիւն ե-...ած է թէ պիտի հեռացուին: Գէշը հոն ...որ պաշտօնէ հեռացողները ոչ հան-...ստեան թոշակ, ոչ ալ յաւելուածա-...ն քանի մը ամսականներ կը ստա-...: Եւ չատերը ընտանիքներ ունին: ...ժամանակէ մը ի վեր չարունակուող ...այս կացութիւնը մեծապէս ծանրա-...ած է վերջերս: Պոլսոյ Յոյները, մա-...նաւանդ Թրքահպատակները ողբեր-...ական տագնապալի չրջան մը կը բո-...րեն: Գործերը, քանի երթան, կը ...ալին: Աթոռները կը պարպուին: ...եթէ պէտք ըլլայ նորեր պաշտօնի ...ել, գործ կուտան միայն Թուրքե-...ն: Յոյները, ի զուր իշխանու-...անց եւ պաշտօնական անձերու կը ...ին: Ի զուր կը յիշեցնեն թէ իրենք ...ծառայած են Թուրք հայրենիքին ...կուած անոր համար: Այս բոլորը ...արդելին կ'անցնին: Եթէ պարապ ...պաշտօն մը կայ, վստահ պէտք է ըլ-..., որ այդ պաշտօնին համար Յոյն ...չպիտի առնուի: Եթէ, նիւթական պատճառներով, պաշտօն մը պիտի վիճակուի, Յոյնն է որ պիտի զոհուի:

Յունաստան, մինչեւ այսօր չատ բան զոհեց Թուրքիոյ հետ իր բարեկամութեան համար: Զոհեց մինչեւ իսկ հելլենական դաստիարակութիւնը Պոլսեցի յոյն փոքրիկներուն, որոնք յունական պատմութեան մասին այնքան բան կը սորվին, որքան չինացի աշակերտները (պատմութիւնն ալ, ինչպէս աշխարհագրութիւնը, Թուրքերէնով կը դասաւանդուի):

Այս զոհողութեանց փոխարէն ալ հելլէն պետութիւնը իրաւունք ունի պահանջելու Թուրք կառավարութենէն, որպէսզի կատարէ իր խոստումները եւ անոր ուչադրութեան յանձնելու յոյն պաշտօնեաներու պաշտօնակութիւնը զանազան պաշտօններէ: Գոնէ պահանջելու՝ միայն մարդասիրական նպատակներով:

Այս բոլորը կախում ունին Էնկիւրիի տրամադրութենէն: Եթէ Էնկիւրին կը յարգէ իրապէս հելլենական բարեկամութիւնը գոնէ այնքան որքան Յունաստանը, կրնայ զայն ցոյց տալ անմիջապէս, եւ որ եւ է ձեւով փոխել իր ընթացքը Պոլսոյ դժբախտ Յոյներուն հանդէպ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՏՊԱՐԱՆԻՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

»»»·«««

«Սիոն», Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնաթերթը, 110 էջնոց բացառիկ թիւ մը հրատարակեց, վանքի հարիւրամեակին առթիւ:

Այդ տպարանը հաստատուած է 1833ին, Գաբրիէլ Նիկոմիդիացիի պատրիարքութեան օրով: Իսկ ձեռնարկին բուն հեղինակն է Զաքարիա պատրիարք Տէր Պետրոսեան: Տակաւին փոխանորդ Պոլսոյ մէջ (1826—29), Զաքարիա կը մտադրէ տպարան մը բանալ Երուսաղէմի մէջ եւ կամաց կամաց անհրաժեշտ նիւթերը կը ղրկէ: Բայց գործը չաւարտած, Կիպրոս կ'աքսորուի եւ անկէ Պետրոս աղա Եուսուֆեանէ կը խնդրէ տպագրական մամուլ մը նուիրել վանքին: Եուսուֆեան կը գնէ փայտէ մամուլ մը եւ կապարէ տառեր, բայց կարելի չըլլար ձեռնարկել տպագրութեան, կարեւորագոյն գործիքներու պակասին պատճառաւ:

1831ին, Զաքարիա փոխանորդ կը կարգուի Երուսաղէմի, յաջորդ տարին Եգիպտոս կ'երթայ և Ակնցի Մահտեսի Ալիքսան Եղիազարեանի ծախքով կը գնէ վիմագրական մամուլ մը ու անով Եգիպտոսի մէջ կը հրատարակէ վիմատիպ յայտարարութիւն մը:

1833յունուար 1ին Երուսաղէմի մէջ կը հրատարակուի 16 էջերէ բաղկացեալ առաջին գրքոյկը, Տետրակ աղօթամատոյց: Յաջորդ տարին ալ կը տպուին 29 էջերէ բաղկացեալ երկրորդ գրքոյկը, ինչպէս նաեւ քերական մը, 32 էջ:

1835ին, Պօղոս պատրիարք տպարանին կը նուիրէ իր անձնական դրամը, 30,000 ղրշ., զոր 16 տարիէ ի վեր ատանց տոկոսի փոխ տուած էր վանքին: Մկրտիչ եպիսկ. Մեղրիկ ալ կը նուիրէ 73 հազար ղրշ.ի իր պահանջը: Սամուէլ վրդ.ի կտակած 40,000 ղրուշին վրայ կ'աւելցուի 110,000 ղրշ. եւ տպարանը կը ճոխացուի:

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՀԱՎԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

1925ին Հավանայի մէջ (Քուպա) հաստատուած էր ազգային վարժարան մը: Դպրոցը ունեցաւ 40—45 աշակերտներ: Վերջերս, սակայն, կագ մը վէճերով դպրոցը կը բաժնուի երկու մասի: «Ազգային միութիւն»ը կը չարունակէ պահել իր վարժարանը 40 աշակերտներով: Իսկ նոր վարժարանը ունի 11 աշակերտներ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ուրախ եւ հաճելի օր մը Զաւարեան կոմիտէի ընկերներուն հետ

00000

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Իսի լէ Մուլինոյի «Վռամեան» խումբը գեղեցիկ գաղափարը ունեցեր էր անցեալ կիրակի օր սարքելու ընկերահամակիրական հանդիպում — թէյասեղան մը, հայկական սրճարանին մէջ: Ժամը 3ին սրճարանը լեցուած է չրջակայ վայրերէն եկած ընկերներով եւ համակիրներով: Տենդոտ աշխատանքի լծուած են «Վռամեան» խումբի երիտասարդ ընկերները, մանաւանդ որ իրենց քոյր խումբերու ընկերներէ զատ, իրր հիւր իրենց մէջ ունին նաեւ խումբ մը մեր երէց ընկերներէն՝ Խատիսեան, Վրացեան, Ջամալեան, Բալայեան, Գեւոնեան եւն.: Ներկաներուն մէջ աչքի կը զարնեն համակիր երիտասարդներ որոնք եկած են այսօր քիչ մը մօտէն դիտելու Դաշնակցութեան ներքին, մտերմիկ, ընտանեկան կեանքը:

Ժամը 4ի առեններն էր որ սկսաւ հանդէսը սեղանապետութեամբ ընկեր Խատիսեանի: Կարգով խօսեցան մեր բոլոր աւագ ընկերները, ինչպէս նաեւ «Զաւարեան» կոմիտէի ներկայացուցիչը: Երդ, արտասանութիւն, նըւագ երիտասարդ ընկերներու եւ բարեկամներու կողմէն և յետոյ կըսկսին մեր կարմիր խաչուհիները՝ միշտ մեր կողքին ու միշտ մեզի հետ: Անոնց խմբերգները ոգեւորութիւնը կրկնապատկեցին: Խօսքը մէջերնիս, իրաւ է որ իրենք ալ այդ օրը իրենց աղալու կորկոտը ունէին. դեկտ. 23ին երեկոյեան պարահանդէս ունին, տոմսակները սպառել պէտք է եւ ահա գեղեցիկ ժպիտով մը «պարոն, տոմսակ մը Մուլինոյի Կ. Խաչի երեկոյթին»: Կարելի՞ է միթէ դաշնակցական երիտասարդ ըլլալ եւ մերժել այս ժպիտը:

Այդ խանդավառ ու հաճելի օրը անցընելէ յետոյ, դժուար է մի առ մի մէջ բերել բոլոր այն խօսքերը զորս ըսին մեր ընկերները: Այդ օրը անգամ մըն ալ փառաբանուեցաւ Դաշնակցականի հայրենասիրութիւնը, Դաշնակցական անձնազոհութիւնը, Դաշնակցական ընկերականութիւնը եւ մանաւանդ Դաշնակցականի ազնուականութիւնը: Հակառակ ապազգայնացած խմբակներու կողմէ յարուցուած խոչընդոտներուն, Դաշնակցական գաղափարականութիւնը երթալով կը զօրանայ մեր ժողովուրդի մանաւանդ երիտասարդ սերունդին մէջ: Այդ օրը երէց եւ երիտասարդ ընկերներ մէկ սեղանի չուրջ կողք կողքի վերյիշեցինք մեր 43 տարուան անցեալը, հաղորդուեցանք մեր նահատակ ընկերներու յիշատակով, մտաբերեցինք ներկան եւ մեր ապագային նայեցանք չէտակի եւ աւելի յստակ: Եւ երբ մեկնումի ժամանակը եկաւ — ի՜նչ չուտ ալ եկաւ — մեզի համար չատ դժուար եղաւ բաժնուիլ այդ տաքուկ եւ հաճելի մթնոլորտէն: Անչուչտ տասր համար էր որ ժողովուրդին մեկնումէն յետոյ քանի մը տասնեակ ընկերներ նստած զանուեցանք աթոռներու վրայ եւ ահա անկիւնը նստած ընկ. Ջամալեանը որ մեզի պէս չէր ուզած մեկնիլ: Եւ որովհետեւ ամէն տեղ Դաշնակցականի հանդէսը բուն հանդէսէն վերջը կը սկսի, մենք ալ սկսանք մեր անպաչտօն հանդէսին. յեղափոխական եւ ազգային երգեր մեր երիտասարդ ընկերներու կողմէն. այս անգամ ընկեր Ջամալեանն է որ իրաւամբ դիտել կուտայ թէ ինչու գոնէ այս մտերմիկ եւ անպաչտօն չրջանակին մէջ քիչ մը աւելի ուրախ երգեր, ժողովրդական երգեր չենք երգեր, թէ քէյֆ ընել չենք գիտեր: Այս զո՞ւն էիր բողոքը, ընկ. Ջամալեան: Լեղու ելան մեր երիտասարդ ընկերները, ահա ընկ. Յովնանը, ժողովներու մէջ բերանը չբացող Յովնանը որ խօսք կ'ուզէ նախագահ ընկ. Բենոյէն.

— «Ընկ. Ջամալեան, ուրախութիւնը մեզի համար «հարամ» է, բանտուած ու փանդակին մէջ բանտարկուած թռչունը կրնա՞յ երգել, մեր թեւերը կապուած են, մենք մեր հայրենիքին մէջ չենք, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ուրախ ըլլանք. թող արձակուին մեր թեւերը եւ այն ժամանակ կը տեսնես «քէյֆը» ի՞նչպէս կ'ըլլայ»:

Ընկ. Դաւիթն է որ կը մոլայ. «Եղբայր, ի՞նչ սէր, ի՞նչ բան, վրէժ, վրէժ»: Եւ յետոյ ընկ. Աղապապը, ընկ. Երուանդն եւ բոլոր երիտասարդ ընկերները որոնք չեն ախորժիր ուրախ երգերէ, որովհետեւ մեծ արհաւիրքը իրենց աչքերով տեսեր, իրենց մորթին վրայ են զգացեր: Խօսքերու տեղատարափ մը եւ ընկ. Ջամալեանն է որ լուռ մտիկ ընելէ յետոյ, կը բացատրէ.

— «Այս, երիտասարդ ընկերներ, կը հասկնամ ձեզ բոլորդ ալ, սակայն այդ ամէնէն յետոյ նորէն կը կրկնեմ, պէտք է զուարթ ըլլաք կեանքի մէջ որպէսզի չվհատիք»:

Ժամը 10ին ակամայ կը բաժնուինք այդ տաքուկ մթնոլորտէն: Սաստիկ ցուրտ է դուրսը, բայց ի՜նչ հոգ. մեր հոգիները տաք ու մեր սրտերը խանդավառ են:

Գ. Վարդունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆութպոլի մեծ մրցում

— :-: —

Շաբաթ օր Պըֆալոյի մարզադաչտին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մրցում մը՝ Entente C. A. Paris - Club Français եւ Ռումանիոյ ֆութպոլի ախոյեան Crisana Oradeaի միջեւ, որ Եւրոպայի զանազան մայրաքաղաքները չրջելով (պրոպագանտի համար) ֆութպոլի մրցումներ կը կատարէ:

Մրցումը չատ հետաքրքրական եղաւ: Ռումանացիներու փոքրիկ փասերը եւ զօրաւոր չիւթերը մեծ ուչադրութիւն գրաւեցին: Ֆրանսական խումբին մաս կը կազմէր նաեւ ծանօթ մարզիկ Սարգիս Կարապետեան:

Առաջին խաղամասը սկսելուն պէս՝ Ռումանացիներու յառաջապահը զօրաւոր չիւթով մը նշանակեց առաջին նշանակէտը: Իսկ 27րդ վայրկեանին Կարապետեան նշանակէտ մը չահեցուց հաւասարակչռելով խաղը: Ռումանացիները սեղմելով ֆրանսական բերդը, նշանակէտ մը եւս չահեցան: Առաջին խաղամասը լրացաւ 2ի դէմ 1 նշանակէտով:

Երկրորդ խաղամասին 18րդ վայրկեանին 40 մէթր հեռաւորութենէն Ս. Կարապետեան զօրաւոր չիւթով մը նշանակեց նշանակէտ մը եւս: Ռումանացիները սկսան սեղմել ֆրանսական բերդը, բայց բերդապահ Մայէր միշտ կ'ազատէր գնդակը: Ֆրանսական խումբը գեղեցիկ վայրէջքով մը մօտենալով ռումանական բերդին Կարապետեանի փասին վրայ չահեցաւ նշանակէտ մը եւս: Ասոր վրայ Ռումանացիները ամէն ջանք թափեցին հաւասար մնալու համար, եւ ըսկսան սեղմել ֆրանսական բերդը, եւ վերջապահին մէկ սխալին վրայ չահեցան հաւասարեցնող նշանակէտը:

Խաղը լրացաւ 3—3ով:

Մարզասէր

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

— o —

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 դեկտեմբեր).

— «Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ բազմաթիւ չրջաններէն ստացուած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան, որ ուժեղ ու փրկարար վերակենդանացում մը ծայր տուած է ժամանակէ մը ի վեր, առեւտրական հրապարակին վրայ: Տարիներ տեւած տնտեսական տագնապի մը յաջորդած այս ծմեռնամուտը, կարծէք խորունկ թմբիրէ մը կ'արթնցնէ այդ չրջաններու բնակիչները ու մասնաւորապէս առեւտրական դասը, որնաք, յուսահատութեան գիրկը ինկած, տաժանելի կերպով երկար ժամանակաչրջան մը բոլորեցին, իրենք զիրենք կրծելով եւ օր աւուր սպառելով: Վերջին մէկ երկու տարիներու ընթացքին, դանակը ա՛լ ոսկորին հասած էր: Շատ չատերու համար ստեղծուած էր անել կացութիւն մը, որ յաճախ անվերականգնելի փլուզումով կը վերջանար: Քիչեր էին դիմացողները: Այն ալ ինչպիսի՜ անձկալից պայմաններու տակ եւ անստոյգ վաղորդայնով մը մտատանջ ու յուսաբեկ:

Քանի մը ամիսէ ի վեր, սակայն, այդ բոլորը պատմութեան անցած են եւ կը յիչուին գէչ երազի մը պէս: Հիմա, բոլորը ժպիտ ունին իրենց դէմքերուն վրայ եւ հրճուանք՝ հոգիներուն մէջ: Գործերը բացուած են: Առեւտուրը նոր թափ մըն է ստացած: Շուկաները կը խլրտին: Եռուզեռ կայ խանութներու մէջ: Առեւտրականը ալ ձեռնածալ ու գլխահակ չի նստիր: Ներկան լաւ է ու սրտապնդիչ եւ ապագային համար ալ ակնկալութիւնները պակաս չեն: Գաւառական առեւտրականէ մը կ'իմանայինք անցեալ օր, թէ գործերը, քանի մը ամիս եւս հիմակուան թափով երթալու պարագային, ամբողջ հրապարակը պիտի կրնայ վերագտնել իր երբեմնի չէն վիճակը:

Առանձնապէս վերակենդանացած են նոր Յունաստանի այն չրջանները, ուր արմտիքի եւ մասնաւորաբար ցորենի մշակութիւնը տարածուած է: Որովհետեւ ներկայ տնտեսական վերակենդանացման գլխաւոր ազդակը եղած է արմտիքը, աւելի ճիշդ՝ այն լաւ բերքը, զոր երկրագործը ձեռք ձգեց անցեալ հունձքին: Քաղուած արմտիքը ոչ միայն լիուլի կը բաւէ երկրագործ դասակարգի առօրեայ կարիքներուն մինչեւ յառաջիկայ հունձքը, այլեւ գիւղացիները աւելցածը ծախելով կարեւոր գումարներ ձեռք ձգած են: Երկրագործը, իր վաճառած արմտիքի փոխարժէքին մէկ մասն է որ սկըսած է ծախսել, իսկ կարեւոր մէկ մասը ալ պահած է սեւ օրերու համար: Ծախսուող այդ դրամն է որ չրջաբերութեան մէջ է հիմա առեւտրական հրապարակին վրայ: Այդ դրամին ուժըն է որ վերակենդանացուցած է տնտեսական կեանքը:

Պէտք չէ այս առթիւ մոռնալ այն դերը, զոր կառավարութիւնը ունեցաւ՝ երկրագործներու նկատմամբ մշակած իր քաղաքականութեամբ: Ցորենը, լաւ գիներով, ծախու առնուեցաւ ուղղակի կառավարութեան հաչւոյն, փոխարժէքին անմիջական վճարումով: Իսկ այս կարգադրութիւնը ունեցաւ այն առաւելութիւնը, որ արմտիքին գինը չահադիտութենէ զերծ մնաց եւ չկոտրեցաւ: Երկրագործը ստացաւ իր բերքին փոխարժէքը, առանց խաբուելու, առանց նուազագոյն կորուստի»:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՕՐ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Երաժիչտ - ուսուցիչ օր. Մարգարիտ Բաբայեան հրաւիրուած էր երգելու St. Germain en Laye դասական նուագահանդէսներէն մէկուն մէջ, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 6ին: Իր յայտագիրը չափազանց ճոխ էր, կազմուած՝ հայկական եւ ռուսական երգերէ, որոնք մեծ ընդունելութիւն գտան ֆրանսացի ընտիր հասարակութեան մը կողմէ:

Այսօր, դեկտ. 15ին, երեկոյեան, Concerts de la Maison des Artsի մէջ (35, Av. Victor Emmanuel III), կազմակերպուած Bureau Central de la Musiqueի կողմէ, օր. Մարգարիտ Բաբայեան հրաւիրուած է դարձեալ երգելու ԺԹ. դարու Թրուպատուրներու եւ Մուսորգսկիի ռուսերէն երգերը:

Իր աշակերտներէն Պ. Բլումբերգ եւ Պ. Աբրամովիչ հրաւէր ստացած են երգելու Փարիզի մէկ սրնակոկին մէջ: Պ. Բլումբերգ եւ Պ. Աբրամովիչ վերջերս մեծ յաջողութիւններու արժանացան, առաջինը օր. Բաբայեանի դասաւանդութիւններով երգչի լաւագոյն աստիճանին հասաւ, եւ երկրորդը «Մակարի» ակումբին մէջ հրէական երաժչտութեան երեկոյթի մը ընթացքին մեծ ընդունելութիւն գըտաւ:

Վալ տը Կրասի եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը դիմած է դարձեալ օր. Մ. Բաբայեանի, որպէսզի սահմանէ կատարել իր Երաժչտանոցի աշակերտներուն Ծննդեան տօնի պատարագի երգեցողութիւնը: Ասոր համար ընտրուած է ԺԷ. դարու երաժիշտ Marc Ant. Charpentierի հիանալի պատարագը, որ ամբողջովին հիմնուած է ժողովրդական Ծնունդի տօնի երգերուն վրայ:

Այս երգեցողութիւններուն (25 դեկտեմբեր առաւօտեան ժամը 10, Chapelle de Val - de - Grâce) կրնան ներկայ գտնուիլ փափաքողները,— մուտքը ազատ է:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

—•—

...հրողութիւնը հետեւեալն է: Ղազարեանը ինքը օր մը կը պատմէ ...Պարեան Շիւքրիին, թէ Հօկճիներ կը բանադատեն Սարգ. Ղուկասեանի դէմ սուտ վկայութիւն տալ: ...կայն իր խիղճը կը «տանջէ» ...կ'ուզէ իր վկայութիւնը սուղի ...ցնել: Թակարդ մը կը լարէ եւ ...կ'ուզէ չըրթել այդ գումարը: Յաջորդ օրը րժ. Իսպէնկճեանի միջնորդը՝ ...Պարեան, 500 ֆր. կը յանձնէ ա-...: Սակայն Ղազարեանը Մարգարեանի եւ այլոց թելադրութեամբ, լուր ...կուտայ դաղտնի ոստիկանութեան եւ ...դրամը ճիշդ յանձնումի պահուն կը ...հրաւուի անոնցմէ:

Ահա, «այս» քօլընտի, դասին հետ ...ոլորովին կապ չունեցող խնդիրն էր ...որ ուզեցին մասի փաթթոց դարձնել ...եւ անուանարկել Դաշնակցութիւնը:

Իսպէնճէրեան կը կրկնէ դէպքին ...վերաբերեալ նոյն յանկերգը եւ կ'ը-...: «Տեսայ որ Ս. Ղուկասեանը դանակով զարկաւ Տիլոխեանի, երբ անոր թեւերը բռնուած էին»:

Պ. Պարզ կը հարցնէ վկային թէ՝ հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ հարցաքննիչ դատաւորին քով ըսած էիք թէ Տիլոխեանի ձեռքերը բռնող չտեսայ, մինչդեռ այժմ, յանկարծ, ամէն բան կը տեսնէք:

Խուպէսէրեան կը պնդէ թէ «ըսած եմ, սակայն թարգմանը սխալ թարգմանած է»:

Քասէեան Գրիգոր ոչ մէկը տեսած է, բացի Սալավանեանէն, որ աթոռի հարուած մը իջեցուցած է գլխուն:

Սալավանեան.— Սուտ կը խօսի վըկան:

Քէհեաեան Սմբատ կը պատմէ ինչպէս իր նախորդները եւ կ'ըսէ.

— Անեփի հարուած մը ստացայ, երբ դուրս կը փախչէի, բայց դէմս ելաւ Փափազեանը եւ դանակի հարուած մը տուաւ աջ ոտքիս:

Փափազեան.— Սուտ է: Ես իմ զաւակներով նստած էի:

Տարաքճեան կ'ամբաստանէ Յակոբ Ավագեանը եւ կ'ըսէ.

— Ավագեանը ինծի սպառնաց թէ այս դուռնէն դուրս կ'ելլես միայն այն ատեն, երբ հոս մեռնիս: Եւ կ'աւելցնէ թէ Տիլոխեանի վերջին խօսքերն եղան այս բառերը. «Ես զարնուեցայ. ահա ինչ որ Սարգիսը ինծի ընել կ'ուզէր: Եթէ առողջանամ կը տեսնէ»...

Պ. Պարզ.— Հապա ի՞նչու այս խօսքերը չըսիք ոստիկանապետին առջեւ:

Տարաքճեան կը կարկամի եւ կ'ըսէ. «Ուզեցի ըսել, սակայն ոստիկանապետը չձգեց»:

Գասպարեան Արմենակ, կուգայ նախորդներուն ըսածը կրկնելու, առանց որ եւ է նորութեան:

Տէր Աւետիսեան Ալեքսանդր կը վկայէ թէ Ղուկասեանի զարնելը չէ տեսած, սակայն տեսած է որ Արապեանը ձեռքերը գրպանը կը փաթթէր. Ավագեանն ալ դուռը բռնած էր, իսկ Փափազեանը աջ ու ձախ դանակի հարուածներ կը զարնէր...

Վկան իր արեւելեան չափազանցութեան մէջ մաքէն չէր անցըներ թէ մէկը որ «աջ ու ձախ» կը զարնէր, Ռիւ Պայեառը սպանդանոցի վերածուած պիտի ըլլար այժմ:

Կը վկայէ նաեւ Հօկի Կրընոպլի քարտուղարը՝ Սիրաք Պաղտասարեան, որ գլխաւոր պատասխանատուն է եղած այս դէպքին:

Ահա թէ իր Հայաստանճիութիւնն ու խորհրդային երեւակայութիւնը ինչե՛ր ըսել կուտայ.

— Հանդէսը սարքուած էր զաղութի հայութեան համար: Ամէն ոք ազատ էր երթալու: Մենք ալ խումբ մը ընկերներով գացինք: Բանախօսի Հայաստանի վերաբերեալ արտայայտութիւններուն համար ծափահարեցինք եւ «կեցցէ խորհրդային Հայաստանը» գոչեցինք: Կիւրինեանը ատրճանակը քաչելով ազդանշան տուաւ: Ես տեսայ որ Ղուկասեանը դանակով զարկաւ Տիլոխեանի (դանակի մեծութիւնը, քանի հարուած տալը մոռցեր էր...) եւ Արապեանն ալ մասս խածաւ:

Պ. Պարզ.— Ինչո՞ւ համար գացած էիք այդ հանդէսին:

Պաղտասարեան.— Հրապարակային բանախօսութիւն մը Հայաստանի մասին ամէն Հայ ալ կը հետաքրքրէ:

Պ. Փիթառ.— Հանդէսը հրապարակայի՞ն էր թէ մասնաւոր:

Դատախազ.— Ըստ յայտարարութեան մուտքը ազատ էր բոլորին համար:

Նախագահ.— Երբ «կեցցէ խորհ. Հայաստանը» պոռացիք, բանախօսը ի՞նչ բանի մասին կը խօսէր:

Պաղտասարեան.— Բանախօսը կը ջատագովէր Հայաստանի մէջ կատարուած յառաջդիմութիւններն ու չինարարութիւնները:

Պ. Պարզ.— Ուրախ եմ որ բանախօս Պ. Աչոտ Արծրունին հոս է եւ պիտի հաստատէ որ բոլորովին հակառակն է ըսած:

Նախագահ.— Արապեան, զո՞ւք էք առոր մասը խածնողը:

Արապեան.— Պ. Նախագահ, ես չուն չեմ որ մաս խածնեմ... (ընդհ. ծիծաղ):

Նուրեան Համբար կը հաստատէ թէ բացի Փափազեանի գետին իյնալէն, ուրիչ բան չէ տեսած:

Հալաճեան Յակոբ, թանձրամարմին երիտասարդ մը, որ Փափազեանի ձեռքը բան մը տեսեր է, բայց չի գիտեր ի՞նչ էր:

Մանուկեան, Թրքախօս Հայ մը, որ այժմ Հօկի անդամ է, բայց առաջ, վեց ֆրանք ամսական կը վճարէ եղեր Դաշնակցականներուն՝ վեց ֆրանք ալ Հօկերուն: Այս մարդը կը վկայէ թէ Ավագեանը, թէպէտ դրան քով կեցած էր, բայց բռնութիւն գործ չէր դներ:

Այս պարոնն էր, որ յայտնեց թէ ինքը չատերուն զգուչացուցած էր, հանդէսին զալէն առաջ:

Ասիկա լաւագոյն փաստն էր Հօկճիներու կանխամտածման, որ օրեր առաջ պատրաստուեր էին:

Յոյն մը՝ Տէմիրիատիս, Թէքըզեան և Գալաքեան եկան վկայելու թէ Կիւրինեանը իր տան մէջ, ատրճանակի «փորձեր» կը կատարէր եւ իրենք լըսած էին զէնքին ձայնը:

Պ. Մորֆէն՝ Կրընոպլի օտարականներու ինքնութեան թուղթերու ընդհ. վարիչը կը հաստատէ, որ իրենք քննութիւն կատարած են Կիւրինեանի սրճարանը եւ գտած երկու գնդակ եւ տատասկն ալ ծակուած:

Նախագահ.— Կիւրինեան, այս ատրճանակը ձե՞րն է:

Կիւրինեան.— Այո՛, իմս է որ կառքիս մէջ ձգած էի: Ես ալ չգիտեմ թէ ի՞նչպէս սրահի մէջ գտնուած է: Ինչպէս ըսի, ես կը կասկածիմ Հալաճեանի վրայ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: կարեւոր զեկոյցներ:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Պէքօնի կայարանին դիմացի սրճարանին մէջ: Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ՇԱՎԻԼԻ «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Զարդարեան» Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ՇԱԼԷԹԻ «Բաբկէն-Սիւնի» խումբին ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Պաղտատեանի բնակարանին մէջ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕի (Մարսէյլ) «Վռամեան» Ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր չորս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 6ին Պատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

15 Décembre 1933

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2370

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԿԸ ՀՍԿԷ...

Դեկտ. 9ին, « Խորհրդային Հայաստան »էն ԹԱՐԳՄԱՆԵԼՈՎ հրատարակեցինք համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին նոյեմ. 15 թուակիր հրահանգը, ռուսերէն լեզուի դասաւանդութեան մասին :

Այդ հրահանգը, իր շարք մը պատուէրներով, անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ՝ Մոսկուան վճռած է ամուր պահել իր թաթը՝ բաղկացուցիչ հանրապետութեանց վրայ, չհանդուրժելով որ եւ է լեզուի կամ ապակեդրոնացման :

Ի՞նչ կ'ըսէ կեդր. կոմիտէին հրահանգը.—

— « 1. Ռուսաց լեզուի դասաւանդումը ժողովրդական կրթութեան բոլոր աստիճաններում մինչեւ այժմ էլ դեռ գտնւում է անբաւարար վիճակում :

2. Տարրական, միջնակարգ եւ նոյնիսկ բարձրագոյն դպրոցի ուսանողները բաւականաչափ չեն տիրապետում ռուսաց լեզուին, որպէսզի կարողանան օգտագործել ռուսերէն գիտական, տեխնիկական եւ քաղաքական ամենանոր գրականութիւնը :

3. Միանգամայն անհանդուրժելի է, երբ տարրական եւ միջնակարգ դպրոցների ուսուցիչների՝ ռուսաց լեզուն չգիտենալը իջեցնում է նրանց դասաւանդման մակարդակը, եւ նուազեցնում է դասատուի ինտերնացիոնալ դաստիարակչական դերը, նպաստաւոր հող ստեղծելով ուսուցիչների և ուսանողների մէջ բուրժուական նացիոնալիզմի իդէոլոգիայի զարգացման համար :

(Բաղդատեցէք մեր կատարած թարգմանութիւնը՝ այս խառնիճաղանճին հետ...) :

Այս հրահանգին վրայ, Հայաստանի կեդր. կոմիտէն ձեռք առած է շարք մը կտրուկ միջոցներ.—

1. Երեւանի պետական համալսարանին մէջ բանալ գրականութեան դասընթացք մը (դասաւանդումը ռուսերէն), որպէսզի ուսուցիչներ պատրաստուին միջնակարգ վարժարաններու համար :

2. Բանալ երկամեայ դասընթացքներ, որպէսզի ուսուցիչներ պատրաստուին նախակրթարաններու համար :

3. Արձանագրել հայ եւ թուրք վարժարաններու այն ուսուցիչները որ ռուսերէն չեն գիտեր կամ կիսկատար գիտեն եւ հրամայել որ սորվին թղթակցութիւններով :

4. Ներկայ տարուան ընթացքին, ընդհանուր եւ մասնագիտական բանուորական համալսարաններուն մէջ ռուսերէն լեզուի դասաւանդման յատկացնել 100 — 120 ժամ :

Եւ դեռ ուրիշ տնօրինութիւններ, որոնք միեւնոյն հիմնական ձգտումն ունին,— թոյլ չտալ որ գլուխ վերցնեն « բուրժուական նացիոնալիզմի իդէոլոգիան » եւ « նեղ ազգային վերաբերմունքը » :

Այս տրակոնեան հրահանգին հետ, հրատարակուեցան շարք մը վարչական փոփոխութիւններ, որոնց գլխաւորն էր կրթական գործավար Լեւոն Արիսեանի եւ « Խ. Հայաստան »ի խմբագիր Վ. Աշրաֆեանի պաշտօնանկութիւնը : (Աւելի առաջ պաշտօնանկ եղած էր Թիֆլիսի « Պրոլետար »ին խմբագիրը) :

Իսկ առջի օր կը հաղորդուէր այլապէս ուշագրաւ տեղեկութիւն մը :

« Գեղարուեստական եւ գիտական ասպարէզի մէջ շարք մը յետադիմական, բացայայտօրէն նացիոնալիստական երկեր հրատարակուած ըլլալով », Հայաստանի կեդր. կոմիտէն հետեւեալ վճիռներն արձակած է.—

1. Գործածութենէ դադրեցնել Մկրտիչ Արմէնի « Երեւան » գիրքը :

2. Արգիլել բանաստեղծ Եղիշէ Չարենցի « Գիրք ճանապարհի » գործին հրատարակութիւնը, քանի որ « հակայեղափոխական, տրոցքիական զրպարտութիւններ կը պարունակէ կուսակցութեան դէմ » :

3. Արգիլել 8րդ դասարանի համար պատրաստուած հայ գրականութեան դասագիրքը :

4. Եղիշէ Չարենցը դադրեցնել Պետական Հրատարակչականի գեղարուեստական բաժնի վարիչի պաշտօնէն :

Իսկ այսօր կ'իմանանք թէ պաշտօնանկ եղած է նաեւ Եղիա Չուբար, որ նախագահն էր Հայաստանի Խորհրդային գրողներու Միութեան :

Աւելորդ է բացատրել թէ՝ տարբեր չափաւորութիւններով եւ տարբեր պարագաներու մէջ կատարուած այս տնօրինութիւնները սերտ կապ ունին իրարու հետ : Բոլորն ալ կը բխին միեւնոյն հիմնական մտահոգութենէն :

Մնաց որ, այս հալածաքննական գործունէութիւնը միայն Հայաստանի չի վերաբերիր :

Համառուսական, մեծապետական թաթը ուժգնօրէն իջած է նաեւ Վրաստանի եւ Ազրպէջանի գլուխներուն, ինչպէս ի սփիւռս Խորհրդային Միութեան :

Իսկ ինչ որ տեղի կ'ունենայ յատկապէս Ուկրայնայի մէջ, քստմնելի ողբերգութեան մը պատկերն ունի :

Մոսկուան բացէ ի բաց ազգայնական – անջատական կ'անուանէ Ուկրայնայի համայնավարները, եւ կատաղի պայքար մը բացած է անոնց դէմ :

Ամիսներ առաջ, անձնասպան եղաւ Ուկրայնայի կրթական գործավարը : Մէկ տարիէ ի վեր, անխնայ մաքրագործում կը կատարուի, տասնեակ հազարաւոր համայնավարներ արտաքսուած են, իսկ հազարաւորներ աքսորուած :

Եւ պայքարը չէ վերջացած տակաւին : Մոսկուան խոր մտահոգութեան մատնուած, կ'ուզէ մինչեւ ծայրը տանիլ պայքարը :

Անշուշտ ստալինեան « իմաստութեան » բոլոր ծալքերը պիտի բացուին յառաջիկայ համագումարին...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՈՒԱՐԱԾ ՄԱՐԴԻԿ

ooooo

« Յառաջ »ի նոյեմբեր 30 թիւին մէջ, թղթակցութիւն մը հրատարակուած էր Անիէռէն :

Թղթակիցը կը պատմէր թէ՝ Հօկի կողմէ սարքուած հանդէսի մը մէջ, երկու թուրք ուսանողներ սպրդած են, պարած, կերած – խմած են, եւ գրլուխները տաքցնելէ յետոյ... « զէյպէք հավասի » պահանջեր են : Յետոյ վէճ մը ձգելով, դուրս հանուած են : Եւայլն :

Հանդէսին կարգադիր յանձնախումբը նեղսրտելով այս հրատարակութենէն, նամակ մը տպեր է « Ապագայ »ի մէջ (9 դեկտ.) :

« Յառաջ »ի թղթակիցն ալ, լուրջ բանի տեղ դնելով այդ նամակը, երկար բացատրութիւն մը ղրկած է խմբագրութեան :

Կարդացի « հերքում »ը, եւ խնդացի :

Կարդացի « Յառաջ »ի թղթակցին պատասխանն ալ, եւ մեղքցայ կորսնցուցած ժամանակին համար :

Իսկապէս, ի՞նչ կ'ըսէր կարգադիր յանձնախումբը :

Կը հերքէ՞ր դէպքին վաւերականութիւնը : Մանաւանդ երկու թուրք ուսանողներուն ներկայութիւնը եւ հանած « ղալմաղալ »ը :

Ո՛չ : Պարզապէս բարեկենդան կը խաղար :

Կարդացէք եւ դատեցէք.—

1.— Հանդէսը սարքողը Հօկը չէ եղեր, այլ անոր « Աշտարակ » մասնաճիւղը, ներգաղթի համար :

2.— « Թուրք ուսանողները շատ փափկութեամբ վարուեր են ժողովուրդին հետ, հակառակ անոր որ գինով էին. ինչ կը վերաբերի փոքր խոսակցութեան մը, ատկէ աւելին միշտ ինքզինքը չգիտցող Հայերու քով կը պատահի դժբախտաբար » :

3.— Թէ « զէյպէք հավասի » չէին կրնար պահանջել, քանի որ նուագը « օրքէսթր » էր :

4.— Թէ...

Բայց,— կը վախնամ որ ես ալ չափազանց գործածեմ « Յառաջ »ի խմբագրութեան համբերութիւնը :

Այսքանն իսկ շատ է հասարակ խեղկատակութեան մը համար :

Հարցը այն է որ իսկապէս երկու թուրք ուսանողներ մասնակցեր են Անիէռի ներգաղթի երեկոյթին, ընկերակցութեամբ երկու Հայերու, կերեր – խմեր, պարեր եւ բերան աւրած ըլլալով, դուրս հանուեր են :

Այսքանը խոստովանելու համար, մինչեւ Թաւրիզ ցատկել՝ կը նշանակէ « զէյպէք հավասի » խաղալ :

ՎԱՐԴԳԷՍ

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԷՆ

— o —

Փարիզի ոստիկանական վերատեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ ժանտատենդի դէպքերը սովորական թիւը անցած են դեկտեմբեր 1էն սկսեալ, հետեւաբար, յատկապէս կը յանձնարարուի ժողովուրդին՝ լուացքի եւ կերակուրներու պատրաստութեան, ինչպէս եւ խոհանոցի պէտքերու եւ ըմպանակները լուալու համար գործածել միայն խմելու յատկացուած ջուրերը : Միւս բոլոր ջուրերը վնասակար են :

Այս առթիւ, հաստատուած է նաեւ ձրի պատուաստ, չափահասներու համար՝ Քոշէն հիւանդանոցը, շաբաթ ժամը 9ին, Սէնթ Անթուան՝ շաբաթ ժամը 3ին, Լառիպուազիէռ՝ շաբաթ ժամը 3.30ին : Մանուկներու համար դիմել Պրէդոնօ, երեքշաբթի եւ հինգշաբթի ժամը 9ին, Թրուսօ՝ չորեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ ժամը 9ին :

ՑՈՒՐՏԸ ՆՈՐԷՆ ՍԱՍՏԿԱՑԱՒ

ooooo

Խաբուսիկ մեղմացումէ մը յետոյ, ցուրտը նորէն սաստկացաւ երէկ : Չորեքշաբթի թեթեւ ձիւն մը եկաւ Փարիզի մէջ, իսկ գաւառներու մէջ ձիւնը եւ փոթորիկը իրար խառնուած են : Կը կարծուի թէ ցուրտը աւելի պիտի սաստկանայ :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ 300,000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ..

Թերթերը կը գրեն թէ գերմանական կառավարութիւնը կ'ուզէ 300,000 հոգինոց բանակ մը պահել եւ այս պահանջը դրած է իբրեւ հիմք, ուղղակի բանակցելու համար Ֆրանսայի հետ :

Այս տեղեկութեան վրայ, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց որ պատերազմական, օդանաւային եւ ծովային նախարարները մասնաւոր ժողով մը գումարեն վարչապետին նախագահութեամբ, ուսումնասիրելու համար խնդիրը :

Ուղղակի բանակցելու խնդիրը պիտի քննուի այս ժողովէն յետոյ :

300,000ի լուրը պաշտօնական չէ եւ հերքումի ձայներ ալ կը լսուին : Բայց իրազեկներ կը պնդեն անոր վաւերականութեան մասին :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

Իտալական մամուլը նոր յարձակողական մը սկսած է Ֆրանսայի եւ իր դաշնակիցներուն դէմ : Շարժառիթը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան բարենորոգման պահանջն է, որուն դէմ արտայայտուած էր Պ. Փօլ Պոնքուռ : Յարձակողականը բուռն է մանաւանդ Փոքր Համաձայնութեան վարիչներուն դէմ, որոնք մասնաւորապէս հակառակ են Պ. Մուսոլինիի վերանորոգման ծրագրին : Այս առթիւ իտալական թերթերը կը պարզեն Ռումանիոյ եւ Մակեդոնիոյ փոքրամասնութեանց կրած զրկանքները, եւ ռազմաշունչ նպատակներ կը վերագրեն Ռումանիոյ արտաքին նախարարին, որ ըսած էր թէ դաշնագիրներու վերաքննութիւնը պատերազմի պատճառ պիտի դառնայ : « Թրիպունա » Փոքր Համաձայնութիւնը կը կոչէ « շատախօսութեան հնոց » եւ կը ձաղկէ անոր « անպատկառ յաւակնութիւնները » : Գալով Ֆրանսայի, թերթերը կ'ըսեն թէ ան իրաւաթական հաւասարութեան մը դիմակին տակ, զինակցութեանց քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ապահովելու համար իր գերակշռութիւնը : Այս առթիւ, կը գնահատեն Անգլիոյ ընթացքը : Բարեացակամութեամբ կ'արտայայտուին նաեւ Գերմանիոյ հանդէպ :

Արքայական տեսակցութեան վերջ

Պուլկարիոյ Թագաւորն ու Թագուհին Սոֆիա վերադարձան, գոհունակ տպաւորութեամբ : Պելկրատի մէջ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարներուն տեսակցութեան առթիւ : Զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու նախարարները սիրալիր տրամադրութեամբ եւ կատարեալ վստահութեամբ քննեցին երկու երկիրներուն հետ կապուած խնդիրները, եւ հաստատեցին անկեղծ ու տեւական գործակցութեան մը անհրաժեշտութիւնը : Երկու նախարարները համաձայնած են առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար, որուն շնորհիւ պիտի դիւրանան անցագրի գործողութիւնները եւ պիտի բարեփոխուին հաղորդակցութեան միջոցները :

⁂ Պ. Մուշանով, Պուլկարիոյ վարչապետը Պելկրատէն մեկնելէ առաջ, կարգ մը յայտարարութիւններ ընելով մամուլին, շեշտեց թէ դեկտեմբեր 10-13ի օրերը նոր շրջան մը պիտի բանան երկու եղբայր ժողովներու յարաբերութեանց մէջ, վերցնելով բոլոր խոչընդոտները :

⁂ Իտալական մամուլը մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ երկու թագաւորներուն տեսակցութեան : Իտալական քաղաքականութիւնը կը ձգտի իր ազդեցութեան տակ առնել Պուլկարիան, ուժ տալով անոր պահանջներուն՝ Մակեդոնիոյ եւ դէպի ծով ելքի մասին :

Րայխստակի հրկիզման դատը

■■■■■■■■■

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՏԺՈՒԻ՞Ն

Ցիուռնը չորս օր տեւելէ յետոյ, Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատավարութիւնը հասած է իր վախճանին : Ընդհ. դատախազը առջի օր կարդաց իր պահանջագիրը, որ կը պնդէ պաշտօնական ամբաստանութեան վրայ : Ընդհ. դատախազին կարծիքով, այս հրկիզումը պիտի դառնար ազդանշանը ընդհանուր յարձակումի մը, որ կործանելով երկիրը, անոր աւերակներուն վրայ պիտի հաստատէր պրոլետարական դիկտատուրան, խորհրդային պետութիւն մը : Ընդհ. դատախազը « դարչելի զրպարտութիւն » կոչեց արտասահմանի մէջ հրատարակուած Գորշ Տետրակը, որ հիթլէրականներուն վրայ կը ձգէ հրկիզման մեղքը : Պնդելով թէ հրկիզման բարոյական պատասխանատուն համայնավար կուսակցութիւնն է, պահանջագիրը կ'ըսէ թէ Վան տէր Լուպէ, հոլանտացի ամբաստանեալը ձեւի համար հրաժարած է կուսակցութենէն, ծածկելու համար գործուած ոճիրը : Հետեւաբար, ամբաստանեալները բոլորն ալ համայնավարներ են :

Այս եզրակացութիւնը մեծ յուզում պատճառած է ամէն կողմ, քանի որ ուղղակի մահապատիժի կը յանգի : Համայնավարները միթինկներ սարքած են, ազատելու համար իրենց չորս կուսակիցները : Ընկերվարականներն ալ խորապէս վրդովուած են, եւ այս առթիւ ի վեր կը հանեն ամբաստանեալներուն քաջութիւնը : Յայտնի է թէ այս տեսակէտէն մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեց պուլկար Տիմիթրով :

Պ. Վենիզելոսի նոր անակնկալը

Յունաստանի վարչապետը ժողովի հրաւիրած էր կուսակցութեանց պետերը, խորհրդակցելու համար պուլկարեւհելլենական բանակցութեանց մասին : Պ. Վենիզելոս նամակ մը գրելով արտաքին նախարարին, կը յայտնէ թէ չի կրնար մասնակցիլ այդ խորհրդակցութեան : Թերթերը հրատարակեցին այդ նամակը, որով Պ. Վենիզելոս կը կրկնէ իր անձնական տրտունջները՝ Պ. Ցալտարիսի դէմ, մինչդեռ այդ խնդիրը փակուած կը համարուէր : Նախորդ վարչապետին նամակը մեծ յուզում պատճառեց մասնաւորապէս կառավարական շրջանակներու մէջ, ուր կ'ըսեն թէ Պ. Վենիզելոս կ'ուզէ տեւականացնել ներքին վէճերը : Արտաքին նախարարը, որ հրաժարական տուած էր, ետ առաւ զայն, Վենիզելոսի բռնած դիրքին պատճառով :

■■■■■■■■■

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մեր գործակալը գնած է ազգ. վիճակահանութեան տոմսակ մը, 5ՐԴ ՇԵՐՏԻ **R** ՇԱՐՔԷՆ ԹԻՒ 035,530, իր յաճախորդներուն համար : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՑԵՂԱԿՐՕՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ Կ'ԱՃԻ

ooooo

« Հայրենիք »ի դեկտեմբեր 5 թիւէն կ'իմանանք թէ Տէլրէյի մէջ (Տիթրոյթ)ալ կազմուած է ցեղակրօն ուխտ մը, 163 անդամներով :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ooooo

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ԹԷՀՐԱՆԷՆ ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ հոգատար իշխանութիւնը տնտեսական կարգ մը ծրագիրներ կազմած է հովանաւորեալ երկիրներուն համար : Առաջին առթիւ պիտի ընդարձակուի Պէյրութի նաւահանգիստը եւ երկաթուղի մը պիտի շինուի Թէհրանէն Սուրիա :

Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Պէյրութի առեւտրական սենեակին անդամներէն մէկը.

— Կասկած չկայ թէ Պէյրութի նաւահանգիստին ընդարձակումը Պէյրութի եւ ամբողջ Սուրիոյ համար շատ կարեւոր է : Առեւտրական շարժումը ատով պիտի զարգանայ եւ Պարսկաստան անպատճառ իր առեւտրական գործառնութեանց կեդրոն պիտի դարձնէ Պէյրութը : Իսկ երկաթուղին Սուրիոյ եւ Թէհրանի միջեւ Պէյրութը կը դարձնէ Միջերկրական Արեւելքի ամենագլխաւոր նաւահանգիստը եւ առեւտրական կայանը :

Սուրիան Իրագի եւ Պարսկաստանի հետ կապելու ծրագիրը բաւական հին է : Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած վերջին համաձայնութենէն վերջ նորոգուեցաւ այդ ծրագիրը, որովհետեւ Պօզանթիի եւ Հալէպի միջեւ այժմ երթեւեկող շոգեկառքը, երկու կողմերու համաձայնութեան արդիւնքն է : Սուրիայէն Պարսկաստան երթալիք երկաթուղագիծը պիտի երկարի Նիւսէյպինէն — Գամըշլը — Տէր Զօր — Մուսուլ եւ անկէ Պէնձէվին (Պարսկաստան) : Եթէ Իրագի կառավարութիւնը չյօժարի այս գծին իր հողամասէն անցնելուն, գիծը պիտի շինուի Նիւսէյպինէն Գամըշլը եւ անկէ Ճէզիրէթ Իպն Օմար, Եփրատը անցնելով Պէյթ Շէպապ եւ վերջը Հաքարի կուսակալութենէն Պարսկաստանի Արումիէ քաղաքը : Եթէ այս երկրորդ գիծը որոշուի, այն ատեն երկու ճիւղաւորումներ պիտի ըլլան, մէկը Գամըշլըէն Տէր Զօր եւ անկէ Թէտմուր – Հոմս, եւ միւսը Գամըշլըէն Պարսկաստան :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ ԶԵՂՉԵԱԼ ԳԻՆԵՐՈՎ

»»» · «««

Ծնունդի եւ տարեգլուխի առթիւ, թղթատարական վարչութիւնը զեղչեալ գնով շնորհաւորական հեռագիրներ պիտի ընդունի դեկտեմբեր 14էն մինչեւ 1934 յունուար 6 : Այդ հեռագիրները երկու տեսակ են.— 1. Յատուկ ցանկի մը վրայէն ընտրուած շնորհաւորական հեռագիրներ՝ միայն Մ. Նահանգներուն համար : 2. Ղրկողի կամքին համաձայն խմբագրուած հեռագիրներ, ամէն տեղի համար : Եւրոպական երկիրներուն համար զեղչն է հարիւրին 50, Եւրոպայէն դուրս՝ 2)3 համեմատութեամբ :

ՎԷՆԻԶԵԼՈՍԻՆ ՏԵՂԸ՝ ԿԱԽԱՂԱՆ ԿԱՄ ՅԻՄԱՐԱՆՈՑ...

ooooo

Աթէնքի ոստիկանութեան նախորդ տնօրէն Փօլիխրօնօփուլոս, որ պաշտօնանկ եղաւ իբրեւ մասնակից Վէնիզելոսի դէմ կատարուած մահափորձին, սկսած է նոր թերթ մը հրատարակել եւ շատ բուռն գրել նախորդ վարչապետին դէմ :

Նախորդ տնօրէնը յօդուածի մը մէջ կ'ըսէ թէ Վէնիզելոսը կամ կախաղան կամ յիմարանոց առաջնորդելու է :

Այս հրատարակութիւնը շատ գէշ տպաւորութիւն գործած է եւ կառավարութիւնը որոշած է հետապնդումի ենթարկել թերթը :

Ա. ԽԱՆՋԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ԻՐ "ՅԱՐԳԵԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ,,

I

« ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԻ ՊՐՈՎԱԿԱՑԻԱՆԵՐԸ »

«Ալպագայ»ն (9 դեկտ.) հրատարակել է Հայկոմկուսի քարտուղար Ա. Խանջեանի մէկ նամակը՝ իր «Յարգելի բարեկամ» Ա. Զօպանեանին: Հետաքրքրական մարդկային վաւերագիր է այդ Թուղթը եւ բնորոշ մի քանի տեսակէտից:

Նախ՝ նա ցոյց է տալիս, որ Լիոնի կաթողիկոսական պատուիրակի ճամբորդութիւնը Երեւան ի զուր չէ անցած. Հայ կղերամտութեան եւ դրամատէրերի երդուեալ խնկարկու, չասելու համար սպասարկու Ա. Զօպանեանը կարողացել է անուշ լեզու գտնել Հայ կղերամտութեան եւ դրամատէրերի երդուեալ Թշնամի Խանջեանների հետ: Բարի վայելում եւ փոխադարձ սէր:

Ասենք որ Զօպանեանի համար նոր չէ ողջագուրանքը իր դաւանած գաղափարների — եթէ, ի հարկէ, Զօպանեանների համար գաղափար բառը չայլութիւն չէ — Թշնամիների հետ: Պ. Զօպանեանը գիտէ «բարեկամութիւն» շահելու կերպը: Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Պեշկովսկին հետեւեալ piquant պատմութիւնն է անում Պ. Ա. Զօպանեանի ճարպկութեան մասին:

Մի քանի տարի առաջ, Բարեգործականը որոշելով հիմնել Նուպարաշէնը՝ արտօնութեան համար դիմում է Երեւան: Հայաստանի բոլշեւիկները վճռապէս մերժում են Թոյլ տալ, որ խորհրդային երկրում «բրիտանական իմպերիալիզմի գործակալ» Նուպար փաշայի անունով քաղաք շինուի: Այն ժամանակ, Բարեգործականի կողմից Պ. Զօպանեանը դիմում է Փարիզի խորհրդային դեսպանատուն եւ մի քանի անգամ տեսնւում Պեշկովսկու հետ: Պ. Զօպանեանը երկու հիմք է բերում իր խնդրանքը պաշտպանելու համար:

Առաջին՝ նա հաւատացնում է, Բարեգործականի նպատակը բնաւ Նուպար փաշայի անունով քաղաք շինելը չէ. Նուպար հայերէն նշանակում է առաջին հասած պտուղը: Բարեգործականը ուզում է իր առաջին հասած պտուղը՝ Նուպարը մատուցանել Հայաստանին. Նուպարաշէն ա՛յդ է նշանակում եւ ոչ թէ՝ Նուպար փաշայի քաղաք:

Յետոյ, Նուպարաշէնի կառուցումը շատ կը դիւրացնէ խորհրդային իշխանութեան արտասահմանի բարեկամների պայքարը Դաշնակցականների դէմ:

Ես չգիտեմ՝ այս երկու փաստարկութիւնից որն է վճռական դեր կատարել, Թերեւս՝ երկուսն էլ: Գիտեմ միայն — Պեշկովսկու հաղորդածից — որ խորհրդային դեսպանատունը նպաստաւոր կարծիք է ուղարկում անձամբ Ստալինին, եւ սա՛ հրամայում է Երեւանի վարիչներին արտօնել Նուպարաշէնի կառուցումը:

Այսքան «աչքբաց» մարդը, բնական է, իր «կաթողիկոսական» ճամբորդութեան ընթացքին պէտք է աշխատէր խորհրդային Ոլիմպոսի բնակիչների բարեկամութիւննապահովել: Եւ, ըստ երեւոյթին, յաջողել է. ապացոյց հայ բոլշեւիկեան Ոլիմպոսի հերթական Արամազդի սիրալիր նամակը իր «յարգելի բարեկամին»:

Երկրորդ՝ աւելի քան տարօրինակ է՝ ինչպէս Խանջեանը չի վախեցել Զօպանեանի պէս, վերջին հաշուով, հակայեղափոխական մէկին այդպիսի մտերմական նամակ գրելու: Միթէ նա մոռացել է իր նախորդների ճակատագիրը, չէ՞ որ երբեմնի ամենազօր Աշոտ Յովհաննիսեանն էլ իր աթոռից թռաւ նաեւ այդպիսի «յարգելի բարեկամների» հետ կապեր ունենալու ամբաստանութեամբ: Մի բացատրութիւն միայն կարելի է տալ Խանջեանի այդ վերին աստիճանի վտանգաւոր ու թեթեւամիտ վարմունքը արդարացնելու համար. անշուշտ, նա իր նամակը գրել է այն հաստատ համոզումով, որ հրատարակութեան առարկայ չի լինի: Խեղճ մարդ, նա չգիտէ որ իր « յարգելի բարեկամի» լեզուի տակ բակլայ չի թրջուի: Ա. Զօպանեանը այդպիսի նամակ ստանայ ու չհրատարակէ՞...

Երրորդ՝ բնորոշ է նամակի չարժաւիթը. Խանջեանը հաշիւ է տալիս «յարգելի բարեկամին» եւ արդարանում Հայաստանից կատարուող փախուստների համար: Մի քիչ առաջ էլ Հայժողկոմխորհի նախագահ Ս. Տէր Գաբրիէլեանի ինքնարդարացումը հրատարակուեց թերթերում: Ասել է հայ բոլշեւիկները լրջօրէն անհանգստացել են փախստականների արտասահմանում առաջ բերած տպաւորութիւնից եւ այդ առթիւ դաշնակցական մամուլի արած մերկացումներից: Ասել է՝ դաշնակցական մամուլի քննադատութիւնները իրենց բարերար դերը կատարո՞ւմ են եւ աւելորդ չե՞ն: Նրանք ստիպա՞ծ են Հայաստանի ներկայ վարիչներին զգաստանալու եւ մերկացուած չարիքների վրայ ուշադրութիւն դարձնելու:

Չորրորդ՝ չափազանց հետաքրքրական է Խանջեանի ինքնարդարացման ձեւը. նա, հակառակ ռամկավար մամուլի հերքումներին, ամբողջապէս հաստատում է Թաւրիզի Առաջնորդարանի եւ դաշնակցական թերթերի հաղորդած տեղեկութիւնները փախստականների քանակի մասին, բայց տեսէք թէ ինչ անճարակ ձեւով է բացատրում երեւոյթը.—

«Հայաստանում փախչելու դէպքերի իրական եւ գլխաւոր պատճառը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ դաշնակցականների պրովակացիոն ու դաւադիր աշխատանքը: Չեմ խօսում անցեալ տարի փախած մի քանի երիտասարդների (նախկին որբերից) մասին. նրանք դաշնակցականների անմիջական ագենտներն էին եւ դեռ Հայաստան չմտած արդէն վճռել էին անցնել Պարսկաստան՝ նիւթ տալու համար դաշնակ թմբկահարներին: Ինչ վերաբերում է այս տարի սահմանն անցած 1–2 խումբ ընտանիքաւորներին, ապա սրանք պարզապէս զոհ են նոյն Դաշնակցական պրովակացիաներին, նրանց խոստումներին, որ Պարսկաստանում ամէն ինչ լաւ կը գտնեն, Առաջնորդարանը կ'օգնի, Անգլիացիք ձրի կը կերակրեն»...

Այս տողերի վրայ նիւած հաւն իսկ կուռ ու կուշտ կը ծիծաղի: Այսքա՞ն ալ խեղճ ու կրակ բացատրութիւն: Ուրեմն, ի՞նչ. «Դաշնակ»նե՞րն են արտագաղթի պատճառը: Բոլշեւիկեան կարգերը եւ իրենք բոլշեւիկները աղաւնիի պէս մաքուր են. այդ անպիտան Դաշնակցականներն են, որ մարդկանց տեղահան են անում եւ կին ու երախայով Արաքսը նետում, Պարսկաստանում Անգլիացիների հացով ապրելու յոյսով: Անշուշտ, Դաշնակցականներն են պատճառ նաեւ, որ Խանջեանների ստեղծած դժոխքից ազատուած խեղճերը արտասահմանի մամուլի էջերը լեցնում են խորհրդային կարգերի զարհուրելի նկարագրութիւններով: Խեղճ, խեղճ Խանջեան, այդքա՞ն էլ թեթեւօլիկութիւն:

«Դաշնակցականների պրովակացիոն եւ դաւադիր աշխատանքը» — բայց չէ՞ որ ըստ նոյն Խանջեանի Հայաստանում վաղուց Դաշնակցութիւն գոյութիւն չունի. էլ ի՞նչ դաւադիր աշխատանք: Վաղո՞ւց «լիկւիտացիայի ենթարկուած», «չքացած երկաթով դաղուած», «մեռած ու հազար անգամ թաղուած Դաշնակցութիւնը» ինչպէս կարող է պրովոկացիայով գրգռուել ու ստիպել մարդկային բազմութիւններին՝ ծծկեր երեխաներով Արաքսի ալիքներին յանձնուելու: Անդոյ Դաշնակցութիւնը ինչպէս կարող էր գլխից հանել արտասահմանից գնացած գաղթականներին, արգիլել սրանց «բուն դնել հայրենի երկրում» եւ այնպէս անել, որ նրանք «հաւատային Դաշնակների փափուքներին եւ կատարէին իրենց խայտառակ քայլը»: Մարդկային տարրական խելքն ու տրամաբանութիւնը բնա՞ւ պարտադիր չեն Խանջեանների համար:

Ծիծաղելի էք դուք, բոլոր Խանջեաններդ, ձեր բոլոր «յարգելի բարեկամների» հետ միասին:

Բայց Խանջեանի նամակում ուրիշ հետաքրքրական բաներ էլ կան:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Փարիզի սպանիական դեսպան Մատարիակա, բանաստեղծ, խմբագիր եւ գրականութեան պատմիչ երբեմն իր հայրենիքին մէջ Սպանիա, միջազգային կարեւոր դէմք մըն է, որ երկար ատեն ալ վարեց Ազգաժողովին ընդհանուր քարտուղարութիւնը, եւ այժմ Սպանիոյ անունով կարեւոր դեր կը կատարէ Ժընեւի խորհրդաժողովներուն մէջ: Մատարիակա դեկտեմբեր 1 թուականով հետեւեալը կը գրէ Փարիզէն Վիէննայի Ն. Ֆ. Փրէսէ թերթին.—

Ազգաժողովը լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ: Բայց այս չափով չի վերջանար ինչ որ պիտի ուզէինք հաստատել: Երբ Ազգաժողովի տագնապին վրայ կը խօսուի, պէտք է հասկնալ մանաւանդ թէ այս տագնապէն բռնուած են բոլոր մասնակցող ազգերը առ հասարակ, այսինքն՝ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու ամբողջութիւնը, որոնք աշխարհի վրայ կազմակերպուած են մարդկային գոյութեան ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար, կը տառապի սեփական հիւանդութենէ մը, եւ Ժընեւի մէջ պատահած դէպքերը ախտանիշ են լոկ: Ասոր պարզ բացատրութիւնը ա՛յն է թէ անիշխանականութիւն կայ: Արդարեւ ո՛ւր որ նայինք, ո՛ր կողմէ որ մեր ակնարկները արձակենք, ամէն կողմ անիշխանութիւն, նոյնիսկ պիտի ըսեմ թէ « անիշխանութիւն » բառը քիչ է, թէ խնդիրը վերին աստիճանի անիշխանութեան շուրջ կը դառնայ:

Արդէն յայտնի է տնտեսական կարգին մէջ տիրող անիշխանութիւնը: Հակառակ անոր՝ քաղաքակրթութիւնը որքան կը զարգանայ եւ ժողովուրդները ո՛րքան որ հետզհետէ կախում կ'ունենան, հիմա ամէն երկիր ձգտում մը ունի ինքնաբաւ ըլլալու (Autarkie), մաքսային սակացոյցներով պատնիշաւորուելու, իբր թէ հասնելու համար առեւտրական ընդհանուր հաւասարակշռութեան իտէալին, ինչ որ յաւէտ անիրականանալի է: Եթէ այս այսպէս երթայ, մարդիկ պիտի փափաքին նոյնիսկ ետ դառնալ ապրանքներու փոխանակութեան հին մէթոտին, այսինքն մէկուն չունեցածը միւսը պիտի տայ, ենթադրենք՝ ոչխար առնելով, այծ պիտի տայ...

Բայց նաեւ անիշխանութիւն քաղաքականութեան մէջ: Միջազգային գործերը խառնակ ամէն կերպով: Կը յուսացուէր որ առանձինն չկարենալով համաձայնիլ, պիտի կրնային միաբանիլ Ազգաժողովին մէջ: Սակայն հոն ըլլալով հանդերձ՝ առանձին Պետութիւն մը ուրիշ երկու Պետութիւններու զէնք կը ծախէր, եւ այդ երկուքն ալ կը կռուէին միեւնոյն ժամանակ Ազգաժողովի բարոյական հեղինակութեան հակառակ: Պաշտօնական թուանշաններու նայելով՝ 1920էն 1930 զանազան երկիրներէ արտածուած են 616 միլիոն տոլարի զէնք եւ յայտնի չէ թէ այս զէնքերը ի՛նչ բանի գործածուած են:

Մտաւոր անիշխանութիւնն ալ ոչ նուազ է քան քաղաքականը: Ատեն մը ճօճանակը կանոնաւոր կ'երթար ծայրայեղ պահպանողականութենէ ազատականութեան, եւ այս վերջինէն ալ դէպ ի ժողովրդավարութիւն: Այս վերջին երկու շարժումները համանիշ էին: Բայց հիմա այս հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ: Մէն մի ժողովուրդի իրաւունք, նոյնիսկ իր վհատեցուցիչ իրաւունքը կերպով մը անցաւ Ազգաժողովին ձեռքը դանդաղ յեղաշրջումով մը: Սկզբունքը շատ գեղեցիկ էր, կը սպասուէր որ փոխադարձ յանձնառութիւններով կատարուէր ներքին բարեշրջում մը, որ հետզհետէ պատշաճէր մարդկայնական ոգիին: Եւ մինչ կը յուսացուէր համաշխարհային խաղաղութեամբ յարգել իւրաքանչիւր ժողովուրդի ազատութիւնը, ասկէց իսկ անիշխանութիւն մը ինկաւ միտքերու մէջ, որովհետեւ կարելի չէր ըլլար ազատական սկզբունքները համաձայնեցնել հեղինակութեան դրութեան հետ:

Ամէն կողմ տրտունջ կայ թէ վստահութիւնը պակսած է միջազգային քաղաքականութեան վրայ, եւ ազգաժողովը այլեւս վստահութիւն չի վայելեր: Վստահութիւն ըսուած բանը միջազգային քաղաքական պանքային ոսկեդրամն է, իսկ հոս ու հոն կնքուած դաշինքները թղթադրամ են: Վստահութեան հիմնական դրամագլուխը չէ խախտած, այլ միայն արժէքը քիչ մը ինկած է: Սակայն դաշինքներուն արժէքը բնաւ կարեւորութիւն չունի, եւ իրարու վրայ զանազան երկիրներու մէջ կնքուած այդ դաշինքները վտանգաւոր տեսակէն էնփալասիօն կը նշանակէն: Կը թալեն ու կը տալեն ձեռագիր դաշինքներ!! Քաղաքականութեան մէջ հիմա դաշինք կը խաղան, եւ ասիկա պատճառ կ'ըլլայ վստահութեան ոսկեդրամին արժեզրկումին:

Ահա քաղաքական մէթոտներուն կատարեալ անիշխանութիւնը: Մինչդեռ ամէն խորհրդաժողովէ առաջ պէտք էր խնդիրները ուսումնասիրել մանրագիտօրէն, նախապատրաստել: Ժողովները պէտք է ճաշարան ըլլան, ոչ թէ խոհանոց... Նախ պէտք է ուտելիքը պատրաստել, նոյնիսկ եթէ ախորժակները չափէն աւելի սրուած ըլլան: Խոհանոց մտնելով կարելի չէ կշտացած համարուիլ:

Ուստի պարտաւոր ենք ամէնքս աշխատիլ դէպի հիմնական սկզբունքները վերադառնալու համար: Դէպի ետ ճամբայ պէտք է կտրենք: Պատմական անհրաժեշտութիւն մըն է ազգաժողովը, եւ պէտք է վերականգնել խախտուած վստահութիւնը: Պէտք է հաւատք ունենալ թէ ամէնուն ազատութիւնը եւ անտեսուած իրաւունքները հոն պիտի գտնեն վերջապէս իրենց արդար լուծումը:

Երկու գլխաւոր քննադատներ կան — մին այժմէն անյաջողութեան եւ քայքայումի կը դատապարտէ ազգաժողովը, միւսը կը ջատագովէ նոր մէթոտ, ընկերային ու քաղաքական առողջ իմացումներով կը փափաքի յառաջացնել գործը, որպէսզի աստիճանաբար զարգանայ վստահութիւնը ամէնուն եւ դադրի անհամբերութիւնը եւ անհամբերութեան հետ ալ կասկածը:

Ասով միայն կրնանք համոզում գոյացնել վերջնական յաղթանակին վրայ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Տրդատ Մալխասեան

ooooo

«Յուսաբեր»էն ցաւով կ'իմանանք մահը երիտասարդ ընկերոջ մը, Տրդատ Մալխասեանի:

Այս առթիւ, մեր պաշտօնակիցը կուտայ ողբացեալ ընկերոջ դիմագիծը.—

Դեկտ. 3ին Աղեքսանդրիոյ մէջ հողին յանձնեցինք սիրելի Տրդատը:

Մեր կազմակերպութեան ինքնատիպ անդամներից էր:

Եւ ընդհանրապէս ինքնատիպ մարդկանցից, որոնց թիւը սովորաբար շատ չէ մարդկանցով լեցուն մեր աշխարհի մէջ:

Համեստ կարողութեանց եւ բաւաբար վաստակի տէր մարդ էր. ո՛չ տիտղոսներ ունէր եւ ոչ աթոռներ, որոնք յաճախ «փայլ» են տալիս մինչեւ իսկ անարժաններին:

Ունէր, սակայն, մի ինչ որ թաքուն ոյժ, որ զատում էր իրեն ամբոխից եւ յատուկ տեղ ապահովում բազմութեանց մէջ:

Իր ուժի աղբիւրը գերակշռաբար իր սիրտն էր. աւելի ճիշդը՝ իր մարմնէն անոթի մէջ պարփակուած անհանգիստ ոգին: Ամէն բան յորդում էր առաւելաբար այս ակունքից եւ իր կնիքը դնում նրա ինքնատիպ նկարագրի վրայ: Միտքն ու գրպանը, իրենց ունեցած կարողութիւններով, սպասաւորում էին այս ոգին եւ ծառայական դեր կատարում նրա նկատմամբ:

Ցեղատիպ Հայ էր եւ հետաքրքրական մարդ: Ու նաեւ լաւ ու ճշմարիտ դաշնակցական:

Իր նկարագիրը նշում էին առաւելաբար երեք հիմնական գծեր,— արի էր, հանրօրէն անշահախնդիր եւ մոլեռանդօրէն հաւատացեալ:

Քաղաքացիական ճշմարիտ դաստիարակութիւնից զուրկ մեր միջավայրում, ուր համոզում ունենալու համար հալածւում են մարդիկ եւ ուր, ճիշդ այդ պատճառով, դիմակ են հագնում Թոյլերը եւ բռնում կեղծիքի ճամբան (ոմն սրտցաւ, անկուսակցական, չէզոք, անկախ, Ս. կ., Մ. Գ. եւ այլ անիմաստ սկզբնագրեր),— Տրդատը բացառիկ դէմքերից էր:

Նա միշտ — Տրդատ Մալխասեան էր:

Չունէր մի կարծիք՝ որ քողարկէր, ու չունէր մի արարք՝ որի տակ լրիւ հասակով չփռէր իր համեստ անունը:

Ու չգիտէր քօղարկել, որովհետեւ գիտէր հաւատալ:

Իրեն էր պատկանում ո՛չ միայն «երկնից», այլ եւ երկրի «արքայութիւն»ը, որովհետեւ ինքը պատկանում էր հաւատացեալների այն քչաթիւ բանակին, որոնց երանի է տալիս Ս. Գիրքը:

Ու թերեւս այդ է պատճառը, որ հանրօրէն այնքան անշահախնդիր էր, այս բառի ոչ միայն գէշ, այլ եւ լաւ առումով:

Ընդմիշտ եւ առյաւէտ հրաժարած էր աշխարհի բոլոր աթոռներից, լինի իր կուսակցութեան, լինի իր ժողովուրդի մէջ:

Իրեն վերապահած էր Հաւատքի երկու Թաղ միայն,— Հայ ու Դաշնակցութիւն, միւս բոլոր աթոռներն ու տիտղոսները զիջելով բոլորին:

Ու «զարմանալի» բան: Հանրային բոլոր աթոռներին կապուած էր աւելի քան այդ աթոռներին տիրացածներից որ եւ է մէկը:

Հոգիով, բայց ոչ մարմնով:

«Յառաջդիմասէր», «Համազգային» Կ. Խաչ, Թեմական, Քաղաքական, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէ, Հայաստան ու Հայ ժողովուրդ,— սրանք բոլորը միշտ իր խանութն էին, առանց որ ինքը սրանցից որ եւ է մէկի վարիչ անդամը լինէր (աթոռով կամ տիտղոսով):

Ու այսպէս է որ այս համեստ Հայը, իր անզուգական եղբօր հետ միասին, կարողացել էր իւղի մի համեստ վաճառատուն դարձնել — Գաղափարի մի ճշմարիտ մատուռ:

Մի հարազատ ու գուրգուրոտ ձեռք վերջին պահուն, երբ եկած էին պատանքելու ու դագաղի մէջ դնելու Տրդատը, գաղտնաբար նրա կրծքի վրայ է դնում Եռագոյնի մի կտոր,— այն ինչ որ պիտի ուզէր իրեն հետ տանել մեր անցաւոր աշխարհից այս Հայրենակարօտ Հայը:

Աղեքսանդրիոյ հայութիւնը փառաւոր թաղում կատարեց Տրդատին:

Համայնքը սովորաբար այսպէս է մեծարում իր ընտիրներին:

Անթիւ ծաղկեպսակների մէջ առանձնաբար աչքի էին ընկնում երկուսը իրենց մակագրութեամբ.— Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէն մակագրած էր՝ «Դաշնակցութեան հաւատաւոր անդամին». իսկ «Յուսաբեր»ը իր ծաղկեպսակի վրայ գրած էր՝ «Արի Տրդատին»:

Նա արժանի էր այս երկու վարձատրանքներից թէ՛ մէկին եւ թէ միւսին:

Ափսո՛ս, ափսոս մեր Տրդատը...

Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (14)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

3.— Պոլսէն կանչուած պարսիկ Ապտիւլ Կաֆֆարը տեսակցած է Դաշնակ պետերուն՝ Ռոստոմի եւ ուրիշներու հետ, զօրս նախապէս կը ճանչնար:

Ցեխեալները յայտնած են թէ՝ Ռուսերը իրենց խոստացած են Երեւանը, Նախիջեւանը, Ատրբէջանը, Վանը, Տիարպէքիրը եւ Ուրֆան: Ռուս ընդհ. կուսակալի մը ժամանակաւոր նախագահութեանը տակ իշխանութիւն մը պիտի տրուի, որով, առաջարկած են իրենց գործակցիլ: Ըսած են նաեւ թէ մեծ օժանդակութիւններ պիտի ընեն Ռուսերուն: Արդէն բնաւ չեմ տարակուսիր թէ ասոնք ի նպաստ Ռուսերուն պիտի աշխատին: Մեծ քանակութեամբ զէնք ունենալնին բացարձակապէս յուսալի է: Հոս՝ հրամանատարին հետ տեսակցեցայ: Երբ զինուորներուն՝ գիւղերու մէջ տեղաւորումը լրանայ՝ անաղմուկ զէնքի փոխադրութիւն մը պիտի կատարենք:

4.— Մանլիխէրները Ռուսերու հրացանները կը գերազանցեն: Բայց, փամփուշտ չմնաց: Զօրս հարիւր մանլիխէրներս բերի վերածուեցան: Վան, Տրապիզոն զէնք կը ղրկէք: Բայց ամենակարեւոր վայրը նկատի չէք առներ: Զէնք ու մանաւանդ մեծ քանակութեամբ փամփուշտ կ'ուզեմ:

5.— Կրկնակի անգամներ դրամ ուզեցի: Պատասխան իսկ չստացայ: Գիտես վերեւ այսքան մարդ կայ: Ասոնց զինումն ու վարելը ի՞նչով կ'ըլլայ: Ես կեդրոնի ծախքերուն համար՝ Հիլմիին ձգած 5—10 ղրուշի աւանդը կը ծախսեմ: Բայց, ան ալ սպառելու վրայ է: Նաճին ամէն օր դրամ կը պահանջէ: Երկու օրուան ընթացքին վճռական պատասխան կը սպասեմ:

6.— Զանազան տեղերէ կ'իմացնեն թէ զօրաշարժի համար կատարուած գործողութեանց ընթացքին, քանի մը հարիւր հոգի փախած են: Ըսուածին համաձայն, ասոնց մէկ մասը ձերբակալուած է: Ձերբակալուածները եթէ չմահացուին, արդիւնքը շատ գէշ է:

Եւ թէ՝ եթէ պատերազմ տեղի պիտի ունենայ, բացարձակապէս պէտք չէ յետաձգուի մինչեւ գարուն:

Արեւել. բանակի առողջ. մարմնի նախագահը լաւ, բայց շատ տկար մարդ մըն է:

7.— Տեղւոյս ոստիկանապետը Հայ մըն է (Յառաջ.— Քոմիսէր Եղիշէ): Երկու հատ ալ «խընդըր» ոստիկաններ կան: Ասոնք երկրին ներսերը առնելով, հոս՝ կարող, անձնուէր եւ վստահելի ոստիկանապետ մը ու քանի մը ոստիկան ղրկելու մասին Իսմայիլ Ճամպոլաթին գրած էի. ձայն չկայ: Կարելի է Տրապիզոն գտնուող մեր Համալ Ֆէրիտը ոստիկանապետ ընել»:

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ ՌՈՒՍԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մարդ երբ այս տեղեկագրին վերջին մասը կը կարդայ, զարմանքը չի կրնար զսպել թէ՝ այն պահուն, երբ Կարսին մէջ Հայ կոմիտէները ժողով կը գումարեն, երբ Հայոց յոյսերն ու նըպատակները կառավարութեան համար բացորոշ են, Ռուսերը սիրաշահած են Հայերը, եւ վերջապէս երբ հայ պատուիրակները Կարնոյ մէջ ժողովներ կը գումարեն եւ ռուս հիւպատոսին կ'այցելեն, ոստիկանապետը եւ անոր հրամանին տակ գտնուող երկու ոստիկաններ Հայեր են:

Յետոյ, տեղեկագրին առաջին մասը յաջողութիւններով ու յոյսերով լի է. մինչ երբ ամբողջութիւնը աչքէ կ'անցուի, կը տեսնուի որ յաջողութիւնը ապահովելու համար հարկ եղած երեք կարեւոր ազդակները՝ զէնք, փամփուշտ եւ դրամ՝ դեռ չկան, դալիք են: Երբ կացութիւնը այս է, կրկին՝ «եթէ պատերազմ տեղի պիտի ունենայ, բացարձակապէս պէտք չէ յետաձգուի մինչեւ գարուն» կը թելադրուի: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, չէթէներուն մէկ մասը կազմուած է. հարկ է զբաղում մը գտնել անոնց: Անոնք երկար չեն կրնար սպասել:

Եւ իրապէս, չէթէները սկսած էին հանդարտ չկենալ: Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի տեղեկագրին մէջ յիշուած ոչխարները կամ արջառները անանկ դիւրութեամբ անցուած ու մեր սահմանը անցուած չէին: Ընդհանրապէս, Խազախներու հետ ուժգին բախումները անպակաս էին: Օր մը, Քէօթէքի շրջակայքը, Քէմէ Սու կոչուած վայրին մէջ, նման մեծ բախում մը տեղի ունեցած էր: Իտրիս անուն անձի մը հրամանին ներքեւ գտնուող չէթէ մը, սեպտ. 6ին ռուս Խազախներուն հետ բախելու ստիպուած է: Խնդրէն անտեղեակ պահակները անմիջապէս Քէօթէկ երթալով «Թէշքիլաթ»ի պաշտօնեային լուր տուած են թէ շրջակաները հրացաններ կը պայթին:

Ասոր վրայ, Քէօթէք գտնուող աշիրէթի ձիաւորներէն 23 այրուձի ու սպայ մը անմիջապէս կը հասնին բախումին տեղը ու կը տեսնեն որ Թօփ Եօլու կոչուած վայրին մէջ Իտրիս պէյի մարդիկը ռուս Խազախներու կողմէ կը հետապնդուին: Նոյն իսկ, Ռուսերը քսան վայրկեանի չափ մեր սահմանէն ներս կը մտնեն: Ռուս ուժերը մեր չէթէներէն գերազանց ըլլալով, Իտրիս պէյի խումբը կռուելով կը նահանջէ:

Այդ բախումին գիշերը Քէօթէկի «Թէշքիլաթ»ի պաշտօնեան երբ նոր էր քնացեր, սահմանի չաւուշը կուգայ ու կը հաղորդէ թէ ռուս հրամանատարը կ'ուզէ:

Այդ կողմերը լեզու գիտցող Հէլալուն, ռուսերէն խօսիլ գիտցող «Թէշքիլաթ»ի պաշտօնեայ Շաքիր Նիազի պէյը կ'ընկերանայ հրամանատարին: Ռուս սպան այդ օրուան բախումի մասին բացատրութիւն կը պահանջէ, եւ այդ կողմերէն հաւաքուած փամփուշտները ցոյց տալով,

— Ասոնք Թուրք բանակին փամփուշտները չեն, կ'ըսէ. ինծի կ'ըսէ՞ք թէ ովքեր են այս հրացանները գործածողները մեր դէմ:

Ռուսին տրուած պատասխանին մէջ կ'ըսուի.

— Առտուն հրացանաձգութիւն մը սեցինք: Մեր ձիաւորներէն ջոկատ մը անմիջապէս այն կողմը ուղղուեցաւ: Ձեր Խազախները կրակով դիմաւորեր են. եւ բնականաբար, փոխադարձեր են եւ ստիպեր զանոնք որ մեր սահմանէն ետ երթան: Մեր ջոկատին մէկ մասը դեռ կը շրջի այն կողմերը: Բայց մենք չտեսանք թէ ձեր Խազախները ո՞րոնց հետ կը կռուէին մեր հոն հասնելէն առաջ:

(Շար.)

ՄԷԿ ՖՐԱՆՔՈՎ

»»» · «««

Ձեռքս կ'անցնի «Համազգային» ընկերութեան ծրագիրը։

[…]կերութիւնն կարծեմ թէ առաջին ընկերութիւնն է մեր մէջ, որ կը սկսի այսքան համեստ ծրագրով մը, բայց կոչուած է […] դեր մը կատարելու այս օտար աշխարհին վրայ, զուտ կրթական ասպարէզին մէջ։

Չեմ ուրանար ուրիշ ընկերութեանց […] կատարած զանազան ձեռնարկները, բայց անոնք կազմուած ըլլալով նախ բարեգործութեան համար, կրթական տեսակէտէն օժանդակ դեր կատարած են։

Այս նորը, սակայն, ինչպէս իր անունէն ու ծրագրէն կը հետեւի, պիտի ըլլայ միմիայն կրթական ու հրատարակչական ընկերութիւն, այսինքն ընդհանուր ազգը հետաքրքրող […] մը, անոր միտքն ու սիրտը […] մատղաշ տարիքէն, նոր սերունդին սորվեցնելով իր լեզուն, գիրն ու պատմութիւնը, այլասերման […]երէն։

«Համազգային»ը հրապարակ կ'իջնէ այն միջոցին երբ անստուգութիւնն ու մշուշը իջած են մեր ճամբուն վրայ ու չենք գիտեր ո՞ր կողմը երթանք։ Բայց ո՛ր ճամբան ալ ընտրենք, պէտք է որ անցնինք նախ այն լուսաւոր քառուղիէն որ մեր միտքերը պիտի բանայ, պիտի լուսաւորէ եւ […] մեր հոգիները։

Եւ այդ խոկ մտահոգութեամբ է որ «Համազգային»ը կը խոստանայ մեզի նախ զարկ տալ եղած դպրոցներուն եւ ժամանակի ընթացքին բանալ նորեր, համաձայն տեղական պայմաններուն ու պահանջներուն, ըլլան մանկապարտէզներ, նախակրթարան կամ բարձրագոյն դպրոց։

Ուրեմն, ով որ ալ ըլլաք, ուր որ ալ […]նուիք, մայրեր ու հայրեր, օտարներ եւ երիտասարդներ, երբ նախանձախնդիր էք ձեր զաւակներուն, եղբայրներուն ու քոյրերուն ապագային համար, բոլորուեցէք «Համազգային»ի շուրջը ու տարածեցէք զայն ու ձգեցէք ձեր լուման անոր գանձանակին մէջ։ Օգնած ըլլալով անոր, փրկած կ'ըլլաք նոր սերունդը ու միեւնոյն ատեն նպաստած՝ […] ներկայ Հայաստանին թէ ընդհանուր հայութեան։

Եւ այս ամէնը մէկ փրանքի չնչին […]ճարով, որպէսզի ամէն Հայ […]րենայ մասնակցիլ, մինչեւ իսկ ան[…]։

«Համազգային»ը բախտաւոր է, ոչ […] ծախքեր ունի եւ ոչ ալ վճարովի պաշտօնեաներ, այլ միայն […]ցաւ հայրենակիցներ, առանց սեռի ու դաւանանքի խտրութեան, որոնք սիրայօժար կը մասնակցին անոր […]ծելով ազգին իրական շահը։

ՄԵՆ - ՍԷ

Դսեղի քարը

Դսեղի մէջ երեւան հանուած է քարի տեսակ մը, որ կրակին դիմանալու իր կարողութեամբ մեծ արժէք կը ներկայացնէ։ Արդարեւ Դսեղի քարը կը դիմանայ մինչեւ 1650 աստիճան ջերմութեան։

Քարի այս թանկագին հանքերը քննելու նպատակով, Մոսկուայէն Երեւան հասաւ Ծանր արդիւնաբերութեան գործավարութեան ղրկած […]ձնախումբը, որ ճարտարապետ […]պրաշեանի հետ մեկնեցաւ անմիջապէս Դսեղ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

»»» · «««

Հատուած մը Խորհ. Հայաստանի աշխատակից Կ. Գասպարեանի յօդուածէն, որ կարեւոր ծանօթութիւններ կուտայ Քիւրտերուն մասին.—

Արագածի կողերուն վրայ, մօտ 2 հազար մեթր բարձրերը, կը փռուին Քիւրտերու գիւղերը։

Լեռնային դաժան կլիման, քամին ու փոթորիկը, 40 աստիճանի ցուրտը պատճառ դարձած են, որ Քիւրտերը հողին մէջ թաղեն իրենց բնակարանները, գոմերը եւ փարախները։

Գիւղերու կողքին՝ շիրմարձաններ։ Քաջարի մարդոց գերեզմաններուն վրայ սովոր են դնելու շիրմաքար մը, քարէ կոփուած ձի։

Սարերու քարքրոտ կրծքին, տեղ տեղ կը կանաչնան փոքրիկ արտեր, սակայն Քիւրտերուն սիրելի եւ գլխաւոր զբաղումը կը կազմէ անասնապահութիւնը։ Երբ ձիւնը հալի, Քիւրտերը իրենց հօտերով կը բարձրանան սարը, դէպի եայլաները։

⁂ Քիւրտերու մեծագոյն զանգուածը կ'ապրի Սուրիոյ, Միջագետքի, Թուրքիոյ եւ Իրաքի սարերուն վրայ։ Անոնց ընդհանուր թիւը կը հասնի 4 միլիոնի։

Եզիտի Քիւրտերը Հայաստանի մէջ հաստատուած են մօտ 150—200 տարի առաջ, գաղթելով Թուրքիայէն ու Պարսկաստանէն։

ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերու երկարատեւ ազգամիջեան կռիւներու ժամանակ, Քիւրտերը կորսնցուցին իրենց գիրն ու գրականութիւնը։ Եւ սակայն կրցած են պահել իրենց ճոխ բանաւոր ստեղծագործութիւնները։

Պատերազմէն առաջ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ապրող սակաւաթիւ քիւրտ գիտնականներ փորձեցին վերստեղծել իրենց գիրն ու գրականութիւնը, սակայն բախեցան ընդդիմութեան։ Ցարական կառավարութիւնը եւս կ'աշխատէր սիրալիր վերաբերում ցոյց տալ Քիւրտերուն։ 1910ին դպրոց մը բացաւ Քիւրտերուն համար, բայց չյաջողեց, որովհետեւ դասաւանդութիւնները կը կատարուէին ռուսերէն եւ հայերէն։

Այժմ Հայաստանի մէջ Քիւրտերը ունին լատինական տառ, քրտերէն լեզուով թերթ, ու դպրոցներ քրտական գիւղերու մէջ։ Եւ քիւրտ պատանիները ներկայիս պարտադրաբար կամ կամովին բոլորն ալ կը յաճախեն վարժարան։

Այսպէս սրբագրուած են կարգ մը վայրենի սովորութիւններ,— մասնաւորաբար ծաղկուն զգեստներ հագած Քրտուհիները հիմա կ'ամուսնանան, երբ կը հասուննան, եւ ոչ թէ երբ 8—10 տարեկան կ'ըլլան։ Հարսնիքները պարզ են։ Վերցած է աղջիկ գնելու սովորութիւնը։

Ամէն եռանդ ցոյց կը տրուի Քիւրտերու զարգացման համար։ 15 քիւրտ ուսանողներ ղրկուած են Լենինկրատի պատմա - փիլիսոփայական եւ լեզուագիտական համալսարանը։ Երկու երիտասարդներ, արդէն շրջանաւարտ՝ վերադարձած են եւ կը ղեկավարեն քրտական ուսուցչանոցը։

Շուտով Քիւրտերը կ'ունենան նաեւ շրջուն թատրոն։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ինչպէս գրեցինք, Հայաստանի արուեստագէտներու ընկերութիւնը, պետական թանգարանի վարչութեան հետ համախորհուրդ, նոյեմբերի վերջը ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր։

Ցուցահանդէսին կը մասնակցէին նկարիչներ Մ. Սարեան, Թերլէմէզեան, Աղաջանեան, Կոջոյեան, Ղայֆաջեան, Առաքելեան, Ախիկեան, քանդակագործներ Ա. Սարգսեան, Ստեփանեան, Ուրարտու, Գարեան, փորագրիչներ Ցովհաննիսեան, Վարդանեան։

Ցուցադրուած էին աւելի քան 600 գործեր։

Այս ցուցահանդէսը, որ կը ներկայացնէր հայ արուեստագէտներուն զարգացման շրջանը 13 տարուան ընթացքին, կը պարզէր անոնց ապաքաղաքական ստեղծագործութիւններէն մինչեւ արդի ընկերվարական շունչով տրուած աշխատանքները,— մինչեւ պատկերացումը գործարաններու, նորակառոյց քաղաքներու, գիւղատնտեսական շինութիւններու։ Այսպէս, Երեւան – Աղստաֆա երկաթուղիի գծին վրայ կամուրջի մը շինութիւնը ներշնչած է միաժամանակ Սարեանը, Թերլէմէզեանը, Կոջոյեանը, Ղարիբեանը։

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱՆՔ

Հայաստանի գաւառները պատրաստութիւն կը տեսնեն ձմեռնային մարզանքի սկսելու համար։ Մարմնակրթական Գերագոյն խորհուրդը շրջանները ղրկած է 19 մարզական աշխատաւորներ, որոնք պիտի լծուին ձմեռնային մարզանքի կազմակերպութեան։

Երեւանի մարզարանին մէջ պիտի շինուի սահարան մը, Լէնինականի մէջ՝ 3 սահարան եւ 5 դահուկային խաղավայրը։ Այս ձմեռ, Լէնինականի մէջ տեղի պիտի ունենան դահուկի, չմուշկի Հայաստանեան մարզատօներ։ Փետրուարին պիտի կատարուի նաեւ մանկական մարզատօն մը, որուն պիտի մասնակցին 150 դպրոցական պատանիներ։

ԶՈՒԲԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումով, պաշտօնանկ եղաւ Եղիշէ Զուբար, որ նախագահն էր Հայաստանի Խորհրդային Գրողներու Միութեան։

Նոյն պաշտօնին կոչուած է Դրաստամատ Սիմոնեան։ Գրական թերթի խմբագիր նշանակուած է Ալազան։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Ամօթխած ըլլանք»

Գրագէտ Սէլամի Իզզէթ կը գրէ.—

Տեղական ֆիլմերուն մէջ սխալ, յոռի, տգեղ ուղի մը ընդգրկեցինք։ «Օրթա Օյունու»ի ծեքծեքումներն ու մերկ գլխերու ցուցադրումը շարժանկարի գլխաւոր նպատակին բնոյթը ստացած է։ «Սէօզ պիր՝ Ալլահ պիր» ֆիլմին մէջ, դերակատարներէն մէկուն «փաչալը» վարտիքով երեւալը չէր բաւեր կարծես, մէկ ալ հանդիսատեսներուն աչքին ծռեցաւ ու սկսաւ յետոյքը քերել. իսկ «Ճիճի պէրպէր»ի ֆիլմին մէջ, նոյնքան տգեղ էր յոյն կնոջ հանուիլը։

Պարագաները յարգելու պայմանաւ, ոչ միայն շարժանկարի վարագոյրին կամ թատրոնի բեմին վրայ, այլ եւ ամենաբարձր շրջանակի մը մէջ ամենաբաց կատակ մը ընել կարելի է։ Կը բաւէ որ կատակը դերասանի նման աչք չմտնէ։

Տեղական ֆիլմերը դարձուցած ատեն, դժբախտաբար անպատշաճութեան եւ ամօթխածութեան միջեւ անդունդ կը բացուի։ Զիստ, պորտ վարտիքով ծածկելուն կարեւորութիւն չընծայուիր։ Բարկ քացախը իր ամանին կը վնասէ. այնպէս ալ՝ անպատշաճ ֆիլմը ինքն իրեն կը վնասէ։ Զօրային հանուիլը կը նմանէր մսավաճառին խանութին մէջ կեռին անցուած Գառամանի ոչխարի մը։ Երբ վարտիքով ու յետոյքը քերելը տեսանք, մեր աչքին առջեւ եկան Սալըփազարի աղտոտ ջուրերուն մէջ լուացուող կարգ մը ստորին անձերը։ Շարժանկարի մէջ՝ ամօթխածութիւնը մեծագոյն պայմանն է։

Նոր շրջանին հին ցաւը

»»» · «««

«Ճումհուրիէթ»ի մէկ աշխատակիցը, Տողան Նատի, վերջերս դէպի Եւրոպա ճամբորդած ատեն, շոգեկառքին մէջ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Ամերիկացիի մը հետ, որ երկար բարակ կը գանգատի ու իր դժգոհութիւնները կը յայտնէ Պոլսոյ մասին — երկաթուղիին երկու կողմերու խարխուլ շէնքերու, աղտոտութեան, փողոցներու անկանոնութեան, բեռնակիրներու, նաւավարներու եւ ինքնաշարժի վարիչներու շահադիտութեան դէմ։

Քրոնիկագիր մը կը գրէ այս առթիւ.—

Ցամաքի ճամբով Պոլիս եկողներուն առաջին տպաւորութիւնը կ'ըլլայ մեր լեզուէն երբ եւ իցէ չանհետանալիք նիւթ մը։ Ատեն ատեն այդ նիւթը մեզմէ մէկուն միտքը կ'իյնայ, ուրիշներ կ'անդրադառնան եւ օրերով կը շարունակուի վէճը։ Ու յետոյ կը թաղուի հասարակաց այն փոսին մէջ ուրկէ քիչ ատենէն կրկին երեւան պիտի գայ։

Այս անգամ երիտասարդ պաշտօնակից մը թարմացուց զայն։ Երկար ճամբորդութեան մը ընթացքին, Պոլսէն նոր բաժնուող Ամերիկացի լրագրողի մը հետ կը ծանօթանայ ու կը խօսակցի։ Կը լսէ մեզի ծանօթ դժգոհութիւններ։

— Եէշիլ Քէօյէն մինչեւ Սիրքէճի, գծին երկու կողմերը թշուառ տեսարան մը կը պարզեն։

Ու, Ամերիկացին, յետոյ կ'անցնի բեռնակիրներուն, ինքնաշարժի վարիչներուն եւն.։

Այս աւերակ ու թշուառ տեսարանը երբ պիտի վերցնենք։ Բեռնակիրները, վարիչները, նաւավարները ե՞րբ կարգ կանոնի պիտի վարժեցնենք։

Ես, այս խնդրի մասին, ոչ ոքի հետ համակարծիք եմ։ Ինչո՞ւ չակնենք քաղքին այդ մասը։ Ինչո՞ւ կարգ կանոնի դնենք բեռնակիրներն ու նաւավարները։ Շոգեկառքէն դուրս նայած ատեն, մարդ կը հասկնայ թէ գերման հողը մտած է, երբ գծին երկու կողմերը ծառեր կը տեսնէ։ Անգլիա մտնելը կը հասկնայ՝ կարմիր կղմինտրներով բանուորական տուներէն։ Մեր հողն ալ թող այդ ... ինքնատպութիւնը ունենայ։ Կատակը մէկ կողմ սակայն, կ'երեւի մեր քաղաքապետութիւնը մեր հաստատութեան ամէնէն աղքատն ու համբերատարն է։ Կը լսէ, ու երբ կը տեսնէ որ անկարող է դարմանելու, լուռ ու մունջ կ'անցնի կ'երթայ...

ՄԱՄՈՒԼ

« ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ »Ը

— ◦ —

Աթէնքի « Նոր Օր »ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 դեկտեմբեր).

— « Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը այս տարի աննշմար անցաւ։ Բացի Փարիզէն, ուրիշ ոչ մէկ գաղութի մէջ ժողովրդական տօնախմբութիւն տեղի ունեցած չէ։ Փարիզի տօնախմբութիւնն ալ եղած էգուրտ մթնոլորտի մէջ։ Գաղափարապէս անհաշտ հոսանքներ, ձեռք ձեռքի տուած աշխատած են երեւոյթները փրկել։ Այդքան միայն։ Ամպիոնին վրայ դարձեալ փայլած են քով քովի համայնավար ու ռամկավար բանախօսները, ըսել ուզելով թէ գաղութներու մէջ երկու կուսակցութիւններուն գործակցութիւնը կը շարունակուի առաջուան պէս։

Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ, Ռամկավար կուսակցութեան Փարիզի պաշտօնաթերթը պատկերազարդ թիւ մը հրատարակած էր քիչ թէ շատ շահեկան բովանդակութեամբ։ Հոն արտայայտուած կարծիքներուն եւ տեսակէտներուն իւրացումը դժուար է առողջ տրամաբանութիւն ունեցողներուն համար։ Առանց նեղուելու կարդացինք Վ. Թէքէեանի եւ Հրաչ Երուանդի յօդուածներուն ինչ ինչ մասերը, բայց չկրցանք արգահատանքի զգացումը խեղդել մեր մէջ հանդէպ Զօպանեանին եւ Արտակ Դարբինեանին, որոնց դատողութիւնը կարծես բթացած եւ անոր տեղը բռնած է մանկական խանդավառութիւնը, ի տես ապրող ու վերաշինուող հայրենիքին։

Մանաւանդ Ա. Զօպանեանի յօդուածը շատ մանկական էր, չափէ եւ սահմանէ դուրս, զգացական եւ երազային։ Երեւի այդ տարիքին մէջ մարդ երազներու մէջ մխիթարութիւն կը գտնէ։

Ռամկավար պաշտօնաթերթի բացառիկին յաջորդող թիւին խմբագրականը՝ նուիրուած դարձեալ խորհրդայնացման տարեդարձին, մեր ուշադրութիւնը գրաւեց։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը ցատկելով իրողութիւններուն եւ փաստերուն վրայէն, ճիգ կ'ընէ նախ ինքզինքը եւ ապա իր ընթերցողները համոզելու թէ Նոյեմբեր 29ը ազգային տօն է, հայ հայրենիքին ու ժողովուրդին տօնն է։

« Ապագայ » կը խոստովանի սակայն թէ Հայաստանի մէջ այդ տօնին կուտան բոլորովին տարբեր իմաստ, ժխտելով անոր ազգային հանգամանքը եւ կ'աւելցնէ թէ ուրիշներու այդ տօնին տուած դասակարգային ու յեղափոխական նշանակութիւնը անգիտանալով, ինք կը նկատէ զայն ազգային տօն։

Մտածելու այս կերպը իմաստակութեան համազօր է։ Խորհրդայնացման տօնը ազգային տօն չէ եւ չի կրնար ըլլալ։ Այդ տօնը հաստատուած է Հայաստանի Կոմկուսի որոշումով, իբր դասակարգային յաղթանակի տօն։ Համայնավարները այդ օրը Հայաստանի ազգային փառքերն ու մեծութիւնները չեն ոգեկոչեր, այլ կը փառաբանեն բոլշեւիզմը, կը թուեն խորհրդային կարգերու բարիքները եւ աշխատաւորութեան կենցաղին մէջ առաջ եկած դէպի լաւ փոփոխութիւնը։ Խորհրդայնացման տարեդարձին օրը համայնավարները չեն խօսիր հայ ժողովուրդի եւ հայ հայրենիքի մասին, որոնց գոյութիւնը կ'անգիտանան, այլ կը խօսին հայ բանուորութեան եւ անոր խորհրդային հայրենիքի մասին։ Տարբերութիւնը շատ մեծ է մէկուն եւ միւսին միջեւ։

Այս կերպով, Նոյեմբեր 29ի նշանակութեան մասին կը գտնուինք երկու տեսակէտներու առջեւ։ Ըստ ռամկավար կուսակցութեան տեսակէտին, Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձը ազգային տօն է եւ իբրեւ այդպիսին, ազգովին տօնուելու արժանի։ Երկրորդ տեսակէտը առաջ կը քշեն Հայաստանի Կոմկուսը եւ կառավարութիւնը, որոնց համաձայն, Նոյ. 29ը Հայաստանի պրոլետարիատի դասակարգային յաղթանակի օրն է։ Ո՞րը ճիշդ է։

Բնականաբար երկրորդ տեսակէտը, որ կը յենու բոլշեւիկեան իրականութեան եւ փաստերուն վրայ »։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Վիէն, 11 դեկտ. (Յառաջ) — Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի Ֆութպոլի Ա. խումբի մրցումներուն արդիւնքները, որը օրին գրած էի «Յառաջ»ին, դժբախտաբար չհրեւցան։ (ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով)։

Այս թղթակցութեամբս կուտամ ամփոփումը.— Նոյ. 11ին Զինադադարի տօնին առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը դաշտ եկաւ ընդդէմ C. S. V. Ա. խումբի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 2—1ով։

Նոյ. 19ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը ընդդէմ C. S. P. B. Ա. խումբի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ, արդիւնքը եղաւ հաւասար 1—1։

Դեկտ. 3ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը ընդդէմ Հրեաներու (Լիոն) Ա. խումբի, Հրեաներուն դաշտին վրայ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 3ի դէմ 1ով։ 10 դեկտ.ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մրցեցաւ C. S. E. M.ի Ա. խումբի հետ։ Մեր տղաքը տիրապետելով դաշտին, նուրբ խաղարկութեամբ յաղթեցին հակառակորդ խումբին 3ի դէմ զէրոյով։ Հակառակորդ խումբը շատ ջանաց պատիւը փրկել, բայց ապարդիւն։ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը եղանակի բացումէն ի վեր կատարած է 13 մրցում որոնց 10ը յաղթական, իսկ 3ը հաւասար։ Երբեք չէ պարտուած։

Յառաջիկայ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի մրցի C. S. D.ի Ա. խումբի դէմ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք մարզասէր հասարակութիւնը քաջալերելու համար հայ մարզիկները։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը դեկտ. 1ին կազմակերպած էր ընտանեկան խնջոյք մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Խաժակ» ակումբի սրահին մէջ։ Երեկոյթը անցաւ շատ յաջող։ Եղան արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւ պարեր որոնք հանդիսականներուն ծափերուն արժանացան։ Երեք ժամ գեղեցիկ մթնոլորտ անցընելով եւ Միութեան գանձն ալ գումար մը ձգելով, ժողովուրդը ցրուեցաւ լաւ տրամադրութեամբ։

Ց. Մաթոսեան

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Նախագահ.— Ինչո՞ւ ատրճանակ կը պահէիր քովդ։

Կիւրինեան.— Որովհետեւ քովս յաճախ, մեծաքանակ գումարներ կ'ունենայի։ Ամուրի ըլլալով չէի կրնար տունը ձգել եւ հետս կը վերցնէի։

Ներս կը մտնէ Լիոնի շրջանի դատական ոստիկանապետ Պ. Վաթառը, որ դէպքէն քանի մը օր յետոյ մասնաւորապէս Կրընոպլ եկած եւ քննութիւն էր կատարած։

Նախագահ.— Պ. ոստիկանապետ, կրնա՞ք ձեր քննութեան արդիւնքը մեզի յայտնել։

Պ. Վաթառ.— Ես քննեցի մասնաւորապէս Տիլոյեանի սպանութեան վերաբերեալ պարագաները։ Իմ կարծիքով այս սպանութեան մէջ կանխամտածում կար, որովհետեւ զոհին […]րիշ առիթներով սպառնալիքներ եղած են։ Այս հանդէսը առիթ մըն էր միայն սպառնալիքները ի գործ դնելու։

Դատախազ.— Ես կը շնորհաւորեմ Պ. ոստիկանապետը, որ լիակատար քննութիւն է կատարած՝ Ս. Մարթէն տ'Էրի մէջ։

Նախագահ.— Չէ՞ք կարծեր, որ քաղաքական մտածողութեան տարբերութիւնը պատճառ դարձած ըլլայ այս ոճիրին։

Պ. Վաթառ.— Կ'ենթադրեմ։

Պ. Պարդ.— Ձեր քննութիւնը եղած է դէպքին առթի՞ւ, թէ դէպքը իր ամբողջութեամբ։

Պ. Վաթառ.— Դէպքին առթիւ։

Ներս կը մտնէ ալեհեր մազերով, գաղութին մէջ բոլորէն յարգուած եւ սիրուած Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Կարապետ Թիւֆէնկճեանը, որ ականատեսներէն մէկն է եւ հակառակ իր թափած խաղաղարար ջանքերուն, անկարելի է եղած զանոնք համոզել։

Պ. Կարապետ Թիւֆէնկճեան.— Ես Դաշնակցական չեմ եւ ոչ ալ Հօկի անդամ։ Փետր. 26ի հանդէսի նախաձեռնութիւնը Ազգ. միութիւնն էր ստանձնած որ ունի շուրջ 80 անդամ։ Տեղւոյս դաշնակցական մարմինը սիրայօժար կերպով իր մասնակցութիւնն էր բերած։ Այս տօնը՝ Վարդանանց, մենք երկար տարիներէ ի վեր կը տօնենք։ Ամէն ազգային կրնար ներկայ ըլլալ։ Այդ օրը Փարիզէն մասնաւոր բանախօս եկած էր։ Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշներով։ Ես չտեսայ ոչ Կիւրինեանի ատրճանակով սպանութիւն տալը եւ ոչ ալ Ղուկասեանի դանակով հարուածելը։ Սակայն, տեսայ որ Ղուկասեանը իր երկու անչափահաս զաւակներով նստած էր։ Երեխաներու, եւ կանանց լացն ու կոծը այնպիսի խուճապ մըն էր ստեղծած որ ժողովուրդը իրար հրելով դուրս կը թափէր։

Նախագահ.— Հօկիստները քանի՞ հոգի էին։

Թիւֆէնկճեան.— Կային 20—25 հոգի, որ խումբով ներս մտան եւ մէկ շարքի վրայ նստան։

Նախագահ.— Ո՞վ սպաննեց Տիլոյեանը։

Թիւֆէնկճեան.— Տիլոյեանը սրահէն դուրս է սպաննուած։ Ես ամենավերջին մեկնողներէն էի եւ սրահին մէջ բան չպատահեցաւ։

Կը վկայէ եւ Զիֆթճեանը (Լը կրան Նուառ կնքուած՝ «Տէփէշ»ի մէկ աշխատակցին կողմէն) եւ բացատրութիւններ կուտայ Տիլոյեանի եւ իր փոխյարաբերութիւններու մասին։

Պէտք տեսնուած էր վկայութեան կանչելու Իտալացի մը՝ Փեփրոնէ, կօշկակար մը՝ Ալիքսանեան, ըսի - ըսաներու վրայ հիմնուած «փաստեր» փոխադրելու ... մինչեւ Ոճրագատ Ատեանը։

Արեւելեան բարքերու տեսակէտէն նշանակալից էին երկու թրքախօս վկաներ եւս՝ Պօստանեան եւ Կարապետ Պետիկեան, որոնք սրճարանի մը անկիւնը, բազմութեան մէջ, իբրեւ թէ, լսած ըլլան Ղուկասեանի թուրքերէն հետեւեալ սպառնալիքը. «Այս գաղութին մէջ եթէ մարդ մը կայ, որ չեմ սիրեր, այդ ալ Տիլոյեանն է»։

Ղուկասեան.— Ես հայկական շրջանակի մէջ երբեք չէ պատահած որ թուրքերէն խօսիմ։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ այս թրքախօսները իմ հայերէն խօսածս կը հասկնան... Եւ բացի այդ ի՞նչ տրամաբանութեամբ ես սպառնալիք պիտի ընեմ, այն ալ բազմութեան մէջ։ Պարզ է, որ զրպարտութիւն կ'ընեն։

Դեկտ. 1ին, ուրբաթ օրը, երկու նիստի մէջ կը լսուին այս երկարապատում, մերթ մտացածին եւ մերթ չինծու վկայութիւնները։

✕

Շաբաթ, դեկտ. 2ին, առաւօտեան կը սկսին ամբաստանեալներու եւ պաշտպանութեան կողմէ անհրաժեշտ նկատուած վկայութիւնները։

Նախ ներս կը մտնէ Կրընոպլի Ապահովութեան Տեսչութեան պետը՝ Պ. Մալավէռն։

Պ. Մալավէռն՝ նախ կը նկարագրէ Ս. Մարթէն տ'Էրի հայ գաղութը եւ կ'ըսէ. «Հայերը քաղաքականապէս բաժնուած են երեք հոսանքներու՝ Դաշնակցականներ, Պահպանողականներ եւ Հօկիստներ։ Վերջինները համայնավար գործունէութիւն ունին։ Ժողովներ ու ցոյցեր կը կազմակերպեն եւ խորհրդային կարգերը կը ջատագովեն։ Դաշնակիստները դիմովին հակառակ են ասոնց եւ ազգային չափաւոր կուսակցութիւն են։ Ուէ Պայեարի հանդէսի կազմակերպութեան համար կանխօրօք մեզմէ արտօնութիւն չէ առնուած։ Մենք հայ գաղութով չէինք մտահոգուեր, որովհետեւ հասարակ իրենց տօներն ու հանդէսները խաղաղ կ'անցնէին եւ չէին գրգռեցներ ոստիկանութիւնը։

Ոստիկանապետ Պ. Շաղը յատկապէս վկայութեան կանչուած էր Գալուստ Ղազարեանի եւ բժ. Իսպէնկճեանի միջեւ տեղի ունեցած խնդրին առթիւ, որ ծանօթ է մեր ընթերցողներուն։

Օր. Հերմինէ Միսքճեան, որ ներկայ է եղած այդ օրուան հանդէսին, եկաւ գեղեցկօրէն բացատրելու տօնին բնոյթն ու կատարուած անցուդարձերը։

Օր. Հերմինէ Միսքճեան.— Ամէն տարի մենք կը տօնենք Վարդանանցը եւ փետր. 18ը։ Մէկը ծառացումն է հայ ժողովուրդի զրադաշտական կրօնի պարտադրութեան դէմ, միւսը՝ խորհրդային բռնատիրութեան դէմ։

Բանախօսն ալ այս ելակէտներով կը պարզէր իր նիւթը, երբ խումբով ներս մտած եւ սրահին մէջ շարքով տեղ գրաւած Հօկճիները, սկսան ազդանշանի մը վրայ պոռալ եւ աղմկել «կեցցէ խորհ. Հայաստան»ը։ Բանախօսը բեմէն վար իջաւ եւ սկսաւ համոզել զանոնք, որ չխանգարեն հանդէսը։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(4)

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈԽԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈԽԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Պէքօնի կայանին դիմացի սրճարանին մէջ: Կը դասախօսէ ընկեր Ս. Վրացեան: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. «Զարդարեան» Դրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱԼԷԹԻ «Բաբկէն-Սիւնի» խումբին ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Պաղտասարեանի բնակարանին մէջ:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕի (Մարսէյլ) «Վռամեան» ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր չորս խումբերու բոլոր ընկերները այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 6ին Պատանեկան Միութեան նոր Դրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Մամուլի տակ է եւ քանի մը օրէն լոյս կը տեսնէ *Երկրորդ Թիւը* հետեւեալ բովանդակութեամբ.— *Իրազեկ*՝ «Առաջին հայ թատերգութիւնը», *Ա. Ջամալեան*՝ «Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», *Յ. Զաւրեան*՝ «Սայեաթ Նովա», *Մ. Պարսամեան*՝ «Վահան Թէքէեան», *Ա. Աբեղեան*՝ «Հայագիտութիւնը յետպատերազմ. Գերմանիայում», *Ա. Խոնդկարեան*՝ «Օպոզիցիան Հանրապ. Հայաստանում», *Վ. Փափազեան*՝ «Հայկական բարենորոգումները», *Վ. Մինախորեան*՝ «Անջատականները», *Ա. Գիւլխանդանեան*՝ «Օգոստոս Հիւգը», *Սեբաստացի Մուրատի Յուշատետրը*, ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ: ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ. գիրք եւ մամուլ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ. ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ. Վ. *եպ. Մանկունի*՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»: Պատկերազարդ:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր, *ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ*, երեկոյեան ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը

կը խօսի Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

նիւթ՝ **Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ**

կը հրաւիրուին Միութեան անդամներն ու փափաքողները:

Փարիզի Գուսանական Ակումբ *վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Berruel (*նախկին* rue Cambronne, 131) métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ ընթերցանութիւն հեղինակէ «Առաքել աղա» դրամի, որմէ յետոյ մտքերի փոխանակութիւն: Մուտքը ազատ է:*

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ *ԵՓՐԱՏ* ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԻՐ ՀԱՄՍՏԱՍՄԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

SALLE LUCIENի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 13, Rue d'Issy à Billancourt

կ'արտասանէ *Պ. Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ*, կ'երգէ *Պ. ՍԵՊՈՒՀ ՎԱՐԴԵԱՆ*:

Ե Փ Ր Ա Տ նուագախումբը կը նուագէ հայկական եղանակներ, ղեկավարութեամբ *Պ. Տ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ*: Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր:

կը ներկայացուի՝ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

տեղի կ'ունենայ *ԹԱՆԿՈՒՑԻ* մրցում:

Ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 5 ֆրանք:

Պիւֆէն տանձնած է ծանօթ հացագործ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ որ խնամքով պատրաստած է ամէն տեսակ խմորեղէններ, *լահմէճիւն*՝ պանիրով, *պուղաչաներ*, եւայլն:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ.— Փոքր վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել Point du Jour, թիւ 32 իջնել Place Nationale:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՎԿԱՍԱ - ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը *8.30ին* Brebant Marseillaisի սրահին մէջ *146/148* Chemin de Chartreux

հայկական, ռուսական, կովկասեան եւ լեռնականներու երգեր եւ պարեր:

Ճազը կը ղեկավարէ փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած

Թառիստ՝ *Պ. ԺՈՐԺ ՇԱՀ - ՊԱՐՈՆԵԱՆ*

կը ներկայացուի զաւեշտ-օփերեթ մը Թիֆլիզահայերու կեանքէն ղեկավարութեամբ դեր. *ՂԱԶԱՐԵԱՆի* եւ մասնակցութեամբ տիկ. *ՍԻՐՈՒՇի*, Թառիստ *ԺՈՐԺի* եւ ուրիշներու:

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: Պարսկական անկիւն մը:

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր մինչեւ առաւօտեան ժամը 5ը:

Մուտք այրերու *10* ֆրանք, իսկ կիներու *7* ֆրանք:

ՄՈՆԹԷԼԻՄԱՐԻ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԷՆ

կ'ուզուի Օրիորդ կամ Տիկին մը (*20 - 28 տարեկան*) որ գիտնայ կարել կիներու եւ այրերու հագուստներ: Լաւ ամսավճար եւ բնակութեան համար ծրի սենեակ:

Դիմել՝ M. P. Badvaganian/ի. 9, rue Bouverie, Montelimar. (Drôme)

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նահանգապետարանի 29 դեկտ. *1931* թուակիր արտօնութեամբ *ԼԱ ՌՕԶԷն* (*La Rose*) *քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ վ'Օլիվի* (*Chemin des Olives*) *հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Marlégauxի կայարանին* (*arrêt fixe*) *առջեւ,*

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 *քառակուսի մեթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով: Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝*

Պ. ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆԻ

Շաբթու մէջ ամէն օր *Bar des Lions. Cours Belsunce.*

իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն *18*:

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոֆաժ.* *rue Pierre Curie.* *K. Bicètre. Métro: Porte d'Italie.* **13**

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼԻՒՔՍ *ճաշարանի մէջ աշխատելու համար շատ վարպետ խոհարար մը կ'ուզուի որ գիտնայ նաեւ պատրաստել խմորեղէններ եւ անուշեղէններ:*

Դիմել. **ՄՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի**

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ

4 Trav. du Mont de Piété. MARSEILLE

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՆԱՒԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՈՒԻՍԱՔ, Ս. Տ.— 35 փրանք:

Սկսանք դրկել:

ՓԱՐԻԶ, Գ. Ք.— 70:

ՄՈՆԹԷԼԻՄԱՐ, Պ.— Սկսանք դրկել դեկտեմբեր 12էն:

ԱՆԻԷՌ, Ն. Թ.— 35:

ՊՕՄՈՆ, Ղ. Վ.— 70: Սկսանք դրկել դեկտեմբեր 13էն:

ՊԻՍԷԹՐԸ, Գ. Ս.— 140:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Գործ.— 146.60:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ս. Թ.— 70: Սկսանք դրկել դեկտեմբեր 13էն:

ՓԱՐԻԶ (19), Յ. Մ.— 20:

ՊԵՐԼԻՆ, Ռ. Տէր Մ.— 200:

ՓԱՐԻԶ (15), Տիկ. Ս.— 70:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ **2, Ave. PORTALIS (Place St. Augustin)**

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՐՏՕՆՈՒԹԵԱՄԲ ԶՕՐ. ԿՈՒՌՈՅԻ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Ն. ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ**

ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **Պ. Պ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ**

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին: Անակնկալներ եւ աթրաքսիոններ, թոմպոլա.— Կարգադիր Յանձնախումբը ոչինչ խնայած է իր ամբողջ վայլը տալու համար այս հանդէսին, ուր պիտի ծափահարուի ի միջի այլոց **Mlle DUBERNARD (de l'Opéra)**. *Ցուցադրութիւն երկու փոքրիկ պօքսէրներու կողմէ (մանրանկար մը աշխարհի ախոյեանութեան):*

Նուագախումբը **Cercle Militaire**ի. *Յունական եւ Սպանիական պարեր:*

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ: ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

23 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը, 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆի քրքջալից քոմէտիները

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՌՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ **ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ** ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Մատլէն Տիւռէ (*Օտէոնի թատրոնէն*), Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Գիւլպիւլեան, Օր. Մաքտօնալտ (*Շաթըլէի թատրոնէն*), Օր. Ճըմպազ: Պ. Պ. Վ. Սվաճեան. Լեւոն-Յարութ (*Աթըլիէի թատրոնէն*), Քէչէճեան, Ա. Գմբէթեան *եւ* Արման Կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏՆԻ ՃԱԶԻՆ

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԳՕԹԻՅԵՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը: ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ**

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

Մեծ երեկոյթ եւ պարահանդէս Մարսիլիոյ մէջ

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍԱԼՈՆ ՄԻՐԷՅԼԻ ՄԷՋ **7, Cours du Vieux Port**

երգ. խմբերգ. նուագ, հաճելի անակնկալներ եւ զաւեշտ *«ՍԱՏԱՆԱՅ»*

պարերուն կը մասնակցի The Merry Syncopating Bandը:

Մուտք 5 ֆրանք, այրերու՝ 3 ֆրանք:

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, Րիւ Տէ Պուա (*41*, RUE DES BOIS), *բացած եմ — Ս Ե Ւ Ա Ն — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:*

Հաղորդկց. միջոց.— *Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)*:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւայլն., եւայլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *Հայ նպարավաճառներու եւ ճաշէճիներու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր Հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն:*

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LÉCORCHÉ

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ***chir. dent. D.E.D.F.***

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

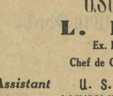
Սոյն յայտարարութիւնը ներկայացնողին հարիւրին 10 զեղչ

Կ'ընդունի 9 - 12 *եւ* 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

T.S.F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationale*ի յառաջիկայ* **tirages***ներէն ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց* **pick-up***ի* **prise***ով անգամ այս* **postes***ներէն:*

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricité*էն վկայեալ եւ նախկին* (Essayeur Radio-Vitus)*ի՝*

ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazare*էն մինչեւ Հասցէին վայրը 12 վայրկեան*):

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Metro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

16 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2371

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՑԵՐԵԿՈՅԹ

« Յառաջ »ի չորրորդ էջը համայնապատկերն է ֆրանսահայ գաղութի « ցուցական » գործունէութեան:

Մանաւանդ երբ կը մօտենան տօնական օրերը...

Աչք մը նետեցէք այդ էջին վրայ, մանաւորապէս շաբաթ եւ կիրակի, եւ պիտի զարմանաք տեսնելով տենդագին հրմշտուքը հանդէսներու, երեկոյթներու, ցերեկոյթներու, տօներու, հանդիպումներու: (Ամառն ալ ունինք դաշտահանդէսները):

Անոնք որ հեռու են Փարիզէն, ապահովաբար պիտի չլանան այս խրախճանքին: Պիտի ըսեն.

— Ուրեմն, Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ մարդիկ այնքան հանգիստ են որ, իրարու ետեւէ երեկոյթ եւ ցերեկոյթ կը սարքեն:

Չէ՞ որ ըսուած է թէ թմբուկին ձայնը անուշ կուգայ հեռուէն:

Մանաւանդ երբ կը հնչէ Փարիզէն...

Դժբախտաբար, այս տպաւորութեան մէկ մասը միայն կը համապատասխանէ իրականութեան:

Ճիշդ է, այս բոլոր հանդէսներն ու ներկայացումները որոշ կենդանութիւն կ'ապացուցանեն:

Անոնք ցոյց կուտան թէ՝ հակառակ համատարած տագնապին, որ 1930էն ի վեր անողորմաբար կը քամէ գաղութին երակները, մարդիկ չեն վհատիր, ձեռնթափ չեն ըլլար:

Արդարեւ, ի՞նչպէս պիտի դիմանային բազմաթիւ եւ բազմազան հանրային հաստատութիւններ, եթէ ամէն մէկը իր պատեանին մէջ քաշուէր, միայն իր գլխուն ճարը նայելու համար:

Բազմաթիւ եւ բազմազան հաստատութեանց օգտակարութիւնը, յաճախ ճակատագիրը կապուած է այս երեկոյթ – ցերեկոյթներուն:

Ցետոյ, հանդէսները միջավայր կը ստեղծեն: Կ'օգնեն բարեկամութիւններ համախմբելու, հայկական շունչ տարածելու, հայերէն խօսքը, երգն ու խաղը վերակենդանացնելու:

×

Եւ սակայն, այս երեկոյթ – ցերեկոյթներուն խճողումը միեւնոյն ատեն կը մատնէ... տնտեսական մտահոգութիւններ:

Այս կարգի ամէն ձեռնարկ միշտ կապուած է նիւթական ակնկալութեանց հետ:

Օտար ազգերու մէջ ալ այսպէս է: Կ'ուզեն դրամ ճարել, զուարճացնելով, սրտի եւ մտքի թելերը շարժման մէջ դնելով:

Ո՞ւր կը հասնէր նոյնիսկ օտար հանրային հաստատութեանց վիճակը, եթէ ամէն ինչ սարքուէր վերացական առաջադրութեամբ,— « արուեստը արուեստին համար »:

Արդ, այս միջոցին սուր անձկութեան մատնուած են հանրային բազմազան հաստատութիւններ, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ, — եկեղեցիներ, դպրոցներ, Կ. Խաչեր, Տիկնանց կամ Հայր. Միութիւններ, Աղքատախնամներ եւ ուրիշ ինչ որ ունինք իբրեւ հանրային ազդակ:

Եւ տագնապը չի սահմանափակուիր միայն Ֆրանսայի մէջ: Հաստատութիւններ կան որ կ'ուզեն միեւնոյն ատեն օգնել Հայաստանի կամ ուրիշ գաղութներու:

Քանի մը տարի առաջ, մէկ պարահանդէսը գրեթէ կ'ապահովէր Փարիզի Տիկնանցին կամ Աղքատախնամին տարեկան ելեւմուտքը:

Այսօր՝ երեկոյթ – ցերեկոյթները յաճախ կը փակուին կա՛մ ողորմելի գումարով մը եւ կամ... բացով:

Ինչո՞ւ այսպէս: Միայն տնտեսական տագնապը բաւական չէ, բացատրելու համար այս թշուառութիւնը:

Գաղութը որքան ալ ազդուած ըլլայ տագնապէն, աղբիւրները չեն ցամքած: Որ եւ է տագնապ չի կրնար ցամքեցնել 60,000նոց բազմութեան մը տրամադրելի աղբիւրները:

Խնդիրը այն է որ, ոչ միայն խճողում կը տիրէ, այլեւ խաձեւում:

Աւելի բաց խօսելով, պիտի ըսէինք թէ հին մեթոտները նպատակի չեն ծառայեր:

Գաղտնիք չէ որ իւրաքանչիւր հանդէս, երեկոյթ կամ ցերեկոյթ իրեն յատուկ հասարակութիւն մը ունի: Ամէն մէկը զատ « եկեղեցի » մը կը ներկայացնէ: Մէկը միւսին չերթար:

Եւ որովհետեւ տնտեսական տագնապն ալ նոր պատուհաս մը դարձած է, իւրաքանչիւրին յատուկ հասարակութիւնը հետզհետէ կը նօսրանայ: Հետեւաբար սպասուած եկամուտն ալ կը պակսի:

Այս անողոք իրականութիւնը աչքի առջեւ ունենալով, կարելի չէ՞ր, օրինակ, տարին քանի մը խոշոր, իսկապէս « շքեղ եւ ամենաընթաց » հանդէսներ կազմակերպել, մասնակցութեամբ յարեւնման միութեանց:

Այսպէս, Կ. Խաչեր, Աղքատախնամ եւ նման միութիւններ չե՞ն կրնար այդպիսի ծրագրի մը մասին մտածել, միասին սարքելով, միասին տոմսակ սպառելով, եւ արդիւնքը բաժնելով առ հարեւր համեմատութեամբ:

Նոյնը կրնայինք առաջարկել Հայր. Միութեանց համար, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի օգտուի համաձայն իր կարողութեան եւ գործունէութեան ծրագրին:

Եթէ փորձ մը կատարուի այս ուղղութեամբ, արդիւնքը օգտակար պիտի ըլլայ նաեւ բարոյական տեսակէտով:

Այն ատեն, իրարու մէջ պիտի լուծուին զանազան « եկեղեցի »ները, իրարու կռնակ դարձուցած հասարակութիւնները, եւ մէկը պիտի օգտուի միւսին առաւելութիւններէն:

Այն ատեն, աւելի լայն բազմութեանց վրայ պիտի տարածուի երեկոյթ – ցերեկոյթներու ազգային – հայկական օրհնութիւնը:

Զա՞րժեր փորձել գոնէ մէկ անգամ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՓԱԽԱՆ...

oooo

« Ազատ խօսք »ի աշխատակից մը, Հայաստանի փախստականներուն ցանկը աչքէ անցընելով, ապշութեամբ կը հանդիպի Ֆիլիպէցիներուն քաջածանօթ հերոսի մը,— թուղթ համայնավար Տիրան Մաթէոսեանի:

— « Եթէ երբեք թժ. Մինասեանցի մը Հայաստանէն փախուստը լսէի, պիտի հաւատայի, բայց բնաւ թժ. Մինասեանցէն տասնապատիկ աւելի ոխերիմ հակադաշնակցական եւ համայնավար ՏիրանՄաթէոսեանի մը. որովհետեւ, թժ. Մինասեանց մը տակաւին լրրութիւնը չունեցաւ յայտարարելու թէ ինք պատրաստ է թրքական դրօշին գլխարկ հանելու, բայց հայկականին երբեք: Իսկ համայնավար Տիրանը սրճարանի մէջ հրապարակաւ ունեցաւ այդ թրքացումը»:

Չեմ գիտեր, համայնավար եւ կատաղի հակադաշնակցական Տիրանի փախչո՞ւստն է զարմանալի, թէ «Ազատ խօսք »ի աշխատակցին զարմանքը:

Եւ այս մարդը երիտասարդ էր ու երկաթագործ: Այսինքն՝ որակեալ:

Հապա ինչո՞ւ փախաւ:

Բայց ինչո՞ւ փախաւ ծկնորս Արամը, որ նոյնպէս որակեալ էր եւ անդամ Հօկի:

Ինչո՞ւ փախաւ հնակարկատ խաչիկը, « քարէն հաց հանող », օրական 12 ժամ աշխատող յաւիտենական «էսֆիրի»ն:

Ինչո՞ւ փախաւ ուսուցչակա՛ն, բանաստեղծ Արամ Երէմեանը, որ դեռ վիէննայէն, 1921ին, կը փառաբանէր խորհրդային Հայաստանը:

Ինչո՞ւ փախան միւս երկու հարիւրը, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ արհեստաւոր – բանուորներ, որոնց ետեւէն « ծոյլ եւ ճպստրնկալ » կը պոռան հիմա, փորը կուշտ եւ կռնակը տաք մունետիկներ:

Ինչո՞ւ, այս երկու հարիւրէն առաջ, փախան որբերը:

Անոնց ամէն մէկը զատ – զատ հաւատաքննութեան ենթարկուած, շարմաղէ անցած էր Շահվէրտեանի եւ իր գործակալներուն կողմէ: Անոնք ինքնակամ գործեր ալ կատարեցին Արէնի մէջ, դրօշակ վար առնելով եւ ուրիշ խառնակութիւններ սարքելով...

Աւելորդ հարցում: Զկարդացի՞ք Արդասի խանչեանի պատասխանը.

— « Նրանք Դաշնակցականների անմիջական ագէնտներն էին (գործակալ) եւ դեռ Հայաստան չմտած արդէն վճռել էին անցնել Պարսկաստան, նիւթ տալու համար դաշնակ թմրկահարներին »:

Անաստուա՛ծ Դաշնակ, ինչո՞ւ թոյլ չես տար որ գոնէ խանչեանները ու Սահակ Տէր Գաբրիէլեանները... «գերյուզականութեան» չմատնուին:

ՎԱՀԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

oooo

Պէյրութի թերթերը կը գրեն (9 դեկտեմբեր).—

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին տեղի ունեցած են կարգ մը խորհրդաւոր դէպքեր: Անծանօթ մարդիկ, անծանօթ պատճառներով քանի մը տուներու դռներուն եւ պատուհաններուն վրայ գնդակներ պարպեցին եւ խուսափեցան ոստիկանութեան եւ պահակներու ուշադրութենէն: Նամականի ետեւ, տիկին Ճօրճէթ անուն տիկին մը կը բնակի: Կէս գիշերին զէնքի ձայներ կը լսէ այս տիկինը եւ յանկարծ կ'արթննայ: Սարսափահար կը տեսնէ որ իր տան պատուհաններուն ապակիները ջարդ ու փշուր եղած են, իսկոյն լուր կուտայ ոստիկանութեան եւ յետ քննութեան կը հասկցուի որ զէնքը նետուած է Ֆախրէտտին փողոցէն, նամակատան քով: Գնդակը ապակին կոտրելէ վերջ, ներս կը մտնէ եւ դարակ մը ծակելով կը մխրճուի պատին մէջ: Գնդակը հանուելով հասկցուած է որ գերմանական մավզէրի մը գնդակն է:

Ցաջորդ գիշեր նիշդ նման դէպք մը պատահեցաւ Պարուտիի դեղարանին վրայ: Բազմաթիւ դեղեր եւ գործիքներ փշրուած են: Քննուելով տեսնըուած է որ նիշդ միեւնոյն զէնքի գնդակն է:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10Ը ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՇԱՀԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԷՆ

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն: Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

Շարք S Թիւ 99,412

Շարք T Թիւ 78,009

Շարք S Թիւ 99,413

Շարք D Թիւ 52,152

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 1934 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10ԻՆ

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

»»» · «««

Ազգ. վիճակահանութեան տոմսերէն 5րդ շերտին R շարքէն գնած եմ 035,530 թիւը: Պիտի օգտուին այն յաճախորդները, որոնք,—

Ա. Այսուհետեւ շաբթէ շաբաթ եւ կամ ամսէ ամիս ԿԱՆԽԻԿ կը վճարեն եւ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐՆ ալ կը մաքրեն մինչեւ 1934 յունուար 10:

Բ. Անոնք որ տարիներու ընթացքին ուղղակի վճարած եւ կամ մէկ նամակով իսկոյն ղրկած են:

Գ. Անոնք որ նոր կ'արձանագրուին, վճարելով մէկ եռամսեայ կանխիկ:

Շահելու պարագային, սոնք պիտի ստանան հարիւրին 50ը:

Կը խնդրուի անձամբ եւ կամ նամակով ղրկել եւ ստանալ համապատասխան ընկալագիր:

«ՅԱՌԱՋ»ի Մարսէյլի գործակալ

Գ. ՄԵՐԻԿԵԱՆ

13, Rue des Dominicaines

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկու մահապատիժ կը պահանջուի Րայխստակի հրկիզման առթիւ

ԵՐԵՔ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ

Րայխստակի հրկիզման դատին առթիւ, ընդհ. դատախազը հինգշաբթի օր լրացնելով իր պահանջագիրը, մահապատիժ պահանջեց Հոլանտացի Վան տէր Լուպէի եւ գերմանացի Թորկլէրի համար: Այս վերջինը քարտուղարն էր Րայխստակի համայնավարական խմբակցութեան: Միւս երեք ամբաստանեալները, Տիմիթրով, Փոփով եւ Թանէվ, անպարտ կը հռչակուին, իրենց մեղսակցութիւնը ապացուցուած չըլլալով: Կը կարծուի թէ դատարանը պիտի մերժէ Թորկլէրի մահապատիժը, միայն ծանր բանտարկութեան դատապարտելով:

Դիւանագիտական տեսակցութիւնները

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Դիւանագիտական տեսակցութիւնները կը շարունակուին գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ: Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ կրկին քննելով զինաթափութեան խնդիրը, որոշեց Փարիզ ղրկել արտաքին նախարարը, խորհրդակցելու համար: Նախարարը պիտի գայ յառաջիկայ հինգշաբթի օր: Ցետոյ պիտի երթայ Իտալիա, Ծնունդի արձակուրդը անցընելու համար: Ըսուեցաւ թէ այս առթիւ Հռոմ ալ պիտի հանդիպի, Պ. Մուսոլինիի հետ խորհրդակցելու համար, բայց անմիջապէս հերքուեցաւ այս զրոյցը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը երկար տեղեկագիր մը ստացաւ Պերլինի դեսպանէն, Հիթլէրի եւ ֆրանսական դեսպանին միջեւ կատարուած խօսակցութեանց մասին: Դեսպանը Լոնտոն հասած է արդէն, լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդելու համար: Գերմանացիները մեծ յոյսեր դրած են այս այցելութեան վրայ: Կը հաւատեն թէ Պ. Հիթլէր պատրաստ է մասնակցելու զուտ եւրոպական խորհրդակցութեան մը, պայմանաւ որ հաւասար աչքով դիտուի Գերմանիոյ:

⁂ Ֆրանսական թերթերը կը պնդեն թէ Գերմանիա առ այժմ պիտի գոհանայ 300,000նոց բանակով մը, պայմանաւ որ կարճ տեւէ զինուորութեան շրջանը: Այս բանակը պիտի սպառազինուի միայն պաշտպանողական զէնքերով, մինչ Ֆրանսայի եւ զինակիցներուն բանակները պիտի ունենան յարձակողական զէնքեր: Միեւնոյն ատեն, Գերմանիան համաձայն է որ արգիլուին կարգ մը բարբարոսական զէնքեր, ինչպէս օդանաւային ռմբակոծութիւնը եւ քիմիական պատերազմը: Հսկողութիւնը պէտք է գործադրուի բոլոր բանակներուն վրայ հաւասարապէս: Գերմանիան պատրաստ է տասը տարուան համար ոչ – յարձակման դաշնագիր մը կնքելու իր բոլոր դրացիներուն հետ, ընդունելով որ պատիժ սահմանուի դաշնագիրը խախտողներուն:

⁂ Փարիզ հասաւ Պ. Պէնէշ, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, իբրեւ ներկայացուցիչը Փոքր Համաձայնութեան: Հազիւ հանգստացած, տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ: Խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին, օրուան բոլոր հարցերու մասին: Առ այժմ որոշուած է որ եւ է զեկոյց չհրատարակել:

⁂ Իտալական մամուլը կը շարունակէ իր յարձակումները Ֆրանսայի քաղաքականութեան դէմ: Պէնէշի Փարիզ այցելութիւնը նոր թափ տուած է յարձակման:

Դեկտ. 15ի պարտքերն ալ չվճարուեցան

Մ. Նահանգները 153 միլիոն 24,327 տոլար պիտի ստանային դեկտեմբեր 15ին, իբրեւ մասնավճար պատերազմական պարտքերու: Արդ, միայն Ֆինլանտան ամբողջութեամբ վճարեց իր պարտքը,— 229,000 տոլար: Ֆրանսա եւ Պելժիա, որոնց առաջինը 22,000,000, իսկ երկրորդը 2,859,000 տոլար պիտի վճարէին, ծանուցագրով մը յայտնեցին թէ կը մնան հին տեսակէտին վրայ: Լեհաստանն ալ որ եւ է բան չվճարեց: Անգլիա, որ 117,670,000 տոլար պիտի վճարէր, յանձնեց միայն 7,500,000, իր պարտքը դրժած չըլլալու համար, ինչպէս ըրած էր յունիս 15ին: Իտալիան ալ, 2,133,000 տոլարի փոխարէն վճարեց միայն մէկ միլիոն, իսկ Չեխոսլովաքիան միայն 150,000 տոլար, փոխան մէկ միլիոն 682,000ի: Ուրեմն, վճարուած գումարները կը կազմեն ամբողջ պարտքին հարիւրին 5ը: Այսպէս, պատերազմական պարտքերու խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ, մինչեւ որ ելք մը գտնուի: Ամերիկացիները ներքին խնդիրներու լաբիւրինթոսին մէջ թաղուած ըլլալով, առ այժմ կը համբերեն:

Երեք թագաւորներ պիտի տեսակցին

Սոֆիայէն կը գրեն թէ Եուկոսլավիոյ թագաւորն ու թագուհին Պուլկարիա պիտի այցելեն յունուար 30ին, Պորիս թագաւորին ծննդեան տարեդարձին առթիւ: Ռումանիոյ թագաւորն ալ Սոֆիա պիտի հասնի յունուար 31ին: Այս այցելութենէն առաջ, Պորիս թագաւորը եւ Եոաննա թագուհին Պուքրէշ պիտի երթան յունուարի կիսուն:

Ձմրան խմանձումները

Ցուրտը առջի օր մեղմանալէ յետոյ, անսովոր սաստկութեան հասաւ Հինգշաբթի ամբողջ ցերեկը: Բարեբախտաբար գիշերը ձիւն եկաւ, եւ օդը նորէն մեղմացաւ:

Հինգշաբթի օրուան ցուրտին հետեւանքով, Սէնը սառեցաւ տեղ – տեղ այնպէս որ կարելի էր քալելով անցնիլ: Սառեցան նաեւ շատ մը լիճեր եւ ալ– վազաններ: Բազմաթիւ անտէր մարդիկ գետնին տակ, մէթրօներու նրբանցքներուն մէջ ապաստանած էին, ցուրտէն չսառելու համար:

Գալով գաւառներուն, ցուրտը մանաւորապէս անտանելի էր հիւսիսային արեւելեան շրջաններուն մէջ: Ամէն տեղ ձիւն կը տեղայ:

Մէկ միլիոնի կեղծ տոմսակը

Լուի Քորնըլա, որ «կատակի համար» կեղծած էր ազգ. վիճակահանութեան մէկ տոմսակը, Փարիզ փոխադրուած է եւ կը դատուի: Իսկ եղբայրը, Ռոժէ, որ զանձած էր մէկ միլիոնը, ազատ արձակուեցաւ: Լուի կ'ըսէ թէ իր եղբայրը գիտէր որ տոմսակը կեղծ է. իսկ Ռոժէ բացարձակապէս կը մերժէ այս վերագրումը: Որոշուեցաւ մտային քննութեան ենթարկել Լուին:

Գանձուած մէկ միլիոնէն կը պակսի 14,800 ֆրանք: Այս գումարին 8100ը տրուած էր Ռոժէի, 6700ը մօրը, իսկ 2000ը Լուիի, որ վերադարձուց:

Ա. ԽԱՆՋԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ԻՐ «ՅԱՐԳԵԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ»

I
ԱՆՈՐԱԿԵԼԻ ՍՈՒՏԵՐ

Հայկոմկուսի քարտուղարը գրում է իր «յարգելի բարեկամին». «Հայաստանում սովի մասին Դաշնակների տարածած լուրերն ամենազազրելին են նրանց ստերից»:

Նախ՝ ո՞վ ասաց, թէ Հայաստանում տիրող սովի լուրերը միայն Դաշնակցականներն են տարածում: Այդ սովի մասին ամենից առաջ եւ ամենից շատ գրեցին օտար թերթերի թղթակիցները: Դաշնակցական թերթերը, որոնց էջերը միշտ բաց են Հայաստանի կեանքի ե՛ւ լաւ, ե՛ւ վատ կողմերի համար, բնականաբար չէին կարող լռել եւ սովի մասին: Այո՛, Հայաստանը ծանր սովի տարի անցկացրեց մինչեւ նոր բերքը, մի՞թէ այդ Դաշնակցականների հնարած բանն է: Հապա «կաթողիկոսական» պատուիրակները, մտերմական տեսակցութիւնների ժամանակ, ամենամռայլ գոյներով չնկարագրի՞ն Հայաստանի ժողովրդի պարէնաւորման վիճակը: Հապա ինքը «յարգելի բարեկամը» իր արտասահմանի «յարգելի բարեկամներին» պատմութիւններ չարա՞ւ — միշտ մըտերիմների շրջանում եւ «մտերմօրէն» — հացի, ապրուստի միջոցների պակասի եւ կեանքի դժուարութիւնների մասին Հայաստանում: Եւ սրան ու նրան չասա՞ց սինիկ կերպով, թէ Հայաստանը «մեղի պէնիրու» ապրելու տեղը չէ... Եւ ահա, երբ «մեղի պէնիրը» հիասթափուած ու խուճապի մատնուած՝ փախուստի են դիմում, մեղաւորը Դաշնակցութի՞ւնն է, թէ Խանջեանները եւ բոլոր «յարգելի բարեկամները»:

Խանջեանը բողոքում է սովի լուրերի դէմ, բա՞յց ինչ են ասում այն հազարաւոր նամակները Հայաստանի զանազան կողմերից, որոնց մէջ միակ խնդրանքը դրամն է՝ Տորգսինից՝ ապրուստի միջոց գնելու համար: Դաշնակցականնե՞րն են գրում այդ նամակները, որոնց բովանդակութիւնը աներեւակայելի թշուառութեան պատկերներ է գծում: Դաշնակցականնե՞րն են հնարել Տորգսին անունը կրող խաչագողութեամբ ու ժողովուրդը կողոպտելով զրաւող զզուելի հաստատութիւնները:

Խանջեանը գրում է.— «Բացի հացի պետական մատակարարումից բոլոր աշխատաւորներին (հացի քիլոն 25 կոպէկ), վերջերս կազմակերպեցինք նաեւ հացի պետական ազատ վաճառք»:

Այս տողերը միայն «յարգելի բարեկամ»ների պէս կամաւոր կոյրերին կամ միամիտներին կարող են խաբել, որովհետեւ ո՞ւմ յայտնի չէ, որ Հայաստանում կայ մի ահագին բազմութիւն մարդկանց, որոնք օրէնքով զրկուած են «պետական մատակարարումից» եւ դրամ չունին «հացի պետական վաճառքից» օգտուելու համար: Նրանք որ կարդացին փրոֆ. Պրոկոպովիչի հաղորդած փաստական տեղեկութիւնները «Ցառաջ»ում, լաւ գիտեն, թէ ով կարող է հաց ունենալ եւ ինչ պայմաններով: Նոյն իսկ եթէ բերքն էլ լաւ է Հայաստանում, ժողովրդի մի մասը չի կարող հաց ունենալ: Խանջեանների համար, ի հարկէ, դրանք մարդ չեն, այլ «կուլակ»ներ, քաղաքացիական իրաւունքից զրկըւածներ՝ խորհրդային իշխանութեան խորթ զաւակները, որոնց թիւը Հայաստանում, յամենայն դէպս, տասնեակ հազարներով է հաշւում որոնք դատապարտուած են ստոյգ սովամահութեան:

Խանջեանին շատ է անհանգստացնում եւ փախստականների նկարների հրատարակութիւնը արտասահմանի թերթերում. «Ինձ այնպէս է թւում, որ այդ խմբանկարները որոշ ազդեցութիւն են թողնում նոյն իսկ հակադաշնակցական շրջաններից ոմանց վրայ»: Թէեւ Փարիզի «յարգելի բարեկամը» աշխատում է հաւատացնել իր Երեւանի «յարգելի բարեկամ»ին, թէ՝ ո՛չ, դրանք «ուղղուածին ճիշդ հակառակ ազդեցութիւնը գործեցին», բայց, անշուշտ, Խանջեանը Երեւանից աւելի ճիշդ է տեսնում կացութիւնը, քան իր «յարգելի բարեկամը» Փարիզից. տարակոյս չկայ, որ փախստականների նամակներն ու նկարները խորհրդային իշխանութեան համար բաւական աննպաստ տպաւորութիւն առաջ բերին արտասահմանում: Եւ զարմանալի կը լինէր, եթէ առաջ չբերէին, քանի որ այդ նամակները գրուած են խորհրդային կարգերի հրապոյրները իրենց կաշուի վրայ զգացած դժբախտների ձեռքով եւ ներշնչուած են անկեղծութեամբ եւ մարդու մազերը փուշ – փուշ անող ահաւոր փաստերով: Խանջեանները իրաւունք ունին անհանգստանալու, եւ Փարիզի «յարգելի բարեկամի» հաւաստի՛քները չեն կարող փրկել կացութիւնը: Հէնց այս անհանգստութիւնն է, որ ստիպել է Խանջեանին գրելու իր տարօրինակ նամակը:

Իր նամակին Խանջեանը կցել է հետեւեալ մազալու «յետ գրութեան»ը.

«Ձեր ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում Չարենցի վերջին հատորի վրայ («Գիրք ճանապարհի»): Մեր գրականութիւնն այդ գրքով բարձրանում է մի նոր, բարձր գագաթ: Հաւատացած եմ՝ որ գիրքը կ'ոգեւորի ձեզ»:

Ուրեմն, Չարենցը գրել է մի նոր գիրք, եւ, ըստ Խանջեանի, խորհրդահայ գրականութիւնը այդ գրքով «բարձրանում է մի նոր, բարձր գագաթ»: Ու Հայկոմկուսի քարտուղարը շտապում է այդ բերկրալից լուրով ուրախացնել իր Փարիզի «յարգելի բարեկամին»: Պ. Զօպանեանը այդ գիրքը դեռ չի ստացել, բայց իր հերթին շտապում է յայտնել ընթերցողներին «այն ջերմ սէրը եւ հոգածութիւնը զոր Պ. Խանջեան ունի հայ մըշակոյթի զարգացման գործին»:

Հիմա՝ այլ առակ լուարուք:

Բացե՛ք Համկոմկուսի Հիւսիսային Կովկասի օրգան հայերէն «Գրոհ»ի 26 նոյեմ. թիւը եւ կարդացէ՛ք. «Հայաստանի կոմկուսի քարտուղարութիւնը (որի պետն է Ա. Խանջեանը, Ս.Վ.) նոյեմ. 14ին յատուկ որոշում է կայացրել, «որով արգիլուած է ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ «ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ» հրատարակումը, որը պարունակում է հակայեղափոխական – տրոցկիստական գրպարտութիւն կուսակցութեան դէմ» եւ «հանուած է Պետհրատի գեղարուեստական սեկտորի վարիչի պաշտօնից Եղիշէ Չարենցը»:

Խե՛ղճ, խեղճ Զօպանեան, այսպէս են ձեր բարեկամները, ճի՛շդ ձեզի պէս սուտն ու իրաւը իրարից չզանազանող, միջոցների մէջ խտրութիւն չդընող: Մի խօսքով՝ Զօպանեան ու Խանջեան, իրար արժող երկու «յարգելի բարեկամներ»:

Սակայն, աւելի զարմանալին այստեղ ոչ այնքան Ա. Զօպանեանի հանրածանօթ միամտութիւնն է, որքան Խանջեանի անսահման սինիզմը. գրեթէ միաժամանակ՝ մէկ ձեռքով Փարիզի «յարգելի բարեկամին» գովել Չարենցի «բարձրագագաթ» գիրքը ու միւս ձեռքով էլ՝ այդ գիրքը արգելքի տակ դնել իբրեւ հակայեղափոխական գործ — իրօք որ Հայկոմկուսի քարտուղար պէտք է լինել ա՛յդքան ճարպիկ լարախաղացութեան համար: Արդե՞օք Խանջեանի միւս հաւաստիքներն էլ նոյնքան ճիշդ են, որքան Չարենցի գրքի մասին գրածը:

Վա՛յ քեզ երկիր, որոյ Խանջեանը մանուկ է...

Վա՛յ քեզ Խանջեան, որոյ «յարգելի բարեկամը» Զօպանեանն է:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՏԱՍՆԸՎԵՑ ՏԱՐԻ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Աշխարհի վրայ Հայ մնացա՞ծ է...»

ՊԱՂՏԱՏ, 4 դեկտ. (Ցառաջ).— Բնիկ Տիգրանակերտ-Ակալ գիւղացի է Լեւոն Մուրատ Պաղտասարեանը: 1915ի հայկական տարագրութեան օրերուն կը քշեն զիրենք մինչեւ Ուրֆա, այնտեղի կռիւներու ժամանակ իր հայրը կը սպաննուի եւ մայրն ալ կը վիրաւորուի: Ի վերջոյ այն տեղէն ալ կը տեղահանեն դէպի Տէր – Զօր եւ յետոյ դէպի Սինջարի սահմանները, Ռէկա ըսուած տեղը: Այդ օրերուն հոն կ'ապրէին Շէյխ Հմուտ Իպնի Սըուտի վրանաբնակ Արաբները, որոնք օգտուելով առիթէն կը փախցընեն շատերը, ինչպէս նաեւ 8 տարեկան Լեւոնը, որ կը բաժնեն իր վիրաւոր մայրիկէն եւ եղբօրմէն: Լեւոնը իրենց վրանին տակ տանելով ոտքերը կը կապեն երեք օր եւ վերջէն կ'արձակեն: Լեւոն կը դառնայ հարազատ զաւակ եւ անունը կը դնեն Սիւլէյման:

Լեւոնի գործը կ'ըլլայ այծեր եւ ոչխարներ արածել: Մօտ հինգ տարի Լեւոն իր կեանքը կ'անցընէ ոչխարներու հետ եւ կը մեծնայ, իբրեւ անապատի զաւակ մը:

1920ին այս Արաբները կը ձգեն Մուսուլի անապատները եւ կը քաշուին դէպի հարաւային կողմերը, մինչեւ Պասրայի անապատները եւ Քովէյթի սահմաններու մէջ իրենց բնակութիւն կը հաստատեն: Հոս Լեւոն կը դառնայ ուղտապան: Ժամանակ մը վերջ այս տեղն ալ կը ձգեն եւ կը քաշուին աւելի խորերը, կը հասնին մինչեւ Հիճազի սահմանները եւ կը միանան իրենց աշիրէթներուն որոնց գլխաւորն է հռչակաւոր Իպն–Սըուտ, ներկայիս Հիճազի թագաւորը:

Լեւոն երկար տարիներ հոս մնալով եւ ուղտապանութիւն ընելով կը մեծնայ եւ երիտասարդ կը դառնայ: Երբ Իպն – Սըուտի եւ միւս աշիրէթներու միջեւ կռիւներ կը սկսին (1925), Լեւոնը կը տանին զինուոր: Այս կռիւներէն ազատուելով, Լեւոնը քաջութեան համար շատ կը սիրեն եւ իրեն կը նըւիրեն հրացան եւ սուր մը եւ կ'արտօնեն որ միշտ այդպէս զինուած մընայ իր ուղտերուն հետ:

Երկար տարիներ անապատին մէջ մեծնալով Լեւոնի յիշողութիւնները կ'արթննան: Կը յիշէ թէ ինչպէս Ուրֆայի կռիւներուն իր հայրը սպաննուեցաւ եւ ինչպէս իր մայրը վիրաւորուեցաւ, թէ ինչպէս եղաւ որ, Արաբները զինքը փախցուցին եւ ինչպէս անապատի մէջ մնալով այսպէս մեծցաւ:

Այս բոլորը յիշելէ վերջ, Լեւոնի միտքը կը փոխուի: Օր մըն ալ կը վճռէ փախչիլ, ազատիլ կամ մեռնիլ: Հոն գտնուած Հայերէն նախապէս կը ճանչնայ վեց հոգի եւ օր մը անոնց կը յայտնէ իր միտքը, փախչելու մասին. սակայն եւ ոչ մէկը չեն հաւանիր. նոյնիսկ կը խնդան վրան: «Ո՞ւր պիտի երթանք, աշխարհի վրայ ո՛վ գիտէ Հայ մնացե՞ր է թէ ոչ»:

Լեւոն տեսնելով որ չեն ուզեր իրեն հետ փախչիլ, ինք իր գլխուն ճարը կը խորհի եւ օր մը կէս գիշերին, երբ ամէնքը քնացած էին, կը հեծնէ իր ամէնէն լաւ ուղտին վրայ եւ հրացանը ուսին կը քշէ դէպի անապատի խորերը:

Երեք օր գիշեր ու ցորեկ կը ճամբորդէ ինչպէս անապատի մէջէն անցնող Արաբ մը: Տեսնողներ ի՞նչ գիտեն, թէ Հայ է կամ ի՞նչ նպատակ ունի եւ ուր կ'երթայ:

Լեւոն վճռած էր իր հարազատները գտնել: Ճանապարհին շատ տեղեր նապաստակներ կ'որսայ եւ կ'ուտէ, որպէսզի անօթի չմնայ: Վերջապէս երեք օր երեք գիշեր ճամբորդելէ վերջ կը հասնի Նֆուտ, որ կը գտնուի Պասրայի մօտերը: Այլեւս ճամբան կը դիւրանայ: Լեւոն կը սկսի քալել, մինչեւ որ կը հասնի Սամավա: Հոն օր մը մնալէ վերջ կը շարունակէ իր ճամբան եւ կը հասնի Տիվանիէ: Այդտեղ իրեն ծանօթ Արաբ մը կը հանդիպի. իր ուղտը եւ հրացանը անոր կը յանձնէ եւ կ'ըսէ.— Երթամ Պաղտատ եւ վերադառնամ: Միւս օր ճամբայ կ'ելլէ, կը հասնի Հիլլա, այնտեղէն Պաղտատ: Երբ քաղաք կը մտնէ, իր ուրախութիւնը սահման չունի որ անապատի կեանքէն ազատած նոր աշխարհ տեսաւ: Տիգրիս գետի մէկ կամուրջէն անցած ատեն, յանկարծ երկու Արաբներու խօսակցութեան ժամանակ կը լսէ բառ մը,— «Քամը մալ Արման»: Իսկոյն հետաքրքրուելով կը մօտենայ եւ կը հարցնէ.

— «Վո՞ւէն Քամը մալ Արման»:

Անոնք իրեն կը ցուցնեն ճամբան եւ Լեւոն ուղղակի կ'երթայ հայ գաղթականներու կայանը: Երուանդ անունով երիտասարդ մը երբ կը տեսնէ Լեւոնը՝ իսկոյն կը հասկնայ որ Հայ է եւ նոր է եկած Արաբներու մէջէն: Կը տանի իր հայրենակիցներէն մէկին տունը:

Կայանին մէջ բոլոր Տիգրանակերտցիները կը հաւաքուին Լեւոնի գլխուն եւ կը սկսին հարցումներ տեղացնել աջէն ու ձախէն, արաբերէն լեզուով, որովհետեւ հայերէն բնաւ չի գիտեր: Երբ Լեւոն կը պատմէ իր անցեալը եւ կ'ըսէ թէ Ուրֆայի մէջ հայրս սպաննուեցաւ, անունն էր Մուրատ, մայրիկս ալ վիրաւորուեցաւ, դեռ խօսքը չվերջացուցած, մայրը վզին կը փաթթուի եւ ուրախութենէն կը մարի բոպէ մը, իսկ Լեւոն կը մնայ քարացած:

Երա՞զ թէ իրականութիւն: Տասնըվեց տարի առաջ բաժնուած էր մօրմէն, այսօր կրկին բախտ ունեցաւ տեսնելու: Իսկ իր մայրը որ բոլորովին յոյսը կտրած էր իր զաւկէն, ահա բախտը կ'ունենար զայն անգամ մը եւս համբուրելու եւ իր ցամքած կուրծքին վրայ սեղմելու:

Ներկաները այս յուզիչ տեսարանին չկրնալով դիմանալ կը սկսին արտասուել:

Ահա այսպէս, Լեւոնը անապատային կեանքէն ազատուեցաւ 1932 սեպտեմբեր 14ին: Այլեւս «Սիւլէյման» չէ, այլ «Հոգուդ մատաղ, Լեւոն», ինչպէս կը կանչէ մայրը:

Ա. ԱՂԱՆԻԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութեան հետ, ստացած ենք նաեւ Լեւոնի լուսանկարը, արաբական տարազով:

Քեմալականութեան տենչերը Պուլկարիոյ մէջ

ooooo

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջերս, Պուլկարիոյ «Թրակիա» կազմակերպութիւնը աւելի խստացուց իր հակաթուրք պայքարը: Ան բուռն կերպով յարձակեցաւ նաեւ Պուլկարիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող «Թուրան» թրքական կազմակերպութեան վրայ, մերկացնելով անոր քաղաքական դաւերը: Ասոր վրայ, Պուլկարիոյ մէջ հրատարակուող քէմալական թերթ մը ճգնեցաւ արդարանալ: Իսկ էօմէր Նալպանտով «Միր» թերթին մէջ պատասխանեց:

«Թրակիա» թերթը, ասոր վրայ, տուաւ հետեւեալ պատասխանը, զոր արտատպեց նաեւ «Միր» թերթը.—

Մեր ստացած տեղեկութեան վրայ յենլով, «Թրակիա» թերթին մէջ գրեցինք թէ Պուլկարիոյ մէջ թրքական «Թուրան» կազմակերպութիւնն ու «Ալթըն Օրտու» գաղտնի կոմիտէն, մեր երկրին մէջ, ձեւով եւ բովանդակութեամբ, դարձեր են քէմալականութեան տարածիչները, եւ, հետեւաբար, լուրջ ու կենդանի վտանգ մը՝ կարգ ու սարքին եւ խաղաղութեան: Մեր այս մերկացումները անհանգստացուցեր են թրքական շրջանակները: Բայց, թող լաւ գիտցուի որ «Թուրան»ը եւ «Ալթուն Օրտու»ն քէմալական են, եւ, այդ պատճառաւ անոնք ոչ թէ մշակութային գետնի վրայ կամ երկու ազգերու մերձեցման համար կ'աշխատին, այլ օրկաններն են քէմալական մեծ գաղափարին որ կը ձգտի յեղաշրջում մը եւ նոր ոգի մը տալ թրքական պատմութեան: Անունը ինքը «Թուրան» գաղափարն իսկ է: Թէ մենք իրաւացի ենք, կը վըկայէ ինքը՝ «Թուրան»ի նախագահը՝ էօմէր Նալպանտով, «Միր» թերթին մէջ հրատարակած իր յօդուածով: Այս յօդուածը ուղղուած է «Թրակիա»ի դէմ եւ կը ձգտի որ եւ է հերքում մը տալ: Իրականին մէջ, ան փառաբանութիւնն է քէմալականութեան, որովհետեւ, անոր մէջ ոչ կը հերքուին մեր պնդումները եւ ոչ ալ կը ժխտուին մեր ամբաստանութիւնները:

Նախ, յօդուածը թթուած է անօրինակ զրպարտութեամբ, ատելութեամբ եւ վրէժով՝ այն Թուրքերուն հանդէպ որոնք «դաւաճան», «մարդկային թշուառ էակներ», «իսլամութեան մոլեռանդ քարոզիչներ», «դաւաճանութեան եւ արատը կրողներ», «հոգեվարք խառնուածքներ» եւայլն կ'որակուին: Մարդ կը կարդայ այս արտայայտութիւնները ու կը զարմանայ թէ ի՞նչի կը կոթնին այս անպատկառութիւնն ու այս կեցուածքը: Ասիկա քէմալականներու սպառնալիքը չէ՞ Պուլկարիա բնակող Թուրք խաղաղ բընակչութեան դէմ, զոր ամէն գնով կ'ուզեն հանրապետական Թուրքիոյ ծառայեցնել: Երկրորդ կը տեսնենք Քէմալի աստուածացումը, անոր՝ մինչեւ նոր մարգարէի մը աստիճանին բարձրացումը, մարգարէ մը որ ալ աւելի մեծ մոլեռանդութեամբ Թուրքերը պիտի բարձրացնէ, ի վնաս դըրացիներուն, ազգային եւ պետական բարձրութեան: Շատ պարզ է որ կազմակերպութեան մը ոգին ու ձգտումները կախում ունին ոչ թէ կանոնագրէն ու չոր բանաձեւերէն, այլ մեթոտէն, գործունէութենէն եւ վարիչներու վերաբերումէն եւ վերջապէս՝ այդ վարիչներու եւ ներկայացուցիչներու մտայնութենէն: Այս պատճառաւ, «Թուրան»ը եւ «Ալթըն Օրտու»ն ոչ միայն մեզի վտանգ մը չեն ներշնչեր, այլեւ Պուլկարիոյ պետական կեանքին համար լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնեն:

Մենք զարմացանք էօմէր Նալպանտովի լեզուին յարձակողական չէշտէն, որով կը յարձակի բոլոր այն Թուրքերուն վրայ, որոնք իրեն պէս չեն մտածեր, իսկ ասիկա մեզ կը մղէ կասկածելու իր այն յայտարարութեան վրայ թէ ինք «լաւ պուլկար քաղաքացի է»: «Թուրան»ի նախագահին յօդուածին մէջ կան եւ այլ խոստովանութիւններ: Ան երբ կը խօսի պուլկար ժողովուրդի մասին, չի յիշեր թուրք ժողովուրդը. ընդհակառակն զայրոյթով կը յարձակի բոլոր այն Թուրքերուն վրայ, որոնք համաձայն չեն քէմալական բարեկարգութեանց հետ, որով, ամէն մարդու համար պարզ կ'ըլլայ թէ Թուրքերու հոգիին մէջ կ'ապրի Քէմալ փաշայի տիպարը, կ'ապրին մոլեռանդ ազգայնականներու ձգտումներն ու գաղափարները, ազգայնականներու, որոնք ամէն մէկ թիզ պուլկարական հողը թրքական կը նկատեն:

Մեզ հարկադրեցին ու պարտաւոր ենք ամէն բան պարզել: Նախ եւ առաջ պիտի ըսենք թէ մեզի համար քէմալականութիւնը եւս կը մնայ նոյն փաշայական, պէյական ազգայնութիւնը, որ կը տարուի ու կը դրուի Թուրքիոյ հանրային եւ պետական կեանքի բարձունքը: Այս վաղնջական աւատական – դիւանակալական նախահիման վրայ այսօր ի գործ կը դրուին նոր կերպարանափոխութիւններ, որոնք կ'ընդօրինակուին եւրոպական քաղաքակրթութենէն եւ կը պատուաստուին ասիական իրականութեան մը վրայ: Այս քմածին բարենորոգմանց չեն հաւատար նախ իրենք՝ Թուրքերը: Ասոր հետեւանքն են Անատոլուի մէջ եղած ընդդիմութիւնները:

Չեն հաւատար նոյնպէս Ցոյները որոնք այսօր իրենց ճակատագիրը կապեցին Թուրքիոյ հետ, որպէսզի օր մը իբրեւ իրենց ամենահաւատարիմ բարեկամները, աւելի դիւրին վերադառնան Փոքր Ասիա, եւ եթէ Թուրքերու յիմարութիւնը իրենց օժանդակէ՝ հաստատուին նաեւ Պոլսոյ մէջ: Քէմալականութեան մէկ ուրիշ առանձնայատկութիւնն է անոր ծայրայեղ ցեղապաշտութիւնը: Թուրք՝ հանրա-

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (15)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ռուս սպան, որ կը պնդէր թէ սահմանէն ներս չէթէներ ղրկած ենք, եւ տեսակցութիւն էր պահանջած, արուած այս բացատրութեամբ կը գոհանայ: Անշուշտ, Ռուսերուն համար նըպաստաւոր չէր այդ օրերուն որ եւ է վէճ ստեղծել:

Ասով մէկտեղ, այս դէպքը մեծ յուզումի մատնեց շրջակայ գիւղացիները: Որովհետեւ, բախումին մասնակցած էր նաեւ սահմանամերձ ռուս բընակչութիւնը եւ ուզած էր ոչխարները ետ խլել, ինչպէս նաեւ Ռուսերը արագահարուած գործածած էին, իսկ Եէնիքէօյի եւ Խանիէրէի կողմերը թնդանօթի ձայներ լսուած էին: Այդ պատճառաւ, թէ Քէօթէքի եւ թէ այլ սահմանամերձ գիւղերու բնակիչները սկսեր էին փախիլ, եւ այս պարագան կալերու փճացման պատճառ էր եղած: Քէօթէքի միւտիրը որ չէր կըցած բացատրել Իտրիս պէյի կառաբած այս յարձակումը, Կարնոյ կուսակալութեան ուշադրութիւնն էր խնդրած՝ ըսելով թէ եթէ այդպիսի դէպքեր կրկնուին, շատ մեծ վնասներ յառաջ կուգան, եւ, հետեւաբար, հարցուցած էր թէ ինչ դիրք պէտք է բռնել:

Կուսակալութեան մօտ կատարուած այս դիմումը կ'ապացուցանէ թէ՝ «Թէշքիլաթ»ը միշտ գաղտնի կը պահուէր եւ չէթէները վարողները այդ գործը կը տանէին իրենց ըմբռնած ձեւով՝ առանց նոյն իսկ տեղեակ պահելու սահմանամերձ շրջաններու մեր քաղաքային պաշտօնեաները:

Իտրիս պէյի չէթէէն զատ, ռուսական հողերուն վրայ սկսեր էին գործել հետեւեալները.— Սապիթ պէյի հրամանատարութեան տակ 16 հոգի՝ Պաթումի եւ Շավշէթի շրջանը, էմիր Ասլան պէյի հրամանատարութեան տակ 30 հոգի՝ Փէրնէքի բերդերուն մօտ, Մաքսուտ Քախեանի հրամանատարութեան տակ չէթէ մը՝ Օլթիի շրջանը, եւ Ալի Փէհլիվանի վարչութեան ներքեւ 16 հոգի Սարըղամիշի ու Պաթումի միջեւ:

Քաղաքային պաշտօնեաներուն նըման, անտեղեակ պահուած էին նաեւ սահմանային վաշտերը, որով, Քէօթէք գտնուող Հիլմի պէյ վերոյիշեալ նամակը տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի ուղարկելէ վերջ, չափազանց նեղ կացութեան մատնուած ըլլալով, Կարնոյ թղթատարական տնօրէն Իհսան պէյի միջոցաւ Պէհ. Շաքիրի հետագրած եւ պահանջած էր «սահմանային գունդը տեղեակ պահել մեր կազմակերպութենէն, որպէս զի սահմանին վրայ կարենանք ազատ գործել»:

1914 սեպտ.ի սկիզբը, Պէհաէտտին Շաքիր պէյը բաւական զօրացուցած էր իր կազմակերպութիւնը: Իր տրամադրութեան տակ եղած անձերէն Հիլմի պէյն ու Պէհա պէյի թիկնապահ նշանակուած Շաքիր Նիազի պէյը Քէօթէկի մէջ, Խալիլ պէյ անուն անձ մը Նարմանի մէջ, տոքթ. Ֆուատ պէյ Գարաքիլիսէի մէջ, եւ Նէճաթի պէյ Պայազիտի մէջ կը գործէին:

Այս անձերը, իրենց վայրերու չէթէները կազմելէ եւ զինելէ վերջ, զանոնք սահմանէն ներս կը ղրկէին: Միանգամայն, լրտեսներու միջոցաւ թէ Կովկասի եւ թէ Պարսկաստանի մէջ Ռուսերու շարժումներուն տեղեկանալու կ'աշխատէին: էմիր Ասլան պէյ, իր 30 հոգինոց չէթէով թէեւ Փէրնէք եկած էր, բայց Գարաքիլիսէ ղրկել յարմար դատուած էր: Տոքթ. Ֆուատ պէյ օգոստոսի վերջը Կարինէն Գարաքիլիսէ մեկնած էր: Իր մարդոցմով 2 — 3 կառք լեցուցեր էին: Բայց, Կարինէն բաժնուելէ վերջ, Տէվէպօյնու կոչուած զառիվարը իջնելու ատեն, էմիր Ասլան պէյի նստած կառքին ձիերը, անվարժ ըլլալով, կը խրտչին եւ կառքը զառիվարէն վար կը քշեն: Զառիվարը շատ քարուտ ըլլալուն, արագութեամբ սահող կառքը ամէն բոպէ դառնալու վտանգին ենթակայ էր: Եթէ չդառնար իսկ, քիչ մը վարը անդունդ էր, Ասլան եւ Ֆուատ պէյերը հոն իյնալով պիտի մեռնէին:

Կառքը, այս կերպով, քանի մը վայրկեան կայծակի արագութեամբ յառաջանալէ վերջ, երբ կը տեսնուի որ կառապանը անզօր է զսպելու ձիերը, Ֆուատ եւ Ասլան պէյերը իրենք զիրենք կառքէն վար նետել կ'որոշեն: Երկու չարեաց փոքրագոյնն էր այդ: Եւ երկուքը մէկ քարերուն վրայ կը նետուին:

Քանի մը վայրկեան քարերուն վրայ թաւալելէ վերջ, մարած կը մնան: Իրենց հետ ճամբայ ելած կառքերը բաւական ետ մնացած ըլլալով, ոչ ոք կար իրենց օգնող:

Վերջապէս, քանի մը վայրկեան վերջ, նախ տոքթ. Ֆուատ պէյ կը սթափի: Մարմինը կը քննէ ու կը տեսնէ որ քանի մը թեթեւ վէրքերով անցուցած է վտանգը, բայց ընկերը՝ Ասլան պէյ քիչ մը անդին կը հընդար: Ֆուատ պէյ ոտքի կ'ելլէ եւ ինքզինքը կը քաշկռտէ մինչեւ Ասլան պէյի մօտ ու զայն եւս կը քննէ. կը ճշդէ որ աջ ոտքը ու ձախ թեւը կոտրած են: Այդ միջոցին կը հասնին ետ մնացած կառքերը: Անոնց օգնութեամբ, կը կապեն կոտրած տեղերը եւ գորգի մը վրայ կը պառկեցնեն: Չէր հասկցուած թէ՝ անոնց նետուելէն վերջ կառքը ի՞նչ էր եղած: Վերջապէս, կը տեսնուի որ անդունդին ուղղութեամբ կառապանը կուգայ: Ըստ անոր պատմածին, թէեւ կառքը չէ կրցած կեցնել, բայց յաջողած է զայն դարձնել քարուտ ճամբուն ուղղութեամբ եւ քիչ մը եւս արագ ընթանալէն յետոյ, ձիերը յոգնած ու կանգ առած են. ինք, կառքը դարձնելով, վերադարձած է դէպի ընկերներուն ինկած տեղը: Ասլան պէյը կառքը կը դնեն, կը տանին Քօբրուճուք գիւղը, ոտքը ու թեւը կը կապեն եւ հազար դժուարութեամբ վեց օրէն կը հասնին Գարաքիլիսէ: Հազիւ հոն հասած, գործի կը սկսին, ու սեպտ.ի սկիզբը ճամբայ կը հանեն Ռուսիա մեկնելիք անձերը: Յաջորդ օրը Կարս ու Ալէքսանդրապոլ կը ղրկեն ուրիշ անձեր: Ֆուատ պէյ, այս բոլորը ընելէ առաջ, Կարին – Գարաքիլիսէ ճամբուն վրայ կը զատուի ընկերներէն ու կ'երթայ մինչեւ ռուսական սահման, հոն քննութիւն կատարելով կը հաստատէ որ Ռուսերը, այդ միջոցին, Կարսի շրջանէն աւելի Պաթումի շըրջանները կ'ամրացնեն:

Իսկ Պայազիտի շրջանը աշխատող Նէճաթի պէյը սեպտ.ի առաջին շաբթուն հոն կը հասնի ու անմիջապէս գործի կը ձեռնարկէ: Չէթէներու համար հաւաքուելիք բոլոր անձերը Քիւրտեր էին հոն: Մեծ մասը Ճէլալի ցեղերէն էին, անոնք Գարապաղի, Շէքիի եւ Երեւանի կողմերը մեծ թիւով մարդիկ ունենալով, ի հարկին կըրնային չէթէներ կազմել եւ թշնամի սահմանը անցնիլ:

(Շար.)

...թեան 10րդ տարեդարձին առ-
..., Քէմալ փաշա օտար հիւրերու
...թեան ըսած է — «Թուրք
... աշխարհի մեծագոյն երջան-
...թիւնն է»: Այս նախադասութեան
... ծածկուած է քէմալականութեան
...րջ նութիւնը: Քէմալականներու
...պաշտութիւնը չի կրնար հան-
..., հանրապետութեան սահ-
...րուն մէջ, որ եւ է ուրիշ ազգի,
... պատճառաւ կ'արտաքսէ բոլոր
... որ Թուրք չեն: Ցեղապաշտու-
... կը ներկայանայ որպէս ազգայ-
... վերածնունդի վերջին սա-
...: Ան արեան մաքրութիւնը
... այնպէս, ինչպէս էր առեն
... ժողովրդային աճման նախնական
...: Այդ պատճառաւ ալ կը ժխ-
... բոլոր գաղափարական եւ հոգեկան
...ութիւնը, կրօնական կամ
... ազգակցութիւնը՝ արիւնէն
... ցեղէն դուրս: Այս նախնական
... զոհ գացին եւ Թրակիոյ
...ները եւ անով պարտուեցան
... Ասիոյ Յոյները:

...աւորագոյնը այն է, որ քէմա-
...թիւնը, իբրեւ յարձակողա-
... ցեղապաշտութիւն եւ բարեկար-
... շարժում աջ ու ձախ կը կախար-
... յոյներ կ'արթնցնէ Թուրքիոյ
...ներէն դուրս, եւ այդ՝ այն
...քերուն մէջ, որոնք նուազագոյն
... տեսած ու տառապած են եւ ո-
... հակումն ունին պատրանքներով
...թեամբ ապրելու: Ա-
... շրջաններուն մէջ են ե՛ւ Խօմէր
...անուոյը եւ բոլոր «Թուրանճի»-
...ը:

...անալի պղատոնական յայ-
...թիւնները կը ձգտին քնացը-
... պուլկար հանրային կարծիքը եւ
...իոյ» եւ Թրակեան կազմակեր-
...թեան դէմ տրամադրութիւն ըս-
...ել, բայց չեն ժխտեր այն ամ-
...թիւնները զորս մենք ըրինք
... ու անոր բաժանումներու
...ին:

...եղի համար ամբաստանութիւննե-
... մնան իրական ճշմարտութիւն-
...: Մենք երբեք հակատրամադրու-
... չենք ստեղծած Պուլկարիոյ
...երուն դէմ: Բայց միշտ ուզած
... որ միջոցներ ձեռք առնուին
...Թուրանճի»ներու դաւադրութեան
...: Մենք փաստեցինք որ՝ 1) «Թու-
...ը կը ձգտի «մինչեւ 45 տարեկան
...երիտասարդները» պատրաստել, որ-
... անոնք մտնելով պուլկար կու-
...ութեանց մէջ, Պուլկարիոյ ար-
...ին քաղաքականութիւնը տանին ի
... Թուրքիոյ շահերուն: 2) Զօ-
... անոնց ոգին, երիտասարդնե-
... մոլեռանդութիւնը գրգռել՝ գա-
... մղելու համար յանդուգն գոր-
... այն բոլէին, երբ Պուլկարիա
... հողային վէճերը պիտի ուզէ կար-
...ել Թուրքիոյ հետ: 3) Պայքար,
... եւ պատիժ բոլոր այն Թուրքե-
..., որոնք համամիտ չեն քէմալա-
... բարեկարգութեանց: Մենք փաս-
...ինք, նաեւ, թէ «Թուրանճի»ները
... ունին խորինէի յեղափոխական
...տէին հետ, որ «իլէկալ» Թուր-
... կը ղրկէ Պուլկարիա, որպէսզի
...րէն իսլամներու յարձակողական
... եւ օր մը Ռուսոփիները գրաւեն
...րիայէն: Ծանօթ է որ Տէօլէ-
... դէպքերը այս կազմակերպութեան
...ծերն են եւ թէ «իլէկալ» անձե-
... շարժման խողովակները Թու-
...ճիներն են:

...աստատեցինք որ քէմալական
...թերը նպաստ կը ստանան Սո-
փիայի Թրքական դեսպանութենէն, յանդուգն եւ մահացու պայքար մղելու համար պուլկար ժողովուրդին դէմ: Հիմա կրկին Թուրք ուսուցիչներէն դրամ կը հաւաքեն «Թուրան»ի ի նպաստ դասագրքին համար, անշուշտ պատկան նախարարութեան առանց իմաց տալու: Ռոտոփի մէջ կ'երթեւեկեն «իլէկալ» Թուրքեր (Ցառաջ.— Իսկ մենք ստոյգ տեղեկութիւն ունինք որ անոնք լաւ դասեր առին ու քող — վրայ եղաւ ամէն բան), կը շրջին զանազան գործակալներ, կը տրամադրեն բնակչութիւնը, իսկ քանի մը ամիս առաջ պատուցուցին գրութիւն մը, որ, ստորագրուելէ վերջ պէտք էր ղրկուէր՝ վարկաբեկելու համար Պուլկարիան:

Եւ դեռ շատ բաներ երեւան հանեցինք մենք:

Ընելով ասիկա՝ մենք հակատրամադրութիւն չենք ստեղծեր Պուլկարիա բնակող Թուրքերուն դէմ, այլ կը կատարենք մեր պարտքը իբրեւ պուլկար քաղաքացի, որուն համար պետութիւնը ամենաթանկագին եւ ամենասուրբ գանձն է»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ցանքերու տարածութիւնը

»»»·«««

Հետեւեալ թուանշանները ցոյց կուտան Հայաստանի ցանքերուն տարածութիւնը.—

1930ին ցանուած էր 373,743 հեկտար, 1933ին՝ 422,685 հեկտար որուն 348,279ը հացահատիկ: 1930ին ցանուած էր 16,239 հեկտար բամպակ, 1933ին՝ 25,000 հեկտար: 1933ին ցանուած է 2,543 հեկտար ծխախոտ, 1930ին՝ 765 հեկտար: 1932ին գոյութիւն ունէին 170 կաթնարդիւնաբերական ագարակներ, այս տարի՝ 218: Այս մէկ տարուան ընթացքին ոչխարաբուծական կայանները 165էն բարձրացած են 200ի: Խոզաբուծական կայանները, 65էն 80ի, ձիաբուծական կայանները՝ 36էն 49ի: Այս տարի բացուած է ճագարաբուծական 8 կայան եւս, որոնց ընդհանուր թիւն է 29:

Այգիներու տարածութիւնն է 12,000 հեկտար: Հաւաքական գիւղատնտեսութեանց մրգաստաններուն տարածութիւնն է 2,280 հեկտար, (անցեալ տարի՝ 1860 հեկտար): Խորհրդային գիւղատնտեսութեանց մրգաստաններուն տարածութիւնն է 1440 հեկտար, (անցեալ տարի՝ 732 հեկտար): Անհատական գիւղատնտեսութեանց մրգաստաններուն տարածութիւնն է 2,160 հեկտար:

Լէնինականի, Արթիկի եւ Ղարաքիլիսայի շրջաններուն մէջ կը մշակուի ճակնդեղ (շաքարի համար), 400 հեկտար տարածութեան վրայ: Գալ տարի՝ 1000 հեկտար:

Հայաստանի մէջ ներկայիս կը գործեն 912 հաւաքական գիւղատնտեսութիւն, 10 մեքենայացուած գիւղատնտեսական կայան 327 մեքենաշարժ արօրներով: Այս տասը կայանները կը սպասարկեն 377 հաւաքական գիւղատնտեսութեան կայաններու, որոնց ցանքին տարածութիւնն է 65,792 հեկտար: Գալ տարի պիտի կազմակերպուի մեքենայացուած գիւղատնտեսական 6 նոր կայան եւս:

Օդանաւային նոր գիծ հաղորդակցութեան

ooooo

Հայաստանի Օդանաւային Ակումբը ստացած է երկու օդանաւեր, որոնք պիտի ծառայեն միջշրջանային օդային հաղորդակցութեան, մասնաւորապէս թղթատարը Երեւանէն գաւառ փոխադրելու: Առաջին փորձերը յաջող անցած ըլլալով, շուտով օդանաւերը կը սկսին գործել Երեւանի եւ Լէնինականի միջեւ:

Երեւանի եւ Սեւանի մօտակայ շրջաններուն միջեւ օդային թղթատարական հաղորդակցութիւն մը հաստատելու համար վերջերս քննութիւն կատարեցին Անդրկովկասեան օդային հաղորդակցութեան վարչութեան ներկայացուցիչն ու Հայաստանի Օդային Ակումբի տնօրէնը: Ուսումնասիրելով շրջանին տեղագրական պայմանները, վայրէջքի տեղեր ընտրեցին Ելենովկայի, Նոր-Բայազիտի, Մարտունիի, Բասարգեչարի մէջ:

Հաղորդակցութեան այս երկրորդ գիծէն զատ նկատի առնուած է Երեւան-Զանգեզուր օդային հաղորդակցութեան գիծ մը հաստատելու անհրաժեշտութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Արհեստագիտական-տնտեսական թանգարանը ցուցահանդէս մը բացաւ Երեւանի մէջ, նուիրուած՝ Հայաստանի ժողովրդային տնտեսութեան աշխատանքներուն: Ցուցադրուած են բազմաթիւ նմոյշներ, քարտէսներ, որոնք կը ներկայացնեն երկրին հանքային եւ գիւղատնտեսական հարստութիւնները, ելեկտրական արդիւնաբերութիւնը:

Թանգարանը ցուցահանդէսին համար պատրաստած է Հայաստանի մէկ շատ հետաքրքրական աշխարհագրական քարտէսը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋ

ooooo

ՎԱԼԱՆՍ, 13 դեկտ.— Կիրակի կէսօրէն վերջ տեղի ունեցաւ ռամկավարներու հրապարակային բանախօսութիւնը: Հրաւիրած էին Պ. Հրաչ Երուանդը, որ ազատ ասպարէզ գտած, լուտանքներ տեղաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հասցէին: Սակայն, չկրցաւ շարունակել իր ճառամաբանութիւնները, որովհետեւ ներկաները խորապէս վրդովուած, պահանջեցին որ իր բոլոր որակումներուն համար լուսաբանութիւն տայ: Այս ընդհանուր պահանջին իբրեւ գոհացում, Հրաչ Երուանդ խոստացաւ երկուշաբթի իրիկուն սարքել վիճաբանական ժողով մը, հրաւիրելով բոլոր ընդդիմախօսները: Այս յայտարարութեան վրայ ներկաները հանդարտեցան:

Վիճաբանական ժողովը տեղի ունեցաւ դեկտ. 11ի գիշերը: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր մեր պանդուխտ երիտասարդներով: Ժամը 9ին Հրաչ Երուանդ երեւցաւ, բայց անակնկալի գալով, խեւ մեր խոստապահանջ երեւոյթին, կամքէն անկախ կմկմաց.— «Հայրենակիցներ, մեր այսօրուան հաւաքոյթը վիճաբանական ժողով մը չէ: Մեր եւ ձեր ժամանակը սուղ է, որով շուտ ըրէք, ինչ որ պիտի հարցնէք, ըսէք, մինչեւ ժամը 9.30: Մենք յոգնած ենք»: Անպարտութիւնը կատարեալ էր. սակայն համեստութիւնը ունեցանք համաձայնելու: Սկսաւ հարցումներու տեղատարափը: «Հոետոր»ը շշմեցաւ եւ տեսնելով իր գործած սխալը, սկսաւ նահանջել: Իրեն ուղղուած բոլոր հարցումներուն պատասխանեց հետեւեալ ձեւով.— «Բարեկամս, դուն չես հասկցեր, ես այդպէս չըսի. ես հայերէն տարբեր ձեւով խօսելուս, դուն չես կրցեր հասկնալ»: Ներկաներէն երիտասարդ մը, որ նօթագրած էր իր բանախօսութեան մէջ տեղացուցած վիրաւորական բառերը, հարցուց. «Պարոն, դուք երէկ չարհամարհեցի՞ք եռագոյնը, դուք չքարկոծեցի՞ք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»: Պատասխան.— «Ոչ, տղաս, ես կը յարգեմ եռագոյնը, այդ ձեւ չեմ խօսած»: Ցետոյ դերասանական ձեւերով, ունկնդիրներս փոխադրեց դէպի անդենականը: Բայց պանդուխտ երիտասարդ մը զայրոյթով ոտքի ելաւ ու յայտարարեց.— «Պարոն, բոլոր եղբայրասպան կռիւներու եւ արեան պատճառը ձեզի պէս ուրացողներն են, որ իրենց պառաւի բամբասանքներով կը գրգռեն մեզ նման երիտասարդները. ձեզի կը յանձնարարենք զգոյշ ըլլալ, կշռել ձեր գործածած բառերը, որպէսզի կրկին այսպէս նահանջելու չստիպուիք»:

Ժամը 11 անցած էր եւ երիտասարդները նորանոր հարցեր կ'ուղղէին մեր սահմռկած հռետորին...

Հարց մըն ալ իմ կողմէ. «Պարոն Հրաչ Երուանդ, ձեր խօսած հայերէնը, ի՞նչ տարբեր ձեւ ունի որ մենք չենք կրցեր հասկնալ: Մենք երկու հայերէն գիտենք, աշխարհաբար եւ գրաբար, իսկ ի՞նչ է ձեր խօսած լեզուին անունը»:

Տ. Տուրպալ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՎՐԴՈՎԻՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ՄԸ

»»»·«««

Երեսփ. Ժողովը տուաւ ծանրակշիռ որոշում մը՝ որուն համաձայն օտար բանուորները տուրքի կ'ենթարկուին, մնայուն բնակութիւն ունեցողները 5 տոկոս, ոչ-մնայունները 10 տոկոս եւ իրենց հաշւոյն աշխատողները 15 տոկոս:

Իր ձեւին մէջ, այս որոշումը ծանրակշիռ հանգամանք չի ներկայացներ. սակայն եթէ քիչ մը մօտէն քննենք, կարելի է հետեւեալ եզրակացութիւնները հանել.

Ա. Ֆրանսացի գործատէրերը, մասնաւոր տետրակներ չբռնելու եւ սոյն տետրակները բռնելու համար պաշտօնեաներու աւելորդ ամսական չտալու համար, որպէսզի արդէն իրենց առած ընդհ. ծախքերը չշատնան, կրնան որոշում տալ՝ ոչ մէկ օտար բանուոր գործածելու:

Բ. Եթէ Ֆրանսացի գործատէր մը բարեացակամ գտնուի, պիտի կրնայ օտար բանուորներ պահել, այս պարագային, անշուշտ պիտի ստիպէ որ օտար բանուորները իրենք վճարեն տուրքը՝ զեղչելով իրենց աշխատավարձէն:

Գ. Հայ գործատէրերը, որոնք հայ պաշտօնեայ եւ գործաւորներ կը գործածեն, պէտք է որ պահեն զանոնք, անշուշտ տուրքը անոնց ճարել տալով:

Արդ, եթէ սոյն օրէնքը հաստատուի Ծերակոյտին կողմէ, ինչ որ հաւանական է, Ֆրանսացի գործատէրերը պիտի ճամբեն իրենց օտար բանուորները եւ պաշտօնեաները, կառավարութեան եւ տեղացի բանուորութեան հետ աւելորդ խնդիրներ չունենալու համար: Ինչ որ կը նշանակէ օտարները զրկելով իրենց աշխատանքէն, իրենց ապրուստի միջոցէն, ստիպել որ հեռանան երկրէն:

Այս կարեւոր պարագան նկատի ունենալով, կը մնայ գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ընեն հայ եւ ռուս անգործ բանուորները եւ պաշտօնեաները, որոնք ուրիշ ազգերու բանուորներու նման, իրենց հայրենիքը վերադառնալու հնարաւորութիւնն ալ չունին:

Այս տխուր հեռապատկերը նկատի ունենալով, պէտք է որ ազգային մարմինները՝ Գաղթականաց Յանձնաժողով եւն., միացած մամուլին եւ Ռուսերու նման կազմակերպութեանց, դիմում կատարեն ձեռնհաս իշխանութեան, որպէսզի հայ եւ ռուս գաղթականները զերծ համարուին սոյն օրէնքին գործադրումէն:

Խնդիրը շատ ծանրակշիռ է:

Արդէն մեծ թիւով անգործներ ունինք: Եթէ օրէնքը վերջնապէս քուէարկուի և գործադրուի, անհամար գաղթականներ թշուառութեան և անստուգութեան պիտի մատնուին:

Ժամանակ է գլուխ գլխի տալու եւ գործելու:

ԿԱՐՕ

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

— o —

«Հայրենիք» կը չեշտէ խմբագրականի մը մէջ (3 դեկտ.)·

— «Վերջին ամիսներու ընթացքին Միացեալ Նահանգներու մէկ ծայրէն միւսը աննախընթաց շարժում մը տեղի կ'ունենայ մեր նոր սերունդին մէջ: Գրեթէ օր չանցնիր, որ մեր թերթը չարձանագրէ Ցեղակրօն կամ Պատանեկան Ուխտ անունը կրող խումբերու կամ միութեանց կազմուելու նշանակալից փաստեր ամերիկահայ գաղութներէն մէկուն կամ միւսին մէջ:

Օր աւուր անող այս շարժումը կազմակերպելու նախաձեռնութիւնը կը պատկանի մեր շնորհալի ռազմիկ ընկեր Գ. Նժդեհին, որուն անունը յաւերժ յիշատակելի պիտի մնայ՝ Զանգեզուրի հոյակապ հերոսամարտին հետ կապուած:

Ինչո՞ւ համար մեծ մասամբ Ամերիկայի մէջ ծնած ու մեծցած հայ պատանիներ՝ տղաներ ու աղջիկներ, որոնք շատերու կողմէ հայութեան համար կորսուած տարր մը կը նկատուէին անկէ առաջ, տասնեակներով եւ հարիւրներով ընդառաջ կ'երթան ընկ. Գ. Նժդեհի հնչեցուցած կոչին: Ի՞նչն է որ կը ստիպէ օտար դպրոցներու այդ սաները, որոնք յաճախ հայերէն իսկ դժուարութեամբ կը հասկնան, տարբերային թափով եւ գրեթէ կրօնական ջերմեռանդութեամբ փարելու այս նոր շարժման:

Այս հարցերու ճշգրիտ պատասխանը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ այն, որ ցեղի ոգին արթնցած է ամերիկահայ նոր սերունդին մէջ: Ցեղային զգացումները, որ ցարդ կրաւորական, ընդարմացած վիճակի մը մէջ թաքուն կը մնային մեր պատանիներու հոգիին խորքը, այսօր ամենալայն եւ խորունկ կերպով արձագանգ կուտան ցեղի ձայնին:

Ամերիկայի մէջ վերջերս անգլիերէն լեզուով սկսուած հրատարակութիւնները եւ մասնաւորապէս մեր թերթի անգլիերէն բաժինը բաւականին նկատելի չափով օգնեցին խալխտելու, գնելու մեր նոր սերունդին մէջ իշխող ուսատրութեան ննջիչ հոգեվիճակը: Մօտ երկու տարուան այդ կազդուրիչ պրոպագանդը անգլիերէն լեզուով ըզգալի կերպով մը հող պատրաստեց ցեղապաշտ ներկայ շարժման տարածման համար: Եւ երբ ընկ. Գ. Նժդեհ իր հմայիչ եղանակով ուժգնօրէն եւ խանդավառօրէն հնչեցուց ցեղին խօսքը, երբ ան սկսաւ հասկցնել ամէն տեղ, թէ հայ պատանին այս մեծ ու առաջաւոր երկրի մէջ անգամ ոեւէ հիմք չունի ինքզինքը նուաստ զգալու, թէ ընդհակառակն ամէն հայ բազմաթիւ պատճառներ ունի հպարտ ըլլալու իր ցեղային հարուստ ժառանգութեամբ, թէ աւելի քան 3000 տարի ապրած եւ ամէնէն դժնդակ աղէտներու բովէն անցած, բայց երբեք իր անհատականութիւնը չկորսնցուցած հայ ցեղի ոեւէ զաւակ, որ գէթ քիչ մը ծանօթ է իր ցեղի զարմանալի պատմութեան, չի կրնար իր գլուխը բարձր չբռնել,— ամերիկահայ նոր սերունդը ոչ միայն անտարբեր չմնաց այդ ոգեւորիչ քարոզչութեան հանդէպ, այլ անսպասելի եռանդով եւ վարակիչ խանդավառութեամբ գրեթէ զանգուածօրէն փութաց կանգնելու ցեղային պաշտամունքի դրօշակին տակ:

Եթէ այսօր մեր մայր երկրի մէջ ունենայինք իշխանութիւն մը, որ ցեղային արժէքները պահպանելու հետամուտ ըլլար, որ ձգտէր Հայաստանի մէջ մեծցող սերունդը դաստիարակելու հայ ցեղի աւանդութեանց եւ իտէալներուն համաձայն, որ աշխատէր մեր գաղութներուն վրայ ազդել ցեղային կենսագործ ոգիի շունչով, ապահովաբար հայ ցեղին սպառնացող վտանգը ահարկու չպիտի ըլլար ոչ Հայաստանի եւ ոչ ալ արտասահմանի մէջ: Սակայն, ինչպէս յայտնի է, ոչ միայն Հայաստանը, այլեւ նոյնիսկ մեր գաղութները ենթարկուած են խորհրդային կառավարութեան ցեղային տեսակէտով թունաւորիչ, այլասերող ազդեցութեան: Հետեւաբար, կենսական անհրաժեշտութիւն է մեզի համար ցեղային ինքնապաշտպանութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի կարենանք գէթ չափով մը կասեցնել օտար աղբիւրներէ եկած այս սիսթեմաթիք քայքայիչ ազդեցութիւնը»:

Օրուան գիրքը

»»»·«««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» Թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.:

2. ԱՐԵ՛Ի, ԱՐԵ՛Ի, (հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» Թիւ 2: Գին 10 ֆրանք:

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 ֆր.:

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

«Բանախօսութենէն յետոյ եթէ հարցեր ունիք տուէք, սիրով կը պատասխանեմ» ըսաւ Պ. Արծրունի: Սակայն, անոնք մտիկ չըրին: Իրարանցումն սկսաւ: Ես ձգեցի սրահը դուրս ելայ: ...այ, սակայն, որ Ս. Ղուկասեանը ... երկու փոքրիկներով տակաւին ...ստած էր:

Տիկ. Մառի Զառացեան.— Ամբաստանեալներուն հետ ոչ ազգակցական կապեր ունիմ եւ ոչ ալ համագիւղացի եմ: Նախ քան այս դէպքը, Տիլտիեանի մասին լսած էի կանանց շրջանակէն թէ կռիւ ու կոպիտ մէկն է եւ նախկին մսավաճառ: Լսած էի նաեւ ...նապէս, որ անիկա Պոլսոյ մէջ ...սպաննած էր իր տէրը եւ ճողոպրած ...արտասահման: Այդ օրը, խումբով ...երս մտած էր Հօկճիներուն հետ: ...ատ նախազգացում մը ունեցայ: Երբ իրարանցումն սկսաւ, տեսայ անոր ...ձեռքի դանակը եւ սարսափեցայ: Ղուկասեանը չէր կրնար սպաննել Տիլտիեանը, որովհետեւ իր երկու զաւակներով զբաղած էր: Խուճապը, երեխաներու լացն ու կոծը այնքան սրտակեղեք վիճակ մըն էր ստեղծած, որ հոս դժուար է նկարագրել:

Ընկ. Տիգրան Նմանապէս հաստատեց Տիլտիեանի դանակ քաշելը:

Այդ պահուն Պ. Պարլի խնդրանքով կարդացուեցան տարաբախտ ընկեր Ս. Փափազեանի ձգած երկու նամակները, որոնց մէջ կը չեշտէր Ղուկասեանի անմեղութիւնը:

Յովհ. Ղարիպեան՝ դէպքը մանրամասնօրէն պատմելով ըսաւ. «Սարսափահար եղած զաւկիս ուսս փաթթուեցաւ եւ սկսաւ բարձրաձայն ճչալ: Ստիպուեցայ դուրս ելլել: Դռնէն դուրս ելած ատենս տեսայ Քաջեանը, որ դանակով կը զարնէր իմ ընկերներուս: Հարուած մըն ալ քովիս՝ ես ստացայ: Ղուկասեանի անմեղութիւնը ակներեւ է, որովհետեւ անիկա սրահին մէջ ինձմէ քիչ հեռու նստած էր»:

Տիկ. Երկանեան՝ կը պատմէ որ դէպքին պատճառ եղողը Սիրաք Պաղտասարեանն է: Երբ կռիւն սկսաւ, ես տեսայ Տիլտիեանը որ գրպանէն դանակը քաշեց ու ոտքի ելաւ: Կիւրինեանի զէնք քաշելը չեմ տեսած: Կը հաստատեմ Ղուկասեանի զաւակներով նստած ըլլալը:

Գաբրիէլեան Միհրան (Պապա), որ նախագահն էր այդ հանդէսին, այսպէս կը բացատրէ. «Հօկճիները ամէնքը մէկ ոտքի, «դրօշակները վար, կեցցէ խորհ. Հայաստան» կը պոռային: Ժողովուրդը խուճապի մատնուած իրար հրելով դուրս կ'ելլէր: Եթէ Տիլտիեանի դանակ քաշելը չըլլար, գուցէ այս ցաւալի դէպքը չպատահէր: Ո՞վ սպաննեց Տիլտիեանը, չգիտեմ: Որովհետեւ ինչ որ եղաւ, սրահէն դուրս եղաւ:

Օսկան Յակոբեան դէպքը մանրամասնելէ յետոյ կ'ըսէ. «Դուռը մինչեւ վերջ բաց էր: Այլապէս խուճապահար ժողովուրդը չէր կրնար դուրս ելլել: Բացի այդ, Հօկճիները իրենք ազատ կերպով դուրս ելան»:

Նախագահ.— Հապա, ինչպէս կը բացատրէք Տիլտիեանի սպանութիւնը:

Յակոբեան.— Ես լուր չունիմ:

Նախագահ.— Կիւրինեանի սրահին մէջ ատրճանակ քաշելը տեսա՞ք:

Յակոբեան.— Ոչ:

Տիկ. Օնպաշեան կը պատմէ թէ սրահին մէջ այնքան մեծ էր յուզումն ու իրարանցումը, որ դժուար էր ըստուգապէս ճշդել խիրաքանչիւրի դերը:

Ղազարոս Քապաքճեան կուգայ վկայելու իր երկու Հօկճի անհրաժեշտերուն դէմ եւ կ'ըսէ. «Դէպքին աւիթ տուողը եղաւ Պաղտասարեանը: Իմ երկու անհրաժեշտերս՝ Տարաքճեան եւ Գասպարեան դանակ քաշած էին: Փորձեցի Տարաքճեանի ձեռքէն դանակն առնել, վիրաւորուեցայ մատներէս եւ այնուհետեւ չգիտեմ ի՞նչ պատահեցաւ»:

Դատախազ.— Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ, Տարաքճեանը կոնակէն վէրք կը ստանայ եւ չէք տեսներ:

Քապաքճեան.— Ես զբաղած էի անիկա զինաթափ ընելով:

Միսաք Նահապետեան (Նախկին Հնչ.), կ'ըսէ թէ երբ երեխաներովս սրահէն դուրս կ'ելլէի, Հալաճեանը ոստիկաններուն զիս մատնեց թէ գրպանս ատրճանակ ունիմ: Ես հաստատ գիտէի, որ զէնք չունիմ: Ինձ խուզարկելէ յետոյ, իրաւ ալ վերարկուիս ներսի գրպանէն ատրճանակ մը դուրս ելաւ, որ չգիտեմ որո՞ւ կը պատկանէր: Ես տարակոյս չունիմ, որ Հալաճեանը այդ զէնքը դիտմամբ գրպանս դրած էր զիս ամբաստանելու դիտաւորութեամբ:

Դատախազ.— Պ.Պ. երդուեալ դատաւորներ ձեզ կը յայտնեմ, որ այդ ատրճանակը Կիւրինեանինն է, ինչպէս ինք խոստովանեցաւ:

Հետաքրքրական վկայութիւններէն մէկն էր ընկ. Աշոտ Արծրունիի վկայութիւնը:

Նախագահ.— Ի՞նչ խօսեցաք եւ ի՞նչպէս պատահեցաւ կռիւը:

Արծրունի.— Փետր. 26ին կը զուգադիպէր մեր կրօնական մեծ տօնը՝ Վարդանանցը: Առաջինը Հայերու մղած պատերազմն է ընդդէմ Պարսիկներու քրիստոնէական դաւանանքի պաշտպանութեան, երկրորդը՝ Հայաստանի քաղաքական անկախութեան պաշտպանութեան: Համեմատելով պատմական այդ երկու մեծ դէպքերը, այդ օրը ես նպատակ ունէի հասարակութեան պարզել Դաշնակցութեան եւ համայնավարներու տեսակէտներու տարբերութիւնը: Նախ, բացատրեցի թէ անկախութեան գաղափարը մենք ի՞նչպէս կ'ըմբռնենք, ապա սկսայ պարզել համայնավարներու տեսակէտը անկախութեան շուրջ եւ յայտարարեցի, որ ըստ Դաշնակցութեան Խորհ. Հայաստանը անկախ պետութիւն չէ: Այդ խօսքի վրայ Հօկերը սկսան պոռալ: Զուր անցան իմ յորդորներս,— հանդիստ մնալ եւ հարցումներ ուղղել բանախօսութենէն վերջ:

Պ. փիթառ.— Հայաստանի մէջ կատարուող շինարարութեան մասին որ եւ է խօսք ըսա՞ծ էք:

Արծրունի.— Այդ մասին ոչինչ չեմ ըսած: Քիչ վերջը պիտի խօսէի այդ մասին եւ պիտի փաստէի թէ գաղութներու հայ ժողովուրդը ինչպէս կը խաբեն յանուն «շինարարութեան»:

Պ. փիթառ.— Ի՞նչպէս, միթէ կ'ուրանա՞ք որ Հայաստանի մէջ երկաթուղիներ ու ճանապարհներ կը շինուին: Դուք կրնա՞ք մեզի ըսել թէ Հայաստանի մէջ կրօնական ազատութիւն կա՞յ թէ ոչ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(5)

Յ. Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈԽԱ.-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան, Մարիամ Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակը՝ Ֆէպիւս, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հօկտաննեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Գաւալեան եւ զաւակը (Փարիզ), Այրի Տիկին Տէյիրմէնճեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Միզաննեան եւ զաւակունք (Սելանիկ), խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր, աներձագին, զարմիկին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը՝ 22 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, շաբաթ առաւօտ ժամը 11.30ին, Առնուվիլ լէ Կոնէսի Հայոց եկեղեցիին մէջ:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋՈՑ.— Կառ. տիւ Նորէն շոգեկառք առնել ժամը 8,05, 9,05 եւ 10,35:

Այրի Տիկին Ֆիլօր Եսայեան, Այրի Տիկին Նուարդ Թորոսեան եւ զաւակները՝ Գէորգ եւ Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եսայեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Պ. Նազարէթ Եսայեան (Սոֆիա), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մեծ հօր, հօրեղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

(*Կեսարացի*)

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ 14 դեկտեմբերին, 48 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 12.30ին իր բնակարանին մէջ, 28bis Rue Nationale, Պիյեանքուռ:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Berruel (*նախկին* rue Cambronne, 131) métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ ընթերցանութիւն հեղինակէ «Առաքել աղա» տրամի, որմէ յետոյ մտքերի փոխանակութիւն: Մուտքը ազատ է:*

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ **ԵՓՐԱՏ** ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԻՐ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻւ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

SALLE LUCIENի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 13, Rue d'Issy à Billancourt

կ'արտասանէ Պ. *Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ*, կ'երգէ Պ. *ՍԵՊՈՒՀ ՎԱՐԴԵԱՆ*, *ԵՓՐԱՏ* նուագախումբը կը նուագէ հայկական եղանակներ, ղեկավարութեամբ Պ. *Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի*: Հայկական կովկասեան եւ եւրոպական պարեր.

Կը ներկայացուի՝ ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ

տեղի կ'ունենայ *ԹԱՆԿՈՅի* մրցում:

ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտք 5 ֆրանք:

Պիւֆէն սանձնած է ծանօթ հացագործ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ որ խնամքով պատրաստած է ամէն տեսակ խմորեղէններ, *լահմէճիւն*՝ պանիրով, պաստուրմա, եւլն.:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑ. ՄԻՋ.— Փորթ Վէրսայլէն առնել հանրակառք 23 եւ իջնել Point du Jour, թիւ 32 իջնել Place Nationale:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՕՐԸՔԵՌ, Հ. Ա.— 35:

ԹՈՒԼՈՆ, Թ. Տ.— 70:

ՆԻՍ, Վ. Մ.— 100:

ՆԻՍ, Հ. Տ.— 140:

ՌՈՏՈՍԹՕՅԻ Պ. Կարպիս Ս. Փափազեանէ (*կը կարծուի Մարսէյլ ըլլալ*) *կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել կարօ Ղազարոսեանի*՝

Garo Ghazarossian, Philippople (Bulgarie).

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ **2, Ave. PORTALIS (Place St. Augustin)**

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՐՏՕՆՈՒԹԵԱՄԲ ԶՕՐ. ԿՈՒՌՈՅԻ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Ն. ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ**

ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **Պ. Պ. ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ**

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին: Անակնկալներ եւ աթրաքսիոններ. Թօմպօլա.— Կարգադիր Յանձնախումբը ոչինչ խնայած է իր ամբողջ փայլը տալու համար այս հանդէսին, ուր պիտի ծափահարուի ի միջի այլոց **Mlle DUBERNARD (de l'Opéra)**: *Յուցադրութիւն երկու փոքրիկ պօքսէրնե. րու կողմէ (մանրանկար մը աշխարհի ախոյեանութեան):*

Նուագախումբ **Cercle Militaire**ի: *Յունական եւ Սպանիական պարեր:*

Ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 25 ՖՐԱՆՔ

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(« *Լէպլէպիճի* »ի դերին մէջ)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

25 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆի քրքջալիր քոմէտիները

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ***ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ*** ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

կը մասնակցին՝ Մատլէն Տիւռէ (*Օտէօնի թատրոնէն*), Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Փիւլպիւլեան, Օր. Մաքտօնալտ (*Շաթըլէի թատրոնէն*), Օր. ճամպազ: Պ. Պ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն - Յարութ (*Աթըլիէի թատրոնէն*), Քէչէճեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏՆԻ ՃԱԶԻՆ

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԳՕԹԻՅԵՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը:

ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԲԸ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933
17 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻւ 2372 — Խմբագիր՝ ՇԱւԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՊԷՍ ԽՈՐԹ...

Երեկոյթ – ցերեկոյթներու հրմշտուքին առթիւ, որուն չարաչարութիւնները պարզեցինք երէկ, հարկ է սրտաբաց խօսիլ նաեւ ուրիշ երեւոյթի մը մասին:

Այստեղ եւ ամէն տեղ գործող բազմաթիւ հանրային հաստատութիւններ եւ միութիւններ իրարու չեն մօտենար, իրարմէ անտեղեակ կը գործեն ոչ միայն տօնական – հանդիսական առիթներու մէջ, ոչ միայն «ցուցական» գործունէութեան ճակատին վրայ, այլեւ ամենօրեայ կեանքի մէջ:

Որքան գիտենք, բացառիկ պարագաներու մէջ կատարուած են խորհրդակցութիւններ, այս կամ այն հաստատութեան նախաձեռնութեամբ: Եղած են պատահական գործակցութիւններ՝ անմիջական պահանջներու կամ զանազան աղէտներու առթիւ:

Այս պատահական հանդիպումներէն դուրս, մենք չենք յիշեր որ եւ է փոխադարձ հետաքրքրութիւն՝ մէկ միութենէն միւսը:

Ընդհակառակն, աչքի կը զարնէ սառուցեալ մթնոլորտ մը՝ մէկէն միւսը: Խորթ կամ ծուռ նայուածքներ, օտարոտի վերաբերում եւ մեկուսացում: Կարճ խօսքով՝ փոխադարձ անտարբերութիւն, չըսելու համար չկամութիւն:

Օրինակ, Տիկնանց Կ. Խաչին եւ Ֆ. Կ. Խաչին նոյնիսկ վարչութիւնները իրար չեն ճանչնար, չեն հետաքրքրուած իրարմով: Նոյնպէս, երկար ատենէ ի վեր պաղ հով մը իրարմէ հեռու կը պահէ Բարեգործականն ու Դպրոցասէրը, Աղքատախնամն ու Տիկնանցը: Փարիզի բանկալը բաւական պերճախօս պատմութիւններ ունի, այս մասին:

Չենք խօսիր Հայր. Միութեանց մասին, որոնց նահանգները, գաւառները, աւաններն ու գիւղերը տարբեր հասարակութիւններ կը ներկայացնեն: Նոյնիսկ վերի եւ վարի թաղեր:

Այսքան ցիրուցան պատկեր եւ իրարմէ «պէխապէր» կացութիւն՝ միայն մեր մէջ կրնար տիրել ու տեւել:

Մեր օրին հասած են անծայրածիր Ռուսաստանի միլիոնաւոր գաւառները, արտասահմանի մէջ, բայց չունին այսպիսի ողբերգութիւն:

×

Ի՞նչ է հիմնական պատճառը այս ակներեւ չարիքին:

Նախ՝ դասակարգային անջրպետը:

Մեր հանրային հաստատութեանց մէջ ալ կան ժողովրդականներն ու ազնուականները,— վերի եւ վարի արտի ցորեն:

Այս իրականութիւնը աւելի շեշտուեցաւ 1922ի արտագաղթէն յետոյ, երբ ունեցանք տխուր բացատրութիւն մը եւս,— հին գաղթական, նոր գաղթական:

Պատահած են պարագաներ, Փարիզէն մինչեւ Ֆիլիպէ, երբ մարդիկ, նոյնիսկ հայուհիներ, իրենք զիրենք «հին» եւ «ազնուական» համարելով, նորեկները կոչած են... «մուհաճիր»:

Յետոյ կան կուսակցական, հատուածական, մինչեւ իսկ դաւանական նախապաշարումները, որոնք մթնոլորտ կը ստեղծեն, ի նպաստ բոլոր ցնցումներուն եւ մեր «յառաջդիմական» յաւակնութիւններուն:

Արդ, այս պատճառները բաւակա՞ն են, արդարացնելու համար ճամբայ մը որ միակողմանի է եւ սահմանափակ, որ ամէն քայլ առաջ կը վնասէ ծրագրուած եւ հետապնդուած նպատակին:

Կը յիշենք նորէն անուններ, որպէսզի չտարուինք ընդհանուր խօսքերով:

Փարիզի Տիկնանց Կ. Խաչը ունի որոշ նպատակներ ու ձեռնարկներ, եւ իրեն յատուկ շրջանակը՝ գործելու համար:

Ֆր. Կ. Խաչն ալ ունի քիչ մը տարբեր, բայց լրացուցիչ առաջադրութիւններ: Եւ դարձեալ իրեն յատուկ շրջանակը:

Անվիճելի է որ, երկուքն իրենց առաջադրութեանց հազիւ կէսէն մէկուն կրնան հասնիլ: Սահման չունին պահանջները, եւ ամէն մէկը իր կրցածը պիտի ընէ:

Մենք մեղադրանք չունինք, երբ երկուքն ալ կ'անճրկին շատ պահանջներու առջեւ:

Բայց կը հարցնենք,— վնա՞ս թէ օգուտ կը ծագի, եթէ իրարու մօտենան, սրտաբաց խօսին, պարզեն կացութիւնը, ազդեցութեան գօտիներ կազմեն, եւ փոխադարձաբար լրացնեն պակասները:

Այդպիսի մերձեցման մը պարագային, եւ միշտ պահելով իրենց կապը, փոխադարձաբար տեղեկութիւններ եւ թելադրութիւններ հաղորդելով, տրամաբանական չէ՞ որ արդիւնքը դառնայ կրկնապէս բարերար:

Չէ՞ որ, այդ պարագային, մէկը պիտի լրացնէ միւսին պակասը, պիտի ստանձնէ ինչ որ չէ նախատեսուած, կամ վեր կը մնայ իր ուժերէն:

Այսպէս եւ միւս հաստատութեանց մասին:

Բուն հարցը՝ ոգին է: Մերձեցման, խորհրդակցութեան, գործակցութեան տրամադրութիւնը:

Տասը տարուան փորձառութիւնը բաւական է, ըմբռնելու համար թէ՝ հին ճամբով կը վնասուին ոչ միայն օրուան պահանջները, այլեւ մեր բարոյական հասկացողութիւնները:

Կարելի է տարբեր համոզումներ ունենալ, նախընտրել այս կամ այն միջավայրը: Շատ մը անհամութիւններ ալ խառնուածքի խնդիր են:

Բայց երբ հարցը կը վերաբերի հաւաքական հոգերու, պէտք է մէկդի նետել սնոտի նախապաշարումները, խորթ նայուածքներն ու չէզոք մեկուսացումները, բոլոր «դուք ձեզի, մենք մեզի»ները, որոնք փոքրոգութիւն կ'ենթադրեն, ոչ թէ հասուն գիտակցութիւն.

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԻՒՆ Ա ԱՐԵՒ...

Մեր ժողովրդական երգը կուգայ շրթներուս, երբ ՅԱՌԱՋի խմբագրատան մէջ, պատուհանին առջեւ նստած, կը դիտեմ փողոցը:

Ու կ'երեւակայեմ նաեւ մեր հայրենի գիւղերը, որոնք, ձիւնին տակ, ի՛նչ հրաշալի տեսարաններ կը պարզեն: Ոչ մէկ վարպետ նկարիչ կրնայ պատկերացնել գեղեցկութիւնը, որ ձիւնը կը դնէ մեր պարտէզներուն մէջ:

Ձի՛ւն ա արել...

Մտքովս կ'երգեմ, հայրենի գիւղերը կը յիշեմ, մինչ կը դիտեմ, պատուհանէն, Փարիզի փողոցները:

Փարիզ եւս քիչ մը աղուորցեր է ձիւնին տակ: Փողոցներուն մէջ, այսօր բնակիչները կը նմանին Լափոնացիներու: Միջոցը ներմակ է: Ծառուղիին խորէն դիտելով, հեռաւորութիւնը ներմակ մշուշի մը կը փոխուի: Փարիզի սովորական ծուխն ու մուխը անհետացած են, գէթ այսօր: Աղջիկները, քնքուշ ու կրակ առած երեսներով, երբ կ'անցնին փողոցէն, ձիւնին ներմկութիւնը կը զարնէ անոնց դէմքին, որ յանկարծ սրբութեան գոյն մը կը ստանայ:

Կը դիտեմ պատուհանէն, տարագիր ՅԱՌԱՋի խմբագրատան պատուհանէն, կռնակս տուած վառարանին: Կը դիտեմ ու կ'երգեմ՝

Ձի՛ւն ա արել...

Մինչ տարագիր հոգիս կը մտածէ: Կը մտածէ անոնց մասին, որ հիմա կրակ չունին,— ո՞վ կրնայ համրել հայ գաղթականները, որոնք տախտակէ իրենց խրճիթին տակ կը սրսփան: Կը մտածէ Փարիզի Հայ Աղքատախնամին թշուառներուն մասին, որոնք, այս ցուրտին, նպաստի համար պոչ կապած են դուրսը:

Կը մտածէ հայ գործազուրկներուն, բազմանդամ ընտանիքներու, աշխատելու իրաւունք չունեցող հայ երիտասարդներու, քաղաք քաղաք թափառական հայ բեկորներու մասին:

Ու կը մտածեմ նաեւ թէ ի՛նչ կը մտածէ հայ պանդուխտն այս ժամուն, փոքր կուշտ, կռնակը տաք, տունը տեղը ապահով:

Ձիւնը կուգար փաթիլ փաթիլ,
Հետն ալ անձրեւ կաթիլ կաթիլ:

Հին երգ մը, հին յիշատակ մը կ'արթննայ սիա: Հայ գիւղացին է, ձիւնին ու անձրեւին տակ, երգելով ձիւնն ու անձրեւը, լծուած է իր տափանին: Ձիւնը կը նստի իր վրայ, անձրեւը կը թրջէ իր կողերը, բայց ան կ'աշխատի: Երնէ՛կ այն օրուան, որ կ'աշխատէր ձիւնին ու անձրեւին տակ: Հիմա ձիւնին ու անձրեւին տակ այդ աշխատանքն ալ չունի:

Կը մտածե՞ս, հայ հարուստ:

Ցուրտ է:

Ձիւն կը տեղայ:

Հայ գաղթականը տուն չունի, աշխատանք չունի:

ԱՐԱՋ

53 ԻՏԱԼԱՑԻ ԶԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ոստիկանութիւնը անցեալ յուլիսէն ի վեր կը հետապնդէր խումբ մը Իտալացիներ, որոնք մասնաւորապէս 10րդ եւ 19րդ թաղամասերը կը բնակին: Ասոնք որոշ գործ չունենալով հանդերձ, շռայլ կեանք կը վարէին, ինչ որ ուշադրութիւն գրաւած էր:

Ուրբաթ օր, 60 գաղտնի ոստիկաններ շարժման մէջ դրուեցան եւ միաժամանակ ձերբակալուեցան 53 Իտալացիներ: Բոլորը մէկ առաջնորդուեցան ոստիկանատուն եւ խուզարկուեցան: Այս առթիւ երեւան հանուեցան բազմաթիւ գողցուած առարկաներ, դրամներ եւ կեղծ լիրէթներ: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ԵՐԵՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐ ՎԱՌԵՑԱՆ

Ուրբաթ օր Փլէսի Ռոպէնսոնի մէջ, հրդեհի մը հետեւանքով ողջ ողջ վառեցան իտալացի ընտանիքի մը երեք մանչ զաւակները,— 4ուկէս, 3 տարեկան եւ 16 ամսուան: Ծնողքը դուրս ելած էին, երբ փայտաշէն տունը բռնկեցաւ եւ երեք երախաները բոցերուն մէջ մնացին: Դրացիները օգնութեան փութացին, բայց շատ ուշ էր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Գրասենեակը այս շաբթու ժողով գումարեց, քննելու համար կարգ մը անմիջական խնդիրներ: Ժողովին կը մասնակցէին նաեւ Պ. Պ. Ա. Խատիսեան եւ Լ. Բաշալեան:

Կ'իմանանք թէ Գրասենեակը որոշած է տրամադրելի գումարէն նպաստ յատկացնել խորհրդային երկիրներէն Պարսկաստան, Ռումանիա եւ այլուր ապաստանած հայ եւ ռուս փախստականներուն:

ԹՐԱԿԻՈՅ ԿՈՄԻՏԷՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ
ճշմարիտ Թուրքիոյ բարեկամութեան

ՍՕՖԻԱ, 9 (Ճիմհուրիէթ).— Թրակիոյ կոմիտէի պաշտօնաթերթին՝ «Թրակիա»ի դեկտ. 7ի թիւին մէջ, այդ կոմիտէի նախորդ նախագահ Իվան Օրմանճիէվ, «Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան վերջը» վերնագրին տակ, հետեւեալ յօդուածը հրատարակած է.—

Մենք՝ գերի Թրակիոյ Պուլկարներս, բնաւ չզարմացանք այն քաղաքականութեան զոր վերջերս կը վարէ Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ: Որովհետեւ մենք պնդած ենք թէ, բարեկամութիւն ցուցնելով, Թուրքիոյ միակ նպատակն է օգտուիլ Պուլկարիայէն եւ ապահովել իր շահերը: 1915ին, եթէ պուլկար բանակը մինար Համաձայնական պետութեանց, այսօր հետք անգամ չէր մնար Թուրքիոյ գոյութենէն(?): Ասոր համար, այն Պուլկարները որոնք այն ատեն կողմնակից եղան Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան, հիմա զարմացած մնացած են, երբ Թուրքիա երկկողմանի ուխտեր կը կնքէ Յունաստանի, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ հետ, մինչ Պուլկարիա ենթարկուած է Նէօյիի դաշնագրին:

Այն օրը երբ պուլկար ազգը կը բողոքէր Նէօյիի դաշնագրին դէմ, ընդհ. պատերազմի մեր զինակից Թուրքիոյ ներկայացուցիչը, Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ, Թուրք եւ Եուկօսլաւ ուխտը ստորագրեց: Ի՞նչ է ասոր նպատակը: Թող այս հարցումին պատասխանեն անոնք որ տակաւին կողմնակից են Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան:

Թէվֆիք Րիւշտիւ պէյ վերջերս յայտարարեց թէ «Պուլկարիա այլեւս հրաժարելու է ծովային ելքի համար հող ուզելէ, թէ Թուրքիա հակառակ է դաշնագիրներու վերաքննութեան»: Այս յայտարարութենէն ինչպէս նաեւ մեր շուրջը կնքուած ուխտերէն յետոյ, մեր պետական վարիչները այլեւս հրաժարելու են Թուրքեւպուլկար բարեկամութենէն:

Բոյխատակի ճեկիզմանն դատը

Լայփցիկի գերագոյն ատեանը ուրբաթ օր լսեց Վան տէր Լուպէի փաստաբանին պաշտպանողականը: Ինչպէս գրեցինք, ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջած էր այս ամբաստանեալին համար: Փաստաբանը ըսաւ թէ չէ ապացուցուած Վան տէր Լուպէի ժամադրութիւնը՝ համայնավար երեսփոխան Թորկլէրի հետ, խորհրդարանի շէնքին մէջ, հրդեհին օրը: Յետոյ հերքեց ուրիշ կարգ մը վերագրումներ: «Եթէ նոյն իսկ Վան տէր Լուպէ յեղափոխական նպատակով մը շարժած ըլլար, պատժական օրէնքին տրամադրութիւնը չի յարմարիր այս պարագային: Երբեք պատահած չէ որ հրդեհ մը յեղափոխութեան պատճառ ըլլայ»: Փաստաբանը խնդրեց ներողամտութեամբ վարուիլ իր փոխանորդեալին հանդէպ, գոհանալով բանտարկութեամբ: Խօսեցաւ նաեւ Թորկլէրի փաստաբանը: Վճիռը պիտի տրուի հինգշաբթի օր:

Դիւանագիտական տեսակցութիւնները

Փարիզ, Լոնտոն, Հռոմ եւ Պերլին լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին դիւանագիտական երթեւեկներուն եւ խորհրդակցութիւններուն: Լոնտոնի մէջ շատ չեն հաւատար որ այս միակողմանի խորհրդակցութիւնները գործնական ելքի մը յանգին:

Բոլոր նախարարները բացարձակ լռութիւն կը պահեն կատարուած խորհրդակցութեանց մասին: Բայց թերթերը կը պնդեն թէ անգլ. կառավարութիւնը հետզհետէ կողմնակից կը դառնայ լայն խորհրդակցութեան մը: Այս տեսակէտով, մեծ արդիւնքներ կը սպասուին արտաքին նախարարին Փարիզ եւ Հռոմ կատարելիք այցելութենէն: Կ'ըսուի թէ Սըր Ճօն Սայմըն պիտի հրաժարի, եթէ չյաջողի մերձեցում հաստատել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ:

Հռոմի մէջ Սըր Ճօն Սայմընի Փարիզ այցելութիւնը գերագոյն փորձ մը կը համարեն, զինաթափութեան ո՛ր եւ է պայմանագիր յաջողցնելու համար:

⁂ Պ. Պենէշ կը շարունակէ Փարիզի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարել, յանուն Փոքր Համաձայնութեան:

Դիւրութիւններ Սիպերիոյ գիւղացիներուն

Հրամանագիր մը, որ ստորագրուած է յանուն կառավարութեան եւ կուսակցութեան, կը խոստանայ Ծայր. Արեւելեան երկրին գիւղացիները ազատ կացուցանել արմտիքի որոշ բաժինը պետութեան յանձնելու պարտաւորութենէն: (Այս շրջանին մէջ կը մտնէ նաեւ Վլատիվոսթոքը): Հաւաքական տնտեսութեանց (կոլխոզ) պատկանող գիւղացիները այս պարտաւորութենէն ազատ կը համարուին տասը տարի, իսկ ոչ – հաւաքականները հինգ տարի: Այս որոշումը տրուած է նկատի առնելով Սիպերիոյ գիւղացիներուն խլրտումները: Հրամանագիրը ուրիշ առանձնաշնորհներ ալ կը խոստանայ:

ՎՐԻՊԱԿ

Բ. էջին վրայ, «Հրաւէր պարին Մակարեան» բանաստեղծութեան խորագրին ու բնագրին մէջ կրկնուած *մակարեան* բառը ձգած են հեղինակին գրած ձեւով: Պարզ է որ հեղինակը ներշնչուած է Սէն Սանսի *Տանս Մաքապրէն*, եւ ձայնաշրջական շփոթութեան մատնուած:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

ՆՈՐ ՏՈՄՄՍԱԿ ՊԻՏԻ ՏՊՈՒԻ

Ազգ. վիճակախաղի կազմակերպիչ մարմինը առջի օր նիստ գումարելով, որոշեց 9րդ եւ 10րդ տպագրութիւն մը հանել դեկտ. 30ին: Այս առթիւ վերջնապէս որոշուեցաւ Գ. վիճակահանութիւնը կատարել դեկտ. 19ին, երեքշաբթի օր, ժամը 8.30ին, Թրոքատէրոյի մէջ, իսկ չորրորդը՝ յունուար 9ին: Յաջորդ վիճակահանութեանց թուականները պիտի որոշուին, երբ գաղթավայրերէն հասնի տոմսակներու տեղաւորման արդիւնքը:

Եօթերորդ շերտի տոմսակները գրեթէ ամբողջովին տեղաւորուած են: Ութերորդը հրապարակ պիտի հանուի դեկտեմբեր 20ին, եւ արդէն մասամբ արձանագրուած է:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՈՒԵՑԱՒ ՇԷՅԽ ՖԱԽՐԻ ԵՒ 14 ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն Շէյխ Ֆախրիի եւ 14 ընկերներուն սպանութեան մասին, որուն լուրը հաղորդած էինք ժամանակին.—

Նոյեմբեր 16ին, Տիարպէքիրի զինուորական ջոկատները կը պաշարեն Մալիկիր գիւղը, բայց չեն կրնար գտնել Շէյխ Ֆախրին, որ նախապէս փախած էր, հետն ունենալով 26 հետեւորդները եւ 9 կիները: Զինուորական ուժերը կը սկսին հետապնդել զայն եւ վերջապէս Ճասիկան ձորի մէկ քարանձաւին մէջ կը պաշարեն: Հասովի կողմէն ալ ուրիշ ուժ մը կուգայ եւ ընդհարումը կը սկսի: Արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ Շէյխը եւ 14 հետեւորդները ամբողջովին կը բնաջնջուին:

Այս ընդհարման ընթացքին, հինգ ոստիկան – զինուորներ կը սպաննուին, 7 հոգի ալ կը վիրաւորուին: Երկու քաղաքապահ – զինուորներ ալ կը վիրաւորուին:

Ընդհարումը 24 ժամ կը տեւէ:

Շէյխ փախրի եղբօր զաւակն էր Շէյխ Շէմսէտտինի, որ Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան մասնակցեցաւ եւ այս պատճառով կախուեցաւ: Ահուսարսափի մատնած էր Տիարպէքիրի նահանգը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՇԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

1933 յունիսին ընդունուած օրէնքի մը համաձայն, Թուրքիա աւելցուց արտասահմանի բանուած կաշիներուն մաքսատուրքը որով տեղական կաշիի գործը կրցաւ զարգանալ:

Մինչդեռ հիմա կաշիի գործարանատէրերը լուրջ իրարանցումի մատնուած են, որովհետեւ Ֆրանսայի հետ կնքուած առեւտրական դաշնագրին համաձայն, արտօնուած է ֆրանս. բանուած կաշիներու մուտքը: Բաժնեցուցակի նոր ցանկին մէջ ալ դրուած է Թուրքիոյ մէկ տարուան պէտքին բաւելու չափ կաշի: Նոյնիսկ այս կաշիներուն մէկ մասը հասած է:

Տեղական կաշիները չեն կրնար մրցիլ ֆրանսականներուն հետ, որովհետեւ այլեւս բարձր մաքսատուրք չի գանձուիր այս վերջիններէն: Տեղացի գործարանատէրերը որոշած են ձեռնարկներ կատարել կառավարութեան մօտ:

«Ճիմհուրիյէթ» այս առթիւ դիտել կուտայ.— Ճիշդ այն միջոցին երբ տեղական կաշեգործութիւնը զարգացումի շրջանը մտած էր, ահա հրապարակը կը լեցուի օտար կաշիներով: Անիկա այդ ճարտարարուեստին կացինահարումն է: Հետեւաբար կասկած չկայ թէ կառավարութիւնը պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք պիտի առնէ:

ՄԱՐԴԸ

ooooo

(Ս. Զաւարեանի մահուան 20ամեակին առթիւ)

Մա՛րդը պէտք է գնահատել Սիմոնին մէջ.մարդը՝ իր բիւրեղ հոգիով ու մտածումներով, մարդը՝ որ իր անպաճոյճ արտաքինին, իր ճկած ու վտիտ կրծքին տակ, իր միշտ տենդոտ ու որոնող հայեացքին մէջ կ'արտացոլէր այն մեծ սիրտը, որուն կարօտն ունէր Դաշնակցութիւնը:

Յղացումներու եւ գործադրութեան երկու մեծ մարդոցմէ երրորդն էր ան, որ իր մտքի եւ սրտի քաւարանէն, նախապէս անցընելով կուսակցութեան յղացումները եւ գործողութիւնները, զտման, բարոյական հականեխման կ'ենթարկէր ու այնպէս թոյլ կը տրուէր որ գործադրութեան յանձնըւէին, այո՛, թոյլ կը տրուէր··· լռելեայն: Բոլորը պարտք կը համարէին սպասել Սիմոնի բարոյական նուիրագործման:

Եւ անոր համար, որ Մարդ էին Դաշնակցութեան մէկ ամբողջութիւն կազմող երեք տիտանները— կուսակցութիւնը ստեղծեց փաղանգը գաղափարական մոլեռանդ ուխտաւորներու. Դաշնակցութիւնը կրցաւ ապրիլ կէս դար եւ Դաշնակցութիւնն ու հայ ժողովուրդը հոմանիշ դարձան:

Գիտնականի պաշտօնով ու համբաւով Զաւարեան չկառչեցաւ, խրտչեցաւ աթոռներէ, փառքէ ու անունէ: Մեծ տէրվիշ մըն էր, ցուպը ձեռքին, մախաղը ուսին, լեռներ ու ձորեր ոտքին տակ, խրճիթներէն՝ պալատներ, խոնարհ գեղջուկէն՝ նախարարներ — անոր համար բացարձակապէս նոյնն էին: Գործի շահուն, ի սէր հայրենիքին եւ ժողովուրդին, բոլոր դռները կը բախէր ան: Անզգալի ու աննշմար, բայց կը թողուր իր ետին խոր, անջնջելի հետքեր: Գաղափարական երիտասարդութիւն ստեղծեց ան Կիլիկիա, Սուրիա, Կովկաս, Պոլիս, Մուշ···

Բոլոր մարդերուն մէջ, իր յարձակումներու եւ պայքարի ատեն անխընայ ու խայթող, գաղափարական հակառակորդներ, նոյն իսկ մեր մէջ, շատ ունեցաւ, բայց անձնական թշնամիներ երբեք:

Թաքցնել, կեղծել, սքօղել իր զգացումները կենցաղագիտական նկատումներով – օտար էին անոր համար: Խայթող էր, կծու ու հեգնող իր քննադատութիւններուն մէջ եւ ոչ ոքին ետը չէր վիրաւորուեր, որովհետեւ գիտէին, թէ Սիմոնը խիստ բարձր է անձնական նկատումներէ: Անխնայ էր մանաւանդ պարտականութիւններէ խուսափողներու, «փափկասուն» տարբերու, փառասէրներու ու երկչոտներու հանդէպ:

Տառապիլ գիտնալ լռելեայն, ծայրայեղ թշուառութիւններու տակ ալ անտրտունջ, անվերապահ անձնուիրութիւն ցուցնել, անոր աչքին բնական յատկութիւններ պիտի ըլլային մարդու համար: Այդպիսի ընկերներուն ժպիտ մը կը նետէր միայն, իր սքանչելի ժպիտը: Ու այդպիսիները կը զգային, թէ հարազատ ջերմութեամբ մեծ ընկեր մը վաստկեցան ու իրենք իրենց աչքին կը մեծնային:

Մոլեռանդ էր իր հաւատքին ու համոզումներուն մէջ եւ հետեւաբար յամառ ու անխնայ պայքարող զանոնք պաշտպանելու համար, անոնց յաղթանակին համար: Դաշնակցութեան Ընդհ. եւ Ռայոնական Ժողովները, այս տեսակէտէն մէկ – մէկ մարտի դաշտ էին Սիմոնի համար, որ հազար ձեւերով իր միտքերը պիտի անցընել տար:

Կովկաս, Պոլիս եւ ամենուրեք, ուրիշ մեծ ընկերներու անունները էին հրապարակի վրայ: Միթինկներու, հրապարակային «ատենախօսութիւններու» թշնամին էր: Իր դասախօսութիւնները երկար ուսումնասիրութիւններու, բարեխիղճ պատրաստութեան արդիւնք էին եւ ատոր համար անոնց տպաւորութիւնը եւ տուած արդիւնքը անկորնչելի կը մնային:

Վերջին տարիները իր բովանդակ կորովն ու ուժերը նուիրած էր Հայկական Բարենորոգումներու իրականացման: Ժայթքող, անզուսպ հրաբուխ մըն էր,· գիշեր – ցերեկ նոր գաղափարներ կը յղանար, ընկերներ, չէզոքներ, մեզ ամէնքս գործի կը մղէր, ներշնչումներ կուտար···

Եւ օր մը ինկաւ փողոցին մէջ: Իր սիրտը երեւի շատ նեղ կուգար պարտկելու եւ տոկալու այնքա՜ն հոգերու, մտահոգութիւններու եւ հոգեկան տառապանքներու···

Եւ ամբողջ հայութիւնը, իր մահուան առջեւ միայն զգաց թէ ի՛նչ կորսնցուց:

Պոլիսը թաղեց զայն արքայական հանդէսով···

Ու հայ սուգի ու տառապանքի դժբախտ երգիչը, Սիամանթօն, իր տաւիղը չալկած ընկերացաւ անոր դագաղին մինչեւ Կովկաս···

Որքա՜ն խորհուրդ կայ ատոր մէջ...

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿԱԲՈՅԺ

ooooo

Միխ. Զօշչէնկօ-էն.

Ոմն Վասիա Բուչքին մը կ'ապրէր աշխարհիս վրայ: Գրագէտ: Ոչինչ, բաւական ընդունակ պատանի մըն էր: Տաղանդը կը ցայտէր ամէն ուղղութեամբ, նոյն իսկ վէպեր կրնար գրել:

Անգամ մըն ալ այդ Վասիա Բուչքինը յիմարութիւն ունեցաւ վէպ մը գրելու: Ստացաւ, ի հարկէ, բուբլի մը ատոր համար: Սկսաւ ապրիլ:

Գնեց իրեն համար վերարկու մը, մորթէ օձիքով եւ փողկապ մը:

Կը պառկէր մահճակալին վրայ ու վերարկուով կը ծածկուէր: Կ'ապրէր հարուստի պէս:

×

«Մեր Բուչքինը,— ըսաւ ուսպրաւտոմը (տան կառավարիչը),— հող կը վարէ, անզգամը: Վէպ կը գրէ, վատթար արարածը: Մինչ մորթէ օձիքով վերարկու կը գնէ: Պէտք է անոր, այդ տղրուկին, բնակարանի վարձքն աւելցնել: Անկէ՞ ալ պիտի քաշուիմ»: Եւ աւելցուց:

×

«Այ սատանաներ,— զարմացաւ Վասիա Բուչքինը,— բնակարանիս վարձքն աւելցուցին: Շատ պէտք է աշխատիլ: Ուրիշ կերպ չըլլար»:

Ու մեր սիրելի Վասիա Բուչքինը սկսաւ աւելի շատ աշխատիլ: Ուժ տուաւ, ի հարկէ, մտածեց ու գրեց երկու վէպ մէկ անգամէն: Ծախեց: Ապրեցաւ հարուստի պէս: Կը պառկէր մահճակալին վրայ ու վերարկուով կը ծածկուէր:

×

«Այս Բուչքինը,— մտածեց հարկային վերատեսուչը, Վասիա տղրուկը, երկու վէպը մէկ անգամէն թող կուտայ: Հարկ է ճզմել անզգամը»:

Դէ՛հ, ճզմեց զայն: Ու պէտք եղածը սիրալիր կերպով իմացուց իրեն: Տե՛ս, սիրելիս, ճզմէ կ'ուզուի···

×

«Գէշ է,— մտածեց Վասիան տխրութեամբ նայելով ծանուցագրին վըրայ: Ինչո՞վ կը հրամայէք վճարել: Պէ՛տք է աշխատիլ: Գուցէ քիչ կ'աշխատիմ: Զի բաւեր: Քունս կրճատե՞լ պէտք է, ի՞նչ»:

Եւ ահա ուժ տուաւ: Մտածեց ու գրեց երեք վէպ եւ պատկերախաղ մը: Ջանք չխնայեց ու ծախեց:

×

«Մարդիկ կ'ապրին,— մտածեց Վասիայի տանտէրը — երեք վէպը մէկ անգամէն կը գրեն, սատանաները: Իսկ միջանկեալ, սենեակին վերանորոգութիւնը պետութեան հաշւոյն կը կատարեն: Հիմա թող այդ անիծեալ Բուչքինը, բարի ըլլայ իր հաշւոյն նորոգել բնակարանը»:

×

«Իսկապէս,— մտածեց հարկային վերատեսուչը Վասիայի հաշուեկշիռին նայելով: — Աղուոր կ'ապրին մարդիկ: Կը խղոտին: Պէ՛տք է ոլորել իրենց պոչը»:

×

«Տէ՛ր Աստուած,— մտածեց Վասիա Բուչքինը գլուխը բռնելով: — Ի՞նչ ընել: Աւելի աշխատելու պէտք կայ»:

Աշխատեցաւ: Մտածեց ու գրեց չորս վէպ եւ ողբերգութիւն մը, ծախեց:

×

«Այդ Բուչքինը,— մտածեցին անոր ազգականները: — Բայց ո՞վ կրնար կարծել: Ատանկ պարապ մարդ մը, իսկ ինչպէ՛ս կ'ելլէ լեռը, անզգամը: Ողբերգութիւն կը գրէ: Կ'ըսեն, հազարներ կը շորթէ: Պէտք է վրան երթալ, թող բան մըն ալ իր ազգականներուն տայ»:

×

«Օ՜խ,— մտածեց Վասիա Բուչքինը,— բացարձակապէս չի բաւեր: Պէտք է տքնիլ: Բան մը միայն, ափսոս — կաթսան լաւ չի բանիր»:

Բայց եւ այնպէս նեղը դրաւ ինքզինքը:

×

«Օհօ՜,— մտածեց հարկային վերատեսուչը ակնածութեամբ նայելով Վասիայի թեւերուն: Բահերով կը թալէ: Պէտք է»···

×

Եղբայրնե՛ր: Սիրելի ընկերնե՛ր: Կաթեղբայրներ: Ո՛չ մէկ այդ տեսակի Բուչքին չկայ բնութեան մէջ: Այդ բանը ինծի համար միայն գրեցի: Եւ ահա դուրս եկաւ, ինչպէս կը տեսնէք, տեսակ մը հեղինակի կենսագրութիւն:

Ի հարկէ, այս խոստովանութեան մէջ չկան, ինչպէս ուրիշ գրողներուն քով, ոչ մեծամեծ ապրումներ եւ ոչ ալ յեղափոխական սքանչացումներ, կայ միայն, կարելի է ըսել, առեւտրական անիծեալ հաշիւ մը: Իսկ ի՞նչ ընել: Զբարձրացնե՞լ մեր հայեացքը առօրեայ մանր բաներէն վեր, կեանքի արձակին վրայ:

Բնագրէն թարգմ. Խ. ԵԳԱՆԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՔՕՐԻՕԼԱՆ

(Ողբերգութիւն Շէյքսփիրի)

— o —

Քոմէտի Ֆրանսէզը անցեալ օր իր հրաւիրեալներուն ներկայացուց, իբրեւ փորձ, Շէյքսփիրի այս գործը, որուն թարգմանութիւնը սահուն կերպով կատարած է Պ. Ռընէ Լուի Փաշօ:

Ֆրանսական առաջին թատրոնը իր անունին արժանավայել խնամքով բեմադրած էր, հռոմէական կեանքին փոթորկոտ դրուագներէն մէկը պատկերացնող այդ հսկայ գործը, որուն իրագործման համար ան տրամադրած էր իր խումբին ամէնէն կարեւոր ուժերը:

Պ.Պ. Ալէքսանդր, Լէօն Պէռնար, Տընի տ'Ինէս, Կոանվալ, Ժան Հէրվէ, Լըտու, Անտռէ Պաք, Շամպռէօյ եւ Տիկ. Քօլօննա – Ռոմանօ, Վէրա Քօրէն, Թօնիա Նավառ սքանչելապէս ապրեցուցին Շէյքսփիրի ձեւաւորած պատմական դէմքերը, այնքան իրական շունչով մը, որ յաճախ ցնցուեցաւ ամբողջ սրահը ծափերու տակ, կիսկատար ձգելով դերասանին արտասանած մէկ նախադասութիւնը:

Լուսնին տակ նոր բան չկայ:

Եւ Պղուտարքոսի պատմութեան մէջ — ուրկէ քաղած է Շէյքսփիր իր ողբերգութեան տարրերը— հանդիպեցանք այնպիսի կացութիւններու, հոգեվիճակներու, քաղաքական եւ զինուորական հակամարտութիւններու, դասակարգային ոխերու, որ յաճախ կարելի էր կացութիւնը նոյնութեամբ տեղափոխել Լոնտոն, Պերլին կամ Փարիզ, ··· յամի տեառն 1933:

Կայիոս Մարկոս (Ալէքսանդր) խրոխտ ու յաղթական վերադարձած է Վոլքսերու վրայ կատարած արշաւանքէն, ու ծերակոյտը կ'որոշէ զայն Հռոմի «քօնսիւլ» հռչակել, անոր տալով «Քօրիօլան» պատուանունը, Քօրիօլի վրայ տարած յաղթանակին համար:

Բայց սովորութիւնը կը պահանջէ որ թեկնածուն Ֆօրումին մէջ հաւաքուած ժողովուրդին ներկայանայ, եւ անոնց քուէն խնդրէ:

Քօրիօլան արհամարհանք միայն ունի այդ ծոյլ, աղմկարար ու տգէտ ամբոխին հանդէպ: Ան իր մօրը եւ իր մտերիմ ծերակուտական Մենէնիոս Ակրիպպայի (Լէօն Պէռնար) պնդումներուն վրայ միայն կը հաւանի նուաստացուցիչ համարած քայլը առնել ի սէր հայրենիքի շահերուն:

Ժողովուրդին առաջնորդ տրիբունները սակայն կը վախնան Քօրիօլանի մը նկարագիրը եւ կամքը ունեցող պետ մը ունենալու վտանգէն, եւ գաղտնօրէն ամբոխին մէջ կը տարածուի նշանախօսք մը,— ծաղրել, նշաւակել եւ քննադատել Քօրիօլանի անցեալը, ներկան, իր մտադրութիւնները, պահանջել որ ան իր վէրքերը ցոյց տայ՝ որպէսզի ամբոխը իր քուէն յանձնէ իբրեւ արժանաւոր մարտիկի:

Այդ անողորմ փորձութեան առջեւ — քանի մը տաժանելի ճիգերէ յետոյ — Քօրիօլանի ահարկու ձայնը կը գոռայ հասարակութեան ու ներկայ ծերակուտականներու գլխին.

— «Ամէն տեղ անկարգութիւնը եւ տկարութիւնը տիրական պիտի ըլլան, երբ գիտակցութեան, արժանաւորութեան եւ ազնուականութեան որոշումները ապուշ ամբոխի մը մէկ «այո»էն կամ «ոչ»էն կախում ունենան»:

Ու հետզհետէ ոգեւորուած, երազելով տիպար կեդրոնացած – պետական կազմը, ան կը գոչէ՝ Ծերակոյտի երեսին.

— «Ձեր մեղմութիւնը ձեզ դէպի կորուստ կը տանի. այս տեսակ քաղաքականութիւն մը կառավարութեան օգտակարութիւնը կը ջնջէ:

Ես ձեզմէ ստիպողաբար կը խնդրեմ գերագոյն դարմանը փորձել: Ջնջեցէ՛ք ժողովրդային դատարանները»:

Վերոյիշեալ կտորները եւ ուրիշներ նշանակելի ուժգնութեամբ մը ծափահարուեցան երկար, մատնելով մտայնութիւն մը, քաղաքական խմորում մը, որուն թարգմանը կ'ըլլար Քօրիօլան:

Ժողովրդական դաւադրութիւնը կը սպասէր այդ ըմբոստացումին: Կանչերու եւ հայհոյչներու մէջ ամբոխին դատարանը հայրենիքին ազատարարը կը դատապարտէր աքսորի···

Քօրիօլան ապերախտ հայրենակիցներուն հանդէպ՝ խոր ատելութիւնը կրծքին՝ կը հեռանայ Հռոմէն, ու կը դիմէ Վոլսքերու զօրապետ Օֆիտիոսի, անոր տրամադրութեան տակ դնելով իր սուրը, մասնակցելու համար անոր կազմած նոր արշաւախումբին, եւ Հռոմի վրայ քալելու:

Չպիտի կրնամ ծանրանալ այն բազմաթիւ եւ արագօրէն իրարու յաջորդող գեղեցիկ տեսարաններուն վրայ, ուր Օֆիտիոսի բանակը կը հասնի Հռոմի պատերուն տակ, եւ ուր խաղին ամենագեղեցիկ ու հոյակապ դրուագը կը խաղացուի՝ յաղթական Քօրիօլանի առջեւ սարսափահար Հռոմի կողմէ ղրկուած իր մօր, կնոջ, զաւկին եւ իր մտերիմ Մենէնիոսին միջեւ, որոնք եկած են ծնրադիր խնդրելու չքանդել Հռոմը···

Դժուար է նկարագրել Քօրիօլանի հոգեկան ապրումները այդ պահուն, երբ երկար, արձանի մը նման անդրդուելի կը մնայ իր ծեր մտերիմին պաղատանքներուն, բայց իր մատաղատի զաւկին ի տես անկարող կ'ըլլայ հաւատարիմ մնալ Օֆիտիոսի ըրած խոստումին,— այրել Հռոմը:

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՀՐԱՒԷՐ ՊԱՐԻՆ ՄԱԿԱԲԵԱՆ

Սպա՛սեակներ կարգադիր,
Աշտանակները վառեցէք՝ արեւներու պէս փաղփուն,
Կոչեցեալներ կան նո՛րէն՝ հոյափարթամ հարսերու,
Եւ բամբիռները տօսախէ՝ իմ հարսերուս հեշտանկուն,
Պատրա՛ստ ըր՛էք խրախճանքին···
Ես այս գիշեր պարահանդէս պիտի տամ՝
Աւանններուս անծայրածիր···
Պիտի պարեմ ե՛ս ինքս,— հեղինակն Մակաբեան—
Ու եռեւէս՝ տիտանները աշխարհին···
Ո՛վ սատիրներ կարգապահ,
Նրարն եսկայ բանլիքին առէք գացէք հապըշտապ,
Դո՛ւրս հանեցէք, դշխոյները՝ դամբաններէն դափնեզարդ,
Փայլուռները քնացող՝ բուրգերուն տակ փառազեղ՝
Բերէ՛ք, բազմին բազմոցներուն վրայ պատուոյ,
Մեհեաններէն կանչեցէք՝ Պրահմաները երգեցիկ,
Դաւիթը՝ ձեռքն ի տաւիղ, Սողոմոնը՝ բազմահարճ···
Ո՛վ սատիրներ նուագածոյ,
Եղջիւրներով ոսկեշող՝ Ցակինթներու տօնին պէս՝
Ձեր քղանցքէն ծիրանի՝ թող մանուկներ կախուին անմեղ,
— Խորին խորհուրդը սէրին —
Եւ հուրիներ հրազէս՝ ծնծղաներով ոսկեձայն,
Անտառներու հեւքին պէս, խորո՛ւնկ, խորո՛ւնկ,
Ոտքի վրայ ձեր նուագին արձագանգ տան···
Երբ սկսիմ, հպատակներս աստղահամար՝
Թափոր կազմեն թող անցքիս,
Դուստրերն համայն Սպահանի, ծաղիկներով ականձուն,
Թող զարնան պէս ողողեն՝ շաւիղները իմ քայլերուս,
Ես հո՛վի պէս պիտի թռիմ՝ ոլորտներով օձամոյն···
Հարուստներու պատանքները՝ իբրեւ դրօշ յաղթութեան,
Թափօրիս մէջ թո՛ղ կրեն՝ գիտունները ինձ թշնամի,
Ես իմ պարիս գեղեցկութեան ալիքներուն մէջ փարթամ՝
Կ՚ուզեմ որ վրէ՛ժ լուծեմ՝ անմահներէն աշխարհիկ···
Արքայներն ինձ թմբկահար, աղքատներն ինձ խո՛ւնկ ծխեն,
Եւ, տենչն իրենց անմահութեան, սուտակներու պէս փշրուած՝
Թողէ՛ք տեղան, անոնց գլխուն՝
Ձերդ թըրթախատ եօթնագոյն···
Ու կը պարեմ հոլարձակ,
Ցայգատօնս լուսնկայի պէս կը զեղու՝
Ե՛ւ օշարակ, ե՛ւ նեկտար, ե՛ւ սէ՛ր, որուն մէ՛կ պուտէն՝
Կ'ըլլայ երկինքը մահաշիթ,
Եւ շիթ առ շիթ,
Աստղերնէն կը տեղայ կեանքն անմահ,
Որուն դուք Մա՛հ կը կոչէք,
Որովհետեւ, կը նախանձիք, ո՛վ մարդեր,
Մահուան գեղին, Մահուան ոյժին,
Եւ այս պարին Մակաբեան···:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (16)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵ՛ՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Այսպէս՝ Պայազիտի շրջանէն Էօղպէք զադէ Էյուպ աղա, Գարաքիլիսէի մէջ Քօթանլը Ահմէտ աղա եւ եղբայրը Եէմլիհա, Ահմէտ աղայի աղան՝ ոճրագործ փախստական Պէքիր աղա, Ճէլալի աշիրէթի հազարապետ Պէքիր էֆէնտի զադէ հարիւրապետ Մուսթաֆա Պէհճէթ էֆէնտի եւ անոր ազգականներէն Էօմէր Ճէլիլ աղա:

Այդ միջոցներուն, առաւելապէս Էյուպ աղայէն հաւատարմութիւն եւ ծառայութիւն կ'ակնկալուէր, ուստի, Նէճաթի պէյն ու Պայազիտի միւթէսարըֆը քաղաքէն մէկ ժամ հեռու որոշուած տեղ մը հրաւիրեցին Էյուպ աղան: Այնտեղ, երեք հոգի երկար բարակ խորհրդակցելով՝ Էյուպ աղայէն երդում առին թէ իր աշիրէթին պատկանող անձերով պիտի ծառայէ կառավարութեան: Ասոր վրայ, Ճէլալի պետին անհրաժեշտ հրահանգը տուին ու Պայազիտ վերադարձան:

Պարսկաստան ղրկուած քանի մը անձերու միջոցաւ սացուած լուրերուն համաձայն, սահմանամերձ Մակուի մէջ Ռուսերը ունէին 300 հետեւակ եւ 200 Խազախներ: Թնդանօթ չունէին, իսկ Կուրտիքի ուժերը ետ քաշած էին: Աւելի վերջ տեղեկութիւն ստացուեցաւ որ Կուրտիքի ռուսական ուժերէն 2500 հոգի Պայազիտի Կիւրճիւլալաք վայրին դէմ՝ Տինտէ եւ Կիմիւշթէփէ գիւղերը ամրացուցած են՝ թնդանօթներ բերելով.թէ ռուսական սահմանին վրայ բնակող քրիստոնեաները խուճապի մատնուած են՝ «Օսմանցիները կուգան» ըսելով, թէ սահմանին շուրջը գտնուող պարսիկ աշիրէթները եւ բնակիչները կը զօրացնեն մեր բանակը:

Պարսկաստան ուղարկուած անձերը իրենց քննութիւնները տարածելով Պարսկաստանի մինչեւ ներսերը, յաջողած են ստուգել թէ Թաւրիզի ռուսական ծանր ուժերը Պարսկաստանէն քաշուած՝ Ռուսիոյ ներսերը գացած են, Պարսկաստան մնացող ռուս ուժերը մեծ մասով Հայերէ բաղկացած են,սահմանամերձ Մակուի ռուսական հիւպատոսը, վախնալով, ընտանիքը Ռուսիա ուղարկած է: Ռուսերը իրենց ծանր ուժերը Պարսկաստանէն դուրս հանելու համար քիւրտ աշիրէթներէն փոխադրութեան միջոցներ ուզած են, բայց Քիւրտերը ոչ կառք, ոչ ուղտ, ոչ ալ ձի տուած են, եւ որպէսզի բանի չառնեն իրենց ձեռքէն՝ հեռաւոր տեղեր կը փախին:

Պայազիտի մօտ գտնուող Օվաճըքի շրջանին մէջ եւս Ռուսերէն ոչ մէկ հետք մնացած է: Զրոյց շրջեցաւ թէ անոնք՝ քաշուած ատեն՝ Արաքս գետի կամուրջը օդը հանած են, բայց այս լուրը անհիմն էր: Ռուսերը թէ Մակուի եւ թէ Երեւանի իրենց ուժերը Խոյ հաւաքած էին: Որով, սեպտ.ի առաջին ամիսները Երեւանի մէջ եւս ռուսական որ եւ է ուժ մնացած չէր:

Պայազիտի ռուս հիւպատոսը գաւաս մը ունէր: Այս մարդը վերջին ատենները բաւական կ'օժանդակէր Ռուսերուն՝ խառնակութիւն եւ ժողովուրդին մէջ գրգռութիւն ստեղծելով: Երբ պարզուեցաւ որ կացութիւնը հետզհետէ կը խառնակի ու պատերազմը անխուսափելի է, այս գաւասը կռահեց թէ անկարող պիտի ըլլայ իր օձիքը ազատելու ու գիշեր մը յաջողեցաւ փախչիլ: Բայց, Նէճաթի պէյին տրամադրութեան տակ գտնուող ձիաւորները անոր փախուստը ատենին իմանալով անմիջապէս հետապնդել սկսան:Ասոնց Նէճաթի պէյ եւս ձիաւորներուն հետքով սկսաւ հետապնդել ու հասաւ անոնց. նախ քան անոր հասնիլը, ձիաւորները յաջողած էին գաւասը ձերբակալել Գաըլըգայայի կամ Գըզըլգայայի մէջ ու խնդիրը այս ձեւով լուծուած էր: Գաւասին ձերբակալումէն վերջ տեղի ունեցածը անծանօթ կը մնայ: Անոր մասին տրուած տեղեկագրին մէջ ըսուած է թէ 3 ձիաւորներով Բերկրի ղրկուած է:

«Թէշքիլաթ»ի Պայազիտի ճիւղը մինչ մէկ կողմէ զբաղած էր անդադար լրտեսներ ղրկելով ստուգել Ռուսերուն կացութիւնն ու բնակչութեան հոգեկան վիճակը, ինչպէս նաեւ՝ թեթեւ չէթէներ կազմակերպելով ու անոնց առաքման վայրերը ճշդելով, միւս կողմէ պարսկական սահմանի հողերուն ուրուագիծերը պատրաստել տալով զանոնք թղթատարով Կարին կը ղրկէր: Հոս եւս, ամէն տեղի նման, դրամի ու զէնքի պակասը կը զգացուէր:

Պայազիտի միւթէսարըֆին շնորհիւ հոն կազմուած էր նաեւ Հիլալը Ահմէրի (Կարմիր Մահիկ) մարմին մը, որ 50 անկողինոց հիւանդանոց մը բացած էր: Բայց, այս հիւանդանոցը վարողը Պայազիտի մէջ թէ բժշկութիւն եւ թէ դեղագործութիւն կատարող Վասիլ անուն Ցոյն մըն էր որ իրրեւ զինուորական փախստական կը հետապնդուէր Գարաքիլիսէի զինուորագրութեան ճիւղին կողմէ:Եթէ Վասիլը ձերբակալուէր եւ ուրիշ վայր մը ղրկուէր՝ ամբողջ Պայազիտը առանց բժշկի պիտի մնար: Այդ պատճառաւ, դիմում կատարուեցաւ Գ. զօրաբանակի հրամանատարութեան եւ արտօնութիւն ըստացուեցաւ որ ան Պայազիտի շրջանի ոստիկան զօրքի ջոկատին քով ծառայութեան կոչուի: Ամէն տեղի նման, ձեռք ձգուեցաւ այն բանտարկեալներուն համար, որոնք, իրենց ազդեցութեամբ եւ յանդգնութեամբ օգտակար պիտի ըլլային, վաղուց ծանօթ էին ռուսական հողամասերուն եւ պահանջուած ծառայութիւնը պիտի մատուցանէին: Որոշուած էր ասոնք ղեկավար նշանակել կազմուելիք չէթէներուն:

Պայազիտի միւթէսարըֆ Նէճիպ պէյ Կարին ուղարկեց ծածկագիր հեռագիր մը՝ հետեւեալ իմաստով.

— «Անուանի Տէրպօն եւ Ապտիւլ-Քուտուսը, ինչպէս նաև փախստական Քուրտօն եւ Քէսֆիւպանը ազան պիտի օգտագործուին չէթէների կազմակերպութեան մէջ. անոնց ազդեցութենէն եւ յանդգնութենէն պիտի օգտուինք եւ ի հարկին թշնամիին վրայ յարձակելով պիտի բախին: Անոնք, երկար ատենէ ի վեր մաքսանենգութեամբ պարապելով, Ռուսիան եւ Պարսկաստանը քիչ շատ կը ճանչնան, որով պահանջուած չափով ծառայութիւն պիտի մատուցանեն: Եթէ ասոնք չէթէներու պետեր նշանակուին ու անոնց տրամադրութեան տակ դրուին բանտարկեալներ Ապտուլլահ Փագիքը եւ Մուսա Հուսօն, Ահմէտ աղան եւ Էօսֆանին, Հասան Փալթիքը եւ Պրօն, Միմին եւ Մամոյ Քէլէշը, Խալիտ Մամօն եւ Ահմէտ Պէֆին, Խալիտ եւ Մուսթաֆա Թօսուն Պրօտինները, ինչպէս նաեւ փախստական Ավնին, մեծ օգուտներ պիտի ունենանք: Ուստի, կը խնդրուի այս վերջիններուն ներման արտօնութիւն եւն.»···

(Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Զուիցերիոյ դերը ԵՒՐՈՊ. ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ooooo

Մօրիս Միւրէ, որ ծանօթ է ՅԱՌԱՋի ընթերցողներուն իր հմտութեան զանազան երեսներովը, վերջերս կարեւոր դասախօսութիւն մը տուաւ Թորինոյի մէջ.— Զուիցերիոյ դերը եւրոպական քաղաքակրթութեան մէջ:

Զուիցերիա երկիր մըն է, որ կը պատկանի երեք ցեղերու, որոնք կը խօսին երեք տարբեր լեզուներ: Այս պարագան իսկ պատճառ մըն է, որ Զուիցերիա, իր չափով մը միջազգային նկարագրով, նպաստէ եւրոպական ներդաշնակութեան: Իբրեւ հաշտարար եւ բանագնաց եւրոպական հակամարտ ուժերու միջեւ, Զուիցերիա պատմական առաքելութեան մը լծուած է տարիներէ ի վեր: Եւ կարծես իւրաքանչիւր զուիցերիացի մտաւորական իրեն պարտականութիւն մը կը համարէ...

...

փափաք յայտնեց, որ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Սպանիա, իբրեւ աւազանը հառաւային մշակոյթին, համերաշխութեամբ ներկայացնեն միջերկրականեան քաղաքակրթութիւնը, իբրեւ թանկագին նպաստ մը տանելու համար՝ խառնելու հիւսիսային ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան:

Արեւելքի կիները Քրիստոսէ 5 դար առաջ

ooooo

Կիւսթավ Կլոց, իր Histoire Grecque ստուար աշխատութեան մէջ, քանի մը էջ յատկացուցած է «կնոջական շարժման» եւ «կիներու ազատագրական պայքարի» պատմութեան, այնպէս ինչպէս կ՚ըմբռնեն հելլէն փիլիսոփաներն ու բանաստեղծները, Ե. դարուն (Ք. Ա.):

Կլոց կ՚ըսէ թէ Աթէնքի բանաստեղծներն ու փիլիսոփաները կիներու մասին ունէին տեսակէտներ, որ կուգային հինէն: Ըստ իրենց, կիները, իրաւական, կրօնական ու իմացական տեսակէտով, ստորակարգ վիճակի մը...

...

պիտի ընդունուին վարչական ամենաբարձր պաշտօններու մէջ, մանաւանդ պիտի ստանձնեն բարքերու հսկողութիւնը:

Ծուխ եւ... ճաշակ

ooooo

Physiologie du fumeur, այս է խորագիրը գրքի մը, որ կը պանծացնէ ծխախոտը իբրեւ ... ներշնչման աղբիւր ամենայն արուեստից:

Շատ յանդուգն է հեղինակը, որ մատները քթին՝ կը հեգնէ Հիպոկրատի աշակերտները: Արդարեւ, ոչ միայն կը յաւակնի գտնել թէ ով կը ծխէ՝ զերծ կը մնայ սեւցաւէն (խոլէրա), ընդատապէն (սֆոքլիւր), մելամաղձութենէն, գլխու ցաւերէն եւ հնհնուքներէն, այլ եւ ... կը ներշնչուի բանաստեղծի մը պէս:

Ծխողն է, որ, կ՚ըսէ, լաւ զինուոր կ՚ըլլայ եւ լաւ քաղաքացի: Այլ մանաւանդ ... արուեստագէտ: Արդարեւ, ինչպէս ցոյց կուտայ իր կատա...

...

Պայքարը թատրոնին ու շարժանկարին միջեւ

ooooo

Ֆորթիւնա Սթրովսկի յօդուած մը ունի այս նիւթին շուրջ, որու մասին շատ ենք գրած այս սիւնակներուն մէջ:

Շարժանկարը օրէ օր գերակշիռ կը դառնայ, փոխելով հանդիսատեսներու մտայնութիւնը եւ ժողովրդականութիւն շահելով հետզհետէ: Այս յաջողութեան պատճառն այն է, որ շարժանկարն իր հանդիսատեսէն չի պահանջեր գրիմաց (lettré) դառնալ, իրեն բաւական է քիչ մը ուշադրութիւն եւ այսքան: Շարժանկարը յաղթանակ մը եւս տարաւ, երբ խօսուն դարձաւ,— այլեւս հանդիսատեսը պէտք չունէր հեգելու ժապաւէնին վրայ ցոլացած քանի մը տող խօսքը: Ժողովուրդը, այսպէս, հեռացաւ թատրոնէն, որովհետեւ այս հաստատութիւնը եթէ ոչ գրական զարգացում, գէթ քիչ մը կրթութիւն կը պահանջէր հանդիսատեսէն: Թատրոն կը մնային միայն այն հանդիսատեսները...

...

փլաններ, այնպէս որ յաճախ կարելի չըլլար լաւագոյն ձեւով տեսնել եւ հետեւիլ խաղին:

Պարագաներ են ասոնք, որ գերակշռութիւն մը կուտան սինէմային: Թատրոնը կը պայքարի, բայց կը նահանջէ: Այդ նահանջին ներքին պատճառներուն մասին ուրիշ անգամ:

ԹԱՂՄԱՆ ԶՐՈՅՑ

»»»·«««

Մայիսեան օր մը, Միթրոֆան ընկերացաւ իր կեանքին ընկերուհիին՝ մինչեւ անոր յաւիտենական բնակարանը... Գերեզմանին սաղարթախիտ ծառերուն վրայ թռչունները կը դայլայլէին, կ՚ոստոստէին ու իրար կը հալածէին՝ նրբօրէն կուլուտելով: Մօտակայ աքասիան հաճելի հոտ մը կը բուրէր: Ծովը կապոյտ էր, իսկ երկինքը պայծառ ու վճիտ...

Բայց, համակուած խորունկ վշտով, անտարբեր կը դիտէր բնութեան այս հրաշագեղ տօնը: Ինք ընկերացած էր իր կեանքի ընկերուհիին՝ Փէթրա...

...

Այն ատեն, Միթրոֆան, իր արտասուաթոր աչքերը ուղղելով երկինք, մրմնջեց.

— Ո՛վ երկինք, ուրեմն Փէթրանան հոդ հասաւ արդէն...

Թարգմ. Ս.

...

նպաստող էր ... ջանալու ... յաջողելու համար Շէյքսփիրի ողբերգութիւնը, որ իր խաղացանկին գոհարներէն մէկը պիտի մնայ ապահովապէս:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՀՕՐՍ

»»»·«««

...արի՛կ,
...օր ճորէն՝ պատուհանիս բաց ...երէն անձրեւի մարգարիտներ կը ...թին...

...յուշն է, գիտե՛ս, քու անարեւ ...մեայ գարուններուդ, որուն ...՝ ոնրածին Թուրքի մը ձեռքը ...ց...

...արի՛կ,
...ցունքնե՛րս, որ կը թափին ի՛մ ...լիկ աչքերէս, հաւատա՛, կա...ր են՝ կարմի՛ր արեան վրէժի՛, ... այդպէս, անշիրիմ սե՛ւ հողին ...յաւերժական...:

...արի՛կ,
...անակը ամէն գիշեր կը ծաթի, ...՝ ձիւնը ճերմակ, ինչպէս՝ կոյս ...ւր, ինչպէս՝ նորածին մը ան...:

...մ գիտեր ե՛ս, յուր ունի՞ լուսինն ...ակաւ, քու գերեզմանէդ, քու ա...դ, որուն՝ այնքա՛ն, այնքա՛ն ...

...

...մը ձիւնախառն, ողբաձա՛յն.
...գալ փնտռե՛լ, անիւնդ ցան – ...ը, որուն կրակը շանթարձակ ...՝ հոգիս:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

...ՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՌՈՒՄՓԷԼ — ԾԹԻԼՑ — ՔԷՆ

(ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

...Մ.— Հետեւեալ պատմուածքը ...ուած է Կրիմ եղբայրներու հէքեաթներու հաւաքածոյէն որ առաջին ...ամ լոյս տեսաւ 1812ին: Հմուտ ...ականներ էին երկուքն ալ, բայց ...եղեւ մասնաւոր սէր եւ գուր...

...

Եւ դառնալով ջաղացպանին ըսաւ.
— Եթէ քու աղջիկդ այդքան վարպետ է, դղեակս բեր զայն վաղ առտու եւ փորձեմ:

Երբ աղջիկը եկաւ, թագաւորը զայն առաջնորդեց սենեակ մը, ուր...

...

Փարիզ եւ շրջակայքեր

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈԽԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵՕԻ կոմիտէները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Յունս. Կամքի Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Ս. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ**

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie ՄԷՋ, 38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առականներ, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով: Ճոխ պիւֆէ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Métro: Sèvres-Babylon. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի Նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՅԳ» վարժարանին

24 Դեկտ. կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի սրահին մէջ 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignoles

Métro: Place Clichy

գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը

Պ. ԱՐԱՄ ՉԱՐԸԳ (վտարանդի) կ'երգէ «Օմար խայեամ»էն: Անակնկալներ, եւրոպական պարեր, ճազ. օրքէսթրը՝ TIPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք. կիներու 8 ֆրանք:

Տոմսերը կը ծախուին դերձակ Գարաեան 5, rue Mignon, Փարիզ (6).

Հրանտ-Սամուէլ գրատուն 51, Mr. le Prince Փարիզ (6).

RÉVEILLON ԱԺԱՆ, ՀԱՃԵԼԻ

LE BYZANCE Հելլէն Ընկերակցութիւնը, բարենպատակ իր ձեռնարկներուն ի նպաստ, ԳԻՇԵՐԱՅՕՆ մը սարքած է 24 Դեկտեմբեր Կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Salle des Ingénieurs Civilsի մէջ

19, rue Blanche, Paris (9). Métro: Trinité

Հելլէն Ընկերակցութիւնս քանի մը ամիս առաջ նման երեկոյթ մը սարքած էր եւ մեր Հայ բարեկամները մեծ բազմութեամբ եկան պատուել մեզ:

Քաջալերուած այս բարեկամութենէն, կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայ հայրենակիցներուն, որոնց հետ միացած ենք անցեալի հասարակաց մեր տառապանքով, պատուել մեզ իրենց ներկայութեամբ:

Հաչակաւոր նուագախումբ, արեւել. եւ եւրոպ. պարեր, պարի մրցումներ, քոթիլեոն, թոմպոլա նուէրներով եւ Ազգ. Պարգեւախաղի տոմսերով, աթրաքսիոն, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ.— Տիկիններու 10 ֆրանք. այրերու 15 ֆրանք:

Կարելի է տոմսերը հայթայթել նախօրօք, դիմելով M. N. Karabetsos, 24 Fbg Montmartre, Paris (9e).

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ: Գին 5 ֆրանք:

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ, 70 rue Paul-Bert.

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար:

Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ 2)28. 3)28. 2)32. 2)36. 2)40 (grosse laine):

Դիմել՝ DOERFLINGER

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ յօգանքի հագուստներու համար: Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ: Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը:

ԽՈՀԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼԻՒՔՍ ճաշարանի մէջ աշխատելու համար շատ վարպետ խոհարար մը կ'ուզուի որ գիտնայ նաեւ պատրաստել խմորեղէններ եւ անուշեղէններ:

Դիմել **ՄՈՒՐԷՆ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ**

ՃԱՇԱՐԱՆ ՏԱՄԱՍ

4 Trav. du Mont de Piété. MARSEILLE

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անծամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱՋ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Բարթ տ'Իտանթիթէ ըլթուշով	6 հատ	5 ֆրանք:
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուածեւ շրջանակով		45 ֆրանք:

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ

5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ:

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, Կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M.M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

Studio MANOUK

116. LA CANEBIÈRE, 116

MARSEILLE Tél. Gar. 27–85

երբեք մի մտածէք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին

Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿԷՆ, ամենալաւ եւ գնահատանքի արժանի նուէրն է որ կ'ուրախացնէ ձեր բարեկամներն ու ազգականները:

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՉԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մեթր հեռու)

Tél. NORD 46 - 65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մեթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. Հանրակառք՝ թիւ 5, 26:

Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice**. Փարիզ. Մեթրօ՝ **Odeon**. կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուալով՝ Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage եւ Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գլուցողներու գիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբաթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթներ օտար երկիրներ բնակողներուն:

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոգիով. *rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.* **13**

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Չինական, Հնդկական, Սէյլանի եւայլն., եւայլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգամ մը փորձեցէք՝ բայց աշխատաւոր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** թէյերէն:

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

Dr. Méd. Jouchnovetzky, 5, rue Michel Peter, Մէթրօ՝ Gobelins: Ամէն օր ժամը 3—8. չափաւոր գին: Հեռ. Gob. 47-19:

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Դիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն, փրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:

Բժշկումը կը կատարուի, X անդրամանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեքտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4:

ՀԱՅՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՉԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆի օծտոպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, Նօթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիոն: Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ: Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած ըրթուշով՝ 10 ֆրանք: Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9:

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն: դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre Tél. Provence 95—68

կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes **Tél. Ménil. 64 - 52**

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisableի 40,60 եւ 75 ֆր. ժողովրդական գիներ, խնամուած աշխատանք:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

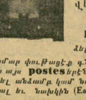
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ:

Տօքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ հիւանդութեանց

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet 76-65

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: Առաւօտները ժամադրութեամբ:

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationalեի յառաջիկայ **tirages**ներէն ձեր միլիոնատէր ըլլալու լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց **pick-up**ի **prise**ով անզուգական այս **postes**ներէն:

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricitéէն վկայեալ եւ նախկին (Essayeur Radio-Vitus)ի

ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazareէն մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան):

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

19 Décembre 1933

ԺԹԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2373

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄՏՔԻ ԵՒ ՍՐՏԻ

Մտադրած էինք առեն մը անտեսել այն տմարդի եւ զարշելի վերագրումներն ու սրսկումները որ կը կատարուին մասնաւորապէս ռամկավար մամուլին եւ գլխաւոր վարիչներուն կողմէ, մուր քսելու համար Դաշնակցութեան ճակտին, ո՛ր եւ է հարցի առթիւ:

Մտադրած էինք անտեսել, որպէսզի չատիպուինք ... հայհոյել: (Այս մեղադրանքը կ'ուղղեն մեզի, բարեմիտ մարդիկ):

Կ'ըսէինք,— ռամկավարութիւնը հաստատուած է պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ: Արդ, մարդիկ հանդիստ չեն կրնար քնանալ, եթէ տարին տասներկու ամիս իրար չխառնեն սուտը եւ իրաւը, անցեալն ու ներկան, պատահականն ու հիմնականը, անհատականն ու կուսակցականը:

Եւ այս բոլորը՝ թոյն սրսկելու, արիւն պղտորելու, մեռելները անգամ գերեզմանէն հանելու, մէկ խօսքով՝ մթնոլորտ ստեղծելու համար:

Մեր չար բախտէն, ռամկավարներու գռեհիկ արշաւը այնպիսի համեմատութիւններ առած է որ, կարելի չէ, գէթ երբեմն, չթօթուել պատասխանատուներուն օձիքը:

Որովհետեւ, այս երեւոյթը ամէն բանէ առաջ կապ ունի հանրային բարոյականի հետ: Մանաւանդ որ, այս մարդիկը, ճերմակ մազերով եւ ճարպոտ օձիքներով այս խաչակիրները կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է անբարոյականութեան առջեւ:

Կարելի է ընդմիշտ արհամարհել անձնական ցեխարձակումները: Բայց, ի՞նչպէս հանդուրժել հանրային — կուսակցական անպարկեշտութեան, պատմական եւ առօրեայ դէպքերու խեղաթիւրման, օրը ցերեկով լուսաբանուած, տեղով, անուններով, թուականներով, լուսանկարներով ապացուցուած իրողութեանց ուրացման, այլանդակման եւ զունաւորման:

Օրինակ՝ փախստականներու խնդիրը:

Երբ առաջին լուրերը հասան, արձանագրեցինք ու անցանք: «Սո՛ւտ է», պոռացին, իրենց նստած տեղէն, առանց որ եւ է լուր ստացած ըլլալու:

Ստիպուեցանք հրատարակել ոչ միայն պաշտօնական ցանկեր, այլ եւ լուսանկարներ: Ոչ թէ ըսի – ըսաւներ, այլ վաւերական պատմութիւններ: (Մէկ մասը միայն, միւսները կը մնան դարակը, տրամադրելի՝ որ եւ է պարկեշտ մարդու):

Արդի՞ւնքը,— Ահա Պ. Հրաչ Երուանդը, անդամ ռամկավար կեդր. վարչութեան, որ զզուելի սոփեստութիւնը կ'ունենայ փոփոխելու խուժանային առենախօսութեան մը մէջ.

— «Անոնք որ պակասներու եւ զրկանքներու դիւրաւ բացատրելի երեւոյթներուն այսպէս տեռելի, անճանխընթացօրէն, եզականօրէն դժոխային համեմատութիւն կուտան եւ կը պարծենան ալ, թէ իրենք ներքին ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելու աղբիւրներ ունին, փախչողներու պատկերներուն եւ անուններուն տեղ՝ թող տան պատկերները եւ անունները Հայաստանի սովի զոհերուն»: («Ապազայ» 1 նոյ. 1933):

Ահա միւս երեւելին, Պ. Արշակ Զօպանեան, որ շարք մը յօդուածներ — մեծադոյն մասով ցնդաբանութիւններ — կը ստորագրէ նոյն պաշտօնաթերթին մէջ, եւ կը պատմէ առանց տարիքին ամչնալու.

— «Թաւրիզի «օճախ»ը, որ Խ. Հայաստանի թշնամի Դաշնակցութեան ամէնէն թթու եւ թունալից հատուածն է (գլխաւորապէս իրմէ է որ կ'ելլեն ու կը տարածուին Խորհ. Հայաստանի մասին բոլոր սուտ լուրերը), շատ հաւանական է որ իր համախոհներն ունի Խ. Հայաստանի մէջ, որոնք այս կամ այն ներգաղթողը կը մղեն փախչելու, կը հաւատեն թէ փախչողները Թաւրիզի մէջ ամէն օգնութիւն պիտի գտնեն, որպէսզի վարկաբեկուի Խ. Հայաստանը եւ Դաշնակցութեան հակափրոփականտը սնունդ գտնէ այդ տխուր երեւոյթին մէջ: Այդ սեւ աշխատանքը, որուն՝ գլխաւորապէս՝ արդիւնքն են այդ փախուստները, ամէնէն հակազգային գործն է որ կարելի է երեւակայել»: («Ապազայ», 5 դեկտ.):

Ահա երրորդը, յիշատակ Տալէօրէկի եւ Կիլիկիոյ,— Միհրան Տամատեան, որ լուրջ մարդու համբաւ հանած էր.

— «Ազգը կը պառակտեն այսօր դրօշակի խնդրով, վաղը ուրիշ խնդրով մը. ազգային օրինաւոր իշխանութեանց դէմ կ'ըմբոստանան, անկարելի դարձնելով անոնց շինարար անաղմուկ գործունէութիւնը. մէկ քանի դաշնակցականներ իրարու քով գալով՝ անունով *Համազգային* մը կը կազմեն՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան դէմ մրցելու ու զայն կործանելու երազով. «Կարմիր խաչ»եր կը կազմեն Քիւրտերուն օգնելու եւ կամ ձեմարանին նպաստելու համար... Ճեմարան կը բանան նորահաս սերունդին միտքն ու սիրտը թունաւորելու եւ խառնելու, ապագայ դաշնակցական գործիչներ, ապագայ ոճրագործներ պատրաստելու համար»: («Արեւ», 28 նոյ. 1933):

Եւ ահա չորրորդը, հեռաւոր Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին անորակելի խմբագիրը, որ կը պատդամէ խմբագրական սիւնակէն.

— «Դաշնակցութեան թրքամէտ վարիչները, ամէն անգամ որ նեղը մնան, յառաջ կը քշեն Կովկասի Հայ եւ Թաթարական կռիւները, թող յիշեն թէ ի՞նչ ըրին իրենք, այդ կռիւներու ամէնէն քաջ ու անձնուէր մէկ հերոսին, խմբապետ Միհրանի, երբ յանուն Թուրքիոյ Հայոց ազատութեան բողոքի շարժում մը յառաջ բերաւ իրենց դէմ: Թող ըսեն թէ ինչո՞ւ այդ հայրենանուէր քաջին եւ իր ամբողջ ընտանիքին ու պարագաներուն արիւնը մտան անլուր վատութեամբ ու անխղճօրէն, եւ ապա թող խօսին հայ եւ թաթարական կռիւներու անունով, որու մէջ իրենք անձնապէս ոչ մէկ դեր ունեցած են»: («Պայքար», 24 նոյ. 1933):

Պատահաբար քաղելով այս հատուածները, նպատակ չունինք ըստ էութեան քննելու զանոնք:

Այդպիսի փորձ մը՝ պիտի ըլլար նուաստացում, եւ մեծագոյն պատիւը՝ խսկապէս անարժան հակառակորդներու:

Մենք այս պատկերը կուտանք դիպուածով: Իբրեւ «Վարք սրբոց»: Իբրեւ չարժանկար մը մտքի եւ սրտի թշուառութեան:

Այսքա՞ն միայն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԵՐԹ ՄԸ ԵՒ ԳԻՐՔ ՄԸ

oooo

1933 յունուարէն ի վեր, Աթէնքի մէջ կը հրատարակուի ֆրանսերէն պարբերական մը, «L'Arménie», խմբագրութեամբ Զօր. Թորգոմի:

Աչքի առջեւ ունինք անոր 16 թիւերը, որոնք հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակեն հայկական կեանքի մասին, անցեալ թէ ներկայ, պատմական, քաղաքական եւ գեղարուեստական:

Թերթը կը հրատարակուի իբրեւ՝ օրգան «Հելլենեհայ պաշտպանութեան»: Իբրեւ նշանախօսք ունի կծու խօսք մը,— «Հայաստանի ամբողջական ազատութիւնը պատիւի խնդիր է քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն համար»:

Աշխատակիցներուն մէջ կը գտնուին գիտնական Հելլէններ, որոնց գլխաւորն է պատմագէտ Պ. Ալեքսանդր Ֆիլատելֆիւսը:

Խմբագրութիւնը շատ լաւ է մտածեր, իբրեւ թերթօն հրատարակելով Ժաք տը Մորկանի «Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը»:

Դիտողութիւն մը միայն,— երբեմն եւ երբեմն չզբաղիլ հայկական առօրեայ կեանքի զռեհկութիւններով,— Մազլըմեաններով եւ մնացեալով:

×

«Յառաջ»ի ընթերցողները ուրախ պիտի ըլլան, անշուշտ, իմանալով որ գրքի վերածուած է հայաջինջ սարսափներէն փրկուած երիտասարդի մը, Լեւոն Տօնիկեանի զարհուրելի պատմութիւնը,— «ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 — 1924»:

Անոնք որ, օրը օրին, իբրեւ թերթօն կարդացին այդ յուշերը, մինչեւ այսօր զարմանքով կը պատմեն թէ՝ համեստ, «անգրագէտ» բանուոր մը ի՛նչպէս կրցեր է այդքան անսեթեւեթ ոճով, կարճ եւ անհիգ նախադասութիւններով տալ պատկերը՝ ահաւոր ոդիսականի մը:

Հեղինակը բանուոր է այսօր ալ,— որմնադիր: Երէկ ծառան էր գիշատիչ Թուրքին եւ Քիւրտին,— հօտաղ, մշակ, ջրկիր, «ղօլամ»: Այսօր ալ՝ կը ծառայէ նոյնքան գիշատիչ Դրամագլուխին: Բայց լաւ է որ ինք խօսի.

— «*Ընթերցողը տեսաւ թէ քանի տեղեր ի՛նչ պայմաններու տակ փախայ եւ ինկայ Եւրոպա: Այժմ կ'ըսպասեմ ամենակարեւոր եւ վերջին փախուստիս, թօթուելու համար ոտքիս փոշիները այս անհոգի Եւրոպային ուր մամոնան է տէրը բախտին, մարդուն պատիւն ու ամէն ինչը...*»:

Երիտասարդներ, ձեզի համար է այս գիրքը, հօրենք Մարիամի պատգամով.

— «ԼԱՕ, ԶՄՈՌՆԱՔ ԶՄԵՐ ԱՐՈՒՆ, ԶՄԵՐ ԱՐՈՒՆ, ԶՄԵՐ ԱՐՈՒՆ»:

ՎԱՐԴԳԷՍ

ՑՈՒՐՏԸ

ooooo

Ցուրտը նորէն սաստկացաւ Փարիզի մէջ, սաստկացնելով չունեւորներու թշուառութիւնը: Կը կարծուի թէ դեռ երկար պիտի տեւէ այսպէս:

Գաւառներու մէջ ջերմաչափը կը ցուցնէ զերոյէն վար 13 աստիճան (Սթրազպուրկ), 15 աստիճան (Լիոն), 23 աստիճան (Շալոն – սիւր – Սօն) եւայլն:

Նիսի մէջ կարկուտ տեղալով, մեծ վնասներ պատճառեց տուներուն:

Թուլոնի եւ Մարսէյլի մէջ ձիւն կը տեղայ: Ցուրտը սաստիկ է Կանի, Վռքլիզի եւ Տրոմի նահանգներուն մէջ:

ՆԱՏԻՐ ՇԱՀԻՆ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ

ooooo

Քապուլէն կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցան Նատիր Շահին սպանիչներէն Ապտիւլ Խալիք եւ Մահմուտ, իսկ ցկեանս բանտարկութեան՝ ուրիշ երկու մեղսակիցներ: Մահավճիռները գործադրուեցան քանի մը ժամ յետոյ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՎ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Պերլինի անգլիական դեսպանը, որ Լոնտոն կը գտնուէր քանի մը օրէ ի վեր, Պերլին վերադարձաւ, միասին տանելով կարեւոր հրահանգներ: Դեսպանը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդած էր Հիթլէրի եւ Ֆրանսական դեսպանին տեսակցութեանց, ինչպէս եւ Գերմանիոյ տեսակէտներու մասին: Այս առթիւ, երկար խորհրդակցութիւններ ունեցաւ արտաքին նախարարին հետ, որ յանձնարարեց լրացուցիչ տեղեկութիւններ քաղել եւ պարզել Մեծն Բրիտանիոյ տեսակէտները:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Մեծն Բրիտանիա տրամադիր է շարունակելու խորհրդակցութիւնները, որպէսզի ելք մը գտնուի: Պերլինի բրիտանական դեսպանը վերադարձին պիտի թելադրէ որ Պ. Հիթլէր չափաւորէ իր պահանջները, բանակի եւ սպառազինութեան մասին: (Գրուեցաւ թէ Գերմանիա 300 հազարնոց բանակ մը կը պահանջէ): Անգլիա հակառակ չէ որ Գերմանիա ոչ — յարձակման դաշինքներ կնքէ իր դրացիներուն հետ, բայց ինք չուզեր մասնակցիլ, գոնէ առ այժմ: Միւս կողմէ, Անգլիա համաձայն է որ միջազգային վարչութեան մը ենթարկուին օդանաւային ուժերը:

⁂ *Պ. Պէնէշ, որ Փարիզ եկած էր Փոքր Համաձայնութեան տեսակէտները պարզելու պաշտօնով, յաջողութեամբ վերջացուց իր գործը: Փարիզի թերթերը կը գրեն թէ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան միջեւ, օրուան հրատապ հարցերու մասին,— զինաթափութիւն, դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւն.:*

Այս առթիւ զանազան զրոյցներ շրջած ըլլալով, տեղական թերթերը լուսաբանութիւններ կը հրատարակեն: Այսպէս, սխալ է թէ որոշուած է անպայման ժամանակով յետաձգել Փարիզի եւ Պերլինի միջեւ կատարուած խօսակցութիւնները: Բայց որովհետեւ Պ. Հիթլէր բացորոշապէս դրած է Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը, Ֆրանսան անհրաժեշտ կը գտնէ՝ խորհրդակցիլ իր դաշնակիցներուն հետ: Կարգ մը անգլիական եւ իտալական թերթեր գրած ըլլալով թէ Ֆրանսա «իրար անցուցած է իր յաճախորդները», թերթերը կ'ըսեն թէ Ֆրանսան յաճախորդ չունի, այլ միայն դաշնակիցներ որոնք հաւասար իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ ունին:

⁂ *Քաղաքական խնդիրներէ զատ, Պ. Պէնէշ զբաղեցաւ տնտեսական հարցերով: Կարծիքներ փոխանակուեցան, աւելի ամրացնելու համար առեւտրական յարաբերութիւնները՝ Ֆրանսայի եւ կեդր. Եւրոպայի միջեւ: Պ. Փօլ Պոնքուր եւ Պ. Պէնէշ իրենց խորհրդակցութեանց մասին տեղեկութիւններ հաղորդեցին մամուլի ներկայացուցիչներուն, շեշտելով թէ համերաշխութիւն կը տիրէ բոլոր հիմնական հարցերու մասին:*

⁂ *Իտալիա կը շարունակէ վերապահ դիրք բռնել այս խորհրդակցութեանց մասին: Պաշտօնական շրջանակները համոզուած են թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ Ազգերու Դաշնակցութեան սահմանադրութիւնը փոփոխութեան ենթարկուի Իտալիոյ հասկցած եղանակով: Այս առթիւ, մասնաւորապէս կը շեշտեն թէ Պ. Փօլ Պոնքուր զգուշացած է խօսիլ զինաթափութեան հարցի մասին: Այս լռութեան պատճառը այն է որ, Ֆրանսայի մէջ կը սպասուին Անգլիոյ արտաքին նախարարին այցելութեան:*

Մոսկուայի Չեկային շէնքը վառա՞ծ է

«Մաթէն» գերմանական թերթէ մը առնելով, կը գրէ թէ Մոսկուայի Չեկային շէնքը մոխիր դարձած է, բոլոր դիւանաթուղթերով: Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, կ'արձանագրենք վերապահութեամբ: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, խնդիրը կը վերաբերի դեկտեմբեր 3ին պատահած հրդեհի մը, որ իբրեւ թէ փճացուցած է բոլոր թուղթերը:

Լինտպէրկի նոր յաղթանակը

Գնդ. Լինտպէրկ, հռչակաւոր օդանաւորդը, Ամերիկա վերադարձաւ, Ատլանտեանի շրջանը կատարելով: Թռիչքը տեւած է 250 ժամ, կտրելով 48,000 քիլոմեթր: Իրեն կ'ընկերանար կինը, որ անթել հեռագրի մասնագէտ է: Լինտպէրկ Նիւ Եորքէն ճամբայ ելած էր յուլիս 9ին: Իր գլխաւոր նպատակն էր օդային կանոնաւոր հաղորդակցութիւն հաստատել Ատլանտեանի վրայ, հիւսիսային ուղղութեամբ (Կրօէնլանտա – Իսլանտա – Անգլիա) կամ Ասորեան եւ Պերմուտեան կղզիներու ճամբով: Շնորհիւ իր կատարած ուսումնասիրութեանց, կը յուսացուի երկու տարիէն օդային երթեւեկ մը հաստատել Մ. Նահանգներուն եւ Եւրոպայի միջեւ, հիւսիսային ուղղութեամբ:

«Կապոյտ շապիկները» վերջնապէս լուծուեցան

Հետեւելով Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ խլրտումներուն, Զօր. Տըֆի «Կապոյտ շապիկաւորներ»ու վաշտեր կազմած էր Իրլանտայի մէջ: Ազատ պետութեան կառավարութիւնը արգիլած էր այս կազմակերպութիւնները, բայց անոր հրամանատարը անսաստեց: Կիրակի օր, երբ զօրավարը կը պատրաստուէր ճառ խօսիլ 12,000 հետեւորդներու առջեւ, որոնք բոլորն ալ կապոյտ շապիկներ հագած էին, ոստիկանութիւնը խուժեց եւ ձերբակալեց: Զօրավարը ուզեց դիմադրել, բայց զինուորներ ալ օգնութեան կանչուած ըլլալով, տեղի տուաւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ խստութիւնները կը շարունակուին Գերմանիոյ մէջ: Հիթլէրական մը վիրաւորուած ըլլալով, 12 համայնավարներ ձերբակալուեցան իբրեւ վրէժ: Լիւպէքի մէջ երեւան հանուեցաւ համայնավարական բջիջ մը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ հրկիզման դատավարութիւնը վերջացած ըլլալով, վճիռը պիտի տրուի շաբաթ օր: Վերջին օրը խօսք առին նաեւ պուլկար համայնավարները, եւ մասնաւորապէս Տիմիթրով, պնդելով իրենց անմեղութեան վրայ:

ՀԱՐԻՒՐ ՂՊՏԻ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ եւ 60 սարկաւագներ օծուեցան Գահիրէի մէջ, Ղպտիներու պատրիարքին ձեռքով:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՍՈՎԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ օգնելու համար, միջազգային ժողով մը գումարուեցաւ Վիեննայի մէջ: Այս առթիւ հրատարակուած կոչը կը հրաւիրէ ստիպողաբար օգնութեան հասնիլ միլիոնաւոր սովամահներու, որպէսզի նոր մահեր չպատահին զանգուածօրէն:

Խնայողութեան շաբաթը Թուրքիոյ մէջ

ooooo

Չորրորդ տարին ըլլալով, Թուրքիոյ խնայողութեան շաբաթը բացուեցաւ դեկտ. 12ին: Այս առթիւ բանախօսութիւններ եւ դասախօսութիւններ սարքուեցան ամէն կողմ: Էնկիւրիի մէջ Ըսմէթ փաշա ճառ մը խօսելով շեշտեց.

— «Պիւտճէի անցեալ տարուան նախատեսութիւնները ամբողջովին իրականացան: Չեմ գիտեր թէ այս տարի պիտի կարենա՞նք ապահովել մեր նախատեսած գումարները: Նոյնիսկ թերեւս պէտք տեսնուի միջոցներ ձեռք առնել գալ տարուան համար: Այս մասին թէեւ տակաւին որոշում մը տրուած չէ, բայց իրականութիւնը եղածին պէս ազգին ցուցնելու համար, Ելմտական գործավարութիւնը սկսած է հրատարակել հասոյթի ցուցակները: Կեդրոնական դրամատան հնչուն ոսկիի պահեստը միշտ կ'աւելնայ: Մեր որոշումն է ամէն միջոցով եւ ամէն գնով պահել մեր դրամին արժէքը: Մենք ամբողջովին յաջողեցանք պահպանել ազգին դրամին արժէքը, եւ զուգաւոր եւ ոսկեզօծ նկատումներու ցնցումներուն քնաւ չպիտի ենթարկենք մեր դրամը զոր հիմնական կերպով եւ հոգածութեամբ կը պաշտպանենք այնքան: Արտաքին առեւտուրին համար մեր քաղաքականութիւնն է՝ կարելի եղածին չափ լայն չափով փոխանակութիւն կատարել, բայց կարելի չէ պահել կացութիւն մը որ չապահովեր փոխանակութիւնը եւ բաց կուտայ: Ամէն պարագայի մէջ, դիւրութեամբ կրնանք համաձայնիլ այն երկիրներուն հետ որոնք կը փափաքին հաւասար չափով ապրանքներ փոխանակել մեզի հետ: Մեր հանքային հարստութեանց երկրորդը՝ Արգնիի պղնձահանքն է: Ասիկա գանձ մըն է, եւ յոյս ունինք որ երկու տարիէն պիտի յաջողինք ոչ միայն երկրին ամբողջ պղինձի պէտքը հոգալ, այլ մաս մըն ալ արտածել:

Քարիւղի մասին ալ լուրջ հետախուզութիւններ կը կատարենք, եւ յոյս ունինք որ գալիք տարիներու ընթացքին պիտի գտնենք եւ պիտի շահագործենք այս արժէքաւոր նիւթը:

Ըսմէթ փաշայէն յետոյ նոր խօսեցաւ Աֆէթ հանըմ եւ բացատրեց խնայողութեան կարեւորութիւնը, ինչպէս նաեւ կիներուն դերը այս գործին մէջ:

ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԱՐՁԱԿԵՑ, ԱՄԲՈԽԸ ԿԱԽԵՑ

oooo

Անցեալ օգոստոսէն ի վեր լինչի ութերորդ դէպքը պատահեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ:

Քոլըմպիայի դատարանը կը դատէր քսան տարեկան սեւամորթ երիտասարդ մը, որ ամբաստանուած էր թէ սպիտակամորթ աղջիկ մը պղծած է: Ամբաստանութիւնը հաստատուած չըլլալով, երիտասարդը ազատ արձակուեցաւ, բայց ամբոխը բռնեց զայն եւ տարաւ ծառէ մը կախեց նամբուն վրայ: Յետոյ բշուառ տղուն մարմինը ծակ — ծակ եղաւ գնդակներով:

ԵՐԿՈՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒՍ ՄԵՌԱՆ

ooooo

Կիրակի առտու մեռաւ փրոֆ. Փօլ Ռիշէ, որ անդամ էր բժշկական Ակադեմիային: Ծնած էր 1849ին: Հռչակ հանած էր իբրեւ մասնագէտ ջղային հիւանդութեանց: Ունի բազմաթիւ երկեր:

⁂ Մեռաւ նաեւ փրոֆ. Մանէօվրիէ, գիտուն, բանաստեղծ եւ արուեստագէտ: Ծնած էր նոյնպէս 1849ին: Խոր հմտութիւն ունէր եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր իբրեւ լատինագէտ: Եղած է ուսուցչապետ բնագիտութեան, քիմիագիտութեան եւ երկրաբանութեան: Ունի մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններ բժշկական եւ դեղագործական պատմութեան մասին: Միեւնոյն ատեն վարպետ ջութակահար էր:

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Քէմալը իր պայքարը Երեւանի կառավարութեան հետ վերջացրեց Ալէքսանդրապօլի դաշնագրով (2 դեկտ. 1920 թ.), գրեթէ միաժամանակ յաղթանակեց Երեւանում բոլշեւիկեան ապստամբութիւնը*): Այդպիսով խորհրդայնացած հայկական հանրապետութիւնը ընկաւ ռուս – խորհրդային ազդեցութեան տակ: Վրաստանի հաշիւը փակեց 1921 փետրուարին: Բաթումում իրար հանդիպեցին ռուսական եւ քէմալական զօրքերը: Գրեթէ զէնքը պէտք է որոշէր թէ ում է պատկանում Բաթումը, եթէ բանակցութիւնները չվերջանային 1921 թւի 16 մարտի դաշնագրով, որ ամուր հիմքերի վրայ դրեց Մոսկւայի եւ Անգորայի յարաբերութիւնները: Երկուսն էլ համոզուեցին կողմերի ուժեղ լինելու մէջ եւ բռնեցին զիջումի ուղին:

Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը ցոյց տուեց, որ ոչ միայն համայնավար քարոզչութիւններ կազմակերպել գիտէ, այլ նաեւ արտաքին քաղաքականութիւն վարել: Նա ճանաչեց քէմալական Թուրքիան անկախ, լռելեայն հրաժարուեց Անգորայում համայնավար գաղափարներ տեղաւորելու մտքից եւ ձեռք քաշեց Մոսկուայի համայնավար կենտրոնից կախուած խորհրդային Անատոլու կազմակերպելու ծրագրից: Մոսկուան ձեռք բերեց մի հեռանկար, որ Քէմալը կը պայքարի անգլիական աշխարհակալութեան դէմ: Քէմալն էլ իր հերթին ապահովեց իր թիկունքը Ռուսիոյ կողմից անգլեւյունական ճնշման դէմ մղած պայքարում: Միաժամանակ սահմանագծուեցին ռուս – թրքական շահերը Կովկասում: Ռուսաստան գործող երիտասարդ թիւրքերը**) մասնակից չէին այս դաշնագրի կնքման. նրանց միջնորդութիւնը Քէմալը չօգտագործեց: Անգորայի բանագնաց Եուսուֆ Քէմալ պէյ վարեց բանակցութիւնները եւ ստորագրեց դաշնագիրը***): Այդ մի դաշնագիր էր իրաւահաւասար անկախ պետութիւնների միջեւ, մինչդեռ Էնվէրը և Ճէմալը օգնութիւն փնտռող արկածախնդիրներ էին, որոնք առանց իրենց ազգի վրայ յենելու մշուշապատ ծրագիրներ էին առաջարկում: Երիտասարդ Թիւրքերից ձերբազատուելու ցանկութիւնը Մոսկուայի հետ բանակցելիս ցոյց է տալիս Քէմալի պետական հեռատեսութիւնը:

Ի՞նչքան տարբեր էր Մոսկուայում կնքուած դաշնագիրը նրանից, որ ներկայացնում էին ֆրանսական թերթերը: Այսպէս, 1920 թ. նոյ. 27ին «Թան»ը գրում էր, թէ ստորագրուած է մի դաշնագիր, որով Անգորան պարտաւորւում է համայնավարութիւնը տարածել եւ Թիւրքիայում եւ Խորհ. Ռուսաստանի հետ միասին ազատագրել Հնդկաստանը, Եգիպտոսը, Ալժերիան, Մարօքը եւ Թունուզը: Նման ցնորական բաներից Մոսկուայի դաշնագիրը շատ հեռու էր: Դաշնագիրը Թիւրքիային չէր պարտաւորեցնում այնպիսի գործեր, որոնք վեր էին նրա ուժերից: Նա թեթեւացնում էր Անգորայի համար եւ ոչ թէ ծանրացնում: Ռուս խորհրդային իտէալին յարմարեցուած նախաբան – յայտարարութիւնը — ազատ ինքնորոշում արեւելեան ժողովուրդների — ծառայում էր դաշնագրի արտաքին փայլին: Դաշնագիրը վերջ էր տալիս, տեւական պատերազմական վիճակին եւ յարաբերութիւնները փոխարինում էր բարեկամութեան եւ եղբայրութեան հիման վրայ: Երկու կողմերն էլ պարտաւորւում էին չճանաչել բռնի պարտադրուած դաշնագրերը: Դրանով Մոսկուան իր համաձայնութիւնն էր տալիս, որ Անգորան պայքարի սուլթանական կառավարութեան կողմից ստորագրուած Սեւրի դաշնագրի դէմ: Բառացի կերպով ընդծւում էր դաշնագրի մէջ, որ Խ. Միութիւնը Թիւրքիոյ վերաբերուող այնպիսի դաշնագիր միայն կը ճանաչի, որ հաստատուած է Անգորայի Ազգային Մեծ Ժողովի կողմից: Խ. Միութիւնը ճանաչում էր Թիւրք ազգային ուխտի սահմանները, մի քանի փոփոխութիւններով, որովհետեւ ազգային ուխտը իր մէջ էր հաշւում Բրեստ – Լիտովսկի դաշնագրով զիջուած Պաթումի, Կարսի եւ Արտահանի շրջանները: Մահմետական մեծամասնութիւն ունեցող Նախիջեւանի շրջանը յանձնւում էր Ադրբէջանի հովանաւորութեանը, իսկ Պաթումը բաժին էր ընկնում Խ. Վրաստանին: Փոխարէն Թիւրքիան ստանում էր տրանզիտի եւ մաքսային ազատութիւն Պաթումով ներմուծուող եւ արտածուող ապրանքների համար, վաւերացւում էին Պաթումի եւ Ալէքսանդրապօլի դաշնագրերի հողային մնացած հետեւանքները: Խ. Միութիւնը պարտաւորւում էր ստանալ Անդրկովկասեան հանրապետութիւնների համաձայնութիւնը, որովհետեւ նախկին դաշնագիրները կնքուած էին նրանց հաշուին: Ռուսաստանը հրաժարւում էր կապիտուլացիաներից եւ հին ռուս – թրքական բոլոր դաշնագիրները, նրանց հետ կապուած ելեւմտական պարտաւորութիւններով, յայտարարւում էին ոչնչացուած, որովհետեւ այժմ այլեւս փոխադարձ շահերին չէին համապատասխանում: Երկու կողմերն էլ պարտաւորւում էին չթոյլատրել իրենց սահմաններում միւս կառավարութեան դէմ աշխատող որ եւ է կազմակերպութիւն: Այսպիսով Ռուսաստանը ձեռք էր քաշում իր երկրում Թիւրքիայում համայնավարական յեղաշրջումի համար պատրաստութիւններ տեսնելուց:

Դրուել էր նաեւ Նեղուցների խնդիրը՝ կենտրոնական կէտը ցարական քաղաքականութեան: Դաշնագիրը որոշում է Նեղուցների խնդիրը լուծել Սեւ Ծովի ափերի երկիրների միացեալ համաժողովում, հաստատում էր առեւտրական նաւարկութեան ազատութիւն եւ Թիւրքիոյ գերիշխանութիւնը Նեղուցների վրայ: Երրորդ կէտը նշանակում էր նախապատերազմեան վիճակի վերականգնումը, որով արգիլուած էր օտար զինուորական նաւերի անցքը եւ Թիւրքիային էր վերապահուած այդ արգելքը կատարողի դերը: Դաշնագրի միակ կէտն էր այս, որով Թիւրքիան պարտաւորւում էր պայքարելու ի նպաստ ռուսական շահերի: Ընդհակառակն, 4րդ յօդուածի յայտարարութիւնը արեւելեան ժողովուրդների ինքնորոշման մասին միայն ցուցական արժէք ունի, առանց մէկին որ եւ է բան պարտադրելու: Յօդուածի բովանդակութիւնն էր. «Երկու կողմերն էլ ընդունում են, որ Արեւելքի ազգային շարժումները ներդաշնակում են ռուս բանուորի պայքարին յանուն խորհրդային նոր կարգի, բայց նաեւ հանդիսաւորապէս յայտարարում են, որ Արեւելքի ժողովուրդները իրաւունք ունեն ազատութեան ու անկախութեան եւ ազատ են ընտրելու իրենց ցանկացած կառավարական ձեւը: Քէմալը բարեւի էր կանգնում համայնավար գաղափարի առաջ, բայց միաժամանակ իրեն էր վերապահում Թիւրքիայի պետական եւ ընկերային խնդիրները իր սեփական տեսակէտով, այսինքն առանց ռուսական օրինակի կարգադրելու իրաւունքը. բայց այդ պատճառով ռուս բանուորները չպէտք է վրդովուէին. չէ՞ որ քէմալական իտէալը ներդաշնակում էր համայնավար գաղափարին: Դիւանագիտական վարագոյրը մի իրականութեան, որ իրօք, ճիշդ հակառակն էր: Մնացածում, ի հարկէ կողմերը կատարելապէս համամիտ էին: Արեւելքի ժողովուրդները պէտք է ազատագրուեն, բայց այդ թողնւում է որ իրենք իրագործեն: Հետաքրական պայքարի մի ազդանշան օտար աշխարհակալութեան՝ առանց պատերազմի յայտարարութեան: Եթէ մի իրական պարտաւորութիւն կար այդ յայտարարութեան մէջ, այդ էլ այն էր, որ թէ՛ Ռուսաստանը եւ թէ Թիւրքիան պարտաւորւում էին չխախտել որ եւ է արեւելեան ժողովուրդի անկախութիւնը: Կարսի 1921 թ. հոկտ. 13ի համաձայնագիրը խորհրդային Վրաստանի, Խ. Ադրբէջանի եւ Խ. Հայաստանի կողմից էլ վաւերացրեց թրքական դրաւումները: Թէեւ Մոսկուայի կողմից զինուորական գործօն օգնութիւնը քէմալական դիմադրութեանը յոյն յարձակման դէմ չէին վնասի, բայց Քէմալը զգոյշ էր քաղաքական ներդաշնակութիւնը զինուորականի վերածելու: Տրանզիտի թեթեւացում, օժանդակութիւն զէնքի եւ ռազմամթերքի մատակարարումով — Քէմալը աւելին չէր սպասում եւ չէր ուզում Մոսկուայից: Ոչ մէկ խորհրդային զինուոր երբեւ դաշնակից չի մտել Թրքական հողամասը ազատագրական պայքարի ժամանակ:

Մոսկուայի դաշնագրի ստորագրումին հետեւեց Լոնտոնի առաջին արեւելեան խորհրդաժողովի վիժումը: Քէմալական պայքարը մտաւ մի նոր շրջան: Եւրոպայի հասարակական կարծիքը հետաքրքրութեամբ սպասում էր ռուս – թրքական շահերի դաշնակցութեան արդիւնքին:

Լոնտոնից Իտալիայի վրայով Անգորա վերադառնալիս Պէքիր Սամի պէյը ուզեց յայտարարել թրքական տեսակէտը: Նա բացուեց Հռոմի մամուլի ներկայացուցիչների առջեւ եւ յայտարարեց, թէ ինքը բոլշեւիզմից վախ չունի. «Si l'on est condamné à la mort, on n'a plus peur de rien»: Թիւրքիան արդիւնաբերութիւն չունի, որ բոլշեւիզմը անգործութեան դատապարտի: Ելեւմտական ձեռնարկներ օտարների ձեռքին են, նշանակում է Թիւրքերը կորցնելիք բան չունին: Ռուսական դիրքի ուժեղացումը չի վախեցնում Թիւրքիային: Ռուսաստանը 30 միլիոն մահմետականներ ունի, որոնք միացած Անատոլուի գիւղացիներին՝ կարող են կանգնեցնել ռուսական յորձանքը: Ճշմարտութեան որոշ բաժին կար անշուշտ այդ ճառտասանութեան մէջ: Խ. Ռուսիան չէր փորձի կորցնել իր կապը իսլամ աշխարհի հետ՝ ճնշման քաղաքականութիւն բանեցնելով Թիւրքիոյ դէմ, մանաւանդ որ իսլամը հպարտ էր Անգորայի հերոսական պայքարով:

ՑԻՄՔԷ

(Մնացեալ յաջորդով)

*) Խօսքը, անշուշտ, դեկտ. 2ին Լըգրանի հետ կնքուած համաձայնութեան մասին է. Երեւանում բոլշեւիկեան ապստամբութիւն չի եղել:
Ն. Բ.

**) 1920ի ապրիլին Անգորայում հաւաքուած Ազգային Մեծ ժողովի առաջին որոշումն էր՝ մի առաքելութիւն ուղարկել Մոսկուա, խաղաղութեան դաշնագիր կնքելու համար: Առաքելութեան ղեկավարն էր արտաքին գործավար Պէքիր Սամին, օգնականը՝ տնտեսութեան գործավար Եուսուֆ Քէմալը: Առաքելութիւնը Անգորայից մեկնեց 1920ի մայիս 11ին:
Ծանօթ Հեղ.

***) Պէքիր Սամի պէյ Մոսկուայից մեկնել էր Լոնտոն ներկայացնելու համար Անգորայի կառավարութիւնը Լոնտոնի արեւելեան խորհրդաժողովին:
Ծանօթ. Հեղ.

ԹՈ՞ՒՐՔԸ ՊԻՏԻ ԳՐԷ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ…

ooooo

Այն օրէն ի վեր որ տեսայ «Յառաջ»ի մէջ տեղեկութիւններ, որոնց համեմատ Թուրք մը «Հայոց Պատմութիւն» կը պատրաստէ ֆրանսերէն, զգացում մը ունեցայ, զոր չեմ կարող ճշգրտօրէն որակել, եւ որ ստուգապէս խառնուրդ մըն է նողկանքի եւ զաւեշտի:

Այդ «պատմութիւն»ը անկասկած պիտի ըլլայ «ալա Թուրքա», գլխաւոր նպատակ ունենալով չարափոխել հայ ժողովուրդին անցեալը եւ վարկաբեկել զայն աշխարհի առջեւ: «Յառաջ»ի ազգասիրական զգացումները սկսած են արդէն իսկ վիրաւորուիլ եւ ան ուշադրութիւն կը հրաւիրէ սոյն փափուկ կէտին վրայ:

Իսկապէս «խելացի» Թուրք մը պիտի կարենա՞յ գրել այդպիսի պատմութիւն մը: Կարելի է հաւատալ, տրուած ըլլալով այսօրուան Թուրքիոյ վարիչներուն բռնած յաւակնոտ եւ խարդախ ընթացքը: Իրականութիւն է որ երկու թշնամիներ իրարու բարօրութիւն չեն մաղթեր եւ դրուատիք չեն հիւսեր, սակայն, երբ հակառակորդը տէր է անվիճելի եւ անխոցելի առաւելութեանց, միւսը այդ մասերուն լուռ կը մնայ եւ նոյն իսկ այդ ձիրքերը կ'ընդունի եւ կը խոստովանի:

Թուրքը չունի այդպիսի առաքինութիւն, եւ կ'ուզէ արատաւորել հայ ժողովուրդին այն գիծերը, որոնք պատմութեան տաճարին մէջ փայլուն են լոյսի պէս եւ մաքուր:

Հայը ունի անցեալ մը որ կը հաշուէ շուրջ երեք հազար տարուան ժամանակամիջոց մը, ինչ որ հաւաստի է: Ան ունեցած է ելեւէջներ եւ զանազան կացութիւններ եւ այնպիսի շրջաններ, որոնք պատմութեան համաշխարհային բեմին վրայ դէմ առ դէմ եւ հաւասար դիրքի մէջ դրած են աշխարհի տիրող ույժերուն հետ:

Հայ Թագաւոր մը՝ Մեծն Տիգրան, (Քրիստոսէ մէկ դար առաջ) դրաւելէ վերջ Կապադովկիան Հռոմի ձեռքէն, մէկ շունչով արշաւած է Արարատէն մինչեւ Եգիպտոս (Սուրիա, Պաղեստին եւ գրեթէ ամբողջ Փոքր Ասիան):

Ուրիշ մը, Լեւոն Մեծագործ, (13րդ դար) շրջակայքի ամբողջ սուլթաններուն եւ Փրանգ իշխաններուն յաղթած եւ յարգանքով ու փառքով լեցուն պետութիւն մը հաստատած է:

Ան որ կ'ուզէ գրել Հայոց պատմութիւնը, նախ թող երթայ Հռոմ եւ հոն կոթողներու վրայ եւ արձանագրութիւններու մէջ ուսումնասիրութիւն կատարէ: Թող կարդայ Հերոդոտոսը, Քսենոփոնը, Տակիտոսն ու Կիկերոնը, ինչպէս եւ Միջին Դարու պատմիչները:

Հազար հինգ հարիւր տարի առաջ (սկիզբ Ե. դարու) այնպիսի ատեն մը ուր այսօրուան եւրոպական մեծ ազգերը, տակաւին վայրենութեան եւ տգիտութեան քունը կը ննջէին (եւ Հռոմ զանոնք կը կոչէր բարբարոսներ) Հայաստանի մէջ կար քաղաքակրթութիւն եւ ոսկեղէն մատենագրութիւն:

Եւրոպական ամենամեծ ազգերու (օրինակ Ֆրանսա եւ Անգլիա) պատմութիւնը հազիւ կը հաշուէ հազար տարի, եւ գրականութեան սկիզբը 5—6 դար: Առանց խօսելու Հայոց լեզուին մասին, որ աշխարհի ամէնէն հին եւ հարուստ լեզուներէն մէկն է:

Իսկ Թո՞ւրքը: Անոր վաչկատուն (կէօչէպէ – nomade) ծագումը հազիւ 600 տարի է: Զինուորական տեսակէտով միայն եւ եաթաղանի միջոցաւ անոնք ժամանակին ունեցած են ընդարձակ կայսրութիւն մը, սակայն ուրիշ տեսակէտներո՞վ: Զերօ բառը իրենց համար արժանիք մը պիտի կազմէր:

Եւ այսօր քէմալականները կ'ելլեն ու յերիւրածոյ ու ծիծաղելի պատմութիւններ կը յօրինեն: — Ողջ աշխարհ Թուրքէն ստացած է քաղաքակրթութեան լոյսը: Մի՞թէ անոնք ուրիշները այդչափ տգէ՞տ կը համարեն: Զեմ կարծեր, նախ Մէհմէտճիկին հաւատք կը ներշնչեն եւ յետոյ այլուր գտնուող տգէտներ բաւական են:

Կեղծեցէք, ստեցէք, ամբաստանեցէք, սեւցուցէք հակառակ ճշմարտութեան, ինչ որ կը մնայ բաւական է: Այս է Թուրքին ուղեգիծը: Ան կրնայ ժամանակակից դէպքերը խեղաթիւրել, եւ 1909ի Կիլիկիոյ ջարդերուն մասին Հայոց ի նպաստ տեղեկագիր պատրաստող մէպուսը թունաւորել: Կրնայ Constantinople բառը ջնջելու (Կոստանդինին անունը մէջտեղէն վերցնելու) եւ Սթամպուլ յորջորջումը հաստատելու աշխատիլ, (նոյն իսկ այս ձեռնարկը ծիծաղ կը շարժէ), սակայն չի կրնար դպչիլ պատմութիւն կոչուած գիտութեան (որ արդէն դարերու ուսումնասիրութեամբ հաստատուած է եւ նուիրագործուած), առանց խայտառակուելու եւ զամուելու անարգութեան սիւնին:

Թուրքը իրաւունք ունի իր գլխարկը փոխելու, իր ծթռած տառերէն հրաժարելով ուրիշներ փոխ առնելու եւ իր խեղճ ու կրակ լեզուն կազմել աշխատելու, սակայն երբեք պէտք չէ համարձակի խծբծելու անցեալը այն ազգին որ ինչպէս բազմաթիւ ուրիշներու, իր երկրէն ալ տուած է առաջնակարգ մարդիկ, ամէն ասպարէզի մէջ:

Իր միլիոնները Թուրքին կողմէ յափշտակուելէ վերջ, գաղթական եւ հալածական Հայուն վիճակը նորէն աւելի լաւ է այսօր քան Քէմալի երկրին, առեւտրական եւ մտաւորական տեսակէտով: Իսկ Թուրքը դեռ ուրիշներուն աւարն է որ կը վայելէ:

Ծանօթ իրողութիւն է (եւ անցեալ օր Թուրք մըն ալ խոստովանեցաւ), — մինչեւ երէկ՝ Թուրք բառը նախատական հանգամանք ունէր եւ մարդիկ կը պատսպարուէին Օսմանլը անուան տակ: Այսօր ի՞նչ մոգական կամ աճպարարական բացատրութիւն է գծեր…

Իսկապէս, եթէ յիշեալ «չնաշխարհիկ» Հայոց պատմութիւնը երեւան գայ, Ազգը պարտաւոր է տալ հակահարուածը: Ճիշդ է, այսօր զրկուած ենք բանակներէ, սակայն ունինք բաւականաչափ խելք եւ ինքնագիտակցութիւն:

Տեղն է յիշել Նափոլէոնին խօսքը. «Աշխարհի մէջ կայ երկու զօրութիւն, սուր եւ միտք: Վերջ ի վերջոյ, սուրը միշտ կը պարտուի միտքէն»:

ԳՐԻՄԻԹԻ

Պալքանեան մերձեցում

ooooo

ՖԻԼԻՊԷ, 12 դեկտ. (Յառաջ).— Բոլոր նախատեսութիւնները գլեց անցաւ այն ընդունելութիւնը զոր պաշտօնական եւ անպաշտօն Եուկոսլաւիան ըրաւ պուլկար արքայական ընտանիքին: Մանրամասնութիւնները, անշուշտ, հեռագիրները տուած են: Ուշագրաւ է այն պարագան, որ, այս այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ Թէվֆիք Րիւշտիւի Պելկրատի մէջ ստորագրած դաշնագրէն վերջ, երբ թուրքեւպուլկար յարաբերութիւնները բոլորովին անբաղձալի բնոյթ ստացած են, եւ երբ էնկիւրի, յաւակնօրէն, կը ճգնի գլխէն վեր բաներ փորձել՝ «պալքանեան Լոքառնօյի մը նախաձեռնարկը» ըլլալով… Թ. Րիւշտիւի փորձերն ու անսանձ յայտարարութիւնները այնքան գրգռեցին պուլկար հանրային կարծիքը, որ, ի պատասխան պուլկար մամուլի միահամուռ վրդովումին, Խալքի երեսփոխանական խմբակցութիւնը ստիպուեցաւ զեկոյց մը հրատարակել ու յայտնել թէ «լսելով արտաքին նախարարին զեկոյցը՝ Պելկրատի, Աթէնքի եւ Սոֆիայի մէջ իր ունեցած խօսակցութեանց մասին, կը ծափահարէ զայն՝ գտնելով որ ան չարժած է կուսակցութեան եւ կառավարութեան ցուցմունքներուն համաձայն»:

Այս հաստատումին ներքեւ անշուշտ, թաքնուած կան այն տարակոյսն ու դժգոհանքը, զորս էնկիւրի կը տածէ, առենէ մը ի վեր, Պուլկարիոյ նկատմամբ: Ցար Պօրիսի այցելութիւնը, զուգադիպելով այս մշուշոտ օրերուն, անշուշտ դժգոհութիւնը պիտի վերածէ մտահոգութեան: Մանաւանդ որ ոչ Պելկրատ եւ ոչ ալ Սոֆիա կը ծածկեն այցելութեան քաղաքական բնոյթը:

Երկրորդ ուշագրաւ պարագան այն է, որ Եուկոսլաւիա թերեւս Պալքանեան պատերազմէն ասդին, առաջին անգամն է որ իր հողերուն վրայ կ'արտօնէ պուլկարական քայլերգը, եւ, մանաւանդ, սերպիական հողերուն մէջ ինկող սահմանամերձ պուլկար բնակչութեան խուժումը՝ կայարանները՝ Ցար Պօրիսը ողջունելու: Ի հարկէ, աւելի քան խօսուն է եւ այն պարագան որ ընդունելութիւնը քաղա-

---

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (17)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ"

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Կարնոյ պաշտօնական մարմիններու մօտ կատարուած դիմումներուն շնորհիւ, վերոյիշեալ քիւրտ պետերը արձակուեցան եւ չէթէներու կազմութեան մէջ առնուեցան: Իսկ փախստականները զանազան միջոցներով Պայազիտ կանչուելով, անոնց հաղորդուեցաւ թէ ներման պիտի արժանանան՝ պատերազմի միջոցին իրենց ցոյց տալիք օգտակարութեանց համաձայն:

Գալով Վանի շրջանին, Իթթիհատի քննիչ Խօմէր Նաճի պէյն էր որ իր ընկերներուն հետ կը զբաղէր Թէշքիլաթի գործերով: Թէշքիլաթին զինուորական մասը կը գտնուէր սպայակոյտի հարիւրապետ Րիւշէն պէյի ղեկավարութեան ներքեւ: Խօմէր Նաճի պէյ, օգոստոսի վերջերը ուղարկած հեռագրին մէջ՝ կ'ըսէ վերոյիշեալ շրջանի մասին.—

« Հոս լրացուցի չէթէներու կազմակերպութիւնը: Միլիսի կազմութիւնը շատ յարմար է: Բայց, Վանի մէջ մէկ հատիկ աւելորդ զէնք չկայ: Թէեւ, կարելի չափով պիտի ընեմ:

« Պարսկաստանի Ուրմիայի շրջանը բնակչութիւնը սկսաւ ըմբոստանալ Ռուսերուն դէմ… կամաց խոյ կը քաշուին («Յառաջ».— Բնագրին մէջ՝ տող պակաս չարուած է): Մինչեւ երեք օր ամէն տեսակ շարժման համար պատրաստ եմ: Կը սպասեմ շարժելու հրամանին:

« Քիւրտիստանի աշիրէթները չափազանց նպատակայարմար գտայ. իսկ այստեղի Հայերը՝ Կարնոյ Հայերէն մեղմ »:

Նաճի պէյ այն տողը թէ « Միլիսի կազմակերպումը շատ յարմար » է, արդիւնք է այն իրողութեան որ Պէհաէտտին Շաքիր պէյ կողմնակից էր միլիս կազմակերպումին: Բայց, յետոյ հրաժարեցան այդ գաղափարի իրականացումէն: Թէ միլիսի եւ թէ Պարսկաստանի ըմբոստութիւնը երբ տեղեկագրուեցաւ Պոլիս, սեպտ. 6ին, Ներքին նախարար Թալէաթ պէյի կողմէ ուղարկուած ծածկագիրը հետեւեալ թելադրութիւնը կ'ընէր.

— « Ուրմիոյ շրջանին մէջ սկսած ըմբոստութիւնը տարածելն ու ռուսական ուժերուն Պարսկաստանէն ամբողջովին վտարումը՝ ապագայ գործունէութեանց համար կարեւոր եւ անյետաձգելի գործ մըն է: Հետեւաբար, հարկ է գաղտնիօրէն աշխատցնել նաեւ Պարսկաստանի նիւղը:

Կազմուելիք կամաւորներու գունդը արգելք կ'ըլլայ ընդհ. շարժման: Կովկասի վրայ նակատէն ըլլալիք արշաւ մը անյաջողութեան դատապարտուած է: Այս կամաւորական գունդերը հազիւ սահմանն անցած բնաջինջ պիտի ըլլան ու պիտի քաշուին մեր բանակին վրայ: Արդիւնքը պիտի ըլլայ բարոյական ուժի կորուստ: Մեր բանակին գլխուն փորձանք պիտի դառնայ:

Բոլոր արշաւները պէտք է ըլլան կողերէն ու թշնամի բանակին կռնակէն: Այս պատճառաւ, շատ կարեւոր է Ադրբէջանի կազմակերպութիւնը: Եթէ Կարնոյ մէջ զէնք կայ, անոնց այդ վայրերը առաքումը օգտակար կ'ըլլայ: Եթէ ուրիշ զէնքեր հայթայթուին այդ շրջաններու համար պիտի ղրկուին:

Կամաւորներու գունդը կարելի է եթէ տեղական հանգամանք ունենայ եւ Կարնոյ յատուկ ըլլայ: Բայց, այդ պարագային, զայն պէտք է կազմել փորձառու մարդոցմէ, գոյութիւն ունեցող զէնքերը այս մտքով պէտք է ուղարկուին »:

Ինչպէս Սիւլէյման Ասքէրի պէյի նամակէն, նոյնպէս եւ Ներքին նախարար Թալէաթ պէյի վերոգրեալ ծածկագիր հեռագրէն կը պարզուի որ Թէշքիլաթի կովկասեան ճակատը վարելու կոչուած անձերը դեռ լաւ ըմբռնած չէին իրենց յանձնուած պարտականութիւնները:

Չէթէ կազմելուն նպատակը թշնամի սահմաններէն գաղտնի ներս մտնել, ձեռք անցուած արջառը կամ հօտը յափշտակել եւ կամ ճամբան դիմաւորուած մէկ երկու ռուս զինուորները սպաննել չէր անշուշտ: Փոխանակ ատոր, եթէ Ադրբէջանի պետերուն հետ շփում մը ստեղծուէր եւ Թալէաթ պէյի ըսածին նման ըմբոստութիւն մը պատրաստուած ըլլար, Կովկասի Թէշքիլաթը իր պարտականութիւնը արժանաւորապէս կատարած կ'ըլլար՝ թշնամիին հետ մեր բախումի միջոցին ըմբոստութիւնը իր ամբողջ սաստկութեամբ երեւան բերելով եւ թշնամիին ետեւի գիծերը սարսափի ենթարկելով:

Թալէաթ պէյ, ըմբռնած ըլլալով այս պարագան, շատ կարեւորութիւն տուած էր Ուրմիոյ շրջանը ծագում առնող ըմբոստութեան, որու մասին գրած էր Նաճի պէյ, ու կը յանձնարարէր այդ ըմբոստութիւնը ընդարձակել, փափաքելով միանգամայն, որ Պարսկաստանի թեւը ժամ առաջ շարժման մէջ կը դրուի:

Մինչ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Պոլսէն անընդհատ զէնք կ'ուզէր, Թալէաթ պէյ իր հեռագրին մէջ կ'ըսէ. «Ուրիշ զէնք եթէ հայթայթուի՝ այդ շրջաններուն համար պիտի ղրկուի»: Միլիսէն աւելի՝ Ադրբէջանի կազմակերպութեան՝ ապագայի տեսակէտէն շատ կարեւոր ըլլալը հասկցնելու կ'աշխատէր: Տոքթ. Պէհաէտտին պէյ, Ներքին նախարար Թալէաթ պէյի այս հրահանգը նոյն օրն իսկ Վան՝ Խօմէր Նաճիին ծածկագիր ու հետեւեալ ձեւով տեղեկացուցած է.—

«ԳԱՂՏՆԻ է.— Մեր ձախ ուժը զանազան տեղերէ մուտ գործելով գրաւած է գաղտնի կազմակերպութեամբ եւ ապագայ գործունէութեան նախապատրաստութեամբ: Դուք եւս ժամ առաջ սահմանին մօտեցէք եւ հետզհետէ անցնելով սահմանը նախնական պատրաստութիւններ տեսէք»:

Խօմէր Նաճի պէյ տեղեկացուցած էր թէ գործելու պատրաստ է: Երբ ստացաւ Տոքթ. Պէհայի վերոգրեալ հեռագիրը, հրամայեց անմիջապէս գործի անցնիլ Պարսկաստանի սահմանին վրայ, ու կացութիւնը Կարին տեղեկացուց հետեւեալ ծածկագրով.—

«Ձեր յանձնարարութեան համաձայն, սահմանէն դէպի Ուրմիա նախնական գործունէութեան կը սկսինք: Եթէ մանլիխէրի փամփուշտները եկած են, 200 հրացան եւս ղրկեցէք: Անուանի Պարզանի շէյխը, Պարսկաստանի մէջ, սահմանին մօտ վայրէ մը անցնելու ատեն մեր զինուորներու ձեռքով, առանց ընդդիմութեան ձերբակալուեցաւ: Հոս կուգայ: Անով Ռուսերը կը կորսնցնեն ըմբոստութեան մեծագոյն ազդակը»:

(Շար.)

...քան հազուադէպ ցոյցի մը բնոյթը առած է, հակառակ տիրող սաստիկ ցուրտին։ Երբ նկատի առնուի որ այս երկու երկիրները մինչեւ երէկ իրարու հանդէպ կը սնուցանէին խոր ատելութիւն մը, հասկնալի կը դառնայ թէ ինչ մեծ արժէք ունի այցելութիւնը։ Ծանօթ է որ Սերպիոյ հետ մերձեցման տեսակէտը նոր չէ Պուլկարիոյ մէջ։ Երկու տարի առաջ յանցանք մըն էր այդ գաղափարը պաշտպանելը։ Փրոֆէսէօր մը ծանր յարձակումներու ենթարկուեցաւ, երբ փորձեց պարզել նման քաղաքականութեան մը առաւելութիւնները։ Այն ատեն, Սոֆիան «Թրքական բարեկամութեան» ... շնորհները կը կարծէր վայելել։ Իսկ «Զօրա» թերթը որ ամենախորունկ հակառակորդն էր Եուկոսլավիոյ հետ որ եւ է լեզու գտնելու տեսակէտին, այժմ, Ցար Պորիսի այցելութեան առթիւ կը գրէ. «Սահմանին երկու կողմերը, ժողովուրդը կը ցանկայ յաջողութիւն»։

Այդ յաջողութիւնը ցանկութիւն մըն է ժողովուրդին համար, իսկ վարիչներուն համար հասունցած անհրաժեշտութիւն մը։ Այդ է պատճառը որ այցելութեան եւ ընդունելութեան մէջ անմասն չեն ոչ բանակը եւ ոչ ալ պետական այլ օրկանները։ Մնաց որ, Պուլկարիա, ապահովելով իր կռնակը, լայն շունչ մը կ'առնէ։ Սերպիոյ մէջ ապրող պուլկար փոքրամասնութիւնը կը վերադառնէ իր ներքին ազատութիւնն ու մշակութային անկախութիւնը, իսկ այդ երկիրը, Պելկրատի միջոցաւ, վայելելով Փարիզի համակրանքը կամ, առ նուազն, վստահութիւնը, տնտեսապէս կը կազդուրուի հետզհետէ, եւ, մանաւանդ, արեւմտեան այժմու սահմաններու պահպանումի մասին իր համաձայնութեան փոխարէն, զօրավիգներ կը գտնէ հարաւային – արեւելեան (Թրքական) սահմաններու անխուսափելի փոփոխման ի նպաստ։

Այս նախատեսութիւններն են որ երբեք ամբողջ Պուլկարիան յուսադրած են այժմ։ Ցայտնի գոհունակութիւն մը ցոյց կուտան բնակչութիւնն ու մամուլը։

Նոյնը եւ Եուկոսլավիոյ մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

»»»·«««

«Ճումհուրիէթ»ի խմբագրապետ Եունուս Նատի կը գրէ.—

Նոյնիսկ քաղաքներու ներքին ճամբաներու շինութեան համար վերջնական ուղղութիւն մը չունինք։ Իսկ երկրին մայր ճամբաներու շինութեան ձեւը դեռ որոշած իսկ չենք։ Ասոր հակառակ, Եւրոպայի մէջ մարդիկ ասֆալթ ճամբաներէն վերջ երկաթապատ ճամբաներու փորձերը սկսեր են ընել։

Եւրոպայի քաղաքակրթութեան առաջնակարգ նմոյշն իր ճամբաներն են։ Աւելցնենք որ մարդկային ամբողջ պատմութեան մէջ, ճամբան քաղաքակրթութեան արտայայտիչն է եղած։ Հռոմէացիները ամուր ճամբաներ են շինած։ Նոյն պարագան կը տեսնենք արեւելեան Հռոմի շարունակութիւնը եղող Օսմանեան Թուրքերուն քով(?)։ ...Եւրոպա գացող Թուրք ճամբաները դեռ եւս կը մնան, կը մնան նաեւ Անատոլուի կեդրոնէն արեւելք ու հարաւ գացող ճամբաները։ Պաղտատի ճամբան Պոլսէն կը սկսի, եւ, իր բազմաթիւ կամուրջներով, Անատօլուի կեդրոնէն կ'երկարի՝ կ'երթայ։ Էնկիւրիի Ակ – Քէօփրիւն մեծ ճամբու մը կայանն է։

Լաւ, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ճամբու քաղաքականութիւնը։ Անվերջ ճամբայ շինելով զբաղած ենք երկրին այս կամ այն կողմը։ Այդ շինութիւնները ամուր հիմք մը չունին, անշուշտ, որ ճամբայ մը դեռ չվերջացած ծայրը արդէն աւրուիլ սկսած կ'ըլլայ ...։ Մե՛ղք զուր տեղը թափուած դրամներուն, մե՛ղք կորսուած ժամանակին, եւ մեղք սա անուղղի գործունէութեան ...։ Կասկած չկայ թէ այս խնդրին մէջ մեր բռնած ճամբան ուղիղ չէ, սրբագրութեան կը կարօտի։ Եթէ Էնկիւրիի ներքին լայն ճամբաները վաղը միւս օր աւրուելու սկսին, ոչ միայն նորը չենք կրնար շինել, այլեւ անոնց նորոգումն իսկ մեծ մտահոգութիւն պիտի պատճառէ մեզի։

Պոլսոյ մէջ դեռ հինգ վեց տարի առաջ շինուած կարգ մը ճամբաներ արդէն նորոգութեան պէտք ունին. իսկ քանի մը տարի վերջ հիմէն պէտք է նորոգուին։ Գանձ չի դիմանար անոր։ Միակ ելքը՝ զանոնք չափազանց տոկուն շինելն է։ Այս կերպով, թերեւս քիչ մը սուղ պիտի արժեն ճամբաները։ Այսինքն՝ քանի մը պատիկ աւելի ծախք պիտի ըլլայ։ Բայց հարիւր պատիկը աւելի տոկուն ճամբաներ պիտի ունենանք։

Հարիւրապատիկ ըսելով պարսկական չափազանցութիւն չենք ըներ։ Իրականութիւն է որ կ'ըսենք։ Ո՞վ կրնայ ապահովցնել թէ մինչեւ հիմա շինուած ճամբաները տասը տարի պիտի դիմանան առանց աւրուելու։ Շինուած տարիէն, նոյնիսկ ամիսէն կը սկսին աւրուիլ... Ասանկ ճամբաներուն կարելի՞ է ճամբայ ըսել։

Կառավարութիւնը լաւ կ'ընէ եթէ ճամբաներու շինութենէն այլեւս հրաժարի մինչեւ այն օրը, երբ ի վիճակի պիտի ըլլանք պէթոնէ շինելու զանոնք...։

ՅԱՌԱՋ.— Եւ սակայն, հանրապետութեան տասնամեակի առթիւ՝ բնակչութեան, դպրոցներու, եւ գործարաններու կեղծ ու չափազանցեալ թիւերուն հետ նոր շինուած հազարաւոր քիլոմեդր ճամբաներու գովասանքը դեռ նոր էր որ բոլոր թերթերը ըրին, Եոնուս Նատի՛...։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԾՈՒԽ

»»»·«««

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ կը գրէ *Միլլիյէթ*ի մէջ.

Մեր ածխահանքերը ազգային հարստութիւն մըն են։ Որ եւ է պատճառաւ չենք կրնար աննկատ թողուլ՝ այս հարստութեանց ակէն օգտուելու պարագան։ Ամէն մէկ Թուրք հայրենակցի պարտքն է շահակից մարմիններուն յիշեցնել թէ՝ անհրաժեշտ միջոցները պէտք է ձեռք առնել եւ տնտեսական բարեկարգութիւնները ընել՝ հնարաւոր չափով շատ օգուտ քաղելու համար այդ հարստութենէն։ Մեզի ըսուեցաւ թէ՝ բազմաթիւ օտար շոգենաւեր իրենց վառելանիւթը կը գնեն Պոլսոյ նաւահանգիստէն։ Անոնց գնած վառելանիւթին տարեկան քանակը կը հասնի 100,000 թոնի։ Բայց ուշադրութեան արժանի է սա պարագան որ՝ մեր նաւահանգիստին մէջ ծախուող վառելանիւթերը մեր ածուխները չեն, այլ՝ օտար ածուխներ են։ Այդ ածուխները, շոգենաւերուն ծախուելէ առաջ, իբրեւ թրանզիթ, առժամապէս ցամաքը կը մթերուին։ Ասոնց համար ոչ մաքս կը վճարուի, ոչ գործառնութեան տուրք, անոնք բաժնեցուցակի ալ չեն ենթարկուիր։ Ուրեմն, հարկ է զանոնք ի հաշիւ երկրին վնաս մը արձանագրել, քանի որ ոչ պետական պիւտճէին շահ մը ունին, ոչ ալ օտար դրամի գործողութեանց։ Օտար շոգենաւերուն ծախուած այս ածուխին փոխարէնը կը վճարուի անգլ. ոսկի, բայց, տակաւ կը նկատուի փոխարժէքը օտար ապրանքի մը, որ թրքական հողին վրայ իբրեւ թրանսիթ մթերուած է, այսինքն՝ այդ ածուխը Թուրքիայէն արտածուած ապրանք մը չի նկատուիր ու առնուած «թըվիզ»ներն ալ դուրս կ'երթան։

Այս կացութեան առջեւ կը մտածենք.— Ի՞նչ կ'ըլլայ, արդեօք, եթէ Պոլսոյ մէջ գնուած վառելանիւթերուն համար թրքական ածուխ տրուի։ Նախ՝ օտար նաւերուն վճարելիք «թըվիզ»ները կը մնան երկրին մէջ։ Թրքական ածուխները, որոնք արտածումի եւ օտար շուկայի տեսակէտէն դժուարութեան կը մատնուին, իրենց համար գտած կ'ըլլան ոչ նուազ քանակութեամբ սպառումի տեղ մը։ Աւազանին արտադրական քանակը կ'աւելնայ, եւ ի վերջոյ, աւելի թիւով բանուորներ գործ կը գտնեն, իսկ կառավարութեան գանձած տուրքերուն քանակը կ'աւելնայ։ Մենք ստիպուած ենք ամէն ինչ «թըվիզ»ի եւ ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան աչքով դիտել։ Սա ալ կայ որ երկրէն ածուխ արտածողները թօնին միջին հաշուով 3 ոսկի վնասով կը ծախեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

0000

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Այս գաղութը 922 – 23էն սկսեալ հաստատուած է եւ օր ըստ օրէ աճելով 926–27 թուականներուն 750–800 անձ կը հաշուէր, իսկ վերջերս անգործութեան պատճառաւ սկսաւ նուազիլ։ Ներկայիս մարդահամարի ցանկը քննելով կը գտնենք 450էն 460 անձ։ Մեր հայրենակիցներէն ունինք նկատելի թիւ մը որ անգործ են եւ 1 – 2 տարիէ ի վեր կառավարութենէն նպաստ կը ստանան, իրենց ընտանիքի թիւին համաձայն։

Տեղական իշխանութիւնը շատ խղճամտօրէն կը վարուի մեր հայրենակիցներուն հետ։ Նպաստի բաշխման մէջ երբեք խտրութիւն չի դներ տեղացիի եւ օտարականի միջեւ։ Ունինք որոշ թիւով հայրենակիցներ որոնք կ'աշխատին զէնքի, հեծելանիւի եւ հիւսուածեղէնի գործարանները։ Ունինք նաեւ հանքագործներ, ինչպէս եւ արհեստաւորներ ու առեւտրականներ։

Շատ մը գաղութներու կարգին, մեր գաղութն ալ ունի իր Ազգ. Միութիւնը, որ հիմնուած է 1925էն ի վեր եւ մինչեւ օրս կը շարունակէ իր գործը։ Տեղական իշխանութեան կողմէն ճանչցուած է իր հիմնուած թուականէն ի վեր եւ մեր կողմէն ըլլալիք որ եւ է դիմումի սիրով կը պատասխանուի։ Քանի մը տարիէ ի վեր հիմնած ենք մատուռ մը որ ունի յարակից երկու սենեակներ։ Շէնքին ամբողջ ծախքը կը հոգայ Ազգ. Միութիւնը։ Մատուռը կը ծառայէ նաեւ փոքրիկներուն հայեցի դաստիարակութեան, ղեկավարութեամբ Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղին։ Ազգ. Միութիւնը իր կարգին յօժարութեամբ հարկ եղած դիւրութիւնը կ'ընծայէ փոքրիկները հայ մեծցնելու համար։

Վերջերս մեր քաղաքը փոխադրուեցաւ Վալանսի հոգեւոր հովիւ Ց. քհյ. Պոյաճեանը, որ գոհ ձգած է գաղութը։ Ուրիշ առիթով մը աւելի լայնօրէն կը խօսիմ իր անցեալ կեանքի մասին։

Մեր գաղութին մէջ ալ կան կուսակցութիւններ եւ զանազան միութիւններ, բայց երբ խնդիրը ազգային գործերու կը վերաբերի, ամէնքն ալ սիրով ընդ առաջ կ'երթան։ Ամբողջ գաղութը կը մասնակցի ազգային տուրքին, սկսելով յետին անգործէն։ Ամսականներն են 2 – 10 ֆրանք։

Կ'արժէ հրապարակաւ շնորհաւորել այս համեստ գաղութը։ Ազգ. Վարչութեան անդամներն ալ հակառակ իրենց անձնական զբաղումներուն, չեն թերանար իրենց պարտականութեան մէջ, նոյն իսկ տուն տուն պտտելով անդամավճար կը հաւաքեն։ Հանրածանօթ մեր Մանուէլ աղան (գանձապահ) գիշեր ցերեկ կը տքնի ազգային գործերուն համար, միշտ համերաշխութիւն քարոզելով։

Ս. Ստեփանեան
(Ատենապետ Ազգ Միութեան)

Ց. Գ. Մեր հովիւը արդէն սկսած է դպրոցի փոքրիկներուն սորվեցնել երաժշտութիւն, եկեղեցական արարողութիւն եւ հայ եկեղեցւոյ պատմութիւն։ Շրջականերէն եթէ որ եւ է ատեն պէտք զգան կղերականի, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին.—

Eglise Arménienne, 6, Rue Franche Amitié, St. Etienne (Loire)

Ցառաջիկային ուրիշ տեղեկութիւններ ալ կը հաղորդեմ։

— o —

ՊՈԶԱԽՈՐ ՍՈՒՏԵՐ

— o —

ՎԻԷՆ.— Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթի դեկտեմբեր 12 թիւին մէջ կարդացի թղթակցութիւն մը նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան մասին, իբրեւ թէ բազմաթիւ միութիւններ իրենց մասնակցութիւնը տարած էին եւ սրահը լեցուած էր «խուռներամ» բազմութեամբ։

Վիէնի մէջ քանիէն աւելի միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ կան։ Տօնակատարութեան մասնակցած են չորս միութիւններ որոնց երկուքը ապօրէն են,— Զարասնճաքը եւ Բազմաչէնը։ Հոս միայն երեք Զարասնճագցիներ կան, որոնք կը շահագործեն այդ անունը, իսկ Բազմաչէնը իբրեւ օրինաւոր միութիւն գոյութիւն չունի։ Եթէ գոյութիւն ալ ունենայ, իր կանոնագիրը չի թոյլատրեր որեւէ տօնակատարութեան մասնակցիլ, բացի մէկ միլիոն նահատակներուն սգահանդէսէն։ Գալով «խուռներամ» բազմութեան, 60 հոգիէն աւելի չէր։

Ահա թէ ինչպէս կը խաբեն...

Կ. Մանուկեան

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԷՆՔ ԱՌԱՆՑ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ

Թուրքիոյ տնտեսական բարձրագոյն ժողովը սկսաւ քննել աշխատանքի օրինագիծը, որուն համաձայն բանուորներուն արգիլուած է գործադուլ ընել, ինչպէս նաեւ գործատէրերուն՝ վէճի պարագային դադրեցնել գործը։

Օրինագիծը տրամադրութիւններ կը պարունակէ օրավարձերու, աշխատութեան ժամերու եւ ուրիշ կէտերու մասին։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՄԻՏ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

»»»·«««

Հայկական դրօշի ծածանման առթիւ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը յարանուանական խնդիր յարուցած ըլլալով, «Յուսաբեր» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (4 դեկտեմբեր).

— «Փրկչական 1933ին ոճրագործը միայն կարող է հատուածական ատելութիւններ սերմանել։

Ու հոգեպիղծը միայն կարող է յարանուանական ատելութիւններ գրգռել։

Ու մանաւանդ այսօր, երբ ցեղը իր զարթօնքի դժուարին ճամբան կտրած է նաեւ այն բեղուն ճիգին շնորհիւ, որ թափեց նոր դարերու զմայլելի լուսաւորիչը՝ Սեբաստացի Վարդապետը, իրմէ ետք իր ժողովուրդին հզօր ու կախարդիչ անուններու ամբողջ փաղանգ մը պարգեւելով,— Միքայէլ Չամչեան, Մկրտիչ Աւգերեան, Արսէն Բագրատունի, Ղեւոնդ Ալիշան, Այտընեան, Գաթըրճեան, Ադամեան, Հէքիմեան, Վարուժան, Ղազիկեան, Տաշեան, եւայլն, եւայլն։

Բանակ առ բանակ լուսաւորչականներու ամբողջ բազմութիւններ — աշխարհական թէ հոգեւոր — ծնրադրութեան պիտի գան այս հսկաներուն առջեւ, անոնց հոգիի եւ մտքի գանձերէն ոյժ ու առաքինութիւն քաղեն հայութեան եւ Հայաստանին ծառայելու համար։

Ու զարմանալի չէր բնաւ, որ 1920ին Վիէննայի Մխիթարեան Ուխտը կը պատրաստուէր անհուն կարօտով տարագրութենէ դէպի իր ազատ հայրենիքը դառնալ, երբ բոլշեւիկեան խորշակը եկաւ ու արմատէն խանձեց նաեւ այս իղձը։

Գրեցինք այս տողերը այն վատ ու ցեղադաւ յարձակումին առիթով, որ յարանուանական ատելութեանց հողին վրայ վերջերս Եգիպտոսի գարշելի թերթուկը ձեռնարկած է կաթողիկէ հայութեան դէմ։

— *Կաթոլիկ են, Հայ չեն*,— ահա այն պիղծ ու ազգասպան թոյնը, որ կ'ուզէ ներարկել իր ընթերցողներուն։

Ու պատրուակը անմեղ հարց մը — Ազգային Դրօշը։

Ռամկավար թերթուկը լուտանք կը տեղայ կաթոլիկ հասարակութեան, կղերին եւ դաւանանքի հաւցէին այն միակ պատճառով, որ կաթողիկէ վերին իշխանութիւնները, նմանողութեամբ Շարա Նազլիի եւ Ապու Տարտարի ուխտադրուժ դաւադիրներու, թուք նետած չե՛ն Եռագոյնի վրայ եւ զայն կոխկռտած չե՛ն իրենց ոտքերուն տակ։

Քանի որ կաթողիկէ հասարակութիւնը, գլխաւորութեամբ իր իշխանութեանց, մեծարած է իր ազգային սրբութիւնը՝ Հայ Դրօշը, ապա ուրեմն այդպէս բրած է ... յարանուանական պայքար մղելու համար էջմիածնի դէմ։

Այսքան լրբացաւ այս թերթուկը։

Երէկ՝ ապերասան բառը կը նետուէր ծերունի Պատրիարքին եւ նորընտիր Առաջնորդի հասցէին։

Այսօր՝ նիզուիթ բառը կը նետուի առաջնորդական փոխանորդի երեսին։

Ու թայֆայական պղտոր հաշիւներ կարգաւորելու համար, Երեւանի թմբկահարը նիզ կ'ընէ դրամագլուխ դիզել ի հաշիւ յարանուանական ազգասպան վէճերու։

Այսպէս պիտի չըլլա՞ր ... երբ «վէճէն առաջ Եգիպտոսի հայ կաթոլիկ հասարակութիւնը նոյնքան նախանձախնդիր եղած ըլլար «ազգային խորհրդանիշին» հանդէպ ...

Հարկ կա՞յ պատասխանելու, որ եթէ մաքուր շահագրգռութենէ բխած ըլլար այս հարցասիրութիւնը, սպանիչ կերպով զայն պիտի լուսաբանէր նոյնինքն Եգիպտոսի լուսաւորչական համայնքի առաջնորդական փոխանորդ Մամբրէ եպ. Սիրունեան, որ ընդամէնը երկու – երեք տարի առաջ գլուխ կը խոնարհէր Եռագոյնին եւ «Մայիսի Հայոց ժողովուրդ»ին առջեւ, բեմէն ու հրապարակով, խուռներամ բազմութեան ներկայութեան, հայրենասէր ու ազգանուէր հայ կաթոլիկ հոգեւորականին, Սարուխան վարդապետի խանդավառ ու ներշնչուած ճառին ազդեցութեանը տակ, միշտ նոյն Եռագոյնին նուիրուած։

Կաթոլիկ հասարակութիւնը, ի պատիւ իրեն, 1918էն աւելի այսպէս եղած է միշտ եւ ամէն տեղ։

Ու այդ է պատճառը, որ պատուհանները այն նորակառոյց եկեղեցիին, որուն կից կը գտնուի Գահիրէի Կաթողիկէ Առաջնորդարանը եւ ուր իջեւանած են Պատրիարքն ու Առաջնորդը, գիտակցաբար Հայ Դրօշի գոյները ունին»։

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

▪▪▪

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ooooo

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 6

ՊԻՍԷԹՐԸ, Գրիգոր Սահակեան։
ՓՈՆ տ'ՕՊՆԱ, Ս. Թօփալեան։
ՓԱՐԻԶ (20), Հաճրի։
ՓԱՐԻԶ (20), Խ.։
ՓԱՐԻԶ (20), Օ. Մ. Յովհաննէսեան։
ՊԵՐԼԻՆ, Երուանդ Տէր Մինասեան։
ՓԱՐԻԶ (15), Տիկ. Սայլանեան։
ԹՈՒԼՈՆ, Թորոս Տէրունեան։
ՍԷՆ ԼՕՐԱՆ ՏԸ ՎԱՐ, Հմայեակ Տիւրկէրեան։
ՎԱՐՇԱՒԱ, Գաբրիէլ Մարտիրոսեան։
ԿԻՆԷՑ, Խաչատուր Յովհաննէսեան։
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Պօղոս Գորգիկեան։
ՓԱՐԻԶ (10), Եդ. Ծըզրեան։
ՍԷՆ ՔԼՈՒ, Տիկին Գոնտոյեան։
ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Գէորգ Պաճագըրճեան։
ՆԻՍ, Հայր Ս. Քհյ. Շամլեան։
ՊՕՐԺ ՊՈՒ ԱՐԷՐԻԺ, Արիս Գոհարեան։
ՓԱՐԻԶ (19), Ժ. Աբովեան։
ՆԻԿՈՍԻԱ, Մելքոնեան հաստատութիւն։
ՓԱՐԻԶ (5), Ն. Գազազեան։

Վ. ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ մեզի կը գրեն թէ Վահան Թէքէեանի գրական քառասնամեայ յոբելեանը տօնելու համար, Մարսէյլի մէջ եւս կազմուած է յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Պ. Ց. Սահաթճեանի եւ Տ. Թէքէեանի։

Նուէրները ղրկել Պ. Ց. Սահաթճեանի հասցէին՝ 1 Bld. Louis Salvator, Marseille.

⁂ *Տէսինի մէջ եւս կազմուած է յանձնախումբ մը։*

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Արծրունի.— *Ոչ միայն կրօնական ազատութիւն չկայ, այլ եւ եկեղեցիներն ալ կը քանդուին սովետ իշխանութեան հրահանգով։*

Պ. Փիթառ.— *Հապա, ինչո՞վ կը բացատրէք, որ կրօնը հալածող իշխանութիւնը թոյլ կուտայ որ կաթողիկոս ընտրեն։*

Արծրունի.— *Կաթողիկոսի ընտրութիւնը քաղաքական խաղ մըն էր, որպէսզի խորհրդային կառավարութիւնը յենլով անոր վայելած հեղինակութեան ու հմայքին, գաղթահայութեան մէջ նոր խառնակութիւններ առաջ բերէ։*

Պ. Փիթառ.— *Ճի՞շդ է որ Դաշնակցական կառավարութիւնը ստորագրած է Ալէքսանդրապոլի դաշնագիրը։*

Արծրունի.— *Այո՛։*

Պ. Փիթառ.— *Հապա ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ անկախութեան գաղափարը տարփողող Դաշնակցական կառավարութիւնը, կը ստորագրէ այդ դաշնագիրը, որ Հայաստանը անկախութենէ կը զրկէր։*

Արծրունի.— *Մենք հարկադրուած էինք ստորագրել այդ դաշնագիրը, որովհետեւ Խորհ. Ռուսաստանը եւ քէմալական Թուրքիան դաւադրաբար յարձակեցան մեր ուժասպառ փոքրիկ երկրին վրայ։*

Պ. Փիթառ.— *Իսկ դուք լո՞ւր ունի՞ք Կասեանի հեռագրի մասին, որով կը պահանջէր Դաշնակցական կառավարութենէն ստորագրել։*

Արծրունի.— *Եթէ Պ. փաստաբանը շատ կը հետաքրքրէն այդ խնդիրները, թող բարի ըլլայ կարդալու համայնավար պատմաբան Բորեանի գիրքը, որ յստակօրէն կը պարզաբանէ ռուս – տաճկական դաւերը Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ։*

Պ. Փիթառ իր քաղաքական դեգերումներէն կը վերադառնայ դէպքին եւ կը հարցնէ.

— Դուք Դաշնակցականներդ Հօկերու հանդէպ ներուն չէ՞ք երթար։

Արծրունի.— *Մենք անոնց հանդէպներուն բնաւ չենք երթար։*

Պ. Փիթառ.— *Իսկ դուք չէ՞ք յիշեր, որ 1933 ապրիլի մէջ, ներկայ էք եղած Փարիզի արուարձան Պանեէօյի Հօկի մէկ ժողովին եւ վիճաբանութեան ալ մասնակցած։*

Արծրունի.— *Ես այդ ժողովին ներկայ եղած եմ մասնաւոր հրաւէրով։*

Պ. Փիթառ.— *Դաշնակցութիւնը անդա՞մ է Բ. Միջազգայինի։*

Արծրունի.— *Այո։*

Նախագահ.— *Հօկերը ո՞ր Միջազգայինին կը պատկանին։*

Արծրունի.— *Հօկերը կուսակցութիւն չեն եւ չեն կրնար պատկանիլ որ եւ է Միջազգայինի, բայց անոնք համայնավարներու ձեռքը գործիք են դարձած։ Իսկ համայնավարները կը պատկանին Գ. Միջազգայինին։*

Նախագահ.— *Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Բ. եւ Գ. Միջազգայիններուն միջեւ։*

Արծրունի.— *Բ. Միջազգայինը հիմնուած է ժողովրդապետական կարգերու վրայ, իսկ Գ. Միջազգայինը դիկտատորական։*

Վկաներու շարքին՝ պէտք է յիշել նաեւ տարօրինակ տիպար մը՝ Վուտի անունով, նկարիչ, որ վեց տարեկան աղջնակի մը վրայ գործ դրած անորակելի վայրագութեան պատճառով դատապարտուած է 20 տարուան տաժանակիր աշխատութեան։ Եւ այս թիպարը, իր մեղքը քաւելու համար, պէտք է 29 նոյ. 1933ին Կրընոպլէն տեղափոխուէր ուր որ անկ է։

Երկարաձգելու համար իր մեկնումը, կը դիմէ ճարպիկ եւ անպիտան խաղի մը։

Մարտ 18ին, թիւ 1 արհեստանոցին մէջ կը հանդիպի Ղուկասեանին, որ հարցաքննութենէն կը վերադառնար բանտ եւ Մօլէ անունով ուսանողի մը։

Վուտը, իբրեւ թէ կը լսէ որ Ղուկասեանը Մօլէի հետ խօսած ատեն, չարժուձեւերով ըսած ըլլայ.

— Մեղաւորը ես եմ, բայց ինչ կ'ուզեն թող ընեն, երբեք չպիտի խոստովանիմ արարքս։

Եւ ահա, խորամանկ թիպարը, նամակ մը կը գրէ հարցաքննիչ դատաւորին, Ղուկասեանի մասին յայտնութիւններ ընելու։

Հարցաքննիչ դատաւորը, անշուշտ, կ'ուրախանայ։ Գործը կը մտնէ «ստոյգ» նոր փուլի մը մէջ։

Կը սկսի դէմ առ դէմ հարցաքննութիւնը։

Կը պարզուի որ Վուտը Ղուկասեանէն ծխախոտ ուզած է ... (բանտի ամենաթանկագին ապրանքը), եւ Ղուկասեանը մերժեր է։

Սակայն, հարցաքննութեան պահուն, Վուտը դատաւորի եւ մեր ընկերներու պաշտպան փաստաբան Պ. Պարպի ներկայութեամբ, կը խոստովանի իր բուն նպատակը եւ կ'ըսէ. «Իմ ըրածս խաղ մըն էր սոսկ, ժամանակ շահելու եւ քանի մը օր աւելի Կրընոպլ մնալու համար»։

Այսպիսով, ամենավերջին մեղադրական ցնորական ամրոցն ալ կը փշրուի եւ անմեղները կը սպասեն արդարութեան։

Համայնավարները, սակայն, յուսահատիլ չգիտեն։ Անոնք ամէն բանի մէջ կ'ուզեն վարպետ փրթիլ։

Եթէ վկայութիւնները հիմնական չեն, միթինկները միշտ կան...

Ոճրագատ Ատեանի վճիռին վրայ ազդելու համար, դատի ընթացքին, չմոռցան սարքելու «Մեծ միթինկ» մը, սարէն ձորէն ճառելու համար։ Ճառախօսներն էին Շապէր, Գ. Թահմազեան եւ Լաքուռ։ «Խուռներամ» բազմութիւնը հազիւ 100 – 150 հոգիով ներկայ կ'ըլլայ լսելու համայնավար «դատաւորները», որոնք «յեղափոխական բոցավառ շունչով» արդարութիւն կը պահանջեն ... բայց վճիռ կուտան։ Անոնք կ'ըսեն. «Մենք պուրժուական արդարութենէն չենք սպասեր որ դասակարգային վճիռ տայ։ Դաշնակ բուն ոճրագործներու կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ։ Անոնց ղեկավարներն է որ պէտք է պատժուին եւ այս երկրէն արտաքսուին։ Աշխատաւորնե՛ր, գիտցէք որ Դաշնակները գիշեր – ցերեկ նոր դաւեր կը նիւթեն։ Կրընոպլը՝ Դաշնակ ոճիրներէն մէկն է միայն։ Հապա Պէյրութ, Աթէնք, Լիոն եւ այլո՞ւր։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի հանդուրժենք Դաշնակ ոճրագործութիւններուն»։

Հետաքրքիր են նաեւ իրենց ցրուած յայտարարութիւնները։ Կարմիր, դեղին եւ մոխրագոյն, սաւանի մեծութեամբ փակցուած Կրընոպլի պատերուն վրայ «ազգատանէ» կը ննջէին... Եւ կը կարծէք միայն Կրընոպլի՞ մէջ. անոնց թեւերն ու թռուցիկներու լեզուն շա՛տ երկար է, Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ, գուցէ եւ Ֆրանսայէն դուրս հասնելու չափ...

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(6)

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19·50ԻՆ

Salle Trocaderoի *մէջ*

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ***ՏԻԿ. Մ. ՊԷԳԼԱՐԵԱՆԻ***

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առականեր, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւյլն. ընթացիկ գիներով: Ծոխ պիւֆէ:

Հաղորդակ միջոց.— Métro: Sèvres-Babylon. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis· X. AE· CM. CB· BC·

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՅԳ» վարժարանին

24 Դեկտ. կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի *սրահին մէջ* 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld· Batignoles

Métro: Place Clichy

գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը *Պ. ԱՐԱՄ ԶԱՐԸԳ* (վտարանդի) *կ'երգէ* «Օմար խայեամ»էն: *Անակնկալներ:* եւրոպական պարեր, ճազ, օրքեսթրը՝ TIPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով:

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք:

Տոմսերը կը ծախուին դերձակ Գարաեան *5, rue Mignon, Փարիզ(6):*

Հրանտ - Սամուէլ դրատուն *51, Mr· le Prince Փարիզ (6):*

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ

Մամուլի տակ է եւ քանի մը օրէն լոյս կը տեսնէ *Երկրորդ Թիւը* հետեւեալ բովանդակութեամբ.— *Իրազեկ՝* «Առաջին հայ թատերգութիւնը», *Ա.Ջամալեան՝* «Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», *Յ· Զաւրեան՝* «Սայեաթ Նովա», *Մ· Պարսամեան՝* «Վահան Թէքէեան», *Ա· Աբեղեան՝* «Հայագիտութիւնը յետպատերազմ· Գերմանիայում», *Ա· Խոնդկարեան՝* «Օպոզիցիան Հանրապ· Հայաստանում», *Վ· Փափազեան՝* «Հայկական բարենորոգումները», *Վ· Մինախորեան՝* «Անջատականները», *Ա· Գիւլխանդանեան՝* «Օգոստոս Հինգը», *Սեբաստացի Մուրատի Յուշատետրը»*, *ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ : ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ·* գիրք եւ մամուլ : ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ· ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ· Վ· *եպ· Մանկունի՝* «Գէորգ Դ· եւ իր ժամանակը» : Պատկերազարդ :

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր·
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր·
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սիւրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր·

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ

«Հայ թաթառական ընդհարումները»

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱԳՈՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Զարդարուած՝ նկարներով: *Գին՝ 15 ֆրանք:*

Ամերիկա, բրիտ· կայսրութիւն եւ եգիպտոս *20* ֆրանք:

դիմել A· GULKHANDANIAN, *ՅԱՌԱՋի* խմբագրութիւն:

Կը ծախուի նաեւ խաչիկ Մկրեանի (*Լիփինէ*), բենօի *Պիյեանքուր*, Հր· Սամուէլի *Փարիզ*), Ն· խաչիկեանի (*Վիէն*), Մուրատ Մուրատեանի (*Սէն Թ'Էթիէն*, Ն· կակոսեանի (*Մարսէյլ*) *եւ* Ս· Թիրեաքեանի (*Լիոն*) *մօտ:*

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԼՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները : Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն : Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ :

Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ : Գին 5 ֆրանք :

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul - Bert· Lyon·

“ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ„

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

(*ՏԱՐԵԳԻՐՔ*)

Գեղարուեստական հրատարակութիւն, նուիրուած Հայաստանի նուաճումներուն՝ գրականութեան, արուեստի, մշակութային, շինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան ասպարէզին մէջ :

Տարեգիրքը կազմուած է՝ Ե· ՉԱՐԵՆՑԻ, ԱՔՍԷԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ եւ Ե· ՋՈՒԲԱՐԻ խմբագրութեամբ : Կը պարունակէ Հայաստանի գործիչներու կենսագրականները եւ նոխացած է՝ Հայաստանի գործիչներու լուսանկարներով, թատերական բեմադրութիւններու, մշակոյթի կոթողներու եւ Հայաստանի ժողովրդի կենցաղը եւ կեանքը ներկայացնող պատկերներով :

Գիրքն ունի 658 էջ մեծադիր՝ լաթակազմ եւ գեղարուեստական կողք :

ԳԻՆ 15 ՄԱՐՔ

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

«Knika» G. M. B. N. Kurfurstenstr. 33

BERLIN, W. 35 **ALLEMAGNE**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՕՅ Երիտ. Ակումբի դասախօսութիւնը այս երեկոյ ժամը 9.30ին 14 rueCommandant: *Կըխօսի՝Պ.Խոնդկարեան: Նիւթ «Հայ մշակոյթը խորհրդային Հայաստանի մէջ»: Մասնակցութեան համար մուտք 2 ֆրանք:*

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Տոքթ. Շ. Այվազեան: Նիւթ՝ Մանուկներու առողջապահութիւնը: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:*

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ

5000000 ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ· ԱԶԳ· ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ :

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Ծառ

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

Հայ առեւտրականներ

“Tricotage **MOZPIR**„

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société “PEUREUX”

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M.M. H· Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit· Nice (A· M.)

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱՔՍՕՆԱԼՏ

Շաքըլէի Թատրոնէն

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

23 Դեկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆԻ քրքջալից քոմէտիները

1.— ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ***ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ*** ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Մատլէն Տիւռէ (*Օտէոնի թատրոնէն*), Տիկին Լաթիֆեան, Օր· Պիւլպիւլեան, Օր· Մաքտոնալտ (*Շաքըլէի թատրոնէն*), Օր· Ճամպազ: Պ. Պ· Վ· Սվաճեան, Լէւոն - Յարութ (*Աթըլիէի թատրոնէն*), Քէչէճեան, Ա· Գմբէթեան *եւ* Արման կոթիկեան:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏՆԻ ՃԱԶԻՆ

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԳՕԹԻՑԵՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը: ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

ցայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5 ,Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիսքեր. գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք:*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիսքեր՝* 10 *ֆրանքի:*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տիսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի:*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր· եւ շոֆաժ·* **13**

rue Pierre Curie, *K. Bicètre. Métro: Porte d'Italie.*

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՋԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

ԿԱՐՏԱՆի օթոպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, *Նօթերին* կից Ա· յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիօն: Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ: ինքնութեան թուղթերու նկարները *12* հատը խնամուած ըրթուշով՝ *10* ֆրանք: Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9:

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն: Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք:

100,000 *ֆր.ով Սրճարան· նպարավաճառատուն, պայլ, բնակարան, վարձք* 2500 *ֆր.: Օրական առեւտուր* 2500 *ֆր.* **72 rue Rigoles, Paris (20).**

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

Tricots KÉBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (**Métro: Sentier & BonneNouvelle**)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE **du Planteur au Consommateur**

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ——— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր Հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն:*

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանտիթէ ըըթուշով	6 հատ	5 ֆրանք:
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըըթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով		45 ֆրանք:

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41· ՐԻՒ ՏԷ ՊՈՒԱ (41· RUE DES BOIS), *բացած եմ ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:*

Հաղորդակց. միջոց.— *Մէթրօ՝* (*Pré Saint Gervais*):

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933
20 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2374 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ ԿԱՂՆ Ի ԿԱՂԸ

Երկար ատենէ ի վեր տող մը գիր չէ գրուած այս բաժնին մէջ, յատկապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին։

Թերթին միւս բաժիններուն մէջ միշտ անպակաս են եղած բազմազան տեղեկութիւններ եւ թելադրութիւններ։

Մեր աշխատակիցներն ու թղթակիցները օրը օրին պատմած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի չարն ու բարին, անոր մեծ ու փոքր աշխատանքները Փարիզի, գաւառի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ։ Իսկ մենք սիրայօժար տեղ տալով այդ բոլորին, սպասած ենք մասնաւոր առիթի մը, մեր կարգին երկու խօսք արձանագրելու համար։

Այդպիսի առիթ մը կը ներկայանայ այսօր, դժբախտաբար ձայլ, եւ ատով իսկ այժմէական։

Հետաքրքիրները պիտի յիշեն թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պատգամաւորական ժողով մը գումարեց 1931ին։

Ամիսներ տեւեցին խորհրդակցութիւնները, եւ վերջապէս քուէարկուեցաւ ծրագիր — կանոնագիր մը, ընտրուեցաւ կեդր. վարչութիւն մը, կազմուեցան զանազան յանձնախումբեր։

Այս բոլորը յոյս կը ներշնչէին թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որ այնքան ծաւալուն աշխատանքներ կը կատարէ ուրիշ գաղութներու մէջ, իր արժանի բարձրութեան պիտի հասնի նաեւ այստեղ։

Ի՞նչ կը տեսնենք, երկու տարի յետոյ։

Միութիւնը կայ եւ կը մնայ։ Վերակազմութեան ձեռնարկները կը շարունակուին։ Դարմանուած են կարգ մը թերութիւններ եւ այժմ աւելի ուշադրութիւն կ'ընծայուի «արիական» խումբերու կազմակերպութեան։ Ցետոյ, տեղի կ'ունենան պարբերական մրցումներ եւ դասընթացքներ։

Եւ սակայն, «գործը չի քալեր»։

Ափ մը զինուորեալներ անկարելին կը փորձեն Միութիւնը կենդանի, գործօն եւ ծաւալուն վիճակի մը մէջ պահելու համար, իսկ հասարակութիւնը վարակուած է քար անտարբերութեամբ։

Ա՞յդ է պատճառը որ, կեդր. վարչութեան որոշ անդամներն ալ ձեռնթափ եղած են առաջին դժուարութեան առջեւ, կամ գործերուն կը հետեւին իբրեւ «ամաթէօր»։

Չենք ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել։

Խնդիրը այն է որ, Միութիւնը այսօր կը գտնուի վրդովիչ հարցականի մը առջեւ։

Այդ հարցականը յուսահատութիւն չի նշանակեր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր տարագիր վիճակին մէջ շատ աւելի ծանր տագնապներ տեսած է։ Բայց, միշտ ալ գտնուած են հաւատաւոր եւ կորովի ուժեր, կէս ճամբան չմնալու համար։

Հարցականը ունի մէկ իմաստ,— ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս ընել...

Համաձայն մեր քաղած տեղեկութեանց, կեդր. Վարչութիւնը ունի տարեկան 24,000 ֆրանքի նախահաշիւ մը, իբրեւ դրամենատի, քարտուղարի, քարոզութեան եւ թերթի հրատարակութեան ծախք։

Արդ, եթէ միայն անդամավճարները հաւաքուին, կարելի է գոցնել այդ նախահաշիւը, եւ գլուխ հանել զանազան ձեռնարկներ։

Դժբախտաբար, ոչ վճարող կայ, ոչ հաւաքող։

Անշուշտ այս է պատճառը որ, բուն անդամներու թիւն ալ իջած է նուազագոյն սահմանի մը։

Ու վերջապէս, մարզանքի եւ դասընթացքի հետեւողներն ալ չնչին թիւ մը կը ներկայացնեն։ Միշտ անկանոն եւ փոփոխական։

Մէկ խօսքով՝ վիճակ մը, որ անհանդուրժելի է։

Ի՞նչ հիմնական պատճառներ կան, չքմեղացնելու համար այս անգոյն իրականութիւնը։

Տնտեսական տագնա՞պ։ Գործազրկութի՞ւն։

Բայց, նոյն տագնապին մատնուած չե՞ն գաւառները եւ հեռաւոր գաղութները։ Առօրեայ հոգերը աւելի ծանր չե՞ն արեւելեան գաղութներուն, կամ Պարսկաստանի մէջ։

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, նորակազմ ճիւղերը կ'աճին ու կը բարգաւաճին Ցունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ, իսկ Փարիզի կեդրոնը կը հեւայ։

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Ատրպատականը կրնայ 200-250 սկաուտ հասցնել, իսկ Փարիզը կը մնայ նոյն թիւին վրայ, նոյն իսկ աւելի պակաս...

Ու վերջապէս, ի՞նչն է պատճառը որ, Աթէնքի գաղթականներն տղան կրնայ վճարել ամսական 2 — 5 դրախմին, իսկ Փարիզը կ'անճրկի 2 — 5 ֆրանքին առջեւ, որ նոյն արժէքն ունի։

Անհրաժեշտ է լուսաբանել այս հարցերը, եթէ կ'ուզենք անդամալուծութենէ եւ անարիութենէ փրկել Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Երբ այնքան մոլեռանդօրէն կը ծափահարենք այս կամ այն հայ մարզիկը, ազգային կամ միջազգային մրցահանդէսի մը ատեն, երբ կը սիրենք գոց ընել մրցանիշ կոտրողներու անունները — նոյն իսկ օտարները — ինչո՞ւ մէկ վայրկեան չենք մտածեր թէ որ եւ է չարժում կրնայ ճարլիլ միայն հաւաքական զուրգուրանքով։ Բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ։

Այս էջերուն մէջ կարդացիք Սոքոլներու պատմութիւնը։ Իմացաք թէ՝ պետական միջոցները չեն որ կը պահեն այդ պատկառելի կազմակերպութիւնը, այլ ժողովրդական լումաները,— անդամավճարները։

Ի՞նչ կ'արժեն մեր սնապարծ յաւակնութիւնները, երբ հազար անդամ իսկ չենք կրնար համախմբել Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ, երբ կ'անճրկինք հինգ հարիւր արիներ ապարէզ նետելու համար։

Մինչեւ ե՞րբ այսպէս կաղն ի կաղը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԻՄՈՒՄ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը տեղեկանանք թէ Հայ Գաղթ. Գրասենեակին կողմէ Պ. Ա. Խատիսեան դիմում կատարած է ձեռնհաս իշխանութեան, եւ անոր բարեացակամ ուշադրութեան յանձնած՝ օտար բանուորներէ հարիւրին 5 — 10 տուրք գանձելու խնդիրը, որ քուէարկուեցաւ երեսփ. ժողովին կողմէ։ (Ծերակոյտը դեռ նոր կը զբաղի)։ Բացորոշ է որ այդպիսի պարագայի մը մեծապէս պիտի տուժեն հայ, ինչպէս ռուս բանուորները, քանի որ չեն կրնար ի հարկին իրենց երկիրը վերադառնալ։

Այս դիմումին վրայ, հաւաստիքներ տրուած են թէ կառավարութեան ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրուի, քանի որ կարելի չէ այդպիսի պայման մը գործադրել, միջազգային օրէնքներու հիման վրայ։

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, նամակագիր մը «Յառաջ»ի մէջ արծարծած էր այս խնդիրը, որ կենսական կարեւորութիւն ունի հայ բանուորներուն համար, մանաւանդ գործազրկութեան եւ յարածուն տագնապի այս օրերուն։

Ելմտական ծրագիրը Ծերակոյտին մէջ

Ծերակոյտը երկուշաբթի օր վերջացուց ելմտական ծրագրին ընդհանուր վիճաբանութիւնը եւ սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել կառավարութեան առաջարկները։

Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, թեր ու դէմ ճառախօսութիւններէ յետոյ, խօսք առին ելմտական եւ ելմտացոյցի նախարարները։ Շեշտեցին թէ կացութիւնը թոյլատու չէ նոր ձգձգումներու։ Այս առթիւ յիշեցուցին թէ 1933ի բացը վեց միլիառ ֆրանք է, ոչ թէ ութ միլիառ, թէ կարելի խնայողութիւնները կատարած են եւ ուրիշ կրճատումներ չեն կրնար կատարել։ Խօսեցաւ նաեւ Պ. Քայեօ, ելմտական յանձնաժողովին նախագահը, որ բացատրեց թէ պետական պաշտօնեաներէն պահանջուած զոհողութիւնները շատ տկար կը մնան, բաղդատելով գիւղացիներու, արհեստաւորներու եւ աշխատաւորներու կացութեան հետ։ Ցետոյ անհրաժեշտ գտաւ կրճատել արտադրութեանց արժէքինը, որ հարիւրին 30 աւելի է ուրիշ երկիրներու գիներէն։

Պետական պաշտօնեաներու Դաշնակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպած էր Պ. Քայեօի դէմ։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, բայց եւ այնպէս ցոյցը տեղի ունեցաւ հայհոյչներով։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 150 ցուցարարներ։

⁂ Հարկատուներու դաշնակցութիւնը առջի օր վերջացուց իր հինգերորդ համագումարը։ Այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որուն համաձայն յառաջիկայ ընտրութեանց ատեն քուէ չպիտի տան այն բոլոր երեսփոխաններուն որ նոր տուրքեր կամ յաւելումներ քուէարկած են։

Վատիկանի խնայողութիւնը

Գրած էինք թէ Պապը որոշած է հարիւրին 10 կրճատել 1000 — 2000 լիրէթի թոշակները, իսկ անկէ վեր եղածները՝ հարիւրին 15։

Այս կրճատումէն պիտի ազդուին մօտ հազար թոշակաւորներ, մէջն ըլլալով Հռոմ բնակող կարտինալները։ Այս վերջիններուն տարեթոշակն է 100,000 լիրէթ։ Այս կրճատումներուն շնորհիւ, կը յուսան 300,000 — 500,000 լիրէթ շահիլ։ Միեւնոյն ատեն պաշտօնէ պիտի արձակուին շարք մը արհեստաւորներ։ Կը նշանակէ թէ Վատիկանն ալ մեծապէս ազդուած է տնտեսական տագնապէն, մանաւանդ որ Մ. Նահանգները նախկին հասոյթները չեն ապահովեր այլեւս։

Պաղտատի կացութիւնը

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ ելեկտրական լոյսի եւ ուժի ընկերութեան բանուորները պոյքոթ հռչակած են, կարգ մը զիջումներ պահանջելով։ Այս պայքարին հետեւանքով, ամբողջ պողոտաներ առանց լոյսի կը մնան, իսկ կարգ մը մեծ պանդոկներ քարիւղ կը վառեն։ Պայքարը քաղաքական հանդամանք ունի եւ կը ձգտի խափանել օտար դրամատէրներու շահագործումները։

Դիւանագիտական տեսակցութիւնները

Դիւանագիտական տեսակցութիւններն ու խօսակցութիւնները կը շարունակուին բոլոր ճակատներուն վրայ։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը առջի օր ընդունեցաւ Փարիզի անգլիական դեսպանը, որ տեղեկութիւններ հաղորդեց իր կառավարութեան անդամներուն հետ ունեցած խորհրդակցութեանց մասին։ Դեսպանը պարզեց իր երկրին տեսակէտները՝ զինաթափութեան, գերմանական պահանջներու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան վերանորոգման մասին։ Բայց լուսաբանութիւնները բաւարար չեն համարուիր Փարիզի մէջ։

Նախարարին այցելեց նաեւ իտալական դեսպանը, տեղեկութիւններ ստանալու համար Պ. Պենէշի այցելութեան եւ ուրիշ կարգ մը հարցերու մասին։

⁂ Սըր Ճօն Սայմըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով, գոհունակութեամբ յայտնեց թէ Անգլիոյ տնտեսական վիճակը մեծապէս բարւոքած է վերջերս։ Այսպէս, վերջին վեց ամսուան միջոցին հասոյթները 42 միլիոն սթերլին աւելի եղած են, բաղդատելով նախորդ շրջանին հետ։ Նախարարը խօսեցաւ նաեւ քաղաքական խնդիրներու մասին, եւ ըսաւ թէ սպառազինութեանց յաւելման գլխաւոր պատճառն է փոխադարձ երկիւղը։

Կանտի վերսկսաւ գործել

Երկուշաբթի օր Մատրաս հասաւ Կանտի, շարունակելով իր ազգայնական քարոզութիւնները։ (Մատրասի մէջ կը գտնուին 20 միլիոն «անհպելիներ»)։ Նահանգապետը հրամանագիր մը հրատարակելով, բոլոր պետական պաշտօնեաներուն արգիլեց ներկայ ըլլալ Կանտիի ցոյցերուն կամ որ եւ է աջակցութիւն ընծայել անոր։ Դատ բացուեցաւ քանի մը փաստաբաններու դէմ որոնք մասնակցած էին անհնազանդութեան պայքարին։

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9Ը ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՇԱՀԱԲԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։
Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։
2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ooooo

Paris - Soirի (18 Դեկ.) մէջ Ռէյմոն Փըթի կը նկարագրէ Ալփորվիլի հայ գաղութը, եւ այս առթիւ կը հրատարակէ պատկերները Ալփորվիլի Հայոց եկեղեցիին, հայկական թաղին, արճարանի մը (ուր 4 — 5 գաղթականներ թուղթ կը խաղան), եւ երբեք հայ ծերուկ կիներու։ Յօդուածին խորագիրը — «Ալփորվիլ, Սէն-Փիէր կղզիին թաղամասին մէջ, 4000 Հայեր գիւղ մըն են կազմած, ուր կ'ապրին համաձայն իրենց նախահայրերու օրէնքներուն եւ աւանդութիւններուն»։

Յօդուածագիրը յետոյ կը նկարագրէ Ալփորվիլի այդ թաղամասը, Սէն-Փիէր կղզին կամ թերակղզին, այդպէս անուանուած այն պատճառով, որ ժամանակին Սէն գետին կողքին կը հոսէր վտակ մը։ Այդ վտակը ներկայիս առնուած է ստորերկրեայ անկոզինի մը մէջ։

Ահա այս հողամասին վրայ, որ տակաւին կը կրէ կղզի անունը, կը բնակին Հայերը։

Անոնք գաղթած են փոքր Ասիայէն այստեղ հաստատուած 1919էն(?)սկսեալ։ Որեւէ նիւթական միջոց չունենալով հանդերձ, շնորհիւ իրենց կամքին, իրերօգնութեան, աշխատանքին ու համերաշխութեան՝ յաջողած են տէր դառնալ մաս մը հողի, որուն վրայ կրցած են բարձրացնել տախտակէ խրճիթ մը, յետոյ տաղաւար մը։

Ոտքէն ուրիշ Հայեր ալ եկած են աւելնալ գաղութին վրայ։ Եւ հիմա այս թաղամասին վրայ հաստատուած են գրեթէ միայն Հայեր, Ֆրանսացիները 150 հոգի են։ Եւ տակաւին օրէ օր արեւելեան այս գաղութը կ'աճի ու կը բազմանայ։

Այցելուն նախ ոչինչ կը գտնէ հետաքրքրական,— ուրուականի ձեւով մէկ օթօպիւս միայն կ'երթեւեկէ այստեղ, փողոցներ որ նախին կը դառնան անձրեւի օրերուն, տարօրինակ հողեր, խեղճուկ պարտէզներ, եւ բոլորտիքը գործարաններ։

Սովորական արուարձան մը վերջապէս։

Հայը, որ հաստատուած է մեր հողերուն վրայ, ուշադրութիւն չի գրաւեր, որովհետեւ նուազ մարդամօտ է, նուազ աղմկարար, արեւմտեան ձեւով հագուած։ Այսուհանդերձ կ'ապրի բոլորովին արեւելեան ձեւով։

Հայերը երբեք չեն ճեղուիր տեսնելով ձեր ներկայութիւնը իրենց սրճարաններուն մէջ, ուր անոնք կ'անցընեն իրենց ազատ ժամերը։ Եւ սակայն բառ մը չեն փոխանակեր ձեզի հետ։ Բա՞ն մը հարցուցիք,— լակոնական պատասխան մը միայն կը ստանաք.— «Լեզու չիտեմ»։ Իրենց հարցուցի՞ք երբեք թէ կը ճանչնա՞ն մի — ոմն — եանցը, կամ կրնա՞ն ձեզի ցոյց տալ հայկական փողոց մը, կը պատասխանեն — «Չեմ գիտեր, չեմ ճանչնար»։

Արեւելքի այս ժողովուրդը կ'ապրի բոլորովին ինքնամփոփ։ Կազմած է միատարր համայնք մը, ուր ամէն ոք իր որոշ դերն ունի, եւ պաշտօնական մարմիններուն հետ կը մշակէ անհանգիչ յարաբերութիւնը, որ անհրաժեշտ է։

Օտար հողի վրայ տարագրուած՝ Ալփորվիլի Հայերուն մէջ այսպէս ծընունդ առած է հաւաքական կեանքի ճաշակն ու զգացումը։ Անոնք կ'ապրին իրարու օժանդակելով, իրարու հետ համերաշխ, իրար կը պաշտպանեն, եւ եթէ երբեմն պզտիկ վէճեր կը ծագին, պատճառը շահն է։

Նուազ շատախօս այս տարագիրները կազմած են վերջապէս գաղութ մը, որ շատ հիւրընկալ է։

Այստեղ ֆրանսացի օրագրողը, իբրեւ օրինակ այդ աւանդական հիւրընկալութեան, կը պատմէ թէ ի՛նչպէս երբ գաղթական Հայ մը փոքր Ասիայէն գալով կը հասնի Ալփորվիլ, գըրպանին մէջ առանց սանթիմ մը ունենալու, ազգական մը զայն կը հիւրընկալէ իր բնակարանին նկուղին մէջ, յետոյ կ'աշխատին կարգի դնել ինքնութեան եւ բնակութեան թուղթերը օժանդակութեամբ հայ ծանօթ մարդոց, մինչ հայ անձնուէր բժիշկ մը կը խնամէ գաղթականին զաւակները։

Ունին մատուռ մը, հայ քահանայ, կրօնական տեսակէտով ապրելու համար ինչպէս Հայաստանի մէջ։ Ունին նպարավաճառներ, շրջիկն ալ, խանութի տէրն ալ, որոնք իրենց կը հայթայթեն կարմիր լօլիկն ու պղպեղը, գլխաւոր նիւթերը Հայոց սնունդին։ Ունին հայ սափրիչ, գինեվաճառ, սրճարանատէր, որ ժամական որոշ դրամ մը կը գանձէ, յաճախորդին տալով վառարանին շուրջ տաքնալու, հայերէն թերթերը կարդալու, հայկական հանոյքը (խաղ) վայելելու ամէն յարմարութիւն։ Անոնք անվերջ կրնան խաղալ, խմելով մէկ գաւաթ թրքական սուրճ։

Դրամ չունի՞։ Ողջ ըլլան հայ եղբայրները։

Կ'անցնի 3 ամիս, եւ մեր նորեկ հայ գաղթականը տէր է արդէն տնակի մը։ Ի՞նչպէս կրցաւ գնել հողը եւ շինել տնակը։ Շնորհիւ իր հայրենակիցներուն։ Մէկը դրամ փոխ կուտայ, միւսը կ'օգնէ աշխատանքով։ Պակաս չեն հայ որմնադիրները, ատաղձագործները, ելեկտրագործները։

Մեր նորեկ տանտէրը շուտով կը դառնայ հայ համայնքին մէկ անդամը, բոլորովին տեղաւորուած, եւ սակայն, երբ հարկահաւաքը ներկայանայ, կը յայտարարէ թէ իրը չէ տունը։ Իրաւունք ունի, որովհետեւ տունը հաւաքական նիգերով շինուած ըլլալով, հաւաքական սեփականութիւն է այլեւս։ Սակայն քիչ մը քաշքշելով, քիչ մը սակարկելով, քիչ մըն ալ ողբալով, ի վերջոյ կը վճարուին տուրքերը։

Ի՞նչով պիտի ապրի նորեկը։ Կը մտնէ գործարան մը Իվրի, Վիթրի, Շուազի - լը - Ռուա, սեւ աշխատանք կատարելու, եթէ անշուշտ դերձակ չէ, սրճեփ չէ, կամ մսավաճառ, ձըկնավաճառ, լուսանկարիչ։ Եւ, հայրենակիցներու միջեւ մրցակցութիւն չստեղծելու համար, միշտ գաղութին հետ համախորհուրդ։

Գալով իր կնոջ, ան եւս կը մտնէ հայ կիներու հաւաքական կեանքին մէջ։ Իրարու հետ կար կարել, լաթ լուալ, գորգ շինել։

Ձմեռը այս բոլոր աշխատանքները կիրով ծեփուած ներմակ պատերու մէջ, գարնան՝ դրան մը առջեւ։

Տղաքը կ'երթան դպրոց, ֆրանսական անշուշտ, (հայկական դպրոց չունին Սէն – Փիէրի մէջ), եւ կը սորվին ֆրանսերէն խօսիլ, միշտ.... Հայ մնալով։

Ահա կեանքը փոքր Ասիոյ հայ տարագրին։ Խաղաղ, այնքան ատեն որ կը յարգէ հայ համայնքին օրէնքները եւ գաղութին խորհրդաւոր եւ տարօրինակ պետը,— Հայոց եկեղեցիին քահանան։

Իբրեւ գերագոյն պետը բոլոր Հայերուն, քահանան կը դատէ եւ կը տնօրինէ ամէն բան։ Հայ է, կը ճանչնայ Հայերը, ուրեմն կրնայ դատել աւելի լաւ եւ աւելի ... ժամանակ քան ֆրանսական դատական իշխանութիւնը։ Եւ երկու կողմերը կը հնազանդին իրեն։ Այլապէս կրնայ իր գլխուն գալ փորձանք մը, ինչպէս (այստեղ ֆրանսացի օրագրողը կը պատմէ հետեւեալ անվաւեր պատմութիւնը).

— Հայ մը իր մէկ հայրենակիցէն դրամ փոխ առաւ, ո՛րպէսզի տուն մը շինէ։ Ցետոյ ... մոռցաւ վճարել։ Քահանան միջամտեց։ Ի զուր։ Մարդը չուզեց վճարել։

Այն ատեն, իրիկուն մը, երկու հարիւր Հայեր կ'երթան կողոպտել իր տունը։ Մէկը անկողինը կը տանի, միւսը գորգերը, ուրիշ մը խոհանոցի սպասները, մէկ ուրիշն ալ զգեստները, վերջապէս դուռը, պատուհանները, տախտակները, կղմինտրները, թողլով միայն չորս մերկ պատեր։

Դէպքը հասաւ մինչեւ ոստիկանատուն։ Իրաւաքննիչը փորձեց արդարացնել ինքզինք։ Երկու հարիւր հոգի՛, ոչ մէկը ֆրանսերէն գիտէ, այնպէս որ դժուար էր գիտնալ թէ ի՛նչ ազգականութիւն ունին, ո՛վ որո՛ւն քոյրն է կամ եղբայրը, քեռայրը կամ աղջիկը, հօրեղբայրը կամ մեծմայրիկը, բոլորին ալ անունը չար բախտէն

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Յարաբերութիւնների վատացումը սակայն չուշացաւ։ Մոսկուայի համար Անգորայի պայքարը հէնց ինքը նպատակն էր, իսկ Քէմալը պայքարում էր միայն Թիւրքիոյ համար արդար խաղաղութիւն ձեռք բերելու մտքով։ Մոսկուան անհանգստացաւ Ֆրանքլէն Պույոնի 1921 հոկտ. 12ի համաձայնագրից, որովհետեւ Թիւրքիան սկսում էր դաշնակցել արեւմտեան պետութիւնների հետ եւ կարող էր թողնել միացեալ ճակատը։ Ժամանակը հասել էր օգտագործելու երիտասարդ թիւրք դաւադիրներին։ Դեկտեմբերին Պաթումում Էնվէրի մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ մի համայնավար — մահմետական ժողով, որ ծրագրեց Անատոլուի խորհրդայնացումը։ Էնվէրը պիտի խումբեր գինէր եւ Անատոլու մտնէր։ Այդ ծրագրից ոչինչ դուրս չեկաւ, որովհետեւ քէմալական կառավարութիւնը, այլ եւս ամրացած էր երեւում։ Էնվէր կորաւ, որպէսզի աւելի ուշ երեւան գայ անատոլիական սահմաններից հեռու ռուսական Թուրքեստանում*)։

Այս անցողակի դժգոհութիւնը շուտով տեղի տուաւ լաւատեսութեան։ Քէմալը վերջացրեց իր պայքարը եւ իր ծրագրի համաձայն հասաւ իր դրած նպատակին։ Մուտանիոյ զինադադարի կնքումը նախազգուշութիւն էր Մոսկուայի համար, որպէսզի շտապի եւ դուրս չձգուի Մերձ. Արեւելքի խնդիրների նոր կարգադրութիւնից։ Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը ոչ միայն կորցնում էր իր քարոզչական հնարաւորութիւնները Ասիան յեղափոխականացնելու համար, այլ եւ Նեղուցներն էին բաց մնում. հարկաւոր էր օտար մարտանաւերից ապահովել հարաւային ափերը։ Մուտրոսի զինադադարը դաշնակիցներին յանձնեց Նեղուցները եւ հնարաւոր դարձրեց Վրանգելի եւ Դէնիկինի շարժումները, որոնք շատ նեղը լծեցին բոլշեւիկներին։ Թիւրք բարեկամը պէտք է այնպիսի խաղաղութիւն կնքի որ իրեն յանձնէին Նեղուցները, որպէսզի նրանք ապագայում փակած մնան մարտանաւերի առջեւ։

Նեղուցները թրքական կողպէքի տակ, Թիւրքիան ռուսական ազդեցութեան ներքոյ, Ռուսաստանը միակ իշխողը Սեւ Ծովում, Պոլիսը առաջաւոր դիրք բոլշեւիզմի համար Պալքաններում եւ Միջերկրականում — այսպէս էին պատկերանում ռուսական ծրագիրները։ Մոսկուան աշխատում էր երկու ուղղութեամբ։ Կրկնակի դիմումներով յիշեցնում էր դաշնակիցներին, որ առանց Ռուսաստանի մասնակցութեան ծրագրուած արեւելեան խորհրդաժողովը իր մէջ կրելու է պատերազմի սաղմեր։ Անգորային յիշեցնում էր Թիւրքիոյ յանձնառութիւնը Մոսկուայի դաշնագրով Նեղուցների ապագայի նկատմամբ։ Անգորան սկզբում պատասխանում էր բարեկամութեան պաշտօնական հաւաստիացումներով։ Թիւրքիոյ Մոսկուայի լիազօր Ազիմ պէյը 1922 թ. սեպտ. 23ին հրապարակային մի ճառ արտասանեց որով ընդգծեց երկու երկրների շահերի միատեսակութիւնը։ «Մենք շնորհակալ ենք Հնդկաստանից, Աֆղանիստանից, Պարսկաստանից ու Բուխարայից իրենց համակրանքների համար։ Մենք երբեք չենք մոռանայ այն օգնութիւնը, որ մեզ ցոյց տուին մեր ռուս բարեկամները, երբ մեր ամենածանր վայրկեանին մեզ հետ բարեկամական դաշինք կնքեցին... Արեւելքի պրոլետարներ, միացէ՛ք ռուս պրոլետարիատին, այդտեղ է ձեր փրկութիւնը»։ Ռուսների ջանքերը Անգորայի չկամ օժանդակութեամբ միայն փոքր յաջողութիւն ունեցան. նրանց թոյլատրուեց մասնակցել միայն խորհրդաժողովի այն մասին, ուր պիտի քննուէր Նեղուցների խնդիրը։ Ռուսական պնդումը թէ Նեղուցների խնդիրը կարող է քննուել խաղաղութեան բոլոր հարցերի հետ միասին, չընդունուեց դաշնակիցների կողմից։ Անգորան զգուշացաւ բողոքելուց այդ առթիւ։ Խորհրդաժողովում Ըսմէթը քայլում էր իր սեփական ուղիով՝ ապացուցանելու համար իր անկախութիւնը Մոսկուայից։ Նեղուցների խնդրում թրքական պատուիրակութիւնը ընդունեց դաշնակիցների պահանջները, որով Սեւ Ծովը յանձնուեց օտար ռազմանաւերին։ Թրքական դիրքը բացատրւում էր նրանով, որ եթէ Թիւրքիան ուզում էր կնքել ընդունելի խաղաղութիւն, պէտք է երաշխիքներ տար խաղաղ զարգացման եւ ոչ թէ ցուցամոլութեամբ միանար ռուսական պայքարի ճակատին Անգլիոյ դէմ։

Դաշնակիցների առաջարկները ընդունելով՝ Թիւրքիան իրեն ազատում էր պատասխանատուութիւնից Նեղուցները փակելու գործում։ Ռուսաստանը չի կարող այլ եւս ստիպել Թիւրքիային պահապան կանգնել ռուսական ապահովութեանը Սեւ ծովում։ Մոսկուան դժուարութեամբ կարողացաւ ծածկել իր խոր դժգոհութիւնը, Թիւրք – ռուսական բարեկամութիւնը բաւականին սառեց։ Խօսք չէր կարող լինել Թիւրքիոյ ապերախտութեան մասին. թրքական յաջողութիւնները Լոզանում օգտակար էին նաեւ Խ. Միութեան համար։ Թրքական յաջողութիւնները օժանդակեցին նաեւ միւս անկախ պետութիւններին ազատագրուելու անգլիական ազդեցութիւնից. եւ Թիւրքիոյ իր ազատագրումն էլ անգլիական ազդեցութիւնից ինքնին ռուսական դիրքերի ուժեղացում էր Ասիայում։ Յարաբերութիւնները նախկինի պէս սիրալիր դարձան, երբ որ անհիմն դուրս եկան ռուսական վախերը, թէ Թիւրքիան մօտենում է Արեւմուտքին։ Մոսկուան հասկցաւ, որ Թիւրքիոյ արտաքին վիճակը շատ քիչ է կայունացած, որպէսզի նա մտածի Ռուսաստանի վրայ հիմնուած իր թիկունքը փոխել ուրիշ առաւելութիւնների հետ։ Անգլիոյ անզիջող դիրքը Մուսուլի խնդրում Անգորային պարզեց, որ միւս կողմի բարեկամութիւնը զոհաբերութեան արժանի չէ։ 1925 դեկտ. 17ի Չիչերինի եւ Ռիւշտի պէյի միջեւ Փարիզում կնքուած չէզոքութեան դաշինքը (երեք տարով) Անգլիան վախեցնելու քայլ չէր, այլ արտայայտութիւնը փոխադարձ կապը ամրացնելու անհրաժեշտութեան։ Թէ Թիւրքիոյ եւ թէ Խ. Միութեան համար գաղտնիք չէր, որ իրենք ի վիճակի չէին պայքարի ելնելու Անգլիոյ դէմ։ Լոզանի դաշնագիրը չէր ճանաչուել Խ. Միութեան կողմից, թէեւ Նեղուցների մասը ստորագրուած էր, բայց հաստատուած չէր։ Ըսմէթի պատրաստակամութիւնը Լոզանում որքան հնար է բաւարարելու Անգլիային՝ ստիպեց Մոսկուային մի քանի անգամ դժգոհութիւն յայտնելու Անգորային։ Թ. Ռիւշտի պէյը ուզում էր մինչեւ Մուսուլի խնդրի հաշուեյարդարը անորոշութեան մէջ չթողնել ռուս – թրքական յարաբերութիւնները։ Փարիզի չէզոքութեան դաշնագիրը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ այն, որ Ռուսաստանը նախապէս իր հաւանութիւնն էր տալիս Անգլիոյ հետ համաձայնելու խնդրում։ Փարիզի դաշնագրով Թիւրքիան պարտաւորուեց տեղեակ պահել Մոսկուան Անգլիոյ հետ եղած բանակցութիւնների ընթացքի մասին եւ այնպիսի յանձնառութիւններ չառնել, որոնք կարող էին անհանգստացնել Մոսկուային։ Այս տեսակէտից նայելով խնդրին՝ Փարիզի դաշնագիրը Թիւրք արտաքին նախարարի քաղաքական յաջողութիւնն էր։ Փարիզի դաշնագիրը Թիւրքիային տալիս էր դրական երաշխիքներ իր արեւելեան սահմանների վերաբերմամբ։ Ռուսաստանը Մուսուլի համաձայնագրին նախապէս տըւած իր հաւանութեան փոխարէն ստանում էր նորից թրքական մի յայտարարութիւն, թէ իրենց շահերը ընդհանուր են։

Այս մտքով պէտք է հասկացուեն փոխադարձ պարտաւորութիւնները ոչ յարձակման եւ չէզոքութեան մասին**)։

Այս բացատրութիւնը աւելի պարզօրէն երեւում է 1926 յուլիս 1ի արձանագրութիւնից, որ կազմուեց Անգորայում վաւերացման թղթերը փոխանակելիս։ Այստեղ յայտարարւում է, որ երկու կողմերն էլ հաւատարիմ են մնում, Մոսկուայի 16 մարտ 1921 թուի դաշնագրի հիմքերին եւ որ Փարիզի դաշնագիրը նոյն հիմքերով է առաջնորդուած։ Այդ հիմքերն են՝ միացեալ տեսակէտ արեւելեան ժողովուրդների մասին, ինչպէս եւ քաղաքական դատապարտութիւն անգլիական աշխարհակալութեան։ Թիւրքիան ընդունում է նորից, թէեւ արդէն համաձայնուել էր Անգլիոյ հետ Մուսուլի խնդրում, որ ինքը մնում է ընդհանուր ճակատում Ռուսաստանի հետ։ Այդ արձանագրութեան մէջ երկու կողմերը յայտարարում են նոյնպէս, որ իրենք միւսի դէմ ուղղուած միջազգային ոչ մի համաձայնութիւն չեն կնքել երրորդ պետութիւնների հետ եւ Փարիզի դաշնագրի տեւողութեան ընթացքում չեն էլ կնքի։ Այդ յայտարարութեան մէջ է Թիւրքիոյ պարտաւորութիւնը դաշնագրի տեւողութեան ընթացքում, 1 յուլիս 1926ից հաշուած, երեք տարի որ եւ է համաձայնութիւն չկնքել ուրիշ պետութիւնների կամ Ազգերի Դաշնակցութեան հետ։

Չիչերինի եւ Ռիւշտի պէյի Օտեսայի տեսակցութիւնը 1926ի նոյեմբերին նոյնպէս տեղի տուաւ զանազան ենթադրութիւնների։ Մի տեղեկութեան համաձայն Ռիւշտի պէյը ուզում էր ստանալ Ռուսաստանի համաձայնութիւնը Ազգաժողով գնալու համար։ Մի ուրիշ տեղեկութեան համաձայն Չիչերինը ուզում էր Թիւրքիոյ միջնորդութիւնը Պելկրատի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերականգնելու համար։ «Թան»ը տեսակցութիւնը համարում էր դատարկ ցոյց եւ երկու արտաքին գործավարներին համեմատում էր հաշմանդամների հետ, որոնք հանդիպել են իրար իրենց թուլութիւնը ուրիշներից ծածկելու նպատակով։ Օտեսայի տեսակցութիւնը սակայն ցոյց էր տալիս, որ Թիւրքիան զբաղած էր իր կացութեան քննութեամբ եւ լուծումներ էր փնտռում։ Դրսի համար քաղաքական բեկումը չէ արտայայտւում։ Թիւրքիոյ համար յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ շարունակում են մնալ արտաքին քաղաքականութեան հիմնաքար։ Խօսք չի կարող լինել այն մասին, որ Թիւրքիան ուզում է ազատուել ռուսական խնամակալութիւնից որովհետեւ Թիւրք քաղաքականութիւնը Մոսկուայի ազդեցութեան տակ չէ։

Թիւրքիան իր վիճակը քննում է այս իմաստով, թէ արդեօք Մոսկուայի երաշխիքները բաւական են իր սեփական ապահովութեան համար։ Անգլիոյ պաշտպանողական դիրքը բոլշեւիզմի հանդէպ կարող է փոխուել յարձակողականի եւ Թիւրքիան չի կամենում մնալ խորհրդային մանգաղի եւ Ալպիոնի միջեւ։ Ի հարկէ, Անգորան չի ուզում ճակատ փոխել Ռուսաստանի դէմ, որովհետեւ Անգլիան անկարող է Անատոլիան պաշտպանել Ռուսաստանից կամ թէ Թիւրքիային առաջարկել աւելին, քան որ վերջինս ունի այժմ։ Համաձայնութիւն Եւրոպայի հետ առանց վտանգելու ռուսական բարեկամութիւնը,— սա կը լինի այն միջին ուղին, որով կ'ընթանայ Անգորան, երբ հանգամանքները թոյլատու լինեն։ Թիւրքիան հասկանում է, որ Ազգերի Դաշնակցութեան անդամ լինելը նրան չի ապահովում քաղաքական վտանգներից։ Ի զուր չէ որ եւրոպական պետութիւնները նոր ապահովութեան բանաձեւեր են փնտռում, թէեւ բոլորն էլ անդամ են Ազգերի Դաշնակցութեան։

Թարգմ. Ն. ԲԱԴԱԼԵԱՆ

*) Նա սպանուեց աւելի ուշ բոլշեւիկների դէմ մղած պայքարում։ Ծանօթ. Հեղ.

**) 1929 թ. դեկտ. 17ին Կարախանը գնաց Անգորա եւ երկու տարով եւս երկարաձգուեց Փարիզի դաշնագիրը, այն պայմանով, որ մեքենաբար մի տարի եւս երկարաձգուի, եթէ կողմերից մէկը չհակառակի։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

oooo

Հռոմէն կը գրեն թէ Վատիկան, որ վերջերս տրամադրութիւն ունէր մերձեցում հաստատելու Մոսկուայի հետ, առ այժմ ետ կեցած է, նկատելով որ անաստուածութեան տեսական եւ գործնական պայքարը մաս կը կազմէ երկրորդ հնգամեայ ծրագրին։ Ուրեմն, Պապը պիտի շարունակէ չճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը։

⁂ Պապը հրամայեց յառաջիկայ յունուար 1էն սկսեալ հարիւրին 10 կրճատել 1000 — 2000 լիրէթի թոշակները, իսկ հարիւրին 15 անկէ վեր եղածները։ Կրճատման ենթակայ են բոլորը, կարտինալներէն մինչեւ դռնապանը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆՈՐԱԾԻՆ ՏՂՈՒՍ ՀԵՏ

ooooo

Ձմեռը կը սահի անզգալաբար, օրերը կարճ ու կրակ՝ կը փախին արագ...

Եւ ահա՛ այս անվերադարձ օրերէն առտու մը, երբ աստղերը տակաւին իրար կը հալածէին ու կը լղուրտէին, դուն հրաբուխի վրայ նստած այս անիրաւ աշխարհը եկար, տղա՛ս։

Հէ՛յ նորածին տղա՛ս, այժմ դուն անգիտակ ու անզգայ աշխարհի կեղծ ու պատիր եւ վաղանցուկ հաճոյքներուն, աղքատիկ խանձարուրի մէջ փաթթուած՝ նորէն անդադար կը պըճըլտաս, բան մը ընել կամ ըսել կ'ուզես, չարաճճի երեւոյթ մը տալով մատղաշ դէմքիդ...

Տղուս անարին ընկողմանած՝ ուշիուշով կը դիտեմ անոր իւրաքանչիւր շարժումը։ Երախայ է, կապանքներու մէջ առնուած փոքրիկ բանտարկեալ մը, կ'ուզէ ազատուիլ, կը ճչայ, սակայն անօգուտ։ Մայրը առաւօտ բարի լուսուն զայն խնամքով փաթթած եւ ինծ յանձնած է, իսկ ինքը օրուան չոր հացը վաստկելու համար գացած... Ու կը թրթռամ յուշերուս յաջորդական ծրարը։ Հոգիս կը խրի խռովքի ու նզովքի անդունդին մէջ, կուլայ ու կ'երազէ։

Ցանկարծ խլացուցիչ ճիչ մը կը տիրանայ հոգիս պատող լռութեան։

Աչքերը այս անիրաւ աշխարհին բացած տղաս է որ կը ճչայ երկար ու գիլ ձայնով... ուա՛, ուա՛, ուա՛, ուա՛...

Այո՛, նորածին մանչս, մինչ ես կը հեծկլտամ անասելի տանջանքներու մէջ, դուն, չար մոխ կտոր, երանաւէտ խաղաղութեամբ լեցուած, հոգիդ անարատ, կը ցնծաս այս նիհար ու անպաճոյճ օրրանին մէջ։ Երանի՛, հազար երանի քեզի որ կ'անգիտանաս աշխարհի անիրաւութիւնները։ Տըղաս, հոս մեր հայրենիքը չէ, օդն ու ջուրը, արեւն ու լուսինը մերը չեն, սա կուժուրտացող հովերը մեզի չեն պատկանիր։ Մենք որբ ենք ու խորթ է ամէն բան, կեանքի հովերէն հալածական, աշնան դեղնած տերեւներու նման, բեկորներ ենք։ Կ'իմանա՞ս խօսքերս, սիրուն տղաս։ Բայց չէ, անմաղ գլխուդ մէջէն երկու սեւորակ զնդիկներ, սրաբիր նայուածք մը պըտըտցուցին վրա՛ս։ Ի՞նչ ըսել ուզեցին, չեմ գիտեր, սակայն դուն գիտես, ինչու որ մանուկ հոգիդ մեծ է եւ անարատ։ Դուն կ'իմանաս եւ կը չափչփես եւ երբ թոթով լեզուիդ կապանքները քակուին, այն ատեն Հայոց լեզուով պիտի ճուողես...

Հէ՛յ տղա՛ս, այս մայլապատկեր տեսարանները իրենց ահաւոր ծանրութեամբ կը ճնշեն հոգւոյս վրայ։ Կ'ուզէի ըլլալ մաղ մը եւ բունիլ գըլխուդ վրայ։ Կեանքիդ այս քաղցրիկ պահերը քեզի համար ոչինչ են եւ վաղանցիկ. հիմա շիփ շիտակ ինծի կը նայիս, կարծես բան մը ըսելու, լալու կամ ճչալու համար։ Եւ ահա՛, ուա՛ ուա՛...

Հէ՛յ երախայ, ճիչդ սուր է, սուր թող ըլլայ նաեւ մանուկ կամքդ հոս եւ ամէն տեղ... Դուն, մարդու պըզտիկ կտոր, որ պիտի մեծնաս կամաց կամաց սա ձմրան անարեւ երկինքին տակ, գիտցիր որ Հայու արտադրութիւն ես, Հայու լաճ ես, եւ նախահայրերուդ սրբազան աւանդութիւնները յաւէտ անմոռ ու անմեռ թող քու մատղաշ մարմինդ ու հոգիդ անբիծ պարուրեն հայրենիքի հաւատքով...

Տղուս հետ խօսելով, կ'երթամ շատ հեռո՜ւ, հեռո՜ւ, հայրենի երկիրը։ Հեռո՜ւ ձոր ու սար կուգան ու կ'անհետանան աչքիս առջեւէն... Սենեակս անպաճոյճ տխուր է։ Տխուր է նաեւ երկինքը...

Հիմա տղաս, նորէն քեզի եմ, եւ գիւղացի եմ, նահապետական սովորոյթները պէտք է որ յարգեմ։ Ինծի մօտիկ ըրէ, « քառսունք »դ լմնցած քեզ պէտք է մկրտել տանք Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Դուն հոն պիտի տեսնես խաչ ու խորան, ջահեր, բուրվառ, Աւետարան, Ժամագիրք, Շարական, ծերադիր ալօթող պառաւներ որոնք իրենց աչքերը յառած՝ Եհովային « աշխարհի խաղաղութիւն եւ Հայոց ազգին ազատութիւն » կը խնդրեն երկա՜ր մրմունջներով։

Եւ յետոյ փիլոնաւոր Նազովրեցիի խաչը իրենց վզին՝ պիտի մօտենան Ս. սեղանին...

Հոն քեզ պիտի մկրտեն Ս. Աւազանին մէջ, դուն՝ անտարակոյս պիտի ճչաս, բարի քահանան պիտի սաստէ, դուն ալ ճիչդ սաստկացուր, հա՛ տըղաս։ Կնքահայրը քեզ բազուկներուն վրայ առած փիլոնաւորին առջեւ պիտի կենայ անշարժ, մոմի պէս, ըլլա՜յ թէ շարժիս։ Քահանան անշուշտ պիտի հարցնէ քեզ դրկողին.— Երախան զի՞նչ խնդրէ։ Հոս է որ, տղաս, քաջ պիտի շարժիս։ Ականջներդ ծիր արէ, լեզուիդ թոթովանքը թող շըղթկուի, ու երկար ճիչով մը բոլորին լըռութիւնը խզէ, Հա՛յ, Հայաստա՛ն Ազատութի՜ւն ճչալով,— ուա՛, ուա՛, ուա՛ա՛...

Ա՜խ, տղաս, հաւատքս մեծ է եւ անյեղլի, թէ դուն այդպէս պիտի յարձակիս բոլորի՜ն բոլորի՜ն վրայ, որ ապշահար՝ փիլոնաւորը իմանայ Հայու լաճին պահանջը։

...Բայց, ի՞նչ օգուտ։ Տղաս ծնաւ դժբախտ օրերու մէջ, այս լպրծուն ու լուսաշող պղոտաները չպիտի թողուն որ ան մեծնայ ցեղային սրբութիւններով։

Ու տղաս իր ճիչով խեղդեց ձայնս,— ուա՜, ուա՜, ուա՜։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

»»».«««

Անթել օդանաւը.— Ռմբարձակ ինքնաշարժ օդանաւը.— Մարքոնիի նոր գիւտերը

Վերջերս Իտալացի ճարտարագէտ մը հնարած է անթեւ օդանաւ մը, որուն մէջ թեւերուն դերը պտուտակին չորս թեւերը կը կատարեն։ Պտուտակը երբ շարժման մէջ դրուի, թէ օդանաւը կը շարժի եւ թէ անոր հաւասարակշռութիւնը կ'ապահովուի։ Ասկէ զատ, օդանաւը կրնայ դիւրութեամբ եւ առանց որ եւ է անպատեհութեան ուղղահայեաց վեր բարձրանալ ու վար իջնել, աջ ու ձախ դառնալ, եւ առաջ ու ետ երթալ։ Իջնելու ատեն մեքենավարը կրնայ արագութեամբ իջեցնել օդանաւը եւ դիւրութեամբ կեցնել զայն։ Մեքենան 140 ձիու ուժ ունի։

Անգլիոյ մէջ կատարուած փորձերը յաջող արդիւնքներ տուած ըլլալով, անգլիական կառավարութիւնը որոշած է անթեւ օդանաւերու կարեւոր ապսպրանք մը յանձնել իտալական օդանաւային շինութեանց գործարանի մը։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (18)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Իրապէս, սեպտ.ի առաջին օրերը Պարսկաստանի մէջ կարգ մը կարեւոր դէպքեր պատահած էին։ Վանի կուսակալութենէն Տրապիզոն եկած ծածկագիր հեռագիր մը եւս կը տեղեկացնէր թէ՝ Ռուսերու կողմնակից Ատրպատականի նահանգապետը՝ Սիւճախու-Տէօվլէ պաշտօնանկ եղած է։ Պաշտօնանկ նահանգապետը կացութենէն շատ վախնալով, իր պաշտօնանկութեան լուրը հազիւ առած անմիջապէս ապաստանած էր ռուս հիւպատոսարանը։

Թէհրանի կառավարութիւնը, դարձեալ Վանի կուսակալին ծածկագիր հեռագրին համաձայն, կ'երեւի Ռուսիոյ հանդէպ թշնամական ընթացք մը բռնած էր, քանի որ Սիւճախուտէվլէին տեղ նշանակած էր իբր հակառուս համբաւ հանած, Ատրպատականի նախկին զինուորական պետը՝ ուանի Րէշիտ խանը։ Վանի կուսակալը, իբրեւ լրացում, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէր Կարին՝ սահմանի վրայ տեղի ունեցած դէպքերու մասին.—

«Պարզանի շէյխը Ապտիւլ Սէլամ՝ Պարսկաստանի Քիւրտերը ձեռք ձգելով մեզի յանձնեց։ Ղուլամները եւս յանձնուելու վրայ են։

Սէյիտ Թահա այս կողմ անցնելու ձեռնարկած է։ Պարսկաստանի աշիրէթներէն 50 ընտանիք Աբուսահցի, եւ 50 ընտանիք Ճէլալցի՝ երէկ գիշեր այս կողմ անցան։ Ուրմիոյ ռուսական դրամատունը փակուեցաւ եւ Կովկաս փոխադրուեցաւ։ Ատրպատականի օտար եւ առեւտրական քրիստոնեաները մտահոգ են։

Խօզէրի կողմերու աշիրէթները կապուած են իսլամական խալիֆայութեան եւ կառավարութեան հանդէպ բոլորովին հաւատարիմ վիճակի մէջ են։ Ամէն տեսակէտէ լաւ վիճակի մէջ ենք։ Նիզամիէ գունդն ու ձիաւորներու վաշտը նպատակավայր մեկնելու հրաման ստացան»։

Պայազիտի շրջանը աշխատող Նէճաթի պէյը եւս Վանի կուսակալին վերոյիշեալ տեղեկութիւնները հաստատելով, կ'աւելցնէ թէ հաւաստի աղբիւրէ լուր ունի թէ՝ Պէտէրխանի Ապտիւրրէզաքը եւս մաքրուած է, Պարզանի շէյխը դաւաճանած, իսկ Սէյիտ Թահան Թուրքիոյ կողմը հակած է։

Սէյիտ Թահա կոչուած քիւրտ պետը նախկին ծերակուտական Ապտիւլ Գատէրին աներորդին էր։ Ապտիւլ Գատէր, Համիտի շրջանին Հիճազ աքսորուած էր. սահմանադրութենէն վերջ, Իթ. Թէրագգը կուսակցութեան կողմէ ազատուելով՝ Ծերակոյտի անդամակցութեան կոչուեցաւ։

Այն ատեն Քիւրտիստանի մէջ մեծ դիրք մը համարուած շէյխութիւնը ժառանգութիւն ինկած էր նաեւ Սէյիտ Թահային։ Թահային շէյխ ըլլալէն ատեն մը վերջ, Ապտիւլ Գատէր՝ օգտուելով իր աներորդիին հարստութենէն ու դիրքէն՝ հակօրինական շահեր ապահովելու սկսած էր. բայց, Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութիւնը արգիլք եղաւ անոր յոյսերուն։ Ապտիւլ Գատէր, որ Իթթիհատի կողմնակից էր, տեսնելով որ իր շահերը կը վտանգուին, բաժնուելով անկէ՝ Իթիլաֆ կուսակցութեան անդամագրուած էր։

Ալպանիոյ մեծ ըմբոստութենէն վերջ եւ Պալքանեան պատերազմէն քիչ առաջ, երբ Իթթիհատական կառավարութիւնը ինկաւ ու Իթիլաֆը իշխանութեան գլուխ անցաւ, Ապտիւլ Գատէր յաջողեցաւ իրականացնել իր յոյսերը՝ այդ կառավարութեան միջոցաւ։

Ապտիւլ Գատէրի այս յաջողութիւնը մեծապէս վնասած ըլլալով, Սէյիտ Թահան միասին ունենալով քիւրտ կարկառուն դէմքերէն Մուսա պէկը, Պոլիս եկաւ՝ իրենց իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Բայց, հակառակ անոր որ այս մասին քանի քանի անգամներ դիմում կատարեցին Պապը Ալիին, չկրցան որ եւ է յաջողութիւն ունենալ։ Այդ միջոցին, Թահան եւ Մուսա պէկը քանի մը անգամ այցելեցին տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին ու, բնականաբար, իրենց դժգոհութիւնը յայտնեցին Մուխթար եւ Քեամիլ փաշաներուն մասնակցութեամբ կազմուած դահլիճին դէմ։

Սէյիտ Թահա եւ Մուսա պէյը իրենց այդ այցելութիւններէն մէկուն ընթացքին տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին տարօրինակ առաջարկ մը ընելով ըսին.—

«Իթիլաֆի դահլիճը եւ անոր կոթնած կուսակցութիւնը Ալպանացիները ըմբոստացնելով կառավարութիւնը տկարացուցին, եւ օգտուելով ներքին եւ արտաքին այն խնդիրներէն որոնք հետեւանքը եղան այդ կացութեան, յաջողեցան Իթիհատը տապալել։ Այժմ դուք ալ մեզի թոյլատու եղէք։ Քիւրտիստանի մէջ խնդիր մը ստեղծեցէք։ Այն րոպէին որ դուք համաձայն ըլլաք, քրտական ըմբոստութիւնը պատրաստ է։ Այդ պարագային, ամենադիւրին միջոցը կը գտնուի այժմու կառավարութիւնը տապալելու համար»։

Այս առաջարկին հետեւեալ պատասխանը տուած է տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ.

— Ձեր այս առաջարկը ընդունիլ մեզի համար կը նշանակէ՝ Ալպանիոյ ըմբոստութիւնը կազմակերպողներուն աստիճանէն աւելի վար իջնել։ Մեր շահը հայրենիքի շահն է։ Անոր գալիք ամէն մէկ վնաս, մեր հոգիները ամենախոր կերպով կը խոցէ։ Կ'ըմբռնէ՞ք թէ երկրին որ աստիճան վնասաբեր է ձեր առաջարկը։ Այն պահուն որ դուք ըմբոստանաք, ռուս խաղալիկները Քիւրտիստանի մէջ պիտի ըլլան։ Անկէ վերջ՝ այլ եւս անկարելի պիտի ըլլար զանոնք դուրս հանել։ Եթէ Քիւրտերը ըմբոստանան, աշխարհի ամէն կողմը զրոյց պիտի շրջի թէ անոնք Հայերը պիտի ջարդեն, որով արար աշխարհ պիտի հաւանի Ռուսներուն կողմէ մեր երկրի գրաւման։ Այս պատճառաւ, երկիրը ոչ միայն պիտի կորսնցնէ Քիւրտիստանը, այլ եւ դուք եւս Ռուսերուն եւ Հայերուն գերին պիտի ըլլաք։ Որով, եթէ Քիւրտիստանի մէջ ըմբոստութիւն մը յարուցանէք, երբեք մի կասկածիք թէ ձեր դէմ իբրեւ ձեր մեծագոյն թշնամին պիտի տեսնէք «Իթթիհատ վէ Թէրագգը»ն»։

(Շար.)

...Այս օրերս Ամերիկայի մէջ շին-
...ւ վրայ է ռմբարձակ ինքնաշարժ
...ւ մը, որ պիտի կրնայ մթնո-
...ք բարձրագոյն խաւերը թափան-
... ու անկէ արձակել ռումբեր, ո-
... թունաւոր կազերով եւ վնասա-
... միքրոպներով բեռնաւորուած են:
... անդրմթնոլորտային ինքնա-
... օդանաւը կը սպառնայ ապագայ
...երազմներու առեն մեծ կորուստ
...եր պատճառել թշնամի բանակ-
...ն, առանց կրելու որ եւ է վնաս,
...մի որ հեռու պիտի գտնուի թնդա-
...թներու հասողութենէն:
... Անթել հեռագիրի աշխարհածա-
... հնարիչ Մարքոնի վերջերս կարգ
... նոր ու կարեւոր գիւտեր ըրաւ,
... կարելի է ամփոփել հետեւեալ
...երուն մէջ:
Մարքոնի յաջողած է խիստ փոքր
...երով ապահովել անթելի հա-
...գակցութիւնները, որոնք աւելի
... են, քան երկար ալիքներով կա-
...ուած հաղորդակցութիւնները:
Այդ կարճ ալիքներուն ուրիշ մար-
...ու մէջ ունեցած օգտակարութեան
... ասկէ առաջ խօսեցանք «Յա-
...ի մէջ:
...ինչպէս գիտենք, օդին մէջ գտնը-
... անթելի թրթռացումները կարելի
...րդել օտար կայաններէ: Այսպէս,
... հնարաւոր ըլլայ գաղտնի հաղոր-
...ցութեանց բանալին ձեռք անցը-
..., կարելի է թափանցել անոնց
...տնիքներուն, ինչ որ մեծ անպա-
...ութիւններ կը ներկայացնէ պա-
...րազմի միջոցին, երեւան հանելով
...ամի բանակներու կողմէ անթել
...ագրով տրուած գաղտնի հրաման-
...ը:
Արդ, Մարքոնի յաջողած է իր նոր
...ով առաջքն առնել այդ խոշոր
...պատեհութեան:
Մարքոնի հնարած է նաեւ «էքոմե-
...» անունով մեքենայ մը, որուն շը-
...իւ կարելի է որոշել ծովին յա-
...ը գտնուող ժայռի մը, թորփիլի
... կամ ընդծովեայի մը տեղն ու հե-
...ութիւնը:
Այդ նորահնար մեքենան բաղկա-
... է ինքնաշարժ գործիքէ մը եւ
...արձակէ մը, որոնց առաջինը միա-
... է մեքենային, իսկ երկրորդը, որ
...ին մէջ կ'երկարի, կապուած է նա-
...: Մեքենայէն առաջ եկած ալիքնե-
... լուսարձակին միջոցաւ կը վերած-
...ն զգայուն ձայներու, որոնք սովո-
...ան արագութեամբ կ'ընթանան
...ին մէջէն: Երբ այդ ալիքները
...ին մէջ արգելքի մը հանդիպին,
... վերադառնան լուսարձակին, ու հոն
...կտրական թրթռացումներու փոխ-
...լով, չարժման մէջ կը դնեն նաւին
...րջակին վրայ զետեղուած մաս-
...որ գործիքի մը ասեղները:
Այդ գործիքին միջոցաւ կարելի է
...փել ծովին խորութիւնը, ինչպէս
...եւ հեռաւորութիւնը ա՛յն արգել-
..., որ կը գտնուի ծովին խորութեան
...էջ:
«Էքոմեդր»ին շնորհիւ կարելի պիտի
...յ նաեւ երեւան հանել ա՛յն տե-
...ը, ուր առատ ձուկ կայ, ինչ որ
...նապէս պիտի դիւրացնէ ձկնորսնե-
...ուն գործը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԵԱՆ

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ ...թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները ...ել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ ...յանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քրտական

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ «Կոմունիստ Մանիֆեստ»ը թարգմանուեցաւ քիւրտերէնի: Լոյս կ'ընծայուի յառաջիկայ փետրուարին:

⁂ Պետական Հրատարակչականը վերջերս հրատարակեց քրտական բազմաթիւ դասագիրքեր:

⁂ Երեւան վերադարձաւ Մշակոյթի պատմութեան կաճառին ղրկած արշաւախումբը, որ քրտական գիւղերը գացած էր Կ. Օհանջանեանի ղեկավարութեան տակ: Այս յանձնախումբը գրի առած է բազմաթիւ քրտական ժողովրդական երգեր, որոնց մէկ մասը մինչեւ հիմա անծանօթ կը մնար քրտական գրականութեան: Ասկից զատ, գրի առնուած են քիւրտ ժողովրդական երգիչ Ավդալէ Զանիի երգերը եւ կենսագրութիւնը: Այս նիւթերը մեծ արժէք կը ներկայացնեն քրտական գրականութեան եւ լեզուին զարգացման տեսակէտով:

ԼՍՆՈՍԿԻ ԵՒ ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ՀԱՆՔԵՐ

Մոսկուայի գիտական ակադեմիայի լռնսկիի (փլաթին) հիմնարկութիւնը, իր այս տարուան աշխատանքներուն իբրեւ արդիւնք, հաստատեց թէ Ալլահվերդիի շրջանի պղնձահանքերը կը պարունակեն կարգ մը շատ արժէքաւոր եւ հազուագիւտ տարրեր, ինչպէս գալլիում, ինտիում, փլաթին, պալլատիոն, անագ, եւայլն:

Հետախուզութեան հետեւանքով, անհրաժեշտ դարձած է աւելի մանրակրկիտ կերպով նոր հանքեր փնտռել ոչ միայն Ալահվերդիի, այլ եւ ուրիշ շրջաններու եւ առաջին առթիւ Զանգեզուրի մէջ: Ասկէ զատ, հաւանական է որ նոր մետաղներ ստացուին, հանքերը մշակուած ատեն:

Ներկայիս, Մոսկուայի փլաթինի հիմնարկութիւնը եւ Անդրկովկասի ճիւղը կը վերլուծեն գտնուած նմոյշները:

Գիտական ակադեմիայի անդամներ Փրոֆ. Զվյացեվ եւ Փրոֆ. Լերետինսկի այցելած են Զանգեզուրի պղնձահանքերը եւ քննութիւն կատարած: Այցելած են նաեւ Ալլահվերդիի հանքերը, ուր կ'աշխատի երկրաբանական եւ հանքաբանական հիմնարկութեան ջոկատը: Իր աշխատանքները աւարտելէ յետոյ, ջոկատը քննութեան պիտի անցնի Զանգեզուր:

Մասնաւորաբար Զանգեզուրի շրջանը շահագրգռութիւն արթնցուցած է, որովհետեւ հոն կան ոչ միայն պղինձ, այլ եւ ուրիշ հանքեր, որոնց մէջ կը յուսացուի գտնել հազուագիւտ նիւթեր:

ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

«Խ. Հայաստան» (24 նոյեմբեր) հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակած է.— Արտասահման մեկնելէ առաջ, ժողովրդական դերասան Վահրամ Փափազեան, մասնակցութեամբ վաստակաւոր դերասան Արուս Ոսկանեանի, երկու ներկայացում պիտի տայ, տեսարաններ ներկայացնելով «Համլէթ»էն, «Օթէլլօ»էն,» Աննա Քրիստի»էն եւ «Ռիչարտ»էն: Ներկայացումները՝ նոյ. 25ին եւ 26ին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կառավարութեան առաջարկուած է ուրիշ տեղ մը փոխադրել Ախթալա գիւղը, եւ անոր հողը յատկացնել Ախթալայի հանքատեան տունին եւ բուժարանին:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Անլինհաս յաւելում

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 դեկտ. (Յառաջ).— Որքան հալածանքը բազմապատկուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, այնքան ալ բազմաչարչար ու վրէժխնդիր հայ երիտասարդը ինքնագիտակցութեան պիտի գայ: Ասոր ապացոյցը մենք տեսանք ամէնէն առաջ Մարսէյլի մէջ, ուր երիտասարդութիւնը խմբովին կը դիմէ Դաշնակցութեան:

Երկու շաբաթ առաջ երկու տասնեակ վառվռուն ու ժիր երիտասարդներ եւս աւելցան մեր շարքերուն վրայ: Ընկեր Աշոտ Խոսհակեանի շրջագայութեան միջոցին: Իմ խնդրանքիս վրայ ահա թէ ինչպէս կը պատմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը.

— Ընկեր Աշոտի հետ երկու շաբթուան միջոցին այցելեցինք մեր բոլոր (քանէ աւելի) ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն: Խանդավառութիւնը աննախընթաց էր, ծափերով ու երգերով կ'ընդունէին մեզ: Բոլորին հարցերը միատեսակ էին եւ ոգեւորիչ, կարծես բոլորը միասին ապրած ըլլային — բայց չէ՞ որ Դաշնակցութիւնը մէկ է: Յատկապէս աչքի կը զարնէին ընկերներու տրամադրութիւնը եւ պատրաստակամութիւնը, ընկերական տաքուկ ու գեղեցիկ փոխյարաբերութիւնը: Բոլորն ալ տոգորուած ենռազմական ոգիով,—ազատ հայրենիքի վսեմագոյն ձգտումը: Ասոնք Մեծ Արհաւիրքէն հազիւ ազատուած, առանց նախնական կրթութիւն ստանալու ինկած են այս համայնակուլ ժրկիրը, դատապարտուելով տաժանակիր աշխատանքի, եւ սակայն, բաղդատեցէք այս տղոց հայրենասիրութիւնը «Հայաստանը սիրող»ներու, Հօկի եւ բարոյապէս ծախուած մարդոց կեղծ եւ ուռուցիկ «ռէքլամ»ներուն հետ: Էջսի նորակազմ Քեռի խումբին վրայ եւս հինգ նոր երիտասարդներ աւելցան: Ի՛նչ հոգի տղաք: Անշուշտ ընկեր Աշոտը մեր շրջանէն մեկնեցաւ խանդավառութեամբ, մեր ընկերական ջերմագին ողջոյնը տանելով միւս շրջաններու բոլոր ընկերներուն:

Արամ Արմաղանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑ

— o —

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութիւնը այս տարի եւս լոյս ընծայած է «Գոյամարտ» օրացոյցին Ե. թիւը:

Այս օրացոյցին գտած ընդունելութիւնը անսովոր երեւոյթ է եւ մեծ յաջողութիւն: Այս տարուան օրացոյցը փոխուած է բաւական: Նախ որ կուսակցական խտրութիւն չկայ նկարներուն մէջ: Խաւաքարտին վրայ զետեղուած են Հնչակեան Մուրատի (Հ. Պօյաճեան), Պօղոս Նուպարի, Գրիգոր Արծրունիի եւ Մ. Փորթուգալեանի նկարները, որոնք, անշուշտ, հաճելի բացառութիւն մը կը կազմեն բաղդատմամբ նախանցեալ տարիներու: Փայլուն խաւաքարտին երկու կողմերը զարդարուած են հայ յեղափոխական, մտաւորական, ազգային — քաղաքական ականաւոր դէմքերու լուսանկարներով: Խորքին վրայ զետեղուած է Հ. Ալեանաքի «Դէպի Ազատութիւն» նկարը, վերը՝ Հայոց տարագիր դրօշակը, որ իր եռագոյն փողփողումով առանձին հմայք ու խորհրդաւոր երեւոյթ մը կու տայ օրացոյցի տեսքին. աւելի վերը առնական ձեռքի մը մէջէն կը բարձրանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, որ լուռ ու անխօս հսկայի մը պէս պահակ կեցած է կարծես: Օրացոյցին այս տարուան թիւը ունի ուրիշ առաւելութիւն մը, եւս: Հայոց քննական պատմութեան բաժնի յաւելումը, հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր Մովսէսեանի գրքին: Օրացոյցին այս բաժինը ինքնին մեծ գրաւական մըն է այն յաջողութեան որով կրնայ պարծիլ Մարսէյլի Պատ. Միութիւնը հինգ տարիէ ի վեր: Ցիսունէ աւելի այս թերթիկներուն մէջ համառօտակի ներկայացուած են Հայոց պատմութեան աւանդական շրջանէն մինչեւ պատմական շրջանը կատարուած բազմաթիւ դրուագներ, դիւցազնական խոյանքներ, որոնք յաղթանակի ու փառաբանութեան մեծագոյն էջը կը կազմեն ժամանակակից պատմութեան մէջ: Պատմական բաժնի յաւելումը, անշուշտ, մեծ հետաքրքրութիւն պիտի ստեղծէ հայ հասարակութեան լայն խաւերուն եւ մասնաւորաբար նորահաս սերունդին մէջ, որուն վրայ կը գուրգուրանք ազգովին: Գէթ թերթիկներու թղթատումով մեր տարագիր նոր սերունդը ծանօթացած կ'ըլլայ մեր պատմութեան զանազան անցուդարձերուն, հերոսական եւ դիւցազնական մարտնչումներուն: Պատմական բաժնին աւելի ընթեր՝ կան նաեւ ազգային— յեղափոխական ու կրօնական դէպքերու եւ տօներու առանձին թուականն ու յիշատակումը՝ կարճ ու ամփոփ բացատրութիւններով:

Անցեալ տարուան պէս, թերթիկներուն մէջ դրուած են զանազան մտաւորական — յեղափոխական եւ ազգային գործիչներու նկարները, եւ մեծ մարդոց փիլիսոփայական խօսքերէն նշխարներ, իմաստալից ասացուածքներ, որոնք առանձին ճոխութիւն կու տան օրացոյցի բովանդակութեան:

Թերթիկներու տակ զետեղուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներու նկարները՝ Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ, ինչ որ անցեալ տարի մոռցուած էր: Օրացոյցին պատրաստութեան գործը յանձնուած ըլլալով Հրանտ Սամուէլ Գրատան, պէտք եղած աշխատանքը տարուած է, օրացոյցը աւելի մաքուր ու խնամուած կերպով ներկայացնելու հասարակութեան:

Նոր տարուան առթիւ յարմար կազանդչէք մըն այս պատի օրացոյցը:

ԼԵՒՈՆ ԳԵՂՈՒՆԻ

ԲԱՐԲԱՐՈՍԱԿԱՆ

»»» · «««

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ արեւմտեան Ափրիկէի մէջ, Օվամպօ ցեղախումբը վայրագօրէն վրէժ լուծած է թշնամի ցեղախումբէ մը, որ քանի մը գլուխ արջառ գողցած էր: Օվամպօները իրենց թշնամիներուն վրայ յարձակելով, գերիներ բռնած, խարոյկ պատրաստած եւ ողջ ողջ վառած են: Նմանապէս հինգ կիներ ալ բռնելով, կոկորդիլոսներուն մէջ նետած են, որոնք անմիջապէս կուլ տըւած են երեքը: Միւս երկու կիները յաջողած են փախչիլ:

ՄԱՄՈՒԼ

Կ. ԽԱՉ ԵՒ Զ. Ռ. Մ.

oooo

Պոլսոյ Այրէսի «Արմենիա» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 նոյ.).

— «Կրթական, հասարակական եւ ընկերային գետնի վրայ Հայ Կարմիր խաչը կանգնած է իբրեւ միութիւն մը, որ անխտրական է իր ոգով, համազգային է իր գործով, ու նաեւ մարդկային՝ իր սփոփարար եւ անգերազանցելի գաղափարով:

Լումաներով գոյացնել հսկայ պիւտճէ մը, կարենալ բանալ որբանոց — վարժարաններ, որդեգրել ուսանող — ուսանողուհիներ, նպաստել կրթական հաստատութեանց, հաւաքել բոլոր անկիւնները լքուած ու կորսուած ընտանիքներ, որբեր եւ որբուհիներ եւ զանոնք տեղաւորել հայաբնակ շրջաններու մէջ, եւ կամ ղրկել Հայաստան, ասոնք գործեր են, որոնք կրնան կատարել միայն պետութիւններ իրենց անսպառ յատկացումներով եւ կանոնաւոր մեքենայով: Ու այս բոլորը կ'ընէ եւ պիտի ընէ Կարմիր խաչը, ըսել է թէ հայ տարագիր ժողովուրդի համար Կ. խաչը կիսապետական գործօն մըն է: Այս բոլորը չտեսնել եւ չգնահատել՝ կը նշանակէ կոյր ըլլալ, անտարբեր ազգային արժանապատուութեան եւ նախանձախնդրութեան:

Զոմի գոյութիւնը սկիզբ առած է անկէ, ուրկէ կը սկսի Կարմիր խաչի փրկարար գործունէութիւնը:

Ներքին եւ անտեսանելի կապ մը կայ այս երկու միութեանց միջեւ:

Ապրիլեան կամ վահագնեան սերունդը արիւնէն եւ արցունքէն դուրս եկաւ, մեծագոյն եղեռնի անմիջական արդիւնքը: Եւ սակայն ան Կարմիր խաչերու պէս տարածուն կազմակերպութիւն մըն է իր կեդրոնով, մամուլով եւ մասնաճիւղերով: Քաղաքական միտում եւ պահանջ ունի, բարեսիրութեան եւ սփոփանքի կարօտ է, բայց ինքն իր մէջ, իրմով եւ իր ուժերով, միշտ հայկական տոկունութեամբ, յամառ յարատեւութեամբ: Արդարութիւն կը պահանջէ, սրբել կ'ուզէ անիրաւութիւնը զոր ոճրագործ ցեղ մը պատճառեց իր մեծագոյն ծնողին — հայ ժողովուրդին:

Ասիկա ե՛ւ արդար է ե՛ւ մարդկային:

Ապրիլեան սերունդի թշնամիները շատ են. նոյն իսկ մեր մէջ հայանուն Տաճիկներ կան, որոնք տիւ եւ գիշեր կ'աշխատին անտեսել անոնց գոյութիւնը, գործն ու գաղափարը: Այս սերունդի ֆիզիքական եւ հոգեկան տուայտանքը մեծ է, եւ ուժգին պիտի ըլլայ հարուածը, զոր անոնք բարեպատեհ օր մը պիտի իջեցնեն իրենց գոյութեան թշնամիներուն՝ ներքին թէ արտաքին հաւասարապէս:

Սպասեցէք դեռ ... այդ օրը չպիտի ուշանայ ու պատմութիւնը կատակներ չի սիրեր:

Զոմի մասնաճիւղերը գոյութիւն ունէին Հարաւ. Ամերիկայի զանազան երկիրներու եւ քաղաքներու մէջ, ասկէ տարիներ առաջ: Այսօր աւելի լայն ինքնավարութեամբ եւ միշտ կեդրոնին կապուած՝ առաջուան պէս հրապարակի վրայ են:

Մեզ ուրախութիւն կը պատճառէ այս կենսունակ երիտասարդութեան գաղափարն ու գործը: Ամէնէն շատ զարնուած, ամէնէն աւելի տառապանք տեսած այս սերունդը առանձին տեղ կը գրաւէ մեր երիտասարդութեան մէջ: Մինչ որոշ մասը մեր նոր սերունդի իր ժամանակը եւ կարելիութիւնները կը փճացնէ սրճարաններու, պարահանդէսներու եւ զուարճավայրերու մէջ, Զոմի անդամները կ'երեւան մեր հանրութեան իբր կազմակերպուած ուժ, կարգապահ եւ նախանձախնդիր մեր դարաւոր ժառանգութեանց, մեր բարքերուն, սովորութեանց եւ մշակոյթին:

Այս փոխանցման եւ փորձութեան շրջանին, Զափահաս Որբերն են, որ կ'ոգեւորուին մեր քաղաքական — ազգային, մշակութային եւ ընկերային գաղափարներով: Անոնք, պայմաններու հարկադրանքին տակ, թէեւ երբեմն կ'ընկրկին, բայց յաճախ կը խանդավառուին մեր հերոսական պատմութեամբ:

Ասոր համար է որ անվերապահ համակրանք ունինք Ապրիլեան սերունդի գաղափարին ու գործին հանդէպ»:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

ԱՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ.—

1 Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները, ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ:

2. Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները:

3. Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները: (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ):

4. Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ:

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամ տալով բարեմիտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ:

Մեզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի:

Ընդհակառակն, կ'ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը բարքեր, ներշնչուելով միջավայրէն:

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք ատեն — ատեն եւ մանաւանդ տարեգլուխի առթիւ յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ...

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

Սակայն, չհեռանանք դատավարութենէն:

Այժմ տանք այստեղ, Փարիզէն եկած, Հօկերու փաստաբան Պ. Փիթթան մեղադրական ճառը:

Պ. Փիթթա.— Մենք այստեղ պէտք փնտռենք միայն ճշմարտութիւնը: Ամբաստանեալներու պատասխանատուութիւնը միանգամայն պարզ է եւ ապացուցուած:

Վարդանանցը, որ հին տօն մըն է մենք ալ կը յարգենք եւ պատճառ չկար, որ ներկայ չըլլայինք: Այստեղ Պ. Թիւֆէնկճեանը յայտարարեց, որ Ազգ. Միութիւնը ամէն բանէ բարձր է եւ չի յենուր որ եւ է կուսակցական հոսանքի վրայ: Անոր յայտարարութեան համաձայն, հանդէսին մուտքը եղած է ազատ եւ Հօկիստներն ալ ներկայ են եղած:

Կը մեղադրեն թէ Հօկիստները հոն գացած են, առանց երեխաներու եւ կիներու ընկերակցութեան: Մի՞թէ մարդկային չէ, որ անոնք զանազան պատճառներ ունենան,— ըլլայ հիւանդութիւն, ընտանեկան առօրեայ զբաղում եւն.— որ արգելք հանդիսանան անոնց ընկերակցութեան: Սակայն, կայ ուրիշ պարագայ մը: Մի՞թէ պարզ չէ, որ Ազգ. Միութեան ետեւ ծածկուած է Դաշնակցութիւնը:

Սիրունեանը (Արծրունի), եթէ յիշատակած չըլլար այդ հանդէսին մէջ, խորհ. Հայաստանի մէջ կատարուող շինարարութիւնները, երկաթուղիները, ջրանցքները, խճուղիները, Հօկերը դժուար թէ ծափահարէին:

Դաշնակներու եւ Հօկիստներու մըտայնութեան տարբերութիւնը շատ ակներեւ է: Հօկիստները այնքան լայնամիտ են, որ հօս՝ Կրընոպլի մէջ երբ «Նայիրի աշխարհ» շարժանկարը կը բեմադրուէր, Դաշնակներն ալ ներկայ են եղած եւ նոյն իսկ ծափահարած են Հանրապետական Հայաստանի դրուագները: Ասոր համար Հօկիստները ոչ մարդ սպաննեցին եւ ոչ ալ զանոնք սրահէն դուրս ըրին:

Ապա, Պ. Փիթթա կը սկսի շարքով ամբաստանեալներու արարքներուն վրայ ծանրանալ: Ամէնէն առաջ կը սկսի Ղուկասեանէն եւ պոռալով «կը հաստատէ», որ Տիլտիեանի սպանիչը ան է:

Ղուկասեանը, կ'ըսէ Պ. Փիթթա, իր ոճիրը գործած ատեն մինակ չէր: «Թրամվէյի քաջ պաշտօնեայ» Արապեանը եւ Թորոսեանը օգնած են անոր: Հոս, բոլոր վկաները, միաբերան հաստատեցին որ առաջին անգամ ատրճանակով ազդանշան տուողը եղած է Կիւրինեանը: Միաժամանակ, հաստատուեցաւ որ դուռը գոցողը եղած է Ալավեանը: Իսկ Փափազեանը, որ ո՞ւր ալ ըլլայ կը ճանչցուի իր ոլորուն պեխերով, դանակի հարուածներ է տուած աջ ու ձախ: Սալավեանը եւ Անտոնեանը նմանապէս յանցաւոր են:

Այստեղ, Պ.Պ. երդուեալ դատաւորներ, դուք լսեցիք պաշտպանութեան կողմէ ներկայացուած ներդաշնակուած վկաները, որուն համար կը շնորհաւորեմ զիրենք (հեգնական), ճշմարտութենէ եւ իրականութենէ շատ հեռու բաներ ըսին: Ամբաստանող վկաները որքան կենդանի էին, նոյնքան ճարպիկ ու միօրինակ էին հակառակորդները:

Պարոննե՛ր, դուք պէտք է գիտնաք, որ Դաշնակցութիւնը ահաբեկչական միջնադարեան կազմակերպութիւն մըն է, որ եկած բոյն է դրած մեր ազատ երկրին մէջ: Արեւելեան բարքերով օժտուած այս կազմակերպութիւնը, չենք հասկնար ի՞նչ կ'ուզէ ընել իր ահաբեկումներով, բռնութիւններով ու սպառնալիքներով: Եթէ դուք համադրէք Ղուկասեանի եւ Զիֆթճեանի ըրած սպառնալիքները, կը տեսնէք որ Դաշնակցութեան այդ մտայնութիւնը կը մատնեն:

Պէտք չէ զանց առնել նաեւ քաղաքական տեսակէտը:

Դաշնակցութիւնը, ինչպէս պարոն նախագահն ալ ըսաւ, կը ներկայանայ չափաւոր եւ ժողովրդավար կուսակցութիւն մը: Դաշնակցութեան մեծութիւնը Թուրքիոյ դէմ մղած ժառանգական ատելութեան եւ վրէժխնդրական պայքարի մէջն է: Այդ մշտական ատելութիւնն է, որ կենդանի եւ վառ կը պահէ անոր շարքերը:

Դաւադիր, անհաշտ կուսակցութիւն է Դաշնակցութիւնը: Անոր իշխանութեան ժամանակ հայ ժողովուրդը չարունակական կռուի մէջ էր: Կռիւ Թուրքի, Ռուսի եւ Վրացիի դէմ:

Հօկիստները, անշուշտ, չեն բաժներ Դաշնակցութեան այդ արկածախնդրական քաղաքականութիւնը: Անկախութեան տենչացող Դաշնակցութիւնը ստորագրած է Ալէքսանդրապօլի դաշնագիրը, որ հայ ժողովուրդին կու տար նեղ սահմաններով Հայաստան մը:

Սովետական ըէժիմն էր, որ եկաւ եւ վերջ դրաւ հայ ժողովուրդի տառապանքներուն: Ապացոյց, որ հայ ժողովուրդը, այսօր խաղաղ կ'ապրի իր դրացիներուն հետ եւ շինարարական աշխատանք կը կատարէ հոն:

Դաշնակցութիւնը կաղած է, որ կորսնցուցած է իր նախկին դիրքերը: Դաշնակցութիւնը բնաւ չի ներկայացներ գաղթահայ ժողովուրդի ազգային կեանքը:

Դաշնակցութիւնը ամենուրեք կը զարգացնէ եւ կը տարածէ միմիայն Դաշնակցական միտք եւ Դաշնակցական գործունէութիւն»:

Եւ Պ. Փիթթա չմոռցաւ, իր յուշարար, դաւանափոխ եւ alter ego Գ. Թահմազեանէն ազդուած, դատարանին հրամցնելու Դաշնակցութեան գործած «ոճիր»ները Լիոնի, Պէյրութի, Աթէնքի մէջ եւ այլուր:

Եւ, ի վերջոյ, Պ. Փիթթա պահանջեց խստօրէն եւ մարդկօրէն պատժել բոլոր ամբաստանեալները:

Կը խօսի եւ դատախազ Պ. Տամուռ:

Նախ կը վերլուծէ դէպքը եւ կ'ըսէ.

— Ես կը կանգնիմ միմիայն իրաւական գետնի վրայ: Քաղաքական կողմը զիս չի հետաքրքրեր:

Դատարանի եւ արդարութեան առջեւ, ոչ մէկ խտիր կայ օտարականի եւ տեղացիի միջեւ: Սակայն, մեր վեհանձն երկրին հիւրասիրութիւնը պէտք չէ չարաչար գործածուի եւ հանրային կեանքը խանգարէ:

Ղուկասեանի վրայ արդէն հին յանցանք մը կայ: Անիկա արդէն դատապարտուած է անգամ մը 50 ֆր. տուգանքի, 70 տարեկան ծերուկ մը ծեծած ըլլալուն համար:

Ես կ'ուզեմ այդ օրուան դէպքին հաշուեկշիռը ներկայցնել ձեզի: 1 սպաննուած եւ 9 վիրաւոր, մեծ մասը դանակով: Հօկիստներէն 1 սպաննուած եւ 5 վիրաւոր, իսկ Դաշնակիստներէն 4: Հօկիստները բոլորն ալ դանակով են վիրաւորուած, իսկ Դաշնակիստները թեթեւ վէրքեր են ստացած որոնցմէ հազիւ 2ը դանակով:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(7)

իրարու քիչ շատ նման: Գալով դրացիներուն,—«ոչ տեսանք, ոչ լսեցինք»: ի՞նչպէս ըլլել գործին մէջէն:

Հազուադէպ են այսպիսի պատմութիւններ: Իսկ եթէ ծանր դէպքեր կը պատահին, շատ աւելի ծանր թերեւս, որ գաղտնի կը մնան, այդ ալ չպիտի գիտնանք, չպիտի իմանանք երբեք, որովհետեւ չպիտի ըսեն մեզի:

Արեւելքցին չի սիրեր, որ եւրոպացին զբաղի իր ներքին կոււններով:

ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

եւ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 17 դեկտ. 1933

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Կըղասա խօսէ Տոքթ. Շ. Այվազեան Նիւթ՝ Մանուկներու առողջապահութիւնը: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՎԻՂԻ Արզուեթեան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Տոքթ. Դաւթեանի, ընկերուհիներ՝ Տիկին Սաթենիկ Դաւթեանի եւ Պերճուհի Բարսեղեանի, իրենց մօր եւ զոքանչին դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

21 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2375

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՁԳՈՒԱԾ ԽԱՐԻՍԽԸ

Ինչ որ մտանանչեցինք երէկ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին, խորհրդածութեան արժանի է շատ մը տեսակէտներով։

Անոր ներկայ վիճակը մանրանկարը չէ՞ ամբողջ սերնդութեան մը։ Նոր ապացոյց մը՝ անկուսակցական կոչուած զանգուածին մեկուսացման։

Խօսքը, նորէն, կ'երթայ երիտասարդութեան, որ մեծագոյն վնասն ունի այս անխառնակ մեկուսացման մէջ։

Ահա կազմակերպութիւն մը որ կրնայ դառնալ ամէնէն ամուր յարկը՝ ֆիզիքական եւ բարոյական ինքնապաշտպանութեան։ Միութիւն մը, որ ամէն իրաւունք ունի բազմապատկուելու, ծաւալելու, տիրապետելու։

Եւ սակայն, ի՞նչ կը ներկայացնէ ան, իբրեւ համրանք։

Միայն Ֆրանսան հաշուելով, պիտի կրնայինք ըսել թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն թիւը ոչ իսկ մէկ երրորդն է, օրինակ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդամներուն։

Արդ, մեր կուսակցութիւնն ըլլալով քաղաքական – յեղափոխական կազմակերպութիւն, ունի սեփական ծրագիր – կանոնագիր։ Ունի խստակրօն դաւանանք եւ երկաթեայ կարգապահութիւն։ Մէկ խօսքով, այնպիսի սեղմումներ, որոնք խրտչեցուցիչ կը համարուին։

Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դուռները լայնօրէն բաց են ամէնուն առջեւ։ Անոր ծրագիր – կանոնագիրն ալ ունի օրինական պայմաններ, բայց ուխտ չի պահանջեր։

Այս Միութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ձգտի ֆիզիքական կրթութեան։ Ուրեմն, կը շահագրգռէ բոլորը, առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խտրութեան։ Ո՛վ որ կ'անդամագրուի, նախ ինքն է որ կը շահի, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս։ Մինչդեռ կուսակցականը, մասնաւորապէս Դաշնակցականը առաջին օրէն պարտաւոր է վարժուիլ զոհողութեան, մինչեւ իսկ մահուան գաղափարին։

Մարդկային կեանքը կապ ունի նաեւ անհատական եւ ազգային արժանապատուութեան հետ։

Ան կը կազմէ ասպարէզ մը՝ արժեցնելու համար բազմազան յատկութիւններ։ Ոչ թէ մրցանիշ կոտրելու, այլ ապացուցանելու թէ՝ մեր երիտասարդութիւնն ալ կրնայ մէջքը շիտակ բռնել, գլուխը՝ բարձր, ամուր կոխել գետինը եւ պայծառ աչքերով նայիլ աշխարհին։

Երէկ գլխուն զարնուած վիճակ մը ունէր հայ երիտասարդութիւնը, իր կամքէն անկախ։ Այսօր ո՛ր եւ է պատրուակ չի կրնար արդարացնել, պատերուն տակէն քալելու եւ ժամանակէն առաջ ծերանալու համար։

Դեռ աւելի կենսականը.— Ինկած ըլլալով օտար ափերու վրայ, եւ ենթարկուած՝ զանազան հրապուրիչ այլ սպառիչ, կործանարար փորձութիւններու, հայ երիտասարդութիւնը մեքենաբար պիտի բռնէ այլասերման ճամբան, եթէ չկառչի լաստերու։

Այդ լաստերէն մէկն է Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Ինքզինքը յարգող եւ իր ժողովուրդի ճակատագրին հաւատացող երիտասարդ մը, եթէ կը խուսափի քաղաքական հոսանքներէն, վահագնեան, պատանեկան կամ լսարանական Միութիւններէն, թող իր ապաւէնը գտնէ մարզականին մէջ։

Որովհետեւ, երիտասարդի մը համար անձնասպանութիւն է մեկուսացումը։ Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Առանց խտրութեան, բոլորս ալ կ'ընդունինք թէ ինքնապաշտպանութեան պայքարի մը դատապարտուած ենք, այս պողոտաներուն վրայ եւ ամէն տեղ։ Մօտաւոր թէ հեռաւոր գաղութներու մէջ։

Տրամաբանօրէն, այդ պայքարը կը պարտադրէ խարիսխներ, ապաւէններ ստեղծել եւ ամրացնել եղածները։ Կը պահանջէ ուժերու համախմբում, բազմապատկում եւ ծաւալում։

Արդ, կարելի՞ է լրացնել այդ պահանջները, ամէն հոդ ափ մը հաւատաւորներու վզին փաթթելով, եւ մնացեալը բախտին յանձնելով։

Թուրքը ծաղրելով ծաղրելով, այսօր մենք իջած ենք այն մակարդակին, ուր կը գտնուէր ան, պատերազմէն առաջ։

Թուրքը այսօր հազարաւոր պատանիներ եւ աղջիկներ համախմբած է մարզական դրօշին տակ, Պոլիսէն մինչեւ Անատոլուի խորերը, ընծայելով ամէն դիւրութիւն եւ նիւթական միջոցներ։

Համեմատութիւնները պահելով հանդերձ, ընդունելով որ անոնք պետութիւն են, իսկ մենք՝ արմատախիլ եւ ցիրուցան բազմութիւններ, նորէն արդարացում չունինք։ Ընդհակառակն, այդ իրողութիւնն իսկ պէտք է դառնայ խթան, մղիչ ուժ, եթէ կ'ուզենք՝ չարժանի նախանձի տենդէն բռնուելու եւ գործելու։

Եթէ Թուրքը կրնայ, օրինակ, հարիւր հազար մէջտեղ հանել, իբրեւ «իզճի» (սկաուտ), մենք փորձենք երկու հազարը, հազարը, հինգ հարիւրը (համաձայն իւրաքանչիւր գաղութի պայմաններուն)։

«Ազատութի՜ւն, ազատութի՜ւն» աղաղակեցինք դարերով։

Մէկդի դնելով բառին քաղաքական ոգին եւ առնելով անարգել շարժելու, գործելու իմաստը — ահա սանձարձակ ազատութիւն համախմբուելու, խորհրդակցելու, կազմակերպուելու։

Ո՞ւր է արդիւնքը, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ոչ իսկ 24,000 հազար ֆրանքի սահմանին մէջ կրնայ գործել, իսկ ուրիշ մասնաճիւղեր ստիպուած են մուրացկանութեան դիմել, 5–10 սկաուտ հագուեցնելու համար…

Կամ այն է որ սուտ են մեր ճոռոմ յաւակնութիւնները, եւ կամ տասը տարուան պանդխտութիւնը մաշեցուցած է ամէն բան։

Երկու եզրակացութիւններն ալ անարդա՞ր են։ Ուրեմն — դէպի գործ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Բարեգործականի Դիւանին դեկտեմբեր 19 թուակիր դեկոյցէն կ'իմանանք թէ դեկտեմբեր 14ին Միութեան նախագահ ընտրուած է Զարեհ Նուպար պէյ, իսկ փոխ – նախագահ՝ եղբայրը, Առաքել պէյ։ Այս վերջինը աւելի տարեց ըլլալով, նախապէս ուզեր են զայն ընտրել, բայց «Առաքել պէյ իր առողջական վիճակին բերմամբ չկարենալով այդ բարձր պաշտօնին ամբողջ պատասխանատուութիւնը ստանձնել, այս կարգադրութիւնը աւելի նպատակայարմար դատած էր»։

Այս առթիւ, յիշեցնէ՞նք թէ դեկոյցը խմբագրուած է «վսեմ ոճով» եւ «ազնուազարմ» շռայլաբանութիւններով, որոնք Պոլսոյ հարսնիքի նկարագրութիւնները կը յիշեցնեն։ (Անշուշտ Ֆրանսերէնի պիտի թարգմանուին, որպէսզի հասկնալի դառնան երկու նախագահներուն)։

Իբրեւ նմոյշ կու տանք վերջաբանը.

— «Նորընտիր նախագահը Զարեհ պէյ Նուպար իր սրտի ու մտքի յատկութիւններովը, ամէն առթիւ դէպի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ դէպի վերածնող Հայրենիքը ցոյց տուած իր գուրգուրանքովն ու անձնուիրութեամբը, վերջապէս իր անձնական հմայքովն ու պատկառելի անունովը զոր կը կրէ, իբրեւ հայրենասէր, իբրեւ բարեգործ եւ իբրեւ ղեկավար, արդէն սիրելի դարձած է մեր ժողովուրդին, որ իր մէջ իրաւամբ կը տեսնէ արժանաւոր յաջորդը Մեծ Հայուն, անոր ազգասիրական գեղեցիկ աւանդութիւնները հաւատարմօրէն շարունակելու եւ Միութեան համազգային եղբայրակցութեան դրօշը միշտ բարձր բռնելու համար»։

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԲԱՂՁԱՆՔՆԵՐ
«Հայմաթլոս» գաղթականներու համար

Ժընեւէն կը գրեն թէ՝ այն միջկառավարական յանձնաժողովը, որ կազմուած է հայրենիքէ զրկուած գաղթականներուն համար, վերջացուց իր աշխատանքները։ Այս առթիւ Նանսէնեան դրասենեակի վարչական խորհուրդին անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Անթոնիատի (Ռումանիա), Ֆոթիչ (Եուկոսլաւիա), Նավայլ (Ֆրանսա), Ռաֆայէլ (Յունաստան), Ֆէյդման (Լեթոնիա), Միքով (Պուլկարիա), Փէթիւըն (Անգլիա) եւ Ռոմանէլլի (Իտալիա)։

Յանձնաժողովը կարդաց գաղթականներու համար մշակուած միջազգային պայմանագիրը, որ ընդունուած էր 1933 հոկտ. 26—28ին, միջկառավարական խորհրդաժողովին կողմէ։ Հաստատելով անոր օգտակարութիւնը, թէ փախստականներուն եւ թէ պետութեանց համար, ժողովը որոշեց խնդրել Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդէն որ պետութեանց ուշադրութեան յանձնէ զայն եւ յանձնարարէ կարելի եղածին չափ շուտ ստորագրել եւ վաւերացնել։

Ինչպէս գրած էինք (9 դեկտեմբեր), այս միջազգային պայմանագիրը կը վերաբերի հայ, ռուս եւ ուրիշ գաղթականներու օրինական կացութեան եւ արդէն ստորագրուած է Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Ռումանիոյ եւ Եգիպտոսի լիազօրներուն կողմէ։ Երբ պայմանագիրը ընդունուի բոլոր պետութեանց կողմէ եւ վաւերացուի, ամէն գաղթականի պիտի յանձնուի Նանսէնեան անձնագիր մը, առնուազն մէկ տարուան համար, որ իրաւունք պիտի տայ բնակութեան երկրէն մեկնելու եւ վերադառնալու առանց նոր արտօնութեան։ Երկրէն կրնան վտարուիլ միայն այն գաղթականները որ ազգային ապահովութեան եւ ընդհանուր բարեկարգութեան դէմ կը շարժին։

Ֆրանքոռուս զինակցութի՞ւն …

«Օպզըրվըր» անգլ. թերթին փարիզեան թղթակիցը կը հաստատէ թէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ կը խորհին Խ. Միութեան հետ զինուորական դաշինք մը կնքել, ի հարկին զսպելու համար Գերմանիոյ ռազմատենչ ցանկութիւնները։ Անգլիական թերթը այս մտածումին հետ կը կապէ Փոլ Պոնքուրի մօտալուտ ուղեւորութիւնը Վարշաւա եւ Փրակա։ Կ'ըսուի թէ այս տեսակ ծրագրի մը նախատեսութեամբ է որ Չեխոսլովաքիա պիտի ճանչնայ Խ. Միութիւնը։

⁂ Ուրիշ լուրի մը նայելով, ճամբան կրնայ հարթուիլ այսպիսի զինակցութեան մը կարծուածէն շատ աւելի շուտ, բայց Ֆրանսա կը վախնայ որ այս տեսակ դաշինք մը դէշ ազդեցութիւն կ'ընէ անգլիական քաղաքական շրջանակներուն վրայ։

Գերմանիա պաշտօնապէս յայտնեց իր զինուորական պահանջները

300,090 ԶԻՆՈՒՈՐ, ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐ, ԵՒ 10 ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Գերմանական կառավարութիւնը Պերլինի ֆրանսական դեսպանին յանձնեց ծանուցագիր մը որ կը ճշդէ իր զինուորական պահանջները։ Դեսպանատան խորհրդականը անձամբ Փարիզ բերաւ այդ ծանուցագիրը։

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ծանուցագիրը լաւ տպաւորութիւն չէ ձգած։ Գերմանիա կը պահանջէ 300,000 հոգիէ բանակ մը կազմել մէկ տարուան համար, պարտաւորիչ զինուորութեամբ։ Չ'ընդունիր պաշտպանողական զէնքի որ եւ է սահմանափակում։ Ուրիշ խօսքով, կ'ուզէ գերմանական բանակը սպառազինել այն բոլոր զէնքերով որոնց պաշտպանողական հանգամանքը ընդունուած է զինաթափութեան խորհրդաժողովին կողմէ։ Չ'ընդունիր նաեւ թռչական կրճատում։ Գալով ազգային – ընկերվարական քաղաքապահ զօրքին եւ ուրիշ զինավարժական կազմակերպութեանց, Գերմանիա կը հաւանի միջազգային հակակշռի ենթարկել զանոնք, պայմանաւ որ միւս պետութիւններն ալ այդպէս ընեն համանման կազմակերպութեանց համար։

Սարի հարցին համար, գերմանական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ առաջարկելով մէկդի դնել 1935 յունուար 10ի համար նախատեսուած հանրաքուէն, ինք չի պահանջեր Վերսայլի դաշնագրին նշանակած թուականէն առաջ փոխել այդ շրջանին ներկայ վարչաձեւը։

Վերջապէս, Գերմանիա կ'առաջարկէ ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքել Ֆրանսայի հետ, տասը տարուան համար։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ թղթատարական նախարարութեան պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, թոշակի յաւելում պահանջելով։ Արտասահմանի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնները կը կատարուին «Իսթըրն» ընկերութեան միջոցաւ։ Կը կարծուի թէ գործադուլը կարճ պիտի տեւէ։

Լրտեսութեան խոշոր խնդիր մը Փարիզի մէջ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Ապահովութեան Տեսչութիւնը երեւան հանեց լրտեսութեան դէպք մը, որ մեծ յուզում պատճառած է։ Լրտեսութիւնը կատարուած է ի հաշիւ օտար պետութեան մը, բայց մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին։ Գաղտնի ոստիկանութիւնը ութ ամիսէ ի վեր հետապնդումներ կը կատարէր, թէ մայրաքաղաքին եւ թէ արուարձաններուն մէջ։ Կիրակի օր անհրաժեշտ ճշդումները կատարուած ըլլալով, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիրներ հանեց եւ առաջին առթիւ բռնուեցան 18 հոգի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ։ Կալանաւորներուն մէջ կան Ֆրանսացիներ, Ֆրանսուհիներ, Իտալացիներ, Սկանտինաւեան երկիրներու բնակիչներ։ Կիներուն մէջ կը գտնուի Հանգուեան կոչուած ոստիկանապետի մը աղջիկը։

Գաղտնի ոստիկանները ձերբակալեցին լեհ ուսանող մը եւ կինը։ Կարճ հարցաքննութենէ մը յետոյ, երկուքն ալ բանտարկուեցան։ Պրպտումները, ստուգումները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին ամէն ուղղութեամբ։ Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ են օտարերնակ թաղերը, մանաւանդ Քարթիէ Լաթէնը (Սէն Միշէլ եւայլն)։ Երկուշաբթի եւ երեքշաբթի չափազանց խստացած էր հսկողութիւնը։ Հինգ ոստիկանապետներ եւ գաղտնի տեղեկութեանց գիւանէն մասնաւոր պաշտօնեաներ անձամբ կը կատարէին հետապնդումները։ Ապահովութեան տեսչութիւնը ամբաստանեալներուն անունները պիտի հրատարակէ, բոլոր գործողութեանց լրացումէն յետոյ։

Ձերբակալուած լեհ ուսանողը, Մոիզ Սալցման եւ կինը, Շանա որոնք Նասիոնի կողմը կը բնակին, կը հետապնդուէին երկար ատենէ ի վեր։ Ոստիկանները ձերբակալման հրամանագիրը ցուցնելով, յայտնեցին թէ ամբաստանուած են լրտեսութեամբ եւ մեղսակցութեամբ։ Յետոյ խուզարկութիւն կատարելով, շատ մը թուղթեր գրաւեցին եւ սենեակը կնքեցին։ Սալցման 35 տարեկան է, կինը՝ 25։ Պանդոկապետը յայտարարեց թէ կանոնաւոր կեանք կը վարէին եւ որ եւ է բանով ուշադրութիւն չէին գրաւած։ Բայց «հետաքրքիր մարդիկ» կուգային տեղեկութիւններ կը հարցնէին։ (Այդ «հետաքրքիրները» գաղտնի ոստիկաններն են)։

Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ գործ ունի գաղտնի կազմակերպութեան մը հետ որուն անդամները իրար չեն ճանչնար, բայց իրարու կապուած են կեդրոնական անձի մը միջոցաւ։

Ծերակոյտն ալ քուէարկեց թոշակներու կրճատման օրինագիծը

Երեքշաբթի գիշեր, Ծերակոյտն ալ 57ի դէմ 199 ձայնով քուէարկեց ելմտական ծրագրին 6րդ եւ 12րդ յօդուածները, որոնք քար գայթակղութեան դարձած էին։ Ծերակոյտին ելմտական յանձնաժողովը մեծ փոփոխութիւններ կատարած էր ծրագրին մէջ, բարձրացնելով կրճատման սակերը եւայլն։ Վարչապետը անձամբ ներկայանալով, բացատրութիւններ տուաւ եւ խնդրեց որ չպնդեն։ Ընդհ. վիճաբանութեանց ատեն ալ, վստահութեան խնդիր յարոյց, այնպէս որ ճամբան հարթուած էր։ Այս առթիւ ալ հայրենասիրական ճառեր խօսուեցան։ Վարչապետը գնահատելով պետական պաշտօնեաներուն անձնուիրութիւնը, պնդեց որ կրճատումէ ազատ մնան 12,000էն վար եղած թոշակները։ Յետոյ յայտարարեց.

— «Թող չըսեն թէ իմ ծրագիրս ծիծաղելի է։ Ծանր բեռ մը կար գետնին վրայ։ Քանի մը քաջարի մարդիկ ուզեցին վերցնել զայն եւ չյաջողեցան։ Ձեր առջեւը ունիք մարդ մը որ հազուադէպ երջանկութիւնն ունեցաւ իր գլխուն վրայ վերցնելու այդ բեռը։ Կ'աղաչեմ, մի փորձէք վար ձգել զայն, ծանրութիւն մը եւս աւելցնելով։ Եթէ հարցը իմ անձիս պատկանէր, ես սիրայօժար կը զոհէի ինքզինքս։ Բայց խնդիրը կապ ունի երկրին եւ վստահութեան վերահաստատումին հետ։

Ազգայնական պայքար Իրաքի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ արաբական մամուլը վերջերս բուռն պայքար կը մղէ օտար ազդեցութեան եւ տնտեսական ձեռնարկներուն դէմ։ Եւ որովհետեւ այդ ձեռնարկներուն մեծ մասը անգլիական են, ուրեմն պայքարը ուղղուած է բրիտանական ազդեցութեան դէմ։ Ազգայնական թերթ մը այս առթիւ Իրաքի շնորհած ազատութիւնները կը բաղդատէ Թուրքիոյ հաստատած խիստ օրէնքներուն հետ և կը թելադրէ որ Իրաքը օրինակ առնէ Թուրքիայէն։ Այսպէս պէտք է պայման դնել որ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու դրամագլուխին կէսը Իրաքցիները տան եւ բոլոր թղթակցութիւններն ու հաշուապահութիւնները արաբերէն լեզուով կատարուին։

Ելեկտրական ընկերութեան դէմ բացուած պայքարն ալ հետեւանք է այս շարժումին։

LOTERIE NATIONALE

ooooo

Գ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

oooo

ՀԱՅ ՄԸ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ

Երեքշաբթի օր, 19 դեկտեմբեր, տեղի ունեցաւ ազգային պարգեւախաղի երրորդ վիճակահանութիւնը, սովորական արարողութեամբ։

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆԻ մեծ պարգեւը շահեցաւ S. շարքին **033,273** թիւը։

Հետեւեալ **15** թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք U	No. 024.369
Շարք L	No. 089.788
Շարք G	No. 007.791
Շարք Z	No. 027.653
Շարք R	No. 092.828
Շարք L	No. 048.250
Շարք V	No. 085.211
Շարք M	No. 078.562
Շարք D	No. 052.685
Շարք B	No. 072.873
Շարք L	No. 058.441
Շարք U	No. 011.174
Շարք H	No. 004.078
Շարք S	No. 006.818
Շարք G	No. 055.295

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ), 026,466 թիւը շահեցաւ 500,000 ֆր.։

100,000ական ֆր. շահեցան 9485ով վերջացող թիւերը (**200** հատ)։

50,000ական ֆրանք՝ **3568**ով վերջացող թիւերը (**200** հատ)։

10,000ական ֆրանք՝ **604**ով վերջացող թիւերը (**2000** հատ)։

200ական ֆրանք՝ **8**ով վերջացող թիւերը։

Նոր միլիոնատէրներէն մէկն է Հայ մը, դեղագործ Պ. Թուղլաճեան, որ ունէր L շարքին 89,788 թիւը եւ կը բնակի Պէրք – Փլաժ (Փարիզէն չորս ժամ հեռու, Մանշի վրայ)։ Այս բախտաւորը Փարիզի հին գաղթականներէն է, կեդրոնականցի եւ ունի երկու զաւակ։

«Փըթի Փառիզիէն»ի գիշերապահը շահեցաւ **100,000** ֆրանք։

⁂ Փարիզի մէջ վճարումները սկըսան դեկտեմբեր 20էն։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

«ՀՆԳԱՄԵԱԿ»

Հանրապետութեան տասնամեակի տօնակատարութեանց ընթացքին, Մ. Քէմալ մեծ ատյադայի նուաճումներէն խօսեցաւ: Ըսաւ թէ «Կրկին աշխարհը ապշութեան մատնող գործեր պիտի կատարենք»: Զգիտենք թէ դեռ ինչեր կան ծրագրուած: Կ'ընդունինք, սակայն որ Էնկիւրի միշտ պիտի գտնէ ապշող ... ապուշներ, կամ ապշած ձեւացող աղուէսներ՝ Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ:

Հազիւ ամիս մը անցած, մէջտեղ դրուեցաւ, ահա, «Հնգամեակ»ը: Ժամանակի տեսակէտէն՝ թերեւս ճիշդ չէ այս մակդիրը: Քանի որ Էնկիւրիէն տրուած հեռագիր մը կը ժխտէր «կարգ մը թերթերու այն լուրը թէ տնտեսական ծրագիրը հինգ տարուան շրջան մը պիտի ընդգրկէ»: Բայց, «Հնգամեակ» բացատրութիւնը կը բնորոշէ ուղղութիւնն ու ձեւը ի գործ դրուելիք աշխատանքին: Էնկիւրի, 1922էն ասդին, իր բոլոր ձեռնարկներն ու գործերը կը կատարէ Մոսկուայի չափանիշով: Բանակէն սկսած — որու մասին կը վկայէր «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը— ամէն ինչ խորհրդային հրամանագիրներով կը կիրարկուին: Թէեւ եւ հիւանդագին ազգայնականութիւն մը՝ խորքով, որուն ձեւը եւ ուղղութիւնը կարմիրներէն փոխ առնուած է, սակայն:

Տարբեր չէր կրնար ըլլալ, անշուշտ, եւ տնտեսական գետնի վրայ: Բայց մանաւանդ այս գետնին վրայ:

Այդ է պատճառը, որ տարիներէ ի վեր վէճը չէ դադրած Թուրք մամուլին մէջ՝ մասնաւորապէս երկրի տնտեսական կազմակերպումի ձեւին եւ ընդհանրապէս պետական սիստեմի մասին: Կ'ըսէի, ամիս առաջ, թէ վարչապետ Իսմէթ փաշա եւս, տասնամեակի օրերուն, ամփոփեց «լուսաբանութիւններ» տալ Եալք կուսակցութեան պետական ըմբռնումի մասին: Եունուս Նատի, Ֆալիհ Ռըֆքը, Մահմուտ եւ ուրիշ խմբագիրներ որոնց կարգին եւ Աղա Օղլուն՝ տեւական վէճեր ունեցան իրենք իրենց միջեւ եւ «դատրօ»ին հետ:

Անդրադառնալով Իսմէթի, ան կը գրէր ի միջի այլոց.

— «Եօթը ութը տարիէ ի վեր կը վիճարանուի թէ՝ տէվլէթճիլիք (պետականութիւն) պաշտպանութեան միջո՞ց մըն է: Կը տեսնենք որ ընդհանրապէս չեն զանազանուիր այն օգուտները, զորս պետականութիւնը կ'ընծայէ երկրին տնտեսութեան: Ամէնէն ազատ կարծուած արհեստը կամ առեւտուրը յաջողելու համար անպատճառ պետութեան օժանդակութեան եւ միջամտութեան պէտքը կը զգայ: Գործի գլուխ ըլլալով, այդ պահանջը ամէն օր կը տեսնեմ: Կը զարմանամ որ պետականութեան դէմ առարկելու համար միեւնոյն փաստերը կը բերուին... Մենք պետականութիւնը*) կը նկատենք յարմար եւ օգտակար նաեւ տնտեսութեան մէջ զարգանալու եւ նոր կարգերը հիմնելու համար: Բաւ կ'ուզենք թէ՝ միայն պաշտպանութեան տեսակէտով չենք նայիր անոր, այլ եւ իբրեւ յառաջդիմելու եւ զարգանալու քաղաքականութեան»:

Ահա այդ քաղաքականութեան կամ պետականութեան նախաքայլերն են զորս կը փորձէ նետել Էնկիւրին: Սխալ կ'ըլլար, անշուշտ, խորհիլ թէ Թուրքիա նոր կը սկսի իր տնտեսական քաղաքականութիւնը: Ցաճախ ըսած ենք այս էջերուն մէջ թէ՝ Թուրքիոյ նոր վարիչները երկու հիմնական սկզբունք ունին,— կատարեալ անկախութիւն եւ այդ անկախութեան կատարեալ ապահովումը:

Բանակին հետ, ինչպէս եւ մշակոյթին (զոր յաւակնոտ, մեծխօսիկ ու թթու եւ մոլեռանդ ազգայնականութիւն մը կը նկատեն դեռ) անոնք այդ անկախութիւնն ու անոր ապահովումը ապահովուած կը նկատեն նաեւ տնտեսական յաջողութիւններով: Եւ ամէն անգամ որ այս տեսակէտը կը դնեն մէջտեղ, չեն մոռնար յիշել «օսմանեան կայսրութիւնը»:

Պատուար քաշած ըլլալով հին ու նոր շրջաններուն միջեւ, Էնկիւրի ութը տարի առաջ սկսաւ տնտեսական գետնի վրայ քայլեր առնել: «Իշ պանքասը», հանքերու պետականացում կամ շահագործում, երկաթուղի, ու նաեւ գործարաններ: Աֆիոնլուի շաքարի գործարանը նոր չէ որ կը ծխայ. ու ահա, անկէ ութը տարի վերջ, Էսկիշէհիրինը:

Ինչ որ, սակայն, յատկանշական է այս բոլորին մէջ, այն է որ Էնկիւրի մինչեւ այսօր ծրագրի մը համաձայն չէր տաներ իր տնտեսական բարգաւաճումը, կամ՝ աւելի ճիշդ՝ ճարտարարուեստական նախաձեռնութիւնները:

Իսկ ասիկա ունէր եւ ունի զանազան պատճառներ:

Նախ, որովհետեւ ոչինչ կար երկրին մէջ ու չկային նաեւ սեփական միջոցներ (դրամ, արհեստագիտութիւն, վարիչ). հետեւապէս, կարելի չէր լրջօրէն ու հետեւողականօրէն գործի սկսիլ:

Երկրորդ՝ Թուրքիան «հողագործական երկիր է» (կը խորհիմ թէ ճիշդ չէ եւ այս որակումը իր արդիական իմաստով) և, հետեւաբար, վարիչ շրջանակներու մօտ իսկ կարծիքները տարբեր էին— մեր տնտեսութիւնը հողագործակա՞ն գետնի վրայ զարգացնենք, թէ ճարտարարուեստական:

Հետզհետէ, սակայն, հող գտաւ վերջին տեսակէտը: Ու ասիկա առաւելապէս «անկախութիւնը ապահովելու» մտահոգութենէն մղուած:

Ինչպէս կը պարզուի, Եալքը կամ Էնկիւրին այլ եւս աւելի որոշ ու վճռական քայլեր կ'ուզեն նետել այս ուղղութեամբ: Ասոր հետեւանքն է տնտեսական այս ծրագիրը, զոր պատրաստած են եւ որ, կ'ըսեն, հինգ տարուան աշխատանքի մը նախագիծն է:

Այստեղ, հարկ է ճշդել, թէ, հակառակ ութը տարիներէ ի վեր ճարտարարուեստական կամ ընդհանրապէս տնտեսական գետնի վրայ կատարուած փորձերուն, տեսութիւնը անբաժան եղած է եւ այս ուղղութեամբ ու գրեթէ բոլոր ձեռնարկները կատարուած են առանց շրջահայեցութեան: Այդ է պատճառը որ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ դեռ անցեալ օր կը խոստովանէր թէ «անհեռատես կարգադրութիւններու հետեւանքը այն եղաւ որ մեր տնտեսական կարգ մը ձեռնարկներն ալ հիմա անյարմար կուզան երկրին տնտեսական ընդհանուր ուղղութեան, ճիշդ այնպէս ինչպէս Էնկիւրիի վերաշինման առաջին տարիներուն պատահականօրէն շինեցինք աջն ու ձախը ու այսօր հարկ է քանդել շէնքեր եւ փոխել պողոտաներ՝ յատակագծին յարմարցնելու համար»:

Ուրեմն, հիմա, Էնկիւրի կ'ուզէ իր տնտեսութիւնը յատակագծի մը համաձայն զարգացնել:

Ըստ տրուած լուրերուն, «տնտեսական այս ծրագիրը ճարտարարուեստական մեծ զօրաշարժի մը պիտի ենթարկէ երկիրը»: Ծրագրին մեծ մասը յատկացուած է ճարտարարուեստականացման: Պետութեան կողմէ հիմնուելիք եւ Սիւմէր Պանքի հովանաւորութիւնը վայելող գործարաններուն թիւը պիտի հասնի 12ի: Իսկ անձնական ձեռնարկներով, նոյն ժամանակամիջոցին, 14 գործարաններ պիտի հիմնուին: Ասոնց գլխաւորներն են՝ մանածի, հիւսուածեղէնի, երկաթի, թուղթի, շիշի եւ տարրաբանական գործարանները:

Պետութեան կողմէ հիմնուելիք գործարաններուն համար անհրաժեշտ դրամը պետութեան պիւտճէին մէջ պիտի դրուի հինգ տարուան ընթացքին: Այդ դրամին գումարը 25—30 միլիոն ոսկի պիտի ըլլայ:

Այս գումարին վրայ պիտի աւելցուի սովետներուն բացած 16 միլիոնի վարկը: Հաւանական է որ ազգային դրամատուններէն վարկ մը ապահովուի՝ այս գործարանները նախատեսուած ժամանակէն առաջ կառուցանելու համար: Սիւմէր Պանքի կողմէ Կեսարիոյ մէջ շինուելիք գործարանը 1934 մարտին պիտի սկսի բանիլ:

Ինչպէս կը տեսնուի, տնտեսական ամբողջական ծրագիր մը չէ ասիկա: Ապահովաբար դեռ կան ճշդուած կէտեր, որոնք մամուլի սեփականութիւնը չեն եղած:

Ինչ որ ուշադրութիւն կը գրաւէ, այն է թէ պետութիւնը, այլ եւս, անվարան ու առանց նկատի առնելու եղած տրտունջներն ու քննադատութիւնները, բացորոշ ու վճռական ձեւով կը ձեռնարկէ գործարաններու շինութեան: Եւ այս ծրագիրը կը յաջորդէ սովետ պատուիրակներու Էնկիւրի ժամանումին: Երբ նկատի առնենք որ պետութեան հաստատելիք գործարանները կը վերաբերին ճարտարարուեստի այն ճիւղերուն, որոնք, ի հարկին, պատերազմական նպատակներու եւս կրնան ծառայել, բացայայտ կը դառնայ թէ ինչ կապ կայ Էնկիւրիի ծրագրին եւ Վորոշիլով - Գարախան պատուիրակութեան այցելութեան միջեւ: Կապ մը, որուն ծայրը կ'երկարի մինչեւ Իսմէթի այցելութիւնը՝ Մոսկուա:

Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, թէ բան չըսուի՛ր «սովետներու վարկ»ի պայմաններու մասին: Ինչո՞ւ այդ վարկը. ի՞նչ պայմաններով: Եւ յետոյ՝ չէ՞ որ Էնկիւրիի տնտեսական քաղաքականութիւնը, կը ձգտի, առաւելապէս, օտար վարկերէ, պայմաններէ եւ ազդեցութիւններէ խոյս տալ: Ու քաղաքականօրէն ի՞նչ տարբերութիւն ունի անպայման դէպի Միջերկրական ձգտելու ստիպուած՝ ճերմակ թէ կարմիր Ռուսիան՝ դէպի արեւելք ձգտող «աշխարհակալ դրամատիրութենէն»:

Անկախ ասկէ, Էնկիւրիի բաւական լուրջ պատճառներ պէտք է ունենայ այսքան լայն ծրագիր մը իրականացնելու համար: Որովհետեւ, կը խորհի պիւտճէին մէջ հինգ տարի շարունակ յատկացումներ ընել ճիշդ այն առեն, երբ ներկայ տարուան պիւտճէի մուտքի դրէնները նախատեսուածէն պակաս են:

Պէտք է աւելցնել, նաեւ, այն խոր տարաձայնութիւնը որ կայ Էնկիւրիի եւ առեւտրականներու ճարտարարուեստի տէրերուն միջեւ՝ «տէվլէթճիութեան» մասին, (տարակարծիք է ն'ւ մտաւորականութենէն նկատելի մաս մը, շարունակելով համայնավարութիւն տեսնել այդ բոլորին մէջ, ինչ որ կրնայ լրջօրէն արգելք ըլլալ Արգընիի պարտադիր «փոխառութեան»):

Այնպէս որ, ինչպէս շատ մը ընդգալից ծրագիրներ ու առաջադրութիւններ, «Հնգամեակ»ի այս պոռոտ ծրագիրն ալ տարին չբոլորած կը ժդդոնի ու կը մոռցուի...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

*) Այս բացատրութիւնը (տէվլէթճիլիք) պէտք չէ առնել իր եւրոպական հասկացողութեամբ: Ոչ ալ ամբողջովին խորհրդային: Թուրքերը, նոյն իսկ խալքի ղեկավարները իրենք եւս հաւաքական ըմբռնում մը չունին իրենց «տէվլէթճի»ութեան մասին:

Վ. Ի.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԼԻՒՔՈՎԻ ԱՉՔՈՎ

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նշանաւոր ռուս քաղաքական գործիչ Պ. Միլիւկով, որ վարիչն է ռուս ռամկավար - հանրապետական խմբակցութեան, պատմագէտ եւ խմբագիր Փարիզի «Պօսլէդ. Նովոստի» (Վերջին Լուրեր) լուրջ օրաթերթին, վերջերս հրաւիրուած էր Լոնտոն, Անգլիոյ արքայական (արտաքին) ընկերակցութեան կողմից, որի անդամներն են ներկայ եւ նախկին նախարարներ, արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, մեծ թերթերի արտաքին բաժնի վարիչներ եւ հրապարակագիրներ, քաղաքական կուսակցութիւնների պարագլուխներ, գրողներ, գիտնականներ եւն.: Այս ընկերակցութեան շաբաթական հաւաքոյթներում, շօշափւում են միջազգային քաղաքականութեան վերաբերեալ կարեւոր խնդիրներ որոնց հիման վրայ է բանաձեււում Անգլիայում հանրային կարծիքը: Այս հիմնարկը որ արտաքին նախարարութեան մօտ կատարում է հանրային խորհրդատու մարմնի դերը՝ լրջօրէն ունկնդրում է իր բեմից խօսողներին:

Հաւաքոյթները այս ընկերակցութեան գաղտնի են կողմնակի մարդկանց համար եւ թերթերի մէջ ալ այս հաւաքոյթների մասին ոչինչ չի հաղորդւում: Նոյն իսկ արգիլուած է հրապարակել խօսողների անունները: Այս հիմնարկի գաղտնապահութեան այնքան են նախանձախնդիր, որ օտարականները ոչ միայն չեն կարող անդամ լինել, այլ եւ նոյն իսկ որպէս հիւր չեն կարող ներկայ գտնուել:

Բացառութիւն արւում է այն պարագային միայն, երբ բանախօսը օտարական է. նա կարող է իր բանախօսութեանը հրաւիրել իր հայրենակիցներին: Ահա, թէ ինչպէս է մշակւում առանձնապէս Հայերիս նախանձը գրգռող անգլիական ճկուն քաղաքականութիւնը:

«Պօս. Նովոստի»ի Լոնտոնի աշխատակիցը համաձայն վերոյիշեալ ընկերակցութեան կանոնադրի, իրեն իրաւունք չի համարում տալ նոյեմբեր 30ին այդ ընկերակցութեան հաւաքոյթում Միլիւկովի չափազանց հետաքրքրական բանախօսութեան եւ տեղի ունեցած վիճաբանութեան նկարագրութիւնը: Լոնտոնի ռուս գաղութին առջեւ, միեւնոյն հարցի մասին, մի քիչ տարբեր ծրագրով Միլիւկովի բանախօսութեան ամփոփումը լոյս տեսաւ «Պօս. Նովոստի»ի մէջ: Իր շահեկանութեան համար, որոշ յապաւումներով, հաղորդում եմ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն.—

Գերմանիայում հիթլէրական վարչաձեւի հաստատումով եւ Գերմանիայի Ժընեւից հեռանալու պատճառով Եւրոպայում ստեղծուել է մի նոր քաղաքական կացութիւն, որ յղի է ցնցող դէպքերով: Հիթլէրի մտադրութիւնների մասին այլ եւս ոչ մի կասկած չի կարող լինել. նա յատատօրէն որոշել է Վերսայլի դաշնագրի վերաքննութեան խնդիրը յաջողցնել իր օգտին: Ազգերի Դաշնակցութիւնից հեռանալով Գերմանիան իրեն ձերբազատեց սպառազինման խնդրում: Առաջները եթէ Գերմանացիները ստիպուած էին սպառազինման եւ բանակի կազմակերպման աշխատանքները կատարել գաղտնի, հիմա կարող են անել միանգամայն ազատ: Այս մասին ոչ մի կասկած չի կարող լինել, մանաւանդ համաշխարհային մամուլի մէջ լոյս տեսած յայտնութիւններից յետոյ:

Գերմանիան տենդագին սպառազինւում է: Ի՞նչ է այս: Միմիայն պլէֆ եւ քաղաքական շանթա՞ժ, թէ սրա ետեւը թաքնուած է համաշխարհային պատերազմի ծրագիրը: Հարկաւ, Գերմանացիները կը նախընտրեն խուսափել պատերազմից, եթէ իրենց յաջողուի դիւանագիտական բանակցութիւնների միջոցով բաւարարել իրենց պահանջներին: Կասկած չկայ որ բանակցութեան նախաձեռնութիւնը զոր ստանձնել է Մուսոլինին, դժուար թէ յաջողութեամբ պսակուի, եթէ Գերմանացիները պնդեն իրենց բոլոր պահանջների վրայ: Գերմանացիների «խնդրանքները» այնքան խոշոր են, որ ոչ Ֆրանսան եւ ոչ ալ Անգլիան ի վիճակի չեն լինելու ընդունել, առանց իրենց ապահովութիւնը վտանգելու: Ֆրանսացիները չեն համաձայնի ոչ Սաարի շրջանի կցման Գերմանիային, առանց հանրաքուէի, ոչ Գերմանիային կ'արտօնեն սպառազինման յաւելման (ծանր հրետանի եւն.), ոչ Աւստրիայում ազգային – ընկերվարական կառավարութեան հաստատումին եւ ոչ ալ զիջումի պելժիական սահմանի վրայ ռազմագիտական դիրքերի: Այսպիսով, ուրեմն, ստեղծւում է մի ուրիշ վտանգ: Եթէ Գերմանացիները չյաջողին իրենց նպատակին հասնել արեւմուտքի հետ բանակցելով, նրանք կարող են իրենց ուշադրութիւնը դարձնել դէպի արեւելք, որպէսզի իրենց բաւարարեն ի հաշիւ իրենց արեւելեան դրացիների — Ռուսաստանի եւ մերձպալթեան պետութիւնների: Ուկրայինայի հանդէպ Գերմանացիների ծրագիրը բաւականաչափ ծանօթ է: Այդ ծրագրի մասին դեռ անցած տարի Ֆոն Փափէնը խօսեց Անգլիացիների հետ: Այս տարուան մայիսին ալ Լոնտոնում անյաջող փորձ կատարեց Ռոզէնբերգը: Վերջապէս Համաշխարհային Տնտես. Համաժողովի մէջ Հիւկէնբերգը իր յուշագիրը ամփոփեց թղթի վրայ:

Ըստ երեւոյթին ներկայիս այս ծրագիրը գործնական ձեւ է ընդունում: Թւում է թէ Գերմանացիները պատրաստ են իրենց թակարդը քաշել ոչ միայն զանազան հակառուսական (ներկայացնելով նրանց հակաբոլշեւիկ) անջատական տարրեր, այլ եւ ռուս տարագիր շրջանակներից: Այս տեսակէտից ուշագրաւ է այն դերը, որ տեղի է ունեցել Կէօրինգի եւ Հեռման Սկորոպադսկիի միջեւ՝ Գերմանիայի եւ Ուկրայինայի վերաբերեալ հարցերի շուրջը, որին Միլիւկովը իր թերթի մէջ առանձին յօդուած նուիրեց: Այս եւ վերջին մի շարք փաստերը կողմնակի գալիս են ապացուցանելու Ռուսաստանի մասին Գերմանացիների որոշ գործնական ծրագրի գոյութիւնը,— Պերլինում համբաւաւոր «Ռօնդ»ի (Ռուսաստանի ազգային ազատագրական շարժում) վերածնունդը, համագումարը որ տեղի ունեցաւ «Ռոնդ»ի «մլադօռոսներ» (Երիտասարդ Ռուսներ) եւ «ռուս ֆաշականներ», որոնք խմբաւորել են ոչ—անծանօթ Վօնեացկիի շուրջը, գործակալների առաքումը դէպի Ֆրանսա եւ Պալքանները ռուս զինուորականներից «կամաւորներ» արձանագրելու նպատակով, ռուս տարագիրների յանկարծակի «մզումը» դէպի Պերլին: Այս բոլորը վկայում են, որ մէկը եռանդով սկսել է յուսալքուած, տարագրային դժուար պայմաններում մաշած եւ հայրենիքի կարօտով տանջուած ռուս տարագիրներին մէջ արթնցնել Ռուսաստանը բոլշեւիկներից ազատելու յոյսը: Այս խայծը կարող է շատ ռուս հայրենասէրների ոգեւորել, որոնք քաղաքականապէս բաւարար չափով հասունացած չեն՝ կռահելու համար Ռուսաստանը բոլշեւիկներից ազատելու խօսքերի տակ, Գերմանացիների մտադրութիւնը Ռուսաստանը թուլացնելու եւ տնտեսապէս օգտագործելու:

Նոյնպէս ուշագրաւ է, որ Գերմանացիները գաղտնի բանակցութիւնների մէջ են մտել Լեհաստանի հետ, Լեհաստանի քաղաքական եւ զինական դաշնակից Ֆրանսայի կռնակից: Ի՞նչ են այդ բանակցութեան խնդիրները:

Տանցիկի նորա՞նգքը: Շլեզիա՞ն: Թերեւս, բայց ոչ բացառաբար սրանք: Պիլսուդսկիի անձնական մասնակցութիւնը ապացոյց է որ բանակցութիւնները կարող են ընթանալ միասնական գործունէութեամբ ընդդէմ խորհրդ. Ռուսաստանի եւ մերձպալթեան պետութիւնների: Գերմանացիները Լեհաստանի հողամասի վրայ չե՞ն պատրաստում կազմակերպել «Ռուսական կառավարութիւն» եւ իրենց «կամաւորների բանակը»:

Ջնայած պաշտօնական բարեկամական ձեւերին, դժուար թէ ո եւ է մէկը կասկածի, որ հիթլէրականների եւ բոլշեւիկների միջեւ սեւ կատու է անցել: «Ռապալլօի ոգին» թռել է: Գերմանացիները այլեւս չեն կարող օգուտ քաղել խորհրդ. Ռուսաստանից ոչ քաղաքական եւ ոչ ալ տնտեսական գետնի վրայ: Բոլշեւիկները բացայայտօրէն (ոչ միայն նրա համար որ Հիթլէրը կործանեց գերմանական կոմկուսը, այլեւ աւելի շատ բանաւոր պատճառներով) անցան Վերսայլի կողմնակիցների բանակը: Գերմանացիները շատ լաւ գիտեն, որ այլեւս չեն կարող յուսալ բոլշեւիկների տալիք պատուէրների վրայ: Գերման եւ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (19)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ"

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի այս խօսքերը, զորս ըսած էր Սէյիտ Թահան եւ Մուսա պէյը հրաժարեցնելու համար ըմբոստանալու գաղափարէն, բաւական եղած էին զանոնք վախցնելու: Անոնք երկուքն ալ, առանց որ եւ է գործ տեսնելու, Պոլսէն մեկնած էին: Իբրեւ գործունեայ, ձեռներէց եւ խելացի անձ մը ճանչցուած Մուսան աւելի վերջ սպաննուեցաւ Հայերու կողմէ: Իսկ Սէյիտ Թահան մինչեւ ընդհ. պատերազմի սկիզբը անորոշ ձեւով եւ իր ըմբռնումին համաձայն շարունակեց իր շէյխութիւնը: Այժմ՝ Վանի եւ Պայազիտի կողմերէն հասած լուրերը կը խօսին անոր գաւաձանութեան մասին:

Մինչ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին ձախ թեւը գործի էր սկսած, Եօմէր Նաճի պէյի Պարսկաստանի թեւը, վերոգրեալ ձեւով, շարժման անցած էր: Բայց, Պոլիս աւելի կարեւորութիւնն կ'ընծայէր Վանի ճակատին: Ասոր հետ մէկտեղ, կը յանձնարարուէր թշնամիին հողին վրայ գաղտնօրէն ըմբոստութեան պատրաստութիւններ տեսնել եւ դեռ չսկսիլ արշաւելու: Ներքին նախարար Թալէաթ պէյ սեպտ. 10ին Կարին ղրկեց ծածկագիր հեռագիր մը, զոր «անձնապէս քակել» կը յանձնարարէր: Այդ հեռագիրը եւս կը հաստատէր մեր ըսածը.

«Ձախ թեւի գործունէութիւնը շնորհակալութեան արժանի է: Գարաքիլիսէի կամուրջը պէտք է սամ. բանակին: Հարկ է զայն պահպանել:

Չէ հասկցուած Պարսկաստանի թեւին բռնյթը: Թէեւ ան բաղկացած է այն անձերէն որոնք արշաւանքի թեւերուն կազմակերպումով ըմբոստութիւն յառաջ պիտի բերէին, ըստ հրահանգին, անհրաժեշտ կը դառնան արագ շարժումները: Իսկ աշիրէթներու արշաւանքի թեւերուն այժմէն գործի անցնիլը յարմար չէ:

«Այսօր, «Կիւլճէմալ» շոգենաւով Տրապիզոն ղրկուեցաւ 2040 հատ ատրճանակ, զէնք և անհրաժեշտ չափով փամփուշտ: Ասոնք ձեր շրջանին համար են: Այս զէնքերը Վան պիտի ղրկուին Վանի կուսակալին անուանը: Հարկ է զանոնք ամբողջովին ներս առնել եւ բաշխել: Մանաւանդ Կարսի արեւելեան շրջանը՝ դէպի Բագու՝ պէտք է ամրացնել:

Ամբողջ շրջաններէն գոհացուցիչ՝ տեղեկութիւններ կը ստացուին»:

Պոլսէն ստանալով այս լուրը, Եօմէր Նաճի պէյին հեռագրով տեղեկացուած էր թէ՝ «մանլիխէր»ի փամփուշտ չկայ, բայց Վանի շրջանին համար Տրապիզոն ղրկուած 2040 զէնքերը մօտերս հոն պիտի ղրկուին:

Ներքին նախարար Թալէաթ պէյի այն հրամանը որով կը թելադրուէր այժմէն ընթացք չտալ աշիրէթներու արշաւանքներուն, արդիւնք էր, անշուշտ, Պարսկաստանի աննպաստ կացութեան եւ Թէհրանի կառավարութեան դժգոհութիւն չպատճառելու մտահոգութեան: Որովհետեւ, այդ միջոցին, Պոլսոյ մէջ կազմուած էր «Երիտասարդ Պարսկաստան» անուն պարսկական ընկերութիւն մը: Այդ ընկերութեան անդամները Ռուսիոյ կողմնակից անձեր էին:

Մինչ մէկ կողմէ, Թէհրանի կառավարութիւնը, ընդհ. պատերազմի [illegible], սկսած էր Ռուսիոյ հակառակ տրամադրութիւն ցոյց տալ, միւս կողմէ, Պոլսոյ մէջ կազմուած այդ կոմիտէն, Թէհրան ուղարկած իր մէկ մարմինին միջոցաւ կ'աշխատէր Պարսկաստանի կեդր. կառավարութիւնը Ռուսիոյ կողմը դարձնել եւ Թուրքիոյ դէմ հանել:

Թէ այս կոմիտէին ջանքերը ի դերեւ հանելու, եւ թէ Խորասանի եւ Ատրպատականի կողմերը հաստատուած ռուս գաղթականները նեղելու համար, երկու անձեր ընտրուած էին: Ասոնց մէկը Ապտիւլ Կաֆֆար պէյն էր, իսկ միւսը Քեազիմ պէյ, ու երկուքն ալ Կարնոյ մէջ կը սպասէին: Ասոնք նախապէս Վան պիտի ղրկուէին, բայց նախընտրուեցաւ նախ Տրապիզոն ու անկէ Պարսկաստան ղրկել: Եւ սակայն, Կարինէն անոնց հեռանալէն առաջ, հարկ զատուեցաւ Էմիր Հաշմէթին կարծիքը առնել: Այս մասին, Վան՝ Եօմէր Նաճիին գրուած եւ խնդրուած էր որ տեսակցի Էմիր Հաշմէթին հետ եւ ստանալիք պատասխանը հաղորդէ Կարին:

Խորասանի եւ Ատրպատականի արշաւը Ապտիւլ Կաֆֆար եւ Քեազիմ պէյերուն հոն երթալովը միայն պայմանաւորուած չէր: Այն առենուան օսմանեան պետութեան սահմաններէն դուրս մնացած Իսլամներն ու Թուրքերը միացնելու նպատակով շատ հեռուները ձեռք երկարելու խնդիրը առանձին պարագայ մը ըլլալուն, եւ կամ՝ կատարուած ձեռնարկներուն արդիւնքը միշտ պարապ ըլլալուն, այստեղ չենք ուզեր խօսիլ այդ խնդրի մասին:

Այդ միջոցին, զանազան մասնաճիւղերէ Կարին ղրկուած ծածկագիր հեռագիրները կ'ըսէին թէ՝ կազմուած չէթէներու կարողութիւնները կը փորձուին եւ այդ նպատակով անոնք, Ռուսիոյ ներսերը կը ղրկուին: Չէթէները թէեւ միայն փորձի համար, առեն մը թշնամի հողերուն վրայ դեգերելէ վերջ, կրկին իրենց կեդրոնը վերադառնալու նպատակով կը ղրկուէին, բայց անոնք իրենց ձեռք բերած կենդանիները միասին կը բերէին:

Օրինակ, Քէօթէկ գտնուող Հիլմի պէյի կողմէ Կարին ղրկուած 5 սեպտ. թուակիր ծածկագիր հեռագրով մը կը տեղեկացուէր թէ սեպտ. 4ի գիշերը Ռուսիա մտնող մեր 12 ձիաւորները բերած են 6 կով եւ 3—4 ձի, բախումի մը միջոցին երկու Խազախ վիրաւորած, անոնց ձիերը առած են շուներցողներուն. կովերէն մաս մը արուած է բերողներուն եւ մնացեալները ստացագրի փոխարէն պիտի յանձնուին:

Նարմանէն ստացուած սեպտ. 6 թուակիր ուրիշ հեռագիր մը կը տեղեկացնէր թէ Ալի Փէհլիվանի չէթէն Ռուսիա մտնելէ յետոյ, Սալմաստի շրջանը Ռուսերուն թակարդն է ինկած, բաւական պայքարելէ եւ մէկ մէկուն ոտքէն վիրաւորուելէն վերջ, կռուելով նահանջած էր:

Նոյն հեռագրով կը տեղեկացուէր թէ՝ Շապան պէյի չէթէն նոյն շրջանին մէջ յոյն գիւղէ մը 30 կաթնատու կով առած ու մինչեւ սահման բերած է, հոն ռուս Խազախներու հետ բախում մը ունեցած է, բայց, առանց որ եւ է վնաս կրելու վերադարձած ու կովերը կեդրոն բերած է. կը հարցնէր նաեւ թէ այդ կովերը Կարին պիտի ղրկուի՞ն թէ ոչ:

(Շար.)

...ակի բարեկամութեան թէլը կը... է: Ընդհակառակն, միջազգային ...ւթեան գաստւորումով բոլշեւիկ... ու Գերմանացիները ընդհարւում ...ռազան կողմեր:

...ինոֆը ընդգծել է, որ չնորհիւ ...ւած միջազգային կացութեան, ...րդային կառավարութիւնը բա... ...ծ այնպիսի քաղաքական գիծ, որ ...է պայմաններում գտնւող որ եւ է ...կան կառավարութիւն կ'ընթա... ...նոյն ուղիով:

1931 թւականից Հեռաւոր — արե... ...ւմ նկատւող վտանգը հարկա... ...բոլշեւիկներին որոշ միջոցների ...ն պաշտպանելու եւ անվտանգ ...ելու արեւմտեան սահմանները՝ ...ով խաղաղութեան եւ ոչ — յար... ...կան դաշինքներ: Այս մար... ...Լիտվինովը միանգամայն յա... ...Ոչ պակաս յաջող էին բա... ...թիւնները Ֆրանսայի հետ, որի ...պահանջում էր խորհրդ. Ռու... ...անջատել իր Ռապալլեան ...կցից: Այս դաշինքները բոլշե... ...րին հնարաւորութիւն տուին ...Ճապոնիայի հանդէպ ամուր դիրք բռ...

...վերջերս էր, որ թւում էր թէ ...ները պատրաստ են Ճապոնիայի հանդէպ բոլոր տեսակի զի..., մինչեւ անգամ մերձծով... ...շրջանի յանձնումին: Վերջերս ...ների քաղաքականութիւնը ...Արեւելքում բոլորովին փոխ... ...լուրերի, Հեռաւոր — արե... ...շրջանների կարմիր զօրքը չա... ...է, պահեստները լրացւում են ...թերի եւ պարենի պաշարնե... ...ամրացւում է սահմանագիծը: ...կայի կողմից խորհրդ. Ռու... ...ճանաչումը աւելի եւս ամ... ...խորհրդ. Ռուսաստանի կա... ...ը Հեռաւոր արեւելքում:

...է ենթադրել, որ այս բոլորը ...կան քաղաքականութեան փա... ...թափը զգալապէս պաղեցրած ...: Բոլշեւիկների դէմ մղւող ար... ...ը, որ ճափոն զօրավարները ...էին ինչպէս «ռազմական ...», պէտք է որ ընդունի խո... ...պատերազմի բնոյթ, որին ճափոն ...իր նախաձեռնել, այժմեան ...անկայուն վիճակով, ա... ...մանրակրկիտ նախապատրաս... ...թեան: Բայց եւ այնպէս Ռուսաս... ...համար վտանգը Հեռաւոր — ա... ...քում չի կարելի հաշւել անցած: ...տարածւած լուրերի, եթէ, իրօք, ...մանիայի եւ Ճափոնի միջեւ գո... ...ին ունի գաղտնի համաձայնու... ...Ռուսաստանի դէմ միասնաբար ...ելու մասին, հաւանական է որ ...երկու պետութիւնների արշաւան... ...ժամանակը զուգադիպեն:

...ուշագրաւ է, որ թէ ...ում եւ թէ Պերլինում վճռա... ...գործողութեանց ժամանակը նշա... ...են միեւնոյն պահին:

...կիսամեակին 1935 թւի: ...չկայ որ Գերմանիան լրջօ... ...կարող է զբաղւել իր ծրագրի ի... ...մամբ այն պարագային մի... ...եթէ արեւմտեան պետութիւննե... ...այնպիսի ձեռնարկի համար իրեն ...«ազատ ձեռքեր»: Այն զը... ...ը թէ «բոլշեւիկների դէմ ա... ...թիւնը պէտք է սկսել դրսի ...ով եւ «կամաւորների բա... ...» օգնութեամբ, լուրջ չեն: Եթէ, ...Գերմանացիները ուզում ...ել բոլշեւիկներին, պէտք է ...խոշոր պատերազմ: Բայց մին... չեւ որ արեւմուտքում իրենց չապահո... վագրեն, այդպիսի պատերազմ իրենց թոյլ չեն կարող տալ: Արդեօ՞ք, Ֆրանսան կը սահմանէ՞ վտանգը այդպիսի ապահովագրութեան: Ուրիշ խօսքով, կը հրապուրւի Եւրոպայում պատերազմ կանխելու պատրանքով ի հաշիւ Ռուսաստանի: Ներկայիս այս հարցին կարելի չէ պատասխանել: Բայց այս հաւանականութիւնը չի կարելի զանց առնել: Շատ խոշոր է հրապոյրը, Անգլիայի դիրքը նոյնպէս անորոշ է: Բայց, ինչպէս վկայում է Լորդ Ռոտերմիրի յօդւածը «Տէյլի – Մէյլ»ի մէջ, Ռուսաստանի եւ մերձբալթեան երկիրների հաշւին Գերմանիային բաւարարելու եւ սրանով Եւրոպայի պատերազմը կանխելու գաղափարը սկսում է ծնունդ առնել նաեւ անգլիական որոշ շրջանակների մէջ, Պ. Միլիւկովը զգուշացնում է ժողովին չըտարւել բոլշեւիկներից ազատւելու պատրանքով Ռուսաստանի հողամասերի անջատման եւ Գերմանացիներին նրա տնտեսական օրօրման գնով: «Բոլշեւիկները մշտնջենական չեն, այլ մշտնջենական է Ռուսաստանը»: Ռուս հայրենասէրների համար Ռուսաստանի շահերը պէտք է լինեն ամենից վեր: Նրանց պէտք է ենթարկւեն մեր առօրեայ բոլոր «հոգերը»:

ԲԵՆՕ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

''ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ,,Ն

— o —

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի մէջ որոշւած է եկող յունուարին տօնել ռուսահայ թատրոնի գոյութեան հարիւրամեակը: Այդ կապակցութեամբ, Փարիզի Հայ Գրական Ակումբը ծրագրած է քանի մը երեկոներ յատկացնել Հայ Թատրոնին: Առաջինը, երեք շաբաթ առաջ, նուիրուեցաւ հայ անդրանիկ թատերգութեան. կարդացուեցաւ Իրազեկի խնամուած մէկ ուսումնասիրութիւնը, օր լոյս պիտի տեսնէ «Վէմ»ի երկրորդ թիւին մէջ: Իրազեկին յաջողած է գտնել 1821 Հնդկաստանի մէջ հրապարակուած հայերէն մէկ թատերախաղ մը, որ կ'ենթադրուի հայերէն առաջին թատերգութիւնը ըլլալ:

Հ. Գր. Ակումբի վերջին երեկոն, դեկտ. 16ին, նուիրուեցաւ վաստակաւոր դերասան Արշ. Շախխաթունիի յօրինած եւ վերջերս Փարիզի մէջ ներկայացուած «Առաքել Աղա» թատերգութեան, զոր չնորհալի ընթերցանութեամբ ներկայացուց դերասան Գմբէթեանը: Ընթերցումէն յետոյ, տեղի ունեցաւ կարծիքներու փոխանակութիւն, որ վերջացաւ հեղինակի պատասխանով:

Թատերախաղի բովանդակութիւնը ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն: Յիչեցնենք երկու խօսքով: Բէմալական արհաւիրքներէն Փարիզ ինկած է համեստ ընտանիք մը՝ Առաքել աղա, կինը եւ աղջիկը՝ Անահիտ: Առաքել աղա ազգասէր Հայ մըն է. եթէ հարուստ ըլլար՝ ինչե՜ր ինչեր պիտի ընէր ազգին: Ու յանկարծ, կը հարստանայ՝ իւրացնելով նաեւ իր ընկերոջ՝ Սահակ աղայի զաւակին բաժին հասնող դրամները:

Հարստացած Առաքել աղան այլ եւս կը մոռնայ ազգ ու հայրենիք. 7 տարուան մէջ կը դառնայ միջազգային համբաւի տէր դրամատէր մը: Կ'ապրի շքեղ: Ապարանք: Ֆրանսացի սիրուհի, որուն համար կը մսխէ միլիոններ: Իսկ երբ ազգային գործիչներ կուգան գործադուրկներու համար նպաստ խնդրելու՝ արհամարհանքով կը մերժէ: Առաքել աղայի կինն ալ օրերը կ'անցընէ պարասրահներուն ու զուարճութեան վայրերը: Առաքել աղա շրջապատուած է քծնող «բարեկամներով», ինչպէս Կարոյեանը, որ իր տիրոջ թոյլ ջիղերը բռնած սնափառ բուրդը կը մանէ:

Այդ փտութեան օջախին մէջ լուսաւոր երեւոյթ մըն է Առաքել աղայի զաւակը՝ Անահիտը՝ եւ ընտանիքին հին բարեկամը՝ Մարիամ տուտուն: Անահիտ կը բողոքէ ծնողներու ընթացքին դէմ, կը հետաքրքրուի ազգային գործերով, յափշտակուած է Հայաստանով ու հայրենիքի վերաշինութեամբ եւ քիչ մը à la Հօկ ճառեր կ'արտասանէ: Նամակագրութեան մէջ է Սահակ աղայի տղուն հետ, որ ճարտարագէտ է Տիֆլիսի եւ ի վերջոյ, անոր հետ միասին Հայաստան կ'երթայ: Տուտու ժողովրդական իմաստութեան մարմնացումն է եւ արտայայտիչը հեղինակի գաղափարներու եւ ապրումներու:

Խաղը կը վերջանայ փոթորիկով: Շուեոտացի յայտնի դրամատէր Քրէոլերի ինքնասպանութեամբ ու սնանկութեամբ՝ իր հարստութիւնը կը կորսնցնէ եւ Առաքել աղայ: Խորտակւում եւ զղջում: Բայց այլ եւս ուշ է:

Թատերախաղը գրուած է աշխոյժ լեզուով, ներկայացուած են կենդանի, նոյն իսկ ծանօթ դէմքեր եւ բնական է, որ միտքերու տաք փոխանակութիւն առաջ բերաւ զոր ժամանակի սղութեան պատճառով պէտք եղաւ կրճատել:

Վիճաբանութիւնները բացաւ Ակումբի նախագահ Ռ. Բեքբերեան, որ գրուածքն ու խաղը գտնելով յաջող՝ բրաւ կարգ մը դիտողութիւններ. օրինակ՝ Առաքել աղայի հարստանալու ձեւը. բաժնեթուղթերով կարելի չէ այդպէս արագ հարստանալ. կամ՝ անճրեւի ու փոթորիկի հանած աղմուկի լուրը ապարանքին մէջ: Վեր հանեց խաղի գրական կողմերը:-

Ա. Ջամալեան.— Նոյնպէս գրուածքը գտաւ յաջող, կենդանի ու արուեստի պահանջներուն համապատասխան եւ քանի մը արհեստագիտական թերութիւններ մատնանշելով՝ դիտողութիւն ըրաւ հիմնական թերութեան մը մասին, համոզիչ կերպով պատճառաբանուած չէ Առաքել աղայի հոգեբանական կերպարանափոխումը, ի՞նչպէս առաջին արարի համակրելի Առաքել աղան յանկարծ կը դառնայ այդպիսի հրէշ. Առաքել աղա, կամ անոր համեստ կինը, պարկեշտ ու նահապետական հայուհի մը, կը դառնայ պարասրահներու հերոսուհին: Անբնական է եւ Անահիտի տիպարը այդ միջավայրին մէջ. մօրմէն աւելի աղջիկը ենթակայ էր այլասերման. ի՞նչ է պատճառը որ չէ փճացած եւ դարձած է հայրենասէր տիպար մը: Այս հարցումներուն հոգեբանական հիմնաւորում չկայ խաղին մէջ:

Բժ. Ն. Գէորգեան.— «Առաքել աղա»յի ներկայացումը իմ վրայ ծանր տպաւորութիւն թողուց: Ես ամօթով հեռացայ թատրոնէն: Ուրեմն, բոլորը վատ են եւ միայն Անահի՞տն է լաւ եւ այդ պատճառով Հայաստան կ'երթայ: Այն ատեն՝ մենք հապա ինչո՞ւ նստած ենք այստեղ, չէ՞ որ մենք Հայաստանը Անահիտներէն լաւ կը ճանչնանք ու պակաս հայրենասէր չենք: Ի հարկէ, հեղինակը այդ չէ ուզած ըսել, բայց ստացուած տպաւորութիւնը այն է, որ գաղութներու մէջ ամէնքը վատ են եւ միայն Անահիտն ու Անահիտի պէս մտածողները լաւ են: Իրականութեան խեղաթիւրում մըն է այդ:

Ս. Վրացեան.— Կատարելապէս համաձայն եմ բժ. Գէորգեանի. խաղին միակ դրական տիպարը Անահիտն է, ան ալ բոլշեւիկեան: Անհաջող սրբագրութիւններով «Առաքել աղա»ն կրնայ խաղացուիլ եւ Երեւան, իբրեւ ծաղր գաղթահայ բարքերու: Անահիտի տիպարը արհեստական է: Առաքել աղայի վարմունքը առաջին գործողութեան մէջ,— սկզբի հանդարտ միտքը եւ վերջը՝ խելագար յափշտակումը դրամներով՝ հոգեբանօրէն համոզիչ չէ: Խաղը չափէն աւելի «իրապաշտ» է. ծանօթ դէմքեր են բեմ հանուած, ծանօթ անուններու յիշատակութիւն՝ տեղ – տեղ պարսաւագրի տպաւորութիւն կը թողու: Թատերական արուեստի տեսակէտէն խաղը կառուցուած է հիանալի կերպով:

Ա. Շախխաթունի հանգամանօրէն կը պատասխանէ եղած քննադատութիւններուն: Արհեստագիտական դիտողութիւններուն կ'առարկէ թատերական արուեստի արդիական պայմաններով: Առաքել աղայի եւ կնոջ բնաշրջումը սովորական երեւոյթ է կեանքի մէջ. բոլոր տիպարները ինքը առած է իրական կեանքէն եւ կրնայ հատ հատ նախատիպարներ ցոյց տալ: Անահիտն ալ առնուած է կեանքէն. ինչքա՜ն Անահիտներ կան մեր չուրջը: Անահիտը դրական տիպար չէ: Ընդհակառակն, ինք պիտի գրէ երկրորդ թատերախաղ մը, ուր կը ներկայացուի Հայաստանէն վերադարձած՝ հիասթափուած Անահիտը: Խաղի դրական տիպարը Մարիամ տուտուն է: Ի վերջոյ, չնորհակալութիւն կը յայտնէ եղած բոլոր անկեղծ ու բարեկամական քննադատութիւններուն:

Ջերմ ծափերը եղան պատասխան Շահխաթունիի:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

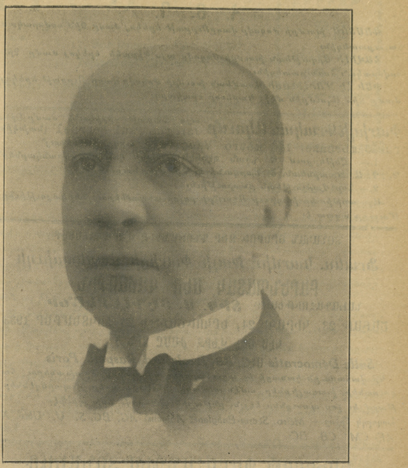
Թուղթիկի մը առթիւ

Պ. Գ. Պատուհասեան (Մարսէյլ), որ «ցաւօք սրտի» թուղթիկ մը հրատարակած էր առաջնորդին դէմ, երկար նամակով մը կը պարզէ իր աբարքին հոգեբանական պատճառները: Այս առթիւ կը խնդրէ «Յառաջ»ի մէջ տպել իր «բաց նամակ»ը որով արդարութիւն կը պահանջէ եւ 15 օր պայմանաժամ կուտայ, որպէսզի Մարսէյլի ազգ. մարմինները զբաղին իր դրած հարցին լուծումով:

«Օրը օրին»ի բաժնին մէջ յայտնած ըլլալով մեր մտածումները, չենք ուզեր քրքրել այս տխուր հարցը եւ կը յանձնարարենք փակել զայն ազգայինպաշտօնական միջոցներով:

Այս առթիւ, ուրիշ թուղթերու կարգին ստացած ենք նաեւ ֆրանսերէն անստորագիր նամակ մը, տարբեր ուղղութեամբ:

Պատիւ ունինք յայտարարելու թէ սխալ դուռ զարկած են:

Փաստաբան Պ. ՊԱՐՊ

Me BARBE, illustre avocat de Grenoble, défenseur dévoué de Gougassian et les autres.

որուն պերճախօս պաշտպանողականը կ'երեւայ այսօր, Կրընոպլի դատավարութեան մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գործագործութիւն

»»».«««

Խորհ. Հայաստան կը դանդաղի որ արտածելի գործերու արտադրութիւնը կը կաղայ: Այդ պատճառով աշխատանքէն արձակուած է Գործագործներու Միութեան նախագահ Մութաֆեան, իբրեւ իր գործին անհամապատասխան մէկը: Աշխատանքէն արձակուած է նաեւ «Մանուածք» գործարանին տնօրէնը Օհանեան: Իրենց թերի աշխատանքին պատճառով, արձակուած են նաեւ Իջեւանի, Շամշադինի, Երեւանի գործագործական արհեստանոցներու նախագահները: Դատի յանձնուած են պահեստի, մատակարարման եւ արտածութեան բաժիններու վարիչները: Կան ուրիշ աշխատանոցներ ալ, որոնք խորհրդ. ֆիթի մատակարարման չեն հասած, այս պատճառով ոչ միայն լաւ չեն ներկուած բուրդերը, այլ եւ կանգ առած է չոգեներկարանը: Այս աշխատաւորները եւս պատասխանատուութեան կոչուած են:

Քաղսի-Գիւմուշի ելեկտրակայանը

oooo

Սեւան – Զանգի ջրահոսանքի գծին վրայ շինուելիք ելեկտրակայաններու ցանցէն մէկն է Քաղսի – Գիւմուշը, որուն նախագիծը պատրաստ է արդէն: Այս ելեկտրակայանը լրիւ աշխատելու պարագային, պիտի հայթայթէ 260 հազար քիլովաթ ուժ: Առաջին առթիւ՝ 130,000: Կայանին շինութեան վայրին վրայ կը շարունակուին քննութիւնները: Տեղագրական աշխատանքները վերջացած են: Երկրաբանական քննութիւնները եւս մինչեւ թումբ տանող ջրանցքին վրայ աւարտած են: Գալ տարի կը սկսին շինութիւնները եւ խճուղիին պատրաստութիւնը: Նախնական աշխատանքներու համար յատկացուած է 6 միլիոն ռուբլի: Ամբողջ ջրաելեկտրակայանին շինութիւնը պիտի արժէ 145 միլիոն ռուբլի:

Վրացի գրողները

ooooo

Վրացի գրողները, որ Երեւան գացած էին Նոյեմբերի վերջերը, հետաքրքրուելով քաղաքին շինութիւններով, պտըտեցան ամէն կողմ: Յետոյ ընդունուեցան կրթական գործավար Ն. Ստեփանեանի կողմէ, եւ այս գրոյցին ընթացքին անհրաժեշտ նկատուեցաւ Հայաստանի եւ Վրաստանի գրականութեան փոխադարձ ծանօթացումը, մանաւորապէս վրացերէնի պիտի թարգմանուին հայ նոր գրողներուն գործերը, եւ հայերէնի պիտի թարգմանուին վրացի նոր գրողներուն գործերը:

Օրուան գիրքեր

»»».«««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքիաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.:

2. ԱՐԵ՛Ի, ԱՐԵ՛Ի, (հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 ֆրանք:

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 ֆր.:

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԵՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

...Տէրվիշեանի սպանութիւնը անձնա... ...ատելութեան հետեւանք է: Ղու... ...եանի եւ Զիֆթճեանի սպանութիւնը, հանդէսին օրը, յանդեցան ող... ...կան վախճանի մը: Կը հաւա... ...թէ հանդիսականներու մեծա... ...թիւնը իրազեկ չէր ո՛չ այդ ...անալիքներուն եւ ոչ ալ այդ ատե... ...թեան: Պ. Պ. Վաթառ եւ Փոթիէզ, ...հաստատեցին որ քաղաքականէ ...անձնական – վրէժխնդրական ...պատճառներ կան:

...Երզրումը, արեւելքի մէջ, ինչպէս ...Էրեւի, այն նշանակութիւնը չունի, ...որ ունի մեր մէջ: Հինգ վկաներ ...հոս յայտարարեցին, որ տեսած ...Ղուկասեանի մահացու հարուած ...մեղսակցութեամբ Արապեանի ...Թորոսեանի:

...է նաեւ Դաշնակիստներու ...մտածումը: Այդպէս Կիւրին... ...պէտք չունէր հոն ատրճանակով ...ըլլալու: ...դիմաց այնքան դրական վկայութեան, որ Հօկիստներն ըրին, պաշտպանութեան վկաները եղան ժխտական եւ միօրինակ: Անոնցմէ ոչ մէկը լոյս սփռեց դէպքին վրայ:

Պ. Պ. երդուեալ դատաւորներ, ես կ'առաջարկեմ ձեզ 2էն 20 տարի պատժական տարաձութիւն մը, նկատի ունենալով բոլոր մեղմացուցիչ պարագաները: Ես կը պահանջեմ անխնայ պատժել զանոնք, որպէսզի օտարականները գիտնան յարգել մեր երկրի հիւրասիրութեան օրէնքները:

Վերջին խօսքը կը պատկանի մեր ընկերներու պաշտպան – փաստաբան Պ. Պարպին:

Պ. Պարպը փորձուած հռետոր եւ յուզիչ ճարտասան է: Երկար տարիներէ ի վեր Կրընոպլի մէջ մեծ հռչակ է հանած «իբրեւ դատական սոխակ»: Եւ, մանաւանդ, յարգուած ու սիրուած է բոլորին կողմէ:

Մօտ երեք ժամ անդադար, առանց յոգնեցնելու իր ունկնդիրները, այնքան կորովի եւ հուժկու պաշտպանողական մը խօսեցաւ, որ հիմնիվեր շրջեց մինչ այդ ստեղծուած աննպաստ մթնոլորտը:

Դժուար պիտի ըլլայ այստեղ տալ, այդ հոյակապ պաշտպանողականը, որ չատերու բուռն չնորհաւորանքին արժանացաւ:

Պ. ՊԱՐՊ.— Երազիս մէջ տեսայ, որ այս անմեղ կերպով ամբաստանուածները վերադարձած են իրենց տուները, մեղադրական փաստերու չգոյութեան պատճառաւ: Եւ տօնը համար միտքս կուգայ իսկոյն դատական ծանօթ առածը որ կ'ըսէ. «Աւելի լաւ է յանցաւոր մը արձակել, քան անմեղ մը դատապարտել»:

Ես հպարտ եմ, որ տարիներէ ի վեր հայ գաղութի փաստաբանն եմ եղած: Հպարտ՝ անոր համար, որ այս ցեղը տառապանքներու ծովէն անցաւ եւ չըրժեց իր հաւատարմութեան երդումը մեր երկրին հանդէպ:

Ինչե՞ր չտեսաւ հայ ժողովուրդը Մեծ Պատերազմի ընթացքին: Ցնցող ջարդերու պատմութիւնը հոս չպիտի ընեմ ձեզի: Միայն կ'ուզեմ այստեղ յիշել լորտ Սէսիլի այն խօսքերը, որոնցմով հայ ժողովուրդը կը ներկայացնէր Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար.

— Ոչ ոք այնքան արժանի է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու որքան հայ ժողովուրդը, որ թրքական եաթաղանէն մազապուրծ, միշտ կը վերածնի:

Իսկ Էրզրումի գերման հիւպատոսը, ի՞նչպիսի ցնցող գրութիւններ կը պատմէ հայկական արհաւիրքներէն ու մահասարսուռ կարաւաններէն, որոնք անյայտ ինկան լեռներու ու ձորերու մէջ, թրքական անօրակելի խժդժութեանց ենթարկուելով:

Այս ամբաստանեալները որ կը տեսնէք հոս, ամէնքն ալ մէկ – մէկ եղերական պատմութիւն ունին եւ վերջին ճրագներն են իրենց աւերակ օճախներու:

Ո՛չ պարոններ, այս արի եւ հուժկու երիտասարդներէն ոճրագործներ դուրս չեն գար:

Դաշնակիստները, որ հոս ներկայացուեցան իբրեւ ահաբեկիչներ, բոլորովին սխալ հիմքերով, երկար տարիներ վարած են հայ ժողովուրդի ճակատագիրը:

Դաշնակցութեան կարնոյ Ընդհ. ժողովի ատեն, թուրք կառավարութիւնը հոն ներկայացուցիչներ ղրկեց որպէսզի հայութիւնը Թուրքիոյ կողքին կանգնի Դաշնակիցներու դէմ կռուելու համար: Սակայն, Դաշնակցութիւնը մերժեց եւ կանգնեցաւ մեր կողքին:

Ի՞նչ ըրին Դաշնակիցները:

Ա՜հ, քաղաքականութիւն եւ դիւանագիտութիւն... Զազի՛ր քաղաքականութիւն, յարափոփոխ դիւանագիտութիւն: Յոյսերով օրօրեց հայ ժողովուրդը եւ ի վերջոյ բոլորովին լքեց: Բայց, հայ ժողովուրդը մեզ չլքեց:

Մեծ Ֆրանսացին՝ Պ. Փուանքարէ, Հայոց պատուիրակութեան նախագահին մասնաւոր նամակով մը կը յայտնէ թէ «Հայաստանը Ֆրանսայի համար, Ֆրանսան ալ Հայաստանի համար անբաժանելի ըմբռնումներ են դարձած: Ֆրանսական կառավարութիւնը չի կրնար անուշադիր մնալ Հայաստանի պահանջներուն հանդէպ»:

1920 օգոստ.ին ստորագրուեցաւ Սեվրի դաշնագիրը, որուն 88րդ յօդուածը կը ճշդէր Անկախ Հայաստանի սահմանները: Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Պ. Ա. Ահարոնեանը, զոր ճանչնալու պատիւն ունեցայ Փարիզի մէջ, յանուն հայութեան այդ դաշնագիրը ստորագրողներէն մէկն եղաւ:

Սակայն, դարձեալ փոխուեցաւ քաղաքականութիւնը: Սեվրը մոռցուեցաւ, Կիլիկիան Թուրքերուն լքուեցաւ եւ այսօր տարագիր հայութիւնը իր սեփական հայրենիքի նըւիրական կարօտն ու պահանջն ունի:

Ներկայ Հայաստանը խորհրդային լուծին տակ չի բաւարարեր անոնց: Այստեղ դուք լսեցիք թէ ի՞նչպէս կը ներբողէին խորհ. Հայաստանի շինարարութիւնները, երկաթուղիներն ու խճուղիները, ջրանցքներն ու այլ եւ այլ բարեփոխութիւնները: Ընդունինք վայրկեան մը թէ այդպէս է: Հապա, Հօկիստներ, դուք որ այդքան կը փառաբանէք այդ երկիրը, ի՞նչ էք հոս նստեր: Գացէ՛ք, գացէ՛ք խորհ. Հայաստան, փոխանակ խառնելու հայ գաղութի անդորրութիւնը եւ ամբաստանեալներ փնտռելու այնտեղ, ուր չկան:

Այժմ գանք Ռիւ Պայեառի դէպքին: Հինգ հակասական վկաներ եկան հաստատելու Ղուկասեանի չգործած ոճիրը:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

(8)

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Փարիզի Գրական Ակումբ *այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Berruel (*նախկին* rue Cambronne, 131) métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ*

1.— *Ընթերցում* Պ. Նշան Պէշիկթաշլեանի *կողմէ ծաղրանկարներ* Պ. Պ. Ա. Խատիսեան, Շ. Նարդունի եւ Հր. Ալեանաք։

2.— *Նոր Վարչութեան ընտրութիւն։*

Այս առթիւ կը խնդրուի Ակումբի բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Ֆրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ***ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ***

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առականեր, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով։ ճոխ պիւֆէ։

Հաղորդակ միջոց.— *Métro: Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.*

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «*ԱՅԳ*» վարժարանին

Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIE*ի սրահին մէջ* 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը *Պ.ԱՐԱՄ ՉԱՐԸՔ* (վտարանդի) *կ'երգէ* «Օմար խայեամ»էն։ *Անակնկալներ։* եւրոպական պարեր, ճազ, օրքէսթրը՝ TIPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք։

Տոմսերը կը ծախուին դերձակ Գարաեան *5, rue Mignon, Փարիզ (6)։*

Հրանտ-Սամուէլ Գրատուն *51, Mr. le Prince Փարիզ (6)։*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ առաջնորդ Գ. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Գօլիզէի շքեղ սրահներուն մէջ, **21 Bld. Dagommier**

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին դերասան Ուզունեան, Տիկ. Հայկանոյշ Նիֆօլինի, *ջութակահարներ* Պ. Պ. Չէօրէքճեան եւ Փափազեան։

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր, ճոխ պիւֆէ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Տոքթ. Դաւթեանի, ընկերուհի Տիկ. Սաթենիկ Դաւթեանի եւ ընկերուհի Պերճուհի Բարսեղեանի իրենց մօր եւ զոքանչին մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան Ենթակոմիտէն ու ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Արամ Հիւսեանի եւ ընկեր Վահան Հիւսեանի (Տէսին) իրենց հօրեղբօր աղջկան՝ Հրանուշ Հիւսեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՐԻԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կըդասախօսէ Տոքթ. Շ. Այվազեան նիւթ՝ Մանուկներու առողջապահութիւնը։ *Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ԼԵՒՈՆ-ՑԱՐՈՒԹ

(Աթըլիէի թատրոնէն)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆԻ քրքջալիր քոմէտիները

1.— ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.— ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ***ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ*** ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Մատլէն Տիւռէ (*Օտէոնի թատրոնէն*), Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Գիւլպիւլեան, Օր. Մաքտօնալտ (*Շաթըլէի թատրոնէն*), Օր. Ճամպազ։ Պ. Պ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն-Ցարութ (*Աթըլիէի թատրոնէն*), Քէչէճեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան։

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «GARIOS» Orchestra Typica *ՃԱԶԻՆ*

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԳՕԹԻՅԵՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը։

ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933
22 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2376 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ

Միայն մեր մէ՞ջ է որ հանրային կարօտութիւնները կը դարմանուին հաւաքական գուրգուրանքով եւ պարտաճանաչութեամբ:

Ահաւասիկ Մեծն Բրիտանիան, իր անսպառ հարստութեամբ պետական վարկերով:

Լոնտոնի հանրային վայրերուն եւ կայարաններուն մէջ, օտարականը կը տեսնէ գանձանակներ եւ անոնց վերեւ՝ կոչ մը, օգնելու համար հիւանդանոցներուն:

Եւ ի՜նչ սրտառուչ են կոչերը.— «Լոնտոնի հիւանդանոցը մէկ փէնի պիտի ժողվէ իւրաքանչիւր երկվայրկեանի մէջ: Հաճեցէք օգնել: Շնորհակալութի՜ւն»:

Լոնտոնը միլիոններ ունի: Հանրային հաստատութիւնները անհամար կտակներ եւ նպաստներ կը ստանան: Եւ սակայն, միշտ ալ կը կարօտին ժողովրդային լումաներու, ինչպէս, մեր մէջ, աղքատանոցներու:

Վերջերս, լորտերու ժողովին մէջ, վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ, հիւանդանոցներու եւ ուրիշ հաստատութեանց բացերը վիճակախաղով գոցելու համար:

Այս առթիւ, հակառակորդները դիտել տուին թէ՝ այդպիսի կարգադրութիւն մը պիտի ցամքեցնէ ժողովուրդին մարդասիրական զգացումները: «Ինչ որ ալ ըլլայ, ժողովուրդը վարժուած է տալու եւ կուտայ. ուրեմն, ի՞նչու տկարացնել այդ գեղեցիկ սովորութիւնը: Միլիոնաւոր քաղաքացիներէ հաւաքուած մէկ փէննին աւելի մարդկային է, քան վիճակախաղի մը պարգեւը»:

Մօտաւորապէս այս էր հակառակորդներուն փաստը, սկզբունքի հարցէն զատ:

Ուրեմն, Մեծն Բրիտանիոյ ամբարտաւան ժողովուրդն իսկ՝ անհրաժեշտ կը գտնէ գանձանակով հաւաքուած լուման:

Այստեղ, Փարիզի մէջ եւ ամբողջ Ֆրանսայի տարածութեան վրայ չե՞նք տեսներ բազմաթիւ գանձանակներ, կարմիր կամ ճերմակ ծաղիկներով, զանազան զարդանիշերով, եւ թաղէ թաղ, փողոցէ փողոց պտոյտներով: Նպատակը,— օգնել նախկին պատերազմիկներուն, հաշմանդամներուն, հիւծախտաւորներուն, հիւանդանոցներուն, անճար մայրերուն կամ ազգ. խնամատարութեան:

Դեռ վերջերս, Հիթլերը չէ՞ր որ հրամայեց մէկ օր միայն մէկ պնակ եւ աժան կերակուր ունել, տուներու թէ ճաշարաններու մէջ, խնայուած գումարը գործազուրկներուն յատկացնելու համար: Այս կարգադրութիւնը մէկ անգամուան համար չէ, այլ պիտի կրկնուի պարբերաբար:

×

Արդ, երբ հաստարմատ եւ մեծազօր պետութիւններ անգամ կարօտը կը զգան այրի կնոջ լումաներու, ո՞ւր կը մնանք մենք, մեր այս պանդուխտ եւ ցիրուցան վիճակին մէջ:

Ի՞նչպէս ճար ու դարման պիտի գտնենք բազմազան թշուառութեանց, երբ ոչ պետական վարկեր ունինք, ոչ ընդհանուր կեդրոնական կազմակերպութիւն մը որ տուրքեր գանձէր ու բաշխէր, ոչ ալ հաստատուն եւ բաւարար եկամուտ:

Ի՞նչպէս պիտի գործեն այն բազմաթիւ միութիւններն ու կազմակերպութիւնները, որոնց վստահած ենք այնքան ծանր հոգեր:

Ամէնէն հարուստ ու զօրաւորն անգամ, Բարեգործականը, ինչպէս, երեկոյթ, հանգանակութիւն, նոյն իսկ վիճակախաղ կը սարքէ:

Երեկոյթ մը սարքած է, այսօր իսկ, Փարիզի Տիկնանց Կարմիր Խաչը, հազիւ լրացուցած իր բարենպատակ վաճառքը:

Եւ ահաւասիկ Ֆր. Կ. Խաչը, որ յուսախաբութեան մատնուեցաւ վերջին պարահանդէսին մէջ, եւ հիմա իր ուժերը լարած է, կարելի եղածին չափ արդիւնաւոր դարձնելու համար իր վաճառքը, (դեկտ. 23, 24 եւ 25):

Կարելի՞ է չխանդաղատիլ, դիտելով անվհատ եռանդն ու ճիգը այս ժողովրդական կազմակերպութեան, որ ոչ ունեւորներու կրնայ ապաւինիլ, իր նախահաշիւը լրացնելու համար, ոչ կտակներ ունի, անոնց տոկոսէն օգտուելու համար, ոչ ալ բարերար անդամներ կամ կալուածներ:

Իր ամբողջ ունեցածը՝ կամքի ձգուած անդամավճարն է, պարբերական հանդէսներով, իսկ բուն դրամագլուխը՝ եռանդուն եւ աննկուն աշխատանքը:

Կարելի՞ է այս թշուառ միջոցներով տանիլ բեռ մը հոգ,— հիւանդներ որ դեղ ու դարման կ'ուզեն, երախաներ որ կաթ չունին, մանուկներ որ հայերէն պիտի սորվին, մայրեր որ օգնութեան կը կարօտին, երիտասարդներ որ կը ծիւրին...

Անդամուհիները իրենք ալ ըլլալով աշխատաւորներ, մօտէն ծանօթ են գաղութին կացութեան: Գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ տնտեսական տագնապ, գործազրկութիւն, համատարած անստուգութիւն:

Բայց, դիմանալով հանդերձ, չեն վհատիր, աջ — ձախ կ'իյնան, կ'ուզեն հասնիլ մէկուն եւ միւսին: Ու միջոցներ կը խորհին գանձանակը լեցնելու:

Այդ միջոցներէն մէկն է տարեկան վաճառքը, որ կը բացուի վաղը:

Ֆր. Կ. Խաչին անդամուհիները կ'ըսեն,— Հրամեցէք մեզի, ձեր տրամադրութեան տակ դրած ենք բազմաթիւ առարկաներ, հագուստէն մինչեւ նպարեղէնն ու պտուղները: Ինչ որ շահ գոյանայ, պիտի յատկացուի մեր առաջադրութեանց իրականացման:

Մե՞ծ զոհողութիւն է ձեռք ձեռքի տալ, իրարու պատմել, եւ քանի մը հարիւր հոգի առաջնորդել դէպի բարենպատակ վաճառքը, փոխադարձաբար օգտուելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

oooo

«Ֆորօ Արաբս», որ անուն մը շինեց յամառ աշխատանքով, պարտք սեպեր է կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդել «Յառաջ»ի, «գեղեցկութեան թագուհիներու» ընտրութեան առթիւ:

Խմբագրէն արտօնութիւն ուզեցի, ֆիչ մը... զուարճանալու համար նոր ժամանակներու այս «ճարտարարուեստ»ին առթիւ, որ վարակեց նոյն իսկ Թուրքիան:

Արդ, հաղորդուած տեղեկութիւններէն կ'իմանամ հետեւեալ «գեղարուեստական» նորութիւնները.—

1. Բացուած է գեղեցկութեան թագուհիներու ընտրութեան եղանակը:

2. Առաջինը տեղի ունեցած է դեկտ. 16ին, հովանաւորութեամբ հանրապետութեան նախագահին:

3. Ուր թեկնածուներու մէջէն «Փարիզի գեղուհի» ընտրուած է Օր. Էլիզաբէթ Արկալ, 20 տարեկան շիկահեր փարիզուհի մը, ուսանող ատամնաբուժութեան:

4. Օրիորդին ընտրութեան մէջ կարեւոր դեր մը կատարած է երիտասարդ փաստաբան մը, Պ. Գ. Սթամպուլեան «որ, իբրեւ պաշտպան փաստաբան, յաջողած է Օր. Էլիզաբէթի արտայայտութեան շփոթ եւ անհամարձակ վիճակը, այսինքն թերութիւնները ներկայացնել իբրեւ յատկութիւններ եւ ապահովել օրիորդին ընտրութիւնը»:

5. Իւրաքանչիւր թեկնածու պարտաւոր է, իր ֆիզիքական գեղեցկութենէն զատ, ցոյց տալ մտաւոր, բարոյական, գեղարուեստական եւ մարզական յատկութիւններ, եւ իր թեկնածութիւնը արժեցնել պաշտպան փաստաբանի մը միջոցաւ, որ երեւան կը հանէ նաեւ «անգոյ արժանիքները»:

6. Ընտրութեան հրաւիրուած է նաեւ «Ֆորօ Արաբս», որպէսզի գեղուհիներուն լուսանկարները քաշէ՝ ֆրանսերէն պարբերականներու համար:

Ուրեմն, հայկական տաղանդը կը փայլի նաեւ այս ճակատին վրայ, որ կը սկսի գեղեցկագիտութեամբ եւ կը վերջանայ... թուաբանութեամբ, ինչպէս ամէն առեւտուր:

ՎԱՐԱԶ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Խնդիրը կապ ունի Մոսկուայի հետ

ԲԱՌԱՍՈՒՆ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐԷ 8 — 10 ԳԼԽԱՒՈՐՆԵՐԸ ԲՌՆՈՒԱԾ

Երէկ հաղորդեցինք թէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը երեւան հանած է լրտեսութեան կարեւոր գործ մը:

Թերթերը ընդարձակ եւ զարմանազան մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս գործի մասին, որ միջազգային հանգամանք ունի: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Ձերբակալուածներու մեծ մասին մասնաւոր նամակները եւ իրենց տուները գտնուած տետրակները կ'ապացուցանեն թէ անոնք բարեկամական եւ մտաւորական շատ սերտ յարաբերութեան մէջ էին սովետական շրջանակներուն հետ:

Մարտէն ի վեր Ֆրանսական ոստիկանութիւնը Ֆինլանտայէն եկած ցուցմունքներէն լուր ունէր թէ լրտեսութեան մասնագէտ կամ «օրակեալ» անհատներ իրենց ամէնէն գործօն կեդրոններէն մէկը հաստատած էին Փարիզ, թէ զանազան երկիրներու ոստիկանութիւնն ալ կը զբաղի անոնցմով: Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ խուզարկութիւնները, եւ շատ չանցած երեւան եկաւ որ ինչ ինչ պաշտօնական սպասարկութիւններէ, մասնաւորապէս ծովային պաշտօնատունէն «փախուստ տուողներ» եղած են: Տարակոյս չկայ որ այս «փախուստները» կ'ըլլային ի շահ միջազգային կեդրոնական գրասենեակի մը՝ որուն բուն կեդրոնը սակայն անորոշ կը մնար: Միայն թէ սա չափը որոշ էր որ Փարիզ հաստատուած խմբակին ամէնէն եռանդուն անդամներէն մէկը օտարական մը ըլլալու էր, «օդանաւորդը» անունով ճանչցուած: Մանրակրկիտ խուզարկութիւններէ վերջ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ նոյնացնել այդ անունով ճանչցուած անձը: Ամերիկացի մըն էր, Րօպըրթ Կորտոն Սուից, ծնած 1904ին: Առեւտրական ներկայացուցիչի պաշտօնին տակ ծածկուած, այս մարդը սուսանակով յաճախակի տեղափոխութիւններ կ'ընէր Ֆրանսայէն արտասահման: Փարիզ գտնուած միջոցին, շարունակ բնակարան կը փոխէր, եւ ամբողջ կեանքը խորհրդաւոր էր: Սակայն ոստիկանութիւնը կրցաւ վերջապէս կատարեալ համոզում գոյացնել անոր մասին: Հսկողութիւնը սաստկացնելով հետամուտ եղաւ մեղսակիցները գտնել, եւ հետզհետէ յաջողեցաւ ճշդել անոնց ինքնութիւնները:

Ոճրապարտ ընդարձակ կազմակերպութիւն մըն է եղածը, կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի մէջ միայն խմբակին յարողներու թիւը քառասունի չափ է, որոնցմէ 10ը այս պահուս ձերբակալուած են եւ կը հարցաքննուին եւ որոնց թղթածրարը կը քննէ հարցաքննիչ դատաւոր Պընօն, երեք օրէ ի վեր, գիշեր ցերեկ: Բայց ասոնք մէկ «հատուած»ն են միայն «մաֆիա»յի մը, գաղտնի դաւադիր ընկերութեան մը որ իր ճիւղերը ունի Եւրոպայի եւ թերեւս... ամբողջ աշխարհի երկիրներու մէջ: Ֆրանսական հատուածին պետերն են որ հիմա ձերբակալուած են: Ասոնք պարզ չարագործներ չեն, տգէտ կամ անխելք մարդիկ չեն, այլ, գոնէ, մեծ մասով, վիպական անձնաւորութիւններ, կարողութեան տէր մարդիկ, մտաւորական եւ զարգացած: Անոնց մէջ կան շատ մը կիներ, օտարականներ, որոնք իրենց ընկերային դիրքով եւ վարած պաշտօններով անկասկածելի էին: Կան նաեւ երկու Ֆրանսացիներ, թերթերուն ըսածին նայելով — ուսուցիչ մը կենդանի լեզուներու, որ պաշտօն ունէր նաեւ ծովային նախարարութեան ծածկագրական դիւանին մէջ, նաեւ վարժուհի մը: Քննութիւնները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին: Ութը ամիսէ ի վեր հարիւրի չափ ոստիկանական քննիչներ Ֆրանսայի մէջ եւ սակէց դուրս գործի վրայ էին այս թնճուկը քակելու համար, եւ յաջողեր են: Կ'ըսուի թէ ամէն բան երեւան եկած է եւ ապացոյցները անհերքելի են: Լրտեսները իրենց քաղած տեղեկութիւնները կը հաղորդէին միջազգային գրասենեակի մը, որուն կեդրոնը փոփոխական էր դիտմամբ, թէեւ գործունէութեան վառարանն էր ապահովաբար Մոսկուա: Լրտեսական տեղեկութիւնները այդ կեդրոնէն կը հաղորդուէին յետոյ Խ. Միութեան եւ անշուշտ նաեւ Գերմանիոյ, ինչպէս կ'ըսեն երէկուան թերթերը:

Խմբակին գլխաւոր դերակատարը, պետը եւ վարիչը Պէնժամէն Պէրքօվիչ անուն մէկն է, ծագումով ռումանացի, 1891ին ծնած Եաշ: Փարիզի մէջ փաշայի պէս կ'ապրէր, առեւտրական ներկայացուցիչի կեղծ տիտղոսով իր կնոջը՝ Սքլարա Շանայի հետ: Այս վերջինը նկարչուհի եւ քանատական հպատակ: Պէրքօվիչի վրայ կը կեդրոնանար լրտեսական բովանդակ գործունէութիւնը, բոլոր լրտեսները անոր կ'ուղղէին իրենց հարցումներն ու պատասխանները: Դրամն ալ իր քով էր, եւ ինք կը բաշխէր զայն:

Պէրքօվիչէն վերջ կուգար ռուս կին մը, Լիտիա Շթալ եւ անոր ալ սիրողը Փրօֆ. Մարթէն, որոնք երկուքն ալ երեքշաբթի օր ձերբակալուեցան: Լիտիա ծնած է Ռուսիոյ, աղջկութեան անունն է Չէքալօֆ, դասեր կուտար, կը բնակէր Փարիզ, Վալ տը Կռաս փողոցը: Բազմաթիւ լեզուներ կը խօսի, խմբակին ամէնէն խելացին ու արթունն է եղեր: Ձերբակալուած միջոցին չինարէն բնագրի մը վրայ ծռած թարգմանութիւն կ'ընէր... Ոստիկաններուն ըսածին նայելով, այս կինը ամէնէն վտանգաւոր լրտեսն է եւ ամբողջ աշխարհի շրջանը ըրած է:

Ինչպէս վերը ըսինք, Ֆրանսացի Փրօֆէսօր Մարթէն, ծածկագրութեան մասնագէտ, այս կնոջ սիրողն է, եւ երբ այն անշուշտ ձերբակալուած: Տիկին Սուիցէն զատ խմբակին մաս կը կազմէ նաեւ սերպ Տուխան Հարէնճիչ: Ֆրանսացի վարժուհիին անունն է Օր. Մէամէ: Սերպը, Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնացած, տարեկան 11,000 ֆր. կը վճարէր իր բնակած յարկաբաժինին համար: Տիկին Սուից ձերբակալուած պահուն վրան ունէր 19,000 ֆր.: Պէրքօվիչ 33000 եւ առանց հասցէի երեք պահարան, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ կար 300, 1500 եւ 2000 ֆր.: Տիկին Պէրքօվիչի տակի զգեստին մէջ գտնուեցան հազար ֆրանքնոց երկու թղթադրամ: Լիտիա իր վրայ ունէր 3700 ֆրանք:

⁂ Գործը կապ ունի Ֆրանսայի պատերազմական եւ ծովային նախարարութեանց հետ եւ քննութիւնները կատարուած են առանձին, բայց եզրակացութիւնը այն է թէ միեւնոյն կազմակերպութիւնն էր որ կը գործէր երկու տարբեր ուղղութեամբ, գաղտնիքներ կորզելու համար: Ֆրանսացի վարժուհին, Օր. Մէամի մասնաւոր պայուսակներու մէջ տեղաւորած էր լուսանկարչական գործիքներ, շարժանկարներ, անթելի գործիքներ (թէ ընդունող եւ թէ արձակող), եւ կը պատրաստուէր մեկնելու: Գլխաւոր պատասխանատուներէն 8–10ը ձերբակալուած են արդէն: Ինչպէս կը տեսնուի, ութը օտարականներ են. (երեքը կիներ), մէկը Ֆրանսացի ուսուցչապետ-պաշտօնատար եւ միւսը Ֆրանսացի վարժուհի մը: Անհամար թուղթեր եւ կասկածելի լուսանկարներ բռնուած են:

Ծերակոյտը վաւերացուց ելմտական ծրագիրը

ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԷՆ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ ԳԱՆՁԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ծերակոյտը առջի օր 57ի դէմ 206 ձայնով քուէարկեց կառավարութեան ելմտական ծրագիրը, որ վերադարձուեցաւ երեսփ. ժողովին, նորէն քննուելու համար: Այս քննութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր իսկ:

Այս ծրագրին շնորհիւ, որ մեծ փոփոխութիւններ չէ կրած, կառավարութիւնը կը յուսայ ստանալ 4632 միլիոն փրանք, խնայողութիւններով (1702 միլիոն), տուրքերով (1207 միլիոն), բացառիկ միջոցներով (1223 միլիոն) եւ տուրքերու վերստուգումով (500 միլիոն):

Իբրեւ ուրախառիթ լուր, ըսենք թէ Ծերակոյտը մերժեց ծրագրին 12րդ յօդուածին հինգերորդ հատուածը, որ կը տրամադրէր հարիւրին 5 — 10 տուրք առնել օտար բանուորներէ, երբ Ֆրանսացի գործազուրկներ կան: Եթէ երեսփ. ժողովը չպնդէ, այս տրամադրութիւնը վերջնապէս մերժուած կ'ըլլայ:

Ազգ. Վիճակահանութեան խաղերը

ՍԱՓՐԻՉԷՆ ԵՒ ԱԾԽԱՎԱՃԱՌԷՆ ՅԵՏՈՅ ՋԱՂԱՑՊԱՆԸ

Ազգ. վիճակահանութեան հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է ջաղացպան մը, ժան Ռօշթայեատ, որ կը բնակի գաւառական քաղաք մը: Ջաղացպանը (45 տարեկան) բոլորովին անտարբեր կ'երեւայ եւ կը յայտարարէ թէ ոչ գործը պիտի փոխէ, ոչ ալ կենցաղը: Մայրն ալ կը յորդորէ որ չձգէ ջաղացքը:

Ինչպէս յայտնի է, Ա. վիճակահանութեան մեծ պարգեւը շահեցաւ սափրիչ մը, իսկ երկրորդ հինգ միլիոնը՝ ածխավաճառ մը:

Վճարման առաջին օրը, չորեքշաբթի, ելմտական նախարարութիւնը անմիջապէս վճարեց 14 միլիոն ֆր.ի գումար մը: Այս առթիւ բռնուեցաւ լեհ կեղծարար մը, Սէմիաթիցքի, որ տոմսակի մը թիւը փոխած էր, 200 փրանք զանձելու համար...

Մեզի կը հաղորդեն թէ բախտաւոր Հայերուն մէջ կը գտնուի Պ. Ուշագլեան (կօշկակար), որ 100,000ի պարգեւ մը շահած է երկու ընկերներով:

15 նոր միլիոնատէրներէն շատերը այս անգամ մասնաւոր ճիգ մը կը ցուցնեն ծածկելու իրենց ինքնութիւնը...

''ՀԱՅ-ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ,,

Կովկասահայ կեանքի մէջ ոչ մէկ դէպք այնքան խոր հետքեր չի ձգած, որքան հայ – թաթարական ընդհարումները: Պէտք է ասել, որ 20րդ դարու առաջին երկու տասնամեակները կովկասահայ ժողովրդի համար հարուստ եղան պատմական դէպքերով: Եկեղեցական կալուածների գրաւում, ռուսական առաջին յեղափոխութիւն, ազգամիջեան կռիւներ, Ստոլիպինեան յետաշրջում ու Լիժինեան հալածանք, աշխարհաւեր պատերազմ ու կամաւորական շարժումներ, ռուսական մեծ յեղափոխութիւն ու բոլշեւիկեան յեղաշրջում, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագում ու ապա խորհրդայնացում…

Այդ դէպքերից իւրաքանչիւրն ընդունակ է յեղաշրջելու ժողովրդի մը կեանքը: Եւ պատմական այդ դէպքերի ընթացքին հայ ժողովուրդն յայտնաբերեց իր բարոյական դիմագիծն ու մարտական ոգին: Իսկ ամենէն ցայտուն կերպով մեր ժողովրդի այդ յատկութիւնները երեւան եկան հայ – թաթարական ընդհարումների ժամանակ: Զուր չէ, որ 1914—21 թ.թ. ճակատագրական դէպքերն անգամ չեն ջնջել ժողովրդի յիշողութիւնից մօտ երեսուն տարի առաջ տեղի ունեցած հայ – թաթարական կռիւները եւ մինչ օրս ալ ցաւով ու հպարտութեամբ են պատմում այդ ժամանակաշրջանի բազմաթիւ ու բազմապիսի դրուագներ:

Եւ իրօք, 1905ի դէպքերը կովկասահայ ժողովրդի համար յեղափոխական պայքարի, քաղաքացիական գիտակցութեան եւ մարտական ընդունակութիւնների մէկ քննութիւն էր: Պայքար ընդդէմ ցարական բռնակալութեան, քաղաքացիական իրաւունքների պաշտպանութեան եւ պատերազմ յետաշրջական ու զաւանաբարոյ տարրերի դէմ: Չափազանցութիւն չի լինի, եթէ ասենք, որ այդ թուականներին վերջնապէս ճեւակերպուեց Կովկասահայութեան քաղաքական ու այլ պահանջների ծրագիրը: Այդ դէպքերի ճնշման տակ փոփոխութեան ենթարկուեց մեր կուսակցական ծրագիրը եւ այդտեղից են բղխում Հայաստանի Հանրապետութեան ակունքը:

Հայ – թաթարական ընդհարումների պատմական կարեւորութեան տեսակէտով, առանձնապէս ողջունելի պէտք է համարել ընկ. Գիւլխանդանեանի «Հայ – թաթարական ընդհարումները», որ լոյս տեսաւ վերջերս: Այս գիրքը պէտք է կարդան բոլորը, թէ՛ մեր ընկերները եւ թէ մեր հակառակորդները: Ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը սովորական յուշեր չեն, այլ լուրջ ուսումնասիրութիւն մը, որ իր պատուաւոր տեղը պիտի գրաւէ մեր պատմական գրականութեան մէջ եւ կոչուած ունի. հարստացնելու հայ յեղափոխական գրականութիւնը:

Հայ ազատագրական շարժումների մասին շատ է գրուած. յաճախ նկարագրուած են յեղափոխական այս կամ այն դրուագները: Սակայն, քիչ բացառութեամբ, բոլորն էլ կրում են յուշերի բնոյթ եւ կամ թէ գրողի անձի շուրջ դարձող դէպքերի ու դէմքերի արձանագրութիւններ են: Այդ բոլորը միայն հում նիւթեր են ապագայ պատմագրի համար: Իսկ ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը ծառայելու է որպէս աղբիւր բոլոր նրանց համար որ կը հետաքրքրուին 20րդ դարու սկզբնական շրջանի կովկասահայ կեանքով եւ միապետական Ռուսաստանի դէպի Հայերն ունեցած քաղաքականութեամբ:

«Հայ – թաթարական ընդհարումները» բարեխղճօրէն ուսումնասիրուած, բազմակողմանի լուսաբանուած ու դէպքերն ու դէմքերը ճշգրիտ ու հարազատօրէն ներկայացուած մէկ գիրք է: Չնայած որ նկարագրած դէպքերի գլխաւոր դերակատարներից մէկն ինքն է, բայց ի պատիւ հեղինակի, իր անձը համարեա թէ գրքի մէջ չի երեւում կամ թէ յիշատակւում է միայն այն ժամանակ, երբ այլ եւս դրանից խուսափելն անկարելի է:

Ի հարկէ, այս պարագան պէտք է վերագրել ոչ միայն հեղինակի համեստութեանը, այլ եւ առաջադրած նպատակին: Այդ նպատակը շատ յստակ է ու որոշ, — գրի առնել անաչառ ու ճշգրիտ պատմութիւնը: Իսկ դրան հասնելու համար բաւական չեն հեղինակի յիշողութիւնն ու տպաւորութիւնները: Եւ ընկ. Գիւլխանդանեանը դիմում է փաստերի՝ բազմաթիւ վկայութիւններ յիշատակելով, թուացիկներ ու պաշտօնական զեկոյցներ արտատպելով ու զանազան թերթերէ մէջբերումներ անելով: Գրքի երկրորդ մասն ամբողջովին յատկացուած է այդ բաժնին, որ եւ կրկնակի հետաքրքրական է դարձնում այս աշխատութիւնը: Ուրիշ խօսքով, գիրքն իր ամբողջ կառուցուածքով լիակատար վստահութիւն է ներշնչում:

Կարդալով «Հայ – թաթարական ընդհարումները», առաջին մտածումս այն եղաւ, թէ որքան հարուստ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը: Եթէ չորս օր տեւող դէպքերի մասին կարելի է 220 էջնոց գիրք գրել — այն ալ ոչ լրիւ, որովհետեւ տարագրութեան պայմաններում հեղինակն իր ձեռքի տակ չի ունեցած բոլոր անհրաժեշտ նիւթերը —, ապա քանի՛, ու քանի՛ հատորներ են պէտք Դաշնակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը երեւան հանելու համար:

Երկրորդ, մի ներքին ուրախութիւն զգացի: Նախ այն պատճառով, որ մեր յեղափոխական պայքարի այդ նշանակալից շրջանին իր բոլոր մանրամասնութիւններով մեր երիտասարդ սերունդը ծանօթանալու հնարաւորութիւն ունի: Եւ որ գլխաւորն է, ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը գալիս է ժխտելու այն մեղադրանքը, զոր մէկ քառորդ դար է ինչ Դաշնակցութեան աջակողմեան ու ձախակողմեան հակառակորդները ճգնում են փաթթել անոր վզին: Այս տեսակէտից «Հայ – թաթարական ընդհարումները» գիրքն անգնահատելի ծառայութիւն է մատուցանում պատմութեան արդարադատութեանը:

Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած գլխաւոր մեղադրանքը եղել է այն, որ իբրեւ թէ նա կովկասեան ժողովուրդների մէջ հրահրելով ազգային կրքերն ու ատելութիւնը, անդադար ստեղծել է ազգամիջեան կռիւներ: Անկասկած, հայ բուրժուական դասակարգի շահերից ելնելով… Թէ հայ բուրժուազիան ինչ էր ներկայացնում իրենից եւ թէ ինչ դեր ունէր ընդհարումների ժամանակ, շատ գեղեցիկկերպով պարզուած է այս գրքի մէջ: Ինչ վերաբերում է ազգամիջեան կռիւների պատասխանատուութեան խնդրին, սա արդէն յատուկ ուշադրութեան արժանի մէկ կէտ է:

Թէ նախապատերազմեան մարքսականներն ու ցարականները եւ թէ յետպատերազմեան համայնավարներն ու ռամկավարները նոյն յանկերգն են կրկնում, ընդհարումների ամբողջ պատասխանատուութիւնը նետելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ: Այդ կարծիքն առանձնապէս տիրապետող է ներկայիս խորհրդային հայ շրջանակներում: Եւ տարօրինակ կերպով ներդաշնակութիւն է տիրում իշխան Ամիլախվարիի եւ ծերակուտական Կուզմինսկու եւ հայ համայնավար վարիչների կարծիքների միջեւ: Կարդալով ընկ. Գիւլխանդանեանի գիրքը, նոյն հետեւողականութեամբ պէտք էր եզրակացնել, Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցած հրէական բոլոր ջարդերի պատասխանատուները պէտք է համարել ռուս յեղափոխական կազմակերպութիւնները:

Պատմութեան առջեւ այդ ոճիրը չենք գործում, որովհետեւ ռուսական առաջին յեղափոխութեան շրջանին տեղի ունեցած ջարդերի ու ազգամիջեան կռիւների պատճառներն ու պատասխանատուները վաղուց արդէն յայտնի են: Չափի զգացումը կորցրած մարդիկ միայն կարող են յեղափոխական որ եւ է կազմակերպութեան վերագրել մի յանցանք որ բխում էր միապետական վարչաձեւի էութիւնից ու ներքին քաղաքականութիւնից: Ռուսական առաջին յեղափոխութեան դէմ պայքարելու ձեւերից մէկն էր շարք մը ընդհարումների քաղաքականութիւնը զոր այնքան վարպետօրէն կը վարէր ցարական կառավարութիւնը:

Ընկ. Գիւլխանդանեանը բազմաթիւ փաստերով ծանրաբեռնել է իր գիրքը, լուսաբանելու եւ հաստատելու համար կառավարութեան ստոր դերը տեղի ունեցած դէպքերի մէջ: Իսկ թէ Դաշնակցութիւնը չէր կարող պատճառ հանդիսանալ ազգամիջեան կռիւների, բաւական է միայն յիշատակել հեղինակի այն վկայութիւնները, թէ ինչպէս ոչ մէկ Դաշնակցական չէր ուզում հաւատալ, որ կռիւ է ծագել Հայերի եւ Թաթարների միջեւ, որ Դաշնակցութեան համար այնքան անսպասելի էին դէպքերը, որ ինքնապաշտպանութեան միջոցների մասին անգամ չէր խորհած և, վերջապէս, թէ փետրուարեան դէպքերից առաջ եւ թէ յետոյ ինչ ճիգեր է գործադրել խուսափելու միջադէպերից եւ որքա՜ն է աշխատած յանուն խաղաղութեան: Համոզուելու համար, թէ ամէնէն շատ իրենք Դաշնակցականներն էին վրդովուած կատարուած իրողութիւնից, բաւական է հետեւել հեղինակի ցասկոտ ու տեղ – տեղ անզուսպ ոճին որ 25 տարիներ յետոյ ալ կառավարութեան զազրելի արարքների մասին պաղարիւնը չի կարողանում պահել: Եւ դրանք ոչ թէ կրքի կամ վրէժի արտայայտութիւններ են, այլ զայրոյթի ու զատապարտութեան խօսքեր: Անկեղծութեան չեշտը դրոշմըուած է գրքի բոլոր էջերի վրայ:

Ես դիտմամբ կանգ չառայ գրքի բովանդակութեան վրայ: Ընթերցողը ինք կը ծանօթանայ ու իրազեկ կը դառնայ չորս օրերի անցուդարձին եւ հայ մարտիկների քաջագործութիւններին: Բայց անկարելի է չյիշատակել մէկ հանգամանք: Ընկ. Գիւլխանդանեանը անյայտութիւնից լոյս աշխարհ է հանում Դաշնակցութեան տասնեակաւոր համեստ ու անձնուէր զինուորների, որոնց համար յանուն ժողովրդի պաշտպանութեան զոհուելը գերագոյն պատիւն էր համարւում: Եւ եթէ չչարժէր ընկ. Գիւլխանդանեանի գրիչը, թերեւս երբեք էլ չճանաչէինք Համբարձումներին, Լեւոններին, Ղազարներին, Սերգէյներին ու Շամախեցի Իւանին, որոնցից իւրաքանչիւրը հայդուկի բարձր կոչման է արժանի:

Այս էլ յիշատակենք, որ գիրքը գրուած է պարզ, խօսակցական ոճով եւ մատչելի է ամէն կարգի ընթերցողի համար:

Ուրախութեամբ պիտի արձանագրենք, որ առաջին հատորին յաջորդելու են նաեւ ուրիշ հատորներ: Ընթերցող հասարակութեանը եւ, մանաւանդ, մեր ընկերներին կը մնայ ամէն կերպ աջակցել հեղինակին, շուտ աւարտելու այնքան կարեւոր այս աշխատութիւնը:

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ 1933ԻՆ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ)

ԼԻՈՆ, 17 դեկտ. — Անցեալ տարի 1932 – 33ին, ամբողջ մէկ տարուան գործերու եւ ծրագրուած առաջադրութեանց պատկերը կէս սիւնակի մէջ ամփոփած էի «Ցառաջ»ի Գ. էջին վրայ: Այս տարի կ'ուզեմ քիչ մը աւելի երկար գրել:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Լիոնը, ըլլալով Ֆրանսայի ճարտարարուեստի ամենամեծ կեդրոնը, բնականաբար ծանրապէս պիտի ազդըւէր տագնապէն: Ճիշդ է, գործարաններ կան որ դեռ գործաւոր կը ճամբեն, ուրիշներ գործաւոր կ'առնեն, բայց, այդ գործարանները աւելի շատ արհեստանոցներ են, որ իրենց գործի եղանակը ունին: Երբ եղանակը անցնի, «գործարան»ին դուռներն ալ կը փակուին:

Օրինակ, շաղանակի գործարանը հիմա գործաւոր կ'առնէ, մէկ երկու ամիսէն ճամբելու համար: Թուխաւոր թուղթեր պատրաստող գործարանը (ճանճ, մլուկ եւն. սպաննելու համար) մարտին դռները կը բանայ, օգոստոսին կը գոցէ: Այնպէս որ չենք կրնար ըսել թէ գործազրկութիւնը մեղմացաւ, կամ սաստկացաւ: (Փակագծի մէջ յիշենք թէ վերոյիշեալ գործերուն համար օտարներ չեն առներ):

Լիոնի (Ռոնի նահանգ) շրջանին մէջ, տագնապը աւելի սուր համեմատութեան հասած է գործաւորէն աւելի առեւտրական շրջանակին համար: Շատ մը տուներ, բազմաթիւ մեծ վաճառականներ, որ քանի մը տարիներ առաջ փայլուն գործեր ունէին, հաշուեյարդարով կը փակեն իրենց դուռները:

Տագնապը ազդած է նաեւ հայ առեւտրական շրջանակին վրայ: (Նպարավաճառներ, մսավաճառներ եւ արհեստաւորներ եւն.): Գործէն ելլողը իր խնայած քանի մը հազարը դեռ չսպառած գործի մը ձեռնարկած է: Ոմանք յաջողութեամբ պսակուեցան, ուրիշները ձախողեցան: Տագնապը, գործազրկութիւնը, իրենց բազմաթիւ չարիքներու կարգին ունեցան բարիքներ ալ: Այսպէս մեր գործազուրկ երիտասարդներէն շատեր արհեստաւոր են դարձեր ու դիւրութեամբ օրապահիկ մը կը ճարեն:

Գործազուրկ հայրենակիցներու ուրիշ մաս մը Թօթվեցին քաղաքին փոշին, եւ վերադարձան իրենց նախկին գիւղերը ուր պայմանագրութեամբ եկած էին:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, դեռ կան բազմաթիւ գործազուրկ հայրենակիցներ, որոնք, ինչ ինչ պատճառներով կապուած են քաղաքին, եւ պետութեան կողմէ տրուած չնչին գումարով մը քարշ կուտան իրենց գոյութիւնը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ

Նախ ակնարկ մը նախորդ տարուան կեանքին վրայ, որ սերտ կապ ունի այս տարուանին հետ:

Անաչառութիւնը կը պահանջէ ըսել թէ իրական ազգային մարմին կամ կեանք ոչ մէկ ատեն դեռ գոյութիւն ունեցած է Լիոնի մէջ: Այո, եղաւ ժամանակ մը, երբ խարուսիկ պատրանքներով ալ տարուեցանք, սրտցաւ հայրենակիցներ ստրկանալու աստիճան զիջումներ ըրին, լեզու գտնելու համար ի խնդիր ազգին շահերու: Հայրենակցականներ, կուսակցութիւններ, Վերաշինացներ եւ Կրթասիրացներ միացան — հրա՛շք — «Ազգ. Միութիւն» կազմեցին, բայց … մեղրալուսինը շատ կարճատեւ եղաւ: Կարգ մը խառնակիչներ, իրենց գայլի մարմինին վրայ ոչխարի մորթ անցուցած անմեղ տուներէ ներս մտան՝ եւ որոմ ցանեցին: Ցանքը իր ժամանակին պտուղը տուաւ դժբախտաբար, ու… քաոս: Դաւադիրները խառնեցին ու խառնեցին, եւ ազգային կոչուած կեանքը թանապուրի վերածեցին: Ի՞նչ փոյթ որ վերջ ի վերջոյ այդ թանապուրը իրենց գլխուն թափեցաւ:

Մինչեւ անցեալ տարի մարտ – ապրիլ կրթական հարցը անտես առնուած էր: Ճիշդ է երբեմն եղան ձեռնարկներ, բայց, ոչ մէկը տեւական կեանք ունեցաւ: Իբրեւ դպրոց գոյութիւն ունէր միայն Արաբկիրի Հայր. Միութեան մանկապարտէզը:

Անցեալ տարի, մարտի վերջին, «Հայ Արի»ները, իրենց սեփական սրահին մէջ, բացին դպրոց մը: Ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն գտաւ: Շատ չանցած աշակերտներու թիւը բարձրացաւ 125էն 150ի, գործի լծուեցան չորս ուսուցիչները եւ վարժուհի մը ու դպրոցը կանոնաւոր ընթացքը շարունակեց մինչեւ ամավերջի հանդէսը, ուր երկու ողորմելիներ դրօշի խնդիր հանեցին եւ մանկական հանդէսը խափանեցին:

Դրօշի խնդիրը նոր դրամագլուխ հայթայթեց չարախօսներուն եւ խառնակիչներուն: Ազգային Միութիւնը սկսաւ նոր տագնապներ ապրիլ: Գաւառականը իբրեւ գերագոյն մարմին, առաջին առթիւ վտարեց ծանօթ խառնակիչ մը, Ղարիպ Շահպազը, յետոյ, Ազգ. Միութեան ինկած վարկը բարձրացնելու համար ճամբու դրաւ նաեւ անոր ատենապետը, մի ոմն Թիւֆէնկճեան: Ու հիմա Ազգ. Միութեան ղեկը յանձնուած է վստահելի ձեռքերու:

Գաւառականին երկրորդ գործը եղաւ, վերամշակել իր անցեալ տարուան կրթական ծրագիրը, եւ դըրականօրէն գործի ձեռնարկել: Այս առթիւ անհրաժեշտ համարուեցաւ Բարեգործականին նիւթական օժանդակութիւնը: Անցեալ տարիները, Բարեգործականը տարեկան վեց հազար ֆրանքի նպաստ մը յատկացուցած էր կրթական գործին, բայց, տեղական մասնաճիւղը ինքն իր մէջ հալեցուցած էր: Գաւառականի ատենապետ, Պ. Աղեք. Կիւլպէնկեանի պատրաստած կրթական ծրագիրը կը պահանջէր ճիշդ յիշեալ գումարին կէսը, 3000 ֆր.: Տարեկան հինգ դպրոցի համար (մինչ իրենց տեղւոյն մասնաճիւղը 6000 ֆրանքը կլլեց մէկ դպրոցի — (անգոյ) անունով: Աղեք. Կիւլպէնկեան ծրագիրն է. —

1. — Կեդրոնի դպրոց — Քուռ Լաֆայէթ, արիներու հետ միասնաբար:

2. — Պրօն (արուարձան) Պ. Հապէչեանի բնակարանը, ուր ձրի սրահ կը տրամադրուի:

3. — Մօնշա — Րիւ Ժան տ'Արք իր իսկ բնակարանին մէջ, առանց վարձքի:

4. — Պերրօլէի շրջան — Եկեղեցիին մօտ. Բալուցիներու կայանը:

5. — Տեսինի շրջան եւն.: Իւրաքանչիւրը մէկ մէկ դասատուով եւ վճարովի: Այս հինգ դպրոցներու համար տարեկան պահանջն է 3000 ֆրանքի չնչին գումար մը:

Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը հոկտ. 17 թուակիր նամակով մը Գաւառականէն կը խնդրէ, որպէսզի ըստ նախապէս եղած համաձայնութեան (դպրոցական ծրագրին շուրջ) տայ դպրոցներուն թիւը, ուսուցիչներու անունները, վարձուած վայրերը եւն., որպէսզի իր նիւթական օժանդակութիւնը ընէ: Միւս կողմէն պայման կը դնէ, այս խնդիրները կարգադրել մինչեւ հոկտ. ամսու վերջը: Պ. Կիւլպէնկեան 28 հոկտ. թուակիր գրութեամբ մը կը ներկայացնէ իր ծրագիրը: Բայց այս անգամ ժխտական պատասխան մը: Ի՞նչ է դարձեր: Գաւառականէն վռնտուած անգամը պարտք է սպեր, իբր փոխվրէժ, ռամկավար «Ապագա»յ»ի եւ «Հայ սիրտ»ի մէջ յայտարարել «Գաւառականի լուծուած» ըլլալը: Եւ Բարեգործականի մասնաճիւղը պատրուակ բռնելով այս անպատասխանատու յայտարարութիւնը, սեպտ. 31 թուակիր նամակով մը շարք մը «նկատելով»ներ կը շարէ եւ կը յայտարարէ թէ կ'ուզեն «անկախ» գործել, համաձայն կեդրոնի հրահանգին:

Բարի ճանապարհ…

Գաւառականը համախորհուրդ Ազգ. Միութեան հետ կ'որոշէ, իրենց իսկ միջոցներով գլուխ հանել այս ձեռնարկը ու գործի կը սկսի: Այս գործին նիւթապէս թէ բարոյապէս կ'օժանդակէ «Հայ Մայրերու» Միութիւնը, տրամադրելով որոշ գումար մը (ամսական) ու գործը խանդավառութեամբ առաջ կը տարուի: Այժմ արդէն գոյութիւն ունին յիշեալ դպրոցները: Չմոռնամ յիշել թէ, եկեղեցւոյ մօտիկ դպրոցին վրայ Բարեգործականի մասնաճիւղը գրած է, — «Ես աւելի կը վճարեմ, գիրքը, թուղթը ձրի կուտամ»…

Գաւառականի ատենապետը որպէսզի գործը, աւելի, ամուր հիմերու վըրայ դնէ, Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղին հետ փոխանակած նա-

---

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (20)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ասկէ զատ կը խնդրուէր մաս մը դէպ ուղարկել:

Իսկ Ալաշկերտ (Թօփրաքքալէ) գտնուող տոքթ. Ֆուատ պէյէն Բէօթէք՝ Հիլմի պէյին ղրկուած հեռագրով մը կ'ըսուէր թէ՝ 30 հոգիէ բաղկացած ձիաւորներու խումբ մը սեպտ. 7ի գիշերը Ախթալարէն ներս պիտի մտնէ: Իսկ յաջորդ օրը կը հաղորդուէր — «Երէկ գիշեր 30 հոգի 160 ոչխարներով վերադարձան»:

Նարմանի ճիւղը վարող Խալիլ պէյը Ռուսիոյ ներսերը երթալով, այնտեղի Իսլամներուն հետ շփում ունեցող մեր մարդոցմէն ստացած է տեղեկագիր մը, որուն համաձայն Կովկասի իսլամ բնակչութիւնը մեր ամէն մէկ հրամանը գործադրելու պատրաստ է, բայց անոնք զանգատած են մեր զէնքերէն, ու պահանջած են հայթէճայ կերպով ուղարկել 10,000 հրացաններ՝ Իսլամներուն բաժնելու եւ, ի հարկին, արտակարգ գործեր կատարելու համար:

Խալիլ պէյ Կարսի ու Սարըղամիշի Իսլամներուն հետ եւս շփում ունենալով, այդ շրջանները բնակող եւ ռուսական բանակին մէջ սպայութիւն ընող կարգ մը անձերու հաւանութիւնը ստացած է՝ պատերազմի պարագային մեզի օգնելու: Իսլամ սպաները, ատոր փոխարէն, պայման դրած են որ իրենց աստիճաններուն համաձայն թուրք բանակին մէջ պաշտօնի կոչուին, եթէ այս վերջինը Կովկասը գրաւէ:

Չէթէները, մինչ մէկ կողմէ այս ձեւով իրենց գործունէութիւնը կը շարունակէին, միւս կողմէ՝ Ռուսիոյ ներսերը ղրկուած անձերը, տեղեկութեան հետամուտ ըլլալով, կ'աշխատէին տեղեկութիւններ հասցնել Կարին, ռուսական բանակի քանակին, շարժումներուն եւ ձեռնարկներուն մասին: Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ այս տեղեկութիւնները կուտար Գ. զօրաբանակի տեղեկատուութեան ճիւղի տնօրէն եւ սպայակոյտի հազարապետ Միւմթազ պէյի: Անշուշտ, բանակը եւս իր մասնաւոր տեղեկատու կազմակերպութիւնը ունէր: Այսպէս միացնելով երկու կազմակերպութեանց տեղեկատու բաժինները՝ թշնամիին շարժումներու մասին գաղափար մը կազմել կարելի կ'ըլլար:

Բայց, այդ միջոցին, անշուշտ, Ռուսերը եւս պարապ նստած չէին: Որովհետեւ մենք դեռ պատերազմի մտած չէինք, Կարնոյ ռուսական հիւպատոսը կը մնար իր տեղը: Հիւպատոսարանին պատկանող կարգ մը ռուս սպաներ կային, որոնք իրենք զիրենք ճանչցուցած էին իբրեւ Կարնոյ հիւպատոսարանի քարտուղարներ: Այս սպաները, ամէն անգամ որ առիթ կը գտնէին, Կարնոյ շուրջը կը դեգերէին, մեր զինուորական շարժումները եւ ամրացումները կը քննէին ու կը յաջողէին բաւական հիմնական ծանօթութիւններ ձեռք ձգել: Անոնց այս լրտեսութեան դէմ դժբախտաբար անկարելի էր որ եւ է բան ընել, այնքան ատեն որ անոնք ռուսական հիւպատոսարանի պատկանող անձեր կը նկատուէին:

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, տեսնելով որ Ռուսիոյ լրտեսութեան դէմ ոչ քաղաքային պաշտօնեաները, ոչ ալ զինուորականները որ եւ է միջոց ձեռք առնելիք չունէին, որոշած էր ինքն իր գլխուն ճար մը խորհիլ: Որովհետեւ, կասկած չկար թէ Հայերը շատ կ'օգնէին ռուսական հիւպատոսարանին. որով, հարկ էր օր առաջ արգելք ըլլալ ատոր:

Տոքթ. Պէհա պէյին գտած հնարը ռուս սպաները վախցուցած էր: Այդ գործը յաջողցնելու առակ անձը, որ Կարնոյ երեւելիներէն Ճաֆէր պէյն էր, պաշտօն ստանձնած էր, հետապնդել զանոնք եւ առանց տեղի տալու որ եւ է դէպքի, յարմար վայրի մը մէջ վախցնել:

Ռուսերը, ընդհանրապէս, կառք մը նստելով, պտըտելու պատրուակով, Կարնոյ շուրջը կը դեգերէին եւ երեկոյեան դէմ երբ ամէն կողմ կ'ամայանար՝ կը մտցնէին զազաթները ու կ'աշխատէին մեր կատարած գործերը տեսնել, նօթեր եւ ուրուագիծեր առնել:

Օր մը, դարձեալ, երբ այսպէս լըրտեսելով զբաղած էին, Ճաֆէր պէյ զանոնք հետապնդելով, առանց նշմարելու՝ կը յաջողի մօտենալ անոնց: Ռուսերուն կառքը կը սպասէր երկու բլուրներուն մէջտեղէն անցնող ճամբուն վրայ: Հայ կառապանը քնացեր էր՝ պարոններուն վերադարձին սպասած պահուն:

Ճաֆէր պէյ, օգտուելով այս առիթէն, բլուրներէն մէկուն վրայ կը մագլցի ու կը պահուըտի մացառներուն մէջ: Շրջակայքէն ժողված քարերը մացառներուն եւ դիզելէ վերջ, կը սպասէ որ Ռուսերը վերադառնան իրենց զննութիւններէն: Մութը դրեթէ իջած ըլլալով, անշուշտ պիտի չուշանային:

Իրապէս, հազիւ կէս ժամ անցած, ռուս սպաները երեւան կ'ելլեն հանդիպակաց բլուրին ետեւէն եւ տաք խօսակցութեամբ մը կ'ուղղուին դէպի կառք:

Ռուս սպաները, նախ, տեսնելով առաջին քարին գլորումը, կը կարծեն թէ պատահական բան մըն է եւ իրար չեն անցնիր, բայց, յետոյ, տեսնելով որ քարերը իրարու կը յաջորդեն ու քանի մը հատը միասին, կ'իյնան իրենց վրայ, կը հասկնան թէ կանխորոշ նպատակով մը կ'ըլլայ, անմիջապէս կառք կը նետուին, ու, քունէն նոր արթնցած մտամոլոր կառապանին կը հրամայեն — չո՛ւտ քշէ:

Եւ սակայն, այդ հրամանը տալու հարկ չէր մնացած: Որովհետեւ, կառապանը, անմիջապէս կռահած էր խնդիրը, իսկ ձիերը՝ զգալով վտանգը անընդհատ կը սուրային: Այնպէս որ, Ռուսերուն կառք նետուիլն ու կառքին աւրուած ճամբուն վրայ՝ քառասմբակ փախչելու սկսիլը քանի մը վայրկեան կը տեւէ:

Բայց, որովհետեւ Ճաֆէր պէյ թաքստոցի համար լաւագոյն վայր մը ընտրած էր, 5—600 մեթր հեռաւորութենէ կ'իշխէր, ու մինչ կառքը այդ աւրուած ճամբուն վրայ, ամէն մէկ քայլին փոսի մը մէջ իյնալով ալ ու ձախ կ'օրօրուէր, ու հնար եղածին արագութեամբ յառաջանալու կ'աշխատէր, քարերը կը շարունակէին մէկիկ – մէկիկ իյնալ՝ կառքին զացած ուղղութեամբ: Երբեմն փոքր քարեր կառքին մէջ կ'իյնային, երբեմն ալ ձիերուն կը զարնէին ու զանոնք բոլորովին կը խրտչեցնէին:

Ճաֆէր պէյի կազմակերպած այս ահաբեկման ծրագիրը յաջողապէս գործ դրուած էր:

(Շար.)

…նքերը կը ղրկէ Փարիզ Բարեգոր…ծին կեդրոնին՝ յուսալով թէ …մը աւելի լուրջ կը վարուի եւ …աւոր կարգադրութիւն մը կ՚ը… քանի մը օր վերջ, Մալէզեանի …պաշտօնական …թեամբ, մեքենագիր նամակ մը կը …ով, կրկնելով այն պայմանները …ած են Ցունաստանի եւ Սու… հրատարակուած Հաստատութիւննե… կրթական …: Գ. Մալէզեան այս առթիւ չի …յիշել թէ մասնաճիւղե…մը կը վայելեն տեղական ինքնավա…թիւն, «որովհետեւ մեր գերագոյն …ումնէն է Միութեան ձեռնարկնե…ակախօրէն լարել ու վարել»…

…միւս կողմէ, «Հայ Արի»ները բո… …մէջ, մեծկակ սրահ մը վար… …են տարեկան 3000 ֆրանքի: Մօտ …000) հինգ հազար ֆրանքի ծախքի …րոտի սրահը կարգի դնելու հա… Այս նպատակին համար վեր… …ձեռնարկ մը կատարեցին, բայց …արդիւնք մը չտուաւ, շնորհիւ …ասանի մը խաղերուն: Հիմա տը… …ուած են այդ գումարը հայ… …թելու գործին:

…ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

…մակցականները այս տարի …քոմ մը քաշեցին, միայն տարե…ին այս օրերուն է որ, նորէն, …ցած են: Օրացոյց, հանդէս, խըն…, իրար կը հրմշտկեն: Կուսակ…թիւններէն յիշենք Հնչակեանները …ուած են երկուքի,— «Նոր Եր…եան եւ «Զանգ»եան: Ռամկա…ները կը բաղկանան քանի մը հո… Այս օրերս «Ակումբ»ին ձայնն ալ …ր:

…ցնող տարուան ընթացքին Դաշ…ցութեան հակառակորդները պա… …ծափ ու ծնծղայ զարկին, բայց …ց երգերը սառեցան շրթներուն …: Դաշնակցութիւնը հսկարտ լռու…մը կուրծք տուաւ բազմապիսի …երու եւ հետզհետէ կը զօրանայ, …պէս ամէն տեղ:

…առք իր անունին, իր կեցուածքին …րի ղեկավարներուն:

ՀՈՒՐԴԱՄ ՊԱՍԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Փլաժ» Սեւանի ափին

»»»·«««

Սեւանի ափին վրայ կայ գեղեցիկ …իրք մը, որ կը կոչուի Գիւնէ, թարգ…անի «արեւոտ»:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ …յաստանի հանքային ջուրի հարս…թեանց ուսումնասիրութեան կոչ…ուած յանձնախումբ մը շատ մեծ ար…ք կուտար այս դիրքին, կլիմայա…ն եւ բնաբուժական զանազան տե…կէտներով: Խորհ· Հայաստան կը …է թէ Գիւնէի մէջ պիտի հիմնուի …դրկովկասեան հանգստեան տուն …, որ պիտի ունենայ 500 մահիճ:

…աւ ընտրուած է վայրը, կը գրէ …· Բարխուդարեան: Գիւնէ հրաշալի …իրք մը ունի եւ վերանորոգիչ կլի…այ:

…իտական բազմաթիւ յանձնախում…եր, Հայաստանի առողջապահական …րծավարութեան կամ Մոսկուայի …նաբուժական կաճառի եւ Գիտու…թեանց ակադեմիայի կողմէ ղրկուած, …հաստատեն, որ Գիւնէ բացառիկ …րժէք կը ներկայացնէ կլիմայական, բնաբուժական, մարզական, զբօսա-կան տեսակէտով:

Ունի լեռնային բարձր դիրք (ծովու մակերեսէն 1916 մեթր բարձր), առ-ջեւը լճի ծով տարածութիւն (1400 քառ· քիլոմեթր), նկարչագեղ շրջա-պատ մը բնութեան եւ հանքային հա-րըստութիւններով օժտուած: Այս պայմաններով լեռնային կլիմայի գե-ղեցիկ կայան մը դառնալու ամէն յար-մարութիւն ունի Գիւնէն:

Սեւանի ջուրի տաքութիւնն ամառը աւելի բարձր է քան ռուսիցերիական լիճերու տաքութիւնը:

Այս պարագան կը բացատրուի օդի ղարմանալի մաքրութեամբ եւ արեւի երկար ժամերով (տարեկան 2700 — 2800 ժամ): Արեւին ջերմութիւնը այսպէս կը տաքցնէ լճին ջուրը մեծ խորութեամբ եւ լիճը կը դառնայ ա-րեւի ջերմութեան հսկայական շտե-մարան: Լիճն ալ իր կարգին կը տաք-ցնէ եզերքները, ինչ որ մասնաւորա-պէս զգալի կը դառնայ աշնան, երբ լճին ջուրը օդէն տաք է:

Գիտութեանց Ակադեմիայի յանձ-նախումբին համաձայն, Գիւնէի ափը, հակառակ իր բարձրութեան, ձմեռ-ուան մէջ կը հանդիսանայ Հայաստա-նի ամենատաք անկիւնը: Ասիկա կը բացատրուի հարաւ–արեւելեան դիր-քովը ծովեզերեայ սարալանջերուն, որոնք կը տաքնան արեւէն եւ լճին տաքցած ջուրին բարեխառնող ազդե-ցութենէն: Ասկից զատ, Գիւնէ սարե-րով պաշտպանուած է արեւելեան քա-միներուն դէմ: Գիւնէի ծովափին տա-րեկան միջին ջերմաստիճանն է +6,4:

Միւս թանկագին ազդակներէն յի-շենք երկարատեւ շողարձակումը (radiation), ջինջ, թափանցիկ, բացար-ձակապէս փոշեզուրկ եւ մանրէներէ զերծ օդը, քիչ մը բարձր խոնաւու-թիւնը, որ կը բարեխառնէ կլիման:

Գիւնէն իր հողագրական եւ բուսա-կան տեսակէտով կը պատկանի Ան-դրկովկասեան գօտիին: Հոս տեղ – տեղ կան անտառամասեր, ուր կը բուսնին ու կ՚աճին մօտ տասը տեսակ ծառեր: Հայաստանի հողային գոր-ծավարութիւնը կ՚աշխատի ծովափը զարդարել փշատերեւ ծառերու ան-տառներով, պուրակներ ու պարտէզ-ներ տնկելով: Ասիկա շատ դիւրին է երբ նկատի ունենանք որ շրջապատի սարերը ծովափէն հեռու են աւելի քան մէկ քիլոմեթր:

Գիւնէի ամբողջ տարածութեան վը-րայ կան աւազէ յատակով բազմաթիւ ծովափներ (փլաժ) լողալու համար, գեղատեսիլ անկիւններ՝ հանգստանա-լու համար, որոնց առջեւ կը բացուին հիանալի տեսարաններ դէպի սարերը եւ լճին հանդիպակաց ափը, հորիզո-նին վրայ լեռնային ուրուապատկեր-ներ:

Այս բոլոր պայմանները նկատի առ-նելով, կարելի է Գիւնէի ծովափը դար-ձնել օգտագործելի թէ ամառը, թէ ձմեռը, օդային, արեւային եւ ջրային միացեալ պայմաններու բուժիչ հան-գամանքով:

Մոսկուայի ծանօթ կլիմայագէտ փրոֆ· Կորոստելեւ, Սեւանն ընդու-նելով իբրեւ կլիմայաբուժական կա-յան, կ՚ըսէր թէ մասնաւորապէս ու-շադրութեան արժանի է Գիւնէի ծո-վափը շնորհիւ իր ողողուն արեւին, որ տարեկան կը հաշուէ 2800 ժամ, այսինքն արեւի առատութիւն մը, որ կը մօտենայ Միջին Ասիոյ եւ Եգիպ-տոսի արեւի առատութեան աստիճա-նին, եւ դեռ կը գերազանցէ այդ եր-կիրները: Շնորհիւ ջրային մեծ տա-րածութեան, Գիւնէ օժտուած է ողո-ղուն եւ տարածուն շողարձակու-թեամբ, ջինջ եւ փոշեզուրկ օդով, ջերմութեան եւ խոնաւութեան օրա-կան նուազագոյն տատանումներով:

Կլիմայական պայմաններով, չափա-զանց նպաստաւոր է Արզնիի շրջա-նը, մանաւանդ Գլազոլ ծովախորշը, զոր հովէն պաշտպանուած ըլլալուն համար եւ ջուրին մեծ տարածութեա-նը պատճառով, կարելի է օգտագոր-ծել հիանալի կերպով, իբրեւ բնա-բուժական կայան:

Բուժումի հարցէն զատ, մարդկա-յին մարմնի վերանորոգութեան եւ հանգիստի տեսակէտով մեծ դեր կը խաղայ մարզախաղը, անշուշտ նաեւ ջրային մարզախաղը (լողալ, նաւար-կել), ինչպէս զբօսապտոյտը, զոր կա-րելի է կազմակերպել այստեղ ի շահ հանգստութեան ղրկուած երիտա-սարդութեան:

Միւս կողմէ, Երեւան – Աղստափա երկաթուղին, որ կը շինուի եւ պիտի անցնի Սեւանի ծովափէն՝ ճիղաւոր-ուելով Դիլիջանէն դէպի Ղարաքիլի-սա եւ Աղստափա, կը դիւրացնէ աշ-խատաւորներու ճամբորդութիւնը Վը-րաստանէն, Ադրբէջանէն, մինչեւ իսկ Ռուսիոյ խորերէն դէպի Սեւանի ծո-վափը:

Սեւանի լիճը ունի նաւակներով սպասարկութիւն մը լճին բոլոր նաւա-հանգիստներուն միջեւ, ինչ որ առիթ պիտի տայ հանգստացողներուն՝ զբօ-սանքներ կատարելու Սեւանի պաս-տառին վրայ:

Ուրիշ պարագայ մը եւս այն, որ Սեւանի ծովափը կը կազմէ անասնա-բուծական – կաթնատնտեսական խո-շոր շրջան մը (Նոր Բայազիտ, Մար-տունի, Բասարգեչար): Ցարմարու-թիւն մը կաթնամթերք եւ միս հայ-թայթելու համար հանգստացողնե-րուն: Ատոր համար անշուշտ պիտի կազմակերպուին կաթնատնտես ագա-րակներ: Հանգստացողները կրնան օգ-տուիլ նաեւ Սեւանի իշխան ձուկէն:

Ահա գեղեցիկ հեռանկար մը Գիւնէի անդրկովկասեան հանգստեան կայա-նին համար: Շինութիւնը կը սկսի գալ տարի, գարնան,— կը յուսանք որ Հայաստանի այդ ծովափը (փլաժ) իբրեւ առողջարան, արեւի եւ հան-գստութեան վայր, կ՚ունենայ նաեւ հայկական անուն մը, գիւնէ (արդեօք Թրքական կիւնէշ բա՞ռն է) խորթ բառին տեղ, որ երբեք չի խօսիր: Ա-րեւի այդ անկիւնը, ճառագայթներու այդ գեղեցիկ ըմպանակը պէտք է կո-չել հայկական անունով:

Օրուան գիրքեր

1· ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենա-շար «Յառաջ» թիւ 1· Գին՝ 15 Ֆր·:

2· ԱՐԵ՛Ւ, ԱՐԵ՛Ւ, (հիւծախտաւո-րի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Մի-քայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 ֆրանք:

3· ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 Ֆր·: Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԹԻՒԵՐ

Պուա Քոլոմպ-Անիէռի գաղութի մասին

oooo

Անիէռ Պուա Գոլոմպի գաղութը հաստատուած է 1923էն ի վեր: Առա-ջին անգամ տասը ընտանիքներ կը բը-նակէին Անիէռի մէջ, խարխուլ շէնք մը: 1924ին ձգելով այդ շէնքը, հող մը կը վարձեն եւ կը հաստատուին Պուա Գոլոմպ Շամպար փողոցը: Ցե-տոյ նորեկները կը բաժնուին Անիէ-ռի մէջ ու Պուա Գոլոմպ:

Ներկայիս 350ի մօտ ընտանիքներ կը բնակին Անիէռ Պուա Գոլոմպ: Անձ-նական տուները 90—100 է, 50է աւե-լի հողը վարձքով, իսկ շէնքը սեփա-կան: Այս տուները ընդհանրապէս շի-նուած են երկու երեք յարկով եւ գրե-թէ բոլոր վարձակալներն ալ Հայեր են: Շէնքերուն ամբողջ արժէքը ներ-կայ սակով 8—9 միլիոն Ֆր· կը գը-նահատուի: Կան շէնքեր որ 40,000 հազար կամ 300,000 Ֆր· կ՚արժեն: Ցաւալին այն է որ այս շէնքերուն մեծ մասը պարտքի փոխարէն գրաւի տակ առնուած է:

Եթէ 300 ընտանիք հաշուենք տուրք վճարող, (ուղղակի եւ անուղղակի), մօտաւորապէս տարեկան 150,000 Ֆր· տուրք կը վճարեն մեր հայրենակից-ները:

Ունինք երկու սրճարան, հինգ դեր-ձակ, երկու ատաղձագործ, երկու ժամագործ, չորս սափրիչ, վեց կօշ-կակար, չորս նպարավաճառ: Կան նաեւ ուրիշ արհեստաւորներ: Օրի-նակ որմնադիր եւ տունի շինութեանց մասնագէտ Վարդան ուստան, ինչպէս եւ ջուրի ու կազի շինութեանց վար-պետ Հայկազը ու դեռ ուրիշ արհես-տաւորներ որոնք կ՚աշխատին ուրիշ-ներու քով:

Պզտիկներուն հայկական կրթու-թիւնը բախտին ձգուած է: Մանչ ու աղջիկ խառն հազիւ վաթսուն հոգի կը յաճախեն հինգշաբթի օրերը: Շատ մը ծնողներ անտարբեր են, իսկ ուրիշներ կ՚առարկեն թէ դպրոցը հեռու է: Բա-րեգործականը Պուա Քոլոմպի մէջ սենեակ մը վարձած է Առաքելեանի տան մէջ եւ տղաքը հոն կ՚առնեն հա-յերէնի դասը: Ուսուցչուհին է օր· Նաթանեան, որ ամէն փոհողութիւն յանձն առնելով կ՚աշխատի բառ մը աւելի հայերէն սորվեցնել: Սենեակին եւ օրիորդին ծախքերը կը հոգան ծը-նողները եւ Բարեգործ·

Տասնըհինգ տունի չափ հայ կա-թոլիկներ կան ինկլիզցի եւ քանի մը ընտանիք բողոքական:

Ներկայիս ժողովուրդին հարիւրին 70ը պարապ է: (ԽՄԲ.— Զափազան-ցութիւն չէ՞): Զաշխատող ու նպաստ չստացողներու կիները կարի գործով կը պարապին, իսկ իրենք տունի գոր-ծերով: Այս տարի կարի գործերն ալ պակսած են: Հակառակ ասոր, Հայերէն ոչ անօթի մնացող եւ ոչ ալ մուրացող կայ:

Անիէռի մէջ մօտ երեսուն ընտանիք գործազրկութեան նպաստ կը ստանան մօտ երկու տարիէ ի վեր: Պուա Քո-լոմպ որ վեց ամիսէ ի վեր կորած էր վերջերս Տըլաժէն եւ Ռընօյէն եկած բանուորներուն նպաստը, սկսաւ շա-րունակել մէկ ամսուան յանձնառու-թեամբ Պ· Քոլոմպէն 7 ընտանիքներ կան նպաստ ստացողներ, խնամնացեալ անգործներէն շատերը սկսան մանր ա-ռեւտուրով զբաղիլ շուկաները:

Երկու խօսք ալ հրատարակութեան մը մասին.— Մէկ ամիս առաջ Քոլոմ-պի մէջ վարկաբեկիչ գրութիւն մը հրատարակուեցաւ Հայերու մասին, զանոնք բոռ համարելով պետու-թեան վրայ: Դուք Ֆրանսագէտ Հա-յեր, անշուշտ լսեցիք կամ կարդացիք, ի՞նչու խուլ կը ձեւանաք այդպէս եւ չէք պատասխաներ պարզելով մեր չի-նարար աշխատանքը այս երկրին մէջ, հրաժեշտ լուսաբանութիւնները տը-ուի, վստահ եմ որ ուրիշ անգամ այս-պիսի անախորժութիւններ չեն պա-տահիր:

Յակոբ Ադամեան

ՄԱՄՈՒԼ

Դաւաճան փախուստներու մասին

—•—

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խո-րագրով խմբագրականի մը մէջ· (12 դեկտ·)·

— «Անահիտ»ի խմբագիրը, ճշմար-տութեան եւ բարեխղճութեան դէմ գործած կ՚ըլլայ, երբ առանց կար-մրելու թոյլ կուտայ ինքզինքին հե-տեւեալը գրելու·«Այդ փախչողներուն նամակները արդէն մեծ մասամբ Թաւ-րիզի դաշնակցական օճախին գրիչնե-րէն ելած կամ գէթ այդ գրիչներուն մասնակցութեամբ յարդարուած ըլլալ կը թուին»:

Այս էջերէն բազմաթիւ անգամներ, բարեկամներու եւ հակառակորդներու հրաւէր ուղղեցինք որպէսզի գան ան-ձամբ տեսնելու եւ կարդալու փախ-չողներու կողմէ իրենց ազգականնե-րուն ղրկուած նամակները, որոնք մեր ձեռքն անցած էին նամակագիրնե-րուն իսկ խնդրանքով: Մեր բարե-կամներէն շատեր եկան ու կարդացին: Բայց ոչ մէկ հոգին, ռամկավար թէ հնչակեան, արիութիւն չունեցաւ ի-րականութիւնն ու ճշմարտութիւնը ստուգելու իր իսկ աչքերով:

Պ· Արշակ Զօպանեանին եւ բոլոր իրեն պէս մտածողներուն կը թելա-դրենք դիմել Հայաստանէն փախչող-ներու ազգականներուն, որոնք կը բնակին Աթէնքի շրջաններուն մէջ: Դիմել եւ ուզել նամակները, որպէսզի համոզուին թէ Դաշնակցութեան գրի-չը հեռուէն կամ մօտէն, դեր ու ազ-դեցութիւն ունեցած չէ անոնց բովան-դակութեան մէջ: Թող դիմեն ծանօթ գործարանատէր Պ· Թագւոր Յովա-կիմեանին, որ բազմաթիւ նամակներ ստացած է: Թող դիմեն Դաշնակցու-թեան հետ կապ ու յարաբերութիւն չունեցող Պ· Յովհ· Սաաթճեանին: Թող դիմեն անկուսակցական Պ· Առա-քել Կիւրիճեանի, որ մեր խմբագրա-տան մէջ կարդաց փախչողներէն բը-տացուած նամակները:

Պ· Զօպանեանին պէս չենք զառան-ցեր: Կուտանք փաստեր, վկայութիւն-ներ, հասցէներ, իրողութիւններ ու ճշ-մարտութիւնը երեւան հանելու հա-մար, որպէսզի փախուստներու տխուր երեւոյթը քննուի խորապէս եւ ըստ այնմ դարման խորհուի:

Փախուստներու պատասխանատը-ւութիւնը Դաշնակցութեան ուսին բեռցնելը տրամաբանութեան եւ ողջ-մտութեան հակառակ է արդէն: Խոր-հրդային իշխանութեան դէմ Դաշնակ-ցութեան տարած ուղղամիտ ու պար-կեշտ պայքարէն չազդուող յուռահայ զաղթականը, ի· Հայաստան ոտք դը-նելէն յետոյ ինչպէ՞ս կրնայ ազդուիլ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունեցող Դաշնակցութեան ենթադրական գոր-ծունէութենէն:

Գաղթականը մինչեւ շոգենաւ նս-տիլը անէծք ու հայհոյութիւն կը թա-փէ Դաշնակցութեան գլխուն· իսկ Հայաստան հասնելէ շաբաթ մը յետոյ կը հոգեփոխուի, կը մտափոխուի: Դաշնակցութիւնը կամ Դաշնակցու-թեան խօսքը որ եւ է դեր չունին այս հոգեփոխութեան եւ մտափոխութեան մէջ: Միջավայրը, դժուարութիւննե-րը, ապրուստի նեղութիւնը, նոր պայ-մանները են որ կ՚ազդեն, կը տպաւո-րեն, յոռետես կը դարձնեն ներգաղ-թողը, որ իր փրկութիւնը կը տեսնէ միմիայն փախուստին մէջ: Եթէ կ՚ու-զենք որ յառաջիկային փախուստներ չըլլան, փախչելու ախտը արմատա-պէս բուժուի եւ երկրի հիմքը ամ-բողջ գաղթահայութեան աչքին բարձրանայ, կուսակցական նկատում-ները, փարիսեցիութիւնները եւ ծուռ մտածումները մէկդի դնելով, երեւոյ-թին մօտենանք՝ իրապաշտութեան եւ հոգեբանութեան լոյսին տակ, դատա-պարտելով անոնք որ ներգաղթը կը շահագործեն, զայն վերածելով ող-բերգա – կատակերգութեան: Փա-խուստներու սկիզբը կը դրուի Յու-նաստանի, Պուլկարիոյ եւ ուրիշ վայ-րերու մէջ, ուրկէ գաղթականներ նամբայ կը հանուին, ասիկա պէտք է լաւ հասկնալ»:

ԿԱՆՈՆԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

■■■

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ooooo

ՑԱՆԿ 7

ՓԱՐԻԶ (13), Ն· Ա·:
ՊԱՆԵՕ, Ա· Մ·:
ՓԱՐԻԶ (2), Լեւոն Շիրեան:
ՓԱՐԻԶ (11), Դ·:
ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Հմայեակ Պաղտասարեան:
ԼԻՈՆ, Մամբրէ Տէր Պետրոսեան:
ՓԱՐԻԶ (5), Սեդրակ Սասունի:
ՊՈՐՏՕ, Կ· Հալաճեան:
ՊՈՒՏՕ, Կ· Տօնէրեան:
ԼԻՈՆ, Գէորգ Ջանազանեան:
ԱԹՆՈՒՎԻԼ, Սողոմոն Նիկողոսեան:
ՔԱՇԱՆ, Մինաս Ալթունեան:
ՔԱՆ, Մ· Տայլէրեան:
ՓԱՐԻԶ (19), Պաշըգեան:
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տ· Քիւփէլեան:
ՓԱՐԻԶ (14), Արտաշէս Մկրտիչեան:
ՓԱՐԻԶ (18), Ե· Հ·:
ԼԻՈՆ, Գէորգեան:
ՊՕՄՈՆ (Մարսէյլ), Յովհաննէս Սօլաքեան:
ԼԱ ՊԼԱՆՇԻԶԸՐԻ, Գրիգոր Տէրվիշեան:
ՊՕՄՕՆ (Մարսէյլ), Նազար Իշխանեան:
ԿՐԸՆՈՊԼ, Կարապետ Թիւֆէնկճեան:
ՆԻՄ, Ն· Փ·
ՍԷՆ ԺԸՆԸՎԻԷՎ ՏԷ ՊՈՒԱ, Իշխ· Ամատունի:
ՓԱՐԻԶ, Սարգիս Եղիայեան:
ՓՈՆ Տ՚ՕՊՆԱ, Ա· Կարապետեան:
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ, Գրիգոր Խաչատուրեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ· 1 — 2)

—•—•—

Ուրիշ եօթը վկաներ ալ եկան հաս-տատելու բոլորովին հակառակը: Եթէ երդումը արեւելքի մէջ նշանակու-թիւն չունի, Հօկխտներու համար ալ …նի, որոնց վկայութեան վրայ յեն-…ով պատիժ կը պահանջուի: Եւ ո՞վ …սաւ, որ երդումը արեւելքի մէջ նը-…անակութիւն չունի: Ընդհակառակն, …ոն երդումն աւելի խոր նշանակու-թիւն ունի: Հարցը վկաներու ըրած …յտարարութեանց հաւանականու-թեան եւ հնարաւորութեան մասին է: Ղուկասեանն ամբաստանող բոլոր վկաներն ալ եկան իրենք զիրենք ծի-…աղելի դարձնելու: «Տեսած» են անոր …արուածելը, բայց չեն կրնար ճշդել …չ դանակի մեծութիւնը, ոչ հար-…ածի քանակը եւ ոչ ալ տեղը,— սը-…րահէն դո՞ւրս թէ ներս: Անոնք իրենց …րափոփոխ վկայութեանց մէջ, ան-…ամ մը Ղուկասեանի ձեռքը դանակ …էն տեսներ, այլ Արապեանի ձեռքը կը տեսնեն եւ կ՚ըսեն դարձեալ Ղու-կասեանն էր, անգամ մը Ղուկասեանի բազմաթիւ անգամներ հարուածելը կը տեսնեն, երբ մէկ հարուած է զարնուած բժշկական քննութեան ցուցմունքով իսկ հաստատուած, եւ դեռ նմանօրինակ շատ մը տատամսել-ներ, որոնք կը մատնեն վկաներու բացայայտ անճշդութիւնը:

Պահ մը ընդունինք թէ Ղուկասեան եւ Զիֆթճեան սպաննցած ըլլան Տիլտիեանի, մի՞թէ գործադրու-թեան վայրը պիտի ընտրուէր հան-դիսասրահը, ուր 100—150 հոգի ե-կած էին իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներով:

Կը մեղադրեն Արապեանը, այս շը-նորհալի թրամվէյի պաշտօնեան, որ գրեթէ ամբողջ Կրընոպլցիները կը ճանչնան զինք: Արապեան եղած է բարի ու յարգալից՝ հանդէպ ծերերու, մանուկներու, տկարներու: Այս երի-տասարդը, իր չարքաշ վաստակով կ՚ապրեցնէ իր մայրն ու հիւանդ քոյ-րը եւ ամիսներէ ի վեր կը վճարէ հի-ւանդանոցի ծախքերը: Եթէ Արապեա-նը մեղաւոր էր, ի՞նչու սպասեցիք մինչեւ 12 յուլիս զայն մեղադրելու համար: Պարոններ, Արապեանը հոս բերողն եղած է միմիայն Հօկխտնե-րու սնուցած ատելութիւնը եւ սար-քուած դաւերը: Նոյնը՝ Թորոսեանը, որ եղած է որբ մը, աշխատասէր եւ ընդունակ եւ երբեք դատապարտուած չէ որ եւ է տեղ:

Հօկխտները կը մեղադրեն Ն՛ւ Կիւ-րինեանը, որ բարեկեցիկ է եւ անոնց աչքին «պուրժուա» է նկատուած: Այդ մարդիկ անկէ դործ են ուզած, սա-կայն ան մերժած է: Եւ ահա, ոխ ու քէն եւ մինչեւ այստեղ անճիշդ վկա-յութեան մարմաջ: Եթէ Կիւրինեանը ատրճանակ քաշած եւ ազդանշան տը-ուած ըլլար, գէթ զոհերը առնուազն ատրճանակով վիրաւորուած պիտի ըլ-լային: Սակայն, ատրճանակը սրահէն ներս բերողները եղած են Հօկխտնե-րը՝ իրենք: Հապա Ավակեա՞նը, որ իբրեւ թէ դուռը գոցած է, որպէսզի «հունձքը առատ» ըլլայ: Ո՞ւրտեղ տես-նուած է հայր մը, որ եկած ըլլայ իր կնոջ եւ զաւակներու հետ եւ դուռը գոցէ որպէսզի իր կինն ու զաւակնե-րը վնասուին: Եւ դեռ կ՚ուզէ՞ք որ շա-րունակեմ այս հակասական եւ արտա-ռոց վկայութիւնները վերլուծել…

Իմ յարգելի պաշտօնակից Պ· Փի-թառը մեղադրեց Փափազեանը, եւ ըսաւ· «Ան, ուր ալ ըլլայ կը ճանչցուի իր ոլորուն պեխերէն»: Պ· Փիթառ նախանձելու պէտք չունի, ինքն ալ փոքրիկ պեխեր մը ունի, որ ապագայ կը խոստանան, նոյն իսկ գերազան-ցելու Փափազեանի պեխերը… (ընդ-հանուր ծիծաղ):

Պարոննե՛ր, մի՞թէ կարելի է այս-պիսի սին արտաքին նշաններով մարդ մեղադրել: Փափազեանը եղած է Ազգ· Միութեան քարտուղար եւ ատիկա Հօկխտները շատ լաւ գիտէին եւ պէտք չունէին անոնց կազմակերպած հանդէսը խանգարելու: Հօկերը՝ եթէ կանխամտածում չունենային, նախ չէին գար հոն առանց կիներու եւ զա-ւակներու ընկերակցութեան, եւ, սը-րահին մէջ ալ փոխանակ քովէ քով նստելու, միւսներուն պէս ցրուած կը նստէին:

Հօկխտները գացին հոն միայն խան-գարելու դիտաւորութեամբ: Եւ ատի-կա շատ բացայայտ է: Անոնք չմեղքը-ցան նաեւ 10—12 տարեկան դպրոցա-կան մանուկները, որոնք շաբաթնե-րով գոց սորվեցան «Միրանի ծառը», «Հայ եմ ես»ը, եւ ուրիշ մանկական զուարթ ոտանաւորներ: (Եւ կը կար-դայ այդ ոտանաւորներու թարգմա-նութիւնը):

Հոս անտես չպիտի ընեմ նաեւ Հօ-կերու մասին մեզի հասած պաշտօնա-կան տեղեկութիւնները:

1933 մարտ 16, պաշտօնական նա-մակով մը կը ստացուին հետեւեալ տե-ղեկութիւնները· «Հօկերը Փարիզի հայ գաղութին կողմէ խստօրէն կը քննադատուին եւ կը նկատուին խառ-նակիչներ հայ գաղութի»: Մինչդեռ Դաշնակցութեան եւ «Յառաջ» թերթի մասին տրուած են շատ նպաստաւոր տեղեկութիւններ:

Եւ մի՞թէ այդ չի հաստատուիր,— անշուշտ, բոլորովին ուրիշ ձեւով— տեղւոյս ոստիկանապետին նամակէն, որուն մէջ կ՚ըսէր·«Ռիւ Պայեարի մէջ, մէկ կողմէն անկախականներ, միւս կողմէն համայնավարներ էին որ բա-խում ունեցած են»:

Հօկը, պարոններ, դիմամբ կը ծածկէ իր իսկական դիմագիծը եւ կ՚ուզէ հայրենիքի օգնութեան կոմի-տէի անուան տակ համայնավարական գործ կատարել:

Եւ պարզ է, որ համայնավարները տանիլ չեն կրնար եռագոյնը, որ կը ծածանէր բեմին վրայ: Եւ կ՚ուզէին վար առնել այդ դրօշը, որ ցեղին պա-տիւն ու պատմութիւնը կը պարզնէ իր գոյներուն հետ: Լամաւթինը ի-րաւամբ ըսած է· «Դրօշակը, մեզմէ առաջ, աշխարհի շրջանն է ըրած»:

Համայնավարները, եթէ կ՚ուզեն ա-մէնքին պարտադրել իրենց դիկտա-տուրան, ազատութեան հայրենիք Ֆրանսայի մէջ, բնաւ չեն յաջողիր: Ֆրանսայի մէջ որ եւ է դիկտատոր չի կրնար 24 ժամ դիմանալ:

Իմ պաշտօնակից Պ· Փիթառի եւ Պ· դատախազի խօսքերուն մէջ նըր-դաշնակ արտայայտութիւններ դտայ: Սակայն, սեւ (փաստաբանի) եւ կար-միր (դատախազի) շրջազգեստաւոր-ներու մէջ, ես կը կանգնիմ իմ ամ-բողջ ուժով՝ աղաղակելու փա՛ստ, փա՛ստ, փա՛ստ, դատապարտելու հա-մար այս ութ անմեղները:

Ասկէ քանի մը օր առաջ տօնուեցաւ ուսուցիչ Լէնինէի մահուան 75ամեա-կը: Այս ուսուցիչը խստամբեր դա-տախազի մը պատճառով, առանց հա-մոզիչ փաստերու, դատապարտուե-ցաւ մշտնջենական թիապարտու-թեան:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(9)

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէի հերթական դասախօսական ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Բաֆէ տը լ'Էսթի վերնայարկը։ Նիւթ՝ ի՞նչու դաշնակցական եղած ենք։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933
23 Décembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2377 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՏԱՐԻԷՆ ՄԻՒՍԸ

Ինքնաբերաբար գործի ձեռնարկած են «Յառաջ»ի աշխատակիցներն ու թղթակիցները, պատկերացնելու համար իրենց շրջանին կեանքը:

Հատ մը հրատարակեցինք, երէկ, Լիոնէն: Հատ մըն ալ — երեւակելի — այսօր կ'երեւայ Մարսէյլի մասին: (Փակագծի մէջ ըսենք որ միաժամանակ երեք թղթակիցներ պրպտումներ կատարած եւ թղթակցութիւններ կազմած են, մէկը միւսէն փաստացի տեղեկութիւններով):

Անշուշտ միւս քաղաքներու թղթակիցներն ալ չպիտի թերանան իրենց պարտականութեան մէջ: Ինչպէս եւ հեռաւոր գաղութներու աշխատակիցները:

Աւանդութիւնը յարգած ըլլալու համար չէ որ մասնաւոր ուշադրութիւն կը հրաւիրենք այս կէտին վրայ:

Անգնահատելի արժէք ունին տարեկան, մինչեւ իսկ պարբերական տեսութիւնները, ո՛ր եւ է տեղի եւ ժամանակի համար: Իսկ մեր այսօրուան կացութեան մէջ, անոնք տարրական պահանջներ են: Հրահանգիչ եւ անյետաձգելի:

Ուրիշ բան է տարեկան տեսութիւնը՝ հաստատուն վիճակի մէջ, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ պանդուխտ եւ յարափոփոխ կեանքի մը համար:

Մենք միշտ ալ պէտք ունինք պարբերաբար վերաքաղի ենթարկելու գաղութներու կեանքը: Անոնց սեւն ու ճերմակը: Մակընթացութիւնն ու տեղատուութիւնը: Վերելքը կամ նահանջը՝ …թուական, բարոյական, ընկերային, տնտեսական եւ ֆիզիքական տեսակէտով:

Օրինակ, ո՞վ կրնայ պնդել թէ՝ տեղն ի տեղօք եւ վաւերական թուանշաններով գիտէ մեր գաղութին մարդահամարը:

Մենք վստահ ենք որ ոչ իսկ պաշտօնական կոչուած հաստատութիւնները լրիւ գաղափար ունին այս մասին:

«Յառաջ»ի հիմնարկութեան օրերուն, հարցարան մը բացեր էինք: Այս առթիւ թանկագին տեղեկութիւններ հրատարակուեցան, ընդհանուր գաղափար մը տալով:

Յետոյ փորձեր եղան մարդահամար կազմելու, զանազան քաղաքներու, մասնաւորապէս Մարսէյլի մէջ:

Բայց, անկէ ի վեր ի՛նչ սեւ ու ճերմակ ջուրեր անցան ոչ միայն Սէնի, այլ եւ Ռոնի, Սօնի, Տրոմի եւ ուրիշ գետերու կամուրջներուն տակէն:

1925 – 26 – 27ին հայաշատ քաղաքներ կային որ ցիրուցան եղան, տնտեսական պատճառներով: Ուրիշներ բազմացան ու ծաղկեցան եկւորներով: Կան ալ որ կեդրոնէն յորդելով տարածուեցան դէպի շրջանները,— ինչպէս Մարսէյլը՝ իր արուարձաններով եւ նորաշէն գիւղերով:

Ճիշդ է, տարուան ընթացքին տեղեկութիւններ միշտ ալ անպակաս են այս տեղափոխութեանց եւ համախմբումներու մասին:

Եւ սակայն, տարեկան տեսութիւնն է որ պիտի կրնայ ճշգրիտ գաղափար տալ:

Տարին հանգրուան մըն է, տեսակ մը հաշուեկշիռ կազմելու, ինչպէս առեւտրական կեանքի մէջ:

Մարդահամարէն յետոյ, անոր հետ զուգընթաց, ունինք բարոյական – հոգեբանական մտահոգութիւնը:

Լրացաւ մեր պանդխտութեան 12 տարին: Բոլորս ալ կը յաւակնինք բաւական բան գիտնալ այդ մասին:

Արդ, իրարմէ տարբեր բաներ են ընդհանուր տպաւորութիւնը եւ փաստացի գիտելիքը:

Այստեղ ալ խղճամիտ պրպտումները եւ թուանշաններն են որ պիտի պարզեն կացութիւնը:

Այդպիսի տուեալներով միայն կրնանք հաստատել նահանջը կամ վերելքը, ազգային կեանքի չարն ու բարին: Մանաւանդ յանուն նոր սերունդի փրկութեան թափուած ջանքերուն արդիւնքը:

Հիմնուելով հրատարակուած տեղեկութեանց վրայ, կրնանք ըսել թէ 1932 – 33 աւելի եռանդուն ձեռնարկներ կատարուեցան այս ճակատին վրայ: Շատ մը վայրերու մէջ ուշ սկսան, բայց ամուր փարեցան:

Եւ սակայն, հարկ է սպասել տարեկան տեսութեանց, ամբողջական գաղափար կազմելու համար:

Այս առթիւ, դիտողութիւն մը,— Գաւառի թղթակիցները աւելի ուշադրութեամբ կը հետեւին իրենց շրջանի անցուդարձին, քան Փարիզի աշխատակիցները:

Իսկապէս համայնապատկեր մըն է «Յառաջ»ի «Ձայներ Գաւառէն»ը: Մինչդեռ, ինչ որ «կեանքը արուարձաններու մէջ» կը կոչենք, պատահական է եւ մեծ մասով կը բաղկանայ հանդէսներու եւ ժողովներու նկարագրութիւններէ:

Արդեօք անո՞ր համար որ, «գաւառացիները» աւելի քիչ յաւակնութիւն ունին գրականութիւն խաղալու...

Տարեկան տեսութիւններ կը սպասենք նաեւ Ֆրանսայի հարեւան գաղութներէն,— Անգլիա, Պելժիա, Գերմանիա, Աւստրիա, Իտալիա, Զուիցերիա:

Այդ երկիրներու մայրաքաղաքներուն կամ կեդրոն քաղաքներուն մէջ ալ հայկական ճրագներ կը վառին, եւ կ'արժէ որ պատմեն թէ ո՛ւր կ'երթան կամ ի՛նչպէս կ'երթան մէկ տարիէն միւսը:

Ընդհանուր պատկերը աչքի առջեւ ունենալէ յետոյ, կը դիւրանայ նոր առաջադրութեանց յղացումն ու ձեւակերպումը, ամէն տեղի համար:

Անօգուտ է բացադանչութիւններ արձակել եւ բաղձանքներ գրի առնել, երբ կը խարխափես մութին մէջ, երբ չես գիտեր թէ ի՛նչ ունիս, ո՛ւր կ'երթաս, ի՛նչ կ'ընես:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԵՒ Ի ՀԵՒ ...

oooo

Անհամար տեղացիներու հետ, հազարաւոր Հայեր ալ վարակուած են ազգային վիճակախաղով հարստանալու տենդէն:

Որո՛ւ որ հարցնէք, այդ մասին կը խօսի:

— Առաջինէն առած էի, յուսախաբ եղայ:

— Ես երկրորդէն ունէի ընկերովի, չելաւ:

— Երրորդէն չորս հատ առած էինք տասը հոգիով, ոչ իսկ 200 ֆրանք զարկաւ:

— Չորրորդէն ունիմ հատ մը, միեւնոյն ատեն բաժանորդ եմ «Յառաջ»ի:

— Ես բոլոր շարքերէն կ'առնեմ, ծայրը ծայրին մնալով եւ միշտ 120 ֆրանք վճարելով: Մինչեւ ծայրը պիտի երթամ:

— Մեր արհեստանոցին մէջ 40 հոգի միասին առած ենք չորրորդէն:

— Տասը հոգի միանալով տասը տոմսակ առինք վեցերորդէն, զատ – զատ շարքերով:

— Պիտի մասնակցիմ «Յառաջ»ին ալ, Բարեգործականին ալ, եւ ուրիշ ո՛ւր որ պատեհութիւն մը ներկայանայ:

«Յառաջ»ի վիճակախաղն ալ... իւղ լեցուց կրակին վրայ:

—Ես սկիզբէն ի վեր բաժանորդ եմ. իրաւունք չունի՞մ օգտուելու:

— Ես միշտ կանոնաւորապէս կը վճարեմ, չը՞ պիտի օգտուիմ:

— Ես ձեռքէ կը գնեմ ամէն օր, 1925էն ի վեր, ինչո՞ւ պիտի զրկուիմ:

— «Յառաջ»ի աշխատակիցները իրաւունք չունի՞ն օգտուելու:

Ինչպէս կը տեսնէք, տնտեսական տագնապը եւ ապրուստի դժուարութիւնները այնքան ծանրացած են որ, մարդիկ անակնկալի մը, հրաշքի մը կը սպասեն, թեթեւցնելու համար օրուան հոգերը:

Դժբախտաբար, ինչպէս առօրեայ կեանքի մէջ, վիճակահանութեան առթիւ ալ, խոշոր պարգեւները կ'երթան կը գտնեն այնպիսի մարդիկ որոնք արդէն... ունին:

Խեղճ աղքատը դառը դատի
Հարուստն ուտէ, վայելէ...

×

Ամէն պարագայի մէջ, այս հեւ ի հեւ սպասումը պիտի շարունակուի օրեր եւ ամիսներ, մինչեւ տասներորդ վիճակահանութիւնը:

Մինչեւ որ ազգ. վիճակախաղն ալ ... գործադրկութեան դատապարտուի:

ՎԱՀԷ

Մահ Պ. Գ. Սինապեանի

ooooo

Ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Գ. Սինապեանի, որ ատենէ մը ի վեր կը դարմանուէր հիւանդանոցի մը մէջ: Եօթանասուն տարեկան էր եւ զաւակը տոքթ. Սինապեանի: Վարած է զանազան ազգային պաշտօններ, օգտակար հանդիսանալով իբրեւ քաջ իրաւագէտ: Օսմ. սահմանադրութեան շրջանին հանրօգուտ շինութեանց նախարար եղաւ, իսկ Հ. Հ. Հանրապետութեան ատեն կոչուեցաւ Փարիզի հիւպատոսութեան: Վերջին տարիներս կը վարէր Բարեգործականի Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ooooo

Դեկտեմբեր 1 — 10ի քաղաքապետական վիճակագրութիւնը կը տեղեկացնէ թէ 13 մահեր պատահած են ժանտատենդէն, մինչդեռ նախընթաց տասնօրեակին մահերու թիւն էր երկու, իսկ միջինը՝ 3: Ժանտատենդի նոր դէպքերու թիւն եղած է 77: Նախընթաց տասնօրեակին 30էր, իսկ սովորական միջինը՝ 22: Այս յաւելումը ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով, քաղաքապետութեան առողջապահական վարչութիւնը կը յանձնարարէ զգուշանալ կասկածելի ջուրերէ, մասնաւորապէս հորերու ջուրէն, «որ խիստ վտանգաւոր է փարիզեան շրջանին մէջ»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԱ ՉՈՒԶԵՐ ՆՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԸՆԵԼ

Հինգշաբթի օր Փարիզ հասաւ Սըր Ճօն Սայմըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, խորհրդակցելու համար գերմանական նոր պահանջներու մասին: Նախարարը անմիջապէս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Փոլ Պոնքուրի եւ վարչապետ Պ. Շօթանի հետ: Փարիզէն պիտի երթայ Իտալիա, Ծնունդի տօնին առթիւ, բայց անշուշտ այնտեղ ալ խորհրդակցութիւններ կատարելու համար:

Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, Սըր Ճօն Սայմըն կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Երեսփ. ժողովին մէջ, իբրեւ պատասխան շարք մը հարցապնդումներու: Աշխատաւորական երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ կատարեալ ողբերգութիւն պիտի ըլլայ, եթէ զինաթափութեան խորհրդաժողովը յանգի վերազինման: Ուրիշ երեսփոխաններ ալ քննադատեցին կառավարութեան քաղաքականութիւնը, շեշտելով թէ Անգլիա ստիպուած է ընտրել երկու ճամբաներէն մէկը,— մեկուսացում՝ բոլոր հետեւանքներով, կամ հաւաքական ապահովութեան դրութիւն մը:

Արտաքին նախարարը պատասխանելով ըսաւ թէ առ այժմ անպատեհ է ճշգրիտ յայտարարութիւններ ընել. բայց, Գերմանիոյ «ողբալի մեկնումէն» յետոյ, (հրաժարում Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովէն), անմիջապէս կորովի ջանքեր թափուեցան, եւրոպական մայրաքաղաքներուն մէջ, ելք մը գտնելու համար: Այդ օրէն ի վեր, ամէնէն կարեւոր դէպքն է Հիթլէրի յայտարարութիւնը: «Էական պայման է որ Գերմանիա եւ Ֆրանսա ձեռք քաշեն բռնի միջոցներէն: Անգլ. կառավարութիւնը ուզեց իմանալ թէ ի՛նչ է Հիթլէրի յայտարարութեանց բուն իմաստը: Այդ մասին լուսաբանութիւններ ստանալու համար է որ Լոնտոն կանչեցինք Պերլինի մեր դեսպանը: Իմ կարծիքով, Գերմանիոյ առաջարկները եւ մասնաւորապէս ոչ – յարձակման դաշինքը միայն մէկ դրացիի չեն վերաբերիր, այլ Գերմանիոյ սահմանակից բոլոր երկիրներուն: Այս առաջարկներով զբաղած ատեն, մենք բացորոշապէս հասկցուցինք թէ չպիտի մոռնանք Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն վրայ ինկած պարտաւորութիւնները: Հետեւաբար, ոչ – յարձակման որ եւ է դաշինք ստորագրած ատեն, պէտք է աչքի առջեւ ունենալ այս պարտաւորութիւնները»:

Նախարարը պարզելով կառավարութեան տեսակէտը՝ զինաթափութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին, ըսաւ թէ Անգլիա միշտ ուժ պիտի տայ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ միջազգային գործակցութեան:

⁂ Ֆրանսայի մէջ հետզհետէ կ'աճի ընդդիմութեան ոգին՝ Գերմանիոյ պահանջներուն դէմ: Առաջարկուած նոր պայմանները անընդունելի կը համարուին: Միւս կողմէ, խորհրդարանի արտաքին գործերու յանձնաժողովը համաձայն չէ որ միակողմանի բանակցութիւններ կատարուին Գերմանիոյ հետ, այս հարցերու մասին: Պարզ է որ Գերմանիա կ'ուզէ վերազինուիլ ընդարձակ աստիճանի մը վրայ: Փարիզի մէջ տասը տարուան ոչ – յարձակման դաշինքը կը նկատեն ոչ թէ ամրապնդումը, այլ տկարացումը Քէլլոկի դաշինքին եւ Լոքառնոյի համաձայնութեանց:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՆՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻՆ

Թերթերը կը շարունակեն ընդարձակ մանրամասնութիւններ հրատարակել միջազգային լրտեսութեան գործի մասին, որ ունի բազմաթիւ ծալքեր: Առջի օր ձերբակալուեցաւ 13րդ մեղսակից մը, իսկ երեւան հանուեցան ուրիշ երկու կասկածելիներու ինքնութիւնը: Հետզհետէ կը հաստատուի թէ մեղսակիցները քառասունէն պակաս չեն, եւ բոլորն ալ ճշդուած ըլլալով, մաս – մաս պիտի ձերբակալուին: Գործին հոգին է Տիկին Մարի Լուիզ, Ֆրանսացի փրոֆէսէօր Մարթէնի սիրուհին, որ ընդունելութիւններ կը սարքէր շքեղ սրահի մը մէջ, հրաւիրելով միջազգային քաղաքական եւ զինուորական երեւելիները: Թերթերը կը գրեն թէ այս Մարի Լուիզը, որ կը կոչուի նաեւ Մարի Շուլց, փառաւոր պանդոկ մը գնելու վրայ էր, երբ ոստիկանութիւնը կոխեց իր բնակարանը: Այս առթիւ նոր թուղթեր բռնուեցան, ինչպէս եւ 7000 անգլ. ոսկիի գումար մը, որ բաժնուած էր զանազան պահարաններու մէջ, մասնաւոր նշաններով: Տիկինը ամերիկեան անցագիր մը ունէր, որ սակայն կեղծ է: Բռնուած թուղթերը կը հաստատեն թէ շատ մը բարձր պաշտօնատարներ, երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ չափազանց մտերմացած են այս կնոջ հետ, գաղտնիքներ հաղորդելով: (Ֆինլանտայի մէջ):

Գործին երկրորդ գլխաւոր ղեկավարն է դարձեալ կին մը, Լիտիա Շթալ, որ երկիրէ երկիր շրջած է, ի հաշիւ խորհրդային իշխանութեան: Այս 35 տարեկան կինը, որ ամուսնացած բայց յետոյ բաժնուած է, Ֆրանսա կը գտնուէր պատերազմէն առաջ: Փարիզի մէջ սորվեցաւ արեւելեան լեզուները, մանաւանդ չինարէնը: Իրաւագիտական համալսարանէն ելած ըլլալով, յաջողած էր ծանօթանալ շատ մը կարեւոր փաստաթուղթերու: 1927ին գաղտնի ոստիկանութիւնը կասկածներ ունեցած էր, բայց չկրցաւ որ եւ է փաստ գտնել: 1928ին Լիտիա Շթալ անհետացաւ: 1932ին նորէն Փարիզ եկաւ, բայց խիստ հսկողութեան ենթարկուեցաւ: Հասկցած էր որ կը հետապնդուի, բայց վարպետ միջոցներու դիմեց, խուսափելու համար: Այս կինը ծանօթ է նաեւ իբրեւ տիկին Չէքալով: 48 տարեկան է, բայց ինքզինքը լաւ խնամած ըլլալով, հազիւ 35 տարեկան կ'երեւայ:

Քննութիւնները կը շարունակուին եւ նոր անակնկալներու կը սպասուի: Ամէնէն առաջ պիտի հարցաքննուին Տէր եւ Տիկին Սուից, որոնք արդէն փաստաբան բռնած են: Ասոնք անցեալ յուլիսին յարկաբաժին մը վարձած էին Լոնտոնի մէջ, վեց ամսուան համար: Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, մէկ-երկու օր հազիւ կ'երեւային եւ շարունակ արտասահման կը ճամբորդէին:

Մեծ զարմանք պատճառած է փրոֆ. Լուի Մարթէնի ձերբակալութիւնը: Այս ամբաստանեալը զաւակն է հրամանատարի մը, եւ շնորհքով մարդու համբաւ հանած: Ձերբակալման ատեն մարեցաւ: Կ'ըսուի թէ սիրուհին մոլորեցուցած է զինքը...

—•—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈՒԶՎԷԼԹ հրամանագիր մը ստորագրեց, որուն համաձայն արծաթ նոր դրամ մը հրապարակ պիտի հանուի, ամերիկեան հանքերէն հանուած արծաթով: Արծաթին եւ ոսկիին համեմատութիւնը պիտի ըլլայ 16 – 1: Այս որոշման վրայ, արծաթին գինը բարձրացաւ:

Լիբանանի երեսփ. ընտրութիւնները

ooooo

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՉՈՒՆԻՆ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Լիբանանի ընտրական նոր օրէնքը պատրաստ է եւ հրահանգներ ղրկուած են բոլոր շրջաններուն: 50,000 հոգիի համար իբրեւ հիմ ընդունուած է մէկ երեսփոխան, որով Լիբանանի երեսփոխաններուն ընդհանուր թիւը պիտի ըլլայ 18 ընտրովի եւ 9 նշանակովի: Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուղղակի, մէկ աստիճանի վրայ: Նախորդ ընտրութիւններուն, նախ կ'ընտրուէին երկրորդ կարգի ընտրելիներ, մինչ այս անգամ ժողովուրդը ուղղակի իր քուէն պիտի տայ ընտրելի երեսփոխանին:

Երեսփոխաններու բաժանումները կատարուած են հետեւեալ կերպով.—

6 Մարոնիներ, 4 իսլամ Սիւննիներ, 3 իսլամ Շիիներ, 2 Օրթոտոքսներ, 1 յոյն կաթոլիկ, 1 Տիւրզի եւ 1 փոքրամասնութիւն: Իսկ մարզպանին կողմէ նշանակուելիք 9 երեսփոխանները պիտի ըլլան, 3 Մարոնիներ, 2 Սիւննիներ, 1 Շիի, 1 Յոյն օրթոտոքս, 1 Յոյն կաթոլիկ եւ 1 Տիւրզի:

Հետեւեալ շրջաններու բաժնուած է Լիբանանը.— Պէյրութ պիտի տայ երկու երեսփոխան՝ 1 սիւննի, 1 փոքրամասնութիւն, Ճէպէլ Լիպնան 3 մարոնի, 1 օրթոտոքս, 1 Տիւրզի, Տրիպոլիս 1 սիւննի, 1 մարոնի, 1 յոյն օրթոտոքս, Պէքաա 1 մարոնի, 1 շիի, 1 կաթոլիկ, 1 սիւննի, հարաւ 2 շիի, 1 մարոնի:

Հայերը առանձին երեսփոխան չպիտի ունենան, որովհետեւ 50,000է պակաս է Հայերու թիւը Լիբանանի մէջ:

Կը կարծուի որ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ամսոյս 31ին:

ՏՈՄՍԱԿ ՊԻՏԻ ԾԱԽԷՐ, ԲՌՆՈՒԵՑԱՒ

oooo

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ուսուցիչ մը, Հիասէնթ Կլու, որ թերթերուն մէջ ծանուցած էր թէ ազգ. վիճակախաղի տոմսակներ կը ծախէ... զեղչուած գիներով: Վարպետորդին շքեղ յարկաբաժին մը վարձած էր Վոլթէռի հրապարակին վրայ, թիւ 33, եւ ինքզինքը ծանօթացնելով իբրեւ վարիչ – պատուիրակը անգոյ ընկերութեան մը, յանձն կ'առնէր չորրորդ շերտի տոմսակներ ծախել աժան գնով: Նոյնիսկ դատական պաշտօնեայի մը անունը կուտար: Յարկաբաժինը վարձած էր 11,000 ֆրանքի, բայց սանթիմ չէր վճարած, ըստ օրինի մէկ շաբաթ պայմանաժամ ունենալով: Հարցաքննութեան ատեն ամէն բան խոստովանեցաւ: Ըսաւ թէ «Ազգ. վիճակախաղի փոխադարձ ընկերութիւնը» միայն իր երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունէր, թէ դրամ չունենալով ստիպուած էր այս միջոցը մտածել: Իր խելքով, հրատարակուած ազդին վրայ դրամ պիտի գար, անով տոմսակ պիտի գնէր, եւ եթէ զարնէր, պարգեւներուն հարիւրին 10ը իրեն պիտի վերապահէր: Մէկ հատիկ տոմսակ իսկ չունէր: (Արդէն չորրորդը բոլորովին սպառած է):

Ձերբակալութիւնը ճիշդ ժամանակին կատարուեցաւ եւ նամակով ղրկուած դրամները փրկուեցան: Միայն հինգշաբթի օր հազար հոգի դիմած էին...

⁂ Դատական նախարարութիւնը պաշտօնական ազդով մը կը ծանուցանէ թէ կարգ մը առեւտրական ձեռնարկներ եւ թերթեր կ'օգտուին ազգ. վիճակահանութենէն, բախտախաղեր եւ մրցումներ կազմակերպելու համար: Այս մրցումները չափազանցութեան տարուած ըլլալով, նախարարութիւնը կը յիշեցնէ 1836 մայիս 21ի եւ 1933 ապրիլ 18ի օրէնքները, որոնց համաձայն արգիլուած են վիճակախաղերը, եւ նման գործողութիւնները, նոյնիսկ եթէ ձրի ըլլան:

ՅԱՌԱՋ.— Այս ազդարարութիւնը կապ չունի «Յառաջ»ի հաւաքական վիճակախաղին հետ, որ կը համապատասխանէ ազգ. վիճակահանութեան պայմաններուն:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ռուս քաղաքականութեան նոր ձգտումներուն վրայ, որոնք բոլորովին խոտոր կը համեմատին սկզբնական պոռոտախօսութիւններուն, Մոսկուայէն հետեւեալը կը գրէ «Ն. Փ. Փրէսէի» իրազեկ թղթակիցը, դեկտեմբեր 1 թիւով.—

Ցառաջիկայ շաբաթներուն կը գումարուի ռուս համայնավարական կուսակցութեան համաժողովը, ամբողջ տարի մը ուշ մնալէ վերջ: Այս համագումարը սովետական կեանքին ամենաբարձր իրաւասու մարմինն է: Այս անգամ, երեք տարի առաջուան վիճակէն տարբեր ձեւով կը ներկայանայ այս համաժողովը, որ պիտի պարտաւորուի կուսակցութեան հետեւարար ռուս քաղաքականութեան նորագոյն ձգտումները պատշաճեցընել «սկզբունքային» հարցերու: Արդէն գիւղացիներուն հետ եղած տեսակ մը համերաշխութեան շնորհիւ հունձքի վիճակը ըստ բաւականին գոհացուցիչ ըլլալ կը թուի: Միւս կողմէ Ռուսիոյ հանդէպ համաշխարհային կացութիւնը այնպիսի փոփոխութիւններու ենթարկուած է որ կերպով մը սովետ արտաքին քաղաքականութեան համար յաջողութիւն կը նկատուի, պայմանաւ սակայն որ պոլշեւիկ փոթորկալից եւ որոտընդոստ յեղափոխական շարժումը թեքի դէպի բարեշրջում, եւ վերջին հինգ տարիներու շնորհալից յայտարարութիւնները մտնեն չափաւոր սահմանի մէջ: Ցառաջիկայ համաժողովին օրակարգի կարեւոր կէտերէն մին է վերջնական որոշումը երկրորդ հնգամեայ յատակագծին վրայ: Այժմէն կրնանք ըսել թէ այս երկրորդ հնգամեայ յատակագիծը նոր տառնգք մը պիտի ըլլայ ռուսական կեանքին: Առաջին հնգամեայ յատակագիծը ծանր ճարտարարուեստին, ինքնապաշտպանութեան, դասակարգային պայքարին հնգամեայ յատակագիծն էր, այսինքն շրջանը զրկանքներու եւ կարօտութեան: Երկրորդ հնգամեայ յատակագիծը կեանքի եւ կենցաղավարութեան չափը բարձրացնելու սահմանուած շրջանը պիտի ըլլայ: Եւ այս շրջանին է որ սովետական քաղաքականութիւնըսուր անկիւնադարձ մը պիտի ընէ: Զանգուածային ստուարագոյն մասին խոստացուած են մշակութային խրախուսանք, կեանքի հանգստաւէտութիւններ, հաղորդակցութեան միջոցներ, բնակարանային շինութիւններ, լաւ եւ գեղեցիկ զգեստներ, թատրոն եւ տեսարաններ: Այս խոստումները պարտաւոր է ի գլուխ հանել կուսակցութիւնը յարմարագոյն օրէնքներով: Ո՛չ այսչափ միայն: Դիւրին է անշուշտ հասկնալը թէ այս խոստումներուն կատարումը արդէն իսկ կը պարունակէ նորագոյն խոստումներ, այն է՝ դէպի ... բարեշրջում, դէպի թեքում: Հաւասար վճարո՛ւմ, հաւասար սպառո՛ւմ — այս կանխագոյն սկզբունքը կը վերածուի հիմա ընկերային պէտքերու գոհացումին, ինչպէս նաեւ անձնական շահանկատառումին: Այս վերջին սկզբունքը պաշտօնապէս հռչակուած չէ տակաւին, բայց շատ հեռի չէ այն ժամանակը՝ ուր անձնականութիւնը, անհատները մէջտեղ պիտի ելլեն: Ամէն պարագայի մէջ կարեւոր է սովետական այս զարգացումը, թեքումը, ձգտումը, ո՛ր որ կ'ուզէք:

×

Անվիճելի իրողութիւն է թէ հունձքը նպաստաւոր է, հակառակ ամէն կորուստի եւ ամէն դժուարութեան: Պարտաւորիչ միջոցներուն շնորհիւ Պետութիւնը կրցաւ համբարել 22 միլիոն թոնօ: Ասկէց առաջ եղած թոյլտուութիւններուն հետեւանքով գիւղացիին ձեռքը կը մնայ ոչ միայն իրեն բաւելու չափ ցորեն, այլ քիչ մըն ալ շուկան ծախու հանելու չափ բան մը: Այս տեսակ մը ազատութեան պատճառաւ րուբլին ամուր կը բռնուի: Պետութիւնը 1.80 րուբլի կը վճարէ բռնի իրեն գալիք ցորենին մէկ փութին համար: Իսկ 2.50 կը վճարէ ազատ վաճառումին համար: Եւ որպէսզի այսքան վար գնով գիւղացին համաձայնի իր հունձքը ծախել, պետութիւնը ճարտարարուեստական արտադրութիւններէն աժան կը ծախէ անոր: Բայց այս կնճռոտ համեմատութիւնները կարուկ ձեւ մը առած չեն, միայն թէ այս ամէնը յառաջաբան կը նկատուի նորագոյն կարեւոր զիջումներու: Վաճառքները հետզհետէ պիտի գտնեն իրենց բնականոն գիները: Գիւղացիին ձեռքը աւելորդ դրամ պիտի մնայ իր բոլոր ծախքերէն վերջ, շուկան այսինքն ազատ առուտուրը պիտի զարգանայ, քանի որ գիւղացիին գնելու կարողութիւնը պիտի աւելնայ: Թրոցքիի դրութեան յաղթանակը պիտի ըլլայ սակայն: Մէկ խօսքով՝ քաղաքն ու ճարտարարուեստը դարձեալ գիւղացիներէն պիտի ապրին: Սովը այս կերպով միայն կրնայ դադրիլ, ուտեստները այս կերպով միայն կրնան կանոնաւորուիլ: Ապագային ուրեմն պայքարի դիրքին վրայ պիտի գտնուի նորէն գիւղացին:

Արդէն հրապարակի վրայ սկսած է ազատօրէն հաց ծախուիլ: Ճերմակ հացը երեք րուբլիէն իջաւ երկուքի: Պետութիւնը չի միջամտեր: Մոսկուայի մէջ մէկ քիլօ կարագը, որ 45 թղթադրամ րուբլի կ'արժէր, 38ի իջած է: Միսին գինն ալ ազատ շուկային վրայ հետզհետէ կ'իյնայ: Գործերը կը բացուին կարծես, եւ... գիւղացիին սիրտն ալ սկսած է բացուիլ, ա՛յնքան ծանրածանր կեանքէ մը վերջ:

×

Բայց ինչ որ ալ աւելի հետաքրքրական է սկզբունքի տեսակէտով եւ բոլշեւիկ վարդապետութեան ուղղութեամբ, գրականութեան մէջ տեսնըւած շարժումին ազատութիւնն է: *Այս կերպով սովետ քաղաքացին բարոյական կողմէն ալ նոր ձգտումի կը սպասէ իր կառավարութենէն, որուն ձեռքը հետզհետէ կը թեթեւնայ: Արդէն մէկ տարի առաջ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին նշանաւոր հրամանագիրը հրատարակուեցաւ, որ շարժումի մեծագոյն ազատութիւն կու տար գրականութեան մարզին մէջ, որ մինչեւ այն ատեն պարտաւոր էր միմիայն յեղափոխական նիւթերով, մասնաւոր նպատակի ծառայող քերթուածներով զբաղիլ յանուն վերաշինութեան, եւ այնուհետեւ պիտի կրնար գրել ընտանիքի, սիրոյ եւ ուրիշ ընկերային խնդիրներու վրայ, բայց ոչ թէ համայնավարական իմաստով, այլ ռուս գրագէտը տուած կ'ըլլար իր նիւթերուն ազատութիւնը: Որքան որ այդ հրամանագրին ազդեցութիւնը բացարձակ չէ, բայց կը պատմուի թէ ռուս գրագէտները արդէն իսկ գործի վրայ են, եւ քանի մը ամիսէն գրականութեան բոլոր գիծին վրայ յայտնապէս փոփոխութիւն մը կը զգացուի: Ամէն պարագայի մէջ, փրոփականտայի ծառայող թատերախաղերը, որոնք ասկէց առաջ յեղափոխական - բոլշեւիկեան բնոյթ միայն ունէին, այլեւս չեն բազմանար: Հանդիսականները կը զգան թէ գրաքննութիւնը գեղարուեստին ձեռքը ազատ թողած է: Դասական կտորները երթալով յեղափոխական կտորներուն պակասները կը լեցնեն: Պուլկաքովի թատերախաղը մեծ յուզում առաջ բերած է: Առաջին անգամ ըլլալով համակրական լոյսի մէջ ներկայացուեցան սպիտակ կամ ցարական սպաները, որոնք այսօր հայրենիքէն տարագիր կ'ապրին արտասահման: Բանաստեղծը՝ Պուլկաքով՝ այդ ճերմակ սպաներուն դէպի կարմիր հայրենիքը հոգեբանական վերադարձը կը նկարագրէ: Առաջ բերած տպաւորութիւնը այնքան բուռն ու յուզումնալից եղաւ որ թատերախաղը արգիլուեցաւ, բայց նախորդ թատերական շրջանին կրկին արտօնուեցաւ:* Առաջին ծիծեռնակն էր այս: *Պուլկաքով հիմա նոր թատերախաղի մը մէջ ռուս տարագիրներուն նիւթը կ'ընդլայնէ ազգայնական դըրոշմով եւ անձերուն իրական նկարագրութեամբ, այնպէս որ մինչեւ հիմա Ռուսիոյ մէջ արհամարհուած ու ծաղրուած դէմքերը, որոնք ծաղրանկարներով եւ սուկալի գոյներով կը ներկայացուէին, մարդկօրէն մօտեցած են բեմերուն վրայ եւ սովետ հանդիսականներուն:* Այս բացարձակապէս արգիլուած թատերախաղն ալ ազատ թողուած է եւ պիտի խաղացուի Սթանիսլաւսքիի գեղարուեստական թատրոնին բեմին վրայ:

×

Կրօնքի դէմ պայքարն ալ դադրած է: *Կամ թերեւս կը սպասե՞ն արդեօք որ կրօնական հաստատութիւնները, որոնք տնտեսական ծանրածանր նեղութիւններու ենթարկուած են, իրենք իրենցմէ մարին թափառին: Ամէն պարագայի մէջ, անաստուածական փրոփականտան դադրած է: Բայց չի՞ բաւեր արդեօք սա՛ իրողութիւնը,* թէ պետական օրէնքով արգիլուած է կրօնքի դասը տասնըութ տարեկանէն վար տղոց եւ պատանիներու համար, նաեւ հրապարակային կրօնական փրօփականտը: *Միայն վերջերս շատ դիտուեցաւ որ հոգեւորականներուն անցագիր կը տրուի Մոսկուա երթալու, ինչ որ մինչեւ հիմա արգիլուած էր: Անոնք կրնան Մոսկուա եւս բնակիլ:*

Վերջապէս, ռուսական կեանքին մէջ կը նշմարուի «նոր ոգի» մը, թէեւ խիստ դանդաղ տակաւին, եւ սկզբնական ստորիճանին վրայ: Եւ երբ կուսակցական համաժողովը յառաջիկայ հինգ տարիներու ռուսական կեանքին իբրեւ միջակէտ յայտարարէ նոր հնգամեայ յատակագիծը, կը կարծուի թէ դէպի չափաւորականութիւն քայլ առնող ձգտումը ա՛լ աւելի զօրաւոր եւ ակներեւ պիտի ըլլայ համօրէն Ռուսաստանեայց կեանքին մէջ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(1933 — 1934)

»»» · «««

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թուական մը, տխուր յիշատակներով եւ լպիրշ պայքարներով ու ազգային կեդրոնական կազմակերպութեան քայքայումով:

Նախ՝ գործազրկութեան մասին:

1933ի առաջին եռամսեայ վերաբացուեցան Քարլէթ եւ Սէն - Մարսէլի երկու մեծ գործարանները, եւ ապա բացուեցան Շարթրոյի եւ Քասթըլանի լեդի գործարանները:

Շաքարի երեք մեծ գործարանները, ուր հարիւրաւոր հայ բանուորներ կ'աշխատին, կը նկատուին ամէնէն բախտաւորները, որովհետեւ ոչ ժամերը կրճատեցին եւ ոչ ալ բանուոր արձակեցին, միայն ինքնաբերաբար պակսողներուն տեղ նորեր չառին, այլ մեքենաներ աւելցնելով մնացողներուն աշխատանքը ծանրացուցին:

Սէն - Ժիւսթի «Պիսքիւի Քոստ»ը 1932*ին գրեթէ ամբողջութեամբ արձակած էր իր բանուորները, իսկ այսօր կ'աշխատցնէ մօտ* 420 *բանուոր որոնց երեք հարիւրը Հայեր են, այր եւ կին:*

1932*ի գործազրկութեան տագնապը ցնցած էր նաեւ կօշկակարութիւնը, հետեւաբար եւ Մարսէյլի հայ կօշկակարներու բազմութիւնը իրենց գործատուներով եւ գործարանատէրներով: Իսկ այս տարի քիչ մը ժպտեցան:*

Գաղութին համար մխիթարական երեւոյթ է հաստատել որ հասարակ բանուորներու թիւը շատ քիչ է, համեմատելով ընդհ. ժողովուրդի թիւին հետ: Ունինք մեծ թիւով արհեստաւորներ՝ ընդհանրապէս կօշկակար, դերձակ եւ սափրիչ:

«Յառաջ»ի հրատարակուած տարին իսկ, պատասխանելով իր հարցարանին կը թուէի նաեւ հայկական նպարավաճառի ու մսավաճառի խանութները, որոնք մատի վրայ կը համրուէին: Այսօր անոնց թիւը այնքան շատցած է որ անհնար է քանակը ճշդել բուն կեդրոնին մէջ: Պէտի ջանամ տալ հայկական գիւղերու մէջ բացուած խանութպաններու թիւը:

1933*ը գործի տեսակով* 1932*էն քիչ մը աւելի լաւ ըլլալով հանդերձ, դեռ պակաս չէին նպաստընկալ գործազուրկներ:*

Ֆրանսացիներու յատուկ նպաստի գրասենեակին առջեւ դեռ կը տեսնուին հարիւրաւոր բանուորներ, իսկ ուրիշ կողմ մը Պուլվառ Նասիոնալի օտարականներու նպաստաբաշխի գրասենեակը աւելի խճողուած է: Ռուսեր, Յոյներ, Իտալացիներ, Սպանիացիներ, Հրեաներ եւ այս բոլորին մէջ դեռ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն հայ գործազուրկները:

Սրտաճմլիկ է տեսնել հայ չարքաշ երիտասարդը եւ ընտանեկէր հայ կինը, միջազգային բանուորներու ամբոխին խառնուած, պողոտայի երկու կողմի սրճարաններէն ներս եւ դուրս: Ոմանք խաղի սեղաններու շուրջ նստած «պլօթ» կը խաղան եւ կ'աշխատին ստացուելիք նպաստէն պզտիկ բաժին մը տալ սրճարանապետին, ուրիշներ երիտասարդ եւ յուսալից, հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթեր բռնած, կը վիճաբանին ազգային քաղաքական հարցերու շուրջ, Փաշական եւ հիթլերական շարժումներու մասին, ակնարկ մը նետելով ունկնդիր օտարականներուն վրայ:

Դուրսը կիներն ու տարիքոտ այրերը պատին կրթնած՝ սպասումի պահուն ձմրան դալջ արեւի լոյսանք կը ստանան:

Գործազուրկ բանուորներու այս համախմբումէն օգտուելով, սեւեր հագած կարճահասակ հայ կին մը կը մօտենայ եւ կ'աղաղակէ.

— Փրկեցէք ձեր հոգիները, մաքրեցէք ձեր սիրտերը եւ պատրաստուեցէք մեծ օրուան:

«Բուհճի» մըն է, որ մեծկակ պայուսակի մը մէջ ամէն լեզուէ հոգեւոր գիրքեր եւ տետրակներ զետեղելով, եկած է փրկել մոլորած գործազուրկները, որոնք կը ծաղրեն և կ'անարգեն: Սակայն քարոզչուհին անտարբերութեամբ եւ հանդարտութեամբ կը շարունակէ իր պաշտօնը, չեշտելով.

— Գործազրկութեան բուն պատճառը անհաւատութիւնն է: Վերջին Դատաստանի օրը շատ մօտ է, ապաշխարեցէք, եղբայրներ:

Եւ ահա հարիւրաւոր թռուցիկներ հայերէն, հայատառ թուրքերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն եւ արաբերէն:

Նպաստի շէնքին երկաթեայ մեծ դուռը կը բացուի, անգործները կը խլրտին: Նախ կիները եւ ապա այրերը իրենց թիւի կարգով կ'երթան կնքել տալ նպաստի տետրակները: Ներքին դրան առջեւ ֆրանսացի ոստիկանին քով կեցած է յոյն ղանապան մը որ կը հրէ ու կը հրմշտկէ նոյնիսկ կիները:

Այսպէս շաբթուան մէջ գործազուրկը պարտաւոր է իր տետրակը կնքել տալ եւ տասնըհինգ օրը անգամ մը ստանալ ընտանիքի թիւին համեմատ սահմանուած գումարը:

Կանոնաւոր գործազուրկները իրենք զիրենք բախտաւոր կը նկատեն, մանաւանդ ընտանիքի եւ զաւակներու տէրերը մինչեւ 21 — 22 *ֆրանք օրական կը ստանան, անշուշտ կիրակիներն ալ հաշուելով:*

Միւս կողմէ, սակայն, աւելի ծանր է անկանոն թուղթ ունեցողներու վիճակը: Անոնք չեն կրնար քաղաքի պանդոկներուն մէջ բնակիլ, չենթարկուելու համար ոստիկանական խուզարկութիւններու, եւ արդէն պանդոկապետներն ալ չեն ընդունիր այդպիսիները: Բարեբախտաբար կան գիւղեր, ուր կրնան քիչ մը աւելի հանգիստ ապրիլ եւ պզտիկ գործեր ճարել:

Գործազրկութիւնը տեղացիներն ալ դառնացուցած ըլլալով, օտարականները, մանաւանդ անտէրները ենթարկուած են չփոթ կացութեան մը:

Բարեբախտաբար ցեղային բնազդը կուգայ յուսադրել տկարները:

Հայը և մասնաւորապէս Մարսիլիոյ գաղութի մեծամասնութիւնը, շնորհիւ իր ճարպիկութեան եւ աշխատասիրութեան, ինքնաբաւ դառնալէն զատ, ունի անհամար միութիւններ ու կը պահէ տասնեակ մը կրթարաններ, որոնց մասին պիտի գրեմ իր կարգին:

Միայն բարեկեցիկ հայրենակիցներու սրբազան պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ օգնել անմիջականին, իր ազգակցին, ազգականին կամ հարեւանին:

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «ՊԱԶԱՐ»Ը

Պազար շատ կայ Փարիզի մէջ, բայց Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պազարը մէկ հատիկ է. անոր նման ուրիշ պազար չկայ:

Նախ՝ որովհետեւ Ֆրանսահայ Կ. Խաչի պազար է:

Երկրորդ՝ Փարիզի մասնաճիւղի պազար է:

Երրորդ՝ բարենպատակ պազար է:

— Տօնական օրերուն ամէնքդ ալ գնումներ կ'ընէք. քիչ – շատ դրամ կու տաք հագուստ – կապուստի, ուտելիքի, հաճոյքի: Ի՞նչու օտար առեւտրականներու կոկորդը նետէք ձեր դրամը: Գացէք Կարմիր Խաչի պազարը — ինչ որ ուզէք հոն կը գտնէք:

Սիրտդ կանացի եւ տղամարդու առարկանե՞ր կ'ուզէ — հոն կայ:

Երեխաներու հագուստեղէ՞ն կ'ուզես — կա՛յ:

Գիրք ու գրենական պիտոյքնե՞ր, ամէն տեսակի նուէրցու իրե՞ր կ'ուզես — առատութեամբ կայ:

Նպարեղէ՞ն կ'ուզես, Սուրէն Սահակեանի նուիրած ընտիր, թարմ պտուղնե՞ր կ'ուզես, չոր պտուղնե՞ր կ'ուզես — ինչ որ հոգիդ կը բաղձայ՝ հոն կը գտնես:

Եւ ամէն բան՝ ընտիր, ճաշակով եւ աժան: Գնէ՛ ու տուն տար:

Բացի այդ, հոն կը գտնես ճոխ եւ աժան պիւֆէ, համով խմորեղէն, հաճելի ժամանց: Եւ իբրեւ վերադիր՝ խաչուհիներու անոյշ ժպիտը:

Քանի մը ֆրանք դիր գրպանդ եւ դեկտ. 23*ին,* 24*ին,* 25*ին, կէս օրէն վերջը ժամը 2էն 7, առանց վարանումի, գնա՛ չիտակ* Պուլվար Ռասփայ թիւ 38ը, Տէմոֆրասի *սրահը. հո՛ն է Կարմիր Խաչի պազարը: Որպէսզի չնեղուիս, հաղորդակցութեան միջոցներն ալ ըսեմ.— Մէթրօ Սէվր - Պապիլոն, հանրակառք* AG, BG, S, Ubis, X, AE, CM, CB, B, C.

Մի՛ վարանիր, գնա Կարմիր Խաչի բարենպատակ Մեծ Վաճառքին, որու նախագահ Տիկ. Ս. Բէգլարեան եւ բոլոր ճարպիկ ու ժրաջան խաչուհիները ներկայ են: Ոչ մէկ խանութի մէջ այնքա՛ն ուշադիր ու բարեացակամ վերաբերումի չես արժանանար, որքան հոն: Ո՛չ մէկ տեղ տուած դրամդ այնպիսի երախտագիտութեամբ չընդունուիր, ինչպէս հոն: Ո՛չ մէկ տեղ ծախսած դրամդ այնքան բարի արդիւնք չի տար որքան հոն:

Գիտցի՛ր ու միտքդ լաւ պահէ, որ տուած դրամովդ Կարմիր Խաչը,

Ա. Կը հիմնէ հայ մանուկներու համար հայերէն դասընթացքներ:

Բ. Կը պահէ մանկական ծաղկոցներ՝ աշխատաւոր ծնողներու երախաներու համար:

Գ. Զունեւոր Հայերուն բժշկական օգնութիւն կը հասցնէ:

Դ. Թոքախտաւորներուն բժշկուելու միջոց կու տայ:

Ե. Սնունդի կարօտ մայրերուն եւ երեխաներուն սնունդ կու տայ:

Մէկ խօսքով՝ վաճառքի արդիւնքով կը գործադրուին Հայ Կարմիր Խաչի ծրագրի նպատակները:

Երբ այսքան բարիք կրնաս գործել, ամօթ չէ՞ որ դեկտ. 23 – 25*ին գնումներդ շուկայէն կամ մասնաւոր խանութներէն ընես ու չայցելես Կարմիր Խաչի պազարը:*

Գիտցի՛ր, որ Հայ Կարմիր Խաչը հայ կիներու ամէնէն մեծ եւ ամէնէն համակրելի կազմակերպութիւնն է:

Կարմիր Խաչին օգնել՝ կը նշանակէ հայ ժողովուրդին օգնել:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (21)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Թէեւ Ռուսերը նետուած քարերէն մեռած կամ վիրաւորուած չէին, բայց չափազանց վախցած էին: Հետապնդուած նպատակն ալ ասկէ տարբեր բան մը չէ: Կառքը անհետանալէ վերջ Ճաֆէր պէյ եւս, արդէն իսկ մթնած ըլլալուն, կարուկ ճամբաներէն Կարին վերադարձած է: Ալ անկէ վերջ ռուս սպաները Կարնէն դուրս չեն ելած: Ճաֆէր պէյ ատեն մը եւս հետապնդելով զանոնք, տեսած է որ անոնք չեն համարձակիր ռուսական հիւպատոսարանէն շատ հեռանալ, որով այլ եւս հրաժարած է զանոնք հետապնդելէ:

Մինչ Ռուսերը Կարնոյ շրջանին մէջ լրտեսելով զբաղած էին, անգործ չէին նաեւ «Թէշքիլաթ»ի կողմէ գաղտնօրէն Ռուսիոյ ներսերը ուղարկուած մարդիկը: Ասոնք, սահմանամերձ ռուս գիւղերուն մէջ մարդիկ համոզելով մինչեւ սահման կը բերէին, հոն կը խօսեցնէին ռուսերէն գիտցողներուն հետ ու այդ ձեւով կը յաջողէին Ռուսիոյ մասին ծանօթութիւններ ձեռք ձգել:

ՀԱՅ «ԼՐՏԵՍ» ՄԸ

Աշիրէթական զօրագունդին պատկանող Սարըդ պէյ, դիմելով Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյին, յայտնած էր թէ սահմանամերձ գիւղի մը մէջ կը ճանչնայ Հայ մը, որուն պէտք է վստահիլ եւ որ մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէ: Տոքթ. Պէհա պէյ ալ ուզած էր այդ Հայը սահման բերել: Եւ որովհետեւ անոր հարցաքննութեան մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայուէր, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ անձամբ գացած էր Կարինէն Քէօթէք: Հոն բերուած Հայուն անունը Արշակ էր: Հարցաքննութիւնը տեղի պիտի ունենար Գ. զօրաբանակի արուած հրահանգներուն համաձայն ու առնուած տեղեկութիւնները անմիջապէս պիտի հաղորդուէին հրամանատարութեան:

Երբ լուր տրուած էր թէ Արշակ սահման՝ Հալաէք բերուած է, Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Քէօթէքէն հոն երթալով սկսած էր հարցափորձել Հայը:

Որովհետեւ այդ միջոցին թուրքեւռուս սահմանին վրայ բնակող բոլոր Հայերը առանց բացառութեան Ռուսիոյ կը ծառայէին եւ Թուրքիոյ հանդէպ իրենց սնուցած թշնամութիւնը ծածկելու իսկ պէտք չէին զգար, հարկ էր ռուս ոստիկանութեան մէջ ծառայող Արշակին նախ հարցնել թէ ինչո՞ւ Թուրքիոյ բարեկամ կ'երեւար, եւ ի՞նչ պատճառաւ Ռուսերուն դաւաճանելով անոնց հակառակ լրտեսութիւն կ'ընէր:

Այս պրպտումին իբրեւ հետեւանք, Պէհաէտտին պէյ սկսած էր Արշակէն կասկածիլ: Ռուսիոյ մասին անոր տուած ծանօթութիւնները թէեւ ուշադրութեան արժանի էին, բայց որովհետեւ անոնց ստուգումը անհնար էր, աւելի յարմար կը նկատուէր Հայուն չվստահիլ:

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ անոր հարցուցած էր.

— Արշակ էֆէնտի, Ռուսերուն սահմանի ոստիկան զօրքի գումարտակին պատկանելով հանդերձ, ի՞նչպէս կըցար գումարտակդ թողուլ եւ մինչեւ հոս գալ:

Արշակ, այս հարցման անկայուն կերպով պատասխանած էր.

— Խնդրին իսկութիւնը յայտնեմ ձեզի: Իմ սպաս զիս ղրկեց ռուսական տեղեկատու ճիւղի սպային: Այս սպան ինծի ըսաւ — Թրքական սահմանը երթալով քննութիւններ պիտի կատարես. այնտեղի Հայերուն հետ շփման մէջ մտնելով անոնց պատրաստութիւններու մասին տեղեկութիւններ պիտի ստանաս: Այս գործը կարենալ ընելու համար, ինքզինքդ Թուրքերու բարեկամ պիտի ձեւացնես: Եւ, անոնց ծառայելու պատրուակին տակ, ի նպաստ մեզի լրտեսութիւն պիտի ընես: Այս ձեւով ահա մինչեւ հոս գալ յաջողեցայ:

— Դուն, քու այս խօսքերովդ ինքզինքդ ոչ թէ կը պաշտպանես, այլ կը մատնես: Ի՞նչպէս կրնանք վստահ ըլլալ թէ մեզի հաւատարիմ պիտի մնաս: Ի՞նչպէս պիտի հաստատես թէ տուած լուրերդ ճիշդ են: Ի՞նչպէս բացատրել մանաւանդ Ռուսերուն դաւաճանելով մեզի ծառայելդ: Այս մասին մեզ քիչ մը կը լուսաբանե՞ս:

— Ատոր չափ դիւրին բան չկայ, էֆէնտիմ: Ես առայժմ որ եւ է օգուտ չեմ ակնկալեր ձեզմէ: Զիս կը վարձատրէք՝ ըսածներուս հաւատալէ վերջ: Բնաւ գործիս չի գար Ռուսերուն ծառայել: Որովհետեւ, ես անոնց աչքին ոստիկան – զօրք մըն եմ միայն: Մինչդեռ, եթէ ձեզի ծառայեմ, անշուշտ ինծի մեծ գումարներ կու տաք: Որով, ձեզի կը յանձնարարեմ հեղ մը զիս փորձել:

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Հայը այս ձեւով երկար բարակ հարցափորձելով հանդերձ, յաջողեցաւ Արշակի մասին իր կասկածն ու վարանումը փարատել: Հետեւապէս, չէր արտօնած որ Ռուսիա վերադառնայ եւ որոշած էր զայն Կարին ղրկել: Կը յուսար որ, հոն՝ աւելի խիստ հարցաքննութեամբ մը՝ պիտի կարենար աւելի ծանօթութիւններ առնել Արշակէն:

Մինչդեռ, այդ կարծիքէն չէր աշիրէթական գունդին հազարապետներէն Սարըդ պէյ: Ան, չմիտնալով տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի տեսակէտին, չափազանց կը պնդէր որ վստահուի Արշակին:

Վերջապէս որոշուեցաւ խնդիրը տեղեկացնել նաեւ Գ. զօրաբանակի հրամանատարութեան: Անմիջապէս հեռագիր մը ուղարկուեցաւ եւ խնդրուեցաւ որ տեղեկացնեն թէ ի՞նչպէս պէտք է շարժիլ: Հրամանատարութենէն ստացուած պատասխանով կը պահանջուէր Արշակը Կարին ղրկել:

Երբ խնդիրը Արշակին յայտնուեցաւ, լրտեսը քիչ մը գունատեցաւ: Բայց, անմիջապէս ամփոփելով ինքզինքը, սկսաւ հասկցնել որ եթէ կարին ղրկուի, ժամանակ պիտի կորսուի, եւ, կարգ մը անուններ թուելով ըսաւ թէ դժուարութեամբ պիտի կարենայ ռուսական քարտէսներ ձեռք ձգել:

Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, Արշակին տուած բացատրութիւններուն վրայ, իր ընկերներուն հետ խորհրդակցելով, ինք իր ոտքով եկող այս ռուս լրտեսի մասին հետեւեալ որոշումը տուած էր.—

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

— o —

...ՒՆՇԱԳՐԱՒ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԸ

...ոլսոյ «Վագըթ»ը խմբագրական մը ...ով «Թուրքիոյ Հրեաններուն թրքաց... ...ւմը» խորագրով, (16 դեկտեմ... ...ր): Խնդիրը կապ ունենալով բոլոր ...մասնութեանց հետ, կ'արտա... ...նք հիմնական մասերը .—

...վերջին օրերս, նոր շարժում մը ըս... ...մեր երկրին հրեայ մտաւորա... ...երուն մէջ, Թուրքիոյ Հրեանե... ...մէջ թուրք լեզուն, մշակոյթը եւ ...ը տարածելու համար: Անոնց ...ը է՝ մինչեւ հիմա պաշտօնա... ...թուրք Հրեաները ասկէ վերջ ըզ... ...մով ալ թուրք դարձնելու աշ... ...ել:

...է որ մեր երկիրը գտնուող ...ները՝ Յոյներուն ու Հայերուն ...՝ զանգուածաբար միջնորդ հան... ...ած չեն այս կամ այն ձեւով քա... ...կան բաղձանքներու իրագործ... Անոնք չեն շեղած իշխանութեան ...ն եկող կառավարութեան հան... ...իրենց հաւատարմութենէն: Սա... ...անոնք այսպէսով իրենց օրինա... ...ու պարտաւորիչ պարտականու... ...ը կատարած ըլլալուն համար, ...թուրք հաւաքականութեան մէջ պա... ...ծ են իրենց փոքրամասնութեան ...ութիւնը:

...Հրեաները՝ թուրք լեզուն իբր պաշ... ...կան լեզու ընդունելով հանդերձ, ...ներին լեզուի աստիճանին չեն հաս... ...ած զայն: Այս պատճառով, հր... ...մտաւորականներու մեծամասնու... ...ը օտար լեզուով ստացած են ի... ...ուսումը, որով օտար մնացած են ...թուրք մշակոյթին եւ չեն կրցած բո... ...ովին յարիլ թրքական իտէալին:

...հիմա կը տեսնուի որ նոր շարժում ...սկսած է, հրեայ տարրը թրքա... ...ելու ուղղութեամբ:

...նոր հետեւանքով, ինչպէս Էնկիւ... ...Պոլսոյ մէջ ալ կազմուած է մշա... ...ութային միութիւն մը որու նպատա... ...պիտի ըլլայ նախ եւ առաջ հրեայ ...մտաւորականներուն միջեւ բանախօ... ...թիւններով շեշտել լեզուական, ...մշակութային եւ իտէալի միութեան ...պէտքը, թուրք մշակոյթին հիմերը ...ել անոնց եւ ապա անցնիլ ժո... ...րդական խաւերուն:

Մէկ խօսքով՝ ուզուածը սա՛ է. — ...Հրեաները ամբողջովին իբր մայրենի ...լեզու ընդունին թուրքերէնը: Թուր... ...քերէնէ ուրիշ ո՛չ մէկ լեզու չխօսին եւ ...թրքական մշակոյթը առնեն՝ իբր ի... ...րենց ազգ. մշակոյթը: Անգամ մը որ ...թուրքերէնը Հրեաներու մայրենի լե... ...զուն եւ թուրք մշակոյթը իրենց ազ... ...գային մշակոյթն ըլլայ, ա՛լ անկէ ...վերջ իտէալի միութիւնը ինքնին գո... ...յացած պիտի ըլլայ, իբր անոնց բնա... ...կան արդիւնքը:

Այս ձեռնարկը գոհունակութեամբ ...կ'ողջունենք: Հանրապետական վար... ...չութիւնը բոլորովին իրարմէ զատած ...է կրօնքի եւ աշխարհի սահմանները: ...Թրքական հողերու վրայ ապրող բո... ...լոր կրօնական փոքրամասնութիւննե... ...րը թուրք են, մեր հիմնական կազմա... ...կերպութեան օրէնքին համաձայն: Այս ...փոքրամասնութեանց խիղճի համո... ...զումները ի՛նչ որ ալ ըլլան կրօնքի մա... ...սին, թրքական մշակոյթը ճշմարտա... ...պէս իւրացնելու պարագային, պէտք ...է որ զգացումով ալ թուրք հաւաքա... ...կանութեան մէջ մտած ըլլան: Մնաց որ, թուրք պատմութիւնը հետազօտող միութեան կողմէ վերջին քանի մը տարուան ընթացքին կատարուած գիտական ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են թէ՝ կարգ մը Հրեաներու կարծածին պէս, իրենց ցեղային փոքրամասնութիւն մը չեն: Այս տեսակէտով, եթէ թուրք Մշակոյթի միութեան սկսած ձեռնարկը շարունակուի, ամէն պարագայի մէջ կրնայ շատ լաւ արդիւնքներ տալ:

Մ՛չ թէ ճայնոյել, այլ ճերմել

ooooo

Հայկոմկուսի քարտուղար Ա. Խանջեանի Փարիզի իր «յարգելի բարեկամ»ին գրած նամակի կապակցութեամբ երեւան էր հանել Պ. Ա. Զօպանեանի մէկ «ճարպիկութիւնը»: Ինչպէս եւ սպասելի էր՝ պատասխանը եղաւ Հայհոյանք («Ապագայ», 19 դեկտ.) եւ à la Զօպանեան մասալներ խնդրի հետ կապ չունեցող նիւթերի մասին: Այն ինչ, եթէ ելել է պատասխանելու, Պ. Զօպանեանը պէտք է պատասխանէր հետեւեալ հարցերին:

Ա. Փարիզի դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին յայտնում է, որ հայ բոլշեւիկները,— «մեր ազգային կառավարութիւնը» — մերժել են արտօնել Նուպարաչէնի կառուցումը Հայաստանում: — Ճի՞շդ է այս թէ ճիշդ չէ:

Բ. Նոյն Բեսեդովսկու ասելով, Երեւանից մերժում ստանալուց յետոյ, Բարեգործականի վարիչները դիմել են Մոսկուայի միջնորդութեան եւ միայն Ստալինի հրամանի առջեւ տեղի է տուել «մեր ազգային կառավարութիւնը»: — Ճի՞շդ է այս թէ ոչ:

Գ. Նոյն Բեսեդովսկին պնդում է որ Պ. Զօպանեանը եւ հանգուցեալ Պապաջանեանը Նուպարաչէնի խնդրի առթիւ իրեն հետ տեսակցութիւններ են ունեցել եւ Պ. Զօպանեանը, ի միջի այլոց, նուպար — առաջին պտուղի հնարամտութեանն է դիմել: — Ճի՞շդ է Բեսեդովսկու ասածը թէ ճիշդ չէ:

Եթէ ասելիք ունի, այս կէտերին պէտք է պատասխանէ Պ. Զօպանեան եւ ոչ թէ սարէն — ձորէն հեքեաթներ պատմէ, գլխիս գայլի չարական կարդայ ու հայհոյէ: Որքան եւ հմուտ հայհոյիչ լինի Պ. Զօպանեանը — այդ ասպարէզում մրցանիչը, ամենայն իրաւունքով իրեն է պատկանում — հայհոյանքով ո՛չ փաստ կը հերքուի եւ ո՛չ ճշմարտութիւնը կը հաստատուի: Հայհոյանքը ամենից առաջ հայհոյողին է նուաստացնում:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՌ Պ. Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆԻՆ

oooo

Մենք չէինք ըսած թէ Սիման Ղալֆան Հայ է թէ Հայ չէ, չէինք ըսած թէ Զմշկիկը կամ Վասիլը Հայ են թէ չեն, այս բանասիրական խորունկ ծանօթութիւնները ցուցադրելու հարկ չկար մեր երկու դիտողութիւններուն առթիւ: Եթէ այս տեսակ ծանօթութիւններ անհրաժեշտ ըլլային, պիտի չթերանայինք անշուշտ նախ եւ առաջ ըսելու թէ Սիման Ղալֆայէն, Զմշկիկէն, Վասիլէն վեր այս ազգը ծնունդ տուած է նաեւ Զօպանեանին: Ասիկա անպատճառ պէտք է ըսել: Բայց անտեղի պիտի ըլլար, քանի որ անդէպ ու անտեղի գտանք Պ. Լ. Կէոտանի երկարապատում եւ տաղտկալի ճառախօսութիւնը այն իրիկուան հաւաքոյթին առթիւ, որ բնաւ ակադեմական չէր: Մենք գործը այսպէս կը դատենք, Պ. Զօպանեան, ոչ թէ օրուան հզօրներէն մին յանդէպս փառաբանելու նպատակով, ինչպէս ձեր «իրաւական» պարտականութիւնն է, քանի որ «տիրացու» աստիճանէն մէկ աստիճան վեր սարկաւագի կարգ ունիք, այսինքն՝ բուրվառակիր էք:

Գալով փրանսերէն մէկ սխալին, նոր բան մը չունինք այդ մասին ըսելիք, քանի որ դուք իսկ, ձեր անսպաբարական ու խորհրդակիր ոճով, ոչ հերքած էիք, ոչ հաստատած: Թո՛ղ որ մենք այդ մէկ սխալը մատնանիշ պիտի չընէինք բնաւ, եւ երբեք միտք չունէինք խնդրոյ նիւթ ընելու Պ. Կէոտանի հմտութիւնն ու փորձառութիւնը փրանսերէնի մէջ, եթէ, դարձեալ յանդէպս, «անթերի» ածականը փակցուած չըլլար անոր պոչին:

Բայց, զի՛րդ եւ իցէ, *երջանիկ մարդ էք դուք, Պ. Զօպանեան, որ աչա պատեհութիւն մը եւս ունեցաք ծնծղայ ղօղանջելու կամ բուրվառ շարժելու: Արդարեւ նախանձելի է վարձկանութեան այս մասնագիտութիւնը:*

ԵՏԱՆ

Համախումբ «Յառաջ»ի

»»»·«««

Պուքրէշէն Պ. Սմբատ Մատէնճեան մէկ – մէկ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ հետեւեալ հաստատութեանց .—

1. «Րաֆֆի» Ակումբ, Պուքրէշ:
2. Հ. Մ. Ը. Մ.ի » »
3. Ուս. Միութիւն » »
4. Տիկնանց Միութիւն, Կալաց:
5. Աշակերտական Միութիւն, Սիլիսթրէ:
6. Արմէն Գնունի ընթերցարան, Պազարճըք:

Շնորհակալութի՛ւն:

Այս առթիւ ստացած ենք հետեւեալ նամակը .—

— «Կարդալով ձեր կոչը անպարտաճանաչ – ընթերցողներու հասցէին, խորունկ ցաւ զգացի:

Մենք հոս, մեր առօրեայ զբաղումներու ընթացքին, պապակով կը սպասենք Պ. Ճգնաւորեանի առօրեայ այցելութեանը եւ նոյն իսկ փափաքը յայտնած ենք — կրնաք հարցնել իրեն — թէ արդեօք կարելի չէ՞ր որ «Յառաջ»ը օրական երկու անգամ լոյս տեսնէր, զարմանքով կ'իմանանք ձեր կոչէն թէ կան եղեր մարդիկ որ անվճար կը կարդան եղեր:

Այս բանը իմ սրտիս մէջ փլուզում մը առաջ բերաւ եւ մտածել տուաւ:

Մտածեցի թէ, մինչ յաւակնութիւնը ունինք կրթուած ազգ ըլլալու, պէտք չէ՞ր որ հպարտանայինք թերթով մը որ իր ձեւով, ծաւալով, տպագրական կատարելութեամբ եւ բուղթին ազնուութեամբ օտարներուն մասնաւոր ուշադրութիւնը կը գրաւէ, իսկ իր պարունակութեամբ — թոյլ տուէք ինծի ըսել այս բանը — մեր ազգային համատարած թշուառութեան այս օրերու ընթացքին, տեսակ մը օրհնութեան պէս կուգայ ամէն օր յոյսի կաթիլով մը ամրապնդել մարդու վրայ եղող մեր ազգային խղճմտանքը:

Կարծես թէ «Յառաջ»ը նստեր է արդի հայութեան բազկերակին խիստ մօտը եւ մէկ ականջը անոր զարկերուն տուած, օրը օրին տեղեակ կը պահէ մեզ անոր վիճակին մասին:

Եթէ «Յառաջ»ը գաւառական թերթուկ մը ըլլար, ինչպէսներ կան, թերեւս մասամբ ներելի ըլլար անոր բաժանորդագնին քիչ մը ուշացումը, բայց երբ օրաթերթ մը կը հասնի այն բարձրութեան որ նոյն իսկ օտարներու զարմանքը եւ հետաքրքրութիւնը կը հրահրէ, իսկ հայ ընթերցողին կը պարտադրէ մինչեւ վերջին տողը կարդալ, այլ եւս տարակոյս չի մնար թէ պէտք էր որ ինքզինքը պարտադրէր նաեւ նիւթական տեսակէտէն:

Թերեւս այս կէտին մէջ ալ պէտք է փնտռել հայութիւնը տառապեցնող յաւիտենական հիւանդութեան մէկ ախտանիշը:

Հոս, Պուքրէշի «Ատէվէրուլ»ը որ «Յառաջ»ին պէս կրակէ տողերով կը խմբագրուի — (խմբագիրը՝ Էմանուէլ Սոխոր Հայ մըն է) եւ որ այստեղի միակ լաւագոյն թերթն է «Յառաջ»ին հետ բաղդատելի թէ ծաւալով եւ թէ ձեւով, վերջերս պալատներ շինեց իր հսկայ խմբագրութիւնը պարփակելու համար:

Անկեղծ յարգանօք
Ս. ՄԱՏԷՆՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Եղկացիներուն

»»»·«««

Եղկատի եւ շրջանի Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վարչութեան հրաւէրին վրայ, խումբ մը հայրենակիցներ խորհրդակցելով, վերակազմեցինք Փարիզի մասնաճիւղը որ անդամներուն ցրուումովը ժամանակէ մը ի վեր կազմալուծուած վիճակ մը ունէր:

Ժողովին նախագահեց ներկայ երիցագոյն անդամ Պ. Միհրան Մելքոնեան: Մի առ մի քննուեցան Վիէնէն եկած շրջաբերականին վեց կէտերը: Մասնաճիւղը շնորհաւորելի գտնելով Վիէնի մեր հայրենակիցներուն այս նախաձեռնութիւնը եւ սրտանց փափաքելով որ ընդ միշտ հարթուին մասնաճիւղերուն անհասկացողութիւնները, իբրեւ Վիէն ուղարկելիք պատգամաւոր ընտրեց բոլորովին չէզոք հայրենակից մը: Վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով .— Պ. Պ. Գ. Պիլալեան՝ ատենապետ, Յարութիւն Պալեան՝ գանձապահ, Հ. Հ. Մաճառեան՝ խորհրդական: Այն բոլոր հայրենակիցները որ բանաւոր պատճառով կը բացակայէին եւ կ'ուզեն անդամագրուիլ, բարեհաճին գրել հետեւեալ հասցէին .— M. G. 34, Rue Bisson, Paris.

Ներկայ մը

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՃԻ

Անցեալ 16 յունիսին մարդահամար մը կատարուեցաւ Գերմանիոյ մէջ: Մարդահամարին արդիւնքը հրատարակուած ըլլալով վերջերս, կը տեսնուի որ Գերմանիոյ բնակչութիւնը աճած է 1925էն ի վեր 3 միլիոն: Ներկայիս Գերմանիոյ բնակչութեան թիւն է 65,335,879, *իսկ 15 յունիս* 1925*ին՝* 62,410,829 *էր: Պերլինի բնակչութեան թիւն է ներկայիս* 4,236,000*: Այս վերջին մարդահամարը ցոյց տուաւ որ Գերմանիա ունի* 51 *քաղաքներ, որոնց բնակչութիւնը* 100,000*էն աւելի է:*

ՄԱՄՈՒԼ

ԼԻԲԱՆԱՆ

oooo

Լիբանանի վարչական վերակազմութեան առթիւ, որուն ձեռնարկած է մարզպանը, «Ազդակ» հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ խմբագրականի մը մէջ (7 դեկտ.).

— «Լիբանան մօտ 800,000 բնակչութիւն ունեցող երկիր մըն է եւ դժբախտաբար, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին, լայն աղբիւրներ չունի հաւասարակշռելու համար իր պիւտճէն: Ամենագլխաւոր հասոյթը՝ մաքսային եկամուտները, հանրային պարտքերու հաշւոյն վար դրուած են հովանաւոր տէրութեան կողմէ եւ շատ չնչին մաս մը անկէ կը յատկացուի Լիբանանի պիւտճէին: Մանաւանդ տնտեսական տագնապին հետեւանքով զգալիօրէն պակսած են նաեւ մաքսատան հասոյթները եւ անշարժութեան մատնուած առեւտրական հրապարակը:

Տնտեսական այս պայմաններու տակ գտնուող փոքրիկ Լիբանանը սակայն, օժտուած էր վարչական ամենալայն կազմակերպութեամբ մը, 48 երեսփոխաններէ բաղկացած խորհրդարանով եւ հինգ —երբեմն ալ վեց — նախարարութիւններով, համաձայն Պ. տը Ժուվընէլի օրով պատրաստուած եւ վաւերացուած Սահմանադրութեան: Տարեկան վեց միլիոն ոսկի պիւտճէ անհրաժեշտ էր հաւասարակշռելու համար պետութեան ծախքերը, առանց շինարարական ընդարձակ ձեռնարկներ ունենալու, որուն հազիւ մէկ երրորդը կարելի էր ապահովել ժողովուրդին վրայ դրուած տուրքերէ: Սակայն, գոցելու համար պիւտճէի բացը, կառավարութիւնը կը ստիպուէր մէկ կողմէ բարդելու տուրքերու քանակը, միւս կողմէ ալ նորանոր տուրքեր հաստատելու, խոր դժգոհութեան մատնելով ժողովուրդը: Լիբանանի աղքատ գիւղացիութիւնը կը կէէր տուրքերու ծանրութեան ներքեւ եւ անվերջ դիմումներ կը կատարէր ոչ միայն Պըքէրքէի պատրիարքին, այլ Բ. Գոմիսէրութեան եւ Հանր. Նախագահին: Ամէն օր պատուիրակութիւններ կը հասնէին Փոքր Սէրայ Լիբանանի զանազան մասերէն: Մամուլն ալ իր կարգին աղմուկ եւ բողոք կը բարձրացնէր Լիբանանի գիւղացիութեան ենթարկուած ծանր կացութեան առթիւ:

Թերի կը մնան մեր բուած պատճառները Լիբանանի պետական – կազմակերպական վիճակին պատկերը, եթէ այստեղ չյիշենք կրօնական համայնքներու դերն ու ազդեցութիւնը Լիբանանի վարչական կարգադրութիւններուն մէջ: Բացառիկ կարեւորութիւն եւ դիրք կը ներկայացնեն այս երկրի մէջ համայնքներու պետերը: Համաձայն 1860ական թուականներու ուխտին, բացառիկ իրաւասութիւններ կը վայելէ Լիբանանի ամենամեծ համայնքի՝ Մարօնիներու պատրիարքը: Հովանաւորութեան շրջանին ալ յարգուած են այդ նախկին կարգադրութիւններն ու համաձայնութիւնները եւ կարեւոր ու ազդեցիկ դիրք մը շնորհուած Պէքէրքէի Պատրիարքարանին: Լիբանանցի գիւղացին իր ցաւերն ու պահանջները նախ կը ներկայացնէ պատրիարքին եւ անոր միջոցաւ յանախ պատկան իշխանութեան: Վարչական – պետական գործերու մէջ ալ պատրիարքը ունի կարեւոր դեր մը, երբ յանուն 250,000 մարօնիներու դիմումներ կը կատարէ:

Ուրեմն, սխալած չենք ըլլար եթէ ըսենք որ 1932 մայիսին Լիբանանի պետական հարուածին կողմնակից էր նաեւ Մարօնի պատրիարքը: Որովհետեւ ճիշդ այդ օրերուն, աննախընթաց եռուզեռի մէջ էր Լիբանան եւ բուռն աշխատանքի լծուած էին ոչ միայն երեսփոխաններ եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ, այլ նաեւ կրօնական համայնքներ»:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԴԷՊՔԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(1933 դեկտ. 1 — 2)

...ծօթը տարի յետոյ, նոյն դատախազի պահանջով կը վերաքննուի Լէոնիէի գործը եւ դատախազը այս անգամ ինքն է որ կը պահանջէ զայն անպարտ արձակել:

Եւ այսօր, Պ. դատախազը չպիտի զղջէր որ ինքզինք դնէր նոյն դրութեան մէջ:

Հակառակ ճշմարտութեան՝ պահ մը ընդունինք թէ անոնք յանցագործներ ըլլան: Մի՞թէ անոնք, իրենք զիրենք պաշտպանելու օրինական վիճակին մէջ չէին գտնուեր, երբ 20—25 հոգի կանխապատրաստ կուգային հոն զանոնք նախատելու:

Գիտէ՞ք, պարոններ, ի՞նչ է օրինական պաշտպանութիւնը:

Համաձայն մեր պատժական օրինագիրքի, օրինական պաշտպանութիւնը մարդկային ա՛յն իրաւունքն է, որով մէկը պարտաւոր է ինքնապաշտպանութեան դիմել նախայարձակի մը հանդէպ, առանց մտահոգուելու հետեւանքներու մասին: Մանաւանդ, երբ իր եւ իրեններուն կեանքը վտանգի մէջ է:

Ռիւ Պայեարի մէջ պատահած է նոյն բանը: Եւ յանցաւոր չեն անոնք, երբ ինքնապաշտպանութեան հարկին տակ են եղած:

Ես իմ 30 տարուան իրաւաբանական ասպարէզիս մէջ այսպիսի խռովիչ եղբայրասպան դէպքերու չեմ հանդիպած: Ես ինը ամիս, մինչեւ այս վայրկեանը, տանջուեցայ ու տառապեցայ, երբ ճանչցայ հայ ժողովուրդի բովանդակ տառապանքը»:

Ապա, ցնցող պերճախօսութեամբ դիմեց երդուեալ դատաւորներուն եւ ըսաւ.

— Ես գիտեմ, որ այս տառապող ժողովուրդի զաւակները այսօր, քանի մը ժամ վերջ, անպարտ պիտի արձակէք, որպէսզի երթան համբուրելու իրենց զաւակները:

Ցետ խորհրդակցութեան, դատաւոր տուաւ հետեւեալ վճիռը .—

Սարգիս Ղուկասեան՝ երկու տարի բանտարկութիւն՝ սիւռսիով:

Յովհ. Արապեան՝ 100 *Փր. տուգանք.*

Կիւրճեան՝ 1 տարի.

Փափազեան՝ 1 տարի.

Ավագեան՝ վեց ամիս: Ամէնքն ալ սիւռսիով:

Իսկ Թորոսեան, Սալավանեան եւ Մ. Անտոնեան բոլորովին ԱՆՊԱՐՏ արձակուեցան:

×

Ի՞նչ է սիւռսին:

Մեր խե՛ղճ հակառակորդները առոր չուրջն ալ հէքեաթ կը հիւսեն... եւ կը բարբանջեն:

Սիւռսին հանրածանօթ Պէրանժէի օրէնքի այն տրամադրութիւններէն է, որ կը մեղմացնէ տրուած պատիժը: Այսինքն՝ եթէ մէկը մինչեւ հինգ տարի, անգամ մըն ալ յանցանք գործէ, հին պատիժը կը բարդուի նոր ստանալիք պատժին վրայ: Սիւռսիով՝ *ենթական ազատ է:*

Եւ այդ հիման վրայ ալ, մեր ՈՒԹ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ԱԶԱՏ արձակուեցան:

Ժամ մը վերջ, ամէնքն ալ վերադարձած էին բանտէն իրենց տուները, եւ շրջապատուած ընկերներով ու բարեկամներով:

Շատ յուզիչ տեսարաններ ալ պարզուեցան...

×

Այժմ, երկու խօսք միայն:

Երկու օր անդադար, ունկնդիր եղանք մերթ կծու, մերթ խռովիչ արտայայտութիւններու:

Լսեցինք թէ ի՛նչպէս Ֆրանսացիներ Հայաստանի ինչ ըլլալը չէին գիտեր: Լսեցինք նաեւ յանդիմանութիւններ, որ հիւրընկալ Ֆրանսայի հանրային կեանքը կը խանգարենք եւ կը չարաչահենք այդ հիւրընկալութիւնը, լսեցինք Դաշնակիստ եւ Հօկիստ արտայայտութիւնները, որ շատ մեծ բան չէին ըսեր անտարբեր հասարակութեան:

Ամէնէն կարեւորը: Դատավարութեան ընթացքին երեւան եկան աբեղեան մեր բուրումնաւէտ բարքերն ու «ալաթուրքա» սովորութիւնները...

Եւ խորհի՛լ թէ ի՛նչու համար էին այս բոլորը...

Սրտի ճմլումով լսեցինք ու անցանք եւ կը ցաւինք, որ մեր տարագիր բեկորները բացայայտ զոհ էին դարձած «Դաշտեղզոնպաշկոմ»ի լարախաղաց տիպարներուն ձեռքը:

Դէպքեր կը ստեղծեն, միանգամայն սպառելով մարդկային համբերութեան բաժակը, պարտուելու համար:

Ատելութիւն, քինախնդրութիւն կը ցանեն, խռովելու համար հայ գաղութի անդորրութիւնը:

Ի՞նչ կը հետապնդեն այս գաղափարական փերեզակները: Եթէ կ'ուզեն գեղնատարած խնկարկել Մոսկուայի կուռքերուն,— ազատ են, իրենց թեւէն բռնող երբեք չէ եղած: Եթէ տոլարի ու պարգեւի կը սպասեն,— բոլորն ալ գիտեն որ լայն են որովայնները...: Բայց, մէկ բան միայն բնաւ չպիտի թոյլատրուի ձեզ: Պէտք է հանգիստ ձգէք գաղթահայ մեր թշուառ զանգուածները:

Մի՛ մոռնաք ընթերցողներ, որ այս գոյնզգոյն խամաճիկները, իրենց ամենօրեայ յանկերգին վրայ նոր չեշտ մըն ալ պիտի աւելցնեն ըսելով.

—Արդարութիւնն ալ, դատարանն ալ, դատաւորներն ալ Դաշնակցականներ են...

Արդեօք պիտի զգաստացնէ՞ զանոնք Կրընոպլի արդարութեան տուած այս հուժկու ու դառն ապտակը...

Այնուամենայնիւ, աւելորդ անգամ մը եւս, Արդարութիւնն ու Դաշնակցութիւնը հաւատարմօրէն կանգնեցան քով քովի:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(10) ՎԵՐՋ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԻՒՆ . ՀԱՅԵՐԷՆԻ. Գրեց՝ Հ. Վարդան Վ. Հացունի: Տպ. Վենետիկ Ս. Ղազար: 370 էջ: Գին 15 Ֆրանք: Դիմել Imprimerie Arménienne, St. Lazare, Venise (Italie) :

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԵՐ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆԻ. Բ.—ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԿՐՕՆԸ ԿԱՄ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ: Դուրեան Մատենադարան Թիւ 3: Տպ. Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1933: Գին 2 շիլին կամ 10 Փրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէի հերթական դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Բաֆէ տը լ'Էսթի վերնայարկը։ Նիւթ՝ ի՞նչու դաշնակցական եղած ենք։ *Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։*

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ Անտոք Ենթակոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ «Կրիչք» եւ «Կեփին» խումբերը այս երեկոյ ժամը 8ին «Դուրեան» Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Կուկունեան եւ Համազասպ խումբերու ժողովը այս երեկոյ ժամը 8,30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ–ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՅԳ» վարժարանին

Վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIEի *սրահին մէջ* 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld· Batignolles

Métro: Place Clichy

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը *Պ.ԱՐԱՄ ՉԱՐԸԴ* (վտարանդի) *կ'երգէ «Օմար խայեամ»էն։ Անակնկալներ։* եւրոպական պարեր, ճազ, օրքէսթրը՝ TIPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք։

Տոմսերը կը ծախուին դերձակ Գարաեան *5, rue Mignon, Փարիզ(6)։*

Հրանտ-Սամուէլ Գրատուն *51, Mr. le Prince Փարիզ (6)։*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐ· Կ· ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ առաջնորդ Գ· ԵՊԻՍԿ· ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

Այսօր, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Գօլիզէի շքեղ սրահներուն մէջ, **21 Bld. Dagommier**

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին դերասան Ուզունեան, Տիկ· Հայկանոյշ Նիքօլիեն, *ջութակահարներ* Պ· Պ· Չէօրէքճեան եւ Փափազեան։

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական եւ հայկական պարեր, ճոխ պիւֆէ։

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131,* rue Paul Berruel (*նախկին* rue Cambronne, *131*) métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ՝*

1.— *Ընթերցում* Պ· Նշան Պէշիկթաշլեանի *կողմէ ծաղրանկարներ* Պ. Պ. Ա. *Խատիսեան, Շ. Նարդունի եւ Հր. Ալեանաք։*

2.— *Նոր Վարչութեան ընտրութիւն։*

Այս առթիւ կը խնդրուի Ակումբի բոլոր անդամներու ներկայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9·30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) **Métro St. Augustin**

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ **MARECHAL PETAIN**ի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Երկու օրքէսթր, քօթիյեօն, աթրաքսիօն։ Ճոխ պիւֆէ։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul-Bert. Lyon.

Օրիորդաց Գիշերօթիկ Վարժարան

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

1, Place du Château, St. Gratien (S. et O.)

Վարժարանս կ'ընդունի գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, սկսեալ մինչեւ վեց տարեկան փոքրիկներէ։

Ֆրանսերէն լեզուի, ֆրանսերէնով աւանդուելիք դասերու եւ մարմնամարզի համար մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է մերձակայ **Ecole Libre**ի հետ, մեզ վերապահելով հայերէն լեզուի, ձեռագործի, հայերէնով աւանդուելիք դասերը, ինչպէս նաեւ երգ, դաշնակ եւայլն։

Ամսական 250 ֆրանք։ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՐՏ-ՓՕՍՏԱԼՆԵՐ

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի սիրուն *քարտ-փոսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ։

Դիմել՝ Հ. ՍԱՐԵԱՆի քէօշկը 25, **Bld. St. Michel.** *Փարիզ*

(*Պուլվար Սէն Միշէլի եւ* Rue des Ecoles*ի կտրած անկիւնը*)

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ·— 965 ֆրանք։
ՎԱՐՇԱՒԻԱ, Գ· Մ·— 300։
ԼԻՈՆ, Տիկ Ա· Ս·— 70։
ԿԷՆԷՅ, Խ· Յ·— 140։
ԻՍԻ, Պ· Գ·— 35։
ՍԷՆ ՔԼՈՒ, Տիկ· Ք·— 140։
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Գ· Պ·— 100։
ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Մ· Պ·— 200։
ՆԻՍ, Ս· Քհնյ· Շ·— 140։
ՊՕՐՏ–ՊՈՒ ԱՐԷՐԻՃ, Ա· Գ·— 140։
ՓԱՐԻԶ (19), Ժ· Ա·— 140։
ՆԻԿՈՍԻԱ, Մեյք· Հաստ·— 250։
ՎԱՇԻՆԿԹՈՆ, Յ· Տ·— 41։
ՄՈՆԹՐԷՕՅԼ, Գափ·— 60։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա· Շ·— 300։
ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Հ· Պ·— 200։
ԼԻՈՆ, Մ· Տ· Պ·— 35։
ՎԻԷՆ, Ե· Տ·— 45։
ՄԻԼԱՆ, Տէր· Ա·— 500։
ՔԱՇԱՆ, Ս· Գ·— 140։
ՔԱՇԱՆ, Ա· Մ·— 70։
ՊՕՄՈՆ, (Մարսէյլ), Պ· Վ·— 70։
ԼԻՈՆ, Գէորգեան·— 140։
ՊՕՄՈՆ (Մարսէյլ), Յ· Ս·— 140։
ԼԱ ՊՕՔԱ, Մ· Տ·— 70։
ՎԻԷՆ, Լ· Տ·— 35։
ԼԸՎԱԼՈՒԱ ՓԵՐԷ, Գօչ·— 35։
ԱՆԿԷՆ, Հ· Մատ·— 100։
ՓԱՐԻԶ, Պաշ·— 35։
ՎԻԷՆ, Հ· Ուզ·— 100։
ՊՈՐՏՕ, Կ· Հ·— 140։
ՊՈՐՏՕ, Կ· Տ·— 140։
ՊՈԼԷՆ, Թ· Մ·— 50։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տ· Ք·— 50։
ԼԻՈՆ, Գ· Ջ·— 70։
ԱՆՏԻՈՔ, Տէր· Ս· Մ·— 10 սուրիական ոսկի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Պ. Յակոբ Քէօսէեանի եւ պարագաներուն՝ իր կնոջ դառնագէտ մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան Ենթակոմիտէն ու ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Արամ Հիւսեանի եւ ընկեր Վահան Հիւսեանի (Տէսին) իրենց հօրեղբօր աղջկան՝ Հրանուշ Հիւսեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Յուսն. Կամիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ***ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ***

ՇԱԲԱԹ 23, ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու առականեր, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւլն. ընթացիկ գիներով։ Ճոխ պիւֆէ։

Հաղորդկ միջոց.— *Métro: Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis· X. AE· CM. CB· BC·*

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր· եւ շօֆաժ·* **13**

rue Pierre Curie. *K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie.*

ԱՐՄԱՆ ԿՈԹԻԿԵԱՆ

Ղեկավար Հայ ժողովրդ· թատրոնի

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԷՋ, 8, rue Danton. Métro; Odéon

Կը ներկայացուի ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆի քրքջալիր քոմէտիները

1.– ՑԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

2.– ԻԳՕՍԻՓԷՆՏԷ ՇՈԳԵՆԱՒՈՎ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՔԼԱՍԻՔ ՊԱՐ

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ ՀՕՐ-ՀՕՐ ԱՂԱ ԵՒ ***ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ*** ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Կը մասնակցին՝ Մատլէն Ցիւրէ (*Օտէոնի թատրոնէն*), Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Գիւլպիւլեան, Օր. Մաքսոնալտ (*Շաթըլէի թատրոնէն*), Օր. Ճամպազ։ Պ. Պ. Վ. Սվաճեան, Լեւոն-Յարութ (*Աթըլիէի թատրոնէն*), Քէչէճեան, Ա. Գմբէթեան եւ Արման Կոթիկեան։

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՊԱՐԵՐԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ «GARIOS» Orchestra Typica *ՃԱԶԻՆ*

ՃՈԽ ԵՒ ԱԺԱՆ ՊԻՒՖԷ *ԳՕԹԻՅԵՕՆ* *ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ*

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղերը։ ՄՈՒՏՔ 7.50, 10 15, ԵՒ 25 ՖՐԱՆՔ

ՊԱ. ՊՕՔՐԱՅԻ Մանկապարտէզի պարգեւաբաշխութենէն շահողները պէտք է գիմեն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։ Սոյն թուականէն վերջ նուէրները պիտի մնան Մանկապարտէզի հաշւոյն։

Վարչութիւն

Լա Պօքայի Մանկապարտէզի

Le Gérant : H. STEPHAN

17. Rue Damesme -- PARIS (13·)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ Ե ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

Médaille d'Or 1930

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ **Provence 38 — 63**

Միակ ներկայացուցիչը **"Le Cerf"** *հէլվայի։*

Diplôme d'Honneur 1931

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում։

Այցելեցէք մեր Նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ու արժէքի նպարեղէններ։ Թրքական լաւագոյն սուրճ։

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ· ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine). 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (**Métro: Sentier & BonneNouvelle**)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԱՔՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԵԾ ԶԵՂՉ ՄԸ ԿԱՏԱՐԱԾ Է ԻՐ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Միմիայն 45 ֆրանքի փոխարէն պիտի ունենաք 12 գեղարուեստական քարթ փոսթալ եւ մէկ ակրանտիսըման, որոնց իրական արժէքն է 125 ֆրանք։

Օգտուեցէ՛ք այս առիթէն դիմելով՝

Studio ARAX, 9 rue Papillon Paris.

Métro: Cadet **Tél. Prov. 49 - 34**

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տիսքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք։*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տիսքեր՝* 10 *ֆրանքի։*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տիսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի։*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.—

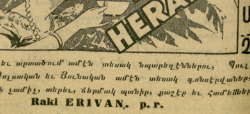
COMPTOIR DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE **Tél. COLBERT 25 - 27**

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. ***Tél. 1 - 59***

ԹԷՅ

ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p.r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան։*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

24 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2378 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

—:—

Անգամ մը եւս, տարեկան տեսութիւններու եւ պրպտումներու անհրաժեշտութեան մասին:

Հայկական մամուլը, գրողներն ու գործիչները տարիներով արտայայտած են ընդհանուր խօսքերն ու տարտամ բաղձանքները:

Այդ իսկ պատճառով, անվերջ թաւալած ենք խարխափումներու եւ անստուգութեան մէջ: Իրականութիւնը չփոխած ենք իղձերու եւ տենչերու, գեղեցիկ պատկերներու եւ պատրանքներու հետ:

Ինչ որ բացատրելի եւ թերեւս ներելի էր երէկ, քրէական յանցանք է այսօր:

Ցանցանք՝ ոչ միայն անոր համար որ ժողովուրդին կէսը կորսնցուցինք եւ մնացեալ կէսով նետուած ենք ցամաքէ ցամաք, այլ եւ նկատի ունենալով այսօրուան եւ վաղուան պահանջները:

Այսօր կը գտնուինք բացորոշ կացութեան մը առջեւ,— ունինք հայրենիք մը՝ մէկ միլիոն ժողովուրդով, եւ անոր կրկնապատիկը գաղութին՝ ի սփիւռս աշխարհի (մէջն ըլլալով անծայրածիր Թուրքաստանը):

Այստեղ չպիտի խօսինք հայրենիքի մասին, որուն հանդէպ որոշ է մեր դիրքը եւ դրական, հակառակ գոյնզգոյն դիմակաւորներու անբարոյական բարբանջանքներուն եւ զազրելի ցնդաբանութեանց:

Հարցը կը վերաբերի արտասահմանի բազմութեանց, որոնք առանձնապէս աւելի գուրգուրանք եւ գործօն հոգատարութիւն կը պահանջեն:

Ո եւ է անկեղծ հայրենասէր, ո եւ է պարկեշտ մարդ չի կրնար ձեռքը չփոթել միւսին հետ, ոտքը գետնէն կտրելով եւ թեւերը օդին մէջ պարզելով:

Ինչ որ գաղութ կը կոչենք, վերջին մնացորդն է ճղակոտոր ժողովուրդի մը:

Եթէ նոյն իսկ տասը տարի անընդհատ չարունակուի ներգաղթը, տարեկան տասը հազարով, անդին կը մնան նուազագոյն 3—400,000 տարագիրներ, որոնք նոյնքան «ազգ» են, արժանի՝ մասնաւոր հոգածութեան եւ աշխատանքի:

Այս վիթխարի զանգուածը չի կրնար փրկուիլ ոչ հրաշապատում օրօրներով, ոչ ալ «Աւետեաց երկիր» խաղալով:

Այս արմատախիլ, պանդուխտ եւ ցիրուցան ժողովուրդն ալ պահանջներն ու իրաւունքներն ունի: Եւ մենք բոլորս պէտք է որամադրուինք գոհացնելու զանոնք:

✕

Ի՞նչպէս կրնաս ծառայել, օգնել եւ ամրապնդել, երբ գաղափար չունիս գաղութներու իրական կացութեան մասին, երբ չես գիտեր անոր սեւն ու ճերմակը:

Փաստերը, թուանշանները, բարեխիղճ պրպտումներն ու ուսումնասիրութիւններն են որ պիտի լուսաւորեն ճամբադ:

Երբ աչքի առջեւ կ'ունենաս այդ բոլորը, կրնաս յստակօրէն տեսնել ամբողջ պատկերը, խրախուսել դրական ձեռնարկները, ճանչնալ եւ լրացնել թերիները, ծրագիր կազմել,՝ աշխատանքի ծանրութիւնը այս կամ այն կողմ կեդրոնացնելու համար:

Մէկ խօսքով, կ'ունենաս որոշ ուղեգիծ եւ աշխատանքի յատակագիծ: Միեւնոյն ատեն, կը ստանաս ներշնչում, մղիչ ուժ եւ եռանդ:

Եւ ընդհակառակն, չա՛տ են խանդավառութեան արժանի պատկերներն ալ, գաղութէ գաղութ:

Բոլոր յոռետեսութեանց վրայ, ներքին պայքարներու զանազան խառնիճաղանճին մէջ իսկ, պակաս չեն լուսաւոր երեւոյթները:

Պակասը՝ կեդրոնական շաղախն է: Ցետոյ՝ գործօն ուժերու նօսրացումը:

Անգամ մը որ համոզուինք թէ կարելի չէ այսպէս անտէր ձգել գաղութները, թէ Հայաստանին օգնել՝ չի նշանակեր կազմալուծել, քանդել գաղութները,— ինքնին կը պարզուի հոգատարութեան եւ աշխատանքի ծրագիրը:

Եւ այն ատեն, երիտասարդութիւնը ինք բնականօրէն կը գտնէ իր ճամբան, ապարէզ նետուելով, գործելով, թափուր կամ խարխուլ դիրքերը գրաւելով եւ մեր կեանքը վերանորոգելով:

Վերջին երկու տարին մենք անընդհատ հնչեցուցինք «հայրենամոլ» բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան զանգը:

Ուրիշներ ալ, իրենց կարգին, չեչտեցին այդ պահանջը:

Կը կարծենք թէ՝ շատոնց անցած է խօսքի, լուսաբանութեան, բանավէճի կամ բանդիտութեան շրջանը, եւ կարգը եկած է գործին:

Թող երիտասարդութիւնը չազդուի բարեկոնեան խաժամուժէն, եւ տիրաբար նետուի ասպարէզ, յանուն գաղութներու ինքնապաշտպանութեան:

Միայն այս գործը ամէնէն հիմնական հողն է նոր սերունդին համար, որ չափազանց երկար սպասեց «առաջնորդ»ներու, կամ «հրապուրիչ» պատգամներու:

Առաջնորդները եւ պատգամները կը բխին կեանքէն, կը ծնին՝ խառնուելով իրականութեան տենդին եւ եռեւէջներուն հետ:

Այն բոլոր պրպտումները որ կը կատարուին, այն խորհուրդները ու տեսակէտները որ կը պարզուին, անշուշտ սահմանուած չեն ամուլ հետաքրքրութիւններ գոհացնելու, կարդալու եւ անցնելու համար:

Մեր ամենօրեայ կեանքն է որ կը թաւալի անոնց մէջ, ցուցնելով իւրաքանչիւրին հոգածութեան, խանդավառութեան եւ աշխատանքի բաժինը:

Անոնց պէտք է հետեւիլ ոչ թէ իբրեւ «ամաթէօռ»ներ, այլ իբրեւ տաքարիւն քաղաքացիներ:

Այդ ձեւով միայն կրնանք վերանորոգել ե՛ւ կեանքը ե՛ւ մթնոլորտը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ԻՆԾԻ ՄՆԱՐ...

ooooo

Թերթերը կը գրեն թէ 1934ի ազգ. վիճակահանութեան առթիւ, կառավարութիւնը պիտի ջնջէ հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը, աւելցնելով միջին պարգեւներու թիւը:

Ի՞նչ աղուոր լուր:

Եթէ ինծի մնար, կը ջնջէի մէկ միլիոնի 15 պարգեւներն ալ, որով տրամադրելի կը մնար 20 միլիոն ֆր.:

Կը ջնջէի, նաեւ, կէս միլիոնի պարգեւները — 20 հատ: Գումար՝ 10 միլիոն: Համագումար՝ երեսուն միլիոն ֆրանք:

Եւ այս երեսուն միլիոնը կը բաժնէի 200,000, 100,000, 50,000, 20 կամ 10,000 ֆրանքնոց պարգեւներու:

Ինչո՞ւ այսպէս.—

1. Աշխարհը որքան քիչ միլիոնատէր ունենայ, այնքան կը խաղաղի:

2. Որովհետեւ բախտի խաղ է, միլիոնները կոյրզկուրոյն կ'երթան կը գտնեն այնպիսի մարդիկ, որ կամ հարուստ են, եւ կամ հոգեպէս թշուառ ըլլալով, պիտի խտացնեն մակաբոյծներու շարքերը:

3. Միջին պարգեւները շատնալով, աւելի բազմաթիւ «միջին»ներ (էսնաֆ) եւ բանուորներ պիտի կրնան օգտուիլ, ոչ թէ հարստանալու, այլ տանելի կեանք, սեփական գործ ստեղծելու համար:

4. Միջին դասերը, բանուորն ու արհեստաւորը ընդհանրապէս բազմանդամ կ'ըլլան, մանաւանդ շատ զաւակի տէր: Ուրեմն, աւելի շատ իրաւունք ունին «բախտաւորուելու»:

Դեռ կրնայի շարունակել, բայց... նախարարական նառ գրելու յաւակնութիւն չունիմ:

ՎԱՀԷ

ՏՈՒՆ ՄԸ ՓԼԱՒ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ 12 ՀՈԳԻ ԹԱՂԵԼՈՎ

oooo

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտ. 22 թուականով.— Բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Պոլսոյ, Սեւ ծովու եւ Մարմարայի մէջ: Ծովային հաղորդակցութիւնները խզուած են: Զորեքշաբթի իրիկուն տուն մը փլաւ անձրեւներու հետեւանքով: Փլատակներուն տակ թաղուեցան 12 հոգի: Ձիւնը փակած ըլլալով ճամբաները, Սէնփլոնի էքսպրէսը ուշացաւ:

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ ՎԱՌՈՒԵՑԱՒ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ ծխախոտի ֆրանսական մթերանոցները մոխիր դարձան: Վնասը 8 միլիոն տրախմի կը հաշուեն: Քննութիւն բացուած է, արկածին պատճառները հասկնալու համար:

ԿԱՆՏԻԻ ՆՈՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Կանտի Մատրաս գացած է, պայքարելու համար ի նպաստ «անհպելի»ներուն: Այս առթիւ հնդիկ առաքեալը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Իմ այս պայքարս միայն կրօնական է. քաղաքականութիւն չպիտի խառնեմ այս գործին մէջ: Իմ կարծիքով, պէտք է վերջ տալ «անհպելի»ներու կացութեան: Եթէ չանհետացընենք այս ընկերային եւ հոգեւոր չարիքը, հնդկական դատը պիտի կորսուի: Ես կ'ուզեմ կեանքիս վերջին օրերը նուիրել հնդիկ ժողովուրդին միացման:

Անհպելիները (փարիաներ) 20 միլիոնէն աւելի են:

ՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՂՕԹՔԸ

Սաքսոնիոյ աւետարանական իշխանութիւնը որոշեց որ այսուհետեւ բոլոր աղօթքներուն մէջ յիշուին հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, ժողովուրդին եւ եկեղեցական իշխանութեան անունները: Ցետոյ, զոհաբանութիւն պիտի մատուցուի Աստուծոյ որ ազգային իշխանութիւնը պարգեւեց Գերմանիոյ: Ամէն տեղ պիտի աղօթեն որ Աստուած պահէ ազգին միութիւնը եւ ուժ տայ աշխատանքի եւ հացի, պատիւի, խաղաղութեան եւ ազատութեան համար մղուած պայքարին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՐՋԻԳ ՀՈԼԱՆՏԱՑԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

—:—

ՄԻՒՍ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

Լայփցիկի գերագոյն ատեանը երէկ, շաբաթ, արձակեց իր վճիռը, Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման մասին:

Մահուան դատապարտուեցաւ գլխաւոր ամբաստանեալը, Հոլանտացի վան տէր Լուպէ: Իսկ անպարտ արձակուեցան Թորկլէր (գերմանացի), Տիմիթրով, Փոփով եւ Թանէվ (պուլկար), բոլորն ալ համայնավար:

Վան տէր Լուպէ բոլորովին անտարբեր էր վճիռը լսած ատեն:

Մուսոլինի կը փառաբանէ Արեւելքը

ԿԱՐԵՒՈՐ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Եւրոպայի համալսարաններու արեւելեան ուսանողները Հռոմ հաւաքուած են այս օրերս, միջին եւ ծայրագոյն Արեւելքի կաճառին բացման առթիւ: Մասնակցողներուն թիւը կը մօտենայ 500ի, որոնց մէջ կան 150 Չինացիներ, 100 Հնդիկներ, 100 Սուրիոյ եւ Պաղեստինի Արաբներ, 40 Ճափոնցիներ, Պարսիկներ, Աֆղաններ, Սիամցիներ եւայլն: Այս առթիւ հրաշունչ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Մուսոլինի: Տեղի անձկութեան պատճառով մանրամասնութիւնները կը յետաձգենք յաջորդ համարին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ռումկանութիւնը կը շարունակէ քննութիւնները, լուսաբանելու համար միջազգային լրտեսութեան խնդիրը: Ձերբակալման նոր հրամանագիրներ հանուեցան: Բոլոր ամբաստանեալները առաջնակարգ փաստաբաններ բռնած են: Առաջին հարցաքննութիւնները սկսան շաբաթ օր: Շարունակ նոր վկաներ կը լսուին: Ձախակողմեան մամուլը դիտել կուտայ թէ ոստիկանութիւնը «գործ կ'եփէ» առանց լուրջ փաստեր ունենալու...

Քսան փրանքնոցները կե՞ղծ են

Գրած էինք թէ քսան ֆրանքնոց արծաթ դրամներուն կեղծերը հանուած են: Կասկածի գլխաւոր պատճառն է՝ մետաղին խորթ ձայնը: Պանք տը Ֆրանսը անմիջապէս ետ կ'առնէ այս դրամները: Այս առթիւ թէ դրամատունը եւ թէ փողերանոցի վարչութիւնը դիտել կուտան թէ լաւ չհնչող դրամները անպատճառ կեղծ չեն, թէ նոր հանուած քսաննոցներուն թիւը այնքան մեծ է որ, պաշտօնեաները չեն բաւեր զատ – զատ ստուգելու իւրաքանչիւրին ձայնը, շրջաբերութեան յանձնելէ առաջ:

Խորհրդարանին փակումը

Գիւերը ցերեկին խառնելով, երեսփ. ժողովը եւ Ծերակոյտը վերջացուցին ելմտացոյցի քննութիւնը, եւ առժամեայ նախահաշիւ մը քուէարկեցին, 1934 յունուարի եւ փետրուարի ծախքերուն համար: Ելմտական ծրագիրը մէկ ժողովէն միւսը գնաց – եկաւ, մինչեւ որ կարելի եղաւ վերջնական համաձայնութիւն գոյացնել վիճելի կէտերու մասին:

Այս չնչասպառ աշխատանքէն յետոյ, խորհրդարանը կը ստանայ տօնական արձակուրդ, մինչեւ յունուար 9:

Արծաթի վերահաստատումը Մ. Նահանգներուն մէջ

Գրած էինք թէ նախագահ Րուզվէլթ հրամայած է արծաթ դրամ կոխել դեկտեմբեր 21էն սկսեալ: Այս որոշումը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է Եւրոպայի մէջ: Կը կարծուի թէ Պ. Րուզվէլթի յաջորդ գործը պիտի ըլլայ ամրացնել տոլարին գինը: Նոր դրամները պիտի չինուին Մ. Նահանգներու արտադրած արծաթով, որ տարեկան 24 միլիոն ունկին չանցնիր: Նախագահական ձեռնարկին գլխաւոր արժէքը աւելի քաղաքական է քան տնտեսական: Պ. Րուզվէլթ կ'ուզէ արեւմտեան նահանգներուն համակրութիւնը շահիլ, յառաջ տանելու համար իր քաղաքականութիւնը:

Անգլեւֆրանսական բանակցութիւնները

Ուրբաթ օր, կէսօրէ վերջ մինչեւ ուշ ատեն քաղաքական խիստ կարեւոր խնդիրներու և միջազգային բոլոր հարցերու մասին խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին եւ Փօլ Պոնքուրի միջեւ: Բնականաբար խորհրդակցութիւններուն առանցքը կը կազմէին գերմանեւֆրանսական դժուարութիւնները, որոնք երթալով անելի մը կը հասնին: Խորհրդակցութիւններուն պահ մը մասնակցեցան վարչապետ Շոթան, Փարիզի անգլ. դեսպան եւ երկու երկիրներուն մասնագէտ խորհրդականները, որոնք Ազգաժողովին մէջ ալ պաշտօն ունին: Խորհրդակցութեանց արդիւնքին վրայ հրատարակ-ուած պարզ ու կարճ զեկոյցը կը յայտարարէ թէ Տեսութիւններու կատարեալ եւ բարեկամական փոխանակութիւն մը տեղի ունեցաւ բոլոր միջազգային հարցերու վրայ: Մասնաւորապէս քննուեցան համաձայնութեան հեռանկարները՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովին աշխատութիւններուն վերսկսման մասին եւ երկուստեք ճանչցուեցաւ Ազգաժողովին հեղինակութիւնը անաղարտ պահպանելու կարեւորութիւնը:

«Ժուռնալ»ի աշխատակից Սէն – Պրիս, որ իրաղեկ օրագրող մըն է, իր քաղաքական տեսութեան մէջ կը յայտարարէ թէ «զեկոյցը Ֆրանսերէնով աւելի բան կը հասկցնէ քան... անգլերէնով, եթէ մեր սրէ նրէ հաւաքած տպաւորութիւններէն դատենք»: Օրագրողը վերջապէս կասկած կը յայտնէ անգլիական քաղաքականութեան հետեւած ուղղութեան վրայ, ի մասին Գերմանիոյ պահանջներուն որոնց — իր կարծիքով — ոյժ տուած է արդէն Լոնտոնի կառավարութիւնը, եւ անգլիական թերթերն ալ մեծ մասով համամիտ են Մաքտոնալտի այս քաղաքականութեան:

Նոր կնճիռներ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ

Հետաքրքրական զուգադիպութիւն մը արդարեւ, եթէ Հիթլէրի կողմէ նպատակաւոր չէ: Մինչ յայտնի է թէ քաղաքական յարաբերութիւնները բնաւ փափկացուած բարւոքումը չեն ստացած երկուքին միջեւ, ահա նոր կնճիռ մը — Գերմանիա, նոյնիսկ առանց վիճաբանելու եւ սակարկելու, կը մերժէ ֆրանսական առաջարկները առեւտրական նոր դաշնագրի մը կնքումին առթիւ:

Օտար գործաւորներու տարհանումը

Երեսփ. Ժողովը երկրորդ ընթերցումով մերժեց ընդունիլ Ծերակոյտին որոշումը, որ, ինչպէս գրած էինք, ելմտացոյցին մէջէն ջնջած էր օտար գործաւոր բանեցնող գործատէրերէն տուրք գանձելու պայմանը: Ամէնէն աւելի մերժելու մասին պնդեց երեսփոխան Տոման, որ, վերջապէս շահեցաւ 358 ձայն 227ի դէմ:

„Յառաջ,,ի յաջորդ թիւը

լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի, տօնական դադարի պատճառով:

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

Պ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Հանգուցեալ Պ. Գրիգոր Սինապեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ, համաձայն իր փափաքին պարզ ձեւով, այս երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի հայ կաթոլիկներու Ս. Խաչ եկեղեցին, 10 bis, Rue Thouin:

⁂ Մահը տեղի ունեցած է բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով:

100,000 ՍՏԵՐԼԻՆ ՁԵՌԱԳՐԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Բրիտանական Թանգարանը ձեռնարկած է խորհրդային իշխանութենէն գնելու ձեռագիր մը, «Քոտէքս Սինայատիկուս» որ կը պարունակէ Աստուածաշունչին մէկ մասը եւ անգնահատելի արժէք ունի պատմութեան համար: Այս «Քոտէքս»ը կը պատկանի Դ. դարուն եւ գտնուած է 1844ին, Սինա լերան մէկ վանքին մէջ եւ յետոյ ծախուած Ռուսիոյ ցարին: Անգլ. կառավարութիւնը հաւանած է որ 100,000 ստերլին վճարուելով, գնուի ձեռագիրը: Այս առթիւ հարցապնդում եղաւ խորհրդարանին մէջ, եւ Պ. Մաքտոնըլտ պատասխանեց թէ դրամը պիտի հոգացուի հանգանակութեամբ եւ պետական վարկով: Կառավարութիւնը մէկ ստերլին պիտի վճարէ հանգանակուած իւրաքանչիւր ստերլինի փոխարէն:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՊԱՏՃԱՌԵՐ

Գրած էինք թէ ժանտատենդի դէպքերը շատցած են Փարիզի մէջ: Փարիզի բնակչութեան մէջ որոշ մտահոգութիւն ստեղծուած ըլլալով ժանտատենդին այս տարածման առթիւ, Փրոֆ. Թանոն, Փարիզի բժշկ. համալսարանին դասախօսը, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ մամուլին.

—Ճիշդն ըսելով համաճարակ չկայ: Սեպտեմբերէն ասդին պատահեցան ժանտատենդի բազմաթիւ դէպքեր, որոնք ուշադրութիւն գրաւեցին: Այսօր կարելի է ըսել թէ ժանտատենդի դէպքերը նուազելու նշան ցոյց կուտան, գէթ քանի մը օրէ ի վեր: Տեսնուեցաւ, որ Սէնի ջուրը քաղաքին խմելու ջուրին հետ յարակցութեան մէջ է հոն ուր Սէնի ջուրը վարակուած է մասնաւորապէս: Անմիջապէս նկատի առնուեցաւ եւ դարմանուեցաւ այս պարագան:

Այսուհանդերձ ստիպուած ենք դիտել տալ թէ կարգ մը հայթայթիչներ վտանգաւոր սովորութիւն մը ունին աղբիւրը անծանօթ ջուրով լուալու բանջարեղէնները ու ձուկերը: Դարձեալ, ճաշարանները ստէպ պաշարը կը ստանան Սէնի ջուրով թրջուած լաթերու մէջ փաթթուած: Նոյնպէս շատեր կաթի տուփերը կը լուան Սէնի ջուրով: Պէտք է զգոյշ ըլլալ Սէնի ջուրը գործածելու ատեն »:

400,000 ԱՅՐԵՐ ԵՒ ԿԻՆԵՐ ՊԻՏԻ ԱՄԼԱՑՈՒԻՆ

Գերմանիոյ պարտաւորիչ ամլացումի օրէնքին գործադրութիւնը կ'ըսկսի 1934 յունուար 1ին: Այս օրէնքին համաձայն, 1700 բժշկական եւ 77 վերաքննիչ ատեաններ կազմուած են, որոնք վճիռներ պիտի արձակեն ամլացման համար: Նախնական հաշիւներու համաձայն, 400,000 այրեր եւ կիներ կ'իյնան այս օրէնքին տակ, իբրեւ անյարմար՝ ամուսնութեան: Իւրաքանչիւր տղամարդու ամլացումը պետութեան պիտի նստի 70 մարք, իսկ կնոջ համար՝ 54 մարք: Այս հաշիւով, 15 միլիոն ֆրանք պիտի ծախսուի, 400,000 այրեր եւ կիներ սերնդագործելու անկարողութեան դատապարտելու համար:

— o —

ՃՇԴՈՒՄ.—Բարեկամ մը մեզի հաղորդած էր թէ ազգ. վիճակահանութենէն 100,000 ֆրանք շահած է Պ. Ուշագլեան, երկու ընկերներով: Կը տեղեկանանք թէ թիւրիմացութեան զոհ գացած է մեր բարեկամը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Քաղելով Հայաստանի թերթերէն, քանիցս արձանագրած ենք դանգատներ Երեւան քաղաքի անմաքրութեան մասին։

Քանի մը ամիս առաջ, հարցը դրուեցաւ կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին եւ Երեւանի կոմիտէին միացեալ նիստի (21 սեպտ.) օրակարգին մէջ։ Ահա թէ ի՛նչ արձանագրուած է այդ նիստի ատենագրութեան մէջ, Երեւանի անմաքրութեան մասին.—

«Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն եւ Երեւանի կոմիտէն դոհացուցիչ չեն գտներ Երեւանի քաղաքային խորհուրդին կատարած աշխատանքը քաղաքը մաքրելու եւ առողջապահութեան տարրական պայմանները պահպանելու մասին։ Եւ արձանագրելով, որ քաղաքին առողջապահական պայմանները բացարձակապէս անհանդուրժելի են, կ՚որոշուի.

1.— Ցանդիմանել Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նախագահութիւնը։

Պաշտօնանկ ընել քաղաքի մաքրութեան մարմնի վարիչ Գ. Մխիթարեանը։ Ցակոբեանի յանձնել քաղաքը մաքրելու պատասխանատուութիւնը։

2.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 5 օրուան ընթացքին տեղ մը յատկացնէ քաղաքին աղբը փոխադրելու, առանց թոյլ տալու որ աղբը փոխադրուի քաղաքին դօտիէն ներս կամ հաղորդակցութեան ճամբաներուն մօտիկ։

3.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ ձեռնարկէ «Արարատ» գործարանին եւ Զանգի գետին կամուրջին շրջանակը մաքրելու, անասուններու շուկան եւ շրջապատը կարգի բերելու։

4.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 3 օրուան ընթացքին ամէն միջոց ձեռք առնէ եւ մաքրել տայ նոր պանդոկին շրջակայքը։

5.— Տասը օրուան ընթացքին մաքրել տայ հաւաքական գիւղատնտեսութեան շուկան։

6.— Մէկ ամսուան ընթացքին կարգի բերէ Շահումեան փողոցի վրայի խարխուլ խանութները, գետնափոր տնակները, նաւթական հատուցում տալով անոնց տէրերուն։

7.— Անմիջապէս ձեռնարկել նախկին շուկայի հրապարակին յատակագծման եւ մաքրագործութեան, այնպէս որ հողային աշխատանքները լրանան մինչեւ ձմեռ, եւ դառնան կարելի ըլլայ սկսիլ բուսական յարդարանքին եւ շինարարական աշխատանքներուն։

8.— Հրահանգ տալ որ մէկ ամսուան ընթացքին, ոչ ուշ քան հոկտեմբերի 20ը, աւարտի Աբովեան փողոցի բարեկարգութիւնը (սալարկում, մայթերու եւ առուներու շտկում, առուներու եւ ցանկապատերու ներկում)։ Արգիլել, որ սայլերը կանգ չառնեն Աբովեան փողոցին ծայրերը։

9.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 10 օրուան ընթացքին, ոչ ուշ քան մինչեւ 1 հոկտեմբեր, կարգի դրուի ճամբան, ապրանքներու կայարանին մօտ։

10.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ 3 օրուան ընթացքին ծրագիր մը մշակէ աղտեղութեան դէմ պայքարելու, (առողջապահական հակողութիւն, ղանապաններ, հակիչներ, ոստիկանութիւն, տուգանք, լուսաւորութիւն)։

11.— Հրահանգ տալ քաղաքային խորհուրդին, որ մինչեւ հոկտեմբեր 20 լիովին աւարտին եւ շահագործման յանձնուին իր շէնքերուն չաւարտած մասերը։

12.— Հրահանգ տալ ճամբաներու շինութեան մարմնին, որ մինչեւ նոյեմբեր 29 աւարտին Մարքս եւ Տէրեան փողոցներու խճարկութիւնը, Ղամարլուի խճուղիին խայծղանով պատումը Կարմիր Բանակայիններու փողոցէն մինչեւ ձգախէժի գործարանին գօտին, կայարանի փողոցի լայնացումն ու վերանորոգումը։

13.— Հրահանգ տալ քաղաքային ոստիկանութեան պետ Ա. Խաչատրեանի, որ հսկէ քաղաքին առողջապահութեան եւ մաքրութեան վրայ»։

Այս որոշումներէն յետոյ, որոնք տրուած էին սեպտ. 21ին, Ա. Խանջեան ճառ մը կը խօսի կոմունիստ երիտասարդութեան ժողովին մէջ եւ կ՚անդրադառնայ նոյն ցաւոտ հարցին, Երեւանի անմաքրութեան.—

«Քաղաքը այնպիսի վիճակի մըն է հասեր, որ նոյն իսկ մէկ քանի գլխաւոր փողոցներ լեցուած են աղբակոյտով։ Քաղաքը ունի կոմունիստ երիտասարդներու կազմակերպութիւն մը, որ կրնայ մեծ դեր կատարել քաղաքին մաքրութեան մէջ։

Վեց ամիս առաջ հարցը դրինք մեր կոմունիստ երիտասարդներուն առջեւ։ Անմիջապէս կազմակերպուեցաւ ցոյց մը, երիտասարդները փողոց թափուեցան, քանի մը օր աղմկեցին, յետոյ ամէն բան տրուեցաւ մոռացութեան»։

Խանջեանի այս դիտողութիւններն ալ անցան ապարդիւն։ Երեւան չմաքրուեցաւ երբեք։ Սեպտ. 28ին, Երեւանի քաղաքային խորհուրդը մասնաւոր նիստ մը գումարեց, զբաղելու համար միայն Երեւանի մաքրութեան հարցով։ Ներկայ էին Խանջեան, Միրզաբէկեան, Ա. Երզնկեան, Աշրաֆեան, Լ. Բարսեղեան։

Քաղաքային խորհուրդի նախագահ Կ. Մատինեան ճառ մը խօսեցաւ, ընդարձակ ճառ մը Երեւանը մաքրելու եւ բարեզարդելու մասին։

Մատինեան յայտնեց թէ քաղաքային խորհուրդը վերջերս ուշադրութիւն անգամ չի դարձներ քաղաքին առողջապահական պայմաններուն, այս պատճառով, «ինչպէս Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն եւս ցոյց տուաւ, ստեղծուեր է առողջապահական տեսակէտով բոլորովին անհանդուրժելի վիճակ մը»։ Յետոյ Մատինեան յիշատակեց բոլոր այն միջոցները, զորս ձեռք առաւ Երեւանի քաղաքային խորհուրդը՝ թելադրուած կեդր. կոմիտէին որոշումէն մաքրելու համար քաղաքը մինչեւ նոյեմբեր։

Այնուհետեւ խօսեցան միւս ժողովականները, որոնք չեշտեցին թէ հակաառողջապահական վիճակ է ստեղծուած մասնաւորապէս քաղաքին ծայրամասերուն մէջ (Կոնդ, գործարանային թաղամաս, Թոխմախան լճին շրջակայքը)։ Եւ սակայն քաղաքային խորհուրդը չի շարժիր։ Շեշտուեցաւ նոյնպէս, որ պետական կազմակերպութիւններն եւս օժանդակութիւն ցոյց չեն տար։

Ի վերջոյ խօսեցաւ Խանջեան։

Այս ճառին վրայ, ժողովը որոշեց յայտարարել «Երեւանը մաքրելու միամսեակ», հրաւիրելով պետական եւ ժողովրդային բոլոր կազմակերպութիւնները մասնակցելու քաղաքին մաքրութեան գործին, ամբողջ մէկ ամիս։

Այս ամէնը միշտ թուղթի վրայ։ Երեւանի անմաքրութիւնը կը մնայ միշտ «անհանդուրժելի»։

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Խորհ. Հայաստանի մէկ աշխատակիցը, Ա. Պըլուզեան.—

Երեւանի առողջապահական պայմանները բարելաւելու եւ կուտակուած աղբը քաղաքէն հեռու տանելու մասին Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումէն ի վեր եօթը օր է անցեր, այդ եօթը օրուան ընթացքին քաղաքային խորհուրդը բաւական աշխատանք է կատարած։ Մաքրուած է Զանգի կամուրջին շրջակայքը, անասուններու շուկան, բարեկարգուած է հաւաքական տնտեսութեան շուկան, նոր պանդոկին մօտիկ քանդուած շէնքերու հողը կը տեղափոխուի քաղաքին սահմաններէն դուրս, քաղաքին աղբը թափելու համար եւս յատկացուած է մասնաւոր վայր։

Սակայն եւ այնպէս, հակառակ այս կատարուած աշխատանքներուն, կարելի չէ քաղաքին ներկայ վիճակը գոհացուցիչ համարել, մանաւանդ փողոցներէն ու բակերէն աղբը դուրս տեղափոխելու տեսակէտով։ Ոչ միայն բոլոր բակերուն մէջ չկան աղբի արկղեր, այլ եւ եղածներն ալ չարաթներով եւ ամխաներով պարպող չկայ, այնպէս որ բակերու եւ փողոցներու ամէն մէկ անկիւնը կուտակուած են մեծ քանակութեամբ աղբադէզեր (օրինակ՝ Գնունի, Եկմալեան, Սունդուկեան, Րաֆֆու փողոցներուն մէջ եւ այլ տեղեր)։

Կեդր. կոմիտէի որոշման համաձայն, պէտք էր 3 օրուան ընթացքին կանոնաւորուէր նոր պանդոկին շրջակայքը։ Սակայն նոր պանդոկէն դէպի նախկին շուկան ձգուած տարածութիւնը չէ բարեկարգուած տակաւին, կուտակուած աղբը սոսկալի դարշահոտութիւն մը կ՚արձակէ եւ համաճարակներու պատճառ կը դառնայ։ Մասնաւորապէս խայտառակ վիճակի մէջ կը գտնուի առողջապահական հսկողութիւնը։ Բաւական է յիշատակել, որ նոր պանդոկին կից քանդուած շէնքին հիմերը,— որուն վրայ պիտի բարձրացուի նոր շէնք մը,— անցորդները արտաքնոցի վերածեր են, իսկ քիչ հեռու, կառքերու ձիերը կ՚աղբեն փողոցը, եւ այս բոլորին մէջ, քանի մը քայլ հեռու, չարչիները շաքարեղէն կը ծախեն՝ քարերու վրայ շարած իրենց ապրանքները։ Այս ամէնը՝ քաղաքային խորհուրդի շէնքին մօտ, առողջապահութեան բաժիններու բժիշկներուն, վարիչներուն եւ հսկիչներուն քթին տակ։ Քաղաքին ամենաբանուկ այս թաղամասին ճամբուն վրայով հոսող ջուրը դարշահոտ ցեխի ամբողջ շերտ մըն է կազմած։ Այս բոլորը կը տեսնեն դարձեալ քաղաքին առողջապահութեան եւ բարեկարգութեան վարիչները, բայց ոչ ոք կը շարժի իր տեղէն։ Իսկ Ա. Ցակոբեան, որու վրայ կեդր. կոմիտէն դրաւ քաղաքի մաքրութեան պատասխանատուութիւնը, ուսերը վեր վեր քաշելով կը յայտարարէ.

— Ավտօ չունիմ, խօ՛մ, շալակով չե՞մ մաքրելու…

Եւ խորհիլ, որ քաղաքի մաքրութեան ընկերութիւնը ունի 6 ինքնաշարժ, 15 սայլ։ Ինչո՞ւ չօգտագործել այս ինքնաշարժները, աղբը փողոցներէն վերցնելու եւ քաղաքէն դուրս թափելու համար, ոչ թէ միայն օրը 7—8 ժամ, այլ եւ ամբողջ օրը, նոյն իսկ գիշերը։

Երեւանը առողջապահիկ պայմաններու մէջ դնելու, մաքուր եւ օրինակելի մայրաքաղաք դարձնելու համար կեդր. կոմիտէն պարտականութիւն դրաւ նաեւ դատական մարմիններուն վրայ։ Եւ սակայն դատական մարմիններն ալ չեն շարժիր։ Արդեօք դատախազութիւնը երբեւիցէ հետաքրքրուեցա՞ւ թէ ինչու առողջապահական գործավարութիւնը եւ ոողելի դաշտերու վարչութիւնը մինչեւ հիմա չեն կատարած կեդր. կոմիտէի որոշումը եւ չեն մաքրած իրենց շէնքերուն բոլորտիքը։ Առողջապահական գործավարութեան շէնքին բոլորտիքը ամխաներով մաքրող ու ջրող չկայ, եւ պատուհաններուն դիմաց, փողոցին մէջ, շինուած են տախտակէ արտաքնոցներ, որոնք կրնան վարակման պատճառ դառնալ։

Փողոցներու գեղագիտական ձեւաւորումը եւս թերի է։ Հակառակ տրուած որոշումներուն, չի քալեր այս գործն ալ։ Թէեւ անցեալ գարնան սկսան աշխատանքի, բայց մինչեւ հիմա ներկուած են միայն Աբովեան փողոցին կարգ մը շէնքերն ու խանութները։ Ուրիշ փողոցի մէջ, ոչ մէկ աշխատանք»։

Ա. Պլուզեանի այս յօդուածին դատ Խորհ. Հայաստան (28 սեպտ.) կը հրատարակէ նաեւ Պ. Ա. ստորագրութեամբ ուրիշ յօդուած մը, որ կարեւոր առաջարկներ կ՚արձանագրէ.—

Մայրաքաղաքի անմաքրութեան եւ առողջապահիկ պայմաններու անմխիթար վիճակին մասին ժամանակ առ ժամանակ տեղի կ՚ունենան խորհրդակցութիւններ։ Մենք կ՚առաջարկենք՝ Երեւանի բոլոր տուները, կառավարական եւ ժողովրդային շէնքերը, փողոցները, հրապարակները, պարտէզները, մէկ խօսքով Երեւանի ամբողջ բնակելի եւ օգտագործելի տարածութիւնները բաժնել 100 հողամասերու։ Ի հարկէ, նկատի ունենալով տուներու եւ զանազան շէնքերու բնակչութեան տարբեր խտութիւնը քաղաքին այս կամ այն մասին մէջ, այս 100 հողամասերէն իւրաքանչիւրին կ՚իյնայ տարբեր թիւով բնակիչ։ Սակայն այնպէս հաշուելով թէ Երեւանը ներկայիս ունի կամ ապագային կ՚ունենայ մօտ 120,000 բնակիչ, կարելի է ըսել թէ 100 հողամասերէն իւրաքանչիւրին կ՚իյնայ միջին հաշուով 1200 բնակիչ։

Երեւանի քաղաքային խորհուրդը իր անդամներէն 100 հոգիի պարտականութիւն կուտայ հսկել այդ հողամասերուն վրայ։ Այս անդամը, իր հողամասի բնակիչներու կողմէ ընտրուած երեք լիազօր քաղաքացիներու հետ, կը կազմէ մաքրութեան խմբակ մը։ Այս խմբակը կը կազմէ մասնաւոր յանձնաժողովներ մաքրութեան, առողջապահութեան, պետական գոյքերու պահպանութեան, եւն.։ Եւ այս ձեւով հսկողութիւնը աւելի մօտիկ կը կատարուի տուներու, բակերու, փողոցներու, հրապարակներու, պարտէզներու վրայ, խմբակը աւելի դիւրին կը ճանչնայ իր հողամասի բնակիչը, անոր թերութիւնը եւն.»։ Այս առաջարկը ներկայացուած ըլլալով հանդերձ քաղաքային խորհուրդին, բարձի թակ ձգուած է։ Պ. Ա. մամուլին յանձնելով իր այս առաջարկը, կը կարծէ լուծել Երեւանի անմաքրութեան… Գորդեան հանգոյցը։

Փաստը ցոյց կուտայ, որ Երեւան կը մնայ միշտ «անհանդուրժելի հակաառողջապահական վիճակի մէջ»։

Ապահովաբար Երեւանի բոլշեւիկները հիմա կը խոստովանին, որ գիտեն լաւ ճառել, Դաշնակներուն հայհոյել, «մեր օրով սա շինեցինք, նա շինեցինք, Դաշնակները բան մըն ալ չըրին» ըսել, բայց չեն գիտեր … քաղաք մը մաքրել սա 10 տարուան ընթացքին։

Հայ ժողովուրդը կ՚ըսէ թէ տանտէրը կը ճանչցուի իր տունը մաքրելու համար ցոյց տուած նախանձախնդրութեամբ։

Ի՞նչ կ՚ըսէք, Երեւանի մեծխօսիկներ,— ժամանակը չէ՞ յայտարարելու ձեզի թէ փոխանակ Դաշնակներուն դէմ նիզակ ճօճելու, քաղաքը մաքրեցէք նախ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ» ՀԵՂԻՆԱԿԸ ՑԻՒՐԻԽԻ ՄԷՋ

oooo

ՑԻՒՐԻԽ, 19 դեկտ.— Մինչ մենք ներքին պայքարի մը բռնուած ենք, անվերջ պառակտելով եւ օտարներուն առջեւ ալ վարկաբեկուելով, անդին օտարներ ի նպաստ մեզի քարոզութիւններ կ՚ընեն։

Քանի մը շաբաթ առաջ, հեռաւոր Եուկոսլավիայէն, բարեկամ մը, տեղացի, կը գրէր մեծանուն գրագէտին «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» գրքին հրատարակութեան մասին եւ կը թելադրէր կարդալ զայն։

Ու եղաւ որ մեծ վիպագիրը հոս գայ, իր գիրքը ծանօթացնելու եւ պատմելու Հայն ու Հայոց տառապանքը։

Հպարտութեամբ կարդացինք տեղւոյս էն տարածուն եւ առաջնակարգ լրագրի էջերուն մէջ, Պ. Ֆրանց Վէրֆէլի բանախօսութեան ամփոփումը։

Ի՛նչ չառաչուն ապտակ մեզի, որ հրապարակային ժողովներ կը սարքենք մեր ներքին վէրքերը ծանօթացնելու համար մեզի անծանօթ, կամ դէթ պուտ մը համակրանք ունեցողներուն։

Ահա մէկը անկաշառ, անկողմնակալ, թերեւս մեզմէ աւելի զգայուն, հոս ու հոն, շքեղ սրահներուն մէջ կը պանծացնէ մեզ…

Այսպէս, Չեխօսլովաքիայէն վերջ, Պ. Ֆրանց Վէրֆէլ, Ցիւրիխի էն շքեղ թատրոնին մէջ տուաւ իր գրական երեկոյթը, դեկտ. 18ին, երկուշաբթի, հոծ հետաքրքիրներու ներկայութեան։

Այս ի՛նչ ժողովուրդ է, այս ի՛նչքան հետաքրքրութիւն։ Շատերը չեն գիտեր ո՞վ է Հայը եւ ո՞ւր է Հայաստանը։

Պահը որքան խրախուսիչ է եւ սակայն նոյնքան եւ յուզիչ։

Սա պատկառազդու մարդն է որ 18 տարի յետոյ իր գեղազարդ գրչով այսօր նորէն թաղուած կրակը պիտի հրահրէ։

Ու ահա ճիշդ ժամուն փառաւոր բեմին սեղանին առջեւ տեղ կ՚առնէ։ Կ՚ողջունուի ջերմ ծափերով։

Իր բացման խօսքին մէջ համառօտ կերպով բացատրեց թէ հայ ժողովուրդը շատ հին ազգ մըն է, քրիստոնեայ, որ մեծ դեր խաղաց իր մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ։ Ապա անցաւ իր գրքին, նախ բացատրելով թէ ինք սարսափի օրերուն գտնուած է Թուրքիա, Հալէպ, Աղեքսանդրէթ, Անտիոք եւն., ու իր աչքերով տեսած է խաչելութիւնը՝ Հային, բարբարոսութիւնը՝ Թուրքին։

— Չախոր պատմեմ սանոք, ըսաւ, այլ պիտի բաւականամ կարդալով գլուխ մը գրքէն, Էնվէր փաշայի եւ Տոքթ. Լեփսիուսի խօսակցութիւնը, գաղափար մը կազմել տալու համար Հայոց կացութեան մաս,

Ու հաստատիոր զոյգ հատորէն, ընդարձակօրէն կարդաց, իր գրագէտի գրաւիչ առոգանութեամբ, այնպէս որ ունկնդիրները գամուած պահեց ամբողջ մէկ ժամ։

Աւելորդ է ընթերցանութեան ամբողջ թարգմանութիւնը կատարել, բայց կ՚արժէ յիշել թէ հեղինակը — որ այնքան համբաւ ունի հոս — շատ գեղեցկօրէն ու շատ բնական կերպով նկարագրած է արիւնարբու Էնվէրի ներքին մարդը, այնքա՛ն բարբարոս, մինչ, արտաքին երեւոյթով, անկարելի էր սպասել։ Տոքթ. Լեփսիուսի բոլոր ջանքերը, աշխատանքները, դիմումները՝ Էնվէրին, առաջքն առնելու համար ջարդերուն, անօգուտ կը դառնան։ Ողբացեալ հայասէրը ամէն միջոցի կը դիմէ, սակայն անդրդուելի կը մնայ դաղանը։

Ջերմ ծափերու մէջ, ընթերցումէն վերջ, դաշուեթիս հին դէմքերէն — եղածը արդէն հինգ հոգի է — Պ. Տիգրան Քիրիշճեան, գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր մեծանուն հեղինակին գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրելու, ինչ որ արժանացաւ երկարատեւ ծափերու։ Տոմսին վրայ գրուած էր.

— «Այս ծաղկի բարեւը, իբր ապացոյց մեր անկեղծ համակրութեան ձեր մեծ ձեռնարկին, ի նպաստ մեր տառապած հայ ազգին։ Սրտագին շնորհակալութեամբ»։

Ձեր թղթակիցն ալ ստորագրեց։

Վերջաւորութենէն յետոյ հեղինակը կարդաց նաեւ իր վերջին անտիպ բանաստեղծութիւնները։

Բազմութիւնը ցրուեցաւ խիստ ազդուած։ Իբրեւ Հայու նմոյշ երկու – երեք հոգի էինք։

Սրահին մէջ երբ կը ներկայացուէի իբրեւ այդ պատմութիւնը ճաշակող, լեզուս դամուեցաւ քիմքիս։

Անկարող եմ ներկայացնել յարգելի հեղինակը իմ համեստ գրչով, բայց, կը կարծեմ գաղափար մը տալ ընթերցողներուն, յիշելով թէ գրած է ինը կարեւոր գիրքեր։

Մեզի կը մնայ — եւ մեր սեպուհ պարտականութիւնն է— քաջալերել, հետաքրքրուիլ եւ քիչ մը «տաքնալ» հանդէպ այս մարդուն, որ մեր ընկերը ինք կ՚ընէ։

Որքա՛ն փափաքելի էր տեսնել հայերէն տպագրութիւնը հաստափոր զոյգ հատորներուն, որոնց 1200 էջերուն վրայ այնքան գեղեցկօրէն կը խօսի ի նպաստ Հայ ժողովուրդին։

Կ. ՊՕԼԻԿԵԱՆ

ԻՄ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Իմ եկեղեցին իմ հեծող սրտին խորը շինեցի,
Հաւատքով հզօր կերտեցի անոր հիմերը ոսկի,
Սէրը գեղարփի անոր պատ ըրի եւ յոյսը՝ կանթե՛ղ,
Ու իմ թախիծի ամպո՛վ ծածկեցի ձեղունն հըրահեղ,
Իմ եկեղեցին իմ խոց հոգիին ծո՛ցը թաղեցի։

Իմ եկեղեցին, բե՛րդն իմ խորհուրդին, ունի չորս տաճար,
Առաջինին մէջ, ուր մոմերն են շէջ, դըրուած է քընար,
Երկրորդին՝ սուտակ գինիի բաժակ, երրորդին՝ կընոջ
Անդրի մը չքնաղ, չորրորդին՝ առկախ, խա՛չ մը ծանակող,
Իմ եկեղեցին, վի՛հն իմ գաղտնիքին, ունի չո՛րս բուրվառ։

Քընար – տաճարին մէջ լուսաբացին տեսլահա՛ր մըտայ,
Քընարը առի, կըրծքի՛ս սեղմեցի ու ծունկի եկայ,
Եւ երբ ընկայ իմ ցաւը դժնեայ երգել կարեվէր,
Լարերը մէկ մէկ լըռեցին բեկբեկ, վիշտըս անհո՛ւն էր,
Քընար – տաճարէն կուրծքըս ծեծելէն ու հեծքո՛վ ելայ։

Գինի – տաճարին առջեւ կէսօրին անյո՛յս կանգնեցայ,
Պապակը՝ շուրթիս, կըրակը՝ սըրտիս, երգի՛ն հեռակայ,
Ու երբ ուզեցի կեանքի ու հեւքի բաժակը պարպել,
Ձեռք մը դաւաճան ափէս խլեց զայն, փըշրե՛ց անարգել,
Գինի – տաճարէն մազըս փետտելէն ու խըռո՛վ ելայ։

Աստղիկ – տաճարին մէջ արեւմարին մըտա՛յ թեւաբաց,
Դիցուհիին կոյս՝ բացի՛ սիրտս անյոյս, ցաւով ամպըւած,
Եւ երբ կատաղի գըրկե՛լ ուզեցի սէր – աստուածուհին,
Իր տըռունին յեց՝ սեւ օ՛ձ մը սուլեց դէմըս մոլեգին,
Աստղիկ – տաճարէն ելա՛յ խենդօրէն հըրդե՛հ մը գըրկած։

Ու կ՚երթա՛մ հիմա դըժոխահըմայ չորրորդ տաճարին,
Մեծ մեղքին անճառ քաւութեա՛ն համար, արարչութեա՛ն սին,
Ուր կը փըշրըւի սկիհը լոյսի շուրթի չեկած դեռ,
Եւ ուր մի առ մի կ՚իյնա՛ն ծաղկատի մեր իղձերն անէր,
Ես կ՚երթամ հիմա իմ չարահըմայ չորրո՛րդ խորանին։

Ես կ՚երթա՛մ տըրտում, հուրո՛վ անպատում, իմ անծանօթի՛ն,
Քընար ու սափոր բրա՛ծ բիւր կըտոր սէր – ծովի ափին։
Իմ վառ յոյսերով, շէնշո՛ղ գարունով, լըքուա՛ծ ու լըռիկ՝
Ես կ՚երթա՛մ անհետ, երազներո՛ւս հետ, զերդ վըշտի մըրիկ՝
Գամուի՛լ իմ խաչին, կառչի՛լ իմ բոցին ու այրի՛լ մենիկ։

Իմ եկեղեցին իմ հեծող սրտին խորը շինեցի,
Հաւատքով հզօր կերտեցի անոր հիմերը ոսկի,
Սէրը գեղարփի անոր պա՛տ ըրի եւ յոյսը՝ կանթե՛ղ,
Ու իմ թախիծի ամպո՛վ ծածկեցի ձեղունն հըրահեղ,
Իմ եկեղեցին իմ խոց հոգիին ծո՛ցը թաղեցի։

ԱՐՏԱՇԷՍ

Հայ երգն ու գրականութիւնը

ooooo

Պրոլետար կը գրէ թէ հայ ժողովրդական երգեր հաւաքելու, գրի առնելու պաշտօնով, Վրաստանի երաժշտներու Միութեան կողմէ դեկտ. 1ին Բորչալուի շրջանը ղրկուեցան երաժշտագէտներ Աղասի Մանուկեան եւ Վ. Ոսկրչեան։

Դեկտ. 4ին Թիֆլիզ, Գրողներու Պալատին մէջ տեղի ունեցաւ, ռուս եւ թուրք գրողներու ժողովը, եւ այս առթիւ կարդացուեցաւ դասախօսութիւն մը հետեւեալ նիւթին շուրջը, «Հայ գրականութիւնը 1933ին»։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

''ԳԵՏՆՈՒՂԻՆ,,

— o —

Գրական եւ գեղարուեստական աշխարհին համար հրատապ հարց է եւ կը մնայ՝ թատրոնին եւ շարժանկարին հակամարտութիւնը։

Մի անգամ ընդ միշտ պէտք է ընդունիլ, որ արտայայտութեան արուեստին այդ երկու գլխաւոր ճիւղերը իրենց սեփական եւ անուրանալի առանձնայատկութիւններն ունին, որով կարելի չէ միացնել մէկին կամ միւսին ունեցածները, եւ մանաւանդ դատապարտել մէկը կամ միւսը։

Սխալ է շարժանկարը ընդունիլ իբրեւ ստորադաս արուեստ։ Եթէ արուեստին գերագոյն հրապոյրը եւ մասնայատկութիւնն է մեր հոգեկան աշխարհին հորիզոնները ընդլայնել, հոն ստեղծել փոթորիկը յոյզերուն, կամ երազանքը փայփայուած յոյսերուն, ապրումներուն անսահման ստեղնաշարի մը վրայ նուագելով մեր հոգիներուն մէջ ենթագիտակցօրէն դաշնաւորուած զգացումներու հսկայ համերգը, այդ առանձնայատկութիւնները ունի այսօր, շնորհիւ անխոնջ ճիգերու եւ յարատեւ կատարելագործութիւններու, շարժանկարին արուեստը։

Եթէ իրեն կը պակսի իրական շունչը թատրոնին, — թէեւ այսօր խօսուն ժապաւէնը հասած է այնպիսի կատարելութեան մը, որ խաբկանքը կուտայ կենդանի ձայնին — ան ունի թատրոնին վրայ այնպիսի առաւելութիւններ, որոնք ստուգիւ միայն իրեն կը պատկանին։

Շարժանկարը միջոցին եւ տարածութեան տէրն է։ Քանի մը մէթր պաստառին վրայ ամբողջ աշխարհներ կը բացուին, ժողովուրդներ կը յայտնուին իրենց վարք ու բարքով, հորիզոնները կը յաջորդեն իրարու, ճամբուն վրայ 100 քիլոմեթր սուրացող ինքնաշարժին առջեւ — որուն նստած է ամբողջ սրահը։

Բեմադրութիւնը այլեւս չի սահմանուիր շարժանկարին համար ԲԱԿԻՆ կամ ՊԱՐՏԷԶԻն կողմերով. ան հսկայ միջոցին սահմանները ունի իր տրամադրութեան տակ, եւ իր դերասանները իրապէս կ՚ապրին, կը շարժին,

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ «ՎԱՃԱՌՔ»Ը

»»»·«««

Այսօր, կիրակի, ինչպէս եւ վաղը կը շարունակուի Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին բարենպատակ վաճառքը։

Բազմութիւնները մղել գնումի զանազան վայրեր՝ մասնաւոր տաղանդ է որ, աւա՜ղ, գիտեմ, իմ գրիչը չունի։ Բայց փաստերը իրենք այնքան խօսուն են որ, կը բաւէ՞ զանոնք յիշատակել միայն մերկօրէն։

— Ի՞նչ է այս Կ. Խաչը, ի՞նչ կ'ընէ։

Ա՛հ, սիրելի՛ ընթերցող, այս հարցումներուն պատասխանները ոչ ես կրնամ տալ՝ հաւանաբար, ոչ ալ դուն։ Ես գիտեմ, սակայն թէ ով կրնայ պատասխանել ատոնց։

Պէտք է այդ հարցումները ուղղել, բանուորական պանդոկի մը, վերջին յարկի ցուրտ մէկ սալայատակին վրայ ինկած այն յղի կնոջ — եւ քանինե՛ր իրեն պէս — երբ իր ճգնաժամի րոպէին այցելութիւնը ունեցաւ հայ քրոջ մը որ գետեղեց զինքը հիւանդանոց մը, կանոնաւորապէս այցելեց անոր իր դժուարին օրերուն, թարգմանեց ու հասկցուց իր պահանջները եւ տղարերքէն ալ յետոյ մնաց սփոփարար՝ խօսքով, գործով եւ նիւթականով։

Պէտք է հարցնել՝ այն երիտասարդ Հայուն, ճարակ Թոքի մանրէներուն— եւ քանինե՛ր իրեն պէս — որ ստացաւ խնամքի եւ ապաքինման համար բարոյական եւ նիւթական օգնութիւն։

Պէտք է հարցնել հայազգի այն հարիւրաւորներուն՝ ցրգքուած բուժարաններու օտար ծովերուն մէջ, որոնց օր մը ըսուեցան — սնդական եւ հանդերձանքի օգնութեան հետ միասին — բարութեան եւ կորովի այն խօսքերը որ վերանորոգեցին անոնց խախտած հոգիին բարոյական շէնքը։

Պէտք է հարցնել այն հարիւրաւոր մանուկներուն որոնց համար, այդ տիկինները, մայրական լեզուի առաջին հնչիւնները կարելի դարձուցին։

Անոնք է որ կրնան տալ ճիշդ պատասխանը։ Անոնք, որոնց ճգնաժամի պահուն, մութին մէջէն, ճերմակ ձեռք մը երկարեցաւ։ Ես ու դուն, ընթերցող, շատ – շատ, այս առթիւ, նախադասութիւններ կրնանք ոլորել։ Անոնց մէկուն փոքրիկ ժպիտը, դէմքին աննշան մէկ կծկումը, աչքերուն յանկարծակի մէկ կայծկլտումը շատ աւելի ճիշդ ու շատ աւելի մեծ բան կրնան պատմել։

Կարելի է հարցնել նաեւ.

— Ո՞վ են այդ գործին նուիրուած հայուհիները։

Օտար միջավայրերու մէջ, հարուստ կոմսուհի մը, տնմնայ պառաւ աղջիկ մը, ձանձրախտէ բռնուած, երազուն ու հարուստ ժամերուն ձեռքը երկարած կինել եւ ուրիշներ կրնան ըլլալ։ Մեր մէջ, այդ իրականութիւնը այնքան, այնքա՜ն ...— այո, չեմ ուզեր երկրայիլ, բուն բառը պիտի ըսեմ — այնքան հերոսական է՝ որ մէկդի կը նետեմ ամօթխածութիւններ չվիրաւորելու պատշաճութիւնը։ Մեր մէջ, այդ գործը տանող հայուհիները իրենք ալ իրենց կարգին ամենօրեայ կեանքի պայքարին հատուածներուն մէջ ըլլալով հանդերձ՝ կարելի կը դարձնեն զոհողութեան այդ հրաշքը։ Առտուընէ մինչեւ իրիկուն ասեղ ծեծելով հանդերձ, տան մը կամ գործարանի մը մէջ աշխատելով հանդերձ, յաճախ զաւակներու, ամուսինի ամբողջ անյետաձգելի, ամենօրեայ աշխատանքները ունենալով հանդերձ՝ որոշ օրեր, անոնց մէկն ու մէկը բազմաթիւ ժամեր կը տրամադրէ զուարթ սրտով, վազվզելու համար ասդին անդին, հետամուտ՝ Գործին հարկադրած բազմակողմանի կազմակերպութեան։ Ինչո՞ւ չպիտի ըսեմ նաեւ այն՝ որ ես ինքս լաւ գիտեմ։ Երբեմն ալ — կարելի է նոյն իսկ ըսել յաճախ — անոնց մէկն ու մէկը, միեւնոյն օրուան մէջ կատարած իր բազմաթիւ տեղափոխութիւններուն համար, իր մէկ դրացիէն, ստիպուած է ... քանի մը Ֆրանք փոխ ուզել, ճամբու ծախքի համար։

Ես չպիտի յիշատակէի այս կարգի մանրամասնութիւններ, եթէ անոնք չներկայացնէին, ինծի համար, որոշ եւ էական առաքինութիւններու խորհրդանիշերը։ Եւ ճիշդ, այդ բաղդատութիւնն է որ պէտք չէ ընել․ շատուցուն թիւերու, շողշողուն անուններու, պճնազարդ արարքներու հետ ... Եթէ կայ հերոսութիւն՝ այդ ձանձրացած կոմսուհիի պատկերին մէջ չէ։ Ան կ'արտացոլայ ամէն օր կատարուող, գիտակցօրէն կատարուող, դժուար պայմաններու մէջ պուտ – պուտ կատարուող զոհողութեան մէջ։ Ան կ'արտացոլայ, ժողովո՛ւրդ, քու պատկերիդ մէջ։ Հետեւաբար քու հոծ ալիքներդ ամբողջութեամբ պէտք է շրջապատեն այդ գործը որուն նպատակը միայն քու զաւակներուդ բարօրութիւնն է։ Ու անոր անդամուհիները, իրենց գթութեան վաճառքին՝ ուր կարելի է տիրանալ ապրանքներու այնքան մատչելի պայմաններով, նաեւ այդ ապացոյցն է զը կը սպասեն ձեզմէ։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

իրական համայնապատկերներու մէջ, ուր հովը իրական ծառերու ճիւղերը կը շարժէ, ուր երկինքը, գետը, ծովը իրենց յարափոփոխ արտայայտութիւններով կը գրաւեն՝ հոգ չէ թէ ան սեւ ու ճերմակ միայն ըլլայ։

Թատրոնը անկարող պիտի ըլլար — թարմ օրինակ մը վերցնելով — որեւէ հակայ բեմի վրայ ապրեցնել վերջերս Marignan – Pathé – Natanի պաստառին վրայ ցուցադրուած հսկայ գործը «Le Tunnel», Ժիւլ – Վէռնեան նախագուշակութեան մը շունչով մը կենդանացած։

Ամերիկան Եւրոպային միացնելու երազն է որ կը ձեւաւորուի հոն, հսկայական բեմադրութեան մը ցնցող տըպաւորութիւններու տակ, բազմահազար բանուորներու աշխատանքին ու կեանքին գեղեցիկ պատկերներով, ու դաւադրութեան մը պատճառով պայթող գործադուլին ճգնաժամային պահերով։

Գետնափոր աշխատանքներուն, մարդու իմացականութեան եւ բնութեան ամեհի դիմադրութեան այծին այդ ճաքառումներուն, ովկիանոսի խորքէն քայլ առ քայլ յառաջացող մարդկային նուաճումէն — վաղուան իրականութեան — տպաւորիչ պատկերներուն առթած յոյզերը չպիտի կրնային արթննալ խաւաքարտէ եւ փայտէ շինուած տէքօրներուն մէջ։

Այնտեղ է ահա շարժանկարին առաւելութիւնը, տալ խաբկանքը իրական աշխարհի մը ապրումին։

Pathé – Natanի տիպար Studioները անդուլ աշխատանքով մը կը ձգտին խօսուն ժապաւէնին տալ ձայնի վերարտադրութեան կատարելութիւնը, եւ այսօր արդէն իր Փարիզի մէջ ունեցած բազմաթիւ — 30է աւելի — սրահները օժտուած են ցանկալի կատարելութեամբ, վերարտադրումի գործիական տեսակէտէն։

Ժան Կապէն, Օր. Մատլէն Ռընօ — Քոմէտի Ֆրանսէզէն, Անտոէ Տօքս, Վիքթօռ Վինս, գլխաւոր դերերուն մէջ իրենց ինքնայատուկ տաղանդներով կ'ապրեցնեն երազ մը՝ զոր չէր երեւակայած Ժիւլ – Վէռն՝ որ իրականութիւն մը եղաւ Marignanի բեմին վրայ՝ այսօր, եւ անշուշտ պիտի ըլլայ կեանքին մէջ՝ վաղը։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ ·

Ի՞նչ կը պահանջեն Եգիպտուհիները

»»»·«««

Փարիզեան թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Հուդա Շարաուի եւ օր. Սէզա Նապրաուի այսպէս կը բանաձեւեն եգիպտացի կիներու ընկերային ու քաղաքացիական պահանջները.—

«Կը պահանջենք մեզի վերադարձնել այն իրաւունքները, զորս կը վայելէին կիները Փարաւոններու օրով, ասկէց 4000 տարի առաջ։ Արդարեւ հինաւուրց Եգիպտոսի կիները անհունապէս աւելի լայն իրաւունքներ ունէին, քաղաքական եւ ընկերային, քան մեր օրերու կիները։ Բազմաթիւ օրէնքներ կային, որ կը պաշտպանէին կնոջ անկախութիւնը եւ ազատութիւնը, ընտանիքէն ներս կամ դուրս։ Օրինակի համար, ամուսնացեալ կին մը կը պահէր աղջիկութեան անունը, եւ իր զաւակները կը կրէին մօրենական անունը։ Գրեթէ բոլոր Փարաւոնները երկիրը կը կառավարէին իրենց կնոջ հետ համախորհուրդ եւ միասնաբար, այնպէս որ կինը առաջին խորհրդականի դիրք կը գրաւէր։ Բարձր դասու ընտանիքներու մէջ, կինը կը դրադէր բոլորովին իր երախաներուն կրթութեամբ։ Երկու տեսակ ամուսնութիւններ կը կատարուէին հին Եգիպտոսի մէջ,— օրինական եւ կէս – օրինական բոլոր այդ ամուսնութիւններուն մէջ, այր եւ կին հաւասար էին օրէնքին առջեւ։

Եւ հիմա բաղդատեցէք։ Այսօր եօթը միլիոն Եգիպտուհիներ ունին միայն եօթը դպրոց։ Երբ 12 կամ 13 տարիքը կը թեւակոխենք, կ'ամուսնացնեն մեզ, որպէսզի, 15 կամ 20 տարի շարունակ, ամէն տարի զաւակ մը բերենք աշխարհ։

Եգիպտուհիներու բարոյական ու ֆիզիքական գերութիւնը կը սկսի իսլամութեան առաջին օրերէն։ 1896ին էր, որ Եգիպտուհիները արթնցան, կազմակերպուեցան եւ յարեցան կիներու ազատագրութեան շարժման։ Առաջին անգամ գիրք մըն էր, որ խմորեց շարժումը։ Գիրք մը, որուն խորագիրը,— Կնոջ ազատագրութիւնը Եգիպտոսի մէջ,— ծրագիր մը կ'արժէ ամբողջ։ 1919ի յեղափոխութիւնը ջնջեց գերութեան յիշատակներէն մին,— քօղը։ Այսուհանդերձ, թէեւ պարտադիր չէ քօղ կրելը, տակաւին շատ կիներ կան, որ քօղ կը կրեն։ 1919էն ի վեր կազմուած է եւ կը գործէ «Եգիպտուհիներու կնոջական Միութիւնը», որ կը ներկայացնէ Փարաւոնեան շրջանի կիներու շարժումը։ Այս մեր Միութեան կը յարի կիներու բազմութիւն մը, որ հետզհետէ յարգանք կը ներշնչէ եւ յաղթանակի յոյս։ Միութեան պահանջած իրաւունքներն են,— արգիլել փոքր տարիքով աղջիկներու ամուսնութիւնը ամուսնալուծել ամուրի կիները, աղջիկներու յատուկ դպրոցներ բանալ իւրաքանչիւր գիւղի մէջ»։

ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻ ՋՂԱՅՆՈՒԹԵԱՆ պատճառները

»»»·«««

Պատերազմէն յետոյ սաստկացած է խռովքի եւ ջղայնութեան մթնոլորտ մը։ Ոմանք այս վիճակը կը վերագրեն արագութեան կիրքին կամ յարաճուն աղմուկին։ Ֆրանսացի օրագրող մը դիմած է հոգեբոյժ եւ հոգեբան հեղինակութիւններու, հարցնելու անոնց կարծիքը։

Տօքթ. Լոկը, Ֆրանսացի նշանաւոր հոգեբոյժը, այսպէս կը պատասխանէ հարցումին.

— «Ճիշդ է, աղմուկը կը նեղէ մարդկային ամէն էակ։ Ինչպէս սաստիկ լոյսը, աղմուկը եւս կը պատճառէ ջղային դրութեան մէջ ցնցումներ, որոնք իրենց ազդեցութիւնը կը թողուն երեք դասակարգի հիւանդներու վրայ։ Նախ անքուններուն վրայ,— ասոնք ջղային փափուկ դրութիւն մը ունին, «գերզգայուն հոգի» մը, գրեթէ բոլորն ալ օժտուած առաջնակարգ իմացականութեամբ։ Ահա տիկին տը Նոայլը,— ամէնէն թեթեւ աղմուկն իսկ քունէ կը զրկէր զինք։ Կը բնակէր տան մը հինգերորդ յարկը, դուռները, պատուհաններու ճեղքերը խիցի չերտերով փակած ըլլալով հանդերձ, չէր կրնար գտնել իր փափաքած լռութիւնը,— աղմուկը կը հալածէր զինք։ Գիշերը ուշ ատեն տուն կը դառնար ուրիշ վարձակալ մը, որ կը բնակէր վրայի յարկը։ Վարձակալը ամէն զգուշութիւն կ'ընէր աղմուկ չհանելու համար։ Սակայն տիկին տը Նոայլ կը տառապէր նորէն։ Առտու մը դրացի վարձակալին զրկեց իր ամբողջական գործերը, գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը եւ տոմս մը՝ խնդրելու համար, որ քիչ մըն ալ նուազ աղմուկ հանէ...

Երկրորդ կուգան պատերազմի վիրաւորները, որոնք նոյնպէս գերզգայուն են աղմուկի։

Երրորդ կարգին վրայ կուգան հոգեթափ, ընկճուած, վհատած դժբախտները, որոնց անարդար կերպով կը տրուի «ջղագար» անունը։

Բոլոր ասոնք չեն կրնար հանդուրժել աղմուկին։ Պէտք է հեռացնել ասոնք քաղաքներէն,— դէպի գիւղ կամ լեռ։

Անցողակի պէտք է ըսել, որ կեանքի այս արագ եւ աղմկալից ընթացքին հետ յարաբերութիւն մը ունի ոճրային դէպքերու աճումը։ Ժամանակի յարափոփոխութիւնը, յոգնութիւնը, հոգեկան տագնապը պատճառներ են զգայական ոճիրներու»։

Փրոֆ. Վալոն եւս կը պատասխանէ այս հարցումներուն.

— Աղմուկը յարաճուն յոգնութիւն կը ստեղծէ։ Եւ այս խռովահար մթնոլորտին մէջ, անհրաժեշտ է հսկայական ճիգեր ընել ամփոփուելու, կեդրոնանալու համար։ Ուզենք չուզենք, մեր զգայարանքները պարտաւոր են վարժուիլ։ Մանաւանդ աչքը,— իրիկունը, Փարիզի փողոցներէն ինքնաշարժով անցնելու համար, հարկ կ'ըլլայ տառապիլ սաստիկ, պէտք է պրկես ու լարես տեսողական զգայարանքդ։ Զգայարանական մթնոլորտին այս պրկումը յառաջ կը բերէ յոգնութիւն, հոգեսպառութիւն, գերագրգռութիւն, ջղայնութիւն։

Կան նաեւ երկրորդական պատճառներ,— պարտաւոր ենք շարունակ հսկել եւ արթուն մնալ, որ արտաքին վտանգներ չպատահին, երբ կ'անցնինք փողոց մը։ Եւ այս վիճակը ուժասպառութիւն եւ գերագրգռութիւն կը պատճառէ։

Ի՞նչպէս դարման մը տանիլ այս կացութեան։ Նախ, կէս գիշերէն յետոյ սահմանել եւ ստեղծել լռութեան գօտիներ։ Շինել լռակեցութեան բնակարաններ մեկուսացուցիչ տախտակներով, որպէսզի յոգնած եւ ջղասպառ կիները, այրերը կարենան այնտեղ գտնել առողջարար եւ բարերար լռութիւնը, գէթ քանի մը գիշեր, ու վերանորոգուիլ, կազդուրուիլ։ Ցետոյ ելեկտրական գործարաններու բզզիւնը մեղմել, աղմկարար շարժումները խեղդել ճգախէժի օժանդակութեամբ։

Կարելի չէ կասեցնել մեծ քաղաքներու եռուզեռը, բայց անհրաժեշտ է խորհիլ լռութեան պահպանման մասին, — որովհետեւ աներեւակայելի վտանգ մը կը պատրաստուի մարդկութեան գլխուն այս յարաճուն աղմուկներով, արագութեան դիւային կշռոյթով։

«Համազգային»

ooooo

ՆՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ – ՊՕՄՕՆ.— «Համազգային»ը Մարսիլիոյ մէջ ստեղծած է աննախընթաց խանդավառութիւն։ Անոր շուրջ յառաջ եկած է մեծ շարժում մը որ վարակած է ինչպէս կեդրոնը նոյնպէս եւ շրջանները։ Ամէն կողմ տասնեակներով դիմումներ կ'ըլլան անդամագրութեան համար։ Արուարձաններ ալ կան ուր ինքնաբերաբար կը կազմեն «Համազգային»ի նոր մասնաճիւղեր։

Վերջին շաբթուն՝ կարգը Պօմօնինն էր։

Դեկտ. 17 կիրակի յետ կէսօր ժամը 8.30ին Պօմօնի ամենամեծ պառին վերապահուած սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Համազգային»ի կազմակերպական առաջին խորհրդակցական ժողովը որ ինքնին մեծ յաջողութիւն մըն էր։ Ներկայ էր ընտրեալ բազմութիւն մը։

Պ. Շահլամեան կոկիկ նախաբանով մը բացաւ ժողովը։ Պ. Հ. Սէրէնկիւլեան մշակեց առաջադրուած հարցը։

Անմիջապէս առժամեայ մայր դիւանը կազմուեցաւ,— նախագահ՝ Պ. Շահլամեան, իսկ քարտուղար՝ Պ. Ա. Ցակոբեան։ Կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, որմէ վերջ՝ ընտրուեցաւ տեւական մայր դիւանը եւ մասնաճիւղի վարչութիւնը։ Առաջինին համար ընտրուեցան՝ նախ Պ. Ս. Ոսկեան, իսկ քարտուղար՝ Պ. Գ. Կակօեան։ Իսկ երկրորդին համար՝ Ա. Ցակոբեան՝ ատենապետ, Ցովհ. Տէօքմէճեան՝ ատենադպիր, Պ. Պօղոսեան գանձապահ, իսկ Պ. Պ. Ղ. Տէրտէրեան եւ Ն. Դարբինեան՝ խորհրդականներ։ Ժողովը ցրուեցաւ խորապէս գոհունակ տրամադրութեամբ, որմէ վերջ նորընտիր վարչութիւնը նիստ գումարեց եւ ի մէջի այլոց որոշեց անմիջապէս թէյասեղան մը տալ «Համազգային»ի տարածման համար։ Անդամներու ներկայ թիւը 50ը կ'անցնի, իսկ 25 ալ՝ դիմումներ կան։

Ներկայ մը

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 20 դեկտ.— Վերջապէս Ալֆորվիլն ալ ունեցաւ Համազգային Միութեան մասնաճիւղ մը։

Անդամագրութեան հրաւիրուած հայրենակիցներ սիրայօժար ընդունեցին, որովհետեւ գործը բոլորի սրտին կը խօսէր։ Սկիզբէն արձանագրուողներուն թիւը 67ը ըլլալով՝ անմիջապէս առաջին ժողովը գումարուեցաւ «Հայ Ակումբ»ին մէջ եւ առժամեայ վարչութիւնն ընտրուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Գրիգոր Գոստիկեան՝ ատենապետ, Արտաշէս Մկրտիչեան՝ ատենադպիր, Կարապետ Պալեան՝ գանձապահ, Արշակ Մկրեան, Ցակոբ Տիլլիզեան եւ Մինաս Սէօլէզեան անդամներ։

Նորակազմ վարչութիւնը արդէն եռանդուն գործունէութեան լծուած է, երկսեռ երիտասարդութիւնը Համազգային Միութեան շուրջ հաւաքելու։ Վստահօրէն կրնամ ըսել որ մօտ ատենէն, յիշեալ թիւը պիտի կրկնապատկուի։ Այսպիսով առաջին առթիւ պիտի օգտուին Ալֆորվիլի հայ չափահաս երիտասարդութիւնն եւ մանուկները, օգտուելով մայրենի լեզուէն եւ պատմութենէն։

Երիտասարդութիւնը առանց դաւանական եւ քաղաքական խտրութեան պէտք է փութայ արձանագրուիլ նորակազմ Համազգային Միութեան։

Ա. Մկրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԽՄԲ.— Այս պատմուածքին հեղինակը Տիմիթրի Իվանով (կեղծ անունով Ելին – Փէլին) Պուլկարիոյ ժամանակակից գրականութեան յայտնի դէմքերէն մէկն է։ Գիւղացի ուսուցիչ մը որ արուեստագէտ մըն է միանգամայն եւ ուսումնասիրած իր ժողովուրդին ընկերային բարքերը․ ապրած է գիւղացիներու հետ ու երգած՝ անոնց վիշտն ու ծիծաղը։

— Ժամանակէն առաջ պիտի հասնինք, պարոն։ Այո՛, պիտի հասնինք արեւը մարը չմտած։ Նայէ՛, կը տեսնե՞ս գիւղը, այնտեղ, բլուրին ստորոտը... Տեսա՞ր ... Մէկ մը սա կատարը անցնինք, ա՛լ հոն ենք։

Ու երիտասարդ կառապանը պտըտցուց խարազանը օդին մէջ, իր նիհար ձիերուն վրայ եւ արխաբար ձայն տըւաւ անոնց։

— Հէ՛յ, հէ՛յ, ուէ՛յ, ուէ՛յ, պարոններ...

Կառքին չորս անիւները աւելի ուժգնօրէն ժայթքեցուցին ցեխը որ կը ծածկէր գիւղին ճամբան․ ու կառքը՝ փլած կմախքի մը պէս ցաւագին ճըռինչով յառաջացաւ ամայի դաշտերուն մէջէն զորս ողողած էր դեկտեմբերի անձրեւը։

Գիւղին լանջը անգամ մըն ալ պոռաց ձիերուն, հանդիստ կերպով տեղաւորուեցաւ իր նստարանին վրայ․ թաց գլխարկը թօթվեց վերարկուին վրայ ու անհոգ շեշտով մը սկսաւ երգել զուարթ եղանակ մը։

— Անունդ ի՞նչ է, մանչ, հարցուց դէր մարդ մը որ փաթթուած իր դալլի մորթով շինուած վերարկուին մէջ նստած էր կառքին ներսը։

Տղան շարունակեց երգը։

— Հէ՛յ, մա՛նչ, պոռաց մարդը բարձրաձայն ու խիստ կերպով։

— Ի՞նչ է, հարցուց տղան։

— Անո՛ւնդ ... քու անունդ ... ի՞նչ է անունդ...

— Օնտրա՛...

— Հա՛, Օնտրա... աչքը – բաց տղայ մըն ես... դուք բոլորդ ալ աչքը բաց էք հիմա ... ի՛նչ խորամանկ էք դուք .. գիւղացիներդ ... միայն ստել ու խաբել գիտէք .. եւ ինչպէ՛ս ալ մէջէն կ'ելլէք ... տեսած եմ դատարանին մէջ ... Գառնուկնե՛ր, պզտի՛կ գառնուկներ ... անմե՛ղ ... բայց իրականին մէջ գայլ ... դատաւորներուն հետ խաղի ելած...

— Մենք խեղճուկրակ գիւղացիներ ենք, պարոն, մեզ կը զրպարտեն, գէշ կարծիք ունիք մեր մասին, բայց մենք չար չենք․ մեր գիւղացիները կը խաբեն որովհետեւ տգէտ են․ տգիտութիւն եւ թշուառութիւն...

— Վա՛յ, իրա՞ւ կ'ըսես, թշուառութիւնն է պատճառը հա՞․ անխի՛նեա՛լ բթամիտներ․ տգիտութեան եւ թշուառութեան մասին կը խօսին ու անյագօրէն կը խմեն՝ ձուկերուն պէս..

— Հապա ի՞նչ կարծեցիր, պարո՛ն, հարստութենէ եւ յաջողութենէ՞ կը տառապին․ կարծեցիր որ պէտք եղածէն աւելի՞ կը յառաջդիմեն․ ո՛չ․ յառաջդիմութիւնը չէ պատճառը․ խըմե՞լ, ձուկերո՞ւն պէս, է՛յ, ի հարկէ կը խմեն ... կը խմեն քիչ մը աւելի ուրախ ըլլալու համար, ոչ թէ անոր համար որ լաւ վիճակ ունին... Տետրակիդ մէջ գրէ՛ ըսածներս ...

— Օ՛հ, կ'երեւայ որ դուն ալ խմեր ես, բարեկամ, դեռ շա՛տ երիտասարդ ես սակայն․ պեխերդ անգամ չեն բուսեր տակաւին․ այդ քու գիւղացիներդ — գրէ՛ տետրակիդ մէջ — կորսուած մարդիկ են, կորսուա՛ծ, հասկցա՞ր։

— Դո՛ւն գրէ՛, պարոն, դո՛ւն, մենք գրել չենք գիտեր, ըսաւ տղան ու դառնալով իր դիակի նմանող ձիերուն, պոռաց— «ուէ՛յ, ուէ՛յ, պարոններ» ու սկսաւ խոր – խոր մտածել։

Ձիերը վարանեցան պահ մը․ կարծես անոնք ալ սկսեր էին խորհիլ։ Դէր մարդը վեր դարձուց օձիքը իր դալլի մորթէ վերարկուին, կորսուեցաւ անոր տակը ու մտածեց։

Ճամբուն եզերքը լքուած ծառի մը կատարը ագռաւ մը թառեցաւ՝ կծկըւած թեւերով․ օրօրուեցաւ կիսամեռ ճիւղի մը վրայ եւ ցաւագին կռինչ մը արձակեց։ Թախծոտ ձմեռն անգամ սկսաւ խօսիլ Ծնունդին մասին որ պիտի գար յաջորդ օրը։ Վերը, փոթորկաբեր ու թանձր ամպերը պատառ, պատառ եղան երկինքի ցուրտ կապոյտին տակ։ Երկիրը ծածկուած էր ցեխով ու խոնաւութիւնով։ Գիւղերու, գետակներու, հեռաւոր անտառներու եւ խաւարակուռ սարերու ամեհի համայնապատկերը կը տարածուէր անոնց առջեւ։ Դաշտերուն մէջ, հոս, հոն կը ցոլային փոքրիկ լճակներ, մշուշոտ, ցուրտ ու անկենդան ինչպէս աչքերը դիակին։

Պզտիկ կառքը անընդհատ թաւալեցաւ թանձր տիղմին մէջ։ Տախտակի կտոր մը անոր մէկ կողմին վրայ անդադար ճռնչաց ու աղմկեց միօրինակ կերպով, անիմաստ ու յուսահատ շեշտով։ Եւ անոր անտանելի ձայնը անդթօրէն չարչրկեց մուշտակին մէջ փաթթուած գիրուկ մարդուն ջիղերը։ Վերջապէս սպառեցաւ անոր համբերութիւնը․ բացաւ օձիքը, դուրս հանեց իր խղոտ դէմքը եւ պոռաց․

— Ի՞նչ է այս անտանելի ճռինչը․ գետնին տակը անցնի...

— Ոչի՛նչ, պարոն, տախտակի կտոր մը որ թուլցեր է․ կարդացողներուն պէս շատ աղմուկ կը հանէ․ իմաստ չունի անոր ճռինչը։

— Վարպետ տղայ ես, Օնտրա, շա՛տ վարպետ․ դուն լաւ գլուխ կ'ելլես աղջիկներուն հետ, վստահ եմ․ ձեզի պէս տղաքները կանուխ կ'ամուսնանան եւ կ'ունենան գեղեցիկ կին...

Մարդը նորէն վեր բարձրացուց վերարկուին օձիքը, կատակելու սկսած էր․

— Ի՛նչ կ'ուզես ըսէ, կարգուած կիները աւելի լաւ են, գիտեմ... երեւի մասնաւոր գործ մը ունիս գիւղը, պարոն, այնպէ՞ս է․

— Ես դատարանին Գործակատարն եմ։

— Պետութեան պաշտօնեա՛յ ուրեմն ...

Անգլ. թարգմ. Ժ.

(1)

(Շար.)

Օրուան գիրքեր

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ։ (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Ցառաջ» Թիւ 1․ Գին՝ 15 Ֆր.։

2. ԱՐԵ՜Ի, ԱՐԵ՜Ի, (հիւծախտաւորի մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան։ Մատենաշար «Ցառաջ» Թիւ 2։ Գին 10 Ֆրանք։

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924։ Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան։ Գին 8 Ֆր.։

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ

Յրանս. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ **ՏԻԿ. Մ. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ**

ԿԻՐԱԿԻ 24, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԷՆ 7

Salle Démocratie* ՄԷՋ, *38, Boulevard Raspail, Paris

Կը վաճառուին կանացի եւ տղամարդու տակեր, երախաներու հագուստներ, խաղալիքներ, ամէն տեսակի նուէրցու իրեր, նպարեղէններ, թարմ եւ չոր պտուղներ եւայլն. ընթացիկ գիներով. ճոխ պիւֆէ.

Հաղորդակ միջոց.— *Métro: Sèvres-Babylone. Autobus: AG. BG. S. U. Ubis. X. AE. CM. CB. BC.*

ԵՐԵԿՈՅԹ_ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ_ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ «ԱՅԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ի նպաստ Նոր Սեբաստիոյ մէջ շինուելիք Արամեան «ԱՅԳ» վարժարանին

Այսօր կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Hôtel de RUSSIE*ի սրահին մէջ* 2 et 4, rue des Batignolles et 34 Bld. Batignolles

Métro: Place Clichy

գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը մասնակցի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը *Պ. ԱՐԱՄ ՉԱՐԸԳ* (վ.տարանդի) *կ'երգէ* «Օմար խայեամ»էն. *Անակնկալներ.* եւրոպական պարեր, ճազ, օրքէսթրը՝ TIPICA

Պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով.

Մուտք՝ այրերու 10 ֆրանք, կիներու 8 ֆրանք.

RÉVEILLON

ԱԺԱՆ ՀԱՃԵԼԻ

LE BYZANCE *Հելլէն Ընկերակցութիւնը, բարենպատակ իր ձեռնարկներուն ի նպաստ, ՓԻՇԵՐԱՏՕՆ մը սարքած է:*

Այսօր Կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

SALLE DES INGENIEURS CIVILS*ի ՄԷՋ*

19, rue Blanche, Paris (9). Métro: Trinité

ՀԵԼԼԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՍ *քանի մը ամիս առաջ նման երեկոյթ մը սարքած էր եւ մեր Հայ բարեկամները մեծ բազմութեամբ եկան պատուել մեզ:*

Քաջալերուած այս բարեկամութենէն, կոչ կ'ուղղենք բոլոր Հայ Հայրենակիցներուն, որոնց հետ միացած ենք անցեալի հասարակաց մեր տառապանքով, պատուել մեզ իրենց ներկայութեամբ:

Հաչակաւոր նուագախումբ, արեւել. եւ եւրոպ. պարեր, պարի մրցումներ, քոթիյեան, թոմպոլա նուէրներով եւ Աղդ. Պարգեւախաղի տոմսերով, աթրաքսիոն, ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ.- ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ 10 ՖՐԱՆՔ, ԱՅՐԵՐՈՒ 15 ՖՐԱՆՔ

տոմսերը կարելի է ճայթայթել դիմելով՝

M. N. Karabetsos, 24 Fbg. Montmatre, Paris (9)

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ Հայերէն եւ Ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան Ներկայացուցիչն է՝

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul-Bert. Lyon.

Studio MANOUK

116. LA CANEBIÈRE, 116

MARSEILLE **Tél. Gar. 27–85**

երբեք մի մտածէք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին

Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿԷՆ, ամենալաւ եւ գնահատանքի արժանի նուէրն է որ կ'ուրախացնէ ձեր բարեկամներն ու ազգականները.

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար.

Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ *2)28. 3)28. 2)32. 2)36. 2)40* (grosse laine):

Դիմել՝ **DOERFLINGER**

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ լոգանքի հագուստներու համար: Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ: Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը.

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ չօֆաժ.* **13**

rue Pierre Curie, K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie.*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սաթենիկ Մօզօլեան (ամուսինը Մուշեղ Յովհաննէսեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Արտաշէս Մօզօլեան եւ իր քոյրը Սիրանոյշ (Կարնեցի), որոնք մէկ տարի առաջ կը գտնուէին 78, Rue St. Rose, Angoulème (Charente) France.

Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի կամ քեռորդւոյն Մուշեղ Յովհաննէսեանի, 11, Str. Oborno *Թիւ* 11, Constantza, Roumanie.

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumont*ի պարտէզէն* 25 *մէթր հեռու*)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. *Հանրակառք՝ Թիւ* 5, 26. *Օթօպիւս՝* N. BF. BN.

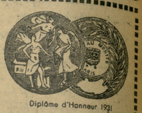
Médaille d'Or 1930

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ և ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris (9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ Provence 38 — 63

Diplôme d'Honneur 1931

Միակ ներկայացուցիչը "Le Cerf" *հէլվայի.*

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում:

Այցելեցէք մեր նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ու արժէքի նպարեղէններ: Թրքական լաւագոյն սուրճ:

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & BonneNouvelle)

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար հարիւրին 20 զեղչ:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ.

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)

Métro: Place des Fêtes **Tél. Ménil. 64 - 52**

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisable*ի 40,60* եւ *75* ֆր. ժողովրդական գիներ, խնամուած աշխատանք:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre Tél. Provence 95—68

կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.քէն

կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք Թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տեսքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք.*

SOLDES.— *Հայերէն, Թուրքերէն եւ յունարէն տեսքեր՝* 10 *ֆրանքի.*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տեսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի:*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIAN*ի*

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ Ménil. 61-85

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

Dr. Méd. Jouchnovetzky, 5, rue Michel Peter, *Մէթրօ՝* **Gobelins:** *Ամէն օր ժամը* 3—8. *չափաւոր գին: Հեռ.* Gob. 47.19:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ *2*էն *8*: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 **Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est**

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բժշկենք՝ վեներական *ամէն տեսակի հիւանդութիւններ (ջերմամեղութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանացի հիւանդութիւններ:*

Բժշկումը կը կատարուի, X *անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեքտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:*

Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրօն՝ սկսած 100 *ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:*

Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու:

Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 *եւ* 3—8: *Կիրակի եւ տօն օրերը՝* 9—4:

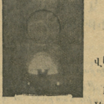
ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

հիւանդութեանց

34 Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet **76-65**

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, *Կիրակի եւ տօն օրեր* 10—12. *Առաւօտները ժամադրութեամբ:*

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationale*ի յառաջիկայ* **tirages***ներէն ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց* **pick-up***ի* **prise***ով անդրուգական այս* **postes***երէն:*

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricité*էն վկայեալ եւ նախկին* (Essayeur Radio-Vitus)*ի՝*

ՊԱԹԻՍԱԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazare*էն մինչեւ հասցէին վայրը* 12 *վայրկեան*):

ՍԱՊՈՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ԶՈՅԳ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԵՐԸ

ARARAT

39, rue de Trèvise, PARIS IXe

Téléph: PROV. 79-57

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Ա.— Զոր մրգեղէններ, պարսկական սատիրի բրինձ, փիլաֆի ամաթէօրներուն համար, ռուսական սեւ եւ կարմիր խավիար՝ բրէսէ եւ թարմ, անուշեղէններ, ըմպելիներ եւ ամէն տեսակ գոնսէրվներ: Բ.— Մարսէյլի օճառ, ձիթաիւղ, արաշիտ.

LA MAISON de L'HUILE

18, rue Bleue, PARIS IXe

Téléph: PROV. 79-57

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933
27 Décembre 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2379 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

—·—

ԽՄԲ.— Քիչ անգլին պիտի կարդաք գոյժ մը,— Ղեւոնդ արք. Դուրեանի դաշունահար սպանութիւնը՝ Նիւ Եորքի եկեղեցիին մէջ:

Թարգմանած ենք ինչ որ կար Փարիզի անգլեւամերիկեան եւ տեղական թերթերուն մէջ, իբրեւ հեռագիր: Ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին, թէ սպանութեան նախընթաց պարագաներու եւ թէ բուն հեղինակներու մասին: Խորապէս ցաւալի է որ ներքին պայքար մը կը յանգի սպանութեան: Առ այժմ չենք ուզեր քրքրել այդ պայքարին բարդ ծալքերը, սպասելով նոր լուսաբանութեանց:

—·—

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Քառոզը հազիւ աւարտած, դաշոյն մը կը խրեն սրտին

Երկուշաբթի օր, « Տէյլի Մէյլ », Տէյլի Հէրըլտ » եւ « Շիքակօ Թրիպիւն» կը հաղորդէին Ղեւոնդ արք. Դուրեանի սպանութիւնը: Կարգով կը թարգմանենք երեք հեռագիրները, առանց որ եւ է խորհրդածութեան:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 24 դեկտ. կիրակի (*Տէյլի Մէյլ*).— Ղեւոնդ արք. Դուրեան, Ամերիկայի Հայոց առաջնորդը, այսօր սպաննուեցաւ իր ծխականներէն մէկուն կողմէ, Հայ առաքելական Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ:

Հազիւ լրացուցած էր քարոզը, երբ հաւատացեալներէն մէկը յառաջ նետուեցաւ եւ դաշունահար սպաննեց զինքը:

Դէպքին յաջորդեց մոլեգին ժխոր մը, եւ ոստիկանութեան արագ ժամանման շնորհիւ միայն կարելի եղաւ կանխել կատաղի կռիւ մը մարդասպանին, իր կուսակիցներուն եւ միւս հաւատացեալներուն միջեւ:

Դուռները գոցուեցան, եւ գաղտնի ոստիկաններ քննութեան ենթարկեցին ամէն մէկ հաւատացեալ: Ցետոյ ձերբակալեցին վեց հոգի, թոյլ տալով որ միւսները դուրս ելլեն:

Դուրեան արք.ի սպանութիւնը գերագոյն ելքն է երկարատեւ պայքարի մը՝ Հայ եկեղեցւոյ զանազան հատուածներուն միջեւ. պայքար մը որ սկսաւ արքեպիսկոպոսին Եւրոպայէն ժամանումէն ի վեր, երեք տարի առաջ: Իր հակառակորդները երկար ատենէ ի վեր իր շատ մը արարքները կը ձաղկէին իբրեւ « բռնապետական » եւ անցեալ յուլիսին փորձ մը կատարուեցաւ սպաննելու զինքը Շիքակոյի մէջ, երբ կը մասնակցէր համաշխարհային արուեստահանդէսին:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 24 դեկտ. (*Շիքակօ Թրիպիւն*).— Ղեւոնդ եպիսկ. Դուրեան, Ամերիկայի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ հովուապետը, դաշունահար սպաննուեցաւ այսօր, մարդասպաններու խմբակի մը կողմէ, երբ կիրակնօրեայ սովորական արարողութիւնը կը կատարէր հայկական եկեղեցիին մէջ: Հանդիսաւորապէս զգեստաւորուած, եպիսկոպոսը կը պատարագէր խորանին վրայ, շրջապատուած եկեղեցւոյ պաշտօնեաներով եւ դպիրներով: Հաւատացեալները ծունր իջած էին աղօթքէն, երբ մէկը յանկարծ դիտեց որ խումբ մը մարդիկ գաղտագողի գործակատար դասէն կը յառաջանան դէպի խորանը: Մարդը ժամանակ չունեցաւ կեցնելու. անոնք արդէն մօտեցած էին եպիսկոպոսին: Երկու հոգի լայնաշեղբ դաշոյններ հանելով, խրեցին եպիսկոպոսին սիրտը: Միւսները շրջապատեցին զիրենք, ծածկելու համար արարքը: Եպիսկոպոսը քանի մը խոր վէրքեր ստացած ըլլալով սիրտէն, վայրկենապէս մեռաւ:

Երբ հաւատացեալները հասկցան իրողութիւնը, իրենց նստարաններէն խուժեցին կատղած ամբոխի մը պէս եւ փորձեցին լինչի ենթարկել մարդասպանները: Ահազանգը հնչեց եւ երբ ոստիկանները հասան քանի մը վայրկեանէն, մեծ դժուարութիւն քաշեցին ոճրագործները ազատելու համար:

Կ'ըսուի թէ երկու կալանաւորներ անդամ են քաղաքական եւ կրօնական խմբակցութեան մը որ ուժգնօրէն կը պայքարէր եպիսկոպոսին քաղաքականութեան դէմ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, կիրակի («*Նիւ Եորք Հէրըլտ*»).— Հայ ուղղափառ եկեղեցւոյ արմատական եւ պահպանողական անդամներուն միջեւ տիրող ներքին կատաղի պայքարը այսօր վերջացաւ ծննդեան խթումի եղերական սպանութեամբ մը: Զոհն է այդ եկեղեցւոյ Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի Առաջնորդը, Ղեւոնդ Դուրեան:

Ձերբակալուած է Մաթոս Լէհլէթեան, իբրեւ հեղինակը դաշունահար սպանութեան: Իր արարքը կը վերագրուի ատելութեան՝ ընդդէմ եպիսկոպոսին կարծեցեալ սովետասիրութեան:

Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր, երբ սկսաւ հանդիսաւոր թափորը, եկեղեցւոյ ետեւի կողմէն: Նախ կուգար Յովսէփ եպիսկ. Կարապետեան, անոր ետեւէն՝ երկու սարկաւագներ, յետոյ՝ Ղեւոնդ եպիսկ. Դուրեան, որուն կը հետեւէին դպիրները: Երբ Դուրեան արք. առջեւի նստարանը հասաւ, յանկարծ մարդ մը խոյացաւ, 8 ինչէզնոց դաշոյն մը խրելով փորին մէջ: Եպիսկոպոսը գետին փռուեցաւ մահացու վէրքով: Մինչ սարսափահար հաւատացեալները կը խռնուէին մահամերձ եպիսկոպոսին շուրջը, Դուրեանի թիկնապահը, Խսսրով Կորկոտեան, յաղթանդամ մարդ մը, եկեղեցի խուժեց, յառաջացաւ դէպի իր վիրաւոր պետը եւ ատրճանակ մը քաշեց պոռալով.

— « Ե՛Տ ՔԱՇՈՒԵՑԷՔ: ԲԱՑՑ ՄԻ ՀԵՌԱՆԱՔ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ, ԵԹԷ ՈՉ ԿԸ ԶԱՐՆԵՄ »:

Իր աղաղակներուն վրայ, ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ:

Դուրեան եպիսկ. Ամերիկա գալէ առաջ եղած է առաջնորդ Իզմիրի, պատրիարքական փոխանորդ Պոլսոյ եւ հովուապետ Անգլիոյ հայկական եկեղեցւոյ:

Անցեալ սեպտեմբերին, եկեղեցւոյ տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ (*Խմբ.*— Կ'ակնարկէ երեսփ. ժողովին), Դուրեանի կարծեալ սովետասիրութիւնը պատճառ յառաջ բերաւ: Ինք եւ իր հետեւորդները, որոնք Ամերիկայի հայ. եկեղեցւոյ 30,000 (*Խմբ.*— պիտի ըլլայ 130,000) անդամներուն հազիւ հարիւրին տասը կը ներկայացնեն, կը ճանչցուէին իբրեւ « նոր մտքի » խմբակցութիւն:

⁂ Տեղական թերթերը լուրը կուտան համառօտ հեռագրով մը: Բոլորն ալ ձերբակալուած երիտասարդին անունը կը գրեն Մաթոս Լէնկլէթէն, նպարավաճառի աշկերտ:

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն իր կարգին արտատպելով միեւնոյն հեռագիրը, իբրեւ խորագիր դրած է.— « Հայ արքեպիսկոպոս մը սպաննուած դաշնակեանի մը կողմէ»: Եւ լուրին մէջ ալ կը փսփսայ — «Կը հաւաստեն թէ սպանութիւնը հրահանգուած է դաշնակ կուսակցութեան կողմէ, որ անդամ է Բ. Միջազգայինի եւ որ արքեպիսկոպոսին երեսին կուտար թէ խոստովանած է խորհրդային Հայաստանի մէջ կատարուած գործին կարեւորութիւնը »...

⁂ Ամերիկեան թերթերու թղթակիցները կը հեռագրեն թէ միեւնոյն օրը— խթումի Ծնունդի — հայ եպիսկոպոսին սպանութենէն զատ, ուրիշ վեց հոգի ալ դաշունահար սպաննուեցան Նիւ Եորքի մէջ: Զոհերէն երկուքը երիտասարդ աղջիկներ են, մէկը՝ 15 տարեկան, բոլորովին անճանաչելի դարձած, միւսը՝ 8 տարեկան, խեղդուած եւ յետոյ դանակով յօշոտուած:

Չորս հոգի ձերբակալուած

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն դեկտեմբեր 26 թուականով.— Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց չորս կասկածելիներ, որոնք խոստովանեցան թէ եկեղեցին կը գտնուէին Դուրեան արք.ի սպանութեան պահուն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԾ ՍՈՒԳԸ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐՈՎ

—·—

Երկու կառախումբեր իրարու զարնուեցան Փարիզ-Նանսի-Սթրազպուրկ գծին վրայ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 200 ՄԵՌԵԱԼ, 300 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ահաւոր աղէտ մը սուգի մատնեց Փարիզը՝ տօնական օրով:

Շաբաթ գիշեր, Կառ տը լ'Էսթէն 25 քիլոմեդր հեռու, Վէռ – Թորսի եւ Լանեի – Թոտինեիի միջեւ, Փոնփոնի քարձունքին մօտ, Սթրազպուրկի ճեպընթացը էտեւէն զարնուեցաւ Նանսիի ճեպընթացին, եւ բառին բուն իմաստով փոշի դարձուց զայն:

Երկու կառախումբերը Փարիզէն մեկնած էին աւելի քան մէկ ժամ յապաղումով, իբրեւ հետեւանք թանձր մշուշին: Առաջինը ստիպուած էր կանգ առնել, արուարձանի կառախումբ մը փակած ըլլալով ճամբան: Կարմիր ազդանշանը շատ ուշ մնացած էր, պահելի ընդհարման մը առաջքը առնելու համար: Լեղապատառ ճիչեր կը լսուէին խաւարակուռ եւ սառուցեալ գիշերուան մէջ: Թանձր մշուշը տիրաբար կ'իշխէր անէծքի մը պէս, նոյնիսկ աղէտէն յետոյ, դժուարացնելով ազատման գործը: Փարիզը քիչ անգամ տեսած է այսքան յուսահատ աղէտ:

Ընդհարումը այնքան սարսափելի եղած էր որ, ճամբորդ եւ բեկոր իրարու խառնուած էին: Երկու կառախումբերն ալ խճողուած էին, Ծնունդի արձակուրդին առթիւ: Անմիջապէս օգնութեան հասան ամէն կողմէ: Շարժման մէջ դրուեցան բոլոր բժիշկները, վիրաւորները փրկելու համար, ինչպէս եւ բոլոր ինքնաշարժները: Բազմաթիւ պաշտօնատարներ եւ վարչապետը փութացին աղէտին վայրը: Մայրաքաղաքին հիւանդանոցներ խռնուած էին աղէտին վայրը, կարելի եղածին չափ շատ մարդ փրկելու համար: Ազատարարները կը փորձէին լուսարձակներով, ջահերով, մոմերով ճեղքել խաւարը եւ մշուշը, եւ երկաթներու, տախտակի կտորներու մէջէն դուրս կը հանէին չարաչար յօշոտուած մարդկային մարմիններ: Կարելի չէ նկարագրել արհաւիրքի տեսարանները: Դիակները հաւաքուելով մաս – մաս կը փոխադրուէին Կառ տը լ'Էսթ, յատուկ սրահ մը որ վերածուած էր մահատունի: Բազմաթիւ այցելուներ կուգային հայր, մայր, զաւակ, քոյր կամ եղբայր փնտռելու: Աղեկտուր տեսարաններ կանխելու համար, կարգադրուած էր որ միայն այրերը ներս ընդունուին: Մայրեր կ'աղաչէին. «Կ'ուզեմ վերջին անգամ տեսնել աղջկանս դէմքը »: Բայց պաշտօնեան անդրդուելի կը մնար:

Չորս օրուան քննութիւններէն յետոյ, վերջնապէս ճշդուած է 199 զոհերու ինքնութիւնը: Կարելի չէ եղած ճանչնալ 8 — 10 դիակներ, որոնց նկարագրութիւնը կ'երեւայ թերթերուն մէջ: Իսկ վախ կայ որ 32 հոգի մեռնին հիւանդանոցներուն մէջ:

Աղէտին վայրէն մինչեւ հիւանդանոց փոխադրուած ատեն ալ, մահեր պատահեցան, թէ ծանր վէրքերու եւ թէ սառնաշունչ ցուրտին հետեւանքով:

Զոհերուն մէջ կը գտնուին երեսփոխաններ Անրի Ռօլէն եւ Շէլթէր (միեւնոյն ատեն քաղաքապետ Վէրտէօնի), եւ Մօրէլ, երբեմն խորհրդական ելմտական նախարարութեան:

Ձերբակալուած են ընդհարող ճեպընթացին մեքենավարն ու հնոցպանը, բայց տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել պատասխանատուութիւնները: Վկաներ կը պնդեն թէ վտանգի զանգը կը զարնուէր, իսկ երկու ամբաստանեալները կ'ըսեն թէ ո՛չ եւ է ձայն չեն լսած, ոչ ալ ազդանշանը տեսած:

Նախարարներէն յետոյ, հանրապետութեան նախագահն ալ Ծնունդի առաջին օրը Կառ տը լ'Էսթ երթալով, խոնարհեցաւ զոհերուն առջեւ: Ցետոյ այցելեց հիւանդանոցները, վիրաւորները մխիթարելու համար:

⁂ Նախարարական կարգադրութեամբ, հաւաքական յուղարկաւորութիւն սարքուած է զոհերուն համար, այսօր, չորեքշաբթի:

Օտար բանուորներու տուրքի խնդիրը

Երեսփ. ժողովը շաբաթ օր երրորդ ընթերցումով վաւերացուց ելմտական ծրագիրը: Այս առթիւ կրկին քննուեցաւ 12րդ յօդուածին հինգերորդ հատուածը, որ կը տրամադրէ հարիւրին 5 — 10 տուրք գանձել այն գործատէրերէն որոնք օտար բանուոր կը գործածեն, երբ ֆրանսացի գործազուրկներ կան: Այս հատուածը մերժուած էր ծերակոյտին կողմէ: Երեսփոխան Տոռման ուզեց պնդել, բայց վարչապետ Շօթանի միջամտութեան վրայ, տեղի տուաւ: Որով տուրքը մերժուած կ'ըլլայ:

Երկու թագաւորներ պիտի գան Փարիզ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ալեքսանդր թագաւորը եւ Մարիա թագուհին Փարիզ պիտի գան պաշտօնական այցելութեան համար, Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովին փակումէն յետոյ: Ժողովը պիտի գումարուի յունուար 8ին:

Կը հաւաստեն թէ Ռումանիոյ թագաւորն ալ հրաւիրուած է, բայց դեռ վերջնական որոշում չկայ:

Իտալիա եւս կը դառնայ Ալպանիոյ

Իտալիա 100 միլիոն ոսկի ֆրանքի վարկ մը բացած էր Ալպանիոյ: Այս փոխառութեան եւ ուրիշ հարցերու մասին վէճ մը ծագած ըլլալով, իտալական կառավարութիւնը որոշեց այսուհետեւ դրամական աջակցութիւն չընծայել Ալպանիոյ:

Հռոմի պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ այս 100 միլիոնի վարկը, որ տասը տարեվճարներու բաժնուած էր, տոկոս չպիտի ունենար, մինչեւ որ Ալպանիոյ ելեւմուտքը 50 միլիոնի հասնէր: (Այժմ 30 միլիոն է): Նոր որոշումով, այդ կարգադրութիւնը ջուրը կ'իյնայ:

Ուրիշ դժուարութիւններ ալ ծագած են երկու երկիրներուն միջեւ. այնպէս որ, Ալպանիոյ իտալական դպրոցներէն շատերը ստիպուած են փակել իրենց դուռները:

Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ կալուածական խնդիրը

Ֆրանքեւթուրք դաշնագրին գործադրութեան առթիւ, թրքական կառավարութիւնը սկսած է ցուցակագրել սուրիական հպատակներու կալուածները, վերադարձնելու համար: Այս առթիւ, կարգ մը դժուարութիւններ պիտի ծագին, որովհետեւ շատ մը սուրիական կալուածներ այսօր կը պատկանին Թուրքերու եւ հետեւաբար չեն կրնար վերադարձուիլ: Կը կարծուի թէ թրքական կառավարութիւնը ձեւ մը պիտի գտնէ, հատուցում ընելու համար այս կարգի կալուածներու բուն սեփականատէրներուն:

Եօթը համայնավարներ մահուան դատապարտուած

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ՝ անցեալ գարնան Շումէնի մէջ ձերբակալուած համայնավարներէն եօթը մահուան դատապարտուեցան, 18 հոգի՝ 5 — 15 տարի բանտարկութիւն, իսկ 11 հոգի անպարտ արձակուեցան:

11 հոգի գնդակահարուած

Աֆղանիստանի թագաւորին սպանութեան առթիւ, դեկտ. 24ին իբրեւ մեղսակից գնդակահարուեցան 11 ամբաստանեալներ:

Թուրքիոյ երկաթուղիները

Թուրքիոյ երկաթուղիներու համաժողովը գումարուեցաւ Իզմիրի մէջ, մասնակցութեամբ պետական եւ մասնաւոր երկաթուղիներու ընկերութեանց պատուիրակներուն: Թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, պատուիրակները որոշեցին տեղեկագիր մը ղրկել կառավարութեան, ինքնաշարժներու մրցակցութեան դէմ: Հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած ըլլալով ճամբաներու նորոգման եւ շինութեան, ինքնաշարժներու երթեւեկը աւելցած է եւ մեծ վնաս տուած՝ երկաթուղիներուն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

1500 *ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ* ներում ստացան Մ. Նահանգներուն մէջ, Ծնունդի տօնին առթիւ: Ասոնք դատապարտուած էին մեծ պատերազմի օրերուն, իբրեւ լրտես, դաւաճան կամ դասալիք:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ այրերը եւ կիները այսուհետեւ խառն պիտի նստին հանրակառքերուն, շոգենաւերուն եւ շոգեկառքերուն մէջ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱՑԻԱ, Քաթալոնիոյ ազգային հերոսը, մեռաւ 76 տարեկան հասակին մէջ: Ունեցած է յեղափոխական բեղուն կեանք: Կը վախցուի որ խռովութիւններ ծագին, յաջորդին ընտրութեան համար:

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ տոմսակ մը կեղծելով, մէկ միլիոն փրանք գանձելու ներկայացած էր Ռընէ Ֆոնիէռ, սակայն ձերբակալուեցաւ: Պատմեց թէ՝ անծանօթ մը տուած էր տոմսակը, հինգ հազար փրանք միջնորդչէք խոստանալով... պայմանագրութեամբ: Շիտակ բանտ առաջնորդուեցաւ:

ՍԷՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ զաւակը օդանաւով թռիչք մը կատարած ատեն, վար իյնալով մեռաւ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ելմտական նախարարը 360 սնտուկ արծաթ դրամներ ղրկեց Պըրմինկէմ (Անգլիա), հալեցնելու եւ նոր դրամներ կոխելու համար, Ֆուատ թագաւորին զինուորական նկարով:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Քոսթ Եէշիլքէօյի (Սան Սթէֆանօ) օդակայանէն ճամբայ ելաւ, Էսկիշէհիր երթալու համար: Ցետոյ վերադարձաւ Պոլիս, ուրկէ պիտի անցնի Պուքրէշ, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9Ը ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՇԱՀԱԲԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԷՆ

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

—·—

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՉՈՐՍ ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ՇԱՐՔ՝Ն ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ.-

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4e tranche)

Շարք	S	Թիւ 99,412
Շարք	T	Թիւ 78,009
Շարք	S	Թիւ 99,413
Շարք	D	Թիւ 52,152

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր քաղաքին մէջ եթէ կան մխիթարական երեւոյթներ, պէտք է փնտռել արուարձաններուն մէջ:

Հեռու բոլոր աղմուկ պայքարներէն, մարդիկ իրենց անհնարին ճիգն ու եռանդը կը թափեն հայապահպանման գործին մէջ:

Լաւ կ'ըլլար որ Մարսէյլը բաբելոնի վերածող «հերոսները» պահ մը իրենց աչքերը դարձնէին դէպի շրջանները: Այն ատեն, ապահովաբար պիտի կարմրէին, եւ սանձ մը պիտի դնէին իրենց լեզուագարութեանց:

Եւ լաւ կ'ըլլար որ, ազնուական Փարիզն ալ, իր «մեծապատիւ» ու «ազնուաշուք» պէյերով, էֆէնտիներով տեսնէր ... կարմրէր:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Ամէնէն հայաշատ շրջաններէն մէկն է այս, 3—4 հազար հայութեամբ: Ամէնքն ալ տեղաւորուած են փայտէ, թիթեղէ, քուրջէ տաղաւարներու մէջ: Իսկական արեւելեան գաղութ: Կան ուրիշներ ալ, որոնք անհնարին զոհաբերութեան գնով սեփական տունի տէր եղած են:

Անգործութիւնը կը կրծէ անոնց արդէն իսկ անկայուն կեանքի հիմերը: Սակայն կրթական գործը, հայապահպանման գործը, կը մնայ անփոփոխ: Անգործութիւնն ու տառապանքը կարծես, խթան կը հանդիսանան աւելի անյողդողդ քայլերով շարունակելու դպրոցական խնդիրը: Այսպէս.

Պուլվար Օտտոյի Ազգ. վարժարան.

Փայտէ, թիթեղէ, քուրջէ զանգուած մը:

Բակի մը մէջ, քով քովի կանգնած երկու տաղաւարներ: Անշուք, տխուր եւ մեր գաղթական կեանքի չէշտը վրան: Հովի եւ փոթորիկի քմահաճոյքին խաղալիկ: Իսկ ձմրան այս օրերուն, երբ ոչ անձրեւը կը պակսի եւ ոչ ալ ձիւնը, ապահովաբար ջուրին մէջ պիտի լողան, եթէ ամէն անակնկալ ձիւնին ու անձրեւին, մուրճն եւ ուրագն ձեռքերնին չսպասեն, աշակերտները եւ ուսուցիչները: Այս տաղաւարներէն մին, որ սովորական սենեակի մը մթութիւնը ունի, կը ծառայէ նաեւ իբրեւ մատուռ, կիրակէ կիրակի:

Դասարանին մէջն եմ ահա: Հայեացքս կը հանդիպի պատին վրայ, աշակերտներուն գծած Մեծն Տիգրանի պատմական եւ ներկայ Հայաստանի մեծցուած նկարներուն: Եւ ... սղոցի, ու մուրճի: Կը հարցնեմ տեսուչին թէ այս ինչ հակասութիւն է, Մեծ Տիգրանի նկարին քով... սղոց: Կը պատասխանէ թէ, բնութեան անակնկալ հարուածներու դէմ դիմադրելու զէնք է:

Գրասեղանները ողբալի են նոյնպէս: Տախտակէ զանգուած մը, վրան հազար ու մէկ կտորներով, եւ միշտ օրուան ամէն մէկ պահուն, ենթակայ աշակերտներուն ... նորոգման: Եւ այս հինգ տարիէ ի վեր:

Սրահներէն մին կը ծառայէ որպէս մանկապարտէզ: Իսկ միւսը նախակրթարան, որուն մէջ տեղ գրաւած են երեք դասարաններ:

Ոտքի վրայ է տասներկու տարեկան պատանի մը:

Կը հարցնեմ:

— Որո՞նք են պատմական Հայաստանի եւ ներկայ Հայաստանի սահմանները: Քանի՞ քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունին: Երկայնքը եւ լայնքը քանի՞ քիլոմեթր են: Կուտայ գոհացուցիչ պատասխաններ:

— Ե՞րբ ստեղծուեցաւ ներկայ Հայաստանը:

— 1918 Մայիս 28ին, պարոն:

— Ո՞վ է մեծագոյն դէմքը Մայիս 28ի:

— Արամ Մանուկեան:

— Ո՞րն է մեր ազգային դրօշը:

— Կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն:

— Ի՞նչ կը նշանակեն այդ գոյները:

— Կարմիրը մեր թափած արիւնն է ազատութեան համար, կապոյտը՝ մեր երկինքին եւ լիճերուն եւ գետերուն խաղաղութիւնն է, իսկ նարինջը՝ առատութիւն, շահ եւ ոսկի:

— Ե՞րբ ստեղծուեցաւ այդ դրօշը:

— 1918 Մայիս 28ին:

— Հայաստանը ի՞նչպէս միացեալ կ'ըլլայ:

— Երբ իրեն կը վերադարձուին Թրքահայաստանի նահանգները:

— Որո՞նք են այդ նահանգները:

— Վան, Տարօն, Կարին եւն.:

— Իսկ ի՞նչպէս անկախ կ'ըլլայ:

— Երբ ո՛չ մէկ պետութեան լուծին տակ կը գտնուի:

Աչքիս՛յ, հաւատացէք ընկերներ եւ հայրենակիցներ: Մարդիկ կան, որ այս տղոց չափ խելք ու տրամաբանութիւն չունին:

Դասերը կը դասաւանդուին առարկայական եւ տեսական ձեւերով: Ազգային հին եւ նոր պատմութիւնը ամէնէն տիրական տեղը կը գրաւէ: Կը դասաւանդուին Ֆրանսերէն, գիտութիւն, աշխարհագրութիւն եւ հայերէն: Այս վերջինը Լ. Շանթի «Լուսաբեր»ով:

Դպրոցը միշտ բաց ունի: Տարեկան եկամուտը 4200 Ֆրանք է:

Երբեմն ամիս կ'ըլլայ որ տնօրէնը, Ազգին Մարտիրոսեան հազիւ կը գանձէ ... 70 Ֆրանք: Կ'ապրի՞ք այդ գումարով: Դպրոցը ունի օգնական ուսուցչուհի մը եւս:

150 աշակերտ ունի դպրոցը:
30 ձրի,
10 գրենական պիտոյքը դպրոցի վրայ:
75 աղջիկ,
30 պակսած անցեալ տարուան վրայ: Ոմանք գացած են Ֆրանսական դպրոց, իսկ ոմանք ալ Դպրոցասէրի բացած վարժարանը: Աշակերտներէն կը գանձուի ամսական միայն 10—15—17 Ֆրանք: (Այս դպրոցին մասին աւելի երկար՝ ուրիշ ատեն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Առաջինէն քանի մը հարիւր մեթր անդին, կը գտնուի այս դպրոցը:

Շէնքը, ամէն յարմարութիւն ունեցող դպրոցներէն մէկն է: Նուիրած է Պ. Արմենակ Կիւլպէնկեան, իր տիկնոջ յիշատակին: Դասարանները զատ զատ են: Երկու խոշոր սենեակ նախակրթարանի, իսկ աւելի ընդարձակ սրահ մըն ալ մանկապարտէզի: Բակ մը խաղալու, և ներքնայարկ մըն ալ ճաշելու եւն.: Գրասեղանները մաքուր եւ օրինակելի են:

Բայց կ'ըսեն թէ — երանի թէ սխալած ըլլային — Պ. Կիւլպէնկեան այս դպրոցին շէնքը տրամադրած է Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան, ... ի հեճուկս Պուլվար Օտտոյի Ազգային վարժարանին:

Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ՞ր ուրիշ հայաշատ կեդրոնի մը կամ քաղաքին մէջ վարձել շէնք մը: Այդպէս փրկուած կ'ըլլային բազմաթիւ երախաներ, կողմնակի փողոցներու պատուհաններէն, ուր իրենց հոգին կը խաթարուի «փըստ – փըստ — tu vien chéri»ով:

100 աշակերտ ունին: —
75 մանչ,
25 աղջիկ,
10 ձրի,
12 ալ Ֆրանսական վարժարանները այցելող տղոց համար գիշերային դասընթացք:

Աշակերտներէն գանձուած ամսականն է 13 Ֆրանք: Եթէ երեք աշակերտ մէկ տունէ ըլլան 30 Ֆր.: Իսկ երկու հոգի մէկ ընտանիքէ անփոփոխ է, 26 Ֆրանք: Նախակրթարանի Ա. Բ. կարգերուն կը դասաւանդուին հայերէնը՝ «Գանձարան» առաջինով եւ երկրորդով: Նաեւ Հայոց պատմութիւն Գ. Մեսրոպի: Ընդհ. առումով տկար են պատմութեան մէջ: Ինծ ըսին թէ երկու ամսուան կեանք ունի դպրոցը եւ ապագայ կը խոստանայ:

Իսկ աշխարհագրութիւն, գիտութիւն, թուաբանութիւն կը տրուին ֆրանսերէն գիրքերէն թարգմանաբար: Ցաւալի չէ՞: Երբ հարցուցի պատճառը, գիտել տալով թէ գիրք չի պակսիր այս ճիւղերու մասին, ըսին թէ Փարիզի կեդրոնէն այդպէս հրահանգ ստացած են եւ կը քալեն Դպրոցասէրի կրթական ծրագրին հետեւողութեամբ:

Ուսուցչական կազմը.— Տիկ. Ուշագլեան (Սանասարեանի դասընթացքներուն հետեւած): Օր. Դարբինեան (Տիկնանցէն): Օր. Փափազեան (Տիկնանցէն), նաեւ Ֆրանսուհի մը կողմէ՝ Ֆրանսերէն:

ՀԱՅ ՓԵԹԱԿ

Գրեթէ մէկ փողոցի մէջ են «Հայ Փեթակ» մանկապարտէզը, եւ Դպրոցասէր Տիկնանցի վարժարանը:

Տնօրինուհին, Տիկ. Մառի Սվաճեան յարգանքով կը հիւրընկալէ զիս:

Նոյն տրտունջը հոս եւս: Կ'ըսեն թէ Դպրոցասէրը մրցակցութեան ելած է իրենց հետ, դպրոցական սակը իջեցնելով:

103 աշակերտ ունի: —
56 աղջիկ,
47 մանչ,
4 հատը ձրի:

Անցեալ տարի՝ 153 ունի եղեր: 50 աշակերտ Դպրոցասէրին գացած են այս տարի:

Երեք տարուան գոյութիւն մը ունի այս դպրոցը: Պիւտճէն միշտ բաց է:

Ամէն մէկ աշակերտէ կը գանձէ ամսական սակ 15 Ֆրանք: Երկու աշակերտ մէկ ընտանիքէ 25 Ֆր. եւ երեք հոգիի, երրորդէն 5 Ֆրանք:

Շէնքը կը պատկանի Պ. Մազմանեանին: 9 տարուան համար պայմանաւորուած: 12,000 Ֆրանք կանխիկ վճարած է շէնքին տիրոջը, այն ալ դուրսէն պարտք ընելով: Ի հաշիւ այս պարտքին ամսական կը վճարէ 200 Ֆրանք:

Այս կինը մէկն է որ մաշած ու սպառած է գրասեղաններուն առջեւ, ի խնդիր հայեցի դաստիարակութեան: Եւ այսքան տարիէ ի վեր: «Եթէ քսան աշակերտ իսկ ունենամ, պիտի շարունակեմ այս գործը»:

Նախակրթարանի առաջին եւ երկրորդ կարգերուն, հայերէնը կը դասաւանդուի «Գանձարան»ով: Իսկ մանկապարտէզի առաջին եւ երկրորդ կարգերուն «Մխածան»ով: Ողորմելի գրասեղաններու վրայ:

Յիշեցնեմ որ, երկու սրահ ունի կղմինտրով շինուած, եւ ամէն մէկ սրահին մէջ երկու դասարան:

Ունի օգնականուհի մըն ալ, օր. Էլիզ Պետրոսեան:

ՔԱՄՓԱՆԸ ՖՐԷՋ

38 աշակերտ ունի:
20 աղջիկ,
8 պակսած անցեալ տարուան վրայ: Աշակերտներէն կը գանձուի 10—15 Ֆրանք ամսական:

Դպրոցը միեւնոյն ժամանակ եկեղեցիի ազգ. սեփականութիւն է, մօտ 90,000 արժողութեամբ: Դասերը կը դասաւանդուին նոյն շէնքին մէջ:

Մանկապարտէզին հայերէնը կը դասաւանդուի «Լուսաբեր»ով, իսկ նախակրթարանինը «Գանձարան»ով:

Դպրոցը ունի միշտ բաց: Բայց թաղականութիւնն է որ կը գոցէ բացը:

Ուսուցիչն է Պ. Թորգոմ Աբրահամեան, շրջանաւարտ Պոլսոյ Րոպըրթ Գոլէճէն: Ազգ. Պատմութիւնը զօրաւոր է:

ՔԱՄՓԱՆԸ ՓԷՐԻԷ

60 աշակերտ ունի:
25 աղջիկ:

Շէնքը որ միեւնոյն ատեն իբրեւ մատուռ կը գործածուի, կիրակէ կիրակի, ազգ. սեփականութիւն է:

Դասերը կը դասաւանդուին մէկ շէնքի մէջ: Մանկապարտէզի հայերէնը «Լուսաբեր»ով, իսկ նախակրթարանը բարձրագոյն «Լուսաբեր»ով (Բ. ընթացք):

Ողբալի են գրասեղանները: Կան ու չկան: Մեր արեւելեան հնամեայ «մինտէր»ն է որ այդ դերը կը կատարէ:

Քիչ մը հետաքրքրութիւն, ունեւորներ, եւ քիչ մըն ալ կամեցողութիւն:

Ունի վարժուհի մը եւ օգնականուհի մը:

Աշակերտներէն ամսական սակ 10—15 —20 Ֆրանք կը գանձուի:

Հազիւ կը գոցէ դպրոցը իր պիւտճէն:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴՊՐՈՑԸ

Բարեմիտ Հայ մը, Նաճարեան տրամադրած է իր ագարակը, վասն փոքրիկներու փրկութեան: 18 աշակերտ ունի այս դպրոցը, որ կը կոչուի «Եփրատ»: 10 աղջիկ:

Ունի վարժուհի մը: Գրասեղան կայ ու չկայ: Ամէնքը մէկ սենեակի մէջ: Իսկ աւելորդ բան է խօսիլ պիւտճէին մասին, երբ ունին 18 աշակերտ:

Ամսական սակ կը գանձուի 10—15 Ֆրանք ամէն մէկ աշակերտի համար:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԾԻԾԱՂ

— Պարոն բժիշկ, ի՞նչպէս գտաք առողջութիւնս, ձեր քննութեամբ պիտի կրնա՞մ 100 տարի ապրիլ.

— Կը ծխե՞ք, պարոն:

— Ոչ:

— Կը խմէ՞ք:

— Ոչ:

— Կը սիրաբանէ՞ք բարեկամուհիներու հետ:

— Ոչ, պարոն բժիշկ:

— Ուրեմն ինչո՞ւ կ'ուզէք մինչեւ հարիւր տարի ապրիլ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՏԵՆՉԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս կը հաղորդէինք մեր կիրակնօրեայ թիւով, ասիացի ուսանողները, որոնք կը հետեւին եւրոպական համալսարաններու, համագումար մը ունեցան Հռոմի մէջ: Ֆաշական թերթերը կը գրեն թէ 600ի կը հասնէր անոնց թիւը, 100ը իտալական համալսարաններէն, 500ը Եւրոպայի զանազան քաղաքներու համալսարաններէն,— 150 Չինացի, 100 Հնդիկ, 100 Արաբ՝ Պաղեստինէն եւ Սուրիայէն, 40 Ճափոն, եւ դեռ Պարսիկներ, Աֆղաններ, Սիամցիներ եւ այլ ազգեր, վերջապէս բոլոր ցեղերն ու լեզուները համօրէն Ասիոյ, Ծայրագոյն Արեւելքէն մինչեւ Մերձաւոր Արեւելք:

Իտալական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս համագումարին: Քորրիէրէ Տէլլա Սէրա կը գրէ թէ ասիացի ուսանողները նախապէս որոշած էին համագումարը կատարել Գերմանիոյ մէջ, սակայն Հիթլէրի ցեղապաշտ պայքարը խրտչեցուց զիրենք՝ մղելով ընտրելու չէզոք երկիր մը իբրեւ վայր իրենց համագումարին: Անգլիա եւ Ֆրանսա յարմար չնկատուեցան պարզ այն պատճառով, որ այս երկու երկիրները իրենց շահերն ունին Ասիոյ մէջ, այնպէս որ թոյլ չպիտի տային ուսանողներուն արտայայտուիլ ազատօրէն:

Այս պարագաներէն անկախ, Ասիոյ ուսանողներուն համագումարը, երբ տեղի կ'ունենայ Հռոմի մէջ, չի կրնար ուշադրութիւն չգրաւել, եթէ նըկատի ունենանք որ կը զուգադիպի «Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքի Կաճառ»ին հաստատութեան Հռոմի մէջ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ դերը այս կաճառին,— զարգացնել մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւնները Իտալիոյ եւ Ասիոյ միջեւ: Այս պարագան արդէն կը բացատրէ թէ Իտալիա ինչ շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ Արեւելքի գործերուն մասին: Այդպէս ալ կը խոստովանի իտալական մամուլը, երբ կ'ըսէ թէ Հռոմի ուսանողական համագումարը միայն ու միայն գիտական տարողութիւն չունի: Ֆաշական շարժման յաղթանակէն ի վեր, Հռոմ հասկցաւ թէ ինչ խորհրդաւոր համերաշխութիւնով մը իրարու կապուած են իսլամ երկիրները ընդդէմ արեւմուտքի: Եւ 1928ին Իտալիա դաշն կապեց Պարսկաստանի հետ, աւելի եւս զօրացուց իր կապերը Իրաքի հետ, երբ այս վերջինը անկախութիւն ստացաւ: Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ, Իտալիա կը հետապնդէ այնպիսի քաղաքականութիւն մը, որ ապահովէ իր հեղինակութիւնը, աւելի ամրացնելու համար իր դիրքը իսլամ երկիրներու իտալական հողերուն վրայ, ուր, դեռ վերջերս, սենուսիներու դէմ իր պայքարը ըմբոստացուցած էր կարգ մը իսլամ տարրեր: Բայց ալ աւելի հեռուները կ'երկարի իր ծրագիրը,— որովհետեւ միշտ ձգտելով դէպի արեւելք, կ'աշխատի խաղալ գլխաւոր դեր մը Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներուն մէջ՝ կռթնած արաբ ազգայնականներու անկախութեան ցանկութեանց վրայ, զորս անոնք կը սնուցանեն ընդդէմ իրենց հողատէրներուն՝ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ: Եւ այսպէս կ'ուզէ ինքզինք ներկայացնել իբրեւ արեւմտեան մեծ պետութիւն մը, որ անշահախնդիր է եւ պաշտպան արեւելեան ժողովուրդներու:

Դիւրին է հասկնալ թէ Իտալիա ինչ կը սպասէ եւ ինչ կրնայ քաղել ասիացի ուսանողներու այս համագումարէն,— անշուշտ ան նախ պիտի ուզէ հեղինակութիւն ու ազդեցութիւն ապահովել իր իսլամ գաղութներուն մէջ: Լավօրօ Ֆաշիսթա կը գրէ թէ «Հռոմ, իր մեծաքանչ վերածնունդով կը ստանձնէ դարաւոր առաքելութիւնը՝ կամուրջ կանգնելու արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ, խաղալու լուսաւորիչի, միջնորդի եւ հաշտարարի դեր մը»: Գրական գեղեցիկ նախադասութիւննե՞ր,— ոչ անշուշտ: Որովհետեւ համագումարին մէջ, ասիացի ուսանողները «ազատ պիտի ըլլան արտայայտուելու ամէն հարցի մասին», այսինքն քրքրելու ամէն խնդիր, որ իրենց ազգայնական եռանդը կրնայ յարուցանել արեւմտեան պետութեանց առջեւ արեւելքի մէջ:

Ցոյց տալու համար, վերջապէս, կարեւորութիւնը որ կը ստանայ ասիացի ուսանողներու առաջին համագումարը Եւրոպայի մէջ, օրակարգի նիւթերէն յիշենք.

1.— Ասիական նոր սերունդին գործունէութիւնը.

2.— Դիւրութիւնները, որ եւրոպական կարգ մը պետութիւններ կ'ընձեռեն ասիացի ուսանողներուն:

X

Բայց նկարագրենք համագումարը:

Բացումը տեղի ունեցաւ 22 դեկտեմբերին, Կապիտոլի մէջ: Յուլիոս Կեսարի սրահը, որ յատկապէս դրօշազարդուած էր այս առթիւ, յատկացուած էր բացման նիստին: Ասիացի ուսանողներուն մէջ կը նշմարուէին նաեւ փամթոցաւորներ, կրօնականներ, աղջիկներ իրենց ազգային տարազով:

Բացումը կատարեց Մուսոլինի, կարդալով ճառ մը նախ իտալերէն, յետոյ անգլերէն:

— Երջանիկ եմ որ կ'ողջունեմ Ասիոյ բոլոր երկիրներու ուսանողները Հռոմի մէջ, Կապիտոլի վրայ, որ հանդիսատես դարձաւ քաղաքակրթութեան պատմութեան մեծագոյն շրջանին: Կարեւորութենէ զուրկ չէ ձեր ներկայութիւնը այստեղ: Գրուած է թէ «Արեւելք եւ Արեւմուտք պիտի երբեք չմիանան»: Պատմութիւնը հերքեց, սակայն, այս բացատրութիւնը: Քսան դար առաջ, Հռոմ կըցաւ իրականացնել, Միջերկրականի ափերուն վրայ, արեւելքի եւ արեւմուտքի միութիւնը, որ մեծ ազդեցութիւն թողուց ընդհ. պատմութեան մէջ: Մինչ արեւմուտք գաղութ մը դարձած էր, ճիշդ ինչպէս Ասորիքը, Եգիպտոսը, Պարսկաստանը, Հռոմ անոնց միջեւ դարձաւ ստեղծագործ եղբայրահասկացողութեան ազդակ մը: Այդ միութեան վրայ է ստեղծուած մեր ամբողջ պատմութիւնը: Այդ միութենէն ծնաւ եւրոպական քաղաքակրթութիւնը: Եւ այդ քաղաքակրթութիւնը պէտք է դառնայ տիեզերական, եթէ չուզէր կորսուիլ, անհետանալ: Միջերկրականեան քաղաքակրթութեան միութիւնը, որ կը ներկայացնէր արեւելքն ու արեւմուտքը, ստեղծուեցաւ յետոյ Հռոմի մէջ,

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (22)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ"

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

«Եթէ այս կասկածելի մարդը հիմա Կարին ղրկենք, վախ պիտի ազդենք այն անձերուն, որոնք անոր պէս պիտի ուզէին մեզի օգնել: Մինչդեռ ճիշդ չէ ի նպաստ մեզի լրտեսութիւն ընողները վախցնել: Որով, երրորդ անգամ ըլլալով դիմենք Գ. զօրաբանակի հրամանատարութեան եւ կացութիւնը պարզենք: Եթէ արտօնէ, Արշակը ազատ թողունք ու փորձենք: Եթէ նոյն իսկ Ռուսերու հաշւոյն լրտեսելու է եկած՝ կասկած չկայ որ մեր մասին որ եւ է տեղեկութիւն պիտի չկարենայ տալ, քանի որ մինչեւ սահմանը գալով մեզի հետ տեսակցելէ զատ բան մը չկրցաւ ընել»:

Եւ, Պէհա պէյ, Կարնոյ այն ատենի կուսակալի փոխանորդի միջոցաւ սեպտեմբեր 10 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը ուղարկեց.

«Կը խնդրուի հրամանատար փաշային ղրկել եւ պատասխանը խատլիֆ հասցնել.—

Աշիրէթներու հինգերորդ վաշտէն Սատըգ պէյ նախապէս տեղեկութիւն տուած էր հայ Արշակի մասին: Յիշեալին հետ, այս գիշեր, ինծի տրուած հրահանգին տառացի հետեւողութեամբ տեսնուեցայ: Առնուած տեղեկութիւնները Կարնոյ մէջ պիտի ներկայացնեմ ձեզի: Որովհետեւ կ'ըսէ թէ շատ դիւրաւ քարտէս պիտի հայթայթէ՝ կ'ուզեմ զինքը ղրկել: Եթէ ձերդ բարձրութեան կողմէ չի պահանջուիր այս անգամ անպայման տեսնուիլ, կը խնդրեմ որ ստացած բոլոր տեղեկութիւններս ձեզի հաղորդելու համար հաճիք հեռագրին գլուխը գտնուիլ»:

Կուսակալի փոխանորդ Ճէմալ պէյ այս հեռագիրը անմիջապէս Գ. զօրաբանակի հրամանատարութեան ղրկած էր՝ հետեւեալ մակագրութեամբ.—

«Այս մասին հրամանատարութեան բարձր կարծիքը ստանալու խնդրանքով կը ներկայացուի կայսերական Գ. բանակի հրամանատար վսեմ. Հասան Իզզէթ փաշային»:

Հեռագիրը կէս գիշերին հրամանատարութեան կը հասնի, եւ յաջորդ օրը, 1914 սեպտեմբեր 11ին, բանակի հրամանատարութեան որոշումը կուսակալի փոխանորդութեան կը հաղորդուի հետեւեալ մակագրութեամբ.

«ԳԱՂՏՆԻ Է.

«Զայս կը ներկայացնենք Կարնոյ կուսակալութեան՝ յիշեալ Արշակին տուած տեղեկութիւնները ծածկագիր հաղորդելու, համաձայն հրահանգի՝ Կարսի, Սարըղամիշի, Պաքումի, Երեւանի եւ Արտահանի ռուսական ուժերուն քանակը, եւ, ընդհանրապէս, թիւերն ու դասերուն թերութիւնները կրկին քննելու, ինչպէս եւ՝ միայն երկու վերստին Կովկասի քարտէսը հայթայթելու նպատակով Արշակը Ռուսիա ղրկելու համար»:

Գ. զօրաբ. հրամանատար
Հասան Իզզէթ

Գ. զօրաբանակին այս որոշումը նոյն օրն իսկ հաղորդուեցաւ սահմանը գտնուող Պէհաէտտին Շաքիր պէյի, ու Արշակ ազատ ձգուելով Ռուսիա ղրկուեցաւ՝ քարտէս հայթայթելու համար:

Կարծեմ Արշակ մինչեւ այսօր որեւէ քարտէս բերած չէ: Որովհետեւ, յետոյ ճշդուած է որ ան, ինչպէս խոստովանած էր իր առաջին յայտարարութեամբ, Թուրքիոյ Հայերուն հետ շփում ունենալու նպատակով եկած լրտես մըն էր:

Աւելի վերջ, երբ ռուս բանակը գրաւեց այդ վայրերը, Արշակն ալ, իբրեւ Հայ ձիաւոր, Ռուսերուն հետ եկած է Խոլիք(?) և բացէիբաց յայտնած է թէ ինք առաջին անգամ երբ հոս բերուեցաւ, իր նպատակն էր ի նպաստ Ռուսերուն լրտեսութիւն ընել, ու այդ շրջանի գիւղացիներուն վրայ ալ ճնշումներ ի գործ դրած է: Այդ է պատճառը որ աւելորդ կը նկատեմ առաջին հարցաքննութեան միջոցին Ռուսիոյ մասին իր տուած տեղեկութիւնները յիշել, քանի որ որ եւ է արժէք չունին:

Կարնոյ Թէշքիլաթը, աւելի ճիշդը՝ Կովկասի ըմբոստութեան կոմիտէն, պատրաստութիւններ տեսնելով, սեպտեմբերի կիսուն, այսինքն՝ ընդհ. պատերազմի ծագումէն մէկ ու կէս ամիս վերջ, չէթէական կազմակերպութիւնը լրացուցած եւ շարժելու պատրաստ վիճակի մէջ էր: Չէթէներուն կարողութիւնը ճշդուած էր՝ ռուսական հողերէն իրենց բերած ոչխարներու հօտերուն եւ կովերու նախիրներուն համաձայն: Եւ սկսած էին պատերազմի ընթացքին անոնց պարտականութիւնները ճշդելով: Այդ պարտականութիւնները հետեւեալներն էին.—

Նարմանի շրջանին չէթէն, պատերազմի ատեն, Բարդուսի վրայէն անցնելով, Օլթիի կոնակն ու արեւմուտքը գտնուող լեռնոտ մասին կռթնող կիրճը պիտի գրաւէ՝ առանց նշմարուելու Ռուսերէն ու միշտ լեռներըքերելով. այդ կերպով՝ Ռուսերուն թէ գլխաւորական առաջքումը եւ թէ նահանջը պիտի արգիլէ: Հողային դիրքը այնքան յարմար է որ այս պզտիկ չէթէն, առանց զգացնելու իր գոյութիւնը, այդ պարտականութիւնը կատարելու համար բաւարար կը նկատուէր:

«Միլօ»ի կողմը գտնուող չէթէն, գործակցելով տեղւոյն սահմանապահ զօրքին հետ, պիտի թափի Արդուինի վրայ:

Քէօթէքի շրջանին ձիաւորներու փոքր չէթէն պիտի շարժի բանակէն իր ստանալիք հրամանին համաձայն, որով, մինչեւ պատերազմ ծագիլը անշարժ պիտի մնայ: Այս չէթէն կը գտնուի ոստիկան – զօրքի հարիւրապետ Էմին պէյի հրամանին տակ:

Իսկ Վանի շրջանին Թէշքիլաթը՝ ինչպէս կը հասկցուի, արդէն, մինչեւ այժմ մեր գրածներէն, աւելի ուժեղ եւ ընդարձակ ըլլալով, անոր կազմած չէթէները պիտի գործեն ռուսեւպարսկական հողերուն միջեւ.

Մինչ Կարնոյ ճակատը, իր այս պատրաստութիւններէն վերջ, պատերազմի կը սպասէր, ներքին նախարար Թալէաթ պէյի կողմէ տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի եկած հեռագիր մը մէջ կ'ըսուէր.—

«Պատերազմին մեր մասնակցութիւնը դեռ պիտի ուշանայ: Կարնոյ կուսակալութեան՝ փոխանորդութեամբ կառավարուիլը կը դժուարցնէ զօրաշարժի գործադրութիւնը: Այդ պատճառաւ, կ'ուզենք հոդ կուսակալ մը նշանակել: Դուք հոդ Թէշքիլաթը Մախսուսէի պարտականութիւնները ստանձնել կ'ուզէ՞ք, թէ կուսակալութեան գործերը: Այն պարագային որ կուսակալութեան պաշտօնը փափաքիք, Վանի կուսակալ Թահսին պէյը, Կարնոյ կուսակալ նշանակել կը խորհիմ: Ձեր որոշումը անմիջապէս իմացուցէք»: (Շար.)

...կը դարձեր չարունակ: Սակայն առեւ-տրական նոր ճամբաները, ոսկիին ... հեռաւոր հարուստ շրջան-ներու ... շահագործումը պատճառ դար-ձան որ կազմուի նոր քաղաքակրթու-թիւն մը, Միջերկրականէն հեռու:

Այնուհետեւ Արեւելքի եւ Արեւ-մուտքի յարաբերութիւնները դարձան եւրոպայի ... եւ ... հարցերու մէջ: Սեղեծա-կան ... աշխատակցութեան ... ամէն կայք դադրեցաւ այլ ... Այսպէս կազմուեցաւ եւ տարած-ուեցաւ գաղափարը թէ Ասիա թշնամի է եւրոպայի, մինչդեռ, իրականին մէջ, եւրոպական կարգ մը երկիրներ ... մտածում մը կ'ունենա-յին ... մրցակցութիւններ Ասիոյ ... կամ զայն հասկնալու ան-կարողութիւն: Այսպէս մտածողներու համար, Ասիա պարզապէս շուկայ մըն էր ... ազբիւր մը նա-խանիւթերու: Այս քաղաքակրթու-թիւնը, որուն հիմերը դրուած էին ... եւ ազատականու-թեան վրայ, հետզհետէ եւ դարերու ... տարածուեցաւ ամբողջ աշ-խարհի մէջ: Այսօր, սակայն, իր սը-նանկութիւնը զգալի է ամէն կողմ: ... ամէն երկիր կը չհագր-... խաղաղական յեղափոխու-թիւններ, ... կը կանգ-նի ազատականութեան եւ դրամատի-րութեան այլասերումին, համոզուած ... հոգի եւ խոհեմ չունի այդ քաղա-քակրթութիւնը:

Այն ցաւերուն մէջ, որոնցմով կը տառապի Ասիա, վերջապէս Ասիոյ վերծխնդրութեան եւ պայքարներուն մէջ, մենք կը տեսնենք ցոլացումը մեր դէմքին», մեր պատկերին: Տար-բերութիւնը ձեւին ու մանրամասնու-թեան մէջ է միայն: Խորքը նոյնն է: Այսօր, Հռոմ եւ Միջերկրականը, շնորհիւ Ֆաշական վերածնունդին, կը պատրաստուին վերստանալ իրենց միաւոր (unificatrice) առաքելութիւ-նը: Ասոր համար է, որ նոր Իտալիան հրաւիրած է ձեզ:

Երկու անգամ, նորանոր տագնապ-ներու առթեն, աշխարհի քաղաքակր-թութիւնը կարելի եղաւ փրկել շնոր-հիւ Հռոմի եւ Արեւելքի համագոր-ծակցութեան: Այսօր եւս, մենք, Ի-տալացի եւ Ֆաշիստ, հոգեղուրկ գա-ղափարներու եւ ըմբռնումներու մէջ խորասոյզ, ըմբռնումներ որոնք կը ճնշեն մարդոց հոգւոյն վրայ եւ կ'ան-դամալուծեն զանոնք, մենք այս վի-ճակին մէջ յոյսն ունինք թէ պիտի յա-ջողինք վերակոչել Արեւելքի եւ Հռոմի համագործակցութեան դարաւոր եւ հասարակաց աւանդութիւնը»:

Մուսոլինիի այս ճառը, յետոյ, թարգմանուեցաւ նաեւ ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի:

Ու խօսք առաւ պարսիկ ուսանող մը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց իտալական կառավարութեան ցոյց տուած ասպնջականութեան համար: Խօսեցաւ նաեւ արաբ ուսանող մը, եւ իր շնորհակալութեան արտայայտու-թեան ընթացքին ցոյց տուաւ արաբ քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնը Իտալիոյ վրայ.— «Արաբ ժողո-վուրդները եւ Իտալիա նոյն քաղա-քակրթութիւնն ունին, միջերկրական-եան քաղաքակրթութիւնը: Եթէ ժը-նեւ կեդրոնն է քաղաքական եւ նիւ-թապաշտ պետութեանց, Հռոմ պիտի դառնայ կեդրոնը մշակոյթի ուժե-րուն»:

«Համազգային»

ooooo

ՆՈՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

1.— Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ու-նեցող «Համազգային» կազմակեր-պութիւններուն մէջ վարչական միա-տեսակութիւն եւ գործունէութեան ա-րագութիւն առաջ բերելու մտադրու-թեամբ, Փարիզի Մասնաճիւղս Կեդ-րոն Գահիրէէն լիազօրուեցաւ ձեռք առնել ամբողջ Ֆրանսայի կազմա-կերպութեան հոգը: Այժմ այդ աշխա-տանքը կատարուած, գաւառի եւ ար-ուարձաններու «Համազգային»ները ի-րենց կեդրոն կը նկատեն Փարիզի մասնաճիւղը: Արդ, Փարիզի կազմա-կերպութիւնը այլեւս դադրելով պարզ մասնաճիւղի մը հանգամանքէն, ներ-կայ թուականէն սկսեալ կը վերած-ուի եւ կը ճանչցուի որպէս ՖՐԱՆՍԱ-ՅԻ « ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ » ԿԵԴՐՈՆԱ-ԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ:

Իսկ արուարձաններու կազմակեր-պութիւնները փոխանակ պարզ օժան-դակներ ներկայանալու, ներկայ թը-ւականէն սկսեալ կը վերածուին մաս-նաճիւղերու: Արդէն որոշ շրջաններ ի-րենց անդամներու թիւը ուռճացուցած են զգալի կերպով: Շավիլը ունի 160 անդամ, Ալֆորվիլը 80 եւն.: Անդամ-ներու թիւի համեմատութեամբ յիշ-եալ մասնաճիւղերը իրաւունք կ'ունե-նան պահել դիւան, բոլոր մանրամաս-նութիւններով:

2.—Ներկայ տարուան սկիզբը (9 մայիս) գումարուած «Համազգային»ի Ա. Ընդհ. Ժողովը երբ իր վարչական մարմինը կ'ընտրէր, անոր լայն իրա-ւունքներ կուտար առաջ գալիք աշ-խատանքներուն համաձայն բարձրա-ցնելու վարչութեան անդամներուն թիւը: Նկատի առնելով որ «Համազ-գային»ը հետզհետէ կը տարածուի, ու մանաւանդ կը կրկնապատկուին աշ-խատանքները, Կեդր. մարմինս օ-ժանդակութիւնը խնդրեց բժ. Ալլահ-վէրտի Որդիի եւ Պ. Յ. Ջաւրեանի: Երկու անձնաւորութիւնները ընդու-նելով կատարուած առաջարկութիւնը, ներկայ թուականէն սկսեալ մաս կազ-մեցին վարչութեանս: «Համազգայի-ն»ի կեդր. մարմնոյ արդի կազմն է Պ. Պ. Ա. Ահարոնեան, Ռ. Բերբեր-եան, բժ. Ալլահվէրտի Որդի, Յ. Ջաւ-րեան, Օր. Յ. Պետրոսեան, Հ. Ալեա-նաք, Ս. Սասունի, Ե. Ցարութիւն-եան եւ Հ. Բալուեան:

3.— «Համազգային»ը թէեւ տեղա-կան միութիւն մ'ը, բայց իր առաջա-դրութիւններուն մէջ նկատի ունի Պէյրութի ճեմարանին ալ օժանդակե-լու խնդիրը: Վերջին վարչական նիս-տի որոշումով դեկտ. 12ին ղրկուե-ցաւ Գահիրէ կեդրոնին միջոցաւ ճե-մարանին 500 ֆրանքի առաջին պզտիկ նիւթական օգնութիւն մը:

4.— Շավիլի եւ շրջականներու հայ գաղութը ունի մանկապարտէզ մը ո-րուն մատակարարման հոգը ստանձ-նած է Եկեղեցական Ընկերակցութիւ-նը: Ներկայ տնտեսական տագնապը ազդած էր յիշեալ հաստատութեան ալ վրայ: Նկատի առնելով կատարուած դիմումը, Շավիլի «Համազգային»ի մասնաճիւղը որոշեց նոր տարիէն ըս-կսեալ այդ մանկապարտէզին կատա-րել նիւթական պզտիկ օժանդակու-թիւն մը, առ այժմ ամսական (50) ֆրանք:

5.— Լիոնի «Համազգային»ը ընդհ. ժողովէ վերջ ընտրած է իր նոր վար-չութիւնը հետեւեալ կազմով.— Նա-խագահ՝ Պ. Պ. Տօնապետ Տօնապետ-եան, քարտուղար՝ Հրանդ Թադէոս-եան, գանձապահ՝ Միսաք Ֆերնըզ-լեան, խորհրդականներ՝ Աւետիս Սի-մոնեան, եւ Կարապետ Յովակիմեան:

6.— Լիոնի «Համազգային»ը ներ-կայ դեկտ.24ի կիրակիէն սկսեալ կ'ու-նենայ իր կիրակնօրեայ լսարանը: Հոն պիտի կատարուին հայ մշակոյ-թին շուրջ վիճաբանական հաւաքոյթ-ներ: Մանրամասնութիւնները տեղ-ւոյն վրայ:

7.— Արֆորվիլի «Համազգային» մասնաճիւղը ընդհ. ժողովէ մը վերջ կազմած է իր դիւանը հետեւեալ կեր-պով.— Նախագահ՝ Պ. Պ. Գ. Գոս-տիքեան, քարտուղար՝ Ա. Մկրտիչ-եան, գանձապահ՝ Կ. Պալեան, խոր-հրդականներ՝ Արշ. Մկրեան, Մի-նաս Սէօլէզեան, Գառնիկ Քնարեան, Յակոբ Մինասեան: Մասնաճիւղին հասցէն է Ա. Մկրտիչեան Rue de Madrid 10bis, Alfortville:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐ. ՄԱՐՄԻՆ

Այնուհետեւ փակուեցաւ բացման նիստը: Կէսօրէն յետոյ համագումարը սկսաւ բուն իր աշխատանքներուն:

Ֆրանսական թերթերէն թարգմա-նաբար տալէ յետոյ այս կարեւոր համագումարին բացման նկարագրու-թիւնը, կը թելադրենք Իտալիոյ մեր աշխատակիցներուն, որ հետեւին վի-ճարանութիւններուն եւ մեզի ղրկեն ընդհանուր պատկերը համագումարին մթնոլորտին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ

»»»·«««

Պոլսոյ երեսփոխան Ալաէտտին Ճէ-միլ պէյ կը գրէ « Ճումհուրիէթ »ի մէջ (11 դեկտ.) .—

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա, Զոն-կուլտաքէն վերադարձին, Պոլսոյ հիւսուածեղէնի գործարանները այ-ցելեց: Ասիկա մեր ազգային ճարտա-րարուեստին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ եւ ճարտարարուեստական նոր յեղափոխութեան մը սկիզբը կը կազ-մէ:

Այս յեղափոխութեան անունն է ա-ժան եւ տոկուն ապրանքի քաղաքա-կանութիւն: Վարչապետը այս ան-գամ բացատրած է թէ ինչ կը նշանակէ բարուեստը պէտք է համապատաս-տարարուեստը պէտք էհամապատաս-խանէ ազգին իրական պահանջներուն: Իսկ ասիկա կարելի է այն ատեն, երբ մեծամասնութեան պահանջները բա-ւարարէ: Մինչդեռ, ազգային ճարտա-րարուեստին կարեւոր մասը ազգին ամենափոքր մասին պահանջներուն բաւարարելով գործի սկսած է: Քա-ղաքային բնակչութեան վերին խաւը գոհացնելու ձգտող ճարտարարուես-տի մը ապագան անշուշտ ամուր հիմ մը չունենար: Իսկ քաղաքային բնակ-չութիւնն ալ, գրեթէ ամբողջովին, իր կարողութենէն եւ ուժէն վեր ծախքե-րու վարժուած է: Մեր հագուստներն ու կիները վերարկուները ընդհան-րապէս մեր եկամուտներէն վեր գին ունին... Անցեալ տարի, Կալաթա Սա-րայի մէջ բացուած ճարտարարուես-տի միութեան տաղաւարին մէջ տեսայ 1500 ոսկինոց անկողնի կազմած մը զոր մինչեւ հիմա չեմ մոռնար: Այն ատեն իբրեւ տեղական ապրանք ցոյց տրուած այսպիսի սուղնոց ապրանք մը մեր երկրին մէջ քանի՞ հոգի կը-նան գնել, կը մտածէի: Վերջէն իմա-ցայ որ այդ կարասինները գներ է ամի-ր 1000 ոսկի եկամուտ ունեցող մէկը: Մինչդեռ մենք ստիպուած ենք մեր՝ իբրեւ տեղական ապրանք ցուցադրած անկողնի կազմածները շինել այնպիսի գինով մը զոր կարենայ վճարել նա-մակատան պաշտօնեայ մը:

Հարկ է որ մեր տեղական ապրանք-ները ըլլան ամբողջ ժողովուրդին գը-նելու կարողութեան համապատաս-խան, եւ ոչ թէ անոր մէկ փոքր մա-սին յարմար: Մեզի խման ժողովուր-դի մը, որ ստիպուած է շատ աշխա-տիլ եւ շատ խնայել, փրկութեան մի-ջոցներէն մէկը աժան ապրանք գոր-ծածելն է:

Իսկ Ֆէլէֆ կը գրէ « Միլլիէթ »ի մէջ.—

Տեղական ապրանքները իբրեւ օտար ապրանք ծախողներու մասին քննու-թիւնը վերջացաւ: Ես դեռ չեմ հաւա-տար թէ այսպիսիները պիտի պատ-ժուին: Որովհետեւ, ասիկա ըլլալիք բան չէ:

Ընդհ. պատերազմին, մէկը առտուն կաթ կը բերէր մեզի: Առտու մը, հա-շիւս փակելու համար, անգլիական ոսկի մը տուինք: Կաթնավաճառը պա-տասխանեց.—

— Դեռ ատոնց դրամները կը գոր-ծածէ՞ք:

Եթէ ամէն ոք սանկ մտածէ եւ ա-մէն գնորդ այդ գաղափարին ծառա-յէ, հարկ չըլլար տեղական ապրանք-ները իբրեւ օտար ապրանք քշել: Բայց, « Ֆրանսական կաշի » չը-սէք, ամէնէն աժան մուճակն իսկ չեն առներ: Թէեւ, հրապարակի կօշիկ-ներուն կէսը տեղական կաշիէ է: Դեր-ձակի մը կ'երթաք, եթէ ցոյց տուած կերպասին համար անգլիական է, չը-սէ, հագուստը չէք ապսպրեր ու դուրս կ'ելլէք:

Մեր մեծ գործարաններէն շատերը ստիպուած են օտար ապրանքի ձեւը տալ մեծաքանակ յանձնարարու-թեանց: Ապսպրողները այդպէս կը պահանջեն: Եթէ « ոչ » ըսենք, ապ-րանքը կը փախի: Իսկ առեւտուրի մէջ մեծագոյն անճարակութիւնըապ-րանքը փախցնելն է:

Այս բոլորէն վերջ կը հարցնեմ.— կտորները հոս իրար կցուած Ֆօրտ ինքնաշարժ մը իբրեւ տեղական ապ-րանք ցուցադրելով մենք մեզ խաբե՞լը շահաբեր է, թէ տեղական ապրանքին վրայ անգլերէն (զուտ բուրդ) գրելով, անգլիական ապրանք փնտռող յաճա-խորդը գոհացնելը:

Արդէն չորս ու կէս դրուշի առեւ-տրական ծաւալ մը ունինք: Երբ տագ-նապը մէկ կողմէ մեր կոկորդը կը սեղմէ, միւս կողմէ մենք ալ գիրար չնեղենք:

ԱՐՏԱԾՈՒՄՆ ՈՒ ՆԵՐԱԾՈՒՄԸ

»»»·«««

Այս տարի, Թուրքիոյ արտածումը, բաղդատելով ներածման հետ, 12 մի-լիոն ոսկի աւելի եղած է:

Եւ սակայն, այս յաւելումը նպաս-տաւոր չի նկատուիր, որովհետեւ, Թուրքիոյ առեւտրական հաշուեկշիռը, բաղդատմամբ ուրիշ տարիներու, յի-սուն առ հարիւր պակաս է, այսինքն՝ թէ ներածումը եւ թէ արտածումը կէս առ կէսի իջած են:

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀՕԿԸ»

oooo

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— «Ամերիկայի «Հայրենիք» օրա-թերթը, իր նոյեմբեր 4 եւ 5 թիւերով, կը հրատարակէ խիստ յատկանշական ամբաստանագիր մը, ուղղուած Ամե-րիկայի Հօկի Պատգ. ժողովին եւ ըս-տորագրուած խումբ մը Հօկիններու կողմէ:

Այդ ընդարձակ ամբաստանագրով, Հօկը ներսէն դիտող հօկինները, ան-ժխտելի փաստերով կը հաստատեն բո-լոր այն իրողութիւնները, զորս մատ-նանշած է եւ կը շարունակէ մատնա-նշել դաշնակցական մամուլը:

Հօկի ներքին բոլոր կեդտերն ու կեղծիքները մօտիկէն դիտող բողո-քողները, նախ եւ առաջ հրապարակաւ կը յայտարարեն թէ, հակառակ Հօկի կեդրոնի վարձկան անդամներու շըն-դալից արտայայտութիւններուն, այդ կազմակերպութիւնը սկսած է արա-գօրէն քայքայուիլ: Այսպէս, օրինակ, «Նիւ Եորքի պէս հսկայ զանգուած մ' ներկայացնող հայութիւնը հազիւ 20 կամ 30 իրական անդամներ ունի: Նիւ Ճըրզին, բազմաթիւ հայաշատ քա-ղաքներով, ոչ մէկ մասնաճիւղ ունի: Քալիֆորնիան ողբալի պատկեր մը կը պարզէ: Լոս Անճելըս, 200 անդամնե-րու փոխարէն պահած է հազիւ 15–20 անդամ, իսկ Ֆրէզնօն գրեթէ ոչինչ»...

Բողոքողները հրապարակով կը յայտարարեն նաեւ, որ Ամերիկայի Հօկը, որ նպատակ ունի Հայաստանին օգնելու, իրականին մէջ իր գոյու-թիւնը քարշ կուտայ Հայաստանի դը-րամով: Իսկ այդ դրամն ալ կը վա-նուի քարտուղարի, գործիչի վրայ... Աւելին: Հօկի կազմակերպած ձեռ-նարկներէն գոյացած հասոյթները ոչ միայն Հայաստան չեն ղրկուիր, այլ եւ կ'իւրացուին այս ու այն անդամին կողմէ...

Յոյց տալու համար թէ անբարոյու-թիւնը ի՛նչ չափերու հասած է Հօկի մէջ, բողոքող հօկինները կը յիշա-տակեն հետեւեալ պերճախօս փաս-տը.—

Հօկի կողմէն «գործիչ ղրկուած Խա-չիկ Բէօզէեանի վրայ ծախք եղած է 1800 տոլարի պատկառելի գումար մը հաւաքուած Հօկի անդամներու սէն-թերէն: Այս «գործիչը», սակայն, այդ իսկ դրամով խելքէ կը հանէ իր ըն-կերներէն Տօքթ. Թաշճեանի կինը, իր հետը Նիւ–Եորք կը բերէ, կ'ապրի ա-նոր հետ եւ ապա«զեկոյցով»մը «կ'ա-մուսնանայ»: Ի պատիւ այս քաջա-գործութեան, Բէօզէեան կը վարձա-տրուի համայնավար « Բանուոր » թերթի խմբագրի պաշտօնին կոչուե-լով, իսկ տիկինն ալ Հօկի մէջ կ պաշտօնավարէ, շաբաթական 15 տո-լար ստանալով...

Հօկը ներսէն դիտողները կը հրա-տարակեն ուրիշ անժխտելի ճշմար-տութիւն մը եւս, զոր միշտ մատնա-նշած է դաշնակցական մամուլը եւ... «մատնիչ» հռչակուած:Այդ «մատնու-թիւնը» այժմ կ'ընեն ութ տարիներէ ի վեր Հօկի գործօն անդամները, ի-րենց հաւաքական բողոքով եւ ստորա-գրութեամբ, ի լուր ամէնուն յայտա-րարելով հետեւեալը.—

«Հօկի կեդրոնը անմիջականօրէն ենթարկուած է Ամերիկայի կոմու-նիստ կուսակցութեան Նիւ – Եորքի կեդրոնին» («Հայրենիք» 5 նոյեմ. 1933 թիւ 6539):

Կը կարծենք, որ մեկնաբանութիւ-ները աւելորդ են, այս վճռական յայ-տարարութենէն յետոյ:

Կը կարծենք նաեւ, որ միայն Ամե-րիկայի Հօկը չէ, որ իմաստութիւնն ու ազգասիրութիւնն ունի «անմիջա-կանօրէն ենթարկուելու կոմունիստ կուսակցութեան», այլ բոլոր վայրե-րու բոլոր Հօկերը...

Ու միայն այս մերկ ճշմարտութիւ-նը կը բաւէ, որպէսզի հայ գաղութ-ները ճշդեն իրենց դիրքը Հօկի հան-դէպ»:

ԾԻԾԱՂ

Հիւանդը,— Ձեզմէ առաջ երկու բժիշկ եւս քննեցին զիս:

— Ի՞նչպէս, իրարու համակարծի՞ք էին հիւանդութեան մասին:

— Այո՛, այցեգինի մասին, քանի որ 500ական ֆրանք ուզեցին:

×

Ոստիկանապետը,— Անամօթ, հինգ ֆրանքի համար այդ խեղճ կինը մեռ-ցուցիր:

— Ի՞նչ ընեմ, պարոն ոստիկանա-պետ, հինգ մէկին, հինգ մէկալէն օ-րականս կը հանեմ ապրելու համար:

„Յառաջ„ կը նուիրեն

Փարիզէն Պ. Պօղոս Գորգիկեան մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ Պ. Հալաճեանի, Դամասկոս:

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

■■■

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ooooo

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 8

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Մ. Տէմիրճեան:
ԼԻՈՆ, Յակոբ Ռուբէնեան:
ՆԷՕՅԵԻ, Տիկ. Ա. Գարակէօզեան:
ԼԱ ԿՕՏԻՆԻԷՌ, Տիկ. Դաւիթեան:
ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Գրիգոր Դաւիթեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Տ. Սողոմոնեան:
ԻՍԻ, Պարոյր Գըզիրեան:
ԱՆԻԷՌ, Գ. Ա.
ՔՈԼՈՆՊ, Տիկ. Դանիէլեան:
ՊՕՄՕՆ (Մարսէյլ), Ստեփան Ոսկան-եան:
ԻՎՐԻ, Սահակ Յովհաննէսեան:
ՓԱՐԻԶ (2), Մանուշակեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Անշո՛ւշտ, ձերիններէն մէկը հետս «խաղալ» փորձեց. բայց այս անգամ լա՛ւ դաս մը պիտի տամ ա-նոր. պաշտօնական թուղթ մը ունիմ դրպանս ... անմիջապէս պիտի ձեր-բակալեմ ... ակնյայտ հասաւ թէ այս տղան մեզ կը խաբէ ... այս իրիկուն պիտի փնտռեմ զինքը... Աստուած վկայ, անանկ պիտի ընեմ որ երբեք չմոռնայ այս Ծնունդը: Պիտի գրաւեմ անոր ունեցած ամբողջ հաճարը, ա-մէն մէկ հատիկը ... ոչ միայն անոր պիտի հասկցնեմ թէ մենք ո՛վ ենք, այլ նաեւ ձեզի, ամէնուդ, որպէսզի հասկնաք թէ իշխանութիւնները խա-ղալիկ չեն... վաճառականը կը խա-բէք, հոտած հաւկիթներ եւ կծու կա-րագ կը ծախէք. բայց, կեցէ՛ք, դո՛ւք դիւղացի լաճեր, չէք կրնար խաբել դատարանը ... Մենք գիտենք թէ ինչպէս կըպատժենք ձեզ... Ձեզի մորակ պէտք է,ռուսական մորակ,որ-պէսզի մարդու կարգ անցնիք.. ա-մէնքդ ալ գինով ու վարնոց թափ-թփուքներ... Տուրք չէք վճարեր, պետութիւնը կը քանդէք, հայրենիքին շահերուն կը վնասէք ... Ա՛խ, երկու օրուան համար Ցար մը ըլլայի եւ ձեր մուխը մարէի իմ ուզածիս պէս... Հրեշտակի կը փոխեմ ձեզ՝ ամէնքդ ա/ այո՛, հրեշտակի, պարոն ... մեզք որ Ցար չեմ...

Գործակատարը քակեց կոճակները եւ վերարկուին տակէն դուրս ելաւ ինչպէս վառեակը հաւկիթէն:

— Բայց, պարո՛ն Գործակատար՛, Աստուած ստեղծեց աշխարհը եւ հա-շիւ ըրաւ որ կիները պեխի պէտք չու-նին. ուրեմն պեխ չտուաւ անոնց. յե-տոյ մտածեց որ էշուն համար անհրա-ժեշտ են երկար ականջներ, հետեւա-բար բոլոր էշերուն մէկ մէկ զոյգ ա-կանջ տուաւ, պատասխանեց Օնտրա միամիտ շեշտով մը որ կեղծ էր:

— Կը բաւեն այդ պարապ խօսքե-րը, ճամբադ շարունակէ. մութը սկսաւ կոխել. պէտք է յետոյ տուն վերադառնամ, տօնելու համար Ծնուն-դը ընտանիքիս հետ... որքա՜ն ալ սուղ է վարձքդ, սատանայ, ... երեք լէվա քսան քիլոմէթրը... ի՛նչ լաւ գիտէք մեզ կողոպտել... աճապարէ՛, աւելի արագ, ապա թէ ոչ այդ սատ-կած ձիերդ պիտի քնանան...

— Ուէ՛յ, ուէ՛յ, պարոններ, պո-ռաց Օնտրա, խարազանը օդին մէջ պտտցնելով...

— Պարոննե՛ր, պարոննե՛ր ... ա-ւելի լաւ կ'ընես եթէ «եղբայրներ» կանչես... ըսաւ Գործակատարը բար-կութենէն կատղած:

— Գոհ չեն մնար կը կարծեմ ,պարոն Գործակատար. կը վիրաւորուին եթէ գիրենք «պարոններ» չկանչեմ. շի-տակն ալ շնորհքով պարոններ են, ին-չո՛վ պակաս են. անոնց գործն ալ պաշտօնական է.կ'աշխատին կանոնա-ւոր ժամանակացոյցով. առտուն կա-նուխ կ'արթննան. որոշուած ժամուն կը լուանք եւ կը կերակրենք. կ/ թամբենք եւ յետոյ, կ'երթան, ին-չո՞ւ չէ, իրենց ... գրասենեակները. բեռ կը քաշեն մինչեւ իրիկուն. որո-շեալ ժամուն կ'ընթրեն, ջուր կը խը-մեն, «լրագիր կը կարդան», եթէ կ'ու-զես, եւ յետոյ շիտակ անկողին ... խսկապէս պաշտօնական կեանք...

— Ո՞ւր ճնկեցիր այսքան, բարե-կամ ... դադրեցուր սա շատախօսու-թիւններդ եւ աճապարէ. ուշ պիտի մնամ, շատ վարպետ չուն ես հա՛... վարպե՛տ ...

—Մի՛ վախնար, պարոն Գործակա-տար, այս կողմերը գայլ չկայ, ըսաւ կառապանը այն տեսակ շեշտով մը որ դատարանին պաշտօնեան սարսափած չորս կողմը նայեցաւ:

— Գայլէն չէ որ կը վախնամ, այլ ցուրտէն. հարբուխ ըլլալու ժամանակ չունիմ:

Դանդաղ եւ լուռ յառաջացան քանի մը վայրկեան:

— Ուրեմն գործդ պաշտօնական է. ո՞վ պիտի ըլլայ կրակիդ մէջ այս անգամ, հարցուց Օնտրա ճամբոր-դին՝ լուրջ դէմքով մը:

Գործակատարը սպասեց քանի մը բոպէ եւ յետոյ պատասխանեց.

— Ձեմ կարծեր որ կը ճանչնաս. Սթանօյչօ է անունը. կարճահասակ եւ հաստավիզ մէկը:

— Կը ճանչնա՛մ. ըսել է պիտի եր-թաս գրաւես անո՞ր հաճարը ... պա-րոն Գործակատար, մի՛ ըներ, ասիկա շատ աղքատ մարդ մըն է... Ծնունդ օրով, գիտե՞ս ...

— Աղքա՛տ, այո՛, բայց խկական սատանայ մը:

Գործակատարը լռեց: Մութը հետ-զհետէ թանձրացաւ: Ձիերը դժուա-րութեամբ կը բարձրանային բլուրը որուն ետեւն էր գիւղը:

Օնտրա չէր ուզեր արագացնել այլ եւս անոնց քայլերը. մորակն ալ չէր շարժեր հիմա օդին մէջ. լուռ էր ու մտածկոտ:

Գիշեր էր երբ հասան բլուրին կա-տարը եւ քալեցին վար: Սակայն գիւ-ղին հետքն անգամ չկար դեռ: Ցուրտ հով մը կը փչէր ցեխոտ ճամբուն վը-րայ: Երկնակամարին ցիրուցան ամ-պերը ուղղուեցան դէպի լեռները: Հետզհետէ պայծառացաւ ու տարած-ուեցաւ հորիզոնին կապոյտը, որուն վրայ կը պլպլային աստղերը: Աւելի ցուրտ էր օդը հիմա: Ձիերը քալեցին դանդաղ ու անհոգ:

— Մորակէ՛, աճապարէ՛ ծոյլ ան-պիտան. հիմա պիտի սառինք, պոռաց Գործակատարը բարկութեամբ:

Օնտրա անտարբեր կերպով պոռաց ձիերուն եւ կէս քուն, կէս արթուն շարժեց մորակը անոնց գլուխներուն վրայ. ձիերը յոգնած եւ ուժասպառ քաշկռտեցին կառքը. կարծես չէին լսած կառապանին ձայնը:

— Դուն էիր որ այս դժբախտու-թիւնը բերիր իմ գլխուս, Օնտրա, պի-տի ըսէր Սթանօյչօն. պիտի դատա-պարտէր զինքը եւ պիտի խնդրէր Օն-տրայէնց տունը գալ պատառ մը հաց ուտելու համար, պիտի լար նոյն իսկ: Այո՛ պիտի լար, բարի սիրտ ունէր ան. Օնտրան գիտէր այդ բանը:

Օնտրան պէտք է օգնէր իր ընկերո-ջը. պիտի ըսէր անոր որ պահէ իր հաճարը այս գիշեր եւ մաքրէ շտեմա-րանը. ապա թէ ոչ անօթի պիտի մնար յաջորդ տարի:

Այո՛, անպատճառ պէտք է օգնէ: Մութ էր ու անկարելի էր որեւէ բան տեսնել. միայն ցեխ կար, թանձր ցեխ որուն տակ ծածկուած էր ճամբան:

Օնտրա քաշեց սանձերը եւ կանգ ա-ռաւ:

— Վախնամ ճամբանիս կորսնցու-ցինք, Պ. Գործակատար, ըսաւ գիւղին լաճը ու գաղտագողի նայեցաւ մար-դուն:

Գործակատարը խստօրէն նայեցաւ կառապանին, որուն դէմքին վրայ այլ եւս չարութիւն չկար:

Անգլ. թարգմ. Ժ.

(2)

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Վ.Ի.Ն.Ի Կամիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի ընկերները վաղը, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ։

Ապառաժ խումբի ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Ներկայ կ'ըլլայ ԿՈՄԻՏԷԻ ներկայացուցիչը։

Պ ԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9·30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) **Métro St. Augustin**

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ **MARECHAL PETAIN**ի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Երկու օրքէսթրը, քօթիյոն, աթրաքսիոն։ Ճոխ պիւֆէ։

Օրիորդաց Գիշերօթիկ Վարժարան

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

1, Place du Château, St. Gratien (S. et O.)

Վարժարանս կ'ընդունի գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, սկսեալ մինչեւ վեց տարեկան փոքրիկներէ։

Ֆրանսերէն լեզուի, ֆրանսերէնով աւանդուելիք դասերու եւ մարմնամարզի համար մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է մերձակայ **Ecole Libre**ի հետ, մեզ վերապահելով հայերէն լեզուի, ձեռագործի, հայերէնով աւանդուելիք դասերը, ինչպէս նաեւ երգ, դաշնակ եւայլն։

Ամսական 250 ֆրանք։ ՏՆՕՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները։ Ամսուան եւ օրուան անունները՝ Հայերէն եւ Ֆրանսերէն։ Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ։

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul-Bert. Lyon.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՇԱՊԷՋԵԱՆ

24, rue Forbin, Gardanne

*ԿԱՐՏԱՆ*ի օթոպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, *Նօթերին* կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիօն։ Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ։ Ինքնութեան թուղթերու նկարները *12* հատը խնամուած ըթուշով՝ *10* ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9։

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն։ Դիմեցէք եւ գոհ պիտի մնաք։

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

Ապուխտ քիլօն **14** ֆրանք, երշիկ քիլօն **12** ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5 ,Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

Թէյ

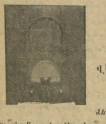
Հրաչ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ Համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան։*

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

Վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին։

Loterie Nationale*ի յառաջիկայ* **tirages***ներէն ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց* **pick-up***ի* **prise***ով անդրագական այս* **postes***երէն։*

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricité*էն վկայեալ եւ նախկին* (Essayeur Radio-Vitus)*ի՝*

ՊԱԹԻՍԱԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazare*էն մինչեւ Հասցէին վայրը 12 վայրկեան*) :

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000

ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

Կաղանդի եւ Ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի սիրուն *քարտ-փոսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ։

Դիմել՝ Հ. ՍԱՐԵԱՆԻ քէօշկը *25,* **Bld. St. Michel.** Փարիզ

(Պուլվար Սէն Միշէլի եւ Rue des Ecoles*ի կտրած անկիւնը*)

CABINET de Mᵉ V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Génerane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9ᵉ) **Tél. TAITBOUT 53 - 32**

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ։ Վարչական դիմումներ նախարարութեանց մօտ։

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը *9*էն *11*, եւ *5*էն *7*։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ *(Գոխիթէլ)*

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով։ *Փողոցի* արկածի *դատերու* մասնագէտ, *առանց կանխավճարի* ընդունելութիւն։ *Առաւօտ ժամը 9էն 10·30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8·30։*

Հասցէ՝ **35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes**

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սաթենիկ Մօզօզեան (ամուսինը Մուշեղ Յովհաննէսեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Արտաշէս Մօզօզեան եւ իր քոյրը Սիրանոյշ (Կարնեցի), որոնք մէկ տարի առաջ կը գտնուէին 78, Rue St. Rose, Angoulème (Charente) France.

Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի կամ քեռորդւոյն Մուշեղ Յովհաննէսեանի, 11, Str. Oborno *Թիւ* 11, Constantza, Roumanie.

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ և ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

Médaille d'Or 1930

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ **Provence 38 — 63**

Diplôme d'Honneur 1931

Միակ ներկայացուցիչը «Le Cerf» *հէլվայի։*

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում։

Այցելեցէք մեր Նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ու արժէքի Նպարեղէններ։ Թրքական լաւագոյն սուրճ։

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ Ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ։

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շօֆաժ.* 13

rue Pierre Curie. *K. Bicètre. Metro: Porte d'Italic.*

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

»»»○««

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ

surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIR DES

THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE **Tél. COLBERT 25 - 27**

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

Tricots KEBABDJIAN

Fabriques { 76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine) / 12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

Ապսպրանքի եւ Թղթակցութեանց համար։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris **(Métro: Sentier & BonneNouvelle)**

R.C.Seine 415941 **Tél. LOUVRE: 57 - 37**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար հարիւրին 20 զեղչ։

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացուած պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

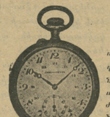
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon (Rhône)

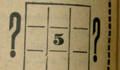
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

500 ՖՐ. ՆՈՒԷՐ

500 ֆրանք նուէր բոլոր անոնց, որ մեր վաճառատունէն կ'ապսպրեն գրպանի ժամացոյց մը այր մարդու, նիքէլ, գեղեցիկ, անխորտակելի ապակիով, գինը՝ 29 ֆրանք, եւ միաժամանակ մեզի կը ղրկեն ճիշդ լուծումը հետեւեալ թուաբանական խնդրին.—

ԻՆՉՊԷՍ ԼՈՒԾԵԼ ԽՆԴԻՐԸ.—

Թիւ 1-9 տեղաւորել ինը քառակուսի աչքերու մէջ, ինչպէս ցոյց կը տրուի նկարին վրայ, ամէն ուղղութեամբ (ուղղահայեաց, հորիզոնական, անկիւնագծային), գումարը պէտք է ըլլայ 15։

1.— Լուծումը պէտք է ղրկուի փակ պահարանի մէջ։

2.— Մրցանակներու բաշխումին համար ո՛չ վիճակ պիտի ձգուի եւ ոչ ալ վիճակահանութիւն պիտի կատարուի. 500 ֆրանքի մրցանակը պիտի վճարուի իւրաքանչիւր անձի որ ղրկած է ճշգրիտ լուծումը։

3.— Ապսպրանքները եւ լուծումները կ'ընդունուին մինչեւ 31 Յունուար 1934։ Անոնք որ ճիշդ լուծած են, նուէրը փոստով կը ստանան Փետրուար 17ին։ Նոյն օրը *ՅԱՌԱՋ*ի մէջ պիտի յայտարարուի ճիշդ լուծողներուն անունները։

4.— Ժամացոյցին հետ կը տրուի վկայագիր մը, որ իրաւունք կուտայ նուէրը ստանալու, եթէ ճիշդ լուծած է խնդիրը։

5.— Ժամացոյցը կը ղրկուի նաեւ *քոնթր ռամպուրսըմանով*, եւ ծախքերու համար կը գանձուի յաւելուածական 3 ֆրանք 95 ս.։

6.— Եթէ չհաւնիք ժամացոյցին, կրնաք ետ ղրկել 10 օրուան մէջ եւ ետ ստանալ ձեր վճարածը։

Գրել պարզ եւ որոշ ապսպրանքը, խնդրին լուծումը, ձեր անունը եւ հասցէն ղրկել՝ **Maison BERNSTEN**

10, rue Montaleau. Sucy-En-Brie (S. et O.)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք Թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տխսքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք։*

SOLDES.— *Հայերէն, Թուրքերէն եւ յունարէն տխսքեր՝* 10 *ֆրանքի։*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տխսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի։*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՌԻՒ ՏԷ ԲՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները, մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։

Հաղորդակց. միջոց.— *Մէթրօ՝* (*Pré Saint Gervais*)։

ՍԱՊՈՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ ԶՈՅԳ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

ARARAT

39, rue de Trèvise, PARIS IXᵉ

Téléph: PROV. 79-57

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Ա.— Զոր մրգեղէններ, պարսկական սատէրի բրինձ փիլաֆի ամաթէօրներուն համար, ռուսական սեւ եւ կարմիր խաւիար՝ բրէսէ եւ թարմ, անուշեղէններ, ըմպելիներ եւ ամէն տեսակ գոնսէրվներ։ Բ.— Մարսէյլի օճառ, ձիթաիւղ, արաշիտ։

LA MAISON de L'HUILE

18, rue Bleue, PARIS IXᵉ

Téléph: PROV, 79-57

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

28 Décembre 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2380 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—•—

Պատարագը տեղի կ'ունենար զինեալ պահակներու պաշտպանութեան տակ

—•—

Քառասուն հոգի կը հարցաքննուին, միայն հինգը վար կը դրուին

—•—

ՋՐՈՅՑՆԵՐ ԵՒ ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐ «ԴԱՇՆԱԿ»ՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Այսօր ալ առանց խորհրդածութեան կը թարգմանենք անգլեւամերիկեան թերթերու ծեռագիրները Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի սպանութեան մասին։ Այս առթիւ թերեւս աւելորդ չըլլայ դիտել տալ թէ «Շիքակօ Թրիպիւն» եւ քիչ մըն ալ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» ծանօթ են իբրեւ մասնագէտ «զգայացունց» լուրերու, հետեւաբար, պէտք է ըստ այնմ կարդալ կարգ մը մանրամասնութիւններ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 26 Դեկտ. («Շիքակօ Թրիպիւն»).— Հինգ հոգի ձերբակալուեցան Հայոց առաջնորդ Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի դղրդալից սպանութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ, 400 հաւատացեալներու ներկայութեանը, Ծնունդի Խթումին։ Բայց կասկածելի է թէ անոնց մէջ կը գտնուի խմբակին ղեկավարը։

Կատարուած քննութիւններէն կ'երեւայ թէ սպանութեան շարժառիթը այն էր որ արքեպիսկոպոսը չարունակ կը պնդէր թէ Եկեղեցին պէտք է ընդունի հեղինակութիւնը խորհրդային կառավարութեան որ կ'իշխէ Հայաստանի վրայ։ Կալանաւորներէն չորսը կը ներկայացուին իբրեւ անդամները դաշնակ յեղափոխական կազմակերպութեան, որուն նպատակն է վերահաստատել Հայաստանի նախկին հանրապետութիւնը, ազատ խորհրդային հակակշիռէն։ Արքեպիսկոպոսը յաճախ ընդհարումներ ունեցած էր հակախորհրդային խմբակցութեան հետ եւ թելադրած էր որ համայնավարական մուրճն ու մանգաղը պարզուին հայկական հաւաքոյթներու մէջ։

Այսօր երեւան ելաւ որ Դուրեան արք. յարձակման ենթարկուած էր Ուէսթպօրթի մէջ, ցուցահանդէսի մը առթիւ։ Յարձակում կրած էր հինգ անձերէ, որոնց երկուքը յետոյ դատապարտուեցան։

Քառասուն հոգի եկեղեցիէն ոստիկանատուն տարուելով հարցաքննուեցան, եւ միայն հինգը վար գրուեցան, — Ծօն Զալկըճեան, 26 տարեկան, Մարթէն Մազեան, 41 տարեկան, Ախան (?) Երէցեան, 42 տարեկան, Մաթոս Լէյլէկեան եւ Նշան Սարգիսեան, 38 տարեկան։ Բոլորն ալ Նիւ Եորք կը բնակին։ Երեքը կը ներկայացուին իբրեւ ճաշարանի բանուորներ, միւս երկուքը անգործ են։

Արքեպիսկոպոսը, որ յաղթանդամ, մեծաչուք մարդ մըն էր, վեց ոտնաչափ հասակով, գիտէր թէ թշնամիներ ունի եւ թիկնապահ ունէր։ Ս. Խաչի հոգաբարձուները ոստիկանական պաշտպանութիւն խնդրած էին կիրակի օր եւ սպայ մը կեցած էր եկեղեցիին դրան առջեւ։

Արքեպիսկոպոսը ճոխօրէն զգեստաւորուած, սարկաւագներով եւ դպիրներով դեռ նոր սկսած էր հանդիսաւոր թափորը դէպի խորան, երբ մարդասպանները գործի ձեռնարկեցին։ Մինչ արքեպիսկոպոսը գլուխը ոսկեհուռ սաղաւարտով, մէկ ձեռքով բռնած՝ հովուական գաւազանը եւ միւսով՝ խաչը, կը յառաջանար եկեղեցիի ետեւի պահարանէն, փոքր խումբ մը մարդիկ նստարաններէն սահեցան դէպի դասը եւ իրեն մօտեցան։ Մէկ մասը հեռացնելով երկու սարկաւագները, բանեց արքեպիսկոպոսը մինչ ուրիշ 6—7 հոգի արագօրէն համախմբուեցան, իրենց ընկերներուն արարքը ծածկելու համար։ Կարապետեան եպիսկոպոս որ եկեղեցիին հովիւն է, կը պատմէ.

— «Երբ լսեցի աղմուկը, շուրջս դարձայ եւ տեսայ Դուրեան Արքեպիսկոպոսը որ աշտարակի պէս կը ցցուէր իր հակառակորդներուն դէմ, գլխիվար իյնալու դիրքին մէջ»։

Ցանկարծ կանգ առաւ սպիտակազգեստ երգեցիկ տղոց եւ աղջիկներու, սարկաւագներու թափօրը։ Տարօրինակ լռութիւն մը կը տիրէր, որ քանի մը վայրկեանի համար խզուեցաւ միայն ցաւի ճիչով մը, եւ այնուհետեւ ծայր տուաւ աննկարագրելի շփոթութիւն եւ ժխոր։

Իւրաքանչիւր հաւատացեալ կեցած էր առաջնորդին օրհնութիւնը առանալու, երբ ան յամրաբար դէպի դասը կը յառաջանար։ Ցետոյ թուղթի մէջ փաթթուած առարկայ մը — մարդասպանին դանակը — նետուեցաւ ժողովուրդին վրայ եւ ինկաւ դասը։

Մէկ վայրկեան վերջը, կատաղի ծխականներու ժխորին մէջ, հովուապետը մեռաւ. իր մարմինը փռուեցաւ նստարանին վրայ եւ ոսկի գաւազանը ինքն իր վրայ ծռեցաւ։ Արքեպիսկոպոսը երեք անգամ դաշունահարուած էր փորէն։ Իրմէ քանի մը քանի մը քայլ անդին կը գտնուէր իր թիկնապահը, Խորէն Կորկոտեան, ատրճանակով մը զինուած։ Ան ատրճանակը քաշելով հրամայեց ներկաներուն որ իրենց տեղերը մնան։ Բայց խռովուած ամբոխը հրեց հեռացուց զինքը եւ տասնեակներով այրեր եւ կիներ դուրս խուժեցին։ Հայհոյանքներ եւ գաւազաններ կը ճօճէին եւ երբ պահակ ոստիկանը աճապարանքով եկեղեցի մտաւ, գետին փռուեցաւ եւ կոխոտուեցաւ։ Բայց եւ այնպէս յաջողեցաւ երկու հոգի ձերբակալել։

Քանի մը վայրկեան վերջը հասան անթելով օժտուած հինգ ինքնաշարժներ, հինգ դասակ զաղտնի ոստիկաններ եւ արտակարգ ուժ։

Ոստիկանութեան լուրերուն համաձայն, ապացոյց կայ թէ ձերբակալուած անձերէն ոմանք եւ մէկը որ տակաւին չէ ձերբակալուած, կիրակի օր ժողով գումարած են հայկական ճաշարանի մը ղետնայարկը եւ այնտեղ, երկար վիճաբանութենէ մը յետոյ, վիճակով ընտրած են մարդասպանը։

Այսօր ժողով կը գումարէ հայկական եկեղեցիներու վարչական խորհուրդը, Ս. Խաչ եկեղեցիին վերօծման մասին կարգադրութիւններ ընելու համար։ Սակայն խմբակցութիւն մը դիտել կուտայ թէ այդպիսի արարողութիւն մը անհրաժեշտ չէ, որովհետեւ արքեպիսկոպոսը «մեռաւ իբրեւ նահատակ եւ եկեղեցին պիտի դառնայ սրբարան»։

Կը կարծուի թէ ժողովուրդին այն հատուածը որ հակառակ է Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան, շատ մեծ թիւ մը կը կազմէ։ Երկու հայ յեղափոխական դաշնակցութեանց գիրքերը եւ թերթերը գրաւուեցան։ Նշան Փափազեան, արքեպիսկոպոսին եղբօրորդին, կ'ըսէ.

— «Հակաբոլշեւիկներն են պատասխանատուն։ Ես կը կարծէի թէ անոնք Շիքակոյի մէջ ֆիզիքապէս պիտի վնասեն արքեպիսկոպոսին, համաշխարհային արուեստահանդէսին առթիւ։ Անոնք շատ զայրացած էին, որովհետեւ սրբազանը հակառակ էր հայկական դրօշին ծածանման։ Ան կ'ըսէր թէ չունինք «երկիր կամ վեհապետ եւ հիմք չկայ այդպէս կոչուած հայկական դրօշը պարզելու։ Նոր Հայաստանը մաս կը կազմէ ռուսական սովետին եւ կը գտնուի ռուսական դրօշի տակ»։

Արքեպիսկոպոսին մարմինը փառաւոր զգեստաւորումով ցուցադրուած է հայ մեռելաթաղի մը մատուռին մէջ, սպասելով թաղման կարգադրութեանց։

Նախապէս վիճա՞կ ձգուած էր

—••—

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 26 Դեկտ. («Նիւ Եորք Հէրըլտ»).—

Ոստիկանութիւնը այսօր երեւան հանեց թէ ինչպէս չարաշուք դաշնակ կոմիտէին քսան անդամները վիճակ ձգած էին, որոշելու համար թէ ո՛վ պիտի խրէ դաշոյնը Ղեւոնդ արքեպիսկոպոս Դուրեանի կուրծքին։ Միեւնոյն ատեն ձերբակալուեցաւ հինգերորդ կասկածելի մը։

Այս մարդը հետապնդուելով դէպի սենեակ մը ուր արիւնոտ զգեստ մը գտնուած էր, յայտարարեց թէ իր շապիկը արիւնով արատաւորուեցաւ սպանութենէն յետոյ տեղի ունեցած կռիւին պատճառաւ։ Սակայն եւ այնպէս, ոստիկանութիւնը կը պնդէ թէ ան ուղղակի կապ ունի դաւադրութեան հետ, թէեւ չուզեր ըսել թէ կը հաւատա՞յ թէ իրապէս ան է դաշոյնը խրողը։ Ամբաստանեալը կրկին եւ կրկին հերքեց թէ անդամ է դաշնակ կոմիտէին։

Կարգ մը հարեւան նահանգներու ոստիկանութենէն խնդրուած է գործակցիլ, ճզմելու համար բոլոր անդամները այս կազմակերպութեան, որուն կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ, ինչպէս կ'ըսեն։ Մօտ օրէն պիտի խնդրուի երկրէն դուրս հանել կարգ մը կասկածելիներ որոնք ձերբակալուած են ուրիշ նահանգներու մէջ։ Այս լուրը իմացայ շրջանային դատաւորի գրասենեակէն։ Դատաւորը ըսաւ թէ դաւադրական ամբաստանութիւն պիտի կազմուի բոլոր դաշնակ ծանօթ անդամներուն դէմ։

Փարիզի «դաշնակ»ը կապ չունի

(Միշտ նոյն թերթն է որ կը շարունակէ).—

Ղեւոնդ արքեպիսկոպոսի սպանութիւնը կապ չունի հայ ազգայնական «Դաշնակ» կուսակցութեան Փարիզի կեդրոնին հետ, ինչպէս հաղորդուած էր երէկ Նիւ-Եորքէն, յայտարարեց երէկ այդ կուսակցութեան Փարիզի ազդեցիկ անդամներէն մէկը։ Դաշնակցութեան նպատակն է, ըսաւ ան, խաղաղ պրոպագանտ եւ ոչ թէ ահաբեկչական գործունէութիւն։ Այս յայտարարութիւնները հաստատուեցան Փարիզի հայկական գաղութին ականաւոր անդամներուն կողմէ։ Դաշնակցութեան ղեկավարներէն մէկը երէկ ըսաւ «Հէրըլտ»ի թղթակցին, թէ իր կարծիքով Դուրեանի սպանիչը դժուար թէ շարժած ըլլայ Ամերիկայի Դաշնակցական կուսակցութեան հրահանգներով, քանի որ այդ կուսակցութիւնը ներկայիս կը զգուշանայ որ եւ է ահաբեկչական գործունէութենէ՝ սովետներուն դէմ։

Ան հաստատեց թէ Ամերիկայի Հայերը կապ չունին Փարիզի հետ, եւ հետեւաբար չիկրնար ըսել թէ ինչ շարժառիթ կրնայ ունեցած ըլլալ իր հայրենակիցը՝ այդ ոճիրը գործելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, ըսաւ, մարդասպանին ձեռքը վարողը կուսակցութեան կեդրոնը չէ, ան որ եւ է բան չէր գիտեր այդ մասին, մինչեւ որ լուրը տպուեցաւ թերթերու մէջ։

Դաշնակ կուսակցութիւնը հաստատուած է 45 տարի առաջ, հայկական ազգային զգացումը արծարծելու եւ թրքական տիրապետութեան դէմ պայքարելու համար։ Այդ շրջանին ահաբեկչական մեթոտներու կը դիմէին, յարեւմտեան Թուրքիոյ A. B. C. կազմակերպութեան։ Պատերազմի շրջանին, Դաշնակ կուսակցութիւնը Ռուսերուն կողմը բռնեց Թուրքերուն դէմ։ Երբ բոլշեւիկները Հայաստան արշաւեցին, կուսակցութիւնը դադրեցուց իր գործունէութիւնը հայկական հողին վրայ եւ իր ղեկավարները Փարիզ ապաստանեցան, ուր կը հրատարակեն միամսեայ օրկան մը, «Դրօշակ»։ Իրենց գործունէութիւնը այժմ կը վերաբերի միայն աքսորական Հայերու օգնութեան, որոնց համար տեսակ մը տուրք կը հաւաքեն Փարիզի եւ ուրիշ քաղաքներու ունեւոր Հայերէն։

Շարժառիթը կրօնական կրնայ ըլլալ

00000

Փարիզի գաղութին կարեւոր անդամներէն մէկուն կարծիքով (կը շարունակէ ամերիկեան թերթը), սպանութիւնը կրնայ կատարուած ըլլալ աւելի շատ կրօնական մոլեռանդի մը քան քաղաքական ոճրագործի մը կողմէ։ Այդպէս կը հետեւի Նիւ Եորքէն հասած լուրերէն որոնց համաձայն Դուրեան արքեպիսկոպոս կը մասնակցէր Ծնունդի Խթումի արարողութեան մը, մինչ հայկական Ծնունդի Խթումը կ'իյնայ Յունուար 5ին։ Այս պարագան ապացոյց կը համարուի թէ Դուրեան արքեպսկ. կը փորձէր բարեփոխել հայկական կրօնական աւանդութիւնը, եւ եթէ այդպէս է, ոճիրը կրնայ դիւրաւ բացատրուիլ իբրեւ պոռթկում մը մոլեռանդութեան։

Կը հաստատուի թէ խորհրդային պրոպագանտը մեծ մղում ստացած է հայ քահանաներուն մէջ, բայց չէ կրցած որ եւ է զօրաւոր ազդեցութիւն գործել, գոնէ Եւրոպայի մէջ։

Ի՞նչ կ'ըսէ „Թայմզ"ի թղթակիցը

0000

«Թայմզ»ի թղթակիցն ալ իր կարգին նկարագրելով սպանութեան պարագաները, կը գրէ.—

Միայն երկու հարիւր հոգի կար պզտիկ եկեղեցիին մէջ, բայց պատահած անկարգութեան մէջ, երկու կասկածելիներ բռնուեցան պահակ ոստիկանին կողմէ։ Միւս երկու ամբաստանեալները ձերբակալուեցան քիչ յետոյ։ Արքեպիսկոպոսը փոխադրուեցաւ աւանդատունը, ուր հաստատուեցաւ թէ ծանրապէս վիրաւորուած է փորէն։ Քիչ յետոյ դասին մէջ, խորանին մօտ գտնուեցաւ մսագործի արիւնաթաթախ դանակ մը։

Հետաքրքրական մանրամասնութիւն մը.— Մինչեւ այն վայրկեանը ուր պահարանէն կը մեկնէր դէպի խորանը յառաջանալու համար, առաջնորդին կը հետեւէին ատրճանակներով զինուած պահակներ։

Արդարեւ, սպառնալիքներ եղած էին Հայերու կողմէ որ կը մեղադրեն զինքը թէ ընդունած է խորհրդային իշխանութիւնը իրենց երկրին մէջ։ Անոնք մասնաւորապէս զայրացած էին որ Անկախութեան օրը, Շիքակոյի ցուցահանդէսին մէջ, արքեպիսկոպոսը պնդած էր որ խորհրդային դրօշը ընդունուի մուրճ-մանգաղով, փոխան հայկական դրօշին։

Դուրեան արքեպիսկոպոս 54 տարեկան էր, ծնած՝ Սկիւտար, Նոր-Թաղ, եւ անգլիական հպատակ եղած էր, ութ տարի պաշտօնավարելէ յետոյ Ամերիկա գացած էր երկու տարի առաջ։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ.— Հինգերորդ ամբաստանեալը, Ջուան Կոնզալէս (?) որ ձերբակալուած էր որովհետեւ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէր վիրաւոր վիճակի մէջ եւ արիւնոտ ըզգեստներով, յայտարարեց թէ ինք անդամ չէ դաշնակ կուսակցութեան եւ որ եւ է կերպով մասնակցած չէ սպանութեան։ Կ'ըսէ թէ՝ անմեղ ըլլալով հանդերձ, յարձակում կրեց կատղած ամբոխին կողմէ։

ԱՀՌԵԼԻ ՋԻՆԱՄՐՐԻԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ ահռելի ձիւնամրրիկ մը աւլեց ամբողջ շրջանը։ Կարելի չէր որ եւ է բան տեսնել եւ հազարաւոր մարդիկ երեք ժամ անշարժութեան դատապարտուեցան կառախումբերու մէջ եւ ճամբաներու վրայ։ Փոթորիկէն վնասուեցան նաեւ ուրիշ նահանգներ։ Երեսուն հոգի մեռան։ Ողողումներ ալ պատահեցան։ Ցուրտը զէրօյէն վար 42 աստիճան կը ցուցնէր։

ՀԱՑԻ ՏՈՒՐՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— o —

ՀԱՍՈՅԹԸ 6 ՄԻԼԻՈՆ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Հաւանական է որ կառավարութիւնը Մարտին Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնէ հացին իւրաքանչիւր քիլօյէն մէկ ղրուշ տուրք առնելու օրինագիծը։ Որովհետեւ գործը ստիպողական է, հաւանական է որ օրէնքը նոյն ամսուան մէջ քննուի եւ վաւերացուելով Ապրիլի մէջ գործադրութեան դրուի։

Այս տուրքէն սպասուած հասոյթը 5—6 միլիոն է։ Տուրքը պիտի առնուի միայն փուռերուն ծախելիք եւ կամ ծախել տալիք հացերէն։

Պատրաստուած օրէնքին համաձայն, հացերէն առնուելիք 1 ղրուշ տուրքը պիտի գանձուի դրօշմաթուղթ փակցնելով։

Այս հասոյթները՝ երկրագործական դրամատան միջոցով գիւղացիէն գնուած ցորենի գործառնութենէն յառաջ գալիք հաւանական վնասի մը փոխարինութիւնը պիտի կազմեն, որովհետեւ կառավարութիւնը որոշած է գնման գործողութիւնը տարածել։ Եթէ գնումներէն ոչ մէկ վնաս գոյանայ եւ կամ վնասը այս նոր տուրքով ապահովուելիք հասոյթին մէկ մասը տանի, մնացեալ քանակութիւնը պիտի յատկացուի շտեմարաններու եւ մթերանոցներու շինութեան։

*** Հացի նոր տուրքէն Պոլսոյ մէջ գոյանալիք գումարը պիտի ըլլայ 1,200,000 ոսկի, քանի որ Պոլսոյ մէջ 193 փուռ կայ, օրը 828,254 քիլօ հաց կը սպառի և 13,000 քիլօ ալ ֆրանճելա։

ԹՈՒՐՔ ԼԵԶՈՒԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

0000

Անցեալ շաբթու Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցաւ Թուրք լեզուն եւ մշակոյթը ամէնուրեք ընդհանրացնելու նպատակով կազմուած ընկերակցութեան հիմնադիրներու ժողովը ի ներկայութեան 40ի մօտ Թուրք, հայ, յոյն եւ հրեայ անդամներու եւ լրագրողներու։ Նիստը բացաւ Մօյիզ Զէքի պէյ Ալպալա, հրեայ փաստաբան մը որ պարզեց ընկերութեան նպատակը։ Ըսաւ թէ ինչպէս որ Ֆրանսացիները «Ալիանս Ֆրանսէզ»ը հիմնած էին, նոյնպէս ալ ընկերակցութիւնը կ'ուզէր հիմնել Թուրք լեզուի տարածման ընկերութիւնը, որու համար նախապէս պատրաստուած կանոնագիրը կարդացուելով, արժանացաւ բոլորին հաւանութեան, Նախապէս ընկերակցութեան անունը «Թիւրք տիլի եայմա ճէմիյէթի» որոշուած էր։ Բայց աւելի կարճ բացատրութիւն մը աւելի պատշաճ նկատուելով, բոլորին հաւանութեամբ՝ ընդունուեցաւ «Թիւրք տիլի պիրլիկի» կոչել ընկերակցութիւնը։ Հաւաքոյթին ներկայ էին նաեւ Թուրք տիկիններ։

Միութիւնը ոչ մէկ քաղաքական նպատակ պիտի հետապնդէ, ձգտելով միայն ընդլայնել Թուրք մշակոյթն ու լեզուն դասընթացքներով, բանախօսութիւններով, հանդէսներով եւայլն։

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՐՍԼԱՆԹԷԿՑԻՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑ

Սէնթ Անթուան Քամփանեը, Պուլվառ

55 աշակերտ ունի:

20 աղջիկ,

Սենեակը վարձու է:

Գէշ աղէկ գրասեղաններ, եւ երեք դասարան:

Դպրոցը անհատական պատասխանատուութեամբ կը կառավարուի: Եւ հետեւաբար անհատական ձեռնարկ է:

Վարժուհին՝ Տիկ. Նալպանտեան: Մէկը որ սպառած է մանկավարժական գործին մէջ:

Ելեւմուտքը հազիւ իրար կը հաւասարակշռեն: Ամսական կը գանձուի 10–15 ֆրանք աշակերտական սակ: Կը դասաւանդուին եւ տեսական եւ առարկայական դասեր:

ԼԱ ՎԻՍԹԻ «ԱԶԱՏ» ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

40 աշակերտ ունի:

25 մանչ,

15 աղջիկ.

Ամսական կը գանձուի 12—15 ֆր.:

Ամսական եկամուտն է 525 ֆր.:

Սենեակը վարձուած է քանի մը տարուան համար: Վարժուհին կը ստանայ ամսական 400 ֆրանքի գումար մը:

Գէշ աղէկ նստարաններ կան: Հայերէնը կը դասաւանդուի Լ. Շանթի «Լուսաբեր»ով: Կը դասաւանդուին նաեւ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, գիտութիւն, ֆրանսերէն, ձեռական աշխատանքներ եւն.:

Պիւտճէն գրեթէ գոց է:

Վարժուհին է Ազգին Մարտիրոսեանի աղջիկը, Օր. Մարտիրոսեան: Համե՛ստ, շա՛տ համեստ աղջիկ մը, 18 տարեկան:

ՎԵՐԻ ԼԱՎԻՍԹ

32 աշակերտ ունի:

13 աղջիկ.

Ամսական իւրաքանչիւր աշակերտէն կը գանձուի 10—15 ֆրանք:

Սենեակը վարձու է: Պիւտճէին բացը կը գոցէ Թաղականութիւնը:

Վարժուհին է տիկ. Նուարդ:

ՊԶՏԻԿ ԼԱՎԻՍԹ (Պօ Սօլէյ)

24 աշակերտ ունին:

4ը աղջիկ.

Ամսական կը գանձեն իբրեւ աշակերտական սակ 10—15 ֆրանք:

Սենեակը վարձու է:

Գրասեղան կայ ու չկայ: Պիւտճէն միշտ բաց է, զոր կը փակէ հոգաբարձութիւնը:

Վարժուհին է Տիկ. Սաթենիկ:

×

Լրացաւ Պուլվար Օտտոյի շրջանը: Սակայն յիշատակելի կէտ մը կայ հոս:

Բացի Պուլվար Օտտոյի ազգ. վարժարանէն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանէ եւ տիկ. Մառի Սվաճեանի «Հայ Փեթակ»էն, եօթը դպրոցները իրարմէ շատ հեռու ըլլալով, արտաքսեալ մարդիկ ստիպուած են, իրենց զաւակները փրկելու համար այլասերումէ, 10—20—30ով զատ զատ դպրոցներ բանալ:

Անցնինք միւս շրջաններուն:

ՍԷՆ ԺԷՐՕՄ

Դպրոցը՝ Սահակ – Մեսրոպ:

55 աշակերտ ունի մնայուն:

6 այցելու,

35 մանչ,

20 աղջիկ,

Դպրոցը ունի երեք բաժանում: «Բողբոջ», «Կոկոն» եւ «Ծաղիկ»:

Աշակերտական ամսական սակ 10—15 ֆրանք:

65 աշակերտ կար այս տարի: 5–10 հոգի ֆրանս. վարժարան գացած են:

Կը տրուին,ըստ նախապէսմշակուած կանոնագրութեան, մանկական վէպեր պատմութիւն եւ բնագիտական տեղեկութիւններ:

Իբրեւ դասագիրք, կը գործածուին «Ծիածան», «Գանձարան» տարրականները:

Ուսուցչուհին է Ալիս Գմըլեան, շրջանաւարտ Սկիւտարի Ամերիկեան դպրոցէն:

Պիւտճէն գրեթէ բաց է: Թաղականութիւնն ու եկեղեցին են որ կը գոցեն:

Շէնքը միեւնոյն ատեն կը գործածուի իբրեւ եկեղեցի, կիրակէ կիրակի: Ազգ. սեփականութիւն է, մօտ 105,000 ֆրանքի արժողութեամբ:

Մատուռ – մանկապարտէզին մեծութիւնն է 8×18: Ցարդ Մարսէյլի շրջաններուն մէջ կառուցուած ամէնէն գեղեցիկ շէնքն է: Գիւղին բընակչութիւնն է մօտաւորապէս 3000 հոգի:

ՓՕՄՕՆ

107 աշակերտ ունի:

46 մանչ,

61 աղջիկ,

11 ձրի:

Ամսական սակ կը գանձուի աշակերտներէն մէկ հոգիի մէկ ընտանիքէ 15 ֆր., երկու հոգիի՝ 25, երեք հոգիի՝ 30 ֆրանք:

Շէնքը ազգ. սեփականութիւն է: Բաւական ընդարձակ: Այս այն մատուռ – մանկապարտէզն է զոր մեր ժողովուրդը շինեց... 40 օրուան մէջ: Բնակչութեան թիւն է մօտաւորապէս 5000 հոգի:

118 աշակերտ ունէին անցեալ տարի, որոնց 11 հոգին ֆրանսական վարժարանները գացած են: Ուսուցչուհին է օր. Մարտիրոսեան Գալինիկ, շրջանաւարտ Տիկնանցէն, եւ Տիկ Մառի Վանոեան, շրջանաւարտ Հալէպի Ազգ. վարժարանէն:

Դասերը կը դասաւանդուին առարկայական եւ տեսական ձեւերով:

Հայերէնի համար կը գործածեն «Լուսաբեր»ը: Իսկ պատմութեան համար Գ. Մեսրոպի գիրքը:

Ընդհանուր առումով, կարելի է ըսել, թէ ազգային պատմութեան դասաւանդութիւնը զօրաւոր է:

Գրասեղանները քիչ թէ շատ մխիթարական երեւոյթ ունին:

«ՀԱՅ ԿԱՄՔ» ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ.—90 աշակերտ ունի:

40 մանչ,

50 աղջիկ:

Բացուած է քանի մը ամիս առաջ: Շէնքը քարաշէն է, եւ կը պատկանի վինուորական իշխանութեանց:

Բաւական ընդարձակ սենեակ մը: Դպրոցը ունի երեք բաժանում: Ա. մանկապարտէզ, Բ. նախակրթարան՝ երկու դասարանով:Անհատական ձեռնարկ է:

Ուրիշ տեղ 7000 ֆրանքի պարտք մը ընելով վարձած է այս սենեակը, տիկ. Սիրան Առաքելեան (քոյրը Տիկ. Սըվաճեանի):

Պիւտճէն գրեթէ միշտ գոց է:

Ունի օգնականուհի մըն ալ: Դասարանը գէշ աղէկ ներկայանալի երեւոյթ մը ունի:

Կը դասաւանդուին ձեռական աշխատանքներ, երգ, մարզանք եւն.:

Իսկ հայերէնը, Ա. եւ Բ. «Ծիածան»ներով եւ պատմութիւնը Գ.Մեսրոպով:

ԼԷ Ձ'ՕԼԻՎ (կիրակնօրեայ դպրոց)

Համեստ օրիորդ մը, Քէրէսթէճեան Ալիս, իր անձնական նախաձեռնութեամբ, սենեակ մը վարձած է Լէզ'Օլիվի մէջ ամսական 20 ֆրանք վարձքով, եւ 10 – 12 տղոց բոլորովին ձրի, կը դասաւանդէ հայերէն, թուաբանութիւն, պատմութիւն եւն.:

Կ'արժէ շնորհաւորել:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

106 աշակերտ ունի:

43 աղջիկ:

Նախակրթարանի մէջ կան հինգ կարգեր: Ա. Բ. Գ. Դ. Ե.:

Իսկ մանկապարտէզը ունի երեք բաժանում, «Կոկոն», «Բողբոջ» եւ «Ծաղիկ»:

Նախակրթարանի աշակերտներուն թիւն է 60, իսկ մանկապարտէզը՝ 46:

Անցեալ տարի աշակերտութեան թիւն էր 100: Ուրեմն վեց հոգիի յաւելում մը կայ:

Ամսական աշակերտական սակն է 10 – 12 – 15 ֆրանք:

Նախակրթարանի Ա. եւ Բ. կարգերուն հայերէնը կը դասաւանդուի «Լուսաբեր»ի Ա. եւ Բ. դասընթացքով: Իսկ Գ. Դ. Ե.ին «Թանգարան» միջինով: Պիւտճէն միշտ բաց է: Բացը կը գոցէ Թաղականութիւնը:

Շէնքը ազգ. սեփականութիւն է: Եւ նոյն ժամանակ կը գործածուի որպէս մատուռ:

Եկամուտն է 900 ֆր. ամսական:

Իսկ ելքը 650 ֆր. ուսուցիչին, 300 ֆր. օգնականուհիին:

Հայոց պատմութիւնը կը դասաւանդուի Գ. Մեսրոպով, գիտութիւնը՝ Արսլանեանով, իսկ աշխարհագրութիւնն Աբեղեանով:

Կը դասաւանդուի նաեւ ֆրանսերէն:

Դասարանները այս բոլոր բաժանումները մէկ սրահի մէջ են:

Ի մօտոյ, եկեղեցիին կից, սենեակ մը եւս պիտի բացուի, իբրեւ դասարան: Եւ այդ սենեակին հետ միասին, խոշոր բակ մը եւս, խաղալու, զբօսնելու:

Շէնքը ունի անցեալ տարի աճուրդէն մնացած բաց մը, 5400 ֆր. իսկ այդ ի մօտոյ շինուելիք սենեակին համար ծախուած է 3000 ֆր.: Որով, Սէնթ Մարկրիթիմատուռ մանկապարտէզը 8400 ֆր. այսքան բաց ունի: Ուսուցիչն է Պ. Արամ Ճէվիզ,շրջանաւարտ Պարտիզակի ամերիկեան գոլէճէն:

ՍԷՆ ԼՈՒ

Ահա մեծագոյն շրջանը, իր 3 – 4000 հայութեամբ: Կեանք կայ հոս, եռուզեռ, եւ հայկական կեանք: Կարելի է ըսել, Մարսէյլի մէջ, փոքրիկ Հայաստան: Հպարտ են Սէն Լուիցիները: Ամէնէն լաւ կազմակերպուած շրջաններէն մէկն է: Եթէ անգործութիւնը չազդէր, թերեւս հրաշքներ գործէին:

264 աշակերտ ունին:

139 աղջիկ:

Դպրոցը ունի երկու բաժանում:

Ա.— Նախակրթարան 114 աշակերտով:

Բ.— Մանկապարտէզ 150 աշակերտով: Մանկապարտէզը ունի երկու բաժանում:

ա) Պզտիկներ, որոնք առաջիկայ տարի պիտի մնան իրենց դասարաններուն մէջ եւ

բ) Մեծեր որոնք յառաջիկայ տարի պիտի անցնին նախակրթարան:

Եօթը տարեկանին մէջ գտնուողը կ'անցնի նախակրթարան:

Նախակրթարանը կը բաժնուի չորս կարգերու, իսկ այբբենարանը մէկ:

Ա. Այբբենարան,որ մանկապարտէզէն եկած երախաներ են որոնք 54 հոգի են:

Ա. Կարգ	նախակրթարան	23	հոգի
Բ.	»	35	»
Գ.	»	23	»
Դ.	»	16	»

Նախակրթարանի մէջ կ'աւանդուի 7 առարկայ,—Հայերէն, ֆրանս. թըւաբանութ., Հայոց պատմութիւն,աշխարհագրութիւն, գիտութիւն եւ կրօն:

Ունի հինգ ուսուցիչ,— Պ.Արոյեան, Տիկ. Արոյեան, Եղիշէ քհյ. Մխիթարեան, Տիկ. Զարուհի Փօղոսեան եւ օգնականուհի մը. նաեւ տնտեսուհի մը՝ մաքրութեան համար: Ունին այցելու ուսուցիչ մը ֆրանս.ի համար, Պ. Վ. Գույումճեան: Ամէն մէկ ուսուցիչ զբաղած է դպրոցի մէջ շաբաթական 29 պահ:

Մանկապարտէզը ունի իրեն յատուկ առանձին սրահը, իսկ նախակրթարանը եկեղեցիին մէջ, եւ անոր կողքին շինուած փոքրիկ սրահը: Եկեղեցին կան չորս այբբենարան կարգեր: Ա. կարգ, Գ. կարգ եւ Դ. կարգ: Իսկ Բ. կարգին համար, առանձին սենեակ:

Անցեալ տարի աշակերտներուն թիւըն էր 225: Ուրեմն այս տարի դասարան մը եւս աւելցաւ:

Դպրոցը կը պահուի ամսավճարներով: 15 ֆր. կը գանձուի ամէն մէկ աշակերտէ: Իսկ մէկ ընտանիքէ քանի մը աշակերտներուն վճարումի դիւրութիւններ կը տրուին:

Անգործ հայրերու զաւակներուն ձրի, անկարողներուն 2 հոգիի 25 ֆր. 3 զաւակ ունեցողներուն 30 – 35, իսկ չորս հատ ունեցողներուն 40 ֆր.:Դպրոցը իր պիւտճէն գոցելու ճամբուն վրայ է:

Պաշտօնէութեան ռոճիկն է 2850 ֆր.

Այլեւայլ ծախքեր 100 ֆր.

Շէնքը ազգ. սեփականութիւն է:

Եթէ փոքրիկ զանցառումներ տեղի չունենան վճարումներու ժամանակ, «ազգ. հիմնարկութիւն» է ըսելով, դպրոցը կրնայ ինքզինքը ապրեցնել:

Իբրեւ նորութիւն, այս տարի, սովորական դասերէն վերջ, աշակերտներուն կը տրուին ձայնագրութեան դասեր, եւ ջութակ ու մանտօլին:

Անցեալ տարի ինը հոգի դասարան փոխած են մրցանակով:

Աշակերտներուն աշխատանքը կը գնահատուի թուանշաններով, բարձրագոյնը համարելով 5ը:

Տարուան վերջը, տեղի կ'ունենան հրապարակային քննութիւն եւ վկայացոյցներու եւ մրցումներու բաշխում:

Թաղը ունի իր թաղականութիւնը 7 հոգիէ բաղկացեալ, եւ իր կանոնագրութիւնը 54 յօդուածներով:

Առ այժմ, վերջացուցի պրպտումներս:

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԺԻԱՅԷՆ

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ooooo

ՊՐԻՒՍԷԼ, 21 Դեկտ.— Շաբաթէ մը ի վեր Պելժիոյ մէջ ամէնուն խօսակցութեան նիւթը կը կազմեն կարգ մը ոստիկանապետներու չարաշահութիւնները:

Անկէ առաջ, Հէնւս անուն դատական պաշտօնատար մը դիպուածով կը տեղեկանայ թէ ոստիկանական Գրասենեակներու մէջ շատ մը տեղակագրութիւններ անհետեւանք մնալու դատապարտուած են: Իր կատարած նախնական քննութիւնները թէեւ ցայտուն անկանոնութիւններ երեւան չեն հաներ, սակայն կը հաստատեն թէ ի՛նչ ինչ ոստիկանատուններու մէջ կարգ մը տեղեկագիրներու թղթածրարներ, որոնք կը վերաբերէին ինքնաշարժ կառքերու երթեւեկի անկանոնութիւններէ առաջ եկած օրինազանցութիւններուն, անհետեւանք մնացած էին: Անոնք յաճախ պզտիկ մեղանչումներ էին կառքերու կանոնաւոր երթեւեկութեանց օրէնքին դէմ: Մեր բարի (!) ոստիկանապետները, փոխանակ հետապնդելու օրինազանցները, այս կամ այն ազդեցիկ անձին կամ բարեկամի մը կողմէ եղած բարեխօսութեան շնորհիւ, առկախ կը ձըգէին խնդիրները: Թաղի մը մէջ երեւան հանուեցան նոյն իսկ կարեւոր յանցանքներու վերաբերեալ թղթածրարներ, որոնց մասին դատական որեւէ հետապնդում չէր կատարուած:

Վերոյիշեալ դատական պաշտօնատարը ժամանակին այս անկանոնութիւններուն մասին լուրջ ազդարարութիւններ ըրած էր, եւ կարգապահական պատիժներ տնօրինած՝ մեղանչող ոստիկանապետներուն հանդէպ, միեւնոյն ատեն օրինական հետապնդումներ կատարելով ա՛յն անձերուն դէմ, որոնց օրինազանցութիւնները անպատիժ մնացած էին:

Այս կարգապահական խնդիրները ներքին հանգամանք ունենալով, եւ միւս կողմէ՝ չուզելով նուազեցնել ժողովուրդին յարգանքը հանդէպ ապահովութեան պաշտօնեաներուն, խնդիրը փակուեցաւ առանց արձագանգ գտնելու մամուլին մէջ:

Այդ միջադէպէն յետոյ, որ մըն ալ զրոյց շրջեցաւ թէ քանի մը ոստիկանապետներ դիւրամատչելի պայմաններով հողեր գնած են Պրիւսէլի մէջ 1935ին տեղի ունենալիք միջազգային ցուցահանդէսին յատկացուած ընդարձակ հողամասին մօտերը: Սակայն կալուածական այդ գործողութեանց մէջ որեւէ ապօրինութիւն կամ զեղծում երեւան չելլելով, խնդիրը փակուեցաւ:

Վերջերս, Պրիւսէլի ընկերվարական «Le Peuple»օրաթերթը դղրդացին լուր մը հրատարակեց, ըսելով թէ Պրիւսէլ քաղաքին երկու կարեւոր արուարձաններուն ոստիկանապետները յետ հարցաքննութեան, հրաժարեցուցած են իրենց պաշտօնէն: Այս լուրը ռումբի մը պէս պայթեցաւ տեղական մամուլին մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, վառելափեղի մեծ վաճառականներ ատենէ մը ի վեր նշմարած էին թէ իրենց լաւագոյն յաճախորդներէն շատեր առանց որեւէ լուրջ պատճառի, այլեւս գնումներ չէին կատարեր: Քննութիւնները խոստանելով, երեւան ելաւ որ Փառէլս Պրիւսէլի մէջ վառելափեղի խոշոր մթերանոց մը ունի, եւ սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ ոստիկանապետներուն հետ: Խնդիրը դատական իշխանութիւններուն ականջը հասնելով, անմիջապէս հրաման տրուեցաւ խիստ քննութեան մը ենթարկել Փառէլսի հաշուական տոմարները: Քննութիւնները շուտով հաստատեցին թէ յիշեալը որոշ միջնորդչէք կը վճարէր կարգ մը ոստիկանապետներու, որոնք իրենց պաշտօնին բերումով կը յաջողէին յաճախորդներ ճարել իրենց նախկին պաշտօնակցին: Ըստ այնմ, երեւան ելաւ որ Պրիւսէլ քաղաքին եւ իր արուարձաններուն, ինչպէս նաեւ Պելժիոյ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու ոստիկանապետներ որոշ գումարներ կը ստանային Փառէլսէ, ի վարձատրութիւն իրենց մատուցած ծառայութիւններուն: Ինքնաշարժ կառքի յատուկ կայաններու պետեր եւ վարիչներ թաղին ոստիկանապետին թելադրութեան տակ, իրենց վառելափեղի գնումները կը կատարէին Փառէլսէ: Ասոր փոխարէն, ոստիկանապետը օրինազանցութեան մը պարագային, աչք կը գոցէր անոնց: Լովէնի ոստիկանապետը ա՛յնքան առաջ տարած էր իր չարաշահութիւնները, որ կառքերու վարիչներ յաճախ իր գրասենեակը կը հրաւիրէր, անոնց թելադրելով իրենց գնումները կատարել Փառէլսէ:Այս եղանակով, խնդրոյ առարկայ ոստիկանապետները մեծ հողերու եւ կալուածներու տիրացած են:

Ցանցապարտ ոստիկանապետներուն թիւը տակաւին կարելի չէ եղած որոշել. առ այժմ տասնեակ մը ոստիկանապետներ խիստ հարցաքննութեան ենթարկուած են դատական իշխանութիւններու կողմէ: Շատերու մեղսակցութիւնը հաստատուած ըլլալով, ձերբակալման հրամանագիրներ հանուած են անոնց դէմ:

Աւելորդ է ըսել թէ ոստիկանական շրջանակներուն մէջ երեւան հանուած այս աննախընթաց գայթակղութիւնը մեծ յուզում պատճառած է կառավարական իշխանութեանց: Ի մօտոյ հաւանաբար երեւան հանուին բոլոր ներքին ծալքերը, որոնք մեզ կը յիշեցնեն «l'Opéra à quatre sous» չարժանկարին շնորհալից դրուագները:

Ընկերվարական Կուսակցութիւնը կը խորհի այս գայթակղութեան մասին հարցապնդում մը ուղղել կառավարութեան:

Պելժ ժողովուրդը, որ ի բնէ պարկեշտ, ուղղամիտ եւ աշխատասէր է, դրդուած է ոստիկանապետներուն այս անորակելի արարքին դէմ, որոնց հետեւանքով ցոյցերը անպակաս են Պրիւսէլի այս կամ այն արուարձանին, կամ գաւառի քաղաքներուն մէջ:

Վերջին պահուն կը տեղեկանամ թէ հաշակաւոր Փառէլս յաջողեր է կարգ մը չքանչաններ ձեռք բերել իր կարեւոր յաճախորդներուն համար, թանկարժէք նուէրներ բաշխելով Աշխատութեան ու Ճարտարարուեստի Նախարարութեան դեր – տնօրէն Լիւսիէն Լըժէօնի, որ յետ հարցաքննութեան բանտարկուեցաւ:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (23)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, իր պատասխանով Թալէաթ պէյին կը տեղեկացնէր թէ ինք կը նախընտրէ Թէշքիլաթի գործերով զբաղիլ, եւ կը խնդրէր որ վարչական գործերու մէջ մեծ արժանիքներ ունեցող Թահսին պէյը, իբրեւ փորձառու անձ Կարնոյ կուսակալ նշանակուի, նկատի ունենալով Կարնոյ կացութիւնը: Ասոր վըրայ, Թահսին պէյ թէեւ Կարնոյ կուսակալ նշանակուեցաւ, բայց Վանէն բաժնուիլն ու Կարին երթալը բաւական յապաղած էր:

Երբ Կարնոյ մէջ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, Տրապիզոնի ճակատը սպառողական երկար շրջան մը կ'անցնէր: Որովհետեւ, Գարա Քէմալ պէյ Պոլսոյ մէջ «Թէշքիլաթ»ի կեդրոնին հետ խորհրդակցելէ վերջ, Տրապիզոնի համար անհրաժեշտ զէնքերը,փամփուշտներն ու դրամը հայթայթելու համար Տրապիզոնէն մեկնած էր ու, հակառակ անոր որ երկու շաբաթ անցած էր անկէ ի վեր, դեռ որ եւ է պատասխան չէր ստացուած: Վերջապէս քան օր վերջ Ներքին նախարարութենէն Տրապիզոնի կուսակալին ու հրամանատար Րիզա պէյին եկած հեռագիրներով կը հաղորդուէր թէ բանտարկեալները ազատ պիտի ձգուին, ու կ'ուզուէր անոնց ցանկը:

Երբ կուսակալութիւնն ու Րիզա պէյ միասնաբար ցանկը պատրաստելով ղրկած էին, Պոլսէն Տրապիզոն ուղարկուած «Համիտիէ» յածանաւով մաս մը ռումբ ղրկուած էր: Այս ձեւով, Նայիլ պէյ ի ձեռին ունէր այն սիրելի ռումբերը, զորս կ'ուզէր «Թշնամիին գանկին պայթեցնել»: Եւ որպէսզի ռումբերը ուշադրութիւն չգըրաւէին, դիզուած էին նարինջի սնտուկներու մէջ եւ այնպէս ղրկուած: Սնտուկները մաքսատուն հանելէ վերջ Թէշքիլաթը Մախսուսէի ենթակայ անձերը գաղտնօրէն կատարեցին հարկ եղած գործողութիւնները եւ զանոնք մաքսատունէն հանեցին: Բայց որովհետեւ սեպտեմբերը նարինջի եղանակ չէ, խնդիր է թէ ռումբերը նարինջի սնտուկներու մէջ տեղաւորելով ղրկելը բաւարար նախազգուշացո՞ւմ մըն է: «Համիտիէ» յածանաւէն հանուած կարասիներուն միջեւ կային նաեւ 30 հատ փոքր չափի «մավզէր» հրացաններ: Այս զէնքերը գտած էին Ելտըզի պալատին մէջ՝ Ապտիւլ Համիտի անկումէն վերջ: Անկէ յետոյ տեղ մը թողուեր մնացեր են, ու ի վերջոյ հիմա մէջտեղ հաներ են: Անոնք «Կարմիր Սուլթան»ին երեսուն տարուան բռնապետութեան պաշտպանումի միջոցներէն մին եղած են թերեւս: «Մավզէր» գործարանին կողմէ մասնաւոր շինուած եւ կամ «Նորին Վեհափառութեան» իբրեւ նըւէր ղրկուած այս զէնքերը ատեն մըն ալ սպասած են զինուորական զէնքերու մթերանոցը, եւ, ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութեան, Տրապիզոն ղրկուած էին՝ չէթէներու պետերուն տրամադրուելու համար: Այսուհանդերձ, անոնց փամփուշտները քիչ էին ու պարզ էր թէ անոնցմէ օգուտ մը սպասել կարելի չէր:

«Համիտիէ» յածանաւին ժամանումէն քանի մը օր վերջ, եկած էին կարգ մը ուրիշ բաներ եւս, որոնք կ'ապացուցանէին թէ Պոլիսը մոռցած չէր Տրապիզոնի իր ընկերները: Թէշքիլաթը Մախսուսէին պատկանող անձերուն բաժնելու համար ղրկուած այդ առարկաներն էին — գլխակ, կօշիկ, տրեխ, ձմեռնային փանէլա եւն.: Զէնքի ու փամփուշտի տեղ ղրկուած այս առարկաներուն իմաստը ըմբռնելու համար, հարկ է աչքէ անցնել անոնց յատուկ կարճ նամակը: Այդ նամակով ընկերներուն կը յանձնարարէին քիչ մը եւս համբերել ու անկեղծօրէն կը համբուրէին անոնց աչքերը: Հետեւաբար, համբերելու համար անհրաժեշտ առարկաները ոչ թէ զէնք ու փամփուշտ էին, այլ՝ հագուիլ – ոտքուիլ, եւ, եթէ սրտերնին նեղուի, գլխակով գլխել Տրապիզոնի հորիզոնները:

Ասոր հետ մէկտեղ, Րիզա պէյ զգալով որ աւելի լայն գործունէութեան մը ժամանակը կը մօտենայ, որոշած է իր բանակետղը աւելի յառաջ տանիլ: Նոր բանակատեղիին վայրը՝ Տրապիզոնի հիւսիսը,դարձեալ Սեւ ծովու եզերք՝ Արհաւի քաղաքն էր:

Տրապիզոնի մէջ սպասող Պոլսոյ պատասխանատու պատուիրակներն ալ Րիզա պէյէն հրահանգ ստացած՝ էին իր հետ Արհաւի մեկնիլ, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ նպատակով: Րիզա պէյէն եկող այս հրամանը կ'ըսէր նաեւ թէ պատասխանատու պատուիրակները իր հրամանին տակ դրուած են. որով, հարկ չկայ, Պոլսէն մասնաւոր հրամանի սպասել, եւ թէ անմիջապէս պէտք է մեկնին:

Պատասխանատու պատուիրակները երբ ստացան շատ վճռական բովանդակութիւն ունեցող այս հրամանը, բաւական շփոթեցան եւ մտածեցին հաւաքում մը ունենալ՝ այդ շփոթութիւնը փարատելու համար:

Այդ ժողովին մէջ, պատասխանատու պատուիրակներու մէկ մասը, առաջ քշելով այն տեսակէտը թէ Րիզա պէյին կողմէ տրուած հրամանը անպայման բանի մը կը յենուր, կը պնդէին թէ հարկ է ենթարկուիլ անոր: Իսկ միւս մասը կ'առարկէր թէ իրենց իրական պետը Գարա Քէմալ պէյն է եւ, հետեւաբար, չեն կրնար հնազանդիլ Րիզա պէյին, այնքան ատեն որ Գարա Քէմալէն հրաման մը ստացուած չէ:

Եւ որովհետեւ այս վերջինները կը պնդէին՝ առանց Պոլսէն հրահանգ ունենալու Արհաւի չերթալ, իրենց անունով հեռագիր մը ուղղեցին Գարա Քէմալի եւ, պարզելով կացութիւնը, հրահանգ ուզեցին: Ստացուած պատասխանը եւս Րիզա պէյի հրամանին չափ վճռական ու զինուորական հանգամանք ունէր: Քէմալ պէյ իր պատասխանին մէջ կ'ըսէր.—

«Պոլսոյ պատասխանատու պատուիրակները Տրապիզոնի Թէշքիլաթը Մախսուսէին կը պատկանին: Թէշքիլաթի անդամ մը բնաւ տարբերութիւն չունի սովորական զինուորներէն: Այդ պատճառաւ, պէտք է գիտնան թէ զինուորական անհրաժեշտութիւն մըն է տրուած ամէն մէկ հրամանին անվերապահօրէն եւ անպայման հնազանդիլ»:

Այս հրամանին ստացուելէն վերջ, պատուիրակներու յետին կասկածն ու այդ վարանումը փարատած էին: Այդ պատճառաւ, սկսեր էին պատրաստութիւններ տեսնել՝ Րիզա պէյի հետ Արհաւի երթալու համար: Մնաց որ, հնազանդէին կամ ոչ, որովհետեւ այդ զինուոր կը նկատուէին, իբրեւ այդ պէտք էին՝ Րիզա պէյի հրամանին տակ մտած էին:

(Շար.)

ՂԵՒՈՆԴ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

»»» · «««

Ծնած է 29 դեկտ. 1879ին, Սկիւտարի մէջ (Պոլիս): Աշխարհական անունով՝ Գառնիկ: Կը յաճախէ Սկիւտարի Ս. Խաչ եւ պահ մը Պէրպէրեան վարժարանները, յետոյ ուսուցչութեան կ'ընէ, 2 տարի, Ճեմարանին մէջ: 1898ին կը մտնէ Արմաշու դպրեվանքը: 1902ին Պոլիս կը հրաւիրուի, Օրմանեան պատրիարքի անձնական քարտուղարութեան: 1906ին՝ կրօն. ժողովի անդամ: 1908ին՝ պատր. փոխանորդ: Ցետոյ Ազգ. Ժողովի անդամ: Եղած է առաջնորդ Էտիրնէի, Իզմիրի, Մանչէսթըրի, Ամերիկայի:

Իր գործերն են Ջրոյ ատեանք, ծագումը եւ վաւերականութիւնը, Պարզ քարոզներ, Ժողովրդային պարզ քարոզներ, Քարոզներու ծրագիրներ, Միութեան խորհուրդը, Հրեշտակները Ս. Գրոց մէջ, Բնապատմութիւն Ս. Գրոց մէջ:

Այս գործերը ոչ գրական արժէք ունին, ոչ ալ գիտական, որդէն բարձրագոյն վարժարան չէր տեսած եւ ինքնաշխատ զարգացում չունէր: Ինքնաշխատ, միջակ վարդապետ մըն էր: Իր վրայ խօսեցնել տուաւ Իզմիրի իր առաջնորդութեամբ, կարգ մը ամբաստանութիւններ եղած ըլլալով: Այլ մանաւանդ Ամերիկայի իր առաջնորդութեամբ: Առաջին անգամն էր, որ այնքան մեծ թիւ մը կը տրուէր իրեն «ղեկավարելու»: Ամերիկայի կղերապահպանողական տարրերը, այլ անուամբ Ռամկավարները, դրդեցին իր փառասիրութիւնը, անպատասխանատու գործիք մը դարձուցին իրենց, մինչեւ որ ամբողջ գաղութը խառնշտկեցին:

Աւելի է թերեւս դիտել տալու, որ «անքաղաքականի» Թուրքն անգամ կրօնական գործերը բաժնեց աշխարհական գործերէն, բայց մենք կը շարունակենք մեր դժբախտ ժողովուրդին քաղաքական դժբախտ պայմաններուն տնօրինումն իսկ յանձնել «առաջնորդ» անունին տակ, կղերականներու, որոնք շատ յաճախ երկրորդական կրթութիւն չեն տեսած, միշտ գործիք են պահպանողական — յետադիմական դասակարգին ձեռքը, իսկ այս վերջին տարիներուն տեսանք թէ Մոսկուան անգամ վերադառնալով յարական օրերու էնթրիկներուն, որոնք կը կատարուէին կղերականներու միջոցով, իր «գործին լաւագոյն մարդիկը» կը համարի «բարձրաստիճան» վեղարաւորները:

Ցայտնի է մեր ընթերցողներուն թէ ինչ խոր ցասում պատճառեց, մասնաւորաբար Թրքական Ջարդերէն ազատած հայ երիտասարդներուն մէջ, Ղեւոնդ եպիսկ. ի արարքը՝ հայկական դրօշին դէմ: Այդ եղաւ պատճառը արդէն, որ պաշտօնանկ ըլլի զինք առաջնորդութենէ: Սակայն, ինքզինք յանձնած Ամերիկայի կղերա- պահպանողական տարրերու էնթրիկներուն ան աւելի հրահրեց կիրքերը: Կրնար ըլլալ ատուածը պաշտել, բայց պատշաճութիւն մը կայ ամէն բանի մէջ,— եթէ չէր յարգեր հայկական դրօշը, կրնար, նոյն իսկ ցուցարարական ձեւով, հեռանալ Շիքակոյի Միջազգային ցուցահանդէսէն, բայց երբեք իր գործը չէր դրօշ վար առնել, կիրքեր ու թշնամութիւն հրահրել:

Ցանցանքը որո՞ւնն է, երիտասարդութեա՞ն, եթէ չի հանդուրժեր որ անարգեն իր սրբութիւնները: Եւ յետոյ այս կղերականը, ի՞նչով կրնար ցոյց տալ թէ Հայաստանի աւելի շատ նուիրուած է ինք քան երիտասարդութիւնը: «Հայաստան սիրելը» հիմա բերնի ծամոց բրած են կղերա- պահպանողական տարրերը, որոնք եթէ երէկ կ'ամչնային Պապը - Ալիի իրենց բարեկամութիւնը խոստովանելէ, այսօր նոր տէր գտած՝ չեն ամչնար Մոսկուայի շուքը մտնելէ: Անեն է բնելուբէ չենք ուզեր որ «Հայաստանի սիրելը» շահագործումի նիւթ դառնայ եւ պատրուակ մը՝ ուրանալու արտասահմանի Հայերուն իրաւունքները, մանաւանդ թրքահայ դատին արեան ձայնը:

Այս վերջին խորհրդածութիւնները, որ շատ կարճ ձեւով կը կատարենք, կը մաղթենք որ խորհրդածելու մղեն նաեւ անոնք, որ մեզմէ աւելի «Հայաստան սիրել» կը յաւակնին, եւ մեծ դատ մը մոռցած՝ աս ու ան կը դրդեն, գաղութները կը կազմալուծեն, Ղեւոնդ եպիսկոպոսներու նման տգէտ մարդիկ գործիք ընելով իրենց:

Հայկական արտասահմանի այս քաոսին գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկն ըլլալով կղերական դասակարգը իր ընչաքաղցութեամբ, փառասիրութեամբ, տգիտութեամբ եւ քաղաքական տհասութեամբ, ատեն է նաեւ յայտարարելու թէ պէտք է վերջ տալ այլ եւս կղերականներով ժողովուրդ առաջնորդելու միջնադարեան սովորութեան: Քանի մը քահանայ բաւական է մխիթարելու համար որբեւայրիները, իսկ եթէ եպիսկոպոսներու պերճանքը սիրելի է ոմանց, երիտասարդներս չենք կրնար հանդուրժել որ մեր ազգային ու քաղաքական ճակատագրին վրայ որ եւ է դեր խաղան կղերիկոսները: Եպիսկոպոսապետութիւնը ժամանակավրէպ մըն է, եթէ ոչ պերճանք մը, մեր թշուառ ժողովուրդին համար:

Ես մէկը օրուան երիտասարդներէն, ահա կը նետեմ առաջին քարը,— ոչ մէկ կապ ունիմ Հայոց եկեղեցիին հետ, լուսաւորչական, կաթոլիկ, բողոքական կամ բուհեմի: Որովհետեւ համոզուած եմ, որ եթէ հայ եկեղեցականութիւնը մեզ իսկ չունենայ մեր այս քաղաքական քաոսին մէջ, իրաւունք չունի գոյութեան եւ գործունէութեան:

Պէտք է երիտասարդութիւնը յայտարարէ այլ եւս թէ եկեղեցին չի կրնար առաջնորդել մեզ, երիտասարդութիւնը գիտէ այլ եւս առաջնորդել ինքզինք:

Այս ձեւով կը նուաճին ոճիրները եւ մեղքերը,— համոզուած եմ ատոր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ ՄԷՋ
ԵՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

ooooo

Ծնունդի գիշերը Բեթղեհէմի մէջ խորագրով յօդուածի մը մէջ, ծանօթ գրագիտուհի Տիկին Միրիամ Հարրի հետեւեալ տողերը կը գրէ Երուսաղէմի նուիրական վայրերուն վրայ Հայոց ունեցած իրաւունքներու մասին: Նկարագրելով նոյն գիշերուան ոգեւորութիւնը ամէն դասակարգի մէջ, կը շարունակէ.

— Կը յիշեմ ուրիշ ատեն (Թուրք տիրապետութեան տակ) Ծնունդի գիշերներ, ուր քսան հազար մուժիկներ սեւ ոչխարի մորթերով հետիոտն Բեթղեհէմ կ'երթային, յուսալից սաղմոսներ երգելով: Պուլկարներ, Ցոյներ, Հայեր իրենց ընդաչունչ աղեղներ կը խառնէին Թրքական հրացաններուն ճարճատիւնին: Ամբոխէն վանքեր կը սեղմեն չորս կողմէն Ծնունդի եկեղեցին, որուն հնադարեան դուռը այնքան նեղ ու ցած է որ երկու հոգի միայն կրնան մտնել դէմ առ դէմ իրենց գլուխները ծռած: Մեծաշուք պարզութեամբ այս մայր — եկեղեցին աշխարհի ամենահինն է, եւ ի՛նչ հրաշքով կրցած է պահուիլ իր նախնական ձեւով մինչեւ խաչակրութիւններու ժամանակը: Թանգրէտ անոր վրայ պարզեց իր դրօշը: Պօտուէն հոն, Ծնունդի գիշեր մը, Թագաւոր պսակուեցաւ Երուսաղէմի, եւ ամբողջ երեք դար եկեղեցին մնաց Ֆրանչիսկեան վանականներու ձեռքը: Բայց պարտաւորուեցան պայքարիլ Հայերու եւ Ցոյներու պահանջումներուն դէմ: Ցոյները յաջողեցան իրենց սեփականութիւն դարձնել եկեղեցին 1633ին շնորհիւ Մուրատ Դ.ի մօր Վալիտէ Սուլթանին, որ ծագումով Ցոյն էր:

Ցոյները եկեղեցիին ատեանին մէջ պատ մը շինեցին խաթարելով տաճարին յախտենական գեղեցկութիւնը, բայց բաւական էր անոնց համար որ Ֆրանչիսկեանները իրենց վանքէն չկրնային դասը երթալ: Մնաց որ լատինները եկեղեցին տակը, մութին մօտակայ ժայռի մը առջեւ միայն կրնան պատարագ ընել: Լատինները դէպի վար տանող սանդուղներէն մէկուն տիրացած են, իրաւունք ունին չորս կանթեղ միայն վառել — Ծնունդին անկիւնը, իսկ Հայերը իրաւունք ունին հինգ կանթեղ վառելու, Ցոյներն ալ վեց:

Այս անկիւնին եւ այս կանթեղներուն շուրջ է որ արիւնոտ կռիւներ մղուած են, մինչեւ իսկ հրդեհ առաջ բերուած է դիտմամբ 1873ին, երբ հարիւրաւոր ֆրանսացի ուխտաւորներ հրոյ ճարակ եղան, եւ այն ատեն ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահ Մաքմահոն անկիւնի զոյգ մը գրկեց՝ հրդեհին դէմ յաւէտ պաշտպանելու համար Ֆրանչիսկեան Միաբանութիւնը: Բայց պէտք է ըսել թէ այդ գորգը տեղեցուցած է քարայրին պատերը:

×

Միրիամ Հարրի պէտք էր դիմէր Երուսաղէմի Հայոց ձեռնհաս մարմիններուն, պատրիարքարանին սորվելու համար թէ Երուսաղէմի նուիրական վայրերուն վրայ Հայոց իրաւունքները քրիստոնէութեան չափ հին են, թէ Արշակունի եւ Բագրատունի հայ թագաւորները շատ կանուխէն անխախտելի իրաւունքներ ձեռք բերած էին աւելի քան ինչ որ Հայոց ձեռքը մնացած է այսօր: Այդ իրաւունքներէն կարեւոր մաս մը Հայոց ձեռքէն խլուեցան յետին դարերու քաղաքական աղդեցութիւններու հետեւանքով, բայց մնացածն ալ այսօր տակաւին կը պատմէ հայկական փառքը քրիստոնէութեան հիմնադրին նուիրավայրերուն մէջ:

ԾԻԾԱՂ

— Երբ ապտակը կերար, ի՞նչ հետեւանք ունեցաւ խնդիրը:

— Հետեւանքը այն եղաւ որ երեսս ոսկալի ուռեցաւ ութ օր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆԵԱՆՔ

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ooooo

Կիրակի օր Կըրնէյի Վէլօտրոմ տ'Իվէռի մէջ տեղի ունեցաւ, 48.000 հոգիի ներկայութեամբ, հեծելանիւի մեծ մրցում մը, որ իրականին մէջ փոխ – վրէժի մրցում մըն էր: Այս մրցումին մասնակցող նշանաւոր հեծելանուորդներն էին անոնք որ մասնակցեցան այս տարուան Ֆրանսայի շրջանին, որու մասին օրը օրին գրուած է «Ցառաջ»ի մէջ:

Ահա այն նշանաւոր հեծելանուորդները որ մասնակցեցան կիրակի օրուան փոխ – վրէժի մրցումին.— Իտալացիներ՝ Կուէռա, տի Փաքօ, Մարթինէթթի, Փէշմոնթէսի, Ֆրանսացիներ՝ Շարլ Փէլիսիէ, Տիօտ, Արչամպօ, Սրեչէր, Պելժիքացիներ՝ Ժան Աէրց, Շարբօնէ, Ալպէր Պիլիս, Տինիէֆ, Գերմանացի՝ Զիմմա Բիւթէր, Հոլանտացի՝ Փիժէնպուրկ, Վալ եւ ուրիշներ որոնց թիւն էր ընդամէնը երեսուն:

Որոշուած էր երեք ժամ անընդհատ դառնալ Վէլօտրոմի շրջանը (մէկ շրջանը մէկ քիլոմէթր երկայնութիւն ունի): Այս մրցումը կը կոչուի «Ամերիքէն»:

Ազգանշանը տրուելուն պէս Ֆրանսացի՝ Շարլ Փէլիսիէ — Տիօտ եւ Պելժիքացի՝ Ժան Աէրց — Շարբօնէր միւս հեծելանուորդներուն առջեւէն փախուստ տալով երկու շրջան յառաջ անցան: Հանդիսատեսները կը քաջալերէին փախուստ տուողները, գիտնալով թէ այլ եւս յաղթանակը այդ երկու խումբէն մէկունն է:

Բայց իտալացի հեծելանուորդները բնաւ իրենք զիրենք չէին նեղեր առաջին շրջաններուն եւ իրենց միօրինակ ճամբան կը շարունակէին: Ճիշդ երկու ժամ այսպէս շարունակեցաւ մրցումը, մեծ հետաքրքրութիւն առթելով:

Լրանալու 40 վայրկեան մնացած, երկու նշանաւոր իտալացի հեծելանուորդները՝ որոնք միեւնոյն ատեն Իտալիոյ ախոյեաններն են, Կուէռա եւ տի Փաքօ, սկսան կամաց կամաց յառաջանալ եւ 20 վայրկեան մնացած հասան ֆրանսացի եւ պելժիքացի հեծելանուորդներուն: Ահա այս վայրկեաններուն էր որ մրցումը ստացաւ ճակատամարտի մը հանգամանքը: Հանդիսատեսները որ ժամ մը առաջ ֆրանսացի եւ պելժիքացի հեծելանուորդները կը ծափահարէին, այս անգամ խելայեղ ծափերով կը թնդացնէին Վէլօտրոմը, ցարդ չտեսնուած ոգեւորութեամբ: Մրցումը լրանալու տասը վայրկեան մնացած, երկու իտալացի հեծելանուորդները արդէն երկու շրջան յառաջ անցան:

Հեծելանուորդները երեք ժամուան մէջ կտրեցին 135 քիլոմէթր ճամբայ (ժամական 45 քիլոմէթր) միեւնոյն ատեն մրցանիշ կոտրելով:

Ցաղթականները ստացան ծաղկեփունջ եւ դրամական մեծ պարգեւներ:

ՄԱՐԶԱՍԷՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՄՈՒԼ

Ցանուն «հայրենիքի»..

oooo

«Ցուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 Դեկտ.)

—«Հոգինէն մերկացած մարդը .. դիակ մըն է, ու դիակ մըն է՝ նաեւ հոգինէն մերկացած ցեղը: Իսկ ցեղը այլ հոգի չունին, քան իր Իտէալը:

Դարերու փորձառութեամբ գիտենք ազգերը, որ մեռա՛ծ է ցեղին ստեղծագործ բազուկը, երբ մեռած է անոր Հոգին: Մեռած է ինքը ցեղը, երբ դիակնացած է անոր Իտէալը:

Անասունը միայն կարելի է խանդավառել ճիւղով (իբրեւ կեր եւ կամ զբւարճալիք), ու նաեւ անասնատիպ երկոտանին: Բայց երբեք Մարդը: Մանաւանդ Ազգը, որ գերազանցաբար հոգեկան ստեղծագործութիւն է, որ առաւել իտէալ է ու ոգի, քան նիւթ ու մարմին:

Ահա եգիպտոսը: Տարի մըն է, որ «միացեալ»ը, գլխաւորութեամբ Բարեգործականի եւ բոլոր նորանոր հայաստանեիներու, Նեղոսի հովիտներէն մինչեւ Սուտան ու մինչեւ Պաղեստին լծուած է հանգանակութեան ... յանուն հայրենաշինութեան և յանուն ներգաղթի: Ճառե՛ր, յորդորնե՛ր, յօդուածնե՛ր, լուսանկարնե՛ր, վկայութիւննե՛ր, կրկին հրաշապանծ ճառե՛ր ու դարձեալ հրաշագիր յօդուածնե՛ր, եւ ընդամէնը ... 1.600 ոսկի երբեք չէն գաղութներէ, — Սուտան, Պաղեստին եւ Եգիպտոս:

Աւելի անխիղճ ու անպատիւ վաճառ քերեւս երբեք եղած չէ հայրենիքի անունան եւ անոր պատուին շուրջ:

1.600 ոսկի՛ ... գումար մը, որ յօրանջելով պիտի տար մէկը միայն այն անթիւներէն, որոնց կեղծ հայրենասիրութեան աղաղակը ոտքի հանած է երկինք ու երկիր:

Գոց են գրպանները, որովհետեւ գոց են հոգիները:

Ջորցած են ձեռքերը, որովհետեւ չորցած ու մեռած են զգացումները:

Սպանե՛լ ցեղին իտէալը եւ կոյտ մը քարերու ու խոտի մը փայտի վրայ վերակերտել անոր հայրենիքը, — պատմութեան անծանօթ են այս կարգի հրաշքները:

Վարձկանն ու ցեղադաւը միայն կարող են խանդավառուիլ այս կարգի «հայրենասիրութեամբ», սակայն ցեղերը —երբե՛ք:

Զոյգ մը ծառ տնկելով, հոս ու հոն առու մը փորելով եւ քանի մը քար քով – քովի բերելով՝ փարիսեցիներու ամբողջ բանակ մը լծուած է ընտրելագոյն ցեղի մը մեծագոյն զանձին, անոր անհատնում հարստութեան, անոր բուն իսկ գոյութեան ակնաղբիւրին, հայ ժողովուրդի Հոգեկան Տան կործանումին:

Տարիներ վերջ միայն յստակօրէն պիտի փռուի բոլորի առջեւ ահաւոր պատկերը այն աւերածութեան, որ այս պիղծ «հայրենաշինութեամբ» գործուեցաւ մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ:

Իսկ այսօր փառաբանեմ՛ի տաղեր հիւսենք բոլոր հոգեփողոտ փարիսեցիներուն, որոնք երբեք կուշտ երկիրներու մէջ լրիւ տարի մը տասն անգամ 1.600 ճառեր եւ յօդուածներ թխելով — յանուն ազգի՛ եւ հայրենիքի՛ — կրցան քով քովի բերել ... 1.600 ոսկի»:

ԿԱՆՈՆԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

▪▪▪

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

ooooo

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 9

ԼԱՊԵԿԻՒՏ, Մարգար Պարխեան:
ՓԱՐԻԶ (19), Տէյիրմէնճեան (Լուսին):
ՎԻՎԻԷ, Քէօրօղլուեան Պարգեւ:
ԻՍԻ, Ներսէս Գչիկեան:
ՍՈՒ ԼԷ ՊՈՒԱ Մուշեղ Լաքաճեան:
ԼԱ ՊՕՔԲԱ, Վ. Գրիգորեան:
ՍԷՆ ՍԻՒԼԻԷՆ ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ, Սարգիս Պիւլպիւլեան:
ՓԱՐԻԶ (12), Տ. Սարգիսեան:
ՓԱՐԻԶ (19), Տիկ. Մլսեան:
ՓԱՐԻԶ (9), Տօքթ. Պօղոսեան:
ՓԱՐԻԶ (9), Մ. Գրիգորեան:
ՊԱՆԹԷՆ, Ցովհաննէս Երիմեան:
ԺՈՒԱՆՎԻԼ, Դաւիթ Փանոսեան:
ԼԻՈՆ, Եղիշէ Փափազեան:
ՕԼՆԷՅ ՍՈՒ ԲՈՒԱ, Մեսրոպ Քիւրքճեան:
ՍԵԹԻՖ, Միհրան Հայրապետեան:
ՄՕՆԹՐԷՕՅԼ ՍՈՒ ԲՈՒԱ, Արմենակ Խրիմեան:
ԻՍԻ, Ժոզէֆ Գարակէօզեան:
ԻՍԻ, Ոսկեան Ղուկասեան:
ԻՍԻ, Նիկողոս Գարաճեան:
ՍԷՎՐԸ, Մուրատ Ռաֆայէլեան վարժարան:
ՓԱՐԻԶ (13), Ցովհաննէս Երեմեան:
ԼԱ ՊՕՔԲԱ, Դանիէլ Կարսեան:
ԼԻՈՆ – ՎԷԶ, Շ. Խաչատուրեան:
ՎԷՐՍԱՅԼ, Ս. Պէյլէրեան:
ՌԸՆԱԺ, Վահան Խաչատուրեան:
ՊՕՐՃ ՊՈՒ ԱՐԲՐԻՃ, Անէմեան եղբարք:
ՍԷՆ ՓԻԷՌ ՍՈՒ ՕՊԸՆԱ, Սարգիս Վարդանեան:
ՄԱԶԱԿԱՆ, Խոսրով Ղուկասեան:
ՌՕՄԱՆ, Ցարութիւն Վարդանեան:
ՍՈՒՔ ԱՀՐԱ, Ցարութիւն Խաչատուրեան:

ԾԻԾԱՂ

Դատաւորը եւ քահանան դէպի կառափնատ կ'առաջնորդէին մահապարտ մը:

— Շնորհ ըրէք, պարոններ, սուսկալի հարբուխ եղած եմ, քանի մը օր յետաձգեցէք:

Դատաւորը.— Կրելիք պատիժդ հարբուխէդ արմատական դեղն է:

×

— Բարեկամ, քիչ առաջ մէկուն հանդիպեցայ որ շատ կը նմանէր ձեզի:

— Կը յուսամ թէ ինծ ունեցած 500 ֆրանք պարտքը անոր չվճարեցիր:

— Ոչ, պարոն, խնդիրը դրամական չէ, այլ նմանողական:

×

— Պարոն, կ'ըսէք թէ 50 ֆրանք պարտք ունիմ ձեզի, բայց երբեք չեմ յիշեր առած ըլլալս:

— Օր մը երբ գինով էիք:

— Այո, յիշեցի, բայց ձեզի վճարեցի:

— Ե՞րբ վճարեցիք, խնդրեմ:

— Օր մը երբ շատ գինով էիք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ
(ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Աչքդ չորս բաց, մանչ, ապա թէ ոչ պատասխանատու չեմ հետեւանքին. ծեծ պիտի ուտես:

Օնտրա թօթվեց սանձը, չաչեցուց խարազանը եւ պոռաց.

— Ամո՛ւր բռնէ, Պ. Գործակատար:

Հեռուէն կը տեսնուէին գիւղին աղօտ լոյսերը. Օնտրա լսեց շուներուն կաղկանձիւնը: Իրենցմէ քանի մը քայլ հեռու, նշմարեց փոքրիկ լճակ մը որուն մակերեսը՝ հանդարտ ու մարդկիտի գոյն, կը փայլէր տարտամ կերպով: Կառքը ուղղեց դէպի այդ կողմը:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Գործակատարը:

— Ճամբէն մը պիտի անցնինք գիւղ երթալու համար, Պ. Գործակատար. խորունկ չէ, մի՛ վախնար. քանի մը ակօսներ միայն հոս, հոն. ես ընդհանրապէս անոնց մէջ չեմ իյնար... ուէ՜յ, ուէ՜յ, պարոններ... Ամո՛ւր բռնէ, պարոն Գործակատար:

Ձիերը քալեցին պաղ ջուրին մէջէն. երկնքի աստղերը կ'երեւային անոր փայլուն մակերեսին վրայ: Քալեցին հետզհետէ աւելի զգոյշ, որովհետեւ սկսան կամաց կամաց խրիլ ցեխին մէջ. լճակին ջուրը սկսաւ պղտորիլ:

— Կանգ ա՛ռ, աւանակ, պոռաց սարսափահար գործակատարը եւ փաթթուեցաւ վերարկուին մէջ, պիտի խեղդես զիս, յիմա՛ր. չե՞ս տեսներ որ կառքը ջուրով լեցուեցաւ. կեցի՛ր, կեցի՛ր...

Օնտրա կեցաւ: Կառքը կիսով ընկղմեցաւ լճակին յատակը ու մնաց անոր ճիշդ մէջտեղը: Թանձր մութին մէջ կորսնցուցեր էին ճամբուն հետքը:

— Հօ՜, քաշեցէք, պոռաց Օնտրա ձիերուն:

Անոր ձայնը արձագանգեց գիշերուան մէջ. քանի մը թռչուն սարսափահար փախան ու կորսուեցան մութին մէջ:

— Կարծեմ մենք ալ ջրհավերուն պէս պիտի լողանք, դիտել տուաւ Օնտրա մտածկոտ, կամ...

— Ապո՛ւշ, յիմա՛ր, մէյ մը այս փորձանքէն ազատինք, ես քեզի կը հասկցնեմ... ոսկորներդ կտոր կտոր պիտի ընեմ, գիտցած ըլլաս... Մուկերու պէս պիտի խեղդուինք հիմա, աւանա՛կ...

— Ո՛չ, ո՛չ չենք խեղդուիր, Պ. գործակատար, մի՛ վախնար. այս մութին ամէն մարդ կը կորսնցնէ իր ճամբան. հանդարտէ՛, ըսաւ Օնտրա եւ սկսաւ քննել ձիերուն ասպազէնը: Աչքէ անցուց կաշիները, քակեց, ամրացուց, նորէն քակեց, հայհոյեց նոյն իսկ, կապեց, յարդարեց, անիծեց: Ցետոյ բարձրացաւ կառքին նստարանին վրայ, մտրակեց ու պոռաց.

— Ուէ՜յ, ուէ՜յ, յառա՛ջ...

Ձիերը քաշեցին կառքը. բայց յանկարծ անոնց մէկը ազատեցաւ կաշիներէն ու սանձէն եւ վազեց ցեխին մէջէն: Միւսը կեցած էր դեռ կառքին քովը:

— Ա՜խ, դուն, հիմա ի՞նչ պատահեցաւ, ճչաց գործակատարը:

— Կեցի՛ր Տորչա, կեցի՛ր, պոռաց Օնտրա փախստական ձիուն:

Բայց կենդանին որ շատ վախցեր էր ջուրէն, առանց ուշադրութիւն դարձնելու իր տիրոջը ձայնին վազեց դէպի եզերքը եւ հետզհետէ անհետացաւ խաւարին մէջ: Գործակատարը ոտքի կեցած էր կառքին մէջ. յուզուած էր եւ բարկացած:

Օնտրա վար ցատկեց տեղէն ու նետուեցաւ երկրորդ ձիուն կռնակը եւ վազեց Տորչային ետեւէն.

— Տորչա՛, Տորչա՛, ե՛տ եկուր, ե՛տ եկուր...

— Ո՞ւր կ'երթաս, կեցի՛ր, ի՞նչ կ'ընես աւանակ... յիմար ... ոջլոտ գիւղացի... Ա՜խ մէյ մը ձեռքս իյնայիր, պոռաց գործակատարը:

Մութ գիշերուան մէջէն լսուեցաւ միայն զուարթ ծիծաղ մը:

— Օ՜հ, աւանակ, ուրեմն զիս այստեղ պիտի ձգես որպէսզի մեռնիմ, հէ՜ որպէսզի գազանները բզքտե՞ն զիս... խնդրե՛մ, մի՛ ըներ, շատ կը խնդրեմ, աղաչեց գործակատարը դողդոջուն ձայնով:

— Մի՛ վախնար, մի՛ վախնար պարոն Գործակատար, արձագանգեց Օնտրայի ձայնը. վայրի գազաններ չկան այս կողմերը. լաւ փաթթուէ վերարկուիդ մէջ որ չմսիս: Վաղ առտու կանուխ, շատ կանուխ, կուգամ: Կառքիս մէջ յարդ կայ, անկողին մը շինէ քեզի համար. դրամ չեմ ուզեր հիւրասիրութեան համար...

— Տղա՛ս, կատակի ատեն չէ, պաղատեցաւ գործակատարը, մի՛ ձգեր զիս ... ետ եկուր ... ազատէ՛ զիս...

— Մութ է, պարոն, շատ մութ... բան չի տեսնուիր եւ ձիուս մէկ հատն ալ փախաւ... ի՞նչպէս կրնամ օգնել քեզի, չեմ կրնար...

Գործակատարը լսեց հեզնոտ ձայնը որ կուգար խաւարին մէջէն: Այդ վրտանգաւոր ճահիճին մէջտեղը առանձին մնալու հեռանկարը սարսափեցուց զինքը եւ արտասուալից աղաչեց.

— Օնտրա, ետ եկուր, խնդրե՛մ, խնդրեմ... ուզածիդ չափ դրամ կուտամ քեզի, ուզածիդ չափ ... Ազատէ՛ զիս ... պիտի մեռնիմ ... երախաներ ունիմ, ինծի կը սպասեն ... Ծնունդ է ... սիրտ չունի՞ս դուն ...

Ցուսահատութիւն կար անոր ձայնին մէջ հիմա: Մտիկ ըրաւ, բայց պատասխան չկար: Ցետոյ, խելագարի պէս, գոռաց խաւարին որ պատասխան չտուաւ.

— Հէ՜յ, ընկե՛ր... աւանա՛կ ... եղա՛ն գլուխ... գազան ... ետ եկուր ... ազատէ՛ զիս այստեղէն ... մե՛ղք եմ... երախաներս ... Ծնունդը ... օ՜հ, դուն գիւղացի շուն, վարնո՛ց ...

Ու գործակատարը նորէն ինկաւ կառքին մէջ, փաթթուեցաւ վերարկուին ու սկսաւ երախայի մը պէս լալ:

Եւ սակայն ՍԵՒ ԳԻՇԵՐԸ չպատասխանեց:

Անգլ. թարգմ. Ժ.

ՎԵՐՋ

Օրուան գիրքերը

»»» · «««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Ցառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.:

2. ԱՐԵ՛Ի, ԱՐԵ՛Ի, (հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Ցառաջ» թիւ 2: Գին 10 ֆրանք:

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 ֆր.:

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ *ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին* 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՊԱՆԻԷՕ-ՊԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունվար 2, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ալթունեանի բնակարանին մէջ՝ 17, Rue Ampère, CACHAN.

ԻՍԻԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան:

ԻՍԻԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԸ-ԿՕՆԷՍԻ «Վարդան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը, Ուրբաթ երեկոյ, ժամը ճիշտ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 204, Rue Garibaldi, chez Peronnet *սրճարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ և պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր *խումբի ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ:*

Ապառաժ *խումբի ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայ կ'ըլլայ ԿՈՄԻՏԷԻ ներկայացուցիչը:*

Ընկերահամախմբական թէյասեղան

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին Salle des Fêtesի ՄԷՋ

կը խօսի ընկեր **Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ**

ներկայ կ'ըլլան տեղւոյն ընկերվարականները, *Տիկ. ԼԱՓԵՋ* եւ *Պ. ԿՐՕԼ*

Կը նուագէ Տէսինի փանփառը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

կազմակերպուած՝ ՖՐ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ռ. Ա. Կ. սրահին մէջ

Մանկական պարեր, մենախօսութիւն, խմբերգ եւ մանկական ներկայացումներ դպրոցի փոքրիկներու կողմէ:

Հրապարակային բանախօսութիւն

կազմակերպուած *ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ *ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ* մէջ

կը խօսի՝ ընկեր **Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ**

գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ վասպուրական *«Արծիւ»* փանփառին, ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի:

երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ լոյս ընկեր-համակրական խնջոյք եւ տօնածառ:

Բազմանի հանդէս եւ տօնածառ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԼԻՕՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

(Նուէրներ անխտիր բոլոր հայ մանուկներու)

Այս շաբաթ երեկոյ *ժամը 8.30ին*

երրորդ թաղապետարանի սրահին մէջ

Հանդէսէն վերջ՝ ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆԻ ճաշարանին մէջ, 202, rue Boileau

Թէյասեղան, երեկոյթ-պարահանդէս, երգ, խմբերգ, նուագ, ճառ՝ ղեկավարութեամբ փոքրիկն Պետոյի (6 տարեկան) իր Pierro ճազով:

Մուտք 1 ֆրանք:

Պ ԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) **Métro St. Augustin**

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ **MARECHAL PETAIN**ի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երկու օրքէսթր, քօթիյոն, աթրաքսիոն: Ճոխ պիւֆէ:

Սմոքինկ կամ սեւ հագուստ պարտաւորիչ

ՄՈՒՏՔ՝ 10 *եւ* 20 *ՖՐԱՆՔ:*

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԷՆՍԷՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿ. ՎԷՆՍԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

31 դեկտ. կիրակի կէս օրէ վերջ *ժամը 2.30ին* մանկապարտէզի սրահին մէջ

1, rue du Midi (*Place de la Mairie*) վէնսէն սրճարանի Ա. յարկը

Խմբերգ, արտասանութիւն եւ մենախօսութիւններ աշակերտներու կողմէ:

կը ներկայացուի *«ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»:*

Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ սիրուն նուէրներ:

կը հրաւիրուին փափաքողները: Մուտքը ազատ է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

29 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2381

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Առջի օր տողաշար մեքենան խանգարուած ըլլալով, հարկ եղաւ «Յառաջ»ի մէկ մասը ձեռքով շարել: Այս պատճառաւ, թերթեւ յապաղում մը տեղի ունեցաւ, որ շտկուած է այժմ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Լոնտոնի թերթերու ամերիկեան թղթակիցները իրենց կարգին մանրամասնօրէն կը նկարագրեն Դուրեան արք.ի սպանութեան պարագաները: Կը քաղենք միայն այն մասերը որ նորութիւն են.—

Կ'ըսուի թէ արքեպիսկոպոսին քաղաքական հակառակորդներէն ոմանք 5 հոգի ներկայ էին առաւօտեան արարողութեան, երբ շրջապատուեցաւ եւ զանգուեցաւ հաւատացեալներու նիշերուն մէջ: Արքեպիսկոպոսը 15 ոտք հեռու էր խորանէն, երբ չորս մարդասպաններ իր վրայ յարձակեցան նստարաններէն: Մեծ հասարակութեան մը առջեւ որ վայրկենապէս քլանուած էր գործին անակնկալ եւ ահաւոր հանգամանքէն, եպիսկոպոսը կռուեցաւ իր կեանքին համար, իր հովուական գաւազանով զարկաւ հեռացուց հակառակորդներէն երկուքը, բայց միւսները խոյացան իր վրայ եւ մինչ մէկը ետեւէն կը կաշկանդէր զինքը, միւսը մսագործի խոշոր դանակով մը բազմաթիւ անգամներ դաշունահարեց, եւ եպիսկոպոսը գետին փռուեցաւ անկենդան: Յետոյ ժողովուրդը քաշքշելով, ժխոր մը ծագեցաւ եւ խուժում տեղի ունեցաւ դէպի մարդասպանները: Այս վերջիններէն երկուքը մախառեցան իջնելով դէպի դասը եւ ինկան ոստիկանի մը ձեռքը: Միւսները բռնուեցան եկեղեցիին մէջ: Բզքտուելէ (ինչ) փրկուեցան միայն շնորհիւ ոստիկաններու որոնք հասան ութ ինքնաշարժներով, ոստիկանութեան անթել հեռախօսին վրայ: Երէկ (երկուշաբթի) ուրիշ ձերբակալութիւն մը կատարուեցաւ, իբրեւ հետեւանք ոստիկանութեան կողմէ երկու հայկական ակումբներու մէջ կատարուած խուզարկութեանց: Ոստիկանութիւնը կը յուսար ձեռք անցընել դաւադրութեան վարիչ ոգին:

Դուրեան արքեպիսկոպոս կրնայ մարտիրոս հռչակուիլ, համաձայն Կարապետեան եպիսկոպոսի յայտարարութեան, որովհետեւ մնաց ի պաշտպանութիւն սա վարդապետութեան թէ Հայ Եկեղեցին պէտք է պաշտպանէ կառավարութիւնը այն երկրին ուր հաստատուած է իր կեդրոնը, ներկայ պարագային խորհրդային իշխանութիւնը:

Որովհետեւ Հայ. եկեղեցին մերձաւոր կապեր ունի Անգլիքան Եկեղեցիին հետ, այսօր, երեքշաբթի, անոր բարօրութեան համար աղօթքներ եղան Նիւ Եորքի բողոքական մայր եկեղեցիին մէջ:

Հանգուցեալին բացայայտ համակրանքը խորհրդային Ռուսիոյ՝ երկու ուժեղ հակամարտ խմբակցութեանց բաժնեց Հայ. Եկեղեցին: Երեք նախընթաց փորձեր կատարուած էին, սպաննելու զինքը եւ սեպտեմբերէն ի վեր զինուած թիկնապահ մը կը պահէր: («Նիւզ Քրոնիքլ» 27 դեկտ.):

⁂ Տոքթ. Մէնինկ, Նիւ Եորքի Եպիսկոպոսական Եկեղեցիին գահերէցը, ցաւակցական հեռագիրը ուղղած է Կարապետեան եպիսկոպոսի.

— «Խորին եւ եղբայրական վշտակցութիւնս կը յայտնեմ ձեր մեծ կորուստին եւ սուգին համար: Աստուած մխիթարէ եւ պահէ ձեզ եւ ձեր ժողովուրդը: Միշտ կը յիշենք ձեզ մեր աղօթքներուն մէջ»:

«Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Դուրեան արք. սպաննուելէ առաջ շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած էր եպիսկոպոս Մէնինկի, Ծնունդի առթիւ:

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓՆՏՌԷ „ԳԱՂՏՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ" ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Ամբաստանեալները չարաչար կը ծեծուին

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի, դեկտ. 27 թուականով.—

Ոստիկանութիւնը կը ջանայ երեւան հանել հայկական գաղտնի յեղափոխական ընկերութեան, «Դաշնակ»ի անդամները, կասկածելով թէ ան է սարքած Դուրեան արք.ի սպանութիւնը: Հինգ Հայեր բանտարկուած են այժմ եւ ոստիկանութիւնը կը նախատեսէ թէ պիտի ձերբակալուին նաեւ քանի «Դաշնակ» անդամներ որոնք եկեղեցի կը գտնուէին, երբ արքեպիսկոպոսը սպաննուեցաւ դաշունահար:

Ուիլեըմ Փոփըր, կասկածով ձերբակալուած Հայերուն փաստաբանը, յայտարարեց դատաւորին թէ իր փոխանորդեալները «չարաչար ծեծուած են ոստիկանութեան կողմէ»: Խոստովանութիւններ կորզելու իրենց յուսահատական ճիգին մէջ, ոստիկանութիւնը երրորդ աստիճանի վայրագութիւնն ի գործ դրած է եւ ամէնէն երիտասարդ կալանաւորին, Նշան Սարգիսեանի դէմքին վրայ կրէ նշանները ուժգին հարուածներուն:

Փաստաբանը կ'աւելցնէ թէ աննախընթաց ձեռնարկ մը պիտի կատարէ, ներկայանալով Գերագոյն Ատեանին, որպէսզի Նիւ Եորքի ոստիկանութեան արգելանք տրուի չծեծել իր փոխանորդեալները, կասկածով բանտարկութեան միջոցին:

ՓԱՌԱՒՈՐ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եորքի եպիսկոպոսական եկեղեցւոյ գահերէցին՝ եպիսկոպոս Մէնինկի առաջնորդութեամբ, ծրագիր մը պատրաստուած է փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը կատարելու որ պիտի տեւէ երեք ժամ եւ տեղի պիտի ունենայ Ս. Յովհաննէս եպիսկոպոսական մայր եկեղեցիին մէջ: Տակաւին չէ որոշուած թէ մարմինը Հայաստա՞ն պիտի փոխադրուի թէ Երուսաղէմ:

Ս. Խաչ եկեղեցիին հոգաբարձութիւնը այս գիշեր ժողով գումարելով, քննեց վերօծման խնդիրը: Նկատելով որ «Քրիստոսի ծառայի մը» արիւնը ինչպէս սրբագործած է եկեղեցին, որոշուեցաւ նոր օծում չկատարել:

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Նիւ Եորքէն «Սէնթրըլ Նիւզ»ի կը հեռագրեն թէ հինգ ենթադրեալ սպանիչները պիտի դատուին յառաջիկայ չորեքշաբթի օր: Հինգն ալ Նիւ Եորք կը բնակին:

"ԻՒՄԱՆԻԹԷ"Ի ՑՆԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դաշնակցութեան եւ „Յառաջ"ի դէմ

«Իւմանիթէ», Ֆրանսայի համայնավարներու կեդրոնական օրկանը, երէկուան թիւին մէջ հրատարակած է անստորագիր գրութիւն մը, հետեւեալ խորագիրներով.—

«ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԻՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ.— ԴԱՇՆԱԿ «ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ» ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ՀԻՄԱԿ ԱԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ»:

Կրկնելով սովորական «քլիշէ»ները, համայնավար պաշտօնաթերթը կը շեշտէ թէ Դաշնակները մահու չափ կ'ատէին Դուրեան արք.ը, որովհետեւ ան հրապարակաւ իր համակրանքը յայտնած էր Հայաստանի խորհրդային վարիչներուն եւ կը դատապարտէր դաշնակ կուսակցութեան «արկածախնդրական եւ ուժգնօրէն հակախորհրդային քաղաքականութիւնը»: Յետոյ կը պատմէ.

— *«Շիքակոյի միջազգային արուեստահանդէսին մէջ, Հայկական Օրուան առթիւ, ան մերժած էր բեմ ելլել եւ նախագահել հանդէսին, եթէ վար չառնէին Դաշնակ Հայաստանի եռագոյն դրօշը: Ան իրաւամբ կը նկատէր թէ այդ դրօշին ծածանումը ցոյց մըն է խորհրդային Հայաստանի հանդէպ, ուր կը բնակի Հայ. եկեղեցիին գերագոյն պետը, կաթողիկոսը: Այս վերջինը, դեռ նոր ընտրուած, յանձնարարած է բոլոր եկեղեցականներուն քաղաքական գործեր չկատարել եւ ուղղամիտ ընթացք բռնել խորհրդային Հայաստանի հանդէպ»:*

Յետոյ պատմելով ծանօթ անցուդարձերը — Ղեւոնդ արք.ի դէմ կատարուած յարձակումները, երեսփ. ժողովի նիստը եւայլն, (Անշուշտ Մարսէլ Քաշէնն է որ ժողված եւ գրի առած է այս տեղեկութիւնները...), «Իւմանիթէ» կը շեշտէ «Կեդրոնը Փարիզ է» խորագրին տակ.

— *«Կեդրոնը, Դաշնակ Բիւրօն կը գտնուի Փարիզի մէջ... Պ. Շօթանի կառավարութիւնը կը պաշտպանէ հայ սպիտակ պահակները զորս դատապարտեց Իզէռի եղեռնադատ ատեանը, Մանուկի սպանութեան համար: (Կ'ակնարկէ Կրընոպլի դէպքին): Հայ պարկեշտ բանւորները կը հալածուին եւ կ'արտաքսուին իրենց խորհրդային հայրենիքին հանդէպ ունեցած համակրութեան համար. անոնց թերթերը կը խափանուին, բայց ֆաշիստ Դաշնակները իրենց օրկան «Յառաջ»ով, որ պատերազմի կը մղէն Սովետներուն դէմ, երբեք անհանգիստ չեն ըլլար, հակառակ ոչ-յարձակման դաշինքին:*

Մենք կոչ կ'ուղղենք այս երկրի բանուոր դասակարգին, պարտադրելու համար լուծումը ռուս եւ հայ սպիտակ պահակներու կազմակերպութեանց, Դաշնակ կուսակցութեան եւ Ֆրանսայէն արտաքսումը իրենց մարդասպան պետերուն:

Սուրիոյ մէջ, Աղազարեանի սպանութենէն յետոյ, մարդպանը արգիլեց բոլոր կուսակցութիւնները, մէջն ըլլալով Հայաստանի օգնութեան կոմիտէն (Հօկ), որ երբեք քաղաքական կուսակցութիւն մը չէ: Այս պարագան ցոյց կուտայ հոգատար իշխանութեան երկդիմութիւնը,— զոհերը չփոթել դահիճներուն հետ: Մենք թոյլ չպիտի տանք որ Դաշնակ պետերը անպատիժ շարունակեն ահաբեկում կատարել: Մենք պիտի պաշտպանենք այն ձեռքի եւ մտքի աշխատաւորները որ կը պայքարին խորհրդային Հայաստանի համար»:

Ֆրանսա հակառակ է ուղղակի բանակցութեան ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ

Ինչպէս ծանուցած ենք երկտողով մը, Ֆրանսայի նախարարական խորհուրդը ժողով գումարեց առջի օր, քննելու համար գերմանական առաջարկները: Թերթերը կը գրեն թէ՝ կառավարութիւնը յուշագիր մը պիտի ուղղէ Գերմանիոյ, մերժելով բանակը 300,000ի բարձրացնելու եւ զայն պաշտպանողական զէնքերով սպառազինելու պահանջը:

Յետոյ, Ֆրանսա կը մերժէ ուղղակի բանակցութիւններ կատարել Գերմանիոյ հետ, ինչպէս առաջարկած էր Հիթլէր: Ան իր յոյսը դրած է զինաթափութեան խորհրդաժողովին վրայ, եւ պիտի գործէ այդ ուղղութեամբ, որպէսզի պայմանագիր մը կնքուի: Կ'ըսուի թէ նախարարներէն Պ. Տալատիէ ընդդիմացած է այս որոշումներուն, առանց որոշ առաջարկներ դնելու:

Այս որոշումը տալով հանդերձ, Ֆրանսա տրամադրութիւն կը յայտնէ դիւանագիտական խօսակցութիւններ կատարելու:

⁂ Փարիզ եկած է Պելժիոյ արտաքին նախարարը, այս միեւնոյն հարցերու մասին խորհրդակցելու համար:

⁂ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Քափրի կը գտնուի այս միջոցին: Հռոմի անգլիական դեսպանը իր մօտ գնաց, խորհրդակցելու եւ ի հարկին Պ. Մուսոլինիի հետ տեսակցութիւն մը կարգադրելու համար:

Լունաչարսկիի մահը

Մանթոնի մէջ յանկարծամահ եղաւ Անաթօլ Լունաչարսկի, երբեմն կրթական գործավար Խորհրդային Միութեան: Ծնած էր 1875ին եւ կանուխէն յեղափոխական ասպարէզը նետուած: 1904ին Զուիցերիա ապաստանած էր, ուր մաս կը կազմէր սոցիալ-դեմոկրատ թերթերու խմբագրութեան: Յաճախ ճակատ փոխած է: 1910ին վտարուեցաւ բոլշեւիկեան խմբակցութենէն, Մեծ պատերազմին միացաւ «միջազգայնական»ներուն, Փարիզի մէջ: 1917ին վերադարձաւ Ռուսաստան, մասնակցեցաւ փետրուարեան յեղափոխութեան եւ յետոյ միացաւ բոլշեւիկներուն: Տաղանդաւոր գրող եւ հմուտ մարդ ըլլալով, նշանակուեցաւ կրթական գործավար, եւ մասնաւորապէս նուիրուեցաւ անգրագիտութեան վերացման աշխատանքներուն: Երկար ատենէ ի վեր քաշուած էր գործօն կեանքէ:

Մեռաւ Սկիհին գինին խմած ատեն

Կեսար Պորճիայի օրերէն ի վեր՝ չտեսնուած դէպք մը պատահեցաւ Իտալիոյ Մոնթէլֆալքօ գիւղին մէջ:

Ծնունդի խթումին իրիկունը, Տօն Սթանիսլաս Պոնի քահանան բարձրացուց սկիհը եւ օրհնած գինին: Յետոյ ումպ մը խմեց գինիէն եւ սկսաւ հաղորդութիւն տալ: Հաւատացեալները ծնրադիր կ'աղօթէին: Յանկարծ հոգեվարքի հեծքին մը լսուեցաւ, եւ հաւատացեալները սարսափահար տեսան որ քահանան փռուեցաւ խորանին առջեւ:

Անմիջապէս փոխադրուեցաւ աւանդատուն եւ քիչ յետոյ մեռաւ սարսափելի տանջանքներու մէջ: Բժիշկը հաստատեց թէ թունաւորուած է: Ոստիկանութիւնը գրաւեց սկիհին գինին: Հաստատուեցաւ թէ «սթրիքնին» խառնուած էր գինիին: Տասը հոգի ձերբակալուեցան:

Գործազրկութիւնը Մ. Նահանգներու մէջ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ առ նուազն վեց միլիոն գործազուրկներ պետական նպաստով կ'ապրին: Նախագահ Րուզվէլթի ծրագիրներուն համաձայն, չորս միլիոն գործազուրկներ աշխատանքի կապուեցան հանրօգուտ շինութեանց մէջ: Ուրիշ անհամար բանուորներ հաւաքուած են ընդարձակ բանակավայրերու մէջ, եւ կը կերակրուին կամ շահաբեր գործերու կը կապուին: Այս վիթխարի ծրագրին շնորհիւ, բազմաթիւ քաղաքներ նօսրացած են թափառական բազմութիւններէ:

Ձեռք առնուած միջոցները ահագին ծախքեր կը պարտադրեն: Ելմտացոյցը մէկ միլիառ տոլարի բաց մը կը ցուցնէ, (16 միլիառ ֆրանք): Այս բացը մեծապէս պիտի աւելնայ մինչեւ ելմտական տարեշրջանը, որ կը վերջանայ յունիս 30ին: Այս բացը կը վերաբերի արտակարգ ելմտացոյցին, սովորականը հաւասարակշռուած ըլլալով:

Յառաջիկայ յունուար 1ին կը սկսի գործադրութիւնը այն օրէնքին օրով դաշնակցային երաշխաւորութիւն պիտի վայելեն մինչեւ 2500 տոլարի աւանդները դրամատուներու մէջ: Այս օրէնքն ալ նոր ծախքեր պիտի պատճառէ պետութեան:

Ամենահին Աստուածաշունչը

Մոսկուայէն Լոնտոն հասաւ «Քոտէքս Սինայաթիկուս»ը, Աստուածաշունչի ամենահին ձեռագիրը, զոր գնած է անգլիական կառավարութիւնը, 100,000 սթերլին վճարելով: Մասնաւոր սուրհանդակ մը ուղղակի Լոնտոն տարաւ թանկագին ձեռագիրը, Ծնունդի Խթման գիշերը եւ յանձնեց խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան: Գնման ձեւակերպութիւնները լրանալէ յետոյ, ձեռագիրը պիտի յանձնուի Բրիտանական Թանգարանին:

Արդէն իսկ նուէրներ կը տեղան: Ազգային Գրադարաններու Միութիւնը 500 սթերլին կանխավճար մը բրաւ: Լորտ մը հազար ոսկի նուիրեց: Ինչպէս գրած ենք, 100,000ին կէսը պիտի վճարէ կառավարութիւնը: Հազարաւոր Անգլիացիներ պոչ բռնած էին, տեսնելու համար պատմական ձեռագիրը: Առաջին օրը այդ «բախտ»ին արժանացան 5000 հոգի:

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պաղտատէն կը գրեն «Յուսաբեր»ի.—

Նախորդով գրած եմ, թէ Ասորիներու տեղաւորման խնդիրը դժուարութեանց բախիլ սկսած է այն պատճառով որ Ազգերու Դաշնակցութենէն նշանակուած յանձնախումբը, հակառակ թափուած բուռն աշխատանքին, չէ յաջողած Իրաքէն դուրս յարմար վայր մը գտնել: Կիպրոսի խօսքը կարճ կապուեցաւ ու մոռցուեցաւ: Գլխաւոր յոյսը Սուրիոյ վրայ էր: Կը թուի թէ այս մասին ալ Ասորիներ կ'ընդդիմանային: Որով կը մնար աւելի հեռուներ փնտռտուք կատարել: Տեղաւորման յանձնախումբի ուշադրութեան առարկայ դարձաւ հեռաւոր Պրազիլեան: Կը թուի թէ այս ուղղութեամբ թափուած աշխատանքներն ալ ապարդիւն մնացին: Հեռագրալուրերը կը հաղորդեն թէ Պրազիլիոյ կառավարութիւնը յանձն առած է փորձի համար 100 ընտանիք միայն ընդունիլ իր երկրին մէջ: Այս յայտնութիւնը համահաւասար է մերժումի, որովհետեւ բնաւ միտք չունի ասորի զանգուածէն զատել 100 ընտանիք ու ղրկել հեռաւոր Պրազիլիա, ուրկէ, հակառակ պարագային, ետ դառնալու ո եւ է հնարաւորութիւն պիտի չունենան ու շատ կարճ ատենէն իբրեւ Ասորի անհետ պիտի կորսուին Հարաւային Ամերիկայի քաղաքակրթութեան քուրային մէջ: Մէկ կողմէ՝ Ասորիները օր առաջ Իրաքէն հեռացնելու, այս երկրի կառավարութեան եւ ժողովուրդի անհամբերութիւնը, եւ, միւս կողմէ՝ յարմար վայր մը չգտնուելու պարագան հոգեկան ծանր վիճակի մատնած են ասորի ժողովուրդը, որու մեծագոյն մասը անէծքով բերանը կ'առնէ իր կրօնապետ Մարշիմոնի անունը, զայն պատճառ բռնելով այս բոլոր տառապանքներուն եւ վնասներուն:

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վաստակաւոր գրող մը, «Տարագիր», որ Թաւրիզ կը բնակի, հետեւեալ նամակը ուղղած է մամուլին.—

Ռուսիայէն Պարսկաստան ապաստանած փախստականների մասին Թաւրիզի Թեմ. Խորհուրդի ներկայացրած 180 հոգիի ցուցակը բոլորովին չի համապատասխանում իրականութեան...

Գուցէ Թեմ. Խորհուրդը բարի լինի բացատրելու ընթերցողներին, թէ ինչո՞ւ փախստականների թիւը հաշուի է առնուած օգոստոսից միայն եւ ոչ տարուան սկիզբից:

Երկրորդ՝ ինչո՞ւ փախստականների միայն մի մասն է հաշուի առնուած, այսինքն այն մասը, որ դիմած է Թեմ. Խորհուրդին, մինչ գիտենք, որ հարիւրաւորները, ոչ դիմած են Խորհուրդին եւ ոչ արձանագրուած:

Երրորդ՝ ինչո՞ւ խօսել միայն փախստական Հայերի մասին ու չխօսել այլազգի փախստականների մասին, որոնք նոյն դժոխքից — Ռուսիա — չարան-չարան ամէն օր անցնում են դէպի պարսկական հողը, անպատմելի տառապանքների գնով:

Չորրորդ՝ եթէ նոյնիսկ միայն Հայերը հաշուելու լինենք (օգոստոսից սկսած), չեմ կարծում թէ առնուազն 400է պակաս լինի:

Նոյեմբեր 8ին Արդաբիլից երեք ռուս ընտանիքներ եկած են (կիներով եւ երախաներով), 7 օր փոքրիկ նաւակի մէջ կեանքի եւ մահուան կռիւ մղելով կատաղած ծովի ահաւոր ալիքների հետ:

Նոր մի ռուս ճարտարապետ հասաւ իր կնոջ եւ երկու երախաների հետ (6 եւ 8 տարեկան), որոնք երեք օր ու գիշեր եղէգնուտներում թաքնուելով՝ չորրորդ գիշերը հազիւ կարողացել են անցնել Արաքսը՝ մեծ դժուարութեամբ իրենց կեանքը փրփրած ալիքներից փրկելով:

Եթէ ստոյգ վիճակագրութիւն կազմուի, համոզուած ենք թէ ամենազգի փախստականների թիւը այս տարի հազարների պիտի հասնի:

—•—

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ մեռած են 150 հոգի: (Ուրիշ հեռագիր մը կը գրէ՝ 500): 45 տարիէ ի վեր այսպիսի աղէտ չէին տեսած:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾԻ 200 զոհերուն հաւաքական յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ չորեքշաբթի օր, մասնակցութեամբ կառավարութեան անդամներուն: Ամբողջ քաղաքը փութաց իր յարգանքը յայտնել այս առթիւ:

ԱՐԾԱԹ ՀԻՆԳ ՖՐԱՆՔՆՈՑՆԵՐ շրջաբերութեան պիտի հանուին քանի մը օրէն, աւելի բարեփոխուած:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ անբաւական համարելով ամսական 14,000 կալոնը, առաջարկեց 100,000 կալոն ըմպելի ղրկել Ամերիկա: Փոխարէն կը խոստանայ մեծագումար գնումներ կատարել:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

"ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ,, ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Յաճախ լսած ենք թէ՝ Թուրքիա, վերջին տասնամեակի իր փորձերուն ու փորձութիւններուն մէջ, ունի նաեւ դրական կողմեր, որոնց մին է, անտարակոյս, խնայողութիւնը:

Անշուշտ, այս շարժման նպատակն ալ նոյնն է,— ապահովել Թուրք ժողովուրդին տնտեսական անկախութիւնը, զայն կարելի եղածին չափ նուազ ենթարկել օտար դրամին, սեփական ճարտարարուեստը հիմնել սեփական դրամով:

«Իչ Պանքասը»ին նման, խնայողութեան փորձը եւս երկիրը կը պարտի այժմու տնտեսական գործավար Մահմուտ Ճէլալի:

Քանի մը տարուան նախաձեռնութիւն է այս, ու, ըստ Թուրք թերթերուն, արդէն իսկ ժողովուրդը կրցած է յիսուն միլիոն ոսկի խնայել:

Մեզի համար որոշ չէ թէ այս «խընայելը» ինչքան ճիշդ է: Որոշ չէ նաեւ թէ որ տարրն է այդ գումարները դրամատուններ դիզողը:

Որովհետեւ, եթէ հարկ ըլլայ ճշգրիտ ցուցակ մը պատրաստել, հարց պիտի տրուի թէ՝

Ա.) Այդ «խնայուած» յիսուն միլիոնին որքանը իրապէս խնայուած է վերջին տարիներու ընթացքին: Եթէ Ալին կամ Մէհմէտը հարիւր կամ հինգ հարիւր ոսկի բերեր ու «պանկեցուցեր» են, այդ չի նշանակեր թէ նոր խնայուած են:

Թուրքիոյ բնակչութիւնը ընդհանրապէս, եւ Թուրք տարրը մասնաւորապէս, պատերազմէն առաջ դրամատուն դրամ ձգելու սովորութիւն չունէր: «Թաղելը» եւ «Թիթեղ»ը ամէնէն ընդհանրացած ու ապահով միջոցն էին դրամ պահելու համար: 1922էն վերջ, քանի մը տարի եւս շարունակուեցաւ այդ սովորութիւնը: Անշուշտ, մասամբ կը շարունակուի եւ այսօր, որովհետեւ բնակչութիւնը պատճառներ ունի իր ունեցածը ցոյց չտալու կառավարութեան, որովհետեւ օր չանցնիր որ այս կամ այն պատճառաւ դրամ չուզուի:

1927էն վերջ, երբ այլ եւս Թրքական դրամատունները որոշ վստահութիւն ներշնչեցին, առեւտրական տարրը կամ մեծ քաղաքներու բնակչութիւնը սկսաւ իր դրամները յանձնել անոնց, ըսել չենք ուզեր թէ՝ այդ յիսուն միլիոնը ամբողջովին անցեալէն մնացած կամ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող դրամ էր: Եւ սակայն, պարզ է, որ անիկա վերջին հինգ տարիներու ընթացքին եղած խնայողութիւն մը չէ ամբողջովին:

Բայց, ընդունինք պահ մը, թէ 50 միլիոն խնայողութիւն է եղած վերջին 5 տարուան ընթացքին: Ի՞նչ գումար է անիկա, 7—8 միլիոն բնակչութեան մը համար: Տարեկան ո՞րքան կուգայ մարդ – գլուխ:

Տարակոյս չկայ, սակայն, որ այդ ենթադրութիւնը անտեղի է:

Ու շատ հասկնալի է անիկա:

Վասնզի, Թուրքիա վերջին հինգ տարիներու ընթացքին եւս ապրեցաւ այնպիսի պայմաններ, որոնք թոյլատու չէին խնայողութիւնը գլուխ հանելու:

Եւ որպէսզի աւելի պարզ ըլլայ, առնենք դասակարգերը,— գիւղացին, պաշտօնեան, առեւտրականը (Թողունք անկարը, հանգստեան կոչուածը, «պէյզադա»էն կամ հայրը եկիճին):

Գիւղացին ի՞նչ վիճակի մէջ էր,— պարտքերու տակ ճնշուած, «իր ոտքին տակի փոսը օր օրի կը լայննայ», —ինչպէս կը գրէին Գոնիայէն իսկ— երկրագործական դրամատան սեղմումներուն ենթակայ, հարկահաւաքէն հալածուած, երբեմն երաշտի զոհ ու միշտ գին չունեցող բերք մը արտին մէջ:

Հարցնենք մենք մեզի,— այս վիճակին մէջ գիւղացին կարո՞ղ է խնայել ու դրամ դնել դրամատունը: Տեղը չէ՞ ըսելու,— «քէլ պուլտու եէձէք, քալտը Մէհմէտ վէրէճէք»:

Պաշտօնեան աւելի բախտաւոր չէ: Խօսքը, անշուշտ, քաղաքային պաշտօնեաներու մասին է: Ճիշդ է որ ամսէ ամիս կը ստանայ, բայց, ի՞նչ: 20—30—40—50, կամ շատ շատ՝ 100 ոսկի: Այս վերջինը՝ շատ քիչ պարագայի:

Արդ, այս գումարներով հազիւ ծայրը ծայրին կրնայ բերել: Եթէ աստիճանը բարձր է, համապատասխան ծախքեր ունի: Այսօր պարահանդէս, վաղը տօն, միւս օր «տօնանմա»: Ու հարկ է հագուիլ: Տիկինը, աղջիկը,— պարն ու զարդն են այժմ նորոյթը:

Առեւտրականը համեմատաբար ամէնէն նպաստաւոր վիճակ ունեցող տարրն է Թուրքիոյ մէջ: Մանաւանդ փոքր քաղաքներու մէջ, ուր մրցակցութիւնը այնքան զգալի չէ: Բայց, ան ալ իր հոգերը ունի,— փոխգիր զիմաւորել եւ, մանաւանդ, պատեկներուն սպասել: Եթէ մեծաքանակ վաճառող է՝ իր դիմացը սնանկացողներ կան: Իսկ եթէ մանր առեւտրական է, իր դիմացը անկուտի ու պարտատէր գիւղացին կայ:

Այս տարրը պիտի խնայէ: Գործնական շուկայի ըմբռնումով ալ հասկնալի չէ անիկա:

Հարեւանցի ակնարկ մը, ահաւասիկ կասկած չի թողուր թէ եղած խընայողութիւնը ցոյց տրուածին չափ իսկ չի կրնար ըլլալ, եւ չարդարացներ հանուած Թրքատիպ աղմուկը:

×

Այդ աղմուկը կրկին կը բարձրանայ, ահա, այս օրեր: Մարդ չմնաց որ ճառ չխօսի Թուրքիոյ մէջ: Եւ սակայն, արտասանուած բոլոր խելօք կամ պոոտ խօսքերուն մէջ, կան պետեր որոնք նուազ ուշագրաւ չեն:

Այսպէս, խնայողութեան առթիւ խօսուած ճառերուն եւ գրուած յօդուածներուն մէջ յաճախ մատնանշուեցան զեղխութիւնն ու շռայլանքը:

Դեռ անցեալ օր «Յառաջ» իր «Թուրքիա» բաժնին մէջ թարգմանաբար տուեր էր Թուրք յօդուածագրի մը գանգատը: Ահա եւ ուրիշ հատուած մը՝ «Սոն Փոստա»էն «Մեր ներսը խոցոտող պարագայ մը» խորագրով.

— «... Այս ուրախացուցիչ պարագաներուն քով կը տեսնենք նաեւ շատ աննպաստ կողմեր: Մեր մէկ ընթերցողը իրաւամբ կը գրէ մեզի թէ՝ հարկ է «պայքար զեղխութեան» դէմ անունով աւելի մեծ շարժման մը սկսիլ: Խոր ցաւով կ'ըսեմ թէ տագնապի այս օրերուն իսկ առանձ պայքարի մը մեծապէս պէտք ունինք: Որովհետեւ, եթէ միջին տարրը ճար ճարակ կ'ընէ ու բան մը կ'աւելցնէ, ունինք հարուստ՝ աւելի ճիշդ «զիւպպէ» ընտանիքներու դասակարգ մը, որ բոլորովին սայթաքուն կ'ընթանայ: Հաւանաբար պիտի ըսէք թէ առանց անարժէք փոքրամասնութիւն մըն են: Ո՛չ: Իրողութիւնը այդպէս չէ: «Զիւպպէ»ութեան եւ «շիք»ութեան այս հիւանդութիւնը վերջին տարիները վարակիչ ձեւ մը ստացած է ու խնդրին վտանգաւոր կողմն ալ այս է: Այս տարրին շռայլած դրամներուն գումարը աւելի շատ է քան միւս տարրին խնայածը... Երբ մարդ կը տեսնէ որ այս «զիւպպէ»ութիւնը հարուստ ընտանիքներէն յետոյ կը վարակէ նաեւ միջակորեար տարրը, սիրտը կը կսկծայ»:

Նոյն ցաւը չէ՞ր յայտներ Պոլսոյ երեսփոխան Ալաէտտին Ճէմիլ, ըսելով թէ՝ «1500 ոսկինոց անկողնի կազմած կը գնեն»...

Առնենք ուրիշ վկայութիւն մը.

— «Կանանց դերձակուհի մը այս օրերս անընդհատ կ'աշխատի: Աշխատանոցին մէջ յիսունէ աւելի աղջիկներ կը բանին: Այս դերձակուհիին գործածած կերպասները մեծ մասով դուրսէն կուգան: Այս դերձակուհին 25,000 ոսկիի պահանջ մը ունի մեր «շիք» տիկիններէն: Այս գումարը պարտքով զինուած կանանց հագուստներէն գոյացած է: Եթէ նկատի առնենք նաեւ կանխիկ կարածները, կրնանք համոզուիլ թէ 100,000 ոսկի միայն մէկ դերձակուհի կարողչէք կը ստանայ: Բերայի անուանի դերձակուհիները ամէն աշնան Եւրոպա կ'երթան եւ ձմեռնային նմոյշներ կը բերեն. կամ Փարիզ կարուած վերարկուներ եւն., որոնց 250, 300, 400 ոսկի կուտան մեր տիկինները՝ առանց իրենց աչքերը թթթելու: Իսկ 16–28ոսկինոց կիսակօշիկներ կը հագնին: Հարկ է որ այս վտանգաւոր կացութեան վերջ տանք՝ ազգային խնայողութեան մեր թափը ուժեղացնելու համար»:

Ո՞վ պիտի վերջ տայ, սակայն: Կառավարութի՞ւնը: Կամ կա՞ն: Ինք նոյն շռայլանքը ունի: Նախարար, երեսփոխան, հրամանատար,— նոյն զեղխութիւնը կ'ընեն: Այդ է պատճառը որ մեծերը իրապէս մեծակակ ամսականներ կը ստանան ու «հազար»ով կը խօսին կամ կը հաշուեն...:

Մնաց որ՝ նոր ըէժիմը թափ տուաւ այդ զեղխութեան: Եւրոպականանալու ճիգն ու մարմաջը մէկէն ի մէկ պարապարահ նետեց վանդակուած կամ քօղարկուած կինը: Յաղթանակի տարիներու տրամադրութիւնը, խրախճանք, մեծ յոյսեր ու խոստումներ, քաղաքական յաղթանակին մէջ՝ անհատական ապահովուած բարեկեցութեան պատրանք, ու, այս բոլորին վրայ՝ վերէն տրուած օրինակները՝ Փրակի, պոմպէյի, եւրոպական արդուզարդ: Յեղակարծօրէն ձեւափոխուած կեանք մը, վերջապէս, որ չափազանց համապատասխան էր Թրքական հաճոյասէր, տափտ ու զեղխ խառնուածքին:

Աստ արդիւնքն է որ հարիւր հազարներով ոսկի կարողչէք կուտան Բերայի պչրուհիները, ու այդ դրամը կ'երթէ, անշուշտ, ամուսիններուն, սիրահարներուն կամ հայրերուն գրպաններէն: Ասոր վրայ բարդեցէք ուրիշ ծախքեր եւս, ու կ'ունենանք իրական պատկերը այժմու Թրքական կենցաղին:

Տնտեսական պարզ հետեւողականութեամբ մը պրպտեցէք, հիմա, ակը այդ դրամներուն, ու պիտի գտնէք համեստ դասակարգը: Անոր ճիգն ու քրտինքը, զորս կը վայելէ վարիչ կամ շահագործող դասակարգը:

Նոյն այդ շռայլ ոգիին արդիւնքն է որ դեռ ամիս մը առաջ փորձեցին օրէնքի պատժական տրամադրութեամբ սպառնալ անոնց, որոնք տեղական ապրանք կը քշեն եւրոպականի տեղ: Անիկա ապացոյց մըն է թէ կը փնտռուի եւրոպականը: Ձուխը: Փայլունը: Անշուշտ եւ տուկունն ալ:

Կը խորհիմ թէ այս տեսակէտէն չափազանց խօսուն պատկեր մը պիտի ներկայացնէր վիճակագրութիւն մը՝ որ պիտի կարենար մեզի ցոյց տալ թէ Թուրքիոյ ներածած ապրանքներէն ամէն մէկը ինչ քանակութեամբ են: Այսինքն՝ անոնցմէ որքանը՝ անմիջական պէտքերու, եւ որքանը՝ շռայլանքի:

Քանի մը օր առաջ Թուրք թերթ մը կը գրէր թէ այս տարի արտածումը ներածումէն քանի մը միլիոն շատ է եղած: Բայց, կ'աւելցնէր, թէ՛ ներածում եւ թէ՛ արտածում, բաղդատմամբ նախորդ տարիներուն, կէս առ կէսի իջած են: Երկրին առեւտրական հաշուեկշիռի մասին լիակատար կարծիք մը կարելի պիտի ըլլար կազմել այն ատեն, եթէ գիտնայինք թէ նուազած արտածման փոխարէն տեղական ապրանքի սպառման որքան յաւելում է եղած:

Այս պարագան մատնանշեցի, որովհետեւ խնայողութեան յանձնարարանքը զուգահեռ կ'ընթանայ ուրիշ թելադրանքի մը հետ,— «Հայրենակի՛ց, տեղական ապրանք գործածէ»:

Ու մինչ՝ «խնայէ» բառը բանախօսը կը թելադրէ երկուքի տեղ մէկ հագուստ չինել, «տեղական ապրանք գործածէ» յանձնարարող ճառախօսը իր ամբողջ ճարտասանութիւնը ի գործ կը դնէ ապացուցանելու թէ «պէտք է չինել, հագնիլ, սպառել տեղական ապրանքները, որպէսզի երկրին ճարտարարուեստը զարգանայ»...

Ուշագրաւ պարագայ մըն է նաեւ այն որ խնայողութեան սկզբունքի կամ ծրագրի կիրարկումէն ի վեր, ամէն տարի, տօնակատարութեան շաբթուն, նոյն ձեւով կը գրուի ու կը խօսուի, նոյն դժգոհութիւնները կ'ըլլան, եւ նոյն չափով կը մատնանշուի շռայլանքն ու զեղխութիւնը:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ, էականը,— խնայելու ընդածին յատկութիւնը կամ՝ խնայողական դաստիարակութիւնը կը պակսի:

Այդ է պատճառը, որ, եղածը, ինչպէս ըսի յօդուածիս սկիզբը,— ու հարկ է որ պատահական որակում մը չնկատուի զայն,— այս, եղածը փորձ մըն է՝ ծնած «պէտք է խնայել»ի առողջ գաղափարէն, որուն իրականացման համար կը պակսի, սակայն, առողջ դաստիարակութիւնը, կենցաղն ու ոգին:

Անժխտելի է, անշուշտ, որ բան մը փոխուած է երէկուան վրայ: Հինէն կամ նորէն բայց վերջապէս իրարու քով բերեր են քանի մը միլիոն ոսկի: Ձեղչուած իսկ՝ անիկա շահ մըն է այսօրուան Թուրքին համար՝ բաղդատելով երէկուան Թուրքին: Բայց, մէջտեղ դրուած բանաձեւին քով, որ կը ձգտի կամ կը յաւակնի «ազգային տնտեսութեան մը խարիսխ դառնել՝ ազգային կուտակուած խնայողութիւնը», եղածը յուսադրիչ ոչինչ ունի՝ ընդհանրապէս երկրին համար:

Ֆէսը կարելի է փոխել: Ոստիկանը կը կանգնեցնես փողոցը, ու, աչքի մէկ ակնարկով, ամբոխին մէջ կը նշմարէ ան որ համարձակած է անտեսել տրուած հրամանը: Բայց, խնայելը՝ չօշափելի, նկատելի, հրամանի ենթակայ բան մը չէ: Մանաւանդ որ, զայն բանաձեւողները իրենք կուտան ճիշդ հակառակ օրինակը:

Ու անիկա չի յիշեցներ վարդապետին խօսքը՝

— Դուն ըրածիս մի՛ նայիր, օրհնած, ըսածիս նայէ ...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԱՆԿԱԽ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՑԵՂԱԿՐՕՆՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

ooooo

Ցեղակրօնութեան շարժումը ներկայ ազգայնական չափազանց չէչտուած ոգիին ղրահապատ ծնունդն է:

Անիկա յետպատերազմեան ներքին խլրտումներու եւ արտաքին քաղաքական լուռ գոյամարտի մէջ է ձեւաւորուած, լի արեւով ու կենսունակութեամբ:

Քանի մը տարի առաջ բացառիկ երեւոյթ էր Մուսոլինիի վարչաձեւը. այսօր ամբողջ աշխարհ ընտելացած է անոր, եւ ահա հսկաները նոյն ուղղութեամբ, նոյն նպատակով կը խլրտին, զաղտնի թէ յայտնապէս: Տեսէք այդ հսկաներէն մին Գերմանիան, որ վիրաւոր մամութի մը յետին ճիգով կը փորձէ վեր կանգնիլ, փշրելով քաղաքական ու տնտեսական այն անուրները, որոնց մասին այլ եւս չուզեր մտածել արդի գերման երիտասարդութիւնը:

Բնական է, այսպիսի մեծ շարժում մը կը յուսադրէ եւ կը քաջալերէ Համամարդկութիւնը: Ու ներկայիս ոչինչ արկածախնդրական կրթուի, նոյն իսկ այն մեծամոլիկ ոտնձգութիւնները, որոնք կ'ոգեւորեն այս կամ այն միջակ – հզօր պետութիւնները:

Ի՞նչ է սակայն Ցեղակրօնութեան նպատակը մեզի համար: Հայը միթէ նո՞ր սկիզբ կ'ընէ իր ազգապահպանումին: Եթէ այո, այն ատեն ծիծաղելի պիտի ըլլար մեր այս ուշացած երեւոյթը բոլոր ազգերուն առջեւ. իսկ եթէ ոչ՝ ի՞նչ առաւելութիւն, ի՞նչ նոր ազդակ կ'աւելցնէ այս շարժումը մեր ցեղին համար:

Դոկտ. Ա. Բաբսեղեանի սահմանը Ցեղակրօնութեան մասին ոչինչ յատկանշական բան կը ծրարէ իր մէջ, ու չի բաւեր զայն կոչել «Ցեղային արժէքներու վերարծարծում»:

Ցեղակրօնութիւնը տակաւին որոշ նպատակի մը եւ հայ ցեղը ներկայացնող յայտնանշերով չի քալեր:

Այժմեան ընթացքը չի համապատասխաներ մեր ցեղի մտաւոր ու հոգեխօսական պահանջքներուն: Հայը եղած է միշտ կրօնասէր, գաղափարապաշտ եւ որոնող բարձրագոյն մտքերու: Իր եկեղեցւոյ, գրականութեան եւ գեղարուեստի պատմութիւնը բաւականէն աւելի կը բացայայտեն, թէ որոնք եղած են իր իսկական գնահատած արժէքները:

Հեթանոս խորքով այս շարժումը ուժեղագոյն հոսանք մը կարող է ստեղծել — եւ ցեղին հարազատ կը–նիքով հասանք— եթէ կրօնականն ու աւանդականը (սովորոյթներ եւն.) գան կազմել Ցեղակրօնութեան էական տարրերէն մի քանին: Այս պայմանով միայն կրնանք ընդունիլ, թէ Ցեղակրօնութիւնը նորահնար ձեւ մըն է փրկել փորձելու վտանգուած ցեղը:

Ցեղակրօնութիւնը սակայն պէտք չէ միակողմանիօրէն դիմէ իր նպատակին: Նախ՝ պէտք չէ անտեսէ ինչ որ իր ցեղին բարձրագոյն կարողութիւնները ձեռքբերած են բարոյական, կրօնական եւ ընկերային սահմաններու մէջ: Երկրորդ՝ պէտք չէ երբեք խզէ այն հինաւուրց կապերը՝ որոնք մեզ կը նոյնացնեն մեր նախնիներուն հետ ամէն տեսակէտէ:

Այս հիմնական ցեղային գաղափարները կը պահանջեն ներկայիս հետեւեալները.—

1.— Թօթափել մեր ցեղի վրայէն ամէն օտար ազդեցութիւն, վերադիմել հարազատ Հայ Ցեղին:

2.— Ցեղին եկեղեցին վերականգնեցնել իր նախկին փայլով, իր իսկական, անխառն արարողութիւններով եւ սպասներով:

3.— Մշակել Հայ լեզուն, կազմել հարազատ հայ օճախներ: Օտարներու քաղաքակրթութիւնը չի վնասեր մեր ցեղին՝ եթէ զայն պահպանող ձեւեր գտնուին:

4.— Քարոզել եւ նիւթապէս քաջալերել որ ցեղին արիւնը իր զաւակներուն մէջ շրջան ընէ: Հայ ընտանիքի ուժեղացման համար մասնաւոր կազմակերպութիւններ՝ շահեկան բանախօսութիւններ հարկ են: Եթէ այս ուղղութեամբ ցեղակրօնութիւնը կը թափանցէ հայ ընտանիքի մէջ՝ այն ատեն ցեղակրօնութիւնը ներկայ պատուրութեանց մէջ ամենաապինդ թումբը ու պատուարը կրնայ հանդիսանալ ազգաբնաջնջման դէմ:

Հ. ԱՆԴՐԷԱՍ ԽԸՐԼԱՊԵԱՆ
(Վիեն. Մխիթարեան)

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

oooo

Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան վարչութիւնը հաճոյքն ունի հաղորդելու հասարակութեան թէ Միութիւնը իր կանոնագիր – ծրագրին տրամադրութեանց համաձայն, իր դեկտ. 10ի նիստին մէջ վերջնականապէս ընտրած է իր վարչութիւնը, անոր վստահելով 1934 տարեշրջանի գործունէութիւնը: Վարչութեան կազմը հետեւեալն է.— Պ. Պ. Իւթիւճեան Արման, (ատենապետ), Թորգոմեան՝ (ատենադպիր), Սուճեան՝ (գանձապահ), Իսահակեան եւ Պալապանեան (խորհրդականներ):

Այս առթիւ, քանի մը ծանօթութիւններ.—

Փարիզի Հայ Ուս. Միութիւնը՝ հիմնուած 1888ին՝ ունեցած է, ինչպէս միւս միութիւնները տագնապալի ինչպէս եւ փայլուն շրջաններ, որոնց մանրամասնութիւնները աւելորդ է պարզել: Սակայն, կարելի չէ անտեսել թէ՝ Ուսանողական Միութիւնը իր 45ամեայ պատմութեան ընթացքին յամառօրէն գիտցած է փարել իր գաղափարին: Այսօր եւս ան կ'ուզէ հետեւիլ իր ծրագիր – կանոնագրին տրամադրութեանց, մասնաւորապէս ձգտելով ջերմացնել Հայ ուսանողներու յարաբերութիւնները, նախաձեռնարկ ըլլալ Հայ. Ուս. ընդհ.

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (24)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Պատուիրակներէն անջատ, Տրապիզոնի մէջ ապաստող Գերմանացիները (Մուսէլ եւ Շմիթ) ինչպէս եւ Վրացիները Րիզա պէյի հետ Արհավի պիտի երթային: Պոլսէն եկած 15 Վրացիներուն Տրապիզոն՝ ի մէջ կեցուած էին երեք կատաղի քրիստոնեայ Վրացիներ: Ասոնց մէջ էր այն անձը, որ առենօք Գերմանիոյ մէջ տուն մը վարձած, զէնք լեցուցած, մինչեւ Կովկասի սահմանները բերած, զէնքերը գաղտնօրէն Վրացիներուն բաժնած եւ Ռուսիոյ դէմ ըմբոստութիւն մը պատրաստած էր: Այս ըմբոստ Վրացին Օսման պէյ կեղծանունով կը գտնուէր Տրապիզոն: Միւս երկու Վրացիները, ընդհ. պատերազմի սկզբնաւորութենէն առաջ, Տրապիզոնի մէջ յանդուգն սպանութիւն մը կատարած եւ արար աշխարհ զարմանքի մատնած էին: Այս քրիստոնեայ Վրացիները, Սեւ ծովու վրայ, իրենց շոգեմակոյկով ռուսական շոգենաւի մը մօտեցած ու զայն գրաւելով կողոպտած էին: Բայց, այդ ահաւոր ասպատակութենէն վերջ, մեր կառավարութեան կողմէ նոյն շոգենաւին մէջ ձերբակալուած եւ դատուելու համար, Րիզէի բանտը տարուած էին: Ատեն մը վերջ, սակայն, վախի մասին գաղափար չունեցող այս յելուզակները յաջողած էին բանտէն փախիլ: Փախուստի ատեն, որ եւ է ձեւով, իրենց քով կը գտնուէին «փարապէլ» հրացաններ: Անմիջապէս տեղեկացուած ըլլալով անոնց փախուստը, ոստիկան-զօրքերը հետապնդման սկսած էին: Փախստականները, ազատուելու համար այս հետապնդումէն, իրենց զէնքերը հոս հոն խօթելով, կը ջանային ճամբայ բռնել ու քաղաքէն դուրս ելլել: Բայց, որովհետեւ ծանօթ չէին Րիզէի փողոցներուն, անել փողոցի մը մէջ սեղմուած մնացած էին: Հակառակ ատոր, կրկին չէին ուզեր յանձնուիլ, եւ կը շարունակէին կրակել՝ իրենց վրայ քալող ոստիկան-զինուորներուն: Այս երկարատեւ բախումի ընթացքին, միայն երկու ոստիկան-զօրք զոհ տալէ վերջ, կարելի եղած էր այդ երկու յելուզակները կրկին ձերբակալել: Ահա այդ օրուընէ առդին Սեւ ծովու յելուզակներն ու ոստիկան-զօրքերու սպանները Րիզէի բանտին մէջ կը սպասէին իրենց դատապարտութեան:

ՀՈՃԱ ՄԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

Հիմա, սակայն, «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն անոնց ալ նպաստած էր: Որովհետեւ անոնք շատ լաւ ծանօթ էին Վրաստանին, զանոնք բանտէն հանած եւ Րիզա պէյին հրամանին տակ դրած էին, խորհելով թէ կարելի է օգտուիլ իրենցմէ:

Րիզա պէյի մարմինը դեռ Տրապիզոնէն Արհավի չէր մեկնած, երբ քանի մը դէպքեր պատահեցան: Այդ դէպքերէն մին կը վերաբերէր հօճա էֆէնտիի մը: Այս հօճան օր մը երեւան ելլելով Տրապիզոնի մէջ, ասոր անոր հետ սերտ շփումներ ունենալ սկսած էր: Զինքը ոչ Պոլսոյ կառավարութիւնն էր ղրկած, ոչ ալ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ն: Որով ուշադրութիւն գրաւեց իր Տրապիզոնի գործունէութիւնը: Վերջապէս, կատարուած քննութեամբ պարզուեցաւ որ գերման դեսպանատան կը պատկանի: Զինքը Տրապիզոն ղրկած էին հետեւեալ նպատակով.—

Գերմանացիները եւս ունէին մասնաւոր կազմակերպութիւն մը, որ զետեղուած էր դեսպանատան մէջ: Այս կազմակերպութիւնը, որ կը ձգտէր գերմանութեան ծառայել, Գերմաններու ի նպաստ քարոզչութիւն կատարել եւ արեւելեան երկիրները գերման ազդեցութեան ենթարկել, արտաքին աշխարհի առջեւ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբրեւ ընկերութիւն մը:

Տրապիզոն եկող Հօճա էֆէնտին ահա այս ընկերութեան կողմէ ղըրկուած էր: Հօճան իր քով շատ դրամ ունէր եւ հոս ու հոն ցրուելով կ'աշխատէր մարդիկ սիրաշահիլ: Ասոնք Հօճային հետ ռուսական սահմանը պիտի երթային, սահմանին բնակչութիւնը եւս ոտքի պիտի հանէին եւ, սահմանային դէպքեր ստեղծելով՝ պիտի արագացնէին Թուրքիոյ պատերազմի մասնակցութիւնը:

Որովհետեւ Գերմանիա ուժգնօրէն կը փափաքէր որ Թուրքիա ժամ առաջ պատերազմի մտնէ, իր կարելին ի գործ կը դնէր՝ յաջողցնելու համար իր այդ նպատակը: Թէեւ, որոշ էր որ Տրապիզոն եկող Հօճա էֆէնտին իր այդ նպատակին մէջ պիտի չյաջողէր, դեսպանատան ընկերութիւնը խարուելով անոր մեծխօսիկութիւններէն ու խոստումներէն, դրպանը լեցուցած ու Տրապիզոն ղրկած էր:

Հազիւ հասկցուած անոր ժամանման պատճառը, վերջ տրուած էր Տրապիզոնի մէջ իր գործունէութեան: Ծիշդ այդ նպատակով, Հօճան օր մը, Թէշքիլաթին պատկանող անձերուն կողմէ «հրաւիրուեցաւ» Ակումբ, իրեն յայտնուեցաւ թէ բացարձակապէս կ'արգիլուի մնալ Տրապիզոն, եւ, եթէ անմիջապէս Պոլիս չվերադառնայ՝ վերջը գէշ կ'ըլլայ:

Հօճա էֆէնտին Պոլսէն եկած ատեն իրեն համար աղուոր ալ ձի մը բերած էր: Այդ ձին հեծնելով, երբեմն կը պտտէր քաղաքին մէջ: Դրամը սպառ ըլլալուն, ձիազարման մըն ալ վարձած էր: Վերջապէս հօճային քէյֆը տեղն էր: Բայց, Թէշքիլաթը Մախսուսէի կողմէ տրուած այս անակնկալ սպառնալիքին վրայ չուարած էր: Ինչպէս չչուարէր մարդը, քանի որ ակումբին մէջ տեղի ունեցած «տեսակցութենէն» վերջ, երբ ինքզինքը կրկին Տրապիզոնի փողոցներուն մէջ գտաւ, դրպանը միայն ճամբու ծախք մը մնացած էր: Որովհետեւ, թէ գեղեցիկ ձին եւ թէ «երկրին սիրոյն ծախսելիք դրամները», աւելի օգտակար ըլլալով Թէշքիլաթը Մախսուսէին, Տրապիզոնի մէջ ունեցածը չունեցածը՝ հայրենիքի պաշտպանութեան համար՝ անոր «նուիրած էր»:

Այսուհանդերձ, Հօճա էֆէնտին Պոլիս վերադառնալէն քիչ վերջը ինքզինքը վերագտած էր: Կարկանդակին ու փախլաւային համը հեղ մը առնելէ վերջ, անոնց օծիքը չթողուլ հօճաներու փառքն է:

(Շար.)

…թեան մը կազմութեան, տարա… Հայ մշակոյթը եւ սատարել Հայ … ուսանողներու:
…Փարիզի Հայ ուսանողական Միու… կ'ուատարիմ իր կանոնագրին … յղուածին, եւ անշուշտ ի շահ ի… եւ ժողովուրդին, բացարձակա… չի պատկանիր որ եւ է քաղաքա… հոսանքի, այլ համակիր է եւ իր … ներու ներած չափով կ'աշխա… այն կազմակերպութեանց ո… կոչուած են պաշտպանելու հայ … լեզուն եւ բարքերը:
…սակայն, սիրելի հայրենակիցներ, … գաղափարներով օժտուած … թիւն մը իմաստ մը չպիտի ունե… եթէ անոր անդամները անոր … թիւնը ապահովելէ վերջ, զայն … ձեւելի դիրքի մը հասցնել չաշ… ջէին, ի գին ամէն ջանքի:
… այս նպատակով է որ արդի … թիւնը, այնքան նախանձախնդ… Միութեան շահերուն որքան ե… իր նախորդները, որոշած է աշ… զօրացնելու այն կապերը ո… կապուած է հայ ուսանողա… Միութիւնը Փարիզի գաղութին:
… առաջադրութեամբ, վարչու… կը դիմէ հասարակութեան, … անոր բարոյական եւ նիւ… աջակցութիւնը:
… նախ եւ առաջ իր ձայնը կ'ուղղէ … Փարիզահայ մամուլին, խնդրելու … հասարակութեան ներկայացնել մեր … ուսանողութիւնը, անոր դերը եւ մեր … ազգային կոչումը,— թէ ուսանողու… թիւնը պէտք է աւելի ուշադրութեան … արկայ ըլլայ, ինչպէս օտար ազգե… մօտ, թէ ուսանող եւ աշակերտ … րը չփոթելու չենք մեր մաքերուն …, թէ ուսանողութիւնը տղայու… չէ, այլ ազգի մը էական տար… ապագայ ամբողջ յոյսը, որով … է հետաքրքրուիլ եւ քաջալերել … վայրկեան:
…ետոյ վարչութիւնը իր ձայնը … ուղղէ բուն հասարակութեան, խնդ… լով անոր մասնակցութիւնը, մեր … հանդէսներուն, դասախօսու… եանց եւ նոյն իսկ ընկերական հաւա… յթներուն: Մտածեցէք, սիրելի … հայրենակիցներ, թէ տնտեսական եւ … քաղաքական աննախընթաց ժամա… ներ է որ կ'ապրինք եւ թէ կան … մէջ ուսանողներ որոնք պարզա… չքաւորութեան մէջ կ'ուսանին՝ … թեամբ պատրաստելով ազգին … ազգային համար:
… վերջիններուն կացութիւնը կարե… եղած չափով մեղմացնելու նպա… կով, վարչութիւնս «Կարօտ ուսա… ղներու սնտուկ» մը բացած է, որուն … մար սիրով կ'ընդունուին հասա… կութենէն եղած նուէրներ, Միու… եան հասցէով:
…իրելի հայրենակիցներ, ժամա… կները աւելի քան դժնդակ են, որ… ոգի իւրաքանչիւր հայ մասնակցի … եղբօր համար եղած օգնութեան … րծին: Այս պարագան կը չնշուի … իսկ մեծագոյն ազգերուն մէջ:
…ստահ թէ ներկայ կոչը պիտի ար… անայ հասարակութեան գնահա… նքին, վարչութիւնը կը փութայ … րհաւորել Նոր Տարին եւ կը վստա… ցնէ թէ Ուս. Միութիւնը պիտի … նայ արժանի հանդիսանալ եղած … վստահութեան եւ բարձրացնել իր … իր կարգապահութեան շնորհիւ, … ժողովուրդին պատիւը, մտա… ուժը, լեզուն եւ անոր աւանդու… թիւները ինչպէս հայ, նոյնպէս եւ … ար շրջանակներու մէջ:

Ատենապետ՝ Ա. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ
Ատենադպիր՝ ՀԱՅԿ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ՉՈՒԶԵՐ ԲԱՆԱԿՑԻԼ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ

…Նախարարական խորհուրդը առջի… … ժողով գումարեց, քննելու հա… … գերմանական խնդիրը՝ կառա… … րութիւնը դիւանագիտական բա… … կցութեանց կողմնակից ըլլալով … հանդերձ, կը մերժէ ուղղակի բա… … կցիլ Գերմանիոյ հետ եւ ընդունիլ … նոր վերազինման պահանջը:

Օրուան գիրերը

»»»·«««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (…էքեար եւ բանաստեղծութիւն): …րեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենա… …ր «Ցառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.:
2. ԱՐԵՒ, ԱՐԵՒ, (հիւծախտաւո… … մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Մի… …քէլեան: Մատենաշար «Ցառաջ» … 2: Գին 10 ֆրանք:
3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: …րեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 ֆր.: …դիմել «ՑԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

00000

Արինէրու հանդէսը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր գաղութի կեանքին մէջ սփոփարար երեւոյթ մըն է, նաեւ Հայ Արինէրու կազմակերպութիւնը:

Այն պահուն, երբ սունկի նման կը բուսնին բազմաթիւ եւ բազմազան միութիւններ եւ կը չքրնան առանց չօշափելի դեր մը կատարած ըլլալու, Հայ Արինէրու Միութիւնը կը մնայ խոնարհ, օգտակար ու մշտադալար ծառ մը:

Քանի մը օր առաջ մեզի ցոյց տրուին Տօմինիքէն փողոցի գետնայարկ ու լքուած սրահ մը, ուր խումբ մը արինէր կ'աշխատէին մրջիւնի համբերատարութեամբ: Ցիննեակ մը վառվռուն պատանիներ, որոնց աչքերուն մէջ փայլող կրակը Արմէններու յատուկ քաջութիւնն ու կորովը կը յայտնաբերէ, հայ «ուսումնական»ներէ, «տխար»ներէ ու «բանդէտ»ներէ զուրկ ըլլալով հանդերձ, կրցած են պահպանել իրենց գոյութիւնը եւ նոր նուաճումներ կատարել:

Միջազգային ճամբարին իրենց մասնակցութիւնը եւ վայելած համակրանքը մէկն է իրենց յաղթանակներէն:

Ու ճամբարէն վերջն ալ իրենց եռանդագին աշխատանքները գրաւական են նոր յաջողութեան:

Մարսէյլի Հայ Արինէրը ունին իրենց սեփական սկաուտական բոլոր անհրաժեշտ գոյքերը, լուսանկարչական եւ սինէմայի յատուկ գործիքներ, իրենք կը նկարեն արիական ու միջազգային սկաուտական կեանքի վերաբերեալ հանդիպումները, արշաւներ, բանակումներ, կը պատրաստեն սինէմայի ժապաւէնները եւ կը ցուցադրեն աւելի զարկ տալով սկաուտական պրոպականտին եւ իրենց կապելով հայ մանուկները:

Մեր արինէրը ճշդապահ են ու կարգապահ: Իրենց հաւաքոյթները տեղի կ'ունենան կանոնաւորաբար:

Տեղի կ'ունենան դասախօսութիւններ, մարզական խաղեր, արտասանութեան եւ երգի փորձեր:

Ի՞նչպէս չհիանալ այս բուռ մը տղոց վրայ, երբ անոնք իրենց տարեկիցները արդէն իսկ ճանչցած պարասրահներու կեանքը եւ ուրիշ ուծացող վայրերը, ուսերը կը թօթվեն, կը հեռանան հայկական ձեռնարկներէ, մինչ հայ արինէրը հպարտութեամբ կը կրեն զրկանքը որ ցեղային է, դժուարութիւններ՝ որոնց մեղմէ չատեր չպիտի կրնային տոկալ:

Արինէրու արշաւներն ու բանակումները, առատ ու հրապուրիչ նիւթ կը մատակարարեն մեր շրջանի հայ մանուկներուն: Իսկ Արինէրու պարկեշտութիւնն ու կարգապահութիւնը՝ պատկառանք կրնան ազդել նաեւ չարք մը երիտասարդական միութիւններու: Իրենց տարազը գեղեցիկ է: Խնամուած ու կոկիկ կը հագնին: Կապոյտ բրդէ ֆանելներու վրայ գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կը կազմէ հայկական եռագոյնը:

Եւ կապոյտը, իրենց սեւ աչքերուն, կարմիր այտերուն, առոյգ շարժումներուն կուտայ կախարդանք մը:

Ուրիշ կարգ մը սկաուտներու պէս չեն ծխեր, չեն խմեր, չեն հայհոյեր. ընկերադաւ չեն: Սկաուտական պատասխանատուութիւնը բարձր է իրենց մէջ: Հայերէն կը խօսին, թէեւ կան որ Թրքախօսներու զաւակներ են եւ նախապէս Թրքախօս էին:

Անցեալ շաբաթ երեկոյեան, տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Հայ Արինէրու հանդէսը:

Թէեւ տղաքը օտար վարժարաններ կը յաճախեն, բայց երգեցին ազգային եւ ժողովրդական երգեր եւ արտասանեցին հայերէն ընտիր կտորներ:

Պարեցին հունգարական պարեր, զոր կրցած էին սորվիլ Հունգարիա գացած ատեն:

Գնահատելի յաջողութեամբ տեղի ունեցան մարզանքներ: Գեղեցիկ ու խիստ հաճելի նորոյթ մըն էր «սկաուտ պատրաստող» մեքենան:

«Բանակումի կրակի շուրջ» կենդանի պատկերը, յաջողեցաւ խանդավառել նաեւ հանդիսատես չափահասներ ու ծերեր:

Մօրսի այբուբենի եւ դրօշախօսութեան միջոցով հանդիսականներու կողմէ գաղտնապէս յայտնուած մտքերը պարզաբանուեցան:

Իսկ սկաուտական խաղերը գնահատուեցան ջերմ բացագանչութիւններով եւ ծափերով:

Հանդէսին հրաւիրուած էին մասնակցելու նաեւ Մարսէյլի հայ Արենուշները, որոնք իրենց հայկական պարերով աւելցուցին փայլը հանդէսին ու խանդավառութիւնը հանդիսականներուն:

Ի վերջոյ «Մինչ Արի»ի միջոցով ցուցադրուեցան Հունգարիոյ մէջ տեղի ունեցած միջազգային ճամբարի տեսարանները եւ ներկաները առիթ ունեցան վայելելու ճամբարի կեանքը:

Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին ու սակայն մանուկներու բազմութիւն մը կոթնած պաղ պատերուն, չէր կրնար բաժնուիլ իր սիրելի շարժումին մասնակցող արիներէն:

Սկաուտի՛զմ, իսկականսկաուտիզմ, ե՞րբ պիտի սիրենք ու քաջալերենք այդ արդիական գերազանցօրէն օգտակար շարժումը:

ՄԱՐԱՋՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

00000

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, Ց. Ֆրէնկեանի Արատի եւ Թմըշօրայի մէջ հիմնած շաքարի հսկայ գործարանները, Խլէպնիկեանի, Տիարպէքիրեանի ու Կուրտիկեանի Չերնովիցի, Պուքրէշի եւ Կոստանցայի մէջ հիմնադրած մանիֆաթուրայի եւ աստեղէններու հոյակապ գործարանները, ինչպէս եւ մեծ թիւով հայ ճարտարարուեստական ու առեւտրական հաստատութիւնները, մեծ զարկ մը տուին Ռումանիոյ ճարտարարուեստին ու առեւտրական շարժման, ընտրուէր բանուորներու գործ հայթայթելով:

Հայերը Ռումանիոյ մուած են նաեւ օգտակար քաղաքացիներ, որոնք ազգային ու միջազգային մեծ համբաւ վայելած են: Հայազգի Սփիրօ Հարէթ Ռումանիոյ Պեստալոցին եղած է: Քանիցս հանրային կրթութեան նախարար, ամէն կրթական գործը դրած է նորագոյն արդիական ուղղութեան մը մէջ: Իր անունով մշակութային միութիւններ, յիշատակարաններ եւ անուանի փողոցներ կան երկրին մէջ:

Հայկական ծագում ունեցող Էմինէսքու (Էմինեանց) Ռումանիոյ ազգային մեծագոյն բանաստեղծը եղած է: Պ. Բըլըքլիու մեծահամբաւ բժշկապետ եւ փրոֆէսօր, ու իր եղբայրը Բըլըքլիու՝ իրաւագէտ եւ օրէնսդիրութեան ուսուցչապետ, մեծ յարգանքով կը յիշատակուին Ռումանիոյ մէջ:

Ելմտագէտ Հայորդին Մաճարու՝ քանիցս եղած է Ռումանիոյ ելմտական նախարար: Գրիգոր Թրանքու Եաշ՝ հայազգի ուսուցչապետ իրաւագիտութեան, եղած է քանիցս նախարար, երեսփոխան, բոլորէն սիրուած տրիբունն է երկրին եւ հիմնադիրը՝ օգտակար հաստատութիւններու: Կարապետ Իբրայիլեան (Իբրայիլեանու) տնեսագիտական համբաւ չահած գրագէտ է, որ վերջերս ստացաւ գրականութեան մրցանակը՝ 100 հազար լէյ: Ազնաւուրեան, Պուքրէշի ամենանշանաւոր իրաւագէտներէն մէկն է, որուն հանդէպ մեծ ու գնահատական ակնածանքով կը վերաբերին երկրին վարիչ բոլոր տարրերը, ինչպէս եւ երկրին զանազան մեծ կեդրոններուն մէջ հայ անունին բարի համբաւը բարձրացնող մեծ թիւով Հայեր:

Ռումանիոյ զինուորական ասպարէզին մէջ ալ համբաւ չահած հայազգի զօրականներ կան, որոնց մէկն է զօր. Ցակոբ Զատիկը, խորապէս սիրուած ու յարգուած ամբողջ երկրին մէջ:

Ռումանիոյ մէջ Հայերը գնահատուած են պետական բոլոր շրջանակներէն, իբրեւ երկրին օգտակար եւ աշխատասէր տարրեր:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ Մ. Նահանգներու մէջ

00000

Մ. Նահանգներու Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը (օրինաւորը) հետեւեալ որոշումները տուած է իր վերջին նիստին մէջ.—

Ա.— Ուսուցչական համագումարը հրաւիրել 1934ի յունուար 4—5ին (հինգշաբթի եւ ուրբաթ):

Բ.— Պաշտօնական բացումը կատարել յունուար 3ին (չորեքշաբթի) երեկոյեան ժամը 8ին, Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային սրահին մէջ:

Գ.— Համագումարին հրաւիրել բոլոր պաշտօնավարող ուսուցիչ – ուսուցչուհիները եւ մասնագէտ ուսուցիչներ:

Դ.— Հրաւիրել դպրոցներու վարիչ մարմինները (Հոգաբարձութիւն, Հայ կ. Խաչ, Խնամակալութիւն, եւն.) իրենց ներկայացուցիչներով մասնակցելու համագումարին:

Ե.— Այդ առթիւ հրահանգ տալ հոգաբարձութիւններուն, որ հոգան պատգամաւորներու եւ ուսուցիչ ուսուցչուհիներու ճանապարհածախսը:

Զ.— Հոգ տանիլ Նիւ Եորք ժամանող պատգամաւորներու եւ ուսուցիչներու բնակութեան մասին:

Է.— Համագումարին մասնակցողները պարտաւոր են իրենց հետ բերել գրաւոր տեղեկագիր եւ վիճակագրութիւնները դպրոցի մասին:

Օրակարգին մէջ կը գտնուին հետեւեալ կարեւոր խնդիրները.— Ուսումնական ծրագիր եւ դասընթացք, դպրոցական շէնք, միատեսակ դասագիրք, ուսուցիչներու պատրաստութիւն, Ուսուցչական Միութիւն, Կրթական հիմնադրամ եւն.:

ՀՕՎԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԷՄ

Ամերիկեան Երեսփ. Ժողովին Քալիֆորնիոյ երեսփոխաններէն Պ. Տէնվըր Զըրչ, վերջերս հեռագիր մը ուղղեց նախագահ Րուզվէլթին, ի նպաստ «Խորհ. Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման», Խորհրդային Միութեան ճանաչման առթիւ:

Նկատի ունենալով այն ահաւոր պայմանները, որոնց մէջ կը գտնուի Խորհ. Հայաստանը՝ իր աշխարհագրական աննպաստ եւ նեղ սահմաններով, եւ Սփիւռքի հայութիւնը՝ իր անօրինակ եւ վտանգաւոր կացութեամբ, միտք կը ծագի դիմել երկու բարեկամ կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն դարման մը գտնելու համար, եւ դարմանումի իբրեւ միջոց ցոյց կը տրուի «Խորհ. Հայաստանի սահմաններու ընդարձակումը:

Իր հեռագրով ի՞նչ կ'առաջարկէ Տէնվըր Զըրչ: Կը խնդրէ նախագահէն Լիթվինովի հետ ունենալիք խորհրդակցութեան ընթացքին, քննել Խորհ. Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման հարցը:

Տէնվըր Զըրչի հեռագրական դիմումէն մէկ օր յետոյ իսկ, մեծ փութկոտութեամբ, ինչպէս կ'իմանանք «Ֆրէզնօ Պի»էն, Հօկի եւ Խորհ. Միութեան Բարեկամներու կողմէ կը գումարուի հաւաքոյթ մը, ուր կը պատրաստուի բանաձեւ մը, ժխտելու համար Տէնվըր Զըրչի դիմումը:

Ի՞նչ են սոոնց պատճառաբանութեանց հիմերը: Ասոնք նկատի ունեցած են, որ այդպիսի գործողութիւն մը պիտի համարուի միջամտութիւն մը եւ խանգարում այն խաղաղ եւ բարեկամական կենակցութեան, որ տիրէ Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ հանրապետութեան միջեւ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ

(7 Հոկտ. 1933)

Հայ Մշակոյթի Օրուան կազմակերպիչ Ցանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ հաշուեկշիռը.—

ՄՈՒՏՔ	
Տոմսակներու վաճառումէ՝	6453,30
Նուիրատուութիւններէ՝	500
Հ. Բ. Ը. Միութենէն՝	220
Զանազաններէ	96
Գումար	7269,30
ԵԼՔ	
Սրահի, արուեստագէտներու, հեղինակի իրաւունքի, աղքատներու տուրքի, տպագրութեան, թղթակցութեան եւ այլ ծախքերու	7056,30
Պարտք	31,75
1932ի պարտքին առ հաշիւ վճարուած	181,25
Գումար	7269,30

Հայ Մշակոյթի Օրուան կազմակերպիչ յանձնախումբը իր խորին շնորհակալիքը կը յայտնէ բոլոր հայ արուեստագէտներուն, որոնք իրենց մասնակցութեամբ աւելցուցին հանդէսին փայլը, ինչպէս նաեւ հասարակութեան, որ իր ներկայութեամբ քաջալերեց նախաձեռնողները եւ ապահովեց տօնակատարութեան յաջողութիւնը: Նոյնպէս իր խորին շնորհակալիքը կը յայտնէ նուիրատուներուն, եւ մասնաւորապէս Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Կախարդական համով, բաղդատեցէք եւ դատեցէք ուրիշ տեսակներ.
STAMBOUL, տուփը 10 ֆր.:
SPÉCIAL, տուփը 6 ֆր. 60:

ՄԱՄՈՒԼ

Կարսը..

»»»·«««

Անկուսակցական «Մշակ»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 նոյ.).

— «Տարիներ առաջ գրած եւ քննադատած ենք Կարսի անկման միջոցին տեղի ունեցած ցաւալի թերութիւնները ու անճարակութիւնները եւ նոյն իսկ ծանր որակումներով խարազանած ենք նաեւ պատասխանատուները: Մեր մտքէն սակայն ոչ մէկ ատեն անցած է դաւաճանութիւն կամ անհայրենասիրութիւն վերագրել այն անձերուն որոնք այդ միջոցին մեր նորածին Հանրապետութեան ղեկը կը վարէին:

Ցաւով դարձեալ կ'անդրադառնանք այդ դէպքերուն պարզապէս ստիպուած «Պայքար»ի յանախակի անհամ ու զզուելի դարձած յարձակումներէն այդ ուղղութեամբ:

Կը թուի թէ «Պայքար»ի խմբագիրները մեր ցեղի ձախորդութիւնները իրենց դրամագլուխ դարձուցած խղճի հանգստութեամբ եւ թեթեւ ճաշակով, ափ կ'առնեն ամէն անգամ Կարսի դռները, երբ կ'ուզեն իրենց հակառակ այդ կուսակցութեան որպէս զօրաւոր հարուած մը տալ: Այդ ամբոխավարական «ելոյթ»ները ո-րոնցմով կը վխտան այդ թերթին էջերը, կրնան մոլորեցնել միամիտ շարքայինները, բայց չեն դիմանար լուրջ դատողութեան եւ քննադատութեան:

«Պայքար» այս յանախակի յարձակումներով ինքզինք միայն վարկաբեկ կ'ընէ բոլոր անոնց աչքին որոնք գիտեն խորհիլ եւ դէպքերը վերլուծել իմաստութեամբ:

Արդեօք Կարսի բերդերը անպարտելի՞ պիտի մնային Թուրքերուն առջեւ եթէ Դաշնակցութեան տեղ «Պայքար» եւ իր սպայակոյտը վարած ըլլային հայ բանակին ճակատագիրը: Եթէ այդ միջոցին Դաշնակցութիւնը եղաւ ղեկավարը մեր անկախութեան գործին եւ ձախողեցաւ, կը նշանակէ թէ հայ ժողովուրդը ի վիճակի չէ եղած անկէ աւելի զօրաւոր կուսակցութիւն մը մէջտեղ հանել իր գոյութեան պայքարի օրերուն:

Բայց ի՞նչ պէտք կայ անհամ ծամծմոցներն ու անվայել յարձակումները պետութեան մը վրայ որ դեռ հազիւ երկու տարուան կեանք ունէր շրջապատուած քաղաքական եւ տնտեկան աննպաստ պայմաններով:

Դարերու ուժ և վարկ ունեցող Անգլիան անգամ ձախողեցաւ Քիւթէլ Ամարայի եւ Տարտանէլի առջեւ: Ուրիշներու օժանդակութեամբ ազատագրուած Յունաստանը ամօթալի պարտութիւններ կրեց եւ հարիւր տարուան պատրաստութենէ ու փորձառութենէ յետոյ ԻԶՄԻՐի առջեւ նահանջեց ոտքի տալով իր դարերու երազը:

Ձախորդութիւնները ազգերու կեանքին մէջ անխուսափելի են, նոյն իսկ զօրաւորներուն: Ո՞ւր մնաց մեզի նման խեղճ ու տկար ժողովուրդներու համար: «Պայքար»ի խմբագիրները փոխանակ անցեալէն դասեր առնելու եւ համագործակցութեան եւ եղբայրսիրութեան օրինակ հանդիսանալու, որոմ կը ցանեն, թոյն կը սփռեն եւ իրենք իրենց ձեռքերով «ԿԱՐՍԵՐ» կը ստեղծեն մեր գաղութի ժողովուրդի կեանքին մէջ ամէն ատեն:

Եթէ «Պայքար»ի անհաւասար ուղեղի տէր խմբագիրները քիչ մը աւելի պարկեշտութիւն, եւ հայրենասիրութիւն ունենային, մեր գաղութին վիճակը տարբեր կ'ըլլար:

Մօտ տասնեւհինգ տարիներ առաջ պատահած տխուր դէպքերու շարունակական կրկնութիւնը իրենց դրամագլուխ դարձնելը կը նմանի այն սնանկացած վաճառականին, որ իր հին տոմարները թղթատելով կ'աշխատի անցեալովը մխիթարուիլ: Իսկապէս «Պայքար»ի խմբագրութեան բրածը քաղաքագիտական եւ դիւանագիտական տեսակէտով սնանկ մարդու գործ է»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Լոյս տեսաւ «ՎԷՄ» հանդէսի երկրորդ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.— *Իրազեկ*՝ «Առաջին հայ թատերգութիւնը», *Ա. Ջամալեան*՝ «Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», *Ց. Զաւրեան*՝ «Սայեաթ Նովա», *Մ. Պարսամեան*՝ «Վահան Թէքէեան», *Ա. Աբեղեան*՝ «Հայագիտութիւնը յետպատերազմ. Գերմանիայում», *Ա. Խոնդկարեան*՝ «Օպոզիցիան Հանրապ. Հայաստանում», *Վ. Փափազեան*՝ «Հայկական բարենորոգումները», *Վ. Մինախորեան*՝ «Անջատականները», *Ա. Գիւլխանդանեան*՝ «Օգոստոս Հինգը», *Սեբաստացի Մուրատի Ցուշատետրը*», *ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ*: *ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ*. գիրք եւ մամուլ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ. ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ. Վ. *եպ. Մանկունի*՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»: Պատկերազարդ:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները:

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

ԱՅԼԵՒՍ ԹԵՐԹ ՉՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆ.—

1 Անոնք որ չեն փակած իրենց առկախ հաշիւները, ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐԵՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ:

2. Անոնք որ ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՁԳԱԾ ԵՆ մեր նամակները:

3. Անոնք որ ՈՉ ՈՒՂՂԱԿԻ, ՈՉ ԱԼ ԳՈՐԾԱԿԱԼԻՆ միջոցաւ կը կարգադրեն իրենց հաշիւները: (ԱՅՍ ԿԷՏԸ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ):

4. Անոնք որ պարտք ունին ծանուցումներէ:

Թերթերու առաքումը դադրեցնելէ յետոյ, պայմանաժամ տալով բարեմիտներուն, միւսներուն մասին պիտի դիմենք ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ:

Մեզի համար հաճելի չէ անախորժութիւն պատճառել ո եւ է բաժանորդի:

Ընդհակառակն, կ'ուզէինք որ ինքնաբերաբար սրբագրուէին կարգ մը բարքեր, ներշնչուելով միջավայրէն:

Դժբախտաբար, ինչպէս մեր միւս պաշտօնակիցները, մենք ալ հարկադրուած ենք ատեն – ատեն եւ մանաւանդ տարեգլուխի առթիւ յիշեցնել չափազանց տարրական պայմաններ…

ԿԱՂԱՆԴԻ ԵՒ **ԾՆՈՒՆԴԻ** հայկական աւանդական ձեր սեղանը չի կրնար հայրենի յուշերով կատարեալ ըլլալ՝ առանց «ԵՐԵՒԱՆ» օղիին, որ կը ծախուի ամէն տեղ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը *8.30*ին 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը: Ներկայանալ անդամատետրով: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՊԱՆԻԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» *ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունվար 2, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ալթունեանի բնակարանին մէջ՝ 17,* Rue Ampère, CACHAN.

ԻՍԻԻ «Զաւարեան» *կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան:*

ԻՍԻԻ «Մուրատ» *խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:*

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԳՈՆԷՍԻ «Վարդան» *կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան:*

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» *ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ, ժամը ճիշտ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:*

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ Կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 204, Rue Garibaldi, chez Peronnet *սրճարանի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ և պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

Այրի Տիկին Հէրմինէ Ս. Աղասեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Ճշմարտախօս եւ Զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Ճշմարտախօս եւ Զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Տավէնի եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ փեսին՝

ՋԳՕՆ ԱՂԱՍԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր *26*ին *45* տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Ուրբաթ առաւօտ ժամը *11.30*ին իր բնակարանին մէջ 1, rue Pasteur, Enghien-les-Bains:

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Կառ տիւ Նորէն շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 10.55ին:

ԾԱՆ.— Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Հրապարակային բանախօսութիւն

կազմակերպուած *ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին *Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ* մէջ

Կը խօսի՝ ընկեր **Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ**

գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ վասպուրական «*Արծիւ*» ֆանֆառին, ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի:

երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ լոյս ընկեր-համակրական խնջոյք եւ տօնածառ:

Ընկերահամակրական թէյասեղան

կազմակերպուած *Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30*ին* Salle des Fêtes*ի ՄԷՋ*

կը խօսի ընկեր **Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ**

ներկայ կ'ըլլան տեղւոյն ընկերվարականները, *Տիկ. ԼԱՓԷՋ* եւ *Պ. ԿՐՕԼ*

Կը նուագէ Տէսինի ֆանֆառը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

Կազմակերպուած՝ Ֆր. Հ. Կ. Խաչի Վիէնի Մ.Ճիւղի Դպրոցի կողմէ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը Շին՝ Ռ. Ա. Կ. սրահին մէջ

Մանկական պարեր, մենախօսութիւն, խմբերգ եւ մանկական ներկայացումներ դպրոցի փոքրիկներու կողմէ:

Բազմանի ճաշկեր եւ տօնածառ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԼԻՕՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

(Նուէրներ անխտիր բոլոր հայ մանուկներու)

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը *8.30*ին

Երրորդ թաղապետարանի սրահին մէջ

Հանդէսէն վերջ՝ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆի ճաշարանին մէջ, 202, rue Boileau

Թէյասեղան, երեկոյթ-պարահանդէս, երգ, խմբերգ, նուագ, ճազ՝ ղեկավարութեամբ փոքրիկն Պետօի (*6 տարեկան*) *իր* Pierro *ճազով:*

Մուտք 1 ֆրանք:

Պ ԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

30 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) **Métro St. Augustin**

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ **MARECHAL PETAIN**ի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երկու օրքէսթր, քօթիյեօն, աթրաքսիոն: Ճոխ պիւֆէ:

Սմոքինկ կամ սեւ հագուստ պարտաւորիչ

ՄՈՒՏՔ՝ 10 *եւ* 20 *ՖՐԱՆՔ:*

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 – 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր Գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏՊԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul - Bert. Lyon.

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆ

97 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.30ին

ՆԵՐԿԱՅ ԳՏՆՈՒԻԼ ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԸ

ՎԱՅԵԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍՆ ՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ

Վիճակահանութեան դրուած վերոյիշեալ 25 Պարգեւ - Տոմսակներուն թիւերն են.—

3	*ՏՈՄՍԱԿ*	4.*րդ*	Tranche	*Թիւ*	55855 - 55857	Serie	S
1	»	»	»	»	55881	»	S
1	»	»	»	»	79179	»	X
10	»	5.*րդ*	»	»	30461 - 30470	»	V
10	»	»	»	»	39011 - 39020	»	Y

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոֆաժ.* **rue Pierre Curie.** *K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie.* **13**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրապարակաւ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ տեղւոյս Ֆ. Կ. Խաչի և Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւններուն, ընկերներուս և բարեկամներուս, որոնք անձամբ հիւանդանոց այցելելով մխիթարեցին զիս վիրաբուժական գործողութեանս առթիւ:

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Վիէն (Իզէր)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ և ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

Médaille d'Or 1930

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ **Provence 38 — 63**

Diplôme d'Honneur 1931

Միակ ներկայացուցիչը «**Le Cerf**» *հէլվայի:*

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում:

Այցելեցէք մեր Նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ու արժէքի Նպարեղէններ: Թրքական լաւագոյն սուրճ:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ.

ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Société PEUREUX

12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58—10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՅՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 48 rue Chaponnay. Lyon (Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

ՆՈՐՏԱՐԻԻ եւ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԻԹՈՎ, ԴԻՄԵԼ ԾԱՆՕԹ ՈՍԿԵՐԻՉ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

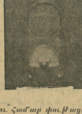
Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. Paris (19)

Métro: Crimée Autobus: AJ, AV, CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, պատի ու զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ, տնական սպասներ ՋԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ, որոնց վրայ դարձեալ 10 առ 100 բացառիկ զեղչ:

Նորոգութիւն ժամացոյցներու, շինութիւն եւ փոփոխութիւն գոհարեղէններու խիստ չափաւոր գիներով: ԿԸ ԳՆԵՆՔ ոսկեղէններ ու թանկագին քարեր ամենաբարձր գիներով: ԿԻՐԱԿԻ օրերը եւս բաց է վաճառատունը.

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

(Ամերիկեան կազմած)

վերջին կատարելագործութիւն,

Անմրցելիօրէն աժան գին:

Loterie Nationaleի *յառաջիկայ* **tirages**ներէն *ձեր միլիոնատէր ըլլալուն լուրը անմիջապէս իմանալու համար փութացէք գնել 5 կամ 7 լամբնոց* **pick - up**ի **prise**ով *անզուգական այս* **postes***երէն:*

Դիմել անձամբ կամ նամակաւ Փարիզի Ecole Pratique de Radioélectricité*էն վկայեալ եւ նախկին* (Essayeur Radio-Vitus)ի՝

ՊԱԹԻՍԱԹ Կ. ՔԵԱՀԵԱԵԱՆԻ

4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine:

(Gare St. Lazare*էն մինչեւ հասցէին վայրը 12 վայրկեան*):

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR"

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացուած պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ———— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. Թէյերու' անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշէճիներու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց օրապահիկը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն:*

դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

500 ՖՐ. ՆՈՒԷՐ

500 *ֆրանք նուէր բոլոր անոնց, որ մեր վաճառատունէն կ'ապսպրեն գրպանի ժամացոյց մը այր մարդու, նիքէլ, գեղեցիկ, անխորտակելի ապակիով, գինը՝ 29 ֆրանք, եւ միաժամանակ մեզի կը ղրկեն ճիշդ լուծումը հետեւեալ թուաբանական խնդրին.—*

—	—	—
—	5	—

ԻՆՉՊԷՍ ԼՈՒԾԵԼ ԽՆԴԻՐԸ.—

Թիւ 1-9 տեղաւորել ինը քառակուսի աչքերու մէջ, ինչպէս ցոյց կը տրուի նկարին վրայ, ամէն ուղղութեամբ (ուղղահայեաց, հորիզոնական, անկիւնակապային), գումարը պէտք է ըլլայ 15:

1.— Լուծումը պէտք է ղրկուի փակ պահարանի մէջ:

2.— Մրցանակներու բաշխումին համար ո՛չ վիճակ պիտի ձգուի եւ ոչ ալ վիճակահանութիւն պիտի կատարուի. 500 ֆրանքի մրցանակը պիտի վճարուի իւրաքանչիւր անձի որ ղրկած է ճշգրիտ լուծումը:

3.— Ապսպրանքները եւ լուծումները կ'ընդունուին մինչեւ 31 Յունուար 1934: Անոնք որ ճիշդ լուծած են, նուէրը փոստով կը ստանան փետրուար 17ին:

Նոյն օրը *ՅԱՌԱՋ*ի մէջ պիտի յայտարարուի ճիշդ լուծողներուն անունները:

4.— Ժամացոյցին հետ կը տրուի վկայագիր մը, որ իրաւունք կուտայ նուէրը ստանալու, եթէ ճիշդ լուծած է խնդիրը:

5.— Ժամացոյցը կը ղրկուի նաեւ *քանիը ռամպուրսմանով*, եւ ծախքերու համար կը գանձուի յաւելուածական 3 ֆրանք 95 ս.:

6.— Եթէ չհաւնիք ժամացոյցին, կրնաք ետ ղրկել 10 օրուան մէջ եւ ետ ստանալ ձեր վճարածը:

Գրել պարզ եւ որոշ ապսպրանքը, խնդրին լուծումը, ձեր անունը եւ հասցէն ղրկել՝ **Maison BERNSTEN**

10, rue Montaleau. Sucy.En.Brie (S. O.)

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նահանգապետարանի *29* դեկտ. *1931* թուակիր արտօնութեամբ

ԼԱ ՌՕԶէն (*La Rose*) *քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ զ'Օլիվի* (*Chemin des Olives*) *հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Martégaux*ի *կայարանին* (*arrèt fixe*) *առջեւ,*

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 *քառակուսի մէթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով:*

Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ՝

Պ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻՍՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆի

Շաբթու մէջ ամէն օր *Bar des Lions. Cours Belsunce.*

իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն *18:*

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տխքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք:*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տխքեր՝* 10 *ֆրանքի:*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնս մը՝* 10 *տխքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի:*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ ՆՈՐ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՕԺՏՈՒԱԾ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀՆԵՐ

ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՅՆԶԳՈՅՆ ԼՈՅՍԵՐՈՎ:

Կը տրամադրուին հարսանեկան հանդէսներու (ամէն յարմարութիւններով) ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու, ժողովներու եւյլն.:

Դիմել՝ 13, rue, Pierre Curie, Kremlin - Bicètre, Métro: Porte d'Italie

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933
30 Décembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2382 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՒԺԱՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՋՈՀԸ

Երկուշաբթի օր, երբ փարիզեան թերթի մը մէջ կարդացինք Ղեւոնդ արք. Դուրեանի սպանութեան լուրը, պարտք սեպեցինք քննել բոլոր տրամադրելի աղբիւրները, տեղեկանալու համար մանրամասնութեանց:

Ընթերցողները երեք օրէ ի վեր կը կարդան այդ մանրամասնութիւնները:

Այսօր առաջին օրն է որ չգտանք ո՛ր եւ է նոր տեղեկութիւն:

Օրը օրին թարգմանելով լուրերը, առաջին առթիւ դրած էինք հետեւեալ ծանօթութիւնը.—

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Քիչ անդին պիտի կարդաք գոյժ մը,— Ղեւոնդ արք. Դուրեանի դաշունահար սպանութիւնը՝ Նիւ Եորքի եկեղեցիին մէջ:

Թարգմանած ենք ինչ որ կար Փարիզի անգլեւամերիկեան եւ տեղական թերթերուն մէջ, իբրեւ հեռագիր: Ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին, թէ սպանութեան նախընթաց պարագաներու եւ թէ բուն հեղինակներու մասին: Առայժմ այնպէս ցաւալի է որ ներքին պայքար մը կը յանգի սպանութեան: Առ այժմ չենք ուզեր քրքրել այդ պայքարին բարդ ծալքերը, սպասելով նոր լուսաբանութեանց (Յառաջ, 27 դեկտ.):

Նախակրթարանի աշակերտ անգամ, ուրիշ բան չպիտի գտնէր այդ կարճ յայտարարութեան մէջ, եթէ ոչ պարկեշտ վերապահում: Եւ յետոյ պարզ համբերութիւն, «սպասելով նոր լուսաբանութեանց»:

Եկա՞ն այդ լուսաբանութիւնները: Ոչ տակաւին: Թերթերու հեռագրական լուրերը և ոստիկանութեան հակասական յայտարարութիւնները բան չեն ապացուցաներ դեռ: Անոնք չեն լուսաբաներ ամբողջ ողբերգութիւնը:

Հարկ է սպասել ամերիկեան թղթարերին, որ կը հասնի 10—15 օրէն, եւ դատավարութեան, որ տեղի կ՚ունենայ չորեքշաբթի օր, ինչպէս կը հաղորդէին երէկուան հեռագիրները:

Ի՞նչ եղաւ մեր առաջին տպաւորութիւնը, երբ կարդացինք լուրը.—

1. «Այսպէս ցաւալի է որ ներքին պայքար մը կը յանգի սպանութեան»: (Յառաջ, 27 դեկտ.):

2. Դատապարտելի է արարքը, իր եղերական մանրամասնութիւններով:

3. Դաշնակցութիւնը, եթէ որոշում իսկ տայ, չի կրնար այնքան անճրկիլ, ահաբեկում կատարելու համար դոց շէնքի մը մէջ, եկեղեցական արարողութեան պահուն, բազմամարդ հասարակութեան մը առջեւ, ուր կան կիներ եւ երախաներ, ուր միայն հրմշտուքը եւ խուճապը կրնան աղէտի յանգիլ: (Թուրք արիւնարբու հրէշներու սպանութեան առեն իսկ, դաշնակցական ահաբեկիչը պարտք սեպած է հեռացնել անոնց ընկերացող կիները: Յետոյ, հոգեւչահ քարոզ չէ Խանասորի երգին ծանօթ հատուածը):

4. Նոյն իսկ եթէ դաշնակցական անհատներ ծրագրած եւ կատարած ըլլան դաշունահար սպանութիւնը, ինչպէս կը կասկածի ոստիկանութիւնը, կուսակցութիւնը չի կրնար պատասխանատու համարուիլ այդպիսի խժդժութեան մը:

✕

Այս տպաւորութիւնը կը պահենք այսօր ալ: Եւ կը յայտարարենք հրապարակաւ:

Այժմ կարդացէք ռամկավար պաշտօնաթերթը, եւ եթէ սիրտ ունիք, մարսեցէք:

Ցանցանքի մէջ բռնուած հրէշի մը մոլեգնութեամբ, «Ապագայ» բառ չի գտներ, նոյն իսկ մեր բացորոշ յայտարարութիւնը խեղաթիւրելու, անոր մէջ տեսնելու դիտում՝ «ոճիրներու ոճիրը չքմեղացնելու, պաշտպանելու եւ ո՛վ գիտէ թերեւս դիւային հրճուանք արձակելու համար»: (28 դեկտ.):

Այս դեռ ոչինչ: Մարդիկ պարկեշտութեան հետ իրենց գիտցած հայերէնն ալ մոռնալով, խե՛լք բրած են գրի առնել եւ տպել սեւով ճերմակի վրայ.

— «Այնքան ահռելի, անանուն ոճրագործութիւն մ՚է, որ հայկական դատանութեան կազմակերպեալ եւ զինեալ ձեռքը դժոխային ժպիտով մը կը գործէ հայ ժողովուրդին դէմ եւ թո՛ղ հիմակուընէ արձանագրուի, թէ ամէնէն քաղ սրտերն անգամ ցնցող ողբերգութիւն մը իր ընթերցողներուն հաղորդելու առեն Դաշնակցութեան Փարիզի բերանը ունի միայն սա խիստ ՈՒՇԱԴՐԱՒ եւ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ վերնագիրը՝

«ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ»

Այսինքն, ճիշդ ինչպէս եղեռնագործ մը օր մը վերջապէս կը հանդիպի իր անխուսափելի վախճանին ···:

Նոյն բերանը «ցաւալի՜» կը գտնէ ներքին պայքար մը «սպանութեան կը յանգի» եւ «չուզեր առ այժմ քրքրել այդ բարդ պայքարին ծալքերը, սպասելով նոր լուսաբանութեանց»:

Ո՛չ մէկ բառ ցաւի, զայրոյթի հրէշային ոճրագործութեան մը, հրէշ ոճրագործներու եւ անոնց ձեռքերը փիզիքապէս եւ բարոյապէս զինող աւելի հրէշ ոճրագործներուն դէմ եւ ապաստանի կանխապատրաստութիւն՝ «բարդ պայքարի ծալքերուն» մէջ: Ու զարմանալի՞ է այլ եւս որ Նիւ Եորքի ոստիկանութիւն եւ դատախազութիւն «դաշնակ» հետքերուն վրայ են ոճիրին մեղսակիցները հաւաքելու համար»:

Ինչպէս կը տեսնէք, այս կոկորդիլոսները ոչ բառերուն իմաստը հասկցեր են, ոչ ալ ամբողջ յայտարարութեան ոգին: Անոնք անճարակ փորձ մը կը փորձեն, իրենց թունալից մաղձը փնտռելու ուրիշներու սրտին մէջ, զարշելի հաւատաքննութեամբ մը:

Եւ սակայն, չպիտի կրնան վայելել այդ մխիթարութիւնը:

Մենք չենք գիտեր թէ ո՛վ խրեց դաշոյնը: Բայց գիտենք որ ռամկավարները սրեցին զայն:

Ղեւոնդ արք. ամէնէն առաջ զոհն է Ռամկավար կուսակցութեան եւ միւս գոյնզգոյն դիմակաւորներուն կամակոր բթամտութեան եւ անարդ խուժանավարութեան:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հինգշաբթի օր բացուեցաւ համախորհրդային խորհրդաժողովը: Այս առթիւ ընդարձակ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Մոլոթով, գործավարներու խորհուրդին նախագահը, միջազգային կացութեան մասին: Ըստ թէ Խ. Միութեան ճանաչումը Մ. Նահանգներուն կողմէ՝ մեծագոյն դէպքն է վերջացող տարուան, քանի որ արգելքները կը վերցնէ եւ նամբայ կը բանայ տնտեսական գործակցութեան: Յետոյ բացատրեց թէ կարգ մը երկիրներու հետ կնքուած ոչ – յարձակման դաշինքները ամրապնդած են Խ. Միութեան դիրքը: Խ. Միութիւնը բարեկամական լաւագոյն յարաբերութիւններ կը պահէ Ֆրանսայի հետ: Գալով Անգլիոյ, թէեւ ճարտարագէտներու դատը խանգարեց յարաբերութիւնները, բայց հիմա կարգադրուած է այդ խնդիրը եւ առեւտրական բանակցութիւնները յառաջ կ՚երթան:

Պ. Մոլոթով քննադատեց Գերմանիոյ կարգ մը վարիչներուն ճառերն ու գործերը: Գալով Ճափոնի, Խ. Միութիւնը ապացոյցը տուաւ իր խաղաղասիրութեան, առաջարկելով ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքել եւ ծախել Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղին: Բայց Ճափոնի զինուորական տարրերը գրգռիչ ընթացք բռնած են եւ յարձակման մը վտանգը չէ անհետացած: Յետոյ պարզելով Խ. Միութեան վիճակը, յայտարարեց թէ միջազգային դրամատիրութիւնը վտանգաւոր հակումներ ունի, բայց երկիրը պատրաստ է դիմագրաւելու, եւ ո՛վ որ փորձէ յարձակիլ, պիտի խորտակուի: Խօսեցաւ նաեւ տնտեսական կացութեան մասին եւ յայտարարեց թէ 1934ին 25 միլիառ ռուբլի պիտի տրամադրուի շինարարական աշխատանքներու համար, անցնող տարուան 18 միլիառին տեղ:

Այս ճառէն յետոյ, Պ. Լիթվինով մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուց միջազգային կացութեան մասին: Պ. Սթալին ջերմապէս ծափահարուեցաւ, սրահէն ներս մտած ատեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱԿԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ, ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսա յառաջիկայ շաբթու Գերմանիոյ պիտի յանձնէ յուշագիր մը, իբրեւ պատասխան Հիթլէրի առաջարկներուն: Պերլինի ֆրանսական դեսպանը Փարիզ եկաւ, հրահանգներ ստանալու եւ այդ առաջարկները անձամբ դնելու համար: Դեսպանը առջի օր ընդունուեցաւ Պ. Փոլ Պոնքուրի կողմէ եւ երկու ժամ խօսեցաւ:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսա պատրաստ է հետեւեալ զիջումները ընելու.—

1.— Անմիջապէս կրճատել իր ռմբաձիգ օդանաւերուն մէկ մասը, իբրեւ երաշխիք իր անկեղծ զինաթափութեան:

2.— Ընդունիլ որ գերմանական բանակը բաղկանայ 200,000 զինուորէ, փոխանակ 300,000ի, ինչպէս կը պահանջէ Հիթլէր:

3.— Ջնջել յարձակողական զէնքերը երկրորդ քառամեակի շրջանին, եթէ վերստուգիչ յանձնաժողովը գոհացուցիչ գտնէ առաջին քառամեակի փորձը:

4.— Այս պայմանը յարգուելու վերապահութեամբ, արտօնել որ Գերմանիան սպառազինուի դաշտային թեթեւ թնդանօթներով եւ 16 թոնէն վար հրասայլերով:

Այս զիջումներուն փոխարէն, Ֆրանսա կը պահանջէ.—

1.— Եւրոպական բոլոր բանակները միօրինակ ձեւի մը վերածել առաջին քառամեակի շրջանին, կրճատելով զինուորութեան պայմանաժամը. 2.— Ֆրանսա 200,000 զինուոր ունենայ մայր երկրին, իսկ 200,000 ալ՝ գաղթավայրերու մէջ. 3.— Պահէ իր ներկայ սպառազինութիւնները, բացի ռմբաձիգ օդանաւերէն, առաջին քառամեակի շրջանին. 4.— Տեւական եւ փոխադարձ ստուգում (հսկողութիւն) հաստատուի սպառազինութեանց մասին, քառամեակի շրջանին:

Այս առաջարկները հաղորդուած են Պելճիոյ արտաքին նախարարին, որ Փարիզ կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Անբաղձալիները չպիտի օգտուին

Սուրիոյ մարզպանութիւնը հետեւեալ ազդը հրատարակած է (22 դեկտ.).

— «Թուրք կառավարութեան ձեռնհաս պաշտօնատուներէն հասած տեղեկութիւններէ կը հասկցուի որ Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիոյ մէջ ունեցած կալուածներուն յատուկ թղթածրարները ուսումնասիրուելու վրայ են պատկան կուսակալութեանց կողմէ: Այն Սուրիացիները եւ Լիբանանցիները, որոնք Թուրքիա կալուածներ ունին, կրնան երթալ եւ այդ կերպով դիւրութիւն տալ նաեւ Թուրք կառավարութեան՝ իրենց պատկանող կալուածներու կարգադրութեան համար: Թուրք կառավարութիւնը կը հաղորդէ թէ դիւրութիւններ պիտի տայ այս նպատակաւ Թուրքիա երթալ ուզողներուն եւ պիտի ապահովէ անոնց երկար բնակութիւնը, մինչեւ որ կարգադրուին կալուածներու խնդիրները:

«Սակայն կան Թուրք կառավարութեան համար կարգ մը անբաղձալիներ, որոնք այդ դիւրութիւններէն կը զրկուին, համաձայն 1932 Հոկտեմբեր 27ի համաձայնագրի 10րդ յօդուածին: Անոնք պիտի արտօնուին փոխանորդներ ղրկելու կամ նշանակելու, համաձայն սոյն համաձայնագրի տրամադրութեանց»:

Թուրք թերթեր այս առթիւ կը հրատարակեն հետեւեալ յայտարարութիւնը, զոր թուրք կառավարութիւնը ղրկած է կուսակալներու.

«27 Հոկտեմբեր 1932ի ենկիւրիի համաձայնագրին համաձայն, ֆրանս. հովանաւորեալ երկիրներու մէջ գտնուող եւ Թուրքիա կալուածներ ունեցողներուն արտօնութիւն կը տրուի Թուրքիա բնակելու, իրենց գործերու կարգադրութեան ժամանակամիջոցին: Երբ բոլոր գործողութիւնները աւարտին, կրնաք յանձնել անոնց պատկանող կալուածները:

«Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու կալուածներէն գոյացած եւ պետական դրամատուներու մէջ ի պահ դրուած վարձքերը ըստ օրէնքի պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն, համաձայն համաձայնագրի տրամադրութեանց»:

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ՑՈՅՑ ՄԸ ՄԱՄԲՐԷ ՎՐԴ.Ի ԴԷՄ

ԽՄԲ.— Երէկ ստացանք «Հայրենիք»ի դեկտեմբեր 10–14 թիւերը: Դեկտ. 13ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԵՈՒՆԻԸՆ ՍԻԹԻԻ (Նիւ Ճըրզի) «Հրասըն Տիսփէչ»ի դեկտեմբեր 11ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Եունիըն Սիթիի Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցին երէկ իր պատմութեան ամենավատ խռովութեան թատրը հանդիսացաւ, երբ եկեղեցիի հովիւ Մամբրէ վարդապետ փորձեց պաշտամունք կատարել հակառակ այն իրողութեան, որ կախակայուած է հոգաբարձութեան կողմէ՝ այն պատճառով, որ վարդապետը գրգռած է իր եկեղեցիի անդամներու փոքրամասնութիւնը ընդդէմ մեծամասնութեան:

Առտուն կանուխ մինչեւ կէսօրէն վերջ Հայերու բազմութիւն մը խռնուած էր եկեղեցիին շէնքին շուրջ, եւ ապա ան խուժեց ներս, երբ հոգաբարձութիւնը բացաւ եկեղեցիին դուռները, որոնք փակուած էին արգիլելու հովիւը պաշտամունք կատարելէ:

Հոգաբարձութիւնը վախնալով կռիւէ՝ ոստիկանական աջակցութիւն խնդրած էր: Ոստիկանապետը ռատիօի միջոցով պահեստի ոստիկաններուն հրամայեց փութալու խռովութեան վայրը:

Հոգաբարձութիւնը, ոստիկանական միջամտութեամբ, թոյլ տուաւ, որ Մամբրէ վրդ. Գալֆայեան պաշտամունք կատարէ, սակայն, երբ ան փորձեց քարոզ տալ՝ իր հակառակորդները բողոք բարձրացուցին եւ լռեցուցին զայն:

«Նիւ Ճըրզի Ապզըրվըր»ի համաձայն եկեղեցիին ներսն ու դուրսը տեղի ունեցած են բախումներ, բայց ոստիկանութիւնը յաջողած է զսպել կռուողները:

Հոգաբարձութիւնը հրաժարեցուցած է Մամբրէ վարդապետը, քանի որ սա դիմած է Դուրեան Արքեպիսկոպոսի բեկանելու ընտրութեանց արդիւնքը, որովհետեւ իրեն հակառակորդ տարրերը յաջողած են: Հոգաբարձութիւնը կախակայած է զայն այս միջոցին դիմելուն համար: Մամբրէ վարդապետ կը մերժէ ընդունիլ իր կախակայումը ըսելով որ եկեղեցիի անդամները եւ ոչ թէ հոգաբարձութիւնը իրաւունք ունի կախակայելու կամ հրաժարեցնելու զինք:

Հոգաբարձութիւնը պիտի դիմէ օրինական միջոցներու՝ արգիլելու Մամբրէ վարդապետի պաշտօնավարութիւնը:

Ֆրանսա 20,000 օդանաւ պէտք է ունենայ որպէսզի... պատերազմ չծագի

Լորտ Ռոթըրմիր, Անգլիոյ դեղին մամուլին կայսրը, որ ահագին դեր կը կատարէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, երէկ զարմանալի յայտարարութիւն մը հրատարակեց իր թերթերուն մէջ: Կուտանք հիմնական մասերը, որպէսզի ընթերցողները կարենան գաղափար կազմել թէ ի՛նչ երկդիմի խաղեր կը կատարուին յանուն խաղաղութեան:

Լորտը կ՚ըսէ.— Գերմանիոյ փոխադրական նորագոյն օդանաւերը կրնան դիւրաւ փոխադրել երեք թօն ծանրութիւն: Ենթադրելով թէ իւրաքանչիւրը միայն երկու թօն կը փոխադրէ, անոնք կրնան 1600 քիլոմեթրի երթեւեկ մը կատարել: Հիւսիսային Ափրիկէէն Ֆրանսական զինուոր բերող փոխադրանաւերը դիւրաւ ենթակայ են այս օդանաւերու յարձակման, բաց ծովուն վրայ: Արեւելեան Միջերկրականի Ֆրանսական փոխադրանաւերը կատարեալ ջլատման պիտի ենթարկուին, օդանաւային գործողութիւններով: Մարսիլիան, որ միայն 560 քիլոմեթր հեռու է գերմանական ամէնէն մօտաւոր սահմանէն, յառաջիկայ պատերազմի ընթացքին նոյնպէս պիտի ենթարկուի օդանաւային ռմբակոծութեան, ինչպէս եղան հիւսիսային շրջանները: Պատերազմի յայտարարութենէն 3 — 4 ժամ վերջը, այդ բազմամարդ քաղաքը իր նաւարաններով եւ նաւերով կրնայ նոյնքան արագութեամբ կործանիլ որքան եղաւ Մարթինիքի Սէն Փիէռ քաղաքը, 1902ին, հրաբխային պոռթկումով: Այս վտանգներուն դէմ աշխարհի ամէնէն ահարկու ամրութիւններն իսկ չեն կրնար դիմանալ: Ոչ մէկ երկիր կրնայ ինքզինքը ապահով զգալ, եթէ գերակշռութիւն չի վայելեր օդանաւային ուժի տեսակէտով: Համոզուած ըլլալով որ Ֆրանսան մէկն է Եւրոպայի խաղաղութեան սիւներէն, ես պիտի ուզէի որ անոր օդանաւային ռմբաձիգ ուժը բարձրանար քսան հազար օդանաւի, ռազմական ամէնէն արդիական գործիքներով եւ ռմբակոծութեան ամէնէն հզօր կազմածներով: Այս արդիւնքը կարելի է ձեռք բերել առանց նիւթական կարեւոր զոհողութեանց, նոյն իսկ զեղչելով ազգային պաշտպանութեան ծախքերը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը եւ Մուսոլինի

Սըր Ճօն Սայմըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, որ Քափրի կղզին կը գտնուի, Հռոմ պիտի երթայ յունուար 3ին, Պ. Մուսոլինիի հրաւէրով: Աւելորդ է ըսել թէ՝ այս տեսակցութիւնն ալ կապ ունի օրուան խնդիրներուն հետ, որոնք խոր մտահոգութիւն կը պատճառեն բոլորին:

Պ. Րուզվէլթ կը պաշտպանէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Րուզվէլթ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ երէկ, ջերմապէս պաշտպանելով Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ կրկնելով իր Մայիս 16ի առաջարկները՝ զինաթափութեան մասին:

— «Եթէ, ըսաւ, ազգերը կարենային իրենք խօսիլ իրենց անունով, պիտի ապահովուէր աշխարհի խաղաղութիւնը: Կառավարութիւններն են պատերազմներու պատասխանատուները, եւ ոչ թէ ժողովուրդները»:

Նախագահը այս առթիւ խստօրէն քննադատեց Վերսայլի դաշնագիրը, «որ ստեղծուեցաւ քաղաքագէտներու ձեռքով, իբրեւ գործիք մը ապագայ պատերազմի, հակառակ Ուիլսընի 14 կէտերուն որ ընդունուած էին պատերազմիկներուն կողմէ: Այդ ինքնակոչ քաղաքագէտներուն միակ նպատակն էր ընդարձակել իրենց հողերը: Պատերազմէն վնասուած ժողովուրդները չեն որ պիտի մեղադրուին այդ դաշնագրին համար: Աշխարհի ժողովուրդներուն հարիւրին 90ը գոհ ըլլալով իրենց ներկայ սահմաններէն, ուրիշ բան չեն ուզեր եթէ ոչ խաղաղութեամբ ապրիլ: Մնացեալ տասն է որ կը խլրտի եւ անապահովութեան զգացում մը կը ստեղծէ»:

Խօսելով Ազգերու Դաշնակցութեան մասին, Պ. Րուզվէլթ շեշտեց թէ այդ միջազգային հաստատութիւնը պէտք է բաւական զօրաւոր մնայ, առաջնորդելու համար խաղաղութեան նաւը: Անցեալ զինակցութիւնները անարժէք են, որովհետեւ նոր բարդութիւններ յառաջ կը բերեն: Միայն Ազգերու Դաշնակցութեան շնորհիւ կրնայ ապահովուիլ խաղաղութիւնը»:

Իբրեւ եզրակացութիւն, նախագահը պարզեց իր տեսակէտները սպառազինութեանց կրճատման մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Թուրքիա Հոկտեմբեր 29ին տօնեց Հանրապետութեան տասներորդ տարեդարձը:

Գաղթական Հայն ալ բոլորեց տարագրութեան տասնամեակ մը, որուն համառօտ մէկ պատկերը տուաւ «Յառաջ», կարգ մը կսկծալի երեւոյթներ մատնանշելով:

Տունէ – տեղէ, կեանքի տարրական պայմաններէն զրկուած բազմութիւններ, այս տասը տարուան ընթացքին անհնարին ճիգեր թափեցին՝ իրենց գլուխը հանգչեցնելիք տեղ մը գտնելու, միջավայրի պայմաններուն եւ օրէնքներուն ընտելանալու, իրենց գոյութիւնը պահպանելու համար: Հայ մարդը հրաշք գործեց իր անհատական ձեռներէցութեան շնորհիւ եւ յաղթեց թշուառութեան: Սակայն իբրեւ հաւաքականութիւն հաւասարեցաւ ոչնչութեան: Հայ ղեկավարութիւնը (իմա մտաւորականութիւնը) չունեցաւ ոչ պարտականութեան գիտակցութիւն, ոչ խղճահարութիւն, եւ ոչ ալ կրցաւ ըմբռնել իր առաքելութեան իմաստը՝ այս խառնիճաղանճին քիչ մը ձեւ ու գոյն տալու, մեր անիշխանական կեանքին մէջ քիչ մը կարգապահութիւն եւ ներդաշնակութիւն մտցնելու: Ընդհակառակն, ան եղաւ պառակտիչ ազդակ մը եւ հայ հաւաքականութիւնը առաջնորդեց դէպի անիշխանութիւն եւ կազմալուծում: Եւ այսօր, այս քաոսին մէջէն կը ցցուին մեր ցեղին բոլոր բացասական յատկանիշերն ու այլանդակութիւնները: Հայը բռնած է ինքնամխումի ճամբան...:

Երկրորդ տասնամեակը բացինք, ափսո՛ս, բոլորովին ողբերգական եւ վհատեցուցիչ պայմաններով: Զգաստութեան հրաւէրները, կ'անցնին ապարդիւն: Ճահիճը կ'եփի ու կ'եռայ: Քայքայիչ նոր պայքար մը բացուած է մեր վիրաւոր կեանքին մէջ. անբարոյական եւ այլասերած պայքար մը որ կրնայ դուռ բանալ անդարմանելի պառակտումներու: Հայը սկսած է նոյնիսկ ուրանալ իր ազգային նուիրականութիւնները: Ապականութիւնը բոյն դրած է հոգիներու մէջ: Բարոյական հիւծախտը՝ այլասերումը կը մաշեցնէ մեր ցեղային առաքինութիւնները:

Եթէ փորձենք զուգակշիռ մը հաստատել մեր եւ Թուրքին միջեւ, պիտի տեսնենք որ Թուրքը բոլորած է վերակազմութեան շրջան մը: Հայը դիմած է դէպի կազմալուծում եւ քայքայում բոլոր ճակատներուն վրայ: Մտայլ է պատկերը:

Թուրքը յեղաշրջման մէջ է: Անուրանալի է իր վերելքը: Տասը տարուան ընթացքին կատարուեցան այնպիսի բաներ, որոնք չէին կրնար հետք չձգել այդ ժողովուրդին կեանքին վրայ: Ան, իրարու ետեւէ եւ գլխու պտոյտ տըւող արագութեամբ ջնջեց Սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը, հռչակեց Հանրապետութիւն, կրօնքը անջատեց պետութենէն, մէկդի նետեց ֆէսն ու չալմարը, քօղն ու չարչաֆը: Հարէմը ջնջեց, կինը ազատագրեց, բազմակնութիւնը արգիլեց, «Թէքքէ», «մէտրէսէ» օդին տուաւ: Ի վերջոյ եկաւ տառերու փոփոխութեան, լեզուի ազգայնացման, մինչեւ պատմութեան համաժողով՝ վաւերացնելու իր ցեղին տալու համար պատմական ու քաղաքակրթական առաքելութիւն մը:

Թուրքը երէկուան «չէլլէպի»ն չէ այլեւս: Նախ ստեղծած է միասնական հաւաքականութիւն մը, հոգ չէ թէ հուրով եւ սուրով: Իր մէջ արթնցած է ազգային գիտակցութիւնը: Արդիականացման եւ եւրոպականացման ընթացքը վարակած է նոր եւ միջին սերունդը: Գիտական, ճարտարարուեստական եւ տնտեսական մարզերուն մէջ կատարուած են յեղաշրջումներ: Կարելի չէ թեթեւութեամբ ըսել թէ «հրամանագիրներով եւ դիկտատորական կարգ ու սարք մը չի կրնար հիմնուիլ»: Եթէ քաղաքական կացութիւնը թոյլատրէ եւ Թուրքիա կարենայ խաղաղ պայմաններու տակ տասնամեակ մը եւս բոլորել, կը դառնայ Մերձաւոր Արեւելքի հաշուի առնուելիք ոյժերէն մէկը:

Արդ, մենք դատ մը ունինք Թուրքիոյ հետ: Այդ դատին լուծման եւ պայքարի ձեւերուն եւ միջոցներուն ընտրութեան համար, պարտաւոր ենք ճանչնալ Թուրքիոյ իսկական դիմագիծը, ուսումնասիրել զայն բազմակողմանի կերպով: Եթէ ցեղային արդար ատելութենէ մը մղուած, փորձենք ուրանալ եւ անտեսել անոր յեղաշրջման փորձերն ու վերելքը, վերջին հաշուով տուժողը կ'ըլլանք մենք:

Գիտնանք բաց աչքերով նայիլ իրականութեան եւ իր բանաւոր սահմաններուն վերածել մեր ամբարտաւանութիւններն ու յաւակնութիւնները:

Շատեր այն կարծիքն ունին թէ՝ գլխարկի, հագուստ կապուստի փոփոխութիւնը՝ մտայնութեան փոփոխութիւն չի նշանակեր...: Թուրքը տակաւին երկար ատեն պիտի պահէ ցեղային իր արիւնարբու բնազդները, եւ անհաղորդ պիտի մնայ արդարութեան զգացումին: Զմոռնանք սակայն որ, արդիականացման եւ վերելքի այս ճիգերով, Թուրքը պիտի դառնայ աւելի վտանգաւոր: Երէկուան բիրտ ու բարբարոս ցեղին փոխարէն, վաղը մեր առջեւ պիտի ունենանք եւրոպական արտաքինով եւ քաղաքակրթուած մարդու վայելչութեամբ ճիւաղ մը:

Իրար գզելով, իրարու դէմ ճակատ յարդարելո՞վ է որ պիտի պայքարինք զօրաւոր եւ զաւազիր այս հակառակորդին դէմ:

Չարժէ՞ր արդեօք զինքը ճանչնալ այնպէս, ինչպէս որ է:

Այս մտահոգութեամբ, պիտի փորձեմ յօդուածաշարքով մը վեր առնել Թուրքիոյ տասը տարուան հանրային եւ պետական գործունէութիւնը, բաղդատելով բանակէն:

Ինծի տրամադրուած աղբիւրը թրքական է.— Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ լոյս տեսած բացառիկ հրատարակութիւն մը: Ընդունելով հանդերձ որ «ռէքլամ»ները մեծ տեղ կը բռնեն տրուած թուանշաններուն եւ փաստերուն մէջ, անդին կը մնայ շատ բան, արթնութեան հրաւիրելու համար մեզ:

X

ՆԱՒԱՏՈՐՄ

Թրքական նաւատորմը ընդհ. պատերազմէն դուրս եկաւ բոլորովին քայքայուած: Իր կարգ մը միութիւնները կորսնցուցած էր: Գլխաւոր կորուստներն են «Միտիլլի» (նախկին Պրէսլաու) յածանաւն ու «Պարպարոս Հայրէտտին» (մաշած զրահաւոր մը), որոնք թորփիլլահար եղան անգլիական ընդծովեաներու կողմէ, առաջինը Տարտանէլէն դուրս՝ գիշերային արշաւի մը ընթացքին, իսկ երկրորդը Կէլիպոլուի մօտերը, երբ ռազմանիւթ կը փոխադրէր թորփիլլանաւերու պաշտպանութեան տակ: Սեւաստա – փոլի առջեւ նոյն բախտին արժանացաւ նաեւ «Մէճիտիէ» յածանաւը: Բայց համեմատաբար քիչ վնասուած ըլլալով, վերջը կարելի եղաւ փրկել զայն:

Եթէ նկատի չառնենք «Եաւուզ»ի եւ «Միտիլլի»ի կարգ մը յանդուգն փորձերը Սեւ ծովու եւ Տարտանէլի մէջ, գերման նաւաղներու ղեկավարութեամբ, կրնանք անվարան ըսել թէ՝ թրքական նաւատորմը ոչ մէկ նշանակելի գործ կատարած է ամբողջ պատերազմի տեւողութեան: Ի վիճակի ալ չէր արդէն: Տակաւին մօտերու մէջ թարմ եղած պէտք է ըլլայ իր խուճապահար փախուստը «Ավէրօֆ»էն առջեւէն, Պալքանեան պատերազմի ընթացքին:

Զինադադարի օրերուն, նաւատորմը գրեթէ փճացած էր: «Եաւուզ» վիրաւոր վիճակի մէջ կը պառկէր Իզմիթի ծոցը: Մնացեալները Ոսկեղջիւրի մէջ անխնամ ձգուած, փտած երկաթներու կոյտ մը դարձած էին պարզա – պէս: Հարկ էր նախ եւ առաջ այս փտութենէն մէջէն բերել արժէք մը:

«Մէճիտիէ» յածանաւը ենթարկուեցաւ հիմնական նորոգութեան եւ թնդանօթները փոխուեցան: «Համիտիէ» յածանաւն ու «Պէրք», «Փէյք», «Թասօս», «Սամսոն» եւ «Պասրա» թորփիլլանաւերը, «Բըրսպէրկիս», «Իսարէլիս» եւ «Բէմալբէյի» թնդանօթակիրներն ու «Այէյար», «Ալկարնա» եւ «Թուրկութափ» եղերապահները նորոգուեցան: Այս նաւերուն մէկ մասին մէջ կարգ մը օժանդակ կազմածներ եւ ուժեղ թնդանօթներ զետեղուեցան:

«Եաւուզ»ին հիմնական վերակազմութեան եւ կրած վնասներուն նորոգման համար, նախ եւ առաջ Կէօլճիւքի մէջ կառուցուեցաւ ծփուն մեծ աւազան մը: Զրահաւորը այս աւազանէն դուրս եկաւ բոլորովին նոր եւ իբրեւ առաջնակարգ պատերազմական նաւ: Այս նորոգութեան բերումով, Կէօլճիւքի մէջ հաստատուած եղան այժմուան նաւային գործարանն ու արհեստանոցները:

Մօտերս, Կէօլճիւքի մէջ պիտի ձեռնարկուի ծրագրուած նոր նաւաշինարանի շինութեան: Որոշուած է նաեւ Իզմիթի ծովածոցը փոխադրել Պոլսոյ նաւարանը եւ անոր տալ արդիական վիճակ:

Նաւատորմին ուժեղացման համար Եւրոպայի նաւարաններուն մէջ շինուած են «Ատմէճիէ», «Փօճմէճէ», «Զաֆէր» եւ «Թըմադէփէ» թորփիլլահալածներն ու «Մարթի», «Տէնիզքուշու» եւ «Տօղան» թնդանօթակիրները, ինչպէս նաեւ «Պիրինճի Ինէօնիւ», «Իքինճի Ինէօնիւ», «Սաքարիա» եւ «Տումլուփընար» ընդծովեաները:

Ասոնցմէ զատ գնուած են նաեւ կարգ մը օժանդակ նաւեր, ինչպէս նաւաձիգ, շարժանաւեր, եւայլն եւ կցուած նաւատորմին:

Ծովային զանազան դասերուն պատկանող սպաներ ղրկուած են Եւրոպա, իրենց ուսումը կատարելագործելու համար:

ՀՐԱՆՏ ՎԻՇԱՊԵԱՆ

«Ո՛ՒՐ ԻՋԱՐ, ՄԱՐՍԷՅԼ»

ooooo

Թռուցիկներու ճարտարարուեստը,— Ֆրանսական դատարաններուն առջեւ.— Առաջնորդարանի և Փրատոյի եկեղեցիի յարաբերութեանց վերջնական խզում.— Հայաշատ կեդրոնի մէջ, նոր եկեղեցիի մը ծրագիրը.— Հանրաքուէ եւ երեսփոխանական նոր ընտրութիւն:

Մարսիլիոյ գաղութը կոտրեց անիշխանութեան մրցանիշը: Պատի՜ւ «հերոս»ներուն:

Մեր առհամային եւ հաւաքական կեանքը, այնքան ապականուած եւ խաթարուած չէր, մերկապարանոց խայտառակութեամբ փռուելով արճաններուն եւ փողոցներուն մէջ, որքան այսօր:

Այո՛, քաոս բառին ամենալայն իմաստով:

Երկու ճակատներու բաժնուած է գաղութը:

Մէկը՝ Պալաքեան եպիսկոպոսին դէմ, իսկ միւսը թեր: Մէկը կ'ուզէ օր առաջ տեսնել պաշտօնանկութիւնը անոր, իսկ միւսը կը ձգտի պահել զայն ամէն գնով:

Ճիշդ այստեղ է թաղուած շան գլուխը: Այստեղէն ծնունդ եւ սնունդ կ'առնեն գոյնզգոյն «Թիւ 1», «Թիւ 2», «Թիւ 3» եւն. թռուցիկները:

Որո՞նք են այդ երկու ճակատներու ղեկավարները:

Ճակատներէն մէկը՝ «Հայ Սիրտ»ն է՝ իր խմբագիրով եւ գոյնզգոյն շահակիցներով:

Երէկ տակաւին, այս թերթը Դաշնակցութեան փառաբանութիւնը կը կատարէր, հարուածելով, Ե՛ւ Ա. Հայաստանը, Ե՛ւ Բարեգործականը Ե՛ւ միւս կուսակցութիւնները: Եւ ապա, օր մըն ալ Ռամկավարներու ծոցը իյնալով, սկսաւ մրոտել երէկուան իր պաշտամները: Որովհետեւ, այսօր, շնորհիւ այդ աննկարագիր պայքարին, նիւթական օժանդակութեամբը Հօկին, խմբագիրը Հայաստան պիտի երթայ իբրեւ ... զբօսաշրջիկ:

Մարդիկ չկրցան բաւականանալ կողմնակի փափսուքներով, եւ ամէն շաբաթ, իրենց թերթին մէջ եղած թունալից գրութիւններով:

Որպէսզի կատարեալ ըլլայ իրենց աշխատանքին պտուղը, անոնք պարտիացան թռուցիկներու: Իսկական ճարտարարուեստ: Ինչ որ չէին կրնար լիաշուրթն արտասանել եւ գրել թերթին մէջ, շատ դիւրին էր գոյնզգոյն թռուցիկներու մէջ տեղաւորել, մինչ «ի շահ ազգային գերագոյն իրաւունքներու»:

Աւելի պարզաբանելով, կրնանք ըսել թէ, մինչեւ հիմա լոյս տեսած (Պալաքեանի եւ իր շրջանակին դէմ) թռուցիկներուն հեղինակը նոյն «քլէք»ն է: «Հայ Սիրտ» եւ ընկերութիւն:

Օր մը Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութեան անունով:

Օր մը Սէնթ Անթուանի Թաղականութեան անունով:

Օր մը Նիզամեան քահանայի անունով: Եւ ուրիշնե՛ր, ուրիշներ: Ո՞ր մէկը յիշել:

Եւ եթէ ժողովուրդը կարեւորութիւն տուած ըլլար այս բոլորին, շատոնց եպիսկոպոսը իր բեռները չալկած էր դէպի ... Երուսաղէմ կամ Էջմիածին:

Վերջերս (երկու ամիս առաջ) «Հայ Սիրտ»ի խմբակը ձեռնարկեց պատիւ քաշել Պալաքեան եպիսկոպոսը, պատարուակ բռնելով անոր կամքէն անկախ եւ առանց անոր գիտակցութեան կազմուած «խումբ մը որոշաւ ազգայիններու» թռուցիկը:

Այսպէս «Հայ Սիրտ» եւ ընկ. 48,000 ֆրանքի վնասուց եւ պատիւի հատուցում կը պահանջէ:

Իսկ Պալաքեան եպիսկ. տեսնելով, որ մեր աղտոտ լաթերը օտար դատարաններու առջեւ լուացքի հանուած են, իր կուսակական դիրքէն դուրս ելլելով, իր կարգին իր փաստաբանին դիմած է եւ կը պահանջէ 100,000 ֆր. հատուցում:

Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ յունուար 5ին:

Ապրի՛ք, ապրի՛ք, հազա՛ր ապրի՛ք:

X

Կրօնական ընկերակցութեան եւ Առաջնորդարանի միջեւ գոյացած առժամեայ համաձայնութեամբ, Առաջնորդարանը կը կորսնցնէր իր եկամուտներուն մէկ կարեւոր մասը: Եւ այսպէս, կամայ ակամայ, կը դատապարտուէր գոցելու իր դուռները ժողովրդին առջեւ, նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառաւ:

Յարաբերութիւնները չափազանց լարուած էին Առաջնորդարանին եւ Կրօնական Ընկերակցութեան միջեւ, շնորհիւ թաքուն եւ քինախնդիր դաւերու:

Այս տխուր կացութեան վրայ իւղ լեցնելու հանգամանքն ունեցաւ Սէն-Ժէրոմի մատրան օծումը, հոկտ. 22ին:

Եպիսկոպոսը մասնաւոր թռուցիկներով հրահանգած էր բոլոր արուարձաններու եւ Փրատոյի եկեղեցիին քահանաներուն, որ մէկ օրուան համար փակելով բոլոր եկեղեցիներուն դուռները, գան մասնակցին օծման արարողութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ քիչ մը աւելի եկամուտ ապահովել Սէն Ժէրոմցիներուն:

Հակառակ այն սպառնալիքին, թէ կրօն. Ընկերակցութիւնը եթէ չղրկէ քահանաները եւ չփակէ եկեղեցին գէթ մէկ օրուան համար, Պալաքեան եպիսկոպոսը իսպառ պիտի քաշուի մայր եկեղեցիէն, կրօն. ընկերակցութիւնը քարտուղար Գ. Ենովք Արմէնի բերնով յայտարարեց թէ, չպիտի փակեն իրենց եկեղեցին, եւ չպիտի ղրկեն քահանաները:

Սէն Ժէրոմի եկեղեցիի օծումէն երկու օր վերջը, հոկտ. 24ին, Պալաքեան եպիսկ. պաշտօնապէս խզեց բոլոր դաշն յարաբերութիւնները Փրատոյի եկեղեցին հետ, եւ վերջնականօրէն հեռացաւ անկէ:

Եւ երկու կիրակիէ ի վեր արդէն, իր անունը չի յիշուիր եկեղեցին մէջ, անշուշտ Պ. Վ. Արթասանեանի հրահանգով, որ հոս կը դառնէր վերջերս:

Մինչ այս մինչ այն, Կրօն. ընկերակցութիւնը (կամ ծանօթ խմբակը) իբրեւ դարման այս անել կացութեան, Էջմիածին դիմած է, Պալաքեան եպիսկ.ին պաշտօնանկութիւնը եւ եթէ կարելի է նաեւ կարգալոյծութիւնը խնդրելով:

Իսկ Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, հաստատ աղբիւրէ կը լսեմ թէ (ի հարկին յայտնելու պատրաստ եմ) թիւ 54 յայտնի չէկիստ Արսէն եպիսկ. Ղլտճեանը Մարսէյլ պիտի ղրկէ, իբրեւ կաթող. պատուիրակ: (ԽՄԲ.— Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրը):

Այս «պատուիրակ»ին «ցուցակ ծառայութեանց»ը լայնօրէն կը ներկայացնենք, երբ կարգը գայ:

Եթէ անկեղծ է Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի առաջադրութիւնը, եթէ իր նպատակն է Մարսէյլը խաղաղած տեսնել, չէ՞ր կրնար ուրիշ մը նշանակել: Փա՛ռք Աստուծոյ, ոչ վարդապետ կը պակսի եւ ոչ ալ եպիսկոպոս:

Էջմիածին եւ Կրօն. Ընկերակցութիւն կ'ուզեն արդեօ՞ք ծառայութիւն մատուցանել մեզի:

Ընդունինք պահ մը թէ Պալաքեանը «գող» է, «խաբեբայ» է եւ «անբարոյական» է:

Բայց մէկ բան չէ. գոնէ չէկիստ չէ:

Ժողովուրդէն կարեւոր մէկ մաս մը, դժգոհ կրօն. Ընկերակցութեան բռնած դիրքէն, կը խորհի մատուռ մը բանալ քաղաքին կեդրոնը, մինչեւ այն ատեն գործածելով իբրեւ կեդրոն ազգ. մարմիններուն եւ Առաջնորդարանի:

Ահա՛ արդիւնքը, տարիներէ ի վեր մղուած անմիտ պայքարին:

X

Խնդիր մըն ալ՝ Տոքթ. Պարոնիկեանի պարագան:

Հիթլերական իշխանութեան հաստատումէն յետոյ, ինչպէս շատ մը օտարներ, Տոքթ. Պարոնիկեանն եւս, երեք ամիս կը բանտարկուի: Արձակումէն յետոյ, ճարահատ կը հեռանայ Գերմանիայէն, եւ կ'անցնի Զուիցերիա: Այդ առթիւ կ'այցելէ նաեւ Լոնտոն եւ Փարիզ: Եւ ապա Մարսէյլ:

Պալաքեան եպիսկոպոս, ազդուելով մեր մամուլին բուռն քննադատութիւններէն, ուզած է փորձ մը ընել ճանչնալու համար զայն, արտօնելով որ կիրակիէ կիրակի քարոզէ ժողովուրդին եւ քահանաներուն:

Միեւնոյն ատեն, Պարոնիկեանը խոստացած է գիշերօթիկ վարժարան մը բանալ եւ առ այդ աշխատիլ անոր իրագործման համար:

Ամէնքն ալ բարեմտօրէն կը սպասէին իր խոստումին իրագործման: Առ առաւելն մինչեւ Զատիկ:

Եթէ մինչեւ այն ատեն չկարենայ իր «առաքելութիւնը» գլուխ հանել, բեռները պիտի չալկէ, ինչպէս հաւաստեց Պալաքեան եպիսկ.:

Սակայն այս մարդը 15 տարուան փորձառութիւն եւ ճոխ «ցուցակ» մը ունի: Մխիթարութիւն չէ՞ր կրկին փորձել:

Անցեալ օր, Գերմանիայէն ստացած էր գերմաներէն գրուած նամակ մը՝ իր կնոջմէն որ գերմանուհի մըն է:

Ըստ այդ նամակին (որուն թարգմանութիւնը կատարեց Պալաքեան եպիսկ.) տեղւոյն բողոքականներուն պատուելին, Ղազարոսեան, իբր թէ գրած ըլլայ իրենց կեդրոնին, «Մեզի դրամ հարկաւոր է օգտուելու համար Հայ Եկեղեցիի այս ճգնաժամային կացութենէն: Պէտք է փրկել հոգիները»: Եւ իր նամակին մէջ չմոռնար յիշել Տիկ. Պարոնիկեանը, թէ բոլոր քահանաներուն, եւ մանաւանդ եպիսկոպոսին կենսագրութիւնները տրուած են իրենց բացասական կողմերով:

Անհնկալի եկան այս լուրին վրայ՝ Ե՛ւ Ժողովուրդը եւ պատուելին:

Պատուելին լուսաբանութիւններ պահանջեց, եւ բացարձակ «չանթամ» կոչեց այդ նամակը:

Տոքթ. Պարոնիկեան նահանջի մատնուեցաւ եւ եղածը թիւրիմացութեան մը վերագրեց:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (5)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Որով, մեր հօճան ալ, Տրապիզոնէն մաս – մաքուր վերադառնալէն անմիջապէս վերջ, գերմանական դեսպանատան դիմելով, իր ուզած ձեւով հասկցուցած էր գլխուն եկածները: Եւ եթէ չյաջողեցաւ Թուրքերը մասնակից ընել պատերազմին, յանցաւորը ինք չէր, այլ զինքը Տրապիզոնի փողոցներուն մէջ անկուտի ձգող Թէշքիլաթը Մախսուսէն:

Հօճա էֆէնտին, դեսպանատան առջեւ ինքզինքը այս կերպով արդարացնելէ վերջ, եւ հասկնալով որ կրկին եկած է «փաքլավայ»ի ափսէին գլուխը անցնելու ժամանակը, ըսած էր.

— Դժբախտաբար, Տրապիզոնը անյաջողութեան մատնեց մեր գործը: Բայց, ես ուրիշ ուղղութեամբ ալ կրնամ ծառայել ձեզի: Օրինակ, մեծ ազդեցութիւն ունիմ Ռումանիոյ Թուրքերուն վրայ: Մանաւանդ Սուլինայի Իսլամները զիս շատ կը սիրեն, ու կրնամ ուզածս ընել տալ անոնց:

Հօճային այս խօսքերուն վրայ, դեսպանատան ընկերութեան տեղեկատու բաժնին վարիչները ականջ կաբեր էին: Սուլինան իրենց յիշեցուցած էր կարեւոր խնդիր մը,— Ռուսերը, Սեւ ծովու մէջ շինած մարտանաւի մը համար, Ֆրանսայի ապսպրած էին մեծ չափի թնդանօթներ: Այդ թնդանօթները մօտ ատենէն պիտի անցնէին Սուլինայէն եւ շոգենաւով պիտի փոխադրուէին Ռուսիա: Այս մասին լուր տրուած էր գերման դեսպանատան: Շատ կարեւոր էր արգիլել ըլլալ այս թնդանօթներուն Ռուսիա փոխադրուելուն: Եթէ հնար ըլլար այս թնդանօթները փճացնել՝ Սուլինայէն անցուած ատեն, ռուսական մարտանաւը, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան, անպէտ պիտի մնար ու որեւէ գործի պիտի չծառայէր:

Այդ պատճառաւ, երբ հօճան Սուլինայի մասին խօսած էր, այս խնդիրը յիշած էին: Եւ անշուշտ երբ հօճային հարցուցած էին թէ կրնա՞յ օգտակար ըլլալ այդ գործին մէջ, մտածած էր ան.

— Կարկանդակի եւ «փաքլավայ»ի ափսէն ահա կրկին կ'ելլէ փուռէն:

Եւ, այդ գործի մասին իր տուած մանրամասն բացատրութեանց շնորհիւ, դեսպանատան մօտ կրկին համոզում գոյացուցած էր թէ այս անգամ պիտի յաջողի: Վերջապէս, Հօճա էֆէնտին, Տրապիզոնի մէջ դրամները պարպելէն քիչ վերջ, կրկին յարմարցնելով իր գործը, Պոլսէն Ռումանիա մեկնած էր:

Պէտք կա՞յ գրելու թէ Հօճա էֆէնտին մինչեւ որ իր ճիւպպէին փէշերը հաւաքած ու գործի էր սկսած, ռուսական թնդանօթները Սուլինայէն անցած ու մարտանաւին մէջ զետեղուած էին, եւ կամ, հօճան, դրամները գրպանելէ վերջ, պէտք իսկ տեսած չէր այդ խնդրով զբաղելու մասին մտածել:

Հօճա էֆէնտիի խնդրէն վերջ, Տրապիզոնի մէջ տեղի ունեցող երկրորդ դէպքը հետեւեալն էր.—

Օր մը, Տրապիզոնի գերման հիւպատոսը կուսակալ Ճէմալ Ազմի պէյին այցելելով, յայտնած էր թէ գերմանական ծածկագիրը գողցուած է Անգլիացիներու կողմէ, եւ, հետեւաբար խնդրած էր որ Տրապիզոնի հեռագրատունը եկած հեռագրական բոլոր թղթակցութիւնները, պաշտօնական ըլլան թէ անպաշտօն, առժամաբար կեցուին եւ պահուին, մանաւանդ Թէշքիլաթը Մախսուսէի անուան եկած հեռագիրները կարճ ատենի մը համար պահուին ու յետոյ յանձնուին: Հիւպատոսը իր այս խնդրանքը քանի մը անգամ կրկնած, եւ այնքան պնդած էր որ կուսակալը համաձայնած էր:

Խորհելով որ Անգլիացիներուն կողմէ գերմանական ծածկագիրին գողցուելուն ու մեր հեռագրական թղթակցութիւնը իրարու հետ բնաւ առնչութիւն չունենալ, եւ, գերման հիւպատոսը, թերեւս միջոց մը գտնելով, մեր հեռագրական թղթակցութիւնը պիտի քննէ կամ գողնէ, հեռագիրներու կնքման հրամանը քիչ ատենէն ետ առնուեցաւ:

Բիզա պէյ դեռ Ահրաւ չմեկնած, Տրապիզոնի մէջ երրորդ դէպք մը պատահած էր.— Բիզէի ռուս հիւպատոսը ատենէ մը ի վեր Տրապիզոն եկած ու հոն հաստատուած էր: Նկատելով որ այս տեղափոխութիւնը պատճառ մը կը յենու, Բիզէի ռուս հիւպատոսը կը հետապնդուէր: Կը կարծուէր թէ Բիզէի ռուս հիւպատոսին պաշտօն պիտի տրուէր Տրապիզոնի ռուս հիւպատոսարանը հաւաքուած թղթածրարները Ռուսիա ուղարկել:

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅ ՄԸ

Այն փաստաթղթերը, որոնք՝ կ'ենթադրուէր թէ՝ Տրապիզոնի ռուսական հիւպատոսարանը հաւաքուածէն՝ լրտեսութեանց կը վերաբերէին: Որովհետեւ Ռուսերը Տրապիզոնի մէջ բաւական լրտեսներ կը գործածէին: Ասոնցմէ մին՝ Տրապիզոնի մէջ պայտար Հայ մըն էր: Յայտնի չէր թէ՝ ան ինչո՞ւ պայտարութիւն կ'ընէր — արդեօ՞ք հայթայթելու, թէ իր լրտեսութիւնը քօղարկելու համար: Երբ տեղեկացուեցաւ որ այս Հայը լուրեր կը տանի ռուսական հիւպատոսարան, մէջտեղը մէկը ղրկուեցաւ ու մեր բանակին կեղծ յատակագիծը տրուեցաւ իրեն: Անշուշտ, Հայը վազն ի վազ ռուսական հիւպատոսարանը գնաց, եւ, իբրեւ թէ մեծ գործ մը կատարած ըլլար, յատակագիծը յանձնեց հիւպատոսին:

Ասկէ զատ, Թէշքիլաթը Մախսուսէի պատկանող քրիստոնեայ եւ Թուրք Վրացիներէն ոմանք եւս, ձեւ մը գտնելով, ռուսական հիւպատոսարանին մօտ իբրեւ լրտես արձանագրուած էին: Ասոնք եւս ատեն ատեն հիւպատոսարան կը մտնէին, կեղծ լուրեր կը հաղորդէին: Այս կերպով թէ մեզի կը ծառայէին եւ թէ իրենց գրպանները կը լեցնէին:

Քանի մը օր վերջ, լուր առնուեցաւ թէ Բիզէի ռուս հիւպատոսը անցագիրը վիզա ըրած է եւ Ռուսիա պիտի մեկնի: Եւ որովհետեւ ան Օտեսա պիտի երթայ ռուսական կամաւոր նաւատորմին շոգենաւերէն մէկուն միջոցաւ, որոշուեցաւ զինքը խիստ հսկողութեան տակ առնել այն օրը, երբ շոգենաւը պիտի մեկնէր Տրապիզոնէն: Այս գործը առանձնած էր Տրապիզոնի ոստիկանապետ Մուրատ էֆէնտիին: Իրապէս, այն օրը երբ շոգենաւը պիտի մեկնէր, տեսնուած էր որ հիւպատոսը ճամբորդութեան պատրաստութիւններ կը տեսնէ եւ նաւամատոյց կ'իջնէ:

(Շար.)

ապահովաբար, տաքթ. Պարոնիկ-ն, այդ նամակը նախապէս պատ-ած եւ իր կնոջ դրկած է, եւ ան իր կարգին ընդօրինակելով վերա-դարձուցած է իր ամուսնին:

փառահ եմ որ Ջանիկէն չատ ա-ն, ոչ թէ բարեմիտները, այլ քնա-ները իսկ պիտի արթննան, նորա-ր անձպարարութեանց առջեւ:

×

ցանդղնութիւն մըն է իսկապէս ալքեան եղխկ.ի ելոյթը: Կիրակի ւոր մեծ թատրոնի մը մէջ, համ-քէ պիտի կատարէ: Այն մտա-ծով թէ թերեւս ժողովուրդը խա-պէս ըլլայ չուզեր: Երեք ժամ յառ-ած է իր բանախօսութեան: Ձե-ումը պիտի կատարէ իր վեց տա-երու պաշտօնավարութեան: Մի-ները պիտի խօսի: Ոչ մէկ ձայն մասնուններուն: Նախապէս, հրաժա-նը պատրաստ է իր գրպանին ը, պիտի հարցնէ ժողովուրդին, թէ նք կ'ուզեն ըլլալ եւ որոնք չեն ու-զեր:

թէ մեծամասնութեամբ չուզեն ը, պիտի ներկայացնէ իր հրաժա-գիրը, պահանջելով իր վեց տարի-ներու ամսաթոշակը, մօտ 15,000 ֆր.:

պէս պիտի քաշուի հեռակայ գիւղ, պատրաստելու համար իր ուսում-նասիրական գործերը:

Իսկ եթէ ժողովուրդը իր կողքին նի, անմիջապէս կուսակիցները ի արձանագրուին տետրակներուն, վճարելով 12.50 ֆր. ազգային րք մը: Այս միջոցով յառաջիկա-յ պիտի կազմուի Մարսէյլի Ազգ. իսի. Ժողովը:

ց հանրաքուէի մասին՝ օրը օ-ն:

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇՈԳԵՆԱՒ ՍԵՒԱՆԻ ՎՐԱՅ

0000

Երեւանի մեքենագործարանը կը պատրաստէ շոգենաւ մը, որ պիտի նաւարկէ Սեւանի վրայ: Այս շոգենաւը կրնայ փոխադրել 250 մարդ եւ 10 տակառաչափ բեռ: Շոգենաւին բեւոր մասերը պատրաստ են ար-ն: Մինչեւ մայիս 1 շոգենաւը պատրաստ կ'ըլլայ բոլորովին:

Այս շոգենաւին պատրաստութենէն յ, Երեւանի մեքենագործարանը ի չինէ ուրիշ շոգենաւ մը, որ ի կրնայ փոխադրել 300 մարդ եւ 00 տակառաչափ բեռ:

ԹԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ

0000

րած էինք թէ կրթական գործա-ր նշանակուած է Ներսէս Ստե-եան: Ահա կարգ մը տեղեկու-ններ իր մասին.—

ած է 1898ին Գանձակ: Նախնա-ն կրթութիւնը կը ստանայ ծննդա-յրին մէջ: 1917ին կ'աւարտէ երկ-դական վարժարանը: 1918ին Թիֆ-լիս, կարմիր Խաչի կեդր. կոմիտէի ամ: Յետոյ դարձեալ Գանձակ, ղաքային կոմիտէի նախագահ: ին կը ձերբակալուի եւ կը վտար-: 1919ի վերջերը Թիֆլիզ է: 1920ին կուի Ալէքսանդրապոլ: Նոյն ոյն վերջերը կը ձերբակալուի եւ րի տաժանակիր աշխատանքի ատապարտուի: Նոյեմբերին կ'ա- բանտէն, եւ մինչեւ 1923 կ'աշ-ի Լէնինականի եւ Վաղարշապա- մէջ: 1923 – 26 կը ղրկուի Մոս-, ուսանելու Պլեխանովի տնտե-ական համալսարանին մէջ: Ա-ելէ յետոյ դասախօս կը նշանակ- Մոսկուայի մէջ: 1927 – 1930 կ'ու-ի Կարմիր Փրոֆեսորայի բարձ-ն վարժարանին մէջ: 1930 – 31 նշանակուի Անդրկովկասեան կո-իզմի Համալսարանին տնօրէն, յն ժամանակ կը դասախօսէ ր Փրոֆեսորայի Բագուի վար-նին մէջ: 1932ին Երեւանի մէջ տնօրէն կը նշանակուի Մարք- – Լէնինիզմի բարձրագոյն վար-անին:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԿԻՐՊՈՏԻՆ

—o—

րած էինք թէ Մոսկուայէն Հայաս-ն քննական այցելութեամբ դարձած Գրողներու Միութեան ներկայա-ցիչները, Կիրպոտին, Կավերին, ով, Կոլսով:

րհ. Հայաստան կը հրատարակէ ակցութիւն մը Կիրպոտինի հետ: անք կարեւոր մասերը.—

Մեր Յանձնախումբը Հայաստան ելութեան եկաւ, նախապատրաս-լու համար Հայաստանի Գրողներու ութիւնը Խորհրդային Գրողներու համագումարին, ուսումնասիրելու համար Հայաստանի գրականութիւնը, կազմակերպելու համար ռուս եւ հայ գրականութեան փոխադարձ ճանաչման գործը:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան հետ քննեցինք հայերէնէ ռուսերէն թարգմանուելիք գործերուն ծրագիրը, նշանակեցինք կարգ մը լաւագոյն գործեր, որոնք պիտի թարգմանուին եւ հրատարակուին գալ տարուան ընթացքին: Մէկ մասը լոյս կը տեսնէ համագումարի ընթացքին: Ռուսերէն կը թարգմանուին ոչ միայն Հայաստանի արձակին լաւագոյն նմոյշները, այլ եւ չափածոյ գործեր: Խորհ. Գրողներու Միութեան Կեդր. Կոմիտէին յանձնարարութեամբ, Գաստով պիտի թարգմանէ Հայաստանի ժամանակակից բանաստեղծներու գործերէն ժողովածու մը: «Մոլոդայա Գվարդիա» պարբերականին խմբագրութիւնը, համանուն հրատարակչական չարքին մէջ, լոյս պիտի ընծայէ Հայաստանի լաւագոյն երիտասարդ գրողներու գործերէն ժողովածու մը: Մեր յանձնախումբը Մոսկուայի Գրական Թերթին համար պատրաստած է բացառիկ թիւ մը, նուիրուած Հայաստանի գրականութեան: Մեր յանձնախումբը մնայուն կապ մը պիտի պահէ Հայաստանի եւ Մոսկուայի ու Լէնինականի գրողներուն միջեւ: Մեր յանձնախումբը պաշտօն տուաւ Նայիրի Զարեանի, որ ապահովէ Հայաստանի գրողներուն աշխատակցութիւնը Մեծ Բեկում գրական գեղարուեստական, հասարակական գիտանտեսութեան պարբերականին: Յանձնախումբը հրահանգ տուաւ նաեւ, որ Մոսկուայի գրողներն ու քննադատները աշխատակցին Հայաստանի պարբերականներուն ու Գրական Թերթին: Առաջին նիւթերն արդէն յանձնուած են: Մեր յանձնախումբը ուսումնասիրեց նաեւ Հայաստանի մեծագոյն գրողներու գործերը, ռուսական կեդրոնական պարբերականներու մէջ յօդուածներ գրելու նպատակով:

Քննեցինք նոյնպէս զանազան հարցեր, որոնք կապուած էին Գրողներու Միութեան: Դասախօսութիւններ տուինք, Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը զօրացուցինք, Վրաստանի եւ Հայաստանի գրողներու Միութեանց միջեւ համաձայնութեան մը միջնորդ հանդիսացանք: Ուսումնասիրեցինք Հայաստանի թատրոնի նուաճումները, եւ պէտք է յայտնել թէ մեծ արժէք կը ներկայացնէ Հայաստանի մէջ գրքի պատկերազարդումը, որուն վարպետներն են Մ. Սարեան եւ Կոջոյեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մենք մեզի ապաւէն

00000

ՊՈՒՏՕ (Յապաղած).— Ես պատմեմ, դուք լսեցէք:

Նախորդ թղթակցութիւններուս մէջ յիշած եմ «Արարատ» միութեան մանկապարտէզը: Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովին հրաւիրուած էին մաս մը ծնողքներ խորհրդակցելու համար դպրոցի մասին: Երկու երեք ծնողներու փափաքին զոհացում տալու համար ամբողջ գաղութը հրաւիրուեցաւ եւ ընտրուեցաւ երեք հոգինոց մարմին մը՝ ոչ անդամներէ: Ժողովէն եւ մարմնի զեկուցմէն յետոյ, կոչ կ'ուղղուի համախորհուրդ լծուիլ աշխատանքի, մեր փոքրերուն սորվեցնելու համար մայրենի լեզուն: «Գիտակից» մի ոմն — Եթէ ազգային երգեր եւ պատմութիւն պիտի ուսուցուի, գործ չունիմ: Ուրիշ մը — Եղբայր, մենք սխալ տեղ եկած ենք (Թուրքերէնով):

Ժողովը ընտրեց հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը դպրոցի ծրագիր մը պատրաստելու համար: (Միջանկեալ ըսեմ որ — ոմն Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնին հետ բանակցութեան կը մտնէ, յուսալով որ տարեկան որոշ գումար մը յատկացնէ կրթական գործին):

Շաբաթ մը վերջ դարձեալ ժողով: Այս անգամ գրեթէ ամբողջ գաղութը ներկայ է: 31 հոգի կ'անդամագրուին նոր միութեան, կը վաւերացուի ծրագիրը, կը կարդացուի Հ. Բ. Ը. Մ. կեդրոնի նամակ – պայմանագիրը, որ տրամադրէ.— 1. Բարեգործականի մասնաճիւղ մը կազմել, նուազագոյնը 10 հոգիէ բաղկացած, 2.— Գաղութը պէտք է տարեկան 5000 ֆր.ի երաշխիք տայ, որպէսզի կրթական գործին բարեհաճին օգնել:

Ժողովը այս աշխատանքները վերջացնելով ընտրեց հինգ հոգինոց կարգադիր յանձնախումբ մը թելադրելով որքան կարելի է շուտ բանալ դպրոցը: Յանձնախումբը կը սկսի արձանագրութեան, գանձապահը 8—9 ծնողներ արձանագրելու չարքին կը հանդիպի հօկի մը: — Մասնակցելու համար մեր կեդրոնի հրահանգին կը սպասենք, երբ ստանանք ձեզի նամակով լուր կուտանք թէ մեր պզտիկները դպրոց պիտի ուղարկենք թէ ոչ... Այս ողբալի տեսարանէն առաջ, «Արարատ» միութիւնը դարձեալ իր ուսերուն վրայ առաւ կրթական հոգը, նոյեմբեր 20ին վերսկսելով դասընթացքները: Միութեան գործունէութիւնը յառաջիկային պիտի կրկնապատկուի, աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար դպրոցը: Առաջին աւթիւ արձանագրուած աշակերտներու թիւը 23ը կ'անցնէր: 9 աղջիկ եւ 14 մանչ, 5—13 տարեկան: (Անցեալ տարի 13 էր): Դպրոցի եկամուտի աղբիւրներն են,— անդամավճարներ, աշակերտներու ամսավճարները եւ հանդէսներու հասոյթներ: Միութիւնը 300 ֆր. ամսավճարով իր տրամադրութեան տակ ունի ուսուցիչ մը, չաբաթը վեց պահ, իւրաքանչիւր պահ 2 ժամ: Քաղաքին մէջ չաբաթը երեք օր Պ. Ս. Եղիկեան սիրով տրամադրած է իր սենեակը, իսկ մնացեալ երեք օրը Սրնօնի մէջ, Ա. Քէնտիրեան նոյնպէս սիրով իր սենեակը տրամադրած է:

Ահա ուրեմն, Միութիւն մը որ իր 23 անդամներով (բոլորն ալ 20 – 26 տարեկան երիտասարդներ) եւ միայն չորսը ծնողք, երկու տարիէ ի վեր մեծ զոհողութեամբ, եւ գաղութի քաջալերութեամբ դպրոց կը պահէ: Մեր կարմրուկ աղբարները իրենց հաւանութիւնը կը յայտնէին Բարեգործականի հակակշիռին տակ պահելու դպրոցը, կարծելով թէ միայն ամսական 10 ֆր.ով պիտի պրծին, բայց երբ 5000ին ձայնը առին կամացուկ մը քաշուեցան:

Ապրի՛ «Արարատ»ը:

Կ. Տօնէրեան

ՆՈՅ. 29Ի ՆԱԽԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տեսինի մէջ

ՏԵՍԻՆ (Յապաղած).— Հօկի «Արագածեան» մասնաճիւղը, երկար ատենէ ի վեր տենդագին աշխատանքի մը լծուած էր տօնելու համար «Նոյ. 29»ի 13րդ տարեդարձը, որ ըստ իրենց ազդերուն «պայքարի, յաղթանակի եւ ցնծութեան անխախտ տօնակատարութիւն» մըն է: Նախապէս դեկտ. 2ի համար, ուրիշ անուան տակ վարձած էին S.L.S.A. գործարանի սրահը, իբրեւ բանախօս նշանակելով «Հայաստանէն եկող փրոֆ. Ապտալեանը»: Սակայն երբ յայտարարութիւնները կը սկսին ցրուել գործարանի դուռը, դռնապանը օրինակ մը կ'առնէ եւ կը ներկայացնէ տնօրէնին. որ գործարանի պաշտօնական թարգմանին թարգմանել կուտայ: Երբ կ'իմանայ թէ իր սրահին մէջ համայնավարական պրոպականտ պիտի ընեն, անմիջապէս կ'արգիլէ: Մեր կարմիր աղբարիկները յայտարարեցին թէ՝ «բանախօսի անակնկալ հիւանդութեան պատճառաւ յետաձգուած է»:

Եւ ահա կրկին հրապարակ կուգան եւ տօնակատարութիւնը կը յայտարարեն դեկտ. 17ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ, ու այս անգամ իբրեւ բանախօս կը գրեն ըժ. Մինասեանցի անունը: Հակառակ իրենց հանած աղմուկին եւ մղած պրոպականտին, հազիւ 25–30 հոգի ներկայ կ'ըլլան «անխախտ տօնակատարութեան»ը (սրահը կը պարունակէ աւելի քան 600 հոգի): Օրուան բանախօսը եւ երկու տեղացի մունետիկներ, ոգեւորուած պարապ աթոռներէն կը սկսին տօնը տօնելու փոխարէն, հայհոյանքի եւ լուտանքներու տեղատարափ մը թափել Դաշնակցութեան դէմ, կարենալ պարտկելու համար իրենց կրած ապտակը: Տեսինի բանւորութիւնը փոխանակ իր ներկայութեամբ պատուելու «պայքարի, յաղթանակի եւ ցնծութեան այս տօնակատարութիւնը», բարոյական պարտականութիւն սեպեց իր բացակայութեամբ սգալ Հ. Հանրապետութեան անկումը:

⁂ Դեկտ. 17ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ծիծաղի ցերեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Լիոնի տրամաթիք թատերախումբին: Ներկայացուեցաւ «Տիրան–Տիրան»ը երեք արար: Հակառակ տիրող անսովոր ցուրտին, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր: Խաղարկութիւնը անցաւ յաջող:

Վեհունի

Դաշնակցութիւն

00000

ՎԱԼԱՆՍ, դեկտ. 24.— Կիրակի կէսօրէ յետոյ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի ենթակոմիտէի հերթական դասախօսական ժողովը. Ֆրանսացի ընկերվարականներու չրքեղ ակումբին մէջ: Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը: Նախագահ ընկ. Գեղամ Սարոյեան բացատրեց մեր նըպատակը եւ անոր օգտակարութիւնը, յետոյ խօսքը տուաւ դասախօս ընկ. Զաքար Տարագճեանին: Նիւթն էր.— «Ինչո՞ւ դաշնակցական ենք»: Մէկ ժամ տեւող դասախօսութեան մէջ, ընկերը պարզեց նախ քան Դաշնակցութիւնը տիրող պայմանները, եւ ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ Դաշնակցութեան ծագման եւ գործունէութեան մասին: Հասնելով մեր օրերը, համոզիչ փաստերով հաստատեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը անհրաժեշտ է մանաւանդ ներկայ պայմաններու մէջ: Դասախօսութենէն յետոյ եղան հարցումներ, որոնց պատասխանեց ընկերը: Ժողովը փակուեցաւ լաւ տպաւորութեան տակ:

Տ. Տուրպախ

«Մուսա լերան խառասուն օրերը»

»»»·«««

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՋՂԱՅՐԳՌՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրիէն կը գրեն.— «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» կը հրատարակէ Ֆալիհ Ըրֆգի պէյի մէկ յօդուածը, որուն մէջ կ'ըսէ.— «Մուսա լեռ» անունով թրքական բարբարոսութիւններ նկարագրող գիրք մը հրատարակուած է Գերմանիոյ մէջ, որ կը շօշափէ հայկական խնդիրը: 15 տարիներու շրջանին թերթերու մէջ հրատարակուած բոլոր զրոյցներու, վերագրումներու եւ զրպարտութիւններու իր երեւակայութիւնն ալ միացնելով Մուսա լերան վիպական ձեւ մը տրուած է: Գիտենք թէ տակաւին անցեալ տարի, ինչպէս գերման հրապարակներու մէջ այրեցին գլխաւոր հեղինակներու եւ արուեստագէտներու գրքերը: Հայկական խնդիրը մարած խնդիր մըն էր: Այս խնդրոյն ճշմարտութենէն անտեղեակ էին, գինաղաղարին յաջորդող գերման ընկերվարական նախարարները:

Հետեւաբար անկարելի է չհետաքրքրուիլ թէ՝ արդի ըէժիմի բարձրագոյն ծառայութեան մէջ գտնուելով, ընդհանուր պատերազմին Օսմանեան կայսրութեան բանակին մէջ աշխատողները այս գիրքին հրատարակութիւնը ի՞նչպէս պիտի ընդունին, որովհետեւ հարկաւ կը յիշեն, այդ թըւականին բոլոր թերթերը գլխաւոր խնդիրներու կարգին օսմանեան բանակին գերման հրամանատարներն ալ ամբաստանած էին:

Ֆալիհ Ըրֆգը պէյ յետոյ կ'աւելցնէ.— «Օսմանեան կայսրութեան պատասխանատու կամ ոչ պատասխանատու ըլլալու մասին ամէն ոք կրնայ վիճաբանիլ, բայց թրքական բարբարոսութեան հայհոյութիւնը գերման հեղինակին երեսին զարնել կ'ուզենք: Թուրք բացատրութիւնը ազրող եւ անկախութիւն ունեցող արդիական ազգի մը անունն է: Գերման վարիչները հաչակեցին թէ այս ազգին մարդկային բարձր զգացումները, առաւելութիւնները, քաջութիւնը եւ գիտցողութիւնը, իրենց իսկ օրինակ եղած են: Չենք հասկնար որ այսօրուան Գերմանիան, երբ Թուրք թերթի մը մէջ հրատարակուած փոքր քննադատութեան մը դէմ այնքան կը զգածուի, բարեկամ կառավարութեան մը դէմ արձակուած հայհոյութեանց դէմ ի՞նչպէս անտարբեր կրնայ գտնուիլ:

ԽՄԲ.— Ինչպէս կը տեսնուի, թուրք հրապարակագիրը իր ջղագրգռութեան մէջ մոռցած է թէ՝ Ֆրանց Վէրֆէլի գիրքը տպուած է Աւստրիոյ եւ ոչ թէ Գերմանիոյ մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՏԵՍԻՆ, 26 դեկտ.— Սեբաստիոյ նահանգային Ուսումնասիրաց Միութեան ընտանեկան խնջոյքը տեղի ունեցաւ չաբաթ իրիկուն, Պ. Եղնիկ Յարութիւնեանի սրճարանին գետնայարկը, ուր կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր սեղաններու չուրջը: Հակառակ եղած ջանքերուն, տակաւ էր նիւթական հասոյթը որ պիտի յատկացուի մանկապարտէզին: Ժողովուրդը զուարճացաւ Պ. Լեւոն Ղարիպեանի կատակերգութիւններով, եւ Պ. Թաշճեանի Ա. Բ. Գ. հնչումներով: «Հայը բանտէն չի վախնար» արտասանեց փոքրիկն Միքայէլ Մատօեան: Քանի մը արտասանութիւններ ըրաւ Ոսկիան Մատօեան (4 տարեկան): Երգերէ եւ պարերէ յետոյ, աճուրդի դրուեցաւ մէկ շիշ շամփանեա որ բարձրացաւ 140 ֆր.ի: Խնջոյքը տեւեց մինչեւ ժամը 4 եւ հիւրերը զուարթ մեկնեցան: Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ անձամբ կամ գրաւորապէս քաջալերեցին մեզ:

Վարչութիւն

ՄԱՄՈՒԼ

167

»»»·«««

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (20 դեկտ.).

—«Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի Աթէնքի տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Բաքաեուանենի թատրոնին մէջ, կիրակի առտու, ազգային ու ընտանեկան շրջանակներու մէջ իր վրայ խօսեցնել կուտայ տակաւին: Ռամկավար ու Հնչակեան կուսակցութիւններ, Հօկ ու համայնավարներ, Առաջնորդ ու Վարչութիւն ոտքով ձեռքով գործի լծուած հազիւ կրցած են 167 հոգի որսալ, որոնցմէ մէկը՝ «Նոր Օր»ի շրջուն թղթակիցը: Ինչո՞վ բացատրել ժողովուրդին անտարբերութիւնը դէպի «հայ ժողովուրդի վերածննդեան մեծ թուականը»:

Անկէ առաջ, այս սիւնակներուն մէջ, խորհրդայնացման տարեդարձի մասին գրելով, ըսած էինք թէ բացառաբար այս տարի գրեթէ ամէն տեղ հանդէսները ձախողած են, ժողովուրդին ցոյց տուած անտարբեր վերաբերումին պատճառաւ, Աթէնքի ուշացած հանդէսը խօսուն ապացոյց է:

Ինչո՞ւ չգնաց ժողովուրդը: Որովհետեւ փորձառութեամբ տեսաւ որ վերեւ յիշուած անունները կազմուած «սալատ ռիւս»ը կը շահագործէ Հայաստանի անունը, կը խաբէ զինք մոլորեցնելով ուղիղ ու ճշմարիտ ճամբէն: Խաբեբայութիւնը, բամբասանքը, քսութիւնը տեւական սնունդ չեն կրնար ըլլալ զանգուածներուն համար: Կուգայ ժամանակը, երբ խաբուած հաւաքականութիւնը կամ անհատը կը սթափի, նախատական թուքը նետելով անոնց երեսին, որոնք փորձեցին զինք տգիտութեան մէջ պահել, ամէն օր քիչ մը թոյն ներարկելով արիւնին:

Գաղթաշխարհի աշխատաւոր ու արհեստաւոր զանգուածներուն հայրենաքաղձութիւնն ու բարեմտութիւնը չարաչար օգտագործող «սալատ ռիւս»ի գործակալները այսօր դիմակազերծ եղած են նոյն իսկ զոհերուն կողմէ: Հայաստանէն փախչողներէն ստացուած նամակները սուտի եւ կեղծիքի պալատները մոլորացուցին: Ամէնէն մոլեռանդ հակադաշնակցականն անգամ սկսաւ վերաքննել իր մտայնութիւնը, վերախտանանաչումի ենթարկել իր հիւանդագին մտածելակերպը, ստացուած նամակներու լոյսին տակ:

Հայաստան գացողը իրեն ծանօթ է, մտերիմ՝ իբր ընկեր եւ գործակից՝ հակադաշնակցական պայքարին մէջ: Կը ճանչնայ անոր գիրն ու մտայնութիւնը: Ու կ'եզրակացնէ— այս բոլորը սուտ չի կրնար ըլլալ. կը ստեն հօկենները, կը ստեն ռամկավարները, բայց չի ստեր վերջնապէս Հայաստանի մէջ տեղաւորուելու համար գացած եւ ամիսներ յետոյ փախած գաղթականը, որովհետեւ ստելու պատճառ չունի:

Այս հասարակ տրամաբանութիւնը նուաճեց աշխատաւոր եւ արհեստաւոր զանգուածները, աչքը բանալով անոնց ճշմարտութեան եւ իրականութեան աշխարհին վրայ: Երէկ խաբուած, յանուն հայրենիքի վերաշինութեան կողոպտուած այս զանգուածներն են որ Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձի տօնակատարութեան չմասնակցեցան:

Գաղութներու մէջ մեր պայքարը Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ չէ: Այդ իշխանութեան հետ կը չափուինք գաղափարական ու քաղաքական գետնի վրայ: Մեր պայքարը ուղղուած է ստախօսներուն, չարաշահներուն, մակաբոյծներուն, քուներուն, ցեղին բարոյական խմոր եւ առաքինութիւնները թունաւորողներուն դէմ: Ահա թէ ինչո՞ւ վերջնական յաղթանակի հաւատքը միշտ վառ կը մնայ մեր մէջ եւ ժողովուրդին գիտակից, պարկեշտ ու գաղափարական տարրերը կը հետեւին մեր դրօշին որ ազատ Հայաստանի եւ անկաշառ հայութեան դրօշն է»:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ՄԸ

0000

Տաղօթ դաշնակահարուհի Տիկ. Զապէլ Ընքապապեան ներկայացուցիչ նշանակուած է La conférence au village ընկերութեան, որ նուիրուած է ֆրանսական մշակոյթը ժողովրդականացնելու Սէն եւ Ուազ նահանգներուն մէջ: Ընկերութեան կ'անդամակցին Ֆրանսայի պետական անձնաւորութիւններ, կրթական ծանօթ դէմքեր: Տիկ. Ընքապապեանի տրուած է աշխատիլ մասնաւորապէս Փարիզի հիւսիսային շրջանին մէջ, ուր կազմած է մէկէ աւելի մասնաճիւղեր:

Իր կատարած այս կազմակերպական աշխատանքներուն եւ ցոյց տուած երաժշտական ձիրքերուն պատճառով, մեծ գնահատութեան արժանացած է:

Վերջին անգամ Անկէնի մէջ, համերգի մը ընթացքին, որուն կը նախագահէր երեսփոխան եւ Անկէնի քաղաքապետ Փաթնոթի – Տէնուայէ, Տիկ. Ընքապապեան դաշնակի վրայ նուագեց կարգ մը կտորներ, արժանանալով տեղական թերթին ջերմ գնահատութեան:

Հանդէսի ընթացքին, նախագահը հրապարակաւ ընկերութեան գնահատութիւնը յայտնեց հայ արուեստագէտին: Հանդէսէն վերջ երեսփոխան Փաթնոթի – Տէնուայէ, այցելելով Տիկ. Ընքապապեանի բնակարանը, պատուոյ չքանշան մը յանձնեց:

⁂ Յառաջիկայ յունուար 9ին, իրիկուան ժամը 9ին Սալ Շօփէնի մէջ տեղի կ'ունենայ Տիկին Լիւսի Սեւումեանի երգահանդէսը: Ինչպէս գրած ենք, տիկինը վերջերս նոր յաջողութիւններ ունեցաւ Իտալական բեմին վրայ: Այս միակ երգահանդէսն է որ պիտի տայ Փարիզի մէջ, ստիպուած ըլլալով անյապաղ Միլան վերադառնալ:

Օրուան գիրքեր

»»»·«««

1. ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ: (Հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն): Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 1. Գին՝ 15 ֆր.:

2. ԱՐԵ՛Ի, ԱՐԵ՛Ի, (հիւծախտաւորի մը կեանքէն): Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան: Մատենաշար «Յառաջ» թիւ 2: Գին 10 ֆրանք:

3. ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ 1915 – 1924: Գրեց՝ Լեւոն Տօնիկեան: Գին 8 ֆր.: Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի Վարչութեան:

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

▪▪▪

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ)

00000

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 10

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ, Աղապապ Պարսամեան:
ՖՕՆԹԷՆ, Հաճեան եղբարք:
ՊՈՒԼՈՆԵԸ ՍԻՒՌ ՍԷՆ, Արթին Ծէրունեան:
ԻՍԻ, Հաճի Նոտարեան եղբարք:
ՊՈՆՏԻ, Յարութիւն Պալեան:
ՓԱՐԻԶ (19), Քէպրիթեան:
ՔԱՍԱՊԼԱՆՔԱ, Տիկ. Բ. Սերճանեան:
ԱՓԹ, Աղաջան Քէհեաեան:
ԼԻՈՆ, Տօնապետ Տօնապետեան:
ՓԱՀԼԷՎԻ, Խաչատուր Լազարեանց:
ՔԱՇԱՆ, Կ. Ու.:
ՊԻՍԷԹՐԸ, Յովհաննէսեան:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Յարութիւն Օնպաշեան:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ստեփան Ապտալեան:
ՆԻՍ, Յակոբ Սէֆէրեան:
ՍԷՆ ԺԷՐՕՄ (Մարսէյլ), Բարաղամեան:
ՓԱՐԻԶ, (1), Ա.
ԱՆՎԷՐՍ, Տիգրան Սալամանեան:
ՆԻՍ, Միհրան Թուրիկեան:
ԻՍԻ, Համբարձում Համբարեան:
ՓՐԷ ՍԷՆ ԺԷՐՎԷ, Կարապետ Ղարիպեան:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Խորէն Նազարէթեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԼԱՆՇԸՐԻ, Գ. Տ. — 70:
ԷՓԻՆԷՅ, Յ. Պ. — 105:
ՎԷՐՍԱՅԼ, Ս. Պ. — 140:
ՊՕՄՈՆ, Ն. Ի. — 140:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Թիւփ. — 140:
ՆԻՄ, Ն. Փ. — 210:
ՍԷՆԹ ԺԸՆԸՎԻԷՎ, Իշխ. Ա. — 70:
ՓԱՐԻԶ (9) Ս. Ե. — 35:
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ա. Կ. — 35:
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Մ. Տ. — 35:
ԼԻՈՆ, Յ. Ռ. — 35:
ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ, Տիկ. Դ. — 210:
ԻՍԻ, Պ. Գ. — 70:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ժամ. — 210:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ, Տ. Ս. — 140:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ, — 828:
ՊՕՄՕՆ, Ս. Ո. — 140:
ԷՔԻԻԼԻ, Յ Թ. — 100:
ԼԱՊԷԿԻԻՏ, Մ. Պ. — 70:
ՎԻՎԻԷ, Պ. Ք. — 70:
ՍՈՒ ՊՈՒԱ ՄՕՊԷՕԺ, Լաբ. — 140:
ԼԱ ՊՕՔՔԱ, Վ. Գ. — 105:
ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ, Ս. Պ. — 105:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԻԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունվար 2, Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ալթունեանի բնակարանին մէջ՝ 17, Rue Ampère, CACHAN.

ԻՍԻԻ «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՕՆԷՍԻ «Վարդան» կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

Հրապարակային բանախօսութիւն

կազմակերպուած *ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. *ՏԱՆ* մէջ

կը խօսի՝ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ վասպուրական *«Արծիւ»* փանփառին, ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մելքոնեանի:

երեկոյեան ժամը 7էն մինչ եւ լոյս ընկեր-համակրական խնջոյք եւ տօնածառ:

Ընկերա-համակրական թէյասեղան

կազմակերպուած *Հ. Յ. Դ. ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30*ին* Salle des Fêtes*ի ՄԷՋ*

կը խօսի ընկեր **Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ**

ներկայ կ'ըլլան տեղւոյն ընկերվարականները, *Տիկ. ԼԱՓԵՋ եւ Պ. ԿՐՕԼ*

Կը նուագէ Տէսինի փանփառը։

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

կազմակերպուած՝ ՖՐ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Ռ. Ա. Կ. սրահին մէջ

Մանկական պարեր, մենախօսութիւն, խմբերգ եւ մանկական ներկայացումներ դպրոցի փոքրիկներու կողմէ։

Բացման հանդէս եւ տօնածառ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

(Նուէրներ անխտիր բոլոր հայ մանուկներու)

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

երրորդ թաղապետարանի սրահին մէջ

Հանդէսէն վերջ՝ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆի ճաշարանին մէջ, 202, rue Boileau *թէյասեղան, երեկոյթ-պարահանդէս, երգ, խմբերգ, նուագ, ճազ՝ ղեկավարութեամբ փոքրիկ* Պետօի *(6 տարեկան) իր* Pierro *ճազով։*

Մուտք 1 ֆրանք:

Պ ԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 9·30ին

Cercle National des Armées de Terre, de Mer et de l'Airի շքեղ սրահներուն մէջ

2, Ave. Portalis (Place St. Augustin) **Métro St. Augustin**

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ **MARECHAL PETAIN***ի*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երկու օրքէսթրը, քօթիյեօն, աթրաքսիօն:

Ճոխ պիւֆէ: Սմոքինկ կամ սեւ հագուստ պարտաւորիչ

ՄՈՒՏՔ՝ 10 *եւ* 20 *ՖՐԱՆՔ։*

ԿԱՂԱՆԴԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԷՆՍԷՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿ. ՎԷՆՍԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին մանկապարտէզի սրահին մէջ 1, rue du Midi (*Place de la Mairie*) վէնսէն սրճարանի Ա. յարկը

Խմբերգ, արտասանութիւն եւ մենախօսութիւններ աշակերտներու կողմէ

կը ներկայացուի *«ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»*։

Կաղանդ Պապան պիտի բաժնէ սիրուն նուէրներ։

կը հրաւիրուին փափաքողները։ Մուտքը ազատ է։

Օրիորդաց Գիշերօթիկ Վարժարան

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

1, Place du Château, St. Gratien (S. et O.)

Վարժարանս կ'ընդունի գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, սկսեալ մինչեւ վեց տարեկան փոքրիկներէ:

Ֆրանսերէն լեզուի, ֆրանսերէնով աւանդուելիք դասերու եւ մարմնամարզի համար մասնաւոր կարգադրութիւն եղած է մերձակայ **Ecole Libre**ի հետ, մեզ վերապահելով հայերէն լեզուի, ձեռագործի, հայերէնով աւանդուելիք դասերը, ինչպէս նաեւ երգ, դաշնակ եւայլն:

Ամսական 250 ֆրանք: ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Հայերու ճաշարանը
ճաշարան: Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.30ին

ՆԵՐԿԱՅ ԳՏՆՈՒԻԼ ՍԷՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԸ

ՎԱՅԵԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍՆ

ՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ

Վիճակահանութեան դրուած վերոյիշեալ 28 Պարգեւ - Տոմսակներուն թիւերն են.—

3	*ՏՈՄՍԱԿ*	4*րդ*	Tranche	*Թիւ*	55855 - 55857	Serie	S
1	»	»	»	»	55881	»	S
1	»	»	»	»	79179	»	X
10	»	5.*րդ*	»	»	30461 - 30470	»	V
10	»	»	»	»	39011 - 39020	»	Y

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 53, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ ելեկտր. եւ շոֆաժ.* *rue Pierre Curie.* K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie.* **13**

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէն եւ ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերներ՝ Արշակ Յակոբեանի իր եղբօր՝ ԳԵՂԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆի եւ Յովհաննէս Լէյլէկեանի՝ իր մօրեղբօր կնոջ գտոնաղէտ մահուան առթիւ։

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ և ԾՆՈՒՆԴԻ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵՑԷՔ

Médaille d'Or 1930

ՇԻՐԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷՆ

26 Rue de Trévise, Paris(9), Métro Cadet

Հեռախօս՝ **Provence 38 — 63**

Diplôme d'Honneur 1931

Միակ ներկայացուցիչը **"Le Cerf"** *հէլվայի։*

Արեւելեան նպարեղէններու ընտիր տեսակներ, ուղղակի ներածում:

Այցելեցէք մեր նպարավաճառատունը ուր պիտի գտնէք արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ու արժէքի նպարեղէններ: Թրքական լաւագոյն սուրճ:

ՆՈՐՏԱՐԻԻ եւ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԻԹՈՎ, ԴԻՄԵԼ ԾԱՆՕԹ ՈՍԿԵՐԻՉ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. **Paris (19)**

Métro: Crimée Autobus: AJ, AV, CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, պատի ու զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ, տնական սպասներ ՋԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ, որոնց վրայ դարձեալ 10 առ. 100 բացառիկ զեղչ:

Նորոգութիւն ժամացոյցներու, շինութիւն եւ փոփոխութիւն գոհարեղէններու խիստ չափաւոր գիներով: ԿԸ ԳՆԵՆՔ ոսկեղէններ ու թանկագին քարեր ամենաբարձր գիներով: ԿԻՐԱԿԻ օրերը եւս բաց է վաճառատունը:

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. *Tél. 1 - 59*

ԹԷՅ

ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պոլկարական բաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ Համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան:*

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI **Tél. Dan. 88 - 65**

Կողքը զարդանկարուած յայտնի արուեստագէտ ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ կողմէ

Կը պարունակէ կրօնական եւ ազգային բոլոր տօները: Ամսուան եւ օրուան անունները՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Իւրաքանչիւր թերթի վրայ պատմական ծանօթութիւններ եւ օգտակար գիտելիքներ:

Գին 5 ֆրանք

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Լիոնի մէջ մեր գրատան ներկայացուցիչն է՝

ՏԳԱՐԱՆ ԱՐԱՔՍ 70 Rue Paul - Bert. Lyon.

Le Gérant: H. STEPHAN

17, **Rue Damesme, PARIS** (13e) **Imprimerie A. DER (AGOPIAN)**

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց եւ տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Յայտնի ապուխտավաճառ *ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ* վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն ու Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն **14** ֆրանք, երշիկ քիլօն **12** ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ **5 ,Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE**

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

»»»o«««

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIR DES

THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE **Tél. COLBERT 25 - 27**

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ *Պոլսէն ստացած ենք թուրքերէն եւ հայերէն ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ տեսքեր, գին՝* 12, 15, 18 *եւ* 20 *ֆրանք։*

SOLDES.— *Հայերէն, թուրքերէն եւ յունարէն տեսքեր՝* 10 *ֆրանքի։*

3000 ՖՐԱՆՔՆՈՑ *ֆոնօ մը՝* 10 *տեսքով միասին կը ծախուի բացառիկ արժէքով միմիայն* **600** *ֆրանքի։*

Փութացէք օգտուիլ առիթէն, դիմել՝

H. ARTINIANի

26, Rue LESAGE, Paris 20

Հեռաձայն՝ **Ménil. 61-85**

ՔԱՐՏ - ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

կաղանդի եւ ծնունդի առթիւ ծախու են զանազան տեսակի սիրուն *քարտ - փոսթալներ* հայերէն վերտառութեամբ:

Դիմել՝ *Հ. ՍԱՐԵԱՆի քէօշկը 25*, **Bld. St. Michel.** *Փարիզ*

(*Պուլվար Սէն Միշէլի եւ* Rue des Ecoles*ի կտրած անկիւնը*)

Maison SABONDJIAN Frères

ARARAT
39, rue de Trèvise, PARIS IXe
Téléph: PROV. 79-57

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Ա.— Զոր մրգեղէններ, պարսկական սատրի բրինձ, փիլաֆի ամաթէօրներուն համար, ռուսական սեւ եւ կարմիր խավեար՝ բրէսէ եւ թարմ, անուշեղէններ, ըմպելիներ եւ ամէն տեսակ գոնսէրվներ: Բ.— Մարսէյլի օճառ, ձիթաիւղ, արաշիտ:

LA MAISON de L'HUILE
18, rue Bleue, PARIS IXe
Téléph: PROV, 79-57

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ ՆՈՐ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՕԺՏՈՒԱԾ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀՆԵՐ

ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՅՆԶԳՈՅՆ ԼՈՅՍԵՐՈՎ:

Կը տրամադրուին հարսանեկան հանդէսներու (ամէն յարմարութիւններով) ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու, ժողովներու եւայլն.:

Դիմել՝ 13, rue, Pierre Curie, Kremlin - Bicètre, Métro: Porte d'Italie

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1933

31 Décembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2383

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԻՍԿԱԿԱՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Փորձե՛ր կը տեղայ ռամկավար պաշտօնաթերթը, այս անգամ սխնակներով եւ էջերով։

Փորձուր եւ ժահր, չփոթեցնելու համար հանրային կարծիքը, Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան առթիւ։

Ի՜նչ բառեր, ի՜նչ բառեր։ Եւ ածականներ լեռնակուտակ։ Ու պնդութենէ բռնուած նախադասութիւններ մանուածապատ։

Եւ սակայն, անզօ՜ր են այդ բոլորը, պարտկելու համար անոնց իրականութիւնը.—

— Ղեւոնդ արք. ամէնէն առաջ զոհն է ռամկավար կուսակցութեան եւ միւս գոյնզգոյն դիմակաւորներու կամակոր բթամըտութեան եւ անարգ խուժանավարութեան։

Այս ճշմարտութիւնը կրակէ տառերով պիտի արձանագրուի պատմութեան մէջ, մինչեւ որ կարենան հակառակը ապացուցանել։

Եթէ հրաշք մը պատահէր եւ Ղեւոնդ արք. ողջնար, իր առաջին անէծքը պիտի ուղղէր իր անխելք բարեկամներուն, որոնք իր խելացի թշնամիներուն չափ ալ հեռատեսութիւն չունեցան։

Այս բացատրութեամբ, կ՚արդարացնե՞նք իր սպանութիւնը, այնքան քստմնելի եւ եղերական պայմաններու մէջ։

Ո՛չ եւ ոչ։ Սպանութիւնը չէ դարմանը համատարած չարիքի մը, որ ծնաւ անլուր բթամտութենէ մը եւ կը սնանի հրէշային խուժանավարութեամբ մը։

Մնաց որ, ի՞նչ ահարկու թշնամի էր այս թեթեւամիտ եւ առավ խակ դժբախտ կղերականը, որպէսզի Դաշնակցութիւնը հարկադրուէր դաշոյն խրել անոր կուրծքին։

Դաշոյնը դո՛ւք սրեցիք, պարոնայք ռամկավարներ։ Դուք՝ այն օրէն որ հերոսացուցիք այս մարդը, իբրեւ «արի» առաջնորդ, պարզապէս ... հայկական խորհրդանշան մը վար առած ըլլալուն համար։

Այդ օրէն սկսեալ, դուք եղաք հետեւողական։

Ցամառ եւ սնամէջ ամբոխավարութեամբ մը, դուք ամէն տեղ եւ ամէն առիթով յառաջ քշեցիք Դուրեանը, իբրեւ խորհրդանշան մը հայրենասիրութեան եւ իբրեւ մարմնացումը բոլոր առաքինութեանց։

Ինչ որ տեղի ունեցաւ այդ օրէն սկսեալ — դեռ ծանօթ չենք դեկտ. 17—24 պատահած դէպքերուն — լրումն էր միեւնոյն խելագար քաղաքականութեան։

Դուք ձեր գլխուն վրայ պտտցուցիք զայն, ի վերջոյ կերաք անոր գլուխը, եւ հիմա կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափէք, ամբաստանելի աթոռը քշելով ուրիշներուն առջեւ,— ձեզմէ հուրս։

Դուք ձեզի թոյլ կուտաք փափսալ, սոփթայական մոլեռանդութեամբ.

— «Նոյն տեսակի խմբակ մը, հիմա կը յաջողի կատարել ոճիրներուն ոճիրը, անլուր, աննախընթաց հրէշութեամբ մը, իր ոճիրին համար վայր ընտրելով մասնաւորապէս եկեղեցիի խորանը, որպէսզի իր գործած դաւոյնը դժբախտ զոհին կուրծքէն անցնելով ծակէ եկեղեցիին դարաւոր նուիրականութիւնը եւ ծակէ այս ժողովուրդին սիրտը»։ (Ապագայ, 28 դեկտ.)։

Այս դարչելի թոյնը սրսկած ատեն, մէկ վայրկեան անդրադարձա՞ք թէ, այս ժողովուրդին սիրտը տասնապատիկ աւելի խորութեամբ կը ծակի, երբ հոգեւոր հովիւ մը — արքեպիսկոպո՜ս — կը ոտնէ եւ վար առնել կուտայ կախուած դրօշ մը, անհամար բազմութեան առջեւ, միջազգային ցուցահանդէսի մը մէջ։

Մէկ վայրկեան խորհեցա՞ք թէ, ի՛նչ կ՚ըլլար հետեւանքը, եթէ փոխան եռագոյնի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի պատկերն ըլլար կախուած, եւ ուրիշ մէկը վար առնել տար զայն։

Եւ դուք այնքան յիմարացաք որ, երբ պաշտօնանկ առաջնորդը «սարբըմ — քէօէրըմ» հրամանագիրներ կ՚արձակէր, ոտքը գետնէն կտրած, խելք չըրիք զգաստութեան հրաւիրելու զայն։

Ընդհակառակն, դուք ծափ ու ծնծղայ հնչեցուցիք, փառաց ի փառս բարձրացուցիք այս անպատասխանատու իշխանաւորը, երբ ան կը գրէր ամէն բանէ անտեղեակ կաթողիկոսին, չնորհապարական նամակի մը առթիւ.

«... Ձեր վեհափառութեան այդ նամակը ինծի համար ամրութեան վահան մըն է, պիտի բռնէի պատուական քարերով զարդարուած լանջապանակն է որով կրնամ պարծիլ եւ պիտի պահեմ միշտ կուրծքիս վրայ եւ ըմբոստները պիտի չկարենան ի խոր խոցել եւ աղետալի դարձնել իրենց զէնքերը յարձակման, որքան ալ զօրեղ եւ ուժգին ըլլան»։ (19 հոկտ. 1933։ Տպուած ռամկավար «Պայքար»ի մէջ, հոկտ. 24ին)։

Նոյն հարցումը նորէն,— կատարելով այս հարեւանցի վերլուծումները, կ՚արդարացնե՞նք գործուած խժդժութիւնը։

Ոչ եւ ոչ։ Եւ սակայն, ամէնէն քրէական ոճիրներու քննութեան եւ դատավարութեան ատեն իսկ, մարդիկ սովորութիւն ունին պըրպտել նախընթաց պարագաները։ (Եւ մենք տակաւին կը սպասենք ամբողջական լուսաբանութեանց)։

Այս վերլուծումները «պաշտպանի կանխապատրաստութիւն» չեն — ինչպէս կը սպրդեցնէք այնքան դաւեհկօրէն։ Ոչ ալ «դիւային հրճուանք», ինչպէս կը նախատէ՛ք նոյնքան ճիւաղային անբարոյականութեամբ։

Այս վերլուծումները եւ դեռ ուրիշներ պատասխանն են այն կոկորդիլոսի արցունքներուն եւ «հայրենասիրական» զառանցանքներուն, որոնք չեն կրնար ծածկել բուն ոճրագործները։

Ո՛ր եւ է «նուիրականութեան» մասին խօսելէ եւ ապարէզ իջնելէ առաջ, Ռամկավար Կեդր. Վարչութեան անդամները լաւ կ՚ընեն որ իրենց պատեանին մէջ քաշուին, մտխիր ցանեն իրենց գլխուն եւ խոկա՜ն, ձեռքերը գլուխներուն մէջ առած որոճան,— իրենց վերջին վեց ամիսներու իրենց բանաւոր եւ գրաւոր քաջագործութեանց մասին։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՒԸ ՍԱՐՔԱԾ ԷԻՆ „ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ"

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ

Ուրբաթ օր, երիտասարդ ուսանող մը Սինայայի կայարանին մէջ սպաննեց Ռումանիոյ վարչապետը, Պ. Իօն Տուքա, որ դեռ վերջերս կազմեց դահլիճը։ Երիտասարդը նախ ռումբ մը նետեց, որ վիրաւորեց Պուքրէշի նախորդ քաղաքապետը, յետոյ չորս գնդակ պարպեց վարչապետին գլխուն։ Մահը վայրկենական եղաւ։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալեց ուսանողը, որ կը կոչուի Կոստանդինէսքու։ Հակառակ խիստ հարցաքննութեանց, նախ վճռապէս մերժեց յայտնել իր կուսակցութեան կամ ընկերներուն անունները։ Բայց յետոյ կարելի եղաւ հաստատել թէ Պուքրէշի համալսարանին ուսանողներէն է եւ կը պատկանի Փաշական «երկաթեայ պահակ» կազմակերպութեան որ լուծուեցաւ վերջերս, Պ. Տուքայի հրամանով։

Վարչապետին մարմինը փոխադրուեցաւ Սինայայի արքայական պալատը, ուր քանի մը ժամ առաջ հանգուցեալը խորհրդակցութիւն մը ունեցած էր թագաւորին հետ։

Ցարձակման ատեն ուրիշ վեց հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ երկու մեղսակիցներ։ Ձերբակալուեցաւ Զօր. Քանթաքուզէն, որ նախագահն է «երկաթեայ պահակներ»ուն։ Իր նախորդը, Քոտրէանօ, բանտարկուած ըլլալով, ինք անցած էր հակահրէական շարժման գլուխը։

Սպանութիւնը կատարուեցաւ առտուն ժամը 10ին, երբ վարչապետը քարափին վրայ կեցած Պուքրէշի կառախումբին կը սպասէր։ Շոգեկառքին ժամանումէն քիչ առաջ, վարչապետը շրջապատուեցաւ 60 դրօսաշրջիկներով եւ քաղաքապետական պաշտօնեաներով։ Վարչապետը Պուքրէշի փոխ-քաղաքապետին ձեռքը կը սեղմէր, երբ ուսանողը բազմութեան մէջէն դուրս ելլելով կրակ տեղաց։ Երկու անգամ գլուխէն եւ մէկ անգամ վիզէն զարնուելով, Պ. Տուքա փռուեցաւ գետին, արեան ճապաղիքներու մէջ։ Անմիջապէս փոխադրուեցաւ կայարանապետին սենեակը, բայց արդէն մեռած էր։

Մարդասպանը 26 տարեկան է եւ երեսփոխանական թեկնածու պիտի ներկայանար, բայց իր կուսակցութիւնը ապօրէն հռչակուեցաւ։ Հարցաքննութեան ատեն յայտարարեց թէ Պ. Տուքան ազատ-որմնադիր ըլլալով, կը ծառայէր միջազգային «Փրանմասոնութեան», հետեւաբար ուզեց սպաննել։ «Դեռ ուրիշներ ալ պիտի սպաննենք», ըսաւ, որովհետեւ այս քաղաքականութիւնը վտանգաւոր է եւ կը նպաստէ հրեաներուն տիրապետութեան։

Սպանութեան լուրը մեծ յուզում պատճառեց Պուքրէշի մէջ։ Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց, անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու համար։ Մարմինը Պուքրէշ փոխադրուելով, ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի։

⁂ Պ. Տուքա 52 տարեկան էր եւ ունեցած է քաղաքական փայլուն ասպարէզ մը։ Առաջին անգամ նախարար եղաւ երբ 35 տարեկան էր։ Քանի մը անգամ վարեց արտաքին եւ ներքին նախարարութիւնները։ Երեսփոխան եղած է 25 տարի անընդհատ։ Իրաւագիտութեան տոքթ. էր, աւարտած ըլլալով Պուքրէշի եւ Փարիզի համալսարանները։ Վինթիլա Պրրթեանուի մահէն յետոյ ընտրուեցաւ վարիչ ազատական կուսակցութեան։

Սպանութեան հետեւանքով, ոստիկանութիւնը սկսաւ նորէն ձերբակալել երկաթեայ պահակներու կազմակերպութեան անդամները։ Այս կազմակերպութիւնը հիմնուած հիթլէրական սկզբունքներով եւ կ՚ըսուի թէ նիւթական օգնութիւն կը վայելէ։ Հաւանական է որ զինուորականներ հրաւիրուին նոր դահլիճին մէջ, **արմատապէս ջնջելու համար նոր կազմակերպութիւնը։**

Վարչապետութիւնը առժամապէս պիտի վարէ կրթական նախարարը, Պ. Անկէլէսքու։

Երբ Պ. Տուքա որոշեց լուծել երկաթեայ պահակներու կազմակերպութիւնը, այս վերջինը դիմադրեց եւ փողոցային կռիւներ պատահեցան։ (Եաշի մէջ երկու հայկական խանութներ ալ վնասուեցան, հրէական կարծուելով)։ «Պահակներ»ը վրէժ լուծելու համար, աւարի տուին ներքին նախարարին մէկ տունը, Եաշի մէջ։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱ՞Ն

Երէկ հաղորդած էինք Խ. Միութեան կեդր. Գործադիր Կոմիտէին (խորհրդարան) նստաշրջանին բացումը, ամփոփելով Պ. Մոլոտովի ճառը՝ միջազգային կացութեան մասին։ Այս առթիւ աւելի ընդարձակ զեկուցում մը կարդաց Պ. Լիթվինով, արտաքին գործավարը, մասնաւորապէս ծանրանալով Գերմանիոյ եւ Ճափոնի հետ եղած յարաբերութեանց վրայ որոնք չափազանց լարուած են։ Ինչպէս Մոլոթով, Լիթվինով ալ չեշտեց թէ այդ երկու երկիրները յարձակողական պատերազմ մը կը ծրագրեն Խ. Միութեան դէմ, բայց իրենք պատրաստ են յաջողութեամբ ետ մղելու որ եւ է արշաւանք։ Զեկուցումը տեւեց երկու ժամ։ Խօսելով միւս երկիրներու մասին, Լիթվինով ջերմապէս շնորհաւորեց նախագահ Րուզվէլթի հեռատեսութիւնը, իմաստութիւնը եւ իրատես ոգին։

Գերմանիոյ եւ Ճափոնի մասին խօսած ատեն, արտաքին գործավարը չեշտեց.

— «Եթէ չեմ սխալիր, այդ երկու երկիրները ցեղային նմանութիւն մը կը տեսնեն իրենց միջեւ։ Անկարելի բան չէ այս, քանի որ ցեղը դարձած է դուռ ազգագրական բացատրութիւն մը ըլլալէ եւ դարձած է տեսակ մը անուն՝ զինուորական կազմակերպութեան»։

⁂ Նոր ծրագրի մը համաձայն, 1934ի գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ փոխադրութեանց, մասնաւորապէս երկաթուղիներու խնդիրը։ Շինուելիք երկաթուղիները կրկնապատիկը պիտի ըլլան 1933ի շինութեանց։ Մասնաւոր ուշադրութիւնը պիտի դարձուի գլխաւոր գիծերուն (Տօն-Մոսկուա, Մոսկուա-Ուրալ եւ դէպի Ծայր. Արեւելք)։

⁂ Խորհրդային իշխանութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն ճարտարագործական բանուորները պիտի կրնան խոհանոց-պարտէզներ ունենալ, իւրաքանչիւր ընտանիքի համար 2)3 արտավար տարածութեամբ։ Մինչեւ վերջերս միայն հաւաքական սեփականութիւն կարելի էր ունենալ այս գետնին վրայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԷԿՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

Երէկուան թիւին մէկ մասին ճակատը սխալմամբ տպուած է ԿԻՐԱԿԻ, փոխանակ ՇԱԲԱԹԻ։

«ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՒ ՉԱՐԱՇՈՒՔ»

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը իր աղքատ Ղազարոս Հայրէնին վերածելով մեր յայտարարութեան խորագիրը, «Եղերական վախճանը», զայն կոչած էր «ուշագրաւ եւ չարաշուք»։

Ապացուցանելու համար թէ իսկապէս «ուշագրաւ եւ չարաշուք» իրողութիւններ տեղի ունեցած են Ղեւոնդ արք.ի սպանութենէն երկու շաբաթ առաջ, թունաւորելով մթնոլորտը, առոբեւ կ՚արտատպենք մէկ-երկու հատուածներ՝ իրենց Ամերիկայի պաշտօնաթերթին «Պայքար»ի դեկտ. 17 թիւէն։ Հարցը կը վերաբերի Իւնիըն Սիթիի եկեղեցիին մէջ պատահած խռովութեանց, որուն լուրը արտատպեր էինք երէկ, «Հայրենիք»էն որ իր կարգին զայն թարգմանած էր ամերիկեան թերթէ մը։

Դեկտեմբեր 10ին, առաւօտեան ժամը 10ին եկեղեցին կը բացուի, հաւատացեալք կը սկսին խուռներամ եկեղեցի փութալ, դաշնակ հոգաբարձութեան հաշիւ մաքրելու համար։ Սակայն ժողովուրդը ափ ի բերան կը մնայ երբ կը տեսնէ որ դաշնակ հոգաբարձութիւնը պատարագելու համար արդէն բերած է փիլոնազուրկ քահանայ մը։ Ժողովուրդը կը պահանջէ իր հովիւը, Մամբրէ Ծ. Վրդ. իսկոյն եկեղեցի մտնելով, ուղղակի իր պարտականութեան գլուխը կ՚անցնի։ Մամբրէ Ծ. վարդապետ անմիջապէս կը հրամայէ փիլոնազուրկ տէրտիրոջ որ հեռանայ եւ ինք կը սկսի ժամերգութեան։ Այս պահուն կը պատահի իրարանցում։ Այր, կին, ամբողջ ժողովուրդը խռովութեան կը մասնուին եւ լաւ դաս մը կուտան խռովարարներուն։ Նոյն պահուն հովիւը անայլայլ կը շարունակէ պաշտամունքը։ Փիլոնազուրկ քահանան, ծեծ ուտելու վախէն կ՚ապաստանի պահարանը, ուրկէ զինք օձիքէն բռնած դուրս կը հանէ հայ կին մը։

Դաշնակ հոգաբարձութեան անդամները կը դիմեն ոստիկաններու օգնութեան, պահանջելով որ Մամբրէ Ծ. վրդ.ը խորանէն վար առնուի, սակայն ոստիկաններու *սարճընթը* կը մերժէ կատարել այս սրբապղծութիւնը։

Այսպէս զսպուած ըլլալով դաշնակ խռովարարութիւնը, Մամբրէ Ծ. վրդ. կը լրացնէ իր պատարագը, հազիւ քարոզը լրացած՝ իրենց կերած ծեծէն չկշտացած դաշնակ պարոնները կրկին կը փորձեն աղմկել։ Այս ընթացքէն լիովին զայրացած ժողովուրդը յարձակեցաւ խռովարարներուն վրայ եւ անոնց լաւ դաս մը եւս տուաւ։ Մամբրէ Ծ. վրդ. իբրեւ քաջ զինուորը եկեղեցիին, իրեն հետ ունենալով Սարկաւագ Անտոն Չերէզեան, դպիրներ Գրիգոր Տէտէեան եւ Սողոմոնեան եւ ամբողջ դասը, առանց մէկ վայրկեան արարողութիւնը դադրեցնելու, շարունակեց պաշտամունքը։ Դաշնակ խռովարար մը, որ Նիւ Եորքէն յատուկ ղրկուած էր, ոստիկաններու կողմէ բռնուեցաւ եւ հեռացուեցաւ, խոստովանելով որ խռովարարութեան համար վարձուած էր։ Երբ եկեղեցւոյ աւարտումէն յետոյ, դաշնակները կրկին փորձեցին անկարգութիւններ ընել, այս անգամ այնպիսի ծեծ մը կերան որ, ականջնին կախած հեռացան եկեղեցիէն։

ԱՅԼ ԱՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒՔ

«Հայրենիք»ի դեկտեմբեր 17 թիւէն կը քաղենք հետեւեալ լուրը.—

Ինչպէս գիտէ ընթերցողը, Մեծագոյն Պոսթընի հոգաբարձութեան կարգադրութեան համաձայն, այսօր Քէմպրիճի եպիսկոպոսական *Քրայսթ* եկեղեցիի մէջ տեղի պիտի ունենայ պատարագ։

Նախկին թեմակալ Դուրեան Ղեւոնդ եպ. խանգարելու համար պատարագը, իր մարդոց միջոցաւ իսկոյն դիմում կը կատարէ եպիսկոպոսական եկեղեցիի վարչութեան՝ խնդրելով որ ետ վերցնէ իր խոստումը եւ եկեղեցին չտրամադրէ հոգաբարձութեան։ *Քրայսթ* եկեղեցիի վարչութիւնը կը մնայ շուարած։

Բարեբախտաբար հոգաբարձութեան անդամները Քէմպրիճի եպ. եկեղեցիի պետին մօտ երթալով հարկ եղած բացատրութիւնները կուտան, որմէ յետոյ եպիսկոպոսը եւ եկեղեցիի վարչութիւնը ցաւ կը յայտնեն հոգաբարձութեան եղածի մասին եւ միաժամանակ կը յայտնեն որ այս կիրակի եկեղեցին իրենց տրամադրութեան տակ կը գտնուի։

Այսպէսով Ղեւոնդ եպ.ի դաւերը Պոսթընի մէջ եւս չարաչար կը ձախողին։

ՀԱՅ ՄԸ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Անիէռի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Պուա Քոլոմպ բնակող Հայ մը, մօտ 55 տարեկան ու երկու զաւակի տէր, որ առեւտուրով կը զբաղի, անցեալ շաբթու իր ինքնաշարժը նորոգելու համար կը դիմէ ծանօթ ֆրանսացի բարեկամին որպէսզի թէ նորոգող եւ թէ գնող յաճախորդ մը գտնէ։ Ֆրանսացին սիրով յանձն կ՚առնէ, ու կառքը միասին կը տանին թիւ 15 Սթասիոն փողոցը։ Հոն կը սակարկեն կառատան տիրոջ հետ ու կը վերադառնան։ Երկու օր վերջ իր բարեկամ Ֆրանսացին կառքը գնողի մը հետ կուգան ու կը գտնեն Հայը։ Երեքը միասին կ՚երթան կառատունը, եւ դիմացը նեղ փողոցի մը մէջ կը սկսին սակարկութեան։ Հոն կը գտնուէր 30 տարեկան երիտասարդ մը։ Սակարկութիւնը չյարմարելով, Ֆրանսացին ու յաճախորդը դուրս կ՚ելլեն եւ երիտասարդը խօսքի կը բռնէ Հայը։ Յետոյ երկաթեայ դուռը կը գոցէ, ու կը յարձակի Հայուն վրայ, կոկորդէն կը բռնէ ու դրամապանակը կը պահանջէ։ Հայն ալ անոր օձիքին կը փակի։ Երիտասարդը ձեռքը Հայուն տափատէն գրպանը խոթելու կ՚աշխատի, իսկ Հայը մէկ ձեռքով գրպանը կը պաշտպանէ, եւ միւս ձեռքով՝ կոկորդը։ Մահու եւ կենաց պայքար։ Երիտասարդը Հայուն ձեռքի մատը այնպէս մը կը ցնցէ որ մատը կ՚ելլէ տեղէն։ Կ՚ուզէ գետին պառկեցնել, բայց չի կրնար, Հայը երբ կը զգայ ցաւը, ֆրանսերէն օգնութիւն կ՚աղաղակէ։ Դրացիները կը վազեն եւ դուռին աճաղի մը կուտան։ Երիտասարդը կը ձգէ Հայուն օձիքը առանց իր նպատակին հասնելու եւ դուռը կը բանայ։ Հայը սթափելով կ՚երթայ հեռաձայնի ոստիկանը կը կանչէ որ երկուքը միասին կ՚առաջնորդէ Անիէռի ոստիկանատունը։ Քննութենէն յետոյ, երկուքն ալ ազատ կ՚արձակուին։ Խնդիրը դատարանի յանձնուած է։ (Իր խնդրանքին վրայ, զանց կ՚առնեմ անունը)։

ԳՐԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

»»»·«««

Տեղի անձկութեան պատճառով «Օմար Խայեամի Քառեակները» հատորիս մէջ կարելի չեղաւ քիչ մը աւելի խորանալ ու տարածուիլ Խայեամի արեւափառ Մեծութեամբ, զայն աւելի մօտէն ճանչնալու մասնաւորաբար անոնց որ պիտի ուզէին իրենց Խայեամը ունենալ։

Այդ պակասը լրացնելու մտքով է որ կը սկսիմ յօդուածաշարք մը, իբրեւ գրական զրոյց։

Փասքալը, Սարինկպէրկը, Լուկրեցիան, Գէօթէն, Շօփէնհաուրը եւ Օմար Խայեամը համեմատելով, կը տեսնենք թէ Փասքալ, աղաղակելէ յետոյ՝ «Երկնքի լռութիւնը զիս կը սարսափեցնէ», կը խելագարի։ Նոյնը Սարինկպէրկ, որ առաջիններէն չափ շատ հեռուներն էր դեգերած։ Գէօթէ՝ իր «Ֆաուստ»ով, պատեհապաշտութեամբ թէ ներքին համոզումով, Անեղծուածը կը լուծէ, երկնային արտայայտութիւն մը կը դաւանի այդ սխալանքի, մեղքի ու տառապանքի կեանքէն վերջ։ Տեսակ մը օգտապաշտական — «փրակմաթիկ» լուծում։ Լուկրեցիան, ընդհակառակն, մերժելով ու անդունելով ամէնԱնեղծուածու Խորհուրդ, զուտ նիւթական վայելքի յղփանքին մէջ կը խեղդէ իր հարցասէր իմացականութիւնը։ Շօփէնհաուէր, դաժան ու ճարտասան յոռետես մը, անլուծելի Անեղծուածներուն հետ իր ունեցած դոտեմարտէն չարաչար պարտուած, իմացական կեանքը կը յայտարարէ չարչարանքներու կուռ շղթայ մը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ահաւոր ողբերգութիւն մը ծայրէ ծայր, եւ անկէ ազատագրուիլը կը քարոզէ իբրեւ լուծում։

Օմար Խայեամ իր զննութիւններէն որ եւ է սիստէմ չի յօրիներ, չի յանդիր բացարձակ հետեւութիւններու, կը բաւականանայ յայտնելով թէ՝ — «բան մը չի գիտեր» —։ Այս տեսակէտէն ան կը նմանի Պիւրհոնի (յոյն իմաստասէր 4րդ դարուն Ն. Ք)։

Այս արտակարգ մտածողը կը ժխտէր թէ՝ մարդ կրնայ, երբ եւ իցէ, ճշմարտութեան հասնիլ։ Ըստ իրեն, բնութեան մէջի բոլոր կազմակերպուած գոյացութիւնները ենթակայ են շարունակական վերանորոգմանմը, ուստի կարելի չէ ուրիշ բան գիտնալ բայց միայն երեւոյթները։ Մարդոց միջեւ, ամէն քայլափոխի, կարելի է հանդիպիլ սխալանքներու, մտային հակասութիւններու, զգայարանական պատրանքներու։ Արդ, ճշմարտութեան որոնումը հաստատուն յենարանի մը վրայ չի հանգչիր։ Ամէն առաջադրութեան կարելի է հակառակիլ ուրիշ առաջադրութեամբ մը, նմանապէս հնարաւոր։ Հետեւաբար իմաստուն մարդը դատողութիւն չըներ, այլ միայն կը հետեւի երեւոյթներուն, առանց զանոնք ճշմարիտ յայտարարելու։ Մարդ մէկ բանի մը միայն կրնայ բաղձալ,— աշխատիլ որ անդորր անշարժութիւն մը գտնէ իր ներաշխարհին մէջ, ու այդ անշարժութիւնը չխանգարուի որ եւ է կերպով— բացասական երջանկութիւնը։

Ու Մեծն Օմար Խայեամ, իր ութսուն տարիներու յոգնաջան խոկումներէն տրտմած ու ձանձրացած, Անեղծուածին թափանցելու անչափ ճիգը կը փակէ իր թիւ 20 քառեակով.

Անեղծուածի վարագոյրին ետեւ անցնելու ճամբայ չը կայ,
Բնութեան գաղտնիքներուն խելք հասցընող մէկը չը կա՛յ,
Հողի ծոցէն զատ մեզ համար չը կայ բընաւ մէկ այլ կայան,
Խըմէ՛ գինին, որովհետեւ այս հէքեաթին վերջը չը կա՛յ։

Բայց հէքեաթը կը շարունակուի դարէ դար, մարդկութենէ մարդկութիւն, եւ պէտք է որ շարունակուի։

Խայեամի օրերուն, գիտութիւնը տուեալներ չունէր տակաւին։ Ամէն բան կը բացատրուէր գերբնական ուժի մը յարակայ տնօրինութեամբ ու մարդկային յաւերժութեան ծարաւը յագեցած էր՝ երեւակայական վերապրումներու եւ հանդերձեալ դըրախտներու հեռանկարներով։ Ասիկա արձանագրելով անշուշտ, միամտութիւնը չունինք յայտարարելու թէ մեր օրերուն գիտութիւնը որոշ տուեալներ ունի արդէն եւ Անեղծուածները սկսեր են տակաւ առ տակաւ իրենց անթափանց խաւարը բանալ մեր մտածումի նայուածքներուն առջեւ։ Ո՛չ։ Եւ սակայն, բացարձակ Անէութեան գաղափարը կը թուի թէ այլեւս իրողութիւն չէ, որովհետեւ նորանոր յայտնաբերումներ ու գիւտեր, կուգան հակառակը ապացուցանելու։ Խայեամը, ինքը, երբեք չէ դադրած ընդնշմարումներ ունենալէ, ան խորապէս թափանցած է այն անհերքելի իրողութեան թէ՝ գաղտնիքները գոյութիւն ունին եւ մեր մարդկային տկար, սահմանափակ ու անզօր միտքն է, որ թափանցելու կարողութիւնը չունի։

Ու Խայեամ այս գիտակցութենէն շատ աւելի տառապած է եւ յուսահատած, քան կեանքի անփառունակ վախճանի իրողութեամբ։ Որովհետեւ մինչդեռ մարդ կը խոկայ՝ կեանքը վազող ջուրի մը պէս կ'անցնի կ'երթայ։ Կեանքը, նիւթի սա հրաշափառ զարթօնքը, որ իր սկզբնաւորութեան մէջ հրաշք մըն է ու յետոյ քաղցր եւ զմայլելի հոլովերգութիւն մը, եւ որ երթալով կ'այլափոխուի տրամայի ու հուսկ ուրեմն անագորոյն ու ահաւոր ողբերգութեան, որու թէ՛ դերակատարներն ենք ու թէ՛ հանդիսատեսները միանգամայն. վերջապէս յանգելու համար՝ դէթ երեւութապէս ոչնչացման ու անէացման, Խայեամ, իր արտակարգ խելքով ու գիտողութեամբ, կը հրաւիրէ օգտագործել գիտնալ անոր ամէն մէկ վայրկեանը։

Գինի խըմէ՛, որովհետեւ քունն է երկար սեւ հողին տակ,
Ուր, դուն անկին, անբարեկամ պիտի պառկիս օր մը մինակ,
Ըզգոյշ սակայն, յայտնելիքըս դուն չը յայտնես ե՛ւ ո՛չ ոքի,
— Կակաչները երբոր թառմին, ա՛լ չե՛ն ծաղկիր այլ ժամանակ։

Կեանքին կը յաջորդէ Մահը, ու ան իր հետ նոր խաւարներ կը բերէ, արդէն խաւարներով պարուրուած կեանքին։ Ու անելի մատնուած Խայեամ կը յայտարարէ.

Կուգանք – կ'երթանք, ժամանակին մէջ որ չունի ըսկիզբ – վախճան,
Ո՞ւրկէ կուգանք եւ ո՞ւր կ'երթանք, այս մասին ոչ ոք գիտէ բան,
Ամէ՛ն անհատ, ե՛ւ ուսուցիչ, ե՛ւ աշակերտ համահաւասար,
Որոնց կին մ'է աշխարհ բերած՝ չունին հարցին այս պատասխան։

Եւ սակայն գերեզմանէ – գերեզման ու խանձարուրէ – խանձարուր, իրար յաջորդող մարդկութիւնները կը յամառին, կը ճգնին պատասխան մը գտնել։

Ոգէլմաց Ռուտոլֆ Շթայնէր իրաւամբ կ'ըսէ՝

— «Մարդկային կեանքը իմաստ եւ արժէք կ'առնէ այն ժամանակ միայն երբ ուրիշ աշխարհի մը ընդնշմարումը կը բացուի իր առջեւ»։

Մէկդի թողլով կրօնա – դաւանաբանական երազական հաւատալիքները «հանդերձեալ» կեանքի մը մասին, կ'արժէ զբաղիլ փորձառական գիտութեան հէքեաթներով, որոնք իրական նոր հորիզոններ կը բանան մահկանացու մարդուն առջեւ, նոր կարելիութիւններ ու հնարաւորութիւններ ընդնշմարել տալով անոր։ Թէեւ, խոստովանինք, այս բոլորը դեռ շատ անորոշ, մշուշային ու սաղմնային սահմանի մը մէջ են։ Եւ սակայն, այս նուաճումները Անեղծուածներու ճամբաներուն վրայ, այլ եւս ոչ միայն չեն հերքուիր անողոք հռչակաւոր գիտուններու կողմէ, այլ եւ գրեթէ ապահոված են անոնց պաշտպանութիւնը։

Շարլ Ռիշէ, Մէնար, Ֆրոյտ, Օսթի, Վաշիդ եւ Պուառաք տեսանողներու (voyant) զարմանահրաշ գուշակութիւններն ու ցուցմունքները տեսնելով ու հակակշռելով, ստիպուած են ընդունիլ թէ՝ մարդու բնականոն, սովորական ըմբռնումէն դուրս, անոր մէջ կայ ուրիշ ըմբռնողութիւն մը, ճանաչման ուրիշ յատկութիւն մը։ Շարլ Ռիշէ, այս արտակարգ անծանօթ ըմբռնողութիւնը կ'անուանէ մարդկային վեցերորդ զգայարանք, որ իրեն յատուկ գործարանը չունենալով հանդերձ, անհերքելիօրէն գոյութիւն ունի եւ որ շատ աւելի ընդարձակ է ու հզօր։

Ի դէպ, Կարնոյ ժողովուրդին մէջ «հոգիս վկայեց» արտայայտութեան ձեւ մը կար, որ կը գործածուէր դեռ չկատարուած եւ կամ առկախ խնդրի մը կարգադրումէն քիչ առաջ, որով ենթական կը զգար, կամ կը տեսնէր ելք մը, որ դեռ պիտի գար։ Իսկ գիշերաշրջիկներու զարմանալի զգուշութեամբ ու ճշդութեամբ գործելը, բացարձակ քուն վիճակի մէջ, ամէն մարդու յայտնի է արդէն։

ԱՐԱՄ ՎՏՐԱՆԴԻ

(1)

ԾԻԾԱՂ

— Պարոն դանապան, արդեօք տնօրէնը ձեռագիրս կարդա՞ց։

— Չեմ կարծեր, զամբիւղը պարապ է։

×

ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ.—Տարիներ աշխատեցայ հին եւ նոր լեզուներ սորվեցայ բայց անտանելի կինս միջոց չիտար որ բառ մը արտասանեմ, չափազանց շատախօս է։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Այսպէ՛ս տարագիր, այսպէ՛ս գերեվար,
Բոցէ բոց նետուած հոգիիս համար՝
Չըկա՛յ նոր բարի,
Չըկա՛յ նոր տարի։

Այսպէ՛ս առաքուր եւ այսպէ՛ս անդուռ,
Հազար տեղէ խոց իմ երազին հուր՝
Չըկա՛յ լուր բարի,
Չըկա՛յ նոր տարի։

Այսպէ՛ս լալտահար եւ այսպէ՛ս թափառ,
Սարէ սար ճարկոծ իմ բալտիս համար՝
Չըկա՛յ լոյս բարի,
Չըկա՛յ նոր տարի։

Այսպէ՛ս տրտմագին, այսպէ՛ս դառնագին,
Խոցուած ու խածուած հէք Արտաշէսին՝
Չըկա՛յ երգ բարի
Չըկա՛յ նոր տարի։

Քո՛յր, փակէ՛ փեղկերն այդ լուսամուտին,
Տօնական երգերն հոս քո՛ղ չը լըսուին,
Քեզի եւ ինծի
Չըկա՛յ նոր տարի։

Քո՛յր, ե՛կ ճարուճանդ սա բոյնին առաջ,
Այրի՛նք գըրկախառն, արձակե՛նք հառաչ.
Թող չըսուի մեզի
Նո՛ր օր, նո՛ր տարի։

Քո՛յր, լո՛յսը մարէ այդ հիւանդ մոմին,
Կըրա՛կը նետէ սա դալար նոճին,
Ձե՛մ ուզեր մեզի
Այսպէ՛ս նոր տարի։

Քո՛յր, ե՛կ աղօթենք ու լըռիկ սըգա՛նք,
Մեռելնե՛ր ունինք, անթա՛ղ, անպատա՛ն,
Թո՛ղ չըլլայ մեզի
Այսպէ՛ս սեւ տարի։

Հսկո՛ւմ թո՛ղ ըլլայ գիշերն այս խաւար,
Խոց ու խո՛կ դըժնեայ, բոլորի՛ս համար,
Առանց օճախի ու հայրենիքի,
Ո՛հ, իմ անո՛ւշ քոյր, առ յաւէտ մեզի
Չըկա՛յ նոր բարի, չըկա՛յ նոր տարի։

Թո՛ղ որ այս գիշեր երգենք մոլեգին,
Վըրէ՛ժն Արմէնին, հո՛ւրը Վահագնին,
Թո՛ղ որ այս գիշեր, իմ դըժբա՛խտ քուրիկ,
Շանթի՛ն պըլլուինք ու դառնա՛նք մըրրիկ,
Խորտակե՛նք դռներն երկինքին, երկրին,

Ու աղաղակենք, խենդօրէ՛ն կանչենք՝
Թէ այս գիշեր մենք՝ հատուցո՛ւմ կ'ուզենք,
Կ'ուզենք քա՛րը մեր, կ'ուզենք հո՛ղը մեր,
Մեռելնե՛րը մեր, տունն ու տե՛ղը մեր,
Մեր չէն խարբերդի բո՛ւրը ծիւնահեր։

Եւ ղըրկենք այցի մեր սիրտն ու հոգին,
Վերի Մէզրէին, վարի՛ Մէզրէին,
Թո՛ղ որ կաղընդին, թո՛ղ որ համբուրեն
Մեր որբ աղբիւրներն ու դաշտերն ամէն,
Եւ ըսեն անոնց թէ պիտ՝ գա՛նք նորէն։

Եւ ըսեն անոնց թէ ամենուի՛ն
Ձենք մոռցեր զիրենք, ու թէ բոլորին
Կարօտո՛վ կ'այրինք, եւ իրենք կըրկին
Որպէսզի բլլան մերինը անյեղ՝
Պատրա՛ստ ենք մեռնիլ հարի՛ւր հազար հեղ։

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՆՇԽԱՐՆԵՐ

ՋՐԻՆ ԾԱՌԸ

— o —

Գետը դեռ գիւղ չհասած, կը թօթուըլի իր հողէ անկողնին մէջ՝ փրփրալից ու հեւոտ, ու չաչելով չէլով կ'անցնի հպարտ, խարակներուն առջեւէն՝ որոնց մէջ կարծես զայն իր անպարագիծ յոխորտանքին մէջ արգիլելու շարժումներ ընողներ կան։ Ահա մէկը, որ իր տեղը թողած գացեր կեցեր է ճիշդ հոսանքին մէջտեղը, եւ անտարբեր ու լուրջ, կուրծքը հեւ... ղուկ խարազաններու հարուածներէն կապուտցած, զայն պիտի պատռա... տէ՛ր կարծես։ Քիչ մը վարը, ճիշդ հոն, ուր ափունքի քարշեկներուն ... թայէն պրծած, գիւղ պիտի մտնէ ... ժանոտ ջուրը, երկու յաղթ ծառե... դէմ դէմի նստած, իրենց թուխ բա... զուկները կ'երկարեն իրարու, հոն դետը այնքան նեղցած, ամփոփ ու ... լուն է՝ որ կարծես պզտիկ ճիղ ... ալ ու ժայռերը յաւիտենապէս պիտի ցցէին հոն իրենց անընկճելի ամբար... տակը, ու կապտէին խեռ տղան։ Բայց ջուրը ճապկուն է եւ ճուկ կուտայ կը սահի դնդերոտ բազուկներու կամա... րին տակէն, ու դարձեալ կը վազէ դէ... պի գիւղ միւս ժայռերուն առջեւէն ի... րենց անդայտումին մէջ մեկուսացած։ Սակայն երբ հոսանքը պիտի անցնի կամուրջին տակէն, հոն ուր ժայռերու յոխորտանքը կ'իյնայ, եւ սպիտակ գմբեթարդ Աստուածամայրը կը ժպ... տի անոյշ, կամուրջին տակէն կը սա... հի անշշուկ, հանդարտած, եւ բարի Աստուածամայրը, զինքը շրջապատող ամբարձուղէշ ու բազմաստեղ ծառե... րէն, ստուերի խունկ մը՝ օրհնութեան մը կը թօթվէ, որ կը շղարշանայ իր դարաւոր անկողնին մէջ երկարած գե... տին ողորկ ու դողդոջուն մարմնին վրայ՝ գրեթէ հոլանի։ Եւ այս այսպէս կ'ըլլայ միշտ. գիւղին է՛ն տարէցն անգամ պիտի վկայէր թէ գետը, իր գարնանային յորդումներուն ամէնէն յուռթի եւ տարփոտ վայրկեանին իսկ, դէթ անգամ մը վեր չէ ելած ջուրին ծոցը իջնող վանքին քարէ սանդուղներէն։

×

Տարի մը կ'ըսեն, գետը գարնան ատեն, անսահման տարածուած էր ամայի դաշտավայրերէն անցած պա... հուն յանկարծ իր կայքէն դուրս նետուած, եւ իր ափունքէն շատ անդին, բոլոր դալար թուփերուն, քումայթ... թուխ հողերուն իր բազուկները եր... կարած, անոնցմէ բուռ բուռ խլած... առած փախած էր։ Եւ որովհետեւ գե... տը անսահման քմայքներ ունի, պէ... բանքի նոպայէ մը գրաւուած՝ ամ... ժամուն չէր խնայած նոյն իսկ իր դէ... րացի ալրճիններուն, ժանտաթուղերուն ու բոլոր այն բաներուն՝ որոնց իր անցքին մէջ, ցանկութեամբ նայած էր այնքան ատեն, ու գրկած տարած էր զանոնք ամէնքն ալ, ու խեղդած էր ըմթացքին մէջ գտնուող խութերը, պարեխները, կղզեակները, ամէն բան որովհետեւ գետը անսահման քմայքներ ունի։

Բայց իր ցանկութիւնը չէր յագե... նար տակաւին, իր յայրատ, իր կուրծ...

ԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՁԻԻՆԱՄԱՐԴ

(Կաղանդի պատմութիւն)

1.

Կաղանդի արձակուրդն էր եւ ամանորի նախընթաց օրը։ Գիւղին մանուկները եռուզեռի մէջ էին։

Շաբաթներէ ի վեր ձիւնը իջեր, երկնքի շատ մեծ ու ճերմակ թռչունի մը պէս փետուրէ թեւերը փռած տարածուեր էր աշխարհին վրայ, ծածկեր ծառ ու տնակ։

Մանուկները քիչ մը ձիւնագնդակ խաղացին, կռուըռտեցան, տապլտկեցան ձիւներուն մէջ, ճչացին ու խնդացին։ Ապա որոշեցին մեծ, խոշոր, պատկառելի ձիւնամարդ մը շինել։

Մէկն ըսաւ.

— Այնքան որ զանգակատուն հասնի...

Հաւանութիւնն ընդհանուր էր։

Մէկ երկուքը, անոնք որ ուժով կամ հեղինակութեամբ աչքի կը զարնէին, սօթտեցին իրենց թեւերը, հրամայեցին, ձիւնին ծռեցան ու գործը սկսաւ։

Երեսները կարմրեցան, աչքերը կայծկլտացին։ Եռանդը իրենց այդ պահու երակին զարկն էր։ Ցուրտ չէր։

Եւ ձիւնագունդը մեծցաւ, բարձրացաւ։ Աւելի առաջ գլորել անկարելի էր, երբ արդէն հրապարակին ճիշդ մէջտեղը հասած էին։ Սակայն չզոհացան այդքանով. տախտակ, փայտ ու հին աթոռներ գտան, պատուանդանի ձեւ տուին, բարձրացան վրան ու ձիւնամարդուն նախանիւթը բարձրացուցին։ Աւելի քան երկու մարդահասակ։

Անոր ետեւէն զանգակատունը չէր տեսնուեր։

— Կեցէ՛ք, պոռաց ինքնավստահներէն մէկը, հիմա շինենք։

Աշխատանքի բաժանումը հաւնեցաւ, տնտնալու ժամանակ չկար։ Մէկը ոտքերուն վրայ պիտի աշխատէր՝ կօշիկները հագցնելով, միւսը ծունկերն ու սրունքները, երրորդ մը փորը, չորրորդ մը կողերը, ուրիշ մը ձեռքերը, վեցերորդ մը թեւերը, պոռալ գիտցողներէն մին գլուխը, երկու ուրիշներ ալ քիթ, բերան ականջներն ու աչքերը։

Ասոնց քով՝ օգնողները, օգնելու պէս չօգնողները, եւ ձեռքերը չփողները։ Գործի չխառնուողներ, դիտողներ գրեթէ չկային...

Կասկած չկար որ որոշած էին լաւ, բոլորովին նորօրինակ ձիւնամարդ մը շինել։

Եւ աշխատեցան, շինեցին, քանդեցին։

Մէկ – երկուքը դժգոհ իրենց բաժին ինկած աշխատանքէն, ու փոխելու, իրենց հաւնածը ստանալու համար սրդողեցան, բարկացան ու ծեծկուելով պահ մը ձիւներուն մէջ ինկան, բայց կրկին մեծամասնութեան սաստին վրայ խելօքցած՝ գործը շարունակեցին։

Գիւղին պզտիկները երբեք այսքան համերաշխ եղած չէին։

Շատ տքնեցան։ Քրտնեցան։ Ոմանք պաղէն ուռած ձեռքերը շրթներուն, փչելէն, դժուարաւ իրենց արցունքները կը զսպէին։

Ու մութն իջնելու, մայրիկներն ալ զիրենք տուն կանչելու ժամանակն էր, երբ ըսին թէ ալ «լրացած է»։

Փոհունակ ու հպարտ քանի մը քայլ հեռացած նայեցան։ Չէ՛, լաւ էր։ Բոլոր յոգնութիւնները, չարչարանքն ու ցուրտ յանկարծ երանութեան մը փոխուեցան։ Երջանիկ էին։

Իրա՞ւ նորօրինակ կամ աննախընթաց էր։ Այդ բանը չկրցան կրկնել։ Բայց իրենց յոգնութիւնը վարձատրուած էր, մէջտեղը գործ մը կար։ Բաւ էր, մեծ բան էր։

Դարձեալ սրբագրութիւններ ըրին, երկար կոթով աւել մը դրին անութին տակ, գլխուն վրայ ալ յարդէ ծակ գլխարկ մը ու որոշելով յաջորդ օրը տօնել այդ յաջողութիւնը՝ ուղղուեցան դէպի իրենց տուները։

Սակայն, նախ քան տուն մտնելը, անոնցմէ ամէն մէկը դարձաւ ետին, երկարօրէն ու երկմտանքով նայեցաւ ձիւնամարդուն, ինքզինք առանձին գտնելով անորոշ մտմտուք մը, դժգոհանք մը զգաց, եւ ուռած ձեռքերուն անդրադարձաւ։

2.

Մանուկները խոր քունով կը քնանային անցնող տարիին վերջին գիշերուան մէջ, երբ իր տարեգլխի պտոյտին ընթացքին, լուսաշող ու գեղեցիկ պարիկը կախարդական գաւազանով զարկաւ ձիւնամարդուն։

Ձիւնամարդը արթնցաւ, շարժեցաւ, նայեցաւ ինքզինքին, թօթվուեցաւ ու յառաջացաւ հրապարակին վրայ։ Անհասկնալի, առեղծուածային շարժումներով քանի մը շրջան ըրաւ, անհրաժեշտ բան մը կորսնցնողի ձեւեր առաւ, ու եկաւ զարնել պատուհանը այն կապոյտ աչքերով տղեկին որ իր ոտքերն էր շիներ։

Դուրս կանչեց։

— Կը տեսնե՞ս շինած ոտքերդ, ըսաւ անոր, ցուցնելով իր ձիւնեղէն ոտքերը, մէկը փոքր, միւսը մեծ, մին ուռած, միւսը տափակ։ Կօշիկ չունիմ գրեթէ, իսկ այս աջին կողքին կարծես ահագին վէրք մը կայ։ Ո՞ւր տեսնուած է այսպէս ոտք։ Ամէն քայլափոխիս կը կաղամ, կը սայթաքիմ։ Եթէ սա աւելին չյենում վար պիտի իյնամ։

Կարճ, ճնշող լռութենէ մը յետոյ աւելցուց.

— Հրապարակ գնա՛։ Շուտով կուգամ։ Ըսելիք ունիմ։

Կապոյտ աչքերով մանուկը պապանձած, չկրցաւ բողոքել, չկրցաւ ըսել,— դուն մեր շինածը չես, չեմ ճանչնար քեզ։ Հնազանդ ու գլուխը կախ գնաց հրապարակ։

Շատ գեղեցիկ գիշեր մըն էր ու լիալուսինը արեւի կը նմանէր։

Ձիւնամարդը շարունակեց ճամբան։ Հասաւ սեւ խոպոպներով մանուկի պատուհանին։

— Թը՛ք, թը՛ք։ Եկո՛ւր մանչս։ Հո՛ս։ Այսպէս։ Սրունքներն ու ծունկերը զորս շինեցիր ինծի, աւելի լաւ չեն քան հաշմանդամներուն փայտէ ոտքերն ու սրունքները։ Դնդերներն ըսես պիտի թափին։ Կապ չկայ իրենց մէջ։ Ուժ չունիմ։ Եւ տգե՛ղ են, երբ թէ փեղ ըլլայի աջ կողմովս եւ կապիկ՝ ձախովս։ Լաւ նայէ՛, անտանելի չէ՞։ Բարեբախտաբար աւելն ունիմ որուն կը յենում։ Գնա՛ հրապարակ։ Ըսելիք ունիմ։

Ձիւնամարդը գնաց զարնել բարակ, վարդագոյն ականջներով, շաքարեղէնէ մնասուած սեւ ակռաներով մանուկին պատուհանը։

— Կը հանի՞ս, ըսաւ անոր, սա ահաւոր, այլանդակ փորին զոր ինծի տուիր։ Առաջին անգամ ինծի նայողը ուրիշ բան չի տեսներ, միայն փորս։ Միայն փորս։ Կուրծք չունիմ, սրտի տեղ ալ ահագին ստամոքս մը [illegible] Անխիղճ։ Խեղկատակութիւն [illegible] չէ ասիկա։ Տխմարութեամբդ [illegible] հատելի եմ։ Ահ, փո՛րս։ Եթէ [illegible] չըլլայ, վար պիտի գլորիմ, [illegible] վրայ։ Այնքան ծանր կը կշռէ [illegible] Գնա՛, խնդրեմ, հրապարակ գնա՛ [illegible] կլրններուդ քով։ Ըսելիք ունիմ։

Ցետոյ դուրս կանչեց սեւ աչքեր[illegible] ու ոժգոյն դէմքով մանուկը որ [illegible] ձեռքերն էր շիներ։

— Կ'ուզէի ձեռքդ սեղմել, [illegible] կամ, որպէսզի նուազ վախնայիր [illegible] ւոյթէս։ Բայց մատներս այնքան [illegible] րարեկ են, այնքան անկանոն, [illegible] ու հիւանդ, որ չեմ կրնար։ Աւելի [illegible] որ բռնած է ձեռքս եւ ոչ թէ [illegible] աւելը։ Գնա՛ հրապարակ։

Անկէ անցաւ դէր, ու կարճ [illegible] ուած մազերով տղեկին որ իր [illegible] զուկներն էր շինած։

— Էհ, պէտք եղաւ որ անցնող [illegible] պէ մը վիրակապ ուզեմ սա ծուռ [illegible] ինկող բազուկս կապելու համար։ [illegible] թեւէս միւսին օգնութեան, հաշ[illegible] դակցութեան յոյս չկայ, որովհե[illegible] արմուկ չունիմ։ Լոկ բեռ մը [illegible] ուսերուս, ի՞նչ ընեմ ես ասոնք [illegible] գաչեմ, հրապարակ գնա՛։

Ձիւնամարդը հասաւ իր գլխուն [illegible] րայ ջանք թափած երկու եղբայր[illegible] րուն։

— Ուշադրութեամբ նայեցէք [illegible] ուսռ բանին որ ձեր շինած այս [illegible]

ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

0000

Յաւերժութեան թեւն անութիդ կապուած, անմահութեան ժպիտը շրթունքիդ եւ աշխարհքի երազարձութիններուն տափակ օղակները գարշապարիդ ներքեւ, միշտ կը ճամբորդես ու կը վերադառնաս մեզ, մունջ Ամանո՛ր:

Տասներորդ անգամն է կ՚այցելես մեզի, հեռու մեր օրօրոցներուն ածխացած երդիքներէն, Սէնի խոնաւ եւ լուսանցնցուղ ափերուն վրայ: Մենք հոս եկած ենք ուխտաւորի հաստատուն գաւազան մը մեր ձեռքին մէջ եւ յոյսի անհատնում պաշար մը մեր տառապող հոգիին ծալքերուն ներքեւ: Հոս եկած ենք մենք ողջունելու համար մեր վերջին Թագաւորին դամբարանը եւ գոչելու.

— «Արթնցիր, Տէ՛ր, մօտալուտ արշալոյսին զօլութիւնը սարսուռ կը սփռէ»:

Եւ դուն Ամանոր, վերստին կուգաս մեզ յիշեցնել, «Թօթափեցէք ձեր կապարեայ քունը, որովհետեւ յոյսի կարաւանը սկսած է արդէն շարժել իր անժանգ բոժոժները ցամաքէն եւ ծովէն»:

Իւրաքանչիւր ազգ, իր հնութեան տարիները նշանակելու իմաստով՝ կ՚արձակէ որոշ թիւով կրակի հարուածներ: Ահա Մասիսի եւ Սիսի բարձունքէն կը լսուին երեք հազար թնդանօթի հարուածներ, որոնց զօրաւոր արձագանգը կուգայ խռովել Սէնի խորունկ ու սէգ ալիքները:

Ամանո՛ր, գնա՛, տնկել այդ բարձունքներուն վրայ հայկական դրօշն ու ազգային գոյներուն լոյսն աչքերուդ մէջ, եկո՛ւր մեզ հետ ողջագուրուիլ, վասն զի կարօտ ունինք նոր եւ գեղեցկագոյն դէպքերու եւ պատմութեան հսկայ տաճարին խնկաւէտ խորանին առջեւ ծնրադիր, կը սպասենք քեզ, նման կարմիրն Վարդանի որ իր լուսարձակ սաղաւարտին ներքեւէն կը հարցապնդէ Աւարայրի արշալոյսին ձերմակ ու խորհրդապատ ցոլքերը:

Ամբողջ հորիզոններ պատուած են կիրքի եւ նենգութեան ամպերով: Երկրագունդին հսկայական մթնոլորտը դարձած է անշնչելի, նման սրահի մը ուր թունաւոր ածուխներ կը վառին եւ որուն դռներն ու պատուհանները գոց են:

Լօզանէն եւ Ժընեւէն, Լոնտոնէն եւ Ուաշինկթընէն կը փչեն թունալից հովեր, հակառակ ուղղութեամբ հայկական առագաստանաւին: Ծովն ամեհի ալիքներով կը հառաչէ և սպառնալիք կ՚ուղղէ աստղերուն: Ցոգնած եւ տխուր ձայներ կը լսուին, լաստափայտ չկայ, սփոփարար լոյսի նշոյլ մը գոյութիւն չունի, նաւահանգիստն ո՞ւր է:

Շարունակէ, անգութ փոթորիկ, իրականացուր բոլոր հսկայ եւ կործանարար միջոցներդ. խառնէ ծովը ցամաքին, ցրուէ քաղաքներն ու լեռները դէպի երկնակամարին ահեղ անջրպետները, սպառէ աշխարհակործան շունչդ: Հայուն առագաստանաւը փոքր է ու վիրաւոր, սակայն զօրաւոր: Ան պիտի տոկայ քու անվկանդ հարուածներուդ դէմ, եւ եթէ բոլոր նաւերը խորտակուին, ան ամէնէն վերջ պիտի ըլլայ ծովամոյն:

Էյֆաւլի կամարներէն, Էյֆէլի Աշտարակին բարձունքէն մարքօնեան ալիքներու հոյլ մը կը գոչէ դղրդագին. «Նոր Տարի» է: Փարիզաբնակ Հայը, ձեռքը ծնօտին դրած կը տրտնջայ. «Հին տարին» է որ կը վերադառնայ, քանի որ չունիմ Կաղանդի յատուկ նուէրներ, որոնց կախարդութեամբը կարենամ բաշխել փոքրիկներուս, ժպիտ եւ յոյս:

Ամանո՛ր, վերցուր հաստատուն դիմակդ եւ աչքիս մէջ շեշտ նայէ՛: Բիբերդ պաղ են ու անշարժ, սակայն խորքին մէջ կը նշմարեմ աղօտ լոյսի ճառագայթներ, ինչպէս կրակի փունջ մը կանանչ և խիտ ծառի մը ետեւ: Կապէ անխոնջ թեւերդ, ժողվէ դիւրաբեկ հետքերդ եւ հեռացիր: Գնա՛ կատարել քու յաւիտենական շրջանդ, ու յառաջիկայ տարի, վերստին եկուր, լուսաժպիտ դէմքով մեզ ողջունել: Սէնի դիւթական քարափները վկայ են մեր սպասումին:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

Ու երբ իրիկուան արեւին, կամ լուսնի լոյսին մէջ, իր սիլուէթը կը գծագրուի ջուրերուն վրայ՝ ինքն ալ խղդուող մը կը թուի ըլլալ, բազուկները միայն ջուրէն դուրս մնացած:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ երաժշտութիւնը

00000

Յակոբ Յովհաննիսեան յօղուածով մը ընդհ. ակնարկ մը կը նետէ Հայաստանի երաժշտութեան վրայ,— կուտանք կարեւոր մասերը.—

Հայաստանի նորանոր նուաճումները թուելու ատեն, պէտք չէ մոռնալ երաժշտութիւնը, որ փառաւոր տեղ մը կը գրաւէ կատարուած նուաճումներու շարքին մէջ:

Անցեալ տարի, Հայաստանի երաժշտական ճակատին վրայ գործող հաստատութիններու կարգին, առաջին անգամ կուգար երեւալու պետական Օփերան: Ցաղթանակ մըն էր այս, նուաճում մը արուեստի բարձունքներուն վրայ: Հայկական օփերա ստեղծելու փորձեր եղած են նաեւ անցեալին մէջ, նոյն իսկ Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին տարիներուն՝ նման փորձ մը կատարուեցաւ Լէնինականի մէջ: Եւ սակայն բոլոր այդ ճիգերը մնացին միշտ փորձի սահմաններուն մէջ, որովհետեւ չկային օփերայի գոյութեան անհրաժեշտ պայմանները:

Օփերան ըլլալով համադրական արուեստի ձեւերէն մէկը, կը պահանջէ ոչ թէ ենթակայական վերաբերում կամ ցանկութեանց բուռն թափ, այլ առարկայական պայմաններու ամբողջ շարան մը: Շնորհիւ այդ առարկայական պայմաններուն էր, որ հիմը դրուեցաւ վերջապէս հայ պետական առաջին Օփերային, Երեւանի մէջ: Անցեալ թատերական շրջանին, պետական օփերան կրցաւ միայն նախապայմաններ ստեղծել՝ ապահովելու համար իր շարունակական գոյութիւնը: Խաղացանկին մէջ ունենալով ընդամէնը 4 օփերա, Հայաստանի պետական անդրանիկ Օփերան ձեռնարկեց ստեղծելու եւ զարգացնելու հայկական օփերայի արուեստը:

Այս տարի, արդէն, խաղացանկին մէջ կան, բացի Ալմաստէն, Յ. Ստեփանեանի Քաջ Նազարը, Արմէն Տիգրանեանի վերամշակուած Անուշը, Ան. Տէր Ղեւոնդեանի Աստղաձորը: Կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, հայ պետական օփերային գոյութիւնը զգալի կերպով զարկ տուաւ հայ երաժշտագէտներու ստեղծագործութիններուն: Պետական Օփերայի շուրջ համախմբուեցան դերասաններ թէ հիներէն, Հայկանուշ Դանիէլեան եւ Լ. Իսեցկի, եւ թէ նորերէն, որոնք իրենց ձայնական ու բեմական շնորհով պիտի կազմեն հայ օփերային պարծանքը: Հայախօս աշխատաւորութեան երաժշտական դաստիարակութեան գործը չի սպառիր միայն օփերայի գործունէութեամբ: Երաժշտական արուեստի մէջ նոր նուաճումներ կատարելու ցանկութիւնը նոյն թափով կը շարունակուի նաեւ երաժշտութեան աւելի բարդ եւ դժուարին մարզերուն մէջ, այսպէս համերգային ստեղծագործութիններու մէջ:

Ճիշդ է, առ այժմ Հայաստանի նուաճումն այդ մարզին մէջ կը ներկայացնէ միայն նուագախումբը, որ կը կրէ հայ երաժշտութեան մոնիկային՝ Կոմիտասի անունը:

Սակայն, ինչպէս հայ պետական օփերային տնօրէնութիւնը կարճ ժամանակի մը ընթացքին կրցաւ հայ երաժշտագէտները մղել նուիրուելու օփերայի գրականութեան, այնպէս ալ Կոմիտաս նուագախումբի վարչութիւնը պիտի աշխատի գործել նոյն ուղղութեամբ: Արդէն այդ նպատակով փորձեր կը կատարուին հիմա:

Պետական օփերայի եւ Կոմիտաս նուագախումբի երեկոյթներու ընթացքին երբ սրահները ծայրէ ծայր կը լեցուին աշխատաւորբազմութեամբ փաստ է թէ Հայաստանի նուաճումները կ՚ուռճանան եւ կը տարածուին ամէն ուղղութեամբ, ոչ միայն որակով այլ եւ քանակով:

ԽՄԲ.—Ցաջորդաբար պիտի դրուին այսպէս կարճ տեսութիւններ Հայաստանի թատրոնին եւ գրականութեան մասին:

ՀԱՅ ՈՐԲ ՄԸ... ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ

Լէնինկրատէն կը հեռագրեն թէ երկու երիտասարդ բնախօսներ, Դէնիսով եւ Հասրաթեան, Գիտութեանց Ակադեմիային ներկայացուցին ուսումնասիրութիններ բնախօսութեան զանազան հարցերու մասին, Ակադեմիայէն ստանալու համար մասնագէտի կոչում:

Այս առթիւ բնախօս Պավլով, որ համաշխարհային հռչակ կը վայելէ, խօսելով Դէնիսովի ուսումնասիրութիններուն մասին, ըսաւ թէ ջիղերու բնախօսութեան մէջ արժէքաւոր աշխատութիւն մը պիտի մնայ Դէնիսովի գործը:

Մեծ գնահատանքով խօսեցաւ հայ երիտասարդ գիտնականին, Հասրաթեանի մասին.

— «Հասրաթեանի աշխատանքով պէտք է վերջ տալ այլ եւս այն տարակարծութիններուն, որոնք գոյութիւն ունէին պաշտպանողական շարժիչ պայմանական անդրադարձիկներու (réflexe) բնախօսութեան մէջ»:

Հասրաթեան որբ մըն է, իր կեանքն սկսաւ կօշիկ սրբելով եւ ի վերջոյ հասնելով գիտութեան նախանձելի բարձունքներուն:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԱՂԱՆԴ

00000

Օտար բառ մըն է այս, զոր կը գործածեն այժմ միայն Հայերը: Օտար բառ մը, որ շատ սիրելի է մանաւանդ մանուկներուն: Կաղանդ լատինական calendoe բառն է, որ կը նշանակէ կոչել, որովհետեւ սովորութիւն էր Հռոմի ժողովուրդը հրաւիրել, ամէն ամսու սկիզբը, անոր յայտնելու համար ամսուան տօնական օրերը: Այս ձեւով, կաղանդ էր ամէն ամսուան առաջին օրը: Այդ օրը սովորութիւն էր նաեւ հրաւիրել Հռոմի ժողովուրդը վճարելու իր պարտքերը, փակելու իր բոլոր հաշիւները: Յոյները չունէին կաղանդ (այսինքն ամսագլխու այս սովորութիւնը), այնպէս որ «յունական կաղանդին վճարել» ծանօթ բացատրութիւնը կը նշանակէ պարտքը չվճարել:

Հռոմայեցիները, սակայն, մասնաւոր աւանդութիններով կը տօնէին յունուարի կաղանդը: Այդ օրը կը սկսէր տարին, եւ ժողովուրդը կը զգուշանար որ եւ է գէշ խօսք հանել բերնէն, իրարու այցելութեան կ՚երթային, նուէրներ ու բարեմաղթութիններ կ՚ընէին, ամէն մարդ քանի մը վայրկեան իր սովորական գործին կը նուիրուէր, գէշ նշան համարելով ծուլանալն այդ օրը: Մեծամեծները կ՚այցելէին կայսեր՝ նուէրներ տանելով, եւ կայսրը աւելի մեծ նուէրներ կուտար անոնց: Այդ օրն էր, դարձեալ որ բարձրաստիճան պաշտօնատարները կը սկսէին իրենց պաշտօնը:

Հիմա մեր ժողովուրդն է միայն, որ կաղանդ կ՚անուանէ տարւոյն առաջին օրը: Բայց ունի նաեւ ուրիշ բառ մը ամանոր: Պէտք է ըսել սակայն թէ հայկական ամանորը կը տօնուէր նաւասարդ ամսուն սկիզբը, եւ ոչ թէ, ինչպէս Հռոմայեցիներուն մօտ, յունուար ամսուն սկիզբը: Նաւասարդը ամիսն ըլլալով երկրի բերքին, մեր ամանորը կը համարուէր պտուղներու տօն մը: Ունէինք աստուած մը, Վանատուր, նորահաս պտուղներու աստուածը, որ կը թագաւորէր ամանորին:

Այսպէս, ուրեմն, հայ հեթանոսական, յետոյ հռոմէական, ապա հայ ժողովրդական աւանդութիւնները համադրուեցան եւ Հայաստանի գիւղերուն մէջ սովորութիւն դարձաւ տօնել կաղանդ մը, որ բոլորովին ինքնատիպ է, դրեթէ հայկական:

Շատ են սովորութիւնները հայկական կաղանդին:

Նախ, գիւղին հարսները կաղանդին գիշերը, ճիշդ կէս – գիշերին՝ երբ հին տարին կը փրթի կ՚իյնայ, աղբիւր կ՚երթան կուժերով,— կը հաւատան թէ ոսկի կը հոսի կուժին մէջ, եթէ աղբիւրին ծորակը բացուի ճիշդ ժամանակին,— «տարեթաղին»:

Առտուն, կաղանդի երջանիկ առտուն, ժողովուրդը կը զգուշանայ անհաճոյ բաներէ, որովհետեւ կը հաւատայ թէ ամբողջ տարին կ՚անցնի նոյնքան անհաճոյ: Կը սկսին ձեռք – պագը, բարեմաղթութիւնները, նուէրները, եւ այդ օրը, պահոց օր, կը պատրաստուին զանազան կերակուրներ: Շատ յարգի են, կաղանդին, մանաւանդ ապուշ – ապուրը, գերտէն, չարոցները, պաստեղները, եւայլն:

Երնէ՛կ օրեր:

ԱՅՑ ԽԱՅԵԱՄԻՆ

0000

Ըսէ, խայեամ, շէմքէն անդին գինի կա՞յ.
Դուն փշրեցիր փարչըդ շէմքին ու գացիր.
Գինով լեցուն փարչ մ՚ալ ձեռքիս ես եկայ.
Ըսէ, զարնե՞մ շէմքին անխիղճ ու անծիր:

Փա՛րչըս կաւէ, ոսկէողկոյզ արցունքէ
Կաթիլ կաթիլ մէջը քամուած գինիէն
Ես խըմեցի մինչ այժմ հեռու այս շէմքէն
Ու գինովցայ յորձանաւոր փըրփուրէն:
Գինով քայլերս գըտան ճամբան այս գիշեր
Ուր պար դառնան խորհրդաւոր ըստուերներ
Աստեղածոր կապոյտ լոյսին պըլըլուած.
Եկայ, խայեամ, փարչըս գինով լեփլեցուն,
Ըսէ՛, փըշրե՞մ ես ալ շէմքի քարերուն
Թէ դեռ խըմե՛մ... խըմեմ շէմքին կըռթնած...

Ս. Ե.

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Վահան Թէքէեանի Քառասնամեայ գրական գործունէութեան Յոբելեանին Կազմակերպիչ Յանձնաժողովը կը յայտնէ թէ Յոբելենական հանդէսը Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ փետրուար 11ի կիրակի իրիկունը, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ:

ԳԻՐՔ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Կաղանդի առթիւ Պրիւսէլէն երաժիշտ Պ. Վարդան Սարգիսեան երկու օրինակ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ (Շ. Նարդունի) կը նուիրէ

1.—Տիկին Նանիկ Երկանեանի (Փարիզ):

2.—Տիկին Քրիստինէ Աչճեանի (Քոլոմպ):

— Անբացատրելի տառապանքով մը կը տառապիմ: Ոչ գիտակցութիւնը, եւ ոչ ալ զգայնութիւնն ունիմ շուրջս կատարուող ամէնին: Կեանքին: Անպէտ եմ ու անպիտան: Զիս շինեցիք, բայց ո՞ւր են այն կարելիութիւնները, մասերու անհրաժեշտութիւնը որ ես ալ խանդավառութեամբ, եռանդով ապրիմ: Ապրի՛մ: Տուէ՛ք ամբողջութիւնս: Աչքերս տուէք, շրթներս տուէք, լսելիք տուէք, ոտքեր, ձեռքեր, միտք եւ սիրտ: Հոգի՛ս տուէք...

Մանուկները սարսափահար իրարու նայեցան: Կը դողային:

Եւ ահա ձիւնամարդը հառաչ մը արձակեց ու իր երկու աչքերէն երկու մեծ պղպջակներ արցունքի ահաւոր կաթիլներու պէս կախուեցան:

Եթէ ուրիշ պարագայի մը մէջ ըլլար, չափազանց այլանդակ ու զաւեշտական բան մըն էր ասիկա: Մանուկները լուռ էին:

Ձիւնամարդը նորէն ցնցուեցաւ ու հեծկլտալէն ըսաւ.

— Կ՚երթամ: Միւս գիւղը կ՚երթամ: Այնտեղի մանուկները թող շինեն, վերաշինեն զիս:

Շարժեցաւ:

Ինչպէս յաճախ քունի մէջ կը պատահի, մանուկները չկրցան խօսիլ: Չկրցան շարժիլ: Պոռալ ուզեցին, պաղատիլ, համոզել, որ վերադառնայ ձիւնամարդը, որ չէքէ զիրենք, չէքէ՛ զիրենք: Պիտի աշխատին, պիտի շինեն նորէն, միայն թէ իրենց քով մընայ:

Այլ անշարժ, քարացած արտասուեցին, երբ ձիւնամարդը կաղալէն, գլորուելէն, տառապելէն, շինուելու համար միւս գիւղը կ՚երթար:

3.

Կաղանդի առաւօտուն, գիւղին մանուկները հրճուանքով հաստատեցին թէ ձիւնամարդը միշտ հոն էր, իր տեղը: Ցաղթահասակ եւ տպաւորիչ: Նաեւ հեգնագին, անբարբառ ու արհամարհոտ:

Գանգատին չափ չէին թերութիւնները: Աւելին, գիշերուան մէջ երեւցող թերութիւնները այնքան ոչնչացեր էին որ, կարծես արեւին լոյսով վերածուեր էին առաւելութիններու:

Հաւաքուեցան անոր քով ու կիսաձայն մըլտոցներով յանդիմանեցին զինք.

— Ապուշը նայեցէք, մա՛րդ ըլլալ կ՚ուզէ...

— Իբր թէ...

— Ապերա՛խտը...

Սրբագրելու ցանկցող առաջարկները արհամարհանքով մերժուեցան: Արդիլեցին որ եւ է յաւելում:

— Վերջապէս ե՞րբ աւելի յաջող ձիւնամարդ մը շինուած էր, ըսէ՛ք, ե՞րբ...

Այս յանդուգն աղաղակը վէճերու դուռ բացաւ: Եւ որովհետեւ առկէ մինչեւ «իմ շինած մասս, քու շինած մասդ» կարճ է միջոցը, ուստի քրթմնջիւններու եւ հուսկ պոռչտուքի յանգեցաւ: Ազմուկը շատցաւ: Օդին մէջ վտանգ կար:

Նոյն ժամուն քանի մը տարէց անցորդներ, պատանիներ, եկեղեցիէն վերադարձող անթիւ անտարբերներէն զատուելով հետաքրքրութեամբ կանգ առին: Իրենց քիթերուն զարմացումի ձեւ տուին ու զաղջ կարծիքներ, խորհրդածութիններ ածեցին:

— Այո՛, գէշ չէ, ը՛ ը՛ լաւ է... թէեւ, սակայն...

Աս ու ան քննող աչքերով, կծուըցած լեզուով, ծամծմեցին.

— Բարեբախտաբար գիշերը արեւ չկար, այլապէս երկու ժամէն կը հալէր...

Կամ,

— Մաս մը բարձրութեամբ ձիւնն անգամ կրնայ մոխիրի պէս սեղմել ու ծածկել, աննշան դարձնել... Անկեղծ ուրախութիւնով ժպտողներ ալ կային: Քիչ: Իսկ մանուկները հազիւ թէ լսեցին զիրենք: Միայն կռուազան մը լեզու հանեց ու.

— Պառաւնե՛ր... պոռաց:

Մինչ իրենց վէճը հասած էր աւելի կնճռոտ կէտի մը: Բծախնդիրներն ու վեհերոտները «ճի՞շդ է թէ ճիշդ չէ, նմանի՞ թէ չի նմանիր»ի մանրամասնութիններով կը շարունակէին տրանջալ, աղմկել: Ու պայթեցաւ ցասկոտ բացականչութիւնը.

— Ինչո՞ւ համար նմանի...

Լռութիւն: Ամէնն ալ համաձայն էին:

Այն ատեն նպատակի մը հասած ըլլալու հպարտ վստահութեամբ ու խաղը շարունակելու կամքով աւելի եւս լեցուած, արագօրէն ձիւնագնդակներ շինեցին, որոշ հեռաւորութեան մը վրայ դիրք բռնեցին ու ըսկըսան արձակել:

Նշանառութեան առաջին կէտը ձիւնամարդուն գլուխն էր:

Առաջին հարուածներէն շատեր պարապը գացին, մինչեւ որ անոնցմէ մէկը հանդիպեցաւ ձիւնամարդուն բերնին:

Տարօրինակ բան մը պատահեցաւ:

Ձիւնամարդը ցնցուեցաւ կարծէք, բերանը ծռեց ու փսփսաց.

— Ասո՞ր համար էր: Այս տօնի՞ն համար էի ես...

Ձիւնագնդակները տեղացին նորէն:

Ուրիշ մը բոլորովին խանգարեց աջ երեսը, աւելի զօրաւոր մը ճեղքեց ճակատը:

— Ա՛հ, ա՛հ, ա՛հ...

Երկու յաջորդներ աչքերը ձեւացնող ածուխները թօցուցին: Ձիւնամարդը հեւաց.

— Ներողութի՛ւն, ներողութի՛ւն...

Գնդակները արագացան, բազմացան: Անոնց նշանառութիւնը կանոնաւորուեցաւ: Ցիշատակելի իրարանցումով մը, տենդագին գործունէութեամբ մը կը թնդար հրապարակը:

Ձիւնի փոշին երկինքը կը մթագնէր:

— Մե՛ծ ճակատամարտ էր, ըլլալու եւ չըլլալու խնդիր:

Եւ հինգ հարուածներու միաժամանակ տարափին տակ ձիւնամարդուն գլուխը գլորեցաւ գետին: Խուլ ձայնով մը փշուր – փշուր եղաւ:

Ապա նշանառութեան կէտ դարձաւ մարմնին մնացած մասը: Հոս զարնելը դիւրին էր, արդիւնքն աննշան: Ահագին գունդը թէեւ անդլուխ, բայց հաստատ, դիմադրեց երկար:

Մանուկները զայրացան: Ցարձակեցան: Տապալեցին: Ծիչ ու պոռչտուք: Եւ ձիւնի մեծ չերտերուն վրայ, ձեռք-ձեռքի, գինով պարը ծայր տուաւ խելայեղ ուրախութիւնով: Վրիժառու եւ անգութ:

Քանի մը վայրկեանէն ձեւ ու կերպարանք ունեցող ոչինչ կը մնար ձիւնամարդէն: Փշուրներուն մէջ ամառյէ սիրտն ալ կորսուեր էր:

— Բաւական է, պոռաց անոնցմէ մէկը, յաղթողի վճռական ձայնով, կեցած մէջտեղը ու կրակը աչքերուն, — բաւական է, հիմա երթանք հանգչինք, Կաղանդի ծառերը ցնցենք, պըտուղ ուտենք: Վաղը կը շինենք նորը, լաւագոյնը...

— Հուռռա՛...

Եւ, ցրուեցան:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գրիգոր Գազանճեան, Այրի Տիկին Փրլանթին Շահպազեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց սրոնք անձամբ, գրաւոր և ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Տիկ. Մառի Գազանճեանի գառնաղէտ մահուան առթիւ:

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)